THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817
LIBRARIES

Digitized by Google

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK.

XI.

A. J. VAN DER AA,

BIOGRAPHISCH

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BEVATTENDE

Levensbeschrijvingen van zoodanige Personen,
die zich op eenigerlei wijze in ons Vaderland hebben
vermaard gemaakt,

VOORTGEZET DOOR

K. J. R. van Harderwijk,

EN

Dr. G. D. J. SCHOTEL.

Onder medewerking van de Heeren:

P. J. B. C. Robidé van der Aa, Prof. P. O. van der Chijs,
W. Eekhoff, Dr. J. J. de Hollander,
S. F. Klynsma, Majoor P. A. Leupe, H. C. Rogge, T. A. Romein,
en Jhr. J. W. van Sypesteyn.

ELFDE DEEL.

HAARLEM,
J. J. VAN BREDERODE.
1865.

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

L.

LAAK (MARIA VAN DER) als historie-schilderes in 1656 in de Confrèrie-kamer te 's Hage ingeschreven. In 1663 was op deze kamer eene door haar geschilderde

Diana of Jagt-Nimph met een boog en pijlen in de hand. Zij stierf in het laatst van 1663 of in den aanvang van 1664.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 924.

LAAN (A. VAN) teekenaar en graveur, welligt een der volgende van der Laans. Kramm, vermeldt van hem een boekprent, in gr. 4o. *Afbeelding van de kleeding der Siammers.*

Zie Kramm, *Levens en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 924.

LAAN (ADRIAAN VAN DER) teekenaar en graveur, leermeester van Jan Punt. Men heeft van hem boekprenten, o. a. naar den bataille-schilder van der Meulen, gekleurde en gewaschte teekeningen, en Duitsche en Italiaansche landschappen naar Glauber. Hij was in 1742 nog in leven.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. II. bl. 144; Kramm, *Levens en Werk. der Ned. en Vlaamsche Schild.* D. II. bl. 925; *Aanhangsel* op Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst en Wetensch.*; W. Basan, *Dict. des Choeurs.*

LAAN (A. VAN DER) een dichter uit de zeventiende eeuw. Hij gaf uit:

Visnet bevang. eenige geestelycke liedekens op de Sermonen der Zon- en Feestdagen, 't Amst., A. Lintman, 1684. 2e druk. 12o.

Zie *Cat.* van J. J. Nieuwenhuizen, bl. 129.

LAAN (ADOLF VAN DER). Mogelijk dezelfde of een broeder of aanverwant van A. van der Laan. Van hem bestaat eene zeer groote plaat, voorstellende: *Platte-gronden van het*

Oude-Zijds- Huiszitten-huis en Huis-zittend Vrouwenhof, benevens deszelfs Opstallen te Amsterdam. Geordineerd, geteekend en op koper gebragt door A. v. d. Laan 1735; voorts: *Afbeeldingen en Levensbeschrijvingen van eenige voorname personen, waaronder eenige der voornaamste Hervormers, enz. Met 23 portretten door den beroemden Plaatsnijder A. v. d. Laan*, Leeuwarden, A. Ferwerda, 1755 in 8o. De platen waren vroeger door van der Laan, waarschijnlijk voor Jan Hayman, te Amsterdam, waar die platen zonder tekst verschenen, gesneden. Ook komt voor *Groot Visserij* door A. van der Laan *fecit*, S. v. d. Meulen, *delineavit* in gr. 4o. Ook vervaardigde hij den titel voor Petri d'Orville, *Juris-Consulti, Poëmata* in gr. 8o. Nagler, die zegt dat hij zich een geruimen tijd te Parijs heeft opgehouden, noemt nog onder zijne voornaamste werken: *Veertig stuks landschappen, zoo in Italië, als in Duitschland na 't Leeven geteekend door den wijtberoemden Kunstschilder J. Glauber*, en geëtst door A. v. d. Laan, gr. fol.; *De groote Walvisch- en Haringvangst*, naar v. d. Meulen, in 2 pl. gr. fol.; *Zeeland en Stroomlust, bestaande in verscheide Gezigten. Naar 't Leeven geteekent van verscheide Liefhebbers*, 21 bladen fol.; *De Dwergenjagt op burleske wijze gehouden*, gr. fol.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 924, 925; F. Bassan, *Dictionnaire des grav.* o. h. w. Dr. Hoefer, *Nouvelle Biographie Genérale.* T. XXVIII. p. 315.

LAAN of LAEN (DIRK VAN DER), een leerling van Frans Floris. Hij schilderde, volgens van Mander, zeer fraai in het klein. Nagler wil dat hij naar Spanje ging, waar zijne werken zeer gewild waren. Hij bloeide in het midden der zestiende eeuw.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 925.

LAAN (GERRIT VAN DER) of Laen, een der dappere verdedigers van Haarlem (1572), die door Juliaan Romero werd verslagen.

Zie Th. Schrevelii, *Harlemum*, p. 66; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 413.

LAAN (HENDRIK VAN DER) of Laen, zoon van Gerrit van der Laan, in 1520 de jongste raadsheer van het hof van Holland, en van Adriana, dochter van Hendrik van Alkemade, nam deel aan het verbond der Edelen. Hij werd in 1568 aangesteld tot Heemraad van Rhijnland, doch in 1572, toen hij de zijde der vijanden hield, afgezet. Naderhand werd hij Meesterknaap der houtvesterij van Holland, en bleef zulks tot zijn dood, in 1600. Hij huwde Maria, dochter van Kornelis Buys, bij welke hij kinderen verwekte, die voor hem overleden.

Zie *Suite au supplément au Nobiliaire des Pays-Bas*, T. I. p. 117, 191, T. II. p 654, 777; *Quartiers Généal.* T. I. p. 149; Ferwerda, D. I. St II.; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1201; te Water, *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, D. II. bl. 489, 490, D. III. bl. 546, 547.

LAAN (JACOB VAN DER). Zie LANEN.

LAAN (JOANNES), geboren te Hoorn, werd den 5den Mei 1731 te Utrecht tot Med. Docter bevorderd, na het verdedigen eener *Dissertatio de suppressione mensium.*

Zie *Levensbeschr. van beroemde mannen*, D. III. bl. 703.

LAAN (JOANNES VAN DER) behaalde grooten lof door zijne dapperheid bij het beleg van Colombo in November 1655 onder Gerard Hulft, oppergezaghebber der krijgsmagt, zoo te water, als te lande, in dienst der Oostindische Maatschappij. Hij vatte de stormladders op, en hoewel zwaar gekwetst, ontsnapte hij aan den heelmeester, die hem wilde verbinden, om de zijnen aan te moedigen. Niet minder dapper gedroeg hij zich voor Manaar. Hij werd de *Schrik der Portugezen* genoemd, en voltooide met van Goens de onderwerping van Ceylon.

Zie van Kampen, *Vad. Karakterk.* D. II. bl. 318.

LAAN (KRISTOFFEL VAN DER). Zie LANEN.

LAAN (NIKOLAAS VAN DER) of Laen, zoon van Gerrit van der Laan en van Adriana van Alkemade, werd te Haarlem in 152 geboren; in 1561 verlijd met de hofstede Endepoel. Hij was een ijverig voorstander van den staatsgezinden aanhang, gedurende de spaansche beroerten; heeft tot de innemers van den Briel behoort, en werd op last van Willem I, in den jare 1572, bij eene buitengewone verstelling der wet, tot burgemeester zijner geboortestad gekozen. Men benoemde hem, in dien hagchelijken tijd, tot dien gewigtigen post, wijl de meesten, die toen op het kussen zaten, geoordeeld werden tot handeling met Spanje geneigd te zijn. Een blijk van vertrouwen op zijne kunde en eerlijkheid gaven 'slands Staten, door hem, nevens eenige andere staatslieden, te benoemen, tot het opstellen van eene nieuwe ordonnantie op de regering van Holland en Zeeland. Het ontwerp vond goedkeuring ter staatsvergadering en ook bij Zijne Doorluchtigheid. Nog in hetzelfde jaar verkoos hem de prins onder de achttien leden van den landraad, welke kort daarna werd opgerigt. Eene gewigtige dienst betoonde van der Laan, in den jare 1582 aan Enkhuizen, toen hij, zitting hebbende van wege zijne stad, ter hooger staatsvergadering van Holland, hielp te weeg brengen, dat eene verraderlijke toeleg op die stad, mislukte.

Hij huwde 1. Maria Boelens, 2. Anna van Scho-

ten en 3. Trijntje van Kerkwerve, en stierf in 1584, 7 kinderen nalatende.

Zie *Suite au Supplément au Nobiliaire des Pays-Bas*, T. I. p. 100; te Water, *Verbond en Smeekschr. der Edelen*, D. III. bl. 546, 547; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w. Ampsing, *Haarlem*, bl. 177; van Meteren, *Ned. Hist.* B. IV. fol. 78 vers.; *Resol. van Holl. Mei, Julij, Aug.* 1575, bl. 291; Bor, *Ned. Oorl.* B. XVII. bl. 19 (317); Cleyn, *Dank-Offer*, bl. 74; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 412, D. VII. bl. 16, 23, 464; *Bijv. en Naleez. op Wagenaar*, D. VI bl. 87; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 1, 2; Muller, *Cat. van Portr.*; *Aanhangsel op Nieuwenhuis, Woordenb. van Kunst en Wetensch.* o. h. w. Zijne afbeelding vindt men bij Wagenaar, t. a. p. D. VII. bl. 27.

LAAN (Petrus) werd den 24sten December 1696 te Hoorn geboren. Zijn vader, Arnoldus Laan, was aldaar koopman en schepen. Zijne moeder heette Cornelia Hinlopen. Hij had 7 broeders en zusters, van welke Jelmerus, een jongeling van zeldzame geestengaven, door de O. I. Maatschappij naar Perzië gezonden, toen dit land door inwendigen tweedragt verscheurd werd, aldaar werd vermoord, Joannes, die Med. Dr. te Hoorn werd, en Elizabeth, die met Johannes Bennebroek huwde. Petrus ontving wel eene meer ontwikkelende opleiding, maar was toch oorspronkelijk voor den handel bestemd. Zijne ouders gaven aan zijne begeerte om predikant te worden toe, en zonden hem in 1713 naar de hoogeschool te Utrecht, waar hij de lessen van Petrus Burman, Adriaan Reland en Johannes Luyts, een ijverig voorstander der oudere philosophie, hoorde en onder den laatsten eene *Dissertatio de Entis Alicubi* verdedigde. In 1716 begaf hij zich naar de hoogeschool te Leiden, en legde zich op de Hebreeuwsche en Chaldeeuwsche talen en de Godgeleerdheid, onder Joh. à Marck, Joh. Wessels, en Tako Haio van den Honert toe. In 1720 werd hij te Hoorn tot kandidaat aangenomen, in 1722 predikant te Pijnakker, in 1723 te Vlaardingen, in 1725 te Groningen en in 1727 te Utrecht, terwijl de gemeente van Rotterdam, hem meermalen, maar te vergeefs, tot haren leeraar begeerde. Eindelijk benoemden hem in 1738 curatoren der Akademie te Franeker, op aanbeveling van den prins van Oranje, tot hoogleeraar in de godgeleerdheid, en den 20sten Februarij 1739 hield hij zijne intree-rede *de prudentio Theologo observando*. Laan was een voortreffelijk Voetiaansch godgeleerde, en ofschoon vredelievend in den omgang met zijnen milder denkenden ambtgenoot Venema, evenwel een ernstig voorstander van kerkelijke regtzinnigheid en van alle neologie afkeerig. Zulks bleek uit zijne *Dissertatio de tolerantia civili ad Socianos non extendenda genuinis Mennonitis minime iniqua*, Franeq. 1742, waartoe de zaak van den doopsgezinden predikant Stinstra, die hij ook in zijn *Advys over het bekende werk van J. Stinstra*

voor een Voetiaan, verklaarde aanleiding gaf. Ofschoon met ijver zijn ambt waarnemende, waren zijne ligchaamskrachten niet geëvenredigd aan den wil van zijnen geest. Hij werd den 4den April 1743 door den dood weggenomen, bij zijne vrouw, Christina Clara, dochter van Henricus Borrebach, Med. Dr. en Richardine van Zuilen, met welke hij in Januarij 1725 gehuwd was, twee kinderen, Henr. Arn. Laan, Jur. Doctor en Richardine, nalatende.

Hij schreef, behalve de gemelde schriften, van welke het *Advys* voorkomt in de op last der Staten van Friesland in 1742 te Leeuwarden in het licht verschenen verzameling van advyzen, nog twee akademische verhandelingen:

Ad titulum Psalmi XXX, Franeq. 1740.

De Lapidibus agri foedere jungendis, ad Lib. V: 23*a* Ibid. 1741.

Voorts:

Eerste Beginselen der Woorden Gods over den Heidelbergschen Catechismus, Utrecht. 8o.

Afscheids-Reede van Utrecht, over 1 *Cor.* XVI: 22, 23, 24, Utr. 1738, 4o.

Eerste Kerk-Reede te Franeker over Matth. XIII: 44, Utr. 1739, 4o.

Na zijn dood verschenen, door de zorg van Corn. van Velzen, predikant te Groningen:

Uitgezogte Leerredenen over plaatsen des O. en N. Testaments, Utr. 1746. 4o.

Zie Petrus Conradi, *Oratio funebris in memorium* P. Laan, Franeq. 1743. 4o.; Vriemoet, *Athen. Fris.* p. 835 seqq.; Miscell, *Groning.* T. III. p. 505; Ypey, *Gesch. der Chr. Kerk in de XVIIIe eeuw*, bl. 631, D. IX. bl. 154, 155; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w; *Boekz. der Gel. Wereld*, 1722. *a*. bl. 368, *a*. bl. 621, 1724. *a*. 755, *b*. 106, 235, 1725. *a*. bl 367, 375, 618, 1727. *a*. bl. 245, 499, 1737. *b*. bl. 135, 487, 1738. *a*. bl. 331, 346, 1739. *a*. bl. 489, 1743. *a*. bl. 453; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*; E. M. Oettinger, *Bibliogr. Biographique*, T. I. p. 913.

LAAN (Pieter Adriaan van der), te Leiden geboren 10 Junij 1777, als predikant te Zunderdorp (1801) en te Krommenie (1806). Hij overleed den 28sten April 1844.

Hij schreef:

Leerrede over Psalm LXII vers 6, *gehouden den* 30e *November* 1828, *na het overlijden van zijn oudste kleinzoontje Johannes Melchior Kluppell, op den* 24 *November* 1828, gr. 8o. Zaandam, 1828.

LAAN (Samuel van der), schepen te Rotterdam, op wien G. Hornius een dichtstuk vervaardigde, voorkomende in zijne *Poëmata ad Wilhelmum* III, Roterod. 1698. p. 192.

LAAN (T. A. van der), dichter uit de zeventiende eeuw,

van wien een stekelig vers onder de grafschriften van den poeët P. Rixtel voorkomt.

Zie J. Zoet, *Dichtk. Werken*, bl. 383; Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Ned. Dicht.* bl. 38.

LAANEN (L. VAN DER). Zie LAANEN.

LAAR (A. VAN) schreef:

Schets der geheele Verloskunde, geschikt om deszelfs grondbeginselen volkomen te leeren, in pl. 's Hage 1777. 8o. 2e dr. 3e dr. Amsterd. L. van Es, gr. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 294; van Cleef, *Naaml.* bl. 328.

LAAR (MR. BERNARDUS VAN) verdienstelijk regtsgeleerde, in 1784 te Haarlem geboren, vertrok, na zich op de Latijnsche school aldaar, op de oude talen toegelegd te hebben, in 1800 naar de Leijdsche Hoogeschool, waar hij onder de leiding vooral van Wijttenbach groote vorderingen maakte. In 1805 werd hij praeceptor bij de Latijnsche school te Leijden, doch deed reeds in het volgende jaar afstand van dat ambt, en hervatte de studie van de regtsgeleerdheid. Na de openbare verdediging (12 Mei 1810) van eene, door den hoogleeraar Wijttenbach met lof vermelde, dissertatie over de maten en gewigten der Romeinen, werd hij tot doctor in de regten bevorderd, en legde zich, onder leiding van den advokaat Bisdom op de regtsgeleerde praktijk toe. Na de inlijving van het vaderland en het Fransche keizerrijk, vestigde hij zich te Alkmaar, waar hij in 1811, bij of kort na de regterlijke organisatie, substituut, werd van den keizerlijken procureur bij de regtbank van eersten aanleg, doch later deed hij afstand van die betrekking en keerde naar Leijden terug, waar hij de praktijk weder opvatte. In 1833 werd hij tot lid der regtbank zijner vroegere woonplaats benoemd, en tevens op zijne begeerte met de instructie der strafzaken belast. Hij was sedert 1835 lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde en stierf 17 November 1852.

Hij schreef:

Dissertatio antiquao-jurid. enaug. de Romanorum ponderibus et mensuris L. B. 1810. 8o.

Zie zijne levenschets door Jan Pan, in *Handel. der Jaarl. Algem. vergad. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leijden*. 1853. bl. 22. volgg. *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, Bijv. 1853—57, bl. 61.

LAAR (C. VAN) schreef:

Levensbeschrijving van Willem C. H. Friso, Leijden 1752. 2 d. m, portr.

Zie *Cat.* L. G. Visscher, bl. 26.

LAAR (G. VAN) schreef:

Magazijn van tuinsieraden, in 190 afbeeldingen, nieuwe uitgave met zwarte en gekleurde platen, Amst. 1802. 4o. 1819. 8o.

Zie van Cleef, *Naaml.* bl. 323.

LAAR (HENDRICK REIJNER VAN), heer tot Lichtenbergh, kapitein onder het regiment gardes van Z. H. den Heere Prins van Oranje, schreef:

Genealogie ofte Geslachtrekening van de overoude ende illustre adelicke familie van Laer, hoe sy eerstelick door eenen Hendrick van Laer is gededuceerd, oorspronckelyck uyt de beroemde en vruchtbare Provincie van Provence in Vranckrijck en naderhant gekomen in Duytslandt, als mede in dese Nederlanden, wat Huysen sy beseten hebben, en noch bezitten, vorders d' Officien, soo Geestelyck, Polityck en Militair door deselve bediendt, 's Gravenhage bij Hermanus Gael, Ao. 1679, in 4o.

Op *Cat.* K. van Alkemade en P. van der Schelling, Amst. 1848, komt een exemplaar voor met *Register en Aanteek.* van Alkemade.

Zie *Navorscher*, D. IV. bl. 41.

LAAR (J. VAN), dichter uit het einde der XVIII eeuw, vervaardigde onder andere lijkzangen op Rutger Schutte en G. J. Nahuijs, die in de bundels lijkzangen op die mannen zijn opgenomen.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Woordenb.*, D. II. bl. 317.

LAAR (JOAN WT. CLAAS VAN).

Het portret van dezen bekenden actiehandelaar te Hoorn, en Brouwer te Middelburg, vindt men bij Muller, *Cat. van Portrett.*

LAAR (J. VAN) schreef:

Wolken van getuigen tegen de beschuldigingen in het werk van J. van Woenzel, Zedige Bedenkingen, Amst. M. de Bruijn, 8o.

Goddelijke Evangeliestem, Amst. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamlijst van Boeken*, bl. 294; *Cat. v. d. Groe*, bl. 98.

LAAR (J. VAN) schreef:

De eeuw der rede door T. Paine, verlicht door de rede van den Christelijken Godsdienst, Amst. 1798. gr. 8o.

LAAR (J. O. VAN) of Laer, jongste broeder van Pieter en Roeland, die volgen, een portretschilder, die zich in 1646 te Nijmegen ophield. Voor weinige jaren bevond zich nog aldaar een door hem ongemeen natuurlijk geschilderd afbeeldsel eener bekende overledene vrouw uit den deftigen stand. In

Italië zou hij, op een ezel rijdende, met het beest, dat struikelde, van een houten brug in eene diepte gestort en in den stroom verdronken zijn.

Zie behalve Descamps en Füssli, van Eynden en van der Willigen, Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 145; Kramm. *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 925, 926.

LAAR (Roeland van) broeder van den vorigen, werd omstreeks 1613 te Haarlem geboren, reisde met zijn broeder Pieter naar Italië en hield zich met hem een geruimen tijd op te Rome. Voor dat Pieter deze stad verliet, vertrok hij naar Genua, waar hij in 1640 overleed. Hij schilderde portretten in dezelfde manier en stijl als zijn broeder. Hij evenaarde hem in koloriet, penseelbehandeling en teekening.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. II. bl. 145; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstschild.*, D. III. bl. 929.

LAAR (Pieter van), Houbraken, Kok en Immerzeel willen dat hij te Laren bij Naarden, doch Schrevelius, Sandrart en Kramm te regt dat hij omstreeks 1613 te Haarlem is geboren. Zijne ouders, die zeer gegoed waren, gaven hem eene goede opvoeding, en lieten hem o. a. in de muzijk — hij werd later een bekwaam vioolspeler — en de teekenkunst onderwijzen. Na zich eenigen tijd, onder de leiding van Jan van Kampen, geoefend te hebben, vertrok hij naar Frankrijk en vervolgens naar Italië. Zestien jaren hield hij zich te Rome op, en verwierf daar grooten roem door zijne transparanten, jagten, strooperijen, kermissen, hoefsmederijen en dergelijke onderwerpen, waarin hij doorgaans paarden te pas bragt. Ofschoon hij weinig naar het leven schilderde, liet echter zijne kunst, wat het natuurlijke betreft, weinig of niets te wenschen over, wijl hij aan een waarnemenden geest een gelukkig geheugen paarde. Ook had hij een buitengewoon vernuft en eene levendige verbeeldingskracht. Hij was om zijne talenten, beschaafden omgang en vrolijken aard zeer gezocht bij zijne kunstbroeders en inzonderheid bevriend met Claude Lorain, le Poussin en Sandrart. Zijne mismaakte ligchaamsgestalte, kluchten en kwinkslagen verwierven hem den bendnaam van *Bamboccio*. Het enkel aanschouwen van zijn persoon wekte de lachlust op. Zijn onderlijf was driemaal langer dan zijn bovenlijf. Hij had een korten hals, het hoofd tusschen de schouderen en bijkans geen hals. Zijn bovenlijf, meldt Sandrart, wist hij, door zamentrekking, nog korter te maken dan het van natuur was. Onder het dansen, waarin hij zeer vlug en vaardig was, vertoonde hij dikwerf de gestalte van een enkel menschelijk onderlijf met een hoofd daarop geplaatst. Het was op het verlangen zijner bloedver-

wanten en het schrijven van Sandrart, dat hij in 1639 naar Haarlem terugkeerde en bij zijn broeder, een voornaam schoolmeester aldaar, zijn intrek nam. Hij keerde later naar Italië terug, waar hij in 1674 zou overleden zijn. Passeri schreef »dat men eerder meenen zou zijne tafereelen door een venster te zien, dan dat zij op doek waren geschilderd." Ook roemt hij zijne kleur en schildertrant als een goed voorbeeld der Italianen, die goed *Bambochades* willen schilderen. Kramm zag op zijne kunstreizen, te Parijs in de Louvre, te Berlijn, Dresden en te Weenen verschillende kunststukken van dezen meester, en vermeldt een menigte zijner etsen. Fiorillo meldt: »dat er vroeger in Holland drie zijner voornaamste stukken in de kunstverzameling van Gerard Reynst waren, die waarschijnlijk naar Engeland zijn gevoerd.

Zijne afbeelding komt meermalen voor en o. a. in het kabinet van den heer Kramm, wiens uitvoerig artikel over hem zeer belangrijk is en menige fout zijner voorgangers aanwijst.

Zie Houbraken, J. C. Weyerman, Sandrart, van Eynden en van der Willigen, Kok, Hoogstraten, Luiscius, Schrevelius, *Beschrijv. van Haarlem*, bl. 384; Mensel, *Museum*, B. III. St. I. s. 288; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch*, D. II. bl. 144; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.*, D. III. bl. 926 volg.; Muller, *Cat. van Portrett.*; de Peles, *Lev. der Schild.*, bl. 390.

LABADIE (Jean de) of de la Badie werd den 10den Februarij 1610 te Bourges in Guienne geboren. Zijn vader, afstammeling van een adelijk geslacht, gewoon edelman des konings en gouverneur van die stad, bestemde hem tot de regtsstudie, om hem later een of ander staats- of regterlijk ambt te doen bekleeden, en zond hem, zeven jaren oud, naar het Jezuiten collegie te Bourdeaux. Hier vond de behoefte van den vatbaren knaap naar grondige kennis en naar voedsel voor zijne levendige verbeelding, spoedig bevrediging, en het kostte de vaders, die groote verwachting van hem hadden opgevat, luttel moeite hem voor den geestelijken stand in hunne orde te winnen.

Naauwelijks had hij zich echter op de godgeleerdheid beginnen toe te leggen, of hij zag met smart en verbazing, dat hetgeen men hem onderwees, niet overeenkwam met hetgeen God hem door Zijn Woord en Geest geleerd had, inzonderheid in de stukken der voorverordenering, der genade en onmagt van den mensch, en al hetgeen er van afhangt, terwijl de ijdele en domme schoolsche wijze, op welke hij de goddelijke waarheden hoorde behandelen of in de hem ter hand gestelde boeken las, hem met droefheid en afkeer vervulde. Hij kon echter niet besluiten de orde te verlaten, voor hij krachtige pogingen had aangewend om haar te hervormen. De Jezuiten, zich in

hunne hoop bedrogen ziende, dat zijne uitstekende talenten tot verheerlijking hunner orde zouden worden aangewend, ontvlamden in gloeijenden haat en zwoeren zijn verderf. Welhaast kwam er bij den raad van den aartsbisschop te Bourdeaux een klagt tegen hem in, dat hij heimelijk calvinistische gevoelens koesterde, en sluiksche plannen van hervorming voedde, dweepachtige gezigten voorgaf, en vijandschap tegen de monnikken openbaarde. Labadie verscheen om zich te verantwoorden, en verdedigde zich zoo, dat zijne vijanden beschaamd stonden. Vrijgesproken en met magt om in alle plaatsen van het aartsbisdom te prediken en met alle vrijheid te leeren, verliet Labadie de raadszaal. Hij scheidde zich echter toen van de Jezuiten af, verliet de orde, sloot zich aan de vaders van het oratorium en trad te Parijs als hervormer op. Toen echter de Jezuiten hem ook daar geen rust gunden, voegde hij zich bij de Jansenisten. De bisschop van Amiens, een zijner bewonderaars, bood hem een kanonniks-plaats aan, zoo hij aan het hervormen in het bisdom wilde arbeiden. Labadie vertrok naar Picardië, maar, gedurende de zes of zeven jaren die hij daar doorbragt, werkte en predikte hij in zoo antiroomschen geest, den paus zelfs den antichrist noemende en den bijbel verspreidende, dat de Jezuiten allerlei klagten aanhieven, en na den dood van Richelieu, door hunne bemoeijingen zijn verblijf te Amiens onveilig maakten. Hij begaf zich nu naar Port Royal des Champs, waar hij het eerst met de werken van Calvijn bekend werd. Meermalen zocht men hem te Toulouse gevangen te nemen. Nu week hij naar Montauban, en hier, waar het protestantismus heerschende was, inniger daarmede bekend geworden, verliet hij de roomsche kerk en deed den 16den October 1650 belijdenis van de leer der hervorming. Na een en een half jaar aldaar ambteloos doorgebragt te hebben, werd hij aldaar buitengewoon leeraar en rector der universiteit. Na een verblijf van zeven jaren, moest hij, ten gevolge van eenen fellen strijd met den bisschop en de monniken over het begraven van een protestant, Montauban en Frankrijk verlaten, en begaf zich naar Oranje, waar de gemeente hem eenstemmig tot haren herder en leeraar beriep. De bedreiging dezer stad door Lodewijk XIV, dwong Labadie om (1659) gehoor te geven aan de Fransche gemeente te Londen om tot haar over te komen. Op den weg derwaarts, werd hij te Genève, gelijk 123 jaren te voren Calvyn, door den raad, de leeraars en de gemeente opgehouden, ernstig tot prediken uitgenoodigd, en, met toestemming der Londensche kerk, tot leeraar benoemd. Groot was de invloed, dien hij daar uitoefende. Het was alsof er eene geheele omkeering plaats vond. De kerken waren gevuld met belangstellende hoorders, de herbergen ledig, regt en geregtigheid strenger gehandhaafd, de zondag niet langer geschonden, de handel

eerlijk gedreven en vroegere verkeerdheden geboet en verbeterd.

Ondertusschen was ook de naam van Labadie in ons vaderland doorgedrongen. Zijne schriften werden vooral door de Voetianen met graagte gelezen, terwijl de broeder van de geleerde Anna Maria van Schurman, met den hoogsten lof sprak van hetgeen hij omtrent den ijverigen leeraar te Genève gehoord en gezien had. Voetius, Essenius, Hoornbeek, Lodenstein, jonkvrouwe Schurman, waren hoogelijk met hem ingenomen, en in 1666 werd hij door de Waalsche gemeente te Middelburg beroepen. Te vergeefs waren de pogingen te Genève om den zoo geliefden leeraar te behouden. In zijne benoeming een goddelijke roepstem ziende, vertrok hij, in gezelschap van eenige Waldenzen, die zich naar de Paltz begaven en van zijne vrienden Yvon en du Lignon, waarbij zich te Heidelberg Menuret voegde, naar Nederland. Met onbeschrijfelijke vreugde en zusterlijke omhelzingen werden zij door Anna Maria van Schurman in hare woning te Utrecht ontvangen. Weldra was het gerucht hunner aankomst door de gansche stad verspreid; hoogleeraren, doctoren, predikanten en vele anderen, die de godzaligheid lief hadden, en onder deze Voetius, Essenius, Nethenus en Lodensteijn, kwamen hem begroeten. Ongeveer tien dagen bleef Labadie te Utrecht. Zij verliepen onder de belangrijkste gesprekken over de dingen, die het koningrijk Gods aangaan, over het gewigt van het leeraarambt, den toestand van het Christendom, van de nederlandsche kerk, hare dringende behoefte aan hervorming. Voet en Lodensteijn betwijfelden het, of de wereld wel ooit uit de kerk zou kunnen gedreven worden. Labadie achtte het niet slechts mogelijk maar zeker, zoo men slechts geen slappe handen, geen trage knieën had, met kracht het onkruid uit den akker des Heeren werd gerukt.

Met hooggespannen verwachting werd hij te Middelburg ontvangen, en men verdrong zich om den beroemden prediker te hooren. Hem zelven werd de toestand zijner gemeente en die der Nederlandsche hervormde kerk weldra duidelijk. Men sprak veel over de heerschende kerktwisten, maar hier onder schuilde dikwijls volslagen onkunde van hetgeen noodig was te weten, terwijl er een wezenlijk gebrek aan godsdienstig leven bestond. Labadie besloot, gelijk hij in Frankrijk en Zwitserland gedaan had, ook in Nederland als hervormer op te treden. Zulks nam de Nederlandsche leeraars weinig met hunnen nieuwen ambtgenoot in. Zij scheidden zich meer en meer van hem af, en eindelijk bleef hij alleen. Reeds had hij, door den algemeenen bijval zijner prediking, vele zijner ambtgenooten tegen hem ingenomen; zulks verminderde niet toen hij op de Synode te Heusden niet verscheen. Hij was echter op de vol-

gende Synode te Amsterdam tegenwoordig en hield er zelfs eene synodale predikatie over Hand. XX: 28 en eene vrij strenge toespraak. Hem werd toen de Waalsche belijdenis ter onderteekening aangeboden. Die niet kennende, stootte hij op de uitdrukking dat de Heer geleden had, »sur l'autel de la croix." Daar dit hem te Roomsch klonk, weigerde hij de belijdenis voor zij verbeterd was, te onderteekenen. Hierop werd hij van ongehoorzaamheid en weerspannigheid beschuldigd. Op de eerstvolgende synode werden die beschuldigingen verbreed en men besloot ze op de aanstaande synode nog breeder te behandelen, en hem naar bevinding van zaken voor korteren of langeren tijd te schorsen. Op verzoek der Middelburgsche regering kwamen echter de Zeeuwsche staten tusschen beide, en om hunnentwil dreef het dreigend onweêr af. Hiermede zou de zaak welligt geëindigd en Labadie voor zijne gemeente en de geheele Nederlandsche kerk behouden zijn, indien er geene gebeurtenis plaats had gehad, die van den grootsten invloed was op zijn volgend leven. Hendrik Meijer, geneesheer te Amsterdam, had in 1666, hoewel zonder naam, een werk uitgegeven, waarin hij betoogde dat de wijsbegeerte de uitlegster was der Heilige Schrift. (*Philosophia sacrae scripturae interpres*). Dit geschrift had geen kleine beroerte in kerk en staat verwekt, en reeds waren Coccejus en Heidanus van hooger hand gelast om het met bondige redenen te weêrleggen, toen de Utrechtsche predikant Wolzogen een tegenschrift in het licht gaf, waarin hij, in plaats van Meijer te bestrijden, beweerde, dat men, om den Bijbel wél te verstaan en uit te leggen, niet de verlichtende werking van den Heiligen Geest, maar alleen taal- en oudheidkunde behoefde; dat men geenszins moet gelooven eene uitspraak der H. Schrift te zijn, hetgeen men meent tegen de rede te strijden en dat het pligt is Gods Woord zoo te verklaren, dat de zin er van niet strijdig zij tegen hetgeen Hij zelf leert in de Natuur; sprekende voorts alleen van een natuurlijk, nooit van een geestelijk licht, afdalende van den Geest Gods, die alleen in alle waarheid leidt (*de scripturarum interparte, contra exercitatorem paradoxum* 1668). Een heir van tegenschriften stormde op Wolzogen los. Labadie klaagde bij den Waalschen kerkeraad van Middelburg over de verregaande onregtvaardigheid van het geschrift en op zijnen aandrang besloot men eene beschuldiging tegen hem op de synode in te dienen. Deze werd in September 1668 te Naarden gehouden. Het boek van Wolzogen werd ter sprake gebragt. Hevig werd er over getwist. Niet weinigen veroordeelden dit werk, en het was, bij stemming, het oordeel der vergadering dat Wolzogen's arbeid hoogst regtzinnig was; ja, men begeerde dat Labadie en de Middelburgsche kerkeraad den Utrechtschen leeraar openlijk op de synode in zijne eer zoude herstellen.

Hiertoe verklaarde Labadie zich niet gemagtigd en verliet diep verontwaardigd de vergadering. Nu keerde men de wapens tegen Labadie, over wien men nog andere redenen van ontevredenheid meende te hebben, en suspendeerde hem en zijnen kerkeraad. Daar toen noch de een, noch de ander wilde gehoorzamen, zette zij beide voorloopig af, en de staten van Zeeland bevestigden dit vonnis. Smeekschriften en jammerklagten werden er uit het midden der gemeente den gevierden leeraar gezonden, jammerklagten over den nood der kerk, smeekschriften om zich te onderwerpen; nog had de synode immers het vonnis niet bekrachtigd; maar Labadie wilde van geen gehoorzamen weten; hij had naar Gods Woord en zijne conscientie gehandeld, hij kon den man, wiens boek hij in gemoede voor een zamenweefsel van dwalingen en onheilige leeringen, een Arminiaansch, Palagiaansch, kettersch, atheïstisch geschrift hield, de kroon niet op het hoofd plaatsen. Zoo lang de gemeente hem hooren wilde, en nooit was de toeloop grooter, zou hij prediken, ja hij had den moed, toen een classis-broeder die in zijne plaats moest optreden, het H. Avondmaal zou bedienen, des morgens te zes ure met eene groote schare van vrienden naar de kerk te gaan en zelf het uit te deelen. Eindelijk werd hij in 1669 door de Waalsche synode, te Dordrecht gehouden, benevens Yvon, die tot zijn helper beroepen was, en de Middelburgsche kerkeraad afgezet, aan du Lignon en Menuret de kansel verboden. Na zijne afzetting verzamelde Labadie te Middelburg eene kleine gemeente, voor welke hij predikte en het Avondmaal bediende. Eindelijk besloot de Middelburgsche regering, daar de onlusten en verdeeldheden dagelijks toenamen, Labadie en de zijnen uit de stad te bannen. Zoodra had zulks de magistraat te Veere niet vernomen, of hij besloot, met overleg der Nederduitsche en Schotsche kerkeraden, aldaar eene Waalsche gemeente te stichten en Labadie en Yvon tot predikanten te beroepen. Ofschoon Labadie hier in het Fransch predikte, behoorde hij echter niet tot de gemeenschap der Waalsche kerk. Op aanzoek der Middelburgsche regering bevalen de staten van Zeeland aan den magistraat van Veere den prediker uit de stad te verwijderen. Hoewel deze dit weigerde, vroeg en verkreeg echter Labadie zijn ontslag, en vertrok in 1669 met zijne vrienden en vele ingezetenen van Middelburg en Veere naar Amsterdam, waar hij eene gemeente stichtte, die den naam droeg van *Nieuwe Kerk*, terwijl Yvon, du Lignon, Menuret en anderen naar elders gezonden werden, om haar uit te breiden. Anna Maria van Schurman, de drie gezusters, en meer aanzienlijken voegden zich bij deze nieuwe kerk. Voetius, Essenius en anderen, die de handelingen der Waalsche synode hadden afgekeurd, waren echter nu overtuigd, dat Labadie een scheurmaker en een verstoorder van de rust der

kerk was geworden; zelfs liet de grijze Voetius den 30 October en 13 November 1669 eene dissertatie *de ecclesiarum separatarum unione et syncretismo* tegen hem verdedigen. Labadie gaf hierop een scherp geschrift in het licht, dat door Voetius met waardigheid werd beantwoord. Terwijl kerkeraden, classen en synoden in Holland en Zeeland ernstige vertoogen bij de regering inleverden, en maatregelen namen om de Labadistische en Separatistische conventikulen te weren; de predikstoelen daverden van »'t geschemp en gesmaad tegen de nieuwe kerk; de boekwinkels waren gevuld met allerlei schriften voor en tegen Labadisten en allerlei pasquilles, vuilaardige schimpschriften op de Labadistische zamenwoning, leer en prediking onder den burgers verspreid werden; nam het getal der toehoorders van Labadie, zelfs uit de deftigste standen, dagelijks toe. Eindelijk besloten de Labadisten vrijwillig eene stad te verlaten, die hen niet langer eene veilige schuilplaats aanbood. Eerst dachtten zij met Antoinette Bourignon op het eiland Noordstrand in Sleeswijk eene kolonie te stichten, doch van dit denkbeeld teruggekomen, en onzeker werwaarts zich te begeven, kregen zij eene minzame uitnoodiging van de prinses van Boheme, Elisabeth, abdis van het vorstelijke, vrij-wereldlijke, keizerlijke rijksstift Herford om derwaarts te komen. Ook hier had de kleine gemeente, die in dweepzucht toenam, met vele moeijelijkheden te kampen. Labadie vertrok hierop met een deel er van naar Altona, waar hij, den 6 Februarij 1674, door een hevig kolijk overvallen werd en den 13 Februarij ontsliep.

Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijze het licht.

Hij schreef:

Introduction à la piété dans les Mystères, paroles et ceremonies de la Messe, Amiens, Charles de Gouy, 1640.

Odes Sacrées sur le très-adorable et auguste Mystère du S. Sacrament de l'Autel; par Jean de Labadie, *Prestre et Chanoine de S. Nicolas d'Amiens*. Amiens, Gilles Gouy le Jeune, 1642.

Lettre de Jean Labadie, (gedagteekend Août 1647). Men vindt uittreksels van dezen brief, waarin Labadie zich verdedigt tegen de verdenking van het Calvinisme te zijn toegedaan, bij Antoine Arnauld, *Lettre d'un Docteur en Théologie à une personne de condition et de piété, sur le sujet de l'apostasie du Sieur Jean de Labadie; du* 1 *Mars* 1651 in 4o. z. n. v. pl. en in *Défense de la piété et de la foy de la Sainte Eglise Catholique, Apostolique et Romaine, contre les mensonges, blasphèmes et impiètez de Jean Labadie, Apostat; par le Sr. de Saint Julien, Docteur en Théologie, c. d. par Godefroi Hermant, Chanoine de Beauvais*, Paris, 1651 in 4o. Men vindt ook in dit laatste geschrift p. 183 suiv.

Lettre de Jean Labadie à M. le Caron, Avocat d'Amiens, gedagt. *Vendredi* 30 *Août* 1647.

Response à un recueil d'articles faussement imputez à M. de Labadie, gedeeltelijk in *Défense*, etc. p. 121.

Journal de Jean Labadie, onuitgegeven, waarvan men uittreksels vindt in de onder No. 3 aangehaalde geschriften.

Déclaration des sentimens de Jean Labadie, *cy-devant Prestre, Prédicateur et Chanoine d'Amiens,* Montauban, Philippe Braconier, 1651.

Lettre de Jean Labadie *à ses amis de la Communion Romaine, ensuite de sa Déclaration,* 1651. 12o.

La Pratique des deux Oraisons mentale et vocale; contenue en trois Lettres, Montauban, 1656 in 12o.

Lettre d'adieu à l'Eglise d'Orange, 1660 in 12o.

Jugement charitable sur l'état présent des Juifs, Amst. 1666 in 12o.

Déclaration de Jean de Labadie, *contenant les raisons qui l'ont obligé à quitter la communion de l'Eglise Romaine, pour se ranger à celle de l'Eglise Réformée,* Genève, 1666. 12o. Mogelijk eene vermeerderde uitgaaf van No. 7.

Triomphe de l'Eucharistie, ou la vraie doctrine du S. Sacrament, Amst. 1667, 4o.

Les divins Herauts de la Pénitence au monde, Amst. 1667 in 12o.

Le véritable Exorcisme, ou l'unique effectif moyen de chasser le Diable du monde Chrestien, donné par Jésus-Christ, Nostre Seigneur au chap. 9 de St. Marc, et reduit en méditation pour un Jour de Jeûne, Amst. 1667. in 12o.

Le Jeûne Religieux.

L'idée d'un bon pasteur et d'une Eglise, ou sermon sur le 28 versel du chap. XX des Actes, Amst. 1667. in 12o.

La Réformation d'Eglise par le Pastorat, contenues en deux lettres Pastorales, éscrites par Jean de Labadie, Middelburg, 1667—1678. 2 vol. in 12o.

Première Lettre, qui a servi d'occasion et de matière aux deux précedentes, in 12o. z. j.

Le Hérault du grand Roy Jésus, ou Eclaircissement de la doctrine de Jean de Labadie, *sur le regne glorieux de Jésus Christ en la terre,* Amst. 1667. in 12o.

L'Arrivée Apostolique aux Eglises, représentée par celles de l'Apostre S. Paul aux Eglises de Rome et de Corinthe, ou Sermons de Jean de Labadie, Middelb. 1667. in 12o. z. n. v. d.

Censura libri de Interprete Scripturarum, 1668. in 12o.

Manuel de Piété, ou Prières pour l'usage de l'Eglise Wallone de Middelbourg, Middelb. 1668. in 12o.

Le discernement Ecclésiastique, bornée à l'Escriture et par elle, pour servir d'apologie à celle de l'Eglise Wallone de Middelbourg en ses affaires par Jean de Labadie, Amst. 1668. in 12o.

Traité Ecclésiastique, propre de ce temps, selon les sentimens de Jean Labadie, *de l'Exercice Prophètique, selon S. Paul, au chapitre* 14 *de sa première Epistre aux Corinthiens, sa liberté, son ordre et sa pratique,* Amst. 1668. in 12o.

Traité de saison, Ecclésiastique et Théologique tout ensemble, des Censures réelles Ecclésiastiques, Suspensions, Interdictions, ou Excommunications; pour servir de preuve convainquante de la nullité de la Suspension, laquelle Mrs. les Députez du Synode Wallon tenu à Leyde le 14 *Septembre* 1667, *ont fait de* M. de Labadie,

Pasteur, ayant prétendu faire une classe le 10 *d'Octobre à Middelbourg*, Amst. 1668. in 12o.

Extrait de quelques Propositions scandaleuses, touchées dans le livre du Sieur Louys Wolzogen, Ministre. intitulé L'Interprète des Ecritures, censurées par l'Eglise Wallone de Middelbourg, et prouvées telles, qu'elle les a dénoncées aux Synodes Wallons de Flessingue et de Naerden, l'an 1668. in 12o.

Lettre apologétique circulaire de l'Eglise Wallone de Middelbourg aux conducteurs des Eglises Wallones des Provinces-Unies, Middelb. 1668. in 4o.

Quatorze Remarques importantes sur le Jugement, prononcé par le Synode Wallon tenu à Naerden le 5 *de Septembre* 1668, *contre le Sieur de Labadie, et le consistoire de l'Eglise Wallone de Middelbourg, au fait de sa Dénonciation contre le livre du Sieur Wolzogue, qui a pour titre: de Interprete Scripturarum*, in 12o.

Réponse au Libelle diffamatoire d'Henry du Moulin, in 4o. z. j.

Cinq Actes importans du consistoire de l'Eglise Wallone de Middelbourg, 1668. in 4o. z. n. v. pl. en dr.

Cas de Conscience sur le Ministère ou Pastoral, comme il s'exerce à présent, 1668. in 4o. als boven.

Déclaration Chrétienne et sincère de plusieurs membres de l'Eglise, contre le Synode, dit Wallon, la Haye, 1669. 4o.

Protestation de bonne foy, in 4o. z. j. en pl. (1669?)

Déclaration du Corps de l'Eglise Wallone de Middelbourg, de ce qu'ils ont fait au Synode Wallon de Dordrecht, Amst. 1669. 8o.

Lettres du Synode Wallon à Messieurs d'Utrecht, touchant l'approbation du livre de Louys Wolzogen, avec des Notes de Jean de Labadie, Amst. 1669. 4o.

Nouvelle Conviction manifeste des Calomnies etc. 1670. in 4o. z. n. v. pl.

Points fondamentaux de la vie vrayement chrestienne, Amst. 1670. in 12o.

Le Chant Royal du Roy Jésus-Christ, dont l'argument est pris du livre de l'Apocalypse, Amst. 1670. in 12o.

Abrégé du véritable christianisme Théologique et Pratique, ou Recueil de Maximes Christiennes, tant de foy, que de piété et de conduite spirituelle, Amst. 1670. in 12o.

Les Entretiens d'Esprit du Jour Chrestien, Amst. 1670. in 12o.

Les Saintes Décades des Quatrains de piété Chrestienne, touchant la connaissance de Dieu, son honneur, son amour, l'union de l'Ame à luy, Amst. 1671. in 12o.

L'Empire du S. Esprit sur les Ames, Amst. 1671. in 12o.

Apologie pour les Eglises Wallones de Middelbourg et de Rotterdam, in 12o.

Le Renoncement à soy même, pour se donner entièrement à Dieu, in 12o.

Traité du soy, ou le Renoncement à soy mesme pour la petite Eglise, Herfort in Westphalen, 1672. in 12o.

Veritas sui Vindex; seu solemnis Fidei Declaratio Johannis de Labadie, Petri Yvon, Petri du Lignon, Pastorum in suo, et integrae Ecclesiae, cui ministrant, quamque secundum Deum

diriguntur nomine, jam ante edita, nunc vero aucta, asserta, confirmata, atque objectionibus D. H u n d i i, *D. Ad. Pauli et sex scotorum concionatorum in Hollandia exulum vindicata*, Herford, 1672.

Justum Judicium de justâ bonorum a malis, quod ad Communionem Ecclesiasticam attinet, secessione; auctore Daniele Jonâ Beda, (Anagr. van J. d e L a b a d i e) *separato Gall-Germ-Belg-Anglico* Neapoli (Neustadt) 1673. in 12o.

Sanctum et necessarium scisma Danielis Jonae Bedae.

Abrégé du véritable Christianisme, ou Recueil des maximes chrétiennes, Amst. 1685. 2e dr.

Fragmens de quelques Poésies et sentimens d'esprit de M. L a b a d i e, Amst. 1678. in 12o.

In het Nederduitsch.

Kort Begrip van 't rechte en ware Christendom, of gewigtige grondregels, betreffende beyde het recht christel. geloove en de ware Godsaligheyt. Den 2den Druck, Amst. J. van der Velde, 1685. kl. 8o.

Geestelijcke Tijdkortingen van den christelijken dagh. In het Nederd. overgezet door A. V. W. Amst. 1664. 8o.

Practycq des tweederleye Gebeds.... in het Nederd. overgezet door Abr. Godart, Utr. Henr. Versteegh. 1666. 2e dr. 8o.

Versameling van eenige gewichtige gront-regels der Christelyke leere, in 't Nederd. vertaalt door Pet. Heringa, Amst. Joan van Someren, 1666. 2e dr. In het Hoogd. door K a n z e r, *Begriff des Wahren Christenthums*, 1696.

Wedergeboren of geen Christen, Amst. 1685.

De kunst van zig zelven te kennen, of een onderzoek der zedekunde, in 't Fransch beschreven door de Hr. J. A b b a d i e, en om zijne deftigheid vertaald door B. J. R. G. Rotterd. 1700. 2 d. 8o.

Over de afscheiding van goeden en kwaden, ten opzigte der kerkelyke vereeniging en gemeenschap.

Verklaringe van de suyverheyt des geloofs en der leere J o h. d e L a b a d i e, P e t r i Y v o n en P e t r i d u L i g n o n, H e r d e r s, enz. vert. door P. Sluiter, Herford, Laur. Antein, 1672. 3 deelen. 8o. Ook in het Hoogd. *Declarations-Schrift, oder eine nehere erklaerung des glaubens J o h. d e L a b a d i e*, Herford, 1671.

Triompheerende Godsdienst, Amst. 1726. 2e dr. 4o.

Christelyke Zedekunde, Amst. 1732. 3e dr. in 12o.

Zie de Woordenboeken van S a x e, K o k, H o o g s t r a t e n, L u i c i u s, N i e u w e n h u i s, *de Biogr. Univ.*; C h a u f e p i é, *N. Dict. Hist. et Crit.* op L a b a d i e en S c h u r m a n; *Levensbeschr. van voorn. Mannen en Vrouwen;* W i t t e, *Diar. Biogr. ad an* 1673; *Mém. du* P. N i c e r o n, T. XVIII. p 386—411; *Supplément de l'abbé* G o u j e t, T. XX. pp. 140, 169; *Moreri*, T. VI. p. 60—64; P a q u o t, *Mém. pour servir à l'Histoire Litt. des Pays-Bas*, T. III. p. 535 seqq.; M a u d u i c t, *Hist. de Jean Labadie* 8o.; *Hist. de l'Archi-quaker J e a n d e L a b a d i e*, 1668. 8o. *Hist. Cur. de la vie* etc. *de J e a n d e L a b a d i e*, la Haye, 1670; *Korte Onderr.*,

rakende den Staet en Manieren van Leven der Labad. 4o.; *Relation touchant le P. Jean Labadie, au sujet de sa sortie de la Société de Jésus*; *Lettre du R. P Antoine Labré, Prêtre, Religieux Solitaire, écrite au Sr Labadie sur le sujet de sa prof. de la Religion Réform.*, à Bazas, *par ordre de M l'Evêque*, en gedrukt later te Parijs, 1651 in 4o ; *Avis Charit à MM de Genève touch. la vie du Sieur Jean Labadie, cy-devant Jésuite dans la prov de Guyenne et après Chanoine à Amiens. puis Jansén. à* Paris, *de plus Illuminé et Adam. à* Toulouse, *et ensuite Carme et Hermite à la Graville au dioc. de* Bazas, *et à présent Minist. au dit Genève.* par Mauduict, Lyon, Ant. Offray, 1664 kl. 12o.; *Motifs qui ont obligé Ant. de la Marque de sortir de la maison de J. de Labadie, ou est découv. en même tems sa vie priv. et sa manière de enseigner.* Amst. 1670. 12o.; *Sifflet Jesuit. ou Abrégé du Galamat. pieus avec quoy l'Archiquâre Jean de Labadie attrapa les simpl. Espr.* A. M. à Schurmans, *Eucleria seu melioris partis electio, brevem relig. ac vitae ejus delineat. exhib.* Altonae 1693, in het Holl. *Eucleria of uitkiezing van het beste deel,* Amst. 1684. Het tweede deel verscheen in het Latijn, Amst. 1685, in het Holl. a/d 1684; Koelman, *Poincten van noodige Reform. Den Tabern. Gods ontdekt, of de ware en rechte Leere van de Kerke door Petrum Yvon; Essentia relig. patef., seu de doctrina genuina foederum Dei* etc. auct. P. Yvon; *Ontdekk. van de ware Religie* enz. uit het Fransch van P. van Yvon, Amst. 1684; *Catech. of Christel. Onderwijs. voorstellende de voorn. Waarheden des Gel.* enz. door P. Dulignon, *in syn leven herder*, enz. Amst. 1683. 3 dln. (naar het Fransch); Yvon, *van de wer. vercierselen of veroord. van de pracht der Wereld door de H. Schr.* Amst. 1685; Dez. *Getrouw Verh. van den staet en de laetste woorden en Dispos. sommiger personen*, Amst. 1681; Koelman, *Hist. Verh. nopens der Labad. Scheuringh en velerley Dwalingen;* J Stinstra, *Waarsch. tegen de geestdrijverij* enz. vert. door F. de Boissy; Dittelbach, *Verval en Val der Labad. of derzelver leidinghe*; *Bibl. Brem.* T. VIII p. 1008–1015; Ypey, *Gesch. der Sijst Godgel.* D. III bl. 77, Dez. *Gesch der Christel. Kerk in de XVIIIe eeuw*, D. X. bl. 390; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. kerk*, D. III. bl 86–115 en *Aant.* bl. 55–70; Focke Sjoerds, *Kort Vertoog van den Staat en de Gesch. der Kerke des N. T.* bl. 511; v. Velzen, *Introd. ad Hist. Eccles. N. T.* T. III. p. 724; *Comp. Eccles. Gothan.* T. III. p. 273; Voetii, *Hist. Polit. Eccles.* T. II. p. 525, T. III. p. 913; *Bescheiden Kerkhervorm.* bl. 15; Diest Lorgion, *Gesch. der Christel. Kerk in Friesland*, bl. 148, verv. H van Berkum, *de Labadie en de Labad.* Sneek, 1851. 2e dr. G. D. J Schotel, *Anna Maria van Schurman.* Dez. *De Winterkoning en zijn gezin.* Glasius, *Godgel. Nederl. o. h. w.* M. Goebel, *Gesch. des Christ. Lebens in den Rheinisch-Westphälischen Evangel. Kirche*, T. II; *Nederl Stemmen*, D. II. bl. 82 volgg. Senebier, *Hist. Litt. de Genève*, p. 208. seqq. *Catal. eener uiterst zeldz. Verzamel. van Holl Bijbels, Psalmen. Pseunab.*, verzam. door F. Muller, bl. 84, 85 *Cat. der Rem. Bibl. te* Amst., bl. 93. *Cat.* de Crane, p. 18. *Cat.* v Voorst, T. I. p. 169. Muller, *Cat. van Portr.* Aitsema, *Saken van Staat en Oorl.* D. VI. (Reg.); Basnage, *Ann. des Prov. Unies*, p. 52. W. à Brakel, *Trouwh. Waersch. voor de Labad en haere dwal.* Leeuw. 1683. Dez. *Leer en Leyding der Lab. ontd.* Rott. 1738. 2e dr. Dez. *Onbill. en Verk. hand. geopenb.*; *Récit véril. de ce qui s'est passé au Synode des Eglises Walonn.* etc. *assemblé à Dordr.* le 20 Mars, Leyde 1669. 4o. Heringa, *de Audit.* p. 120. seqq. Martinet, *Gesch. der Wer* D. V. bl. 64; Mollerus, *Cimbr. Lit.* T. III. p. 35; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 233; *Hist. Tijdschr.*, *Codex Diplom.* T. I. p. 77; Scheltema in *Let-*

teroef. 1804, D. II. bl. 609; Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. V. bl. 317; *Galbanum Jésuit. ou Quintesse de la Subl. Théol. de l'Archicoâcre J. de L.* met *Le juste Eloge du Sieur Jean de Labadie*, Cologne (Holland), 1668. in 12o. *Eucl. sive Dessertatiun. de Stud. sacro et profano in Joannem de Labadie, Petrum Yvon et Annam Mariam à Schurman*, Lipsiae, 1675. 12o. Jean Gabriel Drechklers, *Bachelier de l'Acad. de Halle* en Saxe; Hofsbach, *Ph. J. Spener und seine Zeit*, Berlin, 1828. Th. I. S. 92, 93; Arnolds, *Kirch u Ketzer Hist.* T. II. S. 1302—1339; Burmanni, *Sylloge Epist.* T. IV. p. 88; Burman, *Traj Erud.* p. 330; *Eur. Savante*, Jan. 1719 p. 350; Joach. Fred. Fellerus, *Trim. IX Monum. inedit. sect.* III. A. 1717. p. 498—500; *Mél. d'Hist. et de Littér.* T. II. p. 14, 15, Edit. de 1700; *Vie de St. Paul* par M. Collet, T. I. p. 536, 537; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. I. bl. 272, D. VIII. bl. 63; *Mém. des Homm. ill.* T. XXV. p. 20; Pope Blount, *Censura celebr. Auth.* p. 251; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. A. bl. 257 Rabus, *Boekzaal van Europa*, 1700, bl. 1 volg.; Muller, *Cat. van Portr.*

LABARE (Jean Antoine), treurspeldichter, waarschijnlijk te Brugge geboren, stierf omstreeks 1740 of 1750. Hij schreef:

Kruystocht door Diederyck van Elsatien, Grave van Vlaenderen, en Ludovicus den Goeden, Koninck van Vranckryck; Blij eyndigh Treurspel, z. n. v. pl. kl. 8o.

De Trauwe van Marie de Valois, Princesse van Bourgongne en Trauwe van Seven-thien Neder-landsche Provintien; Blyeyndigh Treurspel, voor d' eerste mael ten tooneele gebracht, en verthoont door de Brughsche Liefhebbers van de Nederduytsche Rym- en Redenkonst op den 9 Januarij 1727, Brugge 1727. 8o.

Dit stuk eindigt met de beide volgende verzen:

„Dat noyt geen onheyl aen dit Edel-paer bejeeg'ne,
En dat den Hemel hun naer ziel en lichaem zeeg'ne.

Christelijcke bemerkinge op de Doodt.

Tydt-wyser gestelt in het jaar zeventien hondert dry en dertigh, Brugge 1733. 8o.

Konst der Poëzije in Nederduytsche veerzen, Brugge 1721.

Beschryving der Triomphe op den 25jaerighen Jubilé van S. D. H. H. J. van Susteren, 14den Bisschop van Brugghe, *gevierd* 10 *Oct.* 1740, met desz. wapen.

Klachtredens — over het ongeluckigh afbranden van den Hallen thoren der stad Brugghe, op den 30 *April* 1741, *benevens een korte Beschrijv. van deszelfs bouwinghe ende gestaethede*, ald. 1741, met eene pl. van den toren, 4o.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist, Littér. des Pays-Bas* T. II. p. 584; Witsen Geijsbeck, *Biogr, Anth Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 146; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 252, 253, b. 131.

LABORDUS (W.), lector in de wiskunde aan de Leidsche hoogeschool, welke betrekking hij den 23 October 1734 aanvaardde met eene rede: *Over het nut en de noodzakelijkheid*

om de wiskunde hier te lande in de moedertaal te behandelen. Men heeft van hem ook een dichtstuk. *Aan den Hoogeerwaarde Heere Frans Fabricius, Theol. Doctor, als hij zijnen vijftigjarigen predikdienst met eene leerrede vierde den 26 November* 1737. Hij overleed 1757, zijn geschilderd portret bestaat.

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D II. bl. 347; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche hoogesch.* D. II. *Toev.*

LABONTÉ, Luitenant in het regement Waldeckers, in Nederlandsche dienst, een krijgsman zonder vrees, onderscheidde zich in den posten-oorlog in Vlaanderen en inzonderheid bij den aanval van den 6 Mei 1793 tegen de voorposten te Poperingen, Roerbrugge en Neuf-Eglise. Hij stierf in 1838 als gepensioneerd luitenant-kolonel in Nederlandsche dienst, te Breda.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land,* D. III. bl. 53.

LACCHER (PETRUS), zoon van Petrus Laccher, predikant te Zierikzee, werd aldaar den 3 April 1636 geboren, in 1657 predikant te Westersouburg, in 1668 te Middelburg, waar hij den 22 December 1699 stierf. Hij was curator der Latijnsche school, en men zegt dat hij des noods op éénen rustdag tot driemaal prediken en daarenboven nog catechiseren kon.

Hij schreef:

Nederlands Grondpilaar afgeteikent na het Godlik Bouwbeeld der Heilige Schrift in eene predikatie gedaan tot Middelburg in Zeeland den 16 *April* 1673, *in tegenwoordigheid van Syn Doorlugtige Hoogheit, den Heer Prins van Orangien*, etc. Middelb. 1673. 8o.

Staats en Kerkstuglingen over de beklaaglijke dood van de gerootste vrouwe en vorstinne Maria, Koninginne van Groot-Brittannien, Middelb. 1695.

Zie G. Voetii, *Disput.* T. III. pag. 824; *Lijst der Predik. van Middelb.*; C. Leydekker, *Middelburgs Weeklage,* enz. bl. 5, 6; la Rue, *Geletl. Zeel.,* bl 184; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas,* T. I. p. 70; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.

LACH (ABRAHAM). werd waarschijnlijk te Stoelberg geboren, en was een zoon van Nicolaas Lach, predikant aldaar. Hij trad het eerst in dienst bij de Nederduitsche gemeente te Sandwich in Engeland, en kwam van daar in Junij 1708 te Serooskerke in Walcheren, van waar hij in 1710 naar Maastricht vertrok. Hij werd in 1733 emeritus en overleed 3 October 1735. Men heeft van hem:

Raadselgezigten of verklaring over Jesaia VI met eenige Bijvoegsels door Corn. de Wit, Amst. 1739. 4o.

Zie Arrenberg, *Naaml.* bl. 294; H. de Jongh, *Naaml. der predik. van Gelderl.,* bl. 350 en partikuliere berigten.

LACHER, van Leiden, hoofdman in den voorgenomen doch niet volbragten krijgstogt naar Friesland in 1339.

Zie *Kronijk van het Hist. Genootsch.*, D. VI. bl. 26.

LACHER (JAN WILLEMSZ.). In het archief der stad Medemblik berust: *Attestatie tegens den luytenant Jan Willemz. Lacher, van dat hem in 't gevecht tegens de Duynkerckers op 't schip van Erick Barents qualycken soude hebben gedragen.*

Zie *Kronijk van het Hist. Genootsch.*, D. VI. bl. 182.

LACHTEROP (NICOLAAS), weleer predikant te Kamperveen, waarom hij ook voorkomt onder den naam van Nicolaas te Kamperveen, werd in Aug. 1619 door de Overijsselsche synode afgezet; was in 1621 in dienst der Remonstrantsche broederschap, bediende toen eerst Genemuiden en Rouveen en daarna, in de drie laatste maanden van dit jaar, Naarden en Nieuwkoop, Aarlanderveen en Zwammerdam. In 1630 bediende hij Hoorn met Sapma en Liesselius; van Nov 1631 tot Junij 1632 Dokkum. Den 17 Aug. 1632 besloten directeuren hem aan te schrijven, om provisioneel in commissie Haarlem te bedienen, doch hij werd om zijne prediking uit de stad en vrijheid van die gebannen. Van dien tijd af was hij in bediening te Moordrecht tot een geruimen tijd over 1652, en werd omstreeks dien tijd te Amersfoort beroepen, doch op klagten uit die gemeente 5 September 1657 te gelijk met zijn ambtgenoot Monachius, door de Broederschap van de bediening aldaar ontslagen. Hij was als predikant van Bommel in de groote vergadering van 1660. Deze gemeente verliet hij zonder order of voorkennis van de Broederschap, waarschijnlijk in 1663.

Zie Brandt, *Hist. de Ref.*, D. bl. ; Tideman, *de Remonstr. Broedersch.* bl. 134, 232, 235, 262, 274, 338.

LACMAN (JEAN) werd in 1629 te Doornik geboren, studeerde te Leuven in de philosophie en theologie, waarna hij den 7 September 1657 aldaar werd aangesteld om de dichtkunst in het collegie der H. Drieëenheid te onderwijzen, vervolgens werd hij onderwijzer in de Rethorica bij hetzelfde collegie. In 1662 verkreeg hij een leerstoel in de welsprekendheid en in 1663 werd hij geroepen om in het collegie de Valk de wijsbegeerte te onderwijzen. Den 10 Maart 1675 werd hij, te gelijk met den beroemden Martin Steyaert, tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd. Vier jaren later benoemde hem de aartsbisschop van Mechelen tot president van zijn seminarium, in plaats van Neesen, den 22 Mei 1679 gestorven.

Na die betrekking vijftien maanden bekleed te hebben, keerde hij naar Leuven terug, waar hij, in plaats van Gerard van Werm, tot president van het collegie van

Arras was verkozen. Doch niet lang hierna keerde hij naar Mechelen in zijne vorige betrekking terug. De aartsbisschop benoemde hem ook tot censor der boeken van zijn bisdom, en schonk hem een kanunekaat in de hoofdkerk. Ook benoemde hij hem tot aartsdeken en tevens examinator en synodaalregter van zijn bisdom. Hij stierf den 10 September 1704 en werd in het koor der kerk van St. Rombout begraven.

Hij schreef:

Pensées Chrétiennes, entremélees, de plusieurs affections distribuées pour chaque jour de divers mois; lesquelles montrent aux Chrétiens, le chemin assuré du Paradis, et font savourer ses avans goûts dès en ce monde, Louvain 1675. 16o. 2e edit. (augment), 1696. 16o. 2e vol. Brux. (*édition dernière revue de l'Auteur, et mise en meilleur François*) 1704. 16o,; vertaald in het Vlaamsch (*Christelijcke gepeysen*), Leuv. 1676. 16o.; 1683. 16o. (3e uitg.) 1689. 16o. 4o. (4e uitg.).

Concertatio triplex de mente S. Thomae Aquinatis circa obligationem referendi omnes actus in Deum, per ipsum doctorem Angelicum se ipsum explicantem, ad unitatem et pacem invitata; quam praeside Joanne Lacman, S. T. Doctore.... Seminarii Archiep. Praeside, etc. *in eodem seminario tueri conabuntur Franciscus Cornelii, e Petrus Verschueren, die* 7 *Octobris anni* 1687. 4o. Mechlinae 1687. Lovanii 1703. 12o.

Ook in *Opuscala Doctorum Lovaniensium*.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. des Pays-Bas*, T. III. p. 282.

LACOPS (Jacobus) of Lacopius werd omstreeks 1541 te Oudenaarden geboren, en trad reeds vroeg in de orde der Premonstratensen, welker kleed hij te Middelburg aannam.

Hij paarde aan veel vernuft eene buitengewone kennis der oude talen en letterkunde, en deze, gevoegd bij ligchamelijke schoonheid en zachtheid van zeden, namen zijne medebroeders terstond gunstig voor hem in. De gesprekken, die hij met sommige Kalvinisten, die toen in menigte in Holland werden gevonden hield, deeden hem besluiten de Roomsch Katholieke godsdienst en zijn klooster te verlaten en het predikambt bij de Hervormden te aanvaarden en zelfs een werk *Defloratio aureae legendae* getiteld, tegen de R. C. godsdienst uit te geven. Lacopius keerde echter spoedig naar zijn klooster terug, verloochende zijne dwaling, wierp zijn boek op het vuur en verzocht vergiffenis. Zijne opperhoofden zonden hem hierop naar een ander klooster zijner orde, namelijk Marienweert in Gelderland, waar hij zich bezig hield met het schrijven tegen de Kalvinisten. Niet lang hierna zond men hem, als vicarius naar Adriaan van Hilvarenbeek, pastoor te Munster bij 's Hage, waar Lumey hem den 5den of 6den Julij 1572 met zijn vader en den pastoor gevangen nam. Geen groot losgeld van hunne gevangenen meenende te kunnen verkrijgen,

boden zij hem voor een ton bier aan eenige visschers van ter Heijde aan. Toen deze hen voor dien prijs weigerden te lossen, werden zij naar den Briel vervoerd en hij met zijn pastoor en zeventien andere geestelijken ter dood gebragt. (9 Julij 1571).

Zie *Estii Hist. Martyrum Gorcom.*, L. II. C, 13, 14, 15, 25, Lib. IV. IV. C, 38, 39; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, VI; Foppen, *Bibl Belg.* p. 521; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 425; Petr. Wagenarius, *de Scriptorib ord. Premonstrat.*; P. Opmeer, *Martelaersboek*, D. II. bl. 74.

LACLÉ (Willem Jacob) stierf den 1sten November 1805 te Suriname. Hij was lid van den vriendenkring *kunst door vriendschap volmaakter.* In de *Dichtvruchten* door dezen uitgegeven vindt men van hem een paar *Fabelen* en een dichtstukje *Winter-gedachten.*

Zie van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. 348 en *Hulde aan de Nagedachtenis van W. J. Laclé en P. H. Roos, door Barbaz* in de *Dichtvruchten van den Vrendenkring.* D. IV. bl. 149.

LACU (Jean de) Kanunnik van het collegie van St. Pieter te Rijssel, leefde in het einde der XVde en in het begin der XVIde eeuw. Men heeft van hem een gedicht, getiteld:

La Quenouille Spirituelle, en vers. Paris Guillaume Nyverd in 16o z.j.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l' Hist. Littér. des Pays-Bas.* D. III. p. 289.

LACTANTIUS REFERGIUS, Italiaansch gezind Nederlander. Onder dezen naam gaf Jan Nomsz in het licht:

Balet gen. De Brutaale Hovenier (in dichtm. In het jaar van de Reformatie van den Schouwburg). Z. pl. of j. en Harpoen, een tooneelstuk.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 10. p. 36. D. II. bl 535.

LACTERIUS, een Hollandsch bloemschilder, wiens werken, volgens Kramm, gewild waren, doch die later bierbrouwer werd.

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders.* D. III. bl. 930.

LADISOU (Otto), werd in 1587 te Rijssel geboren, trad in 1610 in de orde der Jesuiten en verkreeg sedert den rang van geestelijk Coadjutor. Hij onderwees gedurende 5 jaren de letterkunde.

LADDER (Kapitein), sneuvelde bij het beleg van Naarden door de Franschen in 1673.

Zie Bosscha, *Neêrl. heldend. te Land.* D. III. bl. 149.

L'ADMIRAL (Jacob) in 1694 in Frankrijk geboren, volgde

zijn broeder Jan (die volgt) op diens reizen en beoefende, gelijk deze, het miniatuurschilderen en graveren. Vooral legde hij zich toe op het naauwkeurig afteekenen en graveren van Europesche vlinders. Hij stierf omstreeks 1770. Vier jaren later gaf M. Houttuin te Amsterdam dertig stuks platen van hem uit, bevattende zeventig veranderingen dier insecten. Onder deze zijn er echter, die, minder naauwkeurig geteekend en geëtst, waarschijnlijk van zijn zoon zijn.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werken der Holl. Kunstsch.* D. III. bl. 146. Kramm, *Lev. de Holl. Schilders.* D. III. bl. 930.

L'ADMIRAL (JOHANNES), werd in 1698 in Normandye geboren, en leerde te Londen bij den kunstschilder en graveur, Le Blon prentteekeningen met kleuren vervaardigen. Na zich vervolgens te Amsterdam te hebben neêrgezet, hield hij zich onledig met miniatuurschilderen en graveren.

Hij voorzag Jac. de Jongh's uitgave der *Levens der schilders* van van Mander van portretten, die, volgens Immerzeel, wel gelijkende, doch ruw en oppervlakkig bewerkt zijn. Kramm was echter van een ander gevoelen. Zij zijn, volgens hem, wel niet met de burin, zooals in Houbraken, van Gool enz. bewerkt, maar toch allen fiks en velen zeer verdienstelijk geëtst. Hij vervaardigde (1736—1741) ook prenten en gekleurde prentteekeningen voor zes geschriften van B. S. Ruijsch en Albinus. Hij stierf in 1773. Hij heeft zijn eigen afbeeldsel geschilderd en in prent gebragt.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. II. bl. 147. Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 930. Muller, *Cat. van Portrett.*

LAEGH (W. VAN DER), een kunstgraveur, die in 1660 te Amsterdam werkzaam was. Ook schijnt hij zich lang te Kopenhagen te hebben opgehouden. Van hem bestaan o. a. het portret van *Antonius Schellingwouw, Koning Christiaan V in Kroningsgewaad; Johan Caspar de Cibignan Dom. de Oberampach, Colonel et Guber. Bergensis, M. Ther. Buck, K. Haupt prediger in Copenhagen.*

Op een afzonderlijk blad voorstellende den R. C. pastoor J. Barchman Wuytiers op zijn dood-praal-bed door Matham gegraveerd, is door hem een vers gegraveerd van J. van Vondel.

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstschilders.* D. III. bl. 938.

LAEN (DIRK JAN VAN DER) werd in 1759 te Zwolle uit aanzienlijken huize geboren. Zijne ouders bestemden hem voor hoogere studie, doch zijne voorliefde voor de teeken- en schilderkunst, bewoog hun hem ter opleiding bij den kunstschilder Hendrik Meijer, te Leiden, te bestellen. Na zich eenigen tijd op het vervaardigen van zoogenaamde *Tableaux de genre*

te hebben toegelegd, begaf hij zich later tot het landschap, en zond verschillende duin-, bosch- en bergachtige landgezigten, naar tentoonstellingen, die met genoegen werden aanschouwd. Ook maakte hij plaatjes voor enkele werkjes van zijn stadgenoot en vriend, R. Feith, en bekleedde verschillende betrekkingen in zijn geboorteplaats.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunst-Schild.* D. III. bl. 147, 148.

LAEN (JOHANNES VAN DER) Amsterdammer van geboorte, behoorde tot de orde der Jesuiten, en was gedurende 18 jaren missionaris der societeit in Holland. Hij stierf te Haarlem 10 Julij 1669.

Hij gaf onder den naam van Leonard van Saenen in het Nederduitsch in het licht:

Vindiciae Mensae Fidei, P. Jacobi Stratii S. J. contra Everardum Schuttenium, Calvinianum Zwollensem, 1653.

Regula Fundamentalis fidei, 1661.

Zie Valer. Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 671.

LAER (C. S. VAN) een beeldhouwer, in den ouderdom van 79 jaren in 1830 te St. Willebrord, bij Antwerpen, overleden. Hij wijdde zijne laatste levensjaren uitsluitend aan het vervaardigen van kerksieraden.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders*, D. III. bl 148.

LAER (HENDRIK VAN) heer van Lichtenberg, lid der Zutphensche Ridderschap, curator der hoogeschool te Harderwijk, sedert 1717. Hij overleed in Februarij 1721.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 11.

LAER (JAN WILLEM VAN) te 's Hage geboren, schreef:

Spec. Acad. exhibens varia Juris Belgici antiqui capita illustrata, Harderov. 1770. 4o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 99, 584 en *Boekz.* 1770, *b.* bl. 246.

LAER (WERNER ROLEWINCK VAN) een Carthuizer uit de vijftiende eeuw, schrijver van *Chronica, dicta Fasciculus temporum, edita et ad finem perducta p. Arn. ther Huernen*, Col. Agrip ap. eund ther Huernen, 1474. fol.

Ook in het Nederd. vertaald, vermeerderd en vervolgd, door Jan Veldenaer uitgegeven, Utrecht, 1480, fol.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl 4 en aangeh. Schrijvers, *Cat.* Meerman, Pars III. No. 60, fol.

LAER (W. VAN) schreef:

Wegwijzer voor aankomende goud- en zilversmeden, met platen, Amst. 8o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 328.

LAER (REINARDUS TOE) ook wel Toelaar genoemd, predikant te Heumen en Malden (1723), te Rhoon en Moordrecht (1725) Nijmegen (1730) waar hij overleed 5 Nov. 1746, oud 48 jaren en 8 maanden. Hij schreef:

Over het Euangelium van Marcus, Nijm. 1750, Amst. 4o.

Over het Euangelium van Lucas, Nijmegen, 1744. 3 d. Leiden, 4o.

Over de Galaten, Nijm, 1755, Leiden, 4o.

Verklaring over Psalm XX, XXI en LXXXIV, Amst. 1736. Nijm. 1750. 4o.

Zie *Cat.* de Groe, bl. 44; Arrenberg, *Naamr.* bl. 511; H. de de Jongh, *Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 347.

LAER (ROBERTUS REYNART TOE) kapitein, sneuvelde in de actie van den 19den September 1799.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. *Bijl.* bl. 6.

LAET (GASPARD DE) werd in de zestiende eeuw te Looz of Borchloen, hoofdplaats van het oude Graafschap Looz, met het bisdom van Luik vereenigd, geboren, legde zich op de wiskunde toe, en werd den 25sten Mei 1512 doctor in de geneeskunde te Leuven. Zijne laatste levensjaren schijnt hij in Frankrijk door te hebben gebragt.

Men heeft van hem:

La prognostication de Louvain pour l'an MDXL, Louv. 1540

Prognostication pour l'an MDLI, Rouen, 1551.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 1. V., *Fasti* p. 230; *La Croix du Maine*, p. 116; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist Littér. des Pays-Bas*, T. II. p. 461; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 719.

LAET (JACOBUS DE) geboren te Leuven, gaf te Maastricht in het licht:

Encomium Musicae.

LAET (JOHANNES DE) te Antwerpen in den jare 1582 geboren, gaf reeds in zijne jeugd vele blijken van zijne neiging voor de aardrijkskunde. Hij gaf eene *Historie der W.-Ind. Comp. van haar begin tot de jare* 1656 en *Beschrijving van Zuid-Amerika*, of liever West-Indië, vooral der bezittingen van de Spanjaarden en Portugezen in XVII boeken. Ook was hij een der beste en ijverigste medewerkers van de verzameling van staat- en aardrijkskundige beschrijvingen der onderscheidene landen van den aardbol, welke te dier tijd in 48 kleine deeltjes zijn uitgegeven en onder den naam van de Elzeviersche *Respublica* bekend zijn. De Laet leverde voor deze zakbibliotheek o. a. Nederland, Frankrijk, Pruissen, Spanje, Portugal, Polen, Litthauwen, Lijfland, Turkije, Perzië en het rijk des grooten Mogols. Toen de beroemde Hugo de Groot eenige aanmerkingen, betreffende de oorspronkelijke bewoners van Amerika, had in het licht gegeven, verschilde de Laet met

dezen geleerden man, en gaf in 1663 eene wederlegging in het licht, die door de Groot met weinig bezadigdheid werd beantwoord. Hij had zich te Leijden gevestigd en overleed in 1649. Zijn vriend Claudius Salmasius betreurde, dat hij door den dood van de Laet, zijn regterhand had verloren. Met dezen en Jos. Scaliger hield hij briefwisseling. Hij was bewindhebber der West-Indische Maatschappij en lid van de Sijnode nationaal te Dordrecht in 1618 en 1619.

Van zijn gelaat bestaat eene voortreffelijke ets door J. G. Bronckhorst vervaardigd.

Hij schreef:

Hispania sive de Regis Hispan. Regnis et opibus Commentarius, Lugd. Bat. 1629. 24o.

Gallia, sive de Francorum Regis Dominiis et opilus, als boven.

Belgii Confoederati Respublica, Ibid. 1630. 16o.

Turcici Imperii Status, seu discursus varii de Rebus Turcarum.

De imperio magni Mogolis sive India vera comment. 1630.

Portugallia seu de illius regnis et opibus comment. Ibid. 1642. 24o.

Respublica Poloniae, Lithuaniae, Prussiae et Livoniae, Amst. 1642. 24o.

Novus Orbis, seu Descriptio Indiae Occidentalis, novis Tabulis Geographicis et variis animantium, plantarum, fructuumque iconibus illustrata, Libr. XVIII, fol. Lugd. Bat. 1633, ap. Elzevir; ook in het fransch ald. 1640.

De Gemmis et Lapidibus, Leidae, 1647. 8o.

Notae ad Dissertationem Hugonis Grotii de Origine Gentium Americanarum et Observationes aliquot ad meliorem indaginerin difficillimae illius quaestionis, Amstelod. ap. Elzevir, 1644, Paris. 1643. 8o. Amstelod. 1693. 4o.

Hierop schreef Grotius:

Dissertatio de Origine Gentium Americanarum, adversus Obtrectatorem, opaca bonum quem facit barba, Par. 1643. 8o.

Welke de Laet beantwoordde met:

Responsio ad Dissertationem secundum H. Grotii de Origine Gentium Americanarum, Amst. 1642, 1644, 1646, apud Elzevir, 8o.

M. Vitruvii Pollionis de Architectura Libr. X cum Notis; praemittuntur Elementa Architecturae collecta ab Henr. Wottono; accedunt Lexicon Vitruvianum Bern. Baldi Urbinatis, et ejusdem Scamilli impares Vitruviani; de Picturâ Libr. III Leon Bapt. de Albertis; de Sculptura excerpta ex Pomponio Gaurico; Lud. Demontiofii Commentarius de Sculptura et Pictura; Omnia Collecta a J. de Laet, Amst. 1649. fol.

G. Piso, *de Medicina Brasiliensius, libri IV; et Georgii* Maergravii *Hist. rer. nat. Brasileae libri VIII.* in fol.

Plinii, *Hist. naturalis*, 8 vol. 12o. Th. Smith, *de Republ Anglorum, Libri III.*

In het Nederduitsch verscheen:

Beschrijving van West-Indiën, of nieuwe Wereld en West-Indische Maatschappij, Leiden, 1625, 1630 en 1644. fol.

Tweede druk, in ontallijke plaatsen verbeterd, met eenige kaarten, beelden van verscheide dieren en planten vercierd. (1630).

Het jaerlijkx Verhaal van de verrigtingen der geoctr. West-Indische Compagnie, sedert haer begin tot het einde van het jaar 1636, *begrepen in* XIII *boecken, met kopere platen vercierd*, Leiden, 1644. fol.

Commentarii de Pelagianis et semi-Pelagianis ex vet. Patrum Senegitis, Harder. 1617. 4o.

Zie *Biogr. Univ. o. h. w.;* Saxe, *Onom. Litt.* T. IV. p. 356; Kok, *Vad. Woordenb. o. h. w.* Nieuwenhuis, *Aanh. op h. Woordenb. van Kunsten en Wetensch. o. h. w.* Andreas Valerius, *Bibl. Belg.* IV; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 672, Pars *Index Batav.* p. 303, 304; Epp. Sarravii, *Ep* 41; Jos. Scaliger, *Epp* 437—446 Burigny, *Vie de Grotius*; Brandt, *Leven van H. de Groot;* H. Grotii, *Manes Vindicati*, p. 449, 721; van Kampen, *Gesch. der Ned. Letter. en Wetensch.* D. I. bl. 331, 332; J. Klefkeri, *Bibl. Erudd. praec.* p. 147; *Cat. der Bibl. van het Prov. Genootsch. van Kunsten en Wetensch. in Noord-Brabant*, p. 80; *Cat. der Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 5, 440, *Bijv.* 1853—57, bl, 72; *Navorscher*, D. X. bl. 49; Schotel, *Beschr. van Dordr. voor* LXXXI; *Cat.* de Groe, p. 25, 82, 208; *Cat.* de Crane, p. 191, *Cat.* Visscher, p. 51; *Cat.* van Oosten de Bruyn, p. 85; Muller, *Cat. van Portr.*; Grotii, *Epp.* p. 960—965, 967; Bonhorn, *Orig. Gall.* C. VII. p. 90, 99; Barlaeus, *de rebus gestis Mauritii*, p. 29; Salmasius, *de Coma*, p. 416; Moetius, *de Orac.* p. 114.

LAETUS (Johannes) schreef:

Compendium Hist. Universalis, Amst. 1653 8o.

Johannes Laeti viri doctis. commentariorum ex veterum patrum scriptis libri duo hodiernis controversiis dirigendis peropportunus ac perquam necessarius. Accesserunt Hadriani et Cassandri quaedam de eodem argumento, Harderov. ex off. Thomae Henrici, imp. Joan Jansohnii, 1672.

LA FABRIQUE (Nicolas) werd te Namen in de tweede helft der zeventiende eeuw geboren, en aldaar door den kunstschilder Bouge in de eerste beginselen der schilderkunst onderwezen. Hierna deed hij eene reis naar Rome, en zette zich, na zijne wederkomst, te Luik neder, waar hij in 1736 stierf.

Hij legde zich vooral op het schilderen van vogels en het figuur toe. Le Comte vermeldt twee stukken van hem, als het *Hoofd van een vrolijken wijsgeer*, dat door een liefhebber te Parijs voor eene aanzienlijke som werd gekocht, en *eene Figuur met een beker in de hand*, dat in bezit was van den koning van Frankrijk.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 148.

LAFONTAINE (PIETER JOSEPH) werd den 18den Julij 1758 te Kortrijk, waar zijn vader kleêrmaker was, geboren. Zijne eerste opleiding in de schilderkunst genoot hij van zekeren kapellaan van Neste, die hem vervolgens in de gelegenheid stelde, de lessen aan de Teeken-Academie bij te wonen. Later mogt hij het onderwijs genieten van Jean Douelle, een bekwaam schilder van inwendige kerkgezigten. Vervolgens begaf hij zich naar Parijs, waar hij sedert bleef wonen, en in 1782 tot lid der Oude Schilder-Academie werd benoemd. Zijn werk was zeer gezocht, en werd door beroemde meesters, zoo als Drolling, de Marne, Swebach, Tannay en anderen gestoffeerd. Lafontaine dreef ook kunsthandel en stierf, na een aanzienlijk vermogen te hebben verworven, den 12den Januarij 1835.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 148, 149.

LAGÉDAMON (JEAN) werd te Parijs geboren, studeerde aldaar in de godgeleerdheid en verkreeg er den rang van licentiaat in dit vak. Hij werd uit het Seminarie van St. Sulpitius aldaar geroepen om de godgeleerdheid te onderwijzen in het aartsbisschoppelijk Seminarie bij Valenciennes, in het bisdom van Kamerijk.

Hij schreef:

Tractatus de Sacramento et Contractu Matrimonii ad usum Seminarii Archiepiscopalis Cameracensis, Duaci, 1743. 12o.

Nouveaux Cantiques Spirituels, 1750, 3 vol. 12o.

Zie *La France Litt.* 1736, p. 127; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. des Pays-Bas*, T. III. p. 642.

LAGEMAN (HENDRIK) werd in 1765 te Amsterdam geboren, en ontving het onderwijs van J. G. Holtzhey in de graveerkunst. Hij vervaardigde o. a. voor Felix Meritis te Amsterdam den stempel voor den toegewezen eerepenning en den medaille-stempel tot gedachtenis van het 25jarig bestaan der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en eenige stempels voor gedenkpenningen en portretten.

Hij overleed in 1816. Zijn portret vindt men op het eerste der 4 portretten op de plaat beteekend 1811 van het bekende prentwerk van J. E. Marcus.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 149; Kramm, *Lev. en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 931.

LAGENDAAL (JACOBUS) bloeide als dichter in de tweede helft der achttiende eeuw. In 1743 verschenen van hem drie politieke rijmstukjes: *Nederland op den throon*, *Nederland op*

den oorloghsthroon en *De Vrijheid in den Hemel*, alle in heldendicht.

In 1769 verscheen te Amsterdam zijn *Hiob in* XII *boeken* in 4o., om tot pendant te dienen van Adam, Abraham, Jacob, Gideon, Salomon, Mozes en dergelijke biographiën in rijm. In zijn voorberigt zegt hij, dat hij, al wat historisch is, *poëtisch* behandeld, maar de zamenspraken tusschen Job en zijne vrienden *in rijm* gebragt heeft.

Zie *Boekz.* Mei 1767, p. 506 volgg.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 147; Arrenberg, *Naaml.* bl. 294; *Cat.* van der Aa, bl. 86.

LAGENDAAL (Jan) gaf in 1773 te Rotterdam, op naam van het kunstgenootschap *prodesse canendo*, waarvan hij administrateur was, een dichtstuk, getiteld: *Zoografiä in XII Boeken*.

Kort daarna verscheen te Amsterdam een brief, waarbij verklaard werd, dat het stuk geheel uit de pen van Lagendaal gevloeid was, die het zonder eenige voorafgaande critiques van het kunstgenootschap, spoedig ter perse gebragt had, mitsgaders de proeven gecorrigeerd enz., zonder het kunstgenootschap daarin eenigzints te kennen.

Zie *Hedend. Vaderl. Letteroef.*, 1774, bl. 181—187; van der Aa, *N. Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*, D. II. bl. 349.

LAGENDAAL (Jan) werd in 1702 proponent bij de Remonstrantsche broederschap, en bediende als zoodanig eerst de Doopsgezinden te Harlingen. Vervolgens werd hij predikant der Remonstrantsche Gemeente te Noordwijk (1707), Utrecht 1710) en te Rotterdam 1713—1767).

In het laatstgenoemde jaar werd hij emeritus, en overleed in den aanvang van 1768.

Hij schreef:

Lijkrede uit Psalm IV: 14 *over den Eerwaardigen, Geleerden en Godzaligen Sebastiaan van der Lanen, leeraar in de Remonstrantsche Gemeente te Rotterdam*, Rott. 1727. 4o.

Zie Cattenburch, *Bibl Remonstr.* p. 6; Alkemade, *Beschrijv. van den Briel*, D. I. bl. 58; J. Tideman, *Rem. Broed.* bl. 54, 93, 204, 257, 376. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 497; Glasius, *Godgel. Ned.*

LAGEMAN (J. M.) graveur in het laatst der achttiende en begin der negentiende eeuw. Er bestaat van hem een vriendschaps-medaljetje met het opschrift: *Een Heilig Pandt is vriendschapsband (Morte et invidiâ amicitia major)* (1770), een penning *op de stormen en overwinningen in* 1676; *op het 2e eeuwfeest van het Luthersche Diakoniehuis te Amsterdam* 1778; een medalje op het *Zeegevecht bij Doggersbank* (1781); *op het drievoudig verbond in* 1781; *op de vrijverklaring van Amerika door Nederland in* 1782; een eeuwfeest-penning voor

het *Diaconie- Oude- Vrouwen- en Mannenhuis te Amsterdam* (1783); *op het herstellen der rust te Harlingen in* 1787; *op het herstel van Prins Willem in* 1788; *op den dood van Franklin; op het 25jarig stadhouderschap van Willem V*, 1791; *op de inwijding van de kerk der Herstelde Lutherschen in* 1792; een kleine medalje op het (van 7 tot 15 Junij) toedienen van het Sacrament des vormsels, door den aartsbisschop van Nisibi, graaf Cesar Brancadoro, 1792 en een vriendschaps-medalje met een Amicitia-beeld en het bijschrift *Bant van Eendragt*. Lageman was een middelmatig graveur.

Zie Kramm, *Lev. en Werken der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl 931; Dr. Wap, *Astrea* 4e Jaarg. 1855, bl. 459.

LAGERS (George Hendrik), geboren te Hamburg, den 22 Februarij 1760 werd predikant bij de Evangelisch Luth. gemeente te Utrecht, en in Januarij 1807 bij die te Amsterdam.

Hij gaf uit met J. Schultz, *Kerkelijke Redevoeringen en aanspraken bij de opening en sluiting van de eerste vergadering der Evang. Luth. Synode*, Amst. 1819, gr. 8o.

Hij wordt opgegeven als vervaardiger van gezang 79, 88, 91, 107, 330, 341 en 342 uit het gezangboek thans bij de Evangelisch Luthersche gemeente in ons vaderland in gebruik. Hij overleed den 25 Maart 1833.

Zie Prof. Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luth. Gem.* bl. 124; van der Aa, *N. Biogr, Anth. Crit. Woordenb*, D. II. bl. 370; van Cleef, *Naaml.* bl. 332; Muller, *Cat. van Portr.*

LAGERWEY (F.) kostschoolhouder te Weesp, schreef:

Neues Deutsches Lese- und Uebersetzungs-buch für Niederlands Schulen, enthaltend eine kurze Anleitung zum Deutsch lesen und eine zweckmässige zur Beforderung der Fortschritte besonders dienliche. Sammlung von Lese und Uebersetzungsstüken aus den besten Prosaisten und Dichtern gezogen, und nach stufenweiser Schwierigkeit geordnet, nebst einen erklärenden Verzeichnisz der darin vorkommenden schwersten Wörter und Redensarten, Dordr. 12o. 1846. bei H. Lagerwey.

LAGERWEY (J.) Gz. werd den 28sten December 1801 te Geertruidenberg geboren, en na het onderwijs van den Raamsdonker onderwijzer van Beest genoten te hebben, hulponderwijzer op de bloeijende school van den heer Ramakers te Amsterdam, en vervolgens op die van den heer A. Dupper te Vianen. Na nog eenigen tijd op de kostschool van den heer van Iterson te Alphen werkzaam te zijn geweest, werd hij in 1823 tot kostschoolhouder in zijne vaderstad benoemd. Deze school werd weldra een der bloeijendste van het vaderland. Lagerwey had groote verdiensten omtrent de opvoeding, het onderwijs en de daartoe behoorende vakken. Hij was lid van het Wiskundig Genootschap *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven* en van het *Prov. Genootschap van Kunsten*

en Wetenschappen in *Noord-Brabant*, en langen tijd voorzitter van de afdeeling van het *Nut van 't Algemeen* te Geertruidenberg. Hij overleed in 1845.

Hij schreef verschillende schoolwerkjes o. a.

Nieuw Engelsch Lees-, Leer- en Vertaalboek, strekkende tevens tot Inleiding in de studie der Engelsche Letterkunde, Dordr. 1838. kl. 8o.

Praktisch Cijferboek voor de Scholen, bevattende de toepassing van de Leer der Evenredigheden, op voorbeelden uit den handel en het dagelijksch leven. Zijnde een verv. op de drie eerste stukjes van de Allereerste Gronden der Cijferkunst. Eerste en Tweede Afd. Dordr. 1844. kl. 8o.

Zie J. Lagerwey, Gz. *Geschetst als Christen in de verschillende betrekk. zijns levens door* B. Glasius, Dordr. 1845.

LAGET (H.) schreef:

Over den invloed van den Christelijken Godsdienst op het geluk der Burgerlijke Maatschappij, Utr. 1784.

Zie Arrenberg, *Naamr.* bl. 294.

LAGOER (J. P.) kunstgraveur en welligt schilder, vermeld door Nagler en Kramm.

Zie Kramm, *Lev. der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 931.

LAGOOR (C. van). Op den *Catalogus* van C. H. Schultz, Amst. 1826, No. 58, komt van dezen schilder voor: *Een ver uitgestrekt Landschap, verbeeldende de omstreken van de ruïne van Brederode, zeer natuurlijk en meesterlijk geschilderd.*

Zie Kramm, *Lev. der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 931.

LAGUS (Josias) predikant te Heidelberg, beroemd wegens zijne buitengewone bedrevenheid in de oude letterkunde, werd met Lambertus Philophoeus van Deventer rector der Latijnsche scholen te Heidelberg, en gelast de Latijnsche vertaling van den Heidelbergschen Catechismus na te zien. Volgens Koecher zouden beide hem in de Latijnsche taal, ten gebruike voor scholen en kerken, hebben overgezet, en hij in 1563 reeds tweemaal zijn uitgegeven. Lagus was van 1567 tot 1580 rector der Latijnsche school te Deventer. Hij werd den 27sten April van dat jaar afgedankt, zeker niet wijl hij zulks verdiend had, wijl anders Menso Alting hem ten jare 1581 niet aan de Leeuwaarders aanbevolen zou hebben als een' zeer geschikten man, om de Latijnsche scholen onder hen op te rigten en in bloei te brengen.

Zie Jöchers, *Gel. Lex.* o. w. h. Koecher, *Hist. v. d. Heidelb. Catech.* bl. 274. H. Alting, *Historia de Eccles Palat.* p. 82. seqq; *Epist. ab illustr. et cl. virtiscriptis ed. Gabbema* p. 706; Dumbar, *Kerkel. en Wereld. Deventer.* bl. 307. Ypey en

Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk.* D. I. bl. 457. en *Aanteek.* bl. 218.

LAIGNET, de Heer Kramm, vind dezen als graveur vermeld op den titel van een boekwerk genoemd *Hollands Vrijheid*, die vrij wel is gesneden naar de teekening van Arnold Houbraken.

Zie Kramm, *Lev. en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 932.

LAINEZ (Alexander), werd in 1650 te Chimay geboren, en studeerde te Rheims. Hij had weinig smaak voor de schoolsche wijsbegeerte, en in plaats van zich er in te oefenen vertaalde hij Petronius, die later zijn geliefdkoosde schrijver bleef. Uit Rheims begaf hij zich naar Parijs, waar hij in kennis kwam met den ridder Colbert, kolonel bij het regement van Champagne. Hij volgde dezen vervolgens naar het leger, en verklaarde hem de merkwaardigste gedeelten van Titus Livius en Tacitus. Verscheidene officieren waren hierbij tegenwoordig en deelden hem hunne aanmerkingen en bedenkingen mede. Hij bleef niet lang in het leger, maar doorreisde de Levant; bezocht Griekenland, de eilanden van den Archipel, Natolië, het H. land, Egypte, Maltha, Sicilië, de voornaamste steden van Italië en keerde over Zwitserland en Frankrijk terug. Deze reizen bragten hem in betrekking met den beroemden aardrijkskundigen De l'Isle en met de Tralage die hem, bij de teekening zijner kaarten, dikwerf raadpleegde. Op bevel van den Minister de Louvois, werd hij, op vermoeden dat hij de schrijver van eenige politieke brochures was, door den abt Faulbrier, intendant van Fransch-Henegouwen, te Chimay, waar hij zich sedert zijne terugkomst, aan de beoefening der poëzij wijdde, bezocht, en toen hij niets dan geestige gedichten bij hem vond, nam hij hem, die zich in een kommerlijken toestand bevond, met zich naar Parijs. Eenigen tijd daarna vertrok hij naar Holland, om Bayle te bezoeken. Van daar ging hij naar Engeland, en vestigde zich eindelijk te Parijs, waar hij den 18den Augustus 1700 stierf. Lainez muntte als letterkundige, aardrijkskundige en dichter uit, en verstond het, Fransch, Spaansch, Italiaansch, Grieksch en Latijn.

Men heeft van hem:

Poësies de Lainez, la Haye, aux dépens de la Compagnie, et se trouvent à Paris chez Thibourt. 1753. 8o.

Men zegt dat hij ook Petronius heeft overgezet. Ook vervaardigde hij een Grieksch gedicht tot lof van Homerus en een Latijnsch gedicht van omstreeks 600 verzen op de eerste overwinningen van Karel XII.

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w. *L'advertissement* voor zijne *Poësies;* M. de St. Marc, *Remarq. sur les Addit. au Bolaeana* in *Oeuvres*

de Boileau Despreaux, T. V. Paris 1747, p. 132, 133; *Journ. de Verdun*, Mars 1753, p. 171—175; *Déscription du Parn. Franç. excecuté en bronse, suivie d'une liste Alphabétique des Poëtes et des Musiciens rassemblez sur ce Monument par M. Titon du Tillet*, Paris 1727; *Bibliothèque raisonnée*, T. II. p. 362; Paquot, *Mem. pour servir à l'Hist. litt. des Pays.Bas*, T. I. p. 169.

LAIRESSE (Abraham de) zoon van Gerard Lairesse, den *oude* en van Maria Salme, werd in 1666 te Utrecht geboren en beoefende aldaar de schilderkunst. Kramm, vermeldt van hem een titelprent voor een werk getiteld: *De zegepralende Vecht, gezichten van Lustplaatsen enz. beginnende van Utrecht en met Muyden besluytende, Amsterdam, bij de Wed. Nicolaas Visch, enz.* 1719 in fo.; middelmatig geteekend, volkomen sijstematisch, droog en zonder geest of leven in de figuren, en door A. van der Laan in het koper gebragt.

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 932. *Nav.* D. V. bl. 198.

LAIRESSE (Ernest de), zoon van Reinier, oudsten broeder van Gerard, werd in 1635 te Luik geboren. Hij legde zich vooral op het schilderen van bloemen, vruchten en vogelen toe, waardoor hij zich de goedkeuring verwierf van Hendrik van Beijeren, Keurvorst van Keulen en Bisschop van Luik, die hem in zijne dienst nam en op zijne kosten naar Rome zond om zich verder te oefenen. Na eene afwezigheid van twee jaren, keerde hij terug en vestigde zich te Bonn, waar hij in stille afzondering leefde en voor zijnen beschermer, den bisschop van Luik werkzaam was. Zijne fraaijste voortbrengsels zijn bij het bombardement van Bonn vernietigd. Zijne werken zijn voor het grootste gedeelte in Duitschland gebleven, ook berusten er in Luik, die hij in 1664 voor onderscheidene particulieren in die stad geschilderd heeft. In 1675 overleed hij.

Zie Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vlaamsche. Kunstsch.* D. II. bl. 150. Kramm, *Lev. der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. II. bl. 932.

LAIRESSE (Frans de), een onbekend meester, van wiens penseel de keizerlijke gallerij eene schilderij voorstellende *de Liefdadigheid* zou bezitten.

Zie Kramm, *Levens der Holl. en Vlaamsche Schilders.* D. III. bl. 934.

LAIRESSE (Gerard de), oudste zoon van Reinier zag in 1640 te Luik het levenslicht. Zijn vader en Bertholet Flemalle onderwezen hem in de beginselen der teeken- en schilderkunde, tevens ontving hij onderwijs in de talen, geschied- en fabelkunde en vooral in de Muzijk, welke hij gedurende geheel zijn leven bleef beoefenen. Nog

had hij den leeftijd van vijftien jaren niet bereikt, toen hij reeds goede portretten schilderde, vervolgens vervaardigde hij historiestukken voor den Keurvorst van Keulen en Brandenburg. De gemakkelijke wijze, waarop hij geld verdiende, gepaard aan zijnen vrolijken aard, zou hem tot een verkwister hebben gemaakt, indien hij zulks niet tijdig had ingezien en huwde. Hij zette zich eerst te 's Bosch neder, waar hij zijne kunstwerken niet kon verkoopen en het schilderen van uithangborden en kamerschutten hem te weinig opbragt om te kunnen bestaan. Ook te Utrecht was hij niet gelukkiger.

Eindelijk noodigde de kunstkooper, Gerard Uilenbroek, die een paar schilderijtjes van hem gezien en gekocht had, naar Amsterdam. Hij bleef hier een paar maanden voor dezen schilderen en begon vervolgens voor anderen te arbeiden. Onnoemelijk schrijft Immerzeel zijn de menigte der kunst- en kabinet-stukken, plafonds, behangsels en andere zaal-sieraden, die hij in den loop van eenige jaren schilderde. En wanneer men nog daarbij voegt het groot getal teekeningen, die hij met de teekenpen en het penseel maakte, benevens den stapel prenten, door d'Argenville op ongeveer 150 stuks begroot, die hij zelf etste, zou men verbaasd moeten staan, hoe het leven van een enkel mensch toereikend heeft kunnen zijn, om zoo veel wezenlijk schoons in de kunst voort te brengen, indien men niet de zekerheid had van eene vlugheid van hand, die schier alle begrip te boven ging. Descamps, die Lairesse, schoon ten onregte, op verschillende plaatsen in zijn *Vie des peintres* met zwarte kleuren afschilderde, geeft deze getuigenis van hem: »Men geeft Lairesse den vleijenden titel van den Hollandschen Le Poussin, omdat hij in zijne composities veel van de genie, de bedrevenheid en den schildertrant van den genoemden Franschen kunstenaar aan den dag legde, doch hij was minder naauwkeurig in de teekening. Door de kracht van zijnen oorspronkelijken geest, toont hij zich in zijne werken een verstandig en verlicht geschiedkundige en menigmaal een verheven dichter. Hij kan gelijk gesteld worden met de bekwaamste kunstenaars, die de fabelkunde aangewend hebben, hij is geleerd, vindingrijk en altijd zeer begrijpelijk in zijne denkbeelden; de hoofdpersonen zijner schilderstukken onderscheiden zich altijd van de menigte, door den stand, door de houding, door de gemoedsbeweging die hen kenschetst; men herkent, zonder zich te kunnen vergissen, dadelijk den God of den held, dien hij voorgesteld heeft. Wanneer de achtergrond van zijn kunstwerk voorwerpen van bouwkunde vereischte, behandelde hij dezelve meesterlijk, en even als of hij bestendig de overblijfselen van Athene en Rome voor zijne oogen had. Zijn ordonnanties zijn rijk. Ieder voorwerp is naar eisch versierd en bewerkt. Aan de waarheid der geschiedenis wordt niet te kort gedaan; hij

heeft de belangrijkste oogenblikken weten uit te kippen, heeft nooit tegen het costuum gezondigd. Zijne teekening is veelmaals zeer naauwkeurig. Het is jammer dat men soms schilderijen van hem aantreft, die minder prachtig (elegant) dan de overige zijn. Hij kende de gemoedsbewegingen der menschen grondig; hij wist ze meest altijd naar waarheid uit te drukken in de figuren, die er vatbaar voor waren. Zijn smaak in de schikking der gewaden is die van goede Italiaansche meesters: de plooijen zijn breed, eenvoudig en niet gemanierd; zijn koloriet is goed, waar en gloeijend; een geestige en vaste toets maakt alles keurig en fraai wat zijn penseel voortbragt. Indien Lairesse zulk een groot schilder niet was geweest, hij zou als graveur nog meer geschitterd hebben." Volgens Kramm heeft hij in het historiële vak den hoogsten graad in de ordonnantie bereikt. In 1690 werd Lairesse volkomen blind. Doordrongen van zucht voor de kunst, gaf hij in dezen staat nog lessen aan schilders en plaatsnijders, die ten zijne huize eene wekelijksche bijeenkomst hielden. Deze lessen gaven hem aanleiding tot het schrijven van zijn *Groot Schilderboek* en van zijne *Grondlegging der Teekenkunst;* beide voortreffelijke werken. »Op het eerste doelde de beroemde Hagedorn, toen hij schreef: »Lairesse geeft, om zoo te spreken, de schilders het palet in de hand, plaatst zich naast hen en leidt hen de praktijk en de waarheid in." Hij overleed den 11 Junij 1711 en werd op het Leidsche kerkhof te Amsterdam begraven. Langendijk en anderen vervaardigden lijkdichten.

Immerzeel, die de handschoen voor Lairesse tegen de beschuldiging van Descamps, Houbraken en Michiels, op het voetspoor van Brijan Stanley opnam, geeft in een uitvoerig artikel verslag van zijne voornaamste werken, en de prijzen die sommige op kunstverkoopingen hebben opgebragt. Niet minder voortreffelijk is het artikel, dat Kramm, als nalezing op al hetgeen een menigte Hollandsche en uitheemsche schrijvers van hem gemeld hebben, aan hem wijdde. Hij geeft o. a. de schoonste prenten op, die door buitenlandsche graveurs naar zijn werk zijn gesneden. Ook vermeldt hij een portret van Lairesse, waaronder de volgende regels zijn geplaatst:

„Laires was eerst Apel, daarna wierd hij Homeer,
„Ligt krijgt de Amstel in geen eeuw zoo'n Fenix weêr."

Te onregte plaats van der Aa hem op grond van dit, niet goed door hem begrepen, versje, onder de Nederlandsche dichters.

Hij liet bij zijne huisvrouw, Maria Salme, drie zonen na, die allen tot de kunst werden opgeleid.

Van hem bezitten wij:

Groot Schilderboek, waarin de Schilderkonst in al haar deelen

grondig word onderweezen, ook door Redeneeringen en Prentverbeeldingen verklaard. Met voorbeelden uyt de beste Konststukken der oude en nieuwe puyk-schilderen bevestigd, en der selver wel- en misverstand aangeweezen, Amst. bij David Mortier, 1714, 2 d. 4o. *Tweede Druk, vermeerderd met des Schrijvers Levensbeschrijving*, Haarl. bij Johannes Marshoorn enz. 1740. Amst. 1743, H. de Wit, 2 d. 4o.

Er worden nog uitgaven vermeld. Amst, 1707 en 1712. In het hoogd. vertaald, Nürnberg, 1728, 3 B., in het eng. London, 1738, 1784, in het Fransch, Paris, 1787.

Grondlegginge der Teekenkonst, Amst. 1701. 4o. 1727. 4o. 1780 (volgens Arrenberg 2e dr.) 4o., in het Fransch vertaald, Amst. 1719, in fol. (avec 120 planches) 1729, in fol., in het Hoogd. Berlin, 1705. 4o. Leipzig, 1745, in fol.

Ook vindt men:

Gerh. de Lairesse, *Leodiensis Pictoris Opus elegantissimum, Amstelodami ipsa manu, tam aeri incisum, quam inventum, et per Nicolaum Visscher, c. privilegio Ord. Gen. Belg. Foederati, editum.*

Godefridi Bidloo, *M. D. et Chirurg., Anatomia humani corporis, centum et quinque tabulis per artificiosis G. de Lairesse ad vivum delineatis*, etc. Amst. 1685. fol.

Tafereelen geschilderd door Gerard de Lairesse *in de Raadkamer van de Hoven van Justitie van Holland, Zeeland en West-Vriesland, volgens de Afteekeningen van* Nikolaas Verkolje, *door de beste graveurs in 't koper gebragt*, enz. Te Amst. voor Nikolaas Verkolje, 1737, Leonard Valk, in gr. fol. (De platen zijn door P. Tanje en een er van door Claudius Duflos gegraveerd), ook in het Fransch (*trad. du Holland.* par H. I. Jansen), Paris, 1787, 2 vol. 4o. fig. 20.

Horatius Flaccus, *Dichtkunst op onze tijden en zeden toegepast door* A. Pels in fol. (met fraaije platen van Lairesse.)

Zie, behalve Kok, Hoogstraten, Luïscius, Nieuwenhuis, Houbraken, Jacob Campo Weyermans, van der Eijnden en van der Willigen, Wonder, Descamps, Nagler, Bryan, Stanley o. h. artikel Lairesse, Alfred Michiels, *Hist. de la Peint. Flam. et Holl.* Brux 1845—1849, in 8⁰. *Observ. sur quelques grands Peintr.* etc. par Taillasson, Paris, 1800; in 8⁰. p. 348; *Bullet. de l'Acad. Royale de Belg.* etc. T. XXII. No. 9, p 468; Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vlaamsche Schild.* D II. bl 150; Kramm, *Lev. der Holl en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 936; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.* D. VIII. bl. 428; van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* o. h. w.; Langendijk, *Ged.* D. I. bl. 384; Brunet, *Man. du Libr.* T. p. 316; Arrenberg, *Naaml.* bl 294; *Cat.* van Hulthem, No. 9207; *Cat.* van Voorst, T. III. p. 132; *Nav.* D. V. bl. 169, D. VII. bl. 198; Muller, *Cat. van Portr.* Rabus, *Boekzaal van Europa*, 1701. bl. 962.

LAIRESSE (GERARD) de jonge, derde zoon van Gerard Lairesse voornoemd, wordt door G. Hoet op zijn lijst als een bekwaam kunstenaar gesteld. Meer wordt niet van hem vermeld.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 934.

LAIRESSE (JACOB OF JAQUES), broeder van Gerard de oude en zoon van Reinier, beoefende de schilderkunst.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 935.

LAIRESSE (JAN DE) broeder van Gerard de oude en zoon van Reinier, beoefende de schilderkunst.

Zie Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 935; Muller, *Cat. van Portretten.*

LAIRESSE (REINIER DE) werd omtrent 1596 te Luik geboren en oefende zich reeds vroeg onder Jan Taulier, met wiens dochter hij later huwde, in de schilderkunst. Hij vestigde zich in zijn geboorteplaats en werd later eerste schilder van Ferdinand van Beijeren, keurvorst van Keulen en Prins-Bisschop van Luik. Immerzeel noemt de schilderijen, die van hem bekend zijn en zoo te Luik als elders in Belgiё berusten op. Deze stukken, meest alle tafereelen aan de bijbelsche geschiedenis en fabelkunde ontleend, zijn niet zonder verdiensten, en gewis had hij een groote hoogte in dit vak bereikt, indien zijn talrijk gezin hem niet gedwongen had ook een ander kunstvak te beoefenen, namelijk het beschilderen van hout in de manier van rooden jaspis en wit marmer. Hij hield zich lang te Châlons en Vitri-le-Français, waar hij ontboden was, op, en stierf aldaar in 1667, in den ouderdom van omstreeks 70 jaren. Vier zijner zonen hebben het penseel behandeld.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche schild.* D. II. bl. 149; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche schild.* D. III. bl. 935.

LAIRVELTSZ (SERVAIS DE) werd in 1560 in eene kleine stad van Henegouwen uit burgerlijke ouders geboren, en in zijne jeugd naar Lorraine gevoerd. Bij den doop had hij den naam Annibal ontvangen, doch Nicolaas de Bousmar, bisschop van Verdun, veranderde dien in Servais, toen hij hem confirmeerde. In 1578 trad hij in de Premonstratenser-orde te St. Paulus van Verdun; den 25sten Maart 1580 legde hij zijne gelofte af. Toen hij reeds monnik was, leerde hij het Latijn en andere voorbereidende wetenschappen in het collegie der Jesuiten te Verdun, en studeerde vervolgens in de philosophie en theologie te Parijs, waar hij den rang van Doctor verkreeg. Eenigen tijd daarna benoemde hem P. Jean de

Pruët, generaal der Premonstratensen, om Jean l'Oiseleur in zijn bezoek der kloosters van zijne orde te volgen. François Longpré, opvolger van de Pruët, schonk hem de waardigheid van vicaris-generaal en visator der orde. Als zoodanig bezocht hij de meeste kloosters in bijna geheel Frankrijk, Lorraine en Ponthieu, Brabant, Vlaanderen en Duitschland. Na zijne terugkomst benoemde hem Daniël Picart, abt van St. Marie-aux-bois, tot zijn coadjutor (1599). Na diens dood (1600) volgde hij hem op, begon terstond zijne abdij te hervormen en bragt in 1606 zijne monniken naar Pont-à-Mousson, om hen in de gelegenheid te stellen aan de Universiteit aldaar te studeren. De door hem ingevoerde hervormingen werden door paus Paulus V en Gregorius XV bevestigd, en Lodewijk XIII, koning van Frankrijk, veroorloofde den 2den Januarij 1621 aan de Premonstratensen van Lorraine hunne hervorming in alle kloosters van Lorraine in te voeren. Hij stierf den 18den October 1631 in de abdij van St. Marie-aux-bois, waarin hij terwijl de pest te Pont-à-Mousson heerschte, zich met zijne monniken had begeven.

Hij schreef:

Optica Regularium, seu commentarii in Regulam S. P. Augustini, Hipponensis Episcopi. Mussiponti 1603. 4o. Colon. 1614. 12o. in het Poolsch vertaald en in 1617 gedrukt.

Miditationes ad vitae religiosae perfectionem cognoscendam subtilissimae, ex Novo R. P. Lucae Pinelli Gersoni. Depromptae, et e. Gallico idiomate in Latinum, in Monasterio novo S. Mariae majoris Mussipontano Ordinis Premonstratensis, translatae. Hix accesserunt aliquot aliae ab ejusdem monasterii Abbate Servatio conscriptae, Mussiponti, in Monasterio S. Mariae majoris, 1621. 16o. in het Fransch overgezet en in 1628 gedrukt.

Catechismus Novitiorum omnium ordinum et eorum Magistri. Mussiponti Franc-du-Bois, 1623. fol. 2 vol.

Apologia pro quorumcumque ordinum Religiosorum reformatione.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.* p. 67; Foppens, *Bibl. Belg.* t II p. 1092; Brasseur, *Ill. Hannoniae sydera,* p. 130; Helyot, *Hist. des Ord. Monastiq.* etc. T. II. p. 172—174; Hugo, *Annal. Premonstr.* T. II. p. 207—209; Calmet, *Bibl. de Lorr.* p. 554—559; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas.* T. I. p. 511—512.

LAINEFAILLE (Eustace en Guislein de) waarschijnlijk beide leden der overheid in een der steden van Artois, ook beide onderteekenaars der Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *De Unie van Brussel,* bl. 88.

LAIRE (Nicolas de) door sommigen de Laine genoemd, was volgens den een den 29sten, volgens den anderen den 31sten abt van St. Gerard de Brogne in het bisdom van Luik. Hij volgde Jean de Lierne of Lierneu, in 1433 gestorven, op, en legde, na eene regering van veertien jaren, in 1447, ten gunste van Nicolas Gardin, gardiaan der Cordelieren van Namen, zijne waardigheid neder, en stierf het volgende jaar. Hij was een vroom, zachtzinnig en zedig man en schreef:

De *Translatione salutiferae Crucis*, waarschijnlijk nimmer gedrukt.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 589; Fisen, *Flores Eccles. Leod*, p. 446—447; *Gallia Christ.* T. III. p. 554; Paquot *Mémoires pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas.* T. II. p. 634.

LAITRE (Ras de) een Ridder in 1467 te Luik, die, toen men het oneens was, of men die stad al of niet aan den Hertog van Bourgondië zou overgeven, voor het laatste stemde, en zich, toen zij aan den Hertog overgegeven was, met zijn gevolg er uit verwijderde.

Zie *Gedenkschriften van* Commines, bl. 114, 116, 118.

LAKE (Guilielmus van) proponent bij de Ned. Herv. kerk, schreef onder een bedekten naam:

Over de Vergevinge der Sonden der Vaderen, onder het Oude Testament van Godt geschiedt.

Met zijn naam:

Bewys en verdedigingh van de Waerheyt en Godlyckheyt der Heylige Schriftuere en der Religy daer in begrepen, Middelb. bij J. Noenaart. 1676. 8o. Amst. 1739. 8o.

Het geroup van Weduwen en Weesen ten hemel, enz. Vliss. bij A. van Laren, 1678. 8o.

De Teykenen der Tyden, in drie onderscheydene Perioođen, loopende soo voor, met, als ook na de komste van den Messias, enz. Middelb. bij J. Noenaart, 1683. 8o.

De vertroostinge Israëls, enz. Middelb. bij Dentz, 1684. 8o.

De smerten des Messie en desselfs Heerlykheyt daerop volgende, enz. Middelb. bij M. v. Hoekke, 1701. 8o. Utr. 1712. 8o.

Zie La Rue. *Gel. Zeel.* bl. 46; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. des Pays-Bas*, T. II. p. 636; Maurik en Noordbeek, *Naaml. van Godg. Schrijv.*; Glasius, *Godg. Ned.*; Arrenberg, *Naamr.* bl. 294; *Cat.* van der Groe, bl. 164.

LAKEMAN (Seger), Secretaris van Drechterland, schreef:

Ontwerp van een zeker en onkostbaar voordeel om de Westfriesche Zeedijken, door het afknagen van het paalwerk zeer gevaarlijk geworden, in den aanstaanden Zomer 1733 *te stellen buiten eenig gevaar van doorbrake, schoon de zeewormen*

voortgaan met het Paalwerk te doorknagen op de hoogte van de dagelijksche peil van 't water tot de grondt van de zee, toe, geen middel kan gevonden worden om zulks te beletten, Amst. Erven Ratelband en Co., 1733. fol. met afbeeldsel.

Dringende noodzaak om aan alle Zeedijken, gelegen aan de Zuiderzee en het IJ, nieuwe buitenwerken te maken.

Zie *Boekz.* 1733, *a.* bl. 299—313; *Nav.* D. IV. bl. 58; Arrenberg, *Naamr.* bl. 294.

LALAIN (Nicolas de) en zijn gezin behoorde tot de 139 ter zake der Hervorming uit Antwerpen naar deze gewesten emigrerende familiën 1586.

Zie *Kronijk van het Hist. Genootschap*, D. VIII. bl. 27, 32.

LALAING (Anthonis de). Het stamhuis van Lalaing is een der oudste en aanzienlijkste van Henegouwen en reeds in de XII eeuw bekend. Het verdeelde zich in verschillende takken, tot een van welke behoorde Anthonis, Graaf van Hoogstraten, Heer van Montigny, Ridder van het gulden vlies, zoon van Joost de Lalaing en van Godelive de Viefville uit Artois. Hij werd in 1480 geboren, kwam in 1501 aan het Hof van Filips *de Schoone* en deed de reis mede naar Spanje, die hij beschreef in een belangrijk Journaal, door Pontus Heuterus voor zijne *Res Belgicae* gebruikt, waarvan Gachard in *Compte rendu des Séances de la Commission royale d'Histoire* T. VI eene notice heeft gegeven, en waarvan een handschrift op de koningl. bibliotheek te 's Hage berust. In zijn vaderland wedergekeerd nam hij, als commissaire aux reveues et monstres, deel aan den oorlog tegen de Gelderschen (1507) en was in 1509 kapitein te Muiden en Bailjuw van Gooiland. Hij was een man van groot verstand en groot staatsbeleid, de regterhand van Karel V in de Nederlanden, die zijne schranderheid en kunde wist te waarderen; hem in vele gewigtige betrekkingen, het sluiten van vrede, het vereffenen van geschillen en het vernieuwen van verbonden, als gezant en gevolmagtigde in het Sticht om hem bij de plegtige huldiging te vertegenwoordigen, gebruikte en hem tot stadhouder van Holland, Zeeland, Vriesland en Utrecht verhief. In deze betrekking betoonde hij veel ijver, ook wist hij meesterlijk de bewilliging der Staten, in de zware en vele beden, die de gestadige oorlogen vorderden, voor zijnen vorst te bekomen. Lands advokaat van der Goes zeide hierom van hem, »dat hij grooten arbeyt ende lasten in het werk stelde, meer dan tot geenen tyde, hetwelk conscientie was." Sommigen beschuldigden hem van wreedheid en beriepen zich op zijne strenge maatregelen jegens de herdoopers in 1534; anderen gewaagden van zijne slimheid en arbeidzaamheid. Zeker is het dat hij niets verzuimd heeft om het keizerlijk gezag te handhaven,

en zich, om aan de herhaalde beden van zijnen heer te voldoen, veelvuldige onaangenaamheden berokkende, Hij was zeer gehecht aan de R. C. godsdienst, en offerde veel geld aan aalmoezen en godsdienstige inrigtingen op. Zoo stichtte hij o. a. de Broederschap van het H. Sacrament te Culemborg (1517). Hij zelf en zijne vrouw waren leden dezer vereeniging, die uit 33 personen bestond, »omdat onze lieve Heere Godt drie en dertig jaren op de aarde geleefd heeft." Ook stichtte hij met zijne vrouw het Anthonis en Elizabeths gasthuis te Culemborg, het slot en de kerk te Hoogstraten enz. Karel V verhief zijne heerlijkheid Hoogstraten tot een graafschap.

Hij overleed den 2den April 1540. Zijn ligchaam werd gebalsemd en te Hoogstraten, zijn hart te Culemborg begraven. Te Hoogstraten werd hem en zijne gemalin een prachtig praalgraf gesticht met een inscriptie, bij Foppens te lezen. Hij liet bij zijne huisvrouw, Elizabeth van Culemborg, dochter van Jasper I en Johanna van Bourgondië, dochter van Anthonis, bastaard van Bourgondië, (de groote bastaard) geene kinderen, doch twee natuurlijke kinderen — Helena de Lalaing, in den jare 1514 verloofd aan Melchior van Culemborg, zoon van Hubert, een der dertig bastaarden van Culemborg, kleinzoon van heer Gerard, wier testament in het *Kerkel. Archief* van Kist en Royaards, D. IX. bl. 501—520, voorkomt en Philips de Lalaing, die volgt, — na.

Zie Carpentier, *Hist. de Cambray*, T. II. Butkens, *Troph. de Brab.* T. III. p. 313; de Cantillon, *Vermakel. van Brab.* D. III. bl. 70; J. B. Gramaye, *Antv.* p. 38; *Hist. Génér. de Hainau* par Delewarde, Mons. 1716. 6 vol. 8o. *Hist. Eccl. et prof. du Hainaut* par Mr l'abbé Hossart, Mons, 1792. 2 vol. in 12o. *Compte rendu des Séances de la Commiss. Royale d'Hist.* T. VIII. p. 317; Gachard, *Rapp. à Monsr. le Min. de l'Intér. sur differ. Ser. de Docum., concernant l'Hist. de la Belg.* p. 303, 310, 311; Willems, *Belg. Museum*, 1843. bl. 377; Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg.* T. III. P. I. p. 49, 61 seqq.; *Jurisp. Her.* p. 291; van Leeuwen, *Bat. Ill.* p. 1387; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* IV. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 80, 81; Wagenaar, *Vad Hist.* D. IV. en V. en van Wijn op Wagenaar D. IV. en V.; Cerisier, Bilderdijk, Arend, Kok, Hoogstraten, *Repertor. van Plak*, bl. 10; Goudhoeven, Scriverius, A. v. d. Goes, *Reg.* D. I. bl. 529 en elders; Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culemb.* bl. 155 volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 4, 5; de Riemer, *Beschrijv. van 's Grav.* D. I. bl. 361, 362; Bolhuis, *Proeve eener Gesch. van het Slot Vredenburg*; Koning, *Beschr. van het Slot Muiden*, bl. 108; du Rieu, *Intrede van Karel V te Dordr.* bl. 109, 111; Schotel, *Floris I en II van Pallant*, bl. 3, 4; *Kronyk van het Hist. Gen.* (Register) Brieven van hem in (1536) D. VIII. bl. 361. Ook vindt men belangrijke stukken, hem betreffende, in Rijks Archief en in het Archief van Culenborg. Muller, *Cat. van Portr.*

LALAING (ANTONIS DE) graaf van Hoogstraten, Ridder van van het gulden vlies, zoon van Philips van Lalaing, Stadhouder van Gelderland, en van Anna, gravin van Renneberg, eerst in hooge gunst bij Filips II, en voor zijn vertrek uit de Nederlanden, (1559) met eene bende van ordonnantie begiftigd. Vier jaren later verbond hij zich met Prins Willem van Oranje, de Graven van Egmoud en Hoorne, Megen en andere Edelen tegen de heerschappij van Granvelle. Intusschen wil men, dat het verbondschrift, 't welk Hoogstraten teekende, niets vermeld, 't welk met de dienst des konings en de belangen van de Roomsche godsdienst niet bestaanbaar was. Van hier dat hij, omtrent dezen tijd, van wegen de koning van Spanje, als gezant naar het keizerlijk hof werd gezonden. Sommigen willen dat het vervaardigen van het vermaarde verzoekschrift der Edelen, in den jare 1566, niet geheel buiten hem zou zijn omgegaan, ja op zijn kasteel Hoogstraten zou ontworpen zijn, 't geen hij echter in zijne defensie tegen de indaging heeft ontkend. Ook wordt zijne handteekening onder het smeekschrift niet gevonden. Na de overgave er van, zond hem de landvoogdes naar de Edelen, om hun de voorgenomene verzachting der plakaten en inquisitie mede te deelen; werd hij des prinsen stedehouder te Antwerpen en stond hem met lijfsgevaar in het stillen der gevaarlijke beroerte in 1567 te Antwerpen bij. In hetzelfde jaar weigerde hij den eed, door de Landvoogdes gevorderd, en verliet bij Alva's komst deze gewesten. Alva zocht hem aan zijn hof te lokken, en reeds was hij op weg naar Brussel, toen hij de gevangenneming van Egmond en Hoorne vernam, en keerde rapper terug dan hij gekomen was, en hield zich buiten gevaar. Kort hierna werd hij door Alva opentlijk ingedaagd en toen hij niet verscheen, met verbeurtverklaring van zijne goederen, gebannen. Hij bevond zich toen bij den Prins van Oranje, in wiens ondernemingen hij deelde. Hij trok met hem over de Maas en sneuvelde in eene schermutseling, bij gelegenheid dat de Prins de Geete overtrok om de Fransche hulpbenden te gemoet te gaan. Sommigen willen dat hij aan eene wonde, zich zelve bij ongeluk toegebragt, zou gestorven zijn. »Hij was," volgens een bevoegd beoordeelaar, »een vroom Roomschgezinde, een getrouw en en wakker spitsbroeder van Oranje, een beminnaar van zijn vaderland en een ijverig voorstander der Nederlandsche vrijheid." Hij liet bij zijne vrouw, Anne de Montmorency, zuster van den graaf van Hoorne, twee kinderen na, die zich met den koning verzoenden, en diens belangen voorstonden. Hij gaat in plaat uit.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B. II, III, IV, passim; Hooft, *Ned. Hist.* passim; van Meteren, *Ned. Hist* D. I. passim; Strada, *de bello Belg.* passim; Burgundius, *Hist. Belg.* p. 52. 53, 54 Bentivoglio, *Ned. Hist.* D. III. bl. 60; Gabriel Chappuys

Hist. Gen. de la guerre de Flandre, passim; van Isselt, *Hist. sui temporis;* Gysius, *Oorspr. der Ned. beroerte;* Grotii, *Ann. et Hist.*, Lib. I. passim; *Sentent van Alva*, bl. 37. Viglius, *Epp. ad. Hopperus*, p. 408, 481, 493; C. P. Hoynck van Papendrecht, *Analect.* T. I. B. II en T. II. B. II. p. 395, 422; Car Scribanus, *Civilium apud Belgas bellorum Initium*; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1387; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. I, (Reg); Wagenaer, *Vad Hist.* D VI. (Reg.); Bilderdijk, *Gesch. des Vad.* D. VI. bl. 67, 70, 76, 78, 101; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. I. bl. 14, 21, 115, 116, 138, 140, D. II. bl. 27, 28; Bosscha, *Neêrl Heldend. te land*, D. I. bl. 174; v. d. Vynckt, *Neêrl. Beroerte*, D. I. passim; Groen van Prinsterer, zoo in zijne *Archives* (zie de *Table des matières*, op Lalaing) als in zijn *Handb. der Vad. Gesch.;* Arend en Motley, *La défense de messire Antoine de Lalaing, augmentée de la correspondence inédite du Comte de Hooghstraeten avec* Marguerite, de Parme, Mons 1838. 8o.; Bakhuizen ten Brink en Andries Bourlette, in *Gids*, 1844, bl. 191; Kok, *Vad. Hist.* D. XXI. bl. 32; Muller, *Cat. van Portr.*

LALAING (Arnoldus de) een edelman en tevens J. U. Doctor en Hoogleeraar te Leuven, geheimraad van Karel *de Stoute* en van Maximiliaan. 21 Maart 1483 te Leuven gestorven.

Hij schreef:

Epistola de Congressu Imperat. Frederici et Caroli Burgundiae, door Rudolph Agricola. in het Latijn uit het oorspronkelijke Fransch overgezet, en met andere geschriften van dezen uitgegeven te Bazel, 1518, 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* i. v. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 98.

LALAING (Emanuel de) of eigentlijk Emannel Philibert de Lalaing, baron van Montigny, markies van Renty, vicomte de Bonrbourg, heer van Condé en Leuze, groot baljuw van Henegouwen, admiraal van Vlaanderen, ridder van het gulden Vlies, in 1537 geboren, was de tweede zoon uit het tweede huwelijk van Karel II, graaf van Lalaing, met Maria van Montmorency, halve broeder van Philips van Lalaing. Hij was een jong en vurig edelman, die onder de Algemeene Staten, het bevel voerde over een regiment voetvolk, en aan het hoofd der voorhoede, den 31sten Januarij 1578, streed te Gemblours. De buitensporigheden der Gentenaren onder Hembyze en Ryhove, verontwaardigden hem en zoo vele anderen, die de Roomsche kerk en den koning getrouw waren zoodanig, dat zij den Staten afvielen en zich plaatsten aan het hoofd der Malcontenten, schoon zijne soldaten even slecht huishielden, als die der Gentenaren. Nogtans hadden de Aartshertog Matthias en Oranje alles gedaan om hem voldoening te geven, en zelfs zijne weduwe te verzorgen. Valentin de Pardieu, heer van Lamotte, had ook hem tot die partij overgehaald, tot welke hij echter niet zonder aarzeling overging. Montigny was een der

onderhandelaars in April 1579, die met de gezanten van Filips II te Mont St. Eloi vergaderden, tot sluiting hunner verbindtenis met den koning. Later maakte hij zich meester van Condé, betoonde onder den prins van Parma, groote dapperheid in het beleg van Doornik en bewees dezen uitstekende diensten. Hij veroverde Mortagne, St. Amand en het kasteel van Antoing, nabij Doornik. Hij was onder de veroveraars van Boucharin en muntte vooral uit bij het innemen van Duinkerken, Julij 1583, door zich van de sluizen meester te maken, waardoor de belegerden hunne beste verdedigings-werken ontnomen werden. Bij de belegering van Sluis in 1587, werd hij in den arm gewond door een musketkogel, en verloor hij zijnen eenigen zoon Alexander, 21 jaren oud. Zijn loopbaan was roemrijk. Hij overleed te Bergen in Henegouwen, 27 Dec. 1590 en werd begraven te Condé. Hij was gehuwd met Anne de Croy, bij wie hij een zoon had, Alexander, en eene dochter, Jeanne.

Zie *Nob. des Pays-Bas*, Suppl. T. I. p. 100, alwaar zijn grafschrift te vinden is; *Jur. Herp*. p. 256; Spener, *Hist. Ins. Ill.* p. 24; *Vlaemsche Kron of Dagreg.* bl. 171, 174, 175, 200, 222; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. I. (Reg.); *Kron. van het Hist. Gen.* (Reg.) van Meteren, *Ned. Hist.* (Reg.). Kervyn de Volkaertsbeke et Diegerick, *Docum. Hist.* T. I. p. 61—64 en verder het Reg. op Lalaing; Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg.* T. II. P. II. p. 330, 406, 411, 412, 484; de Jonge, *Unie van Bruss.* p. 105, 106. Er bestaat een penning, waarop hij voorkomt, staande tusschen Robert de Melun en Bournonville, hem beide bij de hand houdende, zie van Loon, *Hist. Penn.* (Fr. editie) T. I. p. 262.

LALAING (George de) geboren 1535 à 1540, heer van Ville, daarna graaf van Rennenberg, was de tweede zoon van Philips de Lalaing, graaf van Hoogstraten, en van Anna, gravin van Rennenberg. Toen Groningen, Vriesland en Overijssel, in het laatst van 1576, zich met de Algemeene Staten hadden vereenigd, werd hij, in de plaats van Billy, tot Stadhouder benoemd. In het eerst gedroeg hij zich met groote gematigdheid en wijsheid, bevorderde 's lands vrijheid en welzijn aldaar op velerlei wijze, en was een der afgevaardigden der Staten-Generaal tot den vredehandel te Keulen, 10 Jan. 1579, ook bevorderde hij het sluiten van de Unie van Utrecht. Doch toen alles zich in de zuidelijke gewesten met den koning verzoende, toen al zijne bloedverwanten de zijde der Staten verlieten, wankelde ook de deugd van Rennenberg, en hij verried, door de verrassing van Groningen, de belangen des vaderlands. Zijn overgang tot den koning werd beslist door een bijzonder contract, dat hij in zijn gouvernement over Friesland, Groningen, Overijssel en Drenthe, door den koning zou bevestigd, dat het grondgebied van Ville, waarvan hij heer was, tot marquizaat worden verheven, en dat hij onder de eerste

zou zijn, die tot ridder van het gulde vlies werd benoemd; dat de prins van Parma hem twee regementen zou geven; dat men hem terstond bij het teekenen van het contract 20,000 gouden kroonen zou betalen; dat de drossaarts van Harlingen, Staveren en Leeuwarden, zoodra zij den koning trouw hadden gezworen *f* 1200 pensioen zouden hebben, in hun pensioen bevestigd worden en onder de Grietmannen opgenomen; dat men aan Greyter, staatsraad der provintie, en aan Bogle, secretaris van het graafschap Rennenberg, die veel tot de schikking had bijgedragen, ieder *f* 600 pensioen zou geven; dat werden deze twee en de drossaarts door de Staten van hunne goederen beroofd, zij met andere goederen in Friesland naar evenredigheid beloond mogten worden; dat de heer van Gouden hem, de auteur der schikking, van den koning een brief zou ontvangen, die getuigde welke goede diensten hij bewezen had, en werden ook zijne goederen verbeurd verklaard, men hem *f* 2000 pensioen zou geven, al slaagde ook de onderneming niet; dat het hem niet zou worden gegeven, zoo de goederen hem werden weêrgegeven, en dat den heer van Coudenhem 8000 gouden kroonen zouden betaald worden tezelfden tijd als aan Rennenberg op de kermis te Keulen.

Behalve deze ééne daad, misschien te streng door onze voorvaderen, zonder in achtneming der omstandigheden, veroordeeld, is weinig in Rennenberg te laken. Hij was een man, die uitmuntende bekwaamheden bezat.

»Hy was geweest," schreef Hooft, »een heer, eedelaardigh, heusch en minlijk van zeeden; verfoeyer van wreedheit, geweldenaarij en dronkenschap; betrachter der krygstucht en lief den landzaten, zonder nochtans de gunst der soldaten te verliezen, mits de zorghe die hy voor hunne betaaling droegh; hier beneevens versiert met meer dan gemeene geleertheit; welgeoeffent in de Grieksche, Latynsche en andere taalen; zeer zoet op de wiskonstighe wetenschappen, inzonderheit de maatzang. Al dat 'er in te berispen scheen, was een blaakzugtighe ruimborstigheidt, in 't houden van hof en disch, booven zyn inkomst; een toegeeven aan zyn geneigtheit tot vrouweeren; opstygingh van moedt, als 't geluk hem meede; strijking, als 't hem teeghen liep; en 't ontzuivren van zyn eer en gewisse met verandering van parthy. Evenwel, om de kosten zijnes staatsvoerens te vergelden, schrobd' hij nooit de gemeente en stak maar eighe middelen af. Zyn' boelaadjen beleidd' hij zo heimelijk, dat zij ten minsten geen' arghernis baarden. Onbestendigheid in voor- en tegenspoedt, is de zeldzaamste der menschelijke zwakheden niet. Zyn troubreuk strekte een naaghel an zyn' doodkist, en werd geboet met een berouw, dat zyn ziel doorsneed: t'en zy hem 't quadlyk belaaghen meer dan 't misdrijf gezeerd heeft. Oover Groningen zeeker, in zyne ziekte, riep hy dikwijls, wenschende 't nooit gezien te hebben. Ook

verbood hy in de laatste daaghen zijn zuster Kornelia, als het dwaallicht dat hem verleidt had, onder zyn ooghen te koomen. De gemelde deugden en fraayigheeden. na deugd zweemende, deeden hem beklaaghen, zelf van zyn meeste vyanden, dien 't jammerde dat hy tot dien val gericht was."

Willem had eenige vermoedens van zijn voornemen, en middelen beproefd, om zich zelven en den Staat voor hem te dekken. Popke Ufkens was in dezen 's Prinsen vertrouwde, maar hunne raadslagen werden voorgekomen, door eene vervroeging van den aanslag van Rennenberg, die zich op den 3den Maart 1580 van Groningen met geweld meester maakte, en openlijk de zijde des konings koos. Zijne pogingen, om de Ommelanden insgelijks aan den koning te brengen, mislukten.

Na Hohenlo op de Bourtange geslagen en Koeverden en Oldenzaal ingenomen te hebben, sloeg hij het beleg voor Steenwijk, dat door den dapperen Johan van den Cornput verdedigd werd. Hij moest echter het beleg opbreken. Sedert ondervond hij meer tegenspoed, die eindigde met zijn dood 23 Julij 1581. Hij is nimmer gehuwd geweest.

Zie behalve de Woordenboeken van Hoogstraten, Luiscius, Kok, Bor, *Ned Oorl.* B. XII. bl. 313 enz. (910 enz.) B. XII. bl. 32 enz. (960 enz.) bl. 35 (966) B. XIII. bl. 88 (32) Auth. Stukk. D. II. bl. 4, 5, B. XIV bl. 182 (162) B. XIV. bl. 186 (167), B. XV. bl. 221 (215); R. Fresinga, *Memor.* bl. 33, 49 enz. 152, 160, 164, 205, 206, 207, 209, 255, 278 enz, ook in Dumbar, *Anal.* T III; Hooft, *Ned. Hist.* bl. 693, 785; van Meteren, *Ned. Hist.* D. II en III. (Reg); Reyd, *Ned. Oorl.*; 's Gravesande, *Unie van Utr.* bl. 60, 76, 94, 96; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI en VII (Reg.); Kluit, *Gesch. der Holl. Staatsreg.* D. I. bl. 178; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 7 volgg.; Bilderdijk *Gesch. des Vad.* D. VI. bl. 217, D. VII. bl. 17, 24, 25; Scheltema, *Letterk. Mengelw.* 1e St.; Haug, *Levensch. van Jan van den Cornput*, in *Milit. Spect.* D. I. No. 26; van Kampen, *Vad. Karakt.* bl. 184; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 232, 251, 263, 265, 266; *Kron. van het Hist. Gen.* D. VII. bl. 26; Brucherus, *Geschied. der Kerkherv. in Groningen*, (Reg.); *Friesche Volks-Almanak* 1847, bl. 54 volgg.

LALAING (Jacques de) heer van Bugnicourt, genoemd *le bon Chevalier*, werd omstreeks 1421 op het kasteel van Lalaing geboren. Hij muntte reeds vroeg door ligchaams vlugheid en hoffelijkheid (courtoisie) uit. Als schildknaap van den Hertog van Kleef werd hij door dezen aan het Hof van den Hertog van Bourgondië gebragt, van welke hij wel haast het sieraad en de roem werd. Volgens gebruik dier dagen, vergenoegde zich Lalaing niet met het bestrijden van Ridders op steekspelen in zijn Vaderland, maar hij begaf zich naar Spanje, Portugal, Engeland en andere landen om met hen een lans te breken. Tot Ridder van het gulden vlies verkozen, (1451) onderscheidde hij zich in den oorlog tegen de

oproerige Gentenaren, bij Oudenaarden, belegerde het kasteel Poucques, waarvoor hij in 1454 werd gedood.

De Kronijken verhalen, dat hij, in den oorlog tegen de Gentenaren, door een legerknecht, met name Bourguignon, met levensgevaar ontzet zijnde, toen hij later dezen, op zijne beurt, in het midden der vijanden zag, hij zich geen oogenblik bedacht, zeggende: »hier is geen onderscheid van edelman of knecht, de mensch moet den mensch zijn schuld betalen," zich in het midden van de digste drommen der vijanden wierp, en welligt, zonder de te hulp toeschietende ridders, hier het leven voor zijnen weldoener zou hebben gelaten. Hij schreef in het Fransch de geschiedenis van zijn tijd en van zijn eigen daden. Op zijn grafstede, in de parochiekerk te Lalaing leest men zijn grafschrift: »Chy gist le bon chevalier Messire Jacques de Lalaing, ainé fils de hault et noble Monseur Guitte, Seigneur de Lalaing, qui trespassa au Siege devant Poucques le III jour du mois de Juillet l'an MCCCCLIIII. Priez pour son ame."

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w. Dewez, *Hist. Génér. de la Belg.* T. IV. p. 93, 98; van Kampen, *Vad. Karakt.* bl. 195; George Châtelain, *Hist. du bon Chev. Jacques de Lalaing, frère et comp. de l'ordre de la Toison*, Brux 1834. 4o.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 519; *Jur. Her.* p. 485.

LALAING. (JACQUES DE) Heer van Mouillerie, Maffles en Kerckhoven, Burggraaf van Oudenaarden, was de zoon van Philips de Lalaing, Heer van Mouillerie, en van Florentine de Rechem, Burggravinne van Oudenaarden. Hij was luitenant kommandant van een regement infanterie in dienst van Philips II, lid der Algemeene Staten, en had zitting in den Raad van Oorlog Hij teekende de Unie van Brussel in 1577. Hij huwde Maria van Enghien, dochter van Virgel en van Agnes van Borchem, bij welke hij 9 kinderen had, en na haar dood (1573) Anne de Chasteler, weduwe van Joost van den Meere, Heer van Voorde en Landeghem. Hij stierf te Aalst den 4 Mei 1579.

Zie *Nob. des Pays-Bas*, p. 671; *Notice hist. et général. sur la vicomté d'Audenaerde* in *Messager des sciences histor.*, Année 1848. p. 441; J. C. de Jonge, *De Unie van Brussel*, p. 201.

LALAING (JOOST DE) Heer van Montigny, zoon van Simon de Lalaing, door zijne nicht Jolande van Lalaing, dochter van Simons, broeder Willem, gehuwd met Reinoud van Brederode, aan den Huize van Brederode vermaagschapt, werd in 1480, in plaats van Wolferd van Borselen stadhouder van Holland. Ofschoon een vreemdeling, (Lalaing was een Henegouwsch Edelman), hadden de Hoekschen liever hem dan een anderen tot hunne stadhouder wegens de gemelde bloedverwantschap. Zij bedrogen zich echter. Lalaing was de Kabeljaauwschen

genegen, nam Hoorn stormenderhand in, veranderde de Regering, dreef de Hoekschen uit en werd in den oorlog tegen Utrecht, terwijl hij bezig was de voorstad buiten de Amsterdamsche poort in een uitval der belegerden doodgeschoten (1483). Hij was in 1478, onder Maximiliaan tot Ridder van het gulden vlies verkozen.

Zie *Groote Chron.* D. XXXI. Cap. 24, 25; *Jur. Her.* bl. 486. Joann à Leijdis, *Van de Heeren van Brederode*, Cap XLIX. bl. 644; Amelgardi, *Gesta Lud.* Lib. VI Cap 20 volgg. Lib. VII *Chron. van Anno* 1481—1483 passim; Velius, *Chronijk van Hoorn*, bl. 121, 122 volgg Beaufort, *Leven van Willem I*, D. II. bl. 55 der Inleid.; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 191—228; van Wijn op *Wagenaar*, D. IV. bl. 55; Scheltema, *Staatk. Ned.* o. h. w.

LALAING (KAREL Graaf DE), Baron van Escornaix, Heer van Braele en St. Aubin, oudste zoon van den stadhouder Joost van Lalaing, broeder van Antonis. Achtereenvolgende diende hij Maximiliaan, Philips en Karel V als Raad en Kamerheer. In 1505 werd hij te Middelburg opgenomen in de Vliesorde en Karel V verhief ten zijnen behoeve de heerlijkheid Lalaing tot een graafschap. Hij verwekte bij Jacqueline de Luxembourg, vaders zuster van de Gravinne van Egmond: Karel (die volgt); Margaretha gehuwd met Everard van Pallant 31 Maart 1593, in den ouderdom van 95 jaren overleden, Margaretha, gehuwd met Jan, burggraaf van Montfoort, en vervolgens met Anthonis van Merthen, Heer van Essenheim in het Sticht. Karel stierf op het kasteel van Oudenaarden, den 17 Julij 1525 in den ouderdom van 59 jaren.

Zie *Jur. Her.* p. 487. van Leeuwen, *Bat. Illustr.* p. 1387; *Notice hist. et général. sur la vicomté d'Andenaerde* in *Messager de sciences hist.* 1848. p. 435; Schotel, *Flor. I en II van Pallants*, bl. 6; du Rieu, *Intrede en huldig. van Karel V binnen Dordr.* bl. 108.

LALAING (KAREL Graaf DE) Hoorn en Rennenberg, Baron van Lense en Archicourt, Ridder van het Gulden Vlies, werd bij afwezigheid van den Hertog van Savoye, tot Stedehouder aangesteld. Volgens Strada zou Granvelle ontevreden zijn geweest over die benoeming, wijl hij zelf aanspraak maakte op die betrekking, hetgeen echter door Dom L'Evesque weêrsproken is.

Hij huwde met eene zuster van den graaf van Hoorn, uit den huize van Montmorency. Zijn zoon Philips was de erfgenaam van den Stadhouder van Holland.

Zie *Jur. Her.* p. 489. Strada, *de bello Belg.* Dec. 1 Libr. III. p. 146. *Mém de Granv.* T. II. p 45. *Hist. de Granv.* p. 289. Hopperus, *Rec. des Troubles*, Chap. 7 p. 35. Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. III. P. II. p. 441. Wagenaar,

Vad. Hist. D. VI. bl. 68. *Bijv. en Aanm.* op D. VI. bl. 32. van Leeuwen, *Bat. Ill.* p. 1387.

LALAING (Cornelia) huwde Willem van Hamal, die bij hem eene dochter, Emerentiana, verwekte. Zij was eerst vrouwe in het paleis van de Infante van Spanje, Aartshertogin van Oosterwijk, Hertogin van Brabant, en na den dood van haar man, zuster in het convent van St. Clara binnen Gend.

Zie *Kron. van het Hist. Gen.* D. VIII. bl. 284.

LALAING (Cornelia de) zuster van den graaf van Rennenberg en echtgenoot van den baron de Monceaux. Na verscheidene pogingen, door anderen vruchteloos aangewend, zou deze haar broeder hebben overgehaald, om van partij te verwisselen, en de partij der Staten te verlaten.

Zie R. Fresinga, *Mem.* bl. 178. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 320. Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 15.

LALAING (Philips Graaf de) en Hoogstraten, tweede zoon van Karel I, graaf van Lalaing, werd in 1543 stadhouder van Gelderland, in plaats van Réné van Chalons, Prins van Oranje. Hij was gehuwd met Anna van Rennenberg, dochter van Willem van Rennenberg en van Cornelia van Culenborg. Zijn oom, Anthonis van Hoogstraten, vermaakte hem zijn graafschap Hoogstraten. Hij stierf in 1555.

Zie Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culemb.* bl. 175. van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1387 Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl, 9. van Wijn op *Wagenaar,* D. V. bl. 6,2 67.

LALAING (Philips de) bastaard van Anthonis de Lalaing, ligt te Culenborg begraven. Op een koperen plaat aan een der pilaren van de St Barbara kerk las men:

Cy devant gist noble et vertvexx Sr. Phle. B. de Lalaingenso vivant Chlr. Sr. de la Movllerie et de Maefle et maistre dostel de feve de lovable memoire tres havlte et tres excellente Princesse Madame Marquerite Archidvcesse dvstrice dovagiere de Savoye regent povr lemperevr Charles V de ce nom en ses Pays dembas alant quelquefois este envoie en legatio de par Sa Ma^te. Imp. vers le Roy de France, leqve apres le discovrs de LI ans en vertvevse codvite a rendv son ame a Diev le second Iovr lavril lan XVCL.

Zie Voet van Oudheusden, *Beschrijv. van Culemb.* bl. 157, 158.

LALAING (Philips graaf van), Baron van Escornaix, Heer van Waurin, was de zoon van Karel II, graaf van Lalaing en van Margaretha de Croy. Hij bekleedde vele aanzienlijke waardigheden, was Senechal van Vlaanderen, Groot

bailluw van Henegouwen en bevelhebber van Valenciennes. Bij de algemeene vereeniging der landschappen tegen het geweld der Spanjaarden, werd hij in 1576, tot luitenant-generaal over het leger der Algemeene Staten, onder den Hertog van Aerschot aangesteld, en in die betrekking werd hem eene lijfwacht van vijftig mannen te paard toegevoegd. Hij voerde in het volgende jaar het bevel over het voetvolk des legers, was afgevaardigde om in onderhandeling te treden met den hertog van Anjou, die den Staten zijne hulp had aangeboden, en was een der eerste ontwerpers der Unie van Brussel.

Hij liet zich door zijnen halven broeder Emanuel van Lalaing, Baron van Montigny overhalen, om de zaak der vrijheid te verlaten, en zich (1579) met den koning te verzoenen. In April van dat jaar was hij echter nog getrouw, en onderschepte hij eenige brieven van Alonzo de Cariel aan Parma geschreven. Hij had vroeger het bevel over Bouchain van de Staten gevraagd. Of hem dit was geweigerd blijkt niet, maar in Junij 1579 had hij reeds partij gekozen. Na deze verzoening werd hij tot lid van den Raad van State te Brussel benoemd, veroverde Landrecies met list (Oct. 1579) en stierf in het jaar 1582, men zegt door een hoefslag van zijn eigen paard getroffen.

Zie *Nob. des Pays-Bas,* Suppl. I p. 3. Bor, *Ned. Oorl.* B IX. bl. 156 enz. (694 enz.) bl. 170 (714) B. X bl. 210 (769 B. XI. bl 286 (873). Hooft, *Ned. Hist.* B. XV. bl 661. E. v. Meteren, *Ned. Hist.* D. III. passim. Strada, *de bello Belg.* p. 560. Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg.* T. I. p. 32, T. II. P. II. p. 211, 217, 323, 396. Beaufort, *Leven van Willem I,* D III. bl. 135, 189 Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 105, 107, 141, 166, 199, 304. van Wijn op *Wagenaar,* D. VII bl. 56. Kervyn de Volkaertsbeke en Diegerick, *Docum. Hist.* T. I p. 14 en verder het Register op Lalaing. Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 14. de Jonge *Unie van Bruss.* bl. 96.

LALAING (JACQUES DE) vicomte van Oudenaarden, Heer van Santberghe, was eerst page der koningin Christina van Zweden, vervolgens kapitein van Z. C. M. Hij huwde Marie Thérèse Rijm, dochter van Charles, baron van Bellem, die hem 6 kinderen schonk, en vervolgens Florence Damman, dochter van Charles, heer van Hemelveerdeghem.

LALAING (MAXIMILIAAN JOSEPH) vicomte van Oudenaarden, heer van Santberghe, zoon van Jacques de Lalaing en Marie Thérèse Rijm, werd den 6den October 1707, lid van den Brabantschen adel, met den titel van Graaf van Thildonck, en den 13den Januarij 1711 gewoon gedeputeerde van den adel. In 1718 werd hij gouverneur van Lier. Keizer Karel VI verhief hem, den 17den April 1719, tot graaf. Hij was daarenboven generaal-majoor, in dienst van

den Keizer; Superintendant der Vlaamsche gendarmerie, Raadsheer van Staat in de Oostenrijksche Nederlanden, en Generaal van de artillerie.

Hij stierf te Brussel den 19den April 1756, in den ouderdom van 75 jaren, bij zijne eerste vrouw, Marie Catharine Larchier, Gravin van Thildonck, eenige dochter van Charles en van Marie Françoise Dennetière, dochter van Jean Baptiste, en bij zijne tweede Digne van den Hove, weduwe van Ernest, Graaf van Winterfelt, kinderen nalatende.

Zie *Not. Hist. et Généalog. sur la Vicomté d'Audenaerde* in *Messag. des Sciences hist. et Arch. des Arts, année* 1848, p. 446.

LALAING (Maximiliaan Charles Joseph) graaf van Lalaing en van Thildonck, heer van Santberghe, zoon van Charles Philippe Joseph, Graaf van Lalaing, kamerheer van de aartshertogin Marie Elisabeth en van Marie Camille de Beer, dochter van Philippe Joseph en van Marie Anne d'Overloope. Hij werd in 1749 page van hertog Alexander de Lorraine, voorts kamerheer van hunne keizerlijke Majesteiten; majoor en vervolgens luitenant kolonel van het regement St. Symon. Hij huwde 5 November 1764, in de St. Bavo kerk te Gend, Anne Marie Philippote de Draeck, dochter van Frederic François en van Marie Lucie Gage, en stierf den 20sten Februarij 1789, kinderen nalatende.

Zie *Not. Hist. et Génér. sur la Vicomté d'Audenaerde* in *Messag. des Sciences Hist.* etc. Année 1848, p. 449.

LALAING (Philippe Christina de), zuster van Emanuel de Lalaing, niet, gelijk sommige willen, Maria, gehuwd met den Prins van Espinoy. Toen Parma in 1581 de stad Doornik belegerde, bekleedde zij, terwijl haar echtgenoot afwezig was, met mannelijke moed dien plaats, en stond het beleg dapperlijk door, zonder gevaar te ontzien, tot zoo lang, dat zij een schot kreeg in den arm.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XVI. bl. 43 (287) Strada, *de bello Belg.* Dec. II Libr. IV. p. 194. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII bl. 416, 417. Bilderdijk, *Gesch. des Vad* bl. 42, 287. Zij is het onderwerp van het bekende Tooneelstuk van den Dichter Nomsz. *Maria van Lalaing of het beleg van Doornik*, Amst. 1784.

LALAING (Simon de), Ridder van het gulden vlies, Heer van Montigny en Santes, Geheimraad van Philips *de goede*, Kapitein der stad en van het kasteel van Oudenaarden. Toen hij in 1452 deze stad tegen de Gentenaars voor den hertog verdedigde, wist hij niet alleen de plannen der belegeraars te fnuiken, maar joeg ze met aanmerkelijk verlies en het achterlaten van hunne oorlogsbehoeften, op de vlugt.

Lalaing had niet slechts tegen openbaar geweld, maar ook tegen de verfoeijelijke, doch gevaarlijke krijgslist te worstelen, dat de belegeraars, door in de stad geschoten brieven, hem als verrader, voor wien het geld reeds gereed lag, deden voorkomen. Hij bragt deze brieven bij de stedelijke regering, doch het volk kende hem te goed, om dien kunstgreep niet te verachten. Lalaing deed, ten voorbeelde voor anderen, zijne vrouw zelve rijs en steenen ter versterking van den muur dragen, maar hier wacht hem eene andere beproeving. Twee zijner kinderen, nog zuigelingen, waren den oproerlingen in handen gevallen, en deze barbaren hieven het zwaard boven hunne hoofden op, en riepen Simon toe, om, zoo hij vader, en het leven zijner kinderen hem lief was, de stad over te geven: doch de brave man deed het vuur verdubbelen en offerde zijne kinderliefde aan zijn' burger- en krijgmanspligt op.

Hij stierf den 15den Maart 1476 (1477 n. st.) en zijn vrouw Jeanne d' Escornaix, vrouw van Bracle en van Sarlardinghe den 29sten Mei 1478. Beide werden begraven te Deynse in de kerk van het klooster, dat zij ruim begiftigd hadden. Tot zijne kinderen behoorde Philippote, die huwde met Jean de Lannoy, heer van Mingoval, raad van den aartshertog Maximiliaan en een der veldheeren, die, gedurende de beroerte in Vlaanderen in 1482—86 het eerst zijne zaak werd toegedaan.

Zie Brassart, *Not. hist. et généal. de l'anc. et ill. fam. des Seigneurs et Contes de Lalaing*, Douai 1847; *Not. hist. et généal. sur la Vicomté d'Audenaerde* in *Messager des Sciences hist. et Arch. des Pays-Bas*, p. 434.

LALAING (Willem de) in 1391 geboren, heer van Bonguicourt, stadhouder van Holland. Hij was eerst der kabeljaauwen toegedaan, doch begunstigde, na zijne verheffing tot stadhouder, die der Hoekschen. Reinoud van Brederode, het hoofd der Hoekschen, die met zijne dochter gehuwd was, wist bij hem te weeg te brengen dat zijne vrienden in sommige steden op het kussen geraakten. Dit bragt de gemoederen aan het gisten, het vuur der tweedragt, dat eenigen tijd onder de asch had gesmoord, sloeg in 1440 in lichtelaaije vlam en Lalaing werd afgezet en vertrok naar Vlaanderen, waar hij in 1475 stierf.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.* p. 1348; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 112; Wagenaar, *Vad. Hist.*; Bilderdijk, *Gesch. des Vad.* D. IV, bl. 140.

LA LAU (Cornelis Hendrik), zoon van Isaac la Lau en Johanne Maria Leembrugge, werd op den 25sten November 1810 te Leyden geboren uit een geslacht dat wegens de godsdienstige vervolgingen in Frankrijk, tegen het laatst der XVIIde eeuw, herwaarts de wijk nam. Met de kennis der

voornaamste nieuwere talen toegerust doorliep hij van 1825 tot 1829, met grooten lof de Latijnsche scholen zijner geboortestad en bezocht tot 1836 de Leydsche hoogeschool, waar hij, na de openlijke verdediging eener belangrijke verhandeling *de ventriculo* met den hoogsten lof tot doctor in de geneeskunde werd bevorderd. Hierop aanvaardde hij eene wetenschappelijke reis naar Duitschland, waar hij het langst te Weenen vertoefde en van daar naar Parijs, binnen welke stad hij zich vijf maanden met de meeste vrucht ophield. Na afwezigheid van één jaar met een' grooten schat van practische kennis der Genees- en vooral der Heelkunde binnen Leiden terugkeerd, vestigde hij zich aldaar als geneesheer, en in het volgende jaar, na aflegging van het daartoe vereischte onderzoek, ook als doctor in de heelkunde. In zijne uren van ontspanning hield hij zich bezig met de beoefening der fraaije letteren, vooral der vaderlandsche letterkunde. Hij was lid der Maatschappij van Nederlandsche letterkunde en stierf te Leyden den 31sten Mei 1848.

Zie *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk.* 1843, bl. 47.

LA LAU (Mr. JOHANNES GERARDUS) broeder van den bovengemelde, werd den 10den Januarij 1799 te Leyden geboren. Tot op den voor Leyden zoo rampzaligen dag van 12 Januarij 1807, genoot hij het onderwijs op de school van het Leydsche Departement tot Nut van 't Algemeen, toen het schoolgebouw, door het springen van een kruidschip, met eene menigte van andere gebouwen, instortte, en in een puinhoop werd veranderd. Van 's middags 4½ uur tot des avonds 9 uur lag hij onder het puin bedolven, en het gelukte eerst, na ongeloofljke inspanning en volharding, zijnen vader met vijf of zes medehelpers, den bewusteloozen knaap, met wonden bedekt, voornamelijk aan het hoofd, van onder het puin op te delven. Ten gevolge van negen of tien hoofdwonden, was hij zoodanig verzwakt, dat hem alle inspanning tot onderwijs, gedurende een jaar verboden werd. Na zijne herstelling bezocht hij de Latijnsche school en werd in 1816 op de rol der Leydsche studenten ingeschreven. Van zijne verzamelde kennis gaf hij blijken in zijne *Dissertatio politico-historica de Re peccuniaria Imperii Romani, in de ab Augusto usque ad Constantinum magnum*, waarmede hij den 18den Mei 1822, tot doctor in de beide regten werd bevorderd.

Hij zette zich als advokaat te Leyden neder, en begon met ijver de practijk der regtsgeleerdheid, doch het bleek dat, bij de vele mededingers, die met hem hetzelfde vak beoefenden, het noodzakelijk was iets anders te ondernemen.

Na een enkele ongenoegzaam geblekene proeve van zich een geschikt bestaan te verschaffen, werd het plan beraamd, dat

hem vooral aangenaam moest zijn, tot de oprigting eener boekdrukkerij, waarbij hij te gelijk de practijk kon aanhouden. In April 1830 werd de drukkerij geopend; zijne moedige pogingen slaagden reeds bij aanvang, breidden zich naderhand verder uit, en hij had het geluk te zien, hoe zijne werkzaamheden met den bloei zijner zaak toenamen Later werd hij door aankoop eigenaar der Leydsche Courant, en Maandag 1 Julij 1844, verscheen de eerste courant van zijne hand, met een woord van den uitgever aan het hoofd. Menig artikel in dit dagblad, zoo wel als de keuze der nieuwstijdingen, getuigde van zijne smaak en zin voor letteren en wetenschappen, van zijne echte belangstelling in de welvaart van het vaderland, welks geschiedenis hij boven alles beminde en doorzocht, in den bloei zijner letterkunde en vooral ook der Leydsche hoogeschool. Hij werd in 1831 lid van de Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden, later (1837) haar penningmeester, voorts lid der plaatselijke schoolcommissie, der Leydsche subcommissie van de Algemeene Maatschappij van Weldadigheid en van de Maatschappij ter afschaffing van sterken drank, voor welke hij ook nu en dan een traktaakje, maar nameloos, geschreven heeft. Hij huwde 8 Junij 1830 Christina Johanna Boute, en stierf den 10den Augustus 1857. Zijn portret bestaat in steendruk naar G. J. Bos door P. W. H. Trap, Folio.

Hij schreef:

Verhaal van een bezoek op Sorgvliet op den 27 *April* 1821, in den trant van zijnen ouden bewoner, (Leijden 29 April 1821.)

Heilwensch aan de Leijdsche Acad. bij de Feestv. van hare Stichting, na verloop van 250 *jaren, naar het Lat.* van P. H. Marron, Leijd. 1825.

24 *Augustus* 1831. *Coupletten op 's Konings Verjaardag*, in het *Journ. de la Haye* van 30 Aug. uit het Fransch vertaald, Leijd.

Aan mijnen Neef, bij zijne bevord. tot Dr. in de Medic. op 25 *Mei* 1833.

Aan mijnen Broeder (bij dergel. gelegenh.) 25 *Maart* 1836.

De Leijdsche Weezen aan de Burgerij, bij den aanv. des jaars, 1843. (Leijd. 1842.)

Lof der Boekdrukkunst. (9 Jan. 1843.(

Levensberigt van Mr. P. S. Crommelin in *Levensberigten der Maatsch. van Ned. Letterk.*

Een woord tegen taalverbastering en bastaardwoorden, onderteekend: *Uw getrouwe Lezer, Mr..... e. L.* 23 *Junij* 1850.

P. A. van der Werff, *Levensberigt*, 1850 fol, (uit de *Leidsche Cour.* 1850. No. 121).

Geschiedkun dig oversigt ter inlichting omtrent de gebeurte-

nissen in betrekking staande tot den intogt van Jan van B e i j e r e n *binnen Leyden in* 1420, *welke den* 8 *Febr.* 1840, *door H. H. Studenten der Leydsche Hoogeschool in een maskerade zal worden voorgesteld.* 2de dr. Leyd 1839 8o.

Verslag der feesten gevierd te Leyden op den 11 *en* 25 *Junij* 1850 8o.

Proeve van letteren der Boekdrukkerij vau J. G. L a L a u *te Leyden,* 1830 8o.

Proeve enz. (Tweede van denzelfden) 1844 8o.

De gezellen der Boekdrukkerij van Mr. J. G. L a L a u, *op Koppermaandag* 1838, *Bespiegeling des Tijds;* — 1840, *Aan onzen Patroon;* — 1842, *De gang des Tijds;* — 1843, *Lof der Boekdrukkunst;* 1844, *Het Kopperfeest,* Drukproeven op 5 bladen in plano.

Als boven *op Koppermaandag* 1845, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, fol.

De zeestraat van 's Hage naar Scheveningen, door Constantyn Huygens, op nieuw uitgegeven naar de hedendaagsche taal en spelling gewijzigd, en met eenige aanteekeningen voorzien, 's Hage, 1838. 8o.

Reis van Janus Secundus van Mechelen naar Bourges, uit het Latijn vertaald, in *Gids,* Oct. 1838.

Dichterlijke Vertaling van Verzen van Janus Secundus, gevoegd bij het: *Iets over Janus Secundus en zijne penningplaat: Vatis amatoris Julia sculpta manu,* door N. C. Kist, in van der Chijs, *Tijdschrift voor Penningkunde,* 1 D. bl. 318.

Lat. vertaling van een *Carmen gratulatorium* van Ds. Marron, pred. bij de Herv. Gem. te Parijs.

Leerrede van A. Coquerel, Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap, 1848. (Vertaling uit het Fransch.)

* Zie A. P. v a n G r o n i n g e n, *Levensch.* in *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leijden,* 1858; *Cat. der Bibl van de Maatsch. van Ned. Letterk.* (Registers); *Kunst- en Letterb.* 1844, No. 48.

LAM (Claas), men vindt van deze dichter, die in de eerste helft der XVIIIde eeuw te Hoorn leefde, gedichten voor de werken zijner stadgenooten, zoo als vóór V e l i u s *Cronyck van Hoorn, vermeerderd* door S. C e n t e n en vóór W e s t e r o p *Hoorn Buitensingel.*

Zie v a n der A a, *Nieuw. B. A. C. Woordenb.* D. II. fol. 350, 351.

LAM (Jan Dirkszoon) klom tot den rang van Admiraal op onze vloot op, en nam deel aan den ongelukkigen togt ter herovering der Allerheiligen Baai en St. Salvador. Toen deze in 1625 door W e l l e k i n s veroverd, doch door Don F r e d e r i k d e T o l e d o wederom heroverd waren, zond de W. I. Compagnie twee vloten, de een onder B o u d e w i j n

Hendriksz., de ander onder Jan Dirkszoon Lam derwaarts. Te Sierra Leona in Guinea vereenigden zich beide vloten, en ondernamen een aanslag op het kasteel Del Mina, die ongelukkig afliep. De vloot stak in 't volgende najaar wederom over naar de kust van Brasilië, daar zij eenigen buit behaalde en eenige vijandelijke schepen veroverde en vernielde. Van daar tot aan de Havana voortgezeild, overleed de Admiraal Hendriksz. den 2 van Hooimaand 1626. Toen was het gezag op de vloot uit; het scheepsvolk sloeg aan het muiten en men zag zich genoodzaakt, naar 't vaderland weder te keeren, waar de meeste schepen, schier ledig en beschadigd terug kwamen.

Zie J. de Laat, *Verh. van West-Ind.* bl. 59 volgg. Aitsema, *Saken van Staat en Oorl.* D. I. bl. 553, 582; J. van de Sande, *Ned. Hist.* bl. 117; *Ned. Reizen*, D. VI. bl. 119, D. VII. bl. 167, D. VIII. bl. 98, D. IX. bl. 18, 26; Velius, *Chron. van Hoorn; Kron. van het Hist. Genootsch.* D. IV. bl. 286, 287; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 14.

LA MAIR (   ) te Nijmegen, in den aanvang der 18e eeuw geboren, schilderde distelplanten en andere kruiden en gewassen tegen heldere achtergronden met hagedissen, kapellen, vlinders enz. in den smaak van Otto Marcelis.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 153.

LAMAISON (L. J.) vertaalde het tooneelspel *Clementine en Desormes* uit het Fransch van de Monvel. Amst. 1786, ook uitgegeven in de werken van *Kunstmin spaart geen vlijt.*

Zie *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 31, 134.

LAMAN (Paulus), Burgemeester te Groningen, werd in 1668 geboren, en verwierf reeds in zijn jeugd, groote roem als regtsgeleerde. In 1710 werd hij in stads- en staatsbewind geroepen, bekleedde aanzienlijke ambten en commissiën en had sedert een groot deel aan het bestuur van zaken.

Hij huwde Hermanna Cruidner en stierf 30 Mei 1746.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 10.

LAMBERGEN (Tiberius), zoon van Otto Lambergen, predikant te Reidsum c. a. (1712—1731), kleinzoon van Antonius Lambergen, curator der Latijnsche school en lid der regering te Dokkum, werd in 1717 te Reidsum geboren, bezocht de Latijnsche school te Dokkum, studeerde te Franeker in de medicijnen, en verwierf den 31 Mei 1740 den rang van doctor in dezelve. Na nog gedurende twee jaar te Leyden de lessen van 's Gravesande en andere hoogleeraren te hebben bijgewoond, zette hij zich te Leeuwarden neder, waar hij ook lid der regering werd en als zoodanig in

1749 naar de Vergadering der Staten van Friesland werd afgevaardigd. In hetzelfde jaar werd hij tot hoogleeraar in de geneeskunde te Franeker benoemd, welke waardigheid hij den 28 April 1751 aanvaardde met eene *Oratio de amico Historiae Naturalis cum Medicina connubio.* In 1753 werd hij naar Groningen beroepen tot hoogleeraar in de Botanie, Chemie en de Praktijk, welke betrekking hij den 11 Junij 1754 aanvaardde met eene *Oratio exhibente Encomia Botanices eiusque in re medica utilitatem singularem.* In het Akadem. programma wordt de titel dier Oratie dus opgegeven: *In Botanicen Encomiasticam, quam ejus utilitatem singularem in Medicina commonstrare adnitetur.*

Hij stierf te Groningen den 8 Junij 1763, in het 46e jaar zijns levens.

Het programma bij zijn overlijden ontbreekt en daardoor zijne vrouw en kinderen, indien hij die heeft nagelaten, onbekend.

Behalve de beide gemelde orationes, in 1751 te Franeker en in 1754 te Groningen gedrukt schreef hij nog *Lectio inauguralis sistens ephemeridem persanati carcinomatis*, Gron. 1754 4o.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiacae* p. 868, 869.

LAMBERGEN (Wilhelmus Henricus) geboren te Borkulo, verdedigde den 17 Julij 1730 eene *Dissertatio de Poëmis militaribus*, (Utrecht 1730) 4o.

Zie *Levensb. van ber. mannen*, D. II. bl. 571.

LAMBERT, biertapper in de Jacobijnensteeg te Utrecht, werd in 1427 met den zwaarde gerigt, wijl hij deel had genomen aan den aanslag van Bisschop Zweder op die stad.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 343.

LAMBERT (Jansz.) burger van Utrecht, nam deel in den aanslag van Bisschop Zweder tegen Utrecht in 1492 en werd, toen die aanslag mislukt was, geradbraakt.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 343.

LAMBERT (Jansz.) deelde in het lot van Lambert Jansz.

Zie Burman, *Utr Jaarb.* D. I. bl. 343.

LAMBERT (Moij of Mooi) anders Lambert Hendrikzoon genaamd, werd omtrent het jaar 1550 geboren, was Hopman ter zee, voor Rotterdam, in den jare 1605. Veel afbreuk deden, omtrent dien tijd, de Duinkerkers aan den Nederlandschen koophandel en zeevaart. 't Gelukte hem, geholpen door Jan Gijsbrandz., Onder-Admiraal van het Noorder-kwartier, den admiraal der Duinkerkers aan te tasten, zijn schip te enteren,

en voorts er zich meester van te maken. Sedert tot Schout bij Nacht onder het kollegie van de Maze bevorderd, werd hij, in den jare 1607, onder den admiraal Jacob van Heemskerk, naar Gibraltar gezonden. Volgens het besluit van den krijgsraad, na het inloopen der straat gehouden, viel hem te beurt, om te zamen met den admiraal den Spaanschen admiraal d'Avila aan te tasten. Bekend is het lot, dat van Heemskerk hier te beurt viel. Een kogel, reeds in het begin van den aanval van het vijandelijk galjoen geschoten, nam zijn linkerbeen weg en kort daarna het leven. Mooi Lambert, het schip des gesneuvelden admiraals kort op de hielen volgende, gaf den Spaanschen admiraal de laag van achteren en klampte hem aan boord. D'Avila sneuvelde bij deze gelegenheid, en boette alzoo zijnen scherts. Kort voor den aanvang van den strijd, had hij namelijk hartelijk gelagchen over het voornemen der Hollanders om zijne vloot aan te tasten, in den trotschen waan, met zijn galjoen tegen alle de staatsche schepen, het spits te zullen kunnen afbijten. Mooi Lambert, geholpen door twee andere schepen, deed er, na een hardnekkig gevecht, het eerst de vlag afhalen, en vervolgens een menigte volks overspringen. Een schromelijk bloedbad en het verdrinken van vele Spanjaarden, uit wanhoop in zee gesprongen, was het gevolg dier zege.

Indien Mooi Lambert de persoon geweest is, welke door Jeannin in zijne *Negotiatien* wordt bedoeld, moet hij een ijverig tegenstander geweest zijn van het bestand met Spanje, waarover in het jaar 1608 gehandeld, en dat vervolgens gesloten werd. Hij verhaalt namelijk dat een zeker persoon, Lambert genaamd, door Prins Maurits naar Frankrijk gezonden, aldaar verspreid had, dat de meeste steden van Holland en gansch Zeeland het eens waren met den Prins die liever zou willen sterven, dan in het bestand bewilligen, alsmede, dat de andere gewesten de wet van Holland en Zeeland, met, of tegen hunnen wil zouden moeten ontvangen. Maurits ontkende sedert iemand te hebben gezonden, om zulk een gerucht te doen loopen. Omdat hij zijn belang in het voortduren des oorlogs vond, kan Mooi Lambert iets dergelijks gezegd hebben.

Waarschijnlijk zal Mooi Lambert, gedurende het twaalfjarig bestand, hebben stil gezeten. Niet vroeger dan in 1618 vonden wij zijn naam vermeld. Tot de aanzienlijke waardigheid van Vice-Admiraal geklommen, ontmoeten wij hem in de Middelandsche zee, kruisende met eene vloot op de Turksche zeeschuimers, die hij merkelijk afbreuk deed. Door zijne wakkerheid kregen de Nederlandsche koopvaardijschepen voor een tijd ruim baan, in dit belangrijk vaarwater. Drie jaren later kruistte hij op de Duinkerkers, om hun het uitloopen en storen van den Nederlandschen scheepsvaart te beletten. Hij

volhardde, met tusschenpoozen, in dusdanige verrigtingen, tot het einde zijns levens. Hij stierf den 17den Maart 1625 te Rotterdam, na den lande gedurende 36 jaren getrouwelijk gediend te hebben.

De Staten Generaal hebben zijne diensten wel op prijs gesteld, immers in een hunner *Resolutiën*, 3 September 1607, leest men: »Is den scheepscapiteyn Moyen Lambert, in recognatie van dat hy hem vaillantelyck ende mannelicke, nyet alleen in de Bataille navale, lest in de strate van Gibraltar geschiedt, maar noch in andere rencontres ter zee gedragen heeft, vereert met een gouden sifflet, weert 300 gulden.

Zijn lijk ligt, met dat zijner vrouw Neeltje Aerts, den 4den December 1625 overleden, in eene prachtige grafstede in de Groote kerk te Rotterdam.

Op de zerk vindt men zijn wapen en dat zijner vrouw, ter wederzijde gehouden door Neptunus en de krijgsgodin Bellona, staande op een dolfijn. Hieronder leest men:

»Hier legt in 't graft een held manhaft.
»Moy Lambert Hendriks zoon,
»Die in zijn tijd, tot Spanjaards spijt,
»Haar trots heeft 't hoofd geboon.
»Zijn deftigheid, was ook verbreid,
»Onder de Turkze natie,
»Die hij dikmaal, door zijn metaal,
»Verwon in korte spatie.
»Naervriend van Mars, en Neptuin bars,
»Een kaetzer van den donder,
»*Kanary* buigt, *Sint Thomas* buigt,
»*Gybralts'*, *Duinkerkers* wonder.
»Peilder der zon, die niemand won,
»Maar altoos heeft verwonnen;
»Door schoot, nog stoot, maar d'alder dood,
»Heeft hem op 't laast verslonnen.
»'t Gebiedt ter zee, was hij na mee,
»Vijs-Admiraal kloekhartig;
»Heeft trouw het lant, gedient konstant,
»De jaren zes en dertig
»Dog toen hij heeft, alhier geleeft
»'t Seventig en vijf jaren,
»Naer goede faem, is uit 't lichaam
»De ziel bij God gevaren.
»Maer zeventien, in 't jaar zestien
»Hondert en twintig vijf,
»Gerust eerbaar ende daarnaar
»In 't graf gelegt het lijf.

»Noch begraven
»Neeltje Aerts,
»De huijsvrouw van den
»Vice-Admirael Moy Lambert,
»stierf den 4den December 1625.

Hij liet een of meer kinderen na. Zijn portret is onlangs naar een teekening door J. F. C. Reckleben voor den

herdruk van de *Geschied. van het Nederl. Zeewezen* van Mr. de Jonge, gegraveerd, in Fol.

Zie van Meteren, *Ned. Gesch.* B XXVII. fol. 506 verv. B. XXVIII. fol. 529, 530; Grotii, *Hist* Lib. VI p. 512, 516, 519; Baudartius, *Mem.* B. X. bl. 98; van der Sande, *Ned. Hist.* B VI. bl. 87; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 196, 253, 384, D. X. bl. 308, 417, *Bijv en Nal. op* D. X. bl. 94, 95; *Négot. de Jeannin*, T. II. p. 459, 462, 466, 479, 499; Wicquefort, *Amb.* T. II. p. 173; *Leeven en Daden der Doorl. Zeeh.* D. II. bl. 7; Bezot, *Medal. Hist.*; van Spaan, *Beschr. van Rott.* bl. 246, 247; van Reijn, *Beschr. van Rott.* bl. 286, *Bijl.* bl. 16; Velius, *Chron. van Hoorn* (Reg.); J. van Vloten, *Ned. Geschied-Zangen*, 2e Bundel, bl. 279; Hoogstraten, Kok, *Nav.* D. III. bl 99, D. IV. bl. 83, 84, (waar zijn wapenschild),*Bijbl.* 1854. bl. CV, *Bijbl.* 1855. bl. XVII.

LAMBERT (Jacobs), doopsgezind predikant te Leeuwarden beoefende de schilderkunst. Hij zou volgens sommigen onderwijs van Rubens gehad hebben, en de leermeester van Govert Flink zijn geweest. Zijn schildertrant spreekt echter dit gevoelen tegen, ofschoon hij bekwaamheid heeft gehad als historieschilder.

Hij was bevriend met Vondel, die op zijn huwelijk met Aechje Antonis (1620) een gedicht heeft vervaardigd.

Zie Immerzeel, *Lev. de Holl. en Vl. Schilders.* D. II. bl. 153; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. schilders.* D. III. bl. 936.

LAMBERT (Jean), was een schilder, die omstreeks 1427 te Luik bloeide, en door zijn talent eenige vermaardheid verwierf.

Zie La Comte de Becdelièvre, *Biogr. Liègeoise* op Anno 1427; Immerzeel *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schilder* D. III. bl. 158; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. schilders.* D. III bl, 936.

LAMBERT VAN AMSTERDAM, een voornaam schilder te Amsterdam uit de oude school.

Zie Guicciardijn, *Beschr. der Ned.* Arnhem. 1617.

LAMBERT (Joos), taalkundige, dichter, drukker en graveur te Gent in het midden der XVI eeuw. Men vindt in *Messager des sciences historiques de Belgique* Année 1842 een uitvoerig artikel over dezen Lambert van A. Voisin, waarin eene belangrijke opgave der bij hem verschenen boekwerken.

Hij zelf schreef en drukte.

Les actes et dernier supplice de Nicolas le Borgne, dict Buz, traistre, rediyés en rime, par Josse Lambert, Tailleur de lettres et Robert de la Visscherye, Imprimé a Gand, par Josse Lambert, Tailleur de lettres, demourant devant la maison de ville, ou on trouve ces livrets à vendre, lan de grace 1543. *Pet. in* 4o. *de* 8 *pages, avec fig. au titre.*

Nederduytsche spelling door Joost Lambrecht, Ghend, Joost Lambrecht. 1550 in 8o.

De Cleyne Colloquie in Vlaemsche ende Franchois. by Joos Lambrechts, Gaudavi, 1550.

De heer Cauberlijn bezat van dezen kunstenaar eene zeer zeldzame gravure, voorstellende de Zegenpraal van Christus *(Christi triumphus)* naar Titiaan. *Gheprent te Ghend (teghenover t stadhuus) by Joos Lambrecht, Lettersteker. Ende daer vind men ze te coope, in t jaer* 1543. Men vindt zijne gravuren in de meeste door hem uitgegeven werken.

Lambert, die ook drukker was *des Generau'x de la monnaie de par de ça*, stierf omstreeks 1556 of 1557. Zijne drukkerij kwam in handen van Hendrik van den Keere, die ook koninklijk drukker voor de munten was.

Zie Sanderus, *de Gandav. erud. clariss.* L. I. p. 81; Valerius Andreas, *Bibl. Belg* p. 598; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 768; *Bibl.* Hulth. No. 2773, 25607, 25608, 25628, 25629, 26239, 27693; *Cat.* Lammers, T. I p. 3370; *Cat.* Koning, (1828) No. 345.

LAMBERT (Louis), een rijk koopman te Amsterdam te Nismes geboren. Schoon hij, behalve andere nabestaanden, een broeder en eene zuster had, maakte hij bij testament, den beroemden Jacques Saurin, Waalsch predikant te 's Hage, universeel erfgenaam van zijn aanzienlijk vermogen. Toen zijn broeder Vincent, na den dood van Louis vernam, dat hij uitgesloten was van de erfenis van zijn broeder en Saurin tot erfgenaam aangesteld, verzweeg hij zulks niet, maar maakte het ruchtbaar, zoodat men overal van het testament van Louis Lambert sprak. Velen, die Vincent en zijnen behoeftigen toestand kenden, toonden medelijden met hem, en elk sprak, nadat hij Saurin of Vincent genegen was.

Vincent deed hem voor die erfenis een proces aan, dat door Saurin werd gewonnen, doch om te toonen, dat hij niet geldzuchtig was gaf hij de eene helft van den boedel aan Vincent, en de andere aan diens zuster in Frankrijk, mits dat zij, binnen zekeren tijd in Holland kwam, en zoo zij achter bleef, aan de opzienders van zijn kerkgenootschap. Ook gaf hij in 1726 een vertoog in het licht ter verdediging van zijn gedrag in dezen gehouden.

Zie *Levensbeschr. van voorname mannen.* D. V. bl. 234, 335, en het artikel *Saurin.*

LAMBERT (Lambertszoon), een Amsterdamsche rederijker, vriend van Bredero en Coster, aan wien deze het gebouw, waarin hij later zijne Academie stichtte, verkocht.

Zie Wagenaar, *Amsterd.* D. VIII. bl. 732.

LAMBERT (Roelofsz), Opziender der Remonstranten te

Kampen, die het beleid hunner vergaderingen had (1621). Om die reden werd hem verboden uit de stad te gaan, en in een boete van *f* 210 verwezen.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV, bl. 494 en 500.

LAMBERT (VAN DOORNIK), werd in 1558 in een vergadering van Doopsgezinden gevangen genomen en met anderen buiten Doornik verbrand.

Zie van Bracht, *Martelaars-Spiegel der Doopsgezinden*. D. II. bl. 203.

LAMBERT (GULIELMUS) diende als kapitein over de Hollandsche mineurs, en vernielde de werken van Almeide.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 311—375, 377.

LAMBERT, streed als generaal majoor bij Waterloo.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 533, *Bijv. en Aanm.* bl. 642.

LAMBERTI (HAJO) en Petrus Hermanni, beide predikanten te Dokkum, werden van hunne bediening afgezet, wijl zij de onderteekening der Dordsche kanons of volstrekt weigerden, of zich voorwaardelijk slechts daartoe gereed toonden. Zij waren de eenigste in gansch Friesland, die de drukkende hand der toenmalige vervolging gevoelden, ook nog na hunne afzetting.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 23—26 Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk.* bl. 230, *Aanteek.* bl. 171.

LAMBERTI (JOANNES), geboren te Brussel, Licentiaat in de beide regten en advokaat bij het hof van Brabant, schreef:

Electio Practicarum & Juridicarum Quaestionum libri II. *Bruxellae* 1639 4o.

Zie Valerius, Andreas, *Bibl. Belg.* p. 525. Foppens, *Bibl. Belg* T. II. p. 674.

LAMBERTS (MATTHIAS), geboren te Thuin in het land van Luik, Cisterciënser monnik en prior van het klooster te Alne. Hij stierf in 1595 in den ouderdom van 53 jaren en schreef in het Fransch eene korte commentarius op de regel van S. Benedictus, Luik 1596 12o.

Tractatus de periculo conversationis virorum cum mulieribus Ibid.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 661; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 876.

LAMBERTI (ROBERTUS), of Lambertz, Regulier kanonnik, premonstratenser en prior in de abdy Averbode.

Hij schreef:

Diva Virgo de Cortembosch, ejusque Miracula Lovanii 1656.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II p. 1077. *Cat.* Willems, T. I. p. 152.

LAMBERTINI (Jean Baptiste) heer van Cruz-hoven of Gruyshove, werd omtrent 1570 te Antwerpen geboren. Zijn vader, Gilles Lamberti, was *Contrechierge* in deze stad, en achterkleinzoon van den ridder Bernandino Lambertini, uit de aanzienlijke familie van dien naam te Bologne. Zijne moeder heette Marie Pollaerts. Hij bezocht de Latijnsche school te Kortrijk, en studeerde te Leuven in de wijsbegeerte en regtsgeleerdheid. Van zijne vroege jeugd af, had hij een bijzondere neiging voor de wetenschappen, inzonderheid voor de geschiedenis. Na het eindigen zijner studiën reisde hij door Frankrijk en Italie, hield zich eenigen tijd te Rome op, en te Bologne, waar hij tot Doctor in de beide regten werd bevorderd. Vervolgens bezocht hij met een galei van den groot-hertog van Toscane, Morea, keerde naar Italië, en van daar naar Duitschland terug. Twee jaren later vertrok hij naar Spanje, en keerde over de Nederlanden terug. Eenigen tijd na zijne wederkomst, benoemde de aartshertogin hem tot maire der stad en van het grondgebied van Halle in Henegouwen. Terwijl hij deze betrekking bekleedde, reisde hij nog eenmaal, bij gelegenheid van het jubilé in 1625, naar Rome, en stierf omstreeks 1650. Hij was gehuwd met Jeanne d'Ittre, en liet eene zoon na, die volgt.

Hij schreef:

Theatrum Regium, sive Regum Hispaniae series et compendiosa narratio varias illius Regni his:orias complectens, Brux. 1628. gr. 4o.

Theatrum Regium sive Regum Aragoniae brevis series, vervolg van het bovenstaande.

Theatrum Regium sive Regum Navarrae brevis series, als boven.

Theatrum Regium sive Regum Portugalliae brevis series, als boven.

Vita B Imeldae Lambertinae, nobilis Bononiensis, ex Italico Latine rèddita, Antv. 1725. In 't Vlaamsch omstreeks 1638 Zie de Bollandisten op den 12den Mei, T. III p. 183 en 184 en Prosp. Lambertini *de Sanctis Bononiensibus.*

Paraeneris ad virtutem capessendam et adulkrinam soluptatem ontemnendam, Antv. 1640. 12o.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 392, 393; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 454; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 572; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p. 463; *Théâtre de la Nobl. de Brab.* p. 406, 407; M. Diercxsens, *Antv. Christo narc.* T. IV. p. 363—365.

LAMBERTINI (Jean-Baptiste-Corneille) zoon van den voorgaanden, schepen, en in 1660 aalmoezenier te Antwerpen, verkreeg van Philippus IV, den 3den Augustus 1654:

»réhabilitation de noblesse en la famille noble de Lambertini en la ville de Bologne en Italie, et annoblissement de nouveau en tant que besoing seroit." Hij huwde Marie Cathérine Fredericx, van Antwerpen, die hem geen mannelijke afstammeling schonk.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. I. p. 463; *Théatre de la Nobl. de Brab.* p. 406, 407.

LAMBERTO (Frederigo di) bijgenaamd *Padouano* of *Padaono*, zoon van Lambert van Amsterdam, aldaar in 1526 geboren, leerde de eerste gronden der schilderkunst bij zijn vader, verder bij den beroemden Jan Swart te Groningen, en zette zijne studiën al vroeg in Italië voort, huwde aldaar, was een der voornaamste leden van het bestuur der Akademie van Florence, en stierf denkelijk in Italië in 1599.

In de Bibliotheek te Munchen berust op den naam van Fredrik Sustris, *zijn eigen portret*, door hem zelven geschilderd, onder de gedaante van *H. Lucas voor een schilders-ezel*.

Zie verder Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vlaamsche Schild.* D. III. bl. 936, 937.

LAMBERTS (Gerrit), werd den 29sten October 1776 te Amsterdam geboren en wijdde zich aan den boekhandel. Hij oefende zich, zonder eenige leiding in zijne vrije uren in het teekenen van stads- en kerkgezigten, bouwvallen, monumenten en gebouwen, ontving eenig onderwijs van Daniel Kerkhoff, onder wiens leiding, hij ook zich toelegde op het teekenen van Landschappen. Hij hanteerde ook nu en dan het penseel en den etsnaald en bragt sedert 1826 met ongeloofelijke vlijt, behalve andere verzamelingen ook een belangrijke atlas of verzameling van prenten, teekeningen, portretten en zeldzaamheden, alle Amsterdam betreffende, gerangschikt naar zijne berijmde wandelingen door verschillende gedeelten der hoofdstad bijeen. Deze verzameling is na zijn dood verkocht en een groot gedeelte er van door den heer Frederik Muller aangekocht. Hij was eerste opzigter van 's Rijks Museum te Amsterdam en lid der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten aldaar. Hij stierf te Amsterdam 16 April 1850.

Hij gaf uit:

Lijst der onderscheidene verzamelingen van G. Lamberts. (Amst. Julij 1836).

Korte lijst der onderscheidene kunstverzamelingen van G. Lamberts 1846.

Lijst der autographen, geschr. en gedr. stukken in de onderscheid. verzamel. van den zelven (Amst. 1850).

De brand der Nieuwe kerk te Amsterdam den 14 Januarij 1645, historisch herdacht, Amst. 1845 in 8o.

Hij schreef ook in den *Nieuwen Amsterdamschen Mercurius.*

Na zijn dood verschenen:

Catalogus der verzameling enz. verkocht 18 Nov. 1850.

Catalogus eener verzameling Ned. Dichtwerken en gedeeltelijk nagelaten door G. Lamberts, Amst. 1851 8o.

Zie Immerzeel, *Levens der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 153; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 930. 937; *Konst- en Letterb.* 1845, No. 40; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* Bijv. 1848—52, bl. 114; Muller, *Cat. van Portrett.*

LAMBERT, was een Fries, die ten tijde van Guy van Henegouwen, Bisschop van Utrecht, de partij van Jan van Ligtenberg uit die stad verdreef, waardoor aan de Vlamingen de toegang tot de stad vrijgelaten werd, in welke zij ten jare 1303 de regering naar hunnen zin veranderden.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid in de Stad Utrecht*, bl. 94.

LAMBERTSZ (Thomas) een glasschilder, die in het midden der zeventiende eeuw te Utrecht bloeide.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 939.

LAMBERTUS, bisschop van Tongeren, werd te Maastricht uit een adelijk geslacht geboren. Hij bestuurde zijn bisdom, eerst in vrede, doch werd daarna, door zekeren Ebroinus, opperhofmeester van den koning der Franken, uit zijnen bisschoppelijken stoel verjaagd, terwijl een onwettige bisschop, met name Pharamundus, in zijne plaats werd ingedrongen. Lambertus nam de wijk naar Stavelo, en leidde in dat klooster een voorbeeldig leven. Na den dood van Ebroinus werd hij door Pipinus van Herstal, die toen opperhofmeester was geworden, in zijne zetel hersteld. Met vernieuwden ijver hernam hij zijne bediening, en breidde het licht van het Evangelie over het noordelijk en oostelijk gedeelte van het namalige bisdom van 's Bosch uit. Volgens eene overlevering zou hij met Willebrordus, apostel der Vriezen en stichter der Utrechtsche kerk, meermalen in onderhandeling zijn geweest. De groote ijver, waarmede Lambertus zijn herderlijke pligten vervulde, en de vrijmoedigheid, waarmede hij den opperhofmeester, Pipinus van Herstal, wegens zijn overspel met Alphaïs berispte, of volgens anderen zijn moedig verzet tegen de plunderzucht van sommigen, die zich van kerkelijke goederen hadden meester gemaakt, gaf aanleiding tot hevige vervolgingen. Zekere Dodo viel den bisschop met eene bende gewapende mannen, in het dorp Leodium, waar nu de stad Luik is gebouwd, aan. Een der booswichten doorboorde met een werpspiets zijn hart, terwijl hij zich ter aarde had geworpen om te bidden. Zijn dood viel, gelijk men meent, voor den 17den September 709. Zijn ligchaam werd naar Maastricht overgebragt en in de kerk van den H. Petrus

begraven. Men bouwde daarna eene kerk op de plaats, waar hij vermoord was geworden. Zijn overblijfselen werden in 721 door zijn opvolger Hubertus derwaarts gebragt, die ook aldaar zijn bisschoppelijk verblijf vestigde.

Zie *Acta S. S. Belgii*, T. VI. p. 19—148; *Lev. der voorn. Heijlig.* D. III. bl. 460—470; *Leben und Thaten der Heil. Gott. von Beneficiat*, Postelmayer, T. III. p. 49; Dr. J. Aschbach, *Algem. Kirchen-Lexikon* o. h. w. Rettberg, *Kirchengesch. Deutschl.* T. I. S. 558 ff. van Gils, *Kathol. Meyer. Memorieb.* bl. 15; Copperus en van Gils, *Nieuwe Beschr. van het bisdom van 's Hertog.* D. I. bl. 23; De Ring, *Saint Lambert, Évêque de Tongr.* in *Mess. des Scienc. Hist.* Année 1847, p. 354. seqq en 1841; Philippe Engelbrechti, *Egent. Carm.* 1519 in *Messager* etc. 1847, p. 359.

LAMBERTUS PARVUS, priester en benedictijner monnik der abdij van St. Jacob te Luik, in 1194 overleden. Hij schreef eene kronijk, bevattende eene algemeene geschiedenis van den jare 988—1194, door Martene en Durand in hunne *Collectio amplissima*, Paris 1729, fol. T. V. col. 5—16, uitgegeven en door Reinerus, mede een benedictijner in hetzelfde klooster, die in 1230 overleed. (*Chronicon* Lamberti Parvi a Reinero *Monacho continuatum:* Ibid, col. 16—67) vervolgd. Hij verhaalt daarin de overwinning bij Steps, van welke hij ooggetuige schijnt te zijn geweest.

Zie Fabricius, *Bibl. Med. et Infim. Latin.* Lib. XI. p. 698. Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* c. v.; Vossius, *de Hist. Lat.* p. 440.

LAMBERTUS WATERLOSIUS, Regulier kanonnik in het klooster van St. Hubertus te Kamerijk, leefde in de elfde eeuw, schreef: *Historia Cameracensium Episcoporum ab Odone*, d. i. van 1115—1160.

Zie Fabricius, *Bibl. Med. et Infim. Latin.* Lib. XI. p. 702. Vossius, *de Hist. Latin.* p. 435; Samarthani, *Gallia Christiana*, T. III; J. Longus, *Bibl. Hist. Galliae*, No. 3307 seqq.

LAMBERTUS, werd omstreeks het begin der twaalfde eeuw te Luik of in de omstreken dier stad geboren. Hij omhelsde de kerkelijke staat, en werd pastoor van St. Christoffel, in een der voorsteden van Luik, bij de poort van Avroy. Later nam hij het monnikkleed, in de abdij van St. Laurentius, aan.

Hij schreef:

Computus Ecclesiastici Tabula, een zedekundige commentarie op de fabelen van Ezopus, mogelijk wel: *Ezopus moralizatus cum bono commento — Impressus anno salutis nostre* M. cccc. XCI *sexto ydus Octobris*, 4o Antv. 1487. 4o. Ibid, Gerard Leeu, 1488. 4o. Ibid. 1496. 4o. Ibid. 1500. 4o., in het Vlaamsch overgezet (*Die historiën ende Fabulen van Esopus, die leerlic, wonderlick ende seer ghemacklick zyn)*, Delft, H. Eckert van Homberch, 1498, in fol. fig.

Zie Aegid. du Monin, *Sacrar. Celeb. D. Laurentii juxta Leodium Coenobii*, p. 5, 6, 26; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 9.

LAMBERTUS, ook genoemd Lampert en Lambert, geboren te Luik of hare omstreken, schoon sommigen hem Keulen tot geboorteplaats geven. Hij ontving het eerste onderwijs van den beroemden Adelman, toen scholasticus te Luik, en sedert bisschop van Brescia. Waarschijnlijk nam hij te St. Laurentius bij Luik het monnikskleed aan; zeker is het echter, dat hij voor 1056 en later in de abdij van Tuy bij Keulen leefde, en in de laatste eene betrekking vervulde. Hij stierf den 26sten September 1069.

Hij schreef:

Vita S. Herberti, Coloniensis Episcopi, in *Acta Sanctorum Martii die* 16, T. II. p. 467—476.

Hymni tres, Responsoria et Antiphonae pro officio Ecclesiastico ordinario, et sequentia in Sacrificio Missae recitanda.

Hymnorum varii generis carminum liber Unus.

Epigrammatum liber unus en andere, die niet tot onze kennis zijn gekomen. Sommige werken worden hem verkeerdelijk toegeschreven.

Zie Trithemii *Chron. Hirsaug.* T. I. p. 180; Aegidii du Monin, *Sacrar. Coen. D. Laurentii*, p. 5, 6; *Acta S. S.*, T. II. p. 465, 466; *Gallia Chr.* T. III. p. 989; *Hist. Littér. de la France*, T. VIII. p. 6—11; Fabricii, *Bibl. Mediae et Infim. Latin.* L. XI. p. 699; Vossius, *de Hist. Latin.* p. 457; Sweertius, *Athen. Belg.*; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. des Pays-Bas*, T. III. p. 9.

LAMBIN (Jan Jacob) archivaris der stad Yperen, werd den 13den van Hooimaand 1763 te dier stede geboren. Zijne ouders, tot den deftigen stand behoorende, droegen de vereischte zorg voor zijne opvoeding, en zonden hem, in den jare 1782, naar Cassel in Vlaanderen, om zich aldaar in de beschaafde letteren te oefenen. Hij trad echter, bij zijne terugkomst, geen letterkundige loopbaan in, maar was in andere betrekkingen werkzaam.

In den jare 1819 tot archivaris van zijne geboorteplaats benoemd, kon hij aan zijn reeds vroeg ontwaakte zucht tot geschied- en oudheidkundige nasporingen de ruimste voldoening geven. Zeer groot is het getal van schriften, die dezelve bevatten, en alle getuigen van eene onvermoeide vlijt en grondige kennis. Ook de Vlaamsche taal en dichtkunde waren een geliefd voorwerp zijner beoefening. Negen en dertig malen mogt hij, door onderscheidene Rederijkerskamers en letterkundige Maatschappijen in Belgie, voor het grootste gedeelte met dichtstukken in de Vlaamsche taal, den eereprijs behalen. Sedert 1830 evenwel, nam hij geen deel aan dergelijke wedstrijden, maar wijdde zich geheel aan historische

studiën, vooral zulke, die tot zijne geboortestad betrekking hadden. De lijst zijner menigvuldige, grootere en kleinere geschriften, waarvan vele eene duurzame waarde hebben, is in onderscheidene Belgische tijdschritten te vinden. In 1819 werd hij lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde, de koninklijke Akademie te Brussel benoemde hem in 1810 tot correspondent. In December 1840 werd hij tot ridder der Leopolds-orde benoemd.

Hij stierf den 17den Januarij 1841, na eene kortstondige ziekte in den ouderdom van 77 jaren. Zijne buste, door een bekwaam beeldhouwer vervaardigd, bevindt zich in de openbare boekerij zijner geboorteplaats, van welke hij omstreeks twee jaren eerste bibliothecaris was. Zijne geteekende afbeelding bestaat bij de Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leyden.

Hij schreef:

Lijktraenen op het graf van A. J. L. de Codt, hoofdman van de Maetsch. van Dicht- en Letterk. tot Ypre enz. tot Brussel, overl. den 25 *Mey* 1819, Ypre, 1819. 4o.

Geschiedkundige Onderzoekingen op de aloude aenstelling van den Voogd en van de Schepenen en Raeden der stad Ypre, Ypre, 1815 in 4o.

Tijdrekenkundige Lyst van onuitgegevene Handvesten, opene Brieven en andere bescheiden, rustende onder de Archieven der stad Ypere, en belangryk voor de plaatselyke Geschiedenis, enz. Ypre, 1829.

Verhael van den moord van eenige Schepenen, Raeden en andere inwooners der stad Ypre, gebeurd den 29 *en* 30 *November* 1303, Ypre, 1831 in 12o.

Nalezingen of vervolg, ald. 1832. 2 St. 8o.

Eeuwigdurende Verbond tusschen Jan den III, hertog van Brabant en Lodewijk den I, graef van Vlaenderen, enz. gesloten te Gend, den 3 *Dec.* 1339, in het licht gegeven door J. J. L., Ypre, 1832, 8o.

Beleg van Ypre door de Engelschen en Gendtenaers, ten jaere 1383, *en oorsprong van de feest gezegd den Tuindag enz. eerst in het licht gegeven door Adr. van Schrieck, heer van Rodorne; nu in den hedend. styl overgebragt, en met geschiedk. Aanteekk. verrijkt*, 2e druk, Ypre, 1833, 8o.

Merkwaerdige Gebeurtenissen, vooral in Vlaenderen en Brabant, en ook in de aengrenzende landstreken, van 1377 *tot* 1443, *letterlyk gevolgd naar het oorspronkelijk onuitgegeven en titelloos Handschrift van Olivier van Dixmude; met Voorrede geschiedk. Aanteekk., lijst van verouderde woorden en alphab. tafel door J. J. L.*, Ypre, 1835. 4o.

Mémoire sur les questions proposées par la Société des antiquaires de la Morinie, établie à St. Omer, sur l'Origine de la Halle-aux-Draps à Ypres, etc. Ypres, 1836 in 12o.

Memoire couronné.

Esquisses historiques et biographiques sur les Châtelains et les Vicomtes d'Ypres, Ypres, 1838. 8o.

In *Messager des Sciences et des Arts de la Belgique:*

1833 *Fabrication de Monnaie à Ypres.*

Ligue Hanséatique en Flandre.

1834 *Typographie.*

Les Templiers d'Ypres.

Robert de Béthune.

1835 *Sur nos anciens Ms., concernant l'Histoire de Flandre, de Brabant et d'Artois.*

1836 *Revue succincte de quelques comptes de la ville d'Ypres.*

1837 *Reddition de Zevenbergen à Philippe-le-Bon, duc de Bourgogne.*

Institution de la Commune d'Ypres.

1838 *Sur les Archives de Rupelmond.*

1839 *Manuscrits Autographes.*

Deux rois de France en même temps.

Zie *Messager d. Scienc. et d. Arts de la Belg.* 1836. p. suiv. 1841. p. 285; *Ann de la Société d'Emulation pour l'Hist. et les Antiq. de la Flandre Occident.* T. III. p. 145 etc. *Gentsch Kunst- en Letterbl.* voor 1841, No. 73; *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1841; *Verh. van de Ned. Taal- en Letterk.*, D. II. bl. 4; *Cat.* Willems, D. I. bl. 270, *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 300, D. II. bl. 280, 281, 282.

LAMBOY (Joannes) Regulier kanunnik te Tongerloo en rector van het klooster dier orde te Roermonde, waar hij overleed.

Hij liet in handschrift na:

Tractatus de Philosophicis ac Theologicis aliquot Quaestionibus.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 672.

LAMBRECHT (Jan) een regtsgeleerde te Brugge, die in het midden der zestiende eeuw te Vlaanderen, als dichter en taalkundige groote vermaardheid had. Hij was »Prins van de hoofdkamer der Vlaamsche poëten te Brugge."

Hij schreef:

Vlaemsche Vrede-vreucht, naer eene pijnelijcke droefheijt door den grouwelijcken oorlog, nu verandert in een aangenaeme Peijs, 's Grav. bij A. Vlack, 1659, met plaeten en muziek, en een lofdicht van Cats en Westerbaen.

Vorstelijcke Minnelusten en koninklijck Bruijlofts-gedicht, 1659, z. pl. of dr. Vervaardigd op het huwelijk van Lodewijk XIX met Maria Theresia van Spanje.

Deuchdenlof, tot Wellecom-wenschinge van den Doorluchtighen Heer Carolus van den Bosch, commende uyt syn bisdom van Brugge tot den bisschoplicken stoel van Gendt, met het wapen.

Wonderen der H. Stadt Halle, naar het Lat. van J. Lip-

sius, en versch. Ghedichten ende Lofsanghen, Brugge, 1682. 4o. m. pl.

Bethlehem, vertoonende den H. Kersnacht, met alles wat bedenckelijck is daar in te zijn gheschiedt. Spele-wys beschreven, Brugge, 1685. 4o.

Rachel ofte Thonneel van oprechte Liefde: verthoonende door een Herders-spel, den Aerbeyt ende ghetrouwe Liefde van den Aertsvader Jacob, waerin een vermaecklyke Clucht, Brugge, 1662.

Koninckłycke Bruylofts-gedichten ende Sanghen op de Trouwe van de Vrede-Vorst, den Alderchristelijksten Monarch Louys XIV, *Van Godt ghegeven*, enz. z. n. v. pl. of dr. 4o.

Onstervelicke Lof van de Reden-rijcke Dichtkonst. Uytghegeven door d' Heeren Regierders, van de Goddelicke Redenrijcke Gilde des H. Geests in Brugghe, in 4o. m. pl. z. dr. en pag.

Schoonheydts Ramp-lot: vertoont door het droevigh verhael van het jammerlick ongheval, geschiet aen een wonderlicke schoone jongvrouwe; ghenaemt de schoone Johanna van Parys, wiens doot geraemte nu ter tydt is te sien in de Stadt van Brugghe. Tot Brugghe, 1661. 4o.

Lof der Bouw-lust, vertoont op den blyden dagh der H. Wydinge ende myteren, van den eerwaerdighsten Heere Myn Heere Carolus Geleyns, eerst Cantor en Proost in d' Abdie van Bergen S. Wynocx, ende nu XLIsten Abt van de oude vermaerde Abdye van Sinte Pieters tot Oudenburgh, van de orden des H. Benedictus, Brugghe, 1665. 4o. z. pl.

Goe-Weke, verthoonende de komste, het Heyligh wonderbaerlijcke Leven, grauwelijck Lijden ende geduerighe Vervolghinghe, de bitter Passie ende pijnelijcke Doodt, van den eenighen ghebooren Sone Godts, ons Heeren ende Salighmaeckers Jesu Christi, Ald. 1678. 4o. met een opdragt *Aen Godt den Hemelschen Vader*.

Mey-droom. verthoonende de hedendaegsche handelinghe ende genegentheyt des menschen; met onaerwijsinghe van de Sonden ende quade lusten te vlieden, enz. z. j. of pl. v. dr. 4o.

Goddelycke Vrede-Lof. Aen den Gever van deselve over syn menichvuldighe Weldaden, die hy aan het menschelijk geslacht gedurichlijk bethoont, ende namentlick als nu door het geven van de lang ghewenste Peys, als boven.

Zie van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 382; Willems, *Verh. der Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 3 volgg.; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 148, 149; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 216, 244; *Cat.* J. Schouten, bl. 32.

LAMBRECHT (Joos) was een door de hooge overheid gepreviligieerd beroemd boekdrukker te Gend in den aanvang van de tweede helft der zestiende eeuw, die onder anderen

vele dusgenaamde *beeldenaars*, met houtsneden, uitgaf, dienende bij de placaten voor de evaluatie der verschillende in- en uitlandsche munten, die toen in de Nederlanden gangbaar waren.

Zie van der Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 68.

LAMBRECHTS (MATTHIAS) licentiaat en de godgeleerdheid te St. Laurens bij Brugge geboren, studeerde te Leuven, werd in 1561 aldaar meester in de vrije kunsten; onderwees de godgeleerdheid eenigen tijd in de abdij het Park bij Leuven, werd kanunnik in de hoofdkerk te Brugge, de eerste Poenitentiarius na de oprigting der nieuwe bisdommen; werd in 1578 door den magistraat uit Brugge verdreven, waarin hij in 1584 terugkeerde en in 1596, in plaats van Remigius Driutius, tot bisschop van Brugge gekozen. Hij overleed den 1sten Junij 1602, in den ouderdom van 63 jaren, en ligt in het koor der Cathedrale begraven.

Hij schreef in zijne moedertaal eene kerkelijke geschiedenis van Christus tot zijn tijd, en over het leven, den dood en het lijden der Heiligen (Leuven en Antwerpen, 1610) en een kort tractaat over den Antichrist, 1602. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 876.

LAMBRECHTS (AMOS) schreef:

Verhandelingen van de teekenen en genezing van de ontstekinge der Oogen, Amst. 1722. 8o.

Handleiding der Verloskunde, Amst. 1732. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr.* bl. 294; *Cat.* de Gove, bl 196.

LAMBRECHTS (AMOS) schreef:

Inleiding tot de H. Schriften des O. en N. Testaments, Amst. 1783. 8o. 2e dr.

Kort begrip der Bijbelsche Zedekunde, Harderw. 1793. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr.* bl. 295. Brinkman, *Naaml.* bl. 332. *Cat.* Heringa, p. 212.

LAMBRECHTS (AMOS Hz.) leefde in het begin der zeventiende eeuw en schreef: *De bedroogen Geld-zoeker*, Leijd. 1716.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 149. *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. b. bl. 101.

LAMBRECHTS (AREND FERDINAND) doctor in de regten en medicijnen te Kuinre, dichtte:

Lijktranen, ter gelegenheid over het droevig en onverwagt afsterven van Willem Karel Hendrik Friso.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 352.

LAMBRECHTS (MARTINUS) waarschijnlijk kort voor den

jare 1700 te Amsterdam geboren, een ervaren en dapper zeekapitein uit de eerste helft der achtiende eeuw, schreef:

Handboekje voor den Zee-leerling, zijnde een beknopte beschrijving der toetakelingen eens oorlogschips, enz. Amsterd. 1731. 8o. dat voor dien tijd in eene gegronde behoefte voorzag.

Er bestaan twee teekeningen van Barbarijsche zeehavens, Algiers en Santa Cruz, naar teekeningen van zijne hand. In 1743 had deze zee-kapitein het bevel over 's lands schip *de Arend*.

Er bestaat van hem een met vele zaakkennis en groote nauwkeurigheid beschreven verhaal, getiteld:

Extract-Missive of kort historisch Verhaal van de voornaamste zaken, die bij de geduurige Regerings-verandering in Barbaryen, of eygentlyk het Rijk van Fez zijn voorgevallen na de dood van Muley Ismael, keyser van Marocco in den jaare 1727. *En wel insonderheyd by deszelfs overheersching door Muley Abd'allah in den somer van 't jaar* 1743. *Geschreven in 's Lands schip den Arend, gecommandeerd door den Captyn Mart. Lambrechts, liggende in de baay van Tanger den* 25 *September* 1743. Te Amst. bij Joris v. d. Woude, *boekverkooper in de Lombartsteeg*, 1743.

Bl. 67 en volgg. der *Handelingen der Jaarlijksche Algemeene Vergadering van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden*, 1861, vindt men een belangrijk uittreksel van dit verhaal over den Nederlandschen staatsman Ripperda.

Beschrijving van Algiers, in hands.

Zie de Jonge, *Ned. Zeewez.* D. V. bl. 82, VI. *a.* bl. 330 339; *Hand. van de Maatsch. van Ned. Letterk*, 1861, bl. 67; *Cat der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 144; *Nav.* 1860. bl. 228. *Cat.* De Lange van Wijngaerden, bl. 103.

LAMBRECHTS (Jan Baptist) luitenant kolonel, werd in de actie van den 19den September 1799, krijgsgevangen gemaakt.

Zie Bosscha, *Neêrl. held. te Land*, D. III. *Bijl.* 5.

LAMBRECHTS (Johannes Remis Petrus) was als tweede luitenant bij de actie van den 19den September 1799, en werd krijgsgevangen genomen.

Zie Bosscha, *Ned. held. te Land*, D. III. *Bijl.* 2.

LAMBRECHTSEN (Mr. A. P.) van Ritthem, burgemeester der stad Middelburg. Op *Cat.* J. W. te Water, T. II. p. 51, 52, komt het volgende handschrift van hem voor:

Costumen, Ordonnantiën ende Statuten der stad Vlissingen, met zeer vele bijvoegselen en aanmerkingen, die in de gedrukte Archieven van deze stad niet voorkomen.

LAMBRECHTSEN (Willem Barend) te Vlissingen in 1697 geboren, zoon van Gerard en van Jacoba Dilleman

pensionaris en meermalen burgemeester zijner geboortestad, bediende namens deze stad, de voornaamste commissien in en buiten Zeeland. Hij was o. a. een der afgevaardigden van de Staten van Zeeland in Leeuwarden, om Willem IV met zijne verheffing geluk te wenschen.

Hij was een man van groote bekwaamheid en vlugheid, en had grooten invloed op het bestuur van zaken. Hij overleed den 16den Maart 1761 ongehuwd, en had de armen van Vlissingen tot zijne erfgenamen benoemd, en zijne aanzienlijke bibliotheek tot een legaat aan de stad vermaakt. Zijne beeldtenis vindt men te Vlissingen op het stadhuis.

Zie Wagenaar, *Vad. Gesch.* D. XX. bl. 78; *Ned. Jaarb.* 1761 bl. 176; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 10, 11; *Leven van Willem IV*, bl. 135.

LAMBRECHTSEN (Mr. Nicolaas Cornelis) van Ritthem, werd den 29sten Februarij 1752 te Vlissingen uit een geslacht geboren, dat uit den deftigen burgerstand, allengskens tot de aanzienlijke regeringsposten, zoo gewestelijke als stedelijke was opgeklommen. De Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats met den grootsten lof hebbende doorgeloopen, bezocht hij de Utrechtsche hoogeschool, waar hij in 1773 tot Jur. utriusque doctor werd bevorderd op eene dissertatie hieronder aangehaald. Weldra werd hij pensionarius honorair, vervolgens, in plaats van Leonard Constantijn van Lensbeeck, toen deze tot lid van de provinciale rekenkamer was aangesteld, pensionaris van zijne geboortestad. Gedurende den tijd, dat hij deze waardigheid bekleedde, vervulde hij verscheidene gewigtige staats-commissien, zoo bij de provincie Zeeland, als ter generaliteit, met name ook die over de bepaling der *Prov. Quotas* in de algemeene lasten. Zijn moed en standvastigheid in het voorstaan van 's lands vrijheden en geregtigheden, waarin hij echter steeds met gematigdheid en zonder partijzucht of vijandige gevoelens, tegen den toen bestaanden regeringsvorm te werk ging, gaven, in 1787, aanleiding, dat zijn huis en goederen door het dolzinnig gepeupel schandelijk uitgeplunderd werden. Ten gevolge der omwenteling in het genoemde jaar 1787 uit de regering ontslagen, en ambteloos geworden, deed Lambrechtsen met twee zijner vrienden eene reis naar Zwitserland, en bezocht tevens een deel van Duitschland en Frankrijk. Steeds buiten betrekking blijvende, was hij, af en aan, te Middelburg, op een' deftigen en aanzienlijken voet levende, en zich geheel overgevende aan de beoefening der letteren en der geschiedenis, vooral die des vaderlands, en onder anderen ijverig mede arbeidende aan de destijds bij den nieuwen druk van Wagenaar uitgegeven *Bijvoegselen en Naletingen.* In 1795 wederom in de regering geroepen, aanvaardde hij den post van gedeputeerde

wegens Vlissingen ter vergadering van de toen nog bestaande Staten van Zeeland, en werd weldra door dezen afgevaardigd naar die der toenmalige Staten-Generaal, waar hij de moëijelijke en noodlottige raadplegingen bijwoonde over de destijds geslotene alliantie met Frankrijk, en door zijn ijver en beleid in het Tractaat dier alliantie nog vele min bezwarende wijzigingen wist te brengen. Ook was hij tegenwoordig bij de niet min belangrijke raadplegingen over het bijeenroepen eener Nationale vergadering. Toen die vergadering, niet zeer met zijne toestemming, was tot stand gekomen, keerde hij naar Zeeland terug, doch had voor zich zelven geen begeerte, om door de zaamgeroepene kies collegie, tot lid dier vergadering benoemd te worden. Nu vestigde hij zijne woonplaats te Middelburg, waar hij later geroepen werd tot het algemeen bewind der Oost- en West-Indische zaken, en aan het hoofd geplaatst der directie, die daarover in Zeeland en te Middelburg gevestigd was, welke post hij eenige jaren achtereen, met voorbeeldelooze werkzaamheid en naauwgezetheid en tevens met verstandig beleid, tot groot nut van den lande bekleed heeft. Onder koning Lodewijk werd hij tot staatsraad in buitengewone dienst benoemd, en door dezen meermalen tot zeer gewigtige raadplegingen geroepen, onder anderen tot die *over de Gilden, het Departementaal Bestuur, de Finantiën der stad Middelburg.*

Hij bleef onvermoeid tot nut van den bloei der stad Middelburg en van de wetenschappen werkzaam, tot zijn dood, den 21sten Mei 1823. Hij was lid der 2de klasse van het Kon. Ned. Instituut, lid der Maatschappij van Ned. Letterk. en van andere Genootschappen, en tot zijnen dood voorzitter van het Zeeuwsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Hij huwde jonkvrouwe Schorer, oudste dochter van dien naam, mede in 1787 van zijne waardigheden ontslagen. In het *Vervolg* van Wagenaar's *Vad. Hist.* komt zijne afbeelding voor.

Hij schreef, behalve de *Bijvoegselen, Aanmerkingen en Nalezingen* op Wagenaar, met Mr. H. van Wijn, Mr. Ant. Martini, E. M. Engelberts en anderen:

Dissertatio hist. Jurid. inaug, sistens defensionem civitatis Vlissinganae in libertatem se vindicantis Anno 1572, Traj. ad Rhen, 1773. 4o.

Onderzoek of Graaf Philips III zich ooit door den Roomschen Paus hebbe doen ontslaan van den eed, bij het aanvaarden zijner regering gedaan, in *Verh. van het Zeeuwsch Genootsch.* D. IX. (1782).

Van Wijn, Lambrechtsen en Wichers, *Rapport over de Zaken der West-Indische Compagnie,* 1787. fol.

Korte Beschrijving van de ontdekking van Nieuw Nederland, weleer eene volkplanting van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden in Amerika, Middelb. 1818. met een kaart. 8o.

Ook in *N. Verhand. van het Zeeuwsch Genootsch.* D. I.

Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rederijk-kamer het bloemken Jesse in *Werken der Maatschappij van Ned. Letterk.* D. IX. St. I. (1819.)

Verslag wegens eene in 1817 *ontdekte grafzerk en een menschelijk geraamte* (denkelijk dat van koning Willem II) *in de Koorkerk te Middelburg, met eene afbeelding,* Middelb. 1820. gr. 8o. Ook in het 3de Deel der *N. Verhandel. van het Zeeuwsch Genootsch.*

Hulde aan de nagedachtenis van P. de la Rue, Middelb. 1818. gr. 8o.

Zonder naam in de *Mnemosyne* van Tydeman en van Kampen:

Hulde aan de Nagedachtenis van Jan Guepin, en *Lijkzang* op deze door J. J. Brahé, Dordr. 1819. 8o.

Voorl. ter nagedachtenis van G. Kuipers (den Zoon), Dordr. 1815. 8o.

Hij liet een aanzienlijke menigte handschriften na, die in de bibliotheek van het Zeeuwseh Genootschap worden bewaard.

Zie *Hand. van de Jaarl. Verg. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leijden,* 1823; A. C. van Citters, *Lofrede op Lambrechts*; *Kunst- en Letterb.* 1823. D. I bl. 337; van Kampen, *Gesch. der Kunsten en Wetensch.* D III. bl. 222; van Cleef, *Naaml.* bl. 332; *Cat. van het Zeeuwsch Gen* bl. 47; *Cat.* J. W. te Water, bl. 323, 354, 355; *Cat.* H. van Wijn, bl. 21, 61, 67; Muller, *Cat. van Portr. Cat der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. (Register); *Inventaris van Handschriften van het Zeeuwsch Genootsch. der Wetensch. te Middelburg door J P. van Visvliet*; van der Chijs, *de Munten der Graafschappen Holl. en Zeel.* bl. 110.

LAMBREGTS (Karel) luitenant kolonel was met zijne drie zwakke bataljons, waarvan de helft door ziekte ongeschikt was om dienst te doen, buiten staat om Sluis tegen de Franschen te verdedigen, wachtte niet een enkel kanonschot af, om de stad en hare bezetting, den 24sten April 1747, in de magt der Franschen te stellen.

Zie Bosscha, *Ned. held. te land,* D. II. bl 607.

LAMBSMA (Phil. Nicolaas) Phil. en Med. Dr., een Fries, practiseerde in 1756 te Harlingen, toen hij het volgende boek uitgaf:

Ventris Fluxus multiplex ex Antiquis et Recentiorum monumentis propositus a N. Lambsma, Amst. 1756. 8o. Opgedragen aan Jacobus Hovius, Med. Dr. te Amsterdam.

Zie behalve de opdragt van dit werk, M. Formey, *Nouv. Bibl. Germ.* 1756. p. 243, 443—459; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. III. p. 654.

LAMELIN (Engelbertus) geneesheer te Kamerijk, gaf uit:
De vita longa libri II, commoda et incommoda sobriae et moderatae vitae.

Ook vertaalde hij uit het Fransch het werk van zijn vader: *Tractatus de Peste ejusque preservatione*, Insulis apud Petrum Rache, 1628. 12o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 263.

LAMEN (CHRISTOFFEL VAN DER). Zie LANEN.

LAMME, een Haarlemsch glasschilder, in het midden der vijftiende eeuw te Haarlem.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 919.

LAMME (ARIE) in 1748 te Heerjansdam geboren, vertrok in zijne jeugd met zijne ouders naar Dordrecht, waar hij zich onder Joris Ponse, in de schilderkunst oefende. Hij schilderde in den trant van Aalbert Cuyp, om wiens kunstwerk hij ook verdienstelijke copijen maakte. Hij schilderde vooral sieraad- en behangselwerken en landschappen voor zaalversiering.

Ook beoefende hij de dichtkunst en legde zich op het vervaardigen van tooneelspelen toe. Van deze zijn uitgegeven:

De Stem der Natuur, treursp. n. h. Fr, van Armand, Dordr. 1783. gr. 8o. Met opdragt aan de leden van het Dicht- en Tooneellievend Genootsch. o. d. Zinspr. *Tooneelzugt die geen moeiten schuuwt, Aan Dichtkunst en Muzijk gehuwd.*

De Advocaat Patelin, blijsp. n. h. Fr. van Bruyes, ald. z. j.

De Vaderlandsche Boer, blijsp. 's Grav. 1800.

Het Arabisch Poeder. Opgedragen aan den dichter Petrus Johannes van Steenbergen.

Aanspraak aan den Oud-Raad der stad Dordrecht, toen, voor hunne WelEd. Grootagtb. door het Gen. voorn. vertoond zou worden: Claudius Civilis, treursp, door W. Haverkorn, d. j. en De Doggerbankers, treursp. door J. Nomsz, op den 29 van Grasm. 1782. 4o.

Lamme stierf in 1801 of 1802.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 133; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 939, van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 352; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 189; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 131; *Cat.* van der Aa, bl. 42.

LAMME (ARNOLDUS) zoon van den kunstschilder Arie Lamme en broeder van Mevrouw Cornelia Scheffer geboren Lamme, werd te Dordrecht geboren, oefende zich vroeg in de schilderkunst, en legde zich vooral toe op het teekenen en schilderen van landschappen, vooral met paarden, schermutselingen van ruiterij en dergelijke, in den stijl van Dirk Langendijk. Ook maakte hij copijen van koeijen

van schilderstukken van Cuyp, Braeckeleer en anderen. Hij vestigde zich later te Rotterdam, waar de kunsthandel, dien hij aldaar dreef, hem belette zijne neiging voor het beoefenen der kunst te blijven volgen. Hij overleed te Rotterdam den 7den Maart 1856. Zijne afbeelding is in 1849 door Arie Scheffer geschilderd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 153; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 940.

LAMMAN (Gelase), priester en monnik, waarschijnlijk van de orde der Augustijnen, leefde in het laatst der XVII eeuw te Rijssel.

Hij schreef:

Le Bouclier de la France confondu ou Réfutations des sentimens de Gerson dans sa Doctrine Catholique touchant l'autorité des Papes; avec le texte original et la Réfutation en Latin. Dédié à M. M. du Chapitre de S. Pierre à Lille, par le P. Gélase Lammen, Ms. in fol.

Zie *Cat. de la Bibliothèque de M. l'Abbé Favier* (1765) p. 50. No. 598; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. III. p. 663.

LAMMEN (J.) woonde in 1824 te Amsterdam, waar in 1824 op de tentoonstelling van hem aanwezig was *De Graftombe van Z. D. H. Willem V, Prins van Oranje* en *Drie manspersonen* in albast.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D III. bl. 940

LAMMERS (Gerardus) doctor in de geneeskunde en philosophie en Professor in die beide faculteiten; zoon van Willem Lammers, schout te Kleef, en van Elisabeth van Oosterwijk, uit edel bloed gesproten. Zijne ouders om de Spaansche oorlogen uit Kleef naar Wezel gevlugt zijnde, werd hij aldaar den 13 Januarij 1641 geboren. Hij ontving zijne eerste opleiding te Emmerik, studeerde te Franeker, Utrecht en Groningen, waar hij in 1666 tot doctor in de geneeskunde bevorderd en tot hoogleeraar beroepen werd, ook werd hij opzigter der bibliotheek. Hij huwde in December 1666 Anna Dedrews, dochter van Joan Dedrews, burgemeester van Groningen, en van Wibbine Merndes, in 1702 overleden, en verwekte drie kinderen. Twee er van stierven jong, eene dochter huwde met Theodoor Kloppenburgh, J. U. D., schout van Westerwolde.

Hij was 50 jaren met roem werkzaam, negenmaal rector der universiteit, opziender der bibliotheek en arts der provincie. Hij stierf den 12 October 1719.

Hij vervaardigde:

Catalogus librorum Bibliothecae Illustris ac Almae universi-

tatis Illustrium et Praepotentium Groningae et Omlandas D. D. Ordinum, secundum seriem Literarum Alphabeti digestus, Gron. 1669. fol.

Zie Pars, *Naamr. der Bat. Schrijv.* bl. 399, *Boekz.* 1719. *b.* bl. 483—485.

LAMMERS (J. O.) vertaalde uit het Hoogduitsch: H. D. Hermes, *De Leer der Heilige Schrift*, Amst. 1793, gr. 8o.

LAMMERTS (ADJE) burgemeester van Leeuwarden, in 1497 geboren, was reeds vroeg de hervorming toegedaan, en deelde vervolgens in het lot van het vaderland. Zijne tijdgenooten prezen zijnen moed en zijne wijsheid. Na de verandering der regering door Rennenberg, werd hij in 1578 burgemeester zijner geboortestad, welk ambt hij vijf jaren bekleedde. In 1579 benoemd tot afgevaardigde naar Utrecht, tot sluiting der Unie, zond hij, wegens zijne hooge jaren, Jacob Jans in zijne plaats. In 1580 was hij lid der Gedeputeerde Staten van Friesland, en overleed in 1583. Zijn grootste roem verwierf hij daardoor dat de ruim 80jarige grijsaard in 1580 zich aan het hoofd der burgers van Leeuwarden stelde, om met list of geweld het blokhuis aan de magt der Spanjaarden te ontrukken, welke gelukkig gewaagde onderneming gansch Friesland de vrijheid schonk en 14 jaren vroeger dan Groningen van de Spanjaarden bevrijdde.

Hij is driemaal gehuwd geweest. De naam der eerste vrouw is onbekend, de tweede heette Renske Hendriks, de derde Janneke Jarigs; uit al deze huwelijken liet hij kinderen na, die aanzienlijke nakomelingen hadden, waarvan mannelijke nakomelingen, die zich Adius noemden, in het midden der achttiende ceuw zijn uitgestorven. Zijne afbeelding wordt bewaard te Kingsma-State Zweins met een omschrift: *It is mey sissen neat toa dwaên* (het is met zeggen niet te doen).

Zie Schotanus, bl. 841; Vriemoet, *Ath. Fris.* bl. 185; Aitsema, *Herst. Leeuw.* (voor.) Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 12; Eekhoff, *Geschiedk. Beschrijv. van Leeuw.* D. I. bl 233, 356, 388; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. A. bl. 237.

LAMMERTIJN (PASSCHIER) vond in 1595 binnen Alkmaar de kunst van damastweven uit, en verkreeg daarop octrooi van 's lands Staten. Hij trof den 5den Maart 1607, toen hij te Haarlem woonde, met burgemeesteren van Alkmaar een overeenkomst »om zijn woninge en residentie" derwaarts over te brengen, »en zijn handtwerck en conste" daar uit te oefenen, waarvoor hij, op zekere voorwaarden, een renteloos voorschot van *f* 3000 en eenige vrijheden zoude genieten. Den 7den Junij passeerde hij daarvoor quitantie. Den 26sten Augustus 1606 werd hij, van wege de Staten-Generaal naar

Engeland gezonden, tot het overbrengen van »een casse met damastwerk, aan den agent Carron, om deze aan den prins van Wallis te presenteren." Zijn damastwerk werd later meermalen aan aanzienlijke personen door de Staten-Generaal vereerd, zoo als in 1607 aan de gezanten van Frankrijk en Groot-Brittanje, in 1610 aan den markies de Spinola, in 1613 aan de keurvorstin, paltsgravin enz.

Zie Boomkamp, *Beschr. van Alkm.* bl. 424; Dodt v. Flensburg, *Arch. voor Kerk. en Wer. Gesch.* D. IV. V. en VI. (Reg.) *Nav.* D. VII. bl. 103, 347.

LAMOOT. Van hem bezitten wij *Discours sur l'utilité d'une Histoire générale de Flandre, et sur la manière de l'écrire*, Liège, 1760. kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 170.

LAMORLET van dezen bestaat:

Ontwaeckte Poesie uytghebeeldt in den triumpherenden olijftack verthoont tot Antwerpen, 1673. 's Gravenhage 1677 in 12o.

Zie Willems, *Belg. Museum*, bl. 309.

LA MOTTE (VALENTYN DE PARDIEU, heer VAN) een tijdgenoot der graven van Lalaing, ontving de post van overste van het geschut bij het leger der Algemeene Staten, ter tijde als Lalaing bevelhebber was van het voetvolk. Hij bleek echter welhaast zulk eene gewigtige betrekking onwaardig te zijn, wijl hij nog in hetzelfde jaar zich niet alleen heimelijk met den koning verzoende, maar ook de zoogenoemde malcontenten overhaalde, met hun leger tot de Spaansche zijde over te gaan. Het gevolg hiervan was, dat de Algemeene Staten hem, bij een plakaat, voor muiteling en verrader, en voor vijand des vaderlands verklaarden. Sedert rigtte hij zijne krijgsbedrijven opentlijk tegen den Staatsgezinden aanhang. Bekend is zijn aanslag op den Briel. De aangelegenheid der stad kennende, smeedde hij in 1579 een ontwerp, om er zich door verraad van meester te maken. Te dien einde ontbood hij uit den Briel zelve bij zich, te Grevelingen, een scheepshopman, Jan Simonszoon genoemd. Deze vertrok, na Prins Willem van het opontbod kennis gegeven te hebben, met diens toestemming derwaarts, en nam, na eenige aarzeling den schijn aan als of hij zich had laten overhalen, om de stad te zullen leveren. Hij gaf echter voor een paar honderd kroonen te behoeven, tot omkooping van den hopman der bezetting en anderen. Hierop keerde hij naar den Briel terug, en hield vervolgens, door middel van een bode, die steeds her- en derwaarts liep, gemeenschap met la Motte, en maakte eindelijk afspraak met hem, dat hij eene tamelijke vloot, onder Prinsen-vlag, naar den Briel zou afzenden. Eerlang vertoonden zich de schepen, die te laat de looze veinzerij der

Brielenaars ontdekten. Want deze, de bevelhebbers van verscheidene Hollandsche schepen van den toeleg onder de hand, verwittigd, en de noodige onderrigtingen gegeven hebbende, vielen de Hollandsche schepen de vloot van la Motte onverhoeds aan en maakten er zich genoegzaam geheel meester van. Geen geringe afbreuk was hem te voren, kort na zijn afval, toegebragt door den heer la Noue. Na zich van St. Omer te hebben meester gemaakt, lag het volk van la Motte omtrent Duinkerken gelegerd. Hier overviel hem la Noue, versloeg twee honderd en vijftig man, dreef de overigen op de vlugt, en belette hem, gelijk ook den heer de Montigni, het stroopen en brandschatten ten platten lande.

In 1587 was la Motte tegenwoordig bij het beleg van Sluis. Het bewind over de genaakgravingen voerende, bekwam hij een zware wond, die in 't eerst gevaarlijk geacht, doch later niet doodelijk bevonden werd. In 1595 maakte een musketschot in het beleg van Dourlans, een einde aan zijn leven.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B XI. bl. 283 (869) B. XIII. bl. 78 (17), 91 (35), 99 (46) 100 (48), B. XIV. bl. 164 (137), B. XVIII. bl. 12 (371), B. XXXII. bl. 6, 7, 8 (10, 12), 29 (38); Hooft, *Ned. Hist.* (Register); van Meteren, *Ned. Hist.* B. X. fol. 161 vs. 162; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. 17, 18; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 166, 243, 269, 271, 277, 304, 489, D. VIII. bl. 77, 409, 423.

LA MOTTE, een Franschman, had eenige jaren op vrije neering voor Zeeuwsche rekening gevaren, toen hij door de Staten tot een' kustbewaarder gebruikt werd. Hij was voorheen in vijandelijke dienst geweest en voor eenige jaren van Amsterdam, waar hij gewoond had, met een goed getuigschrift der Fransche kerk te Vlissingen gekomen. Sedert had hij gedurige briefwisseling gehouden met den vijand en eindelijk met Colbert een aanslag op Vlissingen ontworpen. Den 14den van Oogstmaand 1636 was tot de uitvoering bestemd. La Motte, in zee zijnde, had zich, in schijn door de Duinkerkers laten nemen en was van plan, met vijf wel bemande fregatten te Vlissingen binnen te loopen, en de stad, daar men op geen verraad verdacht was, te overweldigen. Om geen kwaad vermoeden te geven, had hij het gerucht laten loopen, dat hij drie vijandelijke prijzen genomen had en te Vlissingen zou opbrengen. Doch hij en zijne Duinkerkers werden in zee ontmoet door het eskader van Johan Evertsen, die hem noodzaakte te Oostende te havenen. Dit vertraagde den aanslag, die, 'sdaags nadat hij zou uitgevoerd worden, uitlekte. Een kajuitwachter van La Motte, 't geheim aan boord ontdekt hebbende, maakte zich zoek te Oostende, en begaf zich van daar over Sluis naar Vlissingen, daar hij alles uitbragt. La Motte, uit het wegblijven van den kajuitwachter, of uit

nadere berigten, besluitende, dat zijn voornemen ontdekt was, liet het varen, en hield zich sedert, meent men, aan 's vijands zijde.

Zie van de Sande, *Ned. Gesch.* D. XIV. bl. 194; *Vervolg van het leven van de Groot*, bl. 88, 89; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 237, 238.

LAMOTIUS (GODEFRIDUS), als proponent beroepen te West-Zaandam 1643, te Edam 1645, te Rotterdam 1647, den 12den December 1655 van Rotterdam naar s' Gravenhage beroepen, waar hij den 7den Mei 1656 werd bevestigd en den 16den December 1674 overleed.

Hij schreef:

Afscheids-predikatie te Saandam, in 12o.

Zie *Nav.* D. IX. bl. 19; Mourik en Noordbeek, *Naamr. v. Godgel. Schrijv.*; Veeris, *N. Kerk Alphab.* bl. 120.

LAMOTIUS (JOHANNES), ook Jan Lamot, Jan Lamoot en Jan Motte, een wever te Yperen, die het R. C. geloof verzaakte en dat der Kalvinisten omhelsde, sloot zich aan de Hervormde beweging in Vlaanderen, was daar mede onderteekenaar van de overeenkomst, die door den Yperschen magistraat in September 1566 met de Hervormden der stad werd aangegaan, vlugtte, tijdens de vervolging aldaar naar Engeland, en keerde in 1566 naar zijn vaderstad terug. Vermoedelijk is hij daarna met de menigte zijner stadgenooten weder naar Engeland geweken, om vervolgens te Kortrijk en te Brugge predikant te worden. Wegens den kwaden reuk, waarin de Vlaamsche, predikanten, met name die van Gent en Brugge in Holland stonden, toen Vlaanderen aan Spanje overging, heeft hij zich misschien ten derden male naar Engeland begeven, en werd nu in 1592 uit Engeland te Giessen-Nieuwkerk beroepen, vertrok van daar naar 's Gravesande, naar Kampen in 1596, naar s' Hage in 1601. Te s' Gravenhage nam hii ook de dienst waar in de Fransche taal, daar hij er beroepen was om in beide talen te preken. Hij overleed in hoogen ouderdom in 1627 te s' Hage. Mogelijk was hij dezelfde, die gedurende het beleg van Gend door den hertog van Parma, de »cameraede" of »camergeselle" was van Wilhelmus Baudartius, dien hij ook den 3den October 1595 in de Broerenkerk te Kampen met Barbara Martens in den echt verbond.

Hij schreef:

Pathmos ofte een uytlegginghe op de Openbaringe Johannis, afghebeelt in drie onderscheydene Prophecyen.

De eerste Prophecye, vervat in 't vierde, vijfde, seste ende sevende capittelen. Door Mr. Willem Cowper Baron van Galloway in de Schotsche spraecke beschreven- ende in de Nederduytsche spraecke ghestelt, door J. La Motium, Bediender der H. Evangely in de Haghe. Tot Delft, gedruckt

by Jan Andriesz, *Boeckverkooper aen 't Marctveld, in 't Gulden* A. B. C. 1621 4o.
Over de Klaagliederen Jeremias, Amst. 1662.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. II. bl. 326, 327, 471; Uitenbogaerd, *Kerk. Gesch.* bl. 853. *Leven* B. IX bl. 180, 182; Trigland, *Kerk. Gesch.* bl. 908; Meyners, *Oostvriesche Kerkel. Gesch.* D. II. bl. 32; Scheltus, *Kerk. Plakaath.* D. II. bl. 166; H Q. Jansen, *Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 287; Dezelfde, *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen.* D. II. bl. 290; J. Borsius, *in Jaarboekje Zeeland* voor 1852. bl. 55; M. Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 24, 128, 130; Kist en Royaards, *Nieuw Archief.* D. II. bl. 347; Valentijn, *Beschrijv. van Molukka in Oud- en Nieuw- Oost-Indien.* D. V. bl. 342; *Kronijk van het Genoots.* D. V. bl. 234, 238. *Nav.* D. IX. bl. 19, 79; Van Mourik en Noordbeek *Naamrol van Godgel. Schrijv.* D. V. bl. 136. *Cat.* de Groe, bl. 149.

LAMPE (Frederik Adolph) werd den 19 Februarij 1683 te Dethmold of Dietmuld, in het graafschap Lippe, geboren. Zijn vader was Hendrik Lampe, eerst predikant aldaar, later te Frankfort aan den Main en eindelijk tweede hofprediker van den koning van Pruissen te Koningsbergen; zijne moeder, Elisabeth Christina, dochter van Jakob Zeller, generaal superintendent te Dethmold. Reeds vroeg verloor hij zijn vader, waarop zijne moeder met hem naar Bremen vertrok, om hem op de Latijnsche school te doen onderwijzen. In Mei 1698 bezocht hij aldaar de gehoorzalen van Diderik Sagittarius, hoogleeraar in de dichtkunde, Johannes Tilingius, hoogleeraar in de wijsbegeerte, Carolus van Hase, Nicolaas Gurtler en van Hieronymus Wilhelm Snabelius, hoogleeraren in de godgeleerdheid. Van Bremen vertrok hij naar Franeker, waar hij de lessen van Johannes van der Waeyen, Campegius Vitringa, den ouden, Herman Alexander Roëll, Henri Philipon de Hautecouren van Jacob Rhenferd bijwoonde. Vooral was hij zeer geliefd bij Röell, en van zijn bijzondere achting voor dien hoogleeraar getuigt zijn Latijnsch vers, voor diens Latijnsche verklaring van den Brief aan de Ephesen. Van Franeker naar Bremen tot zijne moeder wedergekeerd, werd hij in 1703 predikant te Wees, een dorp in het land van Kleef, in 1706 te Duisburg, van waar hij in 1709 te Bremen als tweede en in 1719 als eerste predikant aan de kerk van St. Steven werd beroepen. Omtrent dien tijd werd hij tot hoogleeraar aan de Koninglijke Pruisische Akademie te Frankfort aan den Oder benoemd. Deze benoeming sloeg hij van de hand doch aanvaardde die van Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool, welke hem in 1720 in plaats van Franciscus Burman, den zoon, tot gewoon Professor in de Godgeleerdheid begeerden. Hij hield een intrêerede over *de opperste wijsheid*, en begon zijn predikambt.

Ook was hij met zijn ambtgenoot Hieronymus van Alphen aangesteld om beurtelings des Zondags om de veertien dagen in den Dom en St. Janskerk te prediken en begon zijn dienstwerk met eene leerrede over Zach. VIII : 21. In 1726 stelde hem de vroedschap tot rector magnificus en tot hoogleeraar in de kerkelijke geschiedenis, met vermeerdering zijner jaarwedde, aan. In het volgende jaar werd hij door die van Bremen aangezocht tot vervulling der plaats van Godefridus Jungst, als predikant van St. Ansgaar en als hoogleeraar der godgeleerdheid aan de Doorluchtige school, met bijvoeging van alternerend rector aan dezelve. Wel trachtten Curatoren der Utrechtsche Hoogeschool hem te bewegen om die beroeping af te slaan, door hem nieuwe aanbiedingen te doen, doch hij vertrok en nam in het midden van 1727 afscheid van de gemeente van Utrecht met eene rede over Philipp. I: 27. Hij overleed den 8sten December 1729 in het 47ste jaar zijns ouderdoms.

Zijne jaren zijn niet hoog geklommen, maar niet werkeloos doorgebragt, getuige de theologische en godsdienstige schriften, die hij der wereld aanbood. Als hoogleeraar was hij ijverig werkzaam en verdient in vele opzigten hoogen lof. Die lof kon echter nog grooter zijn geweest, indien hij niet een zoo zonderling stelsel had gevormd, daardoor tot de vreemsoortigste inzigten omtrent de werking en beoefening der godzaligheid aanleiding, en aan de zoogenaamde tale Kanaans een bestaan gegeven had, waaruit duistere denkbeelden evenzeer als betreurenswaardige misbruiken zijn geboren.

Zeer veel gerucht maakte zijne twist met den Rotterdamschen predikant Jakobus Fruytier. Deze meende in de door Lampe gegevene *Verklaring van het Evangelie van Johannes* dwalingen te vinden, die overeenstemden met de gevoelens van Röell en werd er door opgewekt om in het licht te zenden: *De oude beproevde leer van de ware gereformeerde christelijke kerk aangaande God den Heiligen Geest*, waarin Fruytier trachtte aan te wijzen, dat de hoogleeraar, die denkbeelden had ontwikkeld, welke in zijnen tijd vreemd klonken en volstrekt onregtzinnig was in de leer van Vader, Zoon en H. Geest. Lampe beantwoordde dit geschrift met *Redenen, waar om op een naamroovend geschrift van eenen onverstandigen Rotterdamschen ijveraar niet geantwoord wordt.*

Fruytier door den harden, schoon niet onverdienden, toon nog meer verbitterd, gaf (1729) nu een tegenschrift onder den titel van *Aanmerkingen tot verklaring en bevestiging van de oude-, gezonde-, beproefde- en goddelijke leer van de ware Gereformeerde christelijke kerk aangaande den eewigen en natuurlijken Zoon Gods en God en den Heiligen Geest.* Hij stelde er twaalf vragen ter beantwoording aan Lampe voor, waaruit het blijken zou of deze al of niet regtzinnig was. Lampes dood liet dit geschrift wel onbeantwoord; maar

maakte geen einde aan den twist. Lampe had zijn gevoelen omtrent den H. Geest breeder ontwikkeld in zijne *Disputationes Theologicae*, en daarin betoogd dat Fruytiers mening ongerijmd en in strijd met die der Hervormden kerk was. Nu schreef deze met scherper pen, zijn vervolg *van de aanmerkingen*, waarin hij Lampe verdacht maakte van een drie godendom te stellen en hem een ondermijner van de leer der Hervormden en een lasteraar noemde. Lampe vond echter een nieuwen verdediger in den Utrechtschen Hoogleeraar Odé, die voor hem dan de handschoen tegen Fruytier, Holtius en Driessen opnam.

De heer Glasius deelt, zoo in zijne *Geschiedenis der Christelijke kerk en Godsdienst in Nederland na de Hervorming* als in zijn *Godgeleerd Nederland*, Lampes denkwijze omtrent de werkzaamheid des geloofs mede. »Uitgaande, zoo schrijft hij, »van het beginsel, dat men wel kon meenen in Christus te gelooven, en dat geloof inderdaad in eenen godvruchtigen wandel openbaren, maar toch zich zelf hierin bedriegen en den schijn voor het wezen aannemen, stelde hij, dat er in den Christen veel moet omgaan, vóór dat hij inderdaad van zijne zaligheid kon verzekerd wezen. Een aantal bevindingen en gestalten door den H. Geest gewerkt, wachtten hem, vóór dat hij op dat zalige standpunt kon komen. De schrik der wet, die den zondaar verdoemt, moest den mensch van nature onder het werkverbond leggende, werkzaam doen worden om tot het genadeverbond over te gaan en zoo bekeerd te worden. Een geweldige inwendige strijd, door het eigen geweten of door den satan verwekt, en ontstaande uit het denkbeeld van geene genade te kunnen vinden, of te lang gewacht te hebben, was hiervan het gevolg. Na langen strijd daagt hem eindelijk een flaauw licht, dat er *misschien* nog redding is. Langzamerhand neemt dit toe. Na een aantal slingeringen tusschen hoop en vrees, wordt hij regt werkzaam tot zijn eenig heil. Hij begeeft zich geheel tot den Verlosser, en alle steunselen wegwerpende, rust hij alleen in dezen. De wereld is hem een gruwel. Het is hem gegeven de dingen van Gods Koningrijk te verstaan. Alles in hem wordt helder. Nog duurt wel de strijd tusschen vleesch en geest maar hij begeeft zich tot den Verlosser en heeft in eene openhartige belijdenis zijner verkeerdheden, in het onderzoek van Gods Woord, en het voorbeeld der heiligen, in den omgang met vromen en in andere zaken, menig hulpmiddel om ten goede voor zich zelven werkzaam te wezen."

»De bijbelplaatsen, op welke Lampe zijn stelsel gevestigd had, waren meerendeels uit het Oude Verbond, en bijzonder uit den algemeenen toestand der Israëlitische natie ontleend. Uit deze vervaardigde men een geheel eigendommelijke kerkspraak *de tale Kanaäns* genoemd. Men onderscheidde hen,

die onder het Evangelie leefden, in zondaars, naam-Christenen letterwijzen, overtuigden, bekommerden, geloovigen, bevestigden enz., en sprak zeer veel over allerlei bevindingen en gestalten."

Het zinnelijke in Lampes beoefenings-stelsel vond zoowel onder de ernstige Coccejanen als later onder de Voetianen veel bijval en zijne navolgers werden *Lampianen* of *lieden van den ernst* genoemd.

Den 17den Januarij 1717, huwde hij met Maria Sofia Eleonora, dochter van George Sebastiaan van Diemer, vrijheer van Waldorff en Waraugen. Zijn portret is door Sysang gegraveerd, in 8o. en in medaillon.

Hij schreef:

De Cymbalis veterum libri III, c. fig. Bremae, 1700, 4o. 1703. 12o.

Dissert. de loco Eph. IV: 9. *Sub praesidio v. Cl. Corn. Hasaei defensa publicè*, Bremae, 1701. 4o.

De Jesaia nudo et discalcato Jes. XX: 2. *Disputatio Theol. quam sub praesidio V. Cl.* Campegii Vitringae *Patris, defendit.* Franeq. 1703. 4o.

Responsio ad vindicias Dissert. de descensu Christi ad Inferos etc. 1704. 4o.

Exercitationum Sacrarum dodecas, quibus Psalm XLV perpetuo commentario explanatur, immistis variis ad sensum Sacrae Script. Sacrae Hieroglyphicam et Antiquitates sacras spectantibus, Bremae, 1715. 4o., in het Ned. overgezet door M. Gargon, Dordr. 1720. 2 vol. 8o.

Oratio de Summa Sapientia, Traj. 1720. 4o. Ook in het Ned.

Disput. Theol. de Titulo Evangelii Johannis, quam publice defendit Christ. Ludov. Lipten, Berolino-Marchicus, Traj. ad Rhen. 1720. 4o.

Disput. Theol. de Historia Scalae Jacobaeae, quam defendit publice Hieron. van Alphen, H F., Traj. ad Rhen. 1721. 4o.

Disput. Theol. de Mysterio Scalae Jacobaeae, quam defendit Isaacus Schorer, Medioburg. Ibid. 1721. 4o.

Disput. Theol. de Sinu Patris, quam publice defendit George Christ. Sagittarius Bremensis, Ibid. 1721. 4o.

Synopsis Historiae Sacrae et Ecclesiasticae, ab origine mundi ad praesentia tempora, secundum seriem periodorum deductae, Traj. ad Rhen. 1721. 1726. 8o.

Disput. Theol. de Generatione ex aqua et spiritu, quam publice defendit Jacobus Willemsen Mediburg. Ibid. 1721. 4o.

Disput. Theol. de Locis N. T. quae de λογῳ υποςτατικῳ agere videntur, quam defendit Sam. Conr. de Bruine, West Phal. Ibid. 1721. 4o.

Disput. Theol. eruens Mysterium λογου ὑποστατικου ex Ps. XXXIII: 6, *quam publice defendit Berd. Fred. Duchs Bernensis*, Ibid. 1722. 4o.

Disput. Theol. de locis vet. Test. quae de λογῳ ὑποςτατικῳ agere dubitatur, quam defendit Nic. Engelhardt Bernensis, Ibid. 1722. 4o.

Disput. Theol. de verae fidei actu formali, quam publice defendit Jo. Uelfericus Beck, Isenburgensis, Ibid. 1722. 4o.

Dissert. Theol. de verae fidei actu formali, quam publice defendit Franc. Josuai, Hungarus, Ibid. 1722. 4o.

Dissert. Theol. de Fiducia, quam publice defendit Salomon Hirzelius, Helvetio-Tigurinus, Ibid. 1722. 4o.

Dissert. Theol. de Fide Radice Bonorum Operum, quam defendit Nic. Nonnen Bremensis, Ibid. 1722. 4o.

Compendium Theol. naturalis in usum Scholae privatae concinnatum, Ibid. 1723. 8o.

Disput. Theol. de Personnalitate του λογου, quam publice defendit Henricus Langenes Amstelodam. Ibid. 1723. 4o.

Theol. Hieroglyphicae Specimen primum de cedro, per Disput. public. exhibitum, respondente Jo. Jac. Wolphio Tigurino, Ibid. 1724. 4o.

Disput. Theol. ad locum difficilem Joh. VIII; 29, quam publice defendit Steph. Jerem. Hungarus, Ibid. 1724. 4o.

Commentarius Analytico-exegeticus Evang. secundum Johannem, Amst. 1724, 1725. 3 vol. 4o.

Praefatio vóór *Hottingeri Dissertationes Biblico-Chronologicae*, Ibid. 1723. 8o.

Dissert. Theol. Deitatem του λογου ex Prologo Johannis contra Arrianos vindicans, quam publice defendit Georgius Janosi, Hungarus, Traj. ad Rhen. 1736. 4o.

Dissert. Theol. deitatem του λογου ex Prologo Johannis contra Socinianos vindicans, quam publice defendit Joh. Laufs Colon. Ibid. 1726. 4o.

Oratio de Memoria Sanctorum per Studium Ecclesiasticum cum pie et prudenter excolenda, Ibid. 1726. 4o.

Dissert. Theol. de resuscitatis per miraculum, Ibid. 1727. 4o.

Delineatio Theologiae Activae ex limpidissimis doctrinae Euangelicae fontibus petitae et ad dirigendam totius vitae spiritualis actuositatem cuivis vere Christiano competentem, per omnes ejus partes, grádus, vies et relationes perpetua serie deductae, Ibid. 1727. 4o.

Oratio de Insignibus Academ. Traject. Ibid. 1727. 4o.

Oratio de Urim et Thummim Typum doctoris Euangelici, Bremae 1727. 4o. Ook in het Ned. 1728. 8o. met *afscheid- en entréeredenen*, 8o.

Historia Ecclesiae Reform. ex Hungaria et Transylvania, inter perpetua certamina et adflictiones a primordio praecipue repurgatorum sacrorum ad recentiora tempora per Dei gratiam conservatae, ex monumentis fide dignissimis magnam partem congesta, Traj. ad Rhen. 1728. 4o.

Disput. Theol. de Poenarum aeternitate pars dogmatica, quam publice defendit Joh. Casp. Haldricus Tigurinus, Bremae, 1728. 4o.

Disput. Theol. de Poenarum aeternitate pars Elenchtica, quam publice defendit Joh. Joachimus Majas Hanoviensis, bid. 1728. 4o.

Disput. Theol. de Spiritu sancto, nomen et personalitatem ejus exhibens, quam publice defendit Joh. Pulmoki Debrecino-Hungarus, Bremae, 1728. 4o.

Disput. ejus personalitatem contra Pneumatomachos defendens, quam publice defendit Stephanus H Szighethi, Debrecino-Hungarus, Ibid.. 1728. 4o.

Disput. Deitatem ejus adstruens et vindicans, quam publice defendit Jo Henr. Bachiene. Degla-Gelrus, Ibid. 1728. 4o.

Disput. Mysterium Processionis ejus explanans et defendens, quam publice defendit Abraham Vorster Arenaco-Gelrus, Ibid. 1728. 4o.

Disput. Relationes ejus oeconomicas ad patrem et filium perpendens, quam publice defendit Cornelius Boott, Traj.-Batains, Ibid. 1729. 4o.

Disput. Oecon. ejus in regno Naturae exquirens, quam publice defendit Ludovicus Ludgerus, Elverfelldo-Montanus, Ibid. 1729. 4o.

Disput. Apparitiones ejus percensens et illustrans, quam publice defendit Stephanus Kolosoari, Hungarus, Ibid. 1729. 4o.

Denckmahl der Wege Gottes bey dessen Zuruckführung aus der fremde ins Vatterland durch Ausfertigung der in dieser sonderlichen Veränderung öffentlich gehalten in Abschieds- und Eintritts-Reden, Bremen, 1728.

Disput. Theol. de divina Authorum sacrorum inspiratione, quam publice defendit Henr. Daniel Cunzius, Hohensolmensis, Ibid. 1729. 4o.

Zwei Verhandlungen von der Aewigkeit der Straffen, worinnen diese Haupt-Lehre unsrer Bekantniist bewiesen, und wieder alle Ausflüchte, sonderlich der heutigen Verthätiger der Wiederbringung aller Dinge behauptet wird, Bremae, 1729. 8o.

Rudimenta Theol. elenchticae in usum Scholae privatae concinnata, Bremae, 1729. 8o.

In *Bibliotheca Bremensi*, die hij met Hasaeus in het licht gaf.

Tom I *Harmonia utriusque decalogi exemplaris Exod. XX et Deuteron. V.*

De Die Christi ab Abrahamo visa, ad locum Joh. VIII: 56 *exercitatio.*

De Cornu Salutis fulgido ad illustranda loca, quae Messiae cornu adscribunt, meditatio.

Specilegium ad Psalmum XIX, Commentarium H. Deusingii.

Observatio de Battologia Ethnicorum ad Matth. VI: 7, *Epicrisis de loco Actor. XIII:* 31.

Tom III. *Triga Quaestionum circa miracula sanctorum.*

Dissertatio ad Matth. XXIV: 15.

In *Miscell. Duisburg*, T. II:

De Sacrificio Abrahami, Genes. XV: 8—17.

In *Miscell Groning.*

T. III. *Schediasma de Nethenaeis.*

Observatio de voce Jehovae ad locum Genes. III: 8 *et Fragmentum observ. de ore Jehovae.*

Notae exegeticae ad Psalmum I ex ejus Mss erutae.

Notae exegeticae ad Psalmum II.

Notae exegeticae ad Psalmum III.

T. IV. *Notae exegeticae ad Psalmum VIII.*

Fragmentum meditationis de Coma Nazaraeorum.

Observatio de notione vocabulorum Προφητης, προφητευειν & προφητευειν *ad Cap. XIV Ep. I ad Corinth. ex Mss.*

Gestalte des Bruids van Christus voor haaren uitgang uit Babel, vertoont in verscheide Predikaatiën over Openb. XII: 1—5, nevens eenige andere mengelstoffen. Waarbij gevoegt zijn twee Predikaatiën over Psalm XCIIII: 5, Amst. 1719. 8o. Utr. 1739. 8o. (Hierin vindt men zijn Afscheids-rede te Bremen over Hand. XX: 10 (1720), zijn intrêe-rede te Utrecht over Zach. VIII: 21, en leerr. over Lucas X: 42 en Psalm CXXXI: 2. Het oorspr. werk werd in 1711 te Duisburg gedrukt.

Afscheid en Intrede van Bremen en Utrecht, Utr. 1720. 1728. 8o.

Over het Genade Verbond, Bremen, 1711 en in het Ned. met eene voorrede van Petrus Boudaan, predikant te Amst. Amst. 1717, 6 d. 8o. 3 d. 4o.

Balsem uit Gilead tegen aansteekende ziekten, ter gemeen stichtinge by deeze gevaarlyke tyden medegedeelt, en vermeerdert met een gebed en predikatie over Psalm CXIX: 175, Bremen, 1713. 12o. Amst. 1719. (overgezet door J. le Long) 1722. 8o.

Groote voorregten van den rampzaligen Apostel Judas Iskariot, allen trouweloozen leeraren tot een schrik en allen over het hedendaagsch kerkverval verwarde zielen tot waarschouwinge voorgestelt door Philadelphus Photius, Bremen, 1713. 8o. (Hgd) Gron. 1725. 8o. (Ned.)

Bedriegelijke dwaalligt, in de schriften van Christ. Anth. Romeling, ontdekt door F. A. Lampe, vert. door J. L. Gochenius, predikant te Garshuysen, Bremen, 1714. 8o. (Hgd.) Gron. 1735 8o. (Ned.

Melk der Waerheit volgens aenleidinge van den Heidelbergschen Catechismus, ten nutte van de leesbegeerige jeugd opgestelt, en zijnen beminden catechisanten te Bremen ter gedachtenisse nagelaten, Bremen, 1718. 2 d. 8o. vert. door J. le Long, Amst. 1721, 1725. 8o.

Het heilige Bruidcieraad der Bruiloftsgasten des Lams aan zijn Verbonts tafel, en eene verhand. van het regte gebruik des H. Avondmaals, benevens eenige hiertoe behoorende uitgelezene predikatiën tot gemeene stichtinge opgestelt, Bremen, 1719. 8o. (Hgd.) Amst. 1720. 8o. (Ned.)

Zesthien predikatiën over Jesaias LV en Hebr. XI, Bremen, 1725. (Hgd.) Amst. Utr. 1625. 8o.

Over den XLI Psalm, Bremen, 1726. (Hgd.) Amsterd. 1726. 8o.

Het Heylige Bruydt-cieraat, of regt gebruik des H. Avondm. en eenige uijtgelezene en op het gebruyk des H. Av. geschikte predikatiën, Amst. M. de Bruijn, 6e dr.

Over Dan. Gebed, Amst. G. de Groot en Zoon, 8o.

Inleiding tot de verborgenheit van het Genade-Verbond, Amst. bij denz.

Intreêreden over 2 Cor. III: 5, 6, *met eene voorr. van P. Boudaan*, Amst. 1717. 8o.

De waare gestalte van Christus in zijn Ledematens door Lodew. George Treviranus, waarbij gevoegt is een Verhand. van Gods beeldt, opgestelt door Fred. Adolf Lampe, Utr. 1720. Amst. 1727. 8o.

Schets der Godgeleerdheid, Amst. 1728. 8o.

Gedenkteeken der Goddelijke wegen, Ibid. 1728. 8o.

Verhand. over de Zonde tegen den Heiligen Geest, Amst. J. Rott. 8o.

Over de eeuwigheid der Straffen, Amst. S. van Esveldt, 8o.

Elf betragtingen over den dood der menschen, Amsterd. 1730. 8o.

Twaalf Ooefeningen over Psalm XLV, Middelb. 1732. 2 d.

Over het Evang. van Johannes, Amst. 1739. 3 d. (De 2 eerste deelen overgezet door Dirk Smout, en het 3e door Bernh, Keppel, predikant te Monnikendam.

Keur van Bijbelstoffen, 's Hage, 1739. 8o.

Oeffeningen over het Lijden, Ibid. 1739. 8o.

Voorzigtigheit der Regtvaardigen, Ibid. 1739. 8o.

Feestredenen over Jesaia LV, Amst. 1739. 8o.

Schets der dadelijke Godgeleerdheid, Amst. 1744. 2 d. 8o.

Drie Verhand. over het Zaligmakend geloof, Amst. 1753. 8o.

Betragtingen over het Lijden, Utr. 1760. 2 d. 8o.

Het Gebed des Heeren, Matth. 9—13, *in VIII predikatiën verklaard*, Amst. 1764. 8o.

Over den Catechismus, Amst. 1766. 8o.

Vijf Leerredenen over de Huichelarij, Utr. 1773. 8o.

Jakobs ladder en deszelfs beduidenissen, overgezet uit het Hoogd. door D. van Hoogstraten.

Over het Zaligmakend geloof, als boven.

Gezangen en Verbonts-liederen, Utr. 1724. 8o.

Geestelijke Gezangen, Utr. 1741.

Vier Academische Verhand. van het Zaligmakend geloof egen van Thuynen, Amst. 1723. 8o.

Zie *Acta erud. Germ.* Sect. XXXV. *Miscell. Duisburg*, T. II. p. 22, 281, 358; *Miscell. Hagana*, passim; Klefkerus, *Bibl. erud. praec.* p. 194; Burmanni, *Traj. erud.* p. 167, Fabricius, *Script. verit. relig.* C. 26, p. 509, C. 21, p. 626; Heringa, *de Auditorio.* Clarisse, *Encyclop.* passim. *Biogr. Univ.* i. v. Baur, *Handwörterb.* T. III. S. 173. *Denkw. aus dem Leben ausgez. Deutschen* S. 422. *Levensb. van ber. Mannen*, D. III. p 546. van Einem, *Kerk. Gesch. der* 18e *eeuw*, D. III. bl. 492. Ypey, *Gesch. der Christ. Kerk in de* 18e *eeuw*, D. VII. bl. 270, D. VIII. bl. 89, 338, 603. Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 202, 208, 221, 290, 316, 356. Kist en Royaards, *Ned. Arch.* D. II bl 177, 266, 379. *Boekz.* 1764. *a.* bl. 12—22. Glasius, *Godg Ned.* o. h. w. Dez, *Gesch. der Christ. Kerk in Ned. na de Herv.* D. II. bl. 208. *Acta Lips. Erud.* 1715. p. 135, 192, Jan. 1722, Oct. 1725, 1726, p. 225.

Republ. der Geleerd. Nov. en Dec. 1731, bl. 406. Arrenberg, *Naamr.* bl. 295, 296. Noordbeek en Mourik, *Naamr. van Godgel. Schrijv. Cat.* de Groe, bl. 148, 161, 162, 170, 180, 266. *Cat.* Flament, p. 80. *Cat.* Heringa, p. 76, 192. *Cat.* van Voorst, T. I. p. 241.

LAMPE (H), schreef:

De Honore, privilegiis et juribus Medicorum, Gron. 1736.

Zie *Cat.* de Groe, p. 98.

LAMPE (BAREND), Amsterdamsch geneesheer vervolgde het *Historis verhaal aller gedenkwaardigste geschiedenissen die hier en daar in Europa, als in Duytsland, Frankrijk enz. en Nederland, van den beginne van 't jaar* 1621 *tot den Herfst toe, voorgevallen zijn.* Beide *Verhaal* en *Vervolg* zijn van gering belang en meer als een courant dan als een geschiedverhaal te beschouwen.

Zie de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedsch.* D. I. bl. 352.

LAMPSINS (ADRIAAN en CORNELIS), gebroeders, zonen van Jan Lampsins en Johanna Velters te Vlissingen geboren, waren in hunne vaderstad zeer vermogende kooplieden. Zij hadden portien in vele bijzondere schepen en rustten, voor eigen rekening, 12 schepen uit, welke zamen wel 180 stuks geschuts voerden, en door hen naar alle oorden ten koophandel en ten oorlog werden uitgezonden. Vele der voornaamste zeehelden, onder welke de Ruyter, zijn in hunne dienst geweest eer ze tot hooger eertrappen zijn gestegen. In 1632 rustten zij reeds twee schepen uit, den *Samson*, door kapitein Jan Gideons en *Vlissingen* door kapitein Abraham Crijnsen gevoerd, wel voorzien van manschap en geschut, waarmede zij de zee zoo zuiverden van Duinkerksche kapers (welke op dien tijd de uit- en invoerende Zeeuwsche koopvaarders zeer belemmerden), dat de assurantiën op de Bocht van Frankrijk van acht of tien op drie ten honderd daalden. Ook veroorzaakten zij den vijand zulk een schrik, dat er niemand meer ter kaap uit de havens in zee durfde steken. Door vele dus behaalde voordeelen, zoo ter kaap als commissie vaart, groeide desgelijks hun vermogen tot groot nut van het Gemeenebest en hunne stad in het bijzonder zeer aan. Op hunne eigene beurs losten zij onderscheidene gevangenen en slaven. Ook versierden zij Vlissingen met verscheidene kostbare gebouwen en het eiland Walcheren met vele fraaije lustplaatsen.

In 1654 vormden zij, onder het gezag der Hoog Mog. Heeren Staten der vereenigde gewesten, het plan om het schoon maar verlaten eiland Tabago (later Nieuw-Walcheren genoemd), op nieuw te bevolken, 't geen zij binnen elf jaren gelukkig uitvoerden. In hunne eigene schepen en op hunne eigene kosten voerden ze een groot aantal wakker volk derwaarts,

die alles in goede orde bragten en het land voorts naar eisch bebouwden en bewoonden.

De oudste dezer broeders, Adriaan Lampsins was bewindhebber der geoctrojeerde Oost-Indische Maatschappij ter kamer Zeeland: de jongste, Cornelis Lampsins was Raad, en in 1650, 1651, 1652 Burgemeester der stad Vlissingen, ook Gedeputeerde wegens Zeeland ter vergadering der Heeren Staten Generaal. Hij was een man van onschendbare trouw, en groote bekwaamheid, minzaam van omgang, en brandende van ijver om den luister en roem zijns vaderlands te bevorderen en het in naauwe verbindtenis te houden met die Mogendheden, die deszelfs oude bondgenooten waren, onder welke ook Frankrijk behoorde. Koning Lodewijk verhief hem uit eigene beweging tot Baron van Tabago en schonk hem in 1662 de Ridderorde van S. Michiel. Het oorspronkelijk perkamenten stuk in zilveren doos, berust nog onder den heer Lampsins van de Velden te Utrecht, erfgenaam van het thans uitgestorven geslacht Lampsins. Bij Anna Bouwens Schot liet hij 2 zonen, Johan en Gelein Lampsins, na.

Zie Rochefort, *Hist. Nat. et Mor. des Ant. de l'Amér.* p. 16. Dez. *Tableaux de l'Isle de Tabago*, p. 68, 72. G. Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 5, 7. Aitsema, *Zaken van Staat en Oorl.* D. III. bl. 145. Meertsch, *Violett. of plicht-schuld. begroet aan den heer Corn. Lampsins*, 1660. Smallegange, *Chron. van Zeel.* bl. 566, 672. la Rue, *Staatk. Zeel.* bl. 72. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 162 D. XIII. bl. 119. *Leven van Fred. Hendr.* D. I. bl. 504. de Jonge, *Ned. Zeew.* D. I. bl 315; *Kron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 59, D. VI. bl. 190, 294, D. VI. bl. 14, D. X. bl. 466; Scheltema, *Staatk Ned.* D. I. bl. 14; Gargon, *Walch. Arcad*, D. II. bl. 79; Muller, *Cat. van Portr.*

LAMPSINS (Cornelis) heer van Brigdamme, luitenant kolonel van een regiment infanterie ten dienste dezer landen, zoon van Geleyn Lampsins in het vorige artikel vermeld en van Alettta Coymans, was gehuwd met Elisabeth Arnoldine Helvetius.

LAMPSON (Dominicus) of Lampsonius, werd in 1532 te Brugge geboren, en was, volgens Justus Lipsius, een der sieraden van Vlaanderen. Hij trad aanvankelijk in dienst bij den kardinaal Polus, dien hij naar Engeland volgde. Na den dood van dien prelaat, vestigde hij zich te Luik, waar hij achtereenvolgens de betrekking van geheim secretaris bij de bisschoppen Robert de Berg, Gerard van Groesbeck en Eraert van Beijeren vervulde, en aldaar in 1599, in den ouderdom van 67 jaren, overleden, en in de kerk van St. Dionysius is begraven. Het volgende tijdvers werd op zijn overlijden vervaardigd:

SiC erat hoC Late notVs LaMpsonIVs Anno,
Ipsa DefVnCtVs qVa sanCtVs hora.

d. i.

**Lampsonius, wien elk verdienden lof moet geven,
Liet t' eener uur en jaar met Sint Alexis 't leven.**

Zijne afbeelding vindt men bij van Mander, *Levens der Schilders*, in 8o. D. I. bl. 299, pl. L, No. 3, naar eene fraaije gravure, niet beteekend. Hij werd door Lambert Lombardus van Luik, wiens leven hij beschreven heeft, in de schilderkunst onderwezen.

Volgens Nagler berustte er bij den deken Veith te Schafhausen, de afbeelding van P. Breughel, ten halve lijve met langen baard en een baret op, in rood en zwart krijt, door Lampsonius geteekend.

Ook beoefende Lampsonius de Latijnsche poëzy, en volgens Bonaventura Vulcanius, Peerlkamp en Hoeufft niet ongelukkig. Hij was in briefwisseling met beroemde mannen, zoo als met Tiziano Vecelli, Douza, Gruterus, Bauhusius en anderen. Douza en Bauhusius en anderen hebben ter zijner eere gezongen.

Hij schreef:

Lamberti Lombardi *apud Eburones pictoris celeberrimi vita*, *Brugis* Flandr. Hub. Goltzius, 1565 in 8o.; een werk reeds in 1604 zoo zeldzaam, dat Karel van Mander zich beklaagde, het niet te hebben kunnen bekomen, om voor zijn werk te gebruiken: ook Sandrart hief later de zelfde klagten aan. Thans zijn er 2 exemplaren van in de koninklijke bibliotheek te Brussel.

Hij vervaardigde Latijnsche eereverzen, onder eene reeks van beroemde kunstenaars, door Jeronimus Cock, graveur en kunsthandelaar te Antwerpen, in het koper gesneden, en onder dezen titel uitgegeven.

Pictorum aliquot celebrium Germaniae inferioris effigies, una cum doctis. Dom. Lampsonii hujus artis peritissimi elogiis. Antv. sub intersigno quatuor ventorum, 1572. kl. fol.

Er is, volgens Kramm, nog ten zijnen tijde eene tweede en vermeerderde uitgave verschenen, met dezelfde platen van de eerste, waaronder er zijn door Wierix gesneden, zoo als het portret van Hubert van Eijk, doch men mist er dat van Lampsonius zelven in, dat in de eerste voorkomt.

In 1618 verscheen bij Joh. Janssonius een derde uitgaaf in kl. fol. met dezen titel:

Theatrum honoris, in quo nostri Apelles saeculi, seu Pictorum, qui patrum nostrorum memoria vixerunt celebriorum, praecipue quos Belgium tulit, verae et ad vivum expressae imagines in aes incisae exhibentur.

Deze bestaat uit 68 portretten. Zij zijn allen gekopieerd door Hendrik Hondius de Oude,

Psalmi VII poenitentiales lyricis versibus redditi edente Jano Lernuko.

In Tabulam Cebetis carmen; Ode ad Ernest. Bavarum,

Vulcanius gaf ook eenige zijner gedichten o. a. zijn *Typus vitae humanae* uit, in *Carmina trium fratrum Belgarum.*

De meeste zijner schriften zijn met eenige Lat. gedichten van zijnen broeder Nicolaas Lampsonius, in 1626 te Luik in het licht verschenen. Ook worden eenige zijner gedichten gevonden in *Deliciae poëtar. Belg.* T. III. p. 44, seqq.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* i. v. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 249. Saxe, *Onom. P.* III. 419. Sweertii, *Ath. Belg* c. v. B. Vulcanius, *Carmin. Trium fratr.* Jani Douzae, *Poëm.* p. 192. Bauhusii, *Epigr selecta*, p. 31. Gruteri, *Delic.* T. III. p. 43. Hoeufft, *Parn. Latin. Belg.* p. 49. Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neërl.* p. 197—199. van Mander, *Lev. der Schild.* bl. 301; *Arch. für die Zeichnenden Kunst*, Jahrg. II. S. 13—63. *Messager des Sciences* etc. Gand, 1858. p. 113. M. Gaye, *Carteggio inedito d'artisti*, T. III. p. 242; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 155. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 941. *Cat.* van Hulthem, L. IV. bl. 30, No. 22822—23.

LAMPSON (NIKOLAAS) of Lampsonius, broeder van den voorgaande, was protonotarius, kanunnik en deken van de collegiale kerk te Luik. Gelijk zijn broeder beoefende hij de Latijnsche poëzy. Zijne verzen zijn met die van zijn broeder te Luik in 1626 in het licht gegeven. Hij overleed in 1635. Franco Berdenne, advokaat te Luik, vervaardigde deze regels op hem:

Partem aliam longas hominum mors mittit ad umbras
  Et jubet invisae noctis inire vias,
Non in Lampsonios fas hoc habet invida fratris,
  Lampadas et Soles umbraque moxque fugit.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* i. v. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 914.

LAMRINCK (JAN), vond de heer Kramm als kunstenaar vermeld in den *Atlas der Vereenigde Provintiën*, enz., in 82 deelen van Mr. Broucrius van Nidek, Amst. 1747, *Vriesland* bl. 1, *Vriesland tusschen de Lauwers en 't Vlie*, door Jan Lamrinck, 1622. Dit moest zijn bij J. L., die als boekdrukker der Staten van Vriesland, in genoemd jaar de *Kronyk van Winsemius* uitgaf, waarin die slechte kaart is opgenomen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 912.

LAMSVELD (JAN) of Lamsvelt, in 1660 te Utrecht geboren, was een plaatsnijder, die boekplaten vervaardigde, b. v. voor den bijbel van van der Marck. Hij gaf met Jan de

Leeuw vele werken uit, zoo als al de portretten voor de *Histoire de Louis XIII* par Levasseur, Amst. 1701, 18 vol. in 4o. Van zijne hand zijn al de prenten, voorkomende in het *Kabinet der Statuen* enz. door Wibrandus de Geert, *Schilder*, t' Amsterdam, bij Jan Lamsvelt, *Boekverkooper en Plaatsnijder in de Jan Roonpoorts Tooren-Steeg*, Anno 1702, 8o. Ook vindt men eenige door hem geteekende en gegraveerde prentjes in *Gebouwen en Oudheden der Stad Amsterdam*, Haarl. 1736. De titelplaat van *De konst om Koningen te vermoorden* enz. *Gedrukt na de copy van Londen*, Anno 1696, 4o. is door hem geordonneerd. Ook heeft hij eenige portretten van beroemde Nederlandsche en Engelsche mannen in 4o. gegraveerd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 153.; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 943.

LAMSWEERDE (Simon Antonie van). Zie LAMZWEERDE (Steven van).

LAMSWEERDE (M. A. van) gaf in het licht:

Geldersche Consultatien, Advijzen en Advertissementen van Rechten, Arnhem, 1775, 3e dr. 4o. Ibid. 1807. 4e dr. 4o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 296; van Cleeff, *Naaml. van Boek.* bl. 332.

LAMSWEERDE (Willem van) gedurende twintig jaren geheimschrijver van het kapittel van St. Maarten of den Dom, die te dier tijd ook geheimschrijver was der Staten van Utrecht. Als zoodanig was hij bij het sluiten der Unie van Utrecht in 1579, bevestigde de ampliatie van het 15e artikel met zijne onderteekening, en collationeerde en authentizeerde de gedrukte uitgaven van die Unie. Volgens 'sGravezande stierf hij in 1582; doch volgens van Wijn deed hij toen slechts afstand van zijne bediening, waarin hij door Johan Strick *de Jonge*, werd opgevolgd. In 1577 werd hij raad en rentmeester der Domeinen, en in 1586 ten tijde van Leicester, met andere voorname personen uit de stad geleid, doch even gelijk Zuilen, Thin en anderen door de Staten van Holland in bijzondere bescherming genomen.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B. XXI. bl. 731; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* op de *Vad. Hist.* van Wagenaar, D. VII. bl. 102, 103, D. VIII. bl. 62; *Utr. Plakaat boek*, D. II. bl. 1049, 1056; N. Bondt, *Hist.* D. I. bl. 34; Matthaeus, *de Nob.* p. 687; 'sGravezande, *Unie van Utr.* bl. 80, 83, 85, 260; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 14.

LAMZWEERDE (Jan Baptist van) een Vlaamsch geneesheer uit het laatst der zeventiende eeuw, legde zich in zijne jeugd op de geneeskunst toe, en werd, na tot meester in de

vrije kunsten te zijn bevorderd, omstreeks 1666 doctor in de geneeskunde en vestigde zich te Amsterdam. Omstreeks 1683 vertrok hij naar Keulen, waar hij tot buitengewoon hoogleeraar aangesteld lessen gaf in de ontleedkunst. Hij was een doodvijand van de philosophie van Descartes, en beweerde dat deze al het goede, dat in zijne werken voorkomt, had ontleend aan Plato, Aristoteles en Galienus.

Hij schreef:

Verklaeringe van de oorsaeck van het beweegen der Spieren, door Thomas Willis, met een Naamwijzer der Spieren door J. B. van Lamzweerde, Amst. 1667. 12o.

Joannis Sculteti Armamentarium Chirurgicum, Appendice variorum, tam veterum, quam recenter inventorum Instrumentorum; una cum quatuor et centum Observationibus Chirurgicis, ab expertis hujus soeculi et patriae Practicis annotatis et collectis, auctum et illustratum a J. Bapt. a Lamzweerde, Amst. 1672. 8o. *Nunc vero auctior Observationibus Petri Hadriani filii Verduin, studio Johannis Tilingii*, Lugd. Bat. 1693. 8o. — *Nunc vero in meliorem ordinem redactum, ab innumeris mendis expurgatum et locupletissimo indice provisum, studio* Joh. Christophori de Sprögel, Amst. 1741. 8o.

Respirationis Swammerdammianae Expiratio; una cum Anatomiâ Neologices Johannis de Raei, Philosophiae Professoris, primarii: quibus adjecta est utriusque Philosophiae clavis et morabilis de carbonum, arenarum et lapillorum excretione ar alvum et vesicam, urinaeque vomitu, historia, Amsterd. 1674. 8o.

Monita salutaria de magno Thermarum et Acidularum abusu, comfirmata et a verboso Blondelli strepitu vindicata. Authore J. B. de Lamzweerde, Phil. et Med. Doctore, Colon. 1684. 12o.

Oratio de Podagrâ, 1685. fol.

Historia naturalis molarum uteri; in quâ accuratius de naturâ seminis, ejusque singulari in sanguinem regressu modo conceptionis et generationis ac ovis humanis disgquiritur Lugd. Bat. 1686. 12o.

J. B. van Lamsweerde, *Phil. et Med. Doctor Geluckwenschingh aen de Leden van — N. V. A. gedaen, over hunne crediteurschap van den desolaten boedel der Medicynen deses tijdts*, Amst. H. Sweerts, 1677.

Deductie — aen — den Gerechte deser Stadt Amsterdam, dienende tot justificatie van sijn Tractaet (voorn.) ald. z. j.

Zie Nic. Hobokenus, in *Epist. nuncup. Fontis Bilfeld*; Mercklini, *Linden renovatus*, p. 531; Hartzheim, *Bibl. Colon* p. 159, 160; Georgii Matthiae, *Conspectus Hist. Medicor.* p. 756, 757—758, 59; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt des Pays-bas*, T. II. p. 411; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I.

LAMZWEERDE (Steven van) niet, volgens Kramm,

gelijk bij Immerzeel, Simon Antonie van Lamsweerde, omstreeks 1630 te Utrecht geboren. Hij teekende en graveerde meest alle portretten in *Effigies et Vitae Professorum Academiae Groningae et Omlandiae. Cum Historia fundatoris ejusdem Acad. Gron.* 1654. fol. Hij graveerde de portretten van *Carolus de Maets*, hoogleeraar te Utrecht in 1651, door Hendrik Bloemaert geteekend en door Herman Specht, in 1659, in gr. fol. uitgegeven; van *Anna Maria Schurman*, *Gijsbert Voetius* 1683 ovaal; *Cyprian Regner ab Oosterga*, regtsgeleerde, naar G. Douffet, gr. fol. *Hendrik Alting*, Prof. Theol. in 4o.; *Franciscus Gomarus*, Prof. Theol. in 4o. Volgens Kramm is zijn voornaamste werk eene groote plaat, met een bijstrook, voorstellende *de Doms- of St. Martenskerck en Tooren, binnen Utrecht*, Ao. MDCLX met *het gezigt op het Bisschopshof*, *Poelenbrugsteegje*, *thans Voetiussteegje*, waarbij op den hoek oostzijde, de *woning van Schurman*, vol gewoel met beeldjes enz. Eene tweede is de zeldzame, geëtste plaat van de Amersfoortsche feestelijke groote steentrekking, van Ev. Meyster, 1661. gr. fol. Zijne portretten zijn in den smaak van Jonas Suiderhoeff.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. van Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 155; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II bl. 943.

LANARIO (Francesco), Wij vermelden dezen Italiaan, wijl hij een geschiedkundig werk over ons vaderland heeft geschreven, getiteld: *Le guerre di Fiandra, brevemente narrate. In Anversa.* J. Verdussen 1615. 4o., in het Spaansch, Fransch en Hoogduitsch overgezet. Zijn verhaal loopt van 1559—1609, en betreft de Nederlanden in 't gemeen, die, door de meeste Spaansche en Italiaansche schrijvers van dien tijd en vervolgens, onder den naam Vlaanderen bedoeld worden. Bij de Fransche overzetting (Paris 1618) is een aanhangsel van Michiel Baudier. Van Wijn beoordeelt dit werk bij te Water, *Verbond der Edelen*, D. IV. bl. 464, verg. bl. 465, 376, 377.

Zie over de verschillende vertalingen, J. J. Dodt van Flensburg, *Pogingen om eene meer gegronde beoefening der Gesch. van Nederland voor te bereiden*, bl. 47 volgg.

LANCEAU (Jean) of Lancelli, trad den 11 November 1500 in de orde der Dominikanen te Rijssel, studeerde in het klooster van St. Jacques te Parijs in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, onderwees vervolgens beide in zijn klooster, en stierf den 9 Januarij 1534. Hij gaf met P. Nockart in het licht:

F. Antonii de Azaro, *Parmensis, medulla sermonum, recognita et emendata*, Paris 1515, 12o.

Zie Paquot, *Mémoir. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. I. p. 190.

LANEELST BLONDEEL, in 1495 te Brugge geboren, was in zijn jeugd metselaar, en oefende zich in het bouwkunstig teekenen, waarin hij zoo groote vorderingen maakte dat hij van het schilderen zijn beroep kon maken. Eene zijner schilderijen, (*de Marteldood van de Heilige Cosmus en Damianus)* versiert de St. Pieters kerk aldaar. Twee andere, die tot blazoenen der Rederijker-kamer zijner geboortestad gediend hadden, werden in 1699 aan de toenmalige Akademie te Brugge ter geschenk gegeven, doch in den brand van 1735 vernield. Ook graveerde hij fraaije houtsnêeplaten, onder welke 8 stuks met dansende boeren, die goed zijn geteekend. Hij stierf in 1560, zijne dochter huwde met Pieter Poerbus. Zijn monogram was een truweel.

Zie van Mander, *Schilderb.* bl. 304; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schilders.* D. II. bl. 155.

LANCIER (Stephanus de), of L' Archier, prior der Augustijnen in het klooster Bouvines gaf uit:

Origo Magnitudinum Majestatis Reginae coelorum seu Matris Dei et divinae misericordiae, Leodii, 1634.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 1106.

LANCILOTTUS (Cornelius) Lancelottus of Lancelotte, werd in 1575 of 1576 te Mechelen uit vrome en zeer aan de R. C. godsdienst gehechte ouders geboren. Zijn vader, Andreas, was secretaris van den Hoogen Raad. Zijne moeder heette Margaretha Vischavens. Hij oefende zich te Antwerpen in de letteren, en trad omstreeks 1591 te Mechelen in de orde der Augustijnen. Later werd hij te Keulen, of op eene andere hoogeschool, doctor in de godgeleerdheid en prior der kloosters van Keulen en Hasselt. In 1607 koos hem het kapittel zijner orde, te Antwerpen gehouden, tot provinciaal. Hij stichtte een Augustijnen klooster te Antwerpen, en werd er de eerste prior van. Hij maakte zich als prediker verdienstelijk, bevorderde de tucht in zijne orde en arbeidde aan het vermeerderen harer kloosters. Zijne zachtmoedigheid en de voortreffelijkheid zijner zeden, verwierven hem de achting van velen, o. a. van den aartshertog Matthias Hovius en van den aartsbisschop Albertus, van wien hij verkreeg dat het prioraat van Postel, van de orde der Premonstratensen in de Kempen, in 1622 tot eene abdij werd verheven. Terwijl hij bezig was met het troosten en oppassen der zieken en gewonde soldaten, die men in menigte van Bergen op Zoom, door Spinola belegerd, naar Antwerpen vervoerd had, stortte hij in eene krankte, die hem, den 20sten October van het genoemde jaar, in het 47ste jaar van zijn leven, wegsleepte. Hij werd in het koor van de kerk van het klooster, dat hij gesticht had, en van hetwelk hij prior was, begraven.

Hij schreef:

Nectar et Antidotum, confectum ex medullis Operum S. Augustini, digestum ordine alphabetico, contra quosvis Sectarios, vóór 1613 gedrukt.

Pancarpium Augustinianum, continens SS. Patris Augustini, Monicae, Nicolai Tolentinatis, Beatae Virginis Mariae Encomium et Sodalitatis Corrigiatae della Consolatione Privilegia; cum Tractatu de Indulgentiis et quibusdum Parergis, Antv. 1616. 12o.

S. Aurelii Augustini, Hipponensis Episcopi et S. R. E. Doctoris Vita; piis omnibus, nec non de vera fide, deque vitae statu deliberantibus utilissima, Antv. 1616. 12o.

Lucerna vitae perfectae, cum Sacordotalis, tam Monachalis, juxta Regulam D. Augustini SS. Scripturis, Patrum auctoritatibus et exemplis fusè illustratum... opus posthumum, Antv. 1642. 4o.

Zie Th. Gratiani, *Anast.* Aug. p. 60; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 190, 191; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 156, 157; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p 60; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. II. p. 231.

LANCILOTTUS (Henricus) broeder van den voorgaande, te Mechelen in 1576 geboren, nam, na zich te Antwerpen op de letteren te hebben toegelegd, het kleed der Augustijnen aan. Na het eindigen van zijn novitiaat, studeerde hij te Leuven in de wijsbegeerte en godgeleerdheid. Na tot priester gewijd te zijn, en den rang van licentiaat bekomen te hebben, werd hij, slechts 25 jaren oud, prior van het Augustijnen klooster te Hasselt. Later werd hij prior te Brussel, vervolgens te Gent en eindelijk te Antwerpen. Ook benoemde men hem tot Definitor van Keulen en commissaris-generaal der Rijnprovinciën. Hij nam deze laatste betrekking acht jaren waar, en reisde in 1621 en 1627 door Duitschland. Op deze reize won hij de achting van vele voorname prelaten, zoo als van den aartshertog Leopold, bisschop van Passau, van Julius Echter van Mispelbrunn, bisschop van Wurtsburg, en vooral van Anselmus Casimir Wambold, keurvorst van Mentz, die hem zelfs een leerstoel in de godgeleerdheid in zijne hoofdstad aanbood, doch Lancilottus vergenoegde zich deze wetenschap in zijn klooster te Leuven te onderwijzen, waarvan hij den 21sten October 1617 regent was, toen hij aan de hoogeschool dier stad de waardigheid van doctor verkreeg, tegelijk met den beroemden Jansenius, bisschop van Yperen. Het volgende jaar werd hij lid van den raad der faculteit. In 1639 was hij president van het provinciaal kapittel, op last van zijn generaal Hippolytus de Monte, te Brussel gehouden. Ook was hij vroeger president van een kapittel te Spiers gehouden. Hij stierf, na 51 jaren in den geestelijken staat te hebben geleefd, den 11den Januarij 1643, in den ouderdom van 68 jaren. Johannes

Mantelius hield eene lijkrede op hem. Zijn ligchaam rust in het koor der Augustijnen kerk te Antwerpen.

Hij schreef:

Pseudo-Ministerium Pseudo Reformantium, hoc est de illegitimâ, praetensâ et subreptitiâ Missione seu vocatione Ministrorum Pseudo-Reformatae Ecclesiae, Lutheranorum, Zwinglianorum, Anabaptistarum, Calvinistarum etc. Dissertatio Theologica, Antv. 1611. 8o.

Anatomia Christiani deformati; juxta Epistolae D. Judae Apostoli exegeticam praescriptionem Theologicam, Catholicam, Moralem, Antv. 1613. 8o.

Anatomia Mariana, viginti pampines mysticis adornata, Gandav., 1614. 23o.

Haereticum Quare per Catholicum Quia, in omni ferè materiâ Religionem clarè solatum, Gandavi, 1614. 8o. Er zijn meerdere uitgaven van dit werk, dat ook in het Fransch (door P. Clement le Marlier) Engelsch, Italiaansch, Poolsch en Vlaamsch (*Het Kleyn Mondt Stopperken, oft den Waerom der Catholyken op den Waerom der anders ghesinden ..... Sesden druck*, Antw. 1698 in 12o.) overgezet is.

Capistrum Hunnium, sive Apologeticus pro Demonstratione de illegitimâ Missione, etc. Antv. 1616. 12o. Zijn tegenpartij schreef hierop:

Capistrum Hunnio paratum, Lancelotto injectum, hoc est, evidens probatio, Demonstratione Ministerii Lutherani Divini, adeoque legitimi, Henricum Lancelottum ita convictum et captum, ut ejus fundamenta toto suo Apologetico nè quidem tangere ausus fuerit, Utr. 1617. 12o.

Abecedarium Luthero-Calvinisticum, Antv. 1617. 12o.

Paralleli LXXIII Augustini Romano-Catholici et Augustino-Mastigis Haeretici, Antv. 1618. 12o.

De Libertate Religionis e Republicâ Christianâ perscribendâ, Mogunt. 1622. 12o.

Corona Justitiae Ecclesiae triumphantis sive de justis repositâ Beatitudine aeternâ animae et corporis; de utriusque annexis, et adeptione, Tractatus Theologicus, Colon, 1625. 12o.

Gnome vitae Religiosae, Antv. 1625. 12o.

Corona Calviniara quinque margaritis in gratiam Euangelicorum adornata; una cum Paranesi ad Ferdinandum II, Romanorum Imperatorem, pro Calvinismi è toto Imperio porscriptione. Accessit ob Argumenti affinitatem Exegesis, seu Commentarius in Epistolam D. Judae Apostoli Catholicus, Theologicus, Moralis, Antv. 1626. 8o.

Paranaesis ad Romano-Catholicos cives Duci-Sylvios, contra Henricum Swalmium, Godefridum Udemans, Gisbertum Voetium et Samuelem Everwyn, quanti Euangelii buccinatores, in ovile Christi Duci-Sylvium subreptitie illapsos, Antv. 1630. 8o.

Lapis adjutorii, hoc est, Psalmi quarti Davidis: cum invoca-

rem, *Exegesis Theologica, Catholica, Moralis*, Antv. 1641. 4o.

Blasphemum Calvini os, de Christi in cruce desperatione, poenarum inferni perpessione, et c. obturatum.

Funiculus triplex Religiosae obligationis perfectionis et observationis.

Psalmi nonagesemi: Qui habitat, Exegesis Theologica, Catholica, Moralis.

Chronicon monasterii Bruxellanensis.

Commentarii in omnes utriusque.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 359, 360, *Fast*, p. 138. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 60; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-bas*, T. II p 232. Mantelii, *Oratio habita in funere* H. Lancelotti. Elssii, *Encom. August.* p. 278. Tombeur, *Chron. August.* p. 31. Thomae Gratiani, *Anast. August.* p. 89, 90. Nic. Baxius, *Ep. nuncup B. Thomae à Villâ novâ* in *Syn. contr.*

LANCIAVECCHIA (Odoardo), volgde in 1585 Camillo del Monte op als Stad- en Slotvoogd van Breda. Gedurende zijne afwezigheid, terwijl zijn zoon Paulo Antonio het bevel over 't kasteel voerde, werd het, in 1590, op last van Prins Maurits veroverd.

Zie *Hist. Mémor. de la repr. de Breda, au pays de Brab. au Mois de Mars* 1590, Middelb. 1591. 4o. en de overz. *Een seer heerl. ende loofw. hist. van het wederinnemen van die Stadt ende het Kast. van Breda in Maert* 1590, overgezet door G. Brandt, Leijden, 1590. 4o. *De Cloeckm. ende Stoute Daet van het innemen des Cast. van Breda en verl. der Stad, onder het beleyd van den Hoogh Geb. Prins Graeff Mauritz van Nassau* etc. *Comed. Wijze in dichte gestelt* door Jac. Duym, Leyd. 1606. 4o. van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 64. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 343.

LANCK (Wilhelmus), Med. Doct. door Karel, Hertog van Gelder, 20 Maart 1506, tot den dagvaard te Utrecht afgevaardigd, ter zake van zijn geschillen met het huis van Oostenrijk.

Zie *Chron. van het Hist. Gen.* D. II. bl. 209, 292.

LANCK Kommandeur, werd door de Heeren van Zeeland in 1672 met een compagnie burgers en verscheidene vrijwillige jongelingen uit Vlissingen naar Sluis gezonden.

Zie *Chron. van het Hist. Gen.* D. VI. bl. 357.

LANCKAMP, een beeldhouwer uit het begin der achttiende eeuw, bedreven in het snijden van lofwerk en versierselen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 155.

LANCKEREN (van), van dezen Utrechtschen regtsgeleerde heeft men *Utrechtsche consultatien*, Utrecht 1676, 4o.

Zie *Cat.* van L. G. Visscher, bl. 49.

LANKHALS (Pierre), Commies bij de grafelijke domeinen

en finantien, aan wien brieven bestaan van Maximiliaan, in 1478 uit Mons geschreven.

Zie *Lettr. adress. par Maximilian I, Arch. d'Autr. depuis Emper. à l'Abbé de St. Pierre à Gand et à quelques autres personn.* in *Messag. d. Scienc. Hist. de Belg.* 1845. p. 193 suiv.

LANKHORST of Lanckhorst, een zilversmid te Amsterdam, beoefende de beeldhouwkunst. Van hem komt op *Catalogus* van P. Locquet voor een kunstig gebeiteld *Basrelief verbeeldende Joseph, Maria en het kindje* en op *Catalogus* van Ploos van Amstel, 1800. *Een Basrelief zijnde een Heilige familie.* Ook wordt van hem vermeld een zeer fraai bewerkt stukje de *Heilige familie* voorstellende naar een Italiaansch meester.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Aanhangsel Haarl.* 1840 8o. bl. 132; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 158; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 944.

LAND (Axel Laurens) in 1806 te Dokkum geboren, studeerde te Groningen, waar hij den 24sten Januarij 1829 Med. Dr. werd, na het verdedigen van eene *Diss. Chirurgico-Medica, exhibens historiam morbi feminae, cui propter ingentem tumorem, femur sinistrum fecit amputatum, in Nosicomia Chirurgico Acad. Gron. anno* 1826 en 1827 *observatum*, en den 9den December 1829 chirurgiae doctor bevorderd werd.

Hij vestigde zich, na reeds eenige jaren te Delft de praktijk uitgeoefend te hebben te Leeuwarden. Hij was een kundig en verstandig geneesheer, zoo wel in Theorie als Praktijk, vol ijver en naauwgezetheid in het vervullen zijner pligten. In 1837 werd hij met zijnen vriend P. A. van Son, Stads Chirurgijn en Vroedmeester te Delft, door het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam met de dubbele gouden medaille bekroond voor de beantwoorde prijsvraag: *Over de geneeswijze der verschillende aan de gewrichten voorkomende gebreken, gestaafd door eigene waarnemingen en die van anderen.* Het volgende jaar gaf hij in het licht zijne *Handleiding bij het geregtelijk-geneeskundig onderzoeken van lijken,* waardoor hij voorzag in een bestaand gebrek in dat belangrijk gedeelte der geneeskunde. Hij overleed te Leeuwarden den 8sten April 1841, in den ouderdom van vijf en dertig jaren. Er bestaat van hem een fraai gesteendrukt en wel gelijkend portret, waarbij zijn vriend J. van Leeuwen een bijschrift voegde.

Zie *Konst. en Letterb.* 1841 D. I. bl. 258, 259.

LAND (Harmen), diende en sneuvelde als Vaandrig voor Grave, van 27 Julij tot 28 October 1674 door Willem III belegerd.

Zie *Journ. of Dagh-reg. van d' aenmerkelijkste saken, voorgevallen in het seer strenge en gedenkwaerdige belegh der stadt Grave, belegert den 27 Julii; en door sijn Hoogheijdt gewonnen den 28 October* 1674. *Amst.* 1674 4o; Bosscha, *Neerl. Heldend. te land.* D. II. bl. 191, in de noot.

LANDAS (ARNOLD DE), Heer van Piennes en Hermes de Landas, Heer van Estoine, broeders en zonen van Arnold en Willemine Hilleron, uit een aanzienlijk geslacht, aan welke de heerlijkheid Landas den naam gaf, en van welke de takken Sweers, of Sweerts en Sweerts de Landas nog heden in Nederland bloeijen, waren deelgenooten van het verbond der edelen Arnold huwde met Anna en zijn broeder Hermes of Hercules met Katharina Demetieres. Beide hadden kinderen.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen.* D. II. bl. 490 en over het geslacht L' Espinoy *Recherch. de Noblesse de Flandres.* Livr. I. p. 133, 144; Miraeus, *Donat. Belg;* T. I. p. 69, 92. *Op. Dipl.* T. I. p. 394, 411, 412; De Rouck, *Nederl. Heraut.* bl. 329, 330; Le Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambresis*, part. III, p. 527, 530; *Nobilaire des Pays-Bas.* T. I. p. 416, 417; *Quartiers Généalog.* T. I. p. 86, 214, 280; De Seur, *La Flandre Illustrée*, p. 81, 86, 108; Sanderus, *Verheerl. Vlaenderen.* D. III. bl. 109; Butkens, *Trophées de Brabant.* Tom II, p. 567, 572; Ferwerda, *Wapenb.* D. II. St. I.

LANDAS (NICOLAAS DE), Ridder, Heer van Heule, en Louvignies, Hoofdbailliu van Armentieres, »Pannetier héréditaire du Comté de Hainau," was lid van het bondgenootschap der edelen, en sloot in 1579 de bevrediging met de Waalsche provincien. Hij leverde verscheidene smeekschriften over, zoo aan den koning als aan Alva, ten gevalle van den Graaf van Egmond en diens gemalin, waarop hij echter zoo weinig vruchten zag als op zijn brief, welken hij hier over aan den koning geschreven had.

Zie *Proc. Crimin. des Comtes etc.* T. p. 8—16, 22, 23, 80—89. te Water, *Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 462, 463.

LANDAS (CAROLUS à) van Doornik, Regtsgeleerde. Schreef:

Tractatus de Procuratoribus, et quibusdam Juris controversis Parergis. 1591.

Zie Valerius Andrias, *Bibl. Belg.* p. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 154.

LANDE (WILLEM VAN), volgens sommigen in 1620, volgens Kramm echter vroeger geboren, hield zich omstreeks 1650 te Amsterdam bezig met etsen. Zijn etswerk is fraai en gezocht en bestaat meestal uit afbeeldingen van krijgsbedrijven. De heer Kramm, die ons met dezen kunstenaar het eerst bekend maakt, bezit er eenige, voorstellende schermutselingen usschen Hollandsche en Spaansche ruiterij, vol effect en met

kennis van zaken. Sommige zijner etsen zijn zwaar opgewerkt, en niet van de fraaiste, vooral niet de prent *Mozes met zijn gevolg aan het strand der Roode Zee, het verdrinken van Pharao en zijn gevolg, met vreugde aanschouwende,* in fol.

Zie Kramm, *Leven en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II, bl. 944.

LANDELINUS stichtte in 654 de vermaarde abdij van Lobes in het bisdom van Luik, later die van Alue over de Sambre, en eindelijk die van Crepin in Henegouwen, waar hij in 686 overleed. Hij is de patroon der kerk te Empel.

Zie van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.* bl. 298; van Gils en Coppens, *N. Beschr. van het bisdom van 's Hertog.* D. IV. bl. 243; *Lev. der voorn. Heijl.* D. II. bl. 420.

LANDFORTIUS (JOHANNES) genaamd van Turnhout, ofschoon te 's Hertogenbosch geboren, was zeer ervaren in de Latijnsche en Grieksche talen. Hij was een leerling van Macropedius en Cornelius Valerius, hield zich bijna vijftig jaren bezig met het onderwijzen der jeugd, en vormde vele geleerde mannen. Tot zijne geliefde schrijvers behoorde Terentius, van wien hij echter geen nieuwe uitgaaf heeft bezorgd, doch de volgende werkjes zijn van zijne pen, die echter zonder zijn naam het licht zagen.

Praecepta Syxtaxeos. in compendium redacta.

Annatationes seu Scholia in diversos Grammaticos, Oratores, Poëtas etc.

Tome IV Epistolarum seu Thematum discipulis praelectorum.

Hij stierf in 1611, in den ouderdom van 87 jaren, en werd in de St. Janskerk begraven.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 526; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 67; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.* bl. 182.

LANDI (CHIAGYN) een Armenisch christen, werd op voorspraak van Prof. Golius gebruikt, om voor de universiteit te Leiden eenige zeldzame Arabische, Perzische en Turksche handschriften af te schrijven. Hij vervaardigde ook een catalogus van de Oostersche handschriften, door Levinus Warnerus, resident van den Nederlandschen Staat bij de Ottomannische Porte, aan de bibliotheek der Leidsche hoogeschool geschonken.

Zie Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoog.* D. II. bl. 21.

LANDMAN (THADDEUS DE) Theol. Dr. predikant te Sevenhoven (1650), Delft (1656), 's Hage (1663), waar hij in 1682 overleed. In 1665 voer hij, misnoegd over het verbond met Frankrijk gesloten, met andere predikanten hevig uit van den predikstoel, en voedde alzoo het ongenoegen, 'twelk reeds deswegens plaats had onder zekeren aanhang der gemeente. 's Lands Staten, voor de gevolgen hiervan beducht, deden hem

eerlang ernstig aanzeggen, dat hij zich voortaan voor dergelijke opstookingen te wachten en zich naar de inzigten der Hooge Regering te voegen had. Hij zweeg toen eenigen tijd. Doch toen men in 1672 het volk had in 't oor geblazen, dat vele regeringsleden den lande ontrouw waren, en 's lands zaken onmogelijk een gunstigen keer konden nemen, zoo lang men den Prins van Oranje geen hooger gezag opdroeg, stijfde hij het volk in deze gedachten, en was zelfs een der voornaamste ijveraars.

»Geen genoegsaem contentement nemende, (lezen wij in het in de noot aangehaalde verhaal), dat hij in sijne plaets, daer hij toen beroepen was ('s Hage) 't allen tijde heeft bijgebracht, wat dat hij conde, om de wettelijcke regering door lasterlijcke predicatiën te verswacken, en dat hij door de steden van Hollant treckende, deselve als een publica pestis en calamitas, door 't opmaken van de gemeente, in confusie en bracht, maer moeste sijn Eerw. sijn saet en tweedracht en oneenigheit mede tot Utrecht come stroijen, ende daer dienen tot 't voornaemste instrument, om eenige borgers op te wekken en 't induceren, tot 't presenteren van 't bewuste Request (aan graaf Willem van Hoorn), om daer door alsoo te voldoen de staetzucht en gierigheit dergenen, die van voornemens waren op de provintie en derzelver ingezetenen, te comen plunderen en rooven" enz.

Hij schreef:

Verzameling van twintig Predikatiën, 's Hage, 1694. 8o.

Leere der Waerheit, 's Grav. 1669. 8o.

Zie Aitsema, *Zaken van Staat en Oorl.* D. V. bl. 483, 502—504; d'Estrades, *Lett. et Nég.* T. III. p. 527; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVII. bl. 156, D. XVIII. bl. 66; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 20, 21; *Verh. van 't gene is voorg. in de Maend van Nov. des jaers* 1673, *aeng. 't teyck. van 't fam. Req., 't welck by eenige borg. doenm. aen den graeff Willem van Hoorn is gepres en waervan Syn Exc. de Reger. aldaer heeft gesusp., alsmede een Somm. en Cort Verh. van pred, dien den Eerw. Dr. Thadd. Lantman in die tyt heeft gedaen, binnen Utr. in de Domk. over de Woorden uyt Reg.* 12: 15 »*Dese omwendinge was van den Heere*," medegedeeld door Dr. G. D. J. Schotel; van der Monde, *Tijdschr. voor Gesch. en Oudh. van Utr.* D. IX. bl. 145; *Holl. Merc.* 1673; *Hist. onses tijds van* L. van Aitsema, vervolgd door L. Sylvius, Amst. 1685; *Ned. Schou-toon.* Amst. 1678; *Hist. Verh. van* Costerus; Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Schr.*; *Cat.* de Greve, bl. 163, 166; Muller, *Cat. van Portrett.*

LANDMETER (Laurentius) van Doornik, studeerde te Leuven, waar hij den rang van licentiaat in de godgeleerdheid verkreeg, werd regulier kanunnik en lector in de abdij van Tongerloo, pastoor te Rhety en aartspriester van het district Geel, een man van groote geleerdheid, vooral ervaren in de kerkelijke oudheden, schreef:

Commentarius brevis ad Regulam S. Augustini Lovanii, 1621. Antv. 1635. 4o. *(auctior.)*

De vetere Clerico, Monacho ac Monacho-clerico, libri III. Antv. 1635. 4o.

Tractatus de Officio Parochims.

Encomium Veritatis, Antv. 1645. 12o.

Paraphrasis in librum Tertulliani de Pallio, Ibid.

Er waren vroeger nog vele handschriften van hem in de bibliotheek van Tongerloo.

Hij stierf te Rethy in 1646.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 809.

LANDMETER, een Antwerpsch burger, dien Anjou, daags na de Fransche furie, buiten Antwerpen, met een ander burger, Scholiers, aantrof, en met een brief naar de Antwerpsche regering zond, waarin hij zijn gedrag verontschuldigde.

Zie *De Fransche Furie van Dr. Huberts*, p. 23 in *Gids*, Julij 1861.

LANDRÉ (George Nikolaas) onderwijzer en taalkundige te Amsterdam, te Cassel geboren, stierf in 1824 in den ouderdom van 62 jaren.

Hij schreef:

Nieuw Handwoordenboek der Fransche en Nederduitsche Talen, 2de vermeerderde druk door G. N. Landré en P. Weiland, 's Hage, 1828. 2 d. gr. 12o.

Handleiding tot het spellen, lezen en uitspreken der Fransche taal, Amst. z. j. 8o.

Verzameling van brieven om tot de kennis van den Franschen briefstijl op te leiden, Amst. 1812. gr. 12o.

Zie van Cleef, *Naaml. van Boek.* bl. 333; Muller, *Cat. van Portr.*

LANDREBEN (Arnoldus) was proponent toen den 14 October 1679 zijne beroeping tot predikant te Woudsend en Ypekolaga werd geapprobeerd, vertrok in 1681 naar Roordahuizum, in 1685 naar Dronrijp, was in 1689 deputatus en in 1695 praeses synodi te Dockum, in 1696 predikant te Franeker en in 1707 praeses der Synode aldaar. Hij overleed den 1sten Dec. 1721. Hij liet ééne dochter na, verwekt bij Johanna Stansius, dochter van Jacobus, laatst predikant te Pingjum. Zijn portret is ovaal 4o. met omschrift: *Arnoldus Landreben, dum viveret Ecclesiastes Franequeranus* door W. Jongman naar H. de Valck. Hij schreef, behalve een vraagboekje met Saagmans.

Over de Brieven aan de Thessalonicensen met toegift van Paulus bekeering, Amst. 1742. 2 d. 4o. de 1e druk bij Leonard Strik, 1701; de 2e bij Willem van Poolsum, 1713, en toen de toegift er bij gevoegd.

Over de Philippensen, Rott. 1746. 4o.

Zie Greydanus, *Naaml. van Pred.; Nav.* D. IX. bl. 203, 383; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 296; Mourik en Noordbeek, *Naaml*; Muller, *Cat. van portr.; Boekz.* 1721, *b.* 759.

LANDSBERG (HERMAN), geb. 1680, overl. 1746. Deze later zoo beroemd geworden ingenieur, is in Nederlandsche dienst getreden als extra-ordinair ingenieur, den 1sten Dec. 1702. Met regt kan men van hem getuigen, dat hij een leerling is uit de school van den grooten Menno van Coehoorn.

Hij woonde onderscheidene belegeringen bij.

Bij de belegering van Rijssel in 1708, geleidde hij met 12 andere ingenieurs, onder het bevel van den directeur der approches, Lucas du Mée, den storm bij den linkeraanval. Toen reeds had hij, zooals hij zelf getuigt, veel ondervinding opgedaan in onderscheidene veldslagen en belegeringen. Hij was voorts tegenwoordig bij Doornik 1709, Douay, Bethune en Aire 1710, in de belegering van welke laatste plaats hij is gekwetst geworden.

Hij heeft de Nederlandsche dienst verlaten en ging daarop in Saxische dienst, waarin hij in 1742 tot generaal-majoor werd bevorderd, na den slag van Kesseldorp. In 1745 werd hij door de Pruissen gevangen genomen.

Onderscheidene werken heeft hij in het licht gegeven, als:

Nouveaux plans et projets de fortification pour défendre et attaquer les places, la Haye, 1741.

Waarschijnlijk is het van dit werk, dat het manuscript, waarbij gevoegd waren oorspronkelijke brieven van Landsberg en andere belangrijke stukken, in 1825, op eene veiling van manuscripten te Londen, is verkocht geworden.

Plans et projets de fortification pour défendre et attaquer les places, Amst. 1720 en 1731.

Hern. Ob. von Landsberg's neue grundrisse und entwurffe der Kriegs-baukunst, Dresden und Leipzig, 1737. (Vertaling van het werk in 1731 uitgegeven, hieronder vermeld.)

La fortification de tout le monde, ou les méthodes des principaux auteurs qui ont traité cet art, 2 vol. Dresden 1712 en 1737.

Supplément de Mr. Landsberg, des fortifications de tout le monde, Dresden, 1740.

Nouveau projet d'une Citadelle, confronté contre celle de Lille, la Haye, 1714 en 1719.

Raissonnement van attaquen van eenige Nederlandsche vestingen.

La nouvelle manière de fortifier les places, la Haye, 1712.

Er is van hem meer dan eene geteekende vesting, ook plannen van fortificatien enz. van zijne hand, voorhanden in de kunstverzameling van Mr. Bodel Nijenhuis.

Zie **Bosscha**, D. II. bl. 434, 435. *Univ. Lex.* van H. H. **Pierer**-**Altenburg**, 1835, D. XII. bl. 194. **Valter**, *Verh. over den aanv. en verd. der Vest.* 1823, bl. 38.

LANDSBERGEN (JAN VAN) geneesheer en burgemeester van Middelburg, was een ijverig voorstander van het huis van Oranje. Terwijl prins Willem III nog in de wieg lag, wendde hij, nevens zijnen ambtgenoot, Henrik Thibaut, heer van St. Aagtenkerk, zijne uiterste pogingen aan, om den vorstelijken zuigeling te doen aanstellen, of, zoo dit niet wilde gelukken, voorbeschikken tot stadhouder van Zeeland. Behalve 's jongen Prinsen toekomende grootheid, hadden zij hiermede op het oog, hem in tijd en wijle, de bestelling der wet in de steden te bezorgen, welke 's lands Staten, nu geenen stadhouder hebbende, niet onduidelijk deden blijken, voortaan aan zich zelve te willen trekken. Om lieden, die met hem in begrippen en bedoelingen overeenstemden, op het kussen te brengen of te houden, hadden Landsbergen en Thibaut bewerkt, dat de 12 kiezers, die te Middelburg een dubbel getal plagten te benoemen, waaruit de stadhouder gewoon was de verkiezing te doen, de benoeming niet deden, zoo als men gewoon was, uit de burgerije alleen, maar voor een gedeelte uit de regering. Hun oogmerk hiermede was de begunstigers van het huis van Oranje, aldus de meerderheid te doen behouden; zij meenden, buiten deze voorzorg, daar omtrent minder zekerheid te hebben. Zeer euvel nam de burgerij dezen inbreuk op hare en der stads privilegiën. Onder de hand voedden sommigen van meer aanzien dit misnoegen, zelf wil men dat de predikanten er onder roeiden en de schending der voorregten opentlijk doorstreken. Een geschil dus hoog loopende en ruchtbaar geworden, moest noodwendig van gevolgen zijn, en de bemoeijingen van 't gemeen gaande maken. In 't begin van Junij 1651, zag men een talrijke hoop optrekken naar de vergaderplaats der Staten, den dood dreigende aan Landsbergen en Thibaut, die er mede tegenwoordig waren, doch zij maakten zich heimelijk te zoek en verlieten in allerijl de stad en vervolgens het gewest. De gaande geworden menigte dus teleurgesteld, koelde thans hare euvelmoed aan het huis van Landsbergen. Boeken, schilderijen, porcelein, huisraad, alles werd een prooi der baldadigste vernielingen. Zonder de tusschenspraak van eenige predikanten had het huis van Thibaut een dergelijk lot getroffen.

Zie **Aitsema**, *Herst. Leeuw*, bl. 200. **Wagenaar**, *Vad. Hist.* D. XII. bl. 145, 146. *Het ber. Ned.* D. I. bl. 87. *Zeeuwsche Volks-Alman.* 1838. bl. 106. **Regenbogen**, *Gesch. der Rem.* D II. bl. 180.

LANDSCHOT (HENRIK VAN) schreef:
Redeneering (dienende als een voorlooper) over de Mogelijk-

heid der twee (onder de wiskundigers) zoo lang betwistte Wetenschappen: namelyk 't Perpetuum mobile artificiale of 't konstig geduurig bewegen; en de Vindinge der lengte (zoo bekend als de breete) van Oost en West, Middelb. 8o.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 46.

LANDSHEERE (Guilielmus de) geboren te Cassel in Vlaanderen, een jezuit, die een reeks van jaren onderwijs gaf in de H. Schrift en de zedekunde, en stierf te Gend den 7den December 1666.

Hij schreef:

Controversiae quaedam contra Jacobum Laurentium, predicantem, Amstelodamensem, Antv. 1642.

Deliciae piorum spirituales, etem Eucharisticae, Ipris, 1648. 4o.

Salutaris hominis Christiani exercitatio, cui accedit Fasciculus myrrhiae, ex piis variorum erga Christum patientem affectibus collectus, Ipris, 1648. 12o.

De Sanctorum cultu, Antu. 1648. 8o.

De Miraculis, Ibid. 1649. 8o.

Rationabilis exigentia ab Hebraeis, ut probent sua Biblia esse verbum Dei, Antv. 1649.

Diarium hominis pie Christiani, Ipris, 1653. 4o.

Origo et prigiessus novae Reformationis, Antv. 1644. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 410.

LANDSKROON (Roelof), stads Med. Doct. en lector in de heel- en vroedkunde te Purmerende, lid van verscheidene geleerde genootschappen, overleed aldaar den 17 Junij 1824, oud ruim 50 jaren; hij is als schrijver bij het Nederlandsch geneeskundig publiek niet onbekend. O. a. schreef hij:

Over de koortsen te Purmerend en Noord-Holland, Amst. 1824. gr. 8o.

Zie van Cleeff, *Naaml. van Boek.* bl. 333.

LANDT (J.) hoogleeraar in de geneeskunde te Amsterdam, nog voor het aanvaarden van zijn professoraat in 1831 overleden.

Hij schreef:

De aetate puerili, Lugd. Bat. 1819.

Inwijdings-rede over de regtmatige uitoefening der geneeskunde, eene bron van geluk voor de maatschappij en voor haren uitoefenaren zelven, Rott. 1831. gr. 8o.

Zie *Konst- en Letterb.* 1830, D. II. bl. 18, 30, 290; Mulder, *Herinn. omtrent Landt;* van Cleeff, *Naaml. van Boek.* bl. 333; Muller, *Cat. van Portr.*

LANDTMAN (J.) schreef:

Mis-geboorte of verhael van 't Abbekerker wyf; haare drie

miskramen, 't opgraven van drie miszelycke Poppen; haer Vankenis; Ondervraging; Belijdenis; Pijniging; Verantwoording enz. Hoorn, 1661, 12o.

LANDTMAN (JAN), kapitein, sneuvelde bij de overrompeling van Bergen op Zoom in 1747.

Zie J. Faure, *Hist. abregée de la ville de Berg-op-Zoom.* p. 75, *Europ. Merc.* Aug. 1747, bl. 102; Bosscha, *Neérl. Heldend. te land,* D. II. bl. 626.

LANDTSHEER (J. DE), een goed portretschilder uit de tweede helft der achttiende eeuw, die medailles behaalde onder de regering van Maria Theresia. De heer Kramm bezit eene fraaije gravure van hem, voorstellende het *portret van P. J. van Bavegems, Antverpiensis civtatis nec non regionis Tencramundae chirurg.* etc. J. de Landtsheer *delin.*, A. Cardon, *sculp.* in 4o.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 944.

LANDTSHEER (JAN BAPTIST DE)

LANEN (CHRISTOFFEL VAN DER), Kramm betwijfelt of deze schilder niet, gelijk Immerzeel wil, een leerling van François Franken, de jonge, was. Hij was de zoon van Jacob, die volgt, en werd in 1637 lid van het St. Lucasgild te Antwerpen. Zijn portret komt voor in de *Kunstkamer* van A. van Dijck, door Petr. Clouet gegraveerd. In het kabinet van wijlen den Ridder F. C. Bugge, te Koppenhagen, was *Een in het zwart gekleed man, in eene zaal gezeten.* S. à Bolswert heeft naar hem een prent gegraveerd, bekend onder den naam van *Het Gezelschap.*

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche schild.* D. II. bl. ; Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche schild.* D. III. bl. 945.

LANEN (JACOB VAN DER), vader van Christoffel, van wien men niets weet, als dat hij in 1605 lid van het St. Lucasgild te Antwerpen werd.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. II. bl. , Kramm, *Levens en Werken der Holl. en Vlaamsche Kunstsch.* D. III. bl. 945.

LANEN (SEBASTIAAN VAN DER), Remonstrantsch leeraar, werd in 1685 te Rotterdam geboren. Van zijne jeugd af voor het leeraarsambt bestemd, werd hij op zijn tiende jaar naar de Latijnsche school aldaar gezonden, waar hij het onderwijs genoot van Joannes Sylvius. Na de zes scholen, gedurende drie jaren doorgeloopen te hebben, ontving hij nog twee jaren het onderwijs van Joannes Texelius, predikant te Rotterdam. Omtrent 16 jaren oud, vertrok hij naar Amsterdam,

waar hij het onderwijs van J. le Clercq en Ph. à Limborg in de wijsbegeerte en godgeleerdheid genoot. In 1703 werd hij tot de kerkdienst toegelaten en in 1707 predikant te Gorinchem, in plaats van Ds. van den Heuvel, die naar Frederikstad vertrok. In 1709 vertrok hij naar Vlaardingen, in 1710 naar Alkmaar, in 1711 sloeg hij het beroep te Utrecht, door het overlijden van Joannes Breekhout vacant, af, doch aanvaardde in 1712 dat van Rotterdam, waar hij Adrianus van Kattenburg opvolgde. Hij overleed den 18 November 1726. Zijn ambtgenoot Joannes Lagendaal hield eene lijkrede uit Jakobus IV : 14 op hem, die met een lijkvers en grafschrift van Marinus Oudenaerde Rotterd. 1727. 4o.) het licht zag. D. Smits, Nicolaas Versteegh, Corn. van der Pot, F. de Haes, en Willem Suderman beweenden zijn dood in lijkversen.

Hij schreef:

Lijkrede over Psalm XXXIX : 6, *gedaan bij gelegenheid van het afsterven van den Eerwaarden, Godzaligen, zeer geleerden Kornelis van Arkel in zijn Eerw. Leven Leeraar der Remonstranten te Rotterdam*, Rotterd. 1724. 4o.

Zie de in den tekst genoemde leerrede van Lagendaal; Cattenburg, *Bibl. Remonstr.* p. 6; Tideman, *Rem. Broed.* bl. 54, 214, 220, 243, 357, 370; Paquot, *Mem. pour servir a l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. I. p. 497; *Rouwklagten gestort op het ontijdigh afsterven van den Eerwaarden en Godzaligen Heere S. van den Lanen, Pred. te Rotterdam*, 1726; afzonderlijk verscheen een gedicht *Op het afsterven van Sebastiaan van der Lanen en Grafschrift door A. B.*

LANG (   ), luitenant, onder-majoor of plaats-majoor der Willemstad, gedurende het beleg dier plaats door de Franschen in 1793.

Zie P. van Oldenborgh, *Beleg. en verded. van de Willemstad;* Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. III. bl. 32.

LANG (Hendrik de) was als kapitein over een der schepen, die in 1607 onder Jacob van Heemskerk den togt naar Gibraltar bijwoonde, en na zich dapper gedragen te hebben, door een musketkogel werd doodgeschoten.

Zie van den Bosch, *Leven en daden der doorl. Zeehelden*, D. II. bl. 5, 8.

LANG (N. C. de) schreef:

Tafel waarop het essaijeurs gewigt met het trooisch en het trooisch gewigt met het nieuw gewigt wordt vergeleken, Plano 1818. Zutphen, 8o.

LANG (W. T.), predikant te Baden. Zijne verhandelingen, *Over de ongenoegzaamheid der Natuurlijke Godgeleerdheid voor den zedelijk bedorven mensch, tot eene gegronde hoop op de*

eeuwige zaligheid, en *over den eigenlijken aard van Jezus Profetische bediening*, werden in 1796 en 1798 door het genootschap ter verdediging van den Christelijken godsdienst met goud bekroond en onder zijn werken opgenomen.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerkel. Gesch.* D. V. bl. 250, 266.

LANGE (F. K.) schreef:

Samenspraak tusschen een kamerheer en een Hofprediker, waarin de godsdienst tegen de aanvallen van Voltaire verdedigd word, Utrecht 1770. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boeken*, bl. 296.

LANGE (H. M.), luitenant-kolonel in Oost-Indische dienst, en rentmeester der kroondomeinen aldaar, in October 1661 te Hulst overleden, schreef:

Het Nederl. O. I. Leger ter Westkust van Sumatra, 1819—1845, 2de dr. 's Hert. 1854. 2 dln. m. kaarten. 8o.

Het eiland Banki, 's Hert. 1850, met kaarten, 8o.

Hij vertaalde:

F. V. A. de Stuers, *Gedenkschriften van den oorlog op Java*, 1825—30. Amst. 1847. m. portr.

De *Catalogus* zijner boeken en plaatwerken is in 1862 door Ms. Nijhoff in het licht gegeven.

LANGE (Johannes Philippus) werd den 24 September 1810 te Amsterdam geboren en reeds vroeg in de graveerkunst door Philip Velijn onderwezen. Onder zijne beste graveerwerken telt men de groote portretten van Z. M. Koning Willem I en van den Generaal Baron Chassé, in kleiner formaat, dat van den Hoogleeraar N. G. van Kampen, van den Admiraal Kinsbergen ten voeten uit, van den Hoogleeraar J. H. van der Palm, dat van den beeldhouwer Gabriel, Mr. I da Costa, Willem de Clercq, Wolterbeek en anderen. Ook bragt hij het groot portret van den heer Ravekes op koper, en een kleiner van den heer M. C. van Hall op staal. Behalve een aantal portretten en boekprenten, b. v. in den *Nederlandschen Muzen-Almanak* en andere jaarboekjes; naar de teekeningen van N. Pieneman, Schelfhout en anderen, heeft hij ook het portret van onzen grooten Vondel, naar Philip de Koning bewerkt, de afbeelding van Prins Willem I staande bij een tafel, naar Mierevelt, enz.

Hij legde zich bijzonder toe om niet alleen een aangenamen en schilderachtigen toon en gloed aan zijn kunstwerk te geven en het karakteristieke van elken meester, dien hij navolgde, uit te drukken. Hij stierf te Amsterdam in den jeugdigen leeftijd van 39 jaren, den 30 October 1849. Zijn portret vindt men bij Immerzeel.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 150; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 945; *Konst- en Letterb.* 9 Nov. 1849.

LANGE (Jan) in de wandeling *lange Jan* genoemd, te Delft geboren, was een leerling van Kornelis Korneliszen. Hij maakte volgens van Mander een goed begin, doch stierf vroeg.

Zie van Mander, *Schilderb.* bl. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 945.

LANGE (M. L.) geneesheer te Maaslandssluis, kwam na den dood van Barth. de Moor, in 1738 als hoogleeraar in de geneeskunde te Harderwijk, in aanmerking.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 102.

LANGE (Nicolaas) te Bremen geboren, was proponent toen hij den 24 Mei 1772 predikant werd te Neder-Hemert, vertrok in 1776 naar Gellicum en Rhenoy, van waar hij in 1781 naar Bruchem en Kerkwijk vertrok en overleed den 27 Maart 1822, oud bijna 77 jaren. Meermalen werd hij naar elders, o. a. in 1785, naar Bremen beroepen, doch hij verkoos op zijne laatste standplaats te blijven. Den 2den Hooimaand van 1795, benoemden hem representanten tot curator der hoogeschool te Harderwijk, in welk collegie hij den 18den Oogstmaand zitting nam. In 1798 werd hij met Thomasson, door het collegie van curatoren naar 's Hage afgevaardigd, om bij den agent van Nationale Opvoeding, zoodanige vertoogen te doen, als zij voor het belang en het behoud der hoogeschool geraden zouden oordeelen.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 453, 469, 486.

LANGE (J. de) een verdienstelijk portretschilder uit het begin der achttiende eeuw, van wien een in bevalligen stijl geordonneerd en geschilderd vrouwenportret bij den Hoog-Welgeb. Heer J. J. Nahuys te Utrecht gevonden wordt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 156.

LANGE (Anna Frederica Burgkamp de) eene dichteres uit het midden der vorige eeuw, vervaardigde o. a. een vers: *Aan P. Langendijk op het uitgeven des derden deels zijner Gedichten.*

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 352.

LANGE (Cornelis de) Corneliszoon, burgemeester van Gouda, in 1521 te Gouda geboren, was een der meest vertrouwde vrienden van Willem I, met wien hij in 1572 in briefwisseling was. Hem, Jacob van Roosendaal en A. van Swieten, was het vooral toeteschrijven, dat Gouda zich aan de zijde der Staten voegde. Willem Dirkzoon,

burgemeester van Ysselstein, door den prins afgezonden, om de gemoederen, reeds over de vorderingen van den tienden penning aan het gisten, te ondertasten en een brief van zijne doorluchtigheid aan burgemeesteren van Gouda te overhandigen, nam bij hem zijn intrek. Hij bekleedde eenige jaren, en in 1582 voor het laatst, de burgemeesterlijke waardigheid en stierf den 4den Julij 1585. Zijne vrienden noemden hem, om de vele neven, Oom Cos of Cors, 't geen weleens aanleiding gaf, hem Cornelis Cornelisz. Os te noemen. Hij was gehuwd met Maria Vroesen.

Zie Walvis, *Beschr. van Gouda*, bl. 339; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 15.

LANGE (Cornelis de) Willemszoon, neef van den voorgaanden, was burgemeester van Oudewater, lid der eerste staatsvergadering van Holland in 1572, en teekende den 30sten Julij 1574, de acte van doorgraving der dijken, om Leijden te ontzetten.

Zie Kinschot, *Beschr. van Oudew.* bl. 107; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. II. bl. 260, 267; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 15.

LANGE (Mr. Cornelis Johan de) vrijheer van Wijngaerden en Ringbroek, regerend schepen en raad van Gouda. Gelijk in den zomer van 1787, gewapende burgers uit eene menigte Hollandsche steden en plaatsen waren uitgetrokken, en ginds en elders hadden post gevat, dus lag ook aan de zoogenaamde *Goejan Verwellen-Sluis* in Zuid-Holland, in 't laatst van Zomermaand, een gedeelte van het genootschap van Gouda in bezetting, onder bevel van Mr. de Lange. In den nacht tusschen Woensdag en Donderdag, den 27sten en 28sten dier maand, ontving deze berigt, dat in den eerstvolgenden namiddag door Schoonhoven en Haastrecht, een zeer aanzienlijk persoon zoude passeren, voor welke, op twee onderscheidene plaatsen, vijftien paarden, waren besproken. De Lange, vermoedende dat deze persoon niemand anders kon zijn dan de stadhouder, die zich thans buiten de provincie, nu eens in Gelderland dan in het Sticht onthield, en in Holland verwacht werd, gaf daarvan kennis aan gedeputeerden te velde, die zich te Woerden onthielden; liet den generaal van Rijssel eenige ruiters ter zijner ondersteuning verzoeken, en ontbood eenige officieren, om deze zijn plan mede te deelen, om Zijne Hoogheid den verderen doortogt te beletten. De kapitein van Leeuwen en de grenadier-luitenant Jaques Brotier, boden hem hunne bijstand aan. Den volgenden dag werd niet Zijne Hoogheid, maar zijne gemalin, door een detachement van 't genootschap aan de *Vlis* bij Bon-repas, niet verre van de genoemde sluis, opgehouden en verzocht de reis niet verder voort te zetten.

De Lange was een vlijtig beoefenaar der geschiedenis, vooral van zijne geboortestad, waarvan hij blijken heeft gegeven door zijne:

Geschiedenis der Heeren en Beschrijving der stad van der Goude, meest uit oorspronkelijke stukken bijeenverzameld, waarvan het eerste deel in 1813 en het tweede in 1817 te Amsterdam in 8o. met afbeeldingen het licht zag.

Ook gaf hij:

De Goudsche glazen, alsmede de Goudsche Schilders en glasschilder-kunst, 's Hage, 1819, 8o.

Zie *Ber. Ned.* D. VII. bl. 39; van Cleeff, *Naaml. van Boek.* bl. 735. J. C. de Jonge, *Levens-Sch. van H. van Wijn*, bl. 49.

LANGE (DE) zeekapitein ten dienste van den lande, gehuwd met eene dochter van Jacob de Wilde, commies tot de hoofdelijke betaling in 't Edel Mog. collegie ter admiraliteit te Amsterdam, als penning- en oudheidkundige bekend, en van Henderina Veen. Hij woonde te Amsterdam.

Zie de Crane, *Bijz. de familie Hemsterhuis betr.* bl. 122, 123.

LANGE (DE) een vermaard schoonschrijver uit de achttiende eeuw.

Zie R. Anslo, *Poëzy*, bl. 278; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 118.

LANGE (DANIEL DE) burgemeester van Gouda, in 1665 aldaar geboren. Nadat hij tot Mr. in de beide regten was bevorderd, vestigde hij zich als advokaat te 's Hage, en verkreeg als regtsgeleerde en beoefenaar der geschiedenis zulk eene naam, dat hem het hoogleeraar-ambt in de geschiedenis te Harderwijk, eene bediening ter secretarie van Willem III en de post van minister van den koning van Pruissen werd aangeboden. Hij aanvaardde echter geene dezer betrekkingen; na negentien jaren regtszaken behandeld te hebben, als 's lands advokaat, vertrok naar zijne geboortestad, waar hij schepen, raad en burgemeester werd, en vele stads- en staatsambten bediende, en den 30sten November 1734 stierf.

Hij was een man van zeldzame geleerdheid en vooral ten opzigte der vaderlandsche oudheden en geschiedenis, bevriend met de uitstekendste geleerden in dien tijd, zoo als met den staatsman Simon van Slingelandt, Cornelis van Alkemade, Pieter van der Schelling, Gerard van Loon en anderen. Hij gaf ook zinnebeelden op voor de medailles, die namens den Staat werden geslagen, ook die op de vrede te Rijswijk is van zijne vinding. Men oordeelt echter, dat deze zinnebeelden die klaarheid missen, welke bij vroegere medailles, door Govert van Slingelandt geordonneerd, gevonden worden.

Er zijn nog verschillende door hem geschreven, doch onuit-

gegeven werken voorhanden. Ook beoefende hij de scheikunde.
Hij gaf in het licht:

Verhandeling en verklaaring van de Gemeenebests bestiering en levenswijs der oude Batavieren, van het ambt en de bediening der Graaven, 's Hage, 1730.

Zie van Loon, *Historiep.* D. IV. bl. Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 16; Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 296; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 39; *Cat.* Willems, D. I. bl. 107; *Cat.* Schouten, bl. 57.

LANGE (F. J. DE). Van dezen kunstenaar is eene teekening bekend, voorstellende *St. Eusebius episc. Vercellensis et Mart.* in 8o., waarnaar Bernard Picard, eene fraaije gravure vervaardigde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 945.

LANGE (GERARD DE) Cornelisz., burgemeeester van Gouda, in 1551 geboren, werd in 1580 lid der vroedschap in zijne geboorteplaats, en later in verschillende staatscollegiën afgevaardigd. De Groot noemde hem »een oud, vroom, patriot." Van zijne wijsheid en gematigdheid gaf hij o. a. proeven in den twist, tusschen Lipsius en Coornhert, over het ketterdooden en de vrijheid van conscientie. Lipsius, die deze leer voorstond en de zwakheid er van scheen te gevoelen, zocht ter vergadering der Staten van Holland door te drijven, dat niemand tegen zijn boek over de politie zou mogen schrijven. De Lange hield dit bevel tegen door het wijs gezegde:

»Indien Lipsius waerheit schrijft, soo sal men door de krachteloose aanvechting daerop vaster mogen steunen. Maer indien er iemant eenig bedrogh tot 's landts nadeel in vindt, dat wij niet sien, wat schaedt verbetering?"

Hij was met de pensionarissen de Groot, Hoogerbeets en de Haan in 1618, tegenwoordig bij de handeling met Utrechtsche afgevaardigden, ten huize van den heer Trezel, om het afdanken der waardgelders, met het gevolg dat hij met nog negen zijner ambtgenooten door prins Maurits werd afgezet. De vroedschap van Gouda meende vertoogen te moeten doen, om de ophanden zijnde wederregtelijke verandering voor te komen. Maurits verscheen in den raad, de Lange deed, schoon te vergeefsch, eene ernstige vermaning om hem van zijn oogmerk te doen afzien. De Groot merkte naderhand in zijne *Verantwoording* (ofschoon hij dit lot van ganscher harte aan den burgemeester gunde) op, dat de handelwijze om denzelven vrij te laten, aanmerkelijk afstak bij die jegens hem en zijne medegevangenen gehouden, aan wien men deze bijeenkomst als de grootste misdaad in de sententie toekende.

De Lange was gehuwd met Maria Gerrits Oudeveld, en stierf den 12den Julij 1636.

Zie de Groot, *Verandw.* bl. 256; Koornhert's *Leven* voor het 1e d. zijner *Werken;* Brandt, *Hist. der Ref.* D. I bl. 766; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XII. bl. 209; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 17; Bilderdijk. *Gesch. des Vad.* D. VIII. bl. 46; de Lange van Wijngaerden, *Gesch. en Beschr. der Stad v. d. Goude,* D. II. bl. 735.

LANGE (Johan de) burgemeester van Gouda, zoon van Bonaventura de Lange en van Maria Elzevier, werd in 1697 te Bergen-op-Zoom geboren. In 1737 werd hij lid der vroedschap van Gouda, bekleedde sedert de aanzienlijkste stads- en staats-ambten, en had zeer veel invloed op het bestuur der gewestelijke geldmiddelen. Hij legde zijne betrekkingen neder in 1767 en overleed den 25sten December 1776.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 18.

LANGE (Gijsbert de) luitenant in Nederlandsche zeedienst, trad in 1697 over in Russische zeedienst, en overleed aldaar als luitenant-admiraal.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. IV. St. II. bl. 150; *Nav.* Bijbl. 1855, bl. CIX.

LANGE (Gijsbert de) in 1669 geboren, was in 1726 kapitein ter zee in dienst van deze landen, werd den 8sten Maart 1750 vice admiraal van 't Edel Mog. Collegie ter Admiraliteit en is den 25sten April 1755 te Amsterdam, in den ouderdom van 86 jaren overleden.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. V. bl. 48; *Nav.* 1854, bl. LXXXI. 1855, bl. CIX.

LANGE (Johannes de) geboren te Amsterdam, den 20sten Februarij 1708, studeerde te Leiden, werd predikant te Kastrikum en Heemskerk (3 Jan. 1734) te Jisp (27 Nov. 1735) en te Nijmegen (18 Dec. 1740), van waar hij in 1751 naar Amsterdam vertrok en den 20sten Febr. 1778 stierf.

Hij was in 1743 gehuwd met Machteld Clasina Vonk, dochter van W. Vonk, predikant te Amsterdam; die in 1756 overleed en waarvan hij ééne dochter naliet.

Hij schreef:

Reynardus Toelaer, predikant te Nijmegen, Verklaring van het H. Evangel. naar de Beschrijvinge van Marcus, van het begin tot het 2 vers van het XIII Hoofdstuk, vermeerdert met eenige Aanmerkingen en vervolgt tot het einde door deszelfs Amptgenoot Joh. de Lange, mede-bedienaar van 't H. Evangel. te Nijmegen Leijden, 1761. 3 d. 2de dr.

Ook schreef hij eene voorrede voor R. Toelaers *Verklaaring van Paulus' Brief aan de Galaten,* 1755. 4o.

Zie *Boekz.* 1761. *b.* bl. 325; H. de Jongh, *Alph. Naaml. van Boek.* bl. 352; H. Croese, *Kerkel. Register der pred. te Amst.* bl. 290; Wagenaar, *Amst.* D. VII. bl. 496.

LANGE (PIETER DE) vice-admiraal, leefde in 1712 en was gehuwd met Geertruyd van den Ende.

Zie *Nav.* 1852. bl. 220.

LANGE (PIETER DE) schout-bij-nacht, overleed den 11den Maart 1846.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. VI. St. I. bl. 477; *Nav.* 1855. bl. CIX.

LANGE (PETRUS DE), Amsterdammer, schreef:

Wonderen des Werelds, vervattende de uytstekenste Vreemdigheden en verwonderingswaerdige Saken, en alderley gewest des Werelds ontdekt, Amst. 1671. 4o.

Kort Kronykje, behelzende de voornaamste Geschiedenissen, die er in den tijd van 120 jaren van 't jaar 1550 tot 1670 in de Nederlanden als elders sijn voorgevallen; dienende tot een Eeuwige Gehengenisse voor ons en onse kinderen; alles uit de voornaamste Schrijvers bij een gestelt, welke en haar plaatsen worden aangewezen door P. de Lange, Amst. 1670. 12o.

De Batavise Romein, ofte alle de voornaamste Heldendaden, Ridderlijke verrigtingen en listige oorlogsvonden, in Veld- en Seslagen bij de Hollanders en Seeuwe uitgevoerd, sedert den jare 1492 *tot* 1661. *Vercierd met kopere platen*, Amst. 1661. 12o. Amst. 1781, 1783. 8o., met den titel: *De Batavische Romein, behelzende een Verhaal van de voornaamste Heldendaden der Nederlanden zoo ter zee als ter land.*

Historie van den Turkse en Ungerise oorlogh, Amst. 1664. 12o. m. pl.

Sweetse Wapenen, d. i. Oorlogen gevoert onder Carolus Gustavus der Tweeden Koninck in Polen, Pruysen en Denemarken, Amst. 1660. 12o. m. pl.

Tweede Deel der Nederlandsche historiën, ofte een vervolgh op d' Heer Johan van den Sande, van den jare 1648 *tot Soomermaand des jaars*, 1663, Amst. 1661, 1663. 12o. 2e en vermeerderde druk.

Zie Pars, *Naamr. van Bat. Schr.* bl. 113, 313, 359; Arrenberg, *Naamr.* bl. 295; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 27; de Wind, *Bibl. der Ned. Gesch.* D. I. bl 432.

LANGE (RUDOLF VAN) burgemeester van Kampen, was in 1655 een der gezanten van de Staten van Overijssel, die onderling verdeeld zijnde, zich tot de Staten van Holland vervoegden.

Zie Thurloe's, *Pap.* Vol. II. p. 462, 519, en verder Vol. III. p. 115; Aitsema, *Zaken van Staat en Oorl.* D. III. bl. 1111; de Witt, *Brieven*, D. I. bl. 168, 198, D, III. bl. 33; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XII. bl. 401.

LANGE (SEBASTIAAN DE) admiraal van Veere. Toen hij in 1572 trachtte te beletten, dat er door de Spaanschen voorraad in Middelburg werd gebragt, raakte hij tegen vier konings

schepen slaags, die hem, aan den grond geraakt zijnde, van alle zijden omsingeld hadden. Zijn volk zich door zulk een overmagt genoegzaam verwonnen achtende, wist welk een lot het, indien het in 's vijands hand viel, wachtte, dies men goedvond liever den brand in de kruidkamer te steken, 't geen door een hunner ook stoutmoedig volbragt werd.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* fol. 72; Hooft, *Ned. Hist.* bl. 230; van den Bosch, *Leven en Daden der Doorl. Zeeh.* bl. 221; la Rue, *Heldh. Bestand*, bl. 192; J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. krijgsw.* D. I. bl. 177, 298; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. II. bl. 71, 201, 202.

LANGE (WILLEM WILLEMSZ. DE) burgemeester van Enkhuizen, die te gelijk zitting in de admiraliteit hebbende, in 1653 beschuldigd werd, het verkoopen van twee prijzen, die nog niet eens verbeurd verklaard waren, tegengehouden te hebben. Zijn huis werd in het oproer van dat jaar, vernield en geplunderd.

Zie *Holl. Merc.* van 1653; Thurloe's *Pap.* Vol. I. p. 294, 300, 301, 307, 315, 316; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 286; Bilderdijk, *Gesch. des Vad.* D. IX bl. 78.

LANGE (LAMBERTUS DE) krankbezoeker bij de Luthersche gemeente te Amsterdam, schreef:

Noodige Grondstellingen of Leerpuncten, dewelke tot d' kennisse van den waaren godsdienst behooren: Bevattelijk voorgesteld, na de ordere van de Catechismus Lutheri kortelijk verklaard, en uyt de H. Schriftuur bevestigt. Vraags-wyse opgestelt tot oeffeninge van de Catechismus Lutheri kortelijk verklaard, en uyt de H. Schriftuur bevestigt. Vraags-wyse opgestelt tot oeffeninge voor de Aanwassende Jeugt, maar wel voornamenlijk ten dienste van diegene, dewelke haar tot des Heeren H. Avondmaal willen begeven. Zeer bekwaam voor alle Christelijke Huisgezinnen, Amst. 1724. 1733. 8o. (7e druk *op nieuws overgezien en verbeterd.*

In dit onderwijs-boekje raadpleegde hij meer zijne godgeleerde studie dan de voor de gemeente noodige godsdienst kennis.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. kerk*, St. I. bl. 54.

LANGE (WILHELM DE). Op den Catalogus van Handschriften van J. Schouten, bl. 67, komt voor zijn album, waarin onderscheidene dichtstukjes, meestal van Theodorus Rodenburg en ook van eenige anderen, in het begin der zeventiende eeuw, fraai geschreven en met vele inscriptiën met gouden letters versierd, langw. 4o.

LANGEBAARD (PIETER DIRKSZ.) Zie DIRKSZ. (PIETER), bijgenaamd *Langebaard*.

LANGEDULT (Petrus), doopsgezind predikant, maakte zich als godgeleerde en dichter bekend door:

Christelijke Zedekonst of christelijke verbeeldinge der deugden en ondeugden, Leijd. 1684. 4o.

Aantekeningen of verklaaringen over het geheele N. Test. als mede over de Klaagl. van Jeremias, Amst. 1687. fol. Met titelplaat van Luiken.

De aanteekeningen op de Klaagliederen verschenen ook afzonderlijk.

Christus lijdende en verheerlijkt; het allerheylzaemste trsp. (m. d. Sp.) *unus homo nobis patiendo restituit rem.* m. k. pl. Amst. Aert Dircksz. Oossaan. 1684. kl. 8o. Witsen Geijsbeek noemt dit treurspel een zwakke copy van de Deckers *Goeden Vrijdag*.

Zie Mourik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 297; *Nav.* D. VI. bl. 172; *Cat. eener uiterst zeldz. Verz. van Holl. Bijbels* enz. verzam. door F. Muller, bl. 85; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 148; Onduen, *Poëzy*, D. II. bl. 73; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. *b.* bl. 132.

LANGEDIJK (Antje) eene dichteres te Zunderdorp, van wie o. a. een *Treurgalm op het seer droevig en ontijdig afsterven van Sijne Hoogvorstelijke Doorluchtigheid, den Heere Willem Carel Hendrik Friso*, 3 Nov. 1751.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 153.

LANGELE (Martinus) een portretschilder in de eerste helft der zestiende eeuw. In 1654 graveerde J. Matham een fraai portret van Caspar Streso, naar zijne schilderij.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 945.

LANGEMEENSCHE (Jason van) rector der Latijnsche school te Middelburg, was reeds vroeg de hervorming toegedaan. Den 27sten September 1567 werd hem aangezegd, dat hij de school na twee maanden moest ruimen: men betaalde hem tot St. Jans Mis 1569, en liet de school toen waarnemen door Mr. Gillis Adriaansen, priester en meester in de arme school, tot dat zijn opvolger Hubertus Stuits van Hubergen (1569) werd aangesteld, waarna er met 's bisschops overleg, verbeteringen in de school werden gemaakt. Hubergen diende tot den overgang der stad aan de Staatschen (1574) en werd opgevolgd door Robertus de Vlaming of Flaminius.

In 1580 begaf zich Langemeensche tot de Hervormde gemeente en hield school op den *korten burgt*, naast de Paauw in het huis van den heer Willem Roels. Naderhand verliet hij de stad, doch keerde den 31sten Augustus 1597 terug,

doch stierf kort daarna, en werd den 30sten October 1598 in de Oude Kerk begraven.

Zie 's Gravezande, *Tweede Eeuwget. der Middelb. Vrijheid*, bl. 53, 130, 478.

LANGEN (W. DE) dichter van de *Invallende Gedachten*, Amst. 1670. 12o.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 353.

LANGEN (JERONIMUS VAN) luitenant kolonel bij het regement kurassiers, onderscheidde zich in den veldslag bij Friedland, aan welks uitkomst de Hollandsche troepen medewerkten, en die onmiddelijk den vrede te Tilsit (den 7den en 9den Julij 1807) ten gevolge had.

Zie *Doc hist. et réflex. sur le gouvern. de la Holl. par Louis Bonaparte*, (Paris 1820) T. II. p. 107; Bosscha, *Ned. heldend. te land*, D. III. bl. 260.

LANGEN (DR. JOHAN) werd den 16den Julij 1516 door de Staten van Overijssel, met Hendrik ten Spillen, aan de drie Staten van Utrecht gezonden, ter zake der translatie.

Zie *Chron. van het Hist. Gen.* D. IV. bl. 151.

LANGEN (J. PIEK VAN) schreef:

Neerlands betrekking met andere staten, volken en mogendheden, gr. 8o. 1818. Dordr. Blussé en van Braam.

Aanhangsel en alphabetisch register op het volledig zamenstel van konvooijen en licenten, 1817. Dordr. A. Blussé en Zoon.

Algemeen alphabetisch register op het bijvoegsel tot het staatsblad en Officiel Journaal van het Koningrijk der Nederlanden, over de jaren 1803—1822, gr. 8o. 1825. Dordr. Blussé en van Braam.

LANGEN (STEPHANUS JACOBUS VAN), geboren te Leiden in 1758, was in 1789 lid van het uitvoerend bewind en overleed te Breda 27 Maart 1847.

LANGENBERG (ROELANT VAN) leefde in het midden der zeventiende eeuw te Dordrecht, en maakte zich als schoonschrijver bekend.

Zie Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 118.

LANGENDIJK (DIRK) »verdienstelijk en tot hiertoe bij ons onovertroffen teekenaar" werd in 1748 te Rotterdam geboren en door D. A. Bisschop, sieraad- en rijtuigschilder aldaar onderwezen. Welhaast liet hij zijn meester verre achter zich, en verkreeg hij allengskens eene groote vermaardheid als teekenaar van oorlogstooneelen en voorvallen die er mede in verband stonden, zoo als kapitale veldslagen, het springen van kruidwagens en bommen, legerkampen, schermutselingen, bestormingen, marschen, rooverijen, brandstichtingen. »Hij tee-

kende die", schrijft Immerzeel, »op eene zoo verwonderlijk kunstige en natuurlijke wijze, dat zij den toeschouwer als bij dergelijke gebeurtenissen zelven verplaatsten en hem wegsleepten door het vuur zijner verbeelding en de kracht en waarheid der uitdrukking. Rijk in ordonneren, treffend in zijne effekten, naauwkeurig in het teekenen, zelfs van de zwaarste positien van paarden en krijgsvolk in het heetst van het vuur, onnavolgbaar meesterlijk in zijne geestige pen- en penseelsbehandeling, heeft al het teekenwerk van Langendijk een zoo kunstig karakter, dat het door de bedrevenste hand niet naar eisch te copieren is, vooral ziet men hem in zijne kracht in composities met niet te kloeke stoffaadje." Dat ook in grootere figuren zijne meesterhand kennelijk is blijkt onder anderen uit zijne door M. de Sallieth zoo breed en voortreffelijk gegraveerden *slag bij Nieuwpoort* en *onderneming op Chattam*. Zijne teekeningen, meestal omgetrokken met spijkerinkt en afgewerkt met O. I. inkt, zijn zeldzaam en worden vooral te Rotterdam bij kunstliefhebbers en inzonderheid bij den zoon van den heer Lokhorst, zijn groote beschermer, bewaard. In de verzameling van Teylers stichting vindt men 48 uitmuntende teekeningen, krijgstooneelen voorstellende. Ofschoon er kabinetstukjes met paarden en gevechten van hem voorkomen, acht men echter zijn schilderwerk minder.

Kramm geeft een uitvoerig berigt over zijn etswerk en noemt de zeldzaamste op. Ook vindt men bij hem een belangrijk berigt over de portretten van dezen beroemden kunstenaar.

In het Museum-Boymans te Rotterdam, vindt men zijn door zijn vriend, Jan Baptist Scheffer, de vader van den beroemden Arend Scheffer, vervaardigd portret, waarnaar eene gravure uitgaat. Ook bevinden zich twee min bekende portretten van hem in het Prent-kabinet van de Akademie te Leyden. Hij is door Bemme geëtst. Gerard van Nijmegen vervaardigde een gedicht ter eere van dien grooten kunstenaar. Ongelukkig gehuwd en te weinig zelfkracht bezittende om zich mannelijk boven zijn noodlot te verheffen, zocht Langendijk zich troost in verdoovende middelen. Hij stierf den 15 December 1805.

Zie behalve van Eynden en van der Willigen, en Nagler, Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 157; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 946; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst en Wetensch.* o. h w. Collot d'Escurij, *Hollands roem in Kunst en Wetensch.* *Cat.* van Dam van Brakel, bl. 61; Muller, *Cat. van Portretten.*

LANGENDIJK. Volgens den heer Kramm is het onzeker of de volgende schilderij: »*Een zeer ruime Catholijke kerk, waarin de Mis gecelebreerd wordt,* voor *f* 71 op de verkooping der schilderijen bij Gerard Hoet verkocht, van Pieter of van een anderen Langendijk is, wijl zijn

schilderwerk, zoo weinig bekend, met de genoemde som niet betaald wordt.

Zie *Cat. van Schild.* bij G. Hoet, D. I. bl. 693; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 945.

LANGENDIJK (JAN ANTONIE) zoon van Dirk Langendijk, werd in 1780 te Rotterdam geboren, oefende zich eerst onder zijn vader in de teekenkunst en deed in jeugdigen leeftijd eene reis naar St. Domingo. Bij zijne terugkomst hield hij zich achtervolgens te Rotterdam, Brussel en 's Gravenhage op, vestigde zich te Amsterdam en overleed aldaar in 1810. Hij arbeidde in den geest van zijn vader en leverde teekeningen in kleuren en O. I. inkt.

Volgens Immerzeel, Nagler en Heller, zou hij belangrijk etswerk hebben gegeven, doch Kramm verklaart het niet te kennen, tenzij er in de eerste omtrekken op de etsplaat om die daarna in aqua tinte op te werken, daaronder moet verstaan worden. *De Slag van Waterloo*, aan den prins van Oranje opgedragen, 1817, in kleuren gedrukt, en de onafgewerkte *opstijging eener luchtbalon bij Rotterdam*, 1804, worden als zijn etswerk genoemd. Uit zijn graveerwerk, in aqua-tint-manier vervaardigd, zoo als de *Hemelvaart van Christu* met de elf apostelen, bij J. C. Hagedoorn, Amst. in plano, en 't *Doorbreken van de Langedijk bij Redichem*, op den 30sten Januarij 1809, bij N. van Kamphoff, in het zelfde formaat, beide te Amsterdam uitgegeven, blijkt dat hij geen kennis van dat vak had. Zijne teekeningen van historischen aard, zoo als de *Komst der Franschen* in 1794; *Het landen en vertrek der Engelschen* in 1799, door C. Brouwer en H. Roosing sc, in plano, worden door Kramm op hooger prijs gesteld.

Zie *Indic. du dessin, réprés. la bat. de Waterloo, le* 18 *Juin* 1815, *au moment que son A. R. le Prince d'Orange fut blessé*, par J. A Langendijk Dz. met facsim. kl. 8o.; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 157; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 947.

LANGENDIJK (JAN KLAASSEN), een Amsterdamsch koopman, stevende in 1655, met een door hem zelven gewapend schip, voerende dertig of veertig man, naar Cayenne, en nam van dit eiland, als van een verlaten plaats, (hij vond er geen enkele Christen meer) bezit. In 1659 stond hij, niet genoeg bemiddeld tot het in bloei brengen eener volkplanting, 't bebouwen der gronden, 't maken van suikermolens enz., zijn regt aan de O. I. Maatschappij af, die er een jood, Nassy genaamd, als gouverneur op plaatste, en er van tijd tot tijd eenige menschen heen zond, die er een stedeken bouwden, tot dat Tracy hem in 1664 in hunne vreedzame bezitting stoorde en weder van daar verdreef.

Zie Wicquefort, *Hist. de Holl.* Liv. 14. p. 89, et 90; van Wijn op Wagenaar *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 72, 73.

LANGENDIJK (PIETER), zoon van Arend Kort, die zijn geslachtsnaam met dien van zijne geboorteplaats Langendijk, bij Alkmaar, verwisselde, en van Anneke Nieuwenhuizen, werd den 25 Julij 1683 te Haarlem, waar zijn vader metselaarsbaas was, geboren. Naauwelijks zes jaren oud, verloor hij zijn vader, wiens weduwe de kostwinning, onder het opzigt van eenen meesterknecht aanhield, 'twelk echter van korten duur was. Zij zette vervolgens, door goede vrienden ondersteund, een lijnwaadwinkel op en zond haar zoon, nu omtrent tien jaren oud, naar Amsterdam, waar zij hem bij den door zijne schriften zeer bekenden Willem Sewel ter woon bestelde, bij wien hij de gronden der Latijnsche taal leerde. Een geruimen tijd (hoe lang is onzeker) bij dezen gewoond hebbende, was zijne moeder, eene spilzieke en kwalijk oppassende vrouw, genoodzaakt zich van haren winkel te ontdoen. Zij vertrok hierop met haren zoon naar 's Hage, waar zij zich van een winkeltje kommerlijk geneerde. De zoon oefende zich intusschen in de teekenkunst, doch deze leverde hem geene broodwinning op, waarop hij zich een weefgetouw aanschafte, en hij zich zoo lang bevlijtigde tot dat hij garen-damast en servetgoed weven kon. Hij zelf teekende de patronen, en geraakte door zijne vorderingen in de teekenkunst bij de Haagsche liefhebbers in kennis en achting, inzonderheid bij den kunstschilder Hendrik van Pola, wiens teekeningen, verbeeldende *de Fabel van Psyche* hij naderhand met vijftig bijschriften vereerde. Met de voortbrengselen van zijn weefgetouw naar Amsterdam vertrokken zijnde, geraakte hij in kennis met den heer Prado, die hem tot meesterknecht over zijnen weefzolder aanstelde. Hij zette zich nu met zijn moeder te Amsterdam neder, werd kantoorbediende bij den heer Jan Brand, die hem de patronen zijner zijden stoffen liet teekenen, welke zoo bevielen dat Abraham Verhamme hem later, op een jaarwedde tot zijn patroonteekenaar aannam, in wiens dienst hij negen jaren bleef.

Nu begon zich bij hem ook de lust tot beoefening der dichtkunst te openbaren, en een der eerste, zoo niet het eerste gedicht, dat onder zijn naam verscheen, is een lofdicht voor het eerste deel van de werken van Jan van Gysen in 1707 te Amsterdam in het licht gekomen. In dit werk komen ook eenige door hem geëtste plaatjes voor, die echter uitnemend slecht zijn. Beter zijn die welke voorkomen in zijn blijspel *Don Quichot op de Bruiloft van Kamacho*, in 1712 te Amsterdam uitgegeven en zijne zes of twaalf prentjes naar P. Barbiers, volkstypen, zoo als *gebrekkige bedelaars*, *zotten*, *schoenpoetsers*, met een vierregelig toepasselijk vers, en zes stuks landschappen, onder de onbeschreven prenten op 's Rijks Museum

te Amsterdam. Ook graveerde hij titels van onderscheidene tooneelspelen, als onder anderen, op dat van *Amosis, Treurspel door J. Nomsz*, Amst. 1767 in kl. 8o.

Zijn *Don Quichot* werd in 1711 driemaal na elkander op den Amsterdamsehen schouwburg vertoond. Later verbeterde hij dit stuk, 'tgeen hij op zijn zestigjarigen leeftijd naar den beroemden roman van dien naam van Cervantes vervaardigde en in den *Tooneelkijker* even scherpzinnig als uitvoerig beoordeeld is. In 1712 gaf hij nog twee andere spelen, het kluchtspel *De Zwetser* en *Het wederzijds Huwelijksbedrog*. Het laatste dichtte hij, »tot leering en ter verfoeijinge van een gebrek, dat al te veel bij onzen landaart (was) ingeslopen, namelijk kaal en grootsch te zijn, en het laatste door bedrog staande te houden." In 1715 volgden *Krelis Louwen, of Alexander den Grooten op het Poëtenmaal*, door den Amsterdamschen dichter E. J. Roullaud in het Fransch overgezet. (*Alexandre le Grand, ou le Paysan roi* 1751) en *De Wiskunstenaar of het gevlugte Juffertje*, door zijn levensbeschrijver voor het uitmuntendste zijner spelen gehouden, en, doch zonder zijne toestemming, zijne *Boertige Beschrijving van den Amsterdamschen schouwburg bij het vertoonen van Aran en Titus*.

Hoewel hij als tooneeldichter het meest tot het blij- en kluchtspel geschikt was, besloot hij ook zijne krachten aan het treurspel te beproeven, en berijmde het derde en vierde deel van den *Cato* van Addison, waarvan zijn vriend, Herman Angelkot, de beide eerste deelen in dichtmaat had overgezet. Ook vertaalde hij het treurspel *Julius Cezar en Kato*, gevolgd naar den Franschen *Kato* van Descamps, die in 1722 in het licht verscheen. Hij zelf begreep echter dat het treurspel zijne zaak niet was, en hield zich sedert aan het blijspel. De dwaasheden van het berucht actie-jaar, 1720, gaven hem stoffe tot twee blijspelen *Quincampoix, of de Windhandelaars*, 'twelk in hetzelfde jaar vijftien maal achter elkander op den Amsterdamschen schouwburg werd vertoond, en *Arlequyn Actionist*, met zinnebeeldige vertooningen, tusschen den 28 October en den 23 November, tien maal ten tooneele verscheen. Behalve deze oorspronkelijke blijspelen, vertaalde hij ook een Fransch blijspel *De Bedriegerij van Cartouche*, dat, door de akeligheid die de vertooning van 't schuim der gaauwdieven, natuurlijk verwekte, slechts driemaal te Amsterdam ten tooneele werd gevoerd en eenige jaren ongedrukt bleef leggen, totdat hij het in 1732 in het licht gaf. Na zijnen dood verschenen *Xantippe of het booze wijf des filosoofs Socrates beteugeld; Papirius of het oproer der vrouwen binnen Romen*, en *Spiegel der vaderlandsche Kooplieden*, welk laatst tooneelstuk door hem niet voleindigd, door twee Amsterdamsche dichters beschaafd, voltooid en in het licht gegeven is.

Zijn tijdgenooten noemden hem den Nederlandschen Plau-

lus, den Livius van het Spaarn, Mosschus en Homerus, met wie Dirk Smits hem in een winderig lofdicht vergelijkt. Witsen Geysbeek stelde hem in gelijken rang met Molière. Het boertige en comische was de hoofdtrek van Langendijks dichtgeest. Zijn vernuft gaat echter somtijds de grenzen van het betamelijke te buiten, en zijn smaak in het comische is niet zeer beschaafd.

Mogelijk was de eeuw en gemeene taal, die men in sommige, zelfs in de geestrijkste stukken ontmoet, een schatting, die hij zijnen tijd bragt. Puntig en geestig zijn zijne snel-, punt- en kuipdichten; verdienstelijk zijne *Herders-*, *Wachters-* en *Veldzangen*, gelijk ook sommige zijner *Bruiloftsdichten*, en hoever hij het in het *Hekeldicht*, indien hij er zich op toe had gelegd, gebragt zou hebben, blijkt uit het snerpend gedicht in den smaak van Persius, getiteld: *De Zwitsersche eenvoudigheid, klagende over de verdorvene zeden veler Doopsgezinde of weerlooze Christenen*, het eerst voorkomende in de twee kwartodeelen zijner gedichten en blijspelen, in 1721 te Amsterdam bij de Wed. B. Visscher gedrukt, waarin ook zijn beeltenis door Houbraken in koper gebragt, voorkomt. Ook had hij deel aan eenige schemp-schriften onder den titel van *Kool- en Spreeuw-dichten* uitgegeven. Zoo zijn de dichtstukjes, *Merkurius aan de Amsterdamsche Poëeten*, *de Luciaansche weergalm* en *Een snuifje voor de ontstelde harssenen van de Hekelbaersventers*, schoon hij ze nooit openlijk voor de zijnen verklaarde, van zijn maaksel.

In 1720 benoemde hem de Haarlemsche rederijkerskamer *Trouw moet blijken* tot haren factor, eene waardigheid, die hij tot zijn dood toe bekleedde, en hem verpligtte den eersten dag van ieder jaar een ernstig dichtstuk te leveren. Reeds had hij in 1719 voor die kamer zijn *Emmanuel of jaarzang op de geboorte onzes Zaligmakers* gedicht, met den aanvang van 1720 een *Lofkrans voor zijne geboortestad* gevlochten, waarin hij zijne ervarenheid in de vaderlandsche oudheid- en geschiedenis blijken liet. Nu verkoos hij met het nieuwe jaar van 1721 de *Rampen des voorleden jaars* te zingen; welke dichtstukken gevolgd werden door den *Lof der Dichtkunst* en het *Lofdicht op het Eerebeeld van Laurens Koster*, totdat hij in 1724 het *Leeven der Hollandsche Graaven in jaardicht* beschreef die in 1745 in twee boekdeelen, versierd met de beeldtenissen der graven naar de aloude tafereelen op het raadhuis te Haarlem, aldaar bij J. Bosch het licht zagen.

Later begon hij in denzelfden smaak het *Leeven van Willem I* in jaarzangen, dat hij tot het beleg van Leiden in 1574 voortzette. Beide deze epische gedichten zijn weinig meer dan berijmde geschiedenissen, en hebben meer historische dan poëtische waarde, zoo ook zijne *Beschrijving van Kleef en deszelfs aangename landsdouwen* enz. Amsterd.

1747. 4o. met pl. en *Levensloop der Aartsvaderen, van Adam, Noach en Abraham, en de geenen, die in hunnen tijd geleefd hebben, in saamen en alleen-spraaken*, Amst. 1763. in pl. met pl. gr. 8o. Ook gaf hij met Claas Bruin bijschriften bij de *Tafereelen der eerste Christenen, bestaande in XCII kunstplaten van Jan Luiken.*

Doch keeren wij tot de levensloop van onzen dichter terug. Nadat de tijd, voor welken hij zich bij den heer Verhamme verbonden had, was geëindigd, beproefde hij, buiten vaste verbindtenis, zijn bestaan te vinden, en daar zijne patronen te Haarlem sterk gezocht waren, vestigde hij zich aldaar. Hier had hij een ruim bestaan, doch zijne moeder wist in sterken drank en verwaarloosd huisbeleid de overwinst aanhoudend door te brengen. In den winter van 1724 kreeg hij een ongemak aan de oogen. Dit stelde hem buiten staat om te teekenen, zoodat hij zijn damastfabriek weder opvatte, die hij na het herstel van zijn gezigt aanhield en verder uitbreidde.

Toen zijne moeder in 1727 was gestorven, huwde hij in September van dat jaar met Johannetta Maria Sennepart van Amsterdam, die hij reeds 15 jaren gekend en bemind had. Behalve hare kwistzucht, was zij ziekelijk van ligchaam en ongemakkelijk van aard. Met veel langmoedigheid droeg Langendijk den last hem hierdoor opgeleid, tot in den jare 1739, wanneer zij hem door den dood ontviel.

Thans ook van dezen last ontheven, zou men denken dat de dichter nu in ruimte en onbekrompenheid zijne dagen geëindigd zoude hebben, doch, wat er ook de reden van geweest zij, het tegendeel was waar. Hij vond zich in 1747 door geldgebrek genoodzaakt, zijne boeken en prenten, nevens het grootste gedeelte van zijnen inboedel, te gelde te maken. Een ellendige ouderdom ware hoogstwaarschijnlijk zijn deel geworden, had de magistraat van Haarlem zulks niet verhoed, door hem tot historie-schrijver der stad te benoemen, en hem eene plaats in het Proveniers huis aan te bieden. Hierin leefde Langendijk nog zeven jaren, en verdeelde zijn tijd tusschen het vervaardigen van blijspelen en gedichten en tot het verzamelen van bescheiden en het maken van aanteekeningen voor eene nieuwe uitgaaf van S. Ampsins, *Beschrijving der stad Haarlem* van 1682, in het licht verschenen. Deze aanteekeningen zijn door van Oosten de Bruin voor zijne *Stad Haarlem en haar Geschiedenisse*, Haarl. 1765 in fol. gebruikt.

Hij overleed den 18den Junij 1756, in den ouderdom van bijna 73 jaar, nadat hij vijf dagen te voren tot de gemeente der Doopsgezinden toegetreden, en door den predikant Jan Visser gedoopt was. Na zijn dood (1760) verscheen te Haarlem bij J. Bosch, het vierde deel zijner gedichten met zijn leven. Abraham de Haen, Pieter de la Rue

en Philips Zweerts, vervaardigden bijschriften onder zijne afbeelding.

Zie Leven van P. Langendijk achter het 4de deel zijner gedichten; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 22; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetensch.* D. bl. Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb* D III. bl. 149; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 156; de Vries, *Gesch. der Dichtk.* D. II. bl. 64; *Epigr. Anth.* Siegenbeek, *Bekn. Gesch.* van Eijnde en van der Willigen, *de Dichtk.* bl. 249; *Tooneelk.* D. III. bl. 68; *Amst. Schoub.* D. II. No. 69, bl. 230; *Leven der Ned. Schild.* D. II. bl. 364; Kramm, *Leven en Werken der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 947; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* A. van Halen, *Pars Poët. Bal.* bl. 66, 134, 148; Smits, *Nagel. Ged.* D. I. bl. 251; Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 247; *Cat. der Maatschappij van Ned. Letterk.* D. I. bl. 149, *b.* bl. 132, 216; D. IV. (2) 615—625, 647, 648, A II. 140; *Cat. Bibl. publ. Harl.* bl. 143; *Cat.* Witsen Geijsbeek, bl. 17; *Cat.* van Voorst, (mss.) p. 182, (Letter) p. 79; *Cat.* Oosten de Bruijn, p. 138; *Cat.* van der Aa, bl. 83; *Cat.* Wiselius, bl. 43; *Cat.* te Waier, bl. 378; *Cat.* J. Koning, (Mss) bl 83; *Cat.* J. Schouten, bl. 35; Muller, *Cat. van Portr.*

LANGENES (Barend) aan wien de Staten, bij resolutie van den 10den Junij 1637, het waarmerken der uit te geven exemplaren van de nieuwe bijbelvertaling, opdroegen.

Zie *Groot Plakaatb.* D. I. bl. 191; *Kerk. Plakaatb.* D. I. bl. 27. *Nav.* D. VII. II. 288, D. VIII. bl.

LANGENES (Henricus) van Amsterdam, studeerde te Utrecht en verdedigde aldaar onder Lampe, in 1723, eene *Dissertatio Theologica de personalitate του λογου*, werd in 1726 als proponent te Etershem en Schardam, en in 1727 te Venhuizen beroepen, waar hij den 27sten April 1747 vrijwillig afstand deed (met een pensioen van ƒ 350), wegens verzwakte geestvermogens, en overleed te Buiksloot, 30 Augustus 1750, oud bijna 54 jaren. Hij schreef, behalve de genoemde *Disputatio*, in 1723 te Utrecht in 4o. uitgegeven:

Verzameling van Bijbelstoffen, Enkh. 1734. 2 d. 4o.
Verklaring over de klaagliederen van Jeremia, Amst. 1753. 4o.
Leerreden over de Steenrotze uit Exod. XVII: 6, Amst. 4o.
Over het Vierde Gebod.

Zie de Paauw, *Verv. op M. Veeris Naaml. der Pred.* bl. 121. Mourik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schr.* Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 296; *Cat.* de Gove, p. 43.

LANGENHEIT (Kaspar) een beoefenaar der wijsbegeerte, die zich in den aanvang der achttiende eeuw in Frankrijk ophield. Hij vertaalde en gaf met zijne aanmerkingen in het licht, de *Vorst* van Machiavel — Nicolai Machiavelli *Florentini Princieps, interprete Casparo Langenheit Philosopho, qui sua ei Commentaria adjecit*, Amst. 1699. 8o., — en droeg

het aan den hertog van Bourgondie op. Petrus Rabus noemt hem, »den schranderen Langenheit" geeft in zijn *Boekzaal van Europa*, een uitvoerig verslag van dit werk, en deelt daarin een *betoog dat de beesten geen gevoelen hebben* van hem mede. Nopens dit laatste zegt hij: »dat dit betoog door Langenheit op eene wiskonstige wijze, zoo kragtig is uitgewerkt, dat het niemand zal ontzenuwen.

Zie P. Rabus, *Boekz. van Europa*, 1697. D. I. bl. 54, 1701. D. II. bl. 648.

LANGENHOVEN (J. VAN) schreef:

Korte Beschrijving van de optreckens des Pr. van Orangiën van Nieumegen naar de Mase enz. 'sGrav. 1633. fol.

Zie *Cat. Bibl. Thys.* p. 69.

LANGENIUS (PETRUS) rector der Latijnsche school te Weerd, gaf in het licht:

Exhortationes ad Veritatem, versu elegiaco, Admonitoriae aliquot Praeceptiunculae ad Pietatem.

Dialogus de mundi cupidine aspernanda, versu elegiaco, Antv. typis Loëi, 1556. 8o.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 60; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 986.

LANGERAK (JAN VAN). Toen van Arkel, heer van Heukelom, in den aanvang van 1436 Utrecht poogde te verrassen, mislukte dien aanslag, veroordeelde de Raad der laatstgemelde stad 17 gevangenen ter dood, en zond een stadsbode aan Jonkheer van Brederode, Dirk v. d. Merwe en heer Jan van Langerak en zijn broeder, om hen uit te noodigen bij deze buitengewone regtspleging tegenwoordig te zijn.

Zie Kemp, *Beschr. van Gorkum*, bl. 254; Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 469.

LANGERAK (GIJSBRECHT VAN) een krijgsman, die in een hevig gevecht tusschen de Stichtschen en Hollanders in 1348, in handen der eersten viel.

Zie Joh. à Leydis, *Chron. Comit. Holl. Libr.* XXIX. Cap. II. Veldenaar, bl. 84; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. III. bl. 274.

LANGERAK (ELBURG VAN) dochter van Jan, baron van Langerak, door de geslachten van Teilingen en Brederode uit de eerste graven van Holland voortgesproten, en van Aleide van Polanen, dochter van Otto van Polanen. Zij legde in 1401 den eersten steen van de kerk te Asperen, en huwde Rutger, baron van de Boetselaar, zoon van Wessel, door welk huwelijk de baronie van Asperen aan dat geslacht kwam.

Zie Beekman, *Beschr. der Stad en baronie van Asperen*, bl. 63. Oudenhoven, *Beschr. van Holl.* bl. 302; *Bat. Ill.* bl. Goudhoeven, *Chron. van Holl. en Zeel.* Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII, bl. 28.

LANGERAK (MARGARETHA VAN) van 1349—1358, abdisse van Rijnsburg.

Zie *Ned. en Kleefsche Oudh.* D. II. bl. 306; Pars, *Katw. Oudh.* bl. Schotel, *de Abdij van Rijnsburg*.

LANGERAK (JAN, heer VAN) een edelman en ridder uit de veertiende eeuw, de regterhand van den niet zeer krijgshaftigen Jan van Chatillon, graaf van Blois. Bosscha noemt hem den eersten Nederlandschen artillerist en ingenieur van eenige verdienste, een ridder van veel overleg en bekwaamheid. Hij was kastelein van het slot te Schoonhoven in 1361, toen aldaar reeds eene donderbuskamer, althans donderbussen voorhanden waren. Op zijn eigen slot te Langerak had hij in 1368 ook donderbussen, en hij bestuurde in 1371 het beleg van Lobith.

Zie de Lange van Wijngaarden, *Beschr. der Heer. en Stad van der Goude*, bl. 710, 339; Bosscha, *Neêrl. held. te land*, D. I. bl. 103, 104.

LANGERAK (CHRISTOPHORUS VAN), Remonstrantschgezind leeraar, werd in 1619 door de Utrechtsche Synode afgezet als predikant van Harmelen, weigerde stilstand te teekenen en werd den 6den October gebannen, om binnen acht dagen het land te verlaten. Den 5den Augustus 1629 werd hij door de vergadering verzocht Tiel te bedienen. Hij was in de vergadering van 6 tot 9 Februarij 1621 te Antwerpen. Met Liesselius en Paschier werd hem door de vergadering in de schuilplaats (1624) de bediening van Rotterdam en Bleiswijk opgedragen. Toen hij in 1632 tot leeraar te Waddingsveen werd aangesteld, woonde hij reeds sedert eenigen tijd te Gouda, waar zijne huisvrouw eene nering had, en bediende die gemeente met Lomannus in commissie. Ook bleef hij daar wonen, terwijl hij de gemeente te Waddingsveen bediende, wijl de gemeente aldaar nog geene woning had voor haren predikant. Hij legde in 1658 grootendeels zijne dienst neder. In 1660 ter groote vergadering te Rotterdam gekomen, moest hij door ziekte naar huis keeren, en overleed in hetzelfde jaar.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 970, 971; Tideman, *de Rem. Broed.* bl. 47, 73, 192.

LANGEREN (ARNOLDUS FLORIS VAN) of Langren, Langelaer, zoon van den volgende, beoefende de graveerkunst, en vervaardigde geographische kaarten. Behalve die hij met zijn vader bewerkte, gaf hij:

Oceanus Aethiopicus, in de *Beschrijving van de gantsche*

Custe van Guinea (door Linschoten?) Amst. bij Cornelis Claes, 1596. fol.

Hij komt ook voor, in 1628, als *sphérographe du roi* (d'Espagne), gepensioneerd met 300 Livres en later als *cosmographe du* (même) *roi*, met 480 Livres, *pour être employé en affaires secrètes*.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 948; Gachard, *Rapport au ministre de l'intérieur sur les documents concernant l'Hist. de la Belgique à Selle*, Bruxelles 1841. p. 325, 328.

LANGEREN (Jacobus Floris van) of Langren, Langeraer, vader van Arnoldus Floris, verwierf zich als cosmograaph, mathematicus en beoefenaar der graveerkunst, een grooten naam. Hij was niet, gelijk sommigen willen, van Langres in Frankrijk afkomstig, maar van het gehucht Langelaar, nabij Grave, of van het dorp Langeraar bij Alphen, afkomstig. Hij en zijn oudste zoon Arnoldus, waren onbetwistbaar de eerste kunstenaars der globes of wereldkaarten, die de beide halfgronden voorstellen, vervaardigd hebben. In 1580 zonden zij zulk een platte wereldkaart aan de meeste regeringsleden en staats-collegiën, blijkens het volgende request: Aen de edele, erentfeste, hoochgeleerde, wyse, voorsienige, seer discrete Heeren raeden des Forstendoms Gelre ende Graefschap Zutphen, zyne gebiedende raeden. Verthoont met alle eerbiedinge UEdele dienaar Arnold Floris van Langelaer, dat hy suppliant ende zyn vader Jacob Floris van Langelaer, d'eerste zyn geweest die de globes tot directie van de seevaert t' hoeren grooten costen ende merckelicken dienste van deese landen hebben geinventeerd gehad, gelyck hy nu oock met veele moeyten, extraordinaris artens ende arbeyt geïnventeert, gemaeckt ende van nieuws in 't licht gebracht heeft, een seer correcte ende schoone Globum terrestrem, van de grootste forme, waarvan hy eenige aen verscheide collegiën ende aen de Heeren van dien in 't byzonder gepreesenteert ende vereert heeft, als namelyck aen Syn Excellentie, die deselve (met vooroordeel van Mr. Stevyn) seer behaghelyck ende in goeden dancke hebben ontfangen enz.; volgende hetwelcke hy suppliant insgelyks aen UWE. (als aen zyn competente overheeden, door dien hy suppliant van vader ende moeders wegen deeser stads afkomstigh is), is doende, roerende denzelven Globus met wapen ende inscriptie Uw-Edele toegeschreven ende vereert enz. De aanvang van het opschrift dezer Globe luidt: In descriptione hujus Globi enz. en het slot: Vale et fruere. Jacobus Florentius, Sculptor, auctor Arnoldus Florentius, Amstelredami Ao. Dni 1580. Hij had voor dezen Globum terrestrem in 1592 octrooi verkregen. Toen in 1597 ook aan Jodocus Hondius voor een dergelijke globe octrooi verleend werd, beklaagde hij en zijne

beide zonen, Arnold (geb. 1571) en Hendrik, zich hierover bij de Staten-Generaal.

Zie G. van Hasselt, *Geld. Maandw.* voor 1806. St. VI. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 949.

LANGEREN (HENDRIK FLORIS VAN) of Langren, Langelaer, tweede zoon van Jacob Floris, beoefende de graveerkunst, op het voetspoor van zijn vader.

Van hem bestaat:

Caerte van 't Graefschap van Hollandt ende 't landt van Utrecht, met alle andere omliggende frontieren van andere landen, daer aenstotende, enz.

Dezelve is uitvoerig in het koper gesneden en opgedragen door den maker C. D. H. aan Willem, prins van Oranje, graaf van Nassau, heer van Breda, gouverneur van Holland, Zeeland en Vriesland, in het jaar 1565, met koninklijk privilegie voor zes jaren. Het blijkt dat hij in dezen wel eenigzins gebruik gemaakt heeft van die van Ortelius; maar eigenlijk schier geheel ten leiddraad nam eene oudere van Holland, onder Mr. Bodel Nyenhuis berustende, door hem beschreven in *Beredeneerde Lijst der Kaarten van de provincie Utrecht* No. 2 in N. van der Monde's *Tijdsch. voor Gesch. der Oudheden en Stad van Utrecht*, 1838, No. X, bl. 362.

Zie Mr. Bodel Nyenhuis, *Nog iets over de van Langren's* in *Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 267; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 949.

LANGEREN (MICHAËL FLORIS VAN) of Langren, Langelaer, zoon van Arnoldus Floris, niet, gelijk Weidler wil, te Antwerpen, maar gelijk Puteanus schrijft, uit een oud en beroemd geslacht te Arnhem geboren. Foppens noemt hem cosmographus en mathematicus Regius, eerst te Brussel, daarna te Madrid. In de laatste plaats moet hij dan in zijnen zeer vergevorderden leeftijd gewoond hebben, want reeds in 1622 ontmoet men hem in België, en voorts in de jaren 1627, 1638, 1643, 1650, 1652, 1659 en 1661 te Brussel. Hij was de uitvinder van een nieuw middel, waardoor één kanon aan vele gelijk wordt, en meerdere kogels bij eene lading als het ware in verschillende nesten ontvangt, en ook elk afzonderlijk, naar willekeur van den bestuurder, uitwerpt. Hij deelde zijne ontdekking mede aan den kardinaal Infant Ferdinand, gouverneur der Spaansche Nederlanden, en wel daags vóór de overwinning in 1638 bij Callo, waarop proeven, volgens die uitvinding, werden genomen te Mechelen met een veldstuk uit het koninklijk arsenaal, welke proeven de verwondering van allen wekten, niet slechts door derzelver gelukkigen uitslag, maar vooral ook door hare eenvoudigheid en onkostbaarheid.

Hij hield zich niet slechts met werken uit het krijgswezen geput bezig, maar beoefende ook de wis- en sterrekunde, blijkens zijn werk *La verdadera longitud por mar y tierra demonstrada y dedicade à Su Magestad Catholica Philippo IV,* 1644 in 12o., ook in het Latijn (De verâ longitudine, Antv. 1644) in het licht gegeven. De beroemde Italiaansche wiskundige Riccioli, met wien onze Michaël in briefwisseling was, prees dit werk zeer en bepaalde, door diens uitvinding, dat men de parallaxis der zon veel moest verminderen, en gaf den naam van van Langeren aan een der aanmerkelijkste vlakten van de maan, de westelijkste van allen, en de laatste, die verduisterd wordt. Hij gaf, door naauwkeurige waarnemingen, de afbeelding der volle maan uit, in een plaatwerk, getiteld: *Selenographia Langreniana, sive lumine austriacae Philippica,* Brux. 1645. Mogelijk is het hetzelfde met het *Planisphaerium Lunae,* door hem, volgens Foppens, aan den aartshertog Leopold, die echter eerst in 1647 gouverneur der Spaansche Nederlanden werd, opgedragen. Leopold wilde hem, spottenderwijze, gouverneur maken van al de ontdekte maanlanden, waarin van Langeren bewilligde, mits men hem reisgeld gaf. Ten gevolge dier afbeelding, stelde hij zich voor nog een dertigtal maankaarten, door hem zelven in het koper gebragt, te doen drukken. In den atlas van Joannes Janssonius te Amsterdam (welke firma stellig van 1636—1658 kaarten uitgaf,) vindt men ten minste drie kaarten van zijne hand, als die van *prima pars Brabantiae, cujus caput Lovanium, auctore M. F. à Langren, Hisp. Regis, Mathematico; secunda pars Brabantiae, cujus urbs primaria Antverpia ex architypo M. F. à L.; Regia Maj. Mathematico* (ci). Bij Mr. Bodel Nijenhuis berust *Tertia pars. Brabantiae, qua continctur Marchionatus S. R. Imp.* Deze uitdrukkingen *anctore, descriptore* en *ex ejus architypo* bewijzen, dat hij dezelve ontworpen had. Het is echter twijfelachtig of de gravures van zijne hand zijn.

In den jare 1661 kwam te Brussel, in quarto, van zijne hand uit: *Bewys van de allerbequaamste en profytelykste inventie om de onovertreffelyke en vermaerde koopstad van Antwerpen te verlossen van de pestige en ongesonde locht, komende uyt de vuyle, verrotte en stinkende royen* (rues, straten). Aan zijne werkzame zucht om zijne kunde tot nut en voordeel der Nederlanden aan te wenden, is ook dienstbaar zijn geschrift over de haven van Oostende, getiteld: *Brieve description de la ville et havre d'Oostende et de ce que* Michaël Florencio van Langren, *Cosm. et Math. de S. M. a représenté dès l'an* 1627 *pour rendre la dite ville plus forte, et le havre plus commode, pour y pouvoir loger les navires allans sur mer, etc.; veue et approuvée par S. Ex.* D. Franc. de Mello etc. Brux. 1659. 8o. pag. in fol., waarin hij deels

in het Fransch, deels in het Spaansch, en door behulp van drie gekleurde kaartjes van Oostende en hare omstreken, verschillende voorslagen mededeelt ter verbetering van vier Vlaamsche zeehavens sedert den jare 1625, en van Oostende in het bijzonder sedert de jaren 1627 en 1638, goedgekeurd door den gouverneur D. Fr. de Mello in 1643, en gesterkt door de getuigenissen van andere wiskundigen, en met dijk- en sluiswerken vertrouwde personen van die dagen, zoo uit België, al uit de Vereenigde Nederlanden. Onder de laatstgemelden, onderscheidt zich Constantijn Huygens van Zuylichem wiens twee Fransche brieven aan van Langren (van 10 Maart 1660 en een ongedagteekende) in druk worden medegedeeld.

Zie E. Puteani, *Tormentum bellicum, quo tres ordine globi ex eodem, distincto incendio et tempore explod.* Levan, 1645. 12o. vroeger (Brux. 1640. fol.) in zijn *Munit. Symm.* Weidler, *Hist. Astron.* p. 479; Riccioli, *Aim.* T. I. p. XL en 109; La Lande, *Astron.* of *Sterrek.* (Ned. vert) D. I. bl 204; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 891; P. Bossch a, in *Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 123 volgg. Bodel Nyenhuis, in *Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 267 volgg. Kramm, *Leven en Werken der Holl. en Vl. Schild.* D. II. p 891.

LANGE-CRUYS (Jan van) of Joannes Langecrucius geboren te Hilvarenbeek, onderwees, gedurende eenige jaren, de fraaije letteren te Leuven, en werd aldaar in 1564 president van het collegie van Winckelius. In Maart 1565 werd hij licentiaat in de beide regten, en na openbare lessen over het Decreet van Gratianus gegeven te hebben, volgde hij in het volgende jaar Matthias Ruckenbossche, als buitengewoon hoogleeraar in het burgerlijk regt en kanunnik van den tweeden rang in de Collegiale kerk van St. Pieter, op. In 1568 stond Jean Baptiste de Lange, doctor in het regt en officiaal van Mechelen, hem onverwacht de rijke priorij van St. Pieter van Cassel af, welke afstand den 16den Junij van dat zelfde jaar door koning Filips II werd bevestigd. Hierop verliet Lange-Cruys in 1569 Leuven en vestigde zich te Cassel, waar hij in vergevorderden ouderdom, in 1569, stierf.

Hij schreef:

De Malorum horum temporum causis et remediis, deque Divinis officiis debitè peragendis. Canonicorum, et aliorum Ecclesiasticorum Speculum, ex SS Scriptuoris, Pontificum et conciliorum Decretis, nec non SS. Patrum alicorumque Doctorum dictis ac sententiis collectum et compositum, Duaci, 1584. 8o.

De vitâ et honestate canonicorum et aliorum Ecclesiasticorum Speculum, ex optimis et probatissimis auctoribus depromptum, Duaci, 1588. 8o.

Flores Spirituales Deo Optimo Maximo offerendi, decerpti ex Psalmis et in Precationum formam redacti; quibus Psalmo-

rum usus utilitasque argumentis, variâque paraphrasi declaratus, Antv. 1592. 18o.

Zie Sweertius. *Ath. Belg.* p. 441, 442; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 523, 524; *Tast.* p. 158, 300; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 672, 673; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. littér. des Pays-bas*, T. I. p. 464.

LANGESTRATEN (JACOB) werd, benevens Jacob de Swyger, Jan de Moor, Gelcyn Giellisz. Leert, kloeke en deftige mannen, terstond na de afzwering van Spanje, uit de gewapende burgerij van Vlissingen tot hopman gekozen, welks bevel de burgerij zou hebben te volgen.

Zie van Meteren, *Ned. Gesch.* fol. 54; Boxhorn, op Roigersbergh *Chr. van Zeel.* D. I. bl. 194; Brahè, *Kerk. Redev. ter gelegenh. van het tweede eeuwgetijde der Vliss. Vrijheid*, bl. 103.

LANGEVELD (H.). Deze kunstenaar vervaardigde portretten in miniatuur en pastel, onder anderen dat van Kemper, van Limburg Stirum en van Brienen van Ramerus met zinnebeeldig bijwerk, op eene prent in 8o.

Ook zijn naar zijne teekening de portretten van den eerste en den laatste, benevens dat van Tannius Scholten gegraveerd in Konijnenburg's *Nationaal Gedenkboek*.

De heer Kramm bezit van hem een schetsachtig met rood en zwart krijt geteekend portret naar G. J. van Rooijen. Zijn portret komt voor in het bekende prentwerk van Jacob Ernst Marcus.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 951; *Nav.* D. V. bl. 158.

LANGEVELD (MARTINUS), dichter uit het laatste gedeelte der negentiende eeuw, gaf in het licht:

Proeven van Stichtelijke Gedichten voor eenvoudige deugdzame menschen, Amst. 1789. 8o.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 353.

LANGEVELD (C. J.) dichter uit de zeventiende eeuw, vervaardigde o. a. een dichtstuk op het huwelijk van J. van der Kapelle, predikant te Noordwijk en K. v. d. Velde, Aug. 1656.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst der Ned. Dicht.* bl. 58.

LANGEVELDT (GEORGIUS VAN) of Lanckveldt, meer bekend onder den naam van Macropedius, werd omtrent het jaar 1475 op het landgoed of kasteel van dien naam te Gemert geboren. Hij wijdde zich in de orde of instelling der Fraters Gregorianen te 's Hertogenbosch, aan den geestelijken stand toe. Na in deze stad onderwijs gegeven te hebben,

leeraarde hij verder te Luik en daarna in het Fraterhuis der Hieronymianen te Utrecht, waar hij zich reeds in 1539 bevond. Hij verbleef te Utrecht tot het jaar 1552, toen hij, om zijne onpasselijkheid en hooge jaren, naar zijne oude standplaats te 's Bosch terugkeerde. Een pestziekte maakte in Julij 1558, een einde aan zijn leven. Hij werd in de kerk van het Fraterhuis begraven en men versierde zijn grafzerk met een Latijnsch opschrift.

Langeveldt is door zijne ervarenheid in de Latijnsche, Grieksche, Hebreeuwsche, Chaldeeuwsche en andere talen der oudheid, door zijne diepe kennis der wiskunde, en door zijne aangename en vloeijende verzen zeer vermaard. Ook was hij van een stichtelijk leven, en heeft een aantal werken over de zedekunde en godsvrucht nagelaten.

Uit zijne school zijn o. a. Estius Sedulius, Johannes Sasgert, den vriend van Melanchton, later hoogleeraar in de theologie, en de beroemde kanselier van Gelderland, Elbertus Leoninus voortgekomen.

Hij schreef:

Linguae Latinae et Graecae rudimenta.

Syntanxeos, sive constructionis Latinae Praecepta.

Prosodia, 4o. in hexameters.

Dialecticae prima et brevia praecepta computus Ecclesiasticus, cum brevi calculandi ratione. Trajecti 1541. 12o. Basileae, 1591. 12o.

Calendarium chirometricum. Et aliud Calendarium, versu heroico, praecipua Ecclesiae festa complectens Syllabatim. Deze beide stukjes vindt men achter het tractaat van Adrianus Junius, *de Annis et Mensibus*, Basileae, 1555, 1556, 1559. 8o., doch achter de uitgaaf van dit werkje in de *Antiq. Rom.* van Graevius vindt men de verzen van Langeveldt niet.

Epistolica, Antv. Mech. Hillenius, 1546. 8o. Ook met den titel: *Methodus, de conscribendis Epistolis. Accessit Epitome de parandâ copiâ verborum et rerum*, Delingae, 1564. 12o., Lond. 1580. 12o., Colon. 1582. 12o., Francof. 1598. 12o. It. *Accessit...* et Chr. Hegendorphini *Methodus Epistolaris*, Lond. 1604. 8o.

Andrisca, Fabula lepidissima, Colon. Joan Gymnicus, 1534. 12o., 1539. 12o. Ultraj. ap Herman Borculoo, 1552. 12o.

Hecastus, Macropedii Fabula non minus pia quam jucunda, in quâ facinorosus quisque mortalium (dummodo salutis suae rationem habebit) tanquam in Speculo quodam contemplari poterit, quem admodum per Christum ad beatum mortem per veniat, Antv. 1539. 12o. Francof. 1571. 12o.

Comicarum Fabularum G. Macropedii *duae, Rebelles videlicet et Aluta*, Ultraj. 1552, afzonderlijk de *Reb.* Colon. 1544, en de *Al.* Colon. 1540. 1540. 1544. 12o.

Asotus, Evangelicus, S. de filio prodigo parab. (Buscod.) ap. Joh. Schriffer, 1541. 12o.

Petriscus; Fabula jucundissima, Colon. 1540. 12o. Traj. 1541. 12o.

Susanna, Tragoedia.

Lazarus mendicus: comoedia, Traj. 1541. 12o.

De Christi Passione Tragoedia.

Bassarus; Fabula festivissima, Antv. 1541. 4o. Colon. 1556. 12o.

Adamus, Fabula Christianae pietatis plena, in qua κωμικῶς ostenditur, quo pacto lapsus homo post multas multorum seculorum calamitates et miserias, per Christum ab initio promissae tandemque mundo exhibitae saluti restituitur, Traject. 1552. 12o. Opgedragen aan Lambert Canterus.

Hypomene....

Jesus, Scholasticus, Colon. ap Gymnicum.

Hymni et Sequentiae, quibus... Dominicis et Festis Diebus utimur, brevibus... scholiis illustrati, Sylvae Ducis, 1552. 4o.

Euangelia et Epistolae; quibus in Leodiensi, Trajectensi, et Coloniensi Ecclesia Dominicis et Festis Diebus utimur, per eruditis Hermanni Torrentini, a Georgii Macropedii Scholiis illustrata, Antv. 1567. 8o. It. *Quibus nunc accessit difficilium, tum Latinarum, tum Graecarum dictionum, Germanica* (Vlaamsch) *pariter et Gallica interpretatio.* Ibid 1572. 8o. Delphis, 1595. 8o. It. met denzelfden titel als de 2e uitgaaf Daventriae Joan. Everhardus Cloppenborch met houtsneden. Met den titel:

Euangelia et Lectiones Sacrae, Epistolae dictae, pro singalis diebus Dominicis, et Celebribus, juxta Synodi Dioecesianae mandatum,... Christi Passione... insertâ. Adjecta est singulis penè, Lectionibus brevis difficilium dictionum Latinarum interpretatio; cum finali omnium vocabulorum Indice, Sylvae Ducis, Joannes Schoefferus, 1599. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 268; Miraei, *Elog. Belg. Cl.* IX. p. 175; Dez. *de Script. Secul.* XVI. c. 69 en in *Delic. orbis Christ.* p. 488; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 2741; M. Adam, *Vitae Phil.* p. 84; Id. *Vitae Medic.* p. 164; Burmanni, *Traj. erudit.* p. 200; Opmeer, *Op. Chron.* p. 480; Suffr. Petr. *de Script. Fris. Decad,* 13; Draud, *Bibl. Class.* T. II. p. 1356; Lipen, *Bibl. Philos.* p. 346 en 466; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 37; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-bas,* T. XII. p. 204; *Saxii Onom. Liter.* T. III. p. 235; *Le Grand Théatre Sacr. de Brab.* T. II. P. II. p. 55; Gesneri, *Bibl.* T. I. p. 470; *App. ad T. I. Bibl.;* Delprat, *Over de Broed. van G. Groote,* p. 132; Borrichius, *de Poët. Latin.;* Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 8; Peerlkamp, *de Poët. Latin. Belg. Neërl.* p. 61; van Gils, *Kath. Meyer. Memorieb.* bl. 321; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het bisdom van 's Hertogenb.* D. II. bl. 223; Hermans, *Not. Lit. Brab. Sept.* (conspect) p. 6; Schotel, *Tilb. Avondst.* p. 308; Glasius, *Godgel. Ned.* Afl. 7, bl. 344; voorts het

Biogr. Univ. Kok, Hoogstraten, van Kampen; *Cat.* Hoeufft, p. 165; *Cat.* van Voorst, T. I. p. 146.

LANGEVELT (Rutger van) in 1635 te Nijmegen geboren, was niet slechts een geleerd man, maar ook beoefenaar der schilder-, bouw- en doorzigtkunde. Hij schilderde kerk- en historie-stukken. De keurvorst van Brandenburg benoemde hem tot zijn hofschilder, architect en mathematicus. In die betrekking onderwees hij de vorstelijke kinderen. Ook werd het bestuur der Schilder-Akademie, daar ter stede aan hem opgedragen. Op het stadhuis zijner geboortestad is eene schilderij van hem aanwezig, een voorstelling uit de Geldersche geschiedenis bevattende. Langevelt heeft ook over de huis- en krijgsbouwkunde geschreven en overleed in 1695 te Berlijn. Zijne weduwe, uit een deftig Geldersch geslacht, heeft hem een prachtig gedenkteeken doen oprigten.

Zie Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 158; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 951.

LANGEVELT (Willem) zoon van den voorgaande, was teekenaar, portretschilder en kastelein der Akademie te Berlijn.

Zie Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 951.

LANGEWAGEN (Reinier) klom langs verscheidene trappen ten top van eere op, tot raad, burgemeester, ontvanger der gemeene lands-middelen en bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij ter kamer Hoorn. Hij was de partij der de Witten toegedaan, en bezwoer en teekende het beruchte Eeuwig Edict.

Zulks was voldoende, om hem in 1672 bij het gemeen, toen het de lucht gekregen had van de aangevangen handeling met Frankrijk, die men zeer nadeelig voor het vaderland hield, in haat te brengen.

Toen hij den 27sten Augustus met een sloep van het Oost-Indische huis, voor het hoofd en den toren te Enkhuizen aankwam, raakte dit ter oore van het volk, dat, toen het hem zag, begon te roepen: Dief! Dief! De wagen stond wel twee uren voor het huis te wachten, hetzij hij vreesde buiten te komen, of dat hij met eenige der Enkhuizer bewindhebbers of hun boekhouder, wat te doen had. Eindelijk kwam hij doodelijk ontsteld, en over al zijne leden trillende, onder een groot gejouw en geroep, voor den dag, terwijl er al één onder den hoop was, die het mesje gereed had, om de wagenstrengen stuk te snijden. Naauwelijks was hij er in, of de wagen joeg gezwind voort: doch aan de vierde kerk in de streek eens pleisterende, raakten de boeren aldaar ook in beweging; maar hij rukte snel naar Hoorn, waar hem insgelijks eenige moeijelijkheden bejegenden.

Den 21sten September, toen de regering te Hoorn afgezet,

en nieuwe vroedschappen aangesteld werden, verwekte het volk eenen grooten opstand binnen deze stad tegen de ontslagen heeren in het gemeen en tegen Langewagen in het bijzonder, viel op zijn huis aan, en plunderde het. Langewagen, het gevaar ontkomen zijnde, onthield zich eerst eenigen tijd te Amsterdam, daarna in Brabant, waar hij berigt kreeg dat er zes honderd gulden op zijn lijf was gezet. Steunende op den goeden staat van zijn kantoor, gaf hij zich zelf bij het collegie van gecommitteerde raden binnen deze stad aan, en bood aan in gijzeling te gaan, tot tijd en wijle dat hij rekening van zijn bedrijf zou gedaan hebben, daartoe niets anders verzoekende dan zijne boeken, papieren en gewezen klerk, hetgeen hem beloofd, doch nooit beschikt werd. Eenigen tijd daarna werd hij bij nacht geweldadig van zijn bed geligt naar den Haag gevoerd, en op de kasteleny in gijzeling gebragt. Hier zou hij vruchteloos zijne schriften en boeken, om zijnen ontvang en zijne uitgaven op te maken, verwacht hebben, hetgeen echter door de rekening van den fiskaal, Johan Ruysch, wordt wedersproken. Hij stierf op de gevangenpoort, den 29sten April 1675, in tegenwoordigheid zijner dochter Elizabeth en van eenige zijner vrienden. Zijn lijk werd, onder toevloed van vele aanschouwers, in de Groote kerk te Hoorn begraven. Men vervaardigde op hem het volgende grafschrift:

»Hier ligt het lijk des grooten Mans,
»Die even als hij was gerezen,
»Zoo schielijk ook verloor zijn glans.
»Vraagt gij wat mag de reden wezen?
»Omdat zijn zon moest ondergaan,
»Doe 't graauw 's Lands Vaders dood dorst slaan."

Zie N. Brakel, *Verk. Chron. van Hoorn*, bl. 232; Abbing *Verv. op Velius Chron. van Hoorn*, bl. 119, 126—131, *Bijl.* 125—134; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 66, 261.

LANGEWAGEN (Johannes Hendrik) studeerde te Leyden en was candidaat toen hij den 9 Oct. 1831 predikant werd te Groot-Ammeers. Hij vertrok in 1834 naar Purmerend, waar hij den 23 Aug. 1837, oud ruim 29 jaren, overleed.

Van hem verscheen:

Nagelaten Leerredenen, Purmerende, 1848. 8o.

LANGEWEERD (Jan Lubberts), zilver- en goudsmid, te Groningen, was afteekenaar en in 't koper snijder van een grooten platten grond der stad Groningen, in 4 bladen folio, omstreeks het midden der zeventiende eeuw ontworpen door Egbert Haubois.

*LANGHAAR (Gerrit Claasz). Toen de Graaf van Oost-Friesland, in 1585, zich onzijdig wenschende te houden, een eizerlijk bevel had weten te verkrijgen, waarbij aan beide oor-

logende partijen, de Spanjaarden en Nederlanders, het verblijf in zijn graafschap werd verboden, rustte hij daarna eenige oorlogschepen uit, zoo het heette, tot bevestiging van den Eemstroom en van den koophandel op Emden, doch, volgens de meening van sommigen, om de koningsche steden mondbehoeften toe te voeren en zijne havens voor haar open te houden. Ook de Staten hielden eenige oorlogschepen op de Eems, waarover Langhaar als admiraal het bevel voerde. Deze schreef, dat men het krijgsvolk des Graven op een zonderlinge wijze in eed nam, gietende hen bij deze plegtigheid, zeker water op het hoofd, waardoor dien eed de gedaante van eenen doop kreeg.

Zie Bor, *Nederl. Hist.* B. XXI. bl. 694; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 69; van Wijn, *Bijvoegs. en Aanmerk.* op dat deel, bl. 37; *Resol. Holl.* 18 Maart, 5 Dec. 1585, bl. 194, 750.

LANGHANS (J. L.) schreef:

Over den Zesden Psalm, of Boekstoffen, 4o.

Over het Lijden van Jezus Christus, 4o.

Zielszugtingen of LXI Betragtingen over het Lijden, m. pl. Amst. 1724. 4o.

Davids boetvaardigheid en tranen over Ps. VI, Amst. 1756. 8o. 3e dr.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boek.*, bl. 240; Mourik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schrijv.*

LANGHE (Olivier de) of Longus, was prior en bibliothecaris van de abdij van St. Bavo te Gend, in het midden der zeventiende eeuw. Hij vervaardigde tusschen 1430 en 1450, een catalogus der bibliotheek zijner rijke abdij en was een geleerd godgeleerde en geschiedschrijver, die verschillende werken schreef, welke meerendeels nog in handschrift in de bibliotheek der hoogeschool te Gend berusten, zoo als:

De Reditibus ad Vitam.

De Sacramento Eucharistiae.

De Defectibus circa missam.

Vita B. Coletae. (in 1447 te Gend gestorven.)

De processione cum corpore beati Livini versus Hauthem.

Chronicon Gandensis urbis, ecclesiae et Sanctorum, dat hij in 1437 vermeerderde en verbeterde, en achter het *Chronicon S. Bavonis* van J. de Thielrode, p. 197, 200, is uitgegeven.

Sermo factus in Vigilia nativitatis Domini coram.

Religiosis Sancti Bavonis.

Sermones facti in ecclesia Sancti Michaëlis Gandensis.

Concordia quatuor Evangeliorum.

Tractatus de excommunicatione.

Flores Evangeliorum per magistrum Oliverum collectae sequitur legenda Sanctorum huius loci (monasterii St. Bavonis)

compendiosè, substantialiter tamen recitata quatinus citius ac levius eorum vita beata memoriae commendaretur — Explicit legenda Sanctorum huius loci, sic breviter compilata per magistrum Oliverum Longi, priorem ejusdem cenobii.

Zie *Messager des Sciences*, 1837. p. 481, 1847. p. 480; J. de Thielrode, *Chron. S. Bavonis*, p. 197; Fabricius, *Bibl. med. at inf. Latin.* voce *Olivarius;* Ch. Dierickx, *Mém. sur la ville de Gand*, T. II. p. 393; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 638. Ghesquières, *Acta Sanct.* T. III. p. 121, No. 4 et T. II. p. 534.

LANGHE (E. DE), middelmatig kunstschilder, blijkens zijne *Opwekking van Lazarus*, met verscheidene beelden.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. III. bl. 951.

LANGHE (KAREL DE) of Carolus Langius, volgens Sanderus, Sweertius en Valerius Andreas te Gend, doch volgens Lipsius, Miraeus en Paquot te Brussel geboren. Zijn vader, Jan de Langhe, heer van Beaulieu, was achtereenvolgende secretaris van Karel V en Philip II. Zijne moeder, Antoinette de la Sale, stierf den 30 December 1563 te Brussel. De jonge Langhe legde zich, op begeerte van zijn vader, op de regten toe, en werd, na te Leuven gestudeerd te hebben, in Italië tot doctor in de beide regten gepromoveerd. Den kerkelijken staat omhelsd hebbende, vestigde hij zich te Luik, waar hij kanunnik bij de hoofdkerk was. Hij knoopte vriendschaps-betrekkingen aan met de voornaamste geleerden van dien tijd, zoo als met Torrentius en Justus Lipsius, dien hij menigen goeden raad gaf, en wien hij tot het schrijven van zijne verhandeling *de Constantia* opwekte. Hij stierf in niet vergevorderden leeftijd, den 29sten Julij 1573. Zijn ligchaam rust in het oude koor der kerk van St. Lambertus. Op zijn grafzerk leest men:

Carolus Langius, J. C. Vir, ut scripta ejus testantur doctissimus. Cui Laevinus Torrentius, et Joannes Doverinus, Collega. monumentum poss., obiit CIϽ. IϽ. LXXIII. IV. kale, augusti.

Janus Lernutius schreef deze regels op zijn overlijden:

O Langi, Historiae, Linguarum, et Juris aviti,
»Et rerum Naturae intima notitia,
»Virtutisque simul tecum interiere; simulque
»Interiere mihi gaûdia rapta mea»

Langhe had eene rijke boekverzameling, bijna geheel zamengesteld uit Grieksche en Latijnsche handschriften, die Torrentius van zijne erfgenamen kocht, en aan de Jezuiten te Leuven vermaakte.

Hij had eene buitengemeene lust in het aankweeken van bloemen, die hij met andere planten uit de Indiën en van elders

liet komen. Lipsius, die zelf smaak in bloemen had, bewonderde zijnen hof. Hij was zeer ervaren in het Grieksch en Latijn; een goed dichter en een der uitnemendste oordeelkundigen van zijne eeuw. Schott aarzelt niet hem boven Lambinus en alle de overigen, die de werken van Cicero uitgelegd en verbeterd hebben, te stellen. Lipsius noemt hem den geleerdsten en vroomsten man. Ook Benedictus Arias Montanus geeft hem die namen. Lateren hebben op dien lof afgedongen.

Hij schreef:

Marci Tullii Ciceronis Officia, de Amicitia ac de Senectute, le membranis Belgicis emendata, Notisque illustrata, Antv. Guil. Silvius, 1563. 12o. Ibid. 1573. 12o. Achter de *Observationes humanae* van Andreas Scottus, Ibid. Gaspar Bellerus, 1615. 4o.

Carmina lectiora: dé Laudibus urbis Leodicensis. In navaem Christianorum de Turcis victoriam, duce Joanne Austriaco. Hymnus in natalem Domini. Paraphrasis in Orationem Dominicam etc. Deze gedichten vindt men achter de bovengemelde *Observationes*, en de *Hymnus in Natalem Domini* ook in de uitgaaf van 1594 der gedichten van Laevinus Torrentius.

Variantes Lectiones in Plauti Comoedias, collectore Carolo Langio, in de uitgaaf van *Plautus*, Antv. Christoph Plantinus, 1566. 16o., met de noten van Turnebius en anderen. It. Basileae, offic. Hervagiana, 1568. 12o. *(Eruditorum aliquot virorum de Comoediâ et comicis versibus Commentationes; itemque in Plautum Annotationes, et alia quibus totus ferè Plautus explicatur; videlicit Lilius Gregorius Gyraldus, de Comoediâ ejusque apparatu: Julii Caesaris Scaligeri, de Comoediae origine, et de comicis versibus, Liber: Andreae Alciati, de Plautinorum carminum ratione, Liber, item, de Plautinis vocabulis, Lexicon: Joachimi Camerarii, de versibus comicis, et in Plauti comoedias Annoatationes: Caroli Langii Variae Plauti Lectiones: item Adriani Turnebi, et Adriani Junii in Plautum Observationes: et Coelii Secundi Curionis Plautinae Lectiones.)*

Weleer bezat de baron de Crassier te Luik, in zijne bibliotheek *Collectio variorum Diplomatum et Actorum Ecclesiae et Patriae Leodiensis, ex archivis Ecclesiae Cathedralis, Collegiatarum, ac Monasteriorum, operâ Caroli Langii* in handschrift.

Ook vervaardigde Langius aanteekeningen op Seneca, Solinus, Plinius, Theophrastus en Dioscorides, die verloren zijn geraakt.

Zijne beeldtenis vindt men bij Foppens.

Zie Miraei, *Elogia Belg.* p. 161—163; Sanderius, *de Gand.* p. 37; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 168, 169; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 121, 122; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 235; Paquot,

Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas, T. II. p. 488. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 58. Peerlkamp, *de Poët. Lat. Belg.* p. 109. J. Lipsius, *de Constantia* Lib. I. CI. *Epist. qq.* Lib. IV. Ep. 17. Gruteri, *Delic. poetic.* T. III. p. 54—59. Coupé, *Soir. Litt.* T. XV. p. 146. Saxe, *Onom.* Part. III. p. 406.

LANGHE (Jacop die) was een aanzienlijk Hollandsch heer, die in de rekening van den Waardijn der munt van Holland en Zeeland voorkomt, als ten behoeve dier munt met den waardijn eene reis gedaan hebbende naar Zevenbergen, waar de munt eenigen tijd gevestigd is geweest.

Zie van der Chijs, *de Munten der Graafsch. van Holl. en Zeel.* bl. 570.

LANGHEN (Otto van), Domheer van Mentz, was ten jare 1494 gezant van den keizer van Duitschland in Friesland, en deed alle mogelijke moeite om de hevige partijschappen der Wieringers en Vetkoopers te bedwingen en de Friezen te beschermen tegen de heerschzucht der Groningers, die van de algemeene onrust gebruik maakten om hun gezag hier uit te breiden. Wel mislukten vele zijner goede bedoelingen, niettemin was zijne zending zeer weldadig.

Zie *Friesch Charterb.*, I. 754, 758, 760; W. Eckhoff, *Geschiedenis van Friesland*, 125; van der Chijs, *de Munten van Friesland, Groningen en Drenthe,* bl. 25.

LANGIUS (Johannes), in 1593 predikant te Doesburg, in 1600 te Vollenhoven, werd door de Synode te Dordrecht 1619, waarvan hij wegens Overijssel lid was, verkozen tot het overzien der vertaling van het Nieuwe Testament; doch in het volgende jaar naar Utrecht beroepen zijnde, koos de Overijsselsche Synode in zijne plaats Casparus Sibelius, predikant te Deventer. De Provinciale Synode te Utrecht koos hem in 1622 wederom tot dit werk, en toen hij in herfstmaand 1624 overleden was, Antonius Aemilius, rector der Hieronymiaansche school aldaar.

Zie Hales, *Epist. Eccl.* p. 515; Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 53; Hinlopen, *Hist. van de Nederl. Overzett. des Bijbels,* bl. 98, 110; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch.* D. V. bl. 124; *Nederl. Archief voor Kerk. Gesch.* D. III. bl. 208, 223. 261; van Rhenen, *Naaml. der Utrechtsche predik.* p. 103.

LANGIUS (Nicolaas) of Langen, werd den laatsten Januarij 1586 te Krempe, eene kleine stad in Holstein, niet verre van Gluckstatt, geboren. Zijn vader, Hartich Langen, sproot uit een aanzienlijk geslacht in het graafschap Dithmarsen en was predikant te Meldorp bij Krempe. Zijne moeder heette Catharina Lesen. Na gedurende twee jaren te Hamburg in de letteren onderwijs te hebben genoten, begaf hij zich naar Rostock, waar hij drie jaren zich op de fraaije letteren, wijsbegeerte en beginselen der regtsgeleerdheid toelegde. Hij ver-

volgde zijne studie in de regten aan de hoogeschool te Wittenberg, bleef daar twee jaren en verdedigde in 1611 eenige theses, onder den hoogleeraar Helfric-Ulric Hunnius, zoon van Gilles Hunnius, beroemd godgeleerde bij de Lutheranen. Hij bezocht vervolgens de hoogescholen van Leipzig en Heidelberg, in 1612 die van Leyden, waar hij vooral de lessen van Cornelis Pijnacker bijwoonde, onder wien hij eenige regtsgeleerde theses verdedigde. Van Leyden ging hij naar Leuven, reisde door Engeland en Frankrijk en poogde zich eindelijk te Wittenberg te vestigen. Toen zulks niet gelukte, vertrok hij in 1618 naar Groningen, waar hij onderwijs in de regtsgeleerdheid gaf. Op verzoek zijner studenten werd hij tot buitengewoon hoogleeraar benoemd en ontving den 4 Februarij 1620 den doctoralen hoed uit handen van den hoogleeraar Jan Huninga. In 1633 werd hij gewoon hoogleeraar en bekleedde die betrekking tien jaren. In 1642 werd hij rector der universiteit. Hij stierf den 23 Julij 1643, in den ouderdom van zeven en vijftig jaren. Behalve het hoogleeraarambt vervulde hij, gedurende drie en twintig jaren, de betrekking van secretaris der akademie. Hij huwde Margaretha Elizabeth Brochusen, eene vrouw van aanzienlijken huize, die hem zeven kinderen schonk. Zijn oudste dochter huwde met Jan Christoffel Schombach, die zeven en twintig jaren de betrekking van raad van den koning van Denemarken en drie die van vice-kanselier van den hertog van Holstein bekleedde. Men heeft van hem drie of vier regtsgeleerde werken, die niet zeer geacht zijn.

Compendium Institutionum Juris majus et minus, tyronibus, ob descriptiones et accuratas divisiones maximè commodum, Gron. 1627. 16o.

Exercitationes juridicae, ad textum Institutionum Justinianarum accommodatae. In hands.

Jus controversum, ex pandectarum et Codicis praecipius Legibus compilatum, et communi operâ Nicolai Langii et Cornelii Pijnackeri in lucem productium. In hands.

Zie Pauli Freheri, *Theatr.* p. 1100; *Vitae Profess. Gron.* Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas,* T. II. p. 928.

LANGJAN (Remi), te Brussel, leerling van Antonie van Dijck, wien hij tot eer verstrekte, schoon hij het niet tot bevallige fijnheid van teekening kon brengen. Volgens Kramm verdient hij lof als kolorist. Zijne groote decoratiestukken, die hij meestal schilderde, berusten te Dusseldorp, Leuven en Brussel. R. Earlom graveerde naar hem eene *jaarmarkt,* waarop Langjan de beelden en Snijders de vruchten had geschilderd. Hij overleed in 1670 of 1671.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 951.

LANGKAMP (NICOLAAS) een goed beeldhouwer, werd geboren, leefde en stierf te 's Hage. Hij bloeide in het laatst der zeventiende en begin der achttiende eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 951.

LANGMANS (FRANCOIS). Een goed Belgisch beeldhouwer, waarschijnlijk te Mechelen geboren, leerling van Lucas Faydherbe, bloeide omstreeks 1720—1730.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 951.

LANGNOUWER (J.), een Zeeuw van geboorte, bloeide in het begin der zeventiende eeuw. Hij was een portretschilder en schilderde o. a. het portret van den Middelburgschen predikant W. Teellink, naar wien D. van Bremden een fraai portret heeft gegraveerd.

LANGUERANT (GEORGE), te Mons in Henegouwen geboren, gaf zijne reis in 1485 naar Rome en Jeruzalem in het licht met den titel:

Les Saints voiages et pelegrimages de la saincte cité de Hieruzalem et du Mont de Sinay à Madame Saincte Catharine vierge, met pl. z. p. v. uitgave.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 339.

LANGUET (HUBERTUS) Ofschoon geen Nederlander, verdient deze geleerde hier vermeld te worden, wegens zijne belangrijke brieven over de geschiedenis onzes vaderlands, van welke Wagenaar, Beaufort en andere geschiedschrijvers hebben gebruik gemaakt. Hij werd in 1503 te Viteaux in Bourgogne geboren. Na met gelukkig gevolg zijne studiën voleindigd te hebben, ging hij naar Duitschland, waar de beroemde J. Camerarius hem bewoog de leer der Hervormden te omhelzen. Hij bezocht vervolgens Italië, Zweden, Denemarken en Lapland, trad in dienst van Augustus, keurvorst van Saxen, die hem tweemaal naar Frankrijk zond om Karel IX geluk te wenschen. Hij bevond zich te Parijs, in den St. Bartholomeus nacht, en trachtte, met gevaar van zijn eigen leven, Adolf Wechel en Duplessis-Mornay te redden. Sedert vervulde hij verschillende zendingen en stierf in 1581 te Antwerpen, in dienst van den prins van Oranje. Zijn portret gaat op meer dan ééne wijze in plaat uit. Zie o. a. door M. Bernigeroth voor zijne *Epp.*, van 1699.

Hij schreef:

Epistolae politicae et historicae ad Philippum Sydnaum, Lugd. Bat. 1646.

Epistolae ad Joachim Camerarium, Patrem et Filium scriptae, Gron. 1646, Leipz. 1685 in 12o., met de antwoorden van Camerarius, Crato, etc, Franckf. 1702 in 4o.

Epistolae secretae ad Principem suum Augustum, Saxoniae Ducem et S. R. I. Septemvirum, Halae, 1699 4o. »De verschillende drukken der brieven van Sidney en Camerarius," meldt te Water, »geven bewijs van derzelver belangrijkheid. Doch de brieven aan den hertog van Saxen verdienen de meeste aandacht."

Voorts schreef hij:

Arcana seculi decimi sexti, etc. Halae, 1699. 4o.

Vindiciae contra Tyrannos, sive de principis in populum, populique in principem legitima potestate, Edimb. (Bazel) 1579 in 8o., onder den naam van Junius Brutus, door Franc. Estienne in het Fransch vertaald met den titel: *De la puissance légitime du prince sur le peuple*, 1581 in 8o.

Ook is hij de schrijver der:

Apologia illustrissimi Principis Wilhelmi Principis Auriacae, apud O. Sylvium, 1581 in 8o.

Zie *Bibl. Univ.* o. h. w; Bayle, *Dict. Hist.* o. h. w.; Niceron, *Mém.* T. III. Saxe, *Onom. Litt.* T. III. p. 380, 381; te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 396; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. III. bl. 247; Groen van Prinsterer, *Archives, Prem. Série* (Reg.) Gordesii, *Florileg.*, p. 222; *Cat.* de Lange van Wijngaarden, bl. 69; *Cat.* v. Hullthem (Reg.)

LANGUIER (Antonius) karmeliet te Arras en beroemd prediker, in de tweede helft der zestiende ceuw, schreef:

Synopsis ad faciendam piam concionem orthodoxis, Parisiis Typis Sonnii, 1578 in 16o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 80.

LANHAM (Kapitein) werd in het begin van November 1688 naar Londen gezonden, om aldaar de gedrukte verklaring van de redenen, welke Zijne Hoogheid hadden doen besluiten den togt naar Engeland te ondernemen, te verspreiden. Men vond aldaar, terwijl hij eens uitgegaan was, eenige afdrukken op zijne tafel liggen, nam hem gevangen, en bragt hem voor den koning, die, in persoon, hem straks verhoorde, en voor wien hij zich stoutelijk verdedigde. Eenige oordeelden, dat, »wijl er geen oorlog tegen de Staten of Zijne Hoogheid was, noch eenige voet, die zulk een overbrengen verboodt," Lanham aan geen hoog verraad kon schuldig verklaard worden. De koning merkende, dat het verbieden van 's prinsen verklaring onnut was, schijnt zich vergenoegd te hebben met ze te weerleggen. Lanham werd denkelijk gevangen gehouden en later door Willem III ontslagen.

Zie van Wijn, *Bijv. en Aanm. op* D. XV. der *Vad. Hist.* van Wagenaar.

LANKEREN (M. van) dichter uit de eerste helft der achttiende eeuw, van wien o. a. bestaat een gedicht op *het honderd-vijftigste eeuwgetijde der Leydsche Hoogeschool* (1725).

Zie van der Aa, *N. Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 354.

LANKHORST, een beeldhouwer, van wien men kunstwerken in ivoor aantreft.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 159.

LANKKRINK (PROSPER HENRICUS), Vlaamsch schilder, werd omstreeks 1626 geboren, ontving zijne opleiding aan de Antwerpsche akademie, en begaf zich, na den dood zijner ouders naar Leyden, waar hij in 1692 stierf. Volgens Immerzeel zijn zijne landschappen meestal woeste natuurtafereelen, goed van compositie, fraai van koloriet en harmonieus, met goed geplaatste en in de manier van Titiaan geteekende figuren gestoffeerd. Hij schilderde de gronden, landschappen, bloemen, ornementen en draperien der beste stukken van Pieter Lelij.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 159.

LANNOY (HUE of HUGO VAN), heer van Santes, in 1384 geboren, Raad van hertog Philips van Bourgondië en kapitein van Schoonhoven. Hij werd in 1433, nadat Jacoba van Beijeren van den titel van gravin afstand had gedaan, stadhouder van Holland, in plaats van Frank van Borselen. Hij voldeed volkomen aan de inzigten van hertog Philips en wist de Hoekschen zoo ver buiten alle bewind te houden, dat zij zich noch reppen noch roeren durfden. In 1440 werd hij opgevolgd door Willem van Lalaing, heer van Binguicourt. Men vindt zijne afbeelding op eene teekening, beschreven door van Wijn in de *Bijlage* achter de *Aanm. en Bijv.* op het derde deel van Wagenaar's *Vad. Hist.* en door Kobell gegraveerd. Zijn wapen was wit met drie groene leeuwen, zijnde de rand van het schild uitgetand met rood. Deze tand is een breuk in 't wapen, 'tgeen Hue onderscheidt van zijne tijd- en geslachtgenooten, Guillebert, Baudouin en Johan de Lannoy, even als hij, ridders van het gulden vlies. Na zijne aftreding vertrok hij naar Vlaanderen, waar hij in 1456 in den ouderdom van 72 jaren stierf.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 1; van Wijn, t. en p. bl. 109 en op Wagenaar, D. III. bl. 5; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* p. 1385; Arend, *Vad. Gesch.* D. III. bl. 18, 19, 22, 35; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 18.

LANNOY (JAN VAN), heer van Santes, broeders zoon van den vroegere, werd in 1448, in plaats van Gozewijn de Wilde, stadhouder van Holland. Hij dempte een opstand in Noord-Holland en trok later tegen de Gentenaars op. In de twisten tusschen hertog Philips en zijn zoon, den graaf van Charolois, koos hij de partij van den eerste. Toen de laatste in Holland meester was, werd hij niet slechts afgezet, maar

tot vijand des lands verklaard. Hij verliet haastelijk het land en vertrok naar Frankrijk (1465). Later verzoende hij zich echter met den graaf. Hij huwde 1e Johanna van Poix, vrouwe van Brimeux, die in 1459 in den Haag overleed en in de kapel op het hof werd begraven. 2e Jeanne van Ligne.

Zie van Leeuwen, *Bib. Ill.* bl. 1385; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II, bl. 19; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.*, bl. 420, 426, 431, enz.

LANNOY (Boudewijn) genoemd *le Beggue*, heer van Molembars en van Lannoix, ridder der orde van het gulden vlies, raad van hertog Philips van Bourgondië stierf in 1474.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. p. 1. p. 39.

LANNOY (Raoul de) een der dapperste krijgsoversten in het leger van Lodewijk XI.

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w.

LANNOY (Don Fernando de). Op den *Cat. M. s. s.* van van Hullthem, No. 362, komen van hem 54 oorspronkelijke brieven aan den kardinaal de Granvelle voor.

LANNOY (Karel de), prins van Sulmona, graaf van Ast, en de la Roche en Ardenne, heer van Sanzelles en Maingoval, ridder van het gulden vlies, grootschildknaap van Karel V, zoon van Antonie de Lannoy, heer van Maingoval en Locron, eerste hofmeester van Maximiliaan, en van Philippote de Lalaing, gouverneur van Doornik (1521). Hij werd opgevoed aan het hof van Karel V, die hem in 1523, in plaats van Prosper Colonna tot kapitein generaal van zijn leger in Italië, en later, in plaats van Raimond van Cordona, tot onderkoning van Napels benoemde. Hem werd het opgedragen, na de overwinning bij Pavia en de gevangenneming van Frans, dezen vorst te bewaken, dien hij, na de regeling der zaken te Madrid, in 1526 uitleverde. Tot belooning hiervan werd Lannoy tot een graafschap en Karel tot graaf van het Heilige Rijk verheven. Wij ontmoeten hem in 1515 te Brugge als grootschildknaap en in het volgende jaar leidde hij, bij de uitvaart van Ferdinand te Brussel in die betrekking het paard bij den toom, waarop prins Karel reed. Ook vergezelde hij als zoodanig Karel op zijne togt door Holland in 1515 en vergezelde hem vervolgens naar Spanje. »Le général (lezen wij in zijne biographie in de *Biogr. Univ.*) n'a peut-être manqué qu'un peu d'audace pour être un des plus grands hommes de guerre de son temps."

Hij stierf den 25 September (volgens anderen den 6 November) 1527 te Gaëta.

Zie *Nobil.* T. I. p. 30; *Supplém. au Nobl. des Pays-Bas*, p. 110; *Biogr. Univ.* o. h. w. Ger. Noviomagus, *Pompa exequiarum, Hispan. reg. Ferdin.*; Remy du Puy, *Les exeques et pompe funerale de feu d'éternelle et tres gloriuse memoire Don Fernande* etc. *Oeuvres de Brant.* T. VI. p 355; *Mém. de du Bellay*, p. 90; Sandov. *Hist.* T. p. 638; P. Mart. *Ep.* 805, 810; Ruscelli, *Lett. de Principi*, T. II. p. 70; *Ulloa Vita dell Carl V*; Robertson, *Hist. du Regne de l'Emper. Charles V*, T. IV. pàssim; Gaillard, *Hist. de François premier*, T. II. passim; Varillas, *Hist. de François I*, T. II. p. 312; du Rieu, *Intrede en Inhuldiging van Karel V tot graaf van Holland*, bl. 96; *Biogr. Univ.* Tom IX p. 512.

LANNOY (Ferdinand de), derde zoon van den bovengemelde, werd in 1510 in Italië geboren, diende in de oorlogen van Duitschland en Vlaanderen. Tot stadhouder van Holland werd hij den 8 Januarij 1573 door Requesens aangesteld, in plaats van Noircarmes. Hij was toen stadhouder van Artois. Philips keurde zijne aanstelling goed en begeerde ook dat hij tot kapitein-generaal der artillerie werd benoemd. Hij beantwoordde echter niet aan de verwachting van Requesens. »Hoe ijverig hij was in de dienst van God en van den Koning, hoewel een dapper edelman, zijne goedhartigheid en toegevendheid waren, zoodanig dat men met hem doen konde wat men wilde." Zóó schreef Requesens aan den koning. Lannoy hield zich in 1574 te Utrecht op, van waar Valdes zich zeer beklaagde dat zijne troepen, naar Leyden bestemd, naauwelijks werden toegelaten in de voorsteden van Utrecht hun verblijf te houden, en dat Lannoy geene levensmiddelen tot hem zond. Hij zelf verdedigde zich op die beschuldiging, en het blijkt dat hij de burgers tegen de woeste krijgsknechten van Valdes in bescherming nam. Hem werd later door Requesens aanbevolen de steden van Holland tot den koning terug te brengen door ze te bewegen het pardon aan te nemen. schoon hij aan het welgelukken twijfelde. Dezelfde landvoogd droeg hem op de zaken in Leerdam, Heukelom en Asperen, in het begin van Julij 1574, door de Spanjaarden ingenomen, te regelen. Of het stadhouderschap hem te zwaar viel, en zijne goedaardigheid niet was opgewassen tegen de hardheid der maatregelen, hem opgelegd, hij verlangde hartelijk van zijn post ontslagen te zijn. Hij bevond zich nog in September 1574 te Warmond om over de overgave van Leyden te handelen; doch deze onderhandeling mislukte. Kort daarna legde hij het stadhouderschap over Holland neder, en keerde weder tot dat van Artois.

Later werd hij met de andere landvoogden der verschillende gewesten meermalen door Requesens opgeroepen, om met hem te raadplegen over den toestand des lands. Doch die vergaderingen konden nooit een goede uitkomst opleveren. Bij een dezer gelegenheden te Brussel zijnde, meende hij wraak te

nemen over de beleediging door Valdes hem bij het beleg van Leyden aangedaan en Requesens had alle moeite om hem van dat dolle plan af te brengen en hem met Valdes te verzoenen. Volgens zijn levensbeschrijver in de *Biogr. Univ.* was hij ook gouverneur der stad Gray in Franche-Comté, en een bekwaam wiskundige. Men schrijft hem de uitvinding der kleine stukken geschut, die men in de bergoorlogen gebruikte, toe. Ook vervaardigde hij eene kaart van het hertogdom Bourgogne en van het graafschap Artois, die in de atlassen van Ortelius, Hondius en Blaeu voorkomen. Hij stierf in 1579 op een zijner kasteelen bij Dole.

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w. Gachard, *Corr. de Phil. II*, T. III. p. 6, 14, 37. 42, 68—71, 80, 81, 81, 98, 99, 106, 124, 138, 161, 167, 400, 476, 477. Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau Prem. Ser.* T. I. p. 22, 23.

LANNOY (Philips de) Heer van Molembaix, Solre le Chasteau, etc. ridder van het gulden vlies, grootmeester van het paleis en lid van de geheime raad van de koningin van Hongarijen, Gouverneur der Nederlanden in naam van Karel V.

Zie Hoynk van Papendrecht, *Anal. Belg.*, T. 1. p. 11. p. 209. T. III. p. 11. p. 313, 441.

LANNOY (Philips de) Heer van Beauvoir of Beauvois, onderscheidde zich in den oorlog tegen Spanje als krijgs- en zeeheld. Toen Pieter Haeck, gewezen Bailluw van Middelburg, in 1567 een aanslag op Walcheren ondernam, werd zijn volk door Lannoy, aan het hoofd van 400 man, door de landvoogdesse gezonden, verslagen. Hij wendde al zijn pogingen aan om Vlissingen en Middelburg waarvan hij gouverneur was, niet alleen, maar zoo mogelijk geheel Zeeland voor den koning van Spanje te bewaren, waartoe hij zich hier van geweld, daar van list bediende; verzekerde zich den 18den Junij 1572 van Arnemuide, nog door geen muren versterkt; doch werd in Julij daaraanvolgende door Hieronymus Zeraarts te Zoutelande geslagen. In April 1573 werd hij door Alva tot Admiraal beroemd, en zond zijne stadhouder Blicquy naar Antwerpen, om ten spoedigste met de vloot naar Middelburg, door de Staatschen belegerd, te stevenen en ze van Vlissingen te verjagen. De vloot kwam, onder bevel van d'Avila, te Middelburg aan, Lannoy verliet deze stad met de vloot, en kwam, na zware verliezen van de zijde der prinsen vloot ondergaan te hebben, te Antwerpen aan. In Augustus rustte hij met overleg van Alva eene vloot van 100 schepen uit met geschut, krijgs- en mondbehoeften en veel krijgsvolk, onder de kolonel Mondragon, om Middelburg te versterken en alle steden van Zeeland te heroveren en onder 's konings gehoorzaamheid te brengen. Deze vloot werd door een hevigen storm overvallen en geteisterd, raakte met de

Zeeuwsche schepen in gevecht en zeilde, door de eerste nagezet, naar Antwerpen terug. Zij had het doel niet bereikt en slechts eenigen voorraad, doch niet voldoende, in de benaauwde stad kunnen brengen. Later rustte Lannoy zich, op Alva's last, toe, om andermaal en beter Middelburg van lijftogt te voorzien, en begon daartoe den 15den en 16den November 70 zoo oorlog- als voorraadschepen gereed te maken, doch ook deze poging mislukte.

In den aanvang van 1574 ontstond er twist tusschen Lannoy en Mondragon, die hem verdacht dat hij de geheimen openbaarde. Hij trok zich dit zoo aan, dat hij van droefheid krank werd en stierf.

Zie Strada, *Nederl. Oorl.* D. I. bl. 365; Bentivoglio, *Nederl. Hist.* bl. 128, 180; J. A. Thuani, *Hist.* D. LIV. p. 862; J. F. le Petit, *Chron.* Liv. X. p. 218, Liv. XI. p. 225, 248, 252, 256, 257; E. de Veer achter Goudhoeven, *Chron.* bl. 63 ; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 279, 280; van Meteren, *Nederl. Hist.* fol. 81, 82; *Antwerpsche Chronijk*, bl. 251, 252; F. Haraei, *Annales*, p. 182; Bor, *Nederl. Oorl.* D. I. fab. 330, 150; E. van Rheyd, *oorsprong en voortgang der Nederl. Oorl.* bl. 18; Montanus bij *Guicciardyn*, bl. 521; *Gentsche Geschied.* D. II. bl. 217; Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg.* T. I. p. 50, P. II. p. 752, T. II. p. 11. p. 150, 156, 179, 180, 183, 185; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 599, 439; van Yperen, 200-*jarig Jubelfeest*, bl. 159, 160; 's Gravezande, *Tweede eeuwgetijde der Middelb. vrijheid* (Reg.) Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange-Nassau*, Prem. Serie. T. III. p. 435, 454, 456, T. IV. p. 91, 143, 185, 254, 255, sv. 308.

LANNOY (François Ferdinand de) uit een ander geslacht, in 1732 te Rijssel geboren, was veldmaarschalk en stierf te Parijs in 1790. Hij heeft eenige werken in handschrift nagelaten, die opgenoemd worden in eene *Notice* over hem, door J.—B.— E.—B. te Parijs in 1801 in 8o. uitgegeven.

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w.

LANNOY (Graaf de) was Oostenrijksch gouverneur van Brussel, gedurende de belegering dier stad door de Franschen in 1746.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te land*, D. II. bl. 588.

LANNOY (Raimond de) in Artois geboren, was Dominikaner monnik te St. Omer, en werd tot driemaal toe prior en prediker-generaal van zijn klooster benoemd. Hij stierf den 24sten November 1657. In zijn klooster berustte een handschrift van hem getiteld:

Adventus de Trino et Uno Deo, de Angelis et de Praedestinatione.

Zie Echard, *Ord. Pred.* T. II. p. 588; Paquot, *Mém. our servir à l'Hist. litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 18.

LANNOY (JULIANA CORNELIA Baronesse de), werd in 1738 te Breda geboren, kreeg, volgens toenmalig gebruik bij de aanzienlijke geslachten, eene nietsbeduidende opvoeding, onderwees zich zelve in het Fransch en Engelsch, en werd door den rector Schonck in het Latijn onderrigt. Reeds vroeg toonde zij veel aanleg voor de poëzij; zij kweekte die aan, en werd een onzer eerste dichteressen, die verre boven de vroegere zoo als de dochters van Roemer Visscher, en de latere, zoo als Clara Glyben, uitmuntte, en alleen door mejufvrouw van Merken werd geëvenaard. Als tooneeldichteres leverde zij drie oorspronkelijke treurspelen, namelijk *Leo de Groote*, 1767; *het Beleg van Haarlem*, 1770 en *Cleopatra*, 1776, die volgens Witsen Gijsbeek uitmuntend worden genoemd en van welke Barbas schrijft: »dat zij zich zeer wel verstond op het intrigueren van een tooneelstuk, karakters te schilderen en de hartstogten in werking te brengen." Ook in het lierdicht gaf zij blijken van buitengemeene bekwaamheden, en behaalde drie maal de eereprijs bij verschillende dichtgenootschappen zoo als in 1774 bij het Leydsche den gouden met haar dichtstuk tot *Lof der verdedigers van Leyden*, van der Does, van der Werff en van Hout; in 1777 werd haar door hetzelfde genootschap de zilveren eerepenning toegewezen voor haar dichtstuk *de ware liefde voor het Vaderland*, terwijl Bilderdijk de gouden behaalde. In 1774 werd haar door het Haagsche dichtgenootschap de zilveren eerepenning toegewezen voor haar dichtstuk *de ware vereischten van een dichter*, en kort voor haar overlijden de zilveren voor hare *Aanspraak van keizer Karel V aan zijn zoon Philips II*. Feith, die de gouden eerepenning had behaald, ontving het berigt, wie zijne mededingster was, tegelijk met dat van haar dood. Van hare geschiktheid tot het hekeldicht getuigt niet alleen het satyrische in hare dichtmatige brieven, maar ook hare uitgewerkte hekeldichten vooral *Aan mijnen geest* en *Het gastmaal*. In 1780 gaf zij hare *Dichtkundige werken* te Leyden in het licht, en den 18den Februarij 1782 overleed zij te Geertruidenberg. In 1783 werden hare *Nagelatene Dichtwerken*, te Leyden, door de zorg van Bilderdijk uitgegeven. Witsen Geysbeek, de Vries, van Kampen en Bilderdijk, vereenigden zich in den lof dezer dichteresse.

Met dezen laatste en met Feith was zij zeer bevriend, en onderhield zij briefwisseling. Ook doen de lofverzen van vele andere dichters van dien tijd ons vermoeden, dat zij met hen in vriendschappelijke betrekking stond. Enkele harer kleinere gedichten, die later in hare beide dichtbundels zijn opgenomen, werden afzonderlijk gedrukt. Zonder haar naam verscheen in 1766 te Breda in 4o. en 8o. het hekeldicht *aan mijn' Geest*.

Volgens Bilderdijk vóór haar *Nagelaten Gedichten* was er, na haren dood, eene niet groote doch keurige verzameling van hare Fransche gedichten voorhanden, die zoo spoedig mogelijk in het licht zouden verschijnen, doch evenmin als de beloofde herdruk harer treurspelen zijn uitgegeven. Haar afbeeldsel vind men vóór hare *Nagelatene Dichtwerken*, waarop Feith eenige regels schreef. Met grond kon hij zeggen, dat haar

Geest, bestraald met godlijk vuur,
In lier- en heldendicht de kunst bond aan natuur.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 169 volgg.; *Apollineum*, St. I. bl. 49; de Vries, *over de verdiensten der Dichters uit de 18e eeuw*, D. II. bl. 272; Siegenbeek, *Beknopte Gesch. der Ned. Letterk.*, bl. 273, 274; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett.* (Reg.); Collot d'Escury, *Holl. roem in kunsten en wetensch.* (Reg.); 's Gravenweert, *Essait sur l'Hist. de la litt. Neérl.* p 150, 151; Hermans, *Introd. in notitiam rei liter. max. Prov. Brab. Sept.*; *Amstels schouwtooneel*, D I. No. 31. bl. 273; *N. Vad. Letteroef.* D. I. St. I. bl. 131, D. IV. St. I. bl. 403; *Taal- en Dichtk. oefen. van het Genoots. "Kunst wordt door arbeid verkregen*, D. I. bl. 71, D. II. bl 89; *Proeve van Poët. Mengelst. van het Genoots. "Kunstliefde spaart geen vlijt"*, D. II. bl. 288, D. VII. bl. 283; Bilderdijk, *Brieven*, D. I; *Muis- en Kikvorschenkrijg*, bl. 9; *Verspreide Gedicht.* D. II. bl. 123; *Mengelpoëzij*, D. I. bl. 122; *Nag. Dichtw.* v. d. L. bl. V, 85, 98, 90, 120; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 262, *b.* bl. 133; *Cat.* J. Schouten, bl. 106; *Cat.* van Wints (hands.) bl. 98; Muller, *Cat. van Portr.*

LANS (Joannes) regtsgeleerde, werd doctor in de regten aan de hoogeschool te Bologne, en begaf zich in 1583, te Wilna in Polen, in gevorderden leeftijd, in de orde der Jezuiten. Hij onderwees vervolgens de welsprekendheid te Posen en Jaroslaw en stierf ter laatstgemelde plaats in 1591, in den ouderdom van 50 jaren. Hij schreef zonder zijn naam:

Oratio Equitis Poloni pro societatis Jesu clericis contra ficti Equitis Poloni in Jesuitas Actionem I.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 673.

LANSAEM (J.) afstammeling uit een geslacht dat in het midden der vijftiende eeuw in Yperen in aanzien was, en er de burgemeesterlijke waardigheid bekleedde. Hij onderteekende in 1579 de Unie van Brussel.

Zie Sanderi, *Flandr. Illustr.* T. II. p. 276, 277. J. C. de Jonge, *de Unie van Bruss.* bl. 201.

LANSBERG (N.) waarschijnlijk dezelfde met Landsberg, beroemd ingenieur ten tijde van den successie-oorlog. Hij nam deel aan de belegering van Rijssel en Bethune, en werd bij die van Aire gekwetst.

Hij schreef:

La nouvelle manière de fortifier les places, la Haye, 1712. 1714. 4o. fig.

Nouveau plans et projets de fortification pour défendre et attaquer les places, in fol. la Haye, 1741. In het Hoogd. *Neue Grundrisse und Entwürfe der Kriegs-Baukunst, die Plätze zu defendiren und zu attaquiren*, Dresden, 1746. 4o.

Raisonnement over de attaquen van eenige Nederlandsche vestingen, oorspronkelijk ook in het Fransch en in het Duitsch vertaald door den kapitein-ingenieur Herlin, en te vinden in Rimpler's *Sämtliche Schrifften von der Fortification*, Dresd. und Leipz. 1724.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 308. Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 432, 505, 508. *Cat. van de Bibl. der Kon. Milit. Akad.* bl. 54. *Eerste Supp.* bl. 23.

LANSBERGEN (Philippus à of van) zoon van Daniel Lansbergen, heer van Meulenbeke en van Pauline van den Honingh, werd in 1561 te Gend geboren. Van daar trok hij naar Frankrijk en kwam naderhand in Engeland, waar hij zich in de godgeleerdheid en wiskunde oefende. In zijn vaderland wedergekeerd, werd hij predikant te Antwerpen, en toen deze stad aan Parma was overgegeven, kreeg hij een beroep naar Amsterdam en Goes, welk laatste hij in 1586 aannam. Naderhand woonde hij te Middelburg, daar hij den 8sten November 1632 in den ouderdom van 71 jaren overleed. Hij liet bij zijne vrouw, Sara Lievaerts, tien kinderen, zes zonen en vier dochters, na, onder welke Petrus, die volgt, Philippus, die als predikant van Kloetingen, wegens de classes van Zuid-Beveland, in 1637 verscheen op den coetus van Tholen en ten jare 1638 op de Synode aldaar gehouden, en Jacobus, die volgt. Onze Lansbergen was een man van groote verdiensten en verwierf als godgeleerde, genees- en sterrekundige een grooten naam door zijne geleerde schriften, die door Foppens, Paquot en anderen zijn opgegeven. Als godgeleerde zou hij *Christelycke Overdenckinge des doots, tot beteringhe des levens. Over de woorden Mosis Psalm* 90 *vers* 12..... *Van nieus overzien*, enz. Middelb. voor Adr. van de Vivere, *Boeckverc. aen de Burse in den vergulden Bijbel*, 1604. 16o. Middelb. 1629 in het licht hebben gegeven, doch deze zijn van den Remonstrantschen predikant Towneurius Lansbergen. Van hem zijn *Sermones LII in Catechesin Religionis Christianae, quae in Belgii et Palatinatûs Ecclesiis docetur*, Middelb. 1594, en in Duitschland driemaal, te Neustadt 1595, Hanau 1620, Frankfort 1621, herdrukt, en ook, door S. Ghijs, in het Nederduitsch overgezet, en te Amsterdam 1645 (3e druk) uitgegeven. Jacobus Gruterus, de raadpensionaris Roets, Petrus Bertius en zijn broeder Franciscus Lansbergen, vereerden dit werkje met hunne

Grieksche en Latijnsche lofdichten. Scaliger prees meer dan eens deze leerredenen. Veel moeite werd aan Lansbergen veroorzaakt door zijne *Bedenkingen op den jaarlijkschen en dagelijkschen loop des aardkloots*, 1629, die hij in het Nederduitsch (Middelb. 1650, 4o.) uitgaf en door Martinus Hortensius in het Latijn (*Commentationes in motum terrae diurnum et annuum, et in verum adspectabilis Coeli typum, in quibus ἐπιστημονικῶς ostenditur diurnum annuumque motum, qui apparet in sole et coelo, sed soli terrae; simulque adspectabilis Coeli typus ad vivum exprimitur*, Middelb. 1630. 4o. en door David Goubard in het Fransch (Middelb. 1633, fol.), werden overgezet. Dit boek wekte sommigen op om den stilstand der aarde te verdedigen, zoo als Phocylides, hoogleeraar te Franeker, Petrus Bartholinus, Johannes Baptista Morius en Libertus Fromondus, welke laatste wederlegd werd door Jacob Lansbergen, een uitstekend sterrekundige, die zijns vaders bedenkingen verdedigde, waar tegen Fromondus weder een boek, *Vesta* genoemd, in 1634 heeft geschreven.

Volgens Cornelis Snouk of zijn leermeester de hoogleeraar Luyts, zou Lansbergen om zijn gevoelen nopens den stilstand der zon en de beweging der aarde te Goes van zijn predikambt zijn ontslagen. »Aan de zon stilstand, aan de aarde bewegingen toe te schrijven (lezen wij in de *Acad. Verhandeling* van den eerste) was de dwaling van Philippus Lansbergen, in zijn boek *de Uranometria-Hemel-metinghe*). De godgeleerden van Zeeland oordeelden, dat zulk een boek niet kon in 't licht gegeven worden door een lid der kerke, zonder zware ergernis, waarom de schrijver is gestreept en verworpen. Toen hij zich op de synode van Zeeland beroepen wilde"; doch 's Gravezande schrijft teregt, dat de ware rede van zijn ontslag sproot uit eene politieke factie tegen hem, en zijne medeleeraars, »die gezamentlijk hadden verzocht aan de kiezers te Goes, dat zekere regent, zijnde, naar 't schijnt, stadsdoctor, niet tot burgemeester mogt worden aangesteld, omdat zijne regering veel onrust had veroorzaakt, en hij eertijds de geloofsgenooten had verdrukt, maar nu de Gereformeerde religie scheen toegedaan." Lansbergen schijnt zich niet opentlijk over zijn onregtmatig ontslag beklaagd te hebben, maar wel zijn zoon en lotgenoot Petrus, in zijnen *Index Errorum coetus Zelandiae*. Ook verdedigde hem Cornelius Liens, doctor in de medicijnen te Zierikzee en naderhand Drost van St. Maartensdijk, in zijn in 1614 uitgegeven geschrift *Concertatio Epistolica cum adversariis Phil. Lansbergh*. Zelfs binnen Goes waren er, die in het vonnis van den coetus niet konden berusten, zoo als jonkheer Jan Pietersen Cats, Dignus Keetlaar, Adriaan Wissekerke en Iman Janssen Nachtegaal, toen waarschijnlijk ouderlingen. Deze en an-

deren, benevens zijn zoon Petrus, beriepen zich op de synode van Zeeland, in 1618 te Zierikzee, op welke zij wel verschenen, maar verklaarden, dat zij de zaak wilden brengen op de Nationale syncde te Dordrecht, 'tgeen echter niet is geschied.

Lansbergen gaf zich te Middelburg meest over aan de wis-, sterre- en geneeskunde, welke laatste hij aldaar, gelijk voorheen te Goes, zal hebben uitgeoefend. Hij had het genoegen dat de staten van Zeeland hem met een jaarlijksch traktement begiftigden, waarschijnlijk tot verzachting van de uitspraak over hem gedaan, die niet gevoegelijk scheen wederroepen of vernietigd te kunnen worden. Voor den aanvang van den twist te Goes, was hij in groote achting bij de aanzienlijkste staatsleden van Zeeland en bij de regering te Goes, die, op verzoek des kerkeraads aldaar om een derden predikant, zijn zoon Petrus tot zijn ambtgenoot benoemde, die te gelijk met hem in 1613 van zijne dienst werd ontslagen. De graaf van Solms, krijgsbevelhebber te Hulst, had zoo veel achting voor hem dat hij brieven schreef, om aldaar te hebben tot Minister, »Philippum Lansbergium" aan de staten van Zeeland; maar deze verzochten daartoe iemand van de leeraren te Middelburg, »tot dat er een gedurige Minister te Hulst zoude beroepen zijn." De kerkelijken hielden 's mans geleerdheid en bekwaamheid in groote waarde. Hij werd verkozen tot praeses op de synode te Goes in 1597, en afgezonden als assessor op die van Veere in 1610. Zijn portret is zeer fraai door .... gesneden.

Behalve de gemelde schriften vervaardigde hij nog:

Chronologiae Sacrae libri sex, in quibus annorum mundi series, ab orbe condito, ad eversa per Romanos Hierosolyma, nová methodo ostenditur, Amst. 1624. 4o. Midd. 1645. 4o.

Cyclometriae novae libri duo, Middelb. 1616. 1628. 4o.

Astrolabium d. i. Verklaringhe van de platte sphaere van Ptolomaeus, Middelb. 1633. 4o. fig.

Progymnasmatum Astronomiae restitutae liber primus de motu Solis, Middelb. 1629. 4o.

Uranometriae libri tres, in quibus lunae, solis et reliquorum planetarum et inerrantium stellarum distantiae a terra et magnitudines hactenus ignotae perspicue demonstrantur, Middelb. 1631. 4o.

Triangulorum Geometricorum libri quatuor, Midd. 1631. 4o.

Introductio in Quadrantem, tum Astronomicum, tum Geometricum: nec non in Astrolabium, Middelb. 1633. fol., door Goubard in het Fransch en door Joh. Franz. Sil in het Hollandsch vertaald. (*Verklaeringhe van het gebruyck des Quadrants, oversien door* D. Goubard, ald. 1666. Ibid. 1650. 4o.

Later verscheen er eene overzetting van M. van Nispen met den titel Philippi Lansbergii, *Astronomisch en Geometrisch Quadrant. Mitsgaders deszelfs onderwys*, enz. Dordr. 1685. 4o.

Horologiographia nova, in quâ omne genus Sciotericorum Horologiorum ostenditur.

Tabulae motuum coelestium perpetuae, ex omnium temporum observationibus constructae, waaraan Lansbergen 40 jaren arbeidde.

Observationum Astronomicarum Thesaurus, door David Goubard in het Fransch (*Les Tables perpétuelles* de Philippe Lansberghe, Middelb. 1633. fol.) overgezet.

Verklaeringhe over de XXV Psalm ter danczegginge by hem gepredict, Rott. 1607. 16o.

Van de Vlakte, Middelb. 1666. fol.

Over de beweging des Aardkloots, Middelb. 1666. 4o.

Over het Astrolabium, 4o.

Opera Omnia, Middelburg, Zach. Roman, 1663. fol.

Zie, behalve Luiscius, Hoogstraten, Kok, Bayle, Saxe, *de Revue Univ., Woordenb. der Zamenl.;* Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 775; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1035, 1036; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. II. p 206; Smallegange, *Chron. van Zeel.* bl 432; de la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 413; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 362; *Scaliger Sec.* p. 267, 417; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.* p. 71; Boxhorn op Reigersbergen, *Chr. van Zeel.* D. II. bl 462; Hunnius, *Stat. Vlaander.* bl. 121; J. W. te Water, *Kort Verh. der Ref. in Zeel.* bl. 286; Koecher, *Cat. Hist. der Ger. kerke,* bl. 317; Mart. Lipenius, *Bibl. Theol.* T. I. p. 254; Glasius, *Godg. Ned.* Afl. VII. bl. 346; Dresselhuis, *de Herv. Gem. te Goes,* bl. IX; *Cat. eener uiterst zeldz. Verzam. van Holl Bijb. enz. verz. door* F. Muller, bl 85; *Cat. Bibl. Thys. in Acad. Lugd. Bat.* p. 36; *Bibl. Rem.* bl. 104; *Cat.* de Crane, bl 53; *L'Union, revue relig.* Brux. Avril 1855, No 5; *Nouv. Biogr. génér.* p. Dr. Hoefer; Poggendorff, *Handwörterb. zur Geschichte d. exact. Wissenschaft;* Dan. Heinsii, *Poëm.* p. 111; Doesa, *Poëm.* p. 60; *Nav.* D. IX. bl. 153; Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 242; Mourik en Noordbeek, *Naamr. der Godg. Schrijv.; Algem. Letterl. Maandsch.* 1851. bl. 550; Muller, *Cat. van Portr.* en vóór de *Opera Omnia.*

LANSBERGEN (Petrus à of van), zoon van den voorgaande, werd in 1587 te Goes geboren, in 1609 proponent, in 1610 predikant te 'sGravenpolder, in 1611 derde predikant te Goes, en daar in 1613 met zijn vader van de dienst ontzet. Vervolgens legde hij zich op de geneeskunst toe, en werd arts te Middelburg. Hij huwde N. van Clootwijck, dochter van Matthias van Clootwijck, burgemeester van Geertruidenberg, en van Henriette van Dommelen, afstammelinge van de heeren van Dommelen, die den 8sten Februarij 1637 stierf. Zij was de schoonzuster van Jacob Vallensis, die den 24sten Febr. 1644 stierf, na eerste geneesheer van Maurits en Frederik Hendrik te zijn geweest.

Hij schreef:

Ontdeckinge der schande van Mr. Apollonius, begaen in het excuseeren van sijn gedaen lasteren teghen Petrum

Lansbergium, enz. Middelb. bij A. de Later, 1647. 8o.

Index errorum Coetus Zelandiae, dat is, Aenwijser van de erreuren en fouten bij den Coetus Zelandiae, begaen in den jare 1613, *teghens Ds. Philippum ende Petrum Lansbergen uytgegeven*, enz. Ibid. 1668. 8o.

Kort Bericht tegen de infame Leughenen onlanghs uitgegheven onder den versierden naem Ymant Velleplooter. Bellum Germanicum Gustavi magni, Roterod. Arn. Leers, 1652. 12o.

Zie la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 248; Vrolykhert, *Vliss. Kerk.* bl. 72; Balen, *Beschr. van Dordr.* D. II bl. 1113, 1114; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 207; Glasius, *Godgel. Ned.* Afl. VII. bl. 347; Ab. Utrecht Dresselhuis, *de Herv. Gem. te Goes*, bl. X.

LANSBERGEN (Jacobus à of van) zoon van Philippus en broeder van Petrus, werd omstreeks 1590 te Goes geboren, legde zich, op het voorbeeld van zijnen beroemden vader, op de wijsbegeerte, wiskunde en geneeskunde toe, en werd doctor in het laatstgemelde vak. In 1640 werd hij raad, daarna meermalen schepen en eindelijk in 1649 burgemeester, doch wijl hij verdacht raakte van het regt der kiezers in het veranderen der wet te hebben willen vernietigen, uit de regering gezet en vertrok hij naar Holland, waar hij denkelijk gebleven en in October 1657, in den ouderdom van 67 jaren, gestorven is.

Hij schreef:

Disputatio Epistolaris et Scholastica de Moscho, adversus Medicos Mittelburgenses, in *Tractatus varii de Moscho*, Middelb. J. Schilders et S. Moulert 1613—1614. Deze geneesheeren waren Cornelis Herls, David Ultralaeus en Hieronymus Smallegange.

Apologia pro commentationibus Philippi Lansbergii *in motum terrae diurnum et annuum adversus Libertum Fromondum, Theologum Lovaniensem et Joan. Baptistam Morinum, Doct. Med. et Parisiis Mathematum Professorem Regium*, Middelb. ap Z. Roman, 1633. 4o.

Hij is in prent gebragt met een bijschrift van Jacob Cats, dat men vindt bij de la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 246.

Zie ook Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 405; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 208; G. Merklini, *Linden Renov.* p. 487; *Verh. van een gesprek in den Hage*, bl. 37; *Lijst der Reg. van Middelb.*

LANSBERGEN (Franciscus à of van) ook Lansbergius, broeder van Philippus, waarschijnlijk te Gend geboren, werd predikant waarschijnlijk te Brugge, zeker te Gend, waar hij ook onderwijs gaf aan de jeugd, en in 1583 Antonius Walaeus de beginselen der Latijnsche taal leerde, totdat die stad, in het volgend jaar aan Parma overging. Sommigen willen dat

hij vervolgens predikant te Antwerpen zou geweest zijn, daar hij in die stad ten jare 1609 eene langdurige zamenspraak en dispuut met zekeren pater Gauda heeft gehouden; maar het is denkelijk een misslag, gesproten uit verwarring van den voornaam. Hij is in 1593 uit Gend in Vlaanderen te Rotterdam gekomen. Daar staande werd hij de leer der Remonstranten toegedaan, en gaf in 1612 in het licht een *Kort en Christelijk examen over de Leerpoincten, die huiden ten dage in geschil worden getrocken, hoe weinig dat zij importeren*, Rott. 1612. In welk werkje hij beweerde, dat het geschil tusschen Remonstranten en Contra-Remonstranten punten betrof, die het fondament der zaligheid niet raakten, hetwelk door anderen werd wederlegd. Hij werd 20 Julij 1619 door den magistraat in Augustus door de Synode afgezet, en teekende den 10den September voor de gecommitteerde raden de acte van stilstand.

Behalve het bovengemelde werk schreef hij:

Gesprek over de Leere der Transsubstantiatie, gehouden binnen Antwerpen, tusschen Franciscum Lansbergium, *dienaar der gemeente Christi binnen Rotterdam, en* Petrus Gauda, *priester der vermaarde Societijt Jesu. Uitgegeven door* Samuel Lansbergius Francisci, *Bedienaar des H. Evangeliums in de gemeente Christi tot Rotterdam, en bij hem met zekere Annotatien op den kant verrijkt*, Rott. 1609. 4o.

Uitvaart van de Roomsche Transsubstantiatie, Rotterd. 1612. 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. II. bl. 51, 180, 278, 429, 945, D. III. bl. 792, 872, 873, 914; Trigland, *Kerk. Hist.* D. IV. bl. 686—689; Leidekker, *Eer van 't Syn. van Dordr.* D. II. St. III. § 20—20; Baudartius, *Memor.* B. III. bl. 133—136; Soermans, *Kerk. Reg* bl. 79; Meursii, *Ath. Bat.* p. 325; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1135; W. te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gend*, bl. 62; Cattenburg, *Bibl. Rem.* p. 100; Tideman, *de Rem. Broed.* bl. 50; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inz. in Nederland*, D. VIII. bl. 38; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 110, 376; van Harderwijk, *Naaml. der Rott. Pred.* bl. 17; *L'Union, revue relig.* Avril 1855, No. 4. Janssen, *Kerkh. te Brugge*, D. II bl. 286; *Nav.* D. IX. bl. 155.

LANSBERGEN (Samuel à of van) zoon van Franciscus, predikant te Rotterdam, was de partij der Remonstranten toegedaan, en prees in een boekje, de onderlinge verdraagzaamheid aan. Vader en zoon beijverden zich zeer, de resolutie der Staten van Holland tot vrede der kerk door te dringen, terwijl Samuel zich ten dien einde door de classis van Schiedam liet afvaardigen naar verscheidene classen van Noord-Holland, om ze daar smakelijk te maken, en ten dien einde zeker concept door hem opgesteld, door de predikanten te doen teekenen. Hij slaagde echter geenzins; zelfs maakte de classis van Gorkum zoodanige aanmerkingen op zijn persoon en con-

cept, dat hem (schrijft te Water) waarschijnlijk de lust zal vergaan zijn, om zijn opzet te willen doorzetten. Bij omwending der zaken werd hij eerst door den magistraat van de dienst geweerd, en in 1619 door de Synode van Zuid-Holland afgezet, hebbende, gelijk hij zeide, reeds voor zijn magistraat een acte van stilstand in de kerkdienst geteekend. Hij behoorde tot de leden der vergadering der Remonstranten te Rotterdam, den 5den Maart 1619 bijeen gekomen, ten einde de lidmaten en kerken van de gemeente der Remonstranten, zooveel mogelijk was, bij de zuivere leer der waarheid, die naar de godzaligheid is, te behouden, voor verstoring te behoeden en in onderlinge vrede en eenheid te verbinden.

Wegens deze vergadering werd hij den 19den Julij met zes andere predikanten gebannen en naar Waalwijk gevoerd.

Hij vertoefde eenigen tijd te Antwerpen, en ging van daar met Grevinkhoven, in commissie, naar 's Bosch, (16 Aug. 1619). In 1621 was hij wederom in het land, en in Maart 1622 werd hij in zijn huis te Rotterdam scherp, doch te vergeefs, gezocht. Nadat de conspiratie tegen den prins ontdekt was, vertrok hij eerst uit het land, en verzocht daarna de acte van stilstand te teekenen, 't geen hem werd geweigerd (1623). Hij werd door de vergadering in de schuilplaats, benevens Bowius, Hollingerus en Sapma, tot classicale gedeputeerden aangesteld en hem, in commissie met twee anderen, de bediening van Hoorn opgedragen. In 1630 vervulde hij die van Rotterdam. In de vergadering van 16 October 1631, werd hij tot een der zeven gecommitteerden gekozen, tot voorziening der kosten, en 27 Februarij 1632 predikant te Rotterdam. In 1634, 1644, 1654, 1661 werd hij tot directeur benoemd. Den 2den December 1667 werd hij, op zijn verzoek, uit de dienst ontslagen, en overleed den 24sten October 1669. Zijn zoon Samuel werd in 1649 proponent en in 1650 predikant te Rotterdam, waar hij 5 November 1682 stierf.

Hij voorzag in 1640 het *Chr. Onderwijs* met schriftuurplaatsen aan de kanten en schreef:

Christelijke aanleidinge tot vrede en onderlinge verdraagsaamheit over de hedendaagsche verschillen, Rott. 1611.

Leidsman ter zaligheit ofte Stichtelijke Rijmgedigt over de Historie des lijdens en stervens en der begravinge onzes Heren Jezu Christi, 1626. 4o.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*; Cattenburg, *Bibl. Rem.* bl. 101; Tideman, *De Rem. broed.* bl. 29, 31, 47, 50, 52, 366. Glasius, *Godg. Ned.* Afl. VII; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. VII. bl. 3. *Nav.* D. IX.

LANSBERGEN (Samuel Hollingerus van) werd in 1711 proponent bij de remonstrantsche broederschap, en in dat zelfde

jaar te Moordrecht beroepen. Spoedig ontstonden er, ten gevolge zijner levenswijze, allerlei kwade geruchten. Een diaken der gemeente verzocht in 1719 aan de vergadering der broederschap, dat eene commissie onderzoek naar die geruchten zou doen. De handelingen eener buitengewone vergadering werden echter gestuit, doordat een deurwaarder van het hof van Holland, op verzoek van den predikant, een mandement van purgie voorlas. De vier kerken, aan welke nu de behandeling der zaak werd opgedragen, besloten eerlang Hollingerus te suspenderen; doch deze verzette zich hiertegen, gesteund door zijn kerkeraad. Hij verdedigde zijn gedrag en dat des kerkeraads in eene *Verantwoording van den Moordrechtschen remonstrantschen kerkeraet tegen de onregtmatige proceduren door de remonstrantsche societeit van tijdt tot tijdt gehouden met hun en hunnen leeraer ..... Neffens alle de stukken en bewyzen. Mitsgaders een eenvoudig verhael* enz., te Rotterdam in 1720 uitgegeven. Inmiddels besloot de groote vergadering, in 1720, Hollingerus te deporteren, en verleende aan sommige kerken de magt, middelen van justitie tegen hem te gebruiken. Dit geschiedde ook daar Hollingerus voortging met prediken. Lang nog duurde deze oneenigheid voort, terwijl de zaak voor het hof werd bepleit. Nadat de Moordrechtsche gemeente nu en dan door proponenten was bediend, en de kerkeraadsleden zich eindelijk onderworpen hadden, werd Hollingerus plaats in 1732 door Matthias van Gogh vervangen.

Hollingerus overleed in Januarij 1735. Zijne vrouw, Lydia Kelk, met welke hij den 22sten Junij 1719 in het huwelijk was getreden, overleefde hem.

Zie behalve het genoemde geschrift van Hollingerus, de *Zedige Verd. van de hand. der Rem. Societ.* enz. Amst. 1720. 4o. Tideman, *De Rem. broed.* bl. 134—136, 371.

LANSBERGHE (Jacob van), Burgemeester van Hulst, gaf in het licht:

Beschrijving van Hulst, behelzende haer oude opkomst, aenwasch, tegenwoordige toestandt en veelvuldige gedenkwaerdige zaeken, van tijdt tot tijdt daerin voorgevallen, Rotterd. 1692. 8o.

LANSBOOGY (F.) schreef:

Verklaaring van den dertigsten Psalm.

Zie Mourik en Noordbeek, *Naamr. van Godg. Schr. Aanh. op* Arrenberg.

LANSCHOT (Mr. Johan Alexander van) meesterknaap van Holland, bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij ter kamer Amsterdam, schepen der stad Leiden, bekend uit J. le Francq van Berkhey, *Leydens Burger-traanen op de Grafzerken der Edele groot achtbaare Heeren vaderen Mr. Jo-*

han van der Marck, Mr. Jakob de Pla en van Lanschot, Leyden, 1771. 8o.

LANSCROON (Kapitein) uit Utrecht, behoorde tot de bezetting van Oostende, toen die vesting door Albertus werd belegerd. Bij gelegenheid van de storm van den 7den Januarij 1602, hield hij van zijn vendel, sterk 125 koppen, slechts 3 man over.

Zie Haestens, *Beschr. van de bloedige ende strenge beleger. der Stadt Oostende* enz. (Leyden 1614) bl. 119; Bosscha, *Neêrl. held. te land*, D. I. bl. 375.

LANSMAN (Andreas), te Amsterdam geboren, Phil. Dr. en predikant te Abbekerk c. a. (1646); Edam (1648). In 1649, te Amsterdam beroepen, werd zulks om zijn jeugd door de stedelijke regering geimprobeerd. In 1650 vertrok hij naar Londen, in 1656 naar Amsterdam, waar hij overleed 12 September 1666, oud 43 jaren. Zijn zoon Johannes overleed als predikant te Weesp, 8 Januarij 1722.

Hij schreef:

Historie van de voornaamste dwalingen.

De Roomsche afval, 1665. 4o.

Zie *Aanh op* Arrenberg, *Naaml. van Boek.;* H. Croese, *Reg. de Pred. van Amsterd.*, bl. 78, M. Veeris, vervolgd door Paauw, bl. 122.

LANSSELIUS (Petrus) een jezuit, geboren te Grevelingen, ervaren in het Grieksch en in de Oostersche talen, vooral in het Hebreeuwsch. Hij stierf in 1632 te Madrid, waar hij ze onderwees.

Hij heeft in het licht gegeven:

S. Dionysii Areopagitae Opera. correctâ versione Joachim Perionii, una cum S. Maximi Scholiis et Pachymerae Paraphrasi in Epistolas eiusdem a se Latine redditas, additâ Disputatione Apologeticâ de Vita Scriptisque Dionysii, Paris, 1615. fol.

Dispunctio calumniarum, quae Justino Martyri inuruntur ab Isaaco Casaubono Ibid. cum Justini Operibus.

Scholia in ea Bibliorum sacrorum loca, ubi Emanuel Sa et Joan. Mariana deficiunt. Antv. typis Phant, 1624. fol.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 746; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 986.

LANTFORTIUS (Johannes) à Turnhout, een Bosschenaar, bij uitstek ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen, waarin hij door Georgius Macropedius en Cornelius Valerius onderwezen was. Hij vormde zelve vele beroemde mannen. Terentius was zijn lievelingschrijver. Hij gaf, zonder naam, in het licht:

Praecepta Syntaxeos in compendium redacta.

Annotationes s. Scholia in diversos Grammaticos, Oratores, poëtas etc.

Tome IV Epistolarum S. Thematum discipulis praelectorum.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 524; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 673.

LANTHEERE (N.) werd omstreeks in de tweede helft der achttiende eeuw, door Andreas Cornelis Lens te Brussel in de schilderkunst onderwezen. Hij vervaardigde historiëele onderwerpen met naakte figuren.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 952.

LANTHOVIUS (Caspar) werd in 1518 te Vimiac bij Atrecht geboren. Hij was een middelmatig dichter, blijkens zijn *Farrago Variorum Epigrammatum*, Duaci, 1587, waarvan eenige zijn opgenomen in de *Deliciae* van Gruterus, T. III. p. 55, 57. Hij leefde nog in 1616, en was toen 98 jaren oud.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 329; Sweertius, *Athen. Belg.*; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neerl.* p. 125.

LANTING (Kleis) werd den 17den November 1783 te Harlingen geboren, legde zich van jongs af toe op goud- en zilversmeden; vestigde zich omstreeks 1800 te Amsterdam, waar hij in 1816, op raad van eenige kunstvrienden, het drijven in zilver bij de hand vatte, waarin hij roem en eere verwierf. Hij vervaardigde onderscheidene historiëele stukken, kerk- en andere sieraden, als ook afbeeldingen van beroemde vaderlandsche mannen, zoo als die van H. Boerhave, Jer. de Bosch, C. van Bynckenshoek, J. Cats, J. Evertsen, P. Campen, P. Czn. Hooft, D. van Hoogstraten, S. van Hoogstraten, G. Japiks, J. H. van Kinsbergen, J. M. Kemper, P. Nieuwland, P. P. Rubens, R. J. Schimmelpenninck, S. van Slingelandt, S. Stevin, J. en C. de Witt. Inzonderheid verdienen nog het *moedig gedrag van den Prins van Oranje bij Quatre-Bras*, naar de schilderij van M. J. van Bree, en *Prins Frederik Hendrik te paard*, naar eene schilderij van A. van Dijck, vermeld te worden.
Hij stierf te Amsterdam den 15den Junij 1827.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 158.

LANTSCROON (Braem) of Lantscrone, raad, ouderman, schepen en burgemeester van Utrecht, werd in 1414 een reeks van jaren zijn stem en zijn gild ontnomen, wijl hij de ballingen had begunstigd.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 110, 155, 195, 235, 219, 285, 320, 349, 398, 426.

LANTSCROON (Jan van) schepen te Utrecht, »hoofdman

der eerste batalie van de gilden", die in 1403 optrokken tegen den heer van Arkel, die uit de sloten Hagestein en Everstein, de burgers en ingezetenen van Utrecht groot nadeel veroorzaakten. Hij woonde in 1405 het beleg van het slot Everstein bij, en werd in 1414, gelijk aan Braem, voor een reeks van jaren, zijn stem en gild benomen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 2, 39, 42, 63, 77, 98, 155, 156.

LANTSCROON (JONGE ADRIAAN VAN) schepen, raad, burgemeester en schatmeester te Utrecht, werd in 1449 door bisschop Rudolph uit de stad verdreven, doch in 1455 weder in zijn burgerregt hersteld.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. II. bl. 116, 295, 341, 356, 359, 397, 425, 439, 481.

LANTSCROON (JAN VAN) raad, ouderman en burgemeester van Utrecht, was in 1478 zegsman tusschen de vrouwe van Brederode en Reinier van Broekhuizen, en werd het volgende jaar, daar de aanhoudende twisten tusschen Gelderland en 't Sticht, niet ophielden, en de Gelderschen voortgingen met op 't Stichts grondgebied te plunderen en rooven, door den raad »gegont, de Gelresche mit hoer live ende goede te bezetten." Ook werd hij in dat jaar in den ban gedaan.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. III. bl. 47, 87, 128, 159, 218, 299, 301, 337, 468.

LANTSHEER (Jhr. HENDRIK WILLEM) werd in 1784 kadet, in 1788 luitenant, 27 Februarij 1801 Kapitein Luitenant, in 1808 majoor, ging vervolgens in 's lands zeedienst over, werd in 1814 kapitein ter zee, den 1sten April 1830 schout-bij-nacht, en overleed den 23sten December 1836. Hij was een officier van groote verdiensten. Gedurende zijn verblijf in Rusland, in 1816, viel hem de eervolle onderscheiding te beurt, om den keizer in de sloep te vergezellen, welke dezen, van Croonstad naar het aan de Neva gelegene paleis Oranienbaum, moest overbrengen. Op dezen overtogt voer men aan boord van eenen driedekker, behoorende tot het, voor Croonstad ten anker liggende Russische eskader, onder bevel van den admiraal Crown. Eenige dagen daarna, vergezelde Lantsheer den keizer, op het in de nabijheid van het buiten-paleis Camino-Ostrof, voor anker liggende fregat, of keizerlijke jacht, en er werden eenige manoeuvres met de zeilen verrigt, onder het onmiddelijke bevel van den keizer zelve. Het uitdrukken van eenige kommando's in Hollandsche bewoordingen, zoo als die van *vaarwater*, *mast*, *schoot*, *bras* en andere, stelde hem in staat dezelve gedeeltelijk te begrijpen. Dit baarde natuurlijk bij den heer Lantsheer opmerking, welke hij de vrijheid nam, den keizer te kennen te geven, die daarop eenvoudig antwoordde, dat de Russen

de zeevaartkunde van de Hollanders geleerd hadden; dat men deze als de grondlegger van het Russische zeewezen beschouwde, en dat men, bijgevolg, de kunsttermen, in Czaar Peter's tijd ingevoerd, behouden had.

Lantsheer was directeur en kommandant der marine te Amsterdam, ridder der Militaire Willems-orde 4e klasse en van den Nederlandschen Leeuw.

Hij schreef met A. C. Twent:

Woordenboek der Fransche Zee-termen, bijeenverzameld en in Hollandsche en gedeeltelijk in Engelsche kunstwoorden overgebragt, enz. (Fransch en Ned.) Amst. 1811. 8o. 2 d.

Zie Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. III. bl. 32, 33; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 497; *Partic. berigt.*

LANTSOCHTIUS (Christophorus), waarschijnlijk die Christophorus, welke eerst religieus te Brugge, daarna predikant te Rijsum, in 1567 van daar werd gezonden om de Vlaamsche broeders te bezoeken.

Hij was lid der Synode te Wezel in 1568.

Zie E. F. Harkenroth, *Kerk. Gesch.* bl. 348. J. J. Harkenroth, *Oostfr. O. D.* II. bl. 758. W. Columba, *Naaml. van Dokk.* bl. 118. 's Gravezande, *Tweeh. Gedacht. van het Syn. te Wesel*, bl. 226.

LAP (Jan) waarschijnlijk een Haarlemmer, leefde in het midden der zeventiende eeuw. Hij schilderde landschappen met ruïnen en eenige beelden, in den smaak van Jan Both. Zijne schilderijen zijn zeer, doch zijne teekeningen minder zeldzaam. Kramm noemt hem een bekwaam kunstenaar.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D II. bl. 932.

LAPIDANUS (Gulielmus) of van den Steene, geboren te Verviers, benedictijner monnik te St. Winoxbergen, schreef:

Methodus Dialectices Aristhotelicae, Lugd. 1542.

De non timenda morte, Lovan, 1533.

De miseria conditionis humanae, Ibid.

Conciliatio dubiorum in Sacrificio Missae.

Enarrationes in VII Psalmis Poenitentiales, Lovan. 1530.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 322. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p.

LAPIDE (Cornelius Cornelii à) of Corneille de la Pierre en Cornelis Cornelissen van der Steen, werd omstreeks 1566 te Boekholt, omtrent een uur van Bree, in het land van Luik, geboren. Hij stamde niet, gelijk sommigen willen, van de adelijke baronnen von Stein in Frankenland af, maar, zoo als hij zelf schreef, waren zijne ouders andlieden. Hij studeerde te Keulen, ontving in 1584 den

graad van meester in de vrije kunsten, trad in 1592 in de orde der Jezuiten en werd onderwijzer in de H. Schrift en het Hebreeuwsch te Leuven. Deze betrekking vervulde hij met grooten ijver gedurende twintig jaren, terwijl hij daarenboven nog elders predikte en de biecht afnam, gelijk in 1604 te Montaigu, waar hij op het punt was door Hollandsche cavallerie gedood te worden. In 1608 was hij met zijn ordebroeder, vader Adriaan Mangot, bij de conferentiën tusschen twee jezuiten en twee Rotterdamsche predikanten, Franciscus en Samuel Landsbergen, te Antwerpen gehouden. Omstreeks 1617 vertrok hij, op bevel van zijn generaal, naar Rome, waar hij wederom twintig jaren hetzelfde onderwijs gaf als te Leuven. Hij stierf aldaar den 12den Maart 1637 in den ouderdom van meer dan 70 jaren.

Men heeft van hem:

Commentaria in omnes Dvi Pauli Epistolas, Antv. 1614. 1617. 1621. 1622. *(Ult. edit. aucta et recognita)* 1633. 1656. 1665. 1669. fol. Paris, 1621. 1625. 1631. 1638. fol. Lugd. 1644. 1683. fol. Met zijne overige werken, Antv. 1681. 10 vol. Venet. 1708. 16 vol.

Dit werk is aan Matthias Hovius, aartsbisschop van Mechelen, opgedragen.

Commentaria in Pentateuchum Mosis, Antv. 1616. 1618. (*Sec. edit. aucta et recognita*,) 1623. 1630. 1648. (*Ult edit. aucta et recognita.)* Opgedragen aan Frans van den Bosch aartsbisschop van Kamerijk.

Commentaria in Jeremiam Prophetam, Threnos et Baruch, Antv. 1621 en met de drie volgende. Ibid. 1625. 1635. 1674. 1676. Paris, 1622.

Commentaria in Ezechielem Prophetam, Antv. 1621.

Commentaria in Isaiam, Antv. 1622.

Commentaria in duodecim Prophetas minores, Antv. 1625. 1628. Lugd. 1625.

Commentaria in Epistolas Canonicas, Antv. 1627. 1648. 1658. 1662. 1672. Lugd. 1627. Paris, 1631.

Commentaria in Apocalypsin S. Johannis Apostoli, Antv. 1627. 1629. 1672. Lugd. 1627. Paris, 1631.

Commentaria in Acta Apostolorum, Antv. 1627. 1628. 1662. 1672. Lugd. 1627.

Commentarius in Ecclesiasticum, Antv. 1630.

Salomon, sive Commentarius in Proverbia Salomonis, Antv. 1635. 1645. 1659. 1671. Paris, 1635.

Commentarius in Ecclesiastens, Paris, 1635. 1639. 1642. Antv. 1638. 1649. 1657. 1670. 1680. Lugd......

Commentarii in Cantica Canticorum, Lugd. 1637. Antv. 1638.

Commentarius in librum Sapientiae, Antv. 1638. 1649. 1657. 1670. 1680. Paris, 1639. 1642. Lugd......

Commentarii in IV. Evangelia, in duo Volumina divisi,

Tomus primus complectens expositionem litteralem et moralem in SS. Matthaeum et Marcum. Tomus secundus complectens expos. litt. et mor. in SS. Lucam et Joannem, Antv. 1639. 1649. 1660. 1670. 1681. 1695. *(Editio recens, a quamplurimis mendis, quibus caeterae scatebant, diligentissime expurgata et castigata)*, 1712. (dezelfde druk als die van 1695), Lugd. 1638. 1641. 1687. Paris. 1639.

Commentarius in Josue, Judicum, Ruth, IV libros Regum et II Paralipomenôn...... Tomus I continens lib. Josue, Judicum, Ruth et I Regum, Antv. 1642. *Tomus II, continens lib.* 2, 3, 4 *Regum et II Paralipomenôn*, Ibid, 1642. 1653. 1664. 1666. Paris, 1642. 2 vol.

Commentarii in Esdrae, Nehemiae, Tobiae, Judith, Esther et Machabaeorum libros, Antv. 1645. 1659. 1661. 1669. Paris, 1645.

Deze commentariën hebben grove gebreken. De stijl is duister, niet beschaafd, en het ontbrak den schrijver aan de noodige kennis der Oostersche talen.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 145, 146. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 196, 197. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 87. Simon, *Hist. Crit. des Commentair. du N. T.* 655–664. M. Elias Himmelius, *Tome II Disp. Dilherri*, Novemb. 1652. p. 664, ap Crenium, *Diss. I de Furibus Librar.* ed. 1716 p 88. G. H. Goetze, *Disp. de Corn. a Lapide Comment. in Script. Sacr. Lipsiae*, 1699. 4o. *Cat. Bibl. publ.* Lugd. Bat. p. 7, 11, 14. Brunet, *Man. du Libr.* T. II. p. 323.

LAPIDE (Johannes à) of Jan van der Steen, ook Jan Morel genaamd, werd omstreeks 1596 te Antwerpen geboren, en in een gesticht van liefdadigheid opgevoed, trad vervolgens in de orde der Premonstratensen, verkreeg den rang van bachelier in de godgeleerdheid te Leuven en ging naar de abdij van Grimberg bij Leuven, om haar aldaar, waar hij reeds vroeger met het bestuur der novicen belast was, te onderwijzen. In 1630 werd hij prior dezer abdij, en den 12den April 1636 naar Leuven gezonden, om er de betrekking van president van het collegie der Premonstratensen te bekleeden, die sedert het overlijden van Jakob Petit, monnik in de abdij van Ninové vacant was. Den 12den Julij 1644 keerde hij naar zijne abdij terug, waar hij het priorschap tot zijn overlijden (den 31sten Januarij 1654, in het 59ste jaar van zijn leven) waarnam.

Hij schreef:

Cornelii Janssenii, Iprensis Episcopi.... Laudatio funebris dicta.... in insigni Ecclesiâ collegiatâ D. Petri 4 *Maii Anno* 1641, Lov. 1641. 4o.

S. M. Teresiae, *Doctricis Doctorum Encomium, dictum in templo RR. PP. Descalceatorum* 15 *Octobris* 1641, Lovan. 1641. 4o.

Hij gaf aan Sanderus bijdragen voor zijne geschiedenis der abdij van Grimberg.

Zie Sanderi, *Chorog. S. Brab.* T. III. *alt.* ad. p. 147, 149. D'Avrigny, *Mém. Chronol. et Dogm.* bl. 147. 148. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 60; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays bas*, T. I. p. 561.

LAPIS (GIROLAMO), een Italiaan van geboorte, bragt een groot deel van zijn leven door te Rotterdam, Delft en 's Gravenhage. In de laatste stad was hij in 1760 lid van de confrerie-kamer *Pictura*, en nog in 1785 beoefende hij er het historiëele vak en vervaardigde landschappen, portretten en moderne gezelschappen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl, Schild.* D. II. bl. 952.

LAPIS (H.) mogelijk een zoon van den voorgaande, was een verdienstelijk miniatuur-schilder. Hij schilderde o. a. *Het portret van Carel, Baron van Boetzelaar, Luitenant-Generaal, Gouverneur van de Willemstad,* dat door Jan Snoek is gegraveerd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 952.

LAPPER (JAN DE) eigenlijk Jan Barendse, ontving waarschijnlijk den eersten naam wegens zijn voormalig handwerk, dat van schoenlapper. Hij was in 1620 te Haarlem geboren, ging ter zee varen en nam telkens bij zijne terugkomst zijn oud bedrijf bij de hand, in een hoekhuis, waar de Zwarte hond uithing. Op een zijner togten sneuvelde de kapitein, waarop Jan het bevel van het schip op zich nam, en zoo dapper streed, dat hij een Engelsch schip in den grond boorde, van een ander de masten over boord schoot en het zijne behouden te Texel binnenbragt. De staat beloonde zijn moed met eene medaille aan een gouden keten en *f* 500. Hij kreeg daarop als kapitein het bevel over een nieuw schip *de Maarseveen* van 44 stukken. In 1658 was hij bij de vloot, die onder den luitenant-admiraal van Wassenaar, naar Dantzig zeilde, terwijl zijn naam onder de scheepsbevelhebbers als Jan de Lapper voorkomt. In een der zeeslagen van den 2e Engelschen oorlog (1666), verloor hij een arm, liet zich daarop aan de mast binden, en vuurde de zijnen zoo lang tot dapperheid aan, tot dat een tweede kogel hem het hoofd wegnam. Een zijner nakomelingen heeft zijne nagedachtenis vereerd door een opschrift op een blaauwen steen, in den gevel van het huis, dat hij te Haarlem bewoonde. P. H. Klaarenbeek heeft van zijne lotgevallen, met bijgevoegde overlevering, eene berijmde vertelling gemaakt, die zijne bekwaamheid in dat vak eer aandoet. Eerst werd het naamloos geplaatst in *Vaderl. Letteroef.* voor 1821, daarna opgenomen in zijn *Nagelatene Gedichten.*

Zie *Konst- en Letterb.* 1824. D. I. bl. 130. Kobus en Rivecourt, *Handb.* enz. D. I. bl. 130.

LAPPER (Hans de) burger van Schoonhoven, werd den 21sten Julij 1619, bij gelegenheid van het oproer te Schoonhoven, toen eenige Remonstranten te Nieuwpoort, een der afgezette predikanten hadden gaan hooren, en om die reden gevangen waren gezet, doodgeschoten.

Zie van Berkum, *Beschr. van Schoonh.* bl. 553.

LAPPIUS à WAVEREN (Gijsbert) of Gijsbert van der Lappen van Waveren, werd in 1511 te Weesp geboren, waar zijn vader, Jan van der Lappen, bailluw was. Hij was een leerling van Lambertus Hortensius te Naarden, en onderwees vervolgens zelve de grammatica te Zierikzee. Later werd hij student in de medicijnen te Leuven, en genoot er het onderwijs van Regnerus Gemma. Van daar begaf hij zich naar Bologne, waar hij den 10den October 1545, den doctoralen graad, uit handen van Jakobus Arichius ontving. Hij zette zich, in het vaderland wedergekeerd, eerst te Kampen en vervolgens te Utrecht neder, waar hij Jacoba van Westrenen huwde. Hij stierf den 4den Januarij 1574, en werd in de voormalige St. Paulus kerk begraven. Hij liet een zoon, Jan van der Lappen, na, die *f* 800 aan het gesticht van Standonck te Leuven, vermaakte.

Hij schreef:

Institutiones Grammaticae, Antv. Henricus Petri, Middelburgensis, 1539. 12o.

Eene Latijnsche elegie vóór Lamberti Hortensii.

Enarrationes in Virgilii Aeneïda, Bas. 1559. fol.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 290. Dez. *Fasti*, p. 273. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 45. Burmanni, *Traj. erud.* p. 172.

LAPPIUS à WAVEREN (Gijsbert) of Gijsbert van der Lappen van Waveren, kleinzoon van den bovengemelde en zoon van Jan van der Lappen en van Barbara Baec, te Utrecht geboren, studeerde te Leuven en te Douai en werd in Frankrijk doctor in de regten. Wedergekeerd, leefde hij te Utrecht tot zijn dood toe, en was een der uitstekendste geschied- en oudheidkundige van zijn tijd. Voetius noemt hem een groot oudheidkenner, Matthaeus een zeer geleerd man en een ijverig onderzoeker der oudheid, ook van Heusden en andere stemmen in dien lof en de laatste voegt er bij, dat het aan hem is te danken, dat zoo vele oude gedenkstukken, Utrecht betreffende, bewaard zijn gebleven. Hij was met vele zijner beroemde tijdgenooten in briefwisseling. Zijn sterfjaar is onbekend, doch hij leefde nog in 1648.

Hij gaf in het licht:

Johannes de Beka, Canonicus Ultrajectinus, et Wilhelmus Heda, Praepositus Arnhemensis, de Episcopis Ultrajectinis. Recogniti et notis Historicis illustrati ab Ant. Buchelio Batavo J. C. Accedunt Lamb. Hortensii Montfortii Secessionum Ultrajectinarum Libri, et Suffridi Petri Frisii Appendix ad Historiam Ultrajectinam, Ultraj. Joan à Doorn, 1643. fol.

Observationes de morte Alberti Pighii, tegen Jan Gerhard, hoogleeraar in de godgeleerdheid te Jena. Lappius deelde ze aan Barthold Nihusius, bisschop van Mysie, suffragant van Mentz, mede, die ze gevoegd heeft in zijn *Hypodigma, quo diluuntur nonnulla contra Catholicos disputata in Corn. Martini tractatu de Analysi Logica.*

Epistola Johanni Isaacio Pontano in *A. Matthaei Syll. Epistol.* Ep. 167.

Hij hielp Valerius Andreas bij het zamenstellen van zijne *Bibl. Belg.* en hield zich bezig met het leven van den president Viglius, dat echter niet is verschenen.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 290; *Fast. Acad. Lovan.* p. 273; Voetius, *Lib. I Polit. Eccles. Tract.* II C. XII. VIII. Matthaeus, *de Jur. gladii,* p. 9; *Dedicat.* T. II. *Anal. med. aevi;* van Heussen, *Hist. Epis. Traj.* T. I. p. 127; Burman, *Traj. Erud.* p. 172; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. I. p. 46; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. van Ned.* D. IX. bl. 33.

LAPREI (Joannes), anders gezegd Hans Lipperhei, te Wezel geboren, doch burger en inwoner van Middelburg, ten tijde van Zacharias Jansen, werd, door het toeval even als deze, tot de uitvinding van de groote teleskopen en zamengestelde mikroskopen geleid en trachtte die te verbeteren. Men vindt zijne afbeelding en die van Jansen vóór P. Borellus *de vero Telescopii Inventore,* met het onderschrift: *Hans Lipperhey, secundus conspiciliorum Inventor,* terwijl onder die van Jansen staat: *Zacharias Jansen, sive Joannides, primus conspiciliorum Inventor.*

Zie verder Borellus, l. c. p. 25—37. De la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 299, 304. van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 322.

LAQUY (Willem) werd in 1738 te Bruel, tusschen Keulen en Bonn, geboren. Hij vestigde zich te Amsterdam, en werkte eerst een tijdlang in de behangselfabriek van Remmers. Toen hij met dezen in onmin was geraakt, oefende hij, die reeds eenige bekwaamheid in de schilderkunst had verworven, zich in het kunstkabinet van den heer Braamcamp met het teekenen naar schilderijen van voorname meesters; het voornaamste daarvan was de beroemde »kraamkamer van G. Dou," die hij met meesterlijke naauwkeurigheid, in olieverw en op de grootte van het oorspronkelijke gecopiëerd heeft, en welke

copij zich thans nog bevindt bij zijne eenige dochter, J. Laquy, douarrière Vermeer, te Kleef. Deze copij is van te grooter waarde, omdat het oorspronkelijke van Dou op de zeereis naar Rusland is te loor gegaan. In 1769 werd hem door de Stads-Teeken-Akademie de gouden eerepenning toegewezen. Hij legde zich vooral toe op het teekenen en schilderen van binnen-huizen en gezelschap-stukken, die, meest uit den deftigen stand genomen, vrolijk en aangenaam van toon, maar te weinig zedig van kleur en ook niet met genoegzame vlijt naar het leven zijn bewerkt. Hetzelfde geldt van zijne teekeningen. Volgens Kramm heeft hij ook portretten vervaardigd, o. a. dat van den dichter Lucas Pater.

Hij stierf in 1798 te Kleef.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 159. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. I. bl. 952.

LARANUS (Everardus). Zoo wordt hij onder de *Mss. Acta Synodi Wesaliensis* bij Trigland en Ens genoemd. 's Gravesande noemt hem Gerardus Laranus en Sardemann Gerhard Larenius of Larenensis. Hij werd geboren in Vlaanderen, en vluchtte om den geloove naar Wesel, waar hij in 1568 lid der Synode was, en nog in 1574 vertoefde, toen hij door de Synode aldaar naar Rees werd gezonden, om er de gemeente op te rigten. Oneenigheden met de gemeente te Emmerik schijnen hem bewogen te hebben, zijn predikambt aldaar neder te leggen, en zich naar Goch ter woon te begeven. Verdere berigten nopens hem zijn niet tot ons gekomen.

Zie 's Gravesande, *Tweehonderd-jarige Gedacht. van het Synode te Wesel*, bl. 222; J. Ens, *Kort Hist. ber. van de publieke Schrift.* bl. 286; Gerhard Sardemann, *Geschichte der Ersten Weseler Classe*, S. 21.

LAREN (Joost van) *de Oude*, zoon van Mr. Jacob van Laren en van Jaquemyne van Damme. Jacob werd den 15den Augustus 1563 te Comine, in Vlaanderen, geboren. In 1580 verlieten zijne ouders deze plaats, vestigden zich te Yperen, en overleden aldaar in 1583, acht dagen voor dat die stad door Parma werd belegerd. Nadat hun zoon te Ryssel in de Fransche taal onderwezen was, werd hij te Yperen klerk op de griffie, deed aldaar in 1581 belijdenis van de hervormde godsdienst, en werd door het consistorie verzocht »zich tot het aanleeren der Latijnsche taal en studiën te begeven, en zich geheel aan de kerkdienst te wijden." Hij voldeed aan dit verlangen en begon, zes weken na den dood zijner ouders, aldaar opentlijk in de St. Nicolaas kerk te prediken, en den 4den Februarij 1504, werd hij door Johannes des Ourssyns tot predikant bevestigd. Reeds den 10den April daaraanvol-

gende, werd hij door den vijand gedwongen met zijne ambtgenooten deze stad te verlaten. In Mei predikte hij gedurende drie weken te Utrecht, en ontving aldaar een beroep naar Brussel. Toen hij den weg naar die stad door den vijand versperd vond, bleef hij te Antwerpen, en werd aldaar, volgens sommigen, tot predikant van het gasthuis aangenomen. Hij bediende dit ambt tot 23 Augustus 1585, toen hij met de overige predikanten gedwongen werd, Antwerpen te verlaten. In September van hetzelfde jaar werd hij te Arnemuiden beroepen, den 16den Mei 1608, in plaats van David de Dieu, te Vlissingen. Het schijnt echter dat hij niet zeer gereed was dit beroep aan te nemen, want Olivarius en Hondius moesten tweemaal naar Arnemuiden, om hem daartoe te overreden. Hij werd in verschillende kerkelijke zaken gebruikt. Zoo was hij in 1586 in de commissie der kruiskerken, in 1610 behandelde hij, van wegen den Vlissingschen kerkeraad, benevens zijn ambtgenoot Olivarius, de zaak van Mylius op de Synode te Veere. In 1613 was hij scriba op den coetus te Goes, toen Philippus en Petrus Lansbergen, vader en zoon, van hunne dienst te Goes werden ontslagen. Hij overleed den 24sten October 1618 en werd in de Oude kerk begraven. Zijne zinspreuk was *Non est mortale quod opto.*

Den 4den December 1583 huwde hij Maaijken Knockaarts, Jans dr., die den 5den September 1599 ontsliep. Den 21sten November van hetzelfde jaar hertrouwde hij met Katelyne le Blonk, weduwe van Louis Langlets van Kano bij Valenciennes. Zij stierf den 30sten October 1602, en den 10den Augustus 1603 trouwde hij voor de derde maal met Maaijken Barends van Middelburg. Uit zijn eerste huwelijk liet hij negen kinderen na.

Daniel (die volgt); Joost (die volgt), Jeremias, predikant te Koudekerke in Walcheren, later te Londen, gehuwd met Lijsbet Jans; Samuel, predikant te Heynkenszant in het land van Goes, gehuwd met Adriaenken Cats; Jacobus, predikant te Renesse, in het land van Zierikzee, gehuwd met Adriaenken Jaspers; Petrus, predikant te Nisse, in het land van Goes, in 1638 op de Synode te Tholen overleden; Bernardus, die, na voleindigde studiën, niet spoedig genoeg beroepen zijnde, wegens zijne bekrompene middelen, genoodzaakt werd als commies eene West-Indische reis te doen, daarna op de Groenlandsche vloot en in 1634 te Axel predikant werd. Hij huwde Lysebet Quintens; Maeijken, gehuwd met Elias Moris, predikant te Kruiningen; Jaquemynken, den 9den Februarij 1630 met Bastiaan Jansen gehuwd.

Zijne aanteekeningen, waaruit Vrolijkhert zijne berigten nopens hem putte, waren vroeger in bezit van de Vlissingsche familie Lowiessen, later in dat van den staatsraad H. van

Royen en thans in dat der familie van Assen. Zij zijn, benevens het getuigschrift, door de kerk van Antwerpen aan hem in 1585 gegeven, en een eigenhandige brief van Festus Hominius aan hem, medegedeeld door N. C. Kist, in *Ned. Archief voor Kerk. Gesch.* D. IX.

Zie ook Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 64; Hunnius, *Zeeuwsche Buyze,* bl. 337; Teissier, *Repub. der Gel.* Nov. 1715, bl. 470.

LAREN (Daniël van) oudste zoon van Joost van Laren en van Maaijken Knockaarts, den 3den Januarij 1585 te Vlissingen, daar zijn vader toen predikant was, geboren. In Aug. 1606 werd hij, na bij de classis van Walcheren peremptoir geëxamineerd te zijn, predikant te IJzendijke. In 1609 werd hij, in plaats van Abraham van der Mijle, predikant te Vlissingen. Hier was hij zeer bemind, doch werd wegens zijne bijzondere en onregtzinnige gevoelens, in 1624 naar Arnhem verplaatst. »In 1624, lezen wij in het vervolg op Merulaas *Tydstresoor,* »ontstond in de kerke van Walcheren een groote beroerte, door dien zeker predikant (van Laren) aldaar begon de opinie der Chiliasten te drijven, en zich op de gave der prophetye te beroemen. Om welke te stillen heeft de classis van Walcheren goedgevonden, dat de predikant van daar zou vertrekken en zijne opiniën en prophetyen voor zich houden."

Later schijnt hij in zijn gevoelen omtrent het chiliasme veranderd te zijn, daar hij een tractaat tegen de chiliasten schreef, waartoe hij »bewogen werd, omdat hij beschuldigd werd aan deze dwaling vast te zijn." Ook schreef hij in de voorrede zijner *Meditatiën over den Catechismus.* »Ik verwerpe ook in deze meditatiën de chiliasterij, bestaande in een aardsch koningrijk, wettische offerhanden en vleeschelijke wellusten."

Zijn sterfjaar is niet bekend, doch in 1648 was hij nog in leven, daar hij toen correspondens Gelriae op eene hollandsche Synode was. Hij liet bij Janneken van Beloos o. a. na een zoon, Joost, in 1612 te Vlissingen geboren, die predikant te IJsselstein is geweest. Een zoon van dezen, ook Joost genoemd, werd predikant te Trigt, van wien in 1755 nog nazaten te Rotterdam leefden.

Vrolijkhert vermeldt aangaande hem deze bijzonderheid, dat, toen hij te Arnhem predikant was, daar eens de zeven zonen van Joost van Laren *de Oude,* alle bij elkander waren, en dezen toen op eene heusche wijze door den magistraat gearresteerd wierden, en niet ontslagen, dan onder voorwaarde, dat ze allen daar eens zouden prediken, 't geen ze ook deden.

Van Laren was een zeer geleerd man, blijkens de volgende schriften:

Tractaat van het lijden van Christus.

Meditatiën over den Catechismus, Arnhem, 1636. 8o.

Levens Fontein, Arnh. 1665. 4o.

Historie van de Samaritaansche Vrouwe, 4o.

XXXII Predikatiën over Johannes IV: 43, 4o.

Twee meditatiën over 't lijden en sterven Jezu Christi, Arnhem, 12o.

Capernaum verkraght en nedergestooten, 12o.

Goddelijke vierschaar in 's menschen harte, 1665. 12o.

Theocrati Justi in Apocalypsin Prolegomena sive Notationes prooeminiales, 1627. 4o.

Ook met den titel:

Lareni in Apocalypsin Notationes prooemiales. Quibus accessit Discursus de continuatione Romani Imperii, tum ex Daniele, tum ex Apocalypsi, Arnhemii, Joannes Jacobi, *sumtibus ipsius auctoris*, 1642. 12o.

Zie le Long, *Bibl. Sacra*, p. 984; Smallegange, *Chron. van Zeel.* bl. 381, Verv. op Merula's *Tydtresoor*, bl. 1109 (Leijden, 1627 in fol.); Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 70 volgg.; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 207; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. IX. bl. 55; *Aant. en Verv. van Ned. Boek.* bl. 120, 121; Koecher, *Hist. van den Heidelb. Catech.* bl. 327; van Alphen, *Prol. Oecon. Cath. Palat.*

LAREN (Joost van) *de Jonge*, zoon van Joost van Laren en van Maaijken Knockaarts, werd den 27sten Februarij 1586 te Arnemuiden geboren, bezocht de Latijnsche school te Middelburg, vervolgens de hoogescholen te Leijden, Franeker en wederom te Leijden, werd in 1608 predikant te Ellewoutsdijk en Oudelande, in 1610 te IJzendijke, in 1616 te Koudekerke, in 1618 te Vlissingen, in plaats van zijnen vader, waar hij den 6den October 1653 overleed. Zijn lijk werd, door 700 man gevolgd, in het vaderlijk graf in de Groote kerk bijgezet. De lijkpredikatie werd door Joh. Teeling en Joh. Hoornbeek gehouden. Hij was een man van ongemeene godzaligheid en geleerdheid, en nam een zeer werkzaam deel aan de overzetting en revisie van den Staten-Bijbel. Vrolijkhert maakt melding van vele kostelijke stukken, en eigenhandige brieven van Bogerman, Bucerus, Walaeus, Baudartius en anderen aan hem gerigt, inzonderheid de Staten overzetting betreffende, die bij de familie bewaard werden. Zelfs blijkt het uit deze stukken, dat de overzetting van Job en Daniel, benevens de kantaanteekeningen op laatstgemeld boek van zijne hand zijn.

Hij huwde in Julij 1608 Magdaleenka Lambrechts, die den 18pen September 1609 in het kraambed overleed. 2. den 11den April 1610 Sara, dochter van Jan Baggaert van Thielt in Vlaanderen, bij welke hij 9 kinderen won, onder welke Joost (die volgt) en David predikant te Moerspeuye en naderhand te Oost-Souburg. Na haar dood (1633),

hertrouwde hij 11 Sept. 1635, met Zoetje Schoutens, weduwe van Jaques Roze. Hij overleed 6 October.

Zijn portret is in 1653 door Mattham gegraveerd in fol. met het onderschrift:

Jodocus Larenus, Ecclesiae Vlissinganae Minister ac S. Codicum illustrissimorum Ordinum Belgicorum auctoritate delectus interpres, en een Latijnsch vers van Jac. Schildius.

Hij schreef:

Examen ad Cap. IX, Epist. ad Romanos.

Responsio ad analysin Jacob Arminii in IX Cap. ad Romanos, Mediob. 1616. 8o.

Epistola ad rev. et clariss. Virum Gulielm. Apollonii contra Calumnias libelli famosi, cui nomen Grallae, Ibid. 1646. 8o.

Responsio ad Grallarum Authoris Anonymi Bombomachiam Vlissinganam, Ibid. 1647. 8o.

Responsio ad libellum cui titulu Grallator furens, Ibid. 1648.

Data Pensa trahamus, seu ad colum Flissinganum Responsio, Ibid. 1649. 8o.

Pleias in Caput 12 Isaiae, Roter. 1651. 8o.

Tuba Tsephaniae, Ibid. 1653. 8o.

De Melchisedeco Disputatio, 8o.

Vroeghpredicatie, gepredickt binnen Vlissingen den 30sten *Aug.* 1648 *over Hozea IV:* 15, *ter occasie dat het volck uyt vermaeck met zulcken menigte liep na de afgodische steden om haren ommegangh en afgoderye te besichtigen*, Vliss. bij A. van Laren, 1669. 4o.

Twee en vijftig Predicatiën over bysondere texten der H. S., Vliss. 1657. A. van Laren, 1670. 4o. met portr.

Korte en bondige verklaring van den 16 *Psalm*, Ibid. 1669. 8o.

Spieghel voor het vereenigde Nederlant, Ibid. 1669. 4o.

Het beloofde zaedt der vrouwe, vermorselende den kop van de oude Slange, Ibid. 1669. 4o.

Historie van de Hovelings zoon, 4o.

In de *Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* te Leyden, vindt men een handschrift, getiteld: *Predicatiën over versch. texten, openbaarlyck gepredikt in de gemeynte die Christo Jesu vergadert wert op den Hoeck. Door Jodocum Larenum*, 1650. Waarschijnlijk bediende hij in het genoemde jaar de gemeente van den Hoeck bij lening, gelijk zijn vader, predikant te Arnemuiden, in 1605, op last der classis, de gemeente in Sluis heeft gedaan.

Zie la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 141; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 96; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzonderh. voor Ned.* D. V. bl. 120, 149, D. IX. bl. 326; Hinlopen, *Hist. van de Ned. Overz. Bezitt.* bl. 70; Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 53; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 365; *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. IX. bl. 54, 55; *Cat. der Bibl. der Rem. te Amst.* bl. 87; *Cat. der Bibl. van de Maatsch.*

van Ned. Letterk. bl. 482; *Cat.* de Greve, bl. 72. *Cat.* Stolker, bl. 31.

LAREN (ABRAHAM VAN) oudste zoon van Joost van Laren, predikant te Vlissingen, en van Sara Baggaart, werd aldaar den 26sten Junij 1633 geboren. Hij was boekhandelaar, boekdrukker, stadsdrukker en ouderling bij de Hervormde gemeente. Hij zette uit het Engelsch over:

Christ. Love's *Christens Onderrigtinge over 1 Cor. VII: 30, 31*, Vliss. 1659. 12o. (Love was een presbyteriaansch predikant te Londen, die den 22sten Aug. 1651 gehangen werd, wijl hij zich ten gunste van Karel II had verklaard.)

Christ. Love, *Dienst der Engelen aan de Uytverkorene op Aerden*, Vliss. 1659. 8o.

Twee predicatiën van de nuttigheyt en profyt der Godlyke Overleggingе over Haggai, Cap. I vers 5, door William Fenner, *B. D.* enz. bij H. Smidt, 1661. 8o.

Fenner was een ijverig Puritain, die te Oxford den rang van bachelier had bekomen. Hij was eerst predikant in het graafschap Stafford, voorts rector van Rochefort in het graafschap Essex, waar hij in zijn veertigste jaar, omstreeks het jaar 1640, stierf.

Goddelyke Vierschare.

Mr. R. Greenhams, *Korte en bondige Regulen gesonden aen een Edel Juffrouw, welcke in haer gemoet bestreden was; seer dienstigh voor die met aenvechtingen des Satans gequelt zyn*, 2e dr. Dordr. bij N. de Vries, 1677. 12o.

Hij zelf schreef:

Noodtsaeckelyke Reformatie, omtrent het Ampt der Ouderlingen enz., Vliss. 1673. 12o.

Zie la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 124. Paquot, *Mém. pour servir a l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 206. Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 93.

LAREN (JOOST VAN) zoon van Joost van Laren, *de Jonge*, en van Sara Baggaart, werd den 16den April 1621 te Vlissingen geboren, ontving van den 9den April 1631 af het onderwijs van Schemeringius, rector der Latijnsche school aldaar, verliet haar, na den 1sten Junij 1635 eene oratie onder den rector Abraham Beeckman gehouden te hebben. Na eerst onder zijn vader en vervolgens te Utrecht gestudeerd te hebben, keerde hij naar Vlissingen terug, werd den 31sten October en den 14den November 1641 geëxamineerd, den 4den Mei 1642 adjunct-predikant te Ovesande en Driewegen, den 21sten Sept. 1642 te Mauritsfort, waar hij in Maart 1653 overleed. Hij huwde den 9den Junij 1643 te Veere met Tanneken Leenaerts, dochter van Adriaen en Lysabet Flaminx, en liet kinderen na.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. IX. bl. 68.

LAREN (Aernoud van) zoon van Jeremias van Laren, predikant te Londen. Van hem bestaat een handschrift, 400 bl. in 8o., behelzende godgeleerde *Adversaria* in 't Latijn, vroeger in de bibliotheek van wijlen Prof. Clarisse.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. IX. bl. 68.

LAREN (Catharina van) dichteres uit het midden der zeventiende eeuw. Men heeft o. a. van haar een gedicht *Op de inwijding der herbouwde kerk van Bergen-op-Zoom, plegtelijk geschied den XV van Wijnmaand* 1752, *door den eerw. Heer Korn. Gentman Leidekker.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 353.

LAREN (G. van) een dichter uit de zeventiende eeuw, blijkens zijn gedicht vóór den *Spieghel der Barmhartigheyt* enz. door J. Vermuyden.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Ned. Dicht.* bl. 58.

LAREN (A.). Men vindt van hem:

Adriaen Adriaensz., Verscheyden gheestelycke ende stichtelycke Tractaten, ghemaeckt door den Eerweerdighen Heere en Meester A. Laren, 1570. 4o.

Zie *Oude en Nieuwe Boeken ter verkr. bij E. H. Tassemeijer te Rott.* No. 6.

LARENUS (Jodocus), omstreeks 1586 te Middelburg een zeer beroemd notaris, bij wien Antonius Walaeus drie jaren gewoond heeft.

Zie *Vitae Select aliquot virorum qui inclar.* Lond. 1681. 4o. *ed. Gulielmo Batesio*, p. 604. Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 73.

LARLETANUS (Andreas) of van Larrelt, een geleerd en vredelievend man, in 1565 van Larrelt naar Norden beroepen, overleed in Augustus 1577.

Zie Meiners, *Oost-Fries. Kerk Gesch.* D. I. bl. 85, 393, 394.

LARMENIUS (Matthaeus) beeldhouder te 's Hage, werd in 1683 meester bij de confrerie aldaar.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl. 952.

LAROON (Marcellus) werd in 1653 te 's Hage geboren, vergezelde zijn vader, die hem de eerste beginselen der schilderkunst had onderwezen, naar Engeland, waar hij eerst het onderwijs van den portretschilder La Zoon en later dat van Flechière genoot. Hij had echter het meest aan zich zelven te danken, en daar hij naarstig de natuur bestudeerde en haar geheel volgde, had hij een eigendommelijke manier van wer-

ken. Kneller gebruikte hem voor het bekleeden zijner portretten, daar hij zeer naauwkeurig teekende en geen zijner tijdgenooten hem in het schilderen van draperiën evenaarde.

Kramm geeft een lijst zijner etsen, die in den geest van Ostade zijn, zoo als *Verscheiden beoefenaars der schermkunst; de krooning van Willem III; Een kapitein te paard en een soldaat te voet* in 4o. oblong; *Eene vrouw aan een man, die op een stoel zit, te eten, gevende,* in 4o. zeer zeldzaam; *Twee boeren, de een links, houdt eene pot vast, de andere regts, rookt zijn pijp,* in 4o. oblong zeldzaam; 4 stuks *bambochades,* in 4o. zeldzaam.

Hij overleed te Londen in 1705.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 159. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 953.

LARREY (DE) of de Larray, zoon van den generaal-majoor van dien naam, werd, op voorstel van Zijne Hoogheid, door hunne Hoog Mog., in het laatst van 1748, tot minister van dezen staat aan het hof van Frankrijk benoemd, om de zaken van de republiek aldaar waar te nemen, tot dat een extraordinair ambassadeur van hier derwaarts zou gezonden zijn. Van Wijn meldt dat hij en de heer Marcelis naar Frankrijk gezonden werden, om met het Fransche bewind te handelen over de hernieuwing van het verdrag van koophandel van den jare 1739. Zulks mislukkende, keerden zij naar Holland terug, doch vertrokken spoedig wederom derwaarts om pogingen tot een nieuw verdrag aan te wenden. Men wilde de Nederlanden wel begunstigen, doch geen tractaat van koophandel met hen sluiten. In 1749 werd hij met van Deurs, gewezen secretaris van den ambassadeur van Hoeij, naar St. Malo gezonden, om met 's Konings gemagtigden de vrijgeving der prijzen, die, na verloop van zes weken, sedert de teekening der voorafgaande vredepunten, door de Fransche kapers prijs gemaakt waren, te regelen. Larrey, die 21 Mei 1749, als minister aan 't hof van Frankrijk verbleef, werd door eenige pachtbedienden in zijne woning overvallen, doch ontving van den koning volkomen genoegdoening.

Zie van Wijn, *Bijv. op Wagenaar, Vad. Hist.* D. XX. bl. 92, 101, 103, 108—110. *Ned. Jaarb.* 1748. bl. 1227.

LARSEN (GEORGE) volgens Nagler, een hollandsch beeldhouwer, die eenigen tijd in Engeland werkzaam was. In 1654 vertrok hij naar Berlijn, om de modellen voor kindergroepen te vervaardigen, ten behoeve der perken van het koninklijke slot.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 953.

LARSON (Johan) leefde in de tweede helft der zeventiende eeuw te 's Hage, waar hij statuaris of steenbeeldhouwer was. In 1663 werd hij met W. Doudijns en J. Westerbaan, hoofdman der confrerie-kamer. Hij overleed in 1664.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 953.

LARUE ( ) was op het eind der achttiende eeuw als kunstgraveur te Brussel gevestigd. Van hem worden o. a. 12 *Portraits des Syndics des Nations de Bruxelles, pl. en haut*, vermeld. Mogelijk is hij dezelfde met Larue, ook Verstraten genoemd, een teekenaar van land- en stadsgezigten.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 159. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 953.

LASCO (Johannes à) ook van Laski, Lasky, à Lasko, werd in 1498 uit een der edelste geslachten van Polen geboren. Zijne ouders moeten een der edelste familiën van het koningrijk en zijn vader oom der koningin van Polen zijn geweest. Zijne broeders, Hieronymus (Jeroslaw), Stanislaus en Ladislaus, waren in dien tijd zeer bekend en de eerste een man van hoog aanzien, gezant van koning Ferdinand aan den Turkschen keizer, en later gouverneur van Warschau.

Johannes, voor den geestelijken stand bestemd, ondernam, na voleindigde studie, belangrijke reizen. Te Zurich maakte hij kennis met Ulrich Zwingli, en door dezen werd hij met de H. Schrift en het protestantisme, dat hij openlijk omhelsde, bekend. In 1525 ontmoeten wij hem te Bazel, waar toen Erasmus van Rotterdam leefde. Deze koesterde weldra hartelijke vriendschap voor den jongeling, gelijk uit zijne brieven aan en over hem overvloedig blijkt.

Van Bazel reisde à Lasco, om staatkundige redenen voor zijnen koning naar Frankrijk en Spanje, juist ten tijde dat Karel V en Frans I schijnbaar een naauw verbond van vrede sloten. In zijn vaderland weêrgekeerd werd hij proost van Gnesen en Lencziz, custos te Plozko, kanunnik in Krakau en tot bisschop van Cujavien bestemd. Hij arbeidde in deze betrekking aan de hervorming van zijn vaderland, doch toen hij zag dat hij zulks te vergeefs deed, verliet hij het en begaf zich, na een korten tijd te Leuven vertoefd te hebben, naar Embden, »eene herberg van Gods verdrukte en verdrevene gemeente", huwde een meisje uit den burgerlijken stand en leefde ambteloos op een door hem gekocht landgoed. Hij stond zeer in gunst bij graaf Enno van Oostfriesland en ried hem om, in plaats van den gestorven Maninga, laatsten proost van Embden, een super-intendent te benoemen, waartoe

hij zijn vriend Hardenberg aanbeval. Eerst na Enno's dood, 1543, volgde zijne weduwe, gravin Anna, dien raad op, doch bood niet zijn vriend, maar hem zelven de betrekking van super-intendent aan, waartoe hij zich met veel moeite liet overhalen. Met onverschrokken moed kampte hij in deze betrekking tegen groote moeijelijkheden, doch hij overwon ze alle en wist de gravin te bewegen de beelden en altaren uit de kerken te verwijderen, en trachtte het Protestantismus meer en meer over de Roomsche eeredienst te doen zegepralen. Van hoog belang was hetgeen Lasco ter organisatie der hervormde kerk te Embden deed voor de Nederlanden, op welke die van Oost-Friesland zulk een gewigtigen invloed had. Weldra echter kwam hij in meer regtstreeksche aanraking met de Nederlandsche Protestanten. Aanleiding gaf daartoe zijn verblijf te Londen. Toen koning Eduard VI, na den dood van Hendrik VIII, op raad van den hertog van Somerset en van aartsbisschop Cranmer van Canterbury de reformatie in Engeland wilde invoeren, riep hij een aantal beroemde godgeleerden en onder deze Melanchton, Petrus Martyr, Bernard Ochin, Paulus Fagius, Martinus Bucerus en à Lasco.

Vermomd reisde hij door de Nederlanden naar Engeland, doch keerde plotseling naar Oost-Friesland terug om de invoering van het Interim af te raden. Te Londen had zich eene gemeente van hervormde vlugtelingen uit Duitschland, Frankrijk, maar vooral uit Nederland, gevestigd, wie Eduard de Augustijnenkerk had afgestaan. A Lasco werd, bij zijne tweede komst te Londen, tot haren super-intendent en Delenus Gualterus, Martinus Micron, Franciscus Riverius en Richardus Gallus tot zijne medeleeraren benoemd. Zij predikten in de Hollandsche en Fransche taal. Ten haren dienste vervaardigde à Lasco eene kerk-ordening, eerst met verkorting in het Hollandsch vertaald, in afschriften verspreid, doch in 1554 door Martinus Micron te Londen uitgegeven, onder den titel *Christelicke Ordeninhen der Nederlantschen ghemeynte Christi die van den Christlicken Prince co Edewaert den VI in het jaar te Londen inghestelt was.* De oorspronkelijke was in het Latijn geschreven (*Forma ac ratio tota ecclesiastici Ministerii, in peregrinorum, potissimum vero Germanorum Ecclesia: instituta Londini in Anglia, per .... Regem Eduardum VI Anno ....* 1550, *cum brevi etiam* (*in epistola nuncupatoria*) *calumniarum quarundam refutatione: quae falso adversus ipsum, in Martiniani cujusdam apud Bremen Pastoris farragine inspersae habentur*, en te Frankfort in 1555 gedrukt, (*Impressum Francofurti anno* 1555 8o.)

Doch deze was niet de eenigste verdienste van à Lasco omtrent de eerste gevestigde Nederlandsche gemeente. In Oost-Friesland had hij in den Anglicaanschen geest een katechismus geschreven, die in afschriften verspreid, doch in het Oost-

Friesch vertaald en vervolgens door den Gendschen edelman Johan Utenhove, ouderling der gemeente te Londen, in het Nederduitsch overgezet werd, met den titel van *De Catechismus oft Kinder-Leere, die men te Londen, in de Duitsche Ghemeynte, is gebruyckende. Psalm* 119. *Hoe sal een jonghelinck zijn leuen onstraffelijc leyden? ten sy dat hi dat stelle na den geyst des Woordts Gedruct tot Londen, bij Steuen Myerdman, An.* 1551 in 8o. met eene voorrede of liever opdragt van den vertaler aan de Nederlandsche (Duytsche) gemeente te Londen. Deze catechismus, in 1553 te Londen bij Nycolas van den Berge, in 1557, 1558, 1563 te Embden en later meermalen herdrukt, zou, volgens Ubbo Emmius, door à Lasco alleen vervaardigd zijn geworden, edoch Meiners toont overtuigend aan dat hij in het vervaardigen er van door zijne ambtgenooten werd bijgestaan.

A Lasco zelve vervaardigde nog een klein onderwijsboekje, in het Latijn achter zijne vermelde *Forma ac ratio* gevoegd, en door Utenhove overgezet en achter zijnen catechismus (uitgave van 1566) gevoegd met den titel *Eene corte ondersoeckinghe des ghelooves over denghenen, die haer tot de gemeynte begheven, ende des Heeren avondtmaal met haer houden willen.* Dit eenvoudig, beknopt, evangelisch en geheel in den Anglicaanschen geest geschreven boekske, bleef in de Nederlandsche kerk in gebruik, totdat het in 1618 en 1619 door het meer Calvinistisch *Kort begrip* werd vervangen. Na den dood van koning Eduard en de troonsbeklimming van koningin Maria werden à Lasco, Martyr, Micron, Utenhove en anderen ontslagen, terwijl vele in den kerker geworpen, veroordeeld en verbrand werden. Met twee schepen, die ongeveer 175 personen bevatten, vertrok à Lasco naar Denemarken, waar hij een toevlugtsoord meende te vinden, doch de onverdraagzaamheid der Lutheranen berokkende hem vele moeijelijkheden en verdriet, zoodat hij met eenige zijner lotgenooten naar Oost-Friesland overstak, waar gravin Anna hem met open armen ontving: anderen vestigden zich te Frankfort, Straatsburg en andere plaatsen. Te Frankfort vormde à Lasco uit Walen, Hollanders en Engelschen, met verlof van den senaat, eene eigene gemeente, doch ook hier lieten de Lutheranen hem geen rust, en, in weerwil der voorspraak van Melanchton, den keurvorst van den Paltz en den landgraaf van Hessen, was hij genoodzaakt het overschot der gemeente naar Stutgard te voeren, waar hem nieuwe moeijelijkheden wachtten. Eindelijk keerde hij in den herfst van 1556 over Wittenberg, waar hij een dag bij Melanchton bleef, naar Polen terug. Hier arbeidde hij ijverig tot bevordering der hervorming en werd door koning Sigismund tot super-intendent der Protestantsche gemeenten in Groot-Polen benoemd, doch hij had een onophoudelijke strijd met de Katholieken en Socinianen. Terwijl hij zich bezig hield

met eene Poolsche overzetting der H. S., bezweek deze edele kampvechter den 15 Januarij 1560.

De grootste mannen van zijnen tijd hebben met den hoogsten lof van hem in hunne schriften gewaagd en nog is zijne nagedachtenis in zegening in de Protestantsche kerk.

De heer A. Kuyper heeft eene prijsvraag over à Lasco te Groningen ingeleverd, die met goud bekroond, doch nog niet gedrukt is.

Zie, behalve *de Biogr. Univ.*, Jöcher, Aschbach, Bertrami, *Historia critica Johannis a Lasco*, Sleidani *Comment*, fol. 103, 250, 358 (Argent 1571); Erasmi, *Epist.*, lib. 17, 14, p. 782 (ed. Lond. 1642), lib. 19, ep. 13, p. 830, ep. 74, p. 894, lib. 21, ep. 62, p. 1126 cet.; *Brevis et fidelis narratio de instituta ac demum dissipata Belgarum, aliorumque peregrinorum in Anglia ecclesia, ac potissimum de susceptis postea illius nomine itineribus, quaeque eis in illis evenerunt, in qua multa de coenae Dominicae negotio aliisque rebus lectu dignissimis tractantur per Joh. Utenhovium Gandavum*, Basil. 8°,; M. Adami, *Vitae erud. phil.* p. 5, *Bibl. Bremens*, Cl III. Fasc. I; Cl. VI. Fasc. Cl. VII Fasc. II. p. 313, 314; Ubbo Emmius, *Rer. Fris. Hist.* Lib. LX. p. 948 et pass. (edit. Lugd. Bat. 1616 Fol.); Dan. Gerdesii, *Scrin. antiq. S. Miscell. Gron.* T. II. p. 876 seq.; Simon Abbes Gabbema, *Epp. Clar. Vir.*; Th. Crenius, *Animadv. philol. et hist.* T. IV. p. 233; Bretschn, *Corp. Reff.* T. V. p. 213, s.s.; Niemeyer, *Coll. confess.* p. 1111, Not. 13; van Alphen, *Prol. Oecon. Cat. Pal.* Fol. 6; Hume, *History of Engl.* Vol. IV. p. 373; Ranke, *Deutsche Gesch. zur Zeit der Reform.* B. V. S. 204; Plank, *Geschichte der protest. Lehrbegr.* V. 2. p. 35; Schröckh, *K. G. S. d. Ref.* Th. II. S. 688 Fol; Henry, *Leben Calvini*, Bd. III. p. 433, 434; Seisen, *Geschichte der Reform. zu Heidelberg*, S. 126; Baur, *Handwörterb.* Th. III. S. 191; Jac. Verheiden, *Af-beeld. van sommighe in Godts-Woordt ervarene mannen, die bestreden hebben den Antichrist*, bl. 60 (met zijn afbeelding); Koecher, *Catech. Hist. d. Kerk in de Nederl.* bl. 179; Le Long, *Verhaal v. d. eerst oorspr. d. Nederl. Geref. Kerk onder het kruis*, bl. 25 volgg.; Meiners, *Oostfr. Kerkgeschied.* D. I. (Reg.); Wiarda, *Ens Gesch.* D. II. bl. 311; *Formul. v. Eenigh.* bl. 46; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 318; Harkenroth, *Oostfriesche oorspronck*, D. I. bl. 358, 541, 632; Schijn, *Hist. der Mennon.* D. III. bl. 585, 398, 399, 400; Beninga, *Chron. v. O. Friesl.* in Matth. *Anal.* IV. p. 411 seqq. 812; Brucherus, *Geschied van de opkomst der Herv. in de Prov. Gron.* (Reg.); Kist en Royaards, *Arch. van Kerk. Gesch.* in *Nederl. Arch. van Kerk Gesch.* (Reg.); *Levensb. van ber. mannen*, D. V. bl. 130, 132; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv.* D. I. (Reg.) Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w.; *Cat. eener uit. zeldz., Verz. van Holl. Bijb. verzam. door F. Muller*, bl. 86.

LASCON (Iglo) een stoutmoedig Friesch krijgsheld, die onder Odilbaldus de Hycambriers en Westphalen overwon, en onder wien Odilbaldus opvolger Udolphus Haron, de krijgskunde leerde. Hij zou in het jaar 409, het drie en negentigste van zijn leven, te Dockenburg overleden en begraven zijn. Suffridus Petrus schrijft hem eene menigte werken toe.

Zie Hamconii. *Frisia*, p. 19, 20; Suffridus Petrus, *de Orig. Fris.* Lib. II. Cap. 15; *de Script. Frisiae*, p. 19, 20; Otto Scharlens, *Cronyk van Friesland*, bl. 31.

LASSONIUS (P.) rector in Delft, schreef:

Korte ende eenvoudighe Verklaringhe des eersten ende tweeden veers in den 140 *Psalm*, Rott. Jan van Waesberghe, *aen de Marct, in de Fame*, 1606. 16o.

Zie *Cat. eener uiterst zeldz. Verz. van Holl. Bijb.* verz. door F. Muller, bl. 85.

LASSUS (ROLAND DE) of Orlando di Lasso, Orlando Lasso, Roland Lassé, Roland Lass, Roland de Ladre, een beroemd musicus uit de zestiende eeuw, in 1520 te Bergen in Henegouwen geboren, was in zijne vroege jeugd koorknaap in de parochie van St. Nikolaas en vertrok op zijn twaalfde jaar, in het gevolg van Ferdinand van Gonzaga, onderkoning van Sicilië, naar Italië en bleef omstreeks drie jaren met hem in Milaan. Achttien jaar oud, volgde hij Constantijn Castrcotto naar Napels, waar hij bijna drie jaren bij den markies de la Terza doorbragt. Uit Napels begaf hij zich naar Rome, waar hij kapelmeester der kapel van St. Jan van Lateraan was. Twee jaren later reisde hij met Julius-Cesar Brancaccio, Napolitaansch edelman, naar Frankrijk, vervolgens naar Engeland, waar hij door Hendrik VIII met eere werd ontvangen. Van daar ging hij naar de Nederlanden en vertoefde eenigen tijd te Antwerpen, van waar hertog Albert van Beijeren hem in 1557 naar Munchen riep en tot zijn eerste kapelmeester aanstelde. In 1574 werd hij door de aanbiedingen van Karel IX bewogen, om met zijn gezin naar Parijs te gaan, doch onder weg den dood van dezen vorst vernomen hebbende, keerde hij naar Beijeren terug, en verbond zich aan prins Willem, zoon van Albert.

Keizer Maximiliaan II had zoo groote achting voor zijne talenten, dat hij hem tot den adelstand verhief. Hij stierf den 13den Junij 1593 te Munchen. Hij werd in zijn tijd voor den eersten musicus van Europa gehouden. Men zeide van hem:

Hic ille Orlandus lassum qui recreat orbem.

Het volgend grafschrift werd op hem vervaardigd:

» Étant enfant, j'ai chanté le dessus:
» Adolescent, j'ai fait la contre-taille:
» Homme parfait, j'ai résonné la taille:
» Mais maintenant, je suis mis au bassus,
» Prie, Passant, que l'esprit soit là-sus.

Een schilder, Bosquier genaamd, vervaardigde zijn portret, waaronder men het volgende distichon plaatste:

» Ut Mons Orlandum Lysippi fingeret arte,
» Bosquier hanc tabulam pinxit Apellis ope

De regering van Bergen liet naar dit portret een standbeeld vervaardigen, dat men langen tijd in de kerk van St. Nicolas heeft gezien, met den naam van Orlando di Lasso op het voetstuk en deze regels er onder:

Montigenae Orlando, quod eo nascente renata est
Musica. Montenses hoc posuere decus.

Hij gaf in het licht:

Meslanges d'Orlando de Lassus, ou Recueil de ses plus beaux ouvrages de Musique, Paris, Adr. le Roy et Rob. Ballard, 1576. Deze bundel bevat epigrammen, sonnetten liederen van Marot, Ronsart en andere Fransche dichters, door hem op muziek gesteld.

Continuation des Meslanges d'Orlando de Lassus etc., Paris, Adr. le Roy, 1584.

Theatrum Musicum.

Patrocinium Musices.

Motetorum et Madrigalium libri, trium, quatuor, quinque, sex et octo vocum, te Napels, Venetië, Munchen en Antwerpen gedrukt.

Liber missarum.

In de koninklijke bibliotheek te Munchen berusten nog 191 zijner compositiën.

Hij huwde Regina Weckinger, die den 3den Junij 1600 overleed.

Zijn portret vindt men in een zijner Mss. te Munchen (Boetpsalmen) en daarnaar o. a. vóór de *Notices biographiques* van Delmotte en vóór *De Levensgeschiedenis van Orland de Lassus* door Dr. F. C. Kist, 'sGrav. 1841. 8o., waarin men de opgave vindt van de meest belangrijke bronnen over hem.

Zie Val. Andreas, Foppens, Paquot, Moreri, Sweertius; H Delmotte, *Not. sur Roland de Lattre, Lasse ou Lassus* Valenc. 1836. 8o. A. Matthieu, *Rol. de Lattre, sa vie et ses ouvr.* Gend, 1856. 8o. *Rol. de Lassé, Comp. Belge, né à Mons en* 1520 in *Mess. d. Scienc. Hist.* 1850. p. 163. Thuani, *Hist.* Lib. 57, p. 166, (ed. 1607) Brasseur, *Sydera ill. Hann. Script.* p 84, 85. Teissier, *Elog.* T. IV. p. 203 (uitg. van 1715). Boussu, *Hist. de Mons*, p. 180, 433.

LASSUS (J.) schreef:

Nieuwe Wijze om de beenbreuken en de ontledingen te behandelen, Amst. 1778. 8o.

LASTDRAGER (ABRAHAM JOHANNES) werd den 7den Junij 1788 te Houten, in de provincie Utrecht, waar zijn vader, Hendrik Lastdrager, predikant was, geboren. Zijne moeder was Maria, dochter van Johannes Brill, predikant te Rijswijk, bij 's Gravenhage. Toen hij vier jaren oud was, verloor hij zijne moeder, en werd bij opgenomen door zijne

grootouders, den evengenoemden predikant Brill, en diens echtgenoot Elisabeth de Marre. Na het onderrigt van den kundigen dorps-onderwijzer Oosterlandt genoten te hebben, werd zijne opvoeding te Amsterdam bij een oom van vaders zijde voltooid.

Na eenigen tijd op het kantoor van den notaris Adam Houtkoper werkzaam te zijn geweest, werd hij in 1807 ordinaris klerk bij het ministerie der Staatssecretary, in welke bediening hij tot den 29sten September 1810 werkzaam bleef, op welk tijdstip hij, ten gevolge der inlijving van het koningrijk Holland in het Fransche keizerrijk, eervol werd ontslagen. Weldra werd hij geplaatst als extraordinaris klerk bij den raad ter judicature voor de middelen te water en te lande, en bleef als zoodanig werkzaam tot aan de opheffing van dat ligchaam. Van 1811 tot 1812 was hij particulier secretaris van den Inspecteur-generaal voor de waterstaat, A. F. Goudriaan, en bepaaldelijk belast met de redactie der stukken in de Fransche taal. Zijn doel om eene vaste aanstelling in het *Corps des ponts et chaussées* te bekomen, door eenen algemeenen maatregel van bestuur ten eenemale verijdeld zijnde, besloot hij zich wederom tot het vak van notaris te wenden, werd als eerste klerk ten kantore van den heer F. A. de la Rivière te Breda, en, na diens dood, in die betrekking ten kantore van de notarisssen Baak en Cramer te Amsterdam geplaatst. Daar hij er de noodige bekwaamheden toe had, zou hij naar eene aanstelling als notaris gestaan hebben, ware de omwenteling van 1813 niet tusschen beide gekomen. Den 1sten Januarij 1814 werd hij, door invloed van den inspecteur-generaal der belastingen, den heer Hanegraaff, tot controleur der indirecte belastingen benoemd in het ressort Amerongen. Den 1sten Januarij 1817 werd hij overgeplaatst naar de stad Utrecht en het volgende jaar naar Amsterdam. Intusschen was hij, den 11den Augustus 1815, in het huwelijk getreden met Dina Elizabeth van Hoogdalem. Zijn huisgezin groeide spoedig aan, en duchtende dat zijne bezoldiging niet toereikende zou zijn, om de kosten eener groote huishouding te bestrijden, nam hij in 1818 het kloekmoedig besluit, om zich de vereischte kundigheden eigen te maken, ten einde, na eene aanstelling als onderwijzer bekomen te hebben, een instituut voor jonge jufvrouwen op te rigten, waaraan toen groote behoefte was. Na een vereischt examen voor de provinciale commissie van Noord-Holland afgelegd en den rang van onderwijzer van den tweeden rang verkregen te hebben, opende hij een instituut, welks bloei weldra aan zijne verwachting beantwoordde, en dat hij in 1843, ten gevolge van het overlijden van een bloedverwant, wiens woonhuis hem ten deel viel, naar 's Hage verplaatste. Sedert ontsloeg hij zich van het aandeel, dat hij tot dus verre aan het onderwijs

genomen had, en liet de directie der school aan zijn oudsten dochter over. Hij stierf den 20sten Januarij 1855. Lastdrager was een zeer kundig man, en vooral ervaren in de geschiedenis van zijn tijd, waarvan hij menige proef heeft gegeven. Onder anderen werd zijn *Gedenkstuk van Nederlands verlossing* met de gouden eerepenning, uit naam van den luitenant-admiraal van Kinsbergen, door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen uitgeloofd, en zijne verhandeling ter beantwoording der vraag: *Wat moet men doen, om het oud Hollandsch karakter te herstellen?* door dezelfde Maatschappij met goud bekroond. Menig belangrijk werk, bepaaldelijk voor de schooljeugd, is ook door hem in het licht gegeven. De Maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden, benoemde hem, den 23sten Julij 1836, tot haar medelid.

Hij schreef:

Gedenkstuk der Verlossing en Herstelling van Nederland 1813, *uitgegeven door de Maatsch. T. N. v. 't A.* Amst. 1817. 1818. 2e dr. 8o.

De Nederlandsche Zeeloods Frans Naerebout, Amst. 1820.

Tafereel der Omwentelingen in Europa, sedert de vernietiging van het Westersch-Romeinsche Rijk tot aan onzen leeftijd, gevolgd naar het Fransch van L. W. Koch, met 7 kaarten, Amst. 1823.

Proeve eener Geschiedenis van het Koningrijk der Nederlanden, 1815—1830. 2. dl. Amst. 1832—35. *m. kaart.* 8o.

Tafereel der Omwentelingen in Europa, in eene volgreeks van (10 gekleurde) kaarten, Amst. 1834. langw. form.

Nieuwste Geschiedenissen van Nederland in Jaarlijksche Overzigten (ook van Europa's toestand,) m. pl. en k. Amst. 1839—1848. 8 d. 8o.

Geschiedenis des Vaderlands voor Jonge lieden, kl. 8o. met pl. Haarl. 1838.

Bijdrage tot de Geschiedenis van het onderwijs in Nederl. sedert 1825, Leyden, 1849. 8o.

Belegering en Verdediging des kasteels van Antwerpèn, m. pl. en k. 1846.

Tafereelen en Karakterschetsen uit Vaderlandsche Geschiedschrijvers, sedert het begin der zestiende eeuw, voor Protest. Jongelingen, 1851.

Over den invloed van den Chemischen en Physischen toestand van het luchtgestel en van den grond, op het karakter der Noord-Nederlanders, in het *Mengelwerk van den Rec. o. d. Rec.* 1830. No. 5, 8o.

Keur van Levensschetsen voor Jongelieden.

Zie *Hand. der Jaarl. Algem. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk.* 1855; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* (Regist.)

LASTEYRIE (O. P.) schreef:

Verhandelingen over de Spaansche schapen, derzelver opvoeding enz. 2 st. Haarl. 1802. gr. 8o.

Zie *Cat.* de Lange van Wijngaarden, bl. 79.

LASTMAN (PIETER) werd, volgens Balkema, in 1581 en volgens Bryan nog later geboren, ontving het onderwijs van Cornelis van Haarlem, en vormde verder zijn smaak naar de antieken en andere groote voorbeelden in Italië. »Zijne ordonnanties, meldt Immerzeel, »waren doorgaans beeldenrijk en de stoffaadje oordeelkundig gedrapeerd; het naakt teekende hij naauwkeurig en de draperiën waren welgeschikt," doch hij muntte niet uit in koloriet, ook ontbrak het hem aan bevalligheid en in het costuum hield hij zich streng aan de waarheid. Zijn schilderwerk komt zeldzaam voor. De heer Kramm te Utrecht bezit twee schilderijen van hem, *de Opwekking van Lazarus*, vol beelden, uitmuntend geschilderd en van zijn laatsten tijd, en de *Vlugt naar Egypte*, uit eene vroegere school. Naar onderscheidene zijner schilderijen zijn gravuren vervaardigd, als *Abraham met den Engel* door J. van Somer, in mezzotinto; *Een landschap met den jongen Tobias* door S. Frisius; *Een landschap met ruïnen* door J. van Noort.

Zijne etsen zijn zeldzaam doch bekend. Kramm vermeldt: *Judith*, *en Thamar in een landschap*, in de manier van Rembrandt; *Eene vrouw onder een gewelf gezeten, wier hoofd met een sluijer bedekt is, en die de handen voor zich heeft* en een *Duitsch Burgemeester, die een op den voorgrond staanden knaap een aalmoes geeft*, met het monogram M. S., dat is, volgens Nagler, M. Sorg.

Dezelfde meldt, dat hij in 1626 de kunst om de gravuren te illumineren, heeft uitgevonden, doch Heller schrijft deze uitvinding aan zijn zoon Nikolaas toe. Later heeft E. Leblond, uit Frankfort a. M., deze kunst tot meerdere volkomenheid gebragt. De groote Rembrandt en de verdienstelijke Jan Livens waren zijne leerlingen. Jan Six vervaardigde een gedicht tot lof van de door Lastman vervaardigde *Offerstaatie van Listeren*. Ook J. van den Vondel bezong dit stuk en maakte een bijschrift op zijn door de Keijzer geschilderd portret. Hij stierf te Haarlem in 1649.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.* f. 207; Houbraken, *Lev. der Schild.*, D. I. bl. 97, 296; Wagenaar, *Amsterd.* D. XI. bl. 407; *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. IX. bl. 370; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 160; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 954; P. Yver, *Supplem. tot Rembrandts etswerken; Cat. van Schilder.* in het *Mus. Boymans*, bl. 22; Six, *Ged.; Bloemkrans van versch. Gedicht.*

LASTMAN (NICOLAAS PIETERZOON), ook Nicolaes Petri en Petersz. genoemd, zoon van den voorgaanden, werd vol-

gens Balkema en Nagler in 1619, volgens Bryan Stanley in 1609, en volgens Kramm in 1590 of 1595 te Haarlem geboren. Hij was, gelijk zijn vader, schilder en graveur. De schilderkunst leerde hij van Jan Pinas, wiens trant hij volgde, en de graveerkunst waarschijnlijk van Saenredam. Heller meldt dat hij gedrukte prenten in kleuren heeft gemaakt, zoo als *Petrus uit de gevangenis verlost; de Marteldood van Petrus; de barmhartige Samaritaan* en *een landschap* naar zijne eigene teekening. Hij heeft ook eenige platen gesneden voor Thibault, *l'Académie de l'Epée* etc., in groot atlas formaat. Zijn sterfjaar is onzeker. Heller meent dat hij tusschen 1602 en 1648 werkzaam was.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 160; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. III. bl. 954.

LASTMAN (Cornelis Jansz.) was in 1626 schipper op het schip *de Pascaert* en schreef:

Konst der Stuurluiden, Amst. 1675. m. pl. in den tekst, 4o. Amst. 1702. 4o.

Groote Zeevaert, 4o.

Tafelen der Hoekmaten en Zijlijnen, 8o.

Zie *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. VIII. bl. 972, 341; Arrenberg, *Naamreg. van Boek.* bl. 243.

LASTPENNING (Engel), geboren te Krommenie, begaf zich in zijne jeugd ter zeevaart en werd tot kapitein van een roei-jagt bevorderd. Hij komt voor als kapitein eener galei in de geschiedenis van den mislukten aanslag van Sonoy in 1576 op de stad en het slot van Muiden. Toen Sonoy des morgens te zeven ure van den 10 Mei van dat jaar met eenige schepen en galeijen en 2500 mannen voor Muiden kwam, voer de galei van Lastpenning het eerst de haven in. Hij onderging bij die gelegenheid den heldendood.

Zie Soeteboom, *Zaanl. Oudh.* D. I. bl. 513 volgg.; Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 250; Pers, *Ontsteld Leeuw.* bl. 542; Koning, *Gesch. van het Slot te Muiden*, bl. 109; *Navorscher*, D. V. bl. 64.

LASZ (Bartholomeus van) of Lasicius, een geneesheer te Groningen, bloeide in het begin der zeventiende eeuw en schreef een *Tractaet van de elendigste Pyne des Steens.*

Zie Jöcher, *Gelehr. Lexic.* i. v.

LATANÉ (Petrus), zoon van Joseph Latané, J. U. D. en regter te Perigeux en van Anna van Brugiere, werd den 2 Februarij 1658 aldaar geboren. Na zich in de voorbereidende wetenschappen in verschillende steden geoefend te hebben, keerde hij in 1675 naar de ouderlijke woning terug. Vervol-

gens studeerde hij drie jaren te Montpellier, waar hij zich vooral onder Barbeyrac, den oom van den beroemden Groningschen regtsgeleerde van dien naam, in de medicijnen oefende. Na te Valence den 23 Maart 1677 de doctorale waardigheid verkregen te hebben, vertrok hij naar Parijs, waar hij de voorlezingen van den beroemden Pierre Michon Bourdelot, geneesheer van den graaf de Noailles en later van den prins van Condé, vooral door zijn *Recherches sur la Vipère* (1670 12o.) vermaard, en de lessen van Nic. Lémery, hoogleeraar in de chimie, bijwoonde. Zich vervolgens in zijne geboortestad neêrgezet hebbende, werd hij, wijl hij zich onvoorzigtig over geestelijke zaken had uitgelaten, genoodzaakt de vlugt te nemen en kwam met zijn broeder, tegen het einde der maand October 1685, te Rotterdam aan en begaf zich naar Leeuwarden, waar hij zich neêrzette, en de praktijk uitoefende. Toen dagelijks de roep van zijne bekwaamheden grooter werd, benoemden hem curatoren der hoogeschool te Franeker tot lector in de geneeskunde, den 27 Mei 1691 tot buitengewoon, den 6 Mei 1693 tot gewoon hoogleeraar in de geneeskunde, welke laatste betrekking hij den 22 Junij van dat jaar aanvaardde met eene redevoering *de Officio Medici*. In Februarij 1701 werd hij ook hoogleeraar in de botanie, in plaats van den overleden Phil. Matthaeus, ook gaf hij, na het vertrek van Abraham Cyprianus naar Leyden, lessen in de anatomie. Zijn voordragt was duidelijk en praktikaal, zijn praktijk gelukkig, zoodat de princesse weduwe van Oranje-Nassau hem tot haren lijfmedicus benoemde. Vriemoet vermeldt, dat Latané vooral gebruik maakte van *de Pulvis Sympatheticus*. Hij overleed den 26 Julij 1726. De hoogleeraar Albert Willem Melchior hield eene lijkrede op hem. In 1694 huwde hij Margaretha, dochter van Abraham Steinda, S. Theol. en Phil. Doct., hoogleeraar te Franeker en van Fedina Mensenburg, die hem drie kinderen schonk: Anna, gehuwd met Dominicus Balck, hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te Franeker, Catharina en Sara. Behalve zijne inaugurele oratie, in 1693 te Franeker in fol. gedrukt, heeft hij geen geschriften uitgegeven. Zijn broeder Isaac, die met hem uit Frankrijk vlugtte, werd predikant te Thiel en in 1705 te Heusden, waar hij in 1706 stierf.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 694; *Vrije Fries.* D. VI. bl. 383.

LATER (Jacob de) schilderde landschappen, blijkens het *extra fraaije landschap*, zeer uitvoerig naar Adr. van der Velden, dat, in het midden der achttiende eeuw, berustte in het kabinet van burgemeester van der Marck te Leijden. Hij leverde vooral uitmuntend werk in mezzo-tint, zoo als een fraai portret van Willem III, koning van Engeland, in fol. Heller vermeldt van hem de volgende prenten in zwarte

kunst: *Het inwendige van een herberg*, kl. form.; *De twee boeren van Ostade; De sterke Forschheid; Een jonge boer, met glas en pijp onder een boom zittende*, naar van Penen; *De pauselijke zeehaven van Civita Vecchia*, in hout gesneden. Hij heeft ook portretten gegraveerd en uitgegeven, als W. Sewel, naar Rademaker; E. Rumpf, behoorende bij diens werk *Thesaurus imaginum Piscium testaceorum*, Leydae 1711. Ook werkte hij mede aan Hoet's Bijbelplaten.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 160; Kramm, *Lev. en Werk der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. III. bl. 954.

LATHAM (Adriaan) bloeide in de tweede helft der zeventiende eeuw en schreef voor het tooneel:

Water en Broodts Vaersen, of Druck in Luck en Luck in Druck; treur- en bly eynd Kamerspel, Rotterd. (1668) kl. 8o.

Zie Witsen Geijsbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 175; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.*, D. I. *b*. bl. 133.

LATHEN (Jacobus van), zoon van Mr. Lieven van Lathen, goudsmid van aartshertog Karel, later Karel V, was in 1513 schilder van dien vorst.

Zie *Arch. du Nord de la France Valenc.* T. III; *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. II. bl. 201.

LATHOUWER (de Ingenieur) diende met vier andere officieren van hetzelfde wapen in 1646 en 47 de republiek Venetië in den oorlog tegen de Turken. Met lof wordt van hem melding gemaakt, doch tot schande van de republiek vindt men aangeteekend, dat zij die officieren deerlijk verwaarloosde. Lathouwer klaagt daarover in bittere bewoordingen. Niet slechts onthield zij hem de soldij, »maar zoo wij geene vrienden hadden," schreef hij, »wij zouden van honger moeten sterven."

Zie de Jonge, *Nederl. en Venetië*, bl. 235; *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. IX. bl. 363.

LATOMBE (Nicolaas) werd in 1616 te Amsterdam geboren en begaf zich, om zich in de schilderkunst te oefenen, naar Italië. Te Rome, waar hij zich het langst ophield, had hij den bijnaam van *het Stoppertje* of *den Stopper*. Behalve gezelschapstukken en Italiaansche landschappen met bergwerken, grotten en gebouwen, vervaardigde hij ook, vooral na zijne wederkomst te Amsterdam, goede portretten. Hij stierf aldaar in 1676. Rembrandt heeft, volgens Fiorillo, zijn portret geëtst.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 169; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 975.

LATOMBE (Philippus), een Vlaamsch kunstschilder, werd in 1696 als leerling van Jasper Jacob van Opstal in het St. Lucas-gild te Antwerpen ingeschreven, en in 1703 als meester. Meer vindt men niet van hem bij Kramm.

LATOMUS (Bartholomeus) of Barthélemi Masson, werd in 1485 te Arlon, eene kleine stad in het Groot-hertogdom Luxemburg, geboren. Waar hij zich in de letteren oefende is onbekend, doch wij weten dat hij te Trier het Latijn onderwees, toen hij te Keulen werd beroepen, om onderwijs in de Rhetorica te geven. Sedert werd hij en was hij in 1522 rector van het collegie van Freiburg in Bresgau. Erasmus ontmoette hem als zoodanig, en in een zijner brieven gewaagt hij van Latomus, dien hij *singularis morum et ingenii dexteritate juvenis* noemt, als van een van hen, die hem wel naar Schlettstadt en Colmar wilden vergezellen. Overigens moet het verblijf van Latomus te Freiburg slechts kort zijn geweest, daar wij hem den 31sten Augustus 1523 te Trier terugvinden. Kort daarop kwam hij te Leuven, waar de roem van het collegie der drie talen, een groot aantal letterkundigen lokte. Hij ontmoette er onder anderen Johannes Sturmius van Sleiden. Van Leuven begaf hij zich naar Parijs, waar hij kennis maakte met Guilielmus Budaeus, op wiens voorspraak, Frans I hem in het koninklijk collegie van Frankrijk tot hoogleeraar in de Latijnsche welsprekendheid aanstelde. In weerwil van den tegenstand van velen en o. a. van Erasmus, aanvaardde hij deze betrekking met eene welsprekende redevoering, en behaalde grooten roem door zijne lessen over Cicero, wiens schriften hij voor zijne hoorders verklaarde. Negen jaren lang nam hij die betrekking waar, doch deed in dien tusschentijd eene reis naar Italië, waar hij zich tot doctor in de regten liet bevorderen, terwijl zijn ambtgenoot Pierre Galand, zijne lessen te Parijs waarnam. In 1542 verliet hij Frankrijk en begaf hij zich naar Trier, welks keurvorst hem tot zijn raadsheer had benoemd, en vestigde zich te Koblentz, waar hij, tegen zijn wil, met Bucerus in een godgeleerde twist geraakte. De roem, dien hij door zijne twistschriften behaalde, bewogen Karel V hem naar Regensburg te zenden, om daar van de zijde der katholieken deel te nemen, aan het in 1546 aldaar gehouden gesprek met de Protestanten. Twee jaren later benoemde deze vorst hem, op raad van Viglius, tot raadsheer der keizerlijke kamer te Spiers. In 1558 geraakte hij op nieuw in strijd met Jacobus André, bijgenaamd *Schmidlin*, een beroemd Luthersch theologant en tegen Petrus Dathenus. Hij stierf te Coblentz in 1566, in den ouderdom van 80 jaren.

Latomus was een der uitstekendste philologen van zijn

tijd, en maakte zich vooral verdienstelijk omtrent Cicero. Ook was hij een goed Latijnsch dichter.

Men heeft van hem:

Imperator Caesar Maximilianus defunctus: Carmen, Augustae Vindelicor, 1519. Ook in eene verzameling van lijkredenen uitgegeven door Simon Schardius, Francof. 1567. 8o.

Actio memorabilis Francisci a Sickingen, cum in Trevirorum obsidione, tum in exitu ejusdem, Colon. Eucharius Cervicornus, 1523. 4o. It. in *Scriptores rer. Germanicar.*, van Schardius, Basil, 1574. T. II. p. 1019. Een gedicht in heroïsche verzen.

Gratulatio in Coronationem Regis Romanorum ad Carolum V Caesarem et Ferdinandum Regem, fratres Augusti, een gedicht.

Elegia de Austriae nomine ad Carolum V, Imperatorem, Argent. 1527.

Summa totius rationis Differendi, Colon. 1527. 1542.

Oratio funebris in obitum Richardi (de Greiffenclaar de Volratz) *Archiepiscopi Trevirensis*, Colon. 1531. 4o. Ook in de *Orat. fun.* van Schardius, T. III.

Epitome Commentariorum Dialecticae Inventionis, Rodolphi Agricolae, per Barth. Latomum Arlunensem, Colon. 1533. Basil, 1536, Paris. 1533. 1534. 8o , herzien en verbeterd, 1542. 4o. De schrijver heeft dit Epitome opgedragen aan André Gouvean, rector van het collegie van St. Barbara te Parijs.

Annotationes in Ciceronis libros de Officiis, de Amicitiâ, de Senectute, in Somnium Scipionis ac Paradoxa, Colon. 1534. 4o. It. *M. T. Ciceronis de Officiis libri tres cum Commentariis viri doctissimi, et cum Viti Amerbachii Commentariolo... Ejusdem de Senectute, de Amicitia Dialogi, singuli cum Commentariis: Paradoxa cum triplice commentario; et Somnium Scipionis, cum annotationibus Erasmi, Barth. Latomi, et praelectionibus Petri Rami*, Paris, 1556. 4o. It. *Annotationes in Paradoxa Ciceronis*, afzonderlijk, maar herzien en vermeerderd door den schrijver, Basil, 1547. 4o.

Oratio de studiis Humanitatis, Paris, 1534, 4o.

Oratio de laudibus Eloquentiae et Ciceronis, dicta in Auditorio, cum enarrationem Actionum in Verrem auspicaretur, Paris, 1535. 4o.

Ad Christianissimum Galliarum Regem Franciscum..... Bombarda. Accedit ejusdem Autoris ad Cardinalem Bellaïum, Episcopum Parisiensem Elegiacon, Lut. 1536. 4o.

Gedichten in de *Deliciae Poëtarum Belgarum* van *Gruterus*.

Ciceronis Oratio pro rege Dejotaro, cum Argumentis et Annotationibus Bart. Latomi, Paris, 1536. 4o.

Ciceronis Oratio pro Marcello, cum artificio et paraphrasi Philippi Melanchtonis et annotationibus Barth. Latomi, Paris, 1536. 4o.

Cicero pro lege Maniliâ, cum argumentis et annotationibus Barth. Latomi, Paris, 1536. 4o.

Cicero pro Archiâ Poetâ, cum annotationibus B. Latomi, addito artificio, et integrâ paraphrasi Phil. Melanchtonis, Paris, 1536. 4o.

Ciceronis Oratio pro Sexto Roscio Amerino, c. annotationibus Barth. Latomi illustrata, Paris, 1537. 4o.

Ciceronis Oratio pro M. Coelio, cum argumentis et annotationibus marginalibus, B. Latomi Paris, 1538. 4o.

Ciceronis Oratio pro A. Cecinnâ, cum Enarrationibus B. Latomi, Argent. 1639. 8o.

M. T. Ciceronis Orationum in Verrem libri IV, priores, et Asconii Poediani et Franc. Sylvii Commentariis, Christi Hegendorphini artificio, et B. Latomi partitionibus explicata Paris, 1539. 4o. Latomus heeft ook diergelijke aanteekeningen op de *Orationes* van Cicero *pro Quintio, pro L. Muraenâ, ad Quirites post reditum, pro C. Plancio, pro Milone, pro Ligario, in Vatinium* en op de *Philippica*, gegeven. Al deze noten zijn verzameld in eene uitgaaf van Cicero te Bazel, door Joh. Oporinus, 1553. fol. bezorgd en in andere uitgaven.

Enarrationes in Partitiones Oratorias Ciceronis, Par 1539. 4o.

M. T. Ciceronis ad Trebatium Jurisconsultum Topica. In eadem B. Latomi Enarrationes. Argent. 1539. 8o. Latomus liet deze noten te Straatsburg drukken, waar hij zich, op zijne terugreis uit Italië, ophield. Zijn opdragt is gedagteekend 1 Junij 1538 en gerigt *Joanni Morino, Primario Grammaticorum in Collegio Navarrae*, It. Paris, 1540. 4o. It *Cum Anitii Manlii Sev. Boetii, et Jo. Visorii Coenomani Commentariis: accesserunt B. Latomi explicationes in eadem Topica* Paris, 1542. 4o. It. *M. T. Cic. Topica. In eadem B. Latomi enarrationes. Phil. Melanchtonis, et Christophori Hegendorphini Scholia, Andreae Goveani Commentarius. Quibus additum est Achillis Statii Lusitani ad aliorum Commentationes Epidoma*, Paris, 1549. 1554. 4o. It. *Cum Enarrationibus B. Latomi et Ph. Melanchtonis, ac Christ. Hegendorphio*, Paris, 1554. 4o.

Oratio Lutetiae in Auditorio Regio dicta, mensi Octobri M. D. XL. quâ peregrinationem suam per Italiam describit, Paris, 1540 4o.

Responsio B. Latomi ad Epistolam quandam Mart. Buceri de dispensatione Eucharistiae et Invocatione Divorum; item de Coelebatu Sacerdotum, in quâ interim Ecclesiae, et SS Patrum auctoritas acerrime defenditur, Paris, 1544 4o. Bucer liet dit antwoord herdrukken met het geschrift dat het had uitgelokt, onder dezen titel: *Scripta duo adversaria D. Barth. Latomi, Legum Doctoris et Mart. Buceri, Theologi, de dispensatione Sacramenti Eucharistiae*, etc. Argent. 1544. 4o.

Scholiae in Dialecticam Georgii Trapezuntii, Col. 1544. Lugd. 1545. 4o.

B. Latomi adversus Mart. Bucerum de controversiis quibusdam ad religionem pertinentibus, altera plenaque Defensio, Colon. 1545. 4o.

Notae in Comoedias Terentii, Paris. 1552. fol.

Responsio ad impudentissima convicia et calumnias Petri Dathaeni, scripta Franckfordiae in conventu Caesaris et Principum Electorum imperii mense Martio, anno 1558. Colon. 1558. 4o.

Responsio de doctâ simplicitate primae Ecclesiae, de usu Calicis in Synaxi, et de Eucharistico Sacrificio adversus petulantem insultationem Jacobi Andreae Pastoris Goppingensis, Colon. 1559. 4o. met het vorige.

Ad furiosos Petri Datheni criminationes de Verbo Dei et S. Scripturâ. Ecclesiâ etc. Responsio altera, Colon. 1560. 8o.

Epistolae duae duorum Amicorum, Bart. Latomi et Joann. Sturmii, de dissidio periculoque Germaniae, et per quos stet quo minus concordiae ratio inter partes ineatur; item alia quaedam Sturmii de emendatione ecclesiae et religionis controversiis, Argent. 1567. 8o.

In *Horatii Sermones* en *de Arte Poëtica*, ms, in de Leijdsche Bibliotheek.

Zie, behalve Luiscius, Hoogstraten, *de Biogr. Univ.* Aschbach, Sweertii, *Ath Belg.* p 155, 156; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 106, 107; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 82; *Contin. de Niceron*, T. XLII. p. 14—20; M. Goujet, *Mém. Hist. et Litt. sur le Collège Royal de France*, T. II. p. 327—343. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 136; Hoeufft, *Parn Lat Belg.* p 34; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neerl* p 74; Erasmi, *Ep.* 650, 1 Febr. 1523. ed ult. p. 752; M. Adami, *Vita J. Sturmii*, p. 342, edit 1615; Cochlaeus, *de Act. et Script. Luth.* anno 1546 p 313; Hoynck van Papendrecht, *Vita Viglii* in *Anal.* T. II. p. 342.

LATOMUS (JACOBUS) of Jacques Masson, werd omstreeks 1475 te Cambron in Henegouwen geboren, studeerde te Parijs, en werd er meester in de vrije kunsten en hoogleeraar in de wijsbegeerte. Hij woonde in het collegie van Mont aigu, toen Jan Standonck, opziener en hersteller van dat collegie, hem naar Leuven bragt, om hem het bestuur van dat, hetwelk hij voor arme studenten gesticht had, en naar hem genoemd is, op te dragen. Hij werd vervolgens lid van den Senaat dezer universiteit, en lid der faculteit der kunsten. Hij was de leermeester van Robert de Croy, later bisschop van Kamerijk, en van zijn broeder Karel de Croy, later bestuurder van het klooster van Afflighem en bisschop van Doornik, op wiens kosten en die van andere leerlingen, hij den 14den Augustus 1519, tot doctor in de godgeleerdheid werd bevorderd. In 1535 werd hij gewoon hoogleeraar in de

godgeleerdheid, verkreeg twee aanzienlijke prebenden, werd inquisiteur, rector der Leuvensche universiteit en stierf den 29sten Mei 1544. Volgens Junius, in wanhoop, wijl hij tegen de waarheid had gestreden. Zijn graf is achter het hoogaltaar der St. Pieters-kerk, met deze inscriptie: *Venerabilis M. Jacobus Latomus, hujus Ecclesiae S. Petri Canonicús, Artium et S. Theol. Professor clarissimus, qui haereses contra Catholicam fidem suo tempore grassantes doctrina et libris editis profligavit: Vir sane multaeeruditton's, pietatis, ac modestiae, hic sepultus est. Obiit an. Dom.* CIↃ. IↃ. XLIV, Maii XXIX. R. I. S. P.

Men vindt in de *Amoenitates Literariae* van Schelhorn, (uitg. v. Frankf. en Leipz. 1730. T. I. p. 243—261) een brief van een Lutheraan aan Zwinglius, in April 1518 uit Leuven geschreven. (*Epistola de magistris nostris Lovaniensibus, quot et quales sint, quibus debemus Magistratem illam damnationem Lutheranam. G. N. N. D. Udalricho Zwinglio, Helvetio, apud Tigurinos conciniatori eruditissimo. S. D.*) waarin hij, nevens Jean Briard, Renard Tapper en Nicolas van Egmond, hevig werd aangevallen. Paquot heeft hem trachten te verdedigen. Men vindt zijne afbeelding in de *Elogia Belgica* van Miraeus, met een gedicht van Benedictus Arius Montanus er onder.

Hij schreef:

De trium Linguarum et Studii Theologici ratione, Dialogus, Antv. 1519. 4o., aan den kardinaal Guillaume de Croy, bisschop van Kamerijk, verkoren aartsbisschop van Toledo opgedragen.

Apologia pro Dialogis.

Adversus librum Erasmi de sarciendâ Ecclesiae Concordiâ.

Articulorum doctrinae F. Martini Lutheri, per Theologos Lovanienses damnatorum, ratio ex SS. Literis, et veteribus Traitatoribus, Antv. 1520. 8o.

Waar tegen Luther schreef:

Rationis Latomianae, pro Incendiariis Lovaniensis scholae Sophistis redditae, Lutherana Confutatio in *Opera,* T. II. p. 379, waarop Latomus antwoordde met:

Responsio ad Lutherum quâ se defendit, quia ex Summi Pontificis et Caesaris mandatis passi sunt libros Lutheranos cremari Lovanii, et ideo illos incendarios vocat, in 4o. z. n. v. pl. of dr., waarschijnlijk bij Michel Hillenius te Antwerpen.

Jac. Latomi.... *de Primatu Romani Pontificis adversus Lutherum.*

Responsio ad Elleboron Joannis Oecolampadii, gelijk de vorige in de *Opera* Latomi en in de *Bibliotheca maxima Pontificia* van Jan Thomas de Rocaberti, aartsbisschop van Valentia, Romae, 1698. fol. T. XIII. p. 232—269.

De Confessione secretâ. Ejusdem de Quaestionum generibus, quibus Ecclesia certat intus et foris. Ejusdem de Ecclesiâ, et humanae legis Obligatione, Antv. 1525. 12o. met het *Elleboron Joh. Oecolampadii pro eodem Latomo,* Basil., 1525. Het tractaat *de Ecclesiâ* verscheen alzonderlijk, Antv. 1525. 12o. Venet. 1525. 12o.

Libellus de fide et operibus, et de votis atque institutis Monasticis, Antv. 1530. 12o. Wederlegging van *De Oeconomia Christiana Libri II,* door Barth. Battus.

Confutationum adversus Guil. Tindalum libri tres.

De Matrimonio.

De Quibusdam articulis in Ecclesiâ controversis.

Disputatio quodlibetica, tribus quaestionibus absoluta Jac. Latomi — *Opera....... quae praecipue adversus horum temporum haereses eruditissimè ac singulari judicio conscripsit, ab innumeris vitiis, quibus scatebant, diligenter repurgata. Quibus accesserunt ejusdem auctoris alia quaedam opuscula numquam hactenus typis excusa. Cum indice copiosissimo,* Lovan. 1550.

Duae Epistolae, unà in libellum de Ecclesiâ, Philippo Melanchtoni inscriptum: altera contra Factionem in comitiis Ratisbonensibus (1541) *habitam,* Antv. 1544. 8o.

Zie Erasmi, *Epp. Lib. VI. Ep. II.* p. 143. Corn. Loos, *Catalogus, folio sign.* G 2 et G. 3; Miraei, *Elog. Belg.* p. [illegible], 41; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 416; *Fast.* p. 42, 78, 104, 165, 271; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 520; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. III p. 24; Junius, *Van de Oordeelen Gods, over de Misdaaden der Menschen,* B. I. C. 19; Goul, *Hist. Admir.* p 807; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 148; Kok, *Vad. Woordenb.* D XXII. bl. 31.

LATOMUS (Jacobus) of Jacques Masson, neef van den bovengemelden, werd in 1510 of 1511 te Cambron geboren, studeerde waarschijnlijk te Leuven, en legde zich op de godgeleerdheid en Latijnsche dichtkunst toe. In 1555 ontving hij een beneficie van de stichters van Arnold Zellaer, in de kerk van St. Rombout, later de hoofdkerk van Mechelen. Den 15den April 1562 werd hij kanunnik in de St Pieters kerk te Leuven. Hij stierf den 29sten Julij 1596. Zijn lijk werd nevens dat van zijn oom begraven. Men vindt bij dit graf de afbeeldsels van beide, met dit onderschrift:

Lector, in hac geminos miraris imagine vultus,
Miraris Latomum, cumque minore senem.
Hic primus fidei subjecit terga ruenti,
Convellens fraudes, dire Luthera, tuas.
Alter, ab ingenio studiorum laude secutus,
Contulit in faciles plurima sacra modos.

Senior obiit 29 Maii 1544. Junior obiit
29 Julii 1596.

Latomus was een beschaafd en opgeruimd man, doch,

hoe ook Miraeus en Valerius Andreas hem als zoodanig prijzen, een middelmatig dichter. Behalve de uitgave der werken van zijnen oom, die hij aan zijn deken, Ruard Tapper, opdroeg, gaf hij in het licht:

Psalmi Davidis XXX, in carmen elegiacum conversi, Basil. étif. 1533. 12o. Ook in de drie volgende:

Psalmi XL, in versibus expressi, Lovan. 1558. 12o. Ook in de beide volgende:

Psalmi C, in carmen conversi, Antv. 1532. 12o. Ook in het volgende.

Davidis, Regis et Prophetae, Psalmi omnes in carmen conversi per D. Jacobum Latomum, Canonicum Lovaniensem. Adjecta est ad finem ejusdem Davidis super morte Saulis et Jonathae Threnodia, Antv. 1587. 8o.

Sylvula diversorum carminum, Antv. 1571. 12o.

Jeremiae prophetae Threni, carmine redditi; una cum canticis biblicis et nonnullis aliis sacrae scripturae, Antv. 1587. 4o.

Ook schreef hij een opdragt vóór de *Epistolae Clenardi*, Lovan. 1550. 12o.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lexic.* o. h. w.; A. Miraei, *Elog. Belg.* p. 202; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 416, 417; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 520; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 16; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 34; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neêrl.* p. 74.

LATOMUS (JOHANNES) te Bergen-op-Zoom geboren, omhelsde den geestelijken stand en werd regulier kanunnik. Hij beoefende in zijn klooster bij Herenthals, waarvan hij overste was, de kerkelijke geschiedenis en de Latijnsche poëzy. Als dichter verdient hij den lof, die hem door Valerius Andreas, Foppens, Miraeus, Delvenne, Broeckhuisen, Hoeufft en Peerlkamp wordt gegeven. Zijne Epigrammata voor de *Elogia* van Paulus Jovius vervaardigd, zijn voortreffelijk. Ook worden zijne gedichten, die bij Gruterus, T. III. *Del.* voorkomen, door Peerlkamp geprezen, en Brouckhusius geeft grooten lof aan zijn *Distichon de homine, qui rem cum uxore habens, animam efflavit.* Hij vertaalde de *Sermones Quadragesimales* van den Franciscaan Joannes Ferus, uit het Duitsch in het Latijn, en schreef:

Origo ac progressus Canonicae Corsendoncanae cum Catalogo Priorum ejusdem loci. Antv. 1614.

Origo etc Paradisi B. Mariae, coenobii ejusdem Ord. ac Capituli prope Romerswalium in Zelandia et Historia brevis Coenobii sive Abbatiae Trudonopolitanae Ord. S. Benedicti, die niet zijn uitgegeven. Eens verliet hij zijn klooster, en ging voor de belangen van zijn kapittel naar Rome, waar hij door Gregorius XIII met welwillendheid werd ontvangen.

Hij overleed te Antwerpen in 1578, in het 54ste jaar zijns

levens. Men leest zijn grafschrift bij Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 525.

Zie ook Jöchers, *Gelehr. Lexic.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 673; Miraeus, *Elog. Belg.*; Brouckhusius, *ad Prop* II. 7; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p 34; Peerlkamp, *de Poët. Latin Neérl* p 118; J. Faure, *Hist de Bergen-op-Zoom*, p. 228; Hermans, *Not. Lit. Brab. Sept.* p. 7.

LATOUR (DE) luitenant-generaal, hielp, onder prins Willem, in April 1794, Landrecy veroveren, en streed aan de Sambre.

Zie Bossche, *Neérl. Held. te land*, D. III. bl. 84, 96.

LATRE (ADRIAAN DE) of Adrianus ab Atrio, werd in 1525 te Arras geboren, en monnik in het klooster van St. Laurentius in de nabijheid dier stad. Van daar zond men hem naar St. Jacob te Parijs om te studeren. Hier onderscheidde hij zich zóó, dat het generale kapittel, in 1558 te Rome gehouden, hem benoemde »pour lire les sentences dans la grande école". Het generale kapittel, in 1561 te Avignon schonk hem den rang van Presenté voor het jaar 1562. Doch de pest, die van den 14 Augustus van dit tot den 8 Januarij van het volgend jaar te Parijs woedde, deed de Latre besluiten naar de Nederlanden terug te keeren. Hij werd toen openbaar hoogleeraar aan de nieuwe hoogeschool, te Douai opgerigt, en verkreeg, den 12 October 1564, bij de eerste promotie, die er plaats had, de waardigheid van doctor. De Latre was een goed theologant, en had groote gaven voor den predikstoel. Hij hield de inwijdingsrede van de hoogeschool te Douai, en werd prediker aan het hof te Brussel. Hij bekleedde in zijne orde den rang van prior, en, volgens sommigen, was hij vicaris van den bisschop van Arras. Hij stierf in 1572 in het oude klooster dier stad.

Hij schreef:

De dignitate Magisterii, (waarschijnlijk de inwijdingsrede der akademie te Douai), en *De Sacris Missae ritibus.*

Hij liet eene verzameling leerredenen, doch evenmin als de redevoeringen in het licht gegeven en eene verzameling van prenten na, die zeer geprezen werden.

Zie Quétif en Echard, *Ord. Prem. Script.* T. II. p. 217, 218, Val. Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg* T. I. p. 187; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. II. p. 629.

LATRE (GUILIELMUS DE), ook Guilielmus Fillatre, een Bourgondiër van geboorte, mag, door langdurige inwoning, eenigermate als Nederlander worden beschouwd. Hij was eerst bisschop van Verduin, vervolgens te Doornik, waar hij tevens abt was van St. Bertin, en kanselier der orde van het gulden

vlies en een der vertrouwdste raadsleden van Philips *de Goede* en overleed in 1473 te Gend.

Hij schreef:

La Toison d'Or, auquel soubs les vertus de magnanimité et justice, sont contenus les hauts et virtueux magnanimes faicts tant des très chrètiennes Maisons de France, Bourgogne et Flandres, que d'autres Rois et Princes de l'ancien et nouveau Testament, Paris 1517, fol. Volgens Foppens herdrukt te Troyes (Trecis) bij Nic. Rouge, 1530.

Zie Foppens, *Bibl. Belg* i v.; Jöcher, *Gelehr. Lexic.* o. v.; De Wind, *Bibl. van Neêrl. Geschied.* D. I. bl. 525.

LATRE (Philippe de) of Lattre, zoon van Johan de Latre, die, in de zestiende eeuw, eenigen tijd onder-gouverneur van Waalsch-Vlaanderen was, werd te Douai geboren, en nam het kleed der Benedictijnen in de abdij van St. Vaast te Arras, van welke hij later onder-prior werd, aan. Hij stierf omtrent 1610.

Hij schreef:

Opusculum a P. F. Gerardo de cordis doctrinâ conscriptum, in epitomen redactum.

Regula S. Benedicti, eruditis ac piis lucubrationibus illustrata.

Studium Spirituale; sive diurnum Monachi, in twee boeken.

Meditationes Sacrae, volgens Locrius »regium volumen."

Zie Locrii, *Chron. Belg.* p. 694; Buzelini, *Gallo-Flandria*, p. 178, 179; Haefteni, *Disq. Monast.* p. 162; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 354.

LATRE (François de) of Lattre, broeder van Philippus, licentiaat in de regten, kanunnik van St. Amé te Douai, vertaalde het *Opuculum* à S. F. Gerardi etc. van zijn broeder, in het Fransch. Buzelinus noemt het: »religiosi laboris monumentum insigne, ac purissimis moribus consentaneum."

Zie Buzelini, *Gallo-Flandria*, p. 178; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 354.

LATRE (Jaques de) of Lattre, heer van Willerval en Rollencourt, oud schepen van Arras, werd door Philips II den 7den Januarij 1589, te Madrid tot den adelstand verheven.

Zie *Nob. des Pays-bas*, T. I. p. 80.

LAUBEGOIS (Antonius) een Jezuit, te Douai geboren, zeer ervaren in de Grieksche taal, blijkens zijn:

Graecae linguae breviarium, Duaci, Typis Bogardi, 1626. 8o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 69; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p 64.

LAUCOURT, kapitein ter zee, veroverde in den derden Engelschen oorlog 1672, bijgestaan door den Rotterdamschen

kapitein Cornelis Jacobsen van der Hoeven, het Engelsche fregat *the French Victory* van 38 stukken.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. van het Nederl. Zeew.*, D. III. bl. 82.

LAUDUNO (GUIARDUS) of Guido, Gilo, Wiardus, Godefridus, eerst hoogleeraar en kanselier der universiteit van Parijs, vervolgens bisschop van Kamerijk. Hij blonk uit door geleerdheid en vroomheid van leven; vereenigde zijne ijverige pogingen met die van den bisschop van Luik, Robertus, en diens aartsdiaken, ter uitbreiding van den eerbied voor het H. Sacrament des altaars. Guiardus heeft de kerk van de H. Dympna te Geel gewijd, en is, in 1238, terwijl hij, ter bekeering der ketters, naar Antwerpen op reis was, in de abdij van Affligem overleden. Anderen stellen zijn overlijden in 1248. Possevinus stelt verkeerdelijk zijn leven omtrent 1277. Hij heeft godgeleerde en zedekundige werken geschreven, zoo als:

De Officiis divinis sive Ecclesiasticis.
Dialogus de Creatione mundi.
Summa de administratione.
Sacerdotium.
Sermones.

Zie Fabricius, *Bibl. med. et inf. Latin.* T. VI. p. 359; Val. Andreas, *Bibl Belg.* p. 301; Foppens, *Bibl. Belg* T. I. p. 384; Miraei, *Dipl.* T. I. p. 579, T. III p. 402; Craywinkel, *Lev. van de H Dympna*, C. XXIV. p. 292; van Gils *Kath. Meyer. Memorieb.* bl. 51; van Gils en Coppens, *Korte Beschr. van het bisdom van 's Hert.* D. I. bl. 99.

LAURMAN (MARTINUS), predikant te Sneek, secretaris der Friesche synode aldaar, die in 1587 een brief aan de koningin van Engeland schreef, om hare bescherming in te roepen. Deze brief werd door sommigen gehouden voor »te klagen boven noodt, te begeeren tegens ordre, te vleijen buiten betaemen, en oproer onder de leden te hebben." Hij is eenige jaren daarna te Sneek overleden.

Zie *Epp. Eccles* (edit. 1660) p. 22, 23; Uytenbogaert, *Kerk. Hist.* bl. 214, 245, Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 723.

LAURMAN (MARTINUS), afstammeling van dit geslacht, dat in een onafgebroken volgreeks in de nederdalende linie, den zesden verkondiger van het evangelie leverde, en dat in 1779, sedert twee eeuwen in Friesland in de predikdienst werkzaam was en nog is. Hij was de zoon van Hugo, predikant te Oosterlittens, den 24 September 1733 gestorven, en daar den 13 Mei 1708 geboren. Hij werd den 29 November 1733 predikant te Jorwerd, emeritus verklaard, nam hij afscheid den 17 Mei 1785 en overleed te Oosterlittens den 18 October 1789. Hij schreef:

Naamlijst der Eerw. Heeren predikanten, die sedert de reformatie tot 1751 *den II. Dienst zo binnen de stad Leeuwarden als in de dorpen onder het ressort van de Class. Leeuwarden hebben waargenomen*, Leeuw. 1751. 8o.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1733. *b.* bl. 508; 1730. *a.* bl. 635. 1779. *b* bl. 397, 398 en het familieberigt, 1790. *a.* bl. 57; *Bijdr. tot de Cat. van Neêrl Letterk.* 1833. 1847. bl 76.

LAUNY (Lodewijk), directeur-generaal der finantiën in Nederlandsch Indië, was de zoon van Frans Launy, predikant te Kopenhagen in Denemarken, en van Susanna Margaretha Winssel. Hij werd er den 28sten Februarij 1797 geboren. Toen hij de jongelingsjaren naauwelijks was ingetreden, verliet hij, nog geen achttien jaren oud, de ouderlijke woning, gelijk zoo velen, die in de jaren 1814 en 1815 vrijwillig of gedwongen den militairen stand kozen In Nederlandsche dienst, werd hij in korten tijd onderofficier bij de kavallerie; als zoodanig vertrok hij in 1816 naar Java, met het koninklijk linieschip *de Admiraal Evertsen.* Tot in het jaar 1819 diende hij te Batavia bij het regiment hussaren. Het vooruitzigt van tot den officiersrang bevorderd te worden, ging voor hem verloren, omdat hij, als onderofficier, in het huwelijk getreden was. Maar eene andere, niet minder eervolle loopbaan, ontsloot zich voor hem. Hij verzocht en verkreeg in het gemelde jaar zijn afscheid uit de militaire stand, en werd geplaatst als klerk bij den hoofd-directeur van finantiën, en kort daarop als kommies bij den resident van Buitenzorg, destijds de heer C. S. W. graaf van Hogendorp. Hier onderscheidde hij zich spoedig als een man van naauwkeurigheid en bekwaamheid. Het beheer der kas werd hem onverdeeld toevertrouwd, en waar het aankwam op krachtig handelen, vond men hem altoos gereed. Daarvan gaf hij onder anderen een treffend blijk in het opsporen der daders, van den in het jaar 1824, onder het bestuur van den heer Mr. J. G. van Angelbeck, op den openbaren weg, in de nabijheid van het residentie-huis gepleegden moord van den kapitein der Chinezen te Buitenzorg. De daders werden door zijne bemoeijingen en zorgvuldige maatregelen gevat, en aan de justitie overgeleverd.

In het jaar 1826 deed hij eene belangrijke schrede op de ambtenaars loopbaan. De residentie Buitenzorg werd als zoodanig ingetrokken en verklaard tot een onderdeel der residentie Batavia. In stede van eenen resident, werd er een adsistent resident gesteld aan het hoofd van het bestuur. De kommissaris-generaal de Bus de Ghesignies koos hiertoe Launy, die nu wel tot chef bekwam den resident van Batavia, Mr. B. H. A. Besier, doch inderdaad zelfstandig bestuurder der residentie werd, daar Besier hem met volle gerustheid de behandeling van zaken overliet, zoowel de administratie der

finantiën als die der justitie en politie. In alle opzigten regtvaardigde hij dat vertrouwen. Bijzonder onderscheidde hij zich ook bij gelegenheid van eenen hevigen brand te Buitenzorg, op den 1sten October 1829, waardoor een groot gedeelte van het Chinesche kamp werd in de asch gelegd. Het was door zijne zorg, dat dit gedeelte herbouwd en aanmerkelijk verfraaid werd, en dat het Chinesche kamp een sierlijk en zindelijk aanzien verkreeg, waardoor het sedert nog altijd gekenmerkt is. Het was niet vreemd, dat Launy de aandacht der hooge regering meer en meer tot zich trok, en reeds in het jaar 1828 aangesteld werd tot inspecteur van finantiën, en vervolgens in het jaar 1829 gezonden werd als kommissaris naar het eiland Banka, alwaar groote misnoegdheid onder de mijnwerkers heerschte, en de geheele administratie herzien en geordend moest worden. En toen, in het jaar 1830, de Javaansche oorlog geëindigd was, en, bij de regelingen, welke daarbij plaats hadden, vier nieuwe residentiën te beheeren waren, werd Launy door den gouverneur-generaal van den Bosch, voor het bestuur van eene derzelve aangewezen, namenlijk der residentie Madioen.

Met grooten ijver aanvaardde hij hier zijne taak. Niet alleen moest daar alles worden georganiseerd en onderworpen aan de regelen van bestuur, sedert vele jaren in de overige residentiën van Java bestaande, hetgeen in dit gedeelte der overgenomene vorstenlanden, waar onderscheidene belangen te ontzien waren, beleid en voorzigtigheid vereischte, even zeer als geestkracht en klem, maar ook moest hier het nieuwe kultuurstelsel werken, en de bevolking daaraan gewend en dienstbaar gemaakt worden. Vier suikerfabrieken werden onder zijn toezigt binnen korten tijd opgebouwd en in werking gebragt, en deze werden niet, op kontrakt aan particuliere ondernemers afgestaan, gelijk elders op Java, maar het gouvernement zelf, trad hier ook op als fabrikant, en het was Launy, die, bij al de beslommeringen van het dagelijksche beheer, durfde op zich nemen, om, slechts bijgestaan door eenen ondergeschikten controleur of administrateur op elke fabriek, het bewijs te leveren, gelijk hij deed, dat de regering eene vruchtelooze proeve nam om te onderzoeken, of hij, bij de suiker kultuur, de partikuliere nijverheid geheel ontberen kon. Launy wendde zijne uiterste pogingen aan om die proeve te doen gelukken, doch hij kwam, in het jaar 1838, tot de onbewimpelde verklaring, dat de zaak onmogelijk was. Na zoo vele inspanningen en arbeid, werd hij, op voordragt van den gouverneur-generaal de Eerens, door den koning benoemd tot ridder van de orde van den Nederl. Leeuw, en overgeplaatst naar de residentie Banjoemaas, waar zijn werkkring ook zeer omvattend zijn zou. Eerlang werden zijne diensten elders gevorderd, namelijk in de residentie Pekalongan, waar de toestand

van het Hollandsche bestuur dringend vereischte, dat een man van de beradenheid en fermiteit als **Launy**, aan het hoofd der residentie gesteld werd.

Wij betreuren het dat de geschiedenis van Nederlandsch Indië in vele opzigten, en voornamelijk wat de laatste tijden betreft, een gesloten boek is. Het is daardoor bijna onmogelijk de diensten, door **Launy** bewezen als kommissaris voor Banka en als resident van Madioen, Banjoemaas en Pekalongan, naar behooren na te gaan en op te helderen, doch dat ze gewigtig waren en plaats hadden onder belangrijke omstandigheden, lijdt geen twijfel bij allen die zijn loopbaan gadesloegen en wisten, dat hij gekozen werd enkel en alleen, omdat de regering zich verzekerd hield, dat hij voldoen zou aan hetgeen verlangd en verwacht werd. Het was onder het bestuur van den gouverneur-generaal **Merkus**, dat **Launy**, door zijne benoeming, in het jaar 1844, tot directeur der middelen en domeinen, lid werd van den raad van finantiën van Nederlandsch Indië. In dezen nieuwen werkkring, dien het beheer der inkomende en uitgaande regten, en al wat tot den handel betrekking heeft, mitsgaders het beheer der belastingen en verpachtingen omvat, bewees **Launy** dat zijne kennis niet beperkt was tot het behandelen van geheel plaatselijke belangen. Nu kwam hem ook zeer te stade, dat hij bedreven was in de Fransche, Engelsche, Duitsche en Deensche talen. Het was door zijne aanraking met Deensche schepen, en door diensten, welke hij in de gelegenheid was dezen te bewijzen, dat hem de onderscheiding te beurt viel, door hem, een geboren Deen, op hoogen prijs gesteld, van door den koning van Denemarken benoemd te worden, tot ridder van de Danebrog's orde.

Eindelijk in het jaar 1848 werd hij door den gouverneur-generaal **Rochussen** aangesteld, tot directeur-generaal van Nederlandsch Indië. Behalve het voorzitterschap van den raad van finantiën, kwam nu onder zijn regtstreeksche zorg, al wat de begrooting van inkomsten en uitgaven, het beheer der kassen en het muntwezen betreft. Gewigtig en omvattend was zijne taak en hij kweet zich daarvan op nieuw met loffelijken ijver. Te Batavia gevestigd, wist **Launy** zich er algemeen bemind en geëerd te maken. Elk stelde vertrouwen in hem, en gaarne vroeg men hem om raad. Ook in het gezellig verkeer was hij volkomen op zijne plaats. De Societeit *de Harmonie* benoemde hem weldra tot voorzitter van haar bestuur. Geene vereeniging van nut of uitspanning, waar hij de ziel niet van was. De schoone inrigting, door den Engelschen zendeling **Medhurst** te Batavia daargesteld, namelijk het gesticht voor onverzorgde kinderen, bekend onder den naam van Parapattan-Weezengesticht, zag hem weldra als voorzitter gekozen, en groot was den lof, dien hij, als zoodanig inoogste. Het laat zich

dus begrijpen, dat het algemeené schrik en deelneming verwekte, toen, in den ochtend van Zondag 29 Julij 1849, zich de mare verspreidde, dat Launy van het paard gestort en overleden was. Men vindt belangrijke rapporten van hem in het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië in het jaar* 1857.

Zie *Tijdschr. voor Ned. Indië* 1849. D. II. bl. 353, 365.

LAURENS de schoenmaker, van Bergen in Henegouwen, werd in 1556 met eene Jan Fassaeu, gevangen genomen, wijl zij de schriftuur lazen, en zonder dat ze verhoord waren, veroordeeld om onthoofd te worden. Toen Laurens zijn vonnis hoorde, sprak hij tot de regters: »Myn heeren, ghy zyt grootelicx verdcolt, dat ghy met vyer ende sweert Godts Woort meynt uyt te roeyen, dwelck doch eeuwichlick blyft." Toen zij dit hoorden en ontdekten, dat hij »altyt beter ende beter ghemoet wert," lieten zij, ofschoon er een schavot opgerigt was om hem te onthoofden, een vuur aanleggen met bedreiging hem te verbranden »waert dat hy veel woorden maeckte." Hij is, den Heer lovende en prijzende, naar het schavot gegaan en onthoofd.

Zie A. van Haemstede, *Martelaarsb.* bl. 377.

LAURENS (N.) van wien men niet weet, dan dat hij een historieschilder was.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D III. bl. 955; *Nav.* D. V. bl. 156; van Eijnden en van der Willigen, *Gesch. der Vad. Schild.* D. I. bl. 294.

LAURENS (Ritmeester) een der dappere aanvoerders, die onder Maurits, het gevecht bij Turnhout, Jan. 1597, bijwoonde.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 329, 332.

LAURENSSEN (J.) een Zeeuwsche kapitein, die in Julij 1691 te Vlissingen binnenkwam, met een door hem hernomen West-Indie vaarder.

Zie de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. IV. bl. 299.

LAURENT, bijgenaamd *de physicus*, leefde in het midden der vijftiende eeuw. Er is veel waarschijnlijkheid, dat hij dezelfde is met Laurent, geneesheer van hertog Arnold van Gelder, die het hertogdom van 1423 – 1472 bestuurde. Hij leefde te Nijmegen en maakte Latijnsche verzen, o. a. een lofdicht op de stad Nijmegen en een ander op den gezouten haring. Dit laatste las men vroeger in het Theatrum Anatomicum te Leyden.

Zie M. Z. Boxhornii, *Theatr. Holl.* p. 48; J. Smith, *Noviom.* p. 153, 154; Paquot, *Mém. pour servir a l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I p. 584; A. Matthaei, *Syll. Epp.* p. 320; Peerlkamp, *Poët. Lat. Neêrl.* p. 19; *Vriend des Vad* D. I.

LAURENT (LEON DE S.) of, gelijk hij in de wereld werd genoemd, Maes, werd te Brussel geboren, en trad aldaar in 1648 in de orde der Karmeliten. Hij was een beroemd prediker, en bekleedde meermalen de betrekking van Prior en Definitor. Hij stierf in zijn klooster te Antwerpen, den 16den Mei 1702, en niet, gelijk Cosme de Villiers schrijft, in 1720.

Hij schreef:

Conciones Adventuales, quarum pars prima agit de peccatis alienis, secunda de captivitate Petri, figurante captivitatem peccatoris, et tertia de carcere purgatorii, opgedragen aan Joh. Chrys. Teniers, abt van St. Michiel te Antwerpen, Antv. 1699. 4o. 1715. 3 vol 12o. Colon. 1717. 4o.

Conciones Quadragesimales, seu Dominicales, de Christianismo labascente, Antv. 1701. 4o. (eenige exemplaren hebben het jaartal 1702), Ibid. 1717. 2 vol. 12o., 1724. 2 vol. 12o. Colon.

Sanctorale, sive conciones in Festa totius anni, Antv. 1722. 12o.

Index Concionatorius pro Dominicis totius anni, Antv. 1719. 12o., 1725. 12o. (editio altera posthumaque)

In handschrift:

Anatomia cordis humani, sive Quadragesimale de cordibus, in 4o.

Octava pro suffragiis animarum purgantium, super octo primos versus Psalmi XLI, Quemadmodum desiderat cervus, in 4o.

Octava de SS. Sacramento, super: Notas facite in populis ad inventiones ejus.

Zie Cosm. de Villiers, *Bibl. Carm.* T. II. p. 246; Val Andreas, *Bibl. Belg*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 67; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 426.

LAURENT, een glasschilder te Luik, in het laatst der vijftiende eeuw, tijdgenoot van den glasschilder Jan de Werth.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 160.

LAURENT (PIETER JOSEPH), in 1715 geboren, was een beroemd Vlaamsch bouwmeester en werktuigkundige. Hij vervaardigde reeds op zijn achtste jaar een waterbouwkundig werktuig, en werd op zijn een-en-twintigste jaar, met het oppertoezigt over onderscheidene werken belast. Ook werd hem het medebestuur over de kanalen in de Nederlanden opgedragen. Op aanzoek van Lodewijk XV, nam hij later het toezigt over de publieke wegen in Frankrijk op zich, en bragt daarin vele verbeteringen tot stand. De paleizen van Ver-

sailles, Trianon en Marly zijn door hem verfraaid en hersteld.

Hij overleed in 1775 in Frankrijk.

Zie *Biogr. Univ.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 160.

LAURENT (FRANS) beeldhouwer te Mechelen, mogelijk de zoon van zekeren Laurent, die de teekenkunst leerde bij G. Gibbons, die in 1721 overleed. Hij was in 1812 nog werkzaam.

Zijn steenen *Standbeeld van Bacchus en H. Franciscus, die den Heiland aan het kruis aanbidt*, zijn bewaard.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 954.

LAURENT was luitenant van het 124ste regement, 't welk aan den veldtogt naar Rusland deelnam, en op den marsch naar Duitschland en Polen, reeds op de helft versmolten, op den 10den Augustus 1813, bij Polotzk, met de nog overige 600 manschappen en 26 officieren, het gevecht heeft geleverd, waaruit slechts 7 officieren en 90 onderofficieren en manschappen zijn teruggekeerd. Laurent ontving bij deze gelegenheid van den keizer de decoratie van het legioen van eer.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te land, Bijv. en Verb.* bl. 39.

LAURENT (LOUIS) behoorde tot de dappere verdedigers van Bommel, bij gelegenheid van den aanval van Mendoza, in 1599 op die stad, waarbij hij gekwetst werd.

Zie *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. VII. bl. 381.

LAURENTII (ANTHONIUS), bijgenaamd Stamper of Stamperius sedert 1581 predikant te Dreyschor, classis van Schouwen, scriba der Synode, den 19den en 20sten October 1593 te Middelburg gehouden, en lid der Synode te Goes in 1597. Hij is er waarschijnlijk gestorven in 1608.

Zie J. W. te Water, *Korte Verh. der Ref. in Zeel.* bl. 249.

LAURENTIO (JOANNES à SANCTO) geboren te Donay, hoogleeraar in de Grieksche taal aan de hoogeschool aldaar. Hij hield eene lijkrede op Johannes Miraeus, bisschop van Antwerpen, die hij in 1611 te Douay in 8o. uitgaf (*Oratio funebris in obitum* etc.). Hij stierf in 1616.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 525; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 674.

LAURENTIUS, een Benedictijner monnik van St. Laurentius te Luik, schreef: *Gesta Episcoporum Verdunensium in Lotharingia et Abbatum S. Vitoni Verdunensis ab C. A.* 1048 ad. 1197, *ad Alberonem Verdunensium Praesulem.* De eerste zijn uitgegeven door Dacherius in Tom XII *Specilegii*, p.

274, edit. Nov. Tom II. p. 241—262, vervolgens door A. Chalmet in *Historia Civili et Eccles. Lotharing.*, Paris 1728. fol.

Zie Fabricius, *Bibl. Med. et Infim. lat.* T. VII. p. 733.

LAURENTIUS (ARNOLDUS) een Latijnsch dichter, die in de tweede helft der zestiende eeuw bloeide, te Berchem geboren. Zijne verdiensten als dichter zijn zeer middelmatig.

Hij schreef:

Arnoldi Laurentii, *Berchemi*, *Piorum Carminum liber cum aliquot aliis poëmatiis*, door Victor Giselinus uitgegeven. Antv. 1560.

De Gaudiis coeli, Hymnus, sive Ode trochaica in Jacobi Sluperii, *Herselensis Flandri. Poëmata*, Antv. 1575. 16o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 98; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 320, Hoeufft. *Parn. Lat. Belg.* p. 48; *Messager historiq. des sciences*, 1850. p. 430.

LAURENTIUS (JACOBUS) een der hevigste bestrijders van het Jesuitisme en vijand van Grotius, werd omstreeks 1585 te Amsterdam geboren, was predikant te Oude-Niedorp (1612), te Diemen (1613), te Hoog Karspel (1617), te Naarden (1618) en sedert 1621 te Amsterdam, waar hij den 19den Maart 1644, in het vier en vijftigste, anderen schrijven het zestigste jaar van zijn leven, stierf.

Hij schreef:

Apologeticus primus contra Sandaeum, Amst. 1617. 12o.

Apologeticus secundus contra Sandaeum, Amst. 1617. 12o.

Cauteriata Jesuitarum Conscientia, 12o. Zijn stadgenoot Maximiliaan Sandaeus wederlegde deze satyre in 1617 in

Castigatio Conscientiae Jesuiticae cauteriatae en Admonitio de cauteriatâ Jesuitarum conscientiâ, 1619, waartegen Laurentius te velde trok in:

Vulpina Jesuitica, sive censura admonitionis Sandaeanae, Amst. 12o.

Prodiga Jesuitarum Liberalitas in vocibus universalibus: Omnis, Nullus, Semper, Nunquam, Ubique, Nusquam, Totum, Nihil, Amst. 12o. Hierop antwoordde Sandaeus met:

Hyperbole et Castigatio Prodigae Jesuitarum Liberalitatis. etc. Mogg. 1619. 12o.

Reverentia Ecclesiae Romanae erga Sanctos Patres veteres subdola, in duodecim articulos distributa, cui accedit Tractatus de verâ ac legitimâ, quae Sacrae Scripturae et Sanctis Patribus, atque illorum scriptis debitur, authoritate, Lugd. Bat. 1624. 12o.

Apologia Catechesis Heidelbergensis, contra Joannem Andream Coppensteinium, Amst. 12o. De geleerde Duitsche Dominikaan Coppenstein had te Heidelberg uitgegeven:

Excalvinizata Catechesis Calvino-Heidelbergensis, hoc est, inversa in Romano-Catholicam, sic ut orthodoxam in textu, Calvinianam in margine cum textu communi sit legere, et utramque invicem oppositam dignoscere, herdr. in R. P. F. *Joannis Andreae Coppensteinii, ord. Praedic., controversiarum inter Catholicos et Haereticos nostri temporis, ex Roberto Bellarmino, E. R Cardinali in epitomen redactarum.* Mogunt. 1626. 4o. T. II. p. 288—359.

Tegen het geschrift van Laurentius gaf hij in het licht:

Castigatio Apologiae Calvino-Catecheticae, adversus Jacobum Laurentium, Verbi Ministrum Amstelredamensem Apologistam, Heidelbergae, ook in het bovengemelde werk, T. III. p. 78.

Laurentius schreef hierop:

Invicta Veritas, sive Refutatio Castigationis Coppensteinianae: et Vindicatio Apologiae Catechesis Heidelbergensis, Amst. 1627. 12o.

Pathmos, sive Expositio septem Epistolarum Asiaticarum, quas B. Joannes in Insulâ Pathmo scripsit, Amst. 1629. Harderov. 1629. 4o.

Carcer Regius, sive Expositio Historiae Josephi Patriarchae Genes. XXXVII et seqq., Amst. 1630. 1642. 1670. 4o.

Tabula Papistica Infernalis tripartita, hoc est, Doctrina Ecclesiae Romanae de tribus fictitiis locis infernalibus, Purgatorio, Limbo puerorum, et Limbo patrum, detecta et confutata, Amst. 1632. 4o.

Sancti Apostoli Jacobi Epistola Catholica, perpetuo Commentario explicata, Amst. 1635. 1639. 1645. 1652. 4o.

Dialogus Eucharisticus...... Amst. 1637. 4o.

Explicatio Locorum difficilium in Epistolis Paulinis, Amsterd. 1624. fol.

Commentarius perpetuus in Epistolam Catholicam priorem S. Apostoli Petri, Amst. 4o.

Ook met:

Commentarius perpetuus in Epistolam Catholicam posteriorem S. Apostoli Petri, Amst. 1641. 1647. Genev. 1649. 4o.

Hugo Grotius, Papizans, hoc est. Notae ad quaedam loca in H. Grotii appendice de Antichristo, Papam Romanum, et doctrinam ac Religionem Papisticam spectantia, et in quibus via sternitur ad Papismum Anti-christianum, Amst. 1642. 8o. Dit werk is in 1830 op nieuw door Dr. F. H. Kohlbrügge, met een opdragt aan Bilderdijk in het licht gegeven:

H. Grotii Epistola ad Jacob Laurentium, Amst. 1642. 8o *Jac. Laurentii Resp. ad Ep. H. Gr* Amst. 1642. 8o. In het Nederd. *J. L. Antwoord-brief aan H. Grotius*, Amst. 1642.

Idolum Romanum, Paepschen Afgod, of Wederlegging van de Verdediging des Paepschen Psalters van Bonaventura, door Fabr. van Eyndhoven, toegeëygent den Hr. Hugo de Groot, Amst. 1643. 1663. 8o.

Jacob Laurenszen, predikant van Amsterdam, wyd-beroemt Boeckschrijver teghen Heyltien Jacobs, Speck-verkoopster, jammerlijck ligghende naer zijnen viif-jarighen Vrouwen-strijdt buyten verstandt en gheweldighe Doodstuypen (zoo noemt hij zijn boeck). *Verthoont aen een yeghelijck tot deernisse, door G. D. L. S. J.* Antwerp. 1643. 8o.

Belydenis-predicatie, naer de ordere van het laatste Synodus Nationaal, Gouda, 1645. 12o.

Conciones Sacrae, Amst. 1649. 2 vol. 4o.

Zijne controverse werken zijn gezet op den Index der verbodene boeken te Rome. Op verzoek van Hendrik Jacobzoon Staets, stads timmerman, maakte Laurentius in 1628, eene beschrijving in rijm van de voornaamste stadsgebouwen, onder opzigt van gemelden Staets getimmerd, waarvan Wagenaar meermalen gebruik maakte. Zijne spreuk was: *nunquam sero si serio*. Men vindt die onder zijn portret met een vierregelig Latijnsch vers, waaronder *misit Hannonia Anno* 1637, *Phil. Pareus D. F.* Zijne handteekening vindt men achter het *Formulier van eenigheyt aengenomen en geteyckent in de Class. van Amst. loopende van* 1619—1621.

Zie Jöcher, *Gelehr Lex.* i. v. *Epist. Eccl. et Theol.* p. 570, 815, 818, seqq. Opdragt vóór zijn *Comment. perpet. in S. Apost. Jac. Epist. Cath.*; Brandt, *Leven van de Groot*, bl. 324, 326. Burigny, *Vie de Grotius*, T. II. p. 139, 160, H Grotii *Manes Vindic.* p. 679, 680, 825, 826. Opdragt vóór Kohlbrugge's uitgaaf van den *Grotius Papiz.* Witte, *Diar. biogr. in Supp.* ad an. 1644. Bentheim, *Holl. Kirch- und Schölen Staat*, T. II. S. 385. le Long, *Bibl. Sacra*, p. 823; Dez. *Beschr. der Ref. van Amst.* bl. 484; Wagenaar, *Amst.* D. VII. bl. 486, D. XI. bl. 281; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 615, 616; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 521; Noordbeek en Mourik, (Reg.) Soermans, *Kerk. Reg.*; M. Veeris, *Kerk. Alphab.* bl. 88; Koecher, *Catech. Hist.* bl. 319; Glasius, *Godg. Ned.* Afl. VII. bl. 353; Bilderdijk, *Vad. Hist.*, D. VIII. bl. 195, 200; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 488, 541; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXI. bl. 32; *Cat. der Rem. te Amst.* bl. 78, 93, 101; *Cat.* van Voorst, T. I. p. 83; *Cat.* den Hengst, Amst. 1828. bl. 61, No. 221; *Cat. eener uiterst zeldz. Verz. van Holl. Bijb.* enz. door F. Muller, bl. 86. *Cat.* de Groe, bl. 40, 155, 163. *Cat.* G. Lamberts, bl. 16. Muller, *Cat. van Portr.*

LAURENTIUS (LAURENS) neef van den bovengemelde, diende eerst 16 jaren als hulpprediker (1643) te Amsterdam, werd vervolgens predikant te Hoogwoude, Wormer, (1651), Nijmegen (1652) en in 1656 te Dordrecht, waar hij den 21sten Mei van dat jaar, door Ds. Dibbetz in de Groote Kerk werd bevestigd. Hij predikte er den 15den Januarij 1660 afscheid, en vertrok naar Amsterdam, waar hij den 18den als predikant werd bevestigd, en den 28sten Januarij 1672, in den ouderdom van 48 jaar, stierf.

Hij was een man van »beproefde gaven en godsvrucht" en beoefende de Latijnsche en Nederduitsche poëzy. Een zijner Latijnsche dichtstukjes vindt men onder de *Versus familiares* van Jacobus Heiblocq en vóór J. van Oudenhovens *ingebroken Alblasserwaard*, en een zijner Nederduitsche getiteld: *Dordrechts tranen over den inbreuk van den Alblasserwaard*, is, te gelijk met de *Weeklage* van Jacobus Lydius, afzon-

derlijk, en achter J. van Oudenhoven's bovengemeld werkje in 1741 te Leiden met een *byvoegzel en acht authentyke stukken* herdrukt, in het licht verschenen. Zijn anagram was *Vincenti laurus*. Tot zijne vrienden behoorden Jacobus Heiblocq en Robertus Keuchenius. Zijn zoon, Cornelius, was predikant te Akersloot (1652), Muiden (1653), Arnhem (1655), waar hij in Mei 1656 stierf.

Zie Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. II. bl. 629. Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. VII. bl. 488. Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. IV. bl. 8. Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 484 volgg. v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* Heiblocq, *Farrago Lat. Belg.* p. 235. Soermans, *Kerk. Reg.* F. de Paauw, *Verv. op M. Veeris, Namen der Pred.* bl. 123. H. de Jongh, *Naamr. van Pred. in Geld.* bl. 354.

LAURENTIUS (Johannes) beoefende de Latijnsche poëzy. Rob. Keuchenius zond hem zijn *Panegyricus de interemptis ab Herode Bimulis*.

Zie Rob. Keuchenii, *Musae Juven.* p. 149.

LAURENTIUS wordt vermeld als schrijver van:

Summe le Roy, of des Coninx Summe; hoe dat men die sonden biechten en beteren sal, (vert. door J. v. Brederode) Delft, Jacob Jemantszoon, 1478. 4o., Leijden, Jan Severs, 4o.

Zie *Cat.* J. J. Nieuwenhuizen, bl. 66, 67.

LAURENTIUS ALLAERTSZ, werd in 1662 te Gend gevangen als Doopsgezinde, en benevens eenige anderen gedood.

Zie van Braght, *Bloed. Toon.*, bl. 289.

LAURENTS Andriesz. werd met Joost Verkindert om het getuigenisse Jezu Christi, den 13den Sept. 1570, te Antwerpen gedood. Van hem bestaat nog een brief aan de huisvrouw van zijn medegevangene, Joost, den 9den Sept. uit zijnen kerker geschreven.

Zie v. Braght, *Bloed. Toon.* bl. 509, 527.

LAURENTS (Pietersz.), Doopsgezinde, in 1568 te Gend gevangen, en op 's Gravensteen gezet, en na vrijmoedige belijdenis en standvastige aanhouding des geloofs, in de Palmweek »verwesen, geworgt en verbrand."

Zie v. Braght, *Bloed. Toon.* bl. 367.

LAURENTS de Schoenmaker, een Doopsgezinde, »een godvruchtig en vroom broeder," te Antwerpen gevangen gezet, »en soo onchristlyk en tyrannig gepynigt, dat syn lichaam gantsch verdorven was." Gedurende de Spaansche furie werden de gevangenissen geopend en door de misdadigers verlaten. Toen de cipier tot hem zeide: »loop ook uit," was zijn antwoord: »waar zal ik loopen, ik ben aldus verdorven, dat ik mijn kost

niet meer kan winnen." Na het eindigen der furie werd hij ter dood gebragt.

Zie v. Braght, *Bloed. Toon.* bl. 727.

LAURENTS de Schoenmaker, een Doopsgezinde, met vijf andere broeders in 1532 te Stertzing, in Etschland, gevangen, gepijnigd en gedood.

Zie v. Braght, *Toon. der Doopsgez.* D. II. bl. 33.

LAURENTY (REMACLE JOSEPH) werd den 14den Jan. 1766 te Verviers geboren, kwam in 1793 in Holland, hield zich eenigen tijd te Amsterdam op, begaf zich vervolgens naar Londen, waar hij les in het teekenen gaf en portretten vervaardigde. Na een kort verblijf in zijne geboortestad, vestigde hij zich te Parijs, waar hij in Dec. 1834 overleed.

Zijne met de pen geteekende portretten en landschappen, komen de fraaiste gravuren nabij.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 160.

LAURI (BALTHAZAR) of Lauwers, een bekwaam landschapschilder, in 1570 te Antwerpen geboren, begaf zich op jeugdigen leeftijd naar Rome, en kwam daar onder de leiding van Paul Bril. Hij bleef er sedert wonen en is de stamvader van een aantal kunstenaars van dien naam.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. 160. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 956.

LAURILLARD DIT FALLOT, een verdienstelijk officier der genie in Nederlandsche dienst, die eene bekroonde verhandeling heeft geschreven, *betrekkelijk een nieuw en beter systhema van bevestiging*, met eene plaat, gr. 8o. 1827. 's Hage en Amsterdam.

Hij is later in Belgische dienst overgegaan, waar hij opklom tot den rang van kolonel, en ten dienste van de militaire school aldaar in het licht gaf:

Cours d'art militaire ou leçons sur l'art militaire et les fortifications, 2 vol. 8o., avec planches, Brux. 1837—1839.

LAURIMANNUS (CORN.) of Lauwerman, werd omstreeks 1520 te Utrecht geboren, ontving het onderwijs van Macropedius aan de Hieronymiaansche school, volgde hem omstreeks 1554 als rector op, maakte zich door zijne ervarenheid in de rethorica en dichtkunst bekend, en slaagde vooral in het komische, blijkens de *Comoediae*, die hij voor de schooljeugd opstelde. Hij had ook in de regten gestudeerd, doch het is niet bekend dat hij de praktijk heeft uitgeoefend. Johannes Uitenbogaert was zijn leerling. Hij overleed te Utrecht in April 1573.

Hij schreef:

Rationale divinorum officiorum, Joanne Beletho, Theologo Parisiense, authore, opus annis abhinc fere quadringentis conscriptum, nunc demum operâ Corn. Lausimanni Ultrajectini in lucem editum, ac diligenter a mendis compluribus repurgatum, Antv. 1559. 16o., 1562. 24o. Achter het *Rational.* van Durand, Lugd. 1612. 8o. p. 489—568.

Exodus, sive transitus marisrubri; Comoedia Sacra, Lov. 1562. 12o., Antv. 1565. 12o. met *Esthera regina.*

Miles Christianus, Antv. 1562. 1565. 12o.

Odae annales, juventuti scholae Ultrajectinae modulandae.

Thamar et Tobias, Comoediae Sacrae.

Nabath. Tragicomoedia Sacra.

Weleer bezat Jan de Jonghe, advokaat bij het geestelijk geregtshof te Mechelen, omtrent 1640, nog andere gedichten van hem, en Burman vermeldt van hem twee epigrammen, ter eere van Janus Dousa, die ook gedichten aan hem heeft gewijd.

Zie Burmanni, *Traj. erud.* p. 173. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 191. Sweertii, *Ath. Belg* p. 91. Foppens, *Bibl. Belg.* T. p. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 535. Hocufft, *Parn. Latin. Belg.* p. 35. Peerlkamp, *de Poët. Latin. Neërl.* p. 108. Schotel, *Tilb. Avondst.* bl. 310. Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. VII. bl. 239. H. v. Heussen en H. v. Rijn, *Kerk. Oudh.* D. II. bl. 151. Voet, *Disp. Theol.* T. III. p. 492. J. Dousae, *Poëm.* p. 161; *Cat.* v. Voorst, T. III. p. 147.

LAURINUS (Marcus) van Brugge, heer van Watervliet, oudheid- en penningkundige, was een vriend van den beroemden Hubertus Goltzius, en gaf met behulp van dezen in het licht: *Fasti consulares e Fastis Capitolinis ac Nummis.* Ook hielp hij Goltzius in het in orde brengen der munten voor diens *Julius Caesar, seu illius vita ex numismatibus* in fol., *Caesar Augustus ex numismatibus* in fol., *Secilia et magna Graecia ex priscis numismatibus.*

Hij stierf kinderloos en werd in de parochie kerk van Watervliet begraven. Op zijn graf leest men:

Sepulture Jonckheere Marcus Lauweryn, Schiltknape, Heere van Waetervliet, Waeterlant, Philippine, den welcken ongetrout overleden is 1610. Ende Mevrouwe Françoise Lauweryn, naer de doot van haeren bovengeschreven broeder Vrouwe van Waetervliet, dewelcke twee bovengeschreve kinderen waeren van Wybert Joncker Guido Lauweryn, filius Matthias, geprocureert bij Vrouwe Jeanne de Deurnagele.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 839.

LAURINUS (Guido) geboren te Brugge, heer van Water-

vliet, broeder van den voorgaande, niet minder geleerd penning- en oudheidkundige, hielp zijn broeder en Hubertus Goltzius, in het in orde brengen en verklaren van oude munten.

Hij schreef:

Dialogus Plutonis et Telluris in Thes. antiq. aureor. Numism. sub Vespasiano Aug. deposit. et Aubrocourtiano anno 1561 in *Flandriae pago repertum sub finem Julii Caesaris Goltziani.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 387.

LARINUS (Marcus), afstammeling van hetzelfde geslacht, een geleerd man, gedurende 21 jaren deken der kerk van St. Donatianus te Brugge, vriend en beschermer van Desiderius Erasmus, van wien verscheidene aan hem gerigte brieven, bestaan. Hij stierf in Nov. 1540.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 839.

LAURISZ (Vincent) wordt door te Water vermeld onder hen, die de hervorming te Middelburg voorstonden. Ook was hij het hoofd der wacht, ten tijde der onderneming van Pieter Haek.

Zie te Water, *Ref. van Zeel.* bl. 106; Marcus, *Sentent. van Alva,* bl. 65.

LAURY (Remigius du) R. C. pastoor te Rijssel. Harderwijk vermeldt hem onder de vermaarde mannen. Zijn spreuk was: *Sola virtute.*

Zie *Zinspr. van verm. Ned. Mannen.*

LAUT, kapitein ter zee, door den gouverneur-generaal Henrick Brouwer, aan den koning van Koetei, genaamd Pangeran Adipati Anom Pandji Oemet-allah Ing Martapoera, (Prins, Regent, Bevelhebber van het volk Gods te Martapoera) gezonden.

Zie *Kron. van het Hist. Gen.* D. X bl. 253.

LAUTENBACH (Henricus) predikant te Hiels, en aldaar overleden October 1665, schreef:

Tien geestelijke predikatiën, Leeuw. 1658. 8o.

Lam Gods dragende de zonde der waereld, of Verhandeling over 't lijden Jesu Christi, Leeuw. 1665. 4o.

Zie M. Laurman, *Naaml. van Pred. onder de Class. Leeuw.* 1751. bl. 40. Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 242.

LAUTERBACH (J. B.) schreef:

Kort begrip van de Burgerlyke Bouwkunst, Rott. 1705.

In 1780 verscheen Lauterbach's *Burgerlijke Bouwkunst, tot een algemeen gebruik gebragt*, door J. J. Plemp, Amst. met pl.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 242; *Cat.* de Lange van Wijngaerden, bl. 47.

LAUTIUS (LUDOVICUS) van Gend, priester, latijnsch dichter en letterkundige, schreef *Notae in Paulli Orosii Historiam*, met den Commentarius van Franc. Fabricius op dezelve, door Petrus Cholinus, Mog. 1615. 8o. in het licht gegeven.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 636.

LAUTS (JEAN of JOHANNES), ook Jean Lautens en Lautte, gelijk Sanderus, Sweertius, Val. Andreas, Foppens en Paquot willen, was gesproten uit een deftig Gendsch geslacht, sedert de veertiende eeuw in die stad bekend. Hij behoort tot het midden der zestiende eeuw, en was raadsheer en meester van het Hof van Rekeningen van Vlaanderen, dat vroeger te Gend had gezeteld, maar op last van Karel V, naar Rijssel was overgebragt. Als beoefenaar der geschiedenis heeft hij zich bekend gemaakt door zijne aanteekeningen en verbeteringen op de *Mémoires de Messire Olivier de la Marche (avec les Annotations et Corrections de J. L. D. G.)* Gend, 1567. gr. 4o. Brux. 1616. Louv. 1641. 4o. Hij was tevens ook de schrijver van *Le Jardin d'Armoiries, contenant les armes de plusieurs Nobles Royaumes et Maisons de Germanie inférieure: oeuvre autant nouveau que proufitable à tous amateurs du noble exercice d'armes*, Gendt, Gerard Salenson, 1567. 8o. Ook in het Nederd. *Den boomgaert der wapenen, inhoudende de Wapenen van vele Edele Huysen van dese Nederlanden, en de andere omliggende: wesende dit wercxken also nieu, als profijtelijck allen beminders van het edele exercitie van Wapenen. Gheprint tot Gendt bij Gheraert Salenson, met visitatie ende approbatie der Commissarissen van den co. Ma. daertoe ghestelt.* Het *Avis au Lecteur* is door hem geteekend Jean Lauts. Het eerste wapen is dat van Jezus Christus!

Even zoo als vele Gentenaars, was hij een ijverig voorstander en belijder der hervorming. Ook ontsnapte hij niet aan het bloedgerigt van Alva. Hij werd opentlijk onthalsd en zijn talrijk gezin nam de wijk naar Duitschland. In de *Vlaemsche Kronijk of Dagregister van al hetgene gedenkweerdig voorgevallen is binnen de stad Gent*, leest men, bl. 65: »Den 24sten Januarij 1569, werd, op St. Pharaildis-plaets verbrand Jan Laute, die hardnekkig bleef, en twee andere onthoofd. Deze Jan had altijd, ten tijde van de verboden geusche predicatiën, de gemeente vermaend op wat plaetse en ure die geschieden zou, en een van de twee had zijn kind in de geuzenkerk laten doopen."

Hij huwde Elisabeth Nutyncx, weduwe van Jan

Hester, concierge bij het hof van Brussel. Zijne zinspreuk was *Houts al in een.*

Zie Sanderus, *de Gand. erud. fam. clar.* p. 73; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 142; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 523; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 674; Le Seur, *La Flandre illust.* Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 490; Brandt, *Verh. van de Ref.* bl. 641; te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 402; Harderwijk, *Zinspr. van verm. Mannen.*

LAUTSMAN (JACOB JANSZOON). In de *Kron. van het Hist. Genootsch.*, D. VI. bl. 248 volgg., komt een brief voor van Mr. Euert Jacopsz, aan »Erentfeste, wyse, voorsienige, seer discrete Jacob Jansz. Lautsman, wonende op die Zeedick tot Amsterdam," betreffende de *overwinning van den admiraal M. H. Tromp voor Duinkerken*, 1639.

LAUW (PIETER). Zie LOUW (PIETER).

LAUWERENBURGH (ANTHONI) een bekwaam scheikundige, werd den 24sten Augustus 1758 te Utrecht geboren. Hij was apotheker en lid der provinciale- en plaatselijke- geneeskundige commissie te Amsterdam, en heeft zich, door zijne werkzaamheden met Deiman, Nieuwland, Bondt, A. Paets van Troostwijk en G. Vrolik, bij de nieuwere ontdekkingen in de chemie, als een der geachtste scheikundigen in ons land bekend gemaakt. Crell's *Chemische Annalen* kunnen hiervan getuigen. Hij overleed den 21sten Julij 1820 te Amsterdam.

Zie *Konst- en Letterb.* 1820. D. II. bl. 57. Poggendorff, *Handwörterb. zur Gesch. des exacten Wissensch.*

LAUWERMAN (CORNELIS). Zie LAURIMANNUS (CORNELIS.)

LAUWERS (COENRAAD) of Lawers, werd in 1623 te Leuze in Henegouwen geboren, en was de jongste broeder van Nikolaas, die volgt. Hij was teekenaar en kunstgraveur en woonde en werkte te Antwerpen naar Vlaamsche meesters. Le Blanc beschrijft 33 stuks zijner graveerwerken, zoo wel uit de gewijde als ongewijde geschiedenis, en vermeldt een aantal portretten, onder welke er zijn, die in het *Gulden Cabinet* van de Bie voorkomen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 161; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl. 956.

LAUWERS (NIKOLAAS) of Lawers, oudste broeder van Coenraad, werd omtrent 1620 te Leuze geboren, en zou door Paul Pontius onderwezen zijn. Zeker is het dat hij diens stijl navolgde, zonder echter aan het geheel, die groote effecten te kunnen geven, welke dezen meester zoo bijzonder deden onderscheiden.

Hij vestigde zich met zijn broeder, Coenraad, te Antwerpen, en werkte tegen de bekwaamste graveurs van Rubens op, naar verschillende groote Vlaamsche meesters. Zijne prenten naar Rubens zijn de beste.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 161.

LAUWERS (Jacobus Johannes) zoon van den meester kuiper Gerard Lauwers, werd in 1753 te Brugge geboren. Na aan de academie teekenen geleerd te hebben, ging hij, daar hij geheel van middelen ontbloot was, met een zijner makkers in pelgrimsgewaad, naar Rome, waar zij in een deerniswaardigen toestand aankwamen. Zij wendden zich tot den historie-schilder Savée, aan wien zij een brief van professor Paul de Cock, hadden medegebragt. Deze en de Muynck, plaatsten hen bij een dier schilders, welke fabriekmatig portretten van den paus en de kardinalen voor de buitenlui maakten. Dit gaf hun brood, maar tevens ondragelijke verveling. Zij verlieten spoedig Rome en begaven zich naar Parijs, waar Lauwers zijn makker verloor, hetgeen hem bitter bedroefde. Toevallig ontmoette hij hier een rijk Hollander, die smaak in zijn talent vond en hem mede naar Amsterdam nam, waar hij dadelijk aan het copiëeren van schilderijen van Dou en anderen werd te werk gesteld. Ook schilderde hij eigen ordonnanties, landschappen en binnenhuizen. Hij huwde Maria de Frey, en stierf in 1800 te Amsterdam. Hij was o. a. de leermeester van zijn broeder en zuster Johannes de Frey, die een bekwaam graveur en Anna de Frey, die eene uitmuntende teekenares werd.

Op de verkooping van Gildemeester, gold van dezen meester een *Binnenhuis* *f* 300 en op die van Kops, eene teekening in sapverw, *f* 50.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 162.

LAUWICK. Twee kapiteinen Lauwik, van welke de een drost van Breevoort was, onderscheidden zich bij de bemagtiging van Wesel in 1629.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 462.

LAUWYCK, aldus de oudste spelling van den naam van het bekend Geldersch geslacht Lawick. Aarnoud en Aalbrecht van Lauwyck komen voor bij v. d. Chijs, *de Munten der Graven en Hertogen van Gelderland*, bl. 280.

LA VECQ (Jacob) omtrent 1624 te Dordrecht geboren, werd in 1655 lid van het schildersgild aldaar. Hij was een discipel van Rembrandt, volgde diens manier, later echter die van de Baan voor zijne portretten. Hij schilderde eers

geschiedkundige onderwerpen, doch op eene reis in Frankrijk begon hij portretten te vervaardigen, en bleef in dat vak tot in 1674, toen hij in zijne geboortestad overleed.

Zie Balkema, *Biogr. de Peint. Flam. et Holl.* Gand, 1841, p. 180; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Sch.* D. II. bl. 162; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl. 957.

LAVERDURE, was als vaandrig onder de dappere verdedigers van Sluis in 1794.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. III. bl. 112.

LAVERMAN (Arent) catechiseermeester te Leiden. Er bestaat van hem een *Opregt Verhaal eener Verhandelinge over de Transsubstantiatie, voorgevallen op den* 25sten *Augustus zijnde Zondag, tusschen Arent Laverman en Louwrens Verbrugge, Papist; op de Oranje gragt ten huyze van D. Renaer, tot Leyden*, Leyden, 1737. 4o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 122.

LAVINIUS (Johannes) eerst conrector, en na den dood van Hoëingius, rector van het gymnasium te Harderwijk, in November 1640 overleden. Hij wordt somwijlen onder de hoogleeraren van Harderwijk gerangschikt. Waarschijnlijk heeft hij aan de studenten onderwijs gegeven, ten minste Janus Erasmius, zijn opvolger, noemt hem *Dialectices Professor.* Zijn zinspreuk was: *Vita viglia.*

Zie Schrassert, *Beschr. van Harderw.* D. I. bl. 74; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. I. bl. 80, 81; Harderwijk, *Zinspr. van voorn. Ned. Mann.; Grote Vry-jaer ofte Jubilé Harderw.* 1700.

LAVERON, te Antwerpen geboren. Hij was omstreeks 1695 in Frankrijk als beeldhouwer werkzaam. Men vindt de afbeelding zijner *Ganymedes*, in het werk van Thomassin over Versailles.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl 957.

LAYENS (Johan de) doctor in de godgeleerdheid, en 37ste of 38ste abt van St. Guislain in Henegouwen. Hij volgde, als zoodanig, in 1403 of 1404 Albert de Gougnies op. In 1406 hernieuwde hij de ordonnantie van den abt Etienne de Warelles, betreffende het getal monnikken, dat in zijn klooster mogt opgenomen worden, en liet ze in 1408 door bisschop Pierre d'André bevestigen. In 1409 begaf hij zich naar het concilie van Pisa, als orator van Steven, hertog van Beijeren. Ook was hij bij dat van Constance. Hij stierf in 1431. Hij vervaardigde *Offices*, ten gebruike zijner parochie.

Zie Brasseur, *Theat. Abb. Hann.* p. 117, 118; *Gall. Christ.*

T. III. p. 97; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 17.

LAYENS (MATTHEUS DE) schepen te Leuven, in de tweede helft der vijftiende eeuw. Den 24sten Mei 1445 werd hij stads-metselaar te Leuven aangesteld. Ook was hij bouwmeester van het stadhuis, waarvan den 29sten Maart 1448 df eerste steen gelegd en dit in 1463 voltooid werd. Hij stier omstreeks 1484, toen hij als meester der stads metselwerken door Jean de Mesmaker werd vervangen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. III. bl. 957.

LEBLON (JACOB CHRISTOFFEL) werd in 1670 te Frankfort a. d. M. geboren. Hij bevond zich in [1696 of 1697 in dienst van graaf Martinetz, keizerlijk gezant te Rome. Hier geraakte hij in kennis met Bonaventuur van Overbeek, met wien hij zich naar Amsterdam begaf. Hier vestigde hij zich, en werd o. a. in 1711 door den beroemden Uffenbach bezocht. Hij woonde er vele jaren, en hield er zich bezig met het schilderen van portretten. Eerst schilderde hij in miniatuur, doch daar zijn gezigt verzwakte, ging hij in het groot schilderen. Na den dood zijner vrouw, zette hij zich in 1715 te 's Hage neder. Van een vindingrijken aard zijnde, beproefde hij het om schilderijen, door middel van olieverw, te drukken. Dat gelukte hem in die mate, dat hij voor zulke gedrukte schilderijen *f* 300 à *f* 400 ontving. Nu beproefde hij een compagnieschap tot stand te brengen, om dat schilderijen-drukken in het groot te bewerkstelligen. Te 's Hage daartoe geen deelnemers kunnende vinden, begaf hij zich naar Londen, waar hij over deze nieuwe uitvinding een werk uitgaf getiteld: *Il Colorito, or the Harmony of Colouring in Painting reduced to mechanical practice, under easy precepts and infaillible rules*, London, 1722, 1730, dat hij aan lord Rob. Walpole opdroeg en dat later in het Fransch is overgezet (*L'Art d'inprimer les tableaux par Gautier de Montdorge*, Paris, 1756, 1768.) Hij vond hier deelnemers, een aanzienlijk kapitaal werd bijeengebragt, doch de onderneming mislukte, even gelijk later de tapijtfabriek, die hij aldaar, door middel van associatie, tot stand bragt.

Leblon keerde met een berooid hoofd en eene ledige beurs naar 's Hage terug, van waar hij naar Parijs vertrok, waar hij den 16den Mei 1741 overleed. Kramm geeft een lijst van drukken, die, geheel of gedeeltelijk, volgens zijne uitvinding met kleuren gedrukt en door hem uitgegeven zijn en onmiskenbare verdienste hebben. Op *Cat.* Hoet, D. I. bl. 442, No. 6, komt een kabinetstukje van Leblon voor, namelijk *Christus aan 't kruis*, voor *f* 995 verkocht. Naar zijne geschilderde portretten zijn er eenige in 't koper gebragt,

zoo als dat van J. Houbakker, door J. Houbraken in 4o., en dat van Bonaventuur van Overbeek, door C. Vermeulen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 162; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl. 958.

LEBUINUS, de Apostel van Overijssel, werd in Engeland geboren, en kwam in de tweede helft der achtste eeuw naar Nederland, om hier medetewerken tot uitbreiding van het Christendom. Hij begaf zich het eerst naar Utrecht, om zijne diensten aan te bieden aan Gregorius, die toen aan het hoofd van het Utrechtsche bisdom stond. Gregorius zond hem naar Overijssel, en voegde hem zekeren Marcellinus, een kweekeling van Willebrord, als medehelper toe. In het eerst hielden beiden zich het meest aan de westzijde van de rivier den IJssel op, inzonderheid te Welpen, waar zij eene kleine Christelijke gemeente stichtten, welke er een kerkje bouwde. Spoedig sloten zich velen aan de overzijde der rivier bij die gemeente aan, zoodat het kerkje te klein werd, waarop eene grootere kerk te Deventer, met een huis voor Lebuinus er naast, werd gebouwd. Lebuinus slaagde er voorspoedig in, om vele heidenen tot het Christendom te brengen, waartoe zijn gedrag veel toebragt. Hij was daarenboven in zijn voorkomen, in zijn spreken en handelen, in geheel zijn omgang, zoo beminnelijk, dat allen, die hem leerden kennen, hem liefhadden. Er waren er echter velen, die het met de uiterste verbittering aanzagen, dat hunne landgenooten de godsdienst der vaderen ontrouw werden, en het Christendom omhelsden. Zij schreven den invloed van Lebuinus op het volk aan tooverij toe, en besloten hem te verdrijven, of liever hem, met al zijne broederen, te verbranden. Lebuinus ontkwam het gevaar, maar de kerk te Deventer werd verbrand en de Christenen werden verdreven. Na een weinig tijds keerde Lebuinus met nieuwen moed naar Overijssel terug, om zijnen arbeid tot bekeering der heidenen voort te zetten. Het werd hem bekend, dat er een landdag of groote volksvergadering der heidensche Saksers, die toen Overijssel bewoonden, te Markelo, bij de rivier de Weser, zou gehouden worden. In weerwil dat Folbert, een aanzienlijk en magtig man en een zijner vrienden, hem zulks afraadde, begaf hij zich derwaarts. Toen de dag der bijeenkomst was aangebroken, begaf hij zich in zijn priesterlijk gewaad, met een kruis in de handen en een bijbel onder den arm, naar de vergadering. Bij zijne aankomst was men juist bezig eene offerande ter eere van afgoden te houden. Toen hij dat zag, ontgloeide hij in verontwaardiging, baande zich eenen weg tot in het midden der vergadering en riep met luide stem: »Komt allen! hoort mij!

of niet zoo zeer mij, als wel Hem, die door mij spreekt. Ik breng u de bevelen van Hem, aan wiens gebied en oordeel alles onderworpen is."

Allen waren verbaasd. Er was misschien niemand in de vergadering die hem kende. En als nu aller oogen op hem gerigt waren, sprak hij verder. Zoodra hij ophield met spreken, ging er een woest geschreeuw tegen hem op. Men riep: »Ziet, daar is die verleider, de vijand van onze godsdienst en van geheel ons vaderland. Hij moet sterven." Men zou aan deze bedreiging terstond gevolg hebben gegeven, indien hij niet door een der voornaamste personen der vergadering was gered geworden, daar deze haar voorhield, dat zij altijd gewoon waren de tot hen komende gezanten vreedzaam te ontvangen, hunne woorden naauwkeurig te overwegen en hem met eerbewijzingen en geschenken terug te zenden. Lebuinus heeft sedert, hoogstwaarschijnlijk of alleen, of in gezelschap van Marcellinus, menigen togt door Overijssel gedaan en ook op andere plaatsen christelijke gemeenten tot stand gebragt. Aan de vereenigde pogingen van hen beide, wordt de stichting der kerken te Heemze aan de Vecht, te Oldenzaal en te Ootmarsum toegeschreven. Zijn sterfjaar was, volgens sommigen, 760, volgens anderen 765, 766, 768, 782, 784, 785, doch volgens Dumbar 12 November 776. Bonifacius, Marcellinus en Orthelgrinus, hebben het leven van Lebuinus beschreven. Radbodus vervaardigde eene Elegie op hem, die in de *Bat. Sacra* vertaald voorkomt.

Zie Wernerus Rolevinck, *de situ et moribus Westph.* p. 51; J. Lindeborn, *Hist. Ep. Daventr.* p. 54; N. Schaten, *Hist. Westph.* p. 406; Hamconii, *Frisia*, p. 64; Suffr. Petri, *de Script. Fris.* Dec. IV. c. 10; Fabricius, *Bibl. Med. et Inf. Lat.* T. VII. p. 744; *Bat. Sacra*, T. I. p. 126, 127; Dumbar, *Kerk- en Wer. Deventer*, bl. 177; *Chron. de Traj. et ejus episc.* ap Matthaei *Anal. Vet. Aevi*, T. V. p. 315; *Chron.* J. de Beka, p. 12; Revii, *Dav. Hist.* p. 10; *Holl. Dives. Chron.* D. III. St. 3; *Gron. Volks-Alm.* 1840. bl. 226; E. J. Diest Lorgion, *Levens-Schets van Invloedr. Christ.* bl. 35 van der Chijs, *de Munten van Overijss.* bl. 12, 227, 228, *de Munten der bissch. van Utrecht*, bl. 28; *de Munten der Grav. en Hert. van Geld.* bl. 134.

LE CHARPENTIER (JAC) of Jac. le Charpentier, een kunstgraveur, mogelijk een leerling van le Bas. Hij bloeide in de tweede helft der achttiende eeuw, doch het is onzeker of hij een Nederlander is geweest. Kramm vermeldt van hem een *Gezigt van den Leydschen Dam, van den Haag afkomende, te zien*, door hem, in den stijl van le Bas, in 1761, naar de teekening van la Fargue, in plano formaat, in plaat gebragt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 958.

LECKE (VAN DER). Volgens Goudhoeven zou de stam-

vader van het geslacht van dien naam, een jonger broeder zijn geweest van den tweeden heer van Brederode, hetgeen echter betwijfeld wordt. Hoe het zij, de heeren van der Lecke komen in de oude Hollandsche Chronyken, als ridders en dappere krijgslieden voor, die met de graven menigen heirvaart hebben gemaakt. Ook wordt hun naam onder verscheidene charters uit de elfde, twaalfde en dertiende eeuw aangetroffen, b. v. Henricus de Lecke Miles in 1097, N. van der Lecke in 1141; Hendrik van der Lecke, die in 1277 Judith van Borssele, dochter van Pieter van Borssele huwde. Zijne dochter Maria, huwde Dirk *de Goedertierene*, heer van Brederode, zoon van Willem van Brederode. Zij bragt hem de heerlijkheid van der Lecke ten huwelijk aan. Zij werd naderhand door Catharina van Brederode ten huwelijk gebragt aan Jan van Duivenvoorde, heer van Polanen, omtrent 1360. Zij bleef in dat geslacht totdat Jenne van Polanen haar ten huwelijk bragt aan Engelbert van Nassau, stadhouder van Brabant, waardoor zij in het huis van Nassau is gekomen.

Van Leeuwen vermeldt nog eenige heeren van der Lecke. Het wapen was een leeuw en sabel op een zilver veld.

Zie Goudhoeven, *Chron.* bl. 127; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 100; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 70; *Alliance Ill. de la Maison Royale des Pays-bas*, p. 1; de Flines, *Gesl. Lijst betr. het Kon. Huis der Ned.* bl. 1.

LECKERBEETJEN (VINCENT) een Antwerpsch schilder, *Manciol* genaamd, wijl hij zich, om te kunnen werken, van zijn linkerhand moest bedienen. Hij woonde een geruimen tijd te Rome, en schilderde er veldslagen en landschappen, die veel bijval vonden. Ook hield hij zich in Frankrijk op, waar hij o. a. voor het kasteel van Vincennes 4 stukken, de geschiedenis van Alexander *de Groote* voorstellende, schilderde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. III. bl. 958.

LE CLERC (PIERRE) een Fransche abt, die den 4den Julij 1706 te Buchy (Seine Inférieure) werd geboren. Hij vervulde te Rouaan eene kerkelijke betrekking, doch vertrok van daar naar Amsterdam, waar hij in 1780 overleed. Hij beoefende de sterrekunde en gaf in het licht: *L'astronomie, mise à la portée de tout le monde*, 2 vol. Amst. 1780.

Zie Poggendorff, *Handw. zur Gesch. der exacten Wissensch.*

LECREUX (N. A. J.) werd te Valenciennes geboren, doch te Doornik door Giles, eerste directeur der akademie, opgevoed. Hij maakte zulke vorderingen, dat hij reeds op 22jarigen leeftijd een goed beeldhouwer was, een uitmuntende preekstoel voor de kerk van Harlebeke beitelde, en

vele kerken in den omtrek met schoon marmer beeldhouwwerk versierde. »Lecreux," schrijft zijn onbekende biografist, »traitait tous les genres de sculpture avec un égal succès: excellent modeleur, il reste de lui beaucoup de petits ouvrages exécutés en biscuit, qui séduisent autant par la grâce, que que par une naïveté d'expression, que lui seul peut-être à sa donner à d'aussi légères compositions."

Hij prijst ook de bas-reliefs van marmer in het koor der Notre Dame van Kortrijk, die van de deur van het hospitaal Notre Dame en het fronton van de openbare bibliotheek van Doornik. Hij stierf in het laatst der achttiende eeuw. Hij had 25 kinderen bij zijne twee vrouwen, van welke in 1836 nog eene dochter, die in armoedige staat leefde.

Zie N. A. J. Lecreux, *Sculpt. Tourn.* in *Mess. d. Scienc. et d. Arts de la Belg.* Année 1837. T. II. p. 137; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 959.

LECTIUS (JACOBUS) uitstekend regtsgeleerde, philosoof en staatsman, was in 1589 lid van den raad te Genève, toen hij in Nederland kwam met brieven van den Syndicus en den raad van Genève, om voor de hulpbehoevende geloofsgenooten ondersteuning te verzoeken. Hij was eigenlijk aan koningin Elizabeth afgevaardigd, en besloot slechts toevallig tot de vervulling van een dergelijken last bij de Nederlandsche Staten. Dat men over den uitslag zijner handelingen ten onzent tevreden was, blijkt uit een nader aanzoek van 25 Maart 1595. Hij hield briefwisseling met Justus Lipsius, hoogleeraar te Leyden, met Adriaan van Blyenburgh, C. van der Mijle en andere Nederlandsche geleerden. Behalve de vertaling der *Poëtae Graeci veteris carminis herroci scriptores, qui extant omnes curâ et recessione* Jac. Lectii, V. Cl. Aureliae Allebrogum, 1606. fol., gaf hij in het licht:

De Judiciis publicis, Lugd. 1597. 8o. (met opdragt aan C. van der Mijle).

Ad Modestinum de poenis, Lib. I. Genev. 1592. 8o.

De vita et scriptis Domitii Ulpiani orationes duae.

Vita Papiniani, Genev. 1591. 8o.

Dit viertal te vinden bij Otto *Thesaurus Jur. Rom.* T. I. p. 41—159.

Orationes, Genev. 1615. 8o.

Poëmatum, Lib. I. Genev. 1595. 8o.

Poëmata varia, Aurel. Allobrog. 1609. 8o.

Aurelii Symnachi Epistolarum, Lib. X. Jac. Lectius, *Ic. recensuit, notis, enendationibus, epostilis etiam auxit*, Genev. 1587, 1598, 8o.

Praescriptionum Theologicarum, Lib. II. Aurel. Allobrog. 1607. 8o., tegen hatelijke uitvallen in den *Codex Fabrianus* gerigt.

Zie Sylvius, *Bibl. Juris Selecta*, p. 349; Lipenli, *Bibl. phil.* i. v.; Bor, *Ned. Hist.*, B. XXXII. fol. 29, 30; *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. XI. bl. 19; J. Schotel, *het geslacht van der Mijle*.

LEDE (Maximiliaan Lodewijk van) werd den 18 Februarij 1759 te Brugge geboren, en werkte, na zich op de beginselen der teekenkunst aan de akademie aldaar toegelegd te hebben, zes jaren lang onder opzigt van den beeldhouwer Lodewijk Lessuwe, die hem echter weinig meer dan het werktuigelijke der kunst onderwees. Uit de school van Lessuwe ging hij in die van Pieter Pepers over en bleef er drie jaren en met meer vrucht dan in die van Lessuwe. In 1781 vertrok hij naar Parijs; kreeg, bij het beschouwen der schoone modellen, de overtuiging dat hij de teekenkunst grondig moest verstaan, en volmaakte er zich in onder Suvée. Vervolgens oefende hij zich nog twee jaren in de werkplaats van Monot, beeldhouwer des konings, en vervaardigde, onder diens opzigt, de marmeren borstbeelden van Frederik, erfprins van Pruissen, en van den hertog van Angoulême. Later genoot hij nog het onderwijs van Gonoy, insgelijks beeldhouwer des konings en professor der koninklijke akademie. Hij beitelde omtrent dien tijd een standbeeld van negen voeten hoog, in iedere hand een fakkel houdende en staande op de teenen van den voet, als gereed hemelwaarts te stijgen.

Dit beeld werd in brons gegoten en geplaatst in het hotel van Galifé om het te verlichten. Ook vervaardigde hij later eene levensgroote Najade, naar zijne eigene modellen, uit marmer, en in 1786 de kolossale buste eener Bacchante, voor welk kunstgewrocht hij, behalve den prijs van het marmer, 8,000 franken ontving.

In 1787 wees hem de koninklijke akademie van beeldende kunsten voor een bas-relief, *de pest onder de regering van David* voorstellende, den tweeden grooten prijs toe. In 1789 verliet hij, wegens de beroeringen der Fransche staatsomwenteling Parijs, en tevens ging voor hem het uitzigt op aanzienlijke voordeelen, daar hem voor ongeveer 50,000 francs aan kunstwerken besteld was, verloren. Hij moest thans zijn onderhoud zoeken met het vervaardigen van ornementen, beeldjes en arabesken tot schoorsteen-sieraad, pendules en dergelijke, welke voorwerpen zoo uitstekend waren en in den smaak der Engelschen vielen, dat hij, op hun raad, Brugge verliet en zich te Londen vestigde, waar 'skonings beeldhouwer, die zijn talent bewonderde, te vergeefs pogingen aanwendde hem aan zich te verbinden. Gedurende zijn verblijf te Londen vervaardigde hij het *model der Graftombe* van doctor Johnson, de eerste die in de St. Paulus kerk werd geplaatst, en nog een klein model van die van den beroemden generaal Elliot, gouverneur van Gibraltar, welke rots hij zoo moedig tegen de

Spanjaarden verdedigde. Na zich een jaar te Londen, ook met het vervaardigen van andere voorwerpen, te hebben bezig gehouden, keerde hij naar Brugge terug, waar hij nog verscheidene kunstwerken, hem door rijke Engelschen besteld, beitelde, en verder gerust en stil van zijn verworven vermogen leefde, totdat hij den 13den Julij 1834 overleed.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl. 163.

LEDE (JAN, volgens Stoke, doch volgens Zweder van Culenburgh, Pelgrim, Heer VAN DER). Deze krijgsman bevond zich bij Renessse, toen deze, nadat Guy van Vlaanderen bij Zierikzee overwonnen was, en de Hollanders aanstalten maakten om Utrecht te belegeren, die stad verliet. Jan van Beusichem, de Heer van Culenborg en nog een ander heer uit dien omtrek zulks vernemende, riepen ijlings, door het kleppen van de klok, het volk te zamen en vatten post in een uiterwaard aan de Lek tegenover Culenborg. Vermoedelijk had hier eene ontmoeting plaats. Zeker is het dat Renesse, benevens Arnoud van Benscoop, Jan van der Lede en eenige andere zwaar geharnasten, in eene schouw of pont zich willende bergen, door het omslaan van het vaartuig, hun leven verloren in de golven. (16 Augustus 1304.) Deze heer Jan was waarschijnlijk dezelfde die met andere edelen en o. a. met Herbaren van Lede, zich in 1285 borg stelden bij den zoen tusschen graaf Floris V en de heeren van Amstel.

Pelgrim, welke, even als zijn vader Folperd, een verdrag met den duivel sloot, en wiens legende, zoo vaak bezongen, critisch behandeld wordt door Huydecoper op Stoke, die ook de bronnen aanwijst, waaruit zij is geput.

Zie Melis Stoke, *Rymchr.* D. III. bl. 382 en vooral Huydecopers, *Aant.* bl. 432; Zuederi de Culenburgh, *Orig. Culenb.* ap. Matthaeus, *Anal. vet aevi*, T. VI. p. 244; *Kron. van Holl. v. d. klok uyt de laage Landen by de Zee*, bl. 201; Wilhelm, *Procurator ad annum*, 1304, p. 566; Meyerus, *ad annum*, 1304; Montanus, *Beschr. der eerste Inwon. van Amst.* bl. 249; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. III. bl. 41, 42, 179, 180; Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. I. bl. 93.

LEDE (PELGRIM VAN DER), bij dezelfde gelegenheid als Jan van der Lede omgekomen.

Zie, behalve de boven aangehaalde bronnen; G. van Spaan, *Beschrijv. v. Rotterd.* bl. 66; *Nederl. en Kleefsche Oudh.* D. IV. bl. 335.

LEDEBOER (ERNST JAN) of Ledeboer, de vijfde zoon van den predikant Johan Ledeboer, koopman te Amsterdam, en van Josina van Rachveld uit Utrecht, in een adelijk stift, genaamd Weerselo in Twente, geboren 27 Oct.

1663, huwde 4 April 1687 met Maria Vogelaar. De heer Dr. Ledeboer te Deventer, bezit van hem twee bundels met door hem geschrevene brieven en godsdienstige tractaatjes, doorweven met de pen geteekende voorstellingen uit de bijbelsche historie. Voor deze handschriften staat zijn portret en wapen, met O. I. geteekend. Ook bestaat er nog een handschrift in 4o., groot 538 bladz., met opstellen over godsdienstige onderwerpen, brieven en met de pen door hem zelven geteekende bijbelsche tafereelen. Hij stierf in April 1737, in welke maand hij zijn vijftigjarig huwelijks-feest vierde.

Uit familie-berigten bijeengebragt.

LEDEBOER (Izaak), zoon van Ernst Jan, bloeide in het begin der achttiende eeuw, en wordt onder de beoefenaars der schilder- en graveerkunst genoemd. Kramm bezit van hem de portretten van zijn vader Ernst Jan Ledeboer en van Maria Vogelaar, met eereverzen er onder, 1717, in 4o. Ook zijn de platen in Valentijns *Beschrijving van O. I.* en het portret van J. Basnage, en het *Vervolg* op Flavius Josephus, Amst. 1726. D. I. van hem, en men kent het portret van Jan Maurits Quinckhard, ook aan zijn burin toe.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 163; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 959.

LEDEBOER (Johannes Henricus) zoon van den predikant Johannes Ledeboer, werd predikant te Almelo en te Nieuwkerk (1689), waar hij in 1697 overleed. Hij predikte in Februarij 1691, naar aanleiding van Psalm CXVIII: 22—26, ter laatste plaats in dichtmaat. Die leerrede kwam ten zelfden jare te Deventer in 4o , met opdragt aan Willem III, in het licht, met den titel van:

Neêrlands dank- en liefde-gejuijg over de komste van Sijn Doorl. Majesteit Willem III. koning van Engeland, Frankrijk, Schotlant en Yrlant enz. Men vindt er, meldt Heringa, eene menigte scheldwoorden in, waar de Heilige Schrift zich toe moest leenen. Lodewijk XIV wordt genoemd *de Françen Sisera,* Willem III *de hoofd des hoeks.*

Zie H. de Jongh, *Naamr. der Pred. van Geld.* bl. 355; Mourik en Noordbeek, *Naamr. van Godg. Schr.*; Heringa, *Bijdr. tot de Naaml. van Ned. Dicht.* bl. 59.

LEDEBOER (Abraham) werd den 17den October 1735 te Weerselo, waar zijn vader, Bernard Ledeboer, toen predikant was, geboren. Zijne moeder heette Anna Sebilla Lippinerhof uit Gronaw, waar haar vader burgemeester was. Na de Latijnsche school te Lingen te hebben bezocht,

werd hij in October 1751 student te Groningen, en verliet deze hoogeschool, na het verdedigen eener dissertatie *de natura Spatii in genere et Vacui in specie*, als *artium liberalium magister et Philosophiae doctor*. In September 1758 bevestigde hem zijn vader als predikant te Renswoude, voorts bedankte hij voor een beroep naar Cortgene, doch nam in 1760 dat naar Haastrecht aan. Eene toenemende belemmering in de spraak, noodzaakte hem in 1777 zijn emeritaat te vragen; doch hij bleef te Haastrecht gevestigd, en hield er zich bezig met eenige jongelieden, onder welke J. Clarisse, A. van den Ende, B. van Marken en anderen voor hoogere studiën op te leiden. Ledeboer maakte zich niet slechts als verdienstelijk onderwijzer, maar ook als godgeleerde en schrijver bekend. Het Stolpiaansch legaat te Leijden bekroonde in 1773 zijne verhandeling *over het Zedelijk gevoel*, die in het 3de deel der *Dissertationes Latinae et Belgicae ad Christianam morum doctrinam spectantes*, Lugd. Bat. 1774, voorkomt. Twee andere, *over de drie eerste hoofdstukken van Salomo's spreuken*, werden door het Bijbelsche Genootschap te Amsterdam, met den gouden en zilveren eerepenning bekroond en uitgegeven.

Het Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst bekroonde zijne verhandeling *behelzende behoedmiddelen tegen den schadelijken invloed van de Schriften der bestrijderen van de Christelijke Openbaring* met zilver en nam haar onder zijn werken op.

Voorts schreef hij:

Nederlands Zedenbederf, de bronnen van hetzelve en de middelen tot verbetering en hervorming, Amst. 1797.

Leerredenen over de opwekking van Lazarus, Gron. 1807. gr. 8o.

Eenvoudig Onderwijs in de voornaamste Waarheden, welke de Hervormde Kerk naar den Woorde Gods belijdt en verdedigt, dat 9 maal werd herdrukt. Hij stelde het zamen met den Tielschen predikant Willem de Roo, en, als blijk van langdurige belangstelling in dien arbeid, verscheen nog in 1814 te Amsterdam en Zwolle:

Onderwijs der godsdienst of handleiding ter beantwoording der vragen van de heeren Ledeboer en de Roo door Oostkamp.

Volgens getuigenis van zijn leerling J. Clarisse, was Ledeboer een man van zeldzame gaven, buitengewone kennis, ware vroomheid, boeijende goedheid, die zijne verschillende leerlingen, naar hunne onderscheidene behoeften, met groote gemakkelijkheid onderwees.

Hij huwde Elizabeth van Rijn en overleed den 13den Aug. 1808. Zijne mannelijke nakomelingschap stierf in 1851 in den student, zijn kleinzoon, C. Ledeboer uit.

Zie J. Clarisse, *Aant. op Ewalds Voorlez. over de Uiterl. Kansel-Welspr.* 2e uitg. bl. 169; Dez. *Iets over den wijsgeer van de Wijnpersse*, bl. 48; Dez. *Encyc. Theol.* (edit. 2) p. 169; Dez. en J. Teissèdre l'Ange, *Berigt aangaande A. van den Ende*, bl. 7; H. Bouman, *Memor. J. Clarissii*, p. 16; *Boekz. der gel. Wer.* Sept. 1808, bl. 322. Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w.

LEDEGANCK (Charles) werd den 9den November 1805 te Ecloo geboren. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem een blakende zucht voor kennis en wetenschap, die hij grootendeels door eigene oefening genoodzaakt was en wist te verkrijgen. Zich vooral tot de orde der regtsgeleerden geneigd gevoelende, waartoe hij de noodige voorbereidende leiding miste, vergoedde hij, wel verre van zich hierdoor te laten afschrikken, binnen weinig tijds door onvermoeid zelfonderwijs, dat gemis, en verwierf zich de waardigheid van doctor in de regten. Hij vond voor dezen arbeid ook het wel verdiende loon in zijne benoeming tot vrederegter te Zomergem. Met zijnen vriend Willems, een ijverig en standvastig voorstander der Vlaamsche letterkunde, had hij, even als deze, een' geruimen tijd met veel smaad en verguizing te worstelen; doch na de zegepraal der Vlaamsche zaak, werden zijne verdiensten ook door het Vlaamsche bestuur erkend. Bij de inrigting van het lager onderwijs in 1842, werd hij tot hoofdinspecteur van hetzelve in Oost-Vlaanderen aangesteld. Ook was hij een der leden van de commissie ter beoordeeling der ten wedstrijd ingezondene verhandelingen over de spelling, en bij de instelling der toegevoegde leeraren aan 's rijks hoogeschool, werd hij, als zoodanig mede aan die van Gend verbonden. Doch hij heeft zijn naam bovenal der onsterfelijkheid gewijd, door de uitgave van een groot aantal dichtwerken, welke hem, onder de Vlaamsche dichters van deze eeuw, een der eerste plaatsen deden innemen. Reeds op zijn 21ste jaar werd zijn gedicht op de *Tooneeloefening* door de Maatschappij van Rhetorica te Deynsse bekroond. Sedert zette hij de beoefening der dichtkunst tot kort voor zijn dood met het gelukkigst gevolg voort, waarvan vele door hem uitgegevene dichtwerken getuigenis dragen. Geen wonder dus dat alle genootschappen tot bevordering der Vlaamsche taal en letterkunde, hem, als om strijd, hun lidmaatschap opdroegen. Ook was hij sedert 1844 lid der Maatschappij van Ned. Letterk. te Leijden. Deze zedige en beminnelijke overleed den 19den Maart 1847, in den ouderdom van 41 jaren, ten gevolge eener langdurige en smartelijke borstziekte, te Gend.

Zijn overschot rust op het kerkhof St. Amand-lez-Gand, waar zich ook het monument van Willems bevindt. Boven zijne asch is een gedenkteeken gesticht.

Volgens Snellaert behoort Ledeganck op de eerste rei der Vlaamsche dichters te staan. Niet dat hij de oorspronkelijkste, de stoutste of verhevenste onzer hedendaagsche dichters is; maar de gewrochten tot de tien laatste jaren zijns levens

behoorende, zijn zonder tegenspraak de meest klassieke, waarvan het plan met de meeste wijsheid is aangelegd. Een opgave zijner gedichten vindt men in de *Eendragt, Veertiendaegsch Tijdschrift voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen.* De voornaamste zijn:

Bloemen mijner lente, Gent, 1839. 8o.

Het burgslot van Zomergem, Gent, 1840. 8o. vert. door Octave de le Pierre *(Le Châtelain de Zomergem)*, Brugge, 1841.

De Zinnelooze, Gent, 1842. 8o.

De drie Zustersteden, Vaderlandsche Trilogie, Gent..... Julij 1846.

Gedichten, m. Leven d. Heremans, Gent, 1856. m. p. 8o.

Men vindt ook gedichten van hem in de Jaarboekjes van zijnen tijd, in de *Vlaemsche Rederyker* en elders.

Zie zijn leven door Heremans vóór de uitgave zijner *Gedichten* 1856; *De Eendr. Veertiend. Tijdschr. voor Lett. Kunst. en Wetensch.* 1847; Siegenbeek, in *Hand. v. d. Jaarl. Verg. der Maatsch. van Ned. Lett.* 1847; *Ch. Ledeganck's dood*, (Gent, 1847) uit de *Eendr.* enz. *Mess. d. Scienc. Hist.* 1847. p. 272, 1848. p. 415; Snellaert, *Schets eener Geschied. der Ned. Lett.* bl. 222; *Bijdr. tot de Gaz. van Gend*, 1839. bl. 84; Schotel, *Tollens en zijn Tijd*, bl. 167; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. II. bl. 547, Bijv. 1853—1857. bl. 32; *Cat.* C. P. E. Robidé v. d. Aa, bl. 142; *Cat.* van Voorst, T. III. bl. 96, *Cat.* Willems, D. II. bl. 113, 114.

LEDEL (Joseph) geboren te 's Gravenhage den 3den Jan. 1779, zoon van Jacobus Ledel, die officier in Oostenrijksche dienst is geweest en van Cornelia van der Laan, geboren te Leiden.

Van zijne vroegste jeugd bestond bij hem de lust tot de krijgsdienst, ofschoon zijne ouders en vooral zijne moeder al het mogelijke deden om hem tot andere gedachten te brengen. In Junij 1794 verliet hij op zijn vijftiende jaar en zonder weten van zijne ouders de kostschool, en nam dienst als vrijwillig jager bij het korps van Liga, dat het volgend jaar werd afgedankt. In datzelfde jaar ontsnapte hij op nieuw de kostschool, om dienst te nemen als soldaat bij het Bat. halve brigade, waarvan hij teruggevorderd, eindelijk met toestemming der ouders als kadet bij hetzelfde Bat. aangenomen, en in 1799 tot 2de luitenant bij het 1ste bat. jagers werd bevorderd. Gedurende dien tijd nam Ledel deel aan de veldtogten in Brabant, Duitschland en Noord-Holland, bij welke laatste gelegenheid hij door de Engelschen krijgsgevangen werd gemaakt. In 1802 tot 1ste luitenant bevorderd, werd hij (gehuwd zijnde met Maria Helena Johanna Margaretha, dochter van Gesseler te Lintelo, destijds advokaat fiskaal en burgemeester van Doesburg), overgeplaatst bij het 5de bat. koloniale jagers, en vertrok naar Suriname, alwaar hij, in

1803 tot kapitein bevorderd werd en tot de invasie der Engelschen in 1804 verbleef. In 1807 en 1808 deelde hij in de veldtogten in Pruissen, woonde de blokkade van Straalsund bij en deed zich bij elke gelegenheid als een dapper officier kennen. In 1812 maakte hij den ongelukkigen veldtogt in Rusland mede, maar werd bij de Beresina gevangen gemaakt, in welke treurige en harde gevangenisschap hij tot 1814 bleef. In Nederland teruggekeerd, vroeg hij zijn ,ontslag uit de Fransche dienst, dat hij bekwam als chef de bataillon, waartoe hij reeds in 1812 was voorgedragen. Hij werd intusschen hier als kapitein ter dispositie van het dep. van oorlog gesteld, en eerst in 1815 tot majoor benoemd. Onder zijne bijzondere feiten mag niet verzwegen worden het nemen van een vijandelijk schip in 1810, als kommandant van eene mobiele kolonne in Oost-Friesland, hetwelk onder bescherming van twee Engelsche oorlogschepen op de Jahde lag, en waarvoor hij en zijne soldaten de opbrengst van het schip en de lading van den keizer tot belooning ontvingen. Deze gebeurtenis herinnerde zich de keizer bij eene revue, tijdens den togt naar Rusland, vragende: »Est ce vous capitaine, qui a pris ce batiment Anglais?" en benoemde hem tot ridder van het legioen van eer, welke orde hij evenwel door daarop volgende omstandigheden nimmer heeft ontvangen. Zoodra was in 1826 de roepstem om vrijwilligers voor Java niet gehoord, om den oorlog, destijds door Dipo Negoro gevoerd, te doen eindigen, of Ledel bood, ofschoon zeer lijdende aan de heerschende ziekte te Groningen, ook zijne diensten aan en vertrok in datzelfde jaar, tot luit. kolonel bevorderd, met het linieschip *de Zeeuw* naar Java. Wij kunnen over zijne gewigtige diensten en heldenfeiten daar, getuigen van zooveel moed, beleid en volharding, niet genoeg uitweiden; maar de menigvuldige gevechten, die hij aan deze en gene zijde van de Progo heeft geleverd, hebben veel tot den val van Dipo Negoro bijgedragen, waarvoor hem dan ook, bij twee opvolgende besluiten van Z. M. den koning, in 1828 de Militaire Willems-orde van de 4de en 3de klasse werd geschonken. In 1830 in het vaderland teruggekeerd, en naauwelijks van zijne doorgestane vermoeijenissen en ziekten hersteld, bood Ledel zijne diensten, bij het uitbreken van den opstand in België, op nieuw aan en werd spoedig tot bevelhebber van geheel Vlaanderen, en later alleen van het Westelijk gedeelte aangesteld. »Dat is," had Z. K. H. Prins Frederik tegen hem gezegd, juist een kolfje naar uwe hand Ledel!"

Met geringe magt en veel beleid bood hij, in weerwil van zeer vele moeijelijkheden, niet alleen moedig tegenstand, maar zuiverde binnen korten tijd het land van een overgroot getal van vijanden; terwijl hij overal gepaste maatregelen wist te nemen, om overrompeling te voorkomen. Daarvoor benoemde

Z. M. hem, den 20sten Nov. 1830, tot ridder der orde van den Ned. Leeuw; werd hem door gedeputeerde Staten van de prov. Zeeland, een prachtigen gouden eeredegen met fraai gewerkte zilveren schede aangeboden, voorafgegaan door een schrijven van den gouverneur dier provincie, met de betuiging, dat men het behoud van Staats-Vlaanderen naast God, aan zijn' moed en beleid te danken had, en werd hem tevens door een deputatie van het Dep. Tot Nut van het Algemeen te Doesburg, waar zijne familie woonde, uit erkentelijkheid eene prachtige gouden snuifdoos aangeboden; terwijl hij in December 1830 tot kommandant van de 9e afdeeling infanterie, en in Maart 1831 tot kolonel werd bevorderd en tevens het kommandement van Staats-Vlaanderen bleef behouden. Ook gedurende den tiendaagschen veldtogt leerde men Ledel als een veldheer kennen, waarop het vaderland trotsch kan zijn, en is door zijn beleid de toen veroverde Kapitalendam, waarop zeer veel prijs werd gesteld, ook na het herstel van den vrede, in ons bezit gebleven. Eene eervolle vermelding op de legerorde, was toen het bewijs van de bijzondere tevredenheid van Z. M.

Ledel was in den waren zin des woords soldaat, en had steeds zijn leven veil voor het welzijn en behoud van koning en vaderland; hij bezat bij een vast, opregt en braaf karakter een helder oordeel en veel taktische kennis, verloor in het midden van gevaren nimmer den moed en nimmer die bedaardheid, welke hem zoo dikwijls in den nood behulpzaam was en uit de gevaren redde. Ofschoon steeds vooruit, den vijand te gemoet of in het midden des gevechts, zoo werd hij toch nimmer gewond, en wij willen bij deze gelegenheid verhalen, hoe zonderling hij wel eens aan dergelijke gevaren is ontsnapt.

Bij gelegenheid dat men hoopte in een der gevechten tegen Dipo Negoro, dezen gevangen te zullen krijgen, en de overste Ledel zijne manschappen aanbeval den marsch te bespoedigen, riep hem een flankeur toe! »Ja overste, U hebt goed praten, »wij zijn te voet en U te paard!" In een oogenblik was hij van het paard en noodzaakte dezen flankeur het te bestijgen, die evenwel naauwelijks eenige minuten was voortgereden of van het paard werd afgeschoten. Geene liefhebbers meer vindende, besteeg de overste even koelbloedig zijn paard weder, en volgde met dezelfde gerustheid zijn weg.

Hij was behalve met de Milit. Willems-orde 3de klasse en de orde van den Ned. Leeuw, ook met de achtkante bronzen medaille van Java en het Metalen Kruis versierd, en telde 40 effective dienstjaren. Hij overleed den 17den Junij 1835, in den ouderdom van 56 jaren te Oostburg aan hevige bloedbrakingen, waartoe belangrijke lever- en miltvergrootingen aanleiding gaven, die èn door de Groningsche

ziekte en de Indische buikaandoeningen en de Zeeuwsche koortsen veroorzaakt waren. Door de gezamenlijke officieren, die in Zeeland onder zijn kommando zijn geweest, is een monument op zijn graf te Oostburg geplaatst, als bewijs van algemeene hoogachting en erkentelijkheid.

De kinderen van Ledel zijn:

Jenny Henriette Cornelia Ledel, geboren te Doesburg den 3den Nov. 1805 en den 11den derzelfde maand aldaar overleden; Eloïse Jenny Henriette Cornelia Ledel, geboren te 's Bosch den 9den April 1807; Jeannette Jacqueline Josephine Ledel, geboren te Groningen den 6den Junij 1809, gehuwd met Godfried August Baum, 1ste officier van gezondheid, thans te 's Hertogenbosch; Julianus Dorotheus Unius Ledel, geboren te 's Hertogenbosch den 15den Julij 1811, thans kapitein bij het 1ste regement infanterie, gehuwd met jonkvr. Ruphine Françoise Josephine de Roy van Zuidewijn; Marie Josephine Ledel, geboren te Antwerpen den 21sten Nov. 1815, overleden te Doesburg den 9den October 1856. Zij was gehuwd met den gepensionneerden majoor van het O. I. leger, Johannes Jacobus Verstege, overl. den 18den October 1859 te Doesburg.

Zijn portret in steendruk, door Trap, naar G. J. Bos, is in de *Cadsandria*, 1858.

Uit familie-papieren bijeengebragt. Zie ook *Cadsandria*, 1858. bl. 163—240.

LEDENBERGH (Gilles van). Volgens eene aanteekening van Frederik van Vervou, lid der Staten-Generaal, medegedeeld door Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 600, 601, was Ledenbergh een man van geringen afkomst. »Deze man (zijn zijne eigene woorden) was van kleinen afkomste en is zijne vader een metselaer geweest van zijn handtwerck. Hij is olijck in zijne jeugd een munnick geweest en geene priester. Hij hadde een goed leven geleijdet ende badt God de Heere menigmael." Het jaar zijner geboorte is onbekend. Wij weten alleen dat hij den post van klerk bij 'slands advokaat van Utrecht, Mr. Floris Thin, tot in het jaar 1588 bekleedde, toen hij dien verwisselde met het aanzienlijk ambt van secretaris der Staten van het Sticht. Naderhand werd hij ook tot griffier der leenen aangesteld, na afstand van Johan Strick Johanszoon. Hij was de vriend van Oldenbarneveld en voedde met dezen gelijke gevoelens ten opzigte van het staatsbestuur. Hij was het, die in 1617, op het berigt der beroerten in Holland, ter Utrechtsche vergadering den voorslag deed, omtrent het aannemen van waardgelders, naar het voorbeeld van verscheidene Hollandsche steden, waar men deze voorzorg, tot handhaving der openbare veiligheid, noodig had geoordeeld. Men leende het oor aan zijnen

raad, en nam, daarmede overeenkomstig, een besluit, op den 7den September van dat jaar. Daar de gewigtigste en meest geheim vorderende zaken door zijne handen gingen, had hij ook kennis (1618) van het voornemen om zich van eenige steden te verzekeren, ten einde alzoo het ontwerp van prins Maurits te verijdelen, om eene buitengewone verandering in de regering te maken. Naderhand, toen de prins openlijk zijn misnoegen over het aannemen van waardgelders te kennen gaf en dat bedrijf *rebellie* noemde, werd Ledenbergh met anderen gelast om over dat stuk in onderhandeling te treden. Prins Maurits, eer men dit werk nog bij de hand nam, door Utrecht naar Arnhem willende reizen, leidde Ledenbergh in beraad, om de poorten der stad, die langer dan naar gewoonte gesloten werden gehouden, niet voor hem te openen. Toen men dit ongeraden vond, geschiedde het echter, met zijne toestemming en bewerking, dat het huis, waar de prins zijn intrek had genomen, met eenige vaandelen schutters bezet werd, zoo het heette, om hem eere aan te doen, doch inderdaad om den toeloop van contra-remonstranten, en voorts eene gewaande inneming van kerken en verandering in de regering te beletten. Sedert vertrok Ledenbergh, nevens eenige andere afgevaardigden, naar 's Hage, met last om met den prins over de afdanking te spreken, mits de gewone kompagniën, die toen te Utrecht in bezetting lagen, en die men niet volkomen vertrouwde, uittrokken, en andere, in soldij der provincie Utrecht staande, in de plaats gesteld werden. Eer men ter zake trad, hield Ledenbergh een gesprek, ten huize van den predikant Uitenbogaert, met de heeren de Haen, Hogerbeets en de Groot, pensionarissen van Haarlem, Leyden en Rotterdam. Hij bragt hun verscheidene zwarigheden onder het oog tegen de afdanking, onder anderen, de vrees die men had, dat Maurits aan de Staten 's lands van Utrecht en aan de regering der stad, geen behoorlijke zekerheid zou willen geven, inzonderheid rakende de openbare gesteldheid van de godsdienst, zoo als die bij de gemelde Staten was vastgesteld, alsmede dat, indien de voorgenomene onderhandeling vruchteloos afliep, deze niet geheim zou blijven, maar de wethouders zou doen verflaauwen, en de gewone kompagniën, door het geopperde misverstand, en de nieuwe soldaten of waardgelders, door de aangebodene afdanking onwillig maken. Deze redenen gevielen aan de bovengemelde pensionarissen niet kwalijk, die voorts verklaarden daar van te zullen verslag doen ter vergadering van Holland, en het gevoelen van Oldenbarneveld innemen. Het gevolg hiervan was dat Ledenbergh, benevens zijne mede-afgevaardigden, eene bijeenkomst hield met de genoemde Hollandsche heeren, ten huize van Daniël Tresel, eerste klerk van de Algemeene Staten, waar die van Utrecht hunnen intrek hadden genomen.

Lang en breed werd hier gehandeld over het aanhouden of afdanken der waardgelders. Ledenbergh stelde daarvan een verbaal op. Het gevolg was, dat hij, nevens de verdere afgevaardigden naar Utrecht wederkeerde, zonder, zoo als hun last inhield, met den prins gesproken te hebben. Sedert bezorgde Ledenbergh, dat aan eenige Hollandsche afgevaardigden te Utrecht, met voorslagen, strijdig tegen de inzigten van prins Maurits, bij 'slands Staten gehoor werd verleend. Om den prins nog meer te weerstreven, vaardigde hij, op het vermoeden, dat hij van plan was krijgsvolk naar Utrecht te zenden, bedienden af naar Nieuwersluis en elders, om de naderende troepen op te houden, en er de Staten oogenblikkelijk kennis van te doen toekomen.

Ondanks al deze tegenkantingen bereikte de prins zijn oogmerk; de waardgelders te Utrecht werden afgedankt en Ledenbergh nevens anderen van zijn ambt verlaten, 't welk hij meer dan dertig jaren had bekleed. Voorziende wat hem boven het hoofd hing, had hij getracht zijne bediening op iemand zijner vrienden over te dragen, 't geen echter mislukte. Hij verliet deze stad en begaf zich naar Gouda. Tot zijn ongeluk keerde hij eerlang van daar terug; want, na alvorens eenige weken in zijn eigen huis in verzekering te zijn gehouden, werd hij, onder een sterk geleide, naar 's Hage overgevoerd en in een vertrek van het hof opgesloten. Dit geschiedde op denzelfden dag, op welke men Oldenbarneveld, Hoogerbeets en de Groot in verzekering had genomen. Het leed eenigen tijd eer men hem ondervroeg, nadat zulks te voren reeds te Utrecht was geschied. Sommigen hebben aangeteekend, dat men niet naar genoegen in het bekomen van antwoord geslaagd zijnde, hem met de pijnbank dreigde. De fiskaal van Leeuwen, door bewerking van Ledenbergh, voor acht jaren afgezet, doch nu hersteld, zou, meent men, het scherp onderzoek voornamelijk aangeraden, en alzoo tot 'smans ontijdig einde aanleiding gegeven hebben; anderen stellen dit op bewustheid van schuld en vrees voor openbare straf. Hoe het zij, nadat de fiskalen van Leeuwen en Sylla, den 22sten September 1618, hem in zijne gevangenis ondervraagd hadden, begaf deze zich, nadat ze vertrokken waren, in een vurig gebed. Hierna stelde hij in handen van zijn zoon, wien men vergund had hem gezelschap te mogen houden, een open brief in de Fransche taal, welke deze niet verstond, in handen; belastte hem dien zorgvuldig te bewaren, en zich niet te verontrusten, ingeval hij des nachts eenig gerucht hoorde.

Ondertusschen werd er dien nacht niets vernomen, doch in die van den 28sten hoorde hij zijn vader zulk een ongewoon geluid geven, dat hij ijlings oprees en om licht riep. Een treurig schouwspel vertoonde zich aan zijn oog. Met een

broodmes had hij zich zelven twee wonden in den buik toegebragt en daarna den hals afgesneden. De inhoud van het briefje, zijnen zoon ter hand gesteld, was: »Ik weet dat men geneigd is in mijn persoon een voorbeeld te stellen, mij te verhooren tegen mijne beste vrienden, mij te pijnigen, daarna mij te overtuigen van tegenstrijdigheden en valschheden, gelijk men spreekt, en vervolgens op kleinigheden een schandvlekkend vonnis te bouwen; want zoo moet men handelen om de gevangenneming en opsluiting te regtvaardigen. Om dit alles te ontwijken, ga ik tot God langs eenen korteren weg. Tegen den dooden valt het vonnis niet van verbeurd verklaring van goederen. Gedaan 17 September 1618. O. S."

Zijn lijk werd gebalsemd en bewaard, zijne goederen opgeschreven, en in het volgend jaar, 15 Mei, over beiden door de regters van Oldenbarneveld vonnis geveld. Zijne bezittingen werden verbeurd verklaard en het lijk op eene horde naar buiten gesleept en met de kist aan eene halve galg opgehangen.

»Op 5 Juny 1619 (lezen wij in het vroeger gemeld handschrift van Vervou) 'savonds omtrent 10 uur is deur bevel van de Staten-Generael, Carel Nys, geweldige generael, gegaen buiten den Haege op de plaetse, alwaer het doode lichaem mette kiste van Gilles van Ledenberch hinge en heeft dese kist afgenomen ende tot Voorburg gebragt, alwaer dit licchaem, op het groot versoeck van de weduw en kinderen des voorschr. Ledenberghs, aan de noordzyde van de kerk begraven is. Het licchaem heeft aan den galg gehangen 21 dagen."

»Des nachts na deze begravenisse hebben eenige jonge luyden tot Voorburg het licchaem opgegraven en in een drooge sloot geworpen, waerna men het licchaem de volgende nacht wederom in het zelve graff heeft doen begraven, ende heeft het Hof van Holland hare fiskaal Kinschot naer Voorburg gezonden, om hem hierop te informeren, met verbod van het lijk weder op te graven."

Eerlang werd het heimelijk weggehaald, en in de kapel, toebehoorende aan zijnen schoonzoon Lokhorst (Susanna van Ledenbergh huwde Adam van Lockhorst) begraven. Hij was gehuwd met Johanna van Sypestein, weduwe van Charles Heraugières, door de verrassing van Breda in 1590 beroemd.

Zijn portret bestaat.

Zie Uytenbogh, *Kerck. Hist.* bl. 979, 982, 996, 1005, 1006, 1007; Dez. *Lev. en Verantw.* C. XII. bl. 231, 286, C. XIII. bl. 257, 286; Grotius, *Verantw.* C. XIII bl. 141, 252, C. XIV. bl. 145, C. XIX. bl. 252, 254, 259, 266, 272; Trigland, *Kerk. Gesch.* bl. 1088, 1090, 1092; Baudart, *Mem.* B. X. bl. 65; Brandt, *Hist. der Ref.* D. II bl. 804, 805, 808, 810, 811, 814, 816, 818, 820, 875; *Leven van H. de Groot*, bl. 122; Carleton,

Lett. et Nég. T. II. p. 267, 285, 303, 317, 320, 326, T. III. p. 79, 88, 92, 97; L. Aubery, *Gedenkschr.* bl. 259; Burigny, *Vie de Grotius*, T. I. p. 91, 95, 115; *Manes Grotii Vind.* p. 131; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 169, 206, 207, 210, 216, 217, 220, 228, 229, 238, 254, 289, 290, 291, 370; van Wijn op Wagenaar, D. VII. bl. 103, D. V. bl. 92, 93; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 21, 601; *Kron. van het Hist. Gen.* D. III. bl. 92, 93, D. V bl. 453, D. VI. bl. 71, 72, 414, D. X. bl. 296, D. VIII. bl. 301; Bilderdijk, *Gesch. des Vad.* D. VIII. bl. 46, 62, 73, 85; voorts Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Muller, *Cat. van Portr; G. van Ledenbergs Cadaver met portr. en afb. der Exec; Cat.* Mr. D. A. C. de Lange van Wijngaarden, bl. 21; *Cat.* van Voorst, *Mss.* p. 99.

LEDERACH (P.) was als luitenant bij de brigade Bonhomme, bij den inval der Engelschen in Noord-Holland en werd bij St. Maarten gekwetst.

Zie Bosscha, *Ned. held. te land*, D. III. bl. 193.

LEDERDAM (Dirk van) leefde te Utrecht in de tweede helft der veertiende eeuw, en werd in 1462, omdat hij »ondeuchdelik en zwaerlick den domproest belogen had," veroordeeld »om op de kaak te staan, door de stad rondgevoerd te worden, op elken kinnebak geteekend te worden met een brandenden sleutel" en voorts eeuwig gebannen.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D, II. bl. 430.

LEDERLIN (Henricus) of Lederlinus, geleerd philoloog, in 1672 te Straatsburg geboren, aldaar hoogleeraar en in 1737 gestorven, die uitgaven van de Ilias van Homerus (Gr. lat. Amst. 1707. 2 vol.), van het werk van Vigerus *de Praecipuis dictionis graecae idiotismis* (1713. 8o.) en der *Variae Historiae* van Aelianus bezorgde (1709. 8o.), verdient vermeld te worden, wijl hij zich, in den aanvang der achttiende eeuw, een geruimen tijd te Amsterdam ophield, en aldaar het *Onomasticon* van Pollux voor de pers van Wetstein gereed maakte. Toen hij in 1702 tot hoogleeraar in zijne geboortestad werd beroepen, was hij gevorderd tot het zevende boek. Nu moest hij afbreken, doch hij droeg de voleindiging van het werk aan Tiberius Hemsterhuis op, die haar, op aanraden zijner vrienden en vooral van Graevius, aanvaardde.

Zie *Biogr. Univ.*; de Crane, *T. Hemsterhuis*, bl. 41, 49. Weytingh, *Hist. Litt.* p. 207.

LEDERMULLER (M. F.) schreef:

Microscopische Vermaaklijkheden met CL, naar het leven geteekend en gekleurde platen, Amst. 1774. 4 d.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 243; *Cat.* v. Voorst, T. II. p. 115.

LEDERSAKE (Anthonis van) eerste land-kommandeur van het Duitsche huis, Balie van Utrecht (1231—1266). Onder

hem schonk graaf Willem II de kerken van Valkenburg en Maasland aan de orde, en legde daardoor den grondslag tot de Duitsche huizen die er verrezen. (1241)

Zie v. Heussen, *Hist. Epis. Ultr.* p. 421, 499; Matthaei, *Anal. vet. Aevi*, T. V. p. 864; Römer, *Geschiedk. Overz. van de Kloost. en Abdijen in de voorn. Graafsch. van Holl. en Zeel.* D. I. bl. 92, 177.

LEDOULX (Pieter), zoon van den raadsheer Pieter Ledoulx, werd 1 Maart 1730 te Brugge geboren. Van zijne jeugd af voor de kunst opgeleid, werd hij eerst leerling van Jan Gavernijn, en later van Matthias de Visch op de Akademie. In 1755 begon hij eene verzameling van vliegen, schalbijters en andere insekten aan te leggen, waaraan hij tien jaren arbeidde, en welke hij met groote naauwkeurigheid en heerlijke kleuren afbeeldde. Niet minder was zijn talent in het afbeelden van bloemen, van welke hij 383 verschillende teekeningen bezat, die met de grootste naauwkeurigheid en zorg door hem geteekend waren. Hij schilderde ook huisselijke stukjes in waterverw en stadsgezigten in olieverw.

In het archief te Brugge berust een handschrift, waarin hij het resultaat zijner nasporingen, omtrent de geschiedenis der kunst en kunstenaars, bijzonder zijner geboortestad, heeft medegedeeld.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 164.

LE DUC (Jean) een Nederlandsch schilder, die afkomstig was van eene Fransche uitgewekene familie. Hij werd in 1639 te 's Hage geboren, en leerde het schilderen onder de leiding van Paulus Potter, wiens manier hij zoo kunstig wist na te bootsen, dat men somtijds de schilderijen van den meester en den leerling niet wist te onderscheiden. De Haagsche Schilder-Academie benoemde hem in 1671 tot haren president, doch hij verwisselde later het penseel met den degen. Hij verkreeg den graad van kapitein, met den bijnaam van *de Brave*. De voornaamste kunstvoortbrengselen van Le Duc vindt men in de galerij te Dresden en in de Louvre te Parijs.

Zie *Nouv. Biogr. Génér.* par Dr. Hoefer, die zich beroept op Descamp's *La Vie des Peintr. Holl.*

LEE (Johannes van der) geboren te 's Bosch, pastoor te 's Hage en landdeken van het distrikt van Schieland, werd in 1743 door paus Benedictus XIV, tot vikaris van het bisdom van 's Hertogenbosch benoemd. Ofschoon hij inboorling van den staat was en binnen de stad woonde, wilde de hooge Overheid niet dulden, dat hij, daar hij in het bisdom zijn vast verblijf niet had, de bediening van vikaris apostolijk verrigtte. Hij stond derhalve die waardigheid af, en overleed te 's Hage in 1746.

Zie van Gils, *Kath. Meyer. Memorieb.* bl. 120. Coppens en van Gils, *Nieuwe Beschr. van het bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 293.

LEE (BENJAMIN CHARLES) werd den 22sten Junij 1674 geboren in een dorp in de nabijheid van Londen. Zijne ouders voedden hem in de hervormde godsdienst op, en zonden hem naar de beroemde school van St. Paulus te Londen. Van daar ging hij naar het collegie der H. Drieëenheid te Oxford. Daar ging hij tot de R. C. godsdienst over, studeerde vervolgens in het Engelsche collegie te Douai, en bestuurde eenigen tijd de lagere klassen. Zijne slechte gezondheid noodzaakte hem naar Engeland terug te keeren. Toen deze hersteld was, deed hij eene reis door Brabant, Frankrijk en andere landen. Eindelijk besloot hij de wereld te verlaten, en legde den 27sten Dec. 1714 zijne gelofte af in het Engelsche karthuizer klooster te Nieuwpoort in Vlaanderen, werd vervolgens procurator en in het laatst van 1729, na den dood van Joseph Betts, prior, en stierf den 20sten April 1740, in het 66ste jaar zijns levens.

Men heeft van hem:

The Sinners Guide from vice to virtue, giving him Instructions how to become virtuous; originally in Spanish by the Reverend Father Lewis of Granada, Provincial of the order of St. Dominick in the province of Portugal, Lond. 17 . 12o. *The second edition carefully revised and corrected*, Ibid. 1760. 12o.

Ook heeft men van hem door hem op de voornaamste kerkelijke feesten uitgesprokene leerredenen, en hij zette ook de 13 eerste deelen der *Histoire Ecclésiastique* van Fleury en eenige Verhandelingen van Godeau, bisschop van Vence, in het Engelsch over.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 286.

LEEFDAEL (CHRISTOFFEL VAN), zoon van Philips, ridder, heer van Waalwijk, Thielen, Elten, Meeuwen en Goirle en van Anna van Gavre van Liefringen, afstammeling van het baanheerlijk geslacht van dien naam, oorspronkelijk uit dat van Hauterive, dat eeuwen lang de aanzienlijkste ambten, vooral in Brabant, bekleedde. Hij was een huisgenoot des graven van Egmond, en onder de eersten die het verbond teekenden. Hij nam niet slechts de wapenen tot de verdediging der vrijheid op, maar was ook bereidwillig geld ten dien einde te helpen opbrengen. Hij stond ook in gunst bij Willem I, die hem verschillende commissiën opdroeg, en hem o. a. naar Graaf Jan zond. Mogelijk is hij ook dezelfde, die als een zeer christelijk edelman beschreven wordt, onder den naam van *Lesvedai*, en die, in 1568, den krijgstocht naar Nederland met den prins van

Oranje doende, den braven Kornelis de Lesenne tot leeraar voor zich en zijn huisgezin aannam.

Men weet dat zijn meester, van Egmond, onthalsd, zijn leeraar opgehangen werd en men gist dat hij zelf door Alva is ter dood verwezen. Het blijkt uit het proces crimineel van Egmond, dat hij genoemd wordt 's graven dienaar, die kwalijk gevoelde van het oude geloof, en dat Alva hem niet alleen niet heeft doen vangen en straffen, maar hem slechts voor een korten tijd uit zijn dienst ontsloeg.

Na den dood van Karel Boisot, kwam hij bij sommigen in aanmerking, om tot gouverneur over Walcheren aangesteld te worden, gelijk 's Gravezande uit de notulen van Wet en Raad der stad Middelburg, den 4den Oct. 1575, ontdekte.

Hij zou in dienst zijn gegaan van den Paltzischen keurvorst en in 1617 in den ouderdom van 84 jaren gestorven zijn. Hij had in huwelijk Maria van Schoonhoven, of Maria van Aarschot, gezegd Schoonhoven, vroeger religieuse te Rijnsburg, wier zuster Johanna, gehuwd was met zijn broeder, Rogier van Leefdael. Christoffel's dochter Maria, begaf zich in den echt met Willem van Lyere.

Zie over dat geslacht Butkens, *Troph. de Brab.* T. II. p. 216—221, 570; *Suppl. aux Troph.* T. II. p. 135; Christinaeus, *Jur. Her.* T. I. p. 284; de Ronck, *Ned. Heraut*, bl. 341; Miraeus, *Op. Diplom.* T. I. p. 323, 447, 459, 804, T. II. p. 1014; J. B. Gramaye, *Brux.* p. 28; *Quart. Génér.* T. I. p. 140, 222, 243; *Suite du Suppl. au Nob. des Pays-bas*, T. II. p. 226, 227; Goudhoeven, *Chron. van Holl. en Zeel.* bl. 557, 622; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 768; Strada, *de bello Belg.* Lib. V. p. 206, Lib. VI. p. 330; *Hist. der Mart.* bl 681; *Proc. Crim. des Comt. d'Egmont* etc. T. I. p. 32, 40; Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 1109; Reigersbach, *Chron. van Zeel.* D. II. bl. 192; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 114, 492—494, D. III. bl. 547, 548, D. IV. 182, 203; Gargon, *Walch. Arcad.* D. I. bl. 277; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 125, 255; Kok, *Vad. Woordenb.* o. h. w. Hoogstraten, voorts Bor, Meteren, Bentivoglio, Hooft en Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange Nassau*, T. II. p. 34, 35, T. V. p. 283, 305, 318.

LEEFDAEL (Louys of Lodewijk van) was met Gilles de Coresindere, meester-particulier van de munt van hertog Philips van Bourgondië en Holland en Zeeland, en wel te Dordrecht ten jare 1466 en 1467.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Graafsch. Holl. en Zeel.* bl. 435, 437, 438 enz.

LEEFDAEL (Nys of Dionysius van) was adelijk muntmeester te Utrecht, ten jare 1469. Hij vervaardigde „witgens ende doetgens."

Zie v. d. Chijs, *de Munten der bissch. van de Heerl. en de Stap Utr.* bl. 372.

LEEFDAEL (Frederik Albert van), kolonel in Staatsche

dienst, dien hij uit misnoegen had verlaten, bevond zich in 1692 te Londen, bij gelegenheid dat er door eenige Fransche hovelingen een aanslag gesmeed werd op het leven van koning Willem. Hij werd gebruikt om deze zamenzwering te ontdekken, en leverde Grandval, een der hoofdleiders, in handen van Athlone. Hij behoorde tot het bovenbedoelde adelijk geslacht van dien naam, had een broeder te Delft en was Roomschgezind. De laatste mannelijke afstammeling van dat geslacht was Rogier van Leefdaele, heer van Deurn en Lesselt in de Meyery van 's Hertogenbosch; doch hij bezorgde bij opene brieven, dat de heer Thomas Sulyard, die met zijne dochter, Johanna, getrouwd was, den naam van Leefdael voor zich en de zijnen aannam.

Zie *Eur Merc.* Oct.-Dec. 1692, bl. 77, 97, 98; *Lett. from James Vernon Esq.* in *Tind. Contin.* V. II. p. 300, 302, 309—316; G. Burnet, *Gesch. van Engel.* D. II. bl. 89; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 189; te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. III. bl. 548.

LEEGHWATER (JAN ADRIAANSZ.) zoon van Adriaan Symonsz., timmerman in de Rijp, die aldaar het opzigt over het leggen der eerste houten sluis had; kleinzoon van Symon Ruys, brouwer aldaar, wiens vrouw Griet Maartensz., in 1604 in den ouderdom van 90 jaren stierf, werd in 1575 in de Rijp geboren. Hij komt, in een octrooi van 1605, nog alleen onder den naam van Jan Adriaansz. voor. Eerst in later tijd nam hij den naam aan van Leeghwater, mogelijk door dezen of genen hem toegevoegd, om de veelvuldige wateren, die hij in Noord-Holland en elders had helpen ledigen.

Van zijne eerste jeugd en opvoeding is niets bekend. Op de titels zijner werken noemt hij zich Molenmaker en Ingenieur in de Rijp, doch hij bezat in vele andere vakken eene groote ervarenheid. Toen er in Holland nog geen „achtkante oliemolen met stampers" bestond, vervaardigde hij er een voor eigen gebruik. Hij schijnt dus ook olieslager te zijn geweest. In 1630 vervaardigde hij het bestek en de daartoe behoorende teekeningen voor het raadhuis in de Rijp; doch hij muntte vooral als molenmaker uit, en werd zoo wel buiten- als binnenlands, in het vervaardigen en stellen van molens beroemd, en bij het droogmaken onzer binnenlandsche plassen, was hij met raad en daad behulpzaam. Vooral was hij werkzaam bij het bedijken van de Beemster, en bij het droogmaken van de Purmer, de Wormer, de Bijlmer, de Waard, de Schermer en meer andere rivieren, moerassen en polders. De roem zijner bekwaamheid in het leegmalen van plassen was zóó groot, dat de stadhouder, Frederik Hendrik, hem in 1629 in het leger voor 's Hertogenbosch ontbood om „het water uit het leger te malen en de watermolens bij Engelen weder gangbaar te ma-

ken," waarin hij naar wensch slaagde, en waardoor hij niet weinig tot het bemagtigen dier belangrijke stad toebragt.

Ook buiten 's lands stelde men zijne bekwaamheden op prijs. Zoo werd hij in 1628 naar Bordeaux geroepen, om raad te geven tot het droogmaken van een moeras, 4500 morgen groot, aan den hertog van Epernon toebehoorende, en niet verre van die stad gelegen. Hij voldeed hierin naar wensch, en vervaardigde eene kaart, die hij den hertog, welke toen met het leger van den koning van Frankrijk voor Rochelle lag, aanbood. Twee jaren later werd hij naar Metz ontboden, om raad te geven tot het droogmaken van een aldaar gelegen moeras, ook werd hij in het gebied van den hertog van Holstein, in Emderland, Friesland en elders geroepen, om behulpzaam in het droogmaken van moerassen en meeren, te ordineren dijken, dammen, sluizen, kaaijen, heulen, molens, molen-togten, kolken, wateringen enz. Van zijne ervarenheid in andere vakken, gewaagt hij zelf in zijn *Kleine Chronykje* dus: »Ik heb in mijnen tijd gemaakt verscheidene soorten van molens, ook huizen en sluizen en verscheidene notabele stukken van kassen en schrijnwerken, alsmede vele uurwerken in dorpen en steden. Ook mede twee groote notabele speelwerken te Amsterdam, staande op de Wester- en Zuiderkerks toren. Ik heb ook mede gemetseld aan het nieuwe stadhuis te Amsterdam en mede aan den toren van de Nieuwe kerk, alsmede aan de brug bij Jan-Roodepoorts-toorn. Behalve dien heb ik nog verscheidene notabele handwerken gedaan in hout en steen, in koper, in ivoor en metaal, hetwelk te lang zou zijn om te verhalen.

»Ook somtijds met de pen te speelen,
»Te teekenen kerken en kasteelen,
»Daarbij te schrijven grof en fijn,
»Dit kan God lof, nog heel wel zijn.

Dus schreef hij toen hij 74 jaren oud was.

Hij verstond daarenboven eene kunst, die sedert schijnt verloren te zijn geraakt, die namelijk van onder water te duiken, aldaar een geruimen tijd te vertoeven en verschillende verrigtingen ten uitvoer te brengen. Hij was ook ervaren in de Fransche en Duitsche talen, en niet geheel onbekend met het Latijn. Hij bezocht, behalve al de toenmalige Vereenigde Provinciën, Brabant, Vlaanderen, Henegouwen, Duitschland en, gelijk hij het noemde, Oostland, waartoe Riga, Elzeneur, enz. behoorde. Ook reisde hij in Westphalen, Lotharingen, Frankrijk en Engeland. Het jaar van zijn overlijden is onbekend. In 1639 was hij nog in leven, doch reeds in 1644 overleden. Hij behoorde tot het kerkgenootschap der Doopsgezinden, en was een godvruchtig man. Hij had drie zonen, Simon, Adriaan en Jan. Nog heden bestaan er afstammelingen van hem, bij wie zijne gedachtenis nog in

eere is, en die nog eenige aan hem toebehoord hebbende voorwerpen bezitten. Zijn portret, naar eene teekening van J. de Keyser, door J. Lamsveld gegraveerd, vindt men met een zesregelig vers er onder van J. J. Schepper, voor zijn *Haarlemmermeerboek*.

Hij schreef:

Een kleyne Cronyke en voorbereiding van de afkomst en het vergroten van de dorpen Graft en de Ryp, en van meer verscheidene notabele oude stukken en gebeurtenissen, waarschijnlijk in 1649 voor het eerst uitgegeven. Later verscheen het Amst. 1654. 1714. 1727. 4o. en achter het Haarlemmermeerboek. Sedert 1654. b. v. achter de 7de uitg. Saerd. 1669, en achter (ook de 7de druk) Amst. bij Jan Graal, Jan van Heekeren en Pieter Visser, Boek-verkoopers, 1710. 4o.

Haarlemmer-meer-boeck, dienende tot eene Remonstrantie, verklaring ende voorbereydinge, om de Haarlemmer- ende de Leytse-meer te bedyken: Als ook van de diepten, gronden, ende nuttigheyt derzelver. Mitsgaders: Van meest alle de Meeren, die in Noort-Hollant tegen den Huigen-dyk en Saandam bedykt, in het land gemaekt zyn, sedert het jaar 1608, *gedurende tot het jaar* 1641. *Beschreven door Jan Adriaansz. Leegh-Water, Ingenieur en Molen-maker van de Ryp in Noort-Hollant. Den zevenden Druk, wederom met verscheiden notable Artykelen een zeste part vermeerdert: Ende ook mede eenige Tegenspraak van Colevelt Boeksken*, T' Amst. bij Jan Graal, Jan van Heekeren en Pieter Visser, Boek-verkoopers, 1710. 4o. Met zijn portret, een afbeelding van het Haarlemmermeer, onder den titel en eene *caerte ende Voorbereydinge tot het bedyke van de Haarlemmer-meer, alhier provisioneel gestelt ende in cavelinghen gebracht, waer van yder viercante parck bedraecht hondert morghen. Oock mede met de Wegen, Vaerten ende Slooten. Gedaan door J. A. L. W. van de Ryp*. Het is onzeker of de eerste druk in 1641 is verschenen, de derde druk zag in 1642, de vierde in 1643, de vijfde 1654, de zevende in 1669 en in 1670 het licht. Vervolgens zijn er drukken van 1714. 1724. 1727. 1736. 1749. 1764., allen in 4o.

Eindelijk bezorgde Mr. W. J. C. van Hasselt den veertienden druk, *met aanteekeningen van en voorafgegaan door eenige levensbijzonderheden van den Schrijver, en een historisch overzigt der plannen tot en de werken over het droogmaken van het Haarlemmermeer. Met portr. kaarten en fac-similé*, enz. Amst. 1838. 8o.

Zie, behalve de levenschets van van Hasselt (de voornaamste bron) en zijn *Is Ass. Leeghwater schrijver van de Korte Beschr. en het Kleine Kron. van Haarlem?* Mr. S. de Wind, *Bijdr. over J. A L.* in *Vad. Letteroef.* voor Dec. 1837; *Konst- en Letterb.*

1807. bl. 277; Dooregeest, *Rijper Zee-Post.* bl. 339; *Holl. Merc.* 1669. bl. 84, 85; *Lev. van Fred. Hendr.* D. II. bl. 259; Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, *Opg. van Beschr. der Gew. Sted. en Plaats. in het Kon. der Ned.* in *Vriend des Vad.* D. IV. No. 4; Bar. van Lijnden, *Verh. over het Haarl. Meer*, Aanh. op het *Alg. Woord.* van G. Nieuwenhuis; *Avondb* 19 Jan. 1838. No. 53; Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. I. bl. 449; *Astrea*, 4e afl. Julij 1854. bl. 121; Meerman op de Groot, *Parab. Rerump.* D II. bl. 441; *Naamr.* van J. van Abkoude, D. I. bl. 209; R. Arrenberg, *Naamr.* bl. 243; *Cat.* J. Koning, D. II. bl. 214; *Bibl.* Meerman, T. III. p. 180; *Nav.* D. I. bl. 62, D. II. bl 23, 363, *Bijbl.* 1853. XXVI. D. IV. bl 167, D. V. bl. 102, *Bijbl.* 1855. bl. XL; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 150.

LEEMAN (Lucas), geboren te Enkhuizen den 16den Oct. 1702, studeerde te Utrecht, daarna te Leyden, werd als proponent beroepen te Grootebroek en bevestigd den 16den Sept. 1725, te Hillegondsberg den 11den Junij 1730, te Hoorn den 9den Nov. 1732, te Rotterdam den 27sten Junij 1734, en aldaar overleden den 16den Sept. 1735.

Hij schreef:

Afscheydspredikatie van Hoorn, 4o.

Intréepredikatie te Rotterdam, 4o.

Zie de Paauw, *Verv. op M. Veeris, Naamr. der Pred.* bl. 124. Mourik en Noordbeek, *Naamr. der Godg. Schr.* Harderwijk, *Pred. v. Rott.* bl. 77 en 87.

LEEMANS (Johannes) geboren te Heusden, werd den 8sten Mei 1731 med. dr. te Leijden, na het verdedigen eener dissertatie *de Ictero Flavo.*

Zie *Levensbeschr. van ber. en gel. Mannen*, D. IV. bl. 141.

LEEMANS (A.), waarschijnlijk te 's Hage geboren, leefde in de laatste helft der zeventiende eeuw, schilderde levensgroote stillevens met jagtgereedschappen, vogels, vischnetten, enz., natuurlijk en soms bedriegelijk voorgesteld. Weleer was in de verzameling van J. van der Linden van Slingelandt te Dordrecht *een stuk, zijnde allerhande jagttuig, op een bord tegen den wand hangende*, zeer natuurlijk door A. Leemans. Eene dergelijke voorstelling berust bij den heer N. G. F. Romondt te Utrecht, en is door Kramm beschreven.

Van hem bestaat een portret door T. H. Jelgersma met den pen getrokken.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Lev. der Schild. Aanh.*; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II bl. 164; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 960; *Cat.* van Hoet, D. II. bl. 493.

LEEMANS (M.), dichter uit het laatst der zeventiende eeuw, vervaardigde o. a. een lijkzang op J. H. Krom.

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 356

LEEMKULIUS (Wilhelmus) dichter uit het begin der ze-

ventiende eeuw, blijkens zijne lofdichten op S. Ampzing, *Beschryvinge ende lof der stad Haerlem.*

Zie van der Aa, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. II. bl. 357.

LEEMPUT (Johan Jacob van), brouwer, schepen en burgerhopman te Utrecht, die zich steeds, door gehechtheid aan den prins van Oranje, en door dapperheid tegen de Spanjaarden onderscheidde. Hij werd steeds in geheime en gewigtige zaken gebruikt. Paulus Buys, schreef aan hem, in 1577, toen men een kwaad oog begon te krijgen op Don Juan, ten einde liever voortekomen dan voorgekomen te worden, waarop hij het geschut en ammunitie in veiligheid stelde, hetwelk kort daarna gevolgd werd van het sloopen van het kasteel Vredenburg. Later was hij een der afgevaardigden tot het sluiten der satisfactie of liever van het tractaat, waarbij die van Utrecht zich onder het gouvernement van den prins begaven. Hij was zeer rijk en schoot met zijne vrouw eene zeer aanzienlijke som gelds voor aan de stad, waarom zij, behalve de teruggave van het verschot, het bolwerk aan de Weertpoort erlangden.

Hij huwde Catharina de Berghes ter Essendelle, meer bekend onder den naam van Trijn van Limpen, die volgt.

Hij had een oudere broeder Peter, die met zijn vader door den bloedraad was gebannen, en nog twee jongere broeders, Cornelis, raad te Utrecht in 1594, 1602 en 1603 en Daniel, raad en schepen in 1622, die eene dochter had.

Zie Bor, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 802, 992—996; Ferwerda, *Wapenboek* van Dam, 8 gen.; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 23; Bolhuis, *Proeve eener Geschiedenis van het kasteel Vredenburgh*, bl. 147; *Nav.* D. IV. bl 339

LEEMPUT (Catharina van) of van Limpen, ook Catharina Bergers (Berghes) genoemd, echtgenoote van den schepen Jan Jacobsz. van Leemput, eene met mannenmoed begaafde vrouw, die aan het afbreken van het kasteel Vredenburg de eerste hand sloeg en door haar voorbeeld den moed der mannen aanvuurde (1577). »Haren zoon (meldt Beverwijck) zijnde toen ter tyt te Madrit in Spaengsen, zagh in 't hof van den Koning haer beeltenis, 'twelck aldaer uyt Nederlant gezonden was, dan hy wachten hem wel te seggen, het selfde van zijn moeder te wesen." Haar portret in olieverw berustte in het laatst der vorige eeuw bij den raadsheer Roelans te Utrecht (in de vrouwelijke lijn aan de Leemputte's vermaagschapt) en in 't begin van deze bij zijn broeders oudsten zoon J. E. Roelans, daarna bij den behuwdbroeder van dezen, den heer H. Croese Ez. te Amsterdam. Ook was er een in het bezit van den heer Mr. J. van Dam van Isselt, President van de Arrondissements Regtbank te Amersfoort, die het geluk had het uit een zwaren brand te Utrecht,

in November 1814, ten huize zijner ouders uitgebarsten, te redden.

Zie, behalve Halma, Hoogstraten en Kok, Buchelius, *Descr.* p. 105; Beverwijck, *Uitnemendheid des vrouwel. Geslachts*, B. III. bl. 50, 51 met afbeeld die ook voorkomt in *Muzen-Alman.* voor het jaar 18..; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 23; Bolhuis, *Proeve eener Gesch. van het kasteel Vredenburgh*, bl. 147; F. Allan, *de Stad Utrecht en hare Gesch.* bl. 190, 388; *Chron. van het Hist. Genootsch.*, D. IX. bl. 242; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.*, D. VI. bl. 148; *Nav.* D. IV. bl. 239; Collot d'Escury, *Holl. Roem. Utr. Volks-Alm.* 1843.

LEEMPUT of LEMPUT (Remi van) een Antwerpsch schilder, die zich omtrent het midden der zeventiende eeuw te Londen bevond, en aldaar naar van Dijck, Raphael en Holbein copijen vervaardigde. Het koopen eener schilderij van van Dijck, *Karel I te paard* voorstellende, in Hanover, wikkelde hem in een kostbaar proces, dat hem, bij geregtelijke uitspraak de schilderij deed verliezen, terwijl hij daarenboven de geregtskosten moest betalen. Hij overleed in 1675.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. IV. bl. 960.

LEEMPUTTE, »*paintre de la clef*" in de zestiende eeuw, door Alva veroordeeld.

Zie Miraeus, *Sent.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. IV. bl. 960.

LEEMPUTTE (G. P. van), conrector te Alkmaar, hield eene oratie op Ernst Willem Higt, die, voor zoo ver bekend is, niet in het licht verscheen.

Zie *Boekz.* 1762. bl. 362.

LEEMPUTTE (Henricus van der) werd in 1588 te 's Bosch uit een aanzienlijk en adellijk geslacht geboren. Zijn grootvader van moeders zijde was de vermaarde Johannes Lantfort, rector der Latijnsche scholen te 's Bosch. Door de zorg van zijn grootvader werd van der Leemputte in de Latijnsche taal onderwezen, waarin hij groote vorderingen maakte, gelijk ook in de Grieksche en Hebreeuwsche talen, waarin hij het onderwijs van den geleerden Petrus Vladeraccus ontving. Vervolgens begaf hij zich naar de hoogeschool te Leuven, waar hij, bij de algemeene promotie van het jaar 1607 de zesde plaats ontving. Hij maakte in de studie der godgeleerdheid zulke vorderingen, dat hij in 1614, den graad van licentiaat verkregen hebbende, haar in het seminarie van Mechelen en daarna in dat van 's Hertogenbosch onderwees. Hij was vooral om zijne diepe kennis der oude talen zeer beroemd en werd door de geleerden te Leuven deswegens meer dan eens geraadpleegd. Adellijk kanunnik *graduaat* van de kathedrale kerk van 's Bosch zijnde, aanvaardde van der Leemputte, nog

na de overgave der stad de plebanie van St. Jan, en stond hij in die moeijelijke omstandigheden, zijne stadgenooten met zeer veel ijver bij. Onder het bisschoppelijk bestuur van Ophorius, nam hij een groot deel in de zaken des bisdoms, en na den dood van dien prelaat, werd hij door de kanunniken des kapittels tot algemeenen vicaris aangesteld. Toen de bisschop van Bergaigne tot den zetel van 's Bosch was verheven, deed hij door van Leemputte, als zijnen zaakgelastigde, het bisdom besturen, terwijl de kannuniken hem, na den dood van dezen kerkvoogd, andermaal tot algemeenen vikaris benoemden. Omtrent tien jaren stond hij, onder vele wederwaardigheden en gevaren, aan het hoofd des bisdoms, doch, hoezeer de vervolging woedde, bleef hij, met toestemming der landsregering, te 's Bosch, omdat hij, als kanunnik des kapittels, door den Staat uit de geestelijke goederen werd bezoldigd.

Hij bevond zich nog daar den 13den Mei 1653, blijkens eenen brief, toen door hem uit die stad aan den prelaat van Tongerloo gerigt, aangaande het gebeurde van den kanunnik dier abdij, Henricus Bosch, die in de geur der heiligheid was overleden. Hij had den 13den Januarij van genoemd jaar, eenen herderlijken brief, betrekkelijk de bul van Urbanus VIII, wegens de viering der feestdagen, uitgegeven, van welke nog een authentiek afschrift in het archief der abdij van Bern bestaat. Eenigen tijd daarna schijnt hij 's Bosch te hebben moeten verlaten, en, volgens eene duistere overlevering, zou hij te Esch (dekanaat van Orthen) eene schuilplaats gevonden hebben. Hij overleed in het begin van 1657, in den ouderdom van 70 jaren. Hij was een zeer geleerd man. Behalve eene overzetting van het *Nieuwe Testament*, welke hij in 1622 uitgaf, en die naderhand in 1650 en 1686 te Antwerpen bij Jacobus Woons is herdrukt, gaf hij in 1624 godgeleerde verhandelingen over eenige H. Sacramenten in het licht, getiteld: *Theses Theologicae de tribus Sacramentis characterem imprimentibus*, Silvaed. 1624. 4o. Ook had hij twee werken voor de pers gereed gemaakt, waarvan het eene *(Dialepsis quaestionum conducentium ad intelligentiam S. Scripturae)* eene handleiding tot het verklaren der H. Schrift bevatte, en het ander *(Refutatio prolixa et solida libri ministri cujusdam calvinistae)*, eene verdediging van het katholijke geloof tegen zekeren leeraar der Hervormde kerk behelsde.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 361; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 455; Dez. *Hist. Ep. Syl.* p. 117; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 262; van de Velde, *Syn.* T. III. p. 848—849; Hermans, *Not. Lat. Brab. Sept.* p. 17.

LEEN (Gerhard) werd den 18den van Sprokkelmaand 1781 e Lochem geboren, legde aldaar de gronden zijner toekomstige

vorming, oefende zich op de Latijnsche school te Zutphen, en voleindigde zijne letterkundige studiën, onder leiding van den hoogleeraar Herman Bosscha, aan de hoogeschool te Harderwijk, waarna hij eerst rector in zijne geboorteplaats, vervolgens (1807) conrector aan het Veluwsche gymnasium en (1816) rector te Zwolle werd.

Hij was een der eersten, die den zoo nuttigen tabellarischen vorm en de daarbij in verband staande theorie der Grieksche declinatiën en conjugatiën bij ons invoerde, waardoor hij, met het vertalen der werken van Jacobs, Döring en Thiersch, in ons vaderland, aan het onderwijs, vooral van het Grieksch, een geheel nieuwe en zeer groote dienst heeft bewezen. Ook leverde hij eenige bijdragen in de *Acta literaria* van het Provinciaal-Utrechtsch genootschap. Hij had een open en rondborstig karakter, droeg met onverschrokkenheid en geduld rampen, waar onder duizenden zouden zijn bezweken, had een deelnemend hart voor het lijden van anderen en hielp zijne medemenschen met onbekrompene weldadigheid. Zijne groote verdiensten bezorgden hem honoris causâ het doctoraat in de letteren. Ook was hij lid der provinciale commissie van onderwijs in Overijssel, en lid van het Prov. Utr. Genootschap. Hij huwde freule E. C. Raab van Cansteyn, die hem 8 kinderen schonk en welke hij drie jaren overleefde. Hij stierf den 13den van hooimaand 1834, in den ouderdom van 53 jaren. Zijn stoffelijk overblijfsel werd door onderwijzers en zijne ambtgenooten naar de laatste rustplaats gebragt, waar de conrector der Latijnsche school H. Wijgmans Snel, eene treffende aanspraak hield.

Zie *Konst- en Lett.* 1834. No. 10; *Aanh.* op Nieuwenhuis. Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogeschool*, D. II. bl. 569.

LEEN (Willem van) werd in 1753 te Dordrecht geboren, en aldaar door Jan Arends, Dirk Kuypers en Joris Ponse in de schilderkunst onderwezen. Toen hij twintig jaren oud was begaf hij zich naar Parijs, en zich drie jaren op het bloemschilderen toelegde, terwijl hij er het voordeel genoot met G. van Spaendonck en M. Sauvage, beide bekwame Nederlandsche bloem- en portretschilders, bevriend te zijn. Na zijne terugkomst in het vaderland, zette hij zich te Rotterdam neder, waar hij, gelijk ook te Dordrecht, veel aanmoediging vond. In 1787 was hij, daar de kunst in Holland weinig vertier had, van plan zich naar Engeland te begeven. Hij nam de reis over Parijs en bleef daar werkzaam, tot de revolutie in het volgende jaar uitbrak. Nu keerde hij weder naar het vaderland terug, zette zich te Delfshaven neder, en schilderde aldaar vele verdienstelijke bloem- en fruitstukken, die ook in buitenlandsche kabinetten geplaatst zijn. Ook schilderde hij daarop miniaturen met bloemen en fruit op

ronde snuifdoozen; dreef handel in schilderijen en bestuurde aanzienlijke kunstverkoopingen. In 1808 deed hij nogmaals eene reis naar Parijs om het *Musée Napoleon* te bezoeken.

Hij was korrespondent der 4de klasse van het Kon. Ned. Instituut en overleed den 6den April 1825 te Delfshaven.

Zie v. Eynden en v d. Willigen, *Lev. der Schild.* D. III. bl. 56—59; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 164; *Feestv. van het Vijftigj. bestaan van het Genootsch. Pict. te Dordr.* bl. 71; Muller, *Cat. van Portr.*

LEENAERDS (Thomas) of Leonardi. werd in 1600 te Maastricht geboren, en in 1616 dominikaner-monnik in die stad. Na zich in het collegie van St. Thomas te Douai geoefend te hebben in de godgeleerdheid, werd hij in hetzelve onderwijzer in de wijsbegeerte. In 1627 werd hij naar het klooster te Leuven gezonden, waarin hij tot 1630 onderwijzer tot 1633 onderregent en tot den 6den December 1642 regent was. Deze betrekking nam hij nog tweemaal te Douai en driemaal te Leuven waar. Ook werd hij aldaar tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd. Het provinciaal kapittel, in 1668 te Leuven bijeengekomen, benoemde hem tot provinciaal, doch hij stierf reeds den 1sten April van dat jaar, toen hij het klooster van Brugge bezocht.

Lenaerds heeft zich als godgeleerde door de volgende schriften bekend gemaakt:

Thesaurus gratiarum S. L. Rosarii. Item Appendix de Confraternitate SS. Nominis Jesu, Brux. 1640. 16o. 1643. 16o. (2de edit.), Lovan. 1646. 16o. 1666. 24o. (Sexta edit. correct.), in het Fransch overgezet door Thomas Parmentier, Brux. 1643. 16o.

Christus Crucifixus, siue de perpetuâ Cruce Jesu Christi, Brux. 1648. 12o. Lovan. 1649. 12o., in het Fransch overgezet door Traum, Fransch Jacobijn, die toen in het klooster te Brussel woonde, en in het Vlaamsch door Jan van Blitterswyck.

Ook gaf hij in het licht:

R. P. F. Marci *de los Huertos Quaestiones ad universam Dialecticam*, Duaei, 1642. 12o.

Meer naam verwierf hij als verdediger der Roomsche, tegen de aanvallers der Protestantsche kerk. Onder de laatsten bekleedde Johannes Georgius Dorschaeus, hoogleeraar in de godgeleerdheid te Kantelsburg eene onaanzienlijke plaats.

Deze had reeds menig werk ter bestrijding der Roomsche kerkleer uitgegeven, toen hij hierop liet volgen:

Thomas Aquinas, dictus doctor Angelicus, exhibitus confessor veritatis Evangelicae, Augustana confessione repetitae, juxta seriem controversiarum Tomis IV Cardinalis R. Bellarmini, Franc. 1656. Stout was voorzeker de poging van eene overeenstemming tusschen Thomas Aquinas en de Augsburgsche

Confessie te willen beweeren, en Leenaerds nam daartegen de pen op in zijn:

Angelici Doctoris D. Thomae Aquinatis sententia de primâ hominis institutione, ejus per peccatum corruptione, illiusque per Christum reparatione, tribus libris comprehensa; adversus Joannem Georgium Dorschaeum, Doctorem Lutheranum, per 27 *annos Professorem et Ecclesiasten Argentorati, nunc Ducum Mecklenburgensium consiliarium, Professorem Theologiae et Consistorii Provincialis Assessorem primarium Rostochii, qui gloriatur Thomas (Aquinatem) exhibere confessorem veritatis Euangelicae, Augustunâ (uti ait) confessione repetitae. Ad SS. D. N. Alexandrum VII*, Brux. 1661. fol., waarbij hij een *Brevis, seu methodica Refutatio totius Operis Dorscheani* voegde. Nog heviger strijd voerde hij met den Maastrichtschen predikant J. van Hamerstede, toen dezen zijnen *Ont-kapten Capucyn* had uitgegeven. Leenaerds schreef hiertegen:

Confutatio cujusdam libelli haeretici, cui titulus. Capucinus excaputiatus, Lovan. 1662. 12o., in het Vlaamsch overgezet (*Wederlegging van een ketters boecxken, welckens opschrift is: Den Ontkapten Capucyn, in het licht ghegheven door J. van Hamerstede*, Leuv. 1662. 12o.

De Dominikaan waagde het echter niet voor dit tegenschrift zijn naam te plaatsen, uit vrees dat een beleediging een predikant aangedaan, op zijne ordebroeders te Maastricht zou verhaald worden. Hij zelf ontkwam, toen hij zijne ouders in zijne geboorteplaats bezocht, naauwelijks het gevaar in den kerker te worden geworpen.

Dit wederhield hem niet om, toen van Haamstede zijn *Onechte Spruiten* had uitgegeven, in het licht te geven:

Unicae Christi Sponsae, id est, Catholicae sub Romano Pontifice Ecclesiae integritas et sanctita denuo asserta. Itemque Calvinismus de violatâ thori mystici fide clarè convictus; adversus Spuria Vitulamina J. Hamerstedii, Lovan. 1664. 12o.

Ook bestaan er nog eenige Theologische Verhandelingen van hem in handschrift.

Zie A. Caroli, *Memor. Eccles.* sec. 17, T II. Part. III. p. 50, 148, 208; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T II. p. 347; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w.

LEENAERS BOUWENSZ., een Zeeuw, vroeger een rederijker, ging tot de partij der Doopsgezinden over, nam deel aan den twist over den ban, die in 1554 en 1555 tusschen de leden dier gezindheid ontstond. Hij behoorde tot hen, die den ban in al zijne gestrengheid wilde toepassen, en schold de overigen voor *Drekwagens*, wijl ze, zijns oordeels, alle nietigheid op- en aannamen. Te Embden, waar hij oudste was, koos hij ook partij in den twist, betreffende Swaentje Rut-

gers, die haar man, om zekere oorzaken gebannen, weigerde van tafel en bedde te verwijderen. Sommigen dreven dat dit in haar verdragen moest worden, anderen, en onder deze Leenaers, het tegendeel. In het jaar 1567 gaf hij zelve aanleiding tot een nieuwe twist. »Hij hieldt," dus verhaalt Brandt, »tot Embden woonende, soo groote vriendtschap met syn geloofsgenooten in Vrieslandt, veelal gevluchte Brabanders en Vlamingen, die hem dikwils ontboden om te leeren en te doopen, en met een' goeden dronk wyns, daar hy niet vremdt van was, onthaelden, dat het syn gemeente begon verdacht te worden, en eindelijk te verdrieten. Men toonde sich niet altoos even gereed in 't verlof dragen tot sulke reisen. Hy, die niet gewoon was van anderen gebreideld te worden, liet sich eerlang, tegens syn' mededienaers hooren: dat hy des versocht synde, naer Vrieslandt wilde reisen, 't waer hun dan lief of leedt." Hierop werd hij afgezet, zonder de reden er van te melden. Hij begaf zich naar Friesland, en zette zich buiten Harlingen neder, waar hij vele vrienden verwierf. Wel toonden eenige friesche gemeenten haar ongenoegen over de afzetting van Leenaers, doch te vergeefs.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 179, 182, 405; S. Blaupot ten Kate, *Gesch. der Doopsgez in Gron.* enz. D. I. bl. 22, 50, 112, D. II. bl. 122, 134.

LEENARDS (Matthys), kapellaan te en welligt geboren te Veere, leefde in de vijftiende eeuw.

Hij schreef:

Sterfboeken, inhoudende voor die zieke tot de bereidinge des Doods, gekopuleerd uit der Heiliger Schrift, door den weerdigen Priester Heer Matthys Lenards saliger Memorien. Capellaen van ter Vere in Zeelant. Gedrukt te Campen in de Broederstraat by Mr. Peter Waarmetsoone, woonende in den Witten Valk. Dit boek werd in 1510 op de lijst der verbodene boeken gesteld, als behelzende leeringen strijdig met die der R. kerk.

Zie *Nederl. Sulpitius van* Jacobus Baselius, bl. 308; J. Ermerins, *Beschrijv. der stad Vere,* D. III. bl. 181, 182.

LEENDERS VAN LAVELEN (L.) gaf in 1751 te Deutekum in het licht:

Lijktranen uitgestort over de droevige dood van zijne Hoogevorstelijke Doorlugtigheid de Heere Willem IV.

Zie *Aanh. v. d. Dichtk. Cypr.* bl. 125; van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 356.

LEENDERSZ (Claes) een rederijker uit het midden der zeventiende eeuw, van wien men o. a. gedichten vindt in *Vlissings Rederyks-Lusthof.* Zijn zinspreuk was: *Soeckt naer 't eeuwigh nieuw.*

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 356.

LEENDORFF (Ahasuerus van) kolonel, wiens regiment behoorde tot de vierde brigade, gekommandeerd door den brigadier, graaf van Erbach, werd in den slag bij Senef, 11 Aug. 1674 gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II *Bijl.* bl. 6.

LEENE (Joseph van den) zoon van Joseph van den Leene en van Marie van der Soppen, werd waarschijnlijk te Brussel, den 12den Augustus 1654, geboren. Zijn vader en grootvader (Marcel van der Leene) waren ridders, heeren van Lodelinsart, Castillion en Huyseghem, Grootbailliuwen en kastelyns van Montaigle etc. Zijne moeder, die den 11den Oct. 1694 overleed, was eene dochter van David van der Soppen, ontvanger te Antwerpen, den 13den October 1657 gestorven, en van Marie van Dam, gestorven den 13den September 1615. Na den dood van zijn vader, te Seville den 10den Maart 1680, volgde hij hem in zijne heerlijkheden van Lodelinsart en van Castillion en in de post van *coûtre* (?) van Namen en thesaurier der collegiale en parochiale kerk van Walcourt in hetzelfde graafschap op. Hij was raadsheer en wapenkoning in de Nederlanden en Bourgondie. Meer dan 60 jaren nam hij deze betrekkingen met eere waar, en stierf den 16den Februarij 1742, in den ouderdom van 88 jaren.

Hij huwde den 2den October 1688 met Catharina Borrens, die den 27sten Februarij 1697, na hem twee dochters te hebben geschonken, overleed, en den 23sten Oct. van dat zelfde jaar hertrouwde hij met Catharina Françoise Martine van den Horicke, dochter van Michel van den Horicke en van Catherine Vrancx, die hem twee zonen schonk.

Hij schreef:

Le Théatre de la Noblesse du Brabant, représentant les érections des Terres, Seigneuries et noms des personnes, et des familles tîtrées, les créations des chevaleries, et octroys des marques d'honneur et de noblesse accordez par les Princes Souverains Ducs de Brabant, jusques au Roy Philippe V, à présent regnant. Divisé en trois parties, enrichies des généalogies, alliances, quartiers, épitaphes et d'autres recherches anciennes et modernes, Liège, 1705. 4o.

Zie *Théatre de la Nobl.* p. 144, 345, P. III. p. 226—228; de Vesiano, *Nob. des Pays-bas*, p. 390; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 245.

LEENEN (Paul) geboren te Luik »*Clericus Dioecesis Leodiensis*, was van 1474 tot 1476 boekdrukker te Rome, waar hij met Jean Raynard van Eningen compagnieschap sloot. Het eerste werk dat zij uitgaven was: *Lectura Antonii de Butrio super quarto Decretalium. Per Johannem Reinard et*

Paulum Leenen, Clericum leodien. dioces. rome impressarum, Anno MCCCCLXXIII. *die uero ueneris uigesima sexta mensis Augusti*, in folio maj.

Voorts gaven zij uit:

Bartholomaei Cepollae de servitutibus. Romae, Johannes Romae, Johannes Reynhart de Eynyngen, juncto Paulo Leenen Leodien. 1475. in fol.

Nicolai Perotti Rudimenta Grammatices, Romae, Joh. Raynardi una cum Paulo Leenen, Leod. dioecesis ejus consodali, 1476, in 4o.

Zie *Messager des sciences historiques*, 1847. p. 56.

LEENHEER (Jan de) in 1642 te Brussel geboren, werd door de Augustijnen aldaar onderwezen, trad in 1658 in hun klooster en legde er, den 4den September 1659, zijne gelofte af. Hij onderwees er gedurende tien jaren de lagere klassen, waarna hij in 1681 opperste van het klooster te Brussel werd. Hij stierf den 4den Februarij 1691. Hij maakte zich als Latijnsch en Nederduitsch dichter bekend door:

Theatrum Stultorum joco-serium: sive Mundus fatuus emblematicè expressus. Brux. 1669. kl. 12o.

Ook in het Vlaamsch:

Tooneel der Sotten, afbeeldende door kluchtighe, maer ghestichtighe Sinne-Spreucken, de sotheydt van de Weerelt.

Virgo Maria mystica, sub solis imagine emblematicè expressa. Opusculum votivum; vovente et votum reddente P. F. Joanne de Leenheer, z. pl. 1681. 4o.

De schrijver uit eene gevaarlijke ziekte hersteld zijnde, en zijne geneezing toeschrijvende aan de tusschenkomst der H. Maagd, bewees zijne erkentelijkheid door dat werk.

Als Latijnsch dichter is hij beneden het middelmatige, ook, volgens Witsen Geysbeek, als Nederduitsch, doch Willems acht zijn dichtmaat los en bevallig, hier en daar zelfs met eigenaardige vergelijkingen gepaard gaande.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. XVIII. p. 391; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 189; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D IV. bl. 176; Willems, *Verh. over de Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 142; *Cat.* Willems, T. II. p. 85, 86.

LEENHEER (H.) landmeter, in het midden der achttiende eeuw. Er bestaat een *kaart van alle de Gronden en Aanwassen van Essche, Cromstryen en het geheele Hollandsche Diep met een gedeelte van den Zuydwal, de Klundert, de Willemstad enz. Gecopiëerd naar de kaart van den waterbouwkundigen Bastingius* 1655, *door den Landmeter H. L.*, berustende in het *Archief van de Ambachts-Heeren van Cromstryen.*

Zie Smits en Schotel, *Beschr. van Dordr.* D. I. bl. XCIV.

LEENHOF (ARNOLD VAN) schepen van Wezel, die nog in 1713 leefde. Weleer berustte bij Mr. Johannes Mauritsz. geboren te Wezel, schepen, raad en rentmeester van 's Heeren Domeinen te Vlissingen, behalve

Vesalia, sive Civitatis Vesaliensis descriptio adornata per Hermannum Ewichium Vesaliensem, 1668, van dezen Leenhof eene *Beschrijving der stad Wezel, en de geschiedenis van derzelver wereldlijken als kerkelijken Staat van de eerste beginselen tot het jaar* 1680.

Ook vervaardigde Leenhof Nederduitsche verzen, o. a. *'t Blymoedighe Cleefsland in* 1704, *op de verovering van Gelder door de Pruisen,* 17 *Dec.* 1703. 's Gravesande maakte gebruik van deze verzen, voor zijne geschiedenis van de Synode van Wezel. Zijne zinspreuk was: *Alles uit Liefde.*

Zie Joh. Hildebr. Withof, in de *Wochentl. Duisb. Addresse und Intell. Zettel* van 1 Aug. 1752, *Num.* XXXI; 's Gravesande, *Tweeh. Ged. van de Syn. van Wezel,* bl. 97.

LEENHOF (FREDERIK VAN) werd in Augustus 1647 te Middelburg geboren, den 14den Augustus 1670 predikant bij het gezantschap van den staat te Abbeville, in 1672 te Nieuwvliet in Vlaanderen, in 1680 te Velzen en in 1681 te Zwolle. Hij had zich reeds door verschillende godgeleerde werken naam gemaakt, toen hij in 1703 te Zwolle een werkje in het licht gaf, dat aanleiding gaf tot groote twisten getiteld: *Den Hemel op aarde, of eene korte en klare beschrijving van de ware en standvastige blijdschap, zoo naar de reden als naar de H. Schrift van allerlei slag van menschen en in allerlei voorvallen.* De grondstelling in dit geschrift was, dat de ware godsdienst den mensch moet opleiden tot een rein genot van waar geluk, en in het uitzigt op zoodanig genot, tot ware en zuivere blijdschap.

Waarschijnlijk zou dit minder opmerkzaamheid verwekt hebben, indien Leenhof niet bekend ware geweest als Cartesiaansch-Voetiaan, doch nu achtten zich beide Coccejanen en Voetianen geroepen, 's mans werk naauwkeurig te beoordeelen. En vreemd genoeg, Leenhof's stelling oordeelden zij goddeloos, *Spinozistisch, Atheïstisch.* De blijdschap die hij bedoelde, was niets anders dan blinde onderwerping aan een onverbiddelijk noodlot, de leer van Spinoza.

De hoofdstelling van een zoo geruchtmakend werk was geenszins nieuw, en ook in die dagen niet vreemd, en werd in den grond ook door hen, die als bestrijders van Leenhof optraden, uitgesproken. Het was het volgende: »dat de geheele godsdienst alleen in een blijde gerustheid des gemoeds bestond, geboren wordende uit de beschouwing der eeuwige en onveranderlijke orde, welke in de natuur der dingen is, terwijl men de H. Schrift aan hen moest overlaten, die, aan inbeeldingen gewoon, zich door deze moesten laten leiden."

»Voor wie (schrijft Glasius) Leenhof's geschrift gelezen heeft, is het blijkbaar dat men in deze opgave van 's mans woorden misbruik gemaakt, en zijne meening niet naar waarheid opgegeven heeft. Men begreep hem niet, of wilde hem niet begrijpen, wat wij te meer betreuren, wanneer wij den Zwolschen leeraar bij herhaling hooren verklaren, dat hij de formulieren van eenigheid, door hem in opregtheid onderteekend, heiliglijk wilde onderhouden, alles verwerpende, wat daartegen streed, zoo als hij altijd gedaan had: en hem in zijne afscheidspredikatie hooren zeggen: »'t waren voorleden kerstijd zeven jaeren, dat er tegenpartijders zijn tegen mijn geapprobeerd boekje *den Hemel op aarde*, dat ik wensche (nu ik al 't gewoel er tegen aanschout hebbe tot nu toe), dat het nooit van mij geschreeven was, waarvan ik echter dit vrijmoedig zeggen moet, dat ik in 't zelve te schrijven een goet oogmerk heb gehad, en dat (als voor Gods aanschijn betuig ik het) mij zelven op huyden niet bewust ben, dat ik er iets in hebbe wille leeren en voortplanten, dat strekken kan tot nadeel van God en zijne waarheid, en strijden zou tegen een goeden en stigtelijken wandel. En ik verklaar mids deeze, dat ik wil leven en sterven in de ware gereformeerde leere, van mij over de 40 jaaren onderteekent, en hier (Zwolle) van den 22sten Febr. o. s. des jaars 1681 aangevangen te prediken, en dus omtrent 30 jaaren onder u geleert, verkondigt en toegepast, en zoo wij vertrouwen met veele overtuiging aan uwe conscientiën."

De eerste die hem bestreed was Florentius Bomble, eerst predikant te Zwolle, later te Amsterdam (*Brief aan van Leenhof*, 1703), hem volgde: J. Creyghton, predikant te Franeker, (*De hemel op aarde, geopend voor alle ware Christenen)*, de Dortsche predikant d'Outreiu (*Noodige aanmerkingen op een boekske, genaamt de eenige Gereformeerde Waarheid, uitgegeven door de sogenaamde Hebreën, met een narede tegen F. van Leenhof*, Dordr. 1701), M. Leydekker, hoogleeraar te Utrecht (*De ingebeelde hemel op aarde van D. F. L. verdweenen voor den waaragtigen hemel op aarde*, Utr. 1704 — *F. Leenhofs boek, strijdende tegen het Christendom en in het bijzonder tegen den Gereformeerden godsdienst ontdekt, — F. Leenhof nader ontdekt*, Amst. 1705), Petrus Hamer, predikant te Numansdorp (*Missive over den Hemel op aarde van den Heer F. van Leenhof: Met eene kleine reflexie op de zoogenaamde Hebreën. Vooraf is een Extract uit de Synodus van den Briele*, 1704. *Achter aen een Klaeg- en Twist-lied van Jesu kerke*, Dordr. 1704) en anderen, doch niemand was hem een gevaarlijker vijand dan Taco Hajo van den Honert, die hem in zeven brieven, in den tweeden druk zijner *Waaragtige Wegen* en op de Noord-Hollandsche Synode bestreed.

Hij verklaarde opentlijk: dat, wat het zakelijke aanging, er in de *Hemel op aarde* geen twintig regelen voorkwamen, die niet uit Spinoza's schriften waren ontleend, en noemde Leenhof een godverzaker.

Het ontbrak van Leenhof niet aan verdedigers, en onder deze de schrijver van *Redekunstige Aanmerkingen ter wederlegging van v. d. Honerts brief*, een boek dat inderdaad, hoe zeer zijne verdediging bedoelende, spinozistisch was, en door sommigen, schoon ten onregte, aan Leenhof zelven werd toegekend. Doch in weerwil daarvan, werd niet alleen in Holland het verkoopen zijner schriften door staatsbesluit verboden, maar hij zelve in 1708 door de Overijsselsche Synode van zijne dienst ontzet, en buiten de gemeenschap der kerke gebannen. De kerkeraad te Zwolle bekreunde zich niet aan dit besluit en liet hem in dienst; doch Leenhof achtte het zelf beter om, tot behoud van rust en vrede, van de dienst af te scheiden, en sprak den 1sten Jan. 1711 eene afscheidsrede uit, die in het volgende jaar, schoon door een ander, werd in het licht gegeven, onder den titel van *Wel doorwrogte en aanmerkelijke afscheidspredikatie*, Amst. 1712.

Leenhof zelve heeft in eene breede lijst van geschriften zijne zaak verdedigd, en ook na zijn dood (1712) bleef zijn aanhang, onder den naam van Leenhovisten of Leenhovianen bestaan, tegen wier dwalingen de Synode tot het laatst der vorige eeuw meende te moeten waken. Hij overleed te Zwolle in Nov. 1712. Zijn portret gaat in plaat uit.

Hij schreef:

J. Coccejus Godgeleerdheit verdedigt, 1684.

Keten der Bijbelsche Godgeleerdheit, Amst. 1700. 2 d. 8o.

Over de Predikatie van Salomon, Amst. 1700. 8o.

Hemel op aarde, Zwol, 1703. 8o.

Hemel op aarde opgeheldert en van onverstand gezuivert, Amst. 1704. 8o.

Zie G. F. Jenichen, *Historia Spinozismi Leenhofiani*, Lips. 1707; la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 47, 342; B. Hunnius, *Zeeuwsche Buise*, bl 70; F. Leenh., *Afscheidspredik.* bl. 29, 30; van Einem, *Kerk. Geschied. der XVIII eeuw*, D. III. bl. 596; *Overijss. Alm.* 1854. bl. 261, 262; Ypey, *Kerk. Gesch. der XVIII eeuw*, D. I. bl. 83, D. VII. bl. 388; Ypey en Dermout, *Gesch. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 240; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied. inzonderheid in Nederland*, D. V. bl. 365, 374, 375; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w ; Arrenberg, *Naamreg. v Boek.* Mourik en Noordbeek, *Naamrol van godgel. Schrijv.*; Muller *Cat. van Portr.*

LEENSVELT (Jan Cornelis) deed in de Hooglandsche kerk te Leyden een glas stellen, hebbende *een brandend hart* met de letters I. H. S. en verder dit devies:

„Laat ons bij Jesum Christum blijven,
„Al ist dat die geleerden kijven."

Dit glas werd, op bevel van den gerechte dier stad van 17 Nov. 1626, weg genomen, Leensvelt te huis gezonden, en de open plaats met wit glas toegestopt.

Zie *Nav.* D. III. (Bijblad) bl. XXXV.

LEEPE (JAN ANTHONIUS VAN DER) werd in 1664 te Brugge geboren, waar zijn vader, raad in de rekenkamer te Brussel, zich om de oorlogsrampen te ontwijken, had neêrgezet, Hij ontving een opvoeding overeenkomstig zijnen staat, werd in 1713 raad en in 1716 schepen zijner geboortestad, en later door den keizer tot controleur-generaal en opperjagermeester van Vlaanderen benoemd. Hij had verdiensten in het schilderen van landschappen en zeegevechten. Voor de figuren bediende hij zich van het penseel van Marcus van Duvenede en anderen. Hij overleed den 17 Maart 1718.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 165.

LEERIUS (J.) leefde in de laatste helft der achttiende eeuw en schreef:

De Amerikaan, of de edelmoedige Vijand, Treursp. Alom te bek. 1777. kl. 8o. 2e dr. Rotterd. z. j. kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leyd.*, D. I. *b.* bl. 133.

LEERSUM (HENDRICUS PETRUS VAN) geboren te Eindhoven den 9 December 1763, werd reeds den 10 April 1786, dus op den nog jeugdigen leeftijd van drie en twintig jaren, tot burgemeester van zijne geboorteplaats benoemd. De toenmalige tijdsomstandigheden noopten hem al spoedig die betrekking neder te leggen, nogtans bleef hij tot den 17 April 1846, en alzoo gedurende zestig jaren, lid van het stedelijk bestuur, en bewees als zoodanig aan de stad zijner inwoning menigvuldige en gewigtige diensten. Den 16 October 1794 door de Fransche republiek aangesteld tot directeur van het postkantoor te Eindhoven, werd hij door de verschillende zich toen zoo plotseling opvolgende staatsbesturen bevestigd, totdat hij op zijn verzoek in 1844 eervol werd ontslagen. Hij stierf in 1854.

Zie *Algemeen Handelsblad* van 11 Januarij 1854.

LEEU (GERARD). Wij weten alleen dat deze in het laatst der vijftiende eeuw als boekdrukker een grooten naam verwierf. Hij vestigde zich als zoodanig in 1477 te Gouda, doch vertrok tegen het einde van 1484 naar Antwerpen, waar hij tegen het einde van het jaar 1493 stierf.

Hij gaf uit:

Die Passionale, ofte der Heylighen Legende. Aan het einde: *Bi der gracien Gods is hier voleyndt dat Winterstic van den Passionael bi my Gheraert Leeu ter Goude in Hollant, Anno Dom.* 1478. fol.

Hier begint die Cronike ofte die Historie van Hollant, van Zeelant, van Vrieslandt, ende van den Sticht van Utrecht. Aan het einde: *Dit boec is voleynt by my Gheraert Leeu, ter Goude in Hollant, anno* 1478. fol.

Die Spieghel van Sassen, ofte dat boeck der keyzerlike Rechten. Volmaect ter Goude in Hollant by Gheraert Leeu den XXsten *dach in aprille* 1479, fol.

Historien van troyen als si bescreven is bi den rechter Guidonem van der Columnen. Geprent ter Goude in Hollant by Gheraert Leeu, 1479. fol.

Dat loeflicken leven van den Echten Staet, Goude, Gheraert Leeu, 1479. 4o.

Den Passionale, ofte gulde Legende der H. Vaderen. Aan het einde: *Voleynt ter Goude in Hollant,* Anno 1480, bij Gerard Leeu.

Dat Leven der Heyligher Vaderen die in den Woestyne geleeft hebben. Aan het einde: *Volmaect ter Goude in Hollant by mi Gheraert Leeu* 1480 *op Sinte Barbaren avont,* fol.

Une lettre d'indulgence du 19 *Mai de l'an* 1480.

Dyalogus Creaturarum moralizatus, per Gerhardum Leeu in oppido Goudensi, 1481. fol. fig.

Die Gesten, of Geschiedenisse van Romen, Gouda, bij Gheraert Leeu, 1481. m. houtsneepl. fol.

Die Spiegel van Sassen, ofte dat boec der keyzers rechten. volmaeckt ter Goude in Hollant by Gheraert Leeu, 1482. 4o.

Dialogue des Créatures, plein (de) joyeuses fables et profitables pour la doctrine de l'homme par Gérard Lyon. Imprimé en la ville de Gauwe en Hollande, 1483. fol. fig.

Die History van Reinaert de Vos. Gheprent ter Goude in Hollant by Gheraert Leeu, 4o.

Een Quodlibet, ofte Leeringe van de Broederscap van Onser Vrouwe van Hoedt, Gouda, 1484. 8o. z. n. v. d.

Oudt Byen-Boek, en Hostiensis van de 7 Sacramenten, Gouda, 1484. fol. fig. z. n v. d.

Het boeck van de Seven Sacramenten. Voleynt ter Goude in Hol'ant by Gheraert Leeu, den XIXden *dach in Junio* 1484 fol. fig.

Hillebrandi Goffredi Statuta Episcoporum Ultrajectinorum. Goudae apud Gerardum de Leeuw, 1484. 4o. Aan het einde: *Statuta provincialia et synodalia Trajectens. laboriose collecta ad laudem Dei. Completa sunt arte impressoria sub anno Dui* M.CCCC LXXIV *in festo sancti Odulphi per Gerardum Leeu.*

Van Marien Rosen Cranskken een suveryc boexken. Ter Goude in Hollant, by Geraert Leeu, 1484. gr. 8o.

Libellus de odo confitendi et poenitandi. Per me Gerardum Leeu in mercuriali oppido, Antv. 28 Jan. 1485. 4o.

Moralisatus Catho. cum elegantissimo commento. Aan het einde: *Hic finem aspice Cathonis viri moralissimi. Et in*

via morum sane gravissimi cum commento patris Roberli de evromodio monachi Clarevallis. Tam verborum ornatu limato: tamque sentenciarum gravitate preclaro: ut ex jovis cerebro videatur emanatum Impressum in oppido mercuriali Antv.: per me Gerardum Leeu: prima die Marcii anni dui nostri M. CCCC. LXXXV, 4o.

Fabulen van Esopus, gheprent Antw. 1485. z. n. v. d.

Johannis de Garlandiâ Metricus de Verbis Deponentalibus libellus cum Commento. Impr. Antv. Et Composita verborum cum Commento, magno satis labore bene ac diligenter correcta. Qui vero hujus rei veritatem scire percupiat, exemplar multis vicitus ante impressum cum hac praesenti videat, et plane hoc exemplar perfectium, aliud vero incorrectum comperiet. Completum Antwerpiae per me Gerardum Leeu. Anno dui M. CCCC. LXXXIV. *undecima die mensis Jan.* 4o.

Vocabulorum Gemmula. Aan het einde: *Finem hic accepit Vocabulor. Gemmula cum addito diligenter emendatum.... in .... oppido Antwerpiensi.... impressa per me Gerardum Leeu die* XVIII *Augusti. Anni* LXXXVI, 4o.

Dialogus Creaturarum appellatus, jocundis fabulis plenus. Antv. apud G. Leeu 1486, *cum fig. ligneis,* folio.

Epistolare et Euangeliare per totum annum. Et Hymni. Impressum Antv. per Gerardum Leeu, 1487. 4o.

Het boeck van den leven ons Heeren Jesu Christi gheprent te Antwerpen by Gerard Leeuw, Antw. 1487. fol. fig.

Textus Alexandri cum sententiis et constructionibus. Sic finitur Expositio Doctrinalis Alexandri (de Villa Novâ) *impressa per me Gerardum Leeu, mensis Junii die vicesima quinta anni Incarnationis dui nostri* M. CCCC. LXXXVII, Antverp. 1487. 4o.

Van die gheestelike kintischeyt ihezu ghemoraliseeret. En van der iacht der minnen tusschen die devote innighe ziele ende dat dierken ihus. Gheprent tot antwerpen bi my Gheraert Leeu, 1488. 12o.

Quadragesimale et Adventuale de arte moriendi, quod morticellarium aureum nuncupatur. Impressum per me Gerardum Leeu in mercuriali oppido Antv. A. Dni, M. CCCC. LXXXVIII, XX Febr. 4o.

Francisci Nigri ars Epistolandi, Per Gerardum Leeu, Antv. 1489. 4o.

Probae Falconiae Centony Virgilii, Antv. 1489. 4o.

Historia de Calumniale novercali. Per Gerardum Leeu VI die Novemb. 1490, Antv. 1490. 4o.

Dialogus de sene et juvene de amore disputantibus. Per me Gerardum Leeu, quarto die Julii 1491, Antv. 1591.

S. Bernardus Souter tot onser lieven vrouwen Maria, Antv. 1491. 12o.

Het Boeck van de Dochteren van Syon, gheprent en vol-

eyndet te Antwerpen by Gheraert Leeu in het jaar ons Heeren 1492, 4o. fig.

Corona mystica B. Mariae, Antv. 1492. 12o.

Here ben endyd the Chronycles of the Reame of England with their apperteignaunces. Emprentyd in the Duchye of Braband in the town of Andewarpe in the yere of our Lord M. CCCC. XCIII, *by maistir Gerard de Leeuw a man of grete wysedom in all manner of Runyng (lernyng) which nowe is come from lyfe unto the death which is grete harme for many a poore man in whos soule Godt almyghty for hys hyg grace hav mercy Amen*, 1493. fol.

The History of the knight Jason, by Ger. Leeu, Antv. 1480. fol.

Proeven zijner persen, zoo te Gouda als te Antwerpen, zijn door J. W. Holtrop gegeven in zijne *Monum. Typograph, des Pays-Bas au XV S.*

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 283; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 283; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 353; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 166; Lambinet, *Rech.* p. 415, 246, 416, 428, 429; van Wijn, *Avondst.* D. I. bl. 360. J. Visser, *Naaml.* bl. 6. *Cat. raiss. de Crev.* T. V. p. 47. *Cat.* de Santander, No. 1497, 3836. Santander, *Dict. Bibl.* T. III. p. 650. Panzer, *Ann Typogr.* T. I. Freytag, *Anal.* p. 406; *Cat.* J. Koning, D. II. bl. 8, 9, 11, *Bibl.* Hultman, p. 21, No. 97. *Bibl.* Hulthem, (Index) *Cat.* Nieuwenhuijzen, p. 67. *Cat.* van Oosten de Bruijn, p. 67; *Cat.* Hoeufft, p. 12. J. W. Holtrop, *Mon. Typ.* etc. Table 22, 52—54, 57, 58.

LEEUW (Baltus de) was rademaker der stad Utrecht en een der eersten, die de muren van het kasteel Vreeburg aldaar afbrak.

Zie *Nav.* D. IV. bl. 256.

LEEUW (Izaack de) werd den 21sten Mei 1740 te Utrecht geboren, studeerde aldaar, en werd achtereenvolgens predikant te Garderen (1765), te IJsselmonde (1765), te Tiel (1771) en te Rotterdam (1772), waar hij reeds den 3den September 1775 overleed. Hij was een zeer geleerd theologant, waarvan proeven voorkomen in de *Opuscula Societatis, cui tessara: Tendimus ad idem* (Traj. ad Rhen. 1778—1782.) zoo als:

Observatio critica circa Vav Paragogicum in vocibus ...... Gen. I: 24 *et similibus itemque in voce* Ps. CXIV: 8.

Observationes criticae in Ps. CVIII: 2, Coll. Ps. LVII: 9 et Gal. IV: 25.

Disquisitio de Νάρδῳ πιςικῇ ad Marc. XIV: 3 et Joh. XII: 3.

Disquisitio, qua locus 1 Tim. II: 8—14 *exponitur.*

Expositio loci 1 Tim. II: 15.

Disquisitio de Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ.

Disquisitio de decreto concilii Apostolici. Act. XV: 20, 29.

Dissertatio de lege divina cordibus inscripta.
Disquisitio de natura illius mentis actus, quem vocant Judicium.
Disquisitio de Dei imagine, quousque in homine extendat.
Disquisitio de Pauli ratiocinio ad Rom. VII: 1—6.
Observationes ad locum, II Petr. II: 1.
Biddags-leer over Hebr. II: 3 *en* 8.
Zijn kanselarbeid was bij onze vaderen eene geliefde lectuur. Een jaar na zijn overlijden verscheen er van hem: *Nagelatene Leerredenen over de zes eerste verzen van den Brief van den Apostel Judas,* (Amst. 8o.), van welke in 1681 de zesde druk, onder den titel van *Het Geloof in deszelfs aard en vrucht verklaard in eenige Leerredenen* verscheen. Hij was lid van het taal en dichtkundig genootschap *Dulces ante omnia Musae.*

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1777. bl. 179; Glasius, *Godgel. Ned.* Arrenberg, *Naamr.*

LEEUW (Adriaan) tooneeldichter uit het midden der zeventiende eeuw, schreef:
Kosroes, trsp., Amst. 1656.
Leo Armenius, trsp., ald. 1659.
De Toreres Carce, trsp., met kunst- en vliegwerk, ald. 1690.
Het Huwelik van Niet, klsp. derde druk, overz. en verm. ald. 1671.
Broershert, klsp. ald. 1668.
Klucht van Pyramus en Thesbe, ofte boertig trsp. ald. 1669.
De Liefdendokter, klsp. (uit het Fransch van Moli, 2de dr. ald. 1680. met platen, waaronder gekleurde.
Zijn portret staat voor den *Kosroes.*

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 176; *Cat. der Tooneelsp. van J. van der Marck,* No. 1162; *Cat. der Bibl. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 133.

LEEUW (C. de) dichter uit het midden der zeventiende eeuw, gaf in 1649 te Amsterdam in 8o. *Christlycke plichtrymen.* Waarschijnlijk is hij de »oude vriendt en eertyts in syn jeugd mededichter" van D. R. Camphuizen, wiens *Loff-zangen* voorkomen o. a. achter de uitgave van diens Psalmen, Amst. Th. Fonteijn, 1461. 12o. Hij was ook een beoefenaar der muzijk en verbeterde o. a. de muzijk van Camphuizen's psalmen.
Uytbreydingh over de Psalmen Davids, geheel op Musycknoten en een Bovensanghs Sleutel gestelt, door *Corn. de Leeuw,* Amst. B. Isz. Smit, 1662. kl. 8o. en van *Urania, of Hemelsangh zijnde het eerste deel van Bellerophon of lust tot wijsheyt,* door D. P. Pers, Amst. 1614. 4o. 1656, 1662. 8o. (aan Cats opgedragen).
Ook heeft men:

Fredrik Duym, *De Psalmen van David, gevolgt de Fransche Dichtmaate van Cl. Marot en Th. Beza. En den toon van P. Dathenus. Op den Sleutel Corn. de Leeuw*, enz. Amst. 1747. kl. 8o.

Ook zijn de Psalmen van Jac. Clercquius (Amst. 1664. kl. 8o.) die van D. A. v(an) DD(isselburg), (Delft, 1666. kl. 8o.) van Petrus Dathenus (Amst. 1753. 8o.) op dien sleutel gezet.

Zie Muller, *Cat. eener uit. zeldz Verz. van Holl. Bijb.* enz. Schotel, *Geschied-, Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 112.

LEEUW (Jan de) werd in 1660 te 's Gravenhage geboren, en maakte zich als graveur bekend. Men meent dat hij niets dan portretten heeft gemaakt. Bekend zijn die, welke hij met Jan Lamsveld voor de *Levensgeschiedenis van Lodewijk XIV* door M. le Vassor, vervaardigde.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III. bl. 166.

LEEUW (Simon de) zoon van Adam de Leeuw en van Margaretha van Saanen, werd den 13den December 1731 te Leijden geboren, ontving aldaar het onderwijs van den rector Henricus Snakenburg aan de Latijnsche school, en hoorde vervolgens de lessen van Tiberius Hemsterhuis, Franc. van Oudendorp en Conradus Ruckers aan de hoogeschool. Den 17den Jan. 1757 werd hij conrector te Amersfoort, doch hij vertrok reeds in hetzelfde jaar naar Dordrecht en van daar in Junij 1759 naar Leijden. Den 12den van Oogstmaand 1766 werd hij tot rector te Leyden beroepen, en den 23sten van Wijnmaand hield hij er zijn intrée-rede, *De Caesare Augusto, optimo Musagete*, op stadskosten uitgegeven. Bij gelegenheid dat de Zuid-Hollandsche Synode aldaar bijeenkwam, hetgeen slechts om de 22 jaren geschiedde. (Den 8sten van Hooimaand 1767) hield hij eene redevoering *de litterarum instauratione ad sacrorum emendationem viam muniente*. In 1769 werd hij tot rector en *litterarum Praelector publicus* te 's Hage beroepen, en hield eene inaugurele oratie *de scholis publicis tam morum quam litterarum officinis* en opende kort daarna zijne wekelijksche voorlezingen, ter verklaring van L. Annaei Flori *Rerum Romanarum Epitome* met eene redevoering *over het nut en vermaak der geschiedenissen*. Hij overleed te 's Hage, den 28sten van Hooimaand 1813, in den ouderdom van 82 jaren.

Zie J. Heringa, in *Konst- en Letterb.* 1813. Schotel, *Ill. School te Dordr.* bl. 163.

LEEUW (F. W. van der) werd geboren te Stevenswaard en opgevoed, aldaar door den heer de Schorsin in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen, en genoot te Gro-

ningen het geneeskundig onderwijs van de hoogleeraren Driessen, Forsten Verschuir en Munniks. In 1783 verdedigde hij, onder het voorzitterschap van den hoogleeraar Munniks, eene *Dissertatio Chemico Physiologica de bilis indole ejusque in Chylificatione utilitate,* en anderhalf jaar later, werd hij tot den graad van doctor verheven, na eene openbare verdediging van eenige *Positiones Academico- Chirurgiae de ossium vulneratorum et fractorum consolidatione.* Niet lang na deze bevordering, bood hem de oudraad der stad Dordrecht den post van *Lector Anat. Chirurg. et Artis Obstetr.*, aan, aan welke roeping hij voldeed, dezelve, op den 5den Nov. 1785, aanvaardende, met eene plegtige redevoering *de utilitate, quae in intellectum et mores philosophi Anatomes cultoris redundat.*

Van toen af begon hij meer bepaald werkzaam te zijn, om zijne, op de hoogeschool verkregene kundigheden, ook aan anderen mede te deelen, en het gelukte hem bijzonder, door eene aan hem eigene bevattelijke en aangename wijze van voordragt, de harten zijner leerlingen in te nemen, en hen bekend te maken, zoo wel met de anatomische als physiologische voorbereidende wetenschappen. De tijd, die hem van zijne post en zijne drukke praktijk overbleef, besteedde hij met het houden van physiologische voorlezingen voor eenige onderzoekende toehoorders en het vermeerderen zijner verzameling van anatomische praeparaten. Het kon niet missen, of een doortastend en werkzaam man, gelijk hij was, moest door de steeds toenemende verlichting, welke in de pneumatische chemie, na de ontdekkingen van Priestley, Ingenhousz en anderen, doch allerbijzonderst door die van den onsterfelijken Lavoisier, begon plaats te hebben, aangezet worden om ook hierin, zooveel de tijd hem toeliet, onderzoek te doen en het zijne toe te brengen tot uitbreiding der wetenschap, welke een geheel nieuwe gedaante gekregen had. Hieraan is het toe te schrijven, dat hij, reeds in het jaar 1790, uit het Engelsch in het Nederduitsch vertaald heeft, de fraaije verhandeling van Eduard Goodwijn, *over het verband tusschen het leven en de ademhaling.* waardoor hij aanleiding heeft gegeven dat andere geleerden dit stuk verder doordacht, opzettelijk onderzocht en bepaald hebben. Van dien tijd af, begon in hem de lust meer openbaar te worden om ook over de nieuwe scheikunde praktikale voorlezingen te houden; dan, zijne steeds toenemende praktijk en bijzondere omstandigheden beletteden hem dit, totdat hij eindelijk in den winter van 1798 hiermede een aanvang maakte, na zich uit de fabriek van den heer Onder de Wyngaart Canzius, te Delft, de beste en fraaiste werktuigen te hebben aangeschaft.

In eene hervatte cursus van drie volgende winters behandelde hij uitvoerig al de bekende eigenschappen der verschillende gaz-soorten, de calorimetrie, de endiometrie, de zamenstelling

en ontbinding van het water en de gazometrie. Van zijnen letterkundigen arbeid zijn, behalve eenige zonder zijnen naam uitgegeven stukjes in periodieke schriften en werken van geleerde genootschappen, bekend, zijne door het geneeskundig genootschap *Servandis Civibus* met zilver en goud bekroonde verhandelingen *over de vergiften* (die door hem reeds als student te Groningen geschreven is), en *in hoe verre men bij gebrek van de Apotheek met kelder en keuken de vereischte geneesmiddelen ook tegen de zwaarste ziektens en kwaalen, zo in als uitwendig zou kunnen bekomen, mits uitzonderende kina, kwik, opium, staal, delfzúúren, rhabarber en ipecacoinha.*

Hij overleed te Dordrecht den 16 Julij 1801.

Zie J. Bodel, in *Konst- en Letterb.* 1801, No. 27; Schotel, *Ill. School*, bl. 137.

LEEUW (WILLEM DE of VAN DER), een beroemd Vlaamsch graveur, die volgens den een in 1601, volgens anderen in 1602, 1603, of 1610 te Antwerpen geboren werd. Hij had Pieter Soutman tot leermeester en in zijne voortbrengselen groote stoutheid en vrijheid van hand Zijne kunst, meest naar Rembrandt, Livens, Nieulant en anderen, is zeer gezocht en uiterst zeldzaam. Bij Nagler worden 21 en bij le Blanc 23 stuks gravuren van hem beschreven. Kramm zag eene prent van hem geheel in den geest van Rembrandt, half geëtst en half met de burins gesneden, voorstellende *Tobias in zijne woning*, met nog eene figuur er bij. Hij stierf omstreeks 1665.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. III bl. 165; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunstsch.*, D. III. bl. 960.

LEEUW (SEBASTIAAN VAN DER) werd te Dordrecht geboren, oefende zich in de schilderkunst onder Jacob Gerritse Cuip, en was geen onverdienstelijk schilder van koeijen en ander veldvee. Later zeide hij de kunst vaarwel, daar hij tot opzigter over de branderijen te Dordrecht werd aangesteld.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 961.

LEEUW (GABRIEL VAN DER), ook wel de Leuwe genoemd, werd in 1643 te Dordrecht geboren. Zijn vader, Sebastiaan van der Leeuw, was zijn leermeester. Hij streefde zijn vader weldra vooruit, vestigde zich te Amsterdam, huwde daar met de zuster van den kunstschilder David van der Plaats, en begaf zich naar Italië, Frankrijk en Spanje, en vertoefde veertien jaren te Lyon, Parijs, Madrid, Rome en (zeven jaren) te Napels. Daar zijne kunst meer toejuiching buiten 's lands dan in zijn vaderland vond, besloot hij andermaal naar Italië te reizen, kwam te Dordrecht om afscheid van zijne bejaarde moeder te nemen en stierf er in 1688.

Er bestaan van dezen meester eenige geëtste prentjes, o. a. in den stijl van Castiglione en H. Roos.

Ofschoon goed geordonnanceerd, zoo laat, volgens Kramm, de uitvoering, wat de geestige behandeling der hollandsche etsnaald, in het vak van Stalvee betreft, toch veel te wenschen over. Nagler en le Blanc vermelden 25 stuks zijner gravuren.

Zie Houbraken, *Lev. der Sch.* D. III. bl. 179, 180, 181. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 165; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 961.

LEEUW (Pieter van der), broeder van bovengemelde en van Sebastiaan, werd volgens sommigen in 1644 te Dordrecht geboren, en bleef rustig in zijne geboortestad dezelfde kunst als zijn vader en broeder beoefenen. Hij vormde zich, zoo veel mogelijk naar den smaak van Adriaan van de Velde, van wien hij een landschap bezat, dat hij bestendig raadpleegde. Zijn schilderstukjes zijn zeer gezocht. In 1669 werd hij lid van het Dortsche kunstgenootschap.

Men wil dat hij in 1676 een der bestuurders was en in 1705 zou gestorven zijn.

Zie Houbraken, *Lev. der Sch.* D. III. bl. 180, 181; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. III. bl. 164.

LEEUW (Cornelis van der) te Stevenswaard geboren, werd in 1785 proponent en in Sept. 1785 predikant te Zonnêmaire, in 1788 te Brouwershaven, in 1791 te Hoorn, in 1804 te Utrecht, waar hij overleed den 23sten Maart 1825, oud ruim 64 jaren, schreef:

Overdenkingen over den aard, de bewaring en uitbreiding van het Evangelie vóór de geboorte van Christus, Utr. 1803. 6 st. gr. 8o.

LEEUWARDEN, (Pieter van), was in 1504 overste, gelijk zijn broeder, en kapitein van een der oorlogschepen, welke graaf Filips te Hoorn, Enkhuizen en Edam uitrustte tot bescherming van de Zuiderzee tegen de Gelderschen, die jaren lang in hun strijd tegen Holland de zee onveilig maakten en jagt op de binnenkomende schepen maakten.

Zie Gouthoeven, *Kronyk*, bl. 567; Velius, *Hoorn*, 4e dr. bl. 168; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV, bl. 306, 322, 324; Eekhoff, *Gesch. van Friesland*, 140.

LEEUWAARDEN (Nicolaas Simon van) of Leeuwarden, in 1648 waarschijnlijk te Amsterdam geboren, was de moederlijke grootvader van den verdienstelijken dichter N. S. van Winter. Hij gaf daar op één en zeventig jarigen leeftijd in het licht een dichtbundeltje, getiteld: *Des Godsdienstigen Christens Zielsverlustiging, ofte verscheyde geestelyke gezangen.*

Slaande op de Oeffening van de geestelyke godsdienst der Christenen; t' zamengestelt door N. S. v. L. (Amst. 1719. 1721, 8o.), kerkelijk goedgekeurd en met gedichten van Isaak Dusart, Joannes Hancock, Joan Lubecx en Dr. Willinck versierd. Ook verschenen van hem *Gezangen* en een breedsprakig gedicht vóór d'Outrein's *Rozendaalsche Vermakelijkheden*, Amst. 1718.

Van zijne godgeleerde kennis heeft hij de volgende proeven gegeven, die dikwerf herdrukt zijn:

De verloren Zondaar gezogt en gezaligt, Amst. 1730. 12o.

De Wedergeboren Christus. De werking des H. Geest en het onderscheid tusschen Wet en Euangelium, aldaar, 1731. 12o.

Natuur en praktyk des Geloofs, ald. 1720. 12o.

Godsdienstige Christen in zijn Eenzaamheid, ald. 1743. 8o.

De bekommerde Christen, Amst. 1746. 8o.

De godsdienstige Christen, 's Hage, 1746. 3 d. 4de dr. 8o.

De bevestigde Christen, 's Hage, 1756, 4de dr. 8o.

De Godvreezende Zeeman, Amst. 1761. 8o. In 1815 ald. met den titel van *De Godvreezende Zeeman of nieuwe Christelijke Zeevaart*, in 8o. herdrukt.

C. Boers deelt in zijn *Handboek voor jonge Predikanten*, bl. 88, de volgende bijzonderheid van dezen van Leeuwaarden mede: »Wanneer hij in den bijbel las, dat Jezus in de wereld was gekomen, om Nicolaas Simon van Leeuwarden zalig te maken, dit bij hem nog altoos eenigen twijfel zou kunnen overlaten, daar een anderen N. S. van Leeuwarden had kunnen worden bedoeld; maar dat, daar de bijbel verzekert, dat Jezus verschenen was om zondaars te zaligen, en hij niet kon twijfelen of hij een zondaar was, nu alle bedenkingen geheel waren afgesneden."

Zie Witsen Geijsbeck, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 177. Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 244; Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godg Schr*; *Nav.* D. IX bl. 134, 276, 350; Schotel, *Gesch. Letter- en Oudh. Avondst.* bl. 74; *Cat.* van der Aa, bl. 104; *Cat.* L. G. Visscher, bl 68; *Cat.* de Greve, bl. 258; *Navorscher* 1859, bl. 276.

LEEUWAARDEN (SIMON VAN), neef van den gemelden, plaatste een dichtstuk vóór diens *Zielsverlustiging*.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Ned. Dicht.* bl. 59.

LEEUWAERDEN (M. VAN), een beoefenaar der Hollandsche taal- en letterkunde in het laatst der vorige eeuw, van wien o. a. in het eerste deel der *Werken der Maatsch. van Ned. Letterk.* voorkomt een *Brief aan Mr. B. Huydecoper over het gebruik van den Ablativus absolutus in onze taale.*

LEEUWAERDEN (J. VAN), even als M. v. Leeuwaerden een beoefenaar onzer taal- en letterkunde, van wien in het

aangehaalde werk een *Nae-bericht betreffende het geschil over den Ablat. Absol.* voorkomt.

Hiertegen schreef C. Nozeman een *Bericht* wegens *eenige Aenmerkingen der Heeren M. en J. van Leeuwaerden, tot verdediging van den Nomin. absol.* t. a. p.

LEEUWARDEN (VAN), een Fries, diende onder Graaf Willem Lodewijk, in het leger van prins Maurits, en was als kapitein bij het beleg van Steenwijk.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl 306, 336.

LEEUWEN (GERRIT VAN), van Amsterdam, gezagvoerder van het bij de Nederlandsche oorlogsschepen behoorende behoefteschip: *de Groote St. Paulus.* In 1693 door een Fransch oorlogsschip vervolgd, deed hij zijn uiterste best, om, daar hij onmogelijk te Cadix kon binnenloopen, het door de straat van Gibraltar te ontkomen. Doch de togt derwaarts door drie andere vijandelijke schepen afgesneden wordende, zette van Leeuwen zijn schip drie mijlen beneden Cadix op strand, waar het sterk door de Franschen beschoten werd. Geen kans ziende het rijk beladen schip te behouden, en het niet aan den vijand willende overgeven, stak de kloeke schipper zelf den brand in zijne bodem, welke, door de 56,000 ponden buskruid, die zich daarin bevonden, met donderend geweld opsprong, terwijl het hem en de zijnen gelukte, zich met eene sloep aan wal te redden.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew* D. I. bl. 425, 426.

LEEUWEN (BALTHASAR VAN), beroemd advokaat te 'sHage in het begin der zeventiende eeuw, van wien men onderscheidene advyzen vindt in de *Cons. der Holl. regtsgeb.*

Zie Mr. H. Vollenhoven, *Broeders Gevangenisse.* bl. 141.

LEEUWEN (CATHARINA VAN DER HEY geb. VAN), Zie HEY (CATHARINA VAN DER).

LEEUWEN (CORNELIS VAN), ouderling der Herv. gemeente te Antwerpen, van wien Petrus Dathenus melding maakt, en een brief aan Petrus Sichemius, predikant te Purmerende (Amst. 2 kal. Sept. 1578) als schrijver van een verhaal, nopens den toestand der herv. gemeente te Antwerpen.

Zie Kist en Roynaards, *Arch. voor Kerk. Gesch inzond. in Ned.* D. VIII. bl. 450.

LEEUWEN (BOETSELAAR VAN), was een der dapperen, die zich als kolonel in het beleg van Grave, 1674, onderscheidden.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. IV. bl. 190.

LEEUWEN (DIDERIK VAN LEYDEN VAN), geboren in den Briel, den 6den December 1618, burgemeester van Leyden, wiens

gewigtig schrijven aan den pensionaris Burgersdijck in 1672, het gevolg had, dat ook Amsterdam toestemde, om met den koning van Frankrijk te handelen. In Mei 1678 werd hij als buitengewoon gezant naar Engeland gezonden, om over den vrede te handelen, en in 1679 wederom om de onlusten tusschen den koning en het parlement te helpen bijleggen. Hij was er nog in December 1680 en stierf 1682.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 56, 480, D. XV. bl. 480; *Négoc. du Comte d'Avaux*, T. I. p. 104, Temple, *Memor.* bl. 495, 602; *Holl. Merc.* 1678. bl. 115–121; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 85; Groen, *Archives*, Tom. V. Serie 2.

LEEUWEN (Mr. DIRK VAN), zoon van Mr. Adriaan van Leeuwen, pensionaris van Delft, in 1591 mede als lid van den hoogen raad gecommitteerd, »omme te samen in besoigne te treden op de saecken van de kercken, ende sulcx te resumeren 't concept van de kerkenordeninghe."

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IX. bl. 191; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. I. bl. 631, 632; Klein, *Gesch. der Holl. Staatsreg.* D. I. bl. 339; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. III. bl. 329; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1482.

LEEUWEN (GERRIT JOHAN VAN), beroemd bloem- en fruitschilder, werd den 29sten Junij 1756 te Arnhem geboren, en genoot het onderwijs van W. Hendriks te Haarlem, zette zich in zijne geboorteplaats neder, en maakte aldaar door het bestuderen der natuur, groote vorderingen in zijn vak. Zijne schilderijen en teekeningen waren zeer gezocht, en versieren nog de kabinetten en portefeuilles der kunstliefhebbers. Hij overleed den 28sten April 1825. Nog in hetzelfde jaar werd zijne kunstnalatenschap verkocht. Twee kapitale bloem- en fruitstukken golden *f* 1740, en anderen meer dan *f* 400. In 1828 betaalde men op de verkooping van Cornelis Buijs voor 2 zijner bloem- en fruitteekeningen *f* 250. Van Leeuwen was rentmeester der stads-vicariën te Arnhem, lid der koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, en ettelijke jaren medebestuurder van het Antwerpsche teekengenootschap.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl en Vl. Schild.* D. III. bl. 168; *Aanh. op het Woordenb. van Nieuwenhuis.*

LEEUWEN (GYSBERT VAN), dichter in het midden der achttiende eeuw. Men vindt van hem een *Grafschrift* in de *Dichtk. Lauwerbl.* D. IV. bl. 212.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Ned. Dicht.* bl. 59.

LEEUWEN (GYSBERT VAN), te Amsterdam geboren, werd in 1760 predikant bij de Remonstrantsche broederschap, in 1761 te Amersfoort, in 1771 te Woerden, in 1778 te Waddingsveen. Hij moest in 1787 om de bewegingen, zijne

plaats en dienst verlaten, en vertrok buiten 's lands. In de eerste jaren gaf de broederschap hem het Emeritus-tractement in de hoop van zijne dienst weder te zullen genieten, maar hij bleef buiten dienst, en overleed in 1806.

Zie Tideman, *de Rem. Broed* bl. 126, 193, 374, 263.

LEEUWEN (Mr. G. VAN) schreef:

Dissertatio Oecon.-polit.-jurid. de effectu Juris Dominii agrorum magis minusve circumscripti in populorum et patriam Agriculturam, Traj. ad Rhem. 1817. 8o.

Staathuishoudkundige Verhandeling over den invloed eener mindere of meerdere beperking des grond-eigendoms op den landbouw der volkeren toegepast op ons vaderland, uit het Latijn, Amst. 1818. gr. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. II. bl. 459.

LEEUWEN (GERBRAND VAN), werd den 9den September 1643 te Boskoop, waar zijn vader, Cornelis, het leeraarambt bekleedde, geboren, door zijn vader in de voorbereidende wetenschappen onderwezen, en hoorde vervolgens te Leijden de lessen van Heidanus, Coccejus en Hoornbeek. Op twintigjarigen leeftijd was hij reeds proponent, en in 1665 predikant bij de Hervormden te Velzen. In 1675 vertrok hij naar Amersfoort, in 1678 naar Haarlem, en in 1681 naar Amsterdam. Terwijl hij daar was, nam de regering een besluit, om aan het athenaeum aldaar ook een hoogleeraar in de godgeleerdheid te benoemen, en daartoe van Leeuwen te kiezen. Hij aanvaardde deze taak met eene *Oratio de perpetuo Ecclesiae doctrina Mosi, fundamento eorum, quae deinde tradita sunt*, Amst. 1686. Zoo wel het professoraat als het leeraarambt, werd door hem met lof bekleed, tot dat hij in 1702 van het houden der openbare lessen werd ontslagen.

Hij huwde in 1669 met 1° Catharina van Cöllen, die hem vier zonen en drie dochters schonk, die allen voor hem stierven, uitgenomen eene dochter Elisabeth, die huwde met Daniel Nys; 2° in 1696 Jacoba Balde, weduwe van Jan van Flamerdingen, doctor in de geneeskunde en ridder van S. Marcus, en overleed den 11 Mei 1721 in den ouderdom van 78 jaren. Van Leeuwen was een zeer verdienstelijk godgeleerde, en maakte zich vooral als bijbeluitlegger bekend. Hij schreef:

Muyderbergs herbouwde Kerckgevaarte over Exod. 20: 24, *geopent met een toegift voor de Godvrugtige Moeders tot onderwys van hare kinderen*, Amst. 1686. 12o.

Sendbrief Pauli aan de Romeynen verklaart, Amst. 1684. 4o. Het eerste gedeelte, bevattende hoofdstuk I en II. In 1688 verscheen te Amsterdam in 2 deelen eene verbeterde uitgaaf, de acht eerste hoofdstukken behelzende, met den titel: *Het geloove ende betrachtinge der Heyligen, getrocken uyt haer*

eerste beginselen en verval in d' Uytlegging des briefs Pauli aen de Romeynen. Het vervolg verscheen insgelijks te Amsterdam 1699. *De Handelingen der H. H. Apostelen, beschreven door Lucas. uitgebreit en verklaert,* Amst 1704. 2 vol. 12o. vermeerd. ald. 1722. 2 dln. In 1708 verscheen te Bremen eene Hoogduitsche vertaling van dit werk. Hij had eene bijzondere gave van prediken, in stem en stijl was hij onnavolgbaar. Zijne afbeelding gaat in prent uit.

Zie Benthem, *Holl. Kirch und Schulen Staat,* Th. II. p. 384, 384; *Bibl. Brem. Classis* V. p. 696, 697; Moreri, p. 140; van Lennep, *Memorab. Amst. Ath.* p. 143; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas,* T. II. p. 131; Wagenaar, *Amsterd.* p. 484; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersf.*; de Paauw, *Verv. op Veeris, Naaml. v. Predik.* bl. 125; Glasius, *Godgel. Nederl.* bl. 363; *Levensbeschr. van beroemde Mannen,* D. II. bl. 397; *Cat.* J. J. Nieuwenhuyzen, bl. 75; Arrenberg, *Naamreg.*, bl. 244; H. Croese, *reg. der Pred. v. Amst.* bl 115; *Boekz.* 1721. *b.* bl. 129; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 150, 151.

LEEUWEN (H. D. VAN), te Raamsdonk, was lid van het Utrechtsch Genootschap *Vlijt is de Voedster der Wetenschappen.* In den bundel door dit gezelschap uitgegeven, vindt men vier dichtstukken van hem, die hoogst middelmatig zijn.

Zie Heringa, *Bijdr. tot den Lijst van Ned. Dicht.* bl. 60.

LEEUWEN (JOHANNES VAN), was Predikant te Wezel toen hij door bewindhebbers van de Kamer Amsterdam benoemd werd tot predikant naar de Oost-Indiën, pas op reis derwaarts werd het schip wegens storm gedrongen in Zeeland binnen te loopen; bij die gelegenheid werd hij te Domburg beroepen en na door de bewindhebbers der Kamers ontslagen te zijn, aanvaarde hij er de dienst den 10den Mei 1688; werd in 1702 van Domburg naar Sluis beroepen en overleed aldaar in 1715. Hij werd door zijn ambtgenoot D. Hattinga beschuldigd van valsche leeringen. De magistraat met de minderheid der kerkeraad begunstigde Ds. van Leeuwen, de meerderheid der kerkeraad en de classis waren Ds. Hattinga toegedaan. De classis trachtte dan ook te vergeefs den hevigen twist bij te leggen. Aan Ds. van Leeuwen werd te last gelegd deze gevoelens: »dat God één is in wezen en in persoon, en *drie* kan gezeit worden ten aanzien van Wezen, verstand en wille; dat de naem V. S. G. maer sien op 't werk der verlossinge enz.

Hij was Theol. Doctor en onderteekende als zoodanig in 1713 de *Formula Subscriptionis doctorum theologiae, renovata ex Post-actis Dordracenis, post perditam priorem,* d. 26 Jan. 1691.

Zie Kist en Royaards, *Arch. van Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. IX. bl. 496; *Ned. Arch.* D. VI. bl. 142 en particuliere aanteekeningen.

LEEUWEN (JOHANNES VAN), leefde in de eerste helft der achttiende eeuw, en gaf onder de zinspreuk *Paulatim ad Superos Gradus* in het licht:

De listige Bedriegeres of bedroge Gierigheid, klsp., Amst. Jonas van der Woude, kl. 8o.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 178; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl 134.

LEEUWEN (J. VAN), apotheker te Leiden, vervaardigde een dichtstuk in drie zangen *Bij de heugelijke terugkomst van Willem V en deszelfs Gemalin* in de *Gedenkzuil van Neêrlands heil en Oranjes Zegepraal*, Rott. 1788.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 357.

LEEUWEN (J. O. VAN). Van dezen dichter vindt men dichtstukken in de *Schatkamer der Nederlandsche Dichters.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 357.

LEEUWEN (JOOST VAN), beroemd advokaat te 's Hage, ten tijde der kerkelijke twisten in 1618 en 1619. Hij was de partij der Remonstranten toegedaan, en gaf haar blijken van gehechtheid. Hij bekleedde er de moeijelijke en gevaarlijke betrekking van ouderling bij.

Zie Mr. H. Vollenhoven, *Broed. Gevang.* bl. 74.

LEEUWEN (JAN VAN), burgemeester van Nijmegen, liet zich in 1702 door de gemeenteleden bedanken, en werd, toen hij zich des anderen daags met zijne ontslagene mederegenten naar het stadhuis begaf, door den marktschipper Willem Vonk en eenige anderen verjaagd. Hij werd echter nog in dat jaar door de Staten van Gelderland hersteld.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVII. bl 137, 138.

LEEUWEN (JOHN VAN), zoon van een Hollandsch geneesheer, studeerde te Leijden onder Boerhaave, vestigde zich in Ierland en was in het vroegste gedeelte der vorige eeuw de eenigste vroedmeester te Dublin. In 1734 werd hij tot voorzitter van het collegie van geneesheeren verkozen, en stierf in 1736 ten zijnen huize in Molesworth Street te Dublin.

Zie Gilbert, *Hist. of the City of Dublin*, Vol. III. p. 282. *Notes and Quer.* 2e Ser. VIII. p. 146; *Nav.* D. IX bl 334.

LEEUWEN (VAN), advokaat te Nijmegen, vertaalde uit de *Mémoires de l'Academie des Sciences:*

Wysgeerige bedenkingen over het nut der Toneeldigtkunde door den Heer Sulzer.

Aanmerkingen over het voorgevoel door den Heer de Beausobre.

Over de Vrees voor den Dood, over het veragten van den dood, en over de zelfsmoord door den Heer Merian, in D IV en V van Hennerts, *Uitgeleezene Verhandelingen.*

LEEUWEN (VAN), een der burgerkapiteinen te Nijmegen, die door zijn beleid en kloekmoedigheid oorzaak was, dat die

vesting niet in handen viel van de Franschen onder Athlone. (1702)

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 311.

LEEUWEN (Jacob van), werd den 29sten April 1787 te Nieuwkoop in Zuid-Holland geboren, waar zijn vader Cornelis van Leeuwen burgemeester was. Zijne moeder heette Grietje Oudshoorn. Na gedurende eenige jaren te Leiden opgevoed en in de nieuwere talen onderwezen te zijn, keerde hij naar de ouderlijke woning terug, en werd op het kantoor van den notaris en secretaris dier gemeente geplaatst. Doch hij had voor die betrekking evenmin neiging als tot den landbouw, maar wel om tot het predikambt te worden opgeleid. Zijne ouders volgden zijn wensch en zonden hem naar den verdienstelijken Ecco Epkema te Hoorn, om zich onder hem in de oude talen te oefenen. In October 1808 werd hij student aan het seminarie der Remonstranten te Amsterdam, en werd binnen twee jaren tot de studie in de godgeleerdheid toegelaten. De tiercèring van lands schuldbrieven bragt het vermogen zijner ouders zulk eene schade toe, dat hij van zijn plan moest afzien en Amsterdam verlaten. Nu werd hij voorloopig, door invloed van den rector Valentinus Slothouwer te Leeuwarden, belast met de zorg voor de wetenschappelijke opleiding der kinderen van den heer Ambrosius Ayso van Boelens, vroeger raadsheer in het hof van Holland, en in dat zelfde jaar 1811 benoemd tot president der regtbank te Heerenveen, later Grietman van Opsterland, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal enz., wonende te Olterterp. Twee jaren later werd hij tot commies-griffier bij de Regtbank te Leeuwarden en tot griffier der kamer van koophandel benoemd (Febr. en Junij 1813).

In 1817 werd hij tot procureur (voor welke betrekking hij bedankte) en den 18den Julij 1828, ten gevolge van het overlijden van Mr. D. H. Beucker Andreae, tot griffier van de Regtbank aldaar, en in 1838, bij de invoering der nieuwe organisatie, tot griffier van het Provinciaal Geregtshof van Friesland benoemd.

Van Leeuwen beoefende, niet zonder toejuiching, de dichtkunst, waarvan hij verschillende proeven heeft nagelaten, doch wijdde zich vooral aan de studie der vaderlandsche geschied-, taal- en letterkunde. Zijne voorlezingen over die onderwerpen bij de maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, waarvan hij lid van 't bestuur, president en eindelijk (1843) buitengewoon lid van verdienste was, vonden veel bijval. Hij stichtte met Mr. A. van Halmael Jr., in 1817 te Leeuwarden gekomen, en eenige andere vrienden het Taal- en Letterkundig Genootschap *Constanter*. Het ijverig werken in en voor dit genootschap was bij den onderlingen naijver der leden eene leerschool,

waaraan velen zich grootelijks verpligt achtten. Toen was het, dat zijne liefde voor de poëzy het voornemen opvatte, eene verzameling van alle werken der Nederl. dichters bijeen te brengen, waarin hij het later tot eene zeldzame hoogte bragt. Hij voegde hierbij eene verzameling van portretten. De geduchte watervloed van 4 Februarij 1825, die ook Friesland teisterde, gaf hem aanleiding tot het schrijven van een *Geschiedkundig Tafereel van den Watervloed en de Overstroomingen in Vriesland* (Leeuw. 1826. m. pl. en kaart. 8o) met eene *Inleiding*, bevattende, het verhaal van al de overstroomingen, die in Friesland hebben plaats gehad, met haar gevolgen en uitwerkselen. Terwijl hij deze bewerkte en kennis maakte met de bronnen tot de geschiedenis van Friesland, vatte hij het voornemen op eene uitvoerige geschiedenis dier provincie te bewerken. Dit plan mislukte, doch daarentegen mogt hij, door zijne medewerking, het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde tot stand zien komen, aan welks werkzaamheden hij vervolgens als voorzitter van de eerste afdeeling der werkende leden, later als president tot zijn einde toe ijverig deel nam. Ook benoemde hem de gouverneur tot lid der commissie voor de *Statistiek van Friesland.*

Na den dood van Mr. D. H. Beucker Andreae gaf hij den catalogus van diens rijke bibliotheek in het licht, en schreef van 1830 tot 1848 een groot getal historische, letterkundige en dichterlijke bijdragen in het *Mengelwerk* van de *Leeuwarder Courant.*

In 1833 vormden van Leeuwen en van Halmael het plan een *Geslacht- en Wapenboek van den Adel in Friesland* te geven, en boden het met eene proeve van bewerking der ridderschap aan, doch zij waren verpligt er van af te zien, wijl deze verklaarde, als ligchaam, niet de verzochte fondsen te kunnen verschaffen. Vrijwillig deden zij van een ander plan, om eene *Historische plaatsbeschrijving van Leeuwarden* te geven, afstand, ten behoeve van den heer Eekhoff, die sedert jaren over dit onderwerp had verzameld. In 1834 bezorgde hij op verzoek van den boekhandelaar J. Proost eene nieuwe uitgave van het werkje *It aade Friesche terp of Kronyk der Geschiedenissen van de Vrije Friezen*, met belangrijke aanteekeningen en bijvoegsels (Leeuw. 1834. 8o.) In zijne betrekking van griffier bij de Regtbank vond hij mede aanleiding tot wetenschappelijke behandeling van verschillende zaken. Zoowel het archief van het vroegere hof van Friesland, aan hetwelk vóór 1580 het provinciaal bestuur was verbonden, van den jare 1504 tot 1811, als dat van de regtbank. en vooral de 3000 folianten der Nedergeregten van dat arrondissement, in 1824 daarbij overgebragt, werden door hem, zoo veel de gebrekkige lokaliteit van het oude landshuis zulks

gedoogde, in 1836 en 37 geordend en geinventariseerd. Hij leverde eene statistiek der bevolking en daarna der veroordeelden, met den aard der misdaden en straffen, van 1813 tot 1832; bewerkte registers van de sententiën van het hof van 1816 af en vervolgens tot 1846 voortgezet, en vulde de naamlijsten der raadsheeren, advokaten enz. aan, met bijvoeging van vele aanteekeningen en bijdragen omtrent geschiedenis, biographie, geregtelijke stukken enz.

Den 9den Julij 1840 benoemden hem de Staten tot archivarius van de provincie Friesland. Ten bewijze van zijne werkzaamheid gedurende de tien eerste jaren, gaf hij in 1850 een *Algemeen Overzigt van den Staat, Inhoud en Organisatie van het Provinciaal Archief* in het licht, en kort daarop de *Beneficiaalboeken van Friesland*, bevattende merkwaardige opgaven en lijsten der goederen, welke de kerken dezer provincie in 1542 in bezit hadden, met eene historische inleiding en met afdrukken van de daartoe betrekkelijke ordonnantiën. Toen in 1844 het aanzienlijkste gedeelte der bibliotheek van het voormalig athenaeum te Franeker aan de provincie Friesland was afgestaan, ten einde naar Leeuwarden te worden overgebragt, om, vereenigd met de boekerij aldaar, op het gouvernementshuis aanwezig, tot eene publieke inrigting te worden gevormd, ter aanmoediging der wetenschappen en tot verspreiding van kennis, werd daarbij het toezigt aan van Leeuwen opgedragen, en tevens het vervaardigen van het vervolg of tweede deel van den beredeneerden catalogus, door prof. J. Amersfoordt begonnen, door zijn broeder Dr. H. Amersfoordt voltooid, en kort vóór de opheffing van het athenaeum in 1842 in folio gedrukt. In 1854 mogt hij deze voltooid en den fraai uitgevoerden *Catalogus der Provinciale Bibliotheek van Friesland* gedrukt zien. Ook droeg hij veel bij tot de zamenstelling van *Frieslands Kabinet van Oudheden*, op voorstel van zijnen veeljarigen vriend Dr. J. H. Halbertsma te Deventer, ingevolge resolutie van Gedeputeerde Staten, van den 31sten Mei 1853, in vereeniging met de verzamelingen van het Friesch Genootschap, in een der andere lokalen van het paleis van justitie opgerigt.

Niettegenstaande dit alles mogt de altijd werkzame man, ook buiten ambtelijke betrekking, aan huis, te midden zijner eigene letter- en kunstschatten nog veel verrigten, hetgeen de eer van der Friezen naam en den luister hunner groote mannen kon verhoogen. Zoo was hij lid der commissie van uitgave van *Jancko Doumama's Geschriften* (1829—1849) en van de *Vrije Fries* (1837 en vv.), bewerkte eene *Levensschets van Ecco Epkema, (Thet Freske Rüm, met Aanteekeningen van E. Epkema, voorafgegaan door eene Levensschets van laatstgenoemden, door J. van Leeuwen. Uitgegeven door het Prov. Friesch Gen.* Work. 1835. 4o.) het *Levensberigt van Menno van*

Coehoorn (in handschrift nagelaten), eene *Levens- en karakterschets van Onno Zwier van Haren;* schreef *Herinnering aan Sicco van Goslinga, als krijgs- en staatsman*, bezorgde in 1844, de uitgave van het verhaal eener *Bedevaart naar het H. Land, door Hessel van Martena en twee Botnia's* in 1517 ondernomen; stelde den grooten Petrus Camper voor als *teekenaar, schilder, plaatsnijder, boetseerder* en *beeldhouwer* en bragt eene *Hulde aan Eise Eisinga*, nadat het Friesch Genootschap, op zijn voorstel, bij het graf van dezen beroemden vervaardiger van het planetarium te Franeker een gedenksteen had doen oprigten.

Ook gaf hij in de winteravond-vergaderingen, en later in de *Vrije Fries* proeven van bewerking van levensschetsen en karakterkundige beschouwingen van beroemde *Friesche staats- en krijgslieden.*

Zoo stelde hij den ambassadeur Ulbe Aylva van Burmania voor, in betrekking tot den toestand der achttiende eeuw (*Herinnering aan Ulbe Aylva van Burmania*, Work. 1848. 8o.); deed belangrijke mededeelingen omtrent den *generaal Hans Willem baron van Aylva en zijn geslacht*, (Workum, 1850. 8o.), *het geslacht Sirtema van Grovestins en Arnoldi*, (*met facs.*, Work. 1851. 8o.)

Behalve verschillende bijdragen in jaarboekjes gaf hij ook eene beschrijving van het *Verblijf van koning Willem II in Friesland* (Leeuw. 1842. 8o.); vermeldde den lof der Friesche Stadhouders, en deelde bijzonderheden mede nopens *Graaf Johan van Nassau, den Ouden, Graaf Johan Maurits van Nassau, den Brasiliaan,* en *Prinses Albertina Agnes;* schetste het *Leven en Karakter der Raadpensionarissen Johan de Witt en Caspar Fagel;* spoorde bijzonderheden op omtrent de *Levens der Friesche Schilders.* Hij zelve beoefende de teekenkunst, was medeoprigter, lid en daarna president van de Maatschappij voor *Teeken- en Schilderkunst in Friesland*, en was voorzitter der rijke *Tentoonstelling der Voorwerpen van Friesche Nijverheid en Kunst*, in 1844.

In 1854 verpligtte hij het Friesch Genootschap door het leveren van een uitvoerig *Verslag van een Handschrift van F. D. Fontein over de Saksische Regering in Friesland.* Zijn laatste werk was een *Alphabetisch Register of Algemeen Repertorium op het Groot Plakaat- en Charterboek van Friesland.* Van Leeuwen was lid van verscheidene letterkundige Genootschappen, en ook van de *Maatsch. van Ned. Letterk. te Leiden.* Hij huwde, den 26sten Mei 1815, met Delia Bonga, dochter van den schilder Jacob Bonga en zuster van Simon Bonga, predikant bij de Remonstranten te Rotterdam, die hem 7 kinderen schonk. Hij overleed aan een verval van krachten den 12den Julij 1857, en werd te Huizum ter aarde besteld.

Behalve de in den tekst genoemde werken zijn van hem bekend:

Op de Verlossing van Nederland in 1813, Lierzang, Leeuw. 1814.

Algemeene Staat der geborenen, gehuwden, overledenen, der echtscheidingen en buiten echt geborenen in de Provincie Vriesland over de jaren 1813 *tot en met* 1822, *en over* 1823 *tot en met* 1832, *opgemaakt uit de Registers van den Burg. Stand; alsmede eene opgave der Bevolking*, Leeuw. 1834., een half blad in plano.

Verhaal van den Giftmoord door P. S. Weijnma aan zijne vrouw gepleegd, en van zijne teregtstelling, met Bijlagen, Leeuw. 1837. 8o.

Vaarwel aan den geëerbiedigden koning en Hoogstdesz. verh. Gemalinne, Leeuw. 1841. 4o., waarvan slechts 8 exemplaren gedrukt zijn.

Oude Friesche Spreekwoorden, Leeuw. Cour. 1843. No. 1.

Prospectus van een Tijdschrift, onder den titel van Bijdragen voor de Geschiedenis van Friesland, Leeuw. Mei, 1842. 8o.

De veroordeelde Dichters of het Poëten-maal in de maan, met eene plaat, (Leeuw.) overgedr. uit de Fr. Volks-Alman. van 1842. 8o.

Herinnering aan Sicco van Goslinga, als krijgs- en staatsman, Work. 1844. 8o.

De uitgave der Benef. boeken verdedigt, Leeuw. 1850. 8o.

Jhr. Mr. de Haen Hettema, Opene brief aan den Heer J. van Leeuwen (over het vorig stukje), Leeuw. 1851. 8o.

Algemeen Overzigt van den Staat, Inhoud en Organisatie van het Provinciaal Archief van Friesland, Leeuw. z. j. (Sept. 1850.) 8o.

De Gildetoren van het Groot Veerschippers-Gild te Harlingen; benevens de Drinkhoren van het St. Antonis-Gild, m. pl. Work. 1850. (Overdr. u. d. Vr. Fr.) 8o.

Iets over P. A. de Huybert, boezemvriend van Willem van Haren, (overgedr. uit de Fr. Volks-Alm. v. 1840.) 8o.

Zie *Amst. Cour.* 16 Julij 1857; W. Eekhoff, *Levensb. van J. van Leeuwen* in *Hand. der Jaarl. Algem. Verg. v. d. Maatsch. van Ned. Lett. te Leijd.* 1858; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* en *Verv.* (Indices.)

LEEUWEN (Louis van Leyden van) derde zoon van den vermaarden Leijdschen burgemeester Dirk van Leyden van Leeuwen. Hij was in 1694 bij de vloot die Brest aantastte, en commandeerde toen *de Wolf.* Den 1sten Mei 1697 had hij met zijn schip *Sneek*, van 44 stukken, een hevig gevecht, dat ruim drie uren duurde, tegen een koninklijk schip, *le Fanfaron*, van 36 stukken, over hetwelk kapitein Descartes het bevel

voerde, totdat hij het geluk had, den fokkemast des vijands over boord te schieten, waardoor deze genoodzaakt was zich over te geven.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Zeew.* D. IV. *a.* bl. 464, *b.* 132, 308, 363.

LEEUWEN (PIETER VAN) uit Utrecht, die zich in de bewegingen van 1610 gemengd hebbende, door beleid van Ledenberg, (zoo hij meende) van zijn ambt was ontzet, doch in 1618, na de verandering, wederom hersteld, en door de Staten tot fiskaal van Oldenbarneveld, de Groot en Hoogerbeets benoemd werd, zou zich uit wraakzucht, aan te groote gestrengheid omtrent Ledenberg hebben schuldig gemaakt, hetgeen hij echter ontkende. Hij bevond zich in het laatst van dat jaar te Utrecht, om onderzoek te doen, naar personen, die zich in de zaak der waardgelders gemengd hadden.

Zie Brandt, *Regtspl. van Oldenb.* bl. 4; *Hist. der Ref.* D. II. bl. 817; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 288, 291, 330; Vollenhoven, *Broed. Gevang.* bl. 146.

LEEUWEN (SIMON VAN) werd den 17den October 1625 of, volgens een zijner portretten, in 1627 te Leyden geboren. Zijn vader, Jan van Leeuwen, was curator der hoogeschool en gedeputeerde naar de vergadering der O. I. Compagnie te Amsterdam. Na volbragte studiën in de regtsgeleerdheid, zette hij zich te Leyden als advokaat neder, werd aldaar lid der regering en in 1681 substituut griffier van den hoogen raad van Holland, Zeeland en Westfriesland te 's Hage, waar hij den 13den Januarij 1682, in den ouderdom van 56 jaren stierf. Zijne beeldtenis vindt men voor de eerste uitgaaf van zijne *Censura forensis* en voor de laatste van het *Roomsch-Hollandsch Recht* en bij Pars *Ind. Bat.* p. 124.

Van Leeuwen was een uitstekend regtsgeleerde en een kundig beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis, geslacht- en oudheidkunde, waarvan de volgende proeven ten bewijze verstrekken:

Observationes ad Quintinum Weytsen de Avariis, Amst. 1651. 1672. 12o.

Paratitla Juris novissimi, L. B. 1652. 4o.

Nederlandse pracktyk ende Oeffening der Notarissen, ende andere gemeene Schrijv. en Regt-vorderers. Waar in by vraags-wys ondersouk verhandeld werd al het gund een notaris, secretaris, deurwaarder en geregtsbode, soo in den grond der Regts-saaken, als in de instelling van alderhande instrumenten, acten, gewysden ende uitvoeringe van dien, heeft aan te mercken, ende waar te nemen, Leyden, 1656. 4o. Dordr. 1655. 1658. 12o. *Verm. en verb.* Amst. 1680. 12o., Amst. 1728. 12o., met *byvoegselen en aantekeningen vermeerdert*

door P. van der Schelling, Rott. 1741. 2 d. 12o. Zie over dat werk, Schotel, *Leven van Alkemade en van der Schelling*, bl. 177.

Woorden-bouk, waar inne allerhande Konst- ende Bastaart-woorden, tot de Practyque des Notarischaps, ende andre Regts-oeffeninge behoorende wt Hugo de Groot, Hooft, Huygens, Vondel ende andre, soo oude als nieuwe Taalschriften, op 't naauwkeurigste werden vertaalt, ende met alle andre Woorden-bouken vergeleeken, het ondienstige agter gelaten ende het gebreekige vervult.

Achter het vorige en in de 3de editie van bl. 567—712.

Verhandeling van 't handt opliggen ende bezetten, dat is op persoen en goederen, door P. Peckium, vertaalt en vermeerdert door Mr. Simon van Leeuwen, Dordrecht, 1659. 12o.

Redeneringen van het Recht der Edelen en Welborenen in Holland, 's Hage, 1659. 1740. 12o.

Censura Forensis Theoretico-Practica, id est, totius Juris Civilis Romani, usuque recepto, et Practici methodica collatio, quâ non tantum ipsa Juris Romani fundamenta, ad rationis et veritatis censuram methodicè reducuntur: sed et ad usum practicum transferuntur. Interjectis constitutionibns, decisionibus moribus et statutis, non tantum generalionibus, verum etiam particularibus cujusque fere Christianorum gentis, regionis et provinciae, Lugd. Bat. 1662. 4o., *alterâ parte auctior,* Amst. 1685. 2 vol. fol. (de vorige uitgaaf met veranderden titel) ed. 4o. *locupl. G. de Haas J. C. recens.* etc. L. B. 1741. 2 vol. fol.

Epistola tunc publico edita, quâ exponitur Judicium de libro hoc anno prolato, cui titulus: Censura Forensis Theoretico-Practica, authore Sim. van Leeuwen, Lugd. Bat. 1662. 12o.

Corpus Juris Civilis, Pandectis ad Florentinum archetypum expressis, Institutionibus, Codice, et Novellis, addito textu Graeco, ut et in Digestis et Codice, Legibus et constitutionibus Graecis, cum optimis quibusque editionibus collatis. Cum actis integris repetitae quintum praelectionis, Dionysii Ghotofredi V. O. praeter Justiniani Edicta. Leonis et aliorum imperatorum Novellas ac Canones Apistolorum, Graecè et Latinè, Feudorum libros, Leges XII tabul., et alios ad Jus pertinentes tractatus, Fastos consulares, indicesque titulorum ac legum et quaecumque in ultimis Parisiensi et Lugdurensi editionibus continentur: huic editioni novè accesserunt Pauli receptae sententiae, cum selectis notis S. Cujacii et sparsim ad universum corpus Antonii Anselmi A. N. J. C. Antverp. observationes singulares, remissiones et notae Juris Civilis, Canonu, et novissimi ac in praxi recepti differentiam continentes. Denique lectiones variae et notae selectae Augustini, Bellonii,

Goveani, Cujacii, Duareni, Russardi, Hottomanni, Contii, Roberti, Raevardi, Charondae, Grotii, Salmasii et aliorum. Operâ et studio ***Simonis van Leeuwen****, J. C. Lugd. Bat.* Amst. et Lugd. Bat. 1663. fol.

Kort begrip van het Rooms-Hollands-reght, Lugd. 1652. 1656. 4o.

Het Roomsch-Hollandsch-Recht, waar in de Roomsche wetten, met het hedendaagsch Recht, in alles, dat tot de dagelykste onderhouding kan dienen, met een byzondere kortheid, zo wel in de vaste Rechtstoffen, als in de manier van Rechtsvordering, overeengebragt worden. Bevestigd met allerhande ordonnantiën, Placaten, Handvesten, Keuren, Gewoonten en Gewysden dezer en omliggende Landen, Leyden en Rotterd. 1664. Amst. 1732. 1744. 4o. Op nieuws oversien en met Aanteekeningen uitgebreid door Mr. Cornelis Willem Decker, advocaat, Amst. 1780. 2 d. 4o. met portrett. (12e druk.)

Manier van procedeeren in Civile en Criminele Saken, binnen de steden en ten platten lande van Hollant, Amst. en Leyd. 1666. 12o. Amst. 1721. 12o.

Handvesten en Privilegiën van den Lande van Rhynland, met den gevolgen van dien, alsmede Costumen, Keuren ende Ordonnanciën van het Bailjuschap ende lande van Rhynland, Leyd. en Rott. 1667. 2 d. 4o.

De Origine et progressu Juris Civilis Romani, Authores et fragmenta veterum Jurisconsultorum; cum notis Arn. Vinnii et Variorum. Auctore et collectore S. ***Leeuwio****,* J. C. L. B. 1672. 8o. 1678. Jenae, 1697. 8o.

Men vindt hierin:

Digest. sive Pandect. Lib. I Tit. II, de origine Juris, et omnium magistratuum, et successione prudentium, met aanteek. van Vinnius.

Lucii Fenestellae de Magistratibus Romanorum libellus, cui accessit Pomponii Laeti de Romanis Magistratibus, Jurisperitis, et Legibus, ad M. Pantagathum libellus. Beide *cum selectis notis et accuratâ recensione S.* ***Leeuwii*** *J. C.*

Legum XII tabularum fragmenta undecunque collecta, eaque suis nunc primum tabulis restituta, per Jacobum Gothofredum, J. C. unâ cum paraphrasi, et selectis ejusdem et aliorum notis.

Edictum perpetuum a Salvio Juliano JCto. compositum, ad ordinem Digestorum restitutum.

Tituli ex corpore Ulpiani, met noten van Cajus en Gothofredus.

Julii Pauli receptarum sententiarum ad filium libri V, cum notis selectis ***Jacobi Cujacii*** *J. C.*

Caii, JC. antiquissimi, è libr. IV. Institutionum quae

supersunt, fragmenta; ex ultima J. Oiselii J. C. recensione, cum ejusdem et aliorum selectis notis.

Mosaycarum et Romanarum legum collatio (door Licinius Ruffinus) *ex integris Papiniani, Pauli, Ulpiani, Gaii, Modestini, aliorumque veterum Juris Auctorum libris autotempora Justiniani Imp. desumpta. Et quaedam alia. Ex Bibliotheca B. Piethoei J. C. cum ejusdem notis mendatioribus.*

De Origine, progressu, usu atque authoritate Juris Civilis Romani, ejusdemque variâ editione, atque emendatione historica narratio. Authore S(imon) L(eeuwio.)

Chronici Canones et Fasti Consulares a Romulo Rege usque ad Justtniani Imp. exitum, door Antoine le Conte, hoogleeraar te Bourges.

Chronologia imperii utriusque, Orientis et Occidentis, sive Graecorum et Germanorum; et Juris tam Canonici quam Civilis in utroque conditi, ab excessu Justiniani Aug. Imp...... usque ad excidium Urbis C.Polis, et Imperii Orientalis finem: ad Juris pariter et historiarum cognitionem apprimè utilis. Marquardi Freheri Operâ.

Continuatio chronologica Imperii Occidentis.

Korte Beschrijving van het Lugdunum Batavorum. Nu Leyden, Leyden, 1672. 12o. m. pl.

Proces crimineel, ende regtelyke beweringe, of ende hoeverre in lyfstraffelyke saken de wil voor de daat mag opgenomen ende gestraft worden, Leyden, 1672. Amst. 1739. 12o.

Van Leeuwen was advokaat geweest van Anna Gerrits, die den 20sten Oct. 1676 te Leyden werd ter dood gebragt, wijl ze vergif gereed had gemaakt voor haren man Jan de Myter.

Defensio apologetica pro Simone Lewio JCto. adversus criminationes Antonii Matthaei A. F. A. N. in suo de probatio nibus libello, irrito acerbitatis suae conamine, in eum emissas, L. B. 1678. 12o.

Groot Placaat-boek van de Heeren Staaten-Generaal der Vereen. Nederlanden, van de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland en van de heeren Staten van Zeeland, gecontinueert ende vervolgt tot den jare 1682, 'sHage, 1682. fol. Corn. Cau had er een tot 1664 gegeven, van Leeuwen had het vervolgd tot 1682 en in eene betere orde gesteld, Jacob Paul en Isaäk Scheltus hebben het later tot 1740 vervolgd.

Over de ordonnantie van Assurantie in Avaryen van Amsterdam, Rotterdam en Zeeland, Amst. 1692. 8o.

Batavia Illustrata, ofte Verhandelinge van den Oorspronk, Voortgank, Zeeden, Eere, Staat en Godsdienst van oud Bataviën: mitsgaders van den adel en regeringe van Hollandt, ten

deele uyt W. van Gouthoven en andere Schryvers, maar voornamentlyk uyt een menigte van Oude Schriften en authentyque stukken en bewyzen te zamen gesteldt, 's Hage, 1685. fol. Dit werk is niet voltooid. Prof. Matthaeus heeft er met verachting van gesproken, doch het bevat veel goeds, vooral zijn de genealogen, die er in voorkomen, belangrijk.

In handschrift:

Bedenkinge over de Stadhouderlyke Magt, omtrent de verkiesinge van de Magistraten in de Steeden van Holland. Met portret van den Schryver, 4o. 2 d.

Van de bepaalde Stadt-houderlyke Magt en het stellen der Magistraten in de Steeden, 2 d. 8o.

Dit laatste eene verkorting van het eerste, beide het eigendom van den Heer A. D. Schinkel te 's Hage.

Zie Moreri, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr. Univ.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1100; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 431; Matthaeus *de Nobil.* l. IV. C. III. p. 926, 929; Pars, *Ind. Bat*, p. 124, 125, 202; A. D. Schinkel, *Hands. en Oude Drukk.* bl. 29; *Ber. Ned.* D. I. bl. 29; Arrenberg, *Naamr.* bl. 244, 245; *Bibl. Gron.* p. 116; *Cat.* de Groe, bl. 192, 193, 261; *Cat.* de Lange van Wijngaerden, bl. 102; *Cat.* L. G. Visscher, bl. 40, 47; *Cat.* J. Koning, bl. 221; *Bibl. Harl.* T. I. p. 347; Muller, *Cat. van portrett.*

LEEUWEN (ALBERT VAN) was doctor in de regten te Utrecht, alwaar hij vermoedelijk omstreeks het midden der zestiende eeuw geboren werd. Hij gaf twee werken in het licht, te weten:

Commentatio in doctrinam praecessionis aequinoctium et Obliquiialis zodiaci contra genethliacos.

Theoria motuum Coelestium secundum doctrinam Copernici, Keulen 1583.

In de *Dictionnaire Biographique Universelle et pittoresque* vindt men hem onder den naam van Leonin of van Leeuwen de Groenewoude (Albert). Zie tom III, p. 244.

Zie Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte das exacten Wissenschaften.*

LEEUWEN (J. VAN) te Rotterdam, diende Czaar Peter I als hofmeester. Toen de Czaar te Rotterdam kwam, erkende hij zijnen voormaligen hofmeester, omhelsde en kuste hem, en zeide: »mijn oude vriend! Gij zijt mijn hofmeester geweest." Des anderen daags bezocht Peter hem aan zijn huis, bleef er zeer lang en noodigde van Leeuwen op een feestelijken maaltijd, welke des avonds gehouden werd; ook des anderen daags overlaadde hij hem met beleefdheden, en beschonk hem met twaalf zilveren medailles, op verschillende voorvallen ter zijner eere geslagen. Een brief, over deze ontmoeting door J. van Leeuwen aan zijn zoon, dvokaat voor den Hove van Holland te 's Hage, geschreven

(5 April 1717,) vindt men bij J. Scheltema, *Rusl. en de Ned.* D. III. bl. 450.

LEEUWENHOEK (ANTHONY VAN) een der grootste natuurkundigen zijner eeuw, werd den 24sten Oct. 1632 te Delft uit een niet onaanzienlijk geslacht geboren. Zijne uitvindingen van ontelbare verborgenheden der natuur, tot dien tijd toe noch onbekend, waren zoo menigvuldig en verbazend, en maakte hem daardoor in alle gewesten zoo beroemd, dat de Koninklijke Maatschappij te Londen, om hare ontdekkingen verder voort te zetten, hem tot een harer leden verkoos. Dewijl zijne zucht hem bovenal aanspoorde, om de werken der natuur in het kleinste te beschouwen, viel hij hierdoor eigenaardig op het slijpen van vergrootglazen, welke hij tot ieders verwondering vervaardigde. In zijne geboorteplaats bekleedde hij den post van kamerbewaarder van heeren schepenen. Om zijne klimmende jaren, en opdat hij te meer ledigen tijd zoude hebben tot het voortzetten van zijne geliefde nasporingen, verkreeg hij eerlang ontslag van het waarnemen zijner bedieningen, met behoud nogtans van zijne jaarwedde. In den hoogen ouderdom van bijkans 91 jaren, overleed Leeuwenhoek op den 26sten Aug. 1723. Een jaar voor zijnen dood zijn 'smans schriften te Leyden gedrukt. Zij bestaan in brieven in het Latijn geschreven, aan de Londensche maatschappij en verscheidene geleerde mannen, in verschillende gewesten van Europa. Ook zijn zijne brieven in de *Giornale de Letterati* te Modena en in de *Philosophical Transactions* opgenomen.

Antonio Magliabechi te Florence, met wien hij in briefwisseling was, noemde hem *insigne filosofo* en sprak van zijne *prodigiosi ritrouati per via de miscroscopio* met den hoogsten lof. Zijne dochter Maria (in 1743 overleden) heeft in de Oude-Kerk te Delft een grafnaald ter zijner eere doen stichten, met zijn borstbeeld en een Latijnsch opschrift. Op den vloer ziet men zijn grafschrift in het Hollandsch nevens zijn wapen, een griffioen, in een steen gehouwen. P. Rabus vervaardigde gedichten op zijne beeldtenis, Dr. Hornius op zijne ontdekkingen. Zijn beeldtenis gaat op verschillende wijze in prent uit. Hij schreef:

Ondervindingen en Beschouwingen der onzigtbare geschapene Waarheden, Leyden, 1684. 4o. m. pl.

Ontdekkingen en ontledingen van Soutfiguren van verscheyden Souten, van levendige Dierkens in de Mannelijke Saden der Baarmoeder ingestort, ende van de voorttelinge, etc. ald. 1685. m. pl. 4o.

Ontledingen en Ontdekkingen van het Begin der Planten in de Zaden van Boomen: waaruit bewesen werd: dat yder Boom of Plant zijn rol voor Manneken ende Wijfken spelen moet, Leyden, 1685. m. pl. 4o.

Ontledingen en Ontdekkingen van de Cennaber naturalis en Bus Poeder, van het maaksel van Been en Huyd, van de Galnoot, kastanie en Oykernoot; van de voortteelinge van eenige Zaden, vergeleken bij de voortteelinge van Garnaal, Krabbe en Kreft; waar in de deugdsaamheid van het Eykenhout bestaat, en hoe het te kennen is, Leijden, 1686. m. pl. 4o.

Ontledingen en ontdekkingen van levende dierkens in de Teel-deelen van verscheyde Dieren, Vogelen en Visschen; van Hout met derselver menigvuldige Vaaten, van Hair, Vlies en Vis. Als mede van de groote menigte der Dierkens in de Excrementen, enz. Leyden, 1686. m. pl. 4o.

Deze zijn vervat in 52 meest afzonderlijke uitgegeven Brieven, ook in het Latijn overgezet en met den titel *Arcana naturae delecta*, uitgegeven.

Vervolg der Brieven aan de Kon. Societyt, Leyden, 1638. 4o. bevattende brief 55—60.

Natuur verborgenheden ontdekt zijnde, tweede vervolg der Brieven, Delft, 1689. 4o. Brief 61—67.

Derde tot sevende Vervolg, Ibid. 1693—1702. Brief 68—106.

Zendbrieven aan de Societyt en aan anderen, over de verborgenheden der Natuur, Delft, 1718. 4o. m. pl.

Al deze brieven zijn vereenigd uitgegeven met den titel:

Zendbrieven zoo aan de Hoog Edele Heeren van de koninglijke Societyt te London als aan andere geleerde lieden, over verscheiden Verborgenheden der Natuur, m. pl. Delft, 1718.

Ontledingen van onsigtbare verborgentheden, Leyden, 1691. 4o. met pl.

Arcana naturae detecta S. Epistolae ad Societ. reg. Anglic. Scriptae ab an. 1680 *ad* 1695. 4o. c. fig. *Edit. tert.* Lugd. Bat. 1708. 4o. *fig.* Delphis, 1719, Leyd. 1722. 4o. *Continuatio*. ald. 1697. 4o. c. fig.

Anatomia et contemplatio nonnullorum naturae invisibilium secretorum comprehensorum epistolis quibusdam scriptis ad illustre onclytae Soc. regiae Londin. Collegium, Lugd. Bat. 1685. 4o.

Anatomia S. interiora rerum cum animatarum tum inanimatarum detecta, variisque experimentis demonstrata, Lugd. Bat. 1687. 4o.

Epistolarum Continuatio, Lngd. Bat. 1689. 4o.

Epist. ad Soc. reg. Angl. et alios illustres viros s. Continuatio mirandorum arcanorum naturae detectorum, quadraginta epistolis contentorum, quae ex Belgica in latinam Linguan translatae sunt, Lugd. Bat. 1719. 4o. c. fig. (bevattende brief 108—146.

Epistolae physiologicae super compluribus naturae arcanis uti variorum animalium atque plantarum fabrica, conformatio, proprietates atque operationes, novis et hactenus inobservatis

experimentis illustrantur et oculis exhibentur, etc. Delphis, 1719. 4o. c. fig.

Observations faites avec microscope sur le sang, la lait, le sucre, le sel et le manne, traduit par Mr. Mesmin à Paris, 1779. 12o.

Mikroskopische beschouwingen in *Philos. Transact.* No. 3, p. 51, No. 94, p. 6037, No. 97, p. 6116, No. 102, 106, 108, 117, 136, 140, door Leske in het Hgd. overgezet in 1 B. 2 Th.

Brief van de Heeren Antoni van Leeuwenhoek aan den schrijver van de Boekzaal (Petrus Rabus) *over de vorenstaande Historie toegezonden.*

Uittreksel uit een Brief van den grooten onderzoeker der Natuur-geheimen des Heere Antoni van Leeuwenhoek, geschreven aan den schrijver van de Boekzaal (Petrus Rabus), *waarin gehandeld word van de vis, Roch genaamd, deszelfs Eijeren, Bloedvaten*, enz. Delft den 21sten Mei 1695 in P. Rabus, *Boekz. van Europa* Mei en Junij 1695. bl. 332.

Brief van den grooten Natuur-beschouwer den Heere Antoni van Leeuwenhoek, geschreven aan P. Rabus, zoo als ze van woorde tot woorde luid (Een vervolg van 's Mans ontdekkingen wegens het horenvlies in d'oogen van een Rombout (korebout of Puistebijter), ontleding van 't gemelde Vlies. Beschouwing door 't zelve. Uit hoe veel schubachtige op een leggende deelen het bestaat. Volmaaktheid van 't oog. Reden waarom het vliegend dier met zoo veel duizenden gezigten voorzien is. Krabbe-, Kreeften- en Garnaals-oogen. Eijernesten der vorensgezeide Rombouten. Groot getal eijeren. Oorzaken waarom uit die Eijeren niet meer voortgekomene dieren gezien worden. Besluit van de voorteelinge, in P. Rabus *Boekz.* Nov. en Dec. 1694. bl. 511.

Brief van den Heer Antony van Leeuwenhoek aan den schrijver van de Boekzaal (P. Rabus) *gezonden, als een Vervolg van zijn gevoelen over de historie van de vrouw te Kolmar, in de naastvoorgaande twee maanden verhandeld en onderzogt.* Bij Rabus *Boekz. van Europe*, Julij en Aug. 1695. bl. 92, Sept. en Oct. bl. 258.

Korte inhoud van een Brief, geschreven uit Kolmar, behelzende een overzeldzame ziekte van eene vrouw die rijpen (of rupsen) uit haar regteroor loosde.

Brief van Antony van Leeuwenhoek aan Pieter Rabus, waar in gehandeld word van den zoogenaemden Honingdauw. Wat de Boeren en het gemeene volk daardoor verstaan. Waarneming van zekere glimpende vocht op lindebladen. Zoutdeelen in dezelve. Deze vocht, in 't oog als een olijachtige stoffe voorkomende, valt geenszins uit de lucht. Ze word uit de bladeren uitgestooten. Beschouwing van meer boo-

men en hare bladen. Bijzonderlijk den Wijdgaert. Bevestiging van het vorengestelde. Nog iets van de Wigchelroede, in P. Rabus *Boekz. van Europa*, Julij en Augustus 1696. bl. 144.

Uittreksel uit zekeren brief van den Heere Antony van Leeuwenhoek, den vijfden van Grasmaand 1697 *aan de koninglijke Maatschappij te Leiden geschreven, wegens den zeilsteen en het ijzer* in Rabus *Boekz. van Europa*, Mei, Junij 1697. bl. 495.

P. Rabus Brief aan den grooten uitvinder der Natuurgeheimen, den Heere Ant. van Leeuwenhoek. in *Boekz. van Europa*, 1693. bl. 159.

Uittreksel uit een brief van den Heer Antoni van Leeuwenhoek, geschreven aan den schrijver der Boekzaal (over de vloo-teelt) in *Boekz. van Europa* 1693. bl. 554.

Brief van den schrijver des Boekz. aan Antony van Leeuwenhoek afgevaardigt over een zonderlinge historie van goud, zilver of andere bergstoffen, met een tweesprankelig takje van een boom te ontdekken in *Boekz. van Eur.* Mei en Junij 1696, bl. 495 en *Antwoord van A. v. L.* bl. 522.

Alle zijne Natuurkundige Werken, Leiden, 1696. 4 d. 4o.

De Generatione Hominis liber Petri Gerike, Med. Doct. Chymiae Theoriae et Mater. Med. Profess. P. O. in Academia Juliâ Serenissimi Ducis Brunsvic. et Luneb. à consiliis Aulae et Archiatri ac Regiae Societatis Scientiarum Berol. Membri, Helmst. 1744.

Philosophical Transactions giving some account of the present undertakings, Lond. 1744.

Cours de Physique, accompagné de plusieurs Pièces concernant la Physique, qui ont déjà paru, et d'un Extrait Critique des Lettres de Mr. Leeuwenhoek, par feu Mr. Hartsocker, A la Haye, 1730. 4o.

Zie behalve Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, *Biogr. Univ.* Jöcher, *Gel. Lexic.* T. II. S. 2237. Adelung en Rotermund, *Fortsetz. und Ergänz. zu Lexic.* G. Jöchers, B. III. S. 1436; *Leeuwenhoek herd. door J. van Haastert*; Saxe, *Onom.* T. V. p. 230, *Anal.* 619; Hallerus, *Bibl. Botan.* T. I. L. VIII. p. 696, p. 583, 581; *Bibl. Anat.* T. I. L. VI. S. DXIX. p. 606—613; Blumenbach, *Intr. in Hist. medic.* Lit p. 247, Hirsch, IV. B. I. Abth. 133 folgg. Bjornstähl, *Reizen*, D. V. bl. 330—331; *Chron. van het Hist. Gen.* D. III. bl. 136; Le Clerc, *Bibl. Rais.* T. IV. p. 178, T. XXXIII. p 369, T. XXXVI. p. 319. T. XXXVI. p. 319. Rabus, *Boekz. van Eur.* Jan. en Febr. 1693 bl. 7, Maart en April 1693 bl. 331, Julij en Aug. bl. 165, Mei en Junij 1694 bl. 403, Nov. en Dec. 1696 bl. 479, Maart en April 1697 bl. 216, Julij en Aug. bl. 118, Sept. en Oct. 1695 bl. 262, 272, Jan. en Febr. 1696 bl. 105. 451, Julij en Aug. 1696 bl. 116. *Acta Erud.* 1685 p. 533, *Suppl.* T. I. p. 102, 1689 p. 171, 1720 p. 78. Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 245. Muller, *Cat. van Portr.*; *Bibl. Acad. Grypteswall*, T. I. p. 1132—1136. *Bibl. Hulth. Ind. Cat.* Fred. Muller, Aug. 1860. p. 14. Hornii, *Epigr.* Lib. IV. p. 166. G. van Loon, *Historiep.* D. IV. p. 223, 224.

LEEUWENSTEIN (Graaf GEORGE LODEWIJK VAN) wierf in 1617 in Duitschland, ten behoeve der Republiek, een regiment voetknechten, sterk 3000 man. Dit regiment werd, op verzoek van den Venetiaanschen resident te 'sGravenhage, Christofforo Suriano, te Delfzijl vereenigd, en aldaar in hier te lande gehuurde koopvaarders ingescheept, en die schepen mogten, met toestemming der Staten-Generaal, met den commandeur Quast, die met een eskader naar Algiers bestemd was, de straat van Gibraltar doorzeilen, om door hem beschermd te worden tegen degenen, die dit zouden willen beletten.

Zie J. C. de Jonge, *Ned. en Ven.* bl. 81.

LEEUWENSZ. (WILLEM) hopman, nam in 1572, op bevel van Sonoy, het slot te Toutenburg in.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 277.

LEEUWIUS (DIONYSIUS) een Karthuizer monnik van Rickel, een klein vlek in het bisdom van Luik, naar hetwelk hij gewoonlijk Dionysius Rickel of Carthusianus werd genoemd. Hij begaf zich te Roermonde bij de Karthuizers, werd magister te Keulen, bragt zijn dagen in het gebed door en vond echter nog tijd, eigenhandig, volgens sommigen, wel honderd boeken te schrijven. Hij gaf voor, openbaringen te ontvangen, waarvan hij *Doctor Ecstaticus* werd genoemd. Paus Eugenius IV was hoogelijk met zijne geschriften ingenomen, en pleeg, volgens zijn geschiedschrijver Papirius Massonus te schrijven *laetetur Mater Ecclesia, quae talem tabet filium.* Hij stierf den 12den Maart 1471, in den ouderdom van 77 jaren in zijn klooster.

Hij schreef:

Enarrationes sive Commentarii in Vetus ac Novum Testamentum quadruplici sensu literali, tropologico, allegorico et anagogico in Pentateuchum 1547, fol., *In libros Josue, Judicum, Paralipom.*, 1532. *In libros Job, Tobiae, Judith, Nehemiae et Macchabeorum*, 1551. *In IV Prophetas Majores*, 1548. *In XII Prophetas minores*, 1549. *In Psalmos Davidicos, quibus accedunt Comment. in Cantica VII matutina; in Symbolum fidei, in Hymnum Te Deum Laudamus*, etc. 1531. *In Proverbia, Ecclesiasten, canticum Canticorum*, etc. 1555. *In IV Euangelia*, 1543 et Venet. 1569. *In omnes B. Pauli Epistolas* 1545. *In Epistolas Canonicas. In Acta Apostolorum et Apocalipsin*, 1545.

Monopanium, id est, unum ex omnibus S. Pauli Epistolis ad materias certas contractum opusculum, Venet. 1518. Lugd. ap. Gryphium, 1547. 16o.

Enarrationes in Dionysii Areopagitae Opera, Colon. 1546.

In libros IV Sententiarum, Ibid. 1595. Venet. 1584.

Summa Fidei Orthodoxae, Ant. 1569. Venet. 16o. Tom. II.

De Fide Catholica contra Gentiles dialogum libris VIII partitum, Colon. 1534. 8o.

De IV Hominis novissimis et de particulari iudicio et obitu singularum, Delph. Bat. 1487. Colon. 1568. 1591. 12o.

Speculum omnis status Humanae vitae, Nor. 1495. 4o.

Allen door Theodoricus Loërius te Keulen in 7 deelen (typis Quentilianis) in fol. uitgegeven.

Opuscula minora in unum volumen congesta et tribus classibus distincta edidit Gerardus Hamontanus Cartus. coloniens. typis Joannis Berckmanni, 1559. fol.

Tractatus VII, Lovanii, 1576. 4o.

Inflammatorium divinae Amoris, Colon. ap. Butgen. 1605.

Exhileosis, sive Medulla atque Excerptum S. Thomae Aquinatis.

Exhileosis ex summa Guilielmi Antisiodorensis.

Comment. in Poëthium de consolatione Philosophiae.

Enarratio Hymnorum, praesertim veterum.

Expositio librorum Joan. Climaci.

Translatio librorum Joan. Cassiani ad stilum faciliorem.

De Exemplis et Documentis authenticis.

De Ente et Essentia.

De Scientia Universalium.

Compendium Philosophicum seu Elementatio Philosophica.

Compendium Theologicum, seu Elementatio Theologica.

De lumine Christianae Theoriae, lib. II.

Contra perfidiam Mahometi et Sarracenorum, lib. IV.

Dialogus inter Christianum et Sarracenum, de lege Christi.

Contra artes Magicas et errores Vualdensium.

Contra Superstitiones.

De Natura aeterni et veri Dei.

De vetustate mundi et pulchritudine Dei.

Creaturarum in ordine ad Deum Consideratio Theologica.

De distantia perfectionis divinae et humanae.

De Munificentia et Beneficiis Dei.

De laudibus superlaudabilis Dei.

Laudes Dei devotissimae.

De Donis S. Spiritus ms.

Harae de sanctissima Trinitate.

Horae de Passione Domini nostri Jesu Christi.

Meditationes de passione Domini.

Expositio Passionis secundum IV Evangelistas, ms.

Expositio Missae, ms.

Dialagos de celebratione et sacramento Altaris.

Tractatus de sacra communione frequentanda.

Sermones VI de venerabili Sacramento.

De laudibus Virginis Deiparae, libri IV.

De praecoio et dignitate ejusdem, libri IV.

De mutua cognitione in patria ms.

De Sanctorum reliquiarumque veneratione et processionibus sacris.

De Causa diversitatis eventuum.

De auctoritate et officio summi Pontificis.

De potestate et jurisdictione ejusdem.

De auctoritate conciliorum generalium.

Enarratio in tertiam regulam S. Francisci.

De vita Solitariorum ms.

Sermones de tempore et sanctis, ad Saeculares.

Sermones de tempore et sanctis ad Religiosos.

Summa de vitiis et virtutibus, S. Illuminatorium salutaris Sapientiae ms.

Contra vitium proprietatis monachorum.

De modo devotè psallendi.

De modo et ordine iudicandi et compiendi.

De fructuosa temporis deductione.

De mortificatione virifica et reformatione interna.

De passionibus animae ms.

De puritate et felicitate animae.

De custodia cordis et profectu spirituali.

De gaudio spirituali.

De pace interna. De contemplatione.

De oratione. De meditatione ms.

De regulis vitae Christianorum.

Unguentum Mysticum de rebus Tungrorum ms.

Collationes IIpro capitulo generali Ord. Cartusiensis.

Apocalypsis sive Revelationes sibi a Deo factae.

Epistolae.

De divina Essentia.

De deformatione et reformatione Ecclesiae.

De Regimine Praelatorum. De officio Legati.

De honesta conversatione clericorum.

Dialogus inter Christum et Principem.

De vita et exemplis antiquorum Patrum.

De actu visitationis. De triplici viâ.

De discretione Spirituum.

De Elevatione mentis in Deum.

Dialogi de charitatis profectu et de perfectione charitatis.

Zijn *Speculum amatorum mundi* etc. en *Alcoranum et secta* etc. zijn (het eerste door M. Conr. Potinus) in het Hoogduitsch overgezet. Zijn leven is door Theodor. Loer, (Cöln 1532) beschreven.

Zie verder Theod. Petreii, *Bibl. Carthus;* Pet. Dorlandus, *Chron. Cart.* Lib. VII. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 185. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 244. Jöcher, *Gelehrt Lex.*

LEEUWIS (JOANNES DE) of Leonius van Afflighem, de eerste kok van het klooster Groenendaal bij Brussel. Hij

werd in de wandeling *de goede kok* genoemd, en heeft vele werken in het Vlaamsch geschreven, die door Henricus à Pomerios in zijn leven, Foppens en anderen worden opgenoemd. Hij stierf 22 Januarij 1377.

Zie Arn. Raisius, *Acutar ad Nat. SS. Belgii*, 22 Jan. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 527. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 676.

LEEUWIS (Gerardus) schreef:
Dialogus Creaturarum moralizatus Gestu Romanorum moralizata, Goudae, 1480. fol.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 276. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 353.

LEEUWIUS (Franciscus) te Gouda, vriend van de Latijnsche dichters Vincentius Fabricius en Bodecherus Banning, welke laatste hem eenige zijner gedichten wijdde. Hij zelf schijnt een beminnaar, zoo al geen beoefenaar der Latijnsche dichtkunst geweest te zijn.
Zie Bod. Banningii *Poëm.* p. 53, 77.

LEEUWIUS (Jacobus), een onrustig en twistgierig contraremonstrantsch predikant te Rotterdam. In 1622 verzochten de predikanten aldaar aan den Magistraat onderstand voor de weduwe van zekeren predikant en sommige behoeftige predikanten. Men gaf tot antwoord: »dat het de staat van het land niet kon lijden." Hierop besloot men in den kerkeraad de overheid hier over te bestraffen. Leeuwius nam die taak op zich. Deze deed zulks den 22sten Mei in de voormiddagbeurt, en liet zich o. a. uit: »dat de overheid eertijds zeer had geijverd, meer om het kussen en de ambten dan om de waarheid, maar op het kussen gekomen, keek men niet eens naar de kerken om." Het gevolg hiervan was, dat Leeuwius voor de vroedschap moest verschijnen, doch de zaak werd, na veel woordenwisseling, uitgesteld en bleef eindelijk steken. Door een dommen godsdienstijver gedreven, trachtte hij ook den magistraat van eene voorgenomene herstelling van het standbeeld van Erasmus, eerst ten jare 1549 van hout, daarna ten jare 1557 van arduinsteen opgerigt, ten sterkste af te raden, met de zware bedreiging, dat God om zulke zaken het land zou straffen. Het gebeurde evenwel, het beeld van koper of metaal gegoten, werd opgerigt, en heeft alle verdere stormen verduurd.

Tegen het prediken van Leeuwius kwam daarna een boeksken in het licht van Henricus Hollingerus getiteld: *Spongia Erasmi oft Uitwissing der lasteringen van Jacobus Leeuwius tegen Desiderius Erasmus.*

Leeuwius werd later door den magistraat, »om zijne ongerustigheid en twistmackerij geschorst."

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 716 volgg. Ypey en

Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 16 (Aant.) *Levensbeschr. van eenige voorn. Ned. Mann.* D. I. bl. 281. Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.* D. I. bl. 115—117.

LEEUWSCHEN Jr. (Hendrik), dichter in het laatst der zeventiende en begin der achttiende eeuw, blijkens zijn gedicht op en voor de bruiloftsdichten van H. v. d. Gaete, Amsterd. 1707.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst der Ned. Dicht.* bl. 60.

LEFDAEL (Nys of Dionysius van) was stedelijk muntmeester te Utrecht, ten jare 1469. Hij vervaardigde »witgens ende doitgens."

Zie v. d. Chys, *de Munten der Bissch. van de Heerl. en de Stad Utr.* bl. 374.

LEFEBRE (Willaume). Zie FEBRE (Willaume le).

LEFEBVRE (N.) te Visé in de provincie Luik geboren, was een leerling van David in de schilderkunst, en een jongeling van groote verwachting. Hij vervaardigde o. a. het *Portret ten voeten uit van den koning der Nederlanden.* Hij stierf in 1826.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 165.

LEFEVRE (Mr. S.) »musicijn" te Amsterdam, door wien de muziek voor vele gezangen is gecomponeerd, tijdgenoot van Hooft en Vondel.

Zie A. J. *Zederymen*, Amst. 1656. Koning, *Gesch. van het Slot te Muiden*, bl. 132.

LEFÈVRE (Dominicus) werd te Gend geboren, legde zich op de beeldhouwkunde toe en vestigde zich te Parijs. Hij bloeide omtrent 1670. Te Marly vindt men twee zijner standbeelden, voorstellende *Mercurius* en *Pandora*, te Versailles een marmeren standbeeld van de *Getrouwheid* en van *Apollo* en *Diana*.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 168.

LEFLERUS (Henricus) ook Cochlaeus genoemd, predikant te Nijmegen, werd met zijne ambtgenooten, Ger. Livius en Joh. Cortzius, in 1618 afgezet. Zij teekenden de akte van stilstand; herriepen, maar weken daarna van de Remonstranten ganschelijk af; teekenden de kanons der Nat. Synode, en werden weder predikanten bij de contra-remonstranten. Dit geschiedde bij een verdrag te Nijmegen, onder den naam van het *Nijmeegsche accoord* bekend, den 7den Maart 1623. Zij sleepten een groot deel der gemeente naar zich ter kerke bij de contra-remonstranten. De overigen hadden een' weerzin in dit verdrag, hetwelk bij de broederschap groote droefheid

en verontwaardiging verwekte, te meer, nadat zulks ook door sommige Stichtsche predikanten en Meiling van Arnhem werd gevolgd.

Zie *Notulen ofte Aenm. op het afscheydt der Pred. van Nimweg. ghegeven by den E. Raedt derselver Stadt, op den 8e April* 1618. *Gedr. in 't jaer ons Heeren* 1618. *Chron. van Nijm. door J. Smetius en G. C. in de Betouw*, bl. 165. Brandt, *Hist. der Ref* D. IV. bl. 5, 9, 10, 1003, 1010. Tideman, *Rem. Broed.* bl. 282. Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch. inzonderh. in Ned.* D. IV. bl. 131, 134.

LEGER (ANTOINE) werd in 1594 in de vallei van St. Martin in Piémont geboren, en stierf in 1661 als hoogleeraar in de godgeleerdheid en Oostersche talen te Genève. Hij volgde Cornelis Haga, gezant aan het hof van Constantinopel, als kapellaan, kwam in betrekking met Cyrillus Lucar en ontving van dezen, op zijn verzoek, zijne geloofsbelijdenis, welke hij meende dat veel overeenkomst had met die der Protestanten. Zijne briefwisseling over dit onderwerp wordt in de bibliotheek van Genève bewaard. Jean Aymon heeft er uittreksels van gegeven in zijne *Monuments de la relig. des Grecs.* Men heeft aan Antoine Leger te danken *Novum Testamentum idiomate Graeco litteralii et graeco vulgari ex versione Maximi Calliopolitani*, 1658. 2 d. 4o.

In het *Bulletin de la Société de l'Histoire du Protestant. Franç.*, Paris, 3me année, 1854, No. 5, 6 en 7, p. 353 et suivant, *Inventaire de documents inédits conservé en Hollande*, wordt vermeldt onder de stukken in het Rijks Archief te 's Hage: »un paquet de lettres d'Antoine Leger et A. Rivet, en in de noot aldaar: »Antoine Leger fut, pendant plusieurs années (1628—1636) chapelain de l'ambassadeur Hollandais Haga à Constantinople. Les lettres qu'il écrivait de cette ville à Rivet, sont fort intéressants, surtout par rapport à l'espèce de propagande Evangelique, qui se faisait alors au sein de l'Eglise Grecque, et qui recevait sa principale impulsion de la chapelle de l'ambassade Hollandaise. Une de ces lettres (2 Mai 1634) contient la dernière volonté du patriarche Cyrille, qui avait chargé Leger de la communiquer aux Eglises Protestantes. Cette pièce est en Italien. D'autres lettres d'Antoine Leger, mais en plus petit nombre, sont relatives aux persécutions des Eglises Vaudoises."

Zie *Biogr. Univ.*

LEGER (JEAN) neef van den voorgemelde, zoon van Jacob Leger, syndicus der gemeente Faet en consul-generaal in het dal St. Martino, en van Catharina Laurens, werd den 2den Februarij 1615 te Villa Secco geboren, studeerde te Genève, waar hij den paltsgraaf van Tweebruggen, later koning van Zweden, Karel Gustaaf, met levensgevaar uit het water

redde. Deze wilde hem met zich nemen op zijne reizen naar Frankrijk, waartoe hij wel neiging had, doch dat hem door Frederik Spanheim werd afgeraden. Na voleindigde studie keerde hij naar zijne vallei terug, werd in 1639 predikant te Pials en Rodoret, en volgde in 1643 zijn oom, die, ten gevolge der vervolgingen, naar Genève gevlugt was, als predikant van de kerk van St. Jan, toen de aanzienlijkste leeraarsplaats in het geheele Lucerner dal, op. Ten gevolge der vervolging van den markies van Pianezza in de dalen van Savoye, werd hij in 1655 door alle gemeenten als hunnen algemeenen gezant aan de Protestantsche mogendheden en vervolgens naar Pignerol gezonden. Toen het Hof van Turijn de daar getroffen overeenkomst schond en de dalbewoners geenzins in rust en naar hun overtuiging konden leven, werd Leger, die steeds in doodsgevaar verkeerde, in 1661 op nieuw naar verschillende Protestantsche hoven gezonden, om ze met den toestand der dalbewoners bekend te maken, 't geen het hof te Turijn zoo euvel nam, dat het gedurende zijne afwezigheid, al zijne te St. Jan gelegen goederen vernielde, zijn huis slechtte en in plaats er van een schandzuil van wit marmer liet oprigten. Nu keerde hij niet meer naar zijn vaderland terug, maar nam in 1663 het hem aangeboden beroep bij de Waalsche gemeente te Leijden aan, doch deed nog in hetzelfde jaar ten dienste van zijn vaderland, eene reis naar Parijs, en zond haar ook omtrent dien tijd de opbrengst eener aanzienlijke collecte, die hij voor haar in Holland had verzameld. In 1665 ondernam hij op nieuw eene reis naar Genève, en overleed in 1671 te Leyden.

Hij scheef:

Histoire générale des Eglises Evangeliques des Vallées de Piemont, ou Vaudoises. Divisée en deux livres, dont le Premier fait voir incontestablement quelle a esté de tous tems, tant leur Discipline, que surtout leur Doctrine, et de quelle manière elles l'ont si constamment conservées en une si grande pureté, dès que Dieu les a tirées des ténèbres du Paganisme jusques à présent, sans interruptions, et necessité de Reformation. Et le Second traite generalement de toutes les plus considerables persecutions qu'elles ont souffertes, pour la soûtenir, surtout dès que l'Inquisition à commencé à regner sur les Chrétiens, jusques à l'an 1664. *Par Jean Leger, Pasteur et Modérateur des Eglises des Vallées et depuis la violence de la Persecution, appellé à l'Eglise Walonne de Leyde. Le tout enrichi de tailles douces. A Leyde chez Jean le Carpentier*, fol. 1669. 2 vol. Schoon hier voor de oudere geschiedenis nog al critiek ontbreekt, is dit boek het hoofdwerk over de Waldenzen. Eene Hollandsche vertaling verscheen onder den titel: *Gedenkschrift aangaande de voorvallen der Evangelische kerken van de Valleijen van Piemont en andere Waldenzen, enz, door* J. Leger, Leyden, 1670. fol. De vertaling behelst echter slechts het eerste deel. Het tweede is niet gevolgd. Eene

Hoogd. vertaling, door J. E. von Schweinitz bezorgd, verscheen te Breslau, 1750. 4o.

Leger's portret door Bloteling, vindt men voor het origineele werk met een vierregelig fransch vers.

Zie Leger, *Hist. Génér.* p. 358. suiv. *Allgem. Gesch. der Wald-oder der Evang. Kirchen in den Thäl. von Piemont*, met eene voorr. van S. J. Baumgarten, Breslau, 1750. 4o. p. 275. Senebier, *Hist. Litt. de Gen.* T. II. p. 220. Baur, *Handwort.* Th. S. 113. *Biogr. Univ. Dict.* i. v.; Jöcher, *Gelehr. Lex.* Th. II. S. 1239. Adelung und Rotermund, *Fortz. von Jöchers Lexik.* Th. III. S. 1493. Martinet, *Kerk. Gesch. der Wald.* 2e dr. bl. 4. Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch.* D. XVII. bl. 190, 125, 136. *Naaml. der Leijdsche Pred.* achter het Passieboekje (uitg. van Ds. Iterson.) *Nav.* D. V. bl. 73, 187, Bijbl. XCIV. *Cat.* van Voorst, T. I. p. 223. Arrenberg, *Naamr. van Boek.*

LEGI (Joannes) een Vlaamsch kunstenaar, door Nagler Jacob Legi genoemd, een neef van M. Johannes Rosa (Roos) te Genua, bij wien hij zich vestigde, en onder wiens leiding hij arbeidde. Zijne schilderijen met gedierten, bloem- en fruitstukken zijn zeer goed, doch schaars. Hij moet kort na Roos, omstreeks 1640, in jeugdigen leeftijd zijn overleden.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 260.

LEGIER (Hopman). Toen Spinola in 1599 met 6 galeijen uit Spanje kwam, vertrokken de Algemeene Staten nevens den Raad van State, den 18den van Herfstmaand, naar Gorinchem, om met Zijne Doorluchtigheid, zoo over de bezetting der zeegaten, als andere gewigtige zaken persoonlijk te raadplegen. Ook werd het gat van Sluis met 9 schepen bezet. Een dezer schepen, onder hopman Legier, verdedigde zich twee uren lang tegen de vloot van Spinola, en deed ze met verlies van 250 man afdeinzen, terwijl het zelf maar twintig gekwetsten en dooden (onder de eerste was Legier zelf) verloor.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXVI. bl. 565. Reyd, *Ned. Oorl.* B. XVI. bl. 397. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 64. van Wijn op *Wagenaar*, D. IX. bl. 34. *Heldend. ter zee*, D. I. bl. 189.

LEGILLON (Jean François), zoon van Pierre Legillon, werd den 1sten September 1739 te Brugge geboren, verloor op zijn elfde jaar zijn vader en legde zich op de letteren en teekenkunst toe. Twintig jaren oud begaf hij zich naar Rouaan, waar hij zijne letterkundige studiën voortzette, en tevens het onderwijs genoot van J. B. Descamps, hoogleeraar aan de aldaar gevestigde akademie. Na aldaar tweemaal den eersten prijs behaald te hebben, belette hem de zwakheid zijner oogen zijn werk voort te zetten, reisde hij door Frankrijk en nam in 1769 te Marseille de teekenpen wederom op, begaf zich

vervolgens naar *Italië*, legde zich ook op het olieverw schilderen toe, bezocht *Zwitserland* en vestigde zich te Parijs. Gelijk in *Zwitserland*, teekende hij in het bosch van Fontainebleau, waar hij woonde, de schilderachtige omstreken af en stoffeerde die met geiten, schapen en ander vee. Naar die schetsen vervaardigde hij vervolgens schilderijen, zoo natuurlijk van toon en zoo schoon geschilderd, dat hij niet alleen in 1780 met algemeene stemmen tot lid der akademie gekozen, maar ook tot schilder des konings benoemd werd. In hetzelfde jaar exposeerde hij de schilderijen op de tentoonstelling in de Louvre. Zij stelden met vee gestoffeerde landschappen voor, in den stijl van Berchem, die zeer werden toegejuicht. Eene plotselinge doch hevige ziekte sleepte hem den 28sten November 1797 naar het graf. De schilder Suvée zond zijne kunstnalatenschap naar zijne broeders en zusters, die ze onder elkander verdeelden. Onder deze kunstschat bevinden zich meer dan 1000 teekeningen naar de natuur, 37 schilderstukken op doek en zeer vele op papier.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 167.

LE GRAND, kolonel van het koninklijk corps de genie, directeur der fortificatiën, kommandant van het legioen van eer, ridder van de koninklijke en militaire orde van St. Louis en St. Henri de Saxe, schreef:

Relation de la surprise de Berg-op-Zoom, le 8 *et le* 9 *Mars* 1814, *avec un précis du blocus et des évènements qui l'ont amené*, 8o. avec pl. Paris, 1816, in het Ned. overgezet en uitgegeven, Breda, 1817. 8o.

Zie *Cat. der Milit. Acad.* bl. 94.

LEHMAN (Joh. Christ.) schreef:

Volmaakte nieuwe Bloemtuin in den Winter, of middelen om in dezelve bloemen te hebben als in den zomer, Amst. 1721.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 245.

LEHMAN (G. A.) een middelmatig kunstgraveur, die in de tweede helft der achttiende eeuw te Amsterdam leefde. Men vindt van hem het *Portret van Washington*, in profiel, gegraveerd naar de schilderij van Wrocht, 1791.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 961.

LEIDEKKER. Zie LEYDEKKER.

LEIDEN (Jan van.) Zie BEUKELSZ.

LEIDEN (Lucas van) of Leyden. een der voornaamste meesters uit de zestiende eeuw, werd in 1494 te Leiden geboren. Zijn vader, Huig Jacobsz, een middelmatig kun-

stenaar en Cornelis Engelbrechtsen of Engelbertz, gaven hem het eerste onderrigt in de schilderkunst, doch het was voornamelijk aan de hem ingeschapen en door de beschouwing en stipte navolging der natuur, dat hij zijne kunstbedrevenheid te danken had. Reeds in kinderlijken leeftijd was de zucht om te teekenen de eenigste hartstogt, die hem beheerschte. Naauwelijks was hij negen jaren oud, of hij gaf reeds eenige door hem gegraveerde prentjes van eigen inventie in het licht, en drie jaren later gaf de heer van Lokhorst voor de historie van St. Hubrecht, zoo veel goudguldens als hij jaren telde. Op vijftienjarigen leeftijd sneed hij vele zijner schoonste platen, en toen hij zestien jaren oud was een *Ecce homo*, die aller bewondering wegdroeg. Zijn roem werd spoedig buiten 'slands verspreid en kwam ter ooren van den beroemden Albert Durer. Volgens sommigen zou deze hem te Leiden bezocht hebben, doch het blijkt uit A. Durer's *Dagverhaal van zijne Ned. Reizen*, Amst. 1780, dat die ontmoeting niet te Leiden, maar te Antwerpen in 1520, toen Lucas geen 33 maar 26 jaren oud was, plaats had. Lucas kreeg toen, volgens van Mander, lust in eene kunstreis door Zeeland en België te doen, en maakte als een bemiddeld man, goede sier. Hij gaf o. a. te Middelburg, Mechelen. Gent en Antwerpen een maaltijd, die wel 60 gulden kostte. Te Antwerpen was Albrecht Durer onder de gasten. »My heeft (teekende hij in zijn *Dagverhaal* op) te gast genood Meester Lucas, die in koper snydt, is een klein manneken, en van Leiden in Holland geboortig, die was te Antwerpen." Verder schreef hij (bl. 61) »Ik heb meester Lucas van Leiden met het stift geconterfeit," en op bl. 62, »Ik gaf voor Lucas geheel gestoken druk, van mijne kunst voor acht guldens." Het gevolg van dit uitstapje was dat Lucas ongesteld terugkeerde, en er in 1533 stierf.

»Het werk van Lucas van Leiden," schrijft Immerzeel, »moet worden gewaardeerd met het oog op zijnen tijd. Het koloriet ontbeert frischheid en waarheid; de plooijen der kleeding zijn stijf en scherp; de penseels-behandeling is net en uitvoerig, maar droog en pijnlijk. Zijn graveerwerk moge minder zuiver van teekening zijn dan dat van Albert Durer, maar Lucas bragt meer houding en wijking in zijne compositiën, waarvan ook zijn schilderwerk bewijs geeft." Zijne schilderijen zijn verspreid. In het Koninglijk Museum te 's Hage vindt men *De dochter van Herodes met het hoofd van Johannes den Dooper*, in dat van Amsterdam *het portret van Philips van Bourgondië*, op het stadhuis te Leiden *het laatste oordeel* met deuren, waarop Petrus en Paulus zijn voorgesteld, en waarvoor keizer Rudolph II zoo veel gouden dukaten bood, als er noodig waren om het te bedekken; in de vorstelijke galerijen te Weenen een *Ecce homo* en portret

van *Maximiliaan I*, te Berlijn een *St. Hieronymus* en het *portret van Lucas* zelven, te Munchen eene *Onthoofding van Johannes*, eene *Besnijdenis van Christus*, eene *H. Maagd met het kind*, te Sleiswijk eene *Moedermaagd met het Christuskind*, in het kabinet van den prins van Lichtenstein te Weenen *de geboorte van Christus*, *St. Paulus en St. Antonius* enz., die allen vermeld worden in een belangrijk artikel, door J. P. Passavant in het *Kunstblatt*, 1841, No. 3 en volgg. geplaatst, en daaruit vertaald en overgenomen, in *Messager des Sciences histor.*, No. 841, p. 299, volgg., onder den titel van *Recherches sur l'ancienne école de Peinture Flamande, au XV et XVI siècle.* Het getal der door Lucas van Leiden, tusschen 1508 of vroeger en 1530 gegraveerde platen, beloopt 174. Hij was gewoon ze op prijs te houden, en te meer, wijl hij al de afdrukken, die niet volkomen naar zijn genoegen uitvielen, vernietigde. Dit is de oorzaak dat van vele derzelve slechts weinige afdrukken, en van een enkele zelfs b. v. van *l'Espiègle* of de *Uilenspiegel*, niet meer dan 4 of 5 afdrukken bestaan. Sandrart meldt dat Rembrandt, voor 14 fraaije afdrukken van de voornaamste prenten van Lucas van Leiden, *ƒ* 1400 besteedde.

Zeer uitvoerig handelt Kramm over de prentkunst van Lucas, en ook over zijne boekprenten. Zoo vindt men houtsneden van hem in *Die Chronycke van Holland, Zeeland ende Westvriesland, beghinnende van Adams tiden tot de geboorte ons Heeren Jhesu, voertgaende tot den jare* 1517. *Gheprent tot Antwerpen, bi mi Jan van Doesborch*, 1520. fol., waarvan de eerste druk verscheen te *Leyden bi Jan Seversz., den XVIII dach in Oestmaent*, Anno 1517. fol., voorts voor het *Boexken om die Aflaten te Jheruzalem te verdienen, oft men selver daer gheweest waer, opghestelt door een devoet priester, gheheeten Bethleem*, Delft, Cornelis Hendricz., 1520. kl. 8o.

Zie verder behalve van Mander, Houbraken, Weijerman, Dr. George Rathgeber, *Annalen der Niederl. Mahler. Formschneider und Kupferstecherk.* S. 209, 226, 439; Hoogstraten, Kok, Halma, *Biogr. Univ.*; de Pilles, *Lev. der Schild.* bl. Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Sch.* D. II. bl. 171; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Sch.* D. IV. bl. 970; *Cat.* L. Metayer, Amst. 1799. bl. 199; *Cat.* Ploos van Amstel, D. I. bl. 312. *Cat.* van Hullthem, No. 28325; Orlers, *Beschr. van Leid.* van Mieris. *Beschr. van Leid.* D. I. bl. 29; D. II. bl. 370; Chabert et Tranquinet, *Galerie des Peintr.* Paris, 1822.

LEIDEN (Philips van) of Leyden, in de veertiende eeuw te Leiden, welligt uit het aanzienlijk geslacht van dien naam, geboren. Hij legde zich in zijne jeugd vooral op het kanonieke regt toe, gaf onderwijs in die wetenschap aan de universiteit te Orleans, en werd in 1369 tot hoogleeraar te Parijs beroepen. Naderhand eene kannunnikplaats in de kerk van

Maria van Condé bekomen hebbende, keerde hij naar zijn vaderland terug, waar hem Willem van Beijeren, de vijfde van dien naam, graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen tot zijn raadsheer verkoos. In 1373 werd hij vicaris-generaal van Arnout van Hoorn, bisschop van Utrecht. Albert van Beijeren zond hem naar Avignon, aan paus Gregorius XI, die hem een kanunniksplaats in de kerk van Utrecht schonk. Hij stierf aldaar den 8sten Junij 1380, doch werd in zijne geboortestad in de St. Pancras- of Hooglandsche kerk begraven. In 1372 had hij aldaar twee vicaryen gesticht. De schriften van Philippus van Leiden zijn, voor zoo ver bekend is, voor de eerste maal in 1618 gedrukt. Wegens het klein getal afdrukken, deelde een Amsterdamsch regent het zijne mede aan eenen boekverkooper, die in 1701 eene nieuwe uitgaaf er van bezorgde, onder den titel van *Philippi de Leidis tractatus Juridico-politici.* De verhandelingen zijn vier in getal. Zeer vermaard is de eerste, *De Respublicae cura et sorte Principatus.* De tweede behelst eene opgave van de onderwerpen en grondregelen in de eerste verhandeling overwogen. De derde voert tot titel: *De formis et semilis Reipublicae utilius et facilius gubernandae* en de vierde *De modo et regula rei familiaris facilius gubernandae.* Nog vond ik aangeteekend, dat hij zijn huis in de Papenstraat te 's Hage had; dat hij de jongste was van 15 kinderen, waarvan 6 jong gestorven waren, en »dat God zijne ouders de genade gedaan had, dat zij negen kinderen, 6 zonen en 3 dochters, in hun leven van genoegzamen goederen hadden kunnen voorzien."

Zie de Riemer, *Beschr. van 's Hage*, bl. 74; S. van Leeuwen, *Hist. van Rijnl.* Matthaei, *Fund. et Fat Eccl. Traj.* p. 3; Dez. *Anal. vet aevi*, T. VI. p. 5; Dez. *Praesat ad Joh. à Leidis, Annal. Egmund, atque diplom. Wilhelmi Bavari; De Cura reipubl.* p. 301, 302; *Holl. Cons.* D. IV. 67, p. 123; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II p. p. 1037; *Journ. des Sav.* p. XXXVI; Kok, *Vad. Woord.* D. XX. bl. 79; *Bat. Sacra*, T. I. p. 278; Glasius, *Ned. Kerkgesch. voor de Herv.* D. II. bl. 381; *Godg. Ned.* o. h. w.

LEIDEN (Adriaan van), afstammeling van het vermaarde Leidsche geslacht van dien naam, welks stamvader Gerart, in 1266 leefde, zoon van Dirk van Leiden, die in 1514 te Jeruzalem was, en later secretaris van Utrecht werd, en van Maria Blois van Treslong, raad in de vroedschap, tevens pensionaris van Delft, stond in blakende gunst bij Karel V. In 1555 werd hij wegens Holland afgevaardigd naar Brussel, om tegenwoordig te zijn bij de plegtige overdragt der Nederlanden aan Philips II. Op den laatsten October 1557 maakte hij zijn uiterste wil, ten overstaan van zijne twee behuwdbroeders, Pieter van Dekama, ridder en 's konings gewonen raad, en Boudewijn van Loo, insgelijks raad en rentmeester-generaal van Friesland. Hij overleed

27 November 1562, bij zijne huisvrouw, Maria van Loo, dochter van Gerrit van Loo, rentmeester-generaal van keizer Karel V over Friesland, nalatende een zoon Dirk, die, vermits zijn oom en voogd Arend van Leiden, de hofstad *van Leeuwen*, van zijnen oudoom Nicolaas Adriaansz. van Leiden van Leeuwen, voor hem gekocht had, in Mei 1566 den toenaam van Leeuwen, insgelijks aannam.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 84.

LEIDEN (Arent van), zoon van Dirk van Leiden, secretaris van Delft, en van Maria Blois van Treslong. Hij was burgemeester van Utrecht, en een der onderteekenaren der Unie van Utrecht in 1678.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 83.

LEIDEN (Dirk van). Zie LEEUWEN (Dirk van) van Leiden.

LEIDEN (Pieter van), zoon van Dirk van Leiden van Leeuwen en Alida Pants, heer van Vlaardingen, Vlaardinger-ambacht, Babberspolder, Middelburg, Nieuwenhoorn, Nieuwegoten, Nieuwlandt, werd den 25sten October 1666 te Leiden geboren, was veertig en meermalen burgemeester der stad, afgevaardigde in het collegie ter admiraliteit te Amsterdam, hoogheemraad van Rijnland en van den lande van Putten. Hij huwde Alida van Ruitenburg, dochter van Jan van Ruitenburg; heere van Vlaardingen en Vlaardinger ambacht, afgevaardigde in het collegie ter admiraliteit in het Noorderkwartier, hoogheemraad in Delfsland, bij wien hij 9 kinderen naliet.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 87.

LEIDEN (Lodewijk van), broeder van den voorgaande, werd in 1668 te Leiden geboren, klom tot den rang van kapitein ter zee, in dienst dezer lande, op, en kwam in 1697, door het verongelukken van zijn schip, in een zwaren storm, tegen het eiland Ameland, om.

Zie Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXII. bl. 86.

LEIDEN (Florens van) of Leidanus, een minnebroeder schreef:

Historia novorum in Germania Inferiori sui Ordines Martyrum Ingoliladii, 1582.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 278.

LEIDIS (Joh. à) of Jan Gerbrandsz. van Leyden, aldus naar zijne geboorteplaats genoemd, was karmeliter monnik en later prior van het klooster zijner orde te Haarlem, waar hij in 1564 overleed. Meer is van zijn leven

niet te melden, meer van zijne werken, vooral van zijne geschiedkundige. In zijn *Chronicon Comitum Hollandiae et Episcoporum Ultrajectensium*, het eerst door Sweertius, Francof. 1620. fol. onder den titel van *Rerum Belgicarum Scriptores* uitgegeven, behandelt hij de geschiedenis van Holland en Utrecht van de vroegste tijden af tot den jare 1417, of tot het einde der regering van graaf Willem VI. Hij vervaardigde hoogstwaarschijnlijk in zijne jeugd een opstel, verwierp het later als onvolkomen en werkte het in het laatst der vijftiende eeuw geheel om. Dit vroegere opstel hebben de opstellers der *Tielsche Kronijk* voor 1455 en van het *Magnum Chronicon Belgicum*, in 1474 opgesteld, gekend en aangehaald.

In zijn latere kronijk maakte hij veelal, soms woordelijk gebruik van Vincentius de Beauvais, Bartholomeus den Engelsman, het *Oude Goudsche Kronykje* en van Joannes de Beka, gelijk de schrijver der *Devisie Chronyk* en Wouter van Goudhoeven, wederom die van onzen schrijver gebruikt hebben.

Dousa beschuldigt hem, en te regt, dat zijn eerste boek bijna geheel met fabelen is gevuld, doch deze fabelen behoorden toen tot de geschiedenis. In de overige boeken is hij zeer belangrijk, vermeldt bijzonderheden, die elders niet voorkomen en mag voor de geschiedenis van Holland van 1355 tot 1417, voor de rijkste en beste bron geacht worden. Zulks erkende Adrianus Kluit, terwijl van Wijn vermeldt, hoe Jan Gerbrandsz door dit werk ook buiten 's lands de roem van geleerdheid en oordeelkunde verwierf. In het *Archif der Gesellschaft fur altere deutsche Geschichtkunde zur Beforderung einer Gesammt ausgabe des Mittelalters, herausgegeben von G. H. Pertz, X. B. 4. H.* Hannover, 1851, vindt men onder de handschriften der Universiteits Bibliotheek te Praag, D. VII. f. 6. Arch. IX. 170, een handschrift van die chronijk vermeldt. Ten minste vroeger was er ook een handschrift van in de stedelijke bibliotheek te Alkmaar, blijkens eene resolutie der Staten van Utrecht van 9 Sept. 1527.

Zijn *Chron. Egmundanum sive Annales regalium Abbatum Egmundensium* is eerst door den hoogleeraar A. Matthaeus, *adjectis observationibus*, afzonderlijk (Lugd. Bat. 1692. 4o.) in het licht gegeven, en later door K. van Herk en G. Kempher, in het Nederduitsch overgebragt.

Hij vervaardigde het uit echte, waarschijnlijk in het archief van Egmond berustende stukken, op verzoek van den abt van Egmond, Nicolaas van Adrichem, en loopt van den H. Adelbert, stichter van de Egmondsche kerk, tot het jaar 1524. De drie laatste hoofdstukken zijn, schoon Matthaeus zulks om de gelijkvormigheid van stijl betwijfelde, door eene

latere hand opgesteld, wijl à Leidis in 1504 overleed. Het geheele werk, schrijft de Wind, is over de geschiedenis der beroemdste en oudste abdij van Holland, en daardoor voor die van het gewest zelve van groot belang, vooral om de naauwkeurigheid, waarmede het bewerkt is, en de echte stukken, waarop het berust, dewelke gedeeltelijk er zijn ingelascht." In de *Anal. Vet. et medii aevi* van den hoogleeraar Matthaeus, T. I. P. II. p. 507—740, (1698) vindt men een derde kronijk van zijn pen, namelijk die van de heeren van Brederode, die hij, met behulp van het archief van van Brederode, op verzoek van Jolande van Brederode, schreef.

Hij begint, om de oudheid van het geslacht aan te toonen, met Adam, en al wat hij vóór de dertiende eeuw schreef is opgesierd en valsch. Hoe meer hij echter zijn leeftijd nadert, hoe belangrijker zijn werk wordt, en hoogst belangrijk zijn zijne mededeelingen nopens Reinoud van Brederode en zijne bastaard Walraven.

Behalve deze historische schriften heeft onze schrijver nog verscheidene godgeleerde werken nagelaten, met wier vermelding wij dit artikel eindigen. Zij zijn:

Postilla Quadragesimalis.
De passione Domini.
Sermones de tempore et de Sanctis, aestivales et hyemales.
De festis Deiparae.
De B. Virginis doloribus.
Liber exemplorum B. Mariae.
Collationes Sanctorum.

Zie Trettemius, *Hist. ord. Carmel.;* Sweertii, *Ath. Belg.;* Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 646; Fabricii, *Bibl. Med. et infim. lat.* Lib. VII. p. 133, voor en achter de *Holl. Annales* van Dousa; Boxhorn, *Theatr. Holl.* p. 211; Meursii, *Ath. Bat.* c. 24; Kluit, *Hist. Crit.* T. I. p. 2, p. 93; Vossius, *de Hist. Lat.* p. 578, Pars, *Index Bat.* p. 90; *Bibl. Univ.* T. XXIII. p. 145; Orlers, *Beschr. van Leijden*, D. I. bl. 358; van Wijn, *Huisz. Leven.* D. II. St. I. bl. 16; de Wind, *Bibl. van Neêrl. Gesch.* bl. 98 volgg. Dez. *Verh. over den invloed der Dichtk. op de Gesch.* bl. 100—111; *Kron. van het Hist. Gen.* D. II. bl. 211, D. VII. bl. 341, 342, D. VIII. bl. 152; *Nav.* 1854. bl. 17, voorts Kok, Nieuwenhuis, Saxe, Siegenbeek, van Kampen en andere Schrijvers op onze letterk. Rabus, *Boekz. van Eur.* voor Nov. en Dec. 1698. bl. 409.

LEYCESTER. Zie DUDLEY.

LEIN (JOHANNES JOSEPHUS DE) ook Delin of De Lin, historie- en portretschilder. In de kerk van den H. Borromeus te Antwerpen, is eene schilderij, voorstellende *Simeon op den tempel*, geschilderd door De Lin. Onder een door H. Roosing gesneden portret van Ds. J. W. Bussing, 1796. 8o. leest men, *De Lein Pinx.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 331.

LEININGEN (Ewich Ludwig, graaf van) kolonel in staatsche dienst, kantte zich in 1746 tegen de overgaaf van Namen aan.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 598, *Bijv. en Verb.* bl. 30.

LEJEUNE (Pierre François) werd den 10den Maart 1727 te Brussel geboren, werd aldaar voor de kunst opgeleid, begaf zich naar Italië en bleef 12 jaren te Rome, vestigde zich vervolgens te Stuttgard, en werd in 1753 eerste beeldhouwer van den regerenden hertog van Wurtemberg. In 1778 kwam hij te Brussel terug, waar hij overleed. Van zijn beeldhouwwerk vindt men in de kerk van St. Louis te Rome, het *Praalgraf van den kardinaal de la Tremouille*, in de Franciscauerkerk te Monte-Lupo, vier standbeelden, voorstellende de *Roomsch-katholijke Kerk*, *het Geloof*, *de Hoop*, en *de Liefdadigheid*, in het paleis van den hertog Lante, de marmeren borstbeelden van den kardinaal Lante en van Benedictus XIV; een marmeren *Standbeeld van den Hertog van Wurtemberg*, en de standbeelden van *Hercules* en *Minerva* in het koninglijk paleis te Stutgard, en marmeren standbeelden van *Apollo*, de *Stilzwijgendheid* en de *Overpeinzing* in het koninglijke kasteel nabij Stutgard; twee marmeren standbeelden, eene *Najade* en een *Jonge Bacchus*, te Rotenheim, en te Secharis, vier standbeelden, *Adonis*, *Meleager* en *Twee Nimfen* met de attributen der jagt.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 167.

LEGER (de Abt St.). De heer van Hulthem bezat een ms. getiteld: *Collection de lettres autographes addressées à l'abbé de St. Leger, par les Bollandistes, Ghesquière et Bye, par J. J. Reiske, Suyskens, Meerman, van Leyden, P. Affo, Alban Butler, Gjörwell, Robinet de Chateaugiron, l'abbé de Carpillet, Caulet, évêque de Grenoble, et par un grand nombre d'autres savants français et étrangers*, 4o.

Zie *Cat. de la Bibl. de M. v. Hulthem*, ms. p. 234.

LE JEUNE (J. F.). In de *Bibl. de Mr. van Hulthem* vindt men onder No. 720, 721, *Journal de la manière dont s'est comporté J. Fr. Le Jeune, maitre sellier et carossier en cette ville de Bruxelles, choisi doyen, le* 25 *May* 1717 etc. in 4o.

LEK (Jonkvrouw de), dochter van den heer van Oosterhout, werd in 1392, ter oorzake van den doodslag van Aleid van Poelgeest, balling verklaard.

Zie Mieris, *Charterb.* D. III. bl. 552; van Wijn, *Nalez.* op Wagenaar, D. I. bl. 186.

LEKKERBEETJE. Zie ABRAHAM (Gerard) Leksmond.

LELIE (Adriaan de), werd den 19den Mei 1755 te Tilburg geboren, en begaf zich, na zich in de teekenkunst geoefend te hebben, met Cornelis van Spaendonck naar Antwerpen, waar hij onderwijs kreeg van den behangsel- en sieraadschilder Peeters, en later van de Quertemont, en tevens op de Stads-Akademie zich op de bouw- en doorzigtkunde toelegde. Vervolgens begaf hij zich naar Dusseldorp, en copiëerde in de kunstgallerij aldaar, bijna alle portretten van Rubens en van Dijk, en eenige historiestukken van Nederlandsche en Italiaansche meesters. Te Dusseldorp leerde hij den beroemden Petrus Camper kennen, op wiens raad hij zich te Amsterdam vestigde, waar hij, schoon hij steeds de voorkeur aan bouwhuizen uit den burgerlijken stand (tableaux de genre) gaf, zich met het vervaardigen van familie-stukken en portretten bezig hield. »Rijkdom, geestigheid en verscheidenheid van ordonnantie, vereenigt in zijne belangrijke tafereelen zich met een breed en meesterlijk penseel." Hij stierf den 30sten November 1820, na nog kort voor zijn dood een altaarstuk voor eene der Roomsch-katholijke kerken te Amsterdam vervaardigd te hebben. Zijn kunst is in verschillende kabinetten verspreid. In het gebouw *Felix Meritis* vindt men o. a. de *Teeken-Academie dier Maatschappij*, waarin de sprekend getroffen portretten van verscheidene bekende personen voorkomen. Op de verkoopingen van Muller, van der Pot, Cremer en Goll van Frankenstein, golden zijne schilderijen van 300 tot 500 gulden en hooger.

Hij was lid der 4de klasse van het Kon. Ned. Instituut. Zijn portret vindt men bij Immerzeel.

Zie *Verslag van de Vierde Openb. Verg. der 4e kl. in het Kon. Ned. Inst.* bl. 39; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 168.

LELIE (Jan Adriaan Antonie de), zoon van den bovengemelde, werd in 1788 te Amsterdam geboren, genoot het onderwijs van zijnen vader en van den teekenmeester de Haan. Hij behaalde vele eereprijzen bij de Maatschappij *Felix Meritis* en alle bij de Stads Teeken-Akademie. Hij hield zich eenigen tijd bezig met het geven van lessen, doch legde zich vooral toe op het restaureren van schilderijen, waarin hij het tot eene buitengewone hoogte bragt. Ook dreef hij kunsthandel. In het kabinet van den heer Brentano, waren een *Fruitstukje* en een *Musicerend Gezelschap*, zijne eerste schilderijen. Hij stierf te Amsterdam den 25sten April 1845. Zijne nagelaten kunst werd den 29sten Julij van dat jaar in het huis met de Hoofden verkocht. De Lelie was

sedert 1820 lid van de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam.

Zie *Kunst-Spieg*. 1844 –45, bl. 252. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. II. bl. 168. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch*. D. IV. bl. 961.

LELIËNBERG (C.) leefde in de zeventiende eeuw te 's Hage, was in 1656 een der zeven en veertig kunstenaren, die aldaar eene nieuwe kamer van Pictura oprigtten. Hij leefde nog in 1663. Hij schilderde vogels, jagthuizen enz.. in de manier van J. B. Weeninx. Kramm zag in het Koninglijk Museum te Berlijn eene schilderij, door hem in 1625 vervaardigd, voorstellende: *Twee snippen, drie kleine vogels, kweeappelen en uijen op eene tafel, met een paar artichokken en een doode vogel in een nabijstaanden emmer*. Zijn monogram was een L, waaraan aan de stok, eene kleine C is gehecht, en onder Duitsche letters.

Zie Immerzeel, *Lev en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild*. D. II. bl. 168. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild*. L. IV. bl. 963.

LE LEU DE WILHEM (David) werd in 1588 te Hamburg uit een oud en aanzienlijk geslacht geboren, doch bragt hier te lande een aanmerkelijk gedeelte van zijn leven door, en eindigde er zijne dagen. Na de gronden der taalkennis te Staden en Hanau gelegd te hebben, bezocht hij eerst de hoogeschool te Franeker en vervolgens die te Leiden, waar hij zich op de wijsbegeerte en regtsgeleerdheid toelegde, doch zich vooral aan de beoefening der Oostersche talen wijdde. Met de noodige kennis der laatsten toegerust, ondernam hij eene reis naar het Oosten, en vertoefde een geruimen tijd te Jeruzalem, Alexandrië en Caïro, middelerwijl briefwisseling houdende met den vermaarden Griekschen patriarch Cyrillus Lascaris. Na zijne wederkomst uit de morgenlanden, vertoefde hij eenigen tijd te Amsterdam, waar hij een broeder had, Paulus genoemd. Doch zoo groot was zijn reislust, dat hij in 1625 andermaal een togt naar het Oosten ondernam. Op deze reis verzamelde hij een kostbaren schat van vreemde zeldzaamheden. Hij oefende zich daarenboven verder in de kennis der Perzische en Arabische talen. Na dezen togt volbragt te hebben, koos hij zijn vast verblijf in Holland. Prins Frederik Hendrik koos hem tot een zijner raden, daarenboven kreeg hij, als gewoon raad, zitting in het hof van Brabant. Hij had een werkzaam aandeel op de verkiezing van Frederik Hendrik in 1640 tot stadhouder van Groningen en op den in 1648 en 1649 door 't huis van Oranje te verleenen onderstand aan Karel II tot zijne ontworpene landing in Schotland. Onder het waarnemen dezer bedieningen, verpoosde hij zijnen geest met briefwisseling met geleerde buitenlanders. Hij overleed in

1658. Verscheidene Egyptische zeldzaamheden, op zijne reizen verzameld, en vervolgens aan de hoogeschool te Leiden geschonken, werden vroeger in de ontleedkamer en thans in het Museum van Oudheden bewaard. Hij huwde Constantia, zuster van den beroemden Constantijn Huygens.

Zie Bayle, *Dict. Hist. et Crit.* to. h. w. Kok, *Vad. Woord.* o. h. w. Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoog.* D. II. bl. 98. Groen van Prinsterer, *Archives de la maison d'Orange Nassau*, 2e Serie, T. III en IV.

LE LEU VAN WILHEM (Mr. PAULUS SEBASTIAAN), heer van Besoyen, burgemeester van Rotterdam, dijkgraaf en bailliu van Schieland, werd den 6den van Hooimaand 1738, tot curator der Leidsche Hoogeschool benoemd en stierf den 23 October 1759.

Zie te Water, *Narratio.* bl. 183; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoog.* D. II bl. 22.

LE LONGE. Zie LONGE (ROBERT LA).

LELY (GERARDUS VAN DER), werd in 1668 advokaat bij het geregtshof van Friesland; hij beoefende de Latijnsche poëzy, blijkens een gedicht vóór de *Camoenae Juvenales* van E. Baders, Leov. 1678, in de uitgave zijner *Poemata*, van 1687 en 1702 daarachter geplaatst. Volgens de *Ms. Naamrol der Advokaten* overleed hij in 1728.

LELY (Luitenant-generaal) was een der verdedigers van Bergen-op-Zoom tegen de Franschen in 1747. Hij had in die vesting den 16den September van dat jaar de dienst, toen zij overrompeld werd. Reeds waren de Franschen bezig de poort van het Markgravenhof open te schieten, toen de prins van Hessen-Philipsthall en hij, met de troepen, welke zij verzamelen konden, verschenen, en de aanvallers terugdrongen naar de markt.

Zie Folkers, *Dagverh. der Beleg. van Bergen-op-Zoom*, 16 Sept. 1747; *Eur. Merc.* Sept. 1747. bl. 125—156; van Wijn op Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XX. bl. 68; *Journ. du Siège de Berg-op-Zoom, en 1747, redigé par un Lieutenant-Colonel, Ingenieur Volontaire de l'armée des assièg.* p. 134; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. II. bl. 648.

LELY (LUCAS FOPSZ.) van Hoorn, leefde in de zeventiende eeuw, en was als schoonschrijver beroemd.

Zie Abbing, *Gesch. der Stad Hoorn*, D. II. B. bl. 78; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. I. bl. 123, 125; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 79.

LELY een kunstenaar, die in de eerste helft der achttiende eeuw, waarschijnlijk te Delft bloeide. Hij teekende stadsgezigten, vooral op Delft, en diergelijke onderwerpen.

Zie *Cat. van den Atlas der Vereen. Ned. Prov. enz. in* 82 *deel.*

verz. door Mr. M. B. van Nidek, Amst. 1743. bl. 21; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 962.

LELY (Pieter van der). Zie FAÈS (Pieter van der).

LELY (C.) schreef:
Lykpredikatie op Ds. J. Schotvanger.

Zie Mourik en Noordbeek, *Naamrol van godgel. Schrijv.*

LELYVELD (Frans van Wz.), van beroep koopman en lakenfabriekant te Leiden, in 1740 geboren, was een man van een juist en welwikkend oordeel, bezield door een geest van orde, naauwkeurigheid en netheid, voortreffelijk van verstand en uitnemend van hart, een onzer uitmuntendste beoefenaars der Hollandsche taal- en letterkunde, van welke hij vele uitstekende proeven, zoo in druk als in handschrift, heeft nagelaten. Hij was ook een der grondleggers en oprigters van de Maatschappij van Ned. Letterk , en bezorgde als secretaris het 4de, 5de en 6de deel harer werken, in 1778, 1781 en 1783 en schreef daartoe de voorredenen. Ook was hij een ijverig voorstander en medewerker van den in zijnen leeftijd opgerigten Oeconomischen tak, waaruit naderhand de tegenwoordige Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid is ontstaan. Behalve de hier onder vermelde werken gaf hij *Berigten en Prijsvragen over het storten van olij, traan, teer en andere drijvende stoffen en Zeegevaren*, Leiden, 1775. 8o. Ook in het Fransch overgezet *(Essai sur les moyens de diminuer les dangers de la mer, par l'effusion de l'huile, du goudron*, etc. Amst. 1776. 8o. over welk onderwerp hij in pennestrijd geraakte met J. le Francq van Berkhey, een pennestrijd, die in onze dagen hernieuwd is. Hij overleed den 8 van Lentemaand 1785 in den bloei zijns levens.

Hij gaf in het licht:

B. Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtkunde, in vrijmoedige aanmerkingen op Vondels Herscheppingen van Ovidius*, (Amst. 1730); 2de uitg. *door F. van Lelyveld met bijv. van den schrijver en aant. van den uitgever*, Leid. 1782—91. 4de dr. 8o. Zij werden eerst na 's mans dood voltooid door N. Hinlopen. Ook schreef hij taalkundige verhandelingen en aanmerkingen in *Tael- en Dichtkundige Bijdragen*, 1759—1762, 2 d. 8o. in de *Bijdragen tot opbouw der Vaderl. Letterkunde* en in de *Proeve van Oudheid-, Tael- en Dichtkunde, door het Genootschap Dulces ante omnia Musae.*

De bibliotheek der Maatschappij van Letterkunde te Leiden bezit van hem in handschr.

Magazijn van Woorden, 521 bl. langw. fol.

Ligger van aanteekeningen over de Nederl. Taalkunde, tot eigen gebruik weleer vervaardigd, 574 bl. 4o.

Taalkundige Aanmerkingen over de Letters A en B meest vreemde en bastaardwoorden, 17 bl. fol.

Excerpten uit: De Gramschap in dry boecken enz. door *P. Levinus de Meyer*, Lovan. 1725. 8o. 8 bl. langw. fol.

Taalkundige Excerpten uit J. Cats Zinne- en Minnebeelden, Selfstryt, vooral uit syn Houwelyk naar de uitg. 1726. fol. 60 bl. 4o.

Zeemans Woordenboek op losse repen gesneden en opgeplakt, over de Letters A—E, K—O en U—Z.

Ontwerp van eene Verhandeling over de taal-richtigheid der Nederl. Dordsche Bijbelvertaling, voor Minima crescunt, 1762. 5 bl. 4o.

Aanmerkingen op de Dichtlievende Verlustingen van B. de Bosch, met bijv. van de Bosch zelven, 28 bl. 4o.

Uittreksel eener Redev. van H. G. Oosterdijk over P. C. Hooft, als Hervormer der Ned. Taal (betreffende den oudsten toestand onzer Taal, derzelver daarop gevolgde verbastering door vreemden invloed en gedeeltelijke herstelling in haren oorspronkelijken zuiverheid door toedoen vooral van Hooft en Vondel.)

Over L. ten Kate Hz., volgens C. Ploos van Amstel, Voorrede voor den Cat. der Schilderijen, Teekeningen en Prenten van Ant. Rutgers Antz. Amst. 1778. 3 bl. fol.

Kilianus auctus, seu Dictionarium Teutonico-Latino-Gallicum, etc., doorschoten en met eigenhandige Aanteekeningen, langw. 4o.

J. van Vondel, Palamedes, Amst. 1652, *met papier doorschoten en vele eigenhandige Aanteekeningen van Z. H. Alewijn en F. van Lelyveld*, 4o. Gemeenschappelijk ter uitgave bewerkt door de leden van het Genootschap *Minima crescunt.* volgens de geschrevene *Hand. der* 61 *en* 62 *Zitting*, 13 Febr. en 15 Mei 1761.

Eigenhandige brief en mededeelingen van verschillenden, meest taalkundigen aard aan F. van Lelyveld, door Z. H. Alewijn, voor de uitgave van Huydecopers Proeve en ten deele daarin gebruikt, 4o. 10 bl.

Zie J. de Kruyff, Slot der voorrede van het 7e deel der *Werk. van de Maatsch. van Ned. Letterk.* in 1788, nadat in hare bijzondere handelingen, alleen voor de leden gedrukt, reeds kort voor zijn verscheiden hem eene vereerende hulde was toegebragt; A. Ypey, *Gesch. der Ned. Tale*, D. I. bl. 547; M. Siegenbeeh, *Gesch. der Ned. Lett.* bl. 325, 327; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* Collot d'Escury, *Holl. Roem;* Schotel, *Comment. de merit. B. Huydecoperi;* v. d. Aa, *Biogr. Woord.* o. h. w. Huydecoper, *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 61, 64, 67, 70, 82, 90, 93, 149.

LELYVELD (B. P. VAN) schreef:

Dissertatio Juridica de jure Albinagii (vulgo Droit d'Aubaine,) Traj. ad Rheu. 1766.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. II. bl. 566.

LELYVELD (Pieter Johannis van Abz.) werd den 9den December 17.. te Leiden geboren, studeerde te Utrecht, hoorde aldaar Wesseling en Saxe over de algemeene geschiedenis en de oude letteren, Sebaldus Rau over de Oostersche, inzonderheid de Hebreeuwsche talen en oudheden en van Bonnet en Vos over de godgeleerdheid, natuurlijke en geopenbaarde, leerstellige en zedekundige. Hij wenschte zich aan de predikdienst te wijden, doch op verzoek van zijn vader legde hij zich op de regtsgeleerdheid toe, in welke hij zich, na het verdedigen eener *Dissertatio philologica-juridica de origine monetae* (Ultraj. 1770,) tot doctor werd bevorderd. In 1788 werd hij door den Stadhouder tot raad in de vroedschap te Haarlem aangesteld, driemaal bekleedde hij het ambt van schepen, tot hij in 1795 met meer andere voorstanders der stadhouderlijke regering van zijn post ontzet, het vaderland verliet en zich met ter woon te Emmerik op Pruissisch grondgebied begaf. Daar, buiten alle openlijke bediening, vatte hij zijn vroeger voornemen op, om in de godgeleerdheid te doctoreren, en trad hij, ten dien einde, in onderhandeling met de faculteit en ook de hoogeschool te Duisburg. Wat de voor hem, vooral uit hoofde van verschil in godsdienstige begrippen, teleurstellende uitkomst van dit zijn streven is geweest, heeft hij opentlijk bekend gemaakt in zijn *Commercium epistolicum designati Theol. Doctor cum ordine Theol. Duisburg*, etc. Traj. ad Rhen. 1803, waarbij tevens als akademisch *Specimen* eene verklaringsproeve van *Genesis XLIX:* 18 gevoegd is. In 1807 keerde hij naar het vaderland terug, en zette hij zich met zijn gezin te Leiden neder, waar hij zich met het beoefenen der Latijnsche dichtkunst, ook met die der godgeleerdheid bezighield. Hij overleed aldaar den 21sten November 1819. Hij was lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap.

Hij schreef, behalve eenige stukjes in de *Opuscula Societatis Tendimus ad idem* en *Tandem fit Surculus Arbor*, een Latijnsch dichtstuk, getiteld:

Franco Gallus exsule Guilielmo V, potstremo Gubernatore receptus, regnante Guilielmo I rejectus, Divinarum virtutum insecus, index et testis, leviter adumbratus, Lugd. Bat. 1816. 4o.

Iets over de liefde en Jezus Wijsheid, naar aanleiding van Matth. V: 44.

Mengelingen voor 't verstand en 't hart, Utr. 1806.

Taconis Abr. Sypkes, J. U. D. (P. J. van Lelyveld) Epanorthotica Epistola ad celeb. Antec. Jo. Melch. Kemperum, de aetatis nostrae fatis cet. disputantem; acc. Anonymi sermo etc., Gron., Utr., Amst. et passim, (Lugd. Bat. 1816. 8o.

Jkvr. W. E. V. A. P. (P. J. van Lelyveld) Verlos-

sings danklied, bij geleg. van den plegtigen 18 *Januarij* 1814, Utr. 1814. 8o.

Zie de genoemde *Mengel.*; Nieuwenhuis, *Woord. van Kunst. en Wetensch.* o. h. w. *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.*

LELYVELD (T. B. VAN), zoon van den voorgaande, in 1794 te Leiden geboren, bloeide in den aanvang dezer eeuw en is dichter van:

Eerbiedige Welkomstgroet aan Mevr. de Groot-Vorstinne Anna Paulowna, Princ. van Oranje, bij Hoogstdesz. komst in de Ned. Leid. 1816. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 289.

LEM. Volgens de Sage een zoon van den door de Slaven op den nieuwgestichten burg te Leiden, geplaatsten burggraaf of kastelein, volgens sommigen later koning der Wilten, volgens anderen hertog van West-Friesland, dat is Noordholland. Deze Lem had een zoon Dibbald, eerste koning van Westfriesland, doch leenman van Richold, koning van Friesland. Deze Dibbald huwde met eene reuzin, die hem een zoon schonk, ook Lem genoemd, die, ridder geworden, naar men zegt, de stad Haarlem, die hij naar zich zelven *Heer Lems Stad* noemde, stichtte.

Zie, behalve Ampzing, Scriverius, Oudenhoven en andere beschrijvers van Haarl.; Smids, *Schatk.* bl. 123; Bokkenberg, *Fris. Batav. Reg.* p. 98; Hamconii, *Frisia*, p. 96; *Bat. Sacra*, T. I. *Ned. en Kleefsche Oudh.* D. II. bl. 104; van der Bergh, *Nederl. Volksoverl.* bl. 89, 90.

LEMANS (MOZES) zoon van Michiel Lemans en van Rebekka Hanau, werd den 5den November 1785 te Naarden geboren. Toen hij 7 jaren oud was, keerden zijne ouders naar Amsterdam, waar zij vroeger gewoond hadden, terug, en werd hij daar eerst door zijn vader en David Haage, door Benjamin Cohen Jacobsz. in het Latijn, den heer Litwak in de wiskunde, en later door den hoogleeraar de Gelder in de hoogere wiskunde onderwezen. Van zijne jeugd af voor het vak van onderwijs bestemd, oefende hij zich in het Hebreeuwsch, Chaldeeuwsch, Syrisch en Arabisch, en in de Nederduitsche, Hoogduitsche, Engelsche, Fransche, Italiaansche en Spaansche talen. In 1800 en 1801 gaf hij onderrigt te Noordwolde, doch kwam in het volgende jaar reeds te Amsterdam terug, waar hij bij opklimming acten van algemeene toelating als huisonderwijzer bij de plaatselijke schoolcommissie van Amsterdam, en als schoolonderwijzer in 1809 van den derden, in 1812 van den tweeden en in 1819 van den eersten rang bij de commissie van onderwijs in Noord-Holland, verkreeg. Ook werd hij in 1810, door het toen gevestigde opper-consistorie, als godsdienstig onderwijzer toegelaten, en in 1818 werd hem door de godsdienstige Israëlitische school-

commissie, een voorloopig bewijs van den vierden of hoogsten rang uitgereikt.

In December 1818 liet hij zich de aanstelling tot hoofdonderwijzer in de pas gestichte armenschool, welgevallen. Den 26sten April 1828 legde hij te Leiden het candidaats-examen af in de wiskunde, natuurlijke wijsbegeerte en natuurkunde, en toen, bij de koninklijke verordening, de wiskunde in de Latijnsche scholen meer bepaaldelijk werd ingevoerd, verkreeg hij, op den 27sten Mei 1828, de aanstelling van onderwijzer in de wiskunde bij het gymnasium te Amsterdam, als wanneer hij zijne betrekking tot de armenschool opgaf.

Reeds groot was de werkzaamheid van Lemans, niet alleen bij de gevestigde inrigtingen van onderwijs, maar ook in het stille boekvertrek.

In het Wiskundig Gezelschap *Mathesis Artium Genetrix*, waarbij hij in den aanvang van 1811 aangesteld werd tot onderwijzer, later als lector in het Wiskundig Genootschap *Een onvermoeide arbied komt alles te boven*, hetwelk hem in Maart 1809 als lid had aangenomen, in dat tot *Nut en Beschaving*, waarbij hij in datzelfde jaar opgenomen werd, overal werkte hij vlijtig mede, getrouw en ijverig, zoodat hij bij het laatstgenoemde genootschap bestuurder, lid van de wetenschappelijke commissie, en eindelijk in December 1823, lid van verdiensten werd. Bij hetzelve verwierf hij in November 1813 de gouden eerepenning voor zijne bekroonde prijsverhandeling over de *adverbia* en *adjectiva*. Eindelijk werd hij den 23sten Aug. 1814 tot lid van verdiensten in *Mathesis Artium Genetrix* verheven, en verkreeg hij in 1827 een bepaalde aanstelling tot lector in de wiskunde bij het genootschap *Tot Nut en Beschaving*. In 1808 hielp hij mede tot stichting van een genootschap, bestemd om zich bijzonder bezig te houden met het maken van boeken, voor het onderwijs der Israëliten hier te lande, onder de zinspreuk: *Hanoch Lanagnot*. In 1809 werkte hij mede aan de bijbelvertaling, van welke echter, wegens de inlijving van ons vaderland in het Fransche rijk, niets in het licht verschenen is.

In 1829 of 1830 zond hij eene leerrede, ten behoeve van het volk, ter beantwoording aan de gedane uitschrijving van de hoofd-commissie tot de zaken der Israëliten, welke, hoezeer niet bekroond, echter, volgens bevoegden, zeer geschikt was ter bereiking van het doel, waartoe zij moest dienen. Hij was in geleerde briefwisseling met den hoogleeraar van der Palm, bevriend met den hoogleeraar van Swinden en den Amsterdamschen predikant Tessèdre l'Ange. Hij was gehuwd met Marianne Binger, die hem echter geene kinderen schonk, en overleed den 17den October 1832, in den ouderdom van omtrent 47 jaren.

Hij schreef:

Imré Zempha, over de Hebreeuwsche taal en over derzelver regte uitspraak, 1808.

Levensbeschrijving van Maimonides, 1815.

Proeve van Talmudische Wiskunde, 1816.

Geschiedenis der Starrenkunst, 1819.

Rudimenta of gronden der Hebr. Taal, 1820.

Later eene verkorting: *Allereerste gronden over de voor- en nadeelen van het gelijktijdig of achtereenvolgend onderwijs;* in de *Bijdragen*, 1821.

Prijsverhandeling over de adjectiva en adverbia, 1821.

Vertaling der Israëlitische gebeden (met Rabbinale goedkeuring, 1822.

Lofrede op J. H. van Swinden, 1823. In het 2de deel der werken van het Genootschap *Tot Nut en Beschaving.*

Critisch Exegetische Verhandeling over het Hooglied, 1825.

Redevoering over de Godsdienst, 1825.

De Geest der Talmudische leer of toelichting van den Roman Levi en Sara, 1826.

Handleiding tot het teekenen van Land-, Zee- en Hemelkaarten, 2 D. 1826. Eene vertaling van Mayer's werk, dat, op bevel van Z. M. en den commissaris van oorlog, bij de boekerijen der krijgskundige scholen werd geplaatst. Aan het hoofd van dit nuttig leerboek, prijkt eene voorrede van den hoogleeraar de Gelder, ter aanbeveling.

Rekenkundige Voorstellen van L. Oling, (de 2 laatste deelen door hem verbeterd.)

Hebreeuwsch Nederduitsch Handwoordenboek, 1829—1830, met den heer S. J. Mulder te zamen. De hoofd-commissie tot de zaken der Israëliten waardeerde dit werk zoozeer, dat op hare voordragt, in Augustus 1831, van wege het gouvernement, aan den heer L. een groote zilveren medaille daarvoor werd uitgereikt.

Een Hebreeuwsch dichtstuk op *den Afval van België en den Tiendaagschen Veldtogt.*

Zie C. van de Vijver, *Jaarb. van Amst.* 1832. bl. 100—104. *Berigt omtrent Mozes Leman*, door J. T. l'A. *Kunst- en Lett.* 1833. D. II. bl. 115—119, 130—135.

LEMBURGIUS (Thomas) of de Limbourg, in het hertogdom van dien naam, in de vijftiende eeuw geboren, was carmeliter monnik, baccalaureus in de godgeleerdheid en biechtvader in het klooster van zijne orde te Namen. Hij bloeide omstreeks 1470 en vertaalde uit het Latijn in het Fransch:

Le Livre de l'Institution des premiers Moines, qui furent établis sous l'ancienne Loi et qui ont continué sous la nouvelle, in handschr. Dit boek schrijven de Carmeliten aan Johannes LXIV, patriarch van Jeruzalem, toe.

Les dix livres de Philippe Riboti sur l'origine et les

progrès de l'ordre du Mont-Carmel, in hands. (het *Speculum Ordinis Carmelitani.)*

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 82.

LEMENS (ABRAHAM VAN) een der Luthersche ouderlingen en diakenen, die in 1604, bij gelegenheid dat de regering besloten had, dat niemand voortaan zijn huis of spijker tot de vergadering der Martinisten zou laten gebruiken, of dat men hem terstond ter stad uitwijzen zou, voor den raad verschenen, en met ronde woorden betuigden, dat zij hunne vergaderingen niet konden noch zouden nalaten.

Zie Wagenaar, *Amst.* D. IV. bl. 137; Domela Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luth. Gem.* Afl. I. bl. 39.

LEMERY schreef:

Chemisten Stookhuis, Amst. 8o.

Woordenboek der enkele droogerijen, Amst. Utr. 1743. m. pl. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 247.

LEMKE (HOBBE) zoon van Hanzo Henricus Lemke en van Aletheia Schotanus a Herringa, werd den 21 Januarij 1731 te Oldenholtpade geboren, werd predikant te Wier in Friesland en overleed aldaar den 8 October 1806. Hij huwde in 1769 met Titia Haetsma, dochter van den burgemeester van Franeker, en zuster van H. Haetsma, predikant te Midlum. Hij liet 4 zonen na, waarvan 3 predikanten zijn geweest en 3 dochters.

Hij schreef:

Verhandeling over de Waarzeggerijen, duivel-bezweeringen, toverijen, spokerijen, enz. Haarl. 1810.

Zie *Cat.* J. Koning, bl. 302.

LEMKE (GEORGE) broeder van den vorige werd te Oldenholtpade geboren, in 1748 predikant te Exmorrha en Allingawier, in 1752 te Kornjum, in 1754 te Anna-parochie en als predikant te Harlingen in 1773 afgevaardigd tot de nieuwe psalmberijming. Hij was een beminnaar der taal- en dichtkunde, en welligt dezelfde, die in 1747 een lijkdicht vervaardigde op den Groninger student J. C. Balck. De Maatschappij van Ned. Letterk. te Leiden bezit van hem in handschrift:

Aanteekeningen uit Vollenhoves Poëzy (volgens het Alphabet, eerst enkele, daarna zamengestelde woorden) 60 *bl. met Aanteekeningen, rakende de Excerpten uit Vollenhove*, 8o.

Hij stierf aldaar den 12 Febr. 1792, in den ouderdom van bijna 71 jaren. Hij liet eene weduwe met 6 dochters na, van welke twee gehuwd zijn.

Zie van Yperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez.* D. I; Muller,

Cat. van Portr.; Cat. der Maatsch. van Ned. Lett. D. I. bl. 63; *Cat. van 't Friesch Gen.*, bl. 25.

LEMKE (L.), een verdienstelijk kunstenaar. Hoet vermeldt van hem in zijn catalogus *een battaille.* De heer Kramm bezit van hem eene teekening, voorstellende: *een Romeinsch gevecht in een bergachtig landschap*, waarin de paarden en figuren fiks en meesterlijk met de pen zijn geteekend.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunst-Sch.* D. IV. bl. 962.

LEMKER (Douwe Edsard), zoon van Mr. Jan Casper, gemeensman te Deventer, en van Johanna Wilhelmina de Beaufort, werd in 1765 extraordinair ingenieur, voorts luitenant en in 1792 kapitein-majoor. Als zoodanig was hij tegenwoordig bij de verdediging van Sluis door den generaal van der Duyn, in 1793.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te land,* D. III. bl. 112.

LEMKER (Frans), werd den 21sten October 1776 te Kampen geboren, was de laatste afstammeling uit het aanzienlijk geslacht der Lemkers, hetwelk gedurende de 17de en 18de eeuw deel had aan de regering te Kampen. Van moederszijde stamde hij af uit de familie Sabé, mede eene der notabelen in dezelfde stad. Hij was de eenige in leven geblevene zoon van Mr. Arend Johan Lemker, Secretaris van Kampen en vrouwe Everherdina Sina Sabé; uit welk huwelijk nog drie dochters voortsproten en een zoon welke op 2jarigen leeftijd stierf.

Door zijnen vader in eenvoud en tot werkzaamheid opgevoed, daar hem het ongeluk trof zijne moeder op zijn vierde jaar te verliezen, bleef hij tot in zijn twintigste jaar te Kampen, en toen eerst verliet hij zijn geboorteplaats om de eerste wetenschappelijke opleiding te ontvangen aan de Hoogeschool te Harderwijk. Na een tweejarig verblijf aldaar, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij ingeschreven werd als student in de Regten en als zoodanig zijne studiën met eere volbragt. Toen hij in 1802, na het verdedigen eener *Diss. Jur. de Delictis quae in Deum vel Religionem dicuntur committi.* Traj. ad Rhan. 1802. 4o. tot meester in de Regten bevorderd was, verbond hij zich aan de regtbank te Zwolle, en zette hij zich met der woon ter neder in zijne geboorteplaats.

Zeer spoedig kreeg hij hier de gelegenheid zijne vergaderde kennis in praktijk te brengen en zijne merkwaardige loopbaan aan te vangen: reeds in 1803 werd hij tot Maire van Kampen benoemd, en deze waardigheid bleef hij bekleeden onder de afwisselende regeringen van het Bataafsche Fransche tijdperk. Daarbij werd hem in 1808 door koning Lodewijk Napoleon de betrekking van procureur des konings opgedragen. In beide betrekkingen ontwikkelde hij die talenten, waardoor hij later

in staat was, zich zelven staande te houden gedurende het overgangstijdperk van 1813 tot 1814, en zijne medeburgers te beveiligen, zoowel tegen de wraakzucht der aftrekkende Fransche troepen als tegen het overmoedig geweld der Russische en Pruissische bondgenooten; zoowel om het uiterlijk zijner vaderstad ongeschonden te bewaren als om die innerlijke hulpmiddelen te behoeden, waaraan zij eenmaal hare vergrooting en verfraaijing, haren voorspoed en hare welvaart zou te danken hebben.

Naauwelijks was de Omwenteling van 1813 tot stand gekomen en hadden de Franschen het grootste deel onzes Vaderlands ontruimd, toen de heer Lemker een bewijs ontving der gunstige gevoelens van Z. K. H. den Souvereinen vorst. Deze keurde zijn gedrag onder het vorige bewind goed, erkende en huldigde zijne verdiensten door hem en eenige andere ingezetenen in commissie te benoemen tot het ontwerpen van een regerings-reglement voor de stad Kampen. Daarenboven werd hij opgeroepen om deel te nemen aan de groote vergadering te Amsterdam, welker taak het was, de eerste grondwet voor de Nederlanden daar te stellen. In Augustus 1814 werd hij benoemd tot luitenant kolonel bij het Bataillon Landstorm in de gemeenten Kampen en Welsum, en eenige dagen later tot lid der provinciale staten van Overijssel; een maand hier na ontving hij zijne aanstelling tot lid der gedeputeerde staten in dezelfde provincie. Al deze bewijzen der vorstelijke genegenheid werden achtervolgd door de handhaving in het burgemeesterlijke ambt, toen koning Willem I in December 1815 de nieuwe regeringen vaststelde.

Met ijver en zorg behartigde de heer Lemker de stedelijke en gewestelijke belangen, en menig nuttig werk werd tot stand gebragt of aangevangen. En toen de vreesselijke watervloed van 1815 schrik en ontzetting om Kampen verspreidde, en de stad met zwaar onheil bedreigd werd, toen was hij overal waar het gevaar het grootst was, en hem kon men het danken dat veel schade voorkomen en de krachtigste hulp verleend werd.

Twee jaren na deze gebeurtenis betrad hij voor de eerste maal eene staatkundige loopbaan, in de plaats van den heer van Doorninck werd hij door de provinciale staten van Overijssel tot lid van de tweede Kamer der staten generaal benoemd, en die betrekking werd door hem aanvaard. Van dien tijd af tot in 1839 nam hij deel aan de regering des lands. Als volksvertegenwoordiger beleefde hij alzoo de dagen der Belgische omwenteling en in die gewigtige oogenblikken toonde hij zich een kloek en getrouw aanhanger des konings. Ten blijke dat zijne verdiensten ook nu gewaardeerd werden, ontving hij in October 1831 het ridderkruis van de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zijne staatkundige loopbaan eindigde in 1839, toen hij voor de vierde maal als volksvertegenwoordiger aftrad: de heer Bruce verving hem in die betrekking. Doch de stad Kampen vaardigde hem nu op nieuw af als lid der provinciale staten, en in deze betrekking beleefde hij de veranderingen van het staatkundig leven in Noord-Nederland. De onrust, voortvloeijende uit het verlangen naar eene hernieuwde regeling van Lands- en Stads bestuur en uit de behoefte aan eene grondwet, overeenkomstig den geest des tijds, maakte hem eindelijk der regering moede, en in 1843 legde hij al zijne betrekkingen neder, met uitzondering van het lidmaatschap van den gemeenteraad van Kampen.

Wilde het jongere geslacht overkomstig de algemeene begeerte naar andere wet en wijs bestuurd worden; maakte zijn gevorderde leeftijd en zijn vast karakter eene omwenteling zijner staatkundige denkwijze onmogelijk; gevoelde hij zich daardoor gedrongen afstand te doen van de magt, welke hij sinds 40 jaren uitoefende; toch gingen hem de welvaart en de bloei zijner geboortestad meer ter harte dan bedenkingen van persoonlijken aard: daarom bleef hij in den gemeenteraad, diende van ondervinding en raad waar zulks voegde, en gaf zoo het bewijs, dat hij immer naar waarheid had kunnen getuigen: met hart en ziel aan de belangen zijner vaderstad verbonden te zijn.

Inmiddels was hij in den echt getreden met Johanna Catharina Frederika Muller, en leefde hij zeer gelukkig, bij voorkeur op zijn buitengoed Vollenhof, nabij het dorp Oldebroek; hier genoot hij het loon van zijn onvermoeid werkzaam en in vele opzigten nuttig leven. In den huisselijken kring vond hij het geluk terug, dat voor hem in den maatschappelijken toestand geweken scheen. Zijn werkzame geest bleef hem, even als zijne gezondheid, ook hier standvastig bij, en de laatste jaren zijns levens besteedde hij aan verbetering en verfraaijing zijner aanzienlijke landgoederen. Zoo naderde hij langzamerhand het einde zijner aardsche loopbaan, en deze sloot zich in den morgen van 28 Januarij 1858. Eene ligte ongesteldheid ontnam hem in weinige dagen zijne laatste levenskrachten, en zacht en kalm ontsliep hij tot een beter leven.

Onder de belangrijke werken, die onder zijn bestuur in Kampen tot stand werden gebragt of aangevangen, behooren: de aanleg van den straatweg van Kampen naar de Zuiderzee; de verbetering van het Keteldiep, ter verlevendiging van de scheepvaart en den handel; het bouwen der kazerne, welke in 1851 voor het instructie-bataillon ingerigt en later aanzienlijk uitgebreid werd; de vestiging van het vermaarde instituut der heeren van Wijk, hetwelk geruimen tijd de eer had tot de beste der opvoedings- en onderwijs-gestichten

onzes lands gerekend te worden; de aanleg der stads wandelparken, welke in keurigheid van onderhoud en sierlijkheid van daarstelling, zoo niet de kroon spannen over alle dergelijke kunstmatige wandelplaatsen in ons Vaderland, dan toch eene der eerste plaatsen daaronder innemen; eindelijk, het bouwen van de Nieuwe Stads-Herberg, tegenover de vermaarde brug van den IJssel, een fraai gelegen en wel ingerigt logement; en van de eerste concertzaal, welke later door aanbouwing vergroot en verfraaid werd.

Uit Partic. berigten bijeengebragt.

LEMME (Gerart van) zee-kapitein, gezagvoerder van het schip *de Zwaan*, wiens dapper gedrag in den scheepstrijd bij St. Vincent, tusschen de Nederlandsche en Spaansche vloot, 3 en 4 November 1641, vermeldt wordt door Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 12, 13.

LEMMEGE (Johan van), of Lemmigo bloeide in 1494 als burger te Groningen. Hij schreef daar eene kronijk, die door Matthaeus in zijne *Anal. vet. et med. aevi*, T. I. p. 67—86. ed. in 4o. is uitgegeven. Zij begint met 1100, toen Groningen eerst bemuurd werd en loopt tot 1436. De schrijver haalt een tweede en derde boek aan, dat men hier niet vindt. Hij erkent zelf dat het slechts een uittreksel is van een groot werk. Het bestaat slechts uit 19 bladzijden, is slecht en verward geschreven en, volgens de Wind, van weinig belang. De archivaris van Wijn bezat een handschrift, getiteld: *Johannes van Lemego, burgemeester van Groningen, Chronyke van Groeninge, met het vervolg op deze Kronijk* 179 *bladz.*, *door Sicke Beninga, achter hetwelk volgt eene Kronijk, insgelijks over Groningen, loopende van den jare* 1518 *tot* 1527, *en geschreven door Johannes Morenius, een inwoner van Brussel in den jare* 1566. *Op papier* 410 *bladz. met verschillende handen der zestiende eeuw, hoornen band.*

Van Wijn kocht dit handschrift op de verkooping van Verdussen. Het is grootendeels onuitgegeven en met eenige aanteekeningen van beide bezitters voorzien.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 325; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 302; S. Petri, *de Script. Frisiae*, p. 121; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 321; Matthaei, *Anal.* T. I p. 68, 70, 76; Pars, *Ind. Bat.* p. 60; de Wind, *Bibl. van Ned. Gesch.* D. I. bl. 108; *Cat.* v. Wijn, bl. 6.

LEMMENS (M.) een rederijker uit de zeventiende eeuw, wiens gedichten in de *Schatkiste der Philosophen en Poëten* voorkomen.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 358.

LEMMERS (Nikolaas), geboren in 1759 te ..., klom tot de

waardigheid van schout-bij-nacht op, en werd, na Neêrlands herstelling, in dien rang bevestigd den 1sten Julij 1814, werd vervolgens directeur-commandant der marine te Amsterdam, ridder der orde van den Nederl. Leeuw. In de *Mémoires de Louis, roi d'Hollande*, T. I. p. 99, leest men nopens hem: »Il était excellent sous tous les rapports. Il fut connu trop tard au roi." In 1809 was hij aan den Helder reeds als S. B. N. werkzaam. Hij huwde vrouwe Carolina Louisa Klipman en stierf 21 Jan. 1822, te Amsterdam.

Zie de Jonge, *Ned. Zeewezen*, D. VI. 1e St. bl. 470, D. VI. 2e St. bl. 653.

LEMMERS (Jan), een zeer middelmatig tooneeldichter uit het midden der zeventiende eeuw.

Men heeft van hem:

Scipio, blij-eindig spel, Amst. 1651. 4o.

Scipio en Olinde of kuysche Veldtheer, blij-eindig spel, Amst. 1657. 4o.

Den blinden Gaawoogh, tooneelsp. Rott. 1663. 4o. Amst. 1669. 8o.

Aelius Seianus (m. de spr. *Sedunt ipso pondere magno, ceditque oneri fortuna suo*) Gor. 1667. 4o.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 179; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 234.

LEMMERS (Jaspers), een tooneeldichter uit het midden der zeventiende eeuw, wiens stukken hoogst middelmatig zijn, ofschoon zij op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond werden.

Hij schreef:

Het Gasthuis der Gekken, trsp., Amst. 1688.

De Boerekoopman, klsp., Ald. 1682.

Het noodzakelijk Bedrog, blsp., Ald. 1694.

De Jalourse Lammert, klsp., Ald. 1680. kl. 8o.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 179; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 134.

LEMMERS (Josie) bloeide omstreeks de helft der zeventiende eeuw. Van hem bestaat in handschrift:

Versamelde Liedekens waaronder veele door hem selfs gemaakt, in 12o. oblong, 304 pag.

Zie Koning, *Cat. Mss.* No. 188; van Voorst, *Cat. Mss.* No. 826.

LEMMERS (Mr. N. C.), lid van het genootschap der Surinaamsche Lettervrienden, gaf in de *Politieke Kruijer*, D. VI. bl. 544, een dichtstuk, getiteld: *Aan den Dwingeland.*

Zie Heringa, *Bijdr. tot de lijst van Ned. Dicht.* bl. 60.

LEMNIUS (Levinus) werd den 20sten Mei 1505 te Zierikzee geboren. Na eenig voorbereidend onderwijs aldaar en vervolgens te Gend genoten te hebben, vertrok hij naar Leuven en legde zich op de beoefening der wetenschappen, voornamelijk op de geneeskunde, onder den beroemden Andreas Vesalius toe, terwijl hij met den geleerden Dodonaeus, Jason Pratensis (zijn stadgenoot) en Coenraad Gesner gemeenzaam verkeer hield. Ook wijdde hij zijne ledige uren, op raad van Petrus Curtius, aan de studiën der godgeleerdheid. Na zijne bevordering tot doctor in de geneeskunde (wanneer deze plaats had is mij niet gebleken,) keerde hij in 1527 naar Zierikzee terug, en oefende aldaar, gedurende een veertigtal jaren, met het gelukkigst gevolg de geneeskunde uit. Na den dood zijner huisvrouw trad hij in den geestelijken stand, en werd kanunnik in zijne geboorteplaats, zijn tijd doorbrengende met het schrijven van onderscheidene werken, tot dat hij den 1sten Julij 1568 aldaar overleed, en in de St. Lievens Minster Kerk begraven werd, waar op zijn grafzerk (welke aan de noordzijde der kerk voor het orgel geplaatst was) op eigen begeerte deze nederige woorden uitgehouwen waren:

LEVINUS LEMNIUS

Medicus hic situs est:

Obiit Cal. Jul. Anno Dom.

MDLXVIII.

Anderen echter hebben zijne nagedachtenis met gedichten vereerd, terwijl de verdienstelijke G. Boy en A. Hoffer een grafschrift ter zijner eere in de Latijnsche taal in de Vleeschhouwers kapel deden plaatsen, welke echter door den brand, welke de Groote Kerk in 1832 vernielde, verloren is gegaan.

Lemnius was van een vrolijken aard, bezat een zeer schoone ligchaamsgestalte, was beleefd en spraakzaam jegens allen, en gewoon zijne zieken meer door gepaste boert dan door drankjes te genezen. Verder vinden wij aangeteekend, dat hij zich in den jare 1532 en 1557, toen de pest vreeselijk te Zierikzee woedde, loffelijk, zelfs met gevaar van zijn eigen leven, van zijn pligt kweet en nooit pestkranken afwees, maar hen altijd met christelijke liefde getrouw en tevens voorzigtig verzorgde, en bij dit alles altijd nederig daar heen wandelende, tot na zijn dood toe, hetwelk uit zijn opgegeven grafschrift blijkt. Zijne spreuk was:

Rerum irrecuperabilium summa felicitas oblivio, die hij op een steen boven zijn huis in de St. Anthonystraat had doen beitelen. Hij was in de kruidkunde zeer ervaren, helder van

hoofd en redelijk van begrippen, doch niet vrij van de bijgeloovigheden van zijn tijd. Zijn portret bestaat in hout gesneden, met het omschrift:

Effigies Lemnii Medici Zirzaei aetatis suae anno 60, en er onder *Omnia Serio.*

Veris of Venius, rector der Latijnsche school te Zierikzee vervaardigde een gedicht op zijn dood en anderen van zijne werken, die zijn:

De Astrologia liber unus, in quo obiter indicatur, quid illa veri quid ficti falisque habeat et quatenus Arti sit habenda fides: in quo denique multae rerum Physicarum abditac amoenissimaeque causae explicantur; tum Proverbii origo: Quartâ Lunâ nati, met de beide volgende, Antv. 1554. 8o., Jenae, 1587. 8o., Lugd. Bat. 1638. 16o., Francof. 1608. 16o., 1626. 16o. Opgedragen aan Cornelius van Weldam, raadsheer van Karel V.

De Termino vitae liber of *de praefixo cuique vitae Termino.* De voorrede is gedagteekend 14 Maart 1553. Voor de uitgaaf van 1638 is een voorrede van Marcus Zuerius Boxhorn.

De honesto animi et corporis oblectamento, et quae exercitatio homini libero potissimum conveniat. Obiter de frugalitate et victûs temperantiâ, ac rerum rusticarum amoenitate. In de uitgaaf van 1638, groot 143 bl.

De occultis Naturae miraculis libr. II, Antv. 1559. 12o. Opgedragen aan Matthaeus van Heeswyck, abt van Middelburg.

De habitu et constitutione corporis, quam Graeci Κρᾶσιν, Triviales complexionem vocant, Libr. II. Omnibus quibus secunda valitudo curae est, apprimè necessarii: ex quibus cuique proclive erit corporis sui habitum, conditionem, animique motus, ac totius conservandae sanitatis rationem ad amussim cognoscere, Antv. 1561. 12o., aan de regering van Zierikzee toegewijd. *Nunc vero ab innumeris mendis, quibus passim scatebant, vindicati, formâque commodiore in lucem editi*, Francof. 1596. 16o., 1604. 16o., 1619. 16o., Erphord. 1581. 8o., in het Italiaansch, Ven. 1567. 12o.

De miraculis occultis Naturae Libr. IV, Antv. 1564. 12o. Aan Eric XIV, koning van Zweden opgedragen. Gand. 1571. 12o. Colon. Agrip. 1573. 12o. Heidelb. *Bibliopolium Commelianum*, 12o. z. j. in het Hoogd. vertaald door Jacobus Horstius, die er zijne aanteekeningen heeft bijgevoegd.

De mirac. occ. Naturae Libr. IV. Item de vita cum animi et corporis incolumitate recte instituendâ liber unus. Illi quidem jam postremum emendati et aliquot capitibus aucti: hic vero nunquam antehac editus, Antv. 1581., Colon. Agrip. 1581. 12o., Francof. 1591. 16o., 1593. 8o., 1598. 12o., 1604. 12o., 1611. 12o., 1655. 16o. Lugd. Bat. 1666. 12o.

Similitudinum ac Parabolarum quae in Bibliis ex Herbis atque Arboribus desumuntur dilucida Explicatio: in qua narratione singula loca explanantur, quibus Prophetae, observatâ stirpium naturâ, conciones suas illustrant, divinaque oraculla fulciunt. Levino Lemnio Sacrarum Literarum studioso auctore, Antv. 1569. 8o., Erphord. 1581. 8o., Lugd. 1588. 1595. 12o. Francof. 1591, 1596. 12o. *Seorsum accesserunt de Gemmis aliquot Libr. II, auctore Francisco Rueo; item Lev. Lemnii de Artrologia liber unus*, Francof. 1608. 16o., 1626. 16o. met de *Philos. Sacra* van Franciscus Vallesius, Lugd. 1595, 1622. 8o., 1652. 12o., Antv. 1655. 4o., in het Fransch vertaald, Paris, 1577. 12o., in het Engelsch door Thomas Newton, Oxford, 1587. 8o. Het werk is opgedragen aan Thomas van Thield, abt van St. Bernard.

De Zelandis suis commentariolus, Lugd. Bat. 1611. 4o. Ook in de *Bat. Ill.* van Petrus Scriverius, Harl. 1609 en 1650.

Hij beloofde nog:

Descriptio Algae.

Compendium de Piscium trivialibus nomenclaturis.

Zie Miraeus, *Elog. Belg. Script.* p. 113, 114; P. Castellanus, p. 227. 228; M. Adami, *de Vit. Medic. Germ.* p. 44; Sweertius, *Ath. Bat.* p. 305, 506; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 608, 609; Mercklini, *Linden. renov.* p. 748, 749; Le Long, *Bibl. Sacra*, p. 825; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 450; La Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 185; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt des Pays-bas*, T. I. p. 90; Harderwijk, *Iets over Levinus Lemnius* in *Zeeuwsche Volks-Alm.* 1844, voorts Bayle, Hoogstraten, Luïscius, Kok, Saxe, Glasius, *Godgel. Ned. Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. II. bl. 608.

LEMNIUS (Guilielmus), zoon van den voorgaanden, werd omstreeks 1530 te Zierikzee geboren, legde zich, op het voetspoor van zijn vader, op de geneeskunde toe, en werd geneesheer van Eric XIV, koning van Zweden. Toen deze door zijn broeder Johannes, hertog van Finland, in den kerker werd geworpen, bleef Lemnius hem getrouw, en werd met hem van zijne goederen beroofd. Hij stierf in hetzelfde jaar als zijn vader en meester.

Hij schreef:

Epistola ad Levinum Lemnium Urbis Zirizaeae Medicum praestantis. qua obiter indicat educationem in animis hominum plus efficere, quam aëris ambientis, aut loci qualitatem, Antv. typis Nutii, 1554, Lugd. Bat. ap. D. Lopes de Haro, 1638. 12o., achter zijns vaders boekje *de Vitae termino.*

Lib. II c. b. de complexionibus.

Tractatus de Stomacace.

Zie M. Adami, *Vitae Germ. Med.* p. 44; Valerius Andreas,

Bibl. Belg. p. 322, 323; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 451; La Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 185; Miraeus, *Elog. Belg.*{*Script.* p. 113, 114; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 93, Kok, Hoogstraten, Luiscius.

LEMNIUS (ANDREAS), waarschijnlijk van het zelfde geslacht. Hij ook was een beoefenaar der geneeskunde in Zeeland, en schreef: *Epistola quae Urinae studium, et ex eâ morborum praevidentiam, ut quae sit aptior servandae sanitati, commendat*, aan het hoofd van Johannes Actuarius, *de Urinis*, met diens overige werken gedrukt, Lugd. Joan de Tournes, 1556. 3 vol. 8o.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 51; Sweertius, *Ath. Bat.* p. 123; Mercklini, *Linden. renov.* p. 47; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 451; La Rue, *Gelett. Zeel.* p. 185; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 92.]

LEMON (H. DE H.) M. D. vertaalde:
Bella, trsp. u. h. Hoogd. Amst. 1789. kl. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 134.

LEMONON (JOHANNES) werd den 4den Februarij 1653 te Pont de Vesle, in Frankrijk, geboren. Zijn vader, Jacques Lemonon, koopman aldaar, en zijne moeder, Susanna Chatenay, waren beiden de Hervormde godsdienst toegedaan. Zijn broeder Isaac, was krijgs-bouwmeester in het leger der Staten. In zijne jeugd vergezelde hij een jeugdig edelman, Creilsheim, op diens reizen, en toen deze onder weg was gestorven, gaf hij den heer Maravanwitski, in Silezië, onderwijs in de Fransche taal. Na zich aldaar twee jaren opgehouden te hebben, bezocht hij het gymnasium te Briege, en legde zich gedurende vijf jaren onder den rector en hofprediker, Antonius Brunsenius, op de talen, geschiedenis, wijsbegeerte, welsprekendheid en godgeleerdheid toe. Na twee jaren den zoon van den heer de Crockow onderwezen te hebben, bezocht hij in 1679 de hoogeschool te Crackow, waar hij zijne studie in de godgeleerdheid vervolgde en in 1680 die te Frankfort aan den Oder, en te Bern, waarna hij, op uitnoodiging van Christianus Pauli, predikant te Altona, dien hij te Briege had leeren kennen, zich naar Hamburg begaf, om zijn zoon in de Latijnsche en Fransche talen te onderwijzen. In 1683 begaf hij zich met zijn leerling naar Franeker, waar hij van der Waeyen en Vitringa hoorde, en zich verder op de godgeleerdheid toelegde, waarna hij in 1684 voor de classis van Arnhem tot candidaat in de H. dienst werd aangenomen. In 1686 werd hij predikant bij de Waalsche gemeente te Franeker, in 1688 buitengewoon hoogleeraar in de Fransche taal, in plaats van Joh. Ant. Tronchin. Vijf jaren later vertrok hij naar Leeuwarden, waar hem de opvoeding

van Jan Willem Friso was opgedragen. In 1700 keerde hij naar zijne gemeente terug, en aanvaardde op nieuw zijne betrekking.

Hij stierf den 16den Jan. 1716. Lambertus Bos hield eene lijkrede op hem, die echter niet het licht ziet. Volgens dezen was hij een geleerd en scherpzinnig man, onberispelijk van levenswandel. Hij huwde 1. Johanna Rothen, dochter van Johannes Rothen, ritmeester in Zweedsche dienst, weduwe van Johannes Leopold Emanuel Colerus, predikant te Burgwerd en Higtum, die hem twee kinderen schonk, een zoon, Hendrik Casimir, vroegtijdig gestorven, en eene dochter, Henriette Amelia, gehuwd met Cornelis Petz, predikant te Krabbendijke. 2. Catharina Schelkens, weduwe van Sebastiaan Schelkens, hoogleeraar in de regten te Franeker, die hem ook twee kinderen schonk, Johannes Guilielmus Sebastianus en Albertine Maria.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 691; Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. onder 't ressort van Dokkum.* bl. 101. 196; *Vrije Fries.*

L'EMPEREUR (Constantijn van Oppyck.) Zie ENPEREUR.

LEMPITT (Remee of Ramee van.) Zie LEEMPUT (Remi van).

LEMTER (Arend), aldus verkeerdelijk door Scheltema genoemd, heette Lemker. Deze staatsman, zoon van Jan Lemker, burgemeester van Vollenhoven, werd in het eind der zeventiende eeuw te Deventer geboren, wegens zijne bekwaamheden vroeg tot het bewind geroepen, en was nog jong toen hij ter vergadering der Staten-Generaal te 's Hage werd afgevaardigd, en namens deze tot gewigtige handelingen gebruikt. Wij ontmoeten hem in 1700 als een der teekenaars van het tractaat der partage van de Spaansche erfenis, met de koningen van Frankrijk en Engeland gesloten, doch dat door latere omstandigheden vruchteloos werd. Ook was hij bij den handel met den graaf d'Avaux, om, ware het mogelijk, de uitbarsting van den oorlog over de Spaansche successie voor te komen.

Hij was een vertrouwd vriend van Willem III, hetgeen ten gevolge had, dat hij, na diens overlijden, toen de gilden te Deventer eenigen invloed hernamen, bij eene nieuwe keuze der stads-regering werd voorbijgezien, en ambteloos bleef tot zijn dood. Zijn sterfjaar is onbekend. Hij huwde Agatha Jacoba Cuper van Holthuizen, die naderhand met Douwe Edzaad van Grovestins hertrouwde, en kinderen naliet.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 24.

LENARTSZ (Jacob), zoon van een zeevaarder te Sandvoort, volgens van Mander een goed schilder en uitmuntend glasschrijver, verwonderlijk vaardig en aardig van handeling, zoodat men in zijn tijd naauwelijks zijns gelijken zou hebben weten te vinden. Hij was de eerste leerling van den beroemden Gerrit Pieterszen, en verwierf als kunstenaar grooten roem. Hij plagt te zeggen, „dat hij liever schilder dan prins wilde zijn."

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 902.

LENAERTS (Engelbert) beoefende de Latijnsche poëzy, blijkens zijn:

Trophaeum amoris sive Jubulus gaudii et exultationis etc. in Wafria inferiore (Notre Dame de la Basse Wavre,) decoratae hoc exiguo leonino carmine in XV elegias variisque hymnis et litaniis elaborato, Lov. 1739. 4o. fig.

Zie *Cat.* v. Hulthem, No. 23739.

LENGELE (Martinus) leefde in de tweede helft der zeventiende eeuw. Hij was in 1656 een der hoofdleden der Haagsche schilderkamer. Weleer was in de groote burgerzaal in den Doele te 's Hage, van dezen meester een kapitaal portretstuk, waarin zich tien levensgroote beelden, ten voeten uit, vertoonden. Het droeg het jaarmerk 1650.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 168.

LENIGE (Cynthia), dochter van Dirk Lenige, koopman te Makkum, werd den 6den November 1755 te Makkum geboren, en stierf aldaar, in den ouderdom van nog geen 25 jaren, den 3den October 1780. Zij was eene bevallige dichteres, blijkens hare *Mengeldichten*, door den Enkhuizer dichter J. de Jongh, *de Jonge*, den Amsterdamschen J. Jordens en den Harlinger J. A. Backer in 1782 in het licht gegeven, met eene opdragt van den laatste *Aan de Vaderlandsche Jufferschap*, waarin hij haar portret afmaalt. Indien zij langer geleefd had, ware zij eene waardige mededingster geworden van de baronesse de Lannoy. Haar dichtkunst heeft van van Merken, aan kracht van schildering ontbreekt het haar niet.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 181; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 358; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 274, 275; J. de Vries, *Proeven eener Gesch. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 269; *Friesche Volks-Alm.* 1857. bl. 78; *Cat.* de Lange van Wijngaerden, bl.94; *Cat.* van der Aa, bl.114; Kok, Nieuwenhuis, *Woord. der Zamenl.* Brandt Maas, *Levensschetsen van Friesche mannen en vrouwen*, 1830.

LENIGE (D^r.), vader van de vorige, beoefende de poëzy en wist zijne dochter reeds vroeg smaak voor haar in te boezemen. Men heeft van hem een *Lijkzang op het vroegtijdig afsterven zijner dochter* en *Herinnering aan zijn acht en twintigste trouwdag*, die vier dagen na den dood zijner dochter, en op den dag harer begraving inviel, beide voorkomende in hare *Mengeldichten*, bl. 224—228.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 358, 359.

LENNEP (JOHANNES DANIËL VAN) zoon van Theodorus van Lennep, in November 1724 te Leeuwarden geboren, was een leerling van Valckenaar, te Franeker, en Hemsterhuis, te Leijden, en later zelf een uitstekend beoefenaar der oude talen. Zijne letterkundige verdiensten bezorgden hem het hoogleeraarambt te Groningen, (1752) en vervolgens aan de toen bloeijende hoogeschool te Franeker. (1767) Aldaar verviel hij, na twee maanden collegie te hebben gehouden, in eene kwijnende ziekte, waaraan hij in Februarij 1771, in de kracht zijns levens, bij Aken, werwaarts hij tot herstel zijner gezondheid zich begeven had, overleed.

Men heeft van hem:

Coluthi raptus Helenae, gracè et latinè cum notis Variorum. Accedunt eiusdem Animadversionum Libri tres, tum in Coluthum, tum in nonnullos alios Auctores, Leov. 1747. 8o. maj.

Oratio de Linguarum Analogia, ex analogicis mentis actiobus probata, Gron. 1752. 4o.

Oratio de altitudine dictionis Sacrae Novi Testamenti, ad excelsam Longini disciplinam exacta, Gron. 1763. 4o.

Na zijn dood verschenen:

Phalaridis Epistolae, quas latinas fecit, et interpositis Caroli Boyle notis, commentario illustravit Joannes Daniel a Lennep, mortuo Lennepio, finem operi imposuit, praefationem et adnotationes fixit L. C. Valckenaer. Gron. 1777. 4o.

Duobus codicibus, quorum posterior continet Richardi Bentleii Dissertationem de Phalaridis, Themistoclis, Socratis, Èuripidis, aliorumque Epistolis de Fabulis Aesopi, nec non eiusdem Bentleii Responsionem, qua Distationem de Epistolis Phalaridis vindicavit a censura Caroli Boyle, ex anglico in latinum sermonem conversam a Lennepio, Ibid. eod. anno.

J. D. a Lennep *in Analogiam Linguae Graecae, cui praemissa eiusdem viri docti oratio de Linguarum Analogia*, sine anno (Traj. ad Rhen.) 1778.

Etymologicum Linguae Graecae sive observationes ad singulas verborum nominumque stirpes, secundum ordinem Lexici, compilati olim a Joanne Scapula. Editionem curavit, atque animadversiones cum aliorum, tum suas adjecit, Everardus Scheidius, cuius praemissa sunt quoque prolegomena de

lingua latina, ope linguae Graecae illustranda, adjectusque est Index Etymologicus Praecipuarum Vocum Latinarum. Traj. ad Rhen. 1790. 2 vol. *Editio altera, auctior et emendatior cum praefatione* C. F. Nagel, Traj. ad Rhen. Lugd. Bat. 1808. 8o.

L. C. Valckenaerii Observat. academ. et Jo. Dan. a Lennep Praelectiones academ. de analog. ling. Graecae ud ex. Mss. rec. Ev. Scheidius Trai ad Rh. 1790.

Zie *Acta Saecul. Acad.* Gron. p. 131; Saxe, *Onom. Liter.* p. VII. p. 117, 118, 373; L. C. Valckenaerius, *Praef. Phalar. Epist.;* Eichhornius, *Bibl. Litt.* T. IV. p. 741 seqq.; Jo. Luzac, *Praef. Callim. Valckenarii,* p. 33 seqq ; *Nov. act. erud.* 1748. *Julio* p. 398—410; *Bibl. Crit.* Pars IV p. 123, 124; de Crane, *De Fam. Hemsterhuis,* bl. 133; Kok, Nieuwenhuis.

LENNEP (Gerrit van) in 1774 te Almelo geboren, werd eerst aan het Amsterdamsche athenaeum opgeleid, voltrok vervolgens zijne studiën aan de Leijdsche academie, en werd aldaar 1797 tot doctor in de regten bevorderd, met een *Specimen Juridicum inaugurale sistens fragmentum Scaevolae in lege* 70 *dig. de procuratoribus et defensoribus.* Hij zette zich daarop te Amsterdam als advokaat neder, maar werd in 1806, onder koning Lodewijk, tot bibliothecaris te 's Hage benoemd, welke post hij, na de inlijving in Frankrijk, verwisselde met dien van regter ter instructie bij de regtbank van eersten aanleg in zijne geboorteplaats, om ook al spoedig dien te verruilen met den post van inspecteur over de drukkerij en boekhandel in het arrondissement Groningen, uit vier Hollandsche departementen zamengesteld. Hij moet, naar men beweert, den boekhandel toen, zooveel hij vermogt, goede diensten bewezen hebben, en was, tijdens de gelukkige omwenteling in 1813, te Parijs, om zich daarover met de hoofddirectie te verstaan. Teruggekeerd werd hij een der redacteurs van de *Gazette Générale des Pays-Bas,* en ondernam, na de opheffing van dat blad, de uitgave van een *Recueil des Séances de la Seconde Chambre des Etats Généraux,* dat echter geen genoegzame opgang maakte. In 1829 werd hij eindelijk belast met de taalkundige herziening van de nieuwe Nederlandsche wetboeken.

Nog geen twintig jaren oud, gaf hij een bundeltje *Jeugdige Gedichten* (Leyden 1794) uit, bewerkte later enkele vertalingen, en gaf eene *Grammaire Hollandaise* in het licht, die in 1818 herdrukt werd. Aan zijne pen wordt ook toegeschreven eene verhandeling over den gang der dichtkunst bij de Grieken, ten tijde hunner beschaafdheid, die, schoon een fragment en niet aan de prijsvraag van Teylers Tweede Genootschap beantwoordende, achter eene bekroonde verhandeling van prof. van Kampen, den druk werd waardig gekeurd. Voor het overige heeft hij, naar men verzekert, vele artikelen, voor de *Biographie des Contemporains,* die de Nederlanden betroffen, geleverd,

en zich voorts onledig gehouden met de geschiedenis der boekdrukkunst. Een openbaar blijk daarvan is zijn strijd met den heer J. Koning in de *Letterbode* gevoerd, over de echtheid van zekeren *Drukvorm*, en, daar hij zich met alle stellingen van dezen handhaver van Haarlems roem niet kon vereenigen, ja bij zijn onderzoek nieuwe bronnen scheen ontdekt te hebben, ter opsporing der waarheid, had men zich gevleid, dat hij de resultaten daarvan had publiek gemaakt. Ook wordt hij voor den schrijver gehouden der aanmerkingen op de Gedenkschriften van het 4de Eeuwgetijde der Boekdrukkunst, die denzelfden geest ademen, als het art. *Koning* in de *Biographie des Contemporains*, waaromtrent de heer Scheltema de noodige teregtwijzingen heeft in het licht gegeven. Hij overleed den 19den September 1833, in den ouderdom van 59 jaren.

Behalve de gemelde werken, gaf hij, toen hij inspecteur was, eene *Verzameling der toenmalige Wetten op de Boekhandel en Boekdrukkerij*, in het licht.

Zie *Galer. des Contemp.* T. VI. *Kunst- en Lett.* 1809. D. I. bl. 230, D. II. bl. 120, 1833. D. II. bl. 243; *Verh. van Teylers Tweede Genoots.* D. XV. *Hand. der Maatsch. van Ned. Lett.* 1834. Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 186; *Vad. Letteroef.* 1794, St. I. bl. 653.

LENNEP (Cornelis van), zoon van David van Lennep en Margaretha Sylvius, werd den 22sten Februarij 1751 te Haarlem uit deftigen huize geboren. Met uitmuntende geestvermogens toegerust, mogt hij ook de voordeelen eener beschaafde opvoeding genieten. Na zich genoegzame kennis in de voorbereidende wetenschappen, onder leiding van een gouverneur, verworven te hebben, begaf hij zich naar Leiden, waar hij het onderwijs van Voorda in het Romeinsche regt, en van Pestel over het Staats- en oud-Hollandsch- regt bijwoonde, doch meerder smaak vond in de studie der oude talen en wiskunde, en met ingenomenheid de lessen van Ruhnkenius over Terentius en die van Lulofs over de astronomie hoorde, terwijl hij bij den lector Fas privaat-onderwijs in de wiskunde genoot. Den 2den Mei 1772 werd hij tot doctor in de beide regten bevorderd, na het verdedigen eener *Dissertatio exhibens quaestiones quasdam de Tributis.* Na zijne promotie zette hij zich te Amsterdam neder, en werd, daar hij vlug, werkzaam en kundig was, in 1776 tot commissaris van de desolate boedelkamer, en vervolgens tot hoogere betrekkingen, in 1782 tot schepen en raad en in 1785 tot baljuw en schout van den Diemermeer benoemd. Het bestek van dit werk gedoogt niet den heer van Lennep in zijne politieke loopbaan te volgen, aan te toonen welke nuttige inrigtingen hij hielp tot stand brengen en welke gewigtige diensten hij Amsterdam, vooral bij gelegenheid dat die stad door de Pruissen, onder den

hertog van Brunswijk, bedreigd werd, heeft bewezen. Zulks is opzettelijk gedaan door 's mans kleinzoon, die eene uitvoerige levensschets, doormengd met allerbelangrijkste uitwijdingen over den toenmaligen staat van zaken, van hem gegeven heeft. Wij bewonderden, onder het lezen van dit classieke werk, de grondige kennis, wijze voorzigtigheid, kalmte, beradenheid, maar tevens de kordaatheid en zelfverloochening van den uitstekenden man, die personen van zaken wist te onderscheiden, en zich nooit zoo verre door partijzucht liet verblinden, om de verdiensten van andersdenkenden te miskennen; wiens briefwisseling met zijne echtgenoot, die gedurende de verwikkelingen van 1787, het Manpad met hare kinderen bewoonde, een liefelijk tafereel van zijn huiselijk geluk en huiselijke deugden, zijn kloek verstand, warm en gevoelig hart en onwankelbaar vertrouwen op de goddelijke voorzienigheid, in het schoonste daglicht stellen. Als tegenstander van het stadhouderlijk bewind, werd hij in 1787, na de Pruissische interventie, van zijn regeringspost ontslagen.

Hij bleef ambteloos tot in 1795, toen hij tot lid van het comité van algemeene veiligheid — een naam, die op zijn aandringen, met dien van comité van waakzaamheid verwisseld werd — werd verkozen. Niet lang daarna vertrok hij, tot provisioneel representant van het volk van Holland, gekozen, naar 's Hage. Nadat hij den 17den Julij 1795, tot lid der commissie voor de zaken der Oost-Indische compagnie was benoemd, zag hij zich door zijne stadgenooten terug geroepen om eene andere bediening waar te nemen, die namelijk van lid van het te Amsterdam ingestelde comité van justitie, een ligchaam, dat de oude schepensbank vervangen moest. Gretig nam hij die bediening aan, en zag zich onmiddelijk het voorzitterschap van het nieuw ingestelde kollegie opgedragen. Met ingenomenheid nam van Lennep zijn post waar, en groot was zijn blijdschap, toen hij zich in het volgend jaar niet tot effektieven representant, maar, en wel door het Eerste IJ-District, slechts tot tweeden plaatsvervanger van den representant gekozen zag. Hij had nu eenig regt te hopen, dat hij alzoo niet opgeroepen zou worden om naar den Haag te gaan. Het viel echter gansch anders uit. De representant van het genoemde district, J. P. van Wickevoort Crommelin, was ook in het Negende gekozen. In diergelijke gevallen van dubbele verkiezing, wordt bij onze tegenwoordige wetgeving aan den gekozene de vrijheid gelaten, zich te verklaren, welke van beide hij aanneemt, doch toen besliste het lot, en Crommelin viel het Negende District ten deel. Zijn eerste plaatsvervanger zou derhalve aan de beurt hebben gelegen, om het Eerste District te vertegenwoordigen, doch deze was zelf reeds verpligt geweest, voor een ander district in te springen, en zoo moest van Lennep als tweede plaatsver-

vanger optreden. Te vergeefs waren zijne pogingen om zich van dien lastpost te ontslaan, hij moest gehoorzamen en zich wederom te 's Hage vestigen. Welhaast zag hij zich verschillende min of meer gewigtige commissiën opgedragen, die hij allen met zijne gewone naauwkeurigheid en ijver vervulde, en den 9den December 1796 tot het (veertiendaagsch) voorzitterschap gekozen. Ook met betrekking tot het door hem toen verrigtte en zijne politieke houding in de nationale vergadering, verwijzen wij naar het genoemde werk van zijn kleinzoon.

Den 22sten Januarij 1798 werd de Nationale vergadering in een Constitueerende vergadering, representeerende het Bataafsche volk, verwisseld, en nam van Lennep zijn ontslag; doch niet lang daarna werd hij tot lid der tweede kamer van het vertegenwoordigend ligchaam benoemd, en hem, nadat de aanblijvende leden van dat ligchaam, op 29 Julij 1800, wederom bij de tweede kamer ingedeeld waren, door haar onmiddelijk tot voorzitter gekozen.

Toen deze vergadering in 1801 ontbonden en vervangen werd door een Wetgevend ligchaam, werd hij insgelijks lid van hetzelve. Twee jaren later lag hij deze waardigheid neder om zitting te nemen in den raad van Amsterdam, door wien hij voor dat jaar tot wethouder werd benoemd, en ook als wethouder het volgende jaar aanbleef. Toen in 1805 het Wetgevend ligchaam door de Vergadering van Hunne Hoogmogenden vervangen werd, betoonde van Lennep geen lust om op dit nieuwe staatstooneel een rol te spelen en liet zich in 1808 het lidmaatschap der vroedschap te Amsterdam welgevallen. Na de inlijving van ons vaderland in het Fransche keizerrijk bemoeide hij zich niet meer met politieke zaken, doch hij moest in 1811, op uitdrukkelijke begeerte van den prins van Plaisance, den post van lid des raads van het arrondissement aannemen. Hij was ook lid van het Syndicaat en curator der Doorluchtige en Latijnsche school te Amsterdam en bekleedde nog andere door hem vrijwillig aanvaarde posten, onder welke die van kommissaris van de kweekschool die hij had helpen stichten.

De politieke loopbaan, dien van Lennep, gedurende zoo vele jaren doorliep, en hem met werkzaamheden overkropte, werd nogthans bij hem geen beletsel in het beoefenen der wetenschappen en fraaije letteren. Hij was lid van alle letterkundige en wetenschappelijke genootschappen in ons vaderland, in eenige van welke, zoo als in de Amsterdamsche, onder de spreuken: *Diligentiae Omnia*, *Patria* en *Concordia et Libertate* bij welke hij verschillende fraaije dichtstukken en uitmuntend bewerkte verhandelingen heeft voorgedragen. Eenige, zoo Latijnsche, Fransche als Nederduitsche gedichten van van Lennep werden enkel ten gevalle van vrienden gedrukt, later is er een Bloemlezing zijner Nederduitsche gedichten verschenen. Zij zijn

meestal op een zachten, godsdienstigen toon gestemd, en doen het hart, het gevoel en den smaak van den dichter eer aan. Behalve van poëzij en letterkunde, was van Lennep ook beminnaar der ornithologie, mineralogie, entomologie, meteorologie en andere met het landleven in verband staande studien. Hij huwde den 24 October 1773 met Cornelia Henrietta van de Poll, die hem twee zonen en twee dochters schonk. Hij stierf den 1 Februarij 1813 in den ouderdom van nog geen volle 62 jaren.

Zijn dood werd algemeen betreurd, en inzonderheid door hen, die hem kenden en wisten te waarderen. Wanneer het pas gaf had hij een ontzagwekkend voorkomen, doch tevens had hij een beminnelijken eenvoud, goedhartige dienstvaardigheid en echte humaniteit. Als staatsman was zijn gedrag noch dubbelzinnig noch onstandvastig; hij bleef verknocht aan zijne grondbeginselen, die hij rondborstig beleed, doch had een afkeer van allen onregt en geweld. In zijn huisselijk leven was hij een teêrhartig echtgenoot, een zorgvol en minnend vader of grootvader, een vrolijk gastheer. Jeronimo de Bosch vervaardigde een kort doch zinrijk distichon op hem.

Zie *Het leven van Mr. C. van Lennep*, 1751—1813, *beschreven in verband met zijn tijd, toegelicht uit zijne gedichten en vermeerderd met ongedrukte Brieven en Bescheiden door Mr. J. van Lennep, met portret en vier facsimiles; Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden* 1813; Witsen Geysbeek, *Biogr. Anth. Crit. Woordenb.* D. IV. bl. 182; de Bosch, *Carm.* p. 273; *Handd. van Letterk.* 1813; *Navorscher*, 1853, *Bijblad* XXX en CI.

LENNEP (DAVID JACOB VAN), zoon van Cornelis van Lennep en van Cornelia Henrietta van de Poll, werd den 15den Julij 1774 te Amsterdam geboren. Op zijn vierde jaar kon hij reeds goed lezen en op zijn vijfde bezocht hij met vrucht de fransche school, en behaalde er de eerste prijzen. In 1785 werd hij leerling aan de Latijnsche school, en maakte onder den conrector J. C. van Bergen en den rector Richeus van Ommeren, groote vorderingen. Deze laatste had de bijzondere gaaf, om, bij jonge lieden, het gevoel voor het goede en schoone op te wekken of aan te kweeken, de liefde voor hetgeen, waarin hij onderwees, even sterk, als ze bij hem was, in anderen te doen ontbranden, door het wijzen op het voorbeeld der ouden, hunnen smaak te vormen en te verfijnen, en waar hij in hen aanleg tot dichten vond, daaraan krachtige hulp tot ontwikkeling te bieden. Zulks ondervond ook van Lennep, die zijnen leermeester niet alleen hoogachtte, maar lief had, welke vriendschap ook door dezen beantwoord werd, waarvan zijne voorrede voor de *Carmina Juvenalia*, van zijnen kweekeling; een bundel, die door mannen als P. N. Arntzenius, J. de Bosch, B.

Voorda, L. van Santen en J. Luzac, op hoogen prijs werd gesteld, getuigt. Den 2den April 1790 verliet hij de Latijnsche school, met eene Latijnsche oratie in dichtmaat, voorstellende de laatste woorden van Hercules op den berg Oëta, onder zijne *Carmina Juvenilia* opgenomen.

Op zestienjarigen leeftijd werd van Lennep student te Amsterdam, woonde de lessen van van Swinden, Wyttenbach en Cras bij, verdedigde onder den laatsten een *Dissertatio de loco Ciceronis qui est de finibus bonorum*, waarvan Cras, in de *Algem. Konst- en Letterb.* van 10 Mei 1793, een gunstig verslag gaf. In 1793 begaf hij zich naar Leijden, waar hij zijne regtsgeleerde studiën onder van der Keessel, Smallenburg en Pestel voortzette, een liefhebberij-collegie bij Brugmans over de botanie en de voorlezingen van den begaafden Rau, *Sur l'éloquence de la Chaire* bijwoonde. Hij verloor echter zijne liefhebberij-studie nimmer uit het oog, en trachtte zich daarom den omgang met Ruhnkenius en L. van Santen ten nutte te maken, tot welke hij zich, van wege de aan beiden gemeene verkleefdheid voor Latijnsche poëzy, het meest gevoelde aangetrokken. Ook gaf hij door verschillende dichtstukken en vooral door zijne twee lierdichten *Aan de Polen* en *Warschau ontzet*, in de *Dichterl. Handschr.* bij Uylenbroek uitgegeven, (D. I. bl. 115 en 125) geplaatst, nadat hij ze in de Leijdsche afdeeling van de Hollandsche Maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, waarvan hij tot lid werd verkozen, had voorgedragen, blijken hoe gelukkig hij ook de vaderlandsche lier wist te hanteeren. Ook bleef hij bij voortduring de Latijnsche poezy beoefenen, en vervaardigde o. a., bij gelegenheid dat de regten der universiteit, door de verwonding van den student van Schaack, geschonden waren, een extempore, dat met groote toejuiching ontvangen en gedrukt werd. Ook vervaardigde hij een grafschrift op zijn ongelukkig gesneuvelden medemakker.

Nog als student vierde hij de nagedachtenis van den beroemden Pieter Nieuwland met een Latijnschen klaagzang, die met eene lijkrede op hem, van zijn vriend van Sonsbeeck in het licht verscheen, (*Ter Nagedachtenis van P. N.* door J. N. van Sonsbeeck en D. J. van Lennep, Leijden, 1794), en toonde ook zijne vaardigheid in het vervaardigen van Fransche verzen.

Na het verdedigen van acht uitgewerkte theses of *exercitationes juris*, bij welke gelegenheid de hoogleeraar Broërius Broes, hem in een hartelijk Nederduitsch gedicht gelukwenschte, tot doctor in de beide regten bevorderd, legde hij te 's Gravenhage den eed als advokaat voor 't Hof van Holland af, en zette zich (1796) als advokaat in zijne geboorteplaats neder. Bij de bezigheden, die zijn praktijk hem gaven, voegde hij nog andere. Zoo werd hij gedurende eenige maanden

tijdelijk belast met de waarneming van het sekretariaat van den Levantschen handel en navigatie in de Middellandsche Zee, en werd hem, als diaken der Waalsche kerk, en grondig kenner der Fransche letterkunde en beoefenaar der poëzy, het verzamelen van eene bundel kerkgezangen opgedragen. Ook vergat hij zijne letteroefeningen en vooral de beoefening der Latijnsche poëzy niet, waarvan eene schoone vrucht, zijn *Rusticatio Manpadica*, allergunstigst (inzonderheid door de Bosch) in de *Vad. Letteroef.* beoordeeld werd. Ook rigtte hij met eenige Amsterdamsche vrienden een weekblad op, 't welk, op het voorbeeld van den Spectator van Steele en van Effen, de strekking had, de regerings gebreken te gispen en zich ook nu en dan op letterkundig grondgebied bewoog. Het verscheen, onder den titel van de *Arke Noach's*, maakte niet weinig opgang, en werd later, toen van Lennep, Falck, Arntzenius en de Vries, zich aan de redactie onttrokken hadden, onder den titel van *Sem, Cham en Japhet*, voortgezet. Ondertusschen werd van Lennep, na het vertrek van Wyttenbach naar Leijden, in diens plaats tot hoogleeraar aangesteld, en kreeg in hetzelfde jaar zijn diploma als lid der Maatschappij tot Bevordering van de Landbouw, te Amsterdam gevestigd; eene inrigting, bij welke hij op lateren leeftijd het voorzitterschap bekleedde, en aan welke hij tot hare ontbinding innig gehecht bleef.

Den 11den November 1799 aanvaardde hij zijn hoogleeraarambt met eene *Oratio de praeclaris vitae praesidiis contra adversam fortunam, quibus veterum Auctorum scripta redundant*, (Amst. 1800. 4o.), en kort daarna begaf hij zich in het huwelijk met Cornelia Christina van Orsoy, een huwelijk, dat door Pieter van Winter, Cornelis van Lennep en de Bosch werd bezongen.

Van Lennep verdeelde nu zijn tijd tusschen het uitoefenen van zijn ambtsbetrekking, den omgang met geleerde vrienden, de genoegens van het huisselijk en buitenleven, (hij was gelijk zijn vader, een beminnaar van het vinken, de jagt en van het visschen) en het zamenstellen van geleerde werken, verhandelingen en gedichten, van welke de *Verdediging van het karakter van Hannibal*, *Verhandeling over de echtscheiding bij de Romeinen beschouwd als hoofdbron van het bederf hunner zeden*, en de Lierzang *de Herder op het slagveld van Cannae*, in de *Bibliotheek der Oude Letterkunde*, toen geredigeerd door de drie Harderwijksche professoren H. Bosscha, J. ten Brink en J. M. Kemper, geplaatst werden. Het laatste gedicht vestigde zijn naam als Hollandsch dichter en gaf hem volkomen aanspraak op het lidmaatschap der Maatschappij van Nederl. Letterk., dat hem in 1804 ten deele viel, terwijl reeds twee jaren vroeger, dat van de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, hem was aangeboden. Gewigtiger voor hem was zijne

benoeming tot curator der Stads Armen-School; eene betrekking die hem boven alle anderen dierbaar was, van welke hij zich, toen hij zich langzamerhand van de overige ontdeed, niet scheiden wilde, en die hij tot zijn dood, dus bijna een halve eeuw behield. De krankheid zijner vrouw bewoog hem met zijn gezin en eenige zijner betrekkingen naar Schwalbach te reizen, ten einde haar aldaar de baden te doen gebruiken. Na zijne terugkomst, werd hij door koning Lodewijk benoemd tot lid der tweede klasse van het Instituut van Wetenschappen, Letteren en Kunsten, waarbij hij later de post van adjunkt- en eindelijk van werkelijken bibliothecaris, welke betrekking hij tot zijn dood vervulde, bekleedde; bezorgde eene nieuwe uitgaaf der *Heroïdes* van Ovidius, door een bevoegd regter als een model voor het verklaren van Latijnsche dichters aanbevolen, en waarvan in 1811 een tweede druk verscheen.

Koning Lodewijk verkoos hem ook, benevens Bilderdijk en Siegenbeek, tot zijn onderwijzer in de Hollandsche taal. Dien ten gevolge moest hij zich (1809) eenigen tijd op het Loo ophouden, en groot was de onderscheiding, waarmede die vorst hem sedert bejegende, en treffend de bewijzen van achting, vertrouwen en genegenheid, die hij hem bleef schenken, ook lang nadat hij Holland verlaten had.

In 1810 gaf hij de *Exercitationes Amstelaedamenses*, (tot op het laatste (7de) hoofdstuk na, geheel van de hand van van Lennep,) in de *Euterpe* van 1811 een vertoog, door hem te Amsterdam en te Leijden met groot succes gelezen, en ten titel voerende: *Beschrijving der onderscheidene tijdperken, door welke de letteren bij een volk haren gewonen en natuurlijken loop volbrengen en nasporing van de algemeene en hoofd-oorzaken van derzelver bloei en verval*, en in 1812 het verslag van de Tweede Klasse, door hem en Jacobus Scheltema uitgebragt op eene verhandeling van Bilderdijk, over de *Dea Nehalennia*, in de werken van het *Koninklijk Nederl. Instituut.* Ook werd hem, benevens anderen, van regerings wege de taak opgedragen, om een ontworpen *Code rural* te onderzoeken. Blijkbaar was het ook aan hem, dat de zamenstelling van het verslag der commissie, werd toevertrouwd. Bij de omwenteling van 1813 werd van Lennep tot lid van het provisioneel bestuur gekozen, en hij als zoodanig belast met het toezigt op de zaken van den Schouwburg. Ook werd hij met Mr. Hieronymus van Slingelandt en Krayenhoff gekozen, om eene algemeene wapening te organiseren, en hem de waardigheid van luitenant-kolonel over een der vijf opgerigte bataljons landstorm, opgedragen.

Na de gelukkige staats-omwenteling van 1813, werd van Lennep, bij besluit van den Souvereinen Vorst van 18 Jan. 1814, No. 66, tot lid der kommissie tot het ontwerpen van eene organizatie van het hooger onderwijs, en bijna te gelijker

tijd tot kommissaris van de kweekschool voor de zeevaart benoemd, doch in weerwil der drukten, die hem de reorganizatie van het kweekschool, zijn militaire en andere betrekkingen gaven, verwaarloosde hij toch de letterkunde niet, waarvan zijne *Beschouwing en verdediging van het karakter van Cicero, voornamelijk naar aanleiding zijner brieven*, zijn dichtstuk *Danae*, beide in het *Museum* van Siegenbeek uitgegeven, en zijn Latijnsche gelukwensch *ad Gulielmum Fredericum*, toen de souvereine vorst en zijn zoon, tijdens zijn verblijf te Amsterdam, eene zitting van het instituut bijwoonden, en na den slag van Waterloo, zijne heerlijke lierzang, getiteld: *Nêerlands Rijk hersteld en gehandhaafd*, zoo vele bewijzen zijn.

Van Lennep was nu tot een tijdstip zijns levens gekomen, dat alle zijne wenschen vervuld waren. Hij had eenen hem dierbaren werkkring, genoot het vertrouwen en de achting van zijnen koning, (die hem, ten blijke er van, het ridderkruis van den Nederl. Leeuw had geschonken,) van de regering en zijne medeburgers, en genoot huisselijk geluk. Doch eensklaps werd dat geluk gestoord door het plotseling overlijden zijner echtgenoot. Hij droeg dit verlies met christelijke onderwerping, gaf zijn hart lucht in een schoon gedicht (*Verzuchting*) en hervatte spoedig zijne werkzaamheden. Nog in hetzelfde jaar (1816) las hij in de Maatschappij *Felix Meritis* over de *Maatregelen der Ouden omtrent de armoede, en de opmerking, die dezelve verdienen in onzen tijd;* eene redevoering, die wijd en zijd indruk maakte, het hare toebragt tot stichting der Maatschappij van Weldadigheid, en in de *Vad. Letteroef.* van 1817 werd gedrukt. In hetzelfde jaar hield hij eene Latijnsche gedachtenis-rede op Jeronimo de Bosch (*Memoria Hieronymi de Bosch, Instituti regii quondam socii, rite celebrata in publico classis tertiae concessu*) en schreef eene *Commentatio de Judaeorum origine damascena ad l. Justini Lib. XXXVI. c.* 2, *lecta d. Joan.* 1817. 4o. (*Comment. Tert. Cl. Inst. Reg. Vol. IX*, 1820.) Twee jaren later (1818) na een uitstapje naar België, waar hij in eene zitting der akademie te Brussel, waarvan hij lid was, een Latijnsch gedicht voordroeg (*de Eensgezindheid tusschen Noord en Zuid*,) trad hij voor de tweede maal in het huwelijk met Anna Catharina, dochter van Mr. Jan van de Poll, lid der Gedeputeerde Staten, en van Anna Catharina Valckenier, en drie jaren later werd hij te Leijden tot opvolger van Borger benoemd, doch hij bedankte voor dit beroep, waarvoor hem het bestuur van Amsterdam, ten blijke van den prijs welke men er op stelde hem aldaar te houden, een geschenk van tafelzilver in een foudraal met stadswapen zond. In het volgende jaar (1822) werd hij lid der Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam en eerelid der Maatschappij van Ned.

Taal- en Letterkunde, onder de zinspreuk *Regat prudentia vires*, te Gend, honorair lid van het nieuw opgerigt collegie Zeemans-Hoop en lid der commissie tot revisie der reglementen op het bestuur der stad Amsterdam.

Van Lennep zette zijne letterkundige studiën onafgebroken voort, bearbeidde aan eene nieuwe uitgaaf van Hesiodus, en vertolkte diens Werken en Dagen in Nederlandsche verzen, las ze, na de voltooijing, in onderscheidene letterkundige vereenigingen voor. Zij werden met toejuiching gehoord en met niet minder toejuiching ontvangen, toen hij haar in 1824 door den druk gemeen maakte. In 1834 was daarvan eene tweede oplage noodig.

In 1825 deed van Lennep een uitstapje naar Engeland, op uitnoodiging van zijnen vriend Falck, en maakte zoo te Londen als te Oxford, gelijk hij vroeger in België had gedaan, belangrijke kennissen, en deed ook met hunne hulp nasporingen, die hem voor zijnen Hesiodus als andersints nuttig konden zijn. Bij de studie der klassieken, der oude en nieuwe geschiedenis, bij die der taal- en letterkunde van Griekenland en Rome, van Engeland en Duitschland, Frankrijk en Nederland, bleef hem de studie van den bijbel steeds lief en waard. Hij maakte in zijne lessen over de geschiedenis (want ook het onderwijs daarin was hem toevertrouwd) gebruik van de ontdekkingen van Champollion in Egypte, tot opheldering der bijbelsche verhalen, en liet zich de benoeming van secretaris van het bijbelgenootschap gaarne welgevallen, en schoon onverpligt, herzag hij steeds de vertaling van het Nieuwe Testament met den grondtekst, 't geen hij nog kort voor zijn overlijden verklaarde, het aangenaamste en gewigtigste werk van zijn leven te zijn geweest. Van zijne bestendige arbeidzaamheid getuigden ook zijne *Comment. supra Horatii epistola ad Bullatium; Comment. ad marmor. literatum atticum, recens effossum; Comment. de Daphnide Theocriti et aliorum; Comment. de papilione seu Psyche, animae imagine apud veteres et quibusdam eo pertinentibus*, in de werken van de 3de Classe van het *Kon. Ned. Inst.* (1820—1824,) zijne bewerking van het grootste gedeelte van het vierde en van het geheele vijfde deel der Grieksche anthologie, door de Bosch begonnen, (*Anthologia Graeca cum versione latina Hugonis Grotii, edita ab Hieronymo de Bosch*, Ultraj. 1795—1822, 5 vol. 4o.), en de uitgave van *Terentianus Maurus*, door L. van Santen begonnen, (*Terentianus Maurus, de literis, syllabis, pedibus et metris, e recensione et cum notis Laurentii Santenii. Opus Santenii morte interruptum absolvit D. J. van Lennep*, Traj. 1824. 4o.); eene verhandeling *Over de Wijsbegeerte der Grieken als eene voorbereiding voor het Christendom* (1823) geplaatst in het *Magazijn* van van Kampen, D. II. bl. 295, eene lof-

rede, door hem in de maatschappij *Felix Meritis* uitgesproken over van Swinden, opgenomen in de *Hulde aan de Nagedachtenis van J. H. van Swinden* (1824); de bewerking der letters A. O. R. van het *Uitlegkundig Woordenboek op Hooft*, (1825) en zijn meesterstuk *Hollandsch Duinzang*, ter gelegenheid der openbare zitting van de Tweede Klasse van het Instituut, op 30 Augustus 1826, voorgedragen, en behalve in het verslag der klasse, ook achter zijne verhandeling *Over het belangrijke van Hollands grond en oudheden voor gevoel en verbeelding*, (in het *Magazijn* van van Kampen, D. VII. bl. 113) gedrukt.

In 1839 werd hem de smartelijke taak opgelegd, in de maatschappij *Felix Meritis*, eene lijkrede te houden op zijn voormaligen leerling, en later ambtgenoot, Johannes Pieter van de Capelle, die door den druk is gemeen gemaakt, (*Magazijn* van van Kampen, D. X. bl. 85) Ook bezorgde hij eene uitgave van 's mans nagelatene geschriften, die hij met eene voorrede inleidde, (Haarl. 1831.) Ook had hij in hetzelfde jaar in dezelfde maatschappij, eene verhandeling voorgedragen *Over het aanwezen en nut eener zoogenaamde oppositie, ook in vakken buiten het staatkundige*, geplaatst in het *Magazijn* van van Kampen, D. X. bl. 143.

De Belgische omwenteling gaf hem aanleiding tot het schrijven van *Bedenkingen over hetgeen men thands gewoonlijk geestdrift noemt*, na in 1830, in verscheidene genootschappen voorgedragen te zijn, in het *Magazijn* van van Kampen en de Vries, D. I. bl. 25, geplaatst, en een fraaije welkomstgroet in alkaïsche verzen aan de studenten, bij hun terugkeer uit het leger, (C. A. den Tex, *Allocutio* et D. J. van Lennep, *Carmen lyricum ad Juvenes e militia reduces*, (Amst. 1831.) Tot dit tijdperk behoort ook *de Disputatio de rege Bostreno aliisque rebus memoratis in epistola Ciceronis ad Quintum Fratrem*, Lib. II. 12, in de 3de klasse van het Instituut gelezen. In 1832 werd aan van Lennep, bij de viering van het tweede eeuwfeest van het athenaeum, het houden der redevoering opgedragen. Zijne sierlijke in zuiver en schoon Latijn vervatte rede, werd uitgegeven, met een herdruk van die, welke honderd jaren te voren zijn voorganger, d'Orville. had uitgesproken, (*Memorabila illustris Athenaei Amstelod. prodita deinceps Oratione J. P. d'Orville in 100um Athenaei natalem et D. J. van Lennep in altera Athenaei saecularia. Accedente item Lennepii in utramque Orationem annotatione*, Amsterd. 1832. 4o.

Eenige zijner voormalige leerlingen gaven hem bij die gelegenheid, een fraai bewerkte zilveren vaas, met een opschrift in de Latijnsche taal, ten geschenke. Omstreeks dienzelfden tijd werden twee vertoogen, een *Comment. de regibus Commagenes et regibus Ciliciae, Seleucidorum posteris* en een *Dis-*

putatio de varia variis temporibus Areopagi potestate, door van Lennep in de 3de klasse van het Instituut voorgelezen en in D. VI harer werken opgenomen. Van Lennep was niet alleen geleerde, maar een beminnaar van den landbouw. Van zijne kennis er van gaf hij vele blijken, en welkom was hem in 1835 zijne benoeming tot lid der kommissie van landbouw in Noord-Holland. In latere jaren werd hij vice-president dier kommissie, welke in 1842 werd opgeheven.

Verschillende omstandigheden deden van Lennep naar verandering van betrekking wenschen, om daardoor meer rust te bekomen. Zijn wensch werd vervuld, door zijne benoeming tot lid der Gedeputeerde Staten, in plaats van zijnen vriend F. van de Poll, die zijn vroegeren zetel in de Tweede Kamer hernam. Doch de rust moest hij door dubbelen arbeid in het begin koopen, wijl hij tevens de betrekking van hoogleeraar moest blijven waarnemen, en toen de hoogleeraar Bosscha in zijne plaats werd benoemd, bleef hij nog in twee vakken, de Grieksche antiquiteiten en de Historia Literaria, aan meergevorderden collegie geven. Hij had nu echter meer vrijen tijd voor zich, kon geregelder aan zijne uitgaaf van Hesiodus arbeiden, en nu en dan lettervruchten van geringeren omvang geven, zoo als eene voorlezing in het Instituut *Over de Slaven, Wilten en Warners, vroegere bewoners dezer Landen, (Verh. Inst. II kl.* VI. 2, Amst. 1839), zijn uitvoerig verslag over twee verzamelingen van Romeinsche penningen, behoorende aan het Penningkabinet van het Instituut, aan zijne zorg toevertrouwd *(Het Instituut, Tijdschrift*, 1841. No. 4, 8o.) en later zijne hulde aan zijn vriend Falck, *(Het Instituut, Tijdschrift*, 1845, No. 2) en zijn belangrijk vertoog *Over de oude gesteldheid en taal dezer Landen, toegelicht uit de Charters. (Instituut, Tijdschrift*, 1843. No. 4), beide in het Instituut voorgedragen. In 1841 werd hem het burgemeesterschap van Amsterdam, waarvoor hij echter om gewigtige redenen, van wier gegrondheid, koning Willem II door hem overtuigd werd, meende te moeten bedanken, aangeboden.

In 1843 verscheen een deel van den arbeid, waarmede hij zich sedert het aanvaarden van zijn hoogleerambt had bezig gehouden, de *Theogonia* van Hesiodus, met eene inleiding, menigvuldige aanteekeningen en een uitvoerigen commentarius *(Hesiodi Theogonia. Librorum Mss. et veterum editionum lectionibus commentariisque instruxit* D. J. v. L. Amst. 1843,) en vijf jaren later de *'Εργα καὶ ἡμέραι* op dezelfde wijze bewerkt. Hem mogt het voorregt te beurt vallen, den 28sten April 1844, op het Manpad, zijn vijf-en-twintig jarig huwelijks-feest te vieren, en vijf jaren later vierde hij zijn vijftig jarig hoogleeraarsambt met eene plegtige redevoering, (D. J. v. L. *Oratio die* 19 *Novembris* 1849, *habita ad celebrandum, exactum ab eo decimum gesti in Illustri Amstelodamensium*

Athenaeo muneris lustrum, bij welke gelegenheid de koning hem het kommandeurs-kruis der orde, waartoe hij van hare stichting af, behoord had, schonk.

In 1850 gaf hij een tweeden bundel zijner Latijnsche gedichten in het licht. In 1851 las hij in de 3de klasse van het Instituut een vertoog van sommige toenamen bij de Ouden aan de lente gegeven, *(Veris quaedam epitheta apud Veteres illustrata)* en in het volgende jaar in de 2de klasse eene *Verhandeling over het voorheen bestaan hebbende West-Friesche Woud, (Verhand. der II kl. N. Reeks*, D. II. —101—112, 1852.)

Ook trad hij den 21sten Mei 1852, ter viering van het honderdjarig bestaan der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, waarvan hij gedurende eene halve eeuw lid was geweest, als spreker op. Zijne feestrede verscheen bij de Erven Loosjes, te Haarlem, in druk. Dit was zijn laatste arbeid; eene ongesteldheid, die in den aanvang geen onrust baarde, doch weldra in hevigheid toenam, maakte in Februarij 1853 een einde aan zijn leven. Zijn omhulsel werd op het kerkhof te Heemstede begraven. Mr. da Costa bragt hem den 4den April 1853, in de vergadering der Hollandsche Maatschappij, hulde, Mr. H. J. Koenen hield als voorzittend curator van het athenaeum, in de groote gehoorzaal van dat gebouw, eene lijkrede op hem; M. Siegenbeek schetste zijn leven in het jaarverslag der Leijdsche Maatschappij van Ned. Letterk., Bakhuizen van den Brink, schetste zijn beeld in de *Konst- en Letterb.* Na zijn dood gaf Hulleman het laatste gedeelte van den Hesiodus in het licht. *(Hesiodi scutum Herculis caet. instruxit D. J. v. L. ex schedis defuncti edidit J. G. Hulleman Praefatus est J. Geel*, Amst. 1858.)

Zie *Het Leven van Mr. Cornelis van Lennep en Mr. David Jacob van Lennep, beschr. en toegel. uit hun Gedicht. en andere oorspr. besch, en in verb. met hun tijd besch.* door Mr. J. v. Lennep, 3e en 4e dr. Amst 1862, m. portr.; *Gal. des Contemp.* T. VI. p. 243, 244; *Kunst- en Letterb.* 1794. bl. 169, 1853. *Hand. der Maatsch. van Ned. Lett.* 1853. bl. 108; *Het Vijftigj. Hoogl. ambt van Mr. D. J. van Lennep, gev. te Amst. den* 19 *Nov.* 1848; Saxe, *Onom.* T. VIII p. 452; Geel, *Prael.* voor *Scutum Herc.*; *Levensber. van A. R. Falck* door dr. O. W. Hora Siccama, vóór zijne uitg. van diens brieven, 's Hage, 1851; *Woord. der Zamenl.*; Kobus en de Rivecourt, *Chron. van het Hist. Gen.* D. II. bl. 17. D. III. bl. 128, 131; van Kampen, *Gesch. der Ned. letter. en Wetensch.* D. II. bl. 566, D. III. bl. 218; *Alg. Handelsblad*, 12, 15 Febr. 1853; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 242; *Carmin. Epidosis*, p. 32; *Biogr. des hommes vivants* ou voce, *Deliciae Poëticae*, p. 542; *Cat.* Hoeufft, p. 172; *Cat.* van Hulthem, *Cat.* van Voorst, D. III. bl. 152, 179; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* (Reg); Muller, *Cat. van Portr.*

LENNINCK (LUCAS VAN), organist en directeur van het Collegium musicum, den 1sten Aug. 1623 te Deventer ge-

sticht, en van andere muzijk-collegien. Hij schreef eene canon of twee- een- en vierstemmig lied, in het album van 'genoemd collegie.

Zie *Overijss. Alm.* 1837. bl. 265.

LENNINCK (Petrus van), waarschijnlijk een zoon van bovengemelden, organist en ludimagister te Deventer, schreef een tweeregelig Latijnsch vers in het album van dat genootschap.

Zie *Overijss. Alm.* 1837. bl. 265.

LENS (Andreas Cornelis), zoon van den bloemschilder Cornelis Lens, werd den 31sten Maart 1739 te Antwerpen geboren, legde zich reeds vroeg onder Eyckens, en vervolgens onder Beschey, op de schilderkunst toe. »Hij deed," getuigt Immerzeel, »al spoedig zien, dat hij het gevoel voor het ware schoon bezat, een gevoel, dat later, door arbeid en de navolging der groote modellen, zich zoo gelukkig in hem ontwikkelde. Want ofschoon onbekend met de antieke standbeelden, waarvan de afdrukken van pleister op dat tijdstip zoo zeldzaam waren, wist hij, gelijk zijne eerste werken zelfs getuigden, zich voor den valschen en gemanierden smaak te behoeden, die Boucher en van Loo in de schilderkunst hadden ingevoerd, en aan welks besmetting toen zoo weinig kunstenaars ontsnapten." Reeds op zestienjarigen leeftijd (den 28sten Februarij 1756) behaalde hij den eersten prijs aan de koninklijke akademie van Antwerpen. Vijf-en-twintig jaren oud reisde hij met zijn broeder, Jacobus Josephus, die ook de schilderkunst beoefende, naar Italië, waartoe prins Karel van Lorraine, die hem tot zijn schilder had benoemd, hem in staat stelde. Toen hij in het laatst van 1768, over Frankrijk, naar zijne geboorteplaats was wedergekeerd, werd hij tot onderwijzer aan de teeken-akademie benoemd, en bragt hij niet alleen veel tot bloei dier instelling, maar tot den algemeenen voortgang dier kunst in België, ook door de verdienstelijke leerlingen, die hij vormde, toe. Zijn poging bij het Oostenrijksche gouvernement, om het gilderegt, waaraan de schilders onderworpen waren en dat de uitoefening dier vrije kunst met die der werktuigelijke beroepen gelijk stelde, af te schaffen, werd in 1773 met den besten uitslag bekroonde. Toen keizer Joseph, op zijn reis door België, Antwerpen bezocht, gaf hij Lens blijken van zijne achting, en sloeg hem voor, om hem, op de voorwaarden, die hij zelve zou voorschrijven, naar Weenen te volgen en zich aldaar te vestigen. Doch noch het vooruitzigt van een schitterende loopbaan, noch de hoop om een aanzienlijk vermogen te verzamelen, kon hem bewegen zijn vaderland te verlaten. In 1781 vestigde hij zich te Brussel, en trad aldaar in den echt. Hij vervaardigde een groot aantal kabinetstukjes, die in verschillende landen van

Europa, en vooral in Engeland verspreid zijn. Tot zijne voornaamste voortbrengselen behooren die, welke door hem op last van hertog Albert van Saxen-Tescken, toen gouverneur der Nederlanden, geschilderd, en vervolgens naar Weenen gevoerd zijn en thans de gezelschapszaal op het kasteel van Laeken versieren. De kerk te Lier bezit onderscheidene schilderijen van hem, waarvan de onderwerpen uit het Nieuwe Testament zijn getrokken, de St Michels kerk te Gend, een *Maria-Boodschap*, de Magdalena-kerk te Rijssel verscheidene goede stukken uit de geschiedenis der heilige van dien naam; het hôtel van den heer Steevens (1843), een schilderij de hoofdtrekken uit het *Leven van Bacchus* voorstellende, waarbij hij door zijn vriend François werd geholpen; het Museum te Antwerpen, *De Aankondiging van den Engel Gabriël*, afkomstig uit de abdij van Tongerloo en het *Portret van Pieter Franciscus Martenasie*, dijstuk, levensgroot, bezig zijnde de plaat te graveren, voorstellende de *Sabijnsche Maagdenroof*, naar de schilderij van Rubens, in 1762 vervaardigd. »Een ernstige en zuivere smaak, een vloeijende teekening, veel bevalligheid en eenvoudigheid, het behoorlijk aanbrengen van licht en bruin, en een zeer aangenaam koloriet, zijn de hoedanigheden, welke deze verschillende werken kenmerken." Van zijne hand zijn ook:

Du bon gout ou de la beauté de la peinture, avec figur. Brux. 1811. 8o.

Essai sur les habillements et les ouvrages de plusieurs peuples de l'Antiquité, Liège, 1780. gr. 4o. fig.

Nouvelle édition corrigée et considérablement augmentée par G. H. Martini, avec 57 estampes, Dresd. 1785. 4o.

Lens was ridder van den Ned. Leeuw, lid van het Kon. Nederl. Instituut, van het Koninklijk Genootschap voor Schoone Kunsten te Gent, en stierf den 30sten Maart 1822. Hij werd in de kerk van O. L. Vrouwe van de Kapel te Brussel begraven. Zijne vrienden rigtten aldaar een gedenkteeken voor hem op, naar de schets van den schilder François, door Godecharles gebeiteld, met dit opschrift: *Les amis des arts à la mémoire d'André Corneille Lens, régénerateur de la peinture en Belgique et parfait Chrétien: il réunit la pratique de toutes les vertus à un talent enchanteur. Décédé le* 30 *Mars* 1822.

Het blijkt hier uit dat zijn naam André Corneille was, schoon hij voor zijne werken slechts André plaatste.

Zie *Konst- en Lett.* 1822 en 1823. van Eijnden en van der Willigen, *Lev. der Schild.* D. III. bl. 9; Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 169; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Schild.* D. IV. bl. 962; *Messager des Sciences Hist.* 1848. p. 334. *Cat.* v. Hulthem, No. 9257, 9639, 9640. *Cat.* de Lange van Wijngaerden, bl. 23.

LENS (Johannes Jacobus), broeder van den vorigen, omtrent 1740 te Antwerpen geboren, reisde met zijn broeder naar Italië, schilderde in diens smaak en was te Brussel gevestigd. In 1813 was er nog van hem eene schilderij op de tentoonstelling aldaar.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 170.

LENS (Bernard) zoon van den schilder van denzelfden naam, was graveur in mezzo-tinto en beoefende de etskunst. Van zijne etsen vermeldt Kramm:

David met het hoofd van Goliath, naar Dom. Fetti.
Het oordeel van Paris, naar Pieter Lely.
Bacchus, Venus en Ceres, naar F. Badens.
Dris Landschappen met figuren en vee, naar N. Berchem.
Rinaldo en Armida, naar J. van der Vaert. (?)

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 963.

LENS (Barend), zoon van den vorigen, verwierf een beroemden naam, wegens zijne schoone kopijen in waterverf, naar Rubens, van Dijck en andere meesters. Ook was hij een uitstekend miniatuur-schilder en teekenmeester, en onderwees den hertog van Cumberland in de teekenkunst. Hij beoefende ook de etskunst, en etste o. a. eenige portretten, en gaf twee of drie model-teekenboeken, ten dienste zijner leerlingen in het licht. Hij overleed in 1841 te Knightbridge.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 965.

LENS (Eustache de) of Eustachius Lensius, werd, waarschijnlijk omstreeks 1170 in de stad Lens in Artois geboren. Besloten om zich aan de dienst van God te wijden, werd hij premonstratenser monnik te Vicogne bij Valenciennes Volgens Miraeus, zou hij ook te Parijs den doctoralen graad hebben verkregen. In 1224 verliet hij Vicogne en werd hij abt te Val-Séry, ook was hij abt van Val-Chrétien, beide in het kerspel van Soissons. Sommigen willen dat hij beide abdijen te gelijk bestuurde, zeker is het echter dat hij in 1220 het bestuur over de eerste en in 1226 over de laatste had, toen hij een gift aan het klooster van Igny bevestigde. Sedert wordt zijn naam niet meer vermeld. Hij heeft verschillende werken geschreven, die nimmer zijn uitgegeven, zoo als:

De metris, liber unus.
De significationibus nominum et qualitatibus rerum ex S. Gregorio, liber unus.
De causis, liber unus.
Seminarium Verbi Dei.
De Tropis et schematibus Scripturae, liber unus.

De Mysteriis Sanctae Scripturae, liber unus.
Cosmographiae Moysis, libri tres.
In Canonem missae, liber unus.
In Hymnos ab Ordine Praemonstratensi receptos, liber unus.
In Regulam S. Augustini; ad Gervasium Praemonstratens, Ordinis Primatum.
Tractatus de SS. Trinitate.

Zie Fabricii, *Bibl. Med. et Infm. Latin.* en voce; A. Miraei, *Chron. Praem.* p. 170; P. Waghenare, *Script. Ord. Praem.* p. 295, 296; Le Paige, *Bibl. Praem.* p 305; Hugo, *Ann. Praem.* T. II. p. 1011, 1043; *Gallia Chryst.* T. IX. p. 487, 500; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 273; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 292.

LENS (Arnoldus) of Lenzaeus, niet ver van Ath in Henegouwen geboren, broeder van Johannes doctor in de godgeleerdheid te Leuven, werd door den hertog van Moskou als geneesheer en wiskundige naar Rusland geroepen, en stierf te Moskou, toen die stad door de Tartaren werd verbrand.
Hij schreef:
Isagoge in Geometrica Elementa Euclidis, Antv. 1565. 8o. met fig.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 98; *Cat.* van Hulthem, No. 8093.

LENS (Johannes) niet ver van Ath in Henegouwen geboren, legde zich te Leuven op de wijsbegeerte toe, werd in 1559 meester in de vrije kunsten, kanunnik in de hoofdkerk te Doornik, onderwees eerst de godgeleerdheid in de abdij van Park, vervolgens als koninklijk hoogleeraar aan de Leuvensche hoogeschool. Den 12den September 1570 werd hij tot doctor in de godgeleerdheid verheven. Hij stierf in 1593. Zijn grafschrift leest men bij Foppens. Hij was een zeer geleerd en werkzaam man, van welke de volgende blijken zijn:
De Una Christi in terra Ecclesia, Libr. VI, Lov. 1577. 1588. 8o.
De unica religione conservanda, Col. 1579. 8o.
De admirabili Ecclesiae concordia, Lib. VI, Lov. 1582. 8o.
De verbo Dei non scripto, Antv. 1591. 8o.
De libertate Christiana, Antv. 1590. 8o.
De fidelium Purgatorio, Libri II.
De limbo patrum, lib. I, Col. 1583. Lovan. 1584. 8o.
De Ecclesiastica Satisfactione Poenitentis adversus Benedictum Aretium, Lovan. 1585. 8o.
De Fide, Spe et Charitate contra haereticos, Ibid. 1599. 8o.
De variis generibus, causis etc. persecutionum, quas pii in hoc mundo patiuntur, Lib. I, Ibid. 1578.
De officio hominis Christiani constituti in persecutione, Ibid. 1578.

Orationes II. I contra Pseudo-Patriotas, hoc est Rom. Ecclesiae desertores, qui se solos Patriae amatores esse falso jactitant. II contra Genethliacorum superstitionem, Lovan. 1579. 8o.

De sui ac Reipublicae Christianae contra impum invasorem defensione, Lov. 1582. 8o.

Confutatio libelli cujusdam Antv. editi contra Sereniss. D. Joannem Austriacum qua parte conscientiae, ut vocant libertas in eo requiritur, Ibid. 1578. 8o.

Doctrina Facultatis Theologicae Lovaniensis contra Articulos Bajanos, edita voluntate ac jussu Illustr. D. Joannis Bonhomii Vercellensis Episcopi et Nuncii Apostolici in Belgio.

De juramento Antverpiae in domo civica concepto 12 *April.* 1582 *quod jussu Ducis Alanzonii a civibus exigitur. Epistola ad Doctorem* Petrum Castillo, Lovan. 1582. 8o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 526; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 675.

LENS (Abraham), zoon van Clement Lens en van Geertruida Blussé, werd in 1777 te Amsterdam geboren, ontving zijne eerste opleiding te Dordrecht, onder de leiding van zijn grootvader, Abraham Blussé, bezocht aldaar de Latijnsche school, werd den 10den September 1794 te Leijden als student ingeschreven, legde zich vooral op de Bijbelsche uitlegkunde toe, en werd een der beste leerlingen van van Voorst en van der Palm. Na voleindigde studie werd hij in 1802 predikant te Noordwijkerhout, in 1804 te Voorhout, in 1806 te Beetsterzwaag, in 1809 te Leeuwarden, in 1814 te Dordrecht en van 1816—1844 te 's Hage. In het laatstgemelde jaar nam hij zijne rust, overleed den 19den Augustus 1848 te Beek bij Nijmegen, en werd te Eikenduinen begraven.

Lens was een uitstekend kanselredenaar, gedurende vele jaren secretaris van de *Commissie voor de zaken der Protestantsche Kerk in Neêrlandsch Oost- en West-Indië*, sedert 1838 medebestuurder van het *Haagsch Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst*, sedert 1842 ridder van de Leeuwen-orde en sedert 1826 lid der *Maatschappij van Ned. Letterkunde.*

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* Oct. 1848, bl. 467—470; *Handel. der Jaarl. Verg. der Maatsch. van Ned. Lett. te Leijd.* 1849; Schotel, *Ill. School.*

LENT (Jan Mr.) raadsheer, commissaris van den bloedraad. In 1568 werd Anna, weduwe van Egbert van Brockhuisen, wijntapper in 't Kalf, onthoofd, omdat ze te Kuilenburg ter predikatie was geweest, en haar zoon, Jan van Broekhuisen, ter zake van het beeldbreken gevlugt, bij-

stand had bewezen. »Eenige oude luiden verhaalden, dat men toen sterkelijk zeide, dat de raadsheer Mr. Jan Lint, commissaris van den Bloedraad, wel diep in haar schuldboek stond, en met haar dood de betaling ontging, want toen hare goederen den koning waren toegewezen, wist men dat boek en het blad, daar zijn naam op stond, in handen te krijgen."

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. 1. *Bijv.* bl. 56; Arend, *Vad Gesch.* D. II. St. II. bl. 207, 248.

LENTBREWER (Christiaan), minnebroeder, schreef:

Excellente et facile méthode pour se préparer à une confession genérale de toute sa vie, Brux. 1670.

Zie *Cat.* van Hulthem, No. 1189.

LENTÉ. Van dezen dichter bestaat een klinkdicht op en voor het *Paradijs Verloren door L. Paludanus* (v. d. Broek), Amst. 1730.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Naaml. van Ned. Dicht.* bl. 60.

LENTFRINCK (François) den 11den Januarij 1717 te Amersfoort geboren, den 13den April 1792 te Amsterdam gestorven, dichtte voor den Amsterdamschen Schouwburg een geestig blijspel *Hovaardye en Armoede* (Amst. 1764), naar Holberg, doch veel beter bewerkt en gelukkiger ontknoopt. In 1775 gaf hij een welgeslaagde proeve zijner bekwaamheid in het tragische vak, met het treurspel *Lucius Valerius Potitus*, waarvan het hoofdonderwerp is, de toeleg van Appius Claudius op Virginia, de dochter van Virginius, met de gevolgen daarvan. Ook gaf hij losse gedichten, meest allen op staatkundige gebeurtenissen in de *Laauwerbladen voor de Zonen der vrijheid*, D. I. bl. 130, 141, 161.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 188, 189. *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 134. *Cat.* van der Aa, bl. 111.

LENTFRINCK (A.) gaf:

Geneeskundig Tijdschrift of Verzameling van Ontleed-, Heel-, Artzenij- en Nátuurkundige Waarnemingen en Ontdekkingen, Rott. 1760—1761. 4 d. 8o.

Uitgezogte Genees- en Heelkundige Waarnemingen uit de voornaamste buitenlandsche Genootschappen en andere Werken bijeen verzameld, 2 St. Dordr. en Rott, 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 246; *Cat. der Bibl. der Stad Amst.* 1e Ged. bl. 202.

LENTING (Johannes) werd in 1790 te Arnhem geboren, studeerde, na de lagere en Latijnsche scholen doorloopen te hebben, te Harderwijk en Utrecht in de letteren en godgeleerdheid, werd rector aan de Latijnsche school te Kuilenburg, vervolgens te Zutphen, van waar hij, na die school ruim vier-

en-twintig jaren bediend te hebben, in 1840 hoogleeraar té Groningen werd, waar hij reeds vroeger den graad van doctor in de letteren *honoris causa* verkregen had.

Reeds als jongeling bespeurde men in hem dezelfde geestdrift voor de oude, allermeest voor de Grieksche schrijvers, die hij naderhand als man aan den dag legde, toen hij, in 1830 zich te Parijs bevindende, te midden der vreeselijke tooneelen van de Julij-dagen, bedaard en onverschrokken met het vergelijken van Grieksche handschriften voortging.

In 1819 verscheen van hem het treurspel *Medea* van den Griekschen dichter Euripides, met critische aanteekeningen. Twee jaren later helderde hij in een' uitgegeven geleerden brief aan zijnen leermeester en vriend ten Brink, de *Alceste* of *Alcestis* van denzelfden dichter op. In het jaar 1829 gaf hij ook de *Andromaché* van dien door hem geliefkoosden schrijver uit, en daarbij verschillende scholiën en glossen over denzelven, waartoe hij de Parijsche handschriften gebruikt had. Voor deze en gene andere critische opmerkingen over Euripides werd hij door het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, met den gouden eerepenning begiftigd, gelijk nogmaals dezelfde maatschappij, hem het gouden eeremetaal schonk, voor zijne aanteekeningen op den Griekschen geschiedschrijver Herodotus. Ten jare 1839 gaf hij nog eene proeve in het licht van de door hem besteede critische vlijt aan Aristophanes. Tijdens zijn overlijden was hij bezig aan eene nieuwe uitgaaf der Oden van Horatius, die hij met uitvoerige aanteekeningen wilde in het licht geven.

Hij was correspondent van het *Kon. Ned. Instituut.*

Zie *Kunst- en Letterb.* 1843. D. I. bl. 385; Star Numan, *Progr. rect. Gron. a.* 1840; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.* D. II bl. 370.

LENTZ (Frederik), keurslijfmaker en lid der Luthersche gemeente te Leeuwarden, klaagde, den 5den April 1750, den toenmaligen leeraar Philippus Ludovicus Statius Muller bij den kerkeraad van onregtzinnigheid in de leer aan. 's Mans leerredenen zouden met de H. Schrift en met de aangenomen kerkformulieren in strijd zijn geweest, en de meening van Bekker, omtrent de werking des Duivels, voorgestaan hebben. Zijn aanklagt werd door dien kerkeraad afgewezen, maar door den onrustigen man voor het consistorie van Amsterdam gebragt. Dit bewerkte, ofschoon Muller's regtzinnigheid niet ronduit betuigende, een vergelijk tusschen de twistende partijen, hetwelk nogtans Lentz niet bevredigde. In het volgende jaar verweet hij ten minste den kerkeraad met den onregtzinnigen leeraar éène lijn te trekken, en niet genoegzaam voor de leer der vaderen te waken. Deze vergadering nam thans op hare beurt de toe-

vlugt tot het Amsterdamsche consistorie. Dat sprak Muller wel vrij van ketterij, maar wilde toch dat hij zich schriftelijk omtrent eenige punten zou verklaren. Niet tevreden met dezen maatregel, besloot het consistorie in 1753, door eenige afgevaardigden, uit verschillende gemeenten, tien in getal, bij wijze eener klassikale bezending, te Leeuwarden zelf de zaak te doen onderzoeken en beslissen. De kerkeraad weigerde het gezag dier commissie te erkennen en er zich voor te verantwoorden. De gemagtigden waren dus buiten staat gesteld een juist oordeel te vellen. Om evenwel den schijn te bewaren van niet geheel onverrigter zake terug te keeren, verklaarde zij kerkeraad en leeraar beide voor onregtzinnig, en derhalve waardig om van hunne kerkelijke bedieningen verlaten te worden. Men wilde den weg van zachtmoedigheid bewandelen, en vorderde dat beide partijen binnen zes weken zich voor het consistorie te Amsterdam zouden komen verantwoorden. Zulks weigerde de kerkeraad en daagde van zijne zijde de klassikale bezending voor zijne vergadering. Wel dacht men bij het Amsterdamsche consistorie aan middelen, om zich te Leeuwarden te doen gelden, maar men gevoelde tevens de zaak verkeerd aangegrepen te hebben, daar het waken voor de regtzinnigheid des leeraars in de eerste plaats aan de kerkeraden was toevertrouwd. Wijselijk besloot men dus de zaak te laten rusten, welker verdere doorzetting tot scheuring en tusschenkomst van het hooge staatsbewind zou geleid hebben.

Zie *Vad. Hist. ten Verv. op Wagenaar*, D. I. bl. 103, 154. Ypey, *Gesch. der Christ. Kerk in de 18e eeuw*, D. IV. bl. 382 verv., waar bl. 393 de bronnen voor dit geschil worden opgegeven. Glasius, *Gesch. der Ned. Christ. Kerk na de Herv.* D. II. bl. 133.

LENTZ (J. F.) behaalde den zilveren eereprijs voor zijne verhandeling *Over de Wijsbegeerte niet nadeelig voor de belangen der Openbaring*, bij Teyler's *Godgel. Genootsch.*

Zie *Verh.* van Teyler's *Godgel. Gen.* D. VI; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. V. bl. 256.

LEO, een Egmonder monnik, die onder den abt Johannes van Hillegom (1360—1381) leefde. Twee eeuwen voor hem had Dirk van Leijden (Theodoricus à Leidis, ook een Egmonder monnik), voor de Graven, die te Egmond begraven liggen, korte grafschriften vervaardigd, ze boven hunne grafsteden geplaatst en ze met glaswerk, om ze te bewaren, overdekt. Deze grafschriften of *breviculi*, werden, in weerwil van deze voorzorg, verteerd en de glazen gebroken. Op bevel van den genoemden abt, vervaardigde Leo nu breedvoeriger grafschriften in proza, met grafschriften in verzen. De hoogleeraar Matthaeus ontdekte beiderlei aanteekeningen achter een handschrift van Jan van Leijden, en gaf ze

daarmede uit. *(Chronicon Egmundanum J. de Leydis. Accedunt praeter Theodorici à Leydis Breviculos Leonis Monachi Egmundani Breviculi majores,* Lugd. Bat. 1692. 4o.) De *Breviculi* van Theodoricus beslaan slechts twee bladzijden en loopen tot 1151. Die van Leo loopen van Dirk I tot Dirk VII, die in 1203 stierf. Zij zijn in het Nederduitsch overgezet, en te vinden achter de *Kronijk van Egmond, door Jan van Leyden, vertaald door K. van Herk en G. Kempher,* Alkm. 1732. 4o. bl. 226—245. Zij zijn niet onbelangrijk, en welligt heeft men er te weinig gebruik van gemaakt, wijl men die voor een compilatie aanzag uit den Egmonder monnik, hetgeen echter het geval niet is.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas,* T. VII. p. 374; de Wind, *Bibl. van Neêrl. Gesch.* bl. 57, 58, 513.

LEO (Sibrandus) werd te Leeuwarden geboren, monnik in de abdij te Lidlum en stond in 1557 als roomsch priester te Menaldum en Berlikum. Hij vluchtte ten gevolge der beroerten naar Groningerland en stierf daar in 1588. Hij was van zijne jeugd af zeer bevriend met Suffridus Petri, met wien hij te Leeuwarden, onder Cornelius Colebertus, gestudeerd heeft, en op wiens raad hij een geographische kaart van Friesland vervaardigde, door Jacobus Daventriensis het eerst, en vervolgens in 1579 op nieuw door Hogenberg uitgegeven. *(Frisia Occidentalis* Sibrandus Leonis *Leovardiensis Describebat. Cum Privileg. Imp. et Reg. Mtm.* (mathematici?) *ad decennium,* Antv. 1579.)

Men heeft ook van hem twee kronijken in de Latijnsche taal, door A. Matthaeus in zijne *Analecta* uitgegeven. De eerste voert tot titel: *Vitae et res gestae Abbatum in Lidlum,* in *Anal.* T. III. p. 519—588, ed. in 4o. Zij loopt van 1132—1172, en bevat eene beknopte beschrijving van het klooster te Lidlum, bij Franeker, waarin hij zelf monnik was, de levens der abten en de burgerlijke beroeringen, onlusten en oorlogen, voor zoo ver het klooster er in was betrokken. Matthaeus en de Wind prijzen deze kronijk en om zijne naauwkeurigheid en om de bijzonderheden, die licht over deze tijden verspreiden.

De andere kronijk voert ten titel: *Vita et res gestae Abbatum Horti Divae Virginis seu Mariengaard apud Frisios,* ook bij A. Matthaeus, t. a. p. T. V. p. 243—266, der uitg. in 4o. te vinden. Hij vangt aan met de stichting van het klooster in 1163, en eindigt met de verkiezing van den laatsten abt in 1569; zij is geheel in denzelfden smaak als de vorige, doch korter, en zelfs plaatselijk beschouwd minder belangrijk. Men vindt echter ook in deze kronijk bijzonderheden, die men elders te vergeefs zoekt, o. a. dat graaf Willem IV bepaaldelijk bij Warns zou gesneuveld zijn.

Behalve deze kaart en kronijken heeft Leo nog meer geschreven, dat echter niet tot ons is gekomen. Hamconius prijst hem zeer in zijn *Frisia*.

Zie Suffridus Petri, *de Script. Frisiae*, p. 391 seqq.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 809; A. Matthaeus, in *Dedic.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1095; de Wind, *Bibl. van Ned. Gesch.* bl. 184; Mr. J. T. Bodel Nijenhuis en W. Eekhoff, *Algem. Kaart van de prov. Friesl.* bl. 25; W. Eekhoff en J. G. Ottema, *Rapport over eene geteekende kaart van Friesland, Noord-Holland en de Zuiderzee, etc.*

LEO (JOHAN), een geleerd godgeleerde, reeds in 1587 predikant te Bommel, die, benevens Johannes Fontanus, predikant te Arnhem, in den jare 1607 ad conventum praeparatorium of voorbereiding voor de Nationale Synode, werd gezonden. Hij stierf in hetzelfde jaar.

Zijn zoon, Antonius, werd in 1609 van Haaften naar Schoonhoven beroepen, en overleed aldaar in 1638.

Zie *Beschr. van Bommel*, bl. 139; van Berkel, *Beschr. van Schoonh.* bl. 414; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 85; H. de Jongh, *Naaml. der Pred. van Geld.* bl. 356.

LEO (HENRICUS) in 1599 te Zalt-Bommel beroepen, medegecommitteerde voor de Nationale Synode, en de eenige van hen die, den 3den Julij 1619, de akte van stilstand onderteekende. Hersteld zijnde werd hij in 1631 beroepen te Driel, den 1sten Mei 1635 te Nijmegen, waar hij in 1638 stierf.

Zie Uytenbogaert, *Kerk. Gesch.*; Brandt, *Hist. der Ref.* Regenbogen, *Hist. der Ref.* Glasius, *Syn. te Dordr.* Tideman, *de Rem. Broedersch.* bl. 271; de Jongh, *Naaml. van Pred. in Geld.* bl. 356.

LEODIENSIS (REINERUS), Benedictijner monnik in het St. Laurens klooster te Luik, geboren in 1155, vervolgens prior en abt van Wota en Passerige, vertrok in 1215 voor de vierde maal naar Rome, en was op het concilie van Lateraan onder Innocentius III. Hij stierf in 1230. Hij vervolgde het *Chronicon Leodicense Lamberti Parvi*, monnik in hetzelfde klooster, tot het jaar van zijn overlijden. Het is het eerst uitgegeven in de verzameling *Bened. Congregat. S. Mauri, anno* 1729, Par. T. V. p. 5.

Zie Schoettgenius ad Fabricii *Bibl. Lat. Med. Aev.* T. VI. p. 178—181; Vossius, *de Hist. Lat.* p. 338; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1060; Saxe, *Onom.* T. II. p. 288.

LEODIENSIS (GERARD). Zie LIÈGE.

LEON (AELSIUS LEONARDUS), Latijnsch dichter, een Fries van geboorte, bloeide in het einde der zestiende eeuw, en was zeer bevriend met zijn landgenoot Viglius, aan wien hij opdroeg *Frisia versu heroico descripta*, voor of in 1577, het sterfjaar van Viglius, gedrukt.

Men heeft nog van hem:

Carmen gratulatorium in Inaugurationem laetumque Urbis Antverpiensis introitum Francisci Valesii, Ducis Alenconii Anno Domini 1582, Antv. 1582. 4o.

Volgens Paquot is hij dezelfde met Elcie Eduard Leon Mellema. Zie op dat woord.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p 110; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 31; Foppens, *Bibl Belg.* T. I. p. 36; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 363; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 74.

LEON (JACOB JUDA) van Middelburg, een geleerde Rabbijn, maakte zich een naam door een fraai model van den tempel van Salomo, dat hij vervaardigde, en van hetwelk hij eene beschrijving uitgaf, getiteld:

Afbeeldinge van den tempel Salomonis, welckers model den autheur is hebbende, Amst. 1644. 4o.

De hertog van Brunswijk liet van dit geschrift eene latijnsche vertaling vervaardigen (*De Templo Hiero solynitano. Lat. cura sauberti*, Helmst. 1665. 4o.)

Leon schreef ook nog andere godgeleerde en oudheidkundige werken.

Zie Bosnage, *Hist. des Juifs*, T. V. p. 2117, 2118; van Koenen, *Gesch. der Jod. in Nederl.* bl. 337; *Cat. der Bibl. der Stad Amst.* 1e Ged. bl. 57; *Cat. v. d. Palm*, p. 159.

LEON (JACOB MENDES DE), zoon van Abraham Mendes de Leon en van Sara de Pinna, werd den 4den April 1784 te Amsterdam geboren en had onder zijne leermeesters de dichter Johannes Nomsz. De Haan onderwees hem in de teekenkunst, waarin hij vrij ervaren werd. Hij was echter te nederig om zijn werk, ooit dan aan enkele zeer vertrouwde vrienden te doen zien. Hij had een fijnen kunstsmaak, een juist kunstgevoel en was geen oppervlakkig maar grondig beoordeelaar der kunstwerken van anderen.

Langzaam trad hij als kunstverzamelaar op, zonder eigen wijsheid en was zelfstandig, niet karig, maar onbekrompen, vrijgevend, maar niet verspillend. Hij vroeg niet wat oud of nieuw, wat veel of weinig gold, wat vreemd of eigen, maar wat goed en proefhoudend was. Van zijne jeugd werd hij voor den koophandel opgeleid. Hierin verkreeg hij groote kundigheden. Eerlijkheid, rondborstigheid en naauwgezetheid deden hem reeds vroeg ter beurze hoogachten, en later was hij de vraagbaak van zeer velen te dezen.

Leon was ook geen vreemdeling in de toon- en letterkunde. Overigens bezat hij de echte kenmerken van den Nederlandschen aard, eenvoud, vastheid, werkzaamheid, zedelijkheid, liefde tot de waarheid, zucht tot vrijheid, innige ja vurige belangstelling in het schoone en goede, huiselijkheid en godsdien-

stigheid, onbekrompenheid in het weldoen. In 1813 beschermde hij, als luitenant der nationale garde, zelfs met gevaar van zijn leven, de Lombard, en stond den moedigen kapitein A. R. Falck met Kemper, als staatsmannen van den echten stempel, door hem steeds vereerd, moedig ter zijde, in de bewerking der gezegende omwenteling van zaken, waaraan zijn vader, als lid van het provisioneel bestuur der stad, dadelijk deel kreeg. Hij was lid van den raad der stad en behoorde in het laatst van zijn leven tot de Finantieële Commissie, waar zijn adviezen zich door helderheid van oordeel, onbekrompenheid en bescheidenheid onderscheidden; voorts lid der *Hoofdcommissie voor de zaken der Israëliten*. Ook behartigde hij krachtig de belangen van de *Nederd. Portug. Armenschool*, welker vijf-en-twintig jarig bestaan hij met een uitgezochte redevoering vierde; van de *Maatschappij van Weldadigheid* en van het *Fonds der Gewapende Dienst*.

Hij deed met den beroemden Mr. Johan Daniël Meijer bij het *Algemeen Bestuur der Maatschappij van het Nut van 't Algemeen*, pogingen om een bij-departement op te rigten voor Christenen en Israëliten beide toegankelijk, 't geen echter mislukte.

Leon was ook *Raad van Bestuur der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten*, welks geldmiddelen met loffelijke naauwkeurigheid door hem bestuurd werden; lid van het Kunst-gezelschap *Door Kunst en Vriendschap*, *van de Holl. Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen*, en ridder der orde van den Ned. Leeuw. Hij huwde Esther Mercado, bij welke hij 8 kinderen naliet. Hij stierf den 25sten Mei 1842. Zijn vriend Jeronimo de Vries, vierde zijne gedachtenis den 26sten Mei 1843, met eene redevoering in de Maatschappij *Arti et Amicitiae* te Amsterdam, die later in druk is verschenen.

Zie Mr. Koenen, *Gesch. d. Joden in Nederl.* bl. 385, 386.

LEONARD (Hubert), waarschijnlijk te Luik geboren, was Carmeliter monnik en onderscheidde zich in de vijftiende eeuw als geleerde. In 1456 benoemde hem Jean Soreth, zijn generaal, bij gelegenheid dat hij het kapittel zijner orde, te Parijs gehouden, presideerde, tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aldaar. Twee jaren later werd hij doctor in de godgeleerdheid en in 1472 regent te Luik. Ook bekleedde hij aldaar de waardigheid van inquisiteur, en weêrlegde in een zijner schriften de dwalingen der ketters van Nivelles. Louis de Bourbon, bisschop van Luik, koos hem in 1474 tot zijn suffragant, met den titel van bisschop van Darie. Hij bekleedde dezelfde betrekking onder diens opvolger, Jan van Hoorn. Den 6den Julij 1489 veranderde hij dezen titel met dien van bisschop van Bethlehem, dien hij den 5den December 1491

hernam. Men stelt zijn dood in 1496. Trithemius schreef ten minste dat hij in 1494 nog leefde. Foppens meent ten onregte dat hij in 1478 gestorven is. Hij werd voor het hoogaltaar der Groote-Carmelieten, te Luik, begraven, met een grafschrift, dat men bij Foppens, Paquot en elders leest.

Hij schreef:

De Genealogia noilium Francorum, et gestis eorum, ap Ludovicum Episcopum Leodicensem, Liber unus.

In Euangelium Lucae liber unus.

De Regimine Principum, libri tres.

De Immunitate Ecclesiasticâ, libri tres.

Contra Haereticos Nivellenses.

Sermones Varii, liber unus.

Quadragesimale.

In Magistrum Sententiarum.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 383; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 9; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. II. p. 388; Trithemius, *de Script. Eccles.* c. 902, ed. Fabricii, p. 215; Possevini, *Appar.* ed. 1608. p. 769; du Boulai, *Hist. Univ. Paris,* T. V. p. 883; *Gallia Christ.* T. V. p. 995.

LEONARDI (Thomas) of Leenaerts, werd in 1600 te Maastricht geboren, trad omstreeks 1616 aldaar in de orde der Dominikanen. Na het einde van zijn novitiaat, studeerde hij in zijn klooster in de philosophie, vervolgens in het kortelings te Douai opgerigt St. Thomas-collegie, in de godgeleerdheid. Naauwelijks had hij den ouderdom van 22 jaren bereikt, toen hij reeds in hetzelve de philosophie onderwees. In 1627 zond men hem naar zijn klooster te Leuven, waar hij het opzigt had over de studie tot in 1630, waarna hij onderregent en van 1633—1642 eerste regent werd. Deze betrekking werd hem tweemaal te Douai en driemaal te Leuven, te weten tusschen 1645—1665, opgedragen en in dien tusschentijd (1642) werd hij doctor in de godgeleerdheid. Twee jaren later werd hij regent bij de theologische faculteit. Reeds in 1636 werd hij prior in het klooster te Brussel, later bekleedde hij er nog eenmaal, en ook tweemaal te Leuven die betrekking.

In 1668 werd hij Provinciaal, doch naauwelijks had hij dit ambt aanvaard, of hij overleed den 1sten September van dat jaar, terwijl hij het klooster te Brugge bezocht.

Hij schreef en gaf uit:

R. P. F. Marci de los Huntos, Quaestiones ad universam Dialecticam, Duaci, 1622. 12o.

Thesaurus gratiarum SS. Rosarii, expositus à R. P. F. Thoma Leonardi.... Item Appendix de Confraternitate SS. Nominis Jesu, Brux. 1640. 16o. 1643. 16o. Lovan. 1646. 16o. *Ed. sexta correctior,* 1660. 24o., ook in het

Fransch vertaald door Thomas Parmentier, Brux. 1643. 16o.

Christus crucifixus, sive de perpetuâ cruce Jesu Christi, Brux. 1648. 12o. Lov. 1649. 12o., vertaald in het Fransch door Traum, Fransch Jacobijn en doctor in de godgeleerdheid, Brux. 1648. 12o.; ook in het Vlaamsch door Jan van Blitterswyck, Karthuizer monnik.

Angelici Doctoris D. Thomae Aquinatis Sententia de prima hominis Institutione ejus per peccatum corruptione, illiusque per Christum reparatione, tribus libris conprehensa; adversus Joannem Georgium Dorschaeum, Doctorem Lutheranum per 27 annos Professorem, et Ecclesiasten Argentorati, nunc Ducum Mecklenburgensium Consiliarium. Professorem Theologiae et Consistorii Provincialis Assessorem primarium Rostochii, qui gloriatur se Thomam (Aquinatem) exhibere confessorem veritatis Euangelicae, Augustanâ (uti ait) confessione repetitae. Ad SS. D. N. Alexandrum VII, Brux. 1661. fol.

Brevis, seu methodica Refutatio totius Operis Dorschaeani, als vervolg op het vorige. De schrijver schreef nog bijvoegsels op zijn groot werk, door Guillebert de la Haye uit zijn mond opgeschreven (*Additiones, in alterâ editione suis locis inferendae)*, doch deze tweede editie is nooit uitgegeven.

Confutatio cujusdam libelli haeretici, cui titulus: Capucinus Excaputiatus, in lucem emissi per Joannem ab Haemstede, Ministrum Reformatum (ut se vocat) Religionis in oppido Mosa-Trajectensi, Lovan. 1662. 12o. in 't Vlaamsch, zonder naam van schrijver (*Wederlegging van een ketters boecxken, welckens opschrift is: Den ont-kapten Capucyn, in het licht ghegeven door Joannes van Haemstede*, 1662. 12o., zonder naam van schrijver.

Unicae Christi Sponsae, id est, Catholica sub Romano Pontifice Ecclesiae integritas et sanctitas denuo asserta. Itemque Calvinismus, de violatâ thori mystici fide clarè convictus; adversus spuria vitulamina Joannis Hamerstedii, Lovan. 1664. 12o.

Eenige godgeleerde verhandelingen in handschrift.

Zie Val. Andreas, *Fast*, p. 144; Foppens, *Bibl. Belg.* D. II. p. 10; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 347.

LEONARDS (Abraham) of Leendertsz, predikant te Batavia, vervolgens (1673) te Dordrecht, in 1698 overleden. Hij was bezadigd en vredelievend, beoefenaar der letterkunde en vriend van Abraham en François Valentijn.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 6, 7.

LEONINUS (Albertus) of van Leuwen van Groenewoudt, geboren te Utrecht, doctor in de beide regten en een bekwaam wiskundige. Graevius noemde hem »mathe-

maticus minime vulgaris." Ook beoefende hij de Latijnsche poëzy, blijkens zijn gedicht in het album van Janus Douza. Hij stierf 30 Mei 1614.

Zijne schriften zijn:

De vera quantitate anni Tropici.

De ratione restituendi annum civilem ad Gregorium XIII P. M. Colon. 1578.

Commentarius in doctrinam praecessionis, aequinoctiorum et obliquitatis Zodiaci contra Genethliacos, Antv. 4o.

Theoria motuum coelestium Secundum doctrinam Copernici, Colon. 1583.

Rhetorica, sive de arte dicendi libri duo, Spirae, 1588. 8o.

Comoedia moralis de reducenda pace, Bazel. 1589. 8o.

Of hij de schrijver is der *Contemplatio exegetica in Apocalypsin,* Amst. 1608, onder den naam van Albertus Leoninus in het licht gegeven, is twijfelachtig.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 37; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 60; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 114; Witte, *Diar. Biogr.* T. I. ad an. 1614; Dousae, *Poëm.* p. 70; Draud, *Bibl. Class.* T. I. p. 23; Boecler, *Bibl. Critic.* Cap. XXXIV. p. XVIII; Graevii, *Orat.* in *L. Acad. Traj. Nat.;* Burmanni, *Traj. Erud.* p. 184.

LEONINUS (Elbertus) of le Lion, kanselier van Gelderland, uitstekend staatsman en regtsgeleerde, werd te Zalt-Bommel in 1520 uit burgerouders geboren. Na het eerste onderwijs in zijne geboorteplaats te hebben genoten, ontving hij vervolgens dat van Macropedius te Utrecht, en vertrok drie jaren later, op het gerucht van den oorlog tusschen den hertog Karel van Gelderland en den hertog van Bourgondië, naar Emden, waar hij gedurende vier jaren door Dr. Bredenbachius, in het opstellen van redevoeringen en gedichten werd onderwezen. Hierop vertrok hij naar Leuven, waar hij de lessen van Petrus Nannius hoorde, en zich tevens op de regten toelegde, met dit gevolg, dat hij in 1547 den graad van licentiaat bekwam.

Hij begaf zich nu naar Atrecht, om zich in de Fransche taal te oefenen, en naar Leuven teruggekeerd, huwde hij aldaar de dochter van den beroemden hoogleeraar in de regtsgeleerdheid Johannes Haze, en werd eerst de opvolger van Volmarus Becaarts en vervolgens in 1560 van Gabriël Mudaeus. Zijn roem klom van dag tot dag, men wedijverde hem blijken van hoogachting en vertrouwen te schenken. Hij stond in gunst van de hertogin van Parma, den kardinaal Granvelle, den prins van Oranje, den graaf van Egmond en andere edelen, maar vooral van Philippus, hertog van Aerschot. Allen raadpleegden hem, deelden hem hunne geheimste zaken toe, hoewel zij van verschillende par-

tijen waren. Hij was het »Oog der Juristen, l'oracle du jour, l'agent, le député des états généraux Belges." Hij werd lid van den Raad van State, en diende den koning getrouwelijk. Namens denzelven werd hij in 1574 gemagtigd tot de vredehandeling te Breda, en in 1575 zond don Louis de Requesens hem naar Holland aan den prins van Oranje en de Staten, om, wegens Spanje, voorslagen van vrede te doen. Ook werd hij in 1577 wegens de Algemeene Staten naar Holland gezonden, om op een eenparige regeling der Munt en der gemeene belastingen aan te houden, en het te huis ontbieden van eenige schepen, omtrent Antwerpen en de Maas liggende, benevens het afschaffen der verlofgelden te verzoeken. In den jare 1578 werd hij door den prins gebruikt om te waken, dat don Johan de Nederlanden voor zich, met uitsluiting van den koning van Spanje, mogt aannemen, en den koning uit den zadel stooten. In alle deze en andere zendingen, waartoe hij gebruikt werd, toonde hij buitengewone ervarenheid in de regten, beleid, verstand en eerlijkheid. In 1581 werd hij tot kanselier van Gelderland aangesteld, en was sedert onafgebroken een der eersten en vroedsten bij de behandeling der gewigtigste staatszaken. Toen Willem I aan het vaderland ontvallen was, was hij in den Haag tegenwoordig. Oorspronkelijke brieven, als nog in de griffie van den Hove van Gelderland aanwezig, dragen blijken van zijne alles omvattende zorg en doorzigt, en tevens van zijnen onwrikbaren moed, destijds zoo hoog noodig. Hij waarschuwde die van Gelderland voor de lagen van den graaf van den Berg, die zich destijds nog als stadhouder voordeed en de Gelderschen voor Spanje trachtte te vormen. Door de Staten werd hij in 1584, wegens Gelderland, met Johan van Gent, heer van Oye, en den raadsheer Gerardus Voet, afgevaardigd tot opdragt van de heerschappij over de Nederlanden, aan den koning van Frankrijk aan te bieden. De redevoering door hem bij deze gelegenheid gehouden, is bij Bor bewaard. 's Jaars daarna verwelkomde hij, uit naam van den Staat, te 's Hage, Robert Dudley, graaf van Leycester, door de koningin Elizabeth van Engeland afgezonden, met eene merkwaardige aanspraak, die ook bij Bor is te vinden. Hij won zoo zeer Leycesters vertrouwen, dat deze hem tot lid van den Raad van State eischte, niettegenstaande Leoninus niet met de puriteinsche leerstellingen van den graaf overeenstemde. Hij was commissaris van Leycester bij de hooggaande twisten in Utrecht, over het afschaffen van het eerste lid der Staten. Hoogst gewigtig waren zijne bemoeijingen. Ofschoon geen vriend van den graaf, ried hij hem echter ten beste, en zocht door verstandige tusschenspraak met des graven heftigste tegenstanders, het uiterste van het smeulend vuur van ongenoegen voor te

komen; dan te vergeefs bij den eersten. Van dit alles zijn breedvoerige berigten bij Bor.

In 1594 werd hij aan het hoofd der commissie naar Groningen gezonden, om de oude en verregaande scheuringen en tweedragt tusschen Stad en Ommelanden, zoo mogelijk te keeren. Zij gaven toen eene concept-ordonnantie op den staat en vorm der regering, dan deze ontmoette tegenstand en niet voor 1597 werden de zaken beslist. In 1596 werd hij weder tot een gezantschap naar Engeland benoemd. Men schrijft van hem, dat hij zich in den aanvang der beroerte met Spanje, bij beide partijen door zijn gematigd gedrag, wist bemind te maken, tot dat hij zich eindelijk al te opentlijk voor de Staatschen verklaarde, om bij de Spaanschgezinden langer ingang te vinden. Volgens Jan François le Petit, stierf hij in 1601, meer dan 80 jaren oud, doch Sligtenhorst meldt, dat hij te Arnhem, den 6den van Herfstmaand in 1598, zijnde het 79ste van zijn ouderdom, overleed, bij zijne huisvrouw den tijd van 52 jaren geleefd hebbende. Hij werd in de Groote kerk te Arnhem begraven.

Bor teekent zijn overlijden als »van een man zeer ervaren in de beschreven regten en in materie van staat. Hij was groot van persoon en van verstand. Hem werd nagegeven, dat hij zich in voorspoed niet verblijdde, noch in tegenspoed bedroefde, en altijd even lankmoedig was, zonder dat hij zich ook eenigzins vertoornde wat hem bejegende, maar verdroeg alles patientelyk."

Hooft geeft van deze gelijkmoedigheid een treffend voorbeeld. Toen hij de tijding ontving, dat zijn zoon, Gilbert Leoninus, kapitein in dienst van den Staat, bij den ongelukkigen aanslag van Aldegonde op Lier, gesneuveld was, zeide hij zonder eenige ontroering te doen blijken: »Wen hy ter wereld kwam, wist ik dat hy daaruit moest scheiden."

Ten tijde dat de kapitein la Motte, den gruwelijken aanslag gesmeed had, in 1594, om prins Maurits Hendrik en eenige andere voorname heeren te vermoorden, behoorde ook Leoninus onder dit getal. Men wil dat hij nooit belijdenis van de Protestantsche godsdienst gedaan, en zich daaromtrent onverschillig zou gedragen hebben. Hij zelf schreef: »Ik heb altijd gezegd en zeg het ook nog, dat men de religie, die eenvoudig is, moet aannemen. Zaken, die geheel goddelijk zijn, en het begrip van het menschelijk verstand te boven gaan, moet men het verborgen oordeel Gods en den engelen bevelen. Ik heb geoordeeld, dat men de Godheid, in plaats van ze te bepalen, liever moet eeren en zich daarover verwonderen. Met al mijn magt heb ik gearbeid, om de al te spitsvondige disputen uit de Republiek te doen uitwerpen." Deze gevoelens behaagden echter den kerkelijken dier dagen niet, en deze gematigdheid was waarschijnlijk de reden, dat

die van Arnhem een- en andermaal weigerden, om op het verzoek van den Hove van Gelderland, eene lijkrede over hem te houden.

Mevr. Bosboom-Toussaint heeft ons Leoninus naar waarheid afgeteekend in haren Leicester. Ook van Kampen gaf eene karakterschets van dezen man. Men vindt verschillende afbeeldingen van hem, o. a. een met een Latijnsch gedicht van Adolphus Dausius.

Hij schreef:

Centuria Consiliorum, Antv. 1584. fol., typis Plantim, door zijn zoon, Conradus Leoninus, uitgegeven. Aan het einde van dit werk en afzonderlijk vindt men zijne:

Oratio habita in Conventu Ordinum Generalium, Antv. a 1579, *tempore colloquii Coloniensis de bello, religione et pàce per Belgium.*

In 1645 heeft Jan Jacobs, boekverkooper te Arnhem, beide in 4o. met zijn portret, waaronder het gemelde Lat. vers, uitgegeven. Ook plaatsten er Hendrik Manter en Hendrik Harius, Latijnsche verzen voor. De *Oratio* is op nieuw uitgegeven door Gerdes in *Scrinium antiquarium*, T. I. p. 309.

Emendationum sive Observationum, libri VII, Arnh. 1610. 4o., aan zijn neef Quirinus Leoninus opgedragen, met een Latijnsch vers van Theodorus Cockius of Derk Kok, advokaat voor het Hof van Utrecht.

Processus Criminalis sive Praelectiones Clarissimi Jurisconsulti Elberti Leonini quondam in inclyta Lovaniensi Academia Antecessoris et Professoris primarii, in Librum novum Codicis in quo tituli et leges ad instar processus criminalis explicantur, Colon. 1604. 4o., door Philippus Steinhausen, J. U. D., uitgegeven.

Praelectiones ad Tit. Cod. de Jure Emphyteutico, Francof. 1608. 8o.

Commentarius ad Tit. D. de Usufruct., Lichae, 1600. 8o.

Dissertatio de Trapezitis Belgii vulgo Lombardis, door Boxhorn uitgegeven. Ook bezat zijn kleinzoon, Elbert Zosius, advokaat te Utrecht, nog de volgende werken van hem, die voor de pers gereed waren:

Consiliorum Centuriae II.

Notae in V libros Decretalium, jussu Gregorii XIII congestae.

Commentarii in lib. V, VI, VII et VIII Pandectarum.

In het rijks Archief berusten nog 70 brieven van Leoninus.

Zie *Vita Elberti Leonini Gelrae Cancell., quam ipse scribere olim orsus, in Matt. Syll. Epist. alior. aliquot monum. post Andreae Alciati Tract. contra vitam monast.* Hagae comit. 1740. p. 322—326, *Met Inlass. van bijv. uit eene Nederd. Vert. medeg.* in *Nijhoffs Bijdr. voor Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. VI. St. 3, bl. 162 volgg. door G.

H. M. Delprat; A. P. van Cappelle, *Lofr. op Elb. Leon.* in *Bijdr. tot de Gesch der Ned.*; F. V. Goethals, *Hist. des Lettr. des Scienc. et des Arts en Belg. et dans les Pays lim.* Brux. 1840. T. I. p 140; *Biogr. Univ.* i. v. Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 199; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p 758; Gerdes, *Scrin. Ant.* T. I. p. 309; Lipsii, *Opera*, T. II. p. 742, 743; Saxe, *Onom. Lit.* T. III. p. 393; Viglius ad Hopperus, *Epist.* T. XXVII. p. 794; Strada, *de bello Belg.*; Bor, *Ned. Oorl.* B. VIII, IX. X. XI. XII. XXV; Hooft, *Ned. Hist.* B. XXII. bl. 63, B. XXIII. bl. 134; van Meteren, *Ned. Hist*; E van Reidt, *Ned. Hist.* bl. 41, 98, 99, 100, 101; Slichtenhorst, *Ton. des Lands van Geld.* bl. 48; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 518, 719, 789, 842; Le Petit, *Beschr. der Vrije Ned.*; Bentivoglio, *Verhaalb.*; *Gesch. der Ned.*; *Beschr. der Stad Bommel*, Amst 1774. bl. 120, volgg. van Hasselt, *Stukk. voor de Vad. Hist.* D. I. bl. 282; Hoogstraten, Luiscius, Halma. Kok, o. h. w. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 25, 30, 147, 149, 168, D. VIII. bl 55, 113, 115, 120, 203, 446, D. IX. bl. 36; van Wijn, *Bijv. en Nalez. op Wagenaar*, D. VII. bl. 22, 47, D. IX. bl. 22, 24, 25; Beaufort, *Leven van Willem I* (Reg) Cerisier, *Gesch. der Ned* (Reg) van Kampen, *Vad. Karakt.* D. I. bl. 433 volgg. *Chron. van Arnh.* bl. 223; Delprat, *Broed. van G. Groote*, bl. 158; Scheltema, *Staatk. Ned.* o. h w. de Jonge. *Unie van Bruss.* bl. 58; *Elb. Leoninus, kansel. van Geld.* door R. H. Graadt Jonkers in *Geld. Volks-Alm.* 1848. bl. 12; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 105, 310; *Delc. de la Camp. à l'Entr. de Ville de Leyde*; Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, (Reg.) *Chron. van het Hist. Gen.* D V. bl. 331, 333, D. VI. bl. 40 (Brief van hem 1581); Britz, *Mém. sur l'ancien droit Belg.* p. 90, 118, 136, 140; Sandbrink, *de Advoc. jurib. ac doctr.* p. 58, 59; van Gils, *Kath. Myer. Memorieboek*, bl. 252; Muller, *Cat. van Portr.*

LEONINUS (Gijsbert), zoon van Elbertus Leoninus, kapitein van een compagnie paardenvolk, deed »gedurende zijn leven, den vaderlande en den prins van Oranje, zeer vele singuliere diensten," en sneuvelde in eene schermutseling te Lier in 1584. Hij had ook de proosdij te Oldenseel en eene prove in de Lebuinus-kerk te Deventer, welke beide, na zijn dood, door Willem I en de Staten-Generaal, gegund zijn aan zijn broeder Coenraad.

Zie *Beschr. van Bomm.* bl. 122. *Nav.* D. V. bl. 296, D. VI. bl. 89.

LEONINUS (Coenraad), zoon van Elbertus Leoninus, bezocht eerst de Latijnsche school te Utrecht, daarna de universiteit te Leijden. Hij gaf in 1584, toen hij nog student was, de *Centuria Consiliorum*, van zijn vader, in het licht.

Zie *Beschr. van Bomm.* bl. 124; *Nav.* D. VI. bl. 89.

LEONTIUS (Theodorus) of Leeuwius, uit een Friesch geslacht, legde zich te Leijden, onder Everhardus Bronckhorst, op de regtsgeleerdheid toe, en werd, na de academie verlaten te hebben, rector te Sneek, welk ambt hij in 1606 bekleedde. Omstreeks dien tijd begaf hij zich op nieuw naar

Leijden, waar hij de doctorale waardigheid verkreeg, na het houden eener *Disputatio de crimine laesae majestatis*. In 1609 werd hij reeds secretaris te Sneek, dewijl Paulus Arcerius hem als rector opvolgde. In 1615 werd hij hoogleeraar in de Latijnsche taal en welsprekendheid te Franeker, waar hij in 1617 overleed.

Zie Schotanus, *Beschrijv. van Friesland*, fol. 192; Winsemii *Chron. van Friesland*, 763; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 161, 162.

LEOPARDUS (Paulus) werd omstreeks 1510 te Isemberg, in Vlaanderen geboren, legde zich te Leuven, onder Nicolaas Clenardus en Rutger Rescius, op de letterkunde toe, en opende eene school te Hondscote, waar hij een groot deel van zijn leven doorbragt. Vervolgens begaf hij zich naar St. Winoxbergen, waar hij onderwijs gaf tot zijn dood, den 3den Junij 1567. Johannes Macarius of Heureux, een zijner leerlingen, sloot hem de oogen. Hij werd in de kerk van St. Maarten begraven. Petrus Nannius, Franciscus Nansius en Guilelmus Pantinus waren zijne vrienden Justus Lipsius, Scaliger en Casaubonus bewonderden zijne geleerdheid, maar nog meer zijne nederigheid. Hij had de betrekking van hoogleeraar in de Grieksche taal, aan het koninklijk collegie te Parijs, afgeslagen, wijl hij liever onbekend in een afgelegen oord wilde leven, dan in de maatschappij roem en eer behalen.

Hij schreef:

Vita et Chriae sive Apophthegmata Aristippi, Diogenis, Demonactis, Stratonis, Demosthenis et Aspasiae, Antv. 1556. 12o. Den 11den November 1552 aan de regering van Hondscote opgedragen.

Na zijn dood verscheen:

Pauli Leopardi *Isembergensis Furnii Emendationum et Miscillancorum libri XX, in quibus plurima tam in Graecis quam Latinis Auctoribus a nemine hactenus animadversa aut intellecta, explicantur et emendantur, Tomus prior, libros X continens*, Antv. 1568. 4o.

Leopard had dit werk aan de regering van St. Winoxbergen opgedragen. De tien laatste boeken verschenen de eerste maal in 1604, in het 3de deel der *Fax Artium* of *Thesaurus Criticus* van Gruterus, die ze van Petrus Scriverius ontvangen had.

Zie Thuani, *Hist.* Lib. XXXIX. edit. Paris, 1606. p. 353. Swoertii, *Ath. Belg.* p. 593; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 104, 715; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 942; Colomiez, *Bibl. Choisie*, p. 65; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 333; *Cat.* v. Hulthem, No. 13008, 13009.

LEOVARDIA (Johannes de), of Jan van Leeuwaarden,

minderbroeder, doctor in de godgeleerdheid, schreef in de zestiende eeuw eenige godgeleerde werken:

De Providentia Divina.
In Hexaëmeron.
In Decalogon.
De Synagoga Judaeorum.
De Ecclesia Christi.

Hij werd door zijne oversten naar Indië gezonden, om de Heidenen te bekeeren.

Zie Suffr. Petri, *de Script. Frisae,* Dec. XV. 2. p. 434. *Oudh. en Gesch. van Friesl.* bl. 91; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 676; Hoogstraten, Luiscius.

LEPELAER (A.) leefde in de tweede helft der zeventiende eeuw te Gouda, vervaardigde met Christoffel Pierson en J. C. Boëthius in 1673—1676 voor kerkmeesteren *de teekeningen in het klein van de kerkglazen,* die nog in de kerkekamer aanwezig zijn. Er bestaat eene plaat in plano formaat, voorstellende de *Afbeelding der prachtige en om deszelfs deftige konstglazen alom beruchte Jans Kerk der stad Gouda, zoo als die zich vertoont van binnen. A. Lepelaer ad vivum delineavit. J. Goeree Sculpt.*

Zie Kramm, *Goudsche Glazen,* bl. 25; *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 964.

LEPELTAK (Daniël) hielp in 1489 Rotterdam voor jonker Frans van Brederode bemagtigen en diende hem aldaar voor procureur-generaal. Nadat de stadhouder Egmond, de stad hernomen had, werd hij te Delft opgehangen.

Zie v. Alkemade, *Jonker Franssen Oorlog,* bl. 249; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV. bl. 258 (die hem Andries noemt) Arend, *Vad. Hist.* D. III, bl. 260, 267.

LEPPER (Petrus) advokaat te Amsterdam, kwam in 1717 als hoogleeraar in de regten te Harderwijk in aanmerking.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 85.

LERBERGHE (Jan van) in 1755 te Kamerijk geboren, vestigde zich te Gend, waar hij het vak van goudsmid en kunstdrijver uitoefende, en in het laatste roem verwierf. Ook legde hij zich op de graveerkunst toe, en gaf in 1790 een *boekje met zes landschappen,* in de breedte, naar dat van Callot vervaardigd, in het licht. Kramm betreurt het, dat deze kleine etsjes, die niet meer dan proeven zijn, niet door anderen zijn gevolgd. Hij overleed in 1810.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 964.

LERDEVLINX (David), een Belgisch beeldhouwer uit het midden der vijftiende eeuw. In 1451 bestelde hij een houten

tabernakel, met een beeld van Maria, voor de kerk van Lede. Ook vervaardigde hij verschillende standbeelden voor de keizerspoort te Gent.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 170.

LERMANS (Pieter) was een leerling van den ouden Frans van Mieris, en schilderde omstreeks 1670 in diens trant, doch niet zoo kunstig. Sommigen houden hem voor een leerling van Gerard Dou.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 964.

LERNUTIUS (Janus) of Jean Lernout, zoon van Jean, kleinzoon van Jacques Lernout, werd den 13den November 1545 te Brugge geboren. Na zich zoo te Gent als te Antwerpen op de letteren te hebben toegelegd, deed hij zulks gedurende 7 jaren te Leuven, waarna hij met Justus Lipsius en Victor Giselinus, de voornaamste academiën van Frankrijk, Italië en Duitschland bezocht. Hij verliet zijn vaderland in 1567, zag Parijs, Padua, Rome en andere steden, en hield zich omstreeks negen jaar bezig met het bestuderen der oudheden en zeldzaamheden van alle plaatsen, waar hij zich ophield. Andreas Valerius schrijft dat zijne afwezigheid 21 jaren duurde, in gezelschap van Lipsius; doch zulks is niet juist, wijl deze in 1567 op reis ging, en in 1576 of liever in 1574, toen hij zich naar Keulen, na de hoogeschool van Jena verlaten te hebben, begaf, terugkeerde. Overigens is het zeker, dat Lernutius in den aanvang van 1577 in zijn vaderland was, wijl hij in dat jaar in het huwelijk trad met Maria Tortelboom, bij wien hij 12 kinderen, 4 zonen en 8 dochters, verwekte. Noch zijn talrijk gezin, noch zijn schepensambt, dat hij meermalen met eere bekleedde, beletteden hem niet zich aan zijne letteroefeningen over te geven. Eenmaal echter dacht hij er van te moeten scheiden. In 1587 uit Artois komende, waar zijne zaken hem hadden geroepen, werd hij, drie mijlen van Brugge, door de soldaten van het garnizoen van Ostende gevangen genomen en in de kasematten geworpen. De lucht van die plaats veroorzaakte hem eene krankheid, die de gouverneur van Ostende noodzaakte hem naar Engeland te zenden, totdat zijn rantsoen betaald was. In zijn vaderland weêrgekeerd, ontdeed hij zich van zijne zaken en betrok een buitenverblijf, waar hij zich geheel aan de letteren wijdde. Tegen het eind van zijn leven keerde hij naar Brugge terug, waar hij den 29sten September 1619, in den ouderdom van 74 jaren ontsliep. Hij werd in de kerk van den Verlosser begraven, waar men zijn grafschrift, door zijn vriend Justus Ryckius gesteld, leest. »Hij was nederig, een vijand van alle praal en ijdele roem,

bevriend met de uitstekendste geleerden van zijn tijd. Keizer Rudolph II verhief hem en zijne afstammelingen in 1581 tot den adelstand, doch begeerlijker waren voor hem geweest, gelijk Paquot schrijft: »quelques grains du métail qui procure toutes choses." Lernutius is het meest als Latijnsch dichter bekend. Minder gunstig is het oordeel van Borrichius over hem als zoodanig dan dat van Hoeufft en Peerlkamp. Paquot schrijft: »Lernutius tient un rang parmi les bons poëtes Latins."

Hij schreef:

Basia, Ocelli et alia Poëmata, Antv. Chr. Plantinus, 1579. 12o.

In 1603 verscheen te Legnitz eene tweede uitgaaf er van, te gelijk met die van Janus Guilielmus en Valens Acedalius. De uitgevers meenden dat hij reeds gestorven was. Hij zelf gaf eene derde uitgaaf met den titel: Jani Lernutii *Initia*, *Basia*, *Ocelli et alia Poëmata...... ab ipso Auctore publicata*, Lugd. Bat. Ludov. Elzevirius, 1614. 12o. Er bestaat eene vrije Nederd. navolging der *Ocelli* van Daniel Joncktys *(Rozelyns Oogjes.)*

Commentarius de naturâ et cultu Caroli Flandriae Comitis nec non de caede ipsius et vindicta in percussores mox secutâ, Brugis, 1621. 8o., door zijn zoon Jacobus, na zijns vaders dood uitgegeven.

Men vindt de meeste gedichten van Lernutius bij Gruterus, T. III. *Del.* p. 114—195. Burman bezat van hem onuitgegeven *Parodiae*.

Zijn portret bestaat, gegraveerd door C. Caukercken.

Zie Lipsii, *Epp. Cent.* 1 ep 3; *Fama posthuma* J. Lipsii (Edit. 1613) Sanderus, *de Brugensib.* p. 47; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 381, 381; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 440; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 530; *Acta SS. z. Martii*, T. I. p. 154, 155; Burmanni, *Syll. Epist.* T. I. p: 16 *ad Lotich.* V. Eleg. III. p. 259; Borrichius, *de Poët. Lat.* No. 182; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 69; *Cat.* p. 166; Peerlkamp, *de Poët. Neerl.* p. 260; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. VI. p. 363; van Voorst, *Cat.* T. III. p. 147; *Cat.* van Hulthem, (*Ind.*); J. Dousa, *Poëm.* p. 70; Justi Ryckii, *Prael Poët.* p. 118; Jöcher, *Gelehr. Lex.* IV.

LERNUTIUS (Jacobus), zoon van den voorvermelden, in 1577 geboren en na 1623 gestorven, beoefende gelijk zijn vader de Latijnsche poezy. Behalve het werk van zijn vader *de naturâ et cultu Caroli* enz, gaf hij in het licht: *Preces metricae a Salomone Macrino, Petro Aurato, Petro Bacherio, Victore Giselino, et aliis Poëtis, exercitiis Christianae pietatis aptatae*, Brugis, 1616. 12o.

Ook was hij van plan eenige gedichten van Maximilianus de Vriendt, in het licht te geven.

Zie Sanderus, *de Brug.* p. 4?; Paquot, *Mém. pour servir à*

l'Hist. Litt. des Pays-bas, T. I. p. 649; *Cat.* van Hulthem, No. 27565; van Voorst, *Cat.* T. III. p. 147.

LE ROY. Zie ROY (LE).

LE ROY (ÉTIENNE). Zie ROY (ÉTIENNE LE).

LES (JAN VAN) wordt door Nagler als kunstenaar vermeld. Mogelijk was hij dezelfde met Jan Lis. (Zie aldaar.)

In het kabinet Paignon-Dyonval komt eene afbeelding met de pen van hem voor, voorstellende *hoe de Heer Zijn dienstknecht berispt, die zijn talent heeft begraven.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 965.

LESCAILLE (JACOB) werd den 22sten Augustus 1611 uit een aanzienlijk geslacht te Genève geboren. Om de godsdienst naar Holland gevlugt, vestigde hij zich te Amsterdam, en legde zich daar op den boekhandel toe. Hij was een in zijn tijd niet ongeacht dichter, en werd zelfs door keizer Leopold als dichter gekroond en met een wapen beschonken. Men vindt in den *Bloemkrans van verscheidene Gedichten* (Amst. 1659) een gedicht van hem, *op het veroveren van 't Huis te Gennep,* en in de *Tweede Opening van Klioos kraam* (Leeuw. 1657), *Heete tranen gestort oover 't droeve lijk van den onvergelijkkelijken man, Heere Gerardus Vossius; Klagt over 't vertrek van Joan Rulitius* en *Aan mijn grooten vriend Hero Galama.* Welligt vindt men in andere verzamelingen nog meer proeven zijner kunst, doch de meesten zijn verloren gegaan bij den brand der drukkerij van Blaauw, bij de Nieuwe Kerk, met welken hij handel dreef. Hij stierf omtrent 1677, in den ouderdom van 67 jaren. Hij is twee maal gehuwd geweest. De naam zijner tweede vrouw was Alida, dochter van Harman Verwou, bij welke hij drie dochters won, Barbara, Katharijne en Aletta.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas,* T. V. p. 71; J. Wagenaar, *Amst.* fol. III. St. bl. 250; J. Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXI. bl. 98; Moreri, Hoogstraten, A. M. Cerisier, *Tafer. der Ned. Gesch.* D. IX. bl. 419; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 189; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 186.

LESCAILLE (KATHERIJNE), dochter van Jacob Lescaille en van Alida Verwou, werd omstreeks 1649 te Amsterdam geboren en zette, na den dood haars vaders, den boekhandel voort, en legde zich, op zijn voorbeeld, reeds vroeg op de dichtkunst toe, zoo dat Vondel, na het lezen harer eerste proeve voorspelde, dat zij 't eenigen tijde, een uitmuntende dichteres kon worden, en de historieschrijver Brandt haar vader verzekerde, dat zij hem reeds boven het hoofd was gewassen. Men gaf haar zelfs den naam van *de Nederlandsche Sappho.* In lateren tijd was het oordeel over hare poëzij

minder gunstig. Van Kampen achtte hare dichtstukken niet boven het middelmatige; de Vries achtte »dat haar dichtwerk doorgaans dien al te gelijken gang, dien effen en gladden stroom heeft, waarop wij voor een oogenblik niet ongaarne spelevaren, maar waarop wij ras ons vervelen, omdat wij niet eens met vollen zeil en schuimenden boord kunnen zeilen, dat het water om ons briescht en spat." »Men kan haar," oordeelde Siegenbeek, »den lof van vloeibaarheid en beschaafdheid geenszins betwisten, doch hare kunstgewrochten hebben over 't geheel te weinig van dat vuur, die geestverheffing, dier rijkdom van beelden en stoutheid van gedachten, in welke het eigenlijke wezen der dichtkunst gelegen is." Witsen Geijsbeek prees vooral hare vertalingen van eenige Fransche treurspelen, ten dienste der Amsterdamsche Schouwburg, die met hare overige gedichten onder den titel van *Mengel- en Tooneel-poëzy*, in 1731 in 4o. bij de erven van Jacob Lescaille en Dirk Ranke, die eene dochter van hare oudere zuster Barbara (de jongere Aletta bleef ongehuwd) in huwelijk had. Uffenbach zegt in zijne reizen dat hij haar vaak ontmoette. Dit was drie maanden voor haar dood.

Zij stierf den 8sten Junij 1711. Zij was bij Francius, Hoogstraten, Broeckhusius en andere dichters van haren tijd in hooge achting.

Afzonderlijk verschenen van haar:

Genserik, trsp. n. h. Fr. van Mad. Deshoulières, Amst. 1685.

Herodes en Marianne, trsp. n. h. Fr, van Tristan l'Hermite, ald. 1685. 4o., 1750, 51. kl. 8o.

Wenseslaus, koning van Poolen, trsp. n. h. Fr. van de Rotrou, ald. 1686.

Hercules en Dianira, trsp. n. h. Fr. van Tuillerie, ald. 1688. 4o. 1744.

Nicomedes, trsp. n. h. Fr. van P. Corneille, ald. 1692.

Ariadne, trsp. n. h. Fr. van Corneille, ald. 1693.

Geta of de Broedermoord van Antoninus, vervolgd door J. H(averkamp, ald. 1713.

Kassandra, trsp. n. h. Fr. van P. d'Assezan, ald. z. j.

Zie *Lev. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. I. bl. 287; Wagenaar. *Amst.* fol. III. St. bl. 250; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. V. p. 72; N. G van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 365; J. de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 290; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 186; J. Kok, *Vad. Woord.* D. XXII. bl. 98; Moreri, Hoogstraten, W. Henskes, *Cat. der Tooneelsp.* No. 227; J. van der Marck, Az. *Naemr. van Tooneelsp.* No. 1167; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 191; Arrenberg, *Naaml. van Boek.*; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 134, D. II. bl. 530.

LESDORP (Nicolaas), een man van veel kennis, de voor-

ganger van Regnerus Praedinius, als onderwijzer in het Fraterhuis te Groningen.

Zie Delprat, *Broed. van G. Groote*, bl. 117.

LESIRE (P.) een bekwaam kunstenaar uit den aanvang der zeventiende eeuw. Van zijne hand is het uitslaande prentje achter de voorrede van Joh. van Beverwijck, van de *Wtnementheyt des Vrouwlichen Geslachts*, enz. Dordr. 1648. 8o. Deze plaat stelt voor de Dordsche maagd als beheerscheresse der wereld op een troon gezeten, aan wie door alle standen eerbiedige hulde wordt gebragt. Bij een dezer personen staat een schilder, mogelijk de afbeelding van P. Lesire, even als die van Beverwyck, Cats, keizer Karel V en prins Maurits er op voorkomen. Onder die prent staat *P. Lesire invent.* zeldzaam van graveur.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 965.

LESSABÉ (Jacob) te Marahiennes bij Douai geboren en den 1sten Julij 1577 te Doornik gestorven, een in zijn tijd bekend letterkundige, schreef:

Hannoniae urbium et nominatiorum locorum ac coenobiorum, adjectis aliquot limitaneis, ex Analibus, Anacephalaeosis.

Penias Declamatiuncula.

Carminum tumultuaria farrago: Jacobo Lessabaeo Marcaenensi autore, achter de beide voorgaande, Antv. 1534. 12o. Deze gedichten zijn van geen beteekenis. Hij wijdde deze drie werken aan Jacob Coen, abt van Marchiennes. Sweertius schreef hem nog een *Chronicon Universale* toe.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 336; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 417, 862; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 524; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 196, 197.

LESSINES (Gilles van) ook Aegidius à Lessiniâ, de Liscines, de Lascinis, de Lisciviis, Luscinus, te Lessines, eene kleine stad in Henegouwen, omtrent 1230 geboren, een predikheer, bragt het grootste gedeelte van zijn leven door in het klooster van St. Jacques te Parijs, en onderscheidde zich ten tijde van Thomas van Aquina, zelfs vermoedt men dat hij leerling van dezen doctor is geweest. Hij was baccalaureus in de godgeleerdheid, doch beoefende ook de wijsbegeerte, wiskunde, sterrekunde, tijdrekenkunde en geschiedkunde. Hij leefde nog in 1304 en schreef:

Incipit Tractatus de Usuris, quem fecit Aegidius de Levinis Praedicator. Aan het slot: *Scriptum in vigiliâ Paschae per manum Johannis Hugueti anno Domini* M. CCCC. XLVII. VIII *apriles.* Gedrukt in de werken van den H. Thomas, *Romae, haeredes Antonii Bladi et Joannes Osmarini*, 1570. fol.

Petrus de Prussia haalt in zijn leven van Albert *den Grooten* (h. 23) een brief door F. Gillis, van de orde der Dominikanen, aan dezen doctor geschreven, aan. Mogelijk is deze wel onze Lessines. Hij is tusschen 1263 en 1278 gestorven.

Hij liet in handschrift na:

De Unitate Tormarum.

De Concordiis temporum.

De decem Praeceptis.

Commentarius in primum et secundum Sententiarum.

Flores Casuum.

De Geometriâ.

De Cometis.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 27; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 31; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 107; Echard, *Hist. ord. Praem.* T. I. p. 370—373, 194—198; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 468.

LESSIUS (LEONARDUS), een Jesuit en beroemd godgeleerde, den 1sten October 1554 te Brecht bij Antwerpen geboren. Hij studeerde te Leuven onder den beroemden Bartholomeus Petri, en te Rome, den niet minder vermaarden Franciscus Suarez. Gedurende zeven jaar onderwees hij de wijsbegeerte te Douai, en vijftien jaren te Leuven de godgeleerdheid. Hij verwierf zich als onderwijzer groote vermaardheid, was bedreven in de beide regten, wiskunde, geneeskunde, geschiedenis en in de Grieksche taal, waarin hij echter geen onderwijzer had gehad. Hij stierf in 1623.

Zijne schriften zijn:

De Iustitia et Jure libri IV ad Secundam Secundae D. Thomae à Quaest. XLVII usque ad CLXXXI, Lov. Par.

De Perfectionibus Moribusque divinis s. de attributis divinis libri XIV, ibid 1620. 4o.

De potestate sumni pontificis.

De gratia et praedestinatione, ibid 4o.

De summo bono et aeterna beatitudine Hominis libri IV ad primam Secundae D. Thomae, ibid 1613, 1616. 8o.

De Providentiâ Numinis et Animi immortalitate adversus Atheos et Politicos, ibid 1617. 8o.

De Fide capessenda consultatio, ibid 1610. 8o.

De statu vitae deligendo et Religionis ingressu, ibid 1613, 1617. 8o

De bono statu eorum, qui vovent et colunt castitatem in seculo, Colon. *apud Kinckium*, 1615, onder den naam van *Leo Hubertinus à S. Dionysio, S. Theol. doctor.*

De antichristo ejusque praecursoribus, *typis Plant.* 1611. 8o.

Hygiasticon sive de tuendâ valetudine, tum animi quam corporis. Hierbij *Tract. Lud. Cornari Veneti*, door Lessius uit het Italiaansch in het Latijn overgezet, ibid 1613. 1614. 8o.

De quinquaginta Nominibus Dei opusculum, Brux. 1640. 8o. Lovan. 1642. 12o.

Deze allen vindt men in het tweede deel der *Opera Lessii, Typis Plant.* 1626. fol.

Onder een anderen naam gaf hij:

Descessio Decreti magni concilii Lateranensis. Moguntiae, 1613. 8o.

Notae in Martini Navarri Enchiridion

Epistolicae casuum conscientiae resolutiones.

Apologia pro Scriptoribus Mysticae Theologiae, qui a Ludovico Blosio citantur, cum Scholastica explicatione Locutionum Mysticarum.

Commentarii in varias Summae D. Thomae partes.

In het Nederd. *Schat der Soberheid*, Amst. 1696.

Zie *De vita et moribus R. P. L. Lessi curâ, Th. Courtoix*, Brux. 1668. 8o.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 265; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p 815; *Cat.* J. Schouten, bl. 170; *Cat.* van Hulthem, (Ind.)

LESSIUS (J.) schreef:

Schat der Soberheid of middelen tot onderhouding der Gezondheid, Amst. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 247.

LESTENS (GUILLAUME), een Belgisch kunstenaar, in 1642 geboren.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 965.

LESTEVENON (MATTHIJS), geboren te Amsterdam in 1719, was de zoon van Mattheus Lestevenon, heer van Strijen en burgemeester van gemelde stad, en van Catharina Elisabeth Lievingston. Hij was schepen en secretaris van Amsterdam, en werd in 1749 naar Frankrijk gezonden als buitengewoon ambassadeur, alwaar hij vervolgens gedurende vele jaren als gewoon gezant bleef. Aan hem werden, namens den Staat, gewigtige handelingen toevertrouwd. Behalve andere tractaten sloot hij den vrede met Engeland in 1783, na den ongelukkigen oorlog met dat rijk, en eene alliantie met Frankrijk in 1785. Hij overleed te 's Hage in 1797 en was gehuwd, eerst aan Catharina Windsor, daarna aan Maria Wilhelmine van der Duyn, eindelijk aan Susanna Faulquier.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 28, 29, door ons hier gevolgd.

LESTEVENON (WILHELM ANNE), zoon van Mr. Matthaeus Lestevenon en van Maria Wilhelmina van der Duyn, heer van Berkenrode en Hazerswoude, bekleedde zoo vóór als na de omwenteling van 1795 belangrijke staatsambten. Hij

was raad der stad Haarlem, en wegens die stad gedeputeerd ter vergadering van de Staten-Generaal, minister van HH. Mog. aan het hof van Brussel op de vredehandeling met den keizer, 1795 lid van de nationale conventie en later drossaard van Breda. Als zoodanig maakte hij zich ook bekend door de uitgave van:

Missive over het ontwerp der zoogenaamde Hollandsche Patriotten, om eene tegen-revolutie in de Republiek te bewerken, 2e druk, Amst. 1790. 8o.

Lestevenon was van 1784 tot 1797 curator der Leidsche hoogeschool. Hij was gehuwd met Johanna Hodshon. Zijn sterfjaar is ons onbekend.

Zie Siegenbeek, *Gesch. der Leijdsche Hoog.* D. II. *Toev.* en *Bijl.* bl. 25; Hermans, *Bijdr. over Noord-Braband*, D. I. bl. 226, 295.

LETH (Henrik de) *de Jonge*, leefde in het midden der achttiende eeuw te Amsterdam, en maakte zich door Rijngezigten, naar de teekeningen van den heer Goll, bekend. Men vindt van dezen bekwamen teekenaar en plaatsnijder dorp- en landgezigten, ook buitens en heerenhuizen in het *Zegepralend Kennemerland* van van Nidek.

Men heeft ook van hem *Het vliegende Vaartuyg of de Nieuwe Post- en Rijsmachine, uitgevonden door D. Schijf tot Zaandam, getekent en in het koper gebragt door Henrik de Leth.* Ook gaf hij vele kaarten uit.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 171; *Het Vliegend Schip* 1743 in *Konst- en Letterb.* 1847 D. II. bl. 370 volgg.

LETHMAET (Herman) of Hermannus Goudanus, naar Gouda, waar hij in 1492 uit een aanzienlijk geslacht werd geboren. Hij studeerde op de Sorbonne te Parijs in de godgeleerdheid, verwierf aldaar den graad van doctor. Hij trok welhaast de aandacht van Erasmus, die hem niet slechts met zijne toegenegenheid vereerde, maar hem nadrukkelijk bij Nicolaas Everardi, voorzitter van den raad van Holland, aanbeval. Ook beval hij hem aan Adrianus VI, toen Lethmoet, met vele andere Nederlanders, na diens troonsverheffing te Rome was gekomen. Zijne hoop op een gulden toekomst verdween bij den dood van Adriaan. Hij keerde naar Nederland terug, en vestigde zich te Utrecht. Eerst was hij aldaar kanunnik, later (omstreeks (1530) werd hij deken van St. Marie. Ook bij het bekleeden van die waardigheid, bleef hij zich aan zijne wetenschappelijke oefeningen toewijden. De bekende geschiedenis met de Eenhoorns van St. Marie, verwikkelde hem in ongelegenheden, en bragt hem zelfs op het kasteel Vredenburg gevangen. Op last der landvoogdes Maria werd hij ontslagen. Hij werd door bisschop George

van Egmond tot zijnen algemeenen vicaris gekozen, bekleedde, even als Sonnius, het ambt van inquisiteur, en was met dezen eenigen tijd in Friesland werkzaam.

Hij was een zeer geleerd man, geheel in den Erasmiaanschen geest, en gelijk deze, een vijand van alle kettervervolging. Erasmus zelf raadpleegde hem bij de verdediging zijner verklaring van het Nieuwe Testament tegen den Goudschen theologant *Natalis Bedda.* Vooral openbaarde zich zijne vrijmoedigheid in zijne aanmerkingen op het geschrift van Fisher, bisschop van Rochester, tegen Luther gerigt. Hij was van de noodzakelijkheid eener hervorming in de kerk overtuigd; maar wilde, evenmin als Erasmus, die buiten de kerk en buiten Rome zoeken. Hij stond ook de vrijheid der Nederlandsche kerk tegen eischen van het pauselijke hof voor, en veel van hetgeen onder bisschop George van Egmond ter verbetering in het Sticht plaats vond, is waarschijnlijk aan hem dank te wijten. Het is te betreuren, dat een uitgebreid werk, waaruit wij zijne gevoelens omtrent de hervorming juister zouden leeren kennen *(Suspirium sive Desiderium matris Ecclesiae super redintegranda Religione)* verloren is gegaan. De beroemde boekdrukker Oporinus was er zóó hoog mede ingenomen, dat hij, na de lezing, hartelijk het wenschte uit te geven. Lethmaet besloot echter het eerst aan de goedkeuring van het concilie van Trente te onderwerpen. De uitspraak bleef achter. Lethmaet overleed den 6den December 1555, in 73jarigen leeftijd.

Hij schreef:

De instauranda Religione libri IX, Basil. 1544. fol. *apud Oporinum*, aan Karel V opgedragen.

Bij Matthaeus, *Syll. Epist.* vindt men een brief van hem *Aen de Prelaten ende Capittelen van de Vyf Godshuysen te Utrecht*, over de *Eenhoorns* van St. Marie.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* 1. V.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 60; Matthaei, *Syll. Epist.* p. 230; Dez. *Fundd.* p. 146 seqq. Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. I. p. 344, 372, T. III. P. I. p. 90, 118, 292, 293; Drakenborg, *Aanh. op de K. O.* p. 271 seqq. *Bat. Sacra*, T. I. p. 56; Erasmi, *Epp.* 604. *Oper.* (edit. Lugd. Bat.) III. Col. 675 seqq. 766 l. l. Col. 866; Walvis, *Beschr. van Gouda*, bl. 256; Diest Lorgion, *Gesch. van de Kerkherv. in Friesl.* bl. 22; Glasius, *Over Erasmus*, bl. 332 verv. Dez. *Godg. Ned.* o. h. w. *Tijdschr. voor Gesch. Oudh. en Stat. van Utr.* D. IX. bl. 172.

LETI (Gregorio), afstammeling van een aanzienlijk geslacht te Bologne. Zijn grootvader, Marco Leti, de eenige die er uit overgebleven was, begaf zich naar Rome, om er zijn fortuin te maken. Na twee jaren edelman van den kardinaal Aldobrandini, neef van Clemens VIII, te zijn geweest, werd hij regter te Ancona. Sedert bekleedde hij verschillende betrekkingen en stierf in 1608 als gouverneur van Romini, twee

zonen nalatende: Augustinus Franciscus, die zich in den geestelijken stand begaf, en Jeronimus, die, na page bij prins Karel van Medicis te zijn geweest, den krijgsmansstand omhelsde, en kapitein der infanterie in het leger van den groot-hertog, vervolgens gouverneur van Amantea in Calabrië werd en in eene andere betrekking, in 1639 te Salerno stierf. In 1628 was hij te Milaan in het huwelijk getreden, en het was dáár dat zijn zoon Gregorio Leti den 29sten Mei 1630 geboren werd. Toen hij tien of twaalf jaren oud was, werd hij naar het collegie der Jesuïten te Cosence gezonden, waar hij tot 1644 bleef, toen zijn oom hem naar Rome riep. Zijn oom besloot hem eerst voor regtsgeleerde op te leiden en hem daarna een regters ambt te bezorgen, doch bestemde hem vervolgens voor de kerk. Leti trad echter niet in de plannen van zijn oom, en begaf zich naar de bloedverwanten zijner moeder te Milaan, waar hij twee jaren bleef. Daarna keerde hij naar zijn oom terug, die intusschen vicaris van Orvieto was geworden. Deze poogde hem op nieuw over te halen, om den kerkelijken staat te omhelzen, doch Leti kon er niet toe besluiten. Hierop gaf zijn oom hem het bestuur over zijne goederen, en toen hij bisschop van Aquapendente was geworden, riep hij hem met veel nadruk tot zich. Leti, die zijn geld met reizen doorbragt, antwoordde dat hij noch den degen noch het breviarium begeerde, doch wilde echter zijn oom in zijne nieuwe waardigheid zien. Zijn oom vond dat hij zijne christelijke pligten zóó verzuimde, dat hij hem, in tegenwoordigheid van zijn vicaris, toevoegde: »God behoede U dat gij niet eenmaal een groot ketter wordt. Wat mij aangaat, ik wil U niet langer in mijn huis hebben." Hij zelf erkent in zijne brieven, dat zijn leven niet geregeld en dat hij zelfs een *scapestrato* was; maar hij voegt er bij, dat hij, wijl men hem tot godsdienstigheid en den geestelijken staat had willen dwingen, hij van beide een afkeer had gekregen; dat hem, toen hij zich zelve in de biecht van eenige galanteriën beschuldigd had, door zijn biechtvader tot boete werd opgelegd, zeven korenhalmen van een voet lang te eten, of ten minste te kaauwen, en, voegde hij er bij, dat de Voorzienigheid het zoo geschikt had, dat hij Calvinist was geworden. Zoo schreef hij aan zijne maitresse, die hij te Aquapendente had gelaten, en aan zijn oom, van wien hij geen afscheid had genomen. De achting, die men in Italië voor zijn oom had, bewoog velen, om hem ernstig over zijne godsdienst-verandering, die welhaast ruchtbaar werd, te schrijven, en meermalen onderhielden later de beroemde Malpighi, de kardinaal Delfino, vader Noris, later kardinaal, en verschillende Italiaansche geleerden, hem hier over in hunne brieven; maar hij antwoordde immer met scherts en als een man, die zijn partij had gekozen. Toen hij Aquapendente verliet, had hij

besloten naar Frankrijk te gaan, doch toen hij den 19den Mei 1657 te Alexandrië-de-la-Paglia was gekomen, werd deze stad den volgenden nacht ingesloten, zoodat hij verpligt was er zich drie maanden op te houden. Van daar begaf hij zich naar Genève. Op weg maakte hij kennis met een Hugenoot, de St. Lion genaamd, die bij den markies de Valavoir, generaal der Fransche infanterie, in dienst was. Het onderhoud met dezen, voltooide hetgeen de lezing eeniger protestantsche boeken begonnen had. Hij vertrok met een edelman van Lucca, Santini, naar Frankrijk. Toen zij te Genève waren gekomen, verliet hem Santini, die zijn voornemen giste. Evenwel bleef hij vier maanden in die stad bij een verren bloedverwant, Miroglio genaamd, die kanunnik van Casal was geweest, zonder zich te verklaren. Hij ging vervolgens voor eenige dagen naar Lausanne, waar hij kennis maakte met een beroemd geneesheer, Jean Antoine Guérin, bij wien hij zijn intrek nam. Kort daarna ging hij tot de Protestantsche kerk over, en huwde met de dochter van zijnen gastheer. In Maart 1660 keerde hij naar Genève terug, vestigde er zich en bleef er omstreeks 20 jaren wonen, terwijl hij een uitgebreide briefwisseling met geleerden, vooral Italiaansche, onderhield. In 1674 verkreeg hij gratis het burgerregt, dat nimmer te voren op die wijze was geschonken. Hij bewees deze stad eenige diensten in hare verwikkelingen met de hoven van Savoye en Frankrijk, doch later had hij redenen tot ontevredenheid, beklaagde zich in zijne brieven over den syndicus van Genève, wreekte zich met de pen en verliet in 1679 de republiek en ging naar Frankrijk. Ook daar had hij met onaangenaamheden te worstelen, ten gevolge waarvan hij eensklaps dat land verliet en zich naar Engeland begaf, waar Karel II hem met goedheid ontving, tien duizend kroonen schonk, met belofte van hem tot geschiedschrijver te benoemen. Maar toen Leti zijne geschiedenis van Engeland had geschreven, en zijn werk aan het Hof mishaagde, kreeg hij bevel het rijk te verlaten. In 1682 kwam hij te Amsterdam, waar men hem later tot stads-geschiedschrijver benoemde. Hij leefde er omtrent 20 jaren, waar hij een reeks van werken uitgaf, en stierf er plotseling den 9den Junij 1701, in den ouderdom van 71 jaren. Zijn portret is voor één zijner werken in folio of groot 4o. gegraveerd door J. Gole en komt ook verkleind in 8o. voor.

Leti was onvermoeid in het lezen en schrijven en heeft schier honderd boekdeelen zamengesteld. Zij zijn meest alle zeer verward, onnaauwkeurig, zonder genoegzame kennis en oordeel geschreven. Zelfs geeft de schrijver de personen, wier leven hij beschrijft, woorden op de lippen, die zij nimmer hadden gesproken. Velen zijn er van in het Nederduitsch over-

gebragt. In de voorrede van zijn *Teatro Belgico* heeft hij zijne gewone levenswijze geschetst.

Hij schreef:

R. Bandita, Bologna, 1653. 12o.

Li Amori di Carlo Gonzaga, Geneva, 12o.

Dialoghi Historici, overò compendio Historico dell' Italia, e dello Stato presente de' Principi, e Republiche Italiane, dell' Açademico incognito, Geneva, 1665. 12o.

Dialoghi Politici, overò la Politica che usano in questi tempi i Principi e Republiche Italiane per conservare i loro stati e Signorie, Geneva, 1666. 2 vol. 12o.

Vita di Donna Olympia Maldachini dell' Abbate Gualdi (Gr. Leti), Ragusa (Genève), 1666. 12o. in het Fr. Leyde, 1666. 12o.

Roma Piangente, overò Dialoghi trà il Tevere e Roma, Leyda, 1666. 12o., in het Fr. Avignon (Genève), 1666. 12o.

Il Nepotismo di Roma, overò Relatione delle Ragioni, che muovòno i Pontifici all' aggrandimento de' Nepoti; del bene e male che hanno portato alla Chiesa doppo Sisto V, *fino al presente*, 1667. (Amst.) 12o. 2 vol. In het Fr. *Le Népotisme de Rome, ou Résolution des Raisons qui portent les Papes à aggrandir leurs neveux*, in het Holl. 1669. 2 d. 12o. In het Lat. Stutgard. 1669. 4o.

Il Sindicato di Alessandro VII, con in suo Viaggio nell' altro mondo, 1668. 12o., in het Fr. 1669. 12o., eene satyre op Alexander VII.

Il Cardinalismo di santa Chiesa divisa in tre parti, 1668. 3 vol. 12o. een satyre.

Vita di Sisto V, Pontifice Romano, Losanna, 1669. 12o. vol., Amst. Waesberge, 1686. 2 vol. 12o. (Veel uitvoeriger en beter geordend.) In het Fr. Paris, 1693. 2 vol. 12o. naar de eerste uitgaaf, meermalen herdrukt.

In dit boek zijn vooral grove feilen, die door latere schrijvers zijn overgenomen.

Ambasciata di Romolo a Romani nella quale vi sono annessi tutti Trattati, Negotiati, Satire etc. durante la Sede vacante, Bruss. (Genève), 1671. 12o., Cologna (Genève), 1676. 12o. Eene verzameling stukken, meest alle satyren, na den dood van Clemens IX vervaardigd.

Visioni Politiche sopra gl' Interessi piu reconditi di tutti Principi e Republiche della Christianità. In Germania (Gen.) 1671. 12o.

Europa Gelosa, ò Gelosia de' Principi d' Europa, Colon. 1672. 12o.

L'Italia regnante, overò Descrittione dello stato presente di tutti Principati e Republiche d'Italia, Geneva, 1675. 12o. 4 vol. Dit werk is eene tweede uitg. der *Dialoghi istorici*, vermeerderd met eene lijst van beroemde mannen.

Itinerario della Corte di Roma, overò Teatro della Sede Apostolica, Dataria e Cancellaria Romana, Valenza (Genève), 1675. 3 vol. 12o.

Het eerste der 3 deelen van dit werk was in 1672 verschenen met den titel: *Li precipitii della Sede Apostolica, overò la Corte di Roma persequitata e persequitante.*

Li Segreti di Stato de' Principi del l'Europa rivelati da varii Confessori Politici, con aggiunta considerabile. In Col. (Genève), 1676. 3 vol. 12o.

Vaticano languente doppo la morte di Clemente X, con i remedii preparati da Pasquino e Marforio per quarirlo, 1677. 3 vol. 12o.

Il Livello Politico, o sia la giusta Bilancia, nella quale si pesano tutte le Massime di Roma et attioni de Cardinali viventi. Cartellana (Genève), 1678. 12o. 4 vol.

Vita del Catolico Re Pilippo II, Monarcha delle Spagne Coligni, (Genève), 1679. 2 vol. 4o., in het Holl. Amst. 1733. 4 d. m. pl. 2de dr.

La Fama Gelosa della Fortuna: Panegirico sopra la Nascila, Vita, Attioni, Governo, Progressi, Vittorie, Glorie e Fortune di Luigi il Grande. In Gex. 1680. 4o.

Teatro Britannico, overò Istoria della grande Britannia, Londen, 2 vol. 4o., Amst. 1684. 5 vol. 12o.

Strugge de Reformati innocenti. In 4o.

Ceremoniale Historico è Politico, Amst. 1685. 6 vol. 12o.

Historia Genevrina, o sia Historia della Citta e Republica di Geneva; com al presente, Amst. 1686. 12o. 5 vol.

Het deel dat de politie van Engeland betreft, verscheen te Londen in 1681.

Ritratti Historici, Politici, Chronologici della Casa Serenissima e Elettorale de Brandeburg. Parte prima scritta con methodo Heroestorico da G. Leti, Amst. 1687. 4o. Parte II. Ibid. 1687. 4o.

Abrégé de l'Histoire de la Maison Sérénissime et electorale de Brandenbourg, écrite par Gregoire Leti en Italien, et traduite en François, suivant l'Extrait et par les soins de l'Auteur, Amst. 1687. 12o.

Ritratti Historici, Politici, Chronologici e Genealogici della Casa serenissima et Elettorale di Sassonia, scritta con methodo Heroestorico di Greg. Leti, Amst. 1688. 4o.

Ritratti Historici, overò Historia del l'Imperio Romano in Germania...... Parte I., divisa in octo libri, et arrichita de diverse Carte Geographice, e buon numero di bellissime figure tanto di persone che di Città. Dedicate à l'Altezza Serenissima di Frederico Margrave di Brandeburgo, Elettore del Sagro Imperio, etc. Amst. à spese dell' Autore, et da lui si trova, 1689. 4o. Parte II, Ibid. 1689. 4o.

La Monarchia Universale del Re Luigi XIV..... Parte I,

nella quale si descrive in chè consiste questa Monarchia; la necessita di abbaterla; la differenza che deve farsi tra la corona de Francia e la Monarchia del Rè Luigi, e per quali ragioni si deve conservar quella, e destruggere questa, Amst. 1689. 12o. *Parte II, nella quale si contengono li successi e observationi sopra gli affari dello stato presente dell Europa,* Amst. 1689. 12o. In het Fr. Amst. 1689. 2 vol. 12o. Men schreef er tegen:

L'Europe résuscitée du tombeau de M. Léti, ou Réponse à la Monarchie Universelle de Louis XIV, par J. D. M. D. R., Utr. 1690. 12o.

Theatro Belgico, overò Ritratti Historici, Chronologici, Politici e Geografici, delle sette Provincie Unite, Amst. 1690. gr. 4o. 2 vol. fig.

Teatro Gallico, overò la Monarchia della Real Casa di Borbone in Francia sotto è regni di Henrico IV, Luigi XIII e Luigi XIV, dall' anno 1572, *sino all' anno* 1697, Amst. 1691—1697. 7 vol. 4o. fig.

Historia, o Memorie recondite sopra alla vita di Olieviero Cromvele, detto il Tiranno senza vizi, il Principe senza virtù....... Parte I, divisa in Sette libri, Amst. 1692. 12o. *Parte II,* Ibid, 1692. 12o. In het Fr. Paris, 1700. 3 vol. 12o. In het Holl. Amst. 1694. 12o. Leiden, 1734. 2de dr. met pl.

Historia, overò Vita di Elizabethà Regina de Inghilterra, detta per sopranome la Comediante Politica, I Parte, Amst. 1693. 12o. *II Parte,* Ibid, 1693. 12o. In het Fr. Ibid, 1694. 2 vol. 12o. In het Holl. Amst. 1749. m. pl. van J. Luiken, 2 d.

Il prodigio della Natura e della Gratia. Poema Heroico sopra l'Intrapresa d'Inghilterra del Principe d'Oranges, Amst. 1695. 4o. Dit gedicht is met 50 platen versierd.

Critique, Historique, Politique, Morale, Economique et Comique, sur les Lotteries anciennes et modernes, spirituelles et temporelles, des Etats et des Eglises.

Dit werk oorspronkelijk in het Italiaansch, werd te Amsterd. 1697. 2 vol. 12o. *Avec des considérations sur l'ouvrage et sur l'Auteur* uitgegeven. Tegen deze *Considérations* wist Leti zich niet beter te verdedigen dan door de uitgaaf van eene verzameling brieven, hem door personen van naam geschreven, waarin men hem veel bewijzen van achting gaf. Hij voegde er eene lange voorrede bij tegen den schrijver der *Considérations,* dien hij *l'adorateur de la France* en *l'ennemi de S. M. Britannique* noemde. De uitgave dezer brieven werd verboden, doch de schrijver der *Considérations* kennis van die voorrede gekregen hebbende, gaf er eene brochure tegen in het licht getiteld: *Réflexions sur la dernière Préface de M. Leti en forme de Réponse aux Considérations sur la critique des Lotteries.*

Men vernam dat de schrijver der *Considérations*, het werk was van Pieter Ricotier, student in de godgeleerdheid te Franeker. Zij werden herdrukt achter de *Critique des Loteries*, te Amst. 1697. 2 vol. 12o. De brieven verschenen, doch zonder de voorrede, met den titel van:

Raguagli Historici et Politici delle Virtu, e Massime necessarie alla conservatione delli Stati, con infiniti esempii, Amst. 1699. 1700. Ook in het Holl.

Vita dell' Invitissimo Imperadore Carlo V, Parte I e II. It. *Parte III e IV, arichita di figure*, 1720. 12o., in slecht Fransch door de dochters van den autheur, *enrichie de figures en taille douce*, 4 d. 12o. In het Holl. Leiden, 4 d. met pl. 8o.

Vita di D. Pietro Giron, Duca d'Ossuna, Amst. 1699. 3 vol. 12o., in het Fr. Paris, 1700. 3 vol. 12o., in het Holl. Amst. 1732. 2 d. m. pl. 8o.

Lettere..... sopra differente materie con le proposte à reposte da lui, overo à lui scritte nel corso de molti anni etc. Amst. 1700. 2 vol. 12o.

Zie *Éloge* par J. le Clerc, (gehuwd met zijne dochter Maria) Moreri, *Mém. de Trevoux*, Dec. 1701. p. 369—372, Sept. 1702. p. 60—77; Le Long, *Bibl. S.* p. 357; Des Masseaux, *Notes sur les Lettr. de Bayle*, p. 139, 268, 384, 425, 439, 452, 486, 567, 668, 669, 681, 693, 732, 733; Niceron, *Mém.* T. II. p 359—379; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 204; Senebier, *Hist. Litt. de la Répub. de Genève*, T II p. 329—333; de Marchand, de Leu, *Biogr. Univ.*; Chauffepié, *Nouv. Dict. Hist.* T. III. p. 61 suiv.; *Hist. de la Répub. des Lett.* Dec. 1700 p. 633; *Hist. des Ouvr. des Sav.* Oct. 1700. p. 451, Mars, 1701. p. 95; *Nouv. de la Répub. des Lettr.* Août, 1699, par J. Bornard, p. 187 suiv. Bayle, *Cabale Chimér.* p. 300; J. le Clerc, *Bibl. Raison.* T. XVI. p. 368; *Bibl. d'un Homme de Gout*, T. III. p. 95, 324, 341; Schelhornii, *Amoen. Lit.* T. VII. p. 155; Freytag, *Anal.; Leven van ber. Mannen*, D. II. bl. 163; Rabus, *Boekz. van Eur.* 1693. *b.* 1695. *a.* 1698; Arrenberg, *Naamr. van boek.*; *Bibl. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. II. bl. 409; *Cat.* van der Groe, p. 234, 235, 251; F. Muller, *Cat. van Portr.* in voce.

LETOFFÉ (François), geboren te Arras, Dominikaner monnik aldaar, in 1673 prior van zijn klooster, stierf in 1684 in hoogen ouderdom. Hij was meester in de godgeleerdheid, en een kundig prediker.

Hij schreef:

Les Indulgences de la Sainte Rosaire, les Règles de cette Sainte Confrairie, des Méditations sur les Mistères et les Privilèges, accordez par les Saints Pontifes, Douai, 1673. 24o. z. n. v. st.

Zie *Script. Ord. Praed.* T. II. p. 500; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I, p. 303.

LETTE (Gerardus Johannes), predikant te Valkenburg en

Zierikzee, stierf 21 October 1760, in den ouderdom van ruim 85 jaren. Jacobus Andriessen maakte een lijkdicht op hem. Hij verdedigde in 1745, onder den hoogleeraar A. Schultens, eene *Dissert. ad Deborae Canticum.*

Hij schreef:

Observationes Philol. Crit. in Cantica Deborae et Mosis, L. B. 1748. 8o.

Animadvers. sacrae ad textum hebr. Vet. Test. acc. cant. Deborae, L. B. 1759. 8o.

Afscheids-redevoering van de gemeente te Valkenburg, over 2 Cor. XIII: 11, Leiden, 1750. 4o.

Noodige Waarheden van den Christelijken Godsdienst, Zierikzee, 1757.

Over het Formulier van het H. Avondmaal, 8o.

Zie van Kampen, *Bekn. Gesch. der Lett. en Wetensch.* D. III. bl. 178, 180; *Boekz. der Gel. Wer.* 1760. *b.* bl. 647, 648; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 247; Maurik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Schr.*; *Cat.* J. H. Oosterdijk, bl. 6, 12; *Cat.* van Hulthem, No. 29762.

LETTING (Jacobus) werd, na een jaar zonder titel onderwijs in de regten gegeven te hebben, hoogleeraar in de regten te Leijden, verwisselde die betrekking in 1612 met dien van rector der Latijnsche school, en stierf in 1625.

Zie Soermans, *Acad. Reg.* bl. 25; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoog.* D. II. bl. 93.

LEUMONT (Thieri of Dirck), glasschilder te Luik, in het laatst der zestiende eeuw. Mogelijk dezelfde dien Immerzeel vermeldt als in de vijftiende eeuw aldaar geleefd te hebben.

Zie *Mess. des Scienc. Hist.* Gand, 1858. bl. 342; Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 171; Kramm, *Lev. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 966.

LEUNISZ (Willem), burger van Middelburg, den 17den Augustus 1568 door den Bloedraad te 's Bosch gebannen.

Zie 's Gravenzande, *Tweehonderdj. Gedacht. der Syn. te Wesel,* bl. 210.

LEUNSZOON (Jaspar) of Jaspar Leynsen, van Zoete- of Zoutelanden, een dorp in Walcheren, bevond zich in 1574 in den scheepstrijd bij Roemerswaal, aan boord van de vlieboot van hopman Adriaan Cornelisz., kwam daarmede op zijde van den Spaanschen admiraal Glimes, sprong over in diens wand, klom, in het felste van het gevecht, naar de steng, trok de vlag van den standaard, met welke hij, na hem om 't lijf te hebben gewonden, tot de zijnen wederkeerde, en de bepaalde belooning, een nieuw kleed, voor dit moedig bedrijf ontving.

24*

Zie A. Thysii, *Hist. nav.* p. 98; Meteren, *Ned. Hist.* fol. 97 vs.; P. C. Hooft, *Ned. Hist.* bl. 846; de la Rue, *Heldh. Zeel.* bl. 190.

LEUPENIUS (Petrus) of Leupen, zoon van Pieter en Barbara Leupen, geboren te Colchester, in Engeland, of in Leijden, studeerde aldaar, sedert 1630, in de godgeleerdheid, werd in 1633 beroepen tot eerste predikant te 's Hertogenrade, van waar hij door de Spanjaarden verjaagd werd, van daar in 1637 naar Hattem, in 1642 naar Amsterdam, waar hij in 1670 in den ouderdom van 62 jaren overleed. Hij huwde in 1634 Sara Bucquoy. Hij beoefende niet slechts de godgeleerdheid, maar ook de Nederlandsche taalkunde.

Hij schreef:

De Geesel der Zonde, 1651. 4o.

Aanmerkingen op de Nederd. Taale. In 't licht gegeven door Petrum Leupenium, Bedienaer des Godlyken Woords t' Amsterdam. By Hendryk Donker, Boekverkooper in de Nieuwebrugsteeg, in 't Stuurmans Gereedschap, A°. 1659. 8o. *Gedr. te Amsterdam by Tymon Houthaak.* Ook bestaat er eene uitgaaf van 1653. 8o.

Aan hem en de overige Amsterdamsche predikanten werd in 1652 opgedragen *Tractaet ofte Handelinge van de kerck enz. door P. de Mornay, vertaald door Lucas de Heere enz.*

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*; Wagenaar, *Amst.* D. VIII. bl. 487; *Nav* D. II. Kramm, *Lev. en Werk der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 966; *Cat. der Bibl. van de Maatsch. van Ned. Lett. te Leijd.* D. I bl. 126; Abcoude, *Naamr. van Boek.*; *Cat.* van Hulthem, No. 23231.

LEUPENIUS (Johannes) of Leupen, bij Immerzeel Lupenius, volgens gissing van Elzevier en Kramm een zoon van bovengemelden, was landmeter, kaartenmaker en teekenaar. Kramm vermeldt van hem:

Een wijd uitgestrekt Landgezigt, op den voorgrond zijn eenige lieden in eene watering bezig met een zegen te trekken.

Het kasteel Nijenrode bij Breukelen aan de Vecht, bij winter, voorgesteld.

Ook behandelde hij de etsnaald. Zoo bewerkte hij, in de manier van Rochman, *'t huis te Weerensteyn, Nyenrode Loendersloot, een gezigt op Amsterdam, 't Molentje, den Amstel,* en *oude Hollandsche sloten.* Hij bloeide in de tweede helft der zeventiende eeuw. Zijne teekeningen en etsen zijn zeldzaam.

Zie *Nav.* D. III. bl. 162, D. VII. bl. 333; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 171; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 666; *Cat.* G. Muller, Amst. 3 April 1827; *Kunstboek* A No. 17.

LEUR (NIKOLAAS VAN), krijgsbevelhebber onder prins Maurits. Hem werd, nadat kolonel van Huchtenbroek, door een musketkogel met eere gesneuveld was (28 Sept. 1601), het opperbevel der artillery in Ostende opgedragen. Hij vond daarna den eeredood op de wallen dier door de Spaanschen belegerde vesting.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 372; P. Fleming, *Oostende, vermaerde, gheweldighe, lanckduyrighe ende bloedighe beleg. bestorm. ende aanv van* 1602—1604, 's Hage, 1621. 4o

LEUR (NICOLAAS VAN DER), een historieschilder, in 1667 te Breda geboren. Reeds op jeugdigen leeftijd begaf hij zich naar Rome, om de groote meesters te bestuderen. In Holland teruggekeerd, schilderde hij met veel toejuiching portretten en historiestukken. Hij zou, indien hij zich bij het portret alleen had bepaald, gewis nog meerderen roem hebben behaald. In de kerk der Recolletten te Breda, is een altaarstuk van zijn penseel. Hij zou in 1726 gestorven zijn.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 171.

LEURENIUS (JOANNES), geboren te Randeraert in Gelderland, een Jezuit, die zich als godgeleerde, geschiedkundige en dichter onderscheidde. Hij stierf 3 Dec. 1656 en gaf uit:

Vita S. Servatii Episc. Traject. cum officio, Col. 1649. 8o.

Aurora in Leone, in inauguratione Maximiliani Henrici Principis Bavariae coadjatoris Coloniensis, Coloniae, 1643. Beide in dichtmaat.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 677.

LEURIUS (JOHANNES) predikant te St. Andries, werd, wegens zijne Remonstrantsche gevoelens, door de Synode te Dordrecht 1618—1619, afgezet, bediende in 1621 Leiderdorp en Hazerswoude in commissie, en werd in 1632 pred. te Woerden.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 5; Tideman, *Rem. Broed.* bl. 124.

LEURS (W.), te 's Hage, was lid van het Utrechtsch Genootschap *Vlijt is de Voedster der Wetenschappen*, en komt in den Bundel, door dat Genootschap uitgegeven, als dichter voor. Hij schreef:

Verhandeling over het aderlaten en deszelfs toevallen, m. pl. Utr. 1783 8o.

Over de kromming van den ruggegraad, 1701.

Zie Arrenberg, *Naaml. van boek.*; Heringa, *Bijdr. tot de Naaml. van Dicht.* bl. 60; *Cat.* v. Hulthem, No. 7816.

LEUS (ARNOLD DE) geboren te Baloeil in Henegouwen, beroemd wiskundige, kwam te Moskou, bij een inval der Tartaren, jammerlijk om.

Zie van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetensch.* D I. bl. 93.

LEUSDEN (Johannes), werd den 26sten April 1624 te Utrecht geboren, en legde zich, na zich onder Lyraeus op de oude letteren en vervolgens onder Berkringerus, op de wijsbegeerte toe, en werd in 1647 meester in de vrije kunsten. Vooral echter beoefende hij de Oostersche letterkunde, en woonde de lessen bij van Christiaan Rau, die van den 22 Januarij 1644 tot den 8sten April 1645, te Utrecht daarin onderwijs gaf. Na vervolgens de lessen van Voet, Schotanus, de Maats en Hoornbeek, over de godgeleerdheid gehoord te hebben, werd hij in 1649 proponent en begaf hij zich naar Amsterdam. om zich door den omgang met Israëliten verder in het Hebreeuwsch te oefenen.

Te Utrecht teruggekeerd en bevoegd verklaard om het Oostersch te onderwijzen, begaf hij zich nog eenmaal naar Amsterdam, om door de Joden zelven in den Talmud en de schriften der Rabbijnen onderwezen te worden. In Julij 1650 werd hij tot buitengewoon hoogleeraar in het Oostersch aan de hoogeschool te Utrecht, en toen in Januarij 1653 die van Sluis hem tot predikant begeerden, tot gewoon hoogleeraar benoemd. Van Leusden nam deze betrekking gedurende een reeks van jaren met grooten roem waar. Zijn naam lokte vele uitheemsche studenten naar Utrecht. Hoogst verdienstelijk maakte hij zich, zoo wel omtrent de gewijde taalstudie, als omtrent de uitlegging van het O. en N. Verbond, doch kon de beschuldiging niet ontgaan, dat hij te veel waarde aan het oordeel van Israëliten hechtte. Zijn onderwijs muntte door bevattelijkheid en duidelijkheid uit. Hij huwde den 7den Maart 1661 Elizabeth van der Nijpoort, die hem behalve eenige dochters, drie zonen schonk, Rudolph, die volgt, Johannes Wilhelmus, die behalve vele andere ambten dat van lid van den Raad en burgemeester te Utrecht bekleed heeft, en Jakobus, predikant te Meeren bij Utrecht, in 1708 gestorven. Hij stierf 30 September 1699, in den ouderdom van 75 jaren, Gerardus de Vries hield eene lijkrede op hem.

Zijne schriften zijn:

Philologus Hebraeus, continens Quaestiones Hebraicas, quae circa vetus Testamentum Hebraeum moveri solent, Traject. 1652, 1672, Amst. 1686, Traj. 1695. 4o.

Pauca et brevia praecepta ad notitiam Hebraicae et Chaldaicae linguae V. T. acquirendam per quam necessaria, in gratiam Philohebraeorum, Traj. 1645.

Jonas illustratus Hebraicè, Chaldaicè et Latinè per Paraphrasim Chaldaicam, Masoram magnam et parvam et per trium praestantissimorum Rabbinorum Salomonis Jarchi, Abrahami Aben Ezrae, David kimchi textum Hebraicum „punctatum, nec non per varias notas philologicas, Traj. 1656 en 1692. 8o.

Joël explicatus per paraphrasim Chaldaicam, Masoram magnam et parvam etc. Adjunctus Obadjas illustratus, Ibid, 1657. 8o.

Philologus Hebraeo-mixtus, una cum specilegio Philologico, Traj.

1663, Leidae, 1682, 1699. 4o., op de lijst der verbodene boeken te Rome geplaatst.

Tractatus Talmudicus, una cum versione Hebraica duorum Capitum Daniëlis, Traj. 1665. 4o.

Onomasticon sacrum, in quo omnia nomina propria Hebraea, Chaldaica et origine Latina, tum in veteri quam in Novo Testamento occurrentia, explicantur. Additamentum de vasis, pecuonia et ponderibus sacris, Ibid, 1665 en 1684. 8o.

Psalterium Hebraeum, Amst. 1666. 8o.

Psalmi Hebraicè et Latinè, Traj. 1688. In het Hebreeuwsch en Engelsch, Amst. 1688.

Praecepta Hebraica et Chaldaica, Traj. 1667. 12o.

Specimen Grammaticae Hebraicae, (in het Holl.) Traj. 1668. 8o.

Biblia Hebraea accuratissima notis Hebraicis et lemmatibus illustrata, cum nova praefatione Latina. Adjecta sunt Judicia tum Professorum Leidensium, tum Rabbinorum Amstelaedamensium. Amst. typis Josephi Athias, 1667. 2 vol. 8o.

Philologus Hebraeo-Graecus, continens quaestiones, quae circa Novum Testamentum fere moveri Solent, Traj. 1670. 4o. Leidae, 1685, 1695. 4o.

Schola Syriaca una cum Synopsi Chaldaica et Dissertatione de literis et linguis Samaritanorum, Traj. 1672. 8o.

Clavis Graeca Novi Testamenti cum Annotationibus Philologicis, Ibid, 1672. 8o.

Clavis Hebraica et Philologica veteris Testamenti, Leidae, 1673. Traj. 1683. 4o.

Compendium Biblicam, continens ex 23202 *versiculis V. T. tantum* 2289, *non tamen integros, in quibus omnes universi veteris Testamenti voces tam primitivae quam derivativae, tam Hebraicè quam Chaldaicè, una cum versione Latina inveniantur*, Traj. 1673. 8o. 1680, 1685. 12o. Leidae, 1694, Franc. et Halae, 1704.

Compendium Graecum N. T. continens ex 7959 *versiculis totius Novi Testamenti tantum versiculos* 898 *non tamen integros, in quibus omnis universi Novi Testamenti voces cum versione Latina inveniuntur*, Ibid, 1673, 1677, 1682. Amst. 1698. Leidae. 1702. Franc. et Halae, 1704. 8o.

Novum Testamentum Graecum, Traj. 1675. Amst. 1688, 1693, 1698. 12o. 1701. 24o. Lugd. Bat. 1751. *Graecè et Germanicè*, Luneb. 1693. 12o.

Versio Septuaginta Interpretum, Amst. 1683.

Een korte Hebreusche en Chaldeusche taalkonst, Utr. 1686. 8o. Ook in het Engelsch, Duitsch en Fransch.

Lexicon Novum Hebraeo-Latinum ad modum Lexici Schreveliani Graeci compositum per modum Indicis Hebraici, primo a D. Robertsono conscriptum, sed iam Latinitate donatum, atque textibus voces irregulares continentibus aliisque animadversionibus locupletatum atque adauctum Lexico Chaldaico publico, Ibid, 1687. 8o.

Oratio in obitum Dan. Berckringeri.

Dissertationes de Dialecticis et Hebraismis N. T., in Rhenferdi *Syntagma Dissert. Philologico-Theologicarum de Style Novi Testamenti.*

Hij gaf uit:

Martini Pooli Londonensis Synopsis Criticorum, aliorumque Sacrae Scripturae interpretum, Traj. 1686. 5 vol. fol.

Met Petrus de Villemandy en Petrus Marinus: *Samuelis Bocharti Opera Omnia*, 1692. fol.

Leusden et Schaaf, *Novum Testamentum Syriacum cum Lexico Syriaco. Leidae*, 1709. 2 vol.

Zie Chauffepié, Niceron, Moreri, Saxe, Morhoff, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Burman, *Traj. erud.* p. 185 seqq. Fabricii, *Hist Bibl. Fabr.* p. 254, T. VI. p. 53, 194, 369; Id *Bibl. Graec.* T. III. lib. V. c v. Id. *Bibl. Antiq.* CXI. p. 587; le Long, *Bibl. Sacra*, T. I. p. 42, T. II. p. 828, 1176 et al. locis; Mayeri, *Bibl. Diss.* IX No. 19; Imbonatus, *Bibl. Graec. Lat* p. 110; Crenius, *Animadv. Philol. et Hist.* P. XIV. p. 129; Lipen, *Bibl. Theol.* T. II. p. 827; L. Bos, Cap. II, *Prolog. ad Bibl. Graec.*; Zeltner, *Theatr. Erud. qui art. Typogr. laud oper. praest* ; Heringa, *de Audit.* p. 137 seqq ; *Syll. Epist. Burm.* T. IV. p. 640, 645, 803, 806; Marck, *Orat. Funebr. Herm. Witzii*; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w.; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 18 ; Koenen, *Gesch. der Joden in Ned.* bl. 327; v. Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetenschapp.* D. I. bl. 429, 430; *Cat.* van Hulthem, (Ind.) *Bibl. Univ.*; *Bibl. Rais.* T. I p 224; *Bibl. Rem.* p. 19; Arrenberg, *Naamr. van boek.*; *Cat.* van Voorst, T. I. p. 9, 11, 43, T. III. p. 41; *Cat.* de Greve, p. 57, 152, 255; *Cat.* de Crane, p. 12 ; Muller, *Cat. van Portr.*

LEUSDEN (Rudolphus), zoon van Joannes Leusden en van Elizabeth van der Nijpoort, beoefende, gelijk zijn vader, de Oostersche talen, en gaf reeds als jongeling een Nieuw Testament in het licht. Vervolgens legde hij zich op de geneeskunst toe, en tot meester in de vrije kunsten en doctor in de geneeskunde bevorderd, werd hij tot hoogleeraar in de genees- en heelkunde aan de Utrechtsche school benoemd, en later tot stedelijke regeringsposten geroepen.

Zie Burman, *Traj. Erud.* p. 186. Chauffepié, *Nouv. Dict Hist. et Crit.* T. III. p. 64.

LEUTER (Pieter) een niet onverdienstelijk Rotterdamsch dichter, uit de tweede helft der achttiende eeuw, vriend en kunstbroeder van B. Fremery, Frans de Haes, Abraham Blussé en anderen, gaf in 1776 te Dordrecht bij A. Blussé in het licht *De kruiskerk of Spiegel van Gewetensdwang*, in drie tafereelen, en eenige *Mengelgedichten*. Zijn *kruiskerk* vooral doet hem als een kundig, verdraagzaam en verlicht denkend man kennen. Zijne *Mengeldichten* hebben minder verdiensten, en zijn in 1776 te Rotterdam uitgegeven vertaling van Dorats *Brief van Abelard aan Eloïza* is te zwak om als tegenhanger te kunnen dienen van Pope's *Brief van Eloïza aan Abelard* door D. Smits, waarvoor hij echter bestemd was. Le Francq van Berkhey noemt hem, in de voorrede zijner *Eerbare Proefkusjes* »de fijn kun-

dige Rotterdamsche Parnasstichter." Ook beoefende hij de Nederduitsche taal, ten minste geeft hij in de *Voorrede* van zijn *kruiskerk* den lezer hoop op eene *Verhandeling over de Naamvallen*.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 193; Arrenberg, *Naamr.*

LEUVE (Roeland van), zoon van Jurriaan van Leuve, te Amsterdam den 7den Julij 1691 geboren, was een aanzienlijk koopman en fabrikant in zijden stoffen, verloor in 1720 zijn vermogen door den actie-handel en werd makelaar, en overleed in 1757.

Hij beoefende de dichtkunst, blijkens zijne *Mengelwerken*, in 1723 met fraaije platen en privilegie der H. Ed. Gr. Mog. de Staten van Holland en Westfriesland, in 4 d. 8o. in het licht gegeven. Het bevat *Tooneelpoëzij, 't Waerelds koopslot of de Amsterdamse Beurs* 3 *boeken; Zededichten en Zinnebeelden; Sweepslagen der Deurhoovianen en Ongodisten; eenige der eerste Martelaren; Levensloop; Bruylofs-, jaar-, geboorte-. lyk- en grafdichten; Ernstige en boertige Mengelingen, Minnedigten, Liedjes, Klucht- en Puntdigten.* Dit werk werd, en te regt, wijl het niet meer dan ellendige rijmelarij behelst, door de recensenten van dien tijd ongunstig beoordeeld, waarop hij zijne *Mengelwerken verdeedigt*, in het licht gaf.

Afzonderlijk verschenen:

Cezar's dood, trsp. met konstpl. verciert, 2de *dr. merkelyk verb.* Amst. 1775. 8o.

Eudoctia, kyzerinne te Konstantinopelen, trsp.

Hiertoe behoort:

Ontleding der twee eerste Bedryven van R. van Leuve's Eudochia, Amst. 1724. 8o.

Gestrafte Boosheid, trsp.

Arrenberg meldt dat de *Mengelwerken*, Amst. 1725. 4o. en in 1730 in 3 deelen 8o., met een aantal fraaije platen van Fokke, van der Laan, Wandelaar enz. zijn verschenen.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 198; de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 252; *Rep. der Gel. voor Sept. en Oct.* 1723; Arrenberg, *Naamr. van boek.* bl. 238; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 252, *b.* bl. 135; *Cat. v. d.* Aa, bl. 114; *Cat.* J. Schouten, bl. 130.

LEUVEN (Hansken van), burger van Middelburg, den 17 Augustus 1568, door den Bloedraad te 's Bosch gebannen.

Zie 's Gravezande, *Tweehonderdj. Ged der Syn te Wesel*, bl. 216.

LEUVEN (Arnold van). Zie LOUVAIN (Arnold de).

LEUVEN (Dierick van), door Guicciardyn »een seer

groot konstenaar" die de school der Gebroeders van Eijck voortzette, genoemd. Waarschijnlijk is hij dezelfde met Derio de Lovanio, door Vasari vermeldt, en Dirck van Haarlem, ook wel Diederik Stuerbout genaamd. »Hij was een uitnemend groot meester van figuren te maken, waarop onder anderen de overschoone tafel van onsen Heere, in onse Vrouwenkerk, hier 't Antwerpen, gezien werd.

Zie Guicciardyn, *Beschr. der Ned.* (Amst. 1816) bl. 125. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. IV. bl. 906.

LEUVEN (Lodewijk van) behoorde ook tot de eerste school der olieverw- en schilderkunst, en een der kunstenaars, die in den loop eener eeuw, den bloei der kunst hebben bevorderd.

Zie Guicciardyn, *Beschr. der Nederl.* (Amst. 1817) bl. 125. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 907.

LEUVEN (Quintyn van), volgens sommigen dezelfde met Quintyn Metsys, doch Kramm is nog niet overtuigd dat beide dezelfde personen zijn. Hij leefde in de zestiende eeuw. In een *ms. Testament*, en *Codicil* van Jacob Buyck, wordt van een zijner meubelschilderijen melding gemaakt.

Zie Guicciardyn, *Beschr. der Nederl.* (Amst. 1617) bl. 125. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Sch.* D. IV. bl. 907 en het artikel Metsys (Quintyn).

LEUVEN (Hendrik van) den 20sten October 1812 te Amsterdam geboren, trad den 29sten Augustus 1829 als tamboer in dienst, en ging vervolgens op den 6den September deszelfden jaars, als fuselier over bij de tiende afdeeling infanterie. Hij was bij de expeditie tegen Brussel in September 1830 tegenwoordig, en behoorde tot het garnizoen op de Citadel van Antwerpen, toen hij den 15den Mei 1831 eens onder het werken op een hoop ongewapend volk toeliep, een oproervaantje, 't welk het aan een boom had vastgemaakt, verontwaardigd, dat men de Belgische kleuren durfde vertoonen, onder het bereik van Hollandsche soldaten, afrukte en met zijne tanden, in het gezigt van meer dan 500 Belgen, verscheurde.
Zijne stoutmoedige daad is vervat in een berigt van den generaal baron Chassé, aan Zijn Excellentie den heer directeur-generaal van Oorlog, van 20 Mei 1831. Van Leuven ontving hierop de Militaire Willems-orde der 4de klasse, werd tot korporaal bevorderd, en door vrouwe S. A. Gerlacius, douairière baronesse de Hautepied, met een met zilver beslagene tabaksdoos vereerd.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. III. bl. 759; J. Koning, *Leven van van Speijk,* bl. 172, 183.

LEUVENIG (Bartholomeus), doopsgezind predikant te Amsterdam, in 1760 overleden, maakte zich als godgeleerde en dichter bekend. De bundel zijner *Stichtelijke Gezangen* en

Overdenkingen over het Christelijk zingen, in 1744 te Amsterdam, 8o. m. pl. van J. Punt, gedrukt, behelst verscheidene opwekkelijke en gemoedelijke liederen, die met eene beminnelijke eenvoudigheid tot het hart spreken, of door de beschouwing der natuurwonderen, tot godverheerlijking aansporen.

Zijne godgeleerde schriften zijn:

Bededags-Predikatiën, 4o.

Lijkreden op D. Eekens, 4o.

De Brief aan de Gemeente van Laodicea verklaart en toegepast in XIII Leerredenen, Amst. 1747. 8o.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 200. Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 252; Arrenberg, *Naamr. van boek.* bl. 249; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schr.*; *Cat.* van der Aa, bl. 106.

LEUX (Frans) werd te Antwerpen, volgens sommigen, doch verkeerdelijk in 1641 geboren, was een leerling van Rubens, reisde naar Italië, en werd daarna hofschilder van keizer Ferdinand II, en directeur der koninklijke galerij. Hij vervaardigde voor dien vorst vele schilderijen, en had twee zonen, die ook schilders waren. Zijn sterfjaar is onbekend. In de galerij te Weenen zijn 6 schilderijen van hem, allen van allegorischen aard, als:

La Vanité et la Fragilité des Choses humaines représentées allégoriquement, etc.

Les cinq Sens, représentés allégoriquement par une quantité de figures et d'attributs.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 969; *Cat. de la Gal. de Vienne etc. par C. Mechel*, Bâle, 1784. 8o.

LEVADE, predikant bij de Waalsche gemeente te Amsterdam en later te Lausanne, gaf zes leerredenen over het ongeloof, die te Amsterdam van hem ten jare 1777 gehouden zijn, met nog drie anderen over verschillende onderwerpen, door hem in het licht gezonden, te Lausanne, ten jare 1791, onder den titel van:

Sermons prononcés dans les Eglises d'Amsterdam et de Lausanne.

Zie Ypey, *Kerk. Gesch. der 18e Eeuw*, D. II. bl. 90.

LEVEN (van), een Rotterdamsch beeldhouwer.

Zie van Spaan, *Beschr. van Holl.*; Kramm. *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 969.

LEVER (de), dichter in het midden der achttiende eeuw. Hij gaf in 1763 *Dichtkundige Bespiegelingen* in het licht.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 359.

LEVIN (Charles de), heer van Famars, Lonsat, Foricourt, een sieraad van zijn luisterrijk geslacht, zoon van Jacques

de Levin en van Philippine van Lamelin, vrouwe van Famars, was lid van het bondgenootschap der edelen, en bekleedde onder dezen een eersten rang. Hij werd met anderen in 1566 gemagtigd tot het sluiten van een aanmerkelijk verdrag met de landvoogdesse. Hij bleef de bondgenooten getrouw, terwijl zijn broeder de Spaansche zijde bleef volgen. Hij werd door Alva gebannen, en diende vervolgens den Prins en de Staten, bij wie hij in hooge achting was. Hij was een man van groot staatsbeleid en een uitmuntend krijgsheld. Men zag de blijken van zijne manhaftigheid te Valenciennes en te Mechelen, in welke laatste stad hij, gelijk ook te Heusden, (1588) het bevelhebberschap voerde. Zijne groote verdiensten in den oorlog tegen Spanje, bewogen den prins hem het gebied over de ruiterij op te dragen, en de Staten hem tot generaal der artillerie aan te stellen. Na zeer vele gevaren te hebben doorgestaan, en velen aan zijne zijden te hebben zien sneuvelen, werd hij in 1592 voor Ootmarsum doodgeschoten, wordende hoogelijk beklaagd, vooral van prins Maurits, die hem onder zijne voornaamste legerhoofden telde, en van oordeel was, dat weinigen hem gelijk waren, in 't bestier van 't geschut. Kundigheid en moed, in Levin gepaard, verwierven hem de liefde van dien vorst en alle braven, en deden den vijand voor hem beven zoo lang hij leefde en zich verblijden over zijnen dood. Hij liet twee zonen na, die volgen.

Zie Carpentier, *Hist. de Cambr.* P. III. p. 727—731; P. IV. p. 44, 45, 49, 58, 59, 60. 61, 66, 73, 74; van Meteren, *Ned. Hist.* B. III. bl. 54; le Petit, *Chr. L.* XIV p. 591, L. XV. p. 612; Hooft, *Ned. Gesch.* D. VI. bl. 248; Bor, *Ned. Oorl.* B. XIV. bl. 191, 192; B. XXIX. bl. 25, B. XXXII. bl. 124; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 495 volgg D IV. bl. 424. Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 302, 419; *Kron. van het Hist. Gen* (Reg.) Arend, *Vad. Gesch.* D V. bl. 189. Sypesteyn, *Bijdr. tot de Gesch. der Artill.* bl. 8; Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, T. II. p. 161, T. VI. p. 133 suiv.

LEVIN (PHILIPS DE), heer van Famars, zoon van den bovengemelden, gouverneur van Heusden, kapitein en kolonel van een regement Walen. Hij huwde Louise, dochter van Marnix, heer van St. Aldegonde, Famars enz., ridder en luitenant-kolonel in dienst der Republiek, gestorven te Bergen-op-Zoom 1659, gehuwd met Jehanne Maria de Chanteraine, dict Broucqsaut, dochter van Jacques *de Jonge* en van Alyd de Grijse. Zij lieten na Charles de Levin, vroeg gestorven, en Alice de Levin, vrouw van Mont St. Aldegonde, die in 1692 voorkomt.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 496; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 419; *Chron. van het Hist. Gen.* D. I. bl. 380, D. VIII. bl. 44; J. le Carpentier, *Hist. Gén. des Pays bas*,

T. III. p. 767; S. van Leeuwen, *Bat. Ill.* p. 1103; Het Geslachtr. van Aldegonde achter *Het Leven der Ned. Dicht. en Dichter. uitgeg. door het Gen. Kunst wordt door Arbeid verkregen*, Leijden, 1782; Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, bl. 203.

LEVIN (WILLEM DE), broeder van Philips, luitenant-kolonel in Nederl. dienst, werd in 1624 voor 's Hertogenbosch doodgeschoten, en aldaar plegtig begraven.

Zie te Water, *Verb. en Smeeks. der Edel.* D. II. bl. 496; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 419; van Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, bl. 203, 204.

LEVINUM (PIETER SIMON), een bekwaam miniatuur-schilder, die, volgens Gerard Hoet *de Jonge*, door van Gool in zijne *Schouwburg der Kunstschilders*, verdiend had vermeld te worden.

Zie van Eijnden en van der Willigen, *Leven der Schild.* D. I. bl 294. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 969; *Nav.* D. V. bl. 159.

LEVY (PETRUS DE), ook genoemd *de Mirapace*, eerst bisschop van Montpellier, van 1309—1324 bisschop van Kamerijk. Hij hield gedurende den tijd van zijn episcopaat, bijna jaarlijks synoden, welker *Acta* in 1733 zijn uitgegeven in *Collect. vet Minoris PP. Benedict. S. Mauri*, T. VII. p. 1291—1360. Hij aanvaardde later het bisdom van Bayuex.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 98; van Gils, *Bisd. van 's Hert.* bl. 52.

LEWE (EVERT JOOSTES) van Middelstum, kapitein bij de infanterie, ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, onderscheidde zich bij het beleg van Groningen in 1672, door het verdedigen der *Roeser* of *Ruysser* en de Hooger-Brug, waarbij hij met zijne onderhoorige boeren, gewapend met vuurroeren en polsstokken, met ijzeren pennen beslagen, had post gevat.

Hij is gehuwd geweest met Elizabeth Tamminga, dochter van Onno Tamminga op Zuisema thoe Usquert, ontvanger-generaal van Stad en Lande, en Elizabeth Unicoose Rengers. Zij schonk hem 3 kinderen, Petronella en Onno, beide jong gestorven, en Evert, later heer van Aduard. Na zijn dood hertrouwde zij met Egbert Horenken van Dijksterhuis, en na diens overlijden Feije Feijes Sickingha in 1680.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 93.

LEWE (EVERT JOOST), heer van Aduwerd, werd in 1683 te Groningen geboren. Hij was een reeks van jaren een der voornaamste regenten van de Ommelanden. In 1725 werd hij door de Staten-Generaal naar Oost-Friesland gezonden, om de geschillen aldaar ten einde te brengen. Hij behoorde tot

die regenten der Ommelanden, die in 't algemeen bij de minderjarigheid en voor de verheffing van Willem IV, in 1747 en 1748 van hun gezag een stout gebruik maakten, en aanleiding gaven tot gemor onder de ingezetenen. Hij maakte zich inzonderheid gehaat, door zijne handhaving van het staatsgezag en zijnen tegenstand tegen de verheffing van dien vorst, werd met geweld gedwongen zekere acte te teekenen, geraakte in een oproer in het grootste lijfsgevaar, terwijl zijn buitenplaats en huis met plundering bedreigd werd. Hij stierf Junij 1753, en was gehuwd met N. van Berum.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVIII. bl. 196, 513, D. XX. bl. 206; *Eur. Merc.* Jan.-Junij 1726. bl. 284; Rousset, *Recueil*, T. IV. p. 414 etc. Scheltema, *Staatk. Ned.* o. h. w. Bilderdijk, *Gesch. d. Vad.* D. XI. bl. 65.

LEWENGRUN en BAREYT. Zie HOLLAR. (WENZESLAUS)

LEXMOND (JOHANNES VAN) werd den 6den Julij 1769 te Dordrecht geboren, was een leerling van A. en J. van Strij, en besteedde de uren, die hem van het les geven overschoten, aan het vervaardigen van teekeningen en soms schilderijen, stadsgezigten, buurtjes, binnenplaatsen enz., meest naar het leven, net en uitvoerig behandeld. Hij was lid van het genootschap *Pictura*, bij hetwelk hij vroeger een eereprijs naar het gekleed model behaald had, en van hetwelk hij in 1837 eerelid werd. Hij was een goed figuren-teekenaar, en had groote bekwaamheid in het copieëren van schilderijen. Hij overleed te Dordrecht den 22sten November 1838. Zijne nagelaten kunst werd den 2den April 1839 te Dordrecht in het openbaar verkocht.

Zie van Eijnden en van der Willigen, *Gesch. der Vad. Schild.* D. III. bl. 145, 146; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunst-Sch.* D. II. bl. 171; *Jubelf. van Pictura*, Dordr. 1800; *Feestv. van het Vijftigj. bestaan van het Gen. Pictura*, bl. 72, 73; *Kunst- en Letterb.* D. I. bl. 139.

LEY (EVERT JACOBS), predikant bij de vereenigde Vlaamsche en Waterlandsche gemeente der Doopsgezinden te Embden, gaf in 1728 eene *Lijkrede over den dood van W. de Vries*, 4o., in het licht.

Zie ten Cate, *Gesch. der Doopsgez. in Gron. Overijss. en O. Friesl.* D. I. bl. 225.

LEY (JAN HENDRICX JARICHS VAN DER), zoon van Hendrick Jarichs van der Ley, die, toen de Unie van Utrecht gevormd was, door de Staten van Friesland werd gemagtigd, om die, in hunnen naam, voor hun gewest te gaan onderteekenen. De naam van der Leij ontleende hij waarschijnlijk van *de Leye*, eene buurschap op de grenzen van het Bildt, Ferwerderadeel en Leeuwarderadeel. Geboren omstreeks 1560 à 1570. Hij was ontvanger der admiraliteit te

Dokkum en ontvanger-generaal der gemeene middelen van de uit- en invoerende goederen in Friesland, stad Groningen en Ommelanden. Hij was een uitmuntend wiskunstenaar, die veel moeite aanwendde, om de wiskunde op de stuurmanskunst en de zeevaart toe te passen, weshalve de voormelde Staten hem een jaargeld van 1200 Caroli guldens toelegden, 't welk hij niet alleen levenslang, maar ook zijne kinderen en kindskinderen zouden genieten. In 1618 vond hij een middel ter bepaling der lengte op zee, waarvoor hij aan de Staten-Generaal octrooi verzocht. In het laatst van zijn leven legde hij zich op de godgeleerdheid toe. Hij huwde Judith de Gardyn. Onder een zijner portretten leest men een vierregelig Latijnsch vers van P. Winsemius. Zijn spreuk was: *Weest van een Der Ley Sin*, Rom. XII.

Hij schreef:

Eerste boeck van 't Licht der Zeevaert, daerinne beschreven en afgebeeldt wort, alle de Custen ende Havenen van de Westersche Zee, namentlijck van Hollandt, Zeelandt, Vlaenderen, Spangien ende Barbarien tot an de Cap de Geer. Item van de Eijlanden van Canarien, Madera ende de Vlaemsche Eijlanden. Mitsgaders de voornaemste Custen van Yerlandt ende Engelandt. Tot Amsterdam, Ghedruckt bij Willem Jansz. woonende op 't Water bij de Oude Brugghe in de Vergulde Sonne-wijser, Anno 1608. breed 4o.

Het Gulden Zeeghel des grooten Zeevaerts. Daerinne beschreven wordt de waerachtige grondt van de Zeijlstreeken en platte Pas-caerten (voor desen noijt bekent) waermet als onder een Secreten Zeegel de ghenerale Regule, daerinne mede ghesien worden, de onbehoorlycke Proceduren die de wedersprekers teghen dezelve ende het ghemeene best drie jaren lanck hebben ghepleecht. Tot Leeuwarden, bij Abraham van den Rade Boeckdrucker Ordinaris, 1615. langw. 8o.

't Gesicht des Grooten Zeevaerts, met de wonderbaerlijke aert ende natuijre der Coursen. Tsampt de platte pas-caarten met haere Spherische Lopers: dienstich om soo wel der werelts lengte als breete te meten (voor desen ondoenlijck) en de Groote Zee, beschreven door een gheneralen regel, ende in de aldergebruijckelijckste practijckque (ten dienste van 't gemeine best) gebracht door J. H. J. v. d. L., ghedruckt tot Franeker, bij Jan Lamrinck, Boeckdrucker-Ordinaris, Anno 1619. breed 4o. Op de verso van de 125 bladz. vindt men een attest van W. Snellius, Symon Stevyn, Jan Pietersen Bouwes, ten gunste van Jan Henrich Jarichs, dat zeer merkwaardig is. Het werk is uitgegeven door N. Mulerius, professor te Groningen. Het portret van van der Ley, door Hollar, volgens anderen, en met veel meer waarschijnlijk, door P. Feddeg van Harlingen en eenige houtsneêkaarten komen er in voor.

Voyage van 't experiment van den Gheneralen Regul des Gesichts van de Groote Zeevaert, gedaen bij C. Nijs, J. Buijs en J. Carolus, 's Hage, 1620 met hetz. portret.

Verborgene eijgenschappen in de Heijlighe Schriftuur als in en verseghelt Boeck in beijde Testamenten, soo wel in 't Nieuwe als Oude verseghelt, nootwendich om te weten tot opbouwinghe van den Tempel des vredes voor Heijdenen, Joden, Christenen en Muhamedisten, door J. H. J. van der Ley, Amsterd. 1624. 4o.

Corte Verclaringhe van de Comste Messias, mitsgaders tot onderscheijdt van de Alderheijlichste Drievuldicheijt ende de Heijlighe Drieëeenheijt, door J. H. J. van der Ley, Amst. 1626. 4o.

Den Slotel Davids, die opent ende niemant en sluijt, door J. H. J. van der Ley, Amst. 1627. 4o.

Zie Winsemius, *Chron. van Friesl.* fol. 852, 902; Scheltema, *Mengelw.* D. III. bl. 3; P. C. Scheltema, *Friess. Spreekw.* D. II. bl. 4; van Kampen, *Ned. Lett.* D. II. bl. 259; J. C. Pilaar en Obreen, *Tijdschr. voor het Zeew.* D. VIII. (1848) bl 37; J. K. J. de Jonge, *Opkomst van het Nederl. gezag in Oost-Indie*, I. bl. 81, 83. *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 259; *Nav.* D. IV. bl. 185, D. V. bl. 40 volgg. Bijbl. p. XCV. CXLII.

LEYDEKKER (Cornelia), dochter van Joachim Leydekker en Geertruid Manteau, werd te Middelburg geboren, en was zeer ervaren in de Hebreeuwsche taal- en godgeleerdheid, gelijk hare beide broeders, die volgen.

Zij schreef:

Middelburgs Weeklage over het schielijk overlijden van D. Petrus Lacher, enz., Midd. bij B. de Later, 4o.

Ernstige Zielsbetrachtingen in Heylige Alleenspraecken voor, onder en na het houden des H. Avondmaals, Amst. bij de Wed. Boekholt en Verbessel te Leid. 1695. 8o.

Brieven ter vertroostinge over het afsterven van Godzalige Vrienden, Ibid, 8o.

Zions Klachten over het zalig afsterven van Koninginne Maria Stuart, Utr. bij de Wed. de Clerck, 1695. 8o.

Het Sweerd des Heeren en der Helden van Nederland en Engeland, enz. Utr. bij J. Stuivezand, 1707. 8o.

Ook eene Voorrede voor de *Kerkrede* van J. Plancius, *over het kaartspel.*

Zie la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 48; Kobus en de Rivecourt, o. h. w.

LEYDEKKER (Jakobus), broeder van den voorgaanden, werd den 9den Mei 1656 te Middelburg geboren. Na de Latijnsche school in zijne vaderstad doorloopen, en het onderwijs van den hoogleeraar J. de Mey en van zijn broeder Melchior genoten te hebben, voltooide hij zijne godgeleerde studie te Leijden, onder Spanheim en Hulsius, werd in 1676 pro-

ponent in de classis van Schouwen en Duiveland, en den 10den April 1678 predikant te Riethem in Walcheren. In 1682 vertrok hij naar de Willemstad. Tien jaren later naar Heusden. In 1698 werd hij te Middelburg beroepen, en den 1sten Mei 1729 stierf hij. Henryk de Freyn en Willem Koning hielden lijkredenen op hem. Zijn zoon Cornelis Gentman Leydekker, gaf eene omstandige levensbeschrijving van hem in het licht. Pieter de la Rue vervaardigde hem een grafschrift.

Leydekker was een zeer geleerd en werkzaam man, die als Voetiaansch prediker zijne verdiensten had. Vooral was hij een ijverig beoefenaar der kerkelijke geschiedenis, een ijverig voorstander der hervormde kerkleer en een ijverig verdediger van het protestantismus.

Hij huwde Magteld, jongste dochter van den Utrechtschen predikant Cornelis Gentman, uit welk huwelijk verscheidene kinderen zijn voortgesproten.

Hij schreef:

Kerkelijke Historie, Dordr. 1691. 8o., op nieuw door hem uitgegeven, onder den titel van: *Adam, Moses en Christus, ofte aartsvaderlyke, Joodsche en Christelyke Oudheid, sedert de Wereldscheppinge*, Ao. 1700. Midd. 1701, waarvan 's mans zoon, Cornelis Gentman Leydekker, predikant te Sas van Gend en later te Bergen-op-Zoom, in 1731 te Groningen, eene vermeerderde uitgave bezorgde. Deze *Kerkelijke Historie* droeg het welgevallen weg van de hoogleeraren Spanheim en van Til.

Philosophisen Duyvel, 1692. 8o. tegen de *Betooverde Wereld* van Dr. Balthazar Bekker.

Kort Begrip van bondige Vraagen, tegenwerpingen en antwoorden over de dwaalingen der Roomsche kerk, 1696. 8o.

Verhandeling tegen die van de Wet der Natuure door Adr. van Eeghem, *Leeraar der Doopsgezinden te Middelburg*, Midd. 1701. 8o.

Eere van de Nationale Synode van Dordrecht in den jare 1618 *en* 1619, *voorgestaan en bevestigd tegen de Beschuldiging van* G. Brandt in zijne *Historie der Reformatie*, enz. 1ste Deel, Amst. bij Is. Stokman, 1705. 4o. 2de D 1707. 4o.

Leydekker werd tot het opstellen van dit werk plegtig door de Classis van Walcheren uitgenoodigd, en toen hij het in het licht had gegeven, door de Synode van Zuid- en Noord-Holland en van de 4 Classes van Zeeland plegtig bij brieven bedankt. Tegen het eerste deel nam Johannes Brandt, ter verdediging van de eer zijns vaders, de pen op. Op verzoek der Classis van Walcheren schreef hij vervolgens:

De Hervormde Kerk, in 't gemeen verdedigt tegen het Pausdom, in 't bijzonder tegen den hoon, den Hervormers en hunne Leere aangedaan, door den R. Priester Thomas du Jar-

din, in zijn boek, genaamd Geloofsgeschillen, enz. Midd. bij S. Boter, 1711. 4o. Hiertegen schreef du Jardin een groot werk in folio:

De Spore der katholyke waarheid, 't welk door Leydekker wederlegd werd in:

De Hervormde Kerk andermaal verdedigt tegen het Pausdom, in 't bijzonder tegen den hoon, den Hervormers en Hervormde Leere weer zeer onfatzoenlijk aangedaan, door den R. Priester Thomas du Jardin, in zijn boek genaamd: Spore der Waarheid, enz Midd. 1716. 4o.

Voorts schreef hij:

Triomf der Goddelijke Waarheid, Genade, Vrede; en Ruiter op syn wit paard, Midd. 1719. 4o.; eene leerrede ter gedachtenis der zittinge van het vermaarde Dordrechtsche Synode nu honderd jaren geleden.

De blijde Spinosist en de bedroefde Christen-Leeraar over de wijsgeerige verhandeling van de Nature Gods, welke de Heer J. Wittichius, etc., in 't ligt gebragt heeft, opgestelt door Jac. Leydekker. Hierbij komt het *eenparig oordeel van de philosophische faculteit der Academie van Jenen, toegestemt van de Theologischen aldaar, over die gemelde wijsgeerige verhandeling*, Rott. 1719. 4o.

Bibl. Brem. Cl. II. p. 888.

De tranen van Jezus Christus over de dood van Lazarus, ofte eene Leerreden over Joh. II: 35, *Jezus weende.*

Wegens het overlijden van den Heer Jacobus Plancius enz. Midd. bij M. Merkse, 4o.

De Heerlijkheid van Paulus bedieninge tot een voorbeeld der Leeraren, over Rom. XI: 13, *uitgesproken ter bevestiging van den Eerw. Heer Wilhelmus Koning*, enz. Ibid. 4o.

Het Testament van Jacobus Leydekker aan de gemeente van Jezus Christus te Middelburg, zijnde een Jubelreden van zijne vijftigjaarige Bedieninge over Ps. LXXI: 17, 18, *uitgesproken in de Nieuwe kerk*, 11 *April* 1728. Vooraf *de Wasdom der Regtvaardigen; zijne Vrugtbaaren ouderdom; roem dat de Heere Regt is; het Testament van Izaäk; Christus wederkomst; God alles in allen.* Achter aan *Triomf der Goddelijke Waarheid, Genade, Vrede en Ruiter op zijn Wit Paard. Waarbij een berigt van Pelagius, Pelagiaanen, halve Pelagiaanen en hunne Leerstukken met de tegenstellingen van de Oude Vaederen der Algemeene kerk: tot voorstand van de Bijzonder-niet Algemeene Genade. Nog eenig Rijmwerk*, Middelb. bij L. Bakker, 1728. 4o.

Zie Gentman Leydekkers *Voorber voor J. Leydekkers Adam Mozes en Christus*, 2e dr. de la Rue, *Gel. Zeel.* bl 48; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 160.

LEYDEKKER (Kornelis Gentman), zoon van Jacobu

Leydekker, predikant te Sas van Gend en later te Bergen-op Zoom, waar hij in 1760 emeritus werd, en den 1sten Maart 1761 stierf. Hij werd den 6den Maart 1761 in het koor der Groote Kerk begraven. Hij gaf in het licht den tweeden druk van zijns vaders *Aaron, Mozes en Christus, vermeerdert uit de aanteekeningen van den Schrijver*, etc. (Gron. bij L. Groenewout en Spoormaker, 1732. 2de 4o.)

Ook beoefende hij de dichtkunst, blijkens zijne gedichten op de bevestiging van Jacobus Mulet te Sas van Gend, en Carolus Tibout, predikant te Tholen, vóór zijne *Laatste huis verheerlijkt boven het eerste huis, voorgesteld in eene kerkrede uit Haggai II*: 10, Rott. 1752 en P. de la Rue's *Gel. Zeeland*.

Zie la Rue. *Gel. Zeel.* bl. 50; Glasius, o. h. w. van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 360; *Boekz.* 1756. *b.* bl. 240, 1760. *a.* bl. 516, 1761. *a.* bl. 379, 380.

LEYDEKKER (Melchior), oudste broeder van Jacobus, werd den 25sten Januarij doch volgens Burman den 11den Maart 1642 te Middelburg geboren. Nog jong, doch reeds zeer in de oude talen ervaren, bezocht hij de Utrechtsche hoogeschool, en oefende zich onder de Maats, (zijn oom, met de zuster zijner moeder gehuwd). Voetius en Hoornbeek, volgde den laatsten naar Leijden, en zette zijne studiën aldaar onder Coccejus voort, werd theol. dr., proponent en in 1662 predikant te Renisse en Noordwelle op het eiland Schouwen, waar hij 15 jaren bleef, toen hij in 1678 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid te Utrecht werd benoemd. Hij hield aldaar den 26sten April van dat jaar zijne intreerede, *de sectandâ veritate in amore*, Eph. IV: 15. In 1690 bedankte hij voor het hoogleeraarsambt in de godgeleerdheid, hem door de Staten van Stad en Lande, te Groningen aangeboden. Hij overleed in hoogen ouderdom den 6den Januarij 1721. Leydekker was een voortreffelijk godgeleerde van de voetiaansche rigting, een hevig tegenstander van Coccejus, maar op wien het voorbeeld van Coccejus, wiens lessen hij te Leijden gehoord had, ten opzigte eener minder schoolsche behandeling der godgeleerdheid, een heilzamen invloed had. Hij was naauwgezet, getrouw aan de aangenomen kerkleer en een vreesselijk vijand, voor wie, naar zijne schatting, daarvan eenigermate afweken. Wij vinden een aantal schriften van zijne hand, op de in die dagen gevoerd wordende twisten, op Bekker, Vlack, Leenhof en anderen betrekking hebbende. Hij was zeer ingenomen met de praktikale rigting, welke in Engeland veld won, en bevorderde zelf de christelijke zedeleer bij zijne leerlingen. Ook de kerkelijke geschiedenis vond in hem een gelukkig beoefenaar, minder de Latijnsche en Hollandsche poëzy. Als Latijnsch dichter werd hij te regt door Francius, Broeckhusius en anderen bespot.

Hij gaf in het licht:

Oratio inauguralis de sectandâ veritate in amore, Traj. 1678.

Fax Veritatis, sive Exercitatio ad nonnullas controversias, quae hodie in Belgio potissimum multa ex parte Theologico-Philosophicae, moventur. Praefixa est praefatio de statu Belgicae Ecclesiae et suffixa dissertatio de Providentia Dei, Leid. 1677. 4o. Hiertegen schreef Petrus Allinga:

Fax dissidii exstincta, seu Exercitationes pacificae ad nonnullas Quaestiones problematicas, qua hodie potissimum in Belgio moventur contra M. Leideckerium, Amst. 1682. 4o.

Hierop volgde:

Leidekkeri *Apologeticus*, waartegen Allinga schreef:

Vis veritati illata repulsa, sive Exercitationes pacificae ad nonnullas quaestiones problematicas, quae hodie inoventur de Testamentis et Oeconomia foederum Dei. Accedit responsum ad nuperum Leidekkeri Apologeticum, Amst. 1682. 4o.

Leydekker beantwoordde dit geschrift met:

Vis Veritatis, sive disquisitionum ad nonnullas controversias, quae hodie in Belgio potissimum moventur de Oeconomia Foederum Dei, Libri quinque, Traj. 1679. 4o., waar tegen Allinga wederom schreef in *Act. Lips. Erud. Maji et Octobr.* 1682.

Dissertatio de Ecclesiae Christianae per Judaismum et Gentilismum oppugnatione, 1681.

De Oeconomia trium personarum in negotio salutis humanae libri quatuor, quibus universa reformata fides certis principiis congruo nexu explicatur, demonstratur et defenditur, Traj. 1682. 12o.

Analysis Scripturae, et de ejus interpretatione in concionibus, cum methodo concionandi, Traj. 1683. 8o.

Medulla Theologiae concinnata ex Scriptis celeb. Virorum, Ibid, 1683. 8o.

Medulla Theologiae practicae, Ibid, 1683. 8o.

Synopsis Theologiae Christianae, ut et Epistola de fecillima lectione textus Hebraici, Ibid, 1686. 8o.

Mysterium pietatis defensum adversus hodierna consilia mysterii iniquitatis, Ibid, 1686. 8o.

Georgii Hornii historia ecclesiastica continuata ad annum 1686, *cui adjunxit, L. Capelli Historiae Judaicae compendium cum adnotationibus*, Leid. 1687. 8o. Franc. ad M. 1694, in het Ned. *Den tegenwoordigen Staat der Reformeerde kerk in Europa, waar in onder anderen de oorzaak der Troubelen in Hongariën werd aanwesen*, 's Hage, 1705. 8o.

Dissertatio Theologica de motis nuper in Frisia controversiis super auctoritate S. Scripturae ad virum amplissimum Ulricum Huberum, Goesac, 1687.

Veritas Evangelica triumphans de erroribus, quorumvis se-

culorum, opus Historico-Theologicum in duos tomos distributum, quo principia fidei Reformatae demonstrantur et origines eorum ostenduntur, Traj. 1688. 2 vol. 4o.

Epistola et Dissertatio Apologetica ad verbi divini in Belgio ministros, Ibid, 1688. 4o.

De mente Pauli in Epistola ad Romanos et Galatas, Ibid, 1690. 8o.

Historia Ecclesiae Africanae illustrata, qua ejus origo, status, variaque illius fata et interitus exponuntur et de illius principiis, fide, cultu, libertate et pugna curs Donatistis disseritur pro Ecclesiae reformatae veritate et libertate, Ibid, 1690. 4o.

Commentarius in Augustinum de Unitate Ecclesiae, Ibid, 1690. 4o.

Synopsis controversiarum de Foedere et Testamento Dei, quae hodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticas, quo ad iniquas Johannis Wayeni censuras modeste respondetur: nec non Exercitatio Theologica de Sacrae Scripturae auctoritate ad conscientiam adstruenda, Ibid, 1690. 4o.

Dissertatio Historica-Theologica de vulgato nuper Beckeri volumine et Scripturarum auctoritate et veritate pro Christiana Religione Apologetica, Ibid, 1692. 8o. In het Nederd. *De Godlykheid en Waarheid des H. Schrifts, te gelyk van den Christelyken Godsdienst, verdedigd tegen de Betooverde Wereld van D. B. Bakker*, Lat. 1692. 8o.

Ludovici de Dieu Aphorismi Theologici ut et Rhetorica sacra, quibus addidit Ideam demonstrationis Religionis Reformatae, Traj. 1693. 8o.

Commentarius in Catechesin Palatinam, et Appendix exercitationum maxime practicarum et Appendix continens sermonem Academicum de Exundatione Oceani etc. et quaedam carmina, Ibid, 1691. 4o.

Dissertatio de erroribus in Belgio serpentibus, et necessaria Orthodoxorum concordia, Ibid, 1694. 8o.

Historiae Jansenismi libri six, quibus de Cornelii Jansenii vita et morte, nec non de ipsius et sequacium dogmatibus disseritur, Ibid, 1695. 8o.

Tegen *Dissertationum trias de Dei Operum et Pacis foederibus, atque de Justificatione, in quibus veritas ex Sacra Scriptura, antiquitate et reformationis principiis demonstratur, atque animadversionibus M. Leydekkeri modeste respondetur* van Johannes Vlack, predikant te Zutphen, schreef hij in 1690 een *Epistola* en vervolgens *de Erroribus Joh. Vlack et Dissertatio apologetica*, Traj. 1698. 8o.

Ook gaf hij een Lat. vertaling met aanteekeningen van *Maimonidis liber de Regibus Hebraeorum eorumque juribus* 8o. Later voegde hij er bij: Lib. VII *de Republica Hebraeorum* C. IV. p. 232 seqq en Cap. XIII p. 485 et seqq.

De Republica Hebraeorum libri duodecim, quibus de sacerrima gentis origine et statu in Aegypto, de miraculis divinae providentiae in Reipublicae constitutione, de Theocratia, de illius sede ac civibus, de regimine politico, de religione publica ac privata, disseritur. Porro antiquitates Judaeorum verae ostenduntur, et falsae corriguntur, historia Veteris Testamenti exponitur, fabulosae origines Gentium, Aegyptiorum, Phoenicum, Arabum, Chaldaeorum, Graecorum et Romanorum referuntur. Subjicitur Archaeologia Sacra, qua historia creationis et diluvii Mosacia contra Burneti profanum telluris Theoriam asseritur, Amst. 1704. fol.

De vario Reipublicae Hebraeorum statu libri novem Theologici, Philosophici, Historici, sive tomus secundus de Republica Hebraeorum, Amst. 1710. fol. Het derde deel, door zijn leerling Carel Tuinman, predikant te Middelburg, uit de papieren van Leidekker bijeengebragt, is nimmer uitgegeven.

Disputatio de Consiliis Eccl-Romanae.

Disputatio de eruditis ad S. Scripturam commentariis.

Disputatio de Consolatione unica.

Disputatio de ductu Spiritus S. incomprehensibili.

Disputationes Theologicae sex de cansis salutis, 1709.

Oratio de usu linguae Hebraeae.

Oratio de utilitate humaniorum literarum in studio Theologico.

Disputatio Historico-Theologica de vario Jansenistarum fato.

Binae Epistolae ad Jobum Ludolfum — Ludolfi reponsum, vermeld door Struvius, *Act. Lat. Fascic.* VI. p. LVII et seqq., doch deze briefwisseling is niet door hem, maar zijn naamgenoot gevoerd. Ook is hij niet de schrijver van de *Epistolae de variatione Magnetis a suo quondam solito puncto*, aan hem toegeschreven, en te vinden in *Append. Sec. Dec. II Ephem. Med. Physic. natur. Curios. Germ. Norib.* 1684. 4o.

Sulamyth, dat is, Zeedige verdeediging van de oude regtzinnige Godgeleerdheid in en omtrent de hedendaagsche zweevende verschillen, 1673. 8o.

Raad des Vredes en bedeelinge der genade door de Godlyke Drieëenheid en de uitvoeringe der Zaligheid allen uitverkoorenen byzonderlyk onder het Oude Testament, Amsterd. 1675. 8o.

Euangelische Waarheid van den Gereformeerden Godsdienst betoont, Utr. 1685. 8o.

De Smarte des Messias, zynde eene verklaring van Jes. LIII, Utr. 1685. 8o.

De Heiligheit en Geestelykheid van den Gereformeerden Godsdienst, Over den Watervloedt Ao. 1682 en *Afscheids- en Intrée-redenen*, Utr. 1686. 8o.

De Zugtende Kerk haare regtvaardigheid en onnoozelheid verdeedigende, Utr. 1687. 8o.

Verdeediginge der Godgeleerdheid, Amst. 1687. 8o.

De Goddelykheid der Heylige Schriften, Utr. 1692.

Tractaatje tegen de Antinomiaanen, 's Hage, 1708. 8o.

De Verborgentheid des Geloofs eenmaal den heiligen overgeleevert, of het kort begrip der waare Godsgeleerdheid beleeden in de Gereformeerde Kerke, Rott. 1700. 4o.

De ingebeelde hemel op aarde van D. F. L. verdweenen voor den waaragtige hemel op aarde, Utr. 1704.

F. Leenhofs boek strydende tegen het Christendom en in het byzonder tegen de Gereformeerde Godsdienst ontdekt, 8o.

F. Leenhof nader ontdekt, Amst. 1705. 8o.

Zeedige Zamenspraak door Joh. Philalethes, 1707. 8o.

De Heerlykheit des Evangeliums en de Gerechtigheit van Jezus Christus, Amst. 1708. 8o.

Het vriendelyke Geselschap, handelende van de tweede oorzaken en haare Werkzaamheid onder God, als de eerste oorzaak, Rott. 1708. 8o.

Filius Dei Sponsor, of de lof en eer van Jezus Christus onzen borge, in zyne volstrekte bergbelofte voor allen uitverkoorenen, byzonder de geloovigen des Ouden Testaments, Ibid. 8o.

Hiertegen schreef Gerrit Perizonius, broeder van den hoogleeraar Jacobus, predikant te Briele: *De Volstrekte Borghtogt voor de Zoon Gods,* Amst. 1710. 8o.

De vryheid van Europa verdeedigt door de Protestanten, Rott. 1711. 8o.

Broederlyk Gezelschap handelende van de Verbonden in het Oude en Nieuwe Testament, 1715. 8o.

Vreedzame Zamenspraak over de Verbonden door Joh. en Timotheus, 1716. 8o.

Korte Aanmerking over de leere der Verbonden, 8o.

Een *Lyklofreden, 25 en 26 April gedaan op het overlyden van Willem III, koning van Groot-Brittanje.*

Voorrede voor het tweede stuk der *Theologische Werken* van D. Johannes Visscherus. Ook gaf hij het dichtwerk van Henrica van Hoolwerf, *Kracht en Zwakheid,* met een uitvoerig levensberigt en een vers, bij gelegenheid dat hare eerste gedichten gedrukt werden, in het licht. Ook vindt men gedichten van hem voor D. Knibbe's *Geleerde en regtsinnige uytlegg. van de Heydelb. Catech.* Een zijner Latijnsche carmina vindt men onder de *Amicorum Carmina* van J. G. Graevius.

Zie Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Saxe, *Biogr. Univ*; Kobus en de Rivecourt, *Woordenb. der Zamenl.* Rabus, *Boekz. v. Eur.* Febr. 1683, Febr. 1689, Nov. 1691, Jan. 1696, Mirt. 1705, Jun. 1710, Jan. 1714 et in *Supplem.* T. V. Sect. 6, *Nova Litt. Lips. an* 1721, p. 651; Burmanni, *Traj. Erud.* p. 176 seqq. *Act. Erud. Lips* Maj. et Oct. 1682; Klefekeri, *Bibl. Erud. Praec.* p. 199; *Hist. Bibl. Fabr.* T. IV. p. 527, 528; Fabricii, *Bibl. Graec.* T. XII. p. 180; Dez. *Bibl. Ant.* c. XIV. p. 111; Dez. *de Script. qui*

verit. relig. Christ. asser. c. 31, p 619; *Bibl. Brem.* Cl III. p. 158—161, T. V. p. 738, 739; Weismanni, *Hist. Eccl.* T. II. p. 669, 670; Ludov. *Auct. ad Illigii Sched. de Auct. qui de Script. Eccl. eger.* § 39 p. 162; Struvius, *Act Liter. Fas.* VI. p. 52 seqq. Merklin, *Lind. Renov.* p. 807; Clarisse, *Encycl* (Ind.) L. G. Graevii, *Praef. et Epp. ed. J. N. Fabricio*, p. 601; Bayle, *Dict. Hist.* T. I. p. 510, T. II. p. 830; *Bibl Rais* T. XIV. p. 23, T. XIX. p 54; Benthem, *Holl. Kirch. und Schulst.* p. 669; *Boekz. der Gel. Wer.* Jan. 1721; La Rue, *Gel. Zeel.* bl. 53; Koecher, *Gesch. van de Heidelb. Cat.* p. 318; van Alpen, *Gesch. van de Heidelb. Cat.* bl. 70; Schotel, *Gesch. van de Heidelb. Cat.* bl. 74; Soermans, *Akad. Reg.* Brans, *Naaml. van Pred.* Ypey, *Gesch. van de Christ. Kerk in de 18e Eeuw*, D. VIII. bl. 33—35, 122—125; *Gesch. der Lijst van Godgel.* D. II. bl. 122, 123, 283. Ypey en Dermout, *Gesch. der N. H. Kerk*, D. II. bl. 530, D. III. bl. 355; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. Kist en Royaards, *Ned. Archief voor Kerk. Gesch.* D. I. bl. 295, D. II. bl. 348, D. VIII. bl. 67, 118; Mourik en Noordbeek, *Naamr. der Godgel. Schrijv.*; de Crane, *Familie Hemsterhuis*, bl. 41; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. V. bl. 158; van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetens.* D. III. bl. 129, 130; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 361; *Cat. der Rem. Bibl. te Amst.* bl. 94, 96, *Cat.* van der Groe, bl. 51, 60, 81, 149, 168; *Cat.* Heringa, pas. *Cat.* Clarisse, pas. *Cat.* van Voorst, T. I. p. 52, 135; *Cat. Bibl. Amst.* p. 111; *Cat.* Koning, D. I. bl. 45. Arrenberg, *Naamr.*; Muller, *Cat. van Portr.*

LEYDEKKER (Melchior), een Zeeuw van geboorte, doctor in de godgeleerdheid en geneeskunde, predikant te Batavia, schreef:

Epistolae de variatione Magnetis a suo quondam solito puncto in *Appendix ad annum secundum Dec. II Eph. Medic. Physic. Natur. Curios. Germ. Norinb.* 1684. 4o.

Lexic. Malaico-Belgic. in quo vocum Malaic. et Significatio ex praest. Codicib. Ms.

Van zijne briefwisseling met Ludolf is de inhoud te vinden bij J. D. Wincklerus *Rel. Hist. de Chiadja Morado*, etc. p. 346—352. Hij was gehuwd met Antonia van Riebeek.

Zie Merklin, *Linden. Renov.* p. 807; Burman, *Traj. Erud.* p. 182; Roland, *de Relig. Mat.* No. 1 der Ms. H. Rel. *Dissert. Miscell.* P. III. p. 58; *Konst- en Lett.* 1830. D. II. bl. 159.

LEYDEN (Aertgen van). Zie CLAASZOON (Aart).

LEYDEN (Jan van). Zie LEIDEN (Jan van).

LEYDEN (Lucas van). Zie LEIDEN (Lucas van).

LEYDEN (Philips van). Zie LEIDEN (Philips van).

LEYDEN (Adriaan van). Zie LEIDEN (Adriaan van).

LEYDEN (Arent van). Zie LEIDEN (Arent van).

LEYDEN (Dirk van). Zie LEIDEN (Dirk van).

LEYDEN (Pieter van). Zie LEIDEN (Pieter van).

LEYDEN (Lodewijk van). Zie LEIDEN (Lodewijk van).

LEYDEN (Florens van). Zie LEIDEN (Florus van).

LEYDEN (Jan Gerbrantz. van). Zie LEIDIS (Joh. à).

LEYDEN (Hugo van der). Zie HUGO (Jacobsz.)

LEYDEN (Adriaan Pompejus van), heer van Hardinxvelt, een der deelgenooten van den gewelddadigen aanslag op de prinses van Oranje, bij de Goverwelsche Sluis in 1787.

Zie *Ber. Ned.* D. XII. bl. 225.

LEYDEN (Frederik van), heer van Westbarendrecht en Warmond, werd in 1768 te Leijden geboren, studeerde aldaar, onder Ruhnkenius, Luzac, van de Wynpersse, Pestel, van der Keessel en Voorda, in de fraaije letteren, wijsbegeerte, geschiedenis en regtsgeleerdheid. Na het verdedigen van *Propositiones Philosophicae* (25 Dec. 1787), en van een *Specimen, quasdam exhibens Juris Criminalis et Publici Quaestiones ad L Quisquis* 5. *C ad Legem Juliam Maiestatis* (25 van Grasmaand 1789), verliet hij de hoogeschool, en maakte vervolgens eene driejarige reis door Duitschland, Frankrijk, Italië, Zwitserland en Engeland. In alle die landen ontsnapte niets aan zijne opmerkzaamheid. Alle voorname bibliotheken, alle kabinetten van natuurlijke historie, oudheden en schilderijen, van welke laatsten op het huis te Warmond eene kostbare verzameling te vinden was, bezocht hij met de hem eigene naauwkeurigheid. Nergens vond hij beroemde geleerden welke hij onbezocht liet. Een aantal brieven aan prof. te Water geschreven en hem uit gemelde landen toegezonden, bevestigde zulks en gaven blijken van zijne dienstvaardigheid, om voor dien hoogleeraar onderzoek te doen naar eenige oude handschriften, en hier nog onbekende nieuwe boeken, die tot zijn oogmerk nuttig konden zijn, en te Göttingen, Parijs, Rome en Londen voorhanden waren. Een vriend en beoefenaar der edele wetenschappen, kon niet onverschillig zijn omtrent het ware belang der Nederlandsche hoogescholen, in 't bijzonder van die te Leijden. Die behartigde hij vooral, sedert hij, in 1807, benoemd was tot lid der commissie voor het publiek onderwijs. Nog meer bekend zijn de menigvuldige pogingen ter bevordering van het heil der Leidsche akademie, waarvan hij, in 1796, een der nieuwe curatoren werd, van welken post hij twee jaren later werd ontslagen. Na de verandering der orde van zaken in ons vaderland, en bij zijnen aanstelling tot gouverneur van Zuid-Holland, werd hij andermaal tot curator aangesteld, en bleef dit ambt bekleeden tot zijn dood.

Koning Willem I, in wiens achting en vertrouwen hij deelde, benoemde hem niet slechts tot gouverneur van Zuid-Holland, maar ook tot kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw. Later was hij ook lid der Staten-Generaal.

Op zijne staatkundige loopbaan bleef hij de letteren en wetenschappen beoefenen. Behalve de beide dissertatiën heeft men nog van hem *Eenige Aanmerkingen over het publiek Onderwijs* 1798; *Opgave der Wetten en Verordeningen in onderscheidene Tijdvakken in Engeland omtrent het armenwezen*, getrokken uit Ruggles, en voorzien met aanmerkingen over ons eigen armenwezen 1804, en *Bedenkingen over de Verhooging van den Rijnlandschen Slaperdijk* 1806.

In de waarneming van zijne ambten, en alle hooge vergaderingen van 't vaderland, in de vervulling van zijn post als gouverneur van Zuid-Holland, zag men in hem den man van groot verstand, wijs beleid en standvastige eerlijkheid. Op hooge geboorte, op groot aanzien, op een rijk bezit van aardsche zegeningen, wilde hij zich nooit verheffen, maar bleef altijd nederig, gemeenzaam, voor elk toegankelijk en bij uitstek liefdadig.

Hij was sedert 1804 directeur der *Holl. Maatsch. van Wet. te Haarlem,* en sedert 1814 lid der *Maatsch. van Ned. Lett.* Hij stierf den 25sten Nov. 1821. Ds. Kooy, predikant te Warmond, hield eene lijkrede op hem, die het licht ziet.

Zie te Water, *Hand. van de Jaarl. Verg. der Maats. van Ned. Lett. te Leijden, gehouden den 22e van Zomerm.* 1822. M. Siegenbeek, *Gesch. der Leijds. Hoog.* D. II. bl. 31, 32; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 467, 469; Kobus en de Rivecourt, *Bekn. Biogr. Handwoord.* o. h. w.

LEYDEN (Hugo van der). Zie HUGO (Jacobsz.)

LEYDEN (Jan van), een zeeschilder in het midden der zeventiende eeuw. Van hem bestaat o. a. een zeer goed geschilderd *Zeegezigt met een havenhoofd*, 1661.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 970.

LEYDEN (Mr. Diderik, baron van), heer van de stede Vlaardingen, Vlaardinger-ambacht en Barbans-polder, als voorstander van de schilder- en teekenkunst bekend. Zijn kunstkabinet was beroemd en werd in 1811 verkocht.

Zie *Konst- en Lett.* 1811. D. I. bl. 296, 297.

LEYEN (Anthonio van), een bekend liefhebber en kunstverzamelaar, bloeide in het midden der zeventiende eeuw te Antwerpen. Cornelis de Bie droeg hem in 1662 zijn werk: *Gulden-Cabinet van de edel vry Schilderkonst* op. Hierbij vindt men zijn door Richard Collin, naar E. Quellinus in 1661 gegraveerd portret.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. l. 975.

LEYEN (Jan Korneliszoon) van Enkhuizen, was een der eerste rederen naar West-Indië. In 1597 rigtte Gerard Bikker van Amsterdam, en hij, elk eene afzonderlijke maatschappij op, en zochten de vaart naar de West-Indië te openen. Van den uitslag dezer ondernemingen is niets bekend.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 152.

LEYENAAR, een dichter, die in de eerste helft der achttiende eeuw leefde, en wiens rijmelarij voorkomt in *Parnassus Kunstkabinet* of *Verzameling van Weergadeloose Dichtstoffen*, Amst. 1735.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Ned. Dicht.*

LEYENDECKER (Joannes), werd in 1668 te Purmerend, waar zijn vader predikant was, geboren, werd in 1691 predikant aan het hof van den Nederlandschen gezant bij den koning van Zweden. Sedert den 31sten Maart 1701 te 's Hertogenbosch. In 1718 werd hij door den Stedelijken Raad, honoriscausa, hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal en wijsbegeerte, en hield den 27sten Oct. 1713 eene *Oratio de linguae ebraeae usu*, die op stads kosten in 1714 in 4o. gedrukt werd. Vier jaren later hield hij eene *Oratio de utilitate humaniorum litterarum* (Sylvaeduc. 1718. 4o.), die zoo zeer beviel, dat hij met eene jaarlijksche toelage van *f* 75 uit de stadskas begunstigd werd, met belofte, om na het overlijden van professor Massing, zijne bezoldiging van *f* 500 te zullen genieten. Hij overleed den 5den Aug. 1722, in den ouderdom van 55 jaren. Zijne aanzienlijke boekerij werd te Leijden den 4den November 1722 en volgende dagen, door Samuel Luchtmans verkocht.

Zie Hermans, *Not. Lit. Brab. Sept.* p 29; Dez. *Gesch. der Ill. en andere Scholen te 's Hert.* bl. 17; Velingius, *Redev. der Ill. School van 's Bosch.*

LEYGEBE (P. C.) Van dezen bekwamen teekenaar heeft men: *Afbeeldingen van het beleg en de overgave der stad Namen in* 1695, *zijnde eene verzameling van* 23 *stuks kapitale Teekeningen van de stad, het kasteel, beleg, aanval, verdediging, overgave, plans enz., fraai met kleuren geteekend.*

Zie *Cat.* Goll van Frankensteijn, Amst. 1833. bl. 131; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 975.

LEYNIUS, een Belgisch tapijtwerker *à la Gobelin*, zou den *Afstand van Karel V* en *De Inhuldiging van Karel VI* vervaardigd hebben. Sommigen schrijven echter deze tapijten aan van der Borght toe. Leynius behaalde echter den meesten roem door zijne schoone kleuren.

Zie *Splend. de l'Art en Belg.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 976.

LEYNSE. Zie GELEYNSE (CORNELIS).

LEYNSEN (JASPER). Zie LEUNSZOON (J.)

LEYSEBET (PIETER VAN). Zie LISEBETTEN (PIETER VAN).

LEYSENICH (HUGO, burggraaf van), of Leysenick, heer van Penning, een Saksisch edelman, die door hertog Albrecht, kort voor zijn overlijden, tot stadhouder in Friesland werd aangesteld. Zijn naam staat met een zwarte kool in de geschiedenis van dat gewest, wegens zijne wreedheid en trouweloosheid, geschreven. Hij begon zijn bewind met onderwerping der Zevenwolders, het onthoofden van Douwe Galama en het met gruwelijke wreedheid doen ter dood brengen van Evert Drager en andere gevangenen; verhinderde de onderhandeling, die er bestond tusschen Filips van Oostenrijk en hertog Hendrik van Saksen, omtrent de overdragt van Friesland; legde nieuwe lasten op, vernielde het huis van Gerbrand Mockema en vestigde zijn gezag door voortdurend geweld; schreef tot de belegering van Groningen den vijfden man uit; poogde, doch zonder gelukkigen uitslag, het leenregt in Friesland in te voeren. Zijne handelingen noodzaakten den vorst, om hem door een raad, uit 3 Saxische en 3 Friesche heeren, te doen vervangen. Hij stierf voor 1538. Na zijn dood verviel het burggraafschap Leysenich, als een verstorven leen, weder aan hertog George van Saksen.

Zie Luiscius o. h. w. Kobus en de Rivecourt o. h. w. Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 32.

LEYSSENS (NICOLAAS), werd in 1661 te Antwerpen geboren, en oefende zich in de schilderkunst onder Pieter Eyckens. In jeugdigen leeftijd bezocht hij Italië, en vormde zich vooral te Rome naar de schoone voortbrengsels der groote meesters. De armoede en zwakheid van zijn vader, drongen hem de schoonste vooruitzigten te laten varen en naar zijne geboortestad terug te keeren. Hier vond hij overvloed van werk, en beschilderde er gezamenlijk met Bossaert en Verbruggen (die de bloemen en andere bijkomende zaken schilderden) vele zalen en zolderingen in voorname huizen en gebouwen. Goed en met smaak zijn zijne historieële ordonnantiën, vooral de vrouwen en kinderen, geteekend.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 175.

LEYSTER (JUDITH) »*de rechte Leyster in de konst*" genaamd, huisvrouw van den schilder Meulenaar, leefde in de eerste helft der zeventiende eeuw te Haarlem, en beoefende

aldaar of te Amsterdam de schilderkunst. Schrevelius schreef haar vermaardheid toe.

Zie Theod. Schrevelius, *Beschr. van Haarl.* bl. 384; S. Ampzing, *Beschr. van Haarl.* bl. 370; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 979.

LEZAEN (WOLPHERD VAN), werd in 1584 als grietman en ontvanger van Tietjerksteradeel aangesteld. In 1603 ontving de procureur-generaal last actie tegen hem in te stellen, en werd hij daarop in zijn ambt geschorst, omdat hij in correspondentie met den vijand stond, doch naderhand schijnt hij zich gezuiverd te hebben of bijgedraaid te zijn, althans hij behield zijn ambt, als blijkt uit eene aanschrijving, welke hij den 9den Augustus 1608 in zijne kwaliteit ontving, om den weg van Tietjerk naar de Kuikhornster tille te laten herstellen. Hij huwde te Bergum met Genoveva, dochter van Johan van Rataller, raad en rentmeester, en Ida Loo. Hij overleed den 29sten Mei 1610. Zijne weduwe den 5den Maart 1625.

Zie Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl. 130.

LEZIER (PAULUS), een Dortsch schilder, leefde in de zeventiende eeuw. In den Kloveniers-Doel aldaar was van hem een onvoltooid stuk, voorstellende de schutterij van den derden kavel, »kunstig afgemaald."

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 665; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.* D. II. bl. 175.

L'HERMITE (DANIEL) werd te Antwerpen uit Protestantsche ouders geboren, beoefende reeds in zijne jeugd de fraaije letteren en vergezelde, op aanbeveling van Josephus Scaliger en Isaacus Casaubonus, de Vic, die als gezant van het Fransche hof naar Zwitserland vertrok. Op raad van de Vic, omhelsde hij de R. C. godsdienst, en hij trad als secretaris in dienst van Cosmus de Medicis, groot-hertog van Toscanen, die hem als gezant naar verschillende hoven zond, o. a. naar keizer Rudolf II, van wien hij vele bewijzen van gunst en genegenheid ontving. Hij overleed in 1613 te Venetië in den ouderdom van 29 jaren. De beroemde Magliabechius zond aan den Utrechtschen hoogleeraar J. G. Graevius *Danielis Eremitae aulicae vitae ac civilis Lib. IV et ejusdem Opiscula varia*, die in 1701 in 8o. te Utrecht door dien geleerde zijn in het licht gegeven.

Afzonderlijk verschenen:

Panegyricus Cosmo Medicaeo, Ferdinandi filio, Magno Etruviae Principi cum Mariae Magdalenae Austriacae nuptiarum sacris inaugurraretur, Florent. 1604. 4o.

Epitaphiuum sive Epistola ad Equitem Camillum Guidum

scripta de Legatione ad Rudolphum Caesarem et aliquot Germaniae Principes, Lugd. Bat. 1637. 16o.

De Helvetiorum, Rhaetorum, Sedunensium situ, Republica et moribus Epistola ad Ferdinandum Gonzaga, Mantuae ducis filium, Lugd. ap Elzevir, 1627. 24o.

Ad Janum Gruterum cum antiquas Inscriptiones ederc Carmen.

Epistola nobiliss. et literatiss. Viri Patavii ad Gasparum Scioppium Romam scripta, 1610. 4o.

Auvertimenti civili de Arcanio Piccolomini, estratti da i primi VI libri degli Annali de Cornelio Tacito, dati in luce da Dan. l'Hermita, Florent. 1609. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 169; Sweertii, *Ath. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 225; Burman, *Traj Erud.* p. 120; *Ephem. Trivolt. ad Mensem Sept.* 1701. p. 3; Niceron, *Mém.* T. XXIX. p. 31.

L'HERMITTE (Franciscus), te Antwerpen geboren, trad in 1615 in de orde der Jesuïten, werd achtereenvolgende rector van het collegie te Roermonde, Gend en Leuven, overste der missiën in Holland, en van het Professie-huis te Antwerpen. Hij schreef, doch zonder zijn naam:

Tergiversatio haeretica et sternutatorium oblatum Samueli Doreslaer Praedicanti Delphensi, de communione sub utraque specie ab Ecclesia Romana Laicis prohibita, Antv. 1638. 8o.

Arbor majalis, in qua tractat tria I Encoenia, infernalia, in quibus explodit remissionem peccatorum Calvinistarum per solam fidem. II. Encoenia coelestia per Indulgentias Ecclesiae Catholicae. III. Theriacam propinat cuidam haeretico, qui dicta haeretica qui dicta Encoenia impugnat.

Vitae complures coadjutorum temporalium Societatis virtute illustrium, Antv. 1648. 2 vol. 8o.

Vita Caesaris Cajetani e Societate Jesu, uit het Ital. in het Lat. en Vl. overgebragt, Amst. 1670.

Synopsis brevis vitae et Virtutum P. Antonii Julii Brignole *Societ. Jesu, ex Ital.* J. M. Visconté *Lat. vert.*, Antv. 1671. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 296; *Cat. v.* Hulthom No. 16211.

L'HERMITE (Jehan), een Belg, misschien uit Antwerpen, reisde in 1587 naar Spanje en bleef er althans tot 1602. Hij beschreef deze zijne reis uitvoerig, als ook, als edelman van de bedkamer van Philips II, alles wat er van 1590 tot 1598 aan het hof van dien vorst voorviel, gelijk ook in vele bijzonderheden eene reis door geheel Spanje van acht maanden, waarbij hij de vorst vergezelde, alsmede het sterfbed van dien vorst. Dit handschrift noemde hij *le passetemps de Jehan l'Hermite;* het bedraagt 376 bladen, is nooit uitge-

geven, en in October 1826 te Leijden, uit de Bibl. van Mr. P. van Musschenbroek naar Engeland verkocht. Het bevatte vele teekeningen en 200 gekleurde wapens.

Hij schreef:

Histoire des Saints de la province de Lilles, Douay, Orchies, avec la naissance, progrès, lustre de la Religion Catholique en ces chastelneries, Douay, 1638. 4o. met fig.

Zie *Cat.* van Hulthem, No. 16184.

L'HERMITE (Jacques), admiraal van Holland. In 1623 zonden de Staten, om den koning van Spanje des te meer afbreuk te doen, elf klocke, wel bemande en van alles voorziene schepen, onder hem, naar de Zuidzee. Daar gekomen, ontmoette hij eene vloot Spaansche schepen in de haven van Lima, die hij aantastte en na een bloedigen strijd overwon, omtrent den tijd toen Spinola Breda ging blokkeren. Na deze overwinning had hij de stad waarschijnlijk kunnen veroveren, doch hij meende meer voordeel aan den Staat te doen met de zilvervloot te veroveren, die in de volgende maand December naar Spanje stond te zeilen. Hij stak dan weder in zee, om op de vloot te passen. Maar deze aanslag, door de leugens van een Spaanschen stuurman, dien hij gevangen genomen en naar het vertrek der vloot gevraagd had, verijdeld zijnde, keerde hij naar Lima terug. Hij ankerde regt over Callao, geen twee mijlen van Lima, en door twee torens en een vast kasteel versterkt. Na achttien booten uitgezonden te hebben, volgde hij zelf 's nachts met veertig anderen, in weerwil van het vreeselijk schieten van den vijand van zijne batterijen, galliocnen en kraken. Hij verbrandde aldaar tusschen de dertig en veertig van 's vijands schepen, waaronder negentien groote kraken en een galjoen. Vervolgens door een neger onderrigt, dat er nog een schip lag, geladen met 2 miljoen, dat de zilvervloot niet had kunnen volgen, wendde hij, om het te achterhalen. Deze prooi hem ontzeild zijnde, kwam hij 's anderen daags weder in de haven, waar hij negen honderd man aan land zette, om zich meester van de stad te maken, doch na den stadsvoogd, die het landvolk in de wapens had gebragt, om de stad te beschermen, driemaal op de vlugt te hebben gedreven, was hij genoodzaakt van zijn voornemen af te zien, wijl de onderkoning van Lima den stadsvoogd een magtigen onderstand toezond. Hij week naar een eiland, omtrent twee mijlen van daar gelegen, tegenover de haven van het kasteel. Op dit eiland de Lima overleed hij, die reeds bij zijn uitreis ziekelijk was, en werd met groote statie begraven. De onderzeevoogd Jan Huigensz Schapenham, nam het bevel der vloot op zich, en de schout bij nacht Jan Willemsz Verschoor werd onder-zeevoogd.

Zijn zoon Jacques l'Hermite, *de Jonge*, huwde den

2den Maart 1613, Theodora van Wely, dochter van Wely en Theodora van Bylaer.

Zie *Verh. van het Succes van de Vlote onder J. L'Hermite in Peru*, enz 1623; *Journ. van de Voyag. om den aardkl. onder Jacq. L'Heremite in* 1623—1626, Amst. Wachter, 1643; Aitzoma, *Zaken van Staat en Oorl.* D. I. bl. 488; Neufville, *Historie van Holl.* D. I. bl. 338; *Lev. van Fred. Hendr.* D. I. bl. 94, 95; Baudartius, *Gedenkw. Kerk. en Wer. Gesch* B. XIV. bl. 134; *Lev. en Dad. der Doorl. Zeeh* D. I. bl. 284; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 483; G. Moll, *Vroegere Zeet. der Ned.* bl. 157—164; J. C. de Jonge, *Ned. Zeew.* D. I. bl. 308, noot; van Kampen, *Karakt. der Vad. Gesch.* D. II. bl. 140; Kok, *Vad Woord.* D. XX. bl. 568, 569; *Kron. van het Hist. Gen.* D. IX. bl. 169; Hoeufft, *Cat.* bl. 41, 47 *Nav.* D. VIII. bl. 318.

L'HERMITE (Martinus) te Armentières geboren, begaf zich in 1615 te Rome in de orde der Jezuïten, onderwees gedurende eene reeks van jaren, te Douai de wijsbegeerte en wiskunde, en overleed aldaar 6 Oct. 1652. Hij schreef in het Fransch de geschiedenis der Fransch-Vlaemsche heiligen (Douai, 1638. 4o.) en der hertogen en hertoginnen van Douai (Douai, 1638. 4o.)

Men schrijft hem toe:

Catechisme ou Abrégé de Doctrine touchant la Grace Divine, selon la Bulle de Pie V, Grégoire XIII, Urbain VIII. Antidote contre les erreurs du tems, par un Docteur de la S. Théol. de Douai, Douai, 1650. Dit was een tegenschrift van een ander boekje, kort te voren in het licht gegeven, met den titel: *Catechisme de la Grace*, volgens sommigen, door een doctor der Sorbonne en pastoor te Parijs, door Samuel Maresius, hoogleeraar te Groningen, in het Latijn vertaald, met een voorberigt en aanteekeningen vermeerderd. Beide zijn door Innocentius X, den 6den Oct. 1653, verboden.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 856.

LIAUCKAMA (Eelcko en Sicke van) trokken met andere Friesche edelen in 1096 naar het H. Land ter herwinning van Jeruzalem en des Heeren graf op de Saracenen. Sicke stierf onder den kruisbanier strijdende voor Nicea den heldendood. Zijn neef Eelcko werd weldra om zijne uitstekende dapperheid bevorderd tot overste van 3000 krijgsknechten, en na de overwinning van Nicea, tot gouverneur dier stad aangesteld. Hij woonde vervolgens, op zijn verzoek en wijl het hem verdroot in Nicea werkeloos te blijven, het beleg van Jeruzalem bij. Bij de inneming dier stad werd hij zwaar gewond, genas echter en keerde naar zijn vaderland terug. Dit berouwde hem, want hij meende, dat hij ten dienste van het christendom in Palestina had moeten blijven. In 1109 keerde hij met zijne vrienden Feycke Botnia, zijns broeders zoon Epe, Godfried Roorda en Watze Herema naar

het H. Land terug, werd onderweg krank, overleed te Joppe, doch werd te Jeruzalem begraven. Toen het berigt in Friesland kwam van zijn overlijden, zouden de Friezen al klagende elkander hebben toegeroepen: »Hij ligt in Jaffe." Dit gezegde zou sedert in gebruik zijn gebleven, met betrekking tot iemand, die aan eene ziekte, zonder hoop van herstel ligt.

Zie *Fris Zeits.* 1842, 1e Jahrg. S. 55; Hamconii *Fris.*; i. a. p. Ocko Scharlensis, *Chron. van Friesl.* bl. 88, 89.

LIAUCKAMA (EELCKE) van Sexbierum, de vrome abt van Lidlum, 1328—1332, eene abdij onder Tjummarum liggende, ook Oudensale genoemd, in 1182 gesticht voor de orde der Reguliere kanunniken, die later de orde der Premonstratenser aannam, en dus het zwarte met het witte kleed verwisselde. De droevige geschiedenis van dezen abt is in kronyken, historiën, jaarboekjes veel malen in proza en poëzy beschreven, en komt hierop neder. Hij begaf zich naar het onder Lidlum behoorende convent of Uithof van Boxum ten Poorte genaamd, om den prior en de monniken, wegens hun slecht gedrag en ergerlijk leven, dat zij in zwelgen en losbandigheid doorbragten, te bestraffen. Hij vond ze wederom in zulk eene slemppartij vereenigd. Dit had ten gevolge, dat zij hem des nachts wreedelijk vermoorden. Later is hij heilig verklaard, en onder den naam van den heiligen Eelco bekend. Zekere voorspelling van dezen abt, aangaande het Friesch geslacht Sjaerdema, is nog bewaard gebleven, en later werkelijk vervuld. Deze profetie in oude rijmen en in de tafereelen van het geslacht Sjaerdema, is door A. van Halmael Jr. in hedendaagsche poëzy overgebragt. Een geschilderd portret van abt Eelcke, uit het slot Liauckama, is, schoon zeer beschadigd, in het bezit van het Friesch Genootschap. Een gelijk afbeeldsel is in de kapel van Wiarda-state te Goutum.

Zie Matthaeus, *Anal. Vet. Aevi*, T. III. p. 552—554, T. V. p 262.

LIAUCKAMA (SCHELTO). Als stamvader van het geslacht Liauckama van Sexbierum noemen de genealogisten Schelte op het jaar 1420. In datzelfde jaar wordt ook vermeld Sicke, een dapper voorvechter der Schieringers. Het is onzeker of die Sicke dezelfde is met Schelte, dan of het zijn broeder was. Maar een van beide moet in dat jaar Ludingakerk tegen de conversen van Oldeklooster verdedigd hebben.

Zie Ocko Scharlensis, *Chron. van Friesl.* bl. 170; *Archief van Visser en Amersf.* aant. 197 volgg.

LIAUCKAMA (SCHELTE VAN), zoon van Schelto van Liauckama en Tiets Nienhuys. In 1494 werd hij tot een van de vier en twintig mederegters van den nieuw verkozen potes-

taat Juw Hettes van Dekama benoemd, en behaalde in het zelfde jaar in het leger der Schieringers, bij Bolsward, mede de overwinning. In de plaats van Bocko van Harinxma, werd hij tot hoveling te Sneek aangesteld, en verkreeg ook de waardigheid van grietman van Wijmbritseradeel. In 1498 werd zijne sterke stins te Sexbierum, ofschoon met eene bezetting van 30 man voorzien, door de vreemde krijgsknechten met geweld ingenomen; gelukkig bevond hij zich op dat tijdstip met zijne vrouw te Franeker. In 1499 ontving hij met andere gecommitteerden den hertog Albrecht van Saksen en zijnen zoon Hendrik als erfgouverneur en potestaat van Friesland. Terstond daarna werd hij tot lid van den raad verkozen, vooral tot belooning, omdat hij de Sneekers had belet aan het leger te Franeker, dat den hertog aldaar belegerde, onderstand toe te schikken. Ook hij behoorde bij den togt naar Bergum. In 1503 maakte hij zijn testament, en bedacht in hetzelve gunstiglijk de geestelijkheid in en bij Sneek, even als die in den omtrek van zijne voorouderlijke state Liauckama te Sexbierum; ook begeerde hij te Sneek begraven te worden.

Hij huwde Luts, dochter van Juw van Harinxma, weduwe van Sicco Sjaerdema, bij welke hij twee kinderen had. Hij stierf omstreeks 1503. Zijne vrouw overleefde hem.

Zie Upco van Burmania, *Stamb. van Adel. Wapenb. Oud Harinxma Gen.* 5; *Archief van Visser en Amersfoordt*, 3e St. bl. 200; Winsemius, *Chron. van Friesl* bl. 320, 326, 348, 365; Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 279.

LIAUCKAMA (Schelto van), zoon van Sicco van Liauckama, stalmeester van den keizer en olderman te Sneek, en Imck Minnema. Hij was een van 's lands gecommitteerden bij gelegenheid van het afleggen van den eed van huldiging aan Philips II. In 1574 behoorde hij tot de acht edellieden, door Robles aangesteld, om de nieuwe schatting, tot onderhoud van de Spaansche bezetting zullende strekken, te regelen. Bij de verandering van zaken was hij, als Spaanschgezinde, genoodzaakt zijn vaderland te verlaten en zich naar Oldenzaal te begeven, waar hij, volgens den een in 1573 en volgens den anderen den 20sten September 1582 stierf. Hij werd aldaar in de kerk bij het St. Anna-altaar begraven. Hij trouwde driemaal, eerst met Anna, dochter van Gerold van Herema en Luts Sjaerda, vervolgens met Sjouck, dochter van dr. Kempo van Martena van Kornjum en N. Lieuwens uit Groningen, en ten derde male met Jel, dochter van Jarich van Dekama en Catharina van Camstra, bij welke hij negen of tien kinderen had. Zijne eerste vrouw stierf in Mei 1538; zijne laatste in 1583.

Zijn zoon Georgius van Liauckama, omstreeks 1557

geboren, werd ook Jarich genoemd. Hij woonde in 1621 op Liauckama-State en stierf den 24sten Augustus 1642, oud 84 jaren. Hij huwde Sjouck Tietes, dochter van Cammingha, die hem twee kinderen schonk, Jel of Juliana van Liauckama, overleden 20 Sept. 1665, oud 65 jaren, gehudw met Everart van Pipenpoy, overleden 13 April 1638, oud 62 jaren, en Tryn of Catharina, geboren te Keulen, 2 Nov. 1592, overleden 19 Junij 1656, te Mechelen 4 Aug. 1616 gehuwd met Diederik van der Laen.

Zie Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 538; *Tegenw. Staat van Friesl.* D. XIV. bl. 577; Upco van Burmania, *Tab. Gen. Stamb. van den Fr. Adel.*; Schotanus, *Chron. van Friesl.* bl. 697, 789; *Arch. van Visser en Amersfoordt*, D. III. aant. Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 206, 207.

LIBARDUS (Carolus) of Liebardus, eigentlijk Libaerd, een onbeduidend Latijnsch dichter uit de zestiende en begin der zeventiende eeuw, te Lange-Make bij Yperen geboren. Bij Gruterus, *Del. Poët. Belg.* T. III. p. 295, komen drie gedichten van hem voor: *Verus Cloacina, de Furno et Latrina, de Godefrido Pharmacopola.* Men vindt ook eene elegie en epigrammen van hem in *Jac Sluperi Omnium fere gentium, nostraeque aetatis nationum habitus et effigies. In eosdem Joannis Sluperii Epigrammata. Adjecta ad Singulas Icones Gallica Tetrasticha*, Antv. 1572. p. 439—443.

Zie Paquot, *Mém.* T. IX. p. 383, 384; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 51; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Belg.* p. 195.

LIBENUS (Jacobus) of Libens, Latijnsch dichter, niet te verwarren met Jacobus Lippens, die ook Latijnsche verzen maakte. Men weet alleen van hem, dat hij te Antwerpen geboren is. Valerius Andreas en Foppens stellen hem nevens Seneca; ook Hoeufft prijst zijne verzen. Hij schreef: *Tragoediae 2 in sacram historiam patriarchi Josephi*, 1639. Foppens vermeldt nog een derde *Joseph patri redditus*, Ipris, 1656 in het licht verschenen.

Men heeft ook nog van hem:

Panegyricum B. Mariae virg. in coelos receptae.

Panegyricum Catharinae Virginis Martyris, Antv. 1639. 12o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 417; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 522; Hoeufft, *Par. Lat. Belg.* p. 106.

LIBERME (Jacques de), een schilder, die in de eerste helft der vijftiende eeuw te Luik leefde.

Zie Immerzeel. *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 175.

LIBERTI (Henr.), beroemd organist te Antwerpen, door

van Dijck geschilderd, naar welks schilderij eene gravure bestaat van P. de Jode, fol.

Zie Muller, *Cat. van Portr.*

LIBRY (George), graaf van Bagnano, werd in 1776 in Italië geboren, afkomstig van een oud Toskaansch geslacht. Weinig is er op zijne levensberigten van vroegere tijden te betrouwen. Hij was vroeg in krijgsdienst getreden, en zou, volgens zijne eigene getuigenis, Napoleon tweemaal een geëquipeerd regement ruiterij, ten geschenke hebben aangeboden. In 1816 werd hij te Lyon, wegens het maken van valsche wissels, tot altijddurende galeistraf veroordeeld, welke straf later met gevangenis en eindelijk met verbanning werd verwisseld.

Zijne staatkundige loopbaan begon bij zijne verschijning te Brussel. Hij schreef aldaar zijne *Lettres d'un banni au roi de France*, die veel opspraak maakten. Men wil dat de minister van Gobbelschroy hem de redactie van den *National* zou hebben opgedragen, welk dagblad veel kwaad heeft gesticht en welligt mede oorzaak van den Belgischen opstand is geweest. Bij den opstand in België (1830) werd zijn huis en drukkerij geplunderd. Hij ontweek den storm naar Holland, waar de regering hem, in weerwil zijner herhaalde pogingen, de redactie van het *Journal de la Haye* weigerde.

Zijne meestal naamloos uitgegevene schriften getuigen van zijn haat jegens de Belgen, zoo als *La Ville Rebelle ou les Belges devant le tribunal de l'Europe; La Diplomatie de guet-à-pens, ou Lord Ponsomby à Bruxelles.* In *Les Crimes d'un honnête homme* schetst hij zijne lotgevallen. Ook schreef hij *De l'Imprimerie et de la Presse, considérées sous le rapport politique et industriel, principalement en Hollande*, la Haye, 1833; *L'Autocratie de la Presse* en *De Louis Philippe et de la dictature.*

Libry was een republikein onder Napoleon, Napoleontisch bij de restauratie en raadde eindelijk de Julij-koning de dictature aan. Hij was een man vol veerkracht, en sprak nooit zonder aan zijn onverzoenlijken haat tegen de Belgen lucht te geven. Zoo hij zeide waren zijne Gedenkschriften in gereedheid, die echter eerst tien jaar na zijn overlijden zouden worden uitgegeven. Vlijt, werkzaamheid en veelzijdige kennis kunnen hem niet betwist worden.

Zie *Aanh. op het Woord. van* Nieuwenhuis o. h. w. *Galerie histor. des Contemporains*, T. VI en V. *Labri.* Kobus en de Rivecourt, *Biogr. Woord.* o. h. w. *La Belg. et l'Eur. ou Précis des événem., arriv. dans le Royaume des Pays-bas, pendant la période de* 1815—1831.

LICHT (Franç. de), prediker te Antwerpen, schreef: *Veritas genuina nihili asserta*, Antv. 1642. 16o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 299; *Bibl. Hulth.* No. 12755, 12756.

LICHT (PIETER DE) of Petrus Lucius, werd in het midden der zestiende eeuw te Brussel geboren, trad in de orde der Carmeliten, doch nam in den aanvang der Spaansche beroerte de wijk naar Italië, en werd hoogleeraar in de godgeleerdheid te Florence. Na de omwenteling keerde hij naar Brussel terug, waar hij den 18den September 1603 stierf. Hij was zeer ervaren in de godgeleerdheid en fraaije letteren, vooral in de geschiedenis zijner orde. Ook had hij veel talent voor den preekstoel.

Hij schreef:

Scholia in libros de vitâ S. Catharinae, Virginis, Baptistae Mantuani, Florent. 1591. 8o.

Domini Joannis Trithemii, Abbatis Ordinis S. Benedicti, de laudibus Carmelitanae religionis Liber; Rm. in Christo P. ac D. M. Joannis Chezzolae, Cremonensis, omnium Carmelitarum Vicarii generalis Apostolici, jussu ac nutu, centesimo post anno, diligenter recognitus, brevique Apologiâ defensus, Florent. 1593. 4o.

Carmelitana Bibliotheca; sive illustrium aliquot Carmelitanae religionis Scriptorum, et eorum Operum Catalogus; jam pridem à magnanimo et incomparabili viro P. Joanne Trithemio, ordinis S. Benedicti Abbate, luculenter congestus; tandem centesimo post anno, magnâ ex parte auctus, recognitus et annotationibus illustratus, ac optime ordine alphabetico digestus, Florent. 1593. 4o.

De Florentinae civitatis origine, Mediceae familiae nobilitate, et equestris statuae, Cosmo Mediceo, magno Etruriae Duci, nuper Florentiae dedicatae, laudibus, carmen encomiasticum, Florent. 1594. 4o.

Compendium historicum Ordinis Carmelitani, cum Indulgentiis et Privilegiis eidem concessis, Florent. In het Ital. vert. door den Carmeliet Francisco Minuzzi, Firenzae, 1598. 12o.

Necrologium, sive Catalogus fratrum Carmelitarum, Bruxellis defunctorum, ab anno 1363 *usque ad annum* 1602, *a Daniele de Virgine Mariâ continuatum usque ad annum* 1603, Brux. in fol.

Hij liet in handschrift na:

Harmonia monastica.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 623; Daniel à Virg. Maria, *Spec. Carm.* T. II. p. 579, 580; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 293.

LICHT (THOMAS CORNELIS DE), een rederijker, van wiens poëzy men proeven vindt in de *Refereynen ghemaeckt op eene vraghe of in Christum te ghelooven in aller menschen macht*

is, om naar haar believen te kiesen de doot of 't leven, welke vraag in 1614 door de Goudsche kamer werd uitgeschreven.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 301.

LICHT (P. M. DE), leefde en dichtte in de tweede helft der achttiende eeuw. Hij vervaardigde o. a. een *Lijkdicht op het afsterven van P. Boddaert*, een *Lofdicht Op de Tweehonderd-jarige Gedachtenis van het Synode te Wesel, door A. 's Gravezande*, het *Hoogadelijk Zeeland van te Water*, enz.

Zie *Ged. van P. Boddaert*, bl. 70—75; v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 301.

LICHTENBERCH (JAKOB VAN), afkomstig uit het beroemde Utrechtsche geslacht der Lichtenberchen, dat aan het hoofd eener partij in de burgertwisten der dertiende en veertiende eeuw stond, en reeds vroeg als te Utrecht gezeten wordt opgegeven, en waarvan eene gedeeltelijke geslachtslijst door Buchelius, beginnende met Johan van Lichtenberch, die voor 1288 leefde, en buiten hem zeven generaties bevatte, wordt medegedeeld. In de gemelde burgertwisten komt als partijhoofd hoofd voor, heer Jacob van Lichtenberch, die door Heda *Proconsul Trajectensis* genoemd wordt, en omstreeks het jaar 1300, door toedoen van Zweder, burggraaf van Montfoort, Huibert van Vianen en Jan van Linschoten, den bisschop Willem gevangen nam en een geheel jaar lang in zijn huis bewaarde; doch naderhand, toen deze, na zijne vrijheid herkregen te hebben, door de wapenen zijn verloren gezag poogde te herwinnen, met behulp zijner vrienden in een gevecht zijne tegenpartij versloeg. Kort daarop werd heer Jacob mede door zijne tegenstanders, die van de Vrese, omgebragt. Niettegenstaande hierover gezoend werd, brak de twist op nieuw uit, en Jacob's zoon trad in zijns vaders plaats aan het hoofd zijner partij, totdat eindelijk deze burgertwist, ten jare 1310, met de verbanning van heer Lambert de Vrese, heer Herman Teutelaert, zijnen zoon Lubbert, grooten Gijs en eenige anderen, eindigde. De Lichtenberchen bezaten te Utrecht een kasteel, mede aan de Oude Gracht, dat later met het daarbij gelegen Hazenberg tot een stadhuis vertimmerd is, en thans geheel herbouwd, als een nieuw gebouw, in de bogt der Oude Gracht oprijst.

Zie J. de Beka en W. Heda, *Chron. v. Holl. ende v. Friesl* fol. 281; Heda, *de Episc. Traj.* p. 227, 260; Burman, *Utr Jaarb.* D. I. (Reg.); *Utr. Volks Alm.* 1843, bl 180, 181; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. II. D. III. bl. 394; Arend, *Vad. Gesch.* St. II. bl. 198, 339, St. II. bl. 19, 42, 80; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Gesch. van Geld.* D. III. bl. 133 volgg.

LICHTENBERCH (MACHTELD VAN), huisvrouw van jonkheer

Egbert van Boecop uit Overijssel, van den voornaamsten adel in het Sticht van Utrecht, was eene geestige schilderes, en schilderde o. a. haar eigen portret en dat van haren man. Ook hare dochter Cornelia van Boecop beoefende die kunst, en leefde nog in 1629 in boogen ouderdom.

Zie J. van Beverwijck, *Wtnem. des Vrouw. Gesl.* bl. 198. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 980.

LICHTENBERG (Philippus Julius van), kapitein ter admiraliteit van Zeeland, werd 28 Nov. 1668 gouverneur-generaal van Suriname, was als luitenant-kolonel in den slag bij Senef, den 11den Augustus 1674, werd daar gekwetst en overleed in April 1678.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. II. *Bijl.* 5.

LICHTERVELDE (Joseph François Comte de) schreef:

La bêche ou la mine d'or de la Flandre Orientale, Gand, 1826. 8o.

Mémoire sur les Fonds ruraux du Dép. de L'escaut, Gand, 1815. 8o. fig.

Zie *Cat.* Hulthem, No. 6008, 5903, 5904.

LICHTHART (Johan), een dapper zeeheld, vice-admiraal, in dienst der West-Indische Maatschappij, die zich met andere helden onderscheidde, door den vijand afbreuk te doen, diens vloten of smaldeelen te verslaan, vele zijner schepen te veroveren, en de naam van de zeemagt der Maatschappij zoo geducht in de Amerikaansche wateren te maken, dat ze een geesel en schrik voor Spanjaarden en Portugezen werd tot aan den Munsterschen vrede. Zoo werden in 1630, na een gevecht van acht uren, drie Duinkerksche koningsschepen, die hem hevig aantastten, mannelijk afgeslagen. Ook verrigtte hij nog andere dappere daden.

Zie *Leven en Daden der Ned. Zeeh.* bl. 193; J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. I. bl. 318, 363—379.

LICQUES (de Recourt de). Onder de verbondene edelen behoort een uit dit geslacht. Wagenaar wil Philips de Recourt, baron van Licques, doch wijl deze bij uitnemendheid aan de Spaansche belangen verkleefd was, gistte de baron van Spaen van Hardenstein, dat Florent de Licques, heer van Cressonière, gehuwd met Françoise de Frie, dit le Grand, de bondgenoot geweest is. Hoe het zij, Philips ontdekte aan Alva den aanslag, die in 1568 op zijn leven gesmeed werd, bevond zich in 't leger der Spanjaarden voor Haarlem, en was bevelhebber op het kasteel van Kamerijk van de zijde der Spanjaarden. Keizer Karel en zijn zoon Filips, maakten veel werks van hem

en beschouwden hem als een der grootste helden van zijn tijd. Zijne aanstelling tot ridder van het Gulden Vlies was er een bewijs van. Koning Philips verkoos hem, in 't jaar 1586, om met de gemagtigden van koning Hendrik, al de geschillen te beslissen, die dienen konden over de verklaring en uitvoering der punten van het bestand, den 23sten van Wintermaand 1581 gesloten. Met goedkeuring van den keizer en zijn raad, had hij zich, den derden van Zomermaand 1554, in het huwelijk begeven met Johanna de Willhem, gesproten uit een doorluchtig geslacht, 't geen met de voornaamste huizen naauw was verbonden.

Florent liet, behalve andere kinderen, een zoon na, die getrouwd was met Maria van Immerseele, die in de Spaansche artillery diende en gouverneur van Grevelingen was.

Zie *Nob. des Pays-bas*, T. I. p. 154, 241—243, T. II. p. 434, 435, 453; *Le Vrai Suppl. au Nob*. p. 112, 113; *Quart. Gén*. T. I. p. 208, 277; Le Carpentier, *Hist. de Cambray et de Cambres*. P. III. p. 79, 315, 833, 844, 905, 941, 1082; de Leur, *La Flandre Ill*. p. 141, 202; Christinaeus, *Jur. Her. Part I. Tab. Gen*. 3. W. te Water, *Hoogad. Zeel*. bl. 96, 97; de Tassis, *de Tum. Belg*. en Hoynck van Papendrecht, *Anal*. T. II. P. II. p. 424; van Meteren, *Ned. Gesch*. B. III. bl. 55; Bor, *Ned. Oorl*. B. VI. bl. 309; Wagenaar, *Vad. Hist*. D. VI. bl. 125, 276, 414; te Water, *Verb. der Edel*. D. II. bl. 497; D. IV. bl. 439, 440.

LIDEWY of LIDUINA. De H. Lidewy, welke om hare wonderen beroemd was, werd den 13den Maart 1380 te Schiedam uit zeer godvruchtige ouders en voorouders geboren. Van haar vijftiende jaar af, was zij met talrijke ziekten bezocht, welke men zegt, dat haar tot oefening harer godsvrucht strekten. Zij was niet alleen lam aan de eene zijde, maar volgens het zeggen van den geneeskundigen geschiedschrijver Snoy, bijna geheel opgevuld met wormen. Gedurig leed zij aan koortsen als ook aan graveel en vele afzigtelijke zweren. Hierbij onderscheidde zij zich vooral daardoor, dat zij, gelijk men zegt, gedurende 26 jaren volstrekt geene spijzen gebruikte en ze ook niet gebruiken kon. Alleen de heilige hostie versterkte haar op elken dag des Heeren. Haar ligchaam vermagerde daarbij uitermate, zoodat het, volgens de chronijkschrijvers, uit louter vel en beenderen scheen te bestaan. Men hechtte er evenwel, naar het schijnt, geen algemeen geloof aan, dat Lidewy volstrekt geene spijzen verdragen zoude, vooral omdat zij den heiligen ouwel dikwerf zonder eenig nadeel gebruikte. Een priester wilde daarom van de zaak eene proef nemen, en gaf haar in plaats van de gewijde hostie, een gewonen ouwel, zonder dat Lidewy er iets van konde weten of bespeuren. Maar ziet, naauwelijks had zij, zegt de legende, van het natuurlijke gewone voedsel geproefd, of zij viel in onmagt, en zoude buiten twijfel op

het oogenblik den geest gegeven hebben, als de priester haar niet aanstonds met de ware hostie ter hulpe was gesneld, en haar alzoo het leven zoo goed als hergeven had.

Al hare kwalen droeg Lidewy met een onbeschrijfelijk geduld, en het was hierom dat haar de gave der prophetie geschonken werd. Dikwerf reisde zij in zinsverbijstering door het paradijs en door de oorden voor de reiniging der zielen bestemd, door het vagevuur en verloste vele zielen daaruit, door hare heiligheid. Ook verrigtte zij zoowel na haren dood, als bij haar leven vele wonderen, welke alle door den bekenden Johannes Brugman in hare levensbeschrijving verhaald worden.

Zij stierf in 1433 en werd in eene kapel aan de Oostzijde der St. Janskerk begraven. In het midden dier kapel rigtte men ter harer eere eene prachtige graftombe op, waarop eene korte beschrijving van haar leven was uitgehouwen, die ten tijde der beeldenstorming geheel vernield is. Alleen eene zerk bleef er van overig, welke nog bestaat, die hare beeldtenis draagt en in de vier hoeken de vier beesten, welke de Evangelisten voorstellen.

Men zegt, dat zij langen tijd in het tegenwoordig zoogenaamde Buitenhofje, in de Lange Kerkstraat, gewoond heeft, en dat de Kreupelstraat alzoo geheeten werd, omdat Lidewy er door eenen val het been brak, en na dien tijd kreupel bleef.

Hare beatisatie had eerst in 1616 plaats. Den 14den Jan. van dat jaar gaf Mathias Hovius of van Hoorn, aartsbisschop van Mechelen, bij opene brieven vergunning, om hare overblijfselen in het openbaar te vereeren. De 14de April werd haar toegewijd.

De begraafplaats van Lidewy werd van rondom door bedevaartgangers bezocht, tot hare beenderen in 1615 door aartshertog Albert van Oostenrijk naar Brussel vervoerd werden, waar zij in de St. Michael en in de St. Gedule Kerk nog aanwezig zijn. Een gedeelte derzelve werd door de aartshertogin Isabelle, in 1616, naar Bergen in Henegouwen gezonden, tegen de pest, die daar heerschte, doch die aanstonds bij de aankomst dier reliquiën ophield. In 1723 of 1724 werden eenige der beenderen van Lidewy, die te Bergen berustten, naar Schiedam teruggebragt door Amandus Verschuur, pastoor in het Huis te Poort, en Timmers, pastoor in den Oppert te Rotterdam, beide behoorende tot de bisschoppelijke Clerezy. Met groote statie en blijdschap werden deze overblijfselen ingehaald, en ter bewaring in de kerk der gezegde bisschoppelijke Clerezy geplaatst.

Zie *Der Maghet Liedwy van Scyedam, Leven ende Miraclen — volcyndet ter Goude, in Holl. tot die Coll. Broed. In den jare ons Heren MCCCCXCVI, den tienden dach in Junio* in 4o. *Vita Lydwine, per*

Vener. fratrem Joh. Brugman, Schied. 1498; *Het Wonderl. Leven van de eerb. devote ende H. Maghet Lydwina. Eerstm. beschr. in de Lat. Taele door P. Joann. Brughman, Relig. van de order der Minnebr. van S. Franc. Nu over-gheset in onse Nederd Tale, door den E. P. L(udov. J(acobo Cortraco), Priester der Soc. Jesu. 't Antw. by de Wed. en de Erfgh. van Jan Cnobbaert M. DC LVII* in 8o., ook te vinden bij Surius, op den op den 14den April en in de *Acta Sanct.* T. II p. 270–364; *Het Leven der H. Maeghden van Christ. tyden af tot op deze eeuw*, door Herb. Rosueydus, Antw. 1626. bl. 181; P. Opmeer, *Mart. boek, ofte Hist der Holl. Mart.* D. I. bl. 289; *Opera Th. à Kempis*, T. III. p. 114 seqq.; Miraeus. *Fast. Belg. et Burg; Schied. Oudh.* bl 499; van H(eussen en van R(ijn), *Bat Sacr.* T. II. p 60; Le Long, *Beschr. der Ref. van Amst.* fol. 371; Prof. Visscher, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* D. I. bl. 138; Buddingh, *Mirakel-Geloof en Mirak. in de Ned.* bl. 104; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas* T. II. p 417; Kok, *Vad. Woord.* D. XXII. bl 468; *Gesch. en Beschr. der Stad Schiedam*, door A. M(aas) in *Vriend des Vad.* D. XIII. bl. 671; *Jaarb. voor de Stad en het Kanton Schiedam*, 1852. bl. 4, 5; Moll, *Leven van Brugmans; Nav.* D. II. bl. 55, D. III. bl. 40, *Bijbl.* bl. XLVII.

LIDT DE JEUDE (JOHAN VAN), in 1660 schepen, in 1675 burgemeester van Tiel, in 1676 of later voor de steden van Nijmegen tot curator der hoogeschool aangesteld. In 1688, toen hij gecommitteerde ter Generaliteit was, rangschikte hij zich onder de eersten, die destijds weder de Harderwijker hoogeschool hielpen onderschragen. Hij bevorderde in 1702 de benoeming van Almeloveen, met wien hij bevriend was. Hij stierf omstreeks 1711.

Zie Mr E. D. Rink, bl. 314; Schotel, *Kerk Dordr.* D. II. bl. 258; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. I. bl. 252, 292, D. II. bl. 3, 38, 41, 649.

LIEBAERDT (CHARLES). Zie LIBARDUS (CAROLUS).

LIEBART (BARTHOLOMEUS), afstammeling van een aanzienlijk huis te Doornik, raad van Doornik, in welke betrekking hij meermalen als afgevaardigde dier stad, de vergadering der Algemeene Staten bijwoonde, in welke hij meermalen den gewigtigen post van voorzitter bekleedde. Ook was hij onderteekenaar der Unie van Brussel 1577. Een zijner afstammelingen, Jean Liebart, heer van La Curguiere en Colibrandy, werd omstreeks 1646 door koning Philips IV tot ridder verheven.

Zie *Nob. des Pays-bas*, T. I. p. 288; *Le Vrai Supp.* p. 143; J. C. de Jonge, *de Unie van Bruss.* p. 148.

LIEBERGIUS (DIEDERICUS) of Liebergen, studeerde te Utrecht en werd in 1648 med. dr., bij welke gelegenheid Henricus Bruno een Latijnsch vers vervaardigde. Hij was ook een Latijnsch en Nederduitsch dichter. Hij stierf den 1sten Mei 1705, bij welke gelegenheid Pancr. Masvicius en Joan Aegidius, Euth Lat. verzen vervaardigde. Zijne

Lat. poëzy is na zijn dood door Arn. Henr. Westerhovius verzameld en uitgegeven met den titel: *Fasciculus Poëmatum Died. Liebergii Poliatri Hagiensis,* Goudae, 1718, aan dr. Abraham de Rouw opgedragen, met lofdichten van Eduardus van Zurck, David Hoogstraten, dr. H. Sandbeek en P. van der Schilling en zijn portret. Van zijne Nederduitsche poëzy gaf hij eene proeve in zijn gedicht *Op de Aard-beving voorgevallen op den achttienden van Herfstmaand des jaars* 1662, 's Hage, 1662. Ook schreef hij *De Lof des Uyls.*

Zie Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 216; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II bl. 362; *Cat.* Hoeufft, p. 70; *Cat.* Voorst, T. III. p. 153; Muller, *Cat. van Portr.*

LIEBERRUL, of gelijk Bor hem noemt Libercal, was een der verbondene edelen.

Zie te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. II. bl. 495.

LIEBOUT (Jan), een Utrechtsch burger, hield in de twisten over den bisschopsstoel, tusschen Zweder van Cuilemburg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde, en had, toen van Diepholt reeds op den bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel aan eenen aanslag, om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de Witte Vrouwenpoort in te nemen, en daardoor Culemborgs volk in de stad te brengen; deswege werd hij, toen de aanslag ontdekt was, ter dood verwezen en met den zwaarde gestraft.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 343 en 344.

LIEDEKERCKE (Antoine de), baron van Heule, heer van Mouseron, zoon van Philips van Liedekercke, ridder, heer van Heestert, Zulte en Eversbeke, stamde uit het geslacht der Gavres af. Hij onderteekende de Unie van Brussel in 1577, en huwde Louise de la Barre. Hij overleed in 1614.

Zie *Nob. des Pays-bas,* T. I. p. 224; Butkens, *Troph. de Brab.* T. II p. 89; J. C. de Jonge, *Unie van Bruss.* bl. 16.

LIEDEKERCKE (Anthonis de), in 1641 gezant van onzen staat bij den keizer van Marocco, blijkens zekere plaat van A. Matham, van zijn intogt te Marocco in 1641, waarop zijn portret voorkomt. Van deze geheele zaak zwijgt Wagenaar.

LIEDEKERCKE (Philippe de), ridder, heer van Heestert, Zulte en Eversbeke, vader van den vorige, teekende de Unie van Brussel. Hij was toen een bejaard edelman.

Zie *Nob. des Pays-bas,* T I. p. 224; J. C. de Jonge, *De Unie van Bruss.* bl. 44.

LIEDEKERKEN (ANTHONIS DE), dapper zeekapitein, bloeide in het midden der zeventiende eeuw. Toen Cornelis Tromp eenigen tijd op het schip van zijn vader had gediend, werd hij door de admiraliteit van Amsterdam gesteld als commandeur op het schip van kapitein Liedekerken, welke plaats hij bekleed heeft tot 30 Aug. 1649.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Held. ter Zee*, D. I bl. 344. *Kron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 274

LIEFDE (CORNELIS DE), Lieffde of Lyeffde, broeder van den vice-admiraal Jan de Liefde, was een dapper en kundig zeekapitein, die o. a. den togt naar Chattam en de vier zeeslagen van dezen oorlog bijwoonde. Hij was 20 Febr. 1680 overleden, want toen werd zijne vrouw, Maria Heyndriksdr. van der Lit »weduwe wijlen de heer Cornelis de Liefde" genoemd. Hij had vijf kinderen, Jan, Maria, Cornelia, Geertruid en Evert.

Zie *Konst- en Lett.* 1839. D. I. bl. 195; J. C. de Jonge, *Neêrl. Held. ter Zee*, D. III. 2e St. bl. 323; *Nav.* D. VII. bl. 10, 180, 238.

LIEFDE (EVERT DE), zoon van Cornelis de Liefde en Maria Heyndriksdr. van der Lit, was in 1671 luitenant bij zijn vader, op diens togt naar Martinique, vergezelde in 1688 Willem III naar Engeland, onderscheidde zich den 29sten Mei 1692 bij la Hogue en in 1699 bij St. Martin. Hij nam als kapitein ter zee zijn ontslag uit de dienst, toen Pieterson hem als schout-bij nacht in rang voorbijging. Hij stierf in 1724 zonder kinderen te Rotterdam, waar hij aan den Singel, tusschen de Oost- en Goudsche poort woonde.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Held. ter Zee*, D. III. *b.* bl. 253, 264, D. IV. *a.* bl. 243, 345, 522, D. *b.* IV. bl. 564; *Konst- en Lett.* 1839. D. I. bl. 197.

LIEFDE (JOHAN DE), een onzer dapperste en verdienstelijkste zeehelden, die allengskens tot den rang van vice-admiraal van Holland en West-Friesland, onder het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit van de Maze, opklom, werd tusschen 1625 en 1630 te Rotterdam geboren, in 1653 scheepskapitein, in 1665 schout-bij-nacht, en in 1666 vice-admiraal.

Hij onderscheidde zich in meer dan 8 zware gevechten en muntte steeds door buitengewone dapperheid uit. Hij sneuvelde den 21sten Aug. 1673 in den zeeslag bij Kijkduin. Ter zijner eere en gedachtenis is in de Groote Kerk te Rotterdam eene tombe opgerigt, met een Lat. en Holl. gedicht. Het laatste, eene overzetting van het eerste, is van J. Antonides van der Goes, en J. Oudaan maakte een gedicht bij zijn overlijden.

Vondel vereerde hem met dit grafschrift:

»Hier rust 's Lands LIEFDE, of eer een deel gescheurt aan flenteren,
»Hij schuwde schutgevaart van verre, en paste t' enteren,
»Getroost te winnen, of te sterven als een helt,
»Beleidt en moedt betoomt al 't Britsch of Fransch geweldt.

L. Visscher heeft van hem een fraai portret in groot folio, naar de schilderij van B. van der Helst gesneden.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. van Holl. Zeew*. D. II. *a*. bl. 73, 250, *b*. 104, 425, 444, 453, D. III. *a*. 22, 258, 259, 290, 316, 413; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl 221, 370; *Ned. Helden-Toon*. bl. 29; *Kunst- en Lett*. 1839. D. I. bl. 195—197; J. Oudaan, *Ged.*; Antonides van der Goes, *Ged. Ned. Keurd* D. I. bl. 472; *Nav*. D. VII. bl 180, *Bijbl*. D X. bl 228. Muller, *Cat. van Portr.*

LIEFDE (PIETER DE), zoon van Johan de Liefde, werd in 1671 appointé, in 1672, tweede kapitein, in 1673 gewoon kapitein ter admiraliteit van de Maze. Hij strandde in 1681 met zijn schip *de Wassenaar*, bij het eiland Minorca, en kwam daarbij jammerlijk om. Hij was gehuwd met Maria van der Does. Zij hertrouwde in 1683 met Samuel van der Lanen, weduwenaar van Cornelia Dickx uit Haarlem. Zij overleed in 1686, en werd begraven in de graftombe van den vice-admiraal Johan te Rotterdam.

Zie J. C. de Jonge, D. III. *b*. 246; *Kunst- en Lett*. 1859. D. I. bl 195—197.

LIEFDE (SIER DE), scheepskapitein op een fregat van 18 stukken, geraakte 19 Febr. 1638 slaags met een Duinkerksch schip van 28 stukken, en een ander van 18, waarvan hij van 's morgens 9 tot 's middags 4 ure met dien uitslag vocht, dat de Duinkerkers hem moesten laten reizen, schoon hij in het begin van het gevecht reeds gekwetst was. Hij was bij den zeeslag in Duins, onder Tromp, in het eskader van W. Corn. de With, in 1639. Hij schijnt in een der gevechten van 1652 of 1653 gesneuveld te zijn.

Zie Commelin, *Leven van Fred Hendr*. D. II. bl. 5, 59.

LIEFHEBBER (JASPER), vice-admiraal der Maze, ontmoeten wij onder de zeehelden in den aanvang der zeventiende eeuw. Zoo leverde hij in 1628 de Spaansche Oost-Indische schepen met voordeel slag, en deelde in 1635, met den luitenant-admiraal van Dorp, het gezag over de vloot.

Zie van Wijn, *Verv. op Wagen* D. IX. bl. 42, 85; van der Capellen, *Gedenkschr*. bl. 478, 479; *Kron. van het Hist. Gen*. D. V; Swalue, *Held. der Zeeuw*. bl 294; *Ned. Reiz*. D. IX. bl. 1. J. C. de Jonge, *Ned. Zeew*. D. I. bl. 339, 380.

LIEFRINCK (Mr. CORNELIS) of Lieffrinck, misschien kleinzoon, althans bloedverwant van Hans Liefrinck, wordt

onder de schilders van Leiden gebragt. Hij woonde er in 1622, toen hij als wachtmeester-luitenant, met een deel der schutterij uittrok, om, tijdens het beleg van Bergen-op-Zoom, de stad Grave te gaan bezetten.

Er bestaan naar zijne teekening en gravure, drie plaatjes van dezen togt, langw. 4o.

Zie Orlers, *Beschr. van Leiden*, 1641. bl. 380; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 980, en particul. berigten.

LIEFRING (Hans of Jan) of Liefrinck, te Leijden geboren, leefde van 1539 tot 1580 te Antwerpen, en komt aldaar in 1561 voor als ouderman van het St. Lucas-gild. Hij teekende in 1587 het patroon voor het tapijtwerk, voorstellende het *Ontzet van Leiden*, 1574, op last der regering dier stad, en vertoefde bij die gelegenheid in zijne geboorteplaats.

Men vindt de volgende gravuren van hem, met zijn naam en monogram, H. L., beteekend:

De Vrouwelijke Deugden, 8 stuks in 8o.

De Schaarslijper met den Bogchel, houtsn.

Het portret van Maximiliaan, Graaf van Bueren, 1543. in fol.

Henry III, Roi de France, 1554, in fol.

Philippus de Lalaing, Graaf van Hoogstraeten, 1554, in fol.

Het portret van Keizer Karel V, door hem in Antwerpen gegraveerd in 1550.

Het doode ligchaam van Christus naar Raphael Sanzio.

Het leven van St. Jan Baptist, naar J. Floris, 10 stuks.

Velerhande aerlyke compartementen enz. naar J. Floris, 1554, in 8o. obl.

Verscheiden *Friesen*, die kinderen, vogels, yachten en lofwerken voorstellen.

Eene ingevoegde zeldzame prent in een boekwerk. Zie No. 3681 van den *Cat.* de Borluut de Noortdonck.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 175; Kramm, *Lev en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 980; *Jaarb. der Gilde van St. Lucas*, enz. door J. B. van Straeten, Antw. 1855, 8o. *Nav.* D. VII. bl. 66.

LIEFS (Jacob), van Amsterdam, een zwak dichter uit den aanvang der zeventiende eeuw. Men vindt zijne poëzy o. a. in de *Schadtkiste der Philosophen en Poëten.* Afzonderlijk gaf hij uit een zeer zeldzaam geworden werkje:

Sommiere Memoriale ende Loffelycke Beschryvinghe (!) van de wydtvermaerde Keyserlycke Vrye Provintie van Vrieslandt, mitsgaders de daden, het leven en de handelingen der vroomdadigh-vrye Friesen. In rym ghestelt door Jacob Liefs,

Amst. 1686, waarvan eene proeve voorkomt in de Aant. van W. Eekhoff's *Bekn. Gesch. van Friesland*, 1851, bl. 452. Het eenig bekende ex. is in de Prov. Bibl. van Friesland.

Zie v. d. Aa, *N. B. A C Woord* D. II. bl. 362; *Cat.* Groshaus, Rott. 1861

LIEFSTING (FOKKO), een bekwaam godgeleerde uit het laatst der achttiende eeuw, geboren te Groningen, predikant te Siddebieren (1769), te Zeerijp (1771), Rauwerd en Eernsum, (1755) in 1824 gestorven, behaalde eereprijzen bij het Haagsch Genootschap, o. a. de zilveren, in 1792 voor *Eenige gedachten over de leer der Verzoening*, waarin hij de *Kerkelijke Satisfactie-leer* bestreed; in 1795 *Over het belang van Jezus Opstanding;* in 1800 *De eer van Mozes, van Jehova en J. Christus verdedigd, tegen der Philos. Onderzoekingen over de Godgeleerdheid*, met zilver.

Meerder roem verwierf hij door *De leer der Gereformeerde Kerk naar den leiddraad van den Heidelb. Catech. verklaard en toegepast ter onderwijzing en strekking van ongeleerden*, waarvan in 1820 te Leeuwarden den tweeden druk verscheen.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Archief voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. V. bl. 267, 268, 301; Sepp, *Proeve eener Pragm. Ges. der Theol.* bl. 15, 31, 51; Schotel, *Gesch. van de Heidelb. Cat.* bl. 70.

LIEFTINCK (A.), ingenieur te Groningen, schreef:

Verhand. over een nieuwe manier om kleine Seshoeken te versterken, en in deselve eene behoorlijke verdediging te verkrijgen.

Over de Gordijnen der Vestingen.

Beide voorkomende in *Verhand. van het Zeeuwsch Genoots.* 2de en 3de d. Midd. 1771—1773.

Zie *Bibl.* Haguna, T. V. p. 634, 636.

LIEFVELD (THEODORICH VAN), van Osdorp, een ijverig en kunstig voorstander der Nederduitsche tale, vertaalde uit het Fransch in dichtmaat de:

Eerste weke der Scheppinge der Wereldt, eerst gevonden, en in het Francoisch ghestelt door W. de Saluste, Heere van Bartas, Bruss. 1609. 4o., aan de Staten van Brabant en aan des schrijvers geboortestad, Brussel, opgedragen.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 362; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl.

LIEGARUM (R.), schreef:

Lijkpredikatie over Do. E. Taddelus, 4o.

Lijkpredikatie over Do. R. Cordes, 4o.

Zie Noordbeek en Maurik, *Naamr. van Godgel. Schr.*

LIÈGE (HENNEQUIN DE). Zie HENNEQUIN DE LIEGE.

LIEGE (GERARD DE) of Gerardus Leodiensis, aldus naar zijne geboorteplaats genoemd, werd Dominikaner monnik, en was zulks in 1340, toen hij met Hugues de St. Cher. sedert kardinaal, Guyard de Laon, bisschop van Kamerijk, en met de vaders Gilles en Jan, lectors in het Dominikaner klooster van Luik, geraadpleegd werd over de instelling van het Fête Dieu. Hij leefde nog na 1270, en werd om zijne heiligheid en zijne gave om over goddelijke dingen te spreken, *de Goddelijke* bijgenaamd.

Hij schreef:

Liber S. Tractatus de doctrinâ cordis, Paris, 1506. 16o. Neap. 1605. 12o. (uitg. bezorgd door Lodewijk van Aquina), vert. in het Fr. door François de Lattre, en herzien door Walrand Caoult, Douai, 1601. 12o., Lyon, 1608.

Sermones de Tempore et de Sanctis, ms.

Religionis Elucidarium of *Moralia pro Religiosis*. Men betwijfelt of dat het werk van Gerard is, even als het volgende *Tractatus de Testamenti Christi*.

Zie Fisen, *Origo prima Testi Corp. Christi*, p. 94, 95; Sanderi, *Bibl. Belg.* ms. T. I. p. 104, 117, 135, 141; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 276; Quétif en Echard, *Hist. Ord. Prem.* T. I. p. 195, 248—259, T. II p. 431; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 557.

LIÈGE (LAURENT DE), werd in den aanvang der zestiende eeuw te Luik geboren, en werd benedictijn aldaar. Daar de studie in zijn klooster bloeide, en daarentegen in de abdij van St. Vanne van Verdun afnam, werd Laurent omstreeks 1140 derwaarts gezonden. Men gist dat hij omstreeks 1179 stierf.

Hij schreef:

Een vervolg der geschiedenis van de Bisschoppen van Verdun van Diderik, opvolger van Richard I, omstreeks 1047, *tot aan Alberon of Adalberon van Chini van* 1132—1150. Hij eindigt met 1144 en geeft de levens van Richer, Richard II, Henri de Winchester, Ursion en Alberon, aan wien hij zijn vervolg opdroeg. Lucas d'Acheri heeft het opgenomen in zijn *Specilegium* (1ste edit. T. II. p. 274 seqq.), en Dom. Calmet liet het herdrukken onder de *Preuves* zijner *Histoire de Lorraine*, met de andere geschiedschrijvers van Verdun.

Zie Calmet, *Bibl. de Lorr.* p. 51, 109, 110, 319; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 513; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 621, 622; Aug. du Monin, *Sacr. Celeb. D. Laurent. Coen.* p. 5; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. II. p. 644.

LIEMAEKER (NICOLAAS), bijgenaamd *Roze*, een Vlaamsch historie-schilder, in 1575 te Gent geboren, die zijne opleiding ontving van Marcus Geerards, en later, na diens dood, van O. van Veen, bij wien hij zich tegelijktijdig met Rubens bevond. Hij begaf zich, op verzoek van den prins van Paderborn, naar diens hof, waar hij met de beste vooruitzigten en den meesten bijval werkzaam was, en had de luchtgesteldheid dezer landstreek niet noodlottig voor zijne gezondheid geweest, dan ware hij daar langer gebleven, doch thans was hij verpligt naar zijne geboorteplaats terug te keeren, waar hij het overige van zijn leven doorbragt.

Hij was vlug in het werken, en in België zijn nog verscheidene stukken van hem voorhanden, zoo als in de St. Nicolaas-kerk te Gent, *de barmhartige Samaritaan*, *de wijding van den H. Nicolaas, Bisschop van Myra* en de *Val van de oproerige Engelen*, zijn kapitaalste stuk. Ook in de St. Jacobus-kerk, in de kerk van den H. Kerst, in de Augustijnekerk en in het Museum der Academie van Gent, zijn tafereelen van zijn hand.

Hij werkte met G. de Crayer aan de tafereelen, die de zegebogen versierden, opgerigt voor den kardinaal Ferdinand van Oostenrijk, bij diens plegtige intrede binnen Gent, als gouverneur-generaal der Spaansche Nederlanden.

Hij was in 1628 en 1636 deken van het Schilders-Gilde te Gent, en overleed er in 1646.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 176.

LIENARD (JEAN BAPTIST), kunstgraveur, in 1750 te Rijssel in Vlaanderen geboren. Jacques Philip le Bas was een zijner beste leerlingen. Men vindt proeven van zijn werk (landschappen) in het werk van Saint-Non, *Voyage de la Sicile et Naples* en *Voyage Pittoresque en Grèce*, par Choiseul-Grouffier.

Nagler beschrijft 13 stuks afzonderlijke bladen, onder welke historiëele onderwerpen en portretten van zijne hand.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 981.

LIENDER (JACOB VAN), med. dr. te Utrecht, waar hij in 1696 geboren werd, beoefende tot zijne uitspanning de schilderkunst. Zijne Arcadische en Italiaansche bosch en bergachtige landschappen zijn in den trant van Le Poussin. Hij overleed in 1759.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 176.

LIENDER (PAULUS VAN), neef van den voorgaande, werd in 1731 te Utrecht geboren, oefende zich aldaar, vervolgens

te Amsterdam en te Haarlem, tot uitspanning in de teekenkunst, voornamelijk zich bepalende tot landschappen, waartoe de heerlijke natuur rondom laatstgemelde stad hem overvloed van gunstige oogpunten aanbood. Met veel naauwkeurigheid teekende hij fraaije stads- en dorpsgezigten, en het inwendige van gebouwen. Zijne teekeningen met Oost-Indische inkt en sapverwen worden door liefhebbers geroemd.

Hij heeft ook geëtst en gegraveerd. Wij hebben o. a. van hem: *Het verheerlijkt Kleefsland of Kabinet van Kleefsche Oudheden en Gezigten*, enz. Amst. 1792. 4o. Het bestaat uit honderd stuks prentjes, die naar de teekeningen van J. de Beyer, door onzen van Liender gegraveerd zijn. Voor Wagenaars *Beschrijving van Amsterdam*, Amst. 1765, in fol., vervaardigde hij verscheidene prenten naar teekeningen van anderen, doch ook oorspronkelijke, zoo als *De groote zaal van 't Stadhuis naar de schepens kamer te zien; met het uitgaan der Heeren Schout en Schepenen tot het doen der eigenpandingen* en *Gezigt op 't Stadhuis langs de Noordzijde en van achteren op een onvoltooiden Toren der Nieuwe Kerk.* Ook bestaan er van hem afzonderlijke prenten als *Gezigten in Amsterdam*, door hem, naar J. de Beyer, in 1760 gegraveerd in fol., waaronder een *Gezicht van den Jan Rooden poorts-Toren*, bij P. Fouquet Jr., die wezenlijke verdienste heeft.

Hij bekleedde te Keulen de post van ontvanger, was medebestuurder der Stads Teeken-Akademie, en overleed in 1797.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl 176; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 982.

LIENDER (Pieter van), in 1727 te Utrecht geboren, neef van Jakob van Liender, had van dezen onderwijs genoten in het teekenen van landschappen en stadsgezigten, en schilderde later dergelijke voorstellingen meer uitvoerig dan kunstig. Ook heeft hij geëtst, doch zijn etsen zijn zeldzaam. Kramm bezit en beschrijft van hem een landschap bij winter. Hij stierf te Utrecht in 1779.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunst-Schild.* D. II. bl. 176; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 982.

LIENMAN (H.) schreef:

Onderscheit tusschen Vromen en Godloosen, Dordr. 1738.

LIENS (Jhr. Cornelis), geboren in 1580 te Zierikzee, waar hij gewoon stads-geneesheer werd. Later was hij drossaard van St. Maartensdijk en bailliu van Scherpenisse op Tholen, overleed in 1636, en ligt bij de heeren der eerstgenoemde plaatse begraven, onder eene prachtige tombe, welke hij in zijn leven voor zich liet stichten.

Hij schreef:

Concertatio amica epistolica cum adversariis D. Philippi Lansbergii, etc. Zier. 1614. 8o.

Mittelburgensium Medicorum responsi postliminii et Epistolae Apologeticae, ex superabundanti cautelâ, refutatio, pro D. P. Lansbergio.

Eerste en tweede deel van de Kleyne Wereldt, vervattende de verborgen oorzaack der Minne; Onderhandelinge van de Ziele en waare proef derselviger onsterflyckheyt, in Rym te samen gestelt, Amst. bij Jan Janssen, 1655. 4o.

Voor aan het laatstgemelde werk, 't welk van eene zonderlinge, duistere diepzinnigheid is, pronkt zijne afbeelding, fraai in 't koper gesneden, en daar om deze woorden: *Mr. Cornelis Liens, Drost van de Baronnie van Martiaens-dyck, Balliou van Scherpenisse*, etc. Aet. 56, 1636, met zijn zinspreuk: *Sin-Vaerdich. Open-Recht.* Hij vervaardigde ook Ned. gedichten, getuige de laatstgemelde bundel.

Zie Val. Andreas, *Bibl Belg.* p. 157; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70; Mercklini, *Lind. Ren.* p. 227; de la Rue, *Gel. Zeel.* p. 188, 189. *Nav.* D. XVII. bl. 11, 182. *Zeel. Jaarb. voor* 1852. bl. 40. Muller, *Cat. van Portr.*

LIEPOLDES (JAN GERRIT), tooneeldichter uit de eerste helft der achttiende eeuw, schreef:

Schoenlapper, kapiteyn, of Krispyns koddige Schakinge, klsp. Amst. 1735.

Philipyn gewaande Baron of de Gierige Vrek, door List Bedroogen; kl. blsp., *onder de Zinspr. Die door 't Geldt zich laat verblinden, Zal zich steeds bedrogen vinden*, ald. 1753. kl. 8o.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 202; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 135.

LIER (ABRAHAM VAN), leefde in den aanvang der zeventiende eeuw en was teekenaar en graveur. Men vindt van hem: *Vaentkens. Anno* 1606 *gedruckt ende in copie ghesneden door Abr. van Lier*, aangehaald in de *Gulden Legende van de Roomsche kercke: Mitsgaders hare Heylighdommen ende Aflaten aen den Toetsteen der Waerheyd beproeft, door Simeon Ruytinck, enz. Tot Londen bij Thomas Snoham*, 1612 in 4o.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 982.

LIER (Mr. JAN VAN), oud Gedeputeerde State, later ontvanger-generaal en medelid van den loffelijken Etstoel van het landschap Drenthe. Zich aan malversatiën in zijn ambt als ontvanger hebbende schuldig gemaakt, is door het landschap Drenthe, den 5den Maart 1785, een premie van 100 Ducaten

gesteld, om hem in handen der justitie te leveren. Hij was een zwager van prof. Hofstede.

Hij schreef:

Oudheidk. Brieven, bevattende eene Verh. over de manier van Begraven en over de Lykbusschen, Wapenen, Veld- en Eertekens der Oude Germanen, en in het bijz. de beschrijving van eenen alouden Steenen Grafkelder, met de daarin gevondene Lijkbusschen, Donderkuilen en Donderbijlen enz. bij het Boerschap Eext, in het Landschap Drenthe, ontdekt; in welke beschrijv. zekere brief, over bijzondere Ned. Oudheden, zo opgehelderd als wederlegd word; met afbeeld. Uitgegeven met voorr. en aanteek. door A. Vosmaer, 's Hage, 1760.

Verhandeling over de Slangen en Adders, die in het Landschap Drenthe gevonden worden, Amst. en Gron. 1781. 4o.

Zie *Cat.* de Crane, p. 55. Arrenberg, *Naaml. van boek.* bl. 258. Hofstede, *Bijzond. der H. S.* D. I. bl. 431, Bodel Nijenhuis, *Bibl. der Plaatsbeschr.* bl. 296; *Nav.* D. VI. bl. 63, 163, 177.

LIER (F. A. VAN), van Assen, promoveerde te Leiden den 5den Junij 1784, op eene diss. *de aere, aquis, locis et incolis regionis Drenthiae, eorumque diaeta, moribus Resutate et morbis, positiones physico-medicae*, 4o.

Zie Bodel Nijenhuis, *Bibl. van Plaatsbeschr.* bl. 294.

LIER (H. R. VAN) schreef:

Verhandeling over het algemeen en bijzonder gebruik der Aerostatische Machines of Lugtbollen, Gron. 1784. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van boek.* bl. 258.

LIER (CATHARINA ALLEGONDE VAN), geboren den 17den Maart 1763 te Assen. Met een harer zusters vergezelde zij haren broeder, toen deze tot Hervormd predikant aan de Kaap de Goede Hoop benoemd was, waar de gemeente de gedachtenis van dien man, die den 15den Oct. 1786 tot den 21sten Maart 1793, haar diende, nog in eere houdt. Van haar christelijk leven getuigt het *Dagboek, gemeenzame brieven en eenzame overdenkingen van L. C., geschreven door wijlen* Jufvrouw Catharina Allegonda van Lier *aan Cabo de Goede Hoop*, en op haar verzoek, bij haar leven gedaan, uitgegeven door Joh. Jac. Kicherer, pred. bij de Herv. Kerk en zendeling bij de heidenen in Afrika, Amst. 1804. Kicherer, die gehoopt had met haar door den band des huwelijks vereenigd te worden, deelt hierin eenige bijzonderheden uit haar leven en sterven mede, waaruit het blijkt hoezeer de godsdienst opvoeding, die haar als kind ten deele was gevallen, de schoonste vruchten droeg in den moeijelijken strijd, waaraan zij voor haar vertrek uit het vaderland, en later bij het verlies van haren geliefden broeder was blootgesteld. In dit dagboek, dat door den vriend van Kicherer,

den heer G. Masman, lid der commissie voor de gezangen was uitgegeven, komt het lied van de zwaar beproefde, maar ook rijk getrooste christin voor, bl. 52 No. 28.

Zie Bennink Janssonius, D. II. p. 285, 286.

LIER (H. Ritsema van) schreef:

Verhandeling over des menschen oorspronklijke verpligting en den aard der gehoorzaamheid, die de Wet Gods vordert, in *Werken ter verd. v. d. Christ. Godsd.* 1790. 4de st.

Over de beste middelen om den gemeenen man het belang van den godsdienst te doen gevoelen, 1792.

LIER (Mr. J. H. P. van). In het voorberigt van den *Tegenwoordigen Staat van Drenthe*, met pl., Amst. 1795. 8o., wordt dit werk aan een ongenoemde (Mr. J. Tonckens), maar de veranderingen en bijvoegselen aan Mr. van Lier toegeschreven.

Zie Bodel Nijenhuis, *Bibl. der Plaatsbeschr.* bl. 292.

LIER (Josse van) of Justus Lyraeus, was rector te Middelburg, toen hij, vernomen hebbende, dat Antonius Aemilius, rector der triviale scholen te Utrecht, afstand van zijn rectoraat gedaan had, aan de vroedschap te Utrecht verzocht, hem als zoodanig te mogen opvolgen. Na ingewonnen informatiën naar zijne godvruchtigheid, geleerdheid en goed beleid, werd hem die betrekking toegestaan. (1630) Vooral had hij die echter te danken aan de aanbeveling van P. Cunaeus aan den secretaris Nijpoort. Daar Lyraeus aan de verwachting niet voldeed, en het aantal leerlingen afnam, zoo bood de Magistraat hem zijn ontslag en een pensioen aan. Lyraeus sloeg beide af, en schreef het verval der school toe aan kwaadaardigen laster en kwaadwilligheid zijner vijanden. Doch de regering wenschte Aemilius, die te Delft was gaan wonen, terug, en gaf aan Lyraeus een stoel in de fraaije letteren, die hij omtrent dertien jaren vervulde. Hij stierf in November 1646, in weinig gevorderden leeftijd. Arnold Senguerdius hield eene lijkrede op hem.

Hij schreef:

Epistola ad Petrum Cunaeum, Epist. CCXCVII, uitg. van Petrus Burmannus.

Oratio de usu et dignitate studiorum humanitatis, den 18den Junij 1634 uitgesproken, en met andere intreêredenen uitgegeven in eene verzameling, getiteld:

Illustris Gymnasii Trajectini Inauguratio, Traj. ad Rhen. 1634.

Eenige Latijnsche dichtstukken, o. a.

Elogium in Amoris Virginei Monita Cl., anplissimi, doctissimique viri D. Jacobi Catzii J. C.

Zie Hoornbekii, *Orat. Funeb. in obit. Car. de Maats, Vita*

Ant. Walaei, edita a Joohio, p. XVIII; Voet, *Polit. Eccles. P. I. l. III. Tract. II*, c. I. p. 295; P. Cunaei, *Epp.* No. 165; Burman, *Traj. Erud.* p. 198; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 572.

LIERE (JOOST VAN), te Brussel geboren, schilderde kunstig in water- en olieverw landschappen, die hij met geestige beeldjes stoffeerde. Ook teekende hij tapijtpatronen. Om zijne bekwaamheden is het te bejammeren, dat hij, calvinist geworden, het predikambt aanvaardde. Hij stierf omtrent 1683, op zijne standplaats in het land van Waas.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 170.

LIERE (JAN VAN), dichtte reeds in zijne vroege jeugd. Op veertienjarigen leeftijd vervaardigde hij een vers in *Vlissings Redens-Lust-Hof, beplant met seer schoone en bequame Oeffeningen, Uytgegeven by de Reden-Camer tot Vlissingen. De Blaeu Acoleye, den Geest ondersoecket al*, Vliss. 1642.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 363.

LIERE (KORNELIS VAN), zoon van Nikolaas van Liere, markgraaf van Antwerpen, en van Geertruid Norris, afstammeling van een beroemd geslacht. Hij behoorde tot het Verbond der Edelen, (1566) en huwde Wilbrecht of Wibrecht van Berchem. Volgens sommigen was het zijn zoon Willem, die het verbond teekende, doch zulks wordt weêrsproken, op stellige gronden, door te Water.

Zie Butkens, *Troph. de Brab.* T. II. p. 42—45. L'Espinoy Livr. I. p. 309; Christinaeus, *Jur. Heroic* P. I. p. 406; P. III. p. 13—16; Le Carpentier, *Hist. de Cambr. et de Cambres.* T. III. p. 396, 835, 1041; *Nob. des Pays-bas*, T. I. p. 255. *Quart. Gén.* T. I. p. 223. Le Francq van Berkhey, *Nat. Hist. van Holl.* D. III. bl. 1864. te Water, *Verb. der Edel.* T. IV. bl. 204—207, waar ook te vinden zijn (bl. 207—213) de testamenten van Jan van Liere en Willem van Liere (of Lycre.) Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl 125.

LIERE (EMMERY VAN), zoon van Cornelis van Liere en Wiebrecht van Berchem, gouverneur van de Willemstad, was, in de Spaansche troubelen, de partij van Oranje toegedaan, in correspondentie met graaf Jan en werd door Willem I aan zijn broeder gezonden.

Hij huwde 1. Maria van Bourgogne, vrouwe van Beerlands, en 2. Elizabeth Booms.

Zie Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, T. VI. p. 635, suiv. 656. te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. IV. bl. 206. *Kron. van het Hist. Gen.* D. VIII. bl. 43, D. IX. bl. 168.

LIERE (JOACHIM VAN), zoon van Cornelis van Liere en van Wilbrecht van Berchem. Hij was beschreven in de ridderschap van Zutphen, en wegens dezelve aan de

Staten-Generaal gezonden. Hij vergezelde graaf Willem Lodewijk van Nassau naar Engeland. Hij huwde 1. Johanna van Halmale, 2. Sophia van Golstein, doch stierf kinderloos.

Zie te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. IV. bl. 206. Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, T. VI. bl. 302, 309.

LIERE (Willem van), heer van Oosterwijk, zoon van Emmery van Liere en Maria van Bourgogne, vrouwe van Beerland, werd in 1588 geboren. Zijn vader was een der tien heeren, die zich het meest tegen den tienden penning verzetten. Willem werd in 1626 raad in den hove van Holland, doch ontving reeds in 1627 zijn ontslag, wijl hij tot ambassadeur te Venetië was gekozen, om bij die republiek op de stipte voldoening der verbindtenissen aan te dringen.

In 1656 werd hij, in plaats van Adriaan Pauw, naar Parijs gezonden. Gewigtig was zijne last, veelvuldig de deelen zijner instructie, doch hij volbragt dien. Later erlangde hij veel hulp van Johan de Knuyt, bij het sluiten van het verdrag tot onderstand in 1639. In 1643 vernieuwde hij het. In 1649 nam hij zijn ontslag, en stierf den 8sten Sept. van dat jaar op het huis te Canderverts. Hij huwde 1. Maria van Leefdael. 2. Agatha van Zuylen van Nyeveld. Bij de laatste won hij Willem van Liere, heer van Oosterwijk en Katwijk, gehuwd met Maria van Reigersbergh. Zijn portret, naar P. Moreelse, door J. F. C. Reck gegraveerd, is in een der laatst verschenen afleveringen van Arend's *Gesch. des Vad.*, voor het eerst uitgegeven. Zijn geslacht is in 1735 uitgestorven.

Zie te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. IV. bl. 206. Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 34. Pars, *Katw. Oudh.* bl. 155. *Chron. van het Hist. Gen.* D. IX. bl. 360, 361. J. C. de Jonge, *Ned. en Ven.* bl.

LIERE (Willem van), zoon van Willem van Liere, heer van beide Katwijken, Sand, Oosterwijk (aan wien Pars zijne *Katwijksche Oudheden* opdroeg), en Geertruid Anna, baronnesse van Wassenaar van Duivenvoorde, was reeds zeer bekwaam in zijne jeugd, en werd, na onderscheidene bedieningen, o. a. die van drossaard van Heusden, beiden te hebben waargenomen, in 1728 pensionaris te Schoonhoven.

Hij had ter staatsvergadering veel invloeds, en verzette zich vooral tegen de toelating van den baron van Hompesch in de ridderschap, waardoor verschil ontstond over de echtheid der stukken, omtrent de admissie van François van Aarssen en Daniël Hertaing in de ridderschap in 1619. Hij was hoogheemraad van Rijnland, en werd in 1730 door den Souvereinen Raad van Brabant aangesteld, als zijnde de eenige

bloedverwant van vaderlijke zijde, tot curator over den persoon en goederen van Carel van Immerseel, grave van Borchhoven en burggrave van Aalst, zoon van Thomas en Margaretha t' Serclaes, gravinne van Tilly, die het laatste mansoir des adelijken geslachts van Immerseel, binnen deze Nederlanden was, en door een jammerlijken val met een paard ongelukkig geworden en gebleven is tot op zijn dood, voorgevallen omtrent het jaar 1740, op zijn kasteel te Loon op Sand. Hij huwde Louise Isabelle van Brakell en stierf in 1735 zonder wettige kinderen.

Zie te Water, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* D. IV. bl. 206. Wagenaar, *Vad. Gesch.* D. XVIII. p. 489. van Wijn, *Bijv. op Wagen.* D. XVIII. bl. 128—133 Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 35.

LIERNUR (Alexander), werd den 17den Februarij 1770 te 's Hage geboren. Na vroeg zijne ouders, uit den fatsoenlijken stand, verloren te hebben, nam de toenmalige stadhouder Willem V, hem in zijne bescherming, en liet hem voor zijne rekening, in het Luthersche Weeshuis opvoeden. Reeds vroeg toonde hij lust voor de schilderkunst, waarom hij bij een der bestuurderen van het gesticht, een rijtuigschilder, besteld werd. onder wien hij, bij vlijtige eigene studie en onafgebroken werkzaamheid, zich zoo voorspoedig ontwikkelde, dat hij reeds als jongeling den gouden eereprijs bij de Teeken-Akademie behaalde. In 1794 vertrok hij als pensionair van Z. D. H. naar Rome, om zich in het historiëele vak te oefenen. Zijne vorderingen waren snel, en waarschijnlijk zou hij het tot een aanzienlijke hoogte hebben gebragt, indien de staatkundige omstandigheden van het vaderland hem niet genoodzaakt hadden naar Holland en 's Hage weder te keeren.

Bij zijne terugkomst aldaar, in den aanvang van 1796, hield hij zich bezig met het vervaardigen van portretten, waarin hij bijzonder slaagde, en het vervaardigen van een aantal teekeningen in sapverw, o. a. maakte hij copijen van de 12 schilderijen van Otto Vaenius, *de bedrijven der Batavieren onder Claudius Civilis tegen de Romeinen* voorstellende, welke in een der vertrekken van de nationale bibliotheek te Leiden ten toon werden gesteld, en vervolgens ten getale van 24, waarvan 12 in kleuren en 12 in Oost-Indischen inkt, bij verloting, voor *f* 1800 verkocht werden. In 1801 vertrok hij naar Parijs, waar hij een dertig stuks teekeningen vervaardigde naar beroemde meesters in het Museum aldaar, die door hem in de voornaamste steden van ons land zijn ten toon gesteld, om ze te laten verloten, en waarvan hij een beredeneerde catalogus vervaardigde. (*Catalogue raisonné de 30 Dessins coloriés, dessinés d'après des tableaux choisis du Musée de Paris, et mis en exposition par J. Liernur en*

1803), en die ook door Kramm vermeld worden. Koning Lodewijk kocht eenige voor den prijs van *f* 2500 aan, om op het Paviljoen bij Haarlem geplaatst te worden, terwijl de overige vervolgens met eenige kunstplaten, bij verloting, hem *f* 12000 opbragten. Onder deze tafereelen muntten bijzonder *de Jonge Stier*, naar Potter, en *de Dood van Maria*, uit.

In 1804 vormde hij het plan de door hem vervaardigde teekeningen in plaat te brengen, en ondernam zelf het graveren van *den Jongen Stier*, eene kapitale plaat van 27 duim breed en 24 duim hoog, die hij aan de Maatschappij *Felix Meritis* opdroeg. Met veel geluk, en schoon hij vroeger nimmer de naald hanteerde, ging hij voort met graveren, o. a. een monument ter nagedachtenis van den hoogleeraar Luzac, die in de ramp van Leiden omkwam. De drukkende tijdsomstandigheden, die zulk een nadeeligen invloed op kunsten en wetenschappen hadden, deden hem besluiten palet en naald tot gelukkiger tijde vaarwel te zeggen, en zich op het schoolonderwijs toe te leggen. Zijn wensch werd niet vervuld. Hij overleed den 12den October 1815 te Amsterdam. Hij was zoo om zijn karakter en kunde algemeen geacht, en sedert 1799 lid van verdienste bij het Schilder- en Teeken-Genootschap *Ars aemula Naturae*. Van zijne in *Felix Meritis* gehoudene verhandelingen, alle betrekking hebbende tot de Beeldende Kunsten, is er eene, *over den invloed der beeldende kunsten*, ten koste dier Maatschappij gedrukt. Hij huwde in 1801 mejufvrouw G. J. Koch, en liet haar twee dochters na, onder welke Maria Elizabeth, later gehuwd met den heer B. S. Nagler, eene uitstekende schilderes en bevallige teekenares.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D II. bl. 177; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 982, 983.

LIEROP (Matthias van) of Liropius, aldus genoemd naar zijn geboorteplaats in de Kempen, drie mijlen van Helmont. Hij leerde het Latijn te 's Hertogenbosch, en nam het kleed der Dominikanen aan, waarna hij in het klooster zijner orde te Leuven, de philosophie en theologie bestudeerde. Achtereenvolgend werd hij onder-prior, lector in de godgeleerdheid, tweemaal prior van zijn klooster, van predicatorgeneraal en definitor zijner provincie.

Deze vader zich geheel aan den predikstoel wijdende, maakte zich gehaat bij de Hervormden. In 1573 was hij pastoor te Poppel, toen de Staatsgezinden, bij gelegenheid van hunne strooptogten, zich meester van hem maakten, mishandelden en naar Geertruidenberg bragten, waar hij in de gevangenis geworpen werd. De Spanjaarden van hunne zijde een Hollandsch edelman gevangen hebbende, boden Jeronimus Tseraerts,

den gouverneur van den Berg aan, Matthias met dezen te verwisselen, doch deze liet antwoorden, dat hij den Dominikaan voor den middag zou laten hangen, doch omtrent den zelfden tijd werd Tseraerts in een oproer gedood. Kort daarop werd Matthias ontslagen. Hij begaf zich naar 's Bosch, waar hij den 10den Maart 1621 stierf.

Hij schreef:

Destructio Babylonis, seu Tractatus de vitiis, in hands.

F. Matthiae Liropii, Sermones de Tempore et de Sanctis, in hands.

Zie Tilm. Bredenbachius, *Collat. Sacr.* c. 52; de Jonghe, *Desol. Bat. Dom.* p. 116, 117; Quétif en Echard, *Hist Ord. Prem.* T. II. p. 423; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. III. p. 45; Hermans, *Consp. Rei Litt. Prov. Brab. Sept.*

LIESTE (Cornelis), zoon van Nicolaas Lieste en Johanna Helena Weeveringh, werd den 26sten Oct. 1817 te Haarlem geboren. Reeds in prille jeugd had hij buitengewone neiging voor de teekenkunst, en ontving op Stads-Teekenschool het onderwijs van J. Reeckers in het handteekenen, en vervolgens van den schilder N. J. Roosenboom. Langer dan twee jaren bragt hij echter niet door op diens atelier. Zijn onafhankelijke geest had behoefte, om zich in de vrije natuur te bewegen. Haarlem's omstreken stelden hem in de gelegenheid aan die behoefte te voldoen. De eerste laauwer die hij plukte, was de groote zilveren medaille, die hem in 1839 te 's Hertogenbosch door de *Koninglijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten* werd toegekend, voor eene schilderij, voorstellende een *Landschap bij Winter.* Tusschen 1840—1843 deed hij eene kunstreis door Duitschland en België, bestudeerde vooral de heerlijke natuurtafereelen aan de Dussel en de Aar, en bragt van daar eene rijke voorraad van schetsen mede.

Na zijne terugkomst vervaardigde hij een vergezigt, dat den lof van alle kunstenaren wegdroeg, en hem de gouden medaille van het Genootschap *Felix Meritis* te Amsterdam, deed verwerven. Sedert werd zijn naam meer en meer bekend, en hij allengskens onder de uitstekendste landschapschilders genoemd. In 1853 bezocht Lieste de Rijnstreken en Zwitserland en beklom den Rigi, waaraan enkele fraaije schilderijen hunnen oorsprong te danken hebben; maar in den regel vond hij de Zwitsersche tafereelen te kolossaal en te breed, en keerde spoedig tot zijne Geldersche landschappen terug.

Later treffen wij hem een tijd lang te Oosterbeek aan, en weinige maanden voor zijn overlijden doorwandelde hij met zijn schetsboek de Twentsche streken. Hij ontwikkelde zich in hooge mate in zijne geliefkoosd vak van Geldersche land-

schappen, waarvan hij op de Tentoonstellingen sprekende bewijzen heeft geleverd, o. a. op die van 's Gravenhage 1857 een *Geldersch Landschap, heide bij Wolfhesen*; een *idem idem bij ondergaande zon*, waarvan door deskundigen gezegd werden, »dat de heer C. Lieste te Haarlem, zich in zijne Geldersche landschappen een schilder van groot talent heeft betoond." Korten tijd nadat hij in 1861 twee stukken op de Haagsche Tentoonstelling had gebragt, werd hij den 25sten Julij 1861 door den dood weggerukt, bij zijne vrouw Johanna Cornelia Burman, met welke hij den 25sten Julij 1859 in het huwelijk was getreden, twee kinderen nalatende, waarvan een na zijn dood geboren. Zijn portret komt voor in Brederode's *Album der Schoone Kunsten*.

Lieste werd in 1846 benoemd tot lid van de *Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam*, in 1850 tot lid van verdiensten van het *Kunstl. Gen. tot aanmoed. en bevord. van Teeken- en Schilderk.*, onder den naam van *Pictura* te Groningen. In het jaar 1857 behaalde hij de zilveren medaille, voor zijne schilderijen op de Tentoonstelling te 's Hage, en in 1860 de gouden rijksmedaille te Amsterdam.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 178; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* en vooral *Corn. Lieste, Kunst-Sch., ingel. in de Reth. Kamer De Wijngaardranken te Haarlem* 1862, *door Mr. H. Gerlings*, in handschr.

LIESENS (J.), was van Gouda, en werd om zijne godsdienstige gevoelens, die men dweepziek achtte, aldaar gevangen gezet. Hij schreef:

Gods eeuwig raadbesluit in Eden geopenb. voor den autheur, in 1691.

Over het Vierde Gebod, in 12o.

Zie Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schr.; Cat. van Portr.* door Fred. Muller.

LIESVELDT (Mr. Dirk), kanselier van Brabant; in 1577 zonden hem de Algemeene Staten mede naar Geertruidenberg, om den prins te verzoeken naar Brabant te komen. In 1595 zond hem de hertog van Aarschot naar Middelburg, om een nieuwen vredehandel met Spanje te openen. Liesveldt betuigde dat zij alleenlijk den last der Nederlandsche Staten kwamen uitvoeren, zonder dat de Spanjaarden gemengd waren in 't geen zij zouden handelen. Doch Maurits, die beter onderrigt was, tastte hem, zoo men wil, in den boezem, en trok er de vrijgelei-brieven uit, welke hem door Fuentes waren medegegeven, en die bewezen hoe men heulde met den Spanjaard.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B. XI. bl. 284, 285, B. XXVII. bl. 28. Grotii, *Hist.* Lib. IV. p. 210, 211, 212, 213; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 168, D. VIII. bl. 411, 413.

LIESVELDT (JACOB), boekdrukker te Antwerpen. Zijne bijbel-uitgave in fol., Antw., onder den naam van Liesveldschen Bijbel bekend, is zeer vermaard. In Genesis tot het Hooglied en het N. T. was de overzetting van Luther gevolgd: bij het andere gedeelte, destijds door den hervormer nog niet vertaald, de oude overzetting der *Vulgata* uit den Keulschen Bijbel gebruikt. De herdrukken zijn gedurig verbeterd, naar de Luthersche en andere vertalingen. In den 3den Oct. ten jare 1534 uitgekomen, is de verdachte plaats 1 Joh. V: 7, voor het eerst ingevoegd, en hetgeen te meer bevreemdt, omdat zij in geene Hoogduitsche Luthersche bijbel-uitgave, bij Luther's leven gedrukt, gevonden wordt. In de Frankforter uitgave van 1574 bij Feierabent, schijnt zij het eerst te zijn opgenomen.

De Liesveldsche Bijbel heeft bijna eene geheele eeuw de hoogste achting genoten. Wegens den 6den druk, is de uitgever in 1545 te Antwerpen onthoofd. De aanleiding tot zijne beschuldiging en veroordeeling, was het nadrukken van een bijbel, met eene aanteekening »*dat de zaligheid alleen door Jezus Christus komt.*"

Zijne uitgave en de verbeterde druk van Willem Vorsterman, mede te Antwerpen, zijn door alle Protestanten, zoowel Lutherschen en Hervormden als Mennonieten, gebruikt. In de plakaten van Karel V in 1546 en Philips in 1569, zijn beide verboden.

Zie le Long, *Boekz. der Bijb.* bl. 568; A. v. Uytenhooven, *Gesch. der Herv. Kerk;* Mr. Jacob van Wesembeck, *Beschr. van de Gesch. van de Relig.* bl. 22; Brandt, *Hist. der Ref.* D, I. bl. 151; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk,* D. I. bl. 111; Domela Nieuwenhuis en Schults Jacobi, *Bijdr. tot de Gesch. van de Luth. Kerk,* St. II. bl. 55, 56; Kist en Royaards, *Neêrl. Arch. voor Kerk Gesch.* D. IV. bl. 293, 326. *Cat.* J. H. Hoeufft, bl. 2.

LIESVELT (Mr. C. VAN). Van hem bezitten wij:

Dissertatio de canonicatibus Ultrajectinis, Traj. ad Rhen. 1760. 4o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett. Bijv.* 1848—1851. bl. 77. Bodel Nijenhuis, *Bibl. der Plaatsbeschr.* bl. 208.

LIESVELT (HUBERT VAN), leefde in het midden der veertiende eeuw, en werd in 1348 in de oorlog tusschen de Hollanders en Stichtschen gevangen genomen.

Zie Matthaeus *ad Avign. de Rebus Ultraj.* p. 197; Joann. à Leydis, Lib. XXIX. IX. XII. p. 271, 272; Wagenaar, *Vad. Hist* D. III. bl. 274.

LIESVELT (JANNEKE VAN), Haar afbeeldsel vindt men bij Muller, *Cat. van Portr.* Het stelt haar in 1602, in 47jarigen leeftijd voor.

LIESVELT (PIETER), schreef:
Neêrlands Oordeel ofte Levendig Oordeel van de slaande Hand Gods, over de bedroefde Sterfte onder het Rund-vee, voorgesteld in een Samenspraak ofte liever eene klagt, uytgesprooken van de Inwoonders des Vaderlants aan God de Heer, met de Goddelyke Antwoorden daaropvolgende, in rijm gebragt in 4o.

Zie *Tweede Aanh. op* Abcoude.

LIESVELT (Jhr. THEODORICK VAN), zette *De eerste weke der Scheppinge der Werelt, in francoise dicht gestelt door Willem de Saluste, Heere van Barlas*, in Nederlandsche rijm over, Brussel, 1609. 4o.

Zie Willems, *Verh. van de Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 251; *Cat.* Willems, T. II. p. 77; *Cat.* Nieuwenhuis, bl. 106.

LIET (M.), een onbekend schilder, die echter, volgens den dichter van een lang vers *op eenen slapenden Lierman in eene kroeg*, door hem geschilderd, zeer verdienstelijk moet zijn geweest. Men vindt dit vers in het *Verheerlijkt en Vernedert Portugal*, en in de daarachter gevoegde gedichten van Frans de Haes.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 178.

LIETS (ABRAHAM), een portretschilder, die omstreeks de helft der zeventiende eeuw te Hoorn bloeide. Hij schilderde o. a. de afbeelding van *Pieter Florisz., Vice-admiraal van Holland*, gesneden door P. Holsteyn, in atlas-formaat, waaronder een vers van Jan Vos.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl 983.

LIETBERT, Franciscaner monnik, sedert 1472 suffragaan van den bisschop van Luik. Volgens getuigenissen der geschiedschrijvers, verschenen er velerlei wonderteekenen bij den aanvang der zestiende eeuw, als kometen, walvisschen en bloedkleurige kruisen. Heda, in zijne historie der Utrechtsche bisschoppen, roert die dingen maar even aan, doch Mezeray, in de geschiedenis van Lodewijk XII, weet er meer van te vertellen, en zegt onder anderen, dat de kruisen vooral op het linnengoed vielen, en met geen zeep waren uit te wasschen. Frankrijk, Duitschland en de Nederlanden namen dat waar, en twee Nederlandsche godgeleerden schreven daarover ieder een boek, de een met Liesbert, wiens werk is getiteld: *Collectio de crucibus, quae hoc tempore apparuerunt*, Antv. 1501.

Zie *Chron. van het Hist. Gen.* D. IV. bl. 43, 44.

LIEVEN HEERE (JAN), van Zierikzee, kapitein, die zijn manmoedige poging, om het belegerde Zierikzee te ontzetten of van voorraad te voorzien, met den dood bekocht. Onze dichter Tollens heeft zijn heldendaad bezongen. In de *Historie van alle 't geene daaglijks is geschied en gepasseerd, staande in 't beleg der Stede Zierikzee, begonnen den* 28 *September Ao.* 1575 *tot den* 2 *Julij Ao.* 1576, leest men:

Den 17 's nagts isser in de stad komen swemmen uit de vlote van 't Scheld, eenen genaamd Capiteyn Jan Lieven Heere, met eenen genaamd Schagt, voorby de paalen en de getuwede schepen aan de galge, en alzoo na stad met brieven op hunne rugge gebonden, in leer genaayd, met pek, teer en wasch gesmeerd en gewreven."

»Den 21 heeft men zeyl vuyt den tooren gesteken, opdat de vlote zoude weten, dat Jan Lieven Heere met Schagt weder vuyt zoude komen swemmen, want zy luyden malkanderen de seynen alzoo gegeven hadde, eer zy in de stad quaamen, zoo zyn zy beyde te 's avonds vuyt de stad gegaan, en meynden deur te swemmen, elk met twee duyven aan haar hals, maar den vyand werd hun gewaar, en kregen Schagt gevangen, en Jan verdronk hem zelven, de duyven quamen 's anderdaags in de stad gevloogen zonder eenig bescheyd."

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VIII, IX; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. J. van der Velde, *Tweeh. Jubelf. ter Ged. der Verl. van Zier.* bl. 99, 103; Tollens, *Nieuwe Ged.* D. I. bl. 181.

LIEVENS (GERARD) of Livius, nopens wien men verhaalt, dat hij vroeger als muzijkant zijn brood bedelde, was in den aanvang der zeventiende eeuw predikant te Nijmegen. Hij verwierf zich eenigen naam door het schrijven tegen een, op last van bisschop Marius, in de Catharina-kerk te 's Bosch gesticht werk, onder den titel: *Bericht van de behoorlycke en onbehoorlycke eere der geluck-saliger Maghet Maria, weerde moeder ons Heeren Jesu Christi*, Nijm. 1613. 12o.

Hier tegen schreef een R. C.

Cort onderwys Christiani Philomarii voor Gerardo Livio, Woordendienaer tot Nieumeghen, streckende tot beschermenisse van seeckere beelden, ghestelt in een glaese veynster der Parochie Kercke van S. Catharina binnen de stadt van 's Hertogenbosch, van weghen myn eerwaerdichste Heere Gisbertus Masius, Bisschop derselver Stadt, de welcken onder den naem Gerardi Livii, onverstandelyck ghelastert worden in een boecxken ghenaemt: Bericht van de behoorlycke, enz., 's Bosch, 1613. 12o.

Zie Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 364; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w.

LIEVENS (JAN) of Johannes Livineïus, zoon van

Livin N. en Clara van der Beke, werd omstreeks 1546 te Dendermonde geboren. Hij noemde zich echter gewoonlijk *Gandensis*, wijl hij van een Gentsch geslacht was, en in deze stad zijn eerste opvoeding heeft genoten. Toen hij er den geschikten leeftijd toe bereikt had, zond hem zijn moederlijke oom Levinus van de Beke of Laevinus Torrentius naar Keulen, om zich in de letteren te oefenen. Vervolgens studeerde hij te Leuven in de godgeleerdheid, en verkreeg door zijn oom te Luik, waar deze aartsdeken was, eene prebende. Lievens hield zich gedurende zijn verblijf te Leuven, waar hij zich nog in 1575 bevond, bezig met het beoefenen der oude letterkunde en vooral met de lezing der geschiedschrijvers, van welke hij nieuwe uitgaven gereed maakte, ook sloot hij vriendschap met twee geestverwante geleerden, vooral met Willem Canterus en den Jesuit Andreas Schot. Hij hield zich met den eerstgemelde bezig met het nazien en vergelijken van eenige handschriften van de overzetting der Zeventigen, en hunne opmerkingen waren zeer nuttig voor het Grieksche deel van den Polyglot van Plantinus. Hij reisde vervolgens naar Rome, waarschijnlijk in gezelschap van zijn oom, die dikwerf voor kerkelijke zaken derwaarts moest gaan. Hier maakte hij kennis met de geleerdste mannen, die zich aldaar bevonden en hield hij zich bezig met het uittrekken, nazien en collationeren van Grieksche handschriften, zoo in de Vaticaansche bibliotheek als elders. Hij hielp de geleerde kardinalen Willem Sirlet en Antonius Carafa aan hunnen arbeid over de Septuaginta, die in 1587 verscheen. Toen Torrentius bisschop van Antwerpen was geworden, riep hij zijn neef derwaarts en benoemde hem tot zanger en kanonnik zijner cathedrale. Lievens zette er zijne studien voort, tot dat eene beroerte hem den 13den Januarij 1599 in den ouderdom van 51 jaren wegnam. Hij liet eene belangrijke bibliotheek na, die voor een kleine som door de Jesuiten gekocht werd.

Men heeft van hem :

D. Gregorii, Nysseni Artistitis liber de virginitate, nunc primum editus Graecè et Latinè, ex interpretatione et cum notis Joannes Livineii, Antw. 1574, 4o. Lievens had voor deze uitgaaf gebruik gemaakt van een handschrift uit het vatikaan en een ander hem door Arnold Birckmann, boekdrukker te Keulen, geleend. Zijne noten en een deel zijner overzetting zijn opgenomen in de uitgaaf der *Opera Gregorii Nysseni* door P. Fronton du Duc, te Parijs bij Nivelle, 1615—1618 en Ibid. *Aegid. Morellus* 1638, fol. T. III in fine p. 51—59.

D. Joannes Chrysostomi liber de virginitate nunc primum editus Graecè et Latinè, ex interpretatione et cum notis Joannis Livineii, Antv. 1575, 4o., ook in den Chrysostomus van P. Fronton du Duc, Paris. Sebast. Cramoysy en

Ant. Stephanus, 1621, fol. T. IV. p. 30—37, 311—402.

Panegyrici veteres, ad antiquam quà editionem, quà scripturam, infinitis locis emendati, aucti. Johannes Levineius Belga, Gandensis, recensebat, ac notis illustrabat, Antverp. 1599. 8o.

B. Theodori Studitae, Abbatis et Confessoris, Sermones catechetici CXXXIV, *in anni totius festa, ejusdemque Testamentum, de Graecis Latini facti, ac notis illustrati, a Joanne Levineïo Belga, canonico Antverp., nunc primum editi. Accesserunt Homiliae S. Eucherii, falso hactenus Eusebio Emisseno attributae*, Antv. 1602. 12o.

Andronici Imp. C Polit. Disput. cum Judaeis, gedrukt met de overzetting van Levineïus, in het supplement der *Lectiones antiquae*, uitgegeven door Petrus Savart, Ingolstad typis *Ederianis*, 1616. 4o. p. 263—405.

Zijn dood belette hem in de uitgaaf van de *Epistolae Joh. Chrysostomi*, de *Tragoediae Euripidis*, de *Dipnosophistae* van *Athenaeus* en andere Grieksche werken.

Zie Jac. Aug. Thuanus, *Hist.* lib. 122 in fine; Miraei, *Elog. Belg.* p. 162, 163; Dav. Lindani, *Teneram.* lib. III. c. 8, p. 110, 111, edit. 1708. fol. Sweertius, *Ath. Belg.* p. 444, 445; *Mon. Sepulc.* p. 64, 65; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 527; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 983 *Biogr. Univ.* c. v. Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 350.

LIEVENS (JAN) of Livens, werd den 24sten Oct. 1607 te Leiden geboren. Reeds op zijn achtste jaar zond hem zijn vader, die een levendige drift bij hem voor de schilderkunst bespeurde, ter leering bij Joris Verschoten. Twee jaren later werd hij kweekeling van Pieter Lastman te Amsterdam. Na ook twee jaren het onderwijs van dezen meester te hebben genoten, bepaalde hij zich bij het navolgen der natuur en van goede modellen. Den *Democriet* en *Heracliet* van Cornelis van Haarlem, copiëerde hij zoo natuurlijk, dat zijne copy niet te onderscheiden was van het oorspronkelijke. Spoedig legde hij zich op het schilderen van portretten toe, en dat van zijne moeder was een waar meesterstuk van kunstige uitvoering. Zijn *Student in huiskleeding bij een brandend turfvuur in een boek zittende te lezen*, eene ordonnantie van hem zelven, was levensgroot en zoo schoon en natuurlijk door hem geschilderd, dat de prins van Oranje het van hem deed koopen en aan den ambassadeur van Engeland aanbood, die het wederom zijnen koning afstond. Hierop begaf hij zich, 24 jaren oud, naar Londen, waar hij op eene aanmoedigende wijze werd ontvangen. Hij schilderde aldaar onder anderen, de portretten van den koning, der koningin, van den prins van Wallis en van vele voorname lords. Drie jaren daarna begaf hij zich naar Antwerpen, waar hij verscheidene kunstwerken voor kloosters, kerken en bijzondere kabinetten vervaardigde, o. a. in 1640

twee kapitale stukken voor den prins van Oranje en burgemeesteren van Leiden. Burgemeesteren schonken hem voor het hunne, *Scipio Africanus, zich zelven beheerschende* voorstellende, behalve de koopsom *f* 1500, voor transport-kosten *f* 150 en een gouden medaille, ter waarde van *f* 100.

Omstreeks denzelfden tijd schilderde hij voor burgemeesterskamer, op het voormalig stadhuis te Amsterdam, (thans de groote zaal van het Paleis) *Fabius Maximus, als afgezant te Rome tot den Burgemeester Suesso, zijn zoon, gezonden,* als ook de zinnebeelden der *Geregtigheid* en *Voorzigtigheid.*

Tot de portretten van aanzienlijke mannen door Lievens geschilderd, behooren die van den *Admiraal de Ruiter, Cornelis Tromp, Joost van den Vondel.* Een der schoonste portretten van zijn penseel is waarschijnlijk dat van *Nicolao L'anier, in aula Serenissimi Caroli Magnae Brittanniae Regis Musices Artis Director admodum insignis Pictor,* etc., door L. Vorsterman voortreffelijk gegraveerd in fol., M. van Enden exc. Volgens Kramm was het uitmuntendste kabinetstuk, dat van hem bekend is, te Saltzthalen (1770) voorstellende het oogenblik, waarop *Abraham met zijn zoon Izaäk,* dien hij omarmt, vol dankbaarheid en vreugde, na de offerhande voor God nederknielde. Het coloriet en de uitdrukking maken de onvergelijkelijke schoonheid van dit kunststuk uit. Ook in het Museum te Berlijn, in de Galerij te Dresden, in de Pinacotheek te Munchen, te Weenen en te Londen zijn schilderijen van hem. Volgens Burtin is de hoogste prijs, die zijne stukken opbragten, 9000 francs. Zijne teekeningen brengen ook goede prijzen op. Op de verkooping van Verstolk van Soelen, Amst. 1847, goldt het portret van Johan Uytenbogaart, zwart krijt, *f* 320, dat van Jacques Matham *f* 300, dat van Jacob van Kampen *f* 42.

Lievens muntte ook uit als graveur, zoo met de etsnaald als het burin. Zijne prenten worden opgegeven door Gersaint, in het vervolg van den *Catalogus van Rembrants prenten,* en door P. Yver in *Supplement* op dien catalogus. Adam Bartsch beschreef alle zijne portretten, die uit 66 bestaan. Le Blanc noemt er slechts 13, Nayler vermeldt er 39. Ook beoefende hij de houtsneê-kunst. Zijne houtsneden zijn hoogst zeldzaam, Kramm noemt er eenige op. Hij huwde te Antwerpen eene dochter van den vermaarden beeldhouwer Michiel Colijns. In 1661 hield hij zich te 's Hage op, en was aldaar lid van de Kamer van Pictura. Hij stierf in 1663 te Antwerpen. Zijn portret is door Antony van Dijk geschilderd, en door Vorsterman in het koper gebragt.

Zie Houbraken, Jacob Campo Weijerman, v. Eynden en v. d. Willigen, Kok, Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. VII. bl. 45, 53, 65. F. van Mieris, *Beschr. van Leijd.* bl. 375; Immerzeel,

Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch. D. II. bl. 181; (met portret) Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch* D. IV. bl. 998; *Cat.* Verstolk van Soelen, Amst. 1847. no. 40. *Cat.* v. d. Graaf Despinoy, *Cat des Estamp. de Rembrandt, de F. Bol, de J. Livens* etc. par Robert Dumesnil, Paris, 1835; *Cat.* van Mr. H. v. Cranenburg, Amst. 26 Oct. 1858.

LIEVENS (Jan André) of Livens, waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, woonde te Leijden, zijne geboortestad, en hield zich aldaar met portretschilderen bezig. Van hem is bekend een fraai portret van den Leijdschen Theologiae prof. Abraham Heidanus, den vriend van Cartesius.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 999.

LIEVENS (Jan), waarschijnlijk de broeder van den voorgaande, in 1680 plaatsnijder te Parijs.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 999.

LIEVENSZ (Willem), kapitein en watergeus, dezelfde waarschijnlijk, die van der Haer, Rivius en een Vlaming noemt. Hij was mogelijk dezelfde, die op een lijst van Middelburgsche bannelingen, in 1568 door Alva gebannen, voorkomt, en een stoelendraaijer van zijn ambacht was. Hoe het zij, wij ontmoeten hem onder de bevrijders des vaderlands bij den Briel, als een der eerste vrijbuiters, die te Enkhuizen kwamen, zoodra die stad Oranje had trouw gezworen. Reeds eenigen tijd hadden zij rondom die plaats gezworven, en kort te voren eene vlieboot van den admiraal Boshuizen genomen en verbrand. Hij was later kapitein onder Sonoy, en veroverde het slot Tautenburg in Overijssel. Hij bleef er echter niet in bezetting. Het slot werd tusschen Sonoy en den graaf van den Berg een twistappel, en eindelijk door den laatste bezet. In 1573 was Lievensz waarschijnlijk tegenwoordig bij de nederlaag, door de benden van Sonoy aan den Diemerdijk geleden. Bij die gelegenheid toch wordt de rustige koenheid van zijnen vendrig, Erasmus van Brederode, verhaald. Verder is van Lievensz niets opgeteekend.

Zie van Iperen, *Tweeh. Jubelf. van Vere,* bl. 113; Marcus, *Sent. van Alva,* bl. 99, 102; Bor, *Ned. Hist.* B VI. f. 277; Pontanus, *Geld. Gesch.* f. 522; Meursii, *Res Belg.* L. III. p. 111. Haereus, L. III. f. 119; van Groningen, *Gesch. der Waterg.* bl. 258, 259.

LIEVER (   ), vervaardiger van een dichtbundeltje, getiteld: *Christelyk Vermaak.*

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst van Ned. Dicht.* o. h. w. *Cat. van Boek.* verkocht door Bom te Amst. Mei 1845.

LIEVINUS. Zie LEVINUS.

LIGARIUS (JOHANNES), werd te Nesse in Oost-Friesland geboren, studeerde, op kosten der Emdensche kerk, te Wittenberg, waar hij inzonderheid Melanchton's leerling was. Hij werd vervolgens predikant te Uphuizen, daarna te Norden, waar hij, om zijne hevigheid van de bediening ontzet, maar niet lang daarna predikant te Wolthuizen werd. Op aandrang eeniger kooplieden, begaf hij zich in 1566 naar Antwerpen, en verkondigde aldaar het Evangelie. De hitte der vervolging dwong hem die stad te verlaten, waarna hij eenigen tijd veldprediker bij Willem I, vervolgens in zijne geboorteplaats beroepen, en later hofprediker van graaf Edzar van Oost-Friesland werd. In 1586 kwam hij in ons vaderland terug, en werd predikant te Woerden. Reeds in 1573, toen hij te Nesse, zijne geboorteplaats, het Woord predikte, had men hem te Woerden verlangd. De gemeente was destijds reeds zoo aangewassen, dat de Regering der stad, de beroeping van eenen derden predikant noodzakelijk achtte. Dit was toenmaals mislukt, thans had zij een beteren uitslag, en in het reeds genoemde jaar, werd hij tegelijk met Segerius Koningsbergen, tot haren leeraar bevestigd. Te Woerden bestond toen eene aanzienlijke Luthersche gemeente. 's Lands hooge Overheid wenschte, dat deze langzamerhand tot de gemeenschap der hervormde kerk zou worden overgebragt. Koningsbergen bevorderde dien wensch, doch Ligarius, de voormalige kweekeling van Wittenberg, was van eene tegenovergestelde rigting. Hierop ontstond er tweespalt tusschen de beide leeraars, en daar Ligarius van geen toetreding wilde weten, besloot men hem te verwijderen. Men verzamelde eene reeks van spreekwijzen en uitdrukkingen, die, zeide men, door hem waren gebezigd, en beschuldigde hem van tegen 's Lands Overheid gepredikt te hebben. Eerst hoorde men hem, (22 April 1591) op het Raadhuis te Woerden, en later werd hij, op last der Staten, voor het Hof van Holland gedagvaard. Het hem aangekondigd arrest werd wel, ten gevolge zijner verklaring, om ten allen tijde bereid te zijn voor het hof te verschijnen, opgeheven, maar hem tevens verboden om, gedurende het regtsgeding, te Woerden of elders in Holland, Zeeland en Friesland, eenige godsdienst uit te oefenen. Den 20sten Oct. 1591 ontving hij van de Woerdensche regering een loffelijk getuigschrift. Ligarius hield eene afscheids-rede in de Groote Kerk, doch gedurende de godsdienst-oefening, werden de deuren door zijne tegenstanders opengebroken, en hij, onder het spelen der klokken, buiten de stad geleid.

Nog in hetzelfde jaar werd hij te Emden beroepen, waar zijne verkleefdheid aan de Luthersche leerbegrippen, hem wederom in lijden bragt. In 1595 dreven de Emdenaars hem en de Lutherschen uit hunne stad. Hij begaf zich naar Norden, waar hij den 21sten Januarij 1596 overleed.

Ligarius was een streng Lutheraan, en toch nog niet van onverdraagzaamheid te beschuldigen. Hij was ook werkzaam met de pen en gaf in het licht:

Het Christendom, oft die puncten der godtsalicheyt, mitsgaders sommige Textuale Regulen ende Disputacien, in vrage ende antwoort gestellet, Woerden, 1588, voor volwassenen bestemd, waarop hij, tusschen 1588 en 1591, ten gebruike bij het onderwijs der jeugd liet volgen: *Het kleyne Corpus Doctrinae, om de jonckheyt en de eenvoudige gemeente in de Poincten des kleyne Cathechismi tot meerder verstand met vrage ende antwoorde te oeffenen.*

Dit kleine *Corpus Doctrinae* werd eenigen tijd later, in het achter de Psalmen en Gezangen gevoegde kerkboek, opgenomen, en verliet daar deszelfs plaats eerst in 1779, bij de uitgave van het toen nieuwe Amsterdamsche Gezangboek.

Ook voorzag hij *Dat Woerdesche Sangboeck, de CL Psalmen Davids, ende Geestelycke Liedekens, wtgelezen, mitsgaeders eenige nieuwe Loffsangen, die hier nog bygevoegt zyn*, met eene voorrede. Dit gezangboek, waarvan de laatste uitgaaf gedrukt werd te Utrecht *by Symon de Vries, Boeckvercooper, woonende onder de Lettersnyders*, Anno 1647, is bij de Woerdensche gemeente tot het jaar 1745, in gebruik gebleven.

Zie J. van Iperen, *Kerk. Hist. van het Psalmgez.* D. II. voorr. bl. XX–XXX; Meiners, *Kerk. Gesch. van Oost-Friesl.* D. II. bl. 19, 83 verv. 137 verv. 246 verv. 304 verv. 387 verv. Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 332; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. Kerk in de Ned.* St. I en III; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w.

LIGARIUS (Reimerus), geb, in 1605 te Norden in Oost-Friesland, bloedverwant, veelligt kleinzoon, van den voorgaanden, mede een streng Lutheraan, werd 1632 predikant te Norden, 1644 in de Luth. Gemeente van Amsterdam. Hij was een man van groote gaven. Zijn portret, met lofverzen van Ph. Coesius en J. van Duisberg, ziet in folio het licht. Hij overleed ter laatstgemelder plaats in 1680.

Zie *Lijst der Luth. Pred. van Amst.*; Muller, *Cat. van Portr.*

LIGNE (Wouter de), afstammeling van een beroemd adelijk geslacht, dat volgens sommigen een koning van Bohemen, anderen Thierry d'Enfer, uit Karel *de Groote* gesproten, Witikind, of een tak van het huis van Brandenburg tot stamvader had, was in den slag bij Woeringen in 1288. Hij komt in vele charters van dien tijd als getuigen voor. Onder zijne afstammelingen ontving Jan III de Ligne van Maximiliaan van Oostenrijk de orde van het gulden vlies. Zijn zoon Antonius werd door Hendrik VIII, dien hij

immer gediend had, tot vorst van Montagne verheven. Hij werd wegens zijne stoutmoedigheid bijgenaamd *le grand diable de Ligne.*

Zie *Hist. Lossenses*, p. 215; Miraeus, *Diplom.* T. I. p. 320; Jan van Heelu, *Slag van Woeringen*, (uitg. Willems) bl. 136, over het geslacht *Recueil historique, généal. et chronol. du royaume des Pays-Bas par C de Franquen*, Brux. 1826. 4o.; *Nobil. des Pays-Bas*, p. 37, 43, 59, 64, 165, Supplem. p. 30, 201—239; le Mayeur, *La Gloire Belgique*, T. I. p. 298—300.

LIGNE (FASTRÉ II) zoon van Jan I, heer van Ligne en Ollignies en der dochter van den heer van Zevenbergen in Holland. Hij was heer van Ligne, Ollignies, Florennes, Montreuil, Thumayde, Maulde-sur-l'Escaut, etc., maarschalk van Henegouwen. Hij was bij het tournooi te Mons in 1310, reisde naar het Heilig Land en stierf op zijn terugreis te Venetië in 1337.

Zie *Le Baron de Reiffenberg. Renseignemens sur le noms de familles et de lieux mentionnés dans le premier volume des monuments pour servir à l'Hist. des Provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg*, p. 121.

LIGNE (JOHAN DE). Zie ARENBERG.

LIGNE (GEORGE DE), graaf van Fauquemberghe, heer van Estumbruges en Montreuil, jongste zoon van Jaques de Ligne en van Maria van Wassenaar, erfgename van de uitgestrekte goederen van dat Hollandsche huis, onderteekende in 1577 de Unie van Brussel. Hij huwde Maria uit het edel huis van Renty, stierf in 1579 te Luik en liet geene kinderen na.

Zie *Nobil. des Pays-Bas, Suppl.* III. p. 216; J. C. de Jonge, *Unie van Bruss.* bl. 69.

LIGNE (CLAUDE LAMORAL DE) prins de Ligne, Amblise en van het H. Rijk, grande van Spanje van de eerste klasse, markies van Roubais en Ville, graaf van Fauquemberghe, baron van Werchin, Beloeil, Anthoing, Cisoing, Villiers, Silly, Herzelles en Jumont, Souverain van Fagnolles, heer van Baudoue en Walincourt, pair, senechal en maarschalk van Henegouwen, generaal-majoor en kolonel van een regement infanterie in dienst van den keizer. Hij huwde Elizabeth Alexandrine Charlotte, prinses van Solms en liet na:

LIGNE (CHARLES-JOSEPH prins DE), den 23 Mei 1735 geboren, werd in het kasteel van Beloeil opgevoed en toonde reeds van zijn prille jeugd een buitengewone neiging voor de krijgsdienst. In 1752 werd hij vaandrig in een regiment infanterie, dat zijn vader toebehoorde, en in 1756 kapitein. Hij onderscheidde zich te Breslau, Leathen, Hochkirchen, in één woord, gedurende den geheelen zevenjarigen oorlog. Jo-

seph II benoemde hem bij zijne komst tot den troon generaal-majoor, en vervolgens (1771) luitenant-generaal. De veldtogt van 1778 vermeerderde niet weinig zijnen roem. Gedurende de vrede bezocht hij Italië, Zwitserland en Frankrijk. In 1782 met eene zending naar Catharina II belast, had hij alle redenen tot tevredenheid over zijn ontvangst. Catharina benoemde hem tot veldmaarschalk, gaf hem een landgoed in de Krim en veroorloofde hem haar op hare reis naar dat landschap te volgen. In 1788 benoemde hem keizer Joseph II tot generaal der artillerie en was bij het beleg van Oczakow, onder den graaf Potemkin, en in 1789 bij het innemen van Belgrado door Laudon. Ondertusschen barstte de omwenteling in België uit. Hij kwam in verdenking er deel aan te nemen, te meer wijl zijn zoon er een der hoofden van was. Hij wist zich wel van dien blaam te zuiveren, doch deze omstandigheid en den dood van Joseph II, die kort daarop volgde, verwijderde hem van het bevelhebberschap. Twee jaren later (1792) verloor hij zijn zoon bij den bekenden inval der Pruissen in Champagne. Dat verlies trof hem zeer, en kon door zijne benoeming tot kapitein der trabans der garde en van veldmaarschalk niet hersteld worden. Hij stierf te Weenen den 13 December 1814, in den ouderdom van 79 jaren. De prins de Ligne was een uitstekend krijgsman en beoefende de geschiedenis, staatkunde, krijgskunst, staathuishoudkunde, wijsbegeerte, literatuur, vooral de Fransche, en schreef zelf vele belangrijke werken, die vooral door stijl en geest uitmunten. Ook vervaardigde hij eenige gedichten, die de omstandigheden, welke er aanleiding toe gaven alleen waarde geven. Hij was bevriend met Rousseau en Voltaire. Hij huwde Françoise-Xavière de Lichtenstein, dochter van Emmanuel, vorst van Lichtenstein en van Maria Antoinette van Dietrichstein-Weichselstadt.

Hij is op onderscheidene wijzen in plaat gebragt, door J. Adam en J. J. Pichler.

Hij schreef:

Lettre du Prince de Ligne à M. Rousseau, 1770, in de *Corresp. de Grimm*, 2de edit. T. VII. p. 28—29.

Lettres à Eugenie (d'Hannetaire, Mme. La Rive), sur les Spectacles, Brux. et Paris, Valade, 1774. 8o. Zie A. Barbier, *Dict. des anon. et pseud.* No. 9899 en *Lettres à Eulalie, sur les Spect. de Société, Oeuvres melées*, T. IV, et *Oeuvres choisies*, 1809. T. II. p. 344—360; Rec. de M. de Propiac, p. 65—67.

Réponse (en vers) *de M. le Prince de Ligne à une lettre de M. de Voltaire, dans laquelle il se traite de vieux hibou et M. le prince de Ligne d'aigle Autrichien*, 1777. *Corresp. de Grimm*, T. IV. p. 306—307. In de *Oeuvres de Voltaire*, edit. Defoër, T. III. p. 1016.

Céphalide ou les autres mariages Samnites, *Opera Com. en 3 act. et en pros.*, *mus. de* MM. Witztumb et Cifolelli, Brux. 1777. 12o. Zie *Bibl. Dram. de* M. de Soleinne, T. II. p. 342. *Bulletin de Bibl. Belg.* T. I. p. 195, Grimm, *Corresp.* T. IX. p. 305—306

Fantaisies militaires par un offic. Autr., 1780. 8o. Zie *Mém. et mél. hist. et litt.* T. III. p. 179—332, en *Oeuvres Chois.* T. I. p. 129—188, herdr. 1783, achter de *Préjugés militaires.*

Préjugés milit. par un offic. Autr. — Fantais. milit. par un offic. Autr. Kralovelhota, 1780. 1783, 2 vol. 8o. avec vign. Zie *Mém. et mél. hist. et litt.* T. III. p. 9—178.

Coup d'Oeil sur Beloeil, de l'imprimerie du prince Charles de ...... 1781. 8o. Brux. chez Hayez, 1787. 8o. 2de édit.

*Recueil de poésies par le Chevalier de ** (Lisle).* A Brux. de l'impr. du P. Ch. de ...... 1781. 8o.

Poésies du chevalier de Lisle. De l'Impr. part. du Prince Charles de Ligne, 1782, petit vol. form. Cazin.

Opuscules en vers et en prose, Paris, Belin, 1782. 8o.

Mélanges de Litter. Philos. (Beloeil) 1783. 2 vol. 24o.

Impromptu (Quatrain) *de M. le prince de Ligne au prince héréditaire, aujourd'hui duc de Brunswick, qui lui montrait des vers que le roi de Prusse avait faits pour lui*, in *Corresp. de Grimm*, T. XII. p. 289.

Copie d'une Lettre de M. le prince de Ligne à M. le baron de Grimm. De Moscou, le 3 Juillet 1787. *Autre Lettre du même à ** même date*, in *Corresp. de Grimm*, T. XIII. p. 418—424.

Instruction secrète (de 1778) *dérobée à Frédéric II, roi de Prusse, contenant les ordres expédiés aux offic. de son armée, particulièrement à ceux de la cavalerie, pour se conduire dans la guerre. Traduit de l'Allemand par le prince de Ligne. A Beloeil et se trouve à Brux. chez M. Hayez*, 1788. 12o. Nouv. édit. impr. de Levrault, à Strasbourg, Paris et Strasb. 1823. 12o.

Mémoires sur le roi de Prusse Frédéric-le-Grand, Berl. (Sommerbrodt), 1789. 8o. Zie *Mém. et mél. hist. et litt.* T. I. p. 542.

Recueil de poésies légères, 3 vol. form. Cazin.

Mélanges milit. litt. et sentiment. A mon réfuge sur le Leopold-Berg, près de Vienne, et se vend à Dresde chez G. F. Walther, 1795—1811. 34 vol. 12o. Zie Quérard, *La France Litt.* T. V. p. 306.

Mon refuge ou satire sur les abus des jardins modernes, par le P. de L., Londr., de Boffe, 1801. 12o.

Valérie ou Lettres de Gustave de Linar à Ernest de G. (par Mme. De Krudener), *continuées par S. A. le Prince de Ligne*, Dresde, Walther, 1807. 8o.

Lettres et pensées, publiées par Mme. la baronne de Stael-Holstein, et précédées d'un préface de l'éditeur, Genève et Paris, Paschoud, 1809. 8o. In hetzelfde jaar verschenen er 4 uitgaven van, de vijfde verscheen te Londen bij Colburn, 2 vol. 12o. Bij de 3de en 5de editie zijn eenige toevoegselen.

Oeuvres Choisies du maréchal, Prince de Ligne, publiées par M. de Propiac, faisant suite aux lettres et pensées du même auteur, publiées par Mme. la baronne de Stael-Holstein, Paris, Chaumerot, 1809. 8o.

Oeuvres Choisies, Litt. Hist. et Milit., précédées de quelques détails biograph. sur le prince de Ligne et publiées par un de ses amis (Maltebrun), Paris, F. Buisson. et Genève, Paschoud, 1809. 2 vol. 8o.

Vie du prince Eugène de Savoie, écrite par lui-même, Weimar, 1809. 8o. — *Mémoires du Prince Eugène de Savoie*, 2de édit. van het vorige werk, Paris, Duprat-Duverger, 1810. 8o. portr. — *Vie du Prince Eugène de Savoie, généralissime des armées Autrichiennes*, 3e. *édit. rev. corrig. et augm. de notes et de la dernière partie de la vie de l'auteur jusqu'a sa mort*, Paris, Michaud, frères, 1810. portr. Zie *Mem. et mél. hist. et litt.* T. V. p. 1—230.

Nouveau recueil de lettres en réponse à celles qu'on lui a écrites, Weimar, Landes, 1812. 2 vol. 8o.

*Philosophie du Catholicisme par le pr. de L...... avec la réponse par Mme. la Comtesse M...... de B *** et une préface par Ph. Marhinecke*, Berlin, Reimer, 1816. 8o.

Oeuvres posthumes, Vienne et Dresde, 1817. 6 vol. petit, in 8o.

Mémoire sur le Comte de Bonneval, suivi des lettres de la Comtesse de Bonneval à son mari etc., nouv. édit. rev. corr. et augm. du procès du Comte de Bonneval, fait et instruit par lui-même, et de deux mémoires de ce Comte sur la tactique, (par Ant Al. Barbier), Paris, Salmon, Mme. Hérissant-Ledoux, 1817. 8o. Zie *Oeuvres Chois.* T. I. p. 258—408. *Recueil de M. de Propiac*, p 113, 182. *Mém. et mel. hist. et litt.* T. V. p. 231—488.

Mémoires et mélanges hist. et litt., Paris, A. Dupont, 1827—29. 5 vol. 8o.

Zie *Biogr. Moderne*, 3e edit. T. III. Leipz. 1807. 8o p. 192—195; *Mod Biogr.* von Karl Reicard, Leipz. 1811. 8o. T. IV. p. 97—99; *Biogr. Univ.* T. XXIV. p. 478—484; *Biogr. Etr.* Paris, 1819. p. 390—391; *Gal Hist. des Cont.* T. VI. p. 272—283; *Dict. Univ. Hist. Crit. et Bibl.* T. X. p 132—133; *Supp. à la Cinq. édit. du Dict. Hist. des Grands Homm* par l'abbé Feller, T. XI. p. 60—65; *Biogr. Nouv. d. Cont.* T. XII. p. 24—29; *Biogr. du Royaume des Pays-bas, anc. et mod.* T. II. p. 77—82; *Dict. de la Conv. et de la Lect.* T. XXV. p. 217—218; *Encycl. des gens du monde*, T. XV. p. 539—544; *Revue de Paris*, (nouv. Série, anné

1841) T. XI. p. 208—232; *Fêtes et Souv. du Congr. de Vienne, Tabl. des Sal.* etc. 1814—1815, par le Comte de Garde'; *Allgem. Deuts. Real. Encycl.* B. VI. p. 646—47; M. le Baron de Reiffenberg, *Le Feld-Maréchal Prince Charles-Joseph de Ligne*, in *Mém. de l'Acad. Royale de Brux.* T. XIX.

LIGNE (JULIEN DE) of de Lingne, voor het midden der zeventiende eeuw te Kamerijk geboren, omhelsde den kerkelijken stand en werd groot vicaris der Metropolitaansche Kerk dezer stad, onder den aartsbisschop Louis de Barlaimont. De oorlog dwong hem haar in 1581 te verlaten, en naar Douai te vlugten, waar hij zich aan de beoefening der gewijde letterkunde overgaf, waartoe Simon de Warlouse, abt van St. Adriaan van Grammont en van Eename, die zich toen te Doornik bevond, hem door zijne brieven aanmoedigde. Sedert 1583 tot zijn dood, is niets van hem bekend.

Hij schreef:

La Grand' Guide des Pecheurs (de Louis de Grénade), translaté en Francois par Paul du Mont, nouvellement corrigé et enrichy avec les Annotations des Autheurs, par M. Julien de Ligne, *Prestre*, Douai, 1594. 12o.

L'Oratoire des Religieux et l'Exercise des Vertueux, composé par Julien de Ligne..... pour et en faveur de toutes personnes de Religion et adonnez à la vertu, T. II. Douai, 1583. 12d. 1599. 12o.

Tabula Monastica Duaei, (omstreeks) 1584.

Tabula ad Praeparationem et dignam Missae celebrationem, Duaei.

Tabula de Sanctis qui contra pestem invocantur.

Chronologia brevis Sanctorum quorum in Canone Missae fit mentio.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 497. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 598; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-bas*, T. I. p. 9.

LIGNE (CHARLES, prince DE), afstammeling van het oude vorstelijke geslacht van dien naam, in 1750 te Brussel geboren, was niet slechts een liefhebber der kunst en bezat eene uitgebreide verzameling van teekeningen en prentkunst, maar beoefende zelf de kunst. Onder leiding van den beroemden autheur van *le Peintre Graveur*, Bartsch, vervaardigde hij een stel van zes geëtste bladen, onder den titel van *Recueil de six paysages, premier essai d'un amateur*, kl. fol. oblong. Behalve deze heeft hij nog 14 stuks geëtst, waaronder *S. Marc* en *Buste de femme en charge*; een *Landschap, dedié à la Comtesse de Clary*, 1786. fol.

Ook graveerde hij in de manier van prentteekeningen:

De Maagd met het kind, naar Fr. Parmeggiano, dedié Monseigneur le Nonce.

Eene studie van eene Heilige met eene lelie, naar G u e r i e n o, 4o.

Een vrouwenhoofd, naar L. P a s i n e l l i 4o.

Een manshoofd, naar L. C a r a c c i, 4o.

Een idem, naar G u i d o R e n i, 4o.

Eene studie van twee figuren, naar G u e r c i n o, 4o.

Een vrouwenhoofd, naar L. d a V i n c i, *dedië à ma femme*, in 8o.

Twee antieke hoofden, naar H. Caracci, 4o.

Een dorpsgezigt, naar D. T e n i e r s, *dedië à ma femme*, 4o.

Een Apostel, naar d a V i n c i, 4o.

Eene Madonna met het kind en een Heilige, naar G u e r c i n o, fol.

Een veldslag, naar D. P a s s i g n a n o, fol.

Een landschap met historische figuren, naar G u e r c i n o, in fol.

Een idem met badende figuren, naar denzelfden, fol.

Zijne prenten verschenen in den handel. Zijn portret, in medaillon, is door A. B a r t s c h get. en gegr. 1789.

Zie *Ann. de la Bibl. Royale. Prem. ann.*; W e i g e l s, *Kunstlager-Catal.* No. 11837—11852; *Cat. de Borluut de Noortdonck*, Gand, 1858. T. III. p 171; K r a m m, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunst-Sch.* D. IV. bl. 984.

LIGNEUS (PETRUS) of P e t r u s v a n d e n H o u t e, letterkundige en regtsgeleerde in de zestiende eeuw, werd omstreeks 1520 te Grevelingen in Vlaanderen geboren. Na te Leuven gestudeerd te hebben, keerde hij naar de zijnen terug, doch de oorlog tusschen Engeland en Frankrijk, verwoestte zijn vaderland, en beroofde hem van zijne bezittingen. Hij keerde naar Leuven terug, werd er in 1546 licentiaat in de regten, bleef er nog verschillende jaren en gaf er bijzondere lessen over de regtsgeleerdheid. Vervolgens vestigde hij zich te Antwerpen, waar hij tot zijn dood de praktijk uitoefende.

Hij schreef:

Annotationes in Institutiones Juris Civilis, Antv. 1551.

Dido, Tragoedia ex libris Aeneidos Virgilii de sumpta: auctore P e t. L i g n e o G r a v e l i n g a n o: *adjectis ab eodem in quatuor priores libros Aeneidos nonnullis Annotatiunculis*, Antv. 1559. 8o.

Zie S w e e r t i u s, *Ath. Bat.* p. 623. S a n d e r, *de Scr. Flandr.* p. 134. V a l. A n d r e a s, *Bibl. Belg.* p. 746 G. B e y e r i, *Auct. Jur. notit. Spec.* T. II. p. 103—106. F o p p e n s, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70; P a q u o t, *Mém.* T. I. p 250.

LIGNO (DAMIANUS A), een Antwerpenaar, van de orde van St. Dominicus, hoogleeraar in de godgeleerdheid, regent der studie te Douay, den 15den Oct. 1577 gestorven, heeft uitgegeven:

Jacobi de Vitriaco Sermones de Tempore, Antwerp. 1575. fol.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 225.

LIGNO (PETRUS à). Zie LIGNEUS (PETRUS).

LIGNON (PIERRE DU), leerling van Jean de Labadie, die hem met Pierre Yvon en Menuret, naar de Nederlanden volgde. Te Middelburg predikte hij als theol. candid., doch hij werd door de Synode van Dordrecht van zijne kandidaats waardigheid afgezet. Hij volgde Labadie naar Duitschland, Denemarken en Friesland, en stichtte de gemeente zoo door zijne prediking als schriften.

Hij schreef o. a.

Veritas sui Vindex, seu solennis fidei declaratio Joh. de Labadie, Petri Yvon et Petri du Lignon, Pastorum etc. primum Lat. ed. Herv. 1672, *deinde auct. et emend. Alton. et alibi.* Dit is hetzelfde werk, dat te Hervord in 1671 verscheen in het Hoogd. onder den titel:

Declarations Schrift, oder eine nehere Erklaerung des Glaubens Joh. de Labadie u. s. w., de Nederduitsche overz. heeft tot titel: *Verklaringe van de Suyverheyt des geloofs en der leere Joh. de Labadie, Petri Yvon* enz. De *Déclaration Chrétiene* te Middelburg uitgegeven, was er eene vermeerderde uitgave van.

Catechisme ou Instruction Chrétienne de P. de Lignon, 3 tom. in het Ned. *Catechismus of Christelyke Onderwyzinge, voorstellende de voornaamste waarheden des geloofs* enz. door P. de Lignon, in syn leven herder enz., Amst. 1683, 3 deelen.

Zie Chaufepié, *Dict. Hist.* i. v. A. M. à Schuman, of M. a Schurman, *Eukl.* passim; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 60, *Aant.*; Ypey, *Kerk. Gesch der achttiende Eeuw*, D. X. en de bronnen aangehaald op Labadie (Jean).

LIGNON (A. DU) schreef:

Histoire de l'idolatrie payenne, Amst. 1753. 8o.

Bibliothèque Judaique, ou recueil abregé des principaux évenemens, qui concernent la nation des Juifs, Leide, 1769. 8o.

Zie *Cat.* v. Hulthem, No. 15299, 16811.

LIGNON (ABR. DU) schreef:

Holland in rouw en Hollandt getroost, begrepen in twee leerredenen, de eene over de doodt van Zijne Doorluchtige Hoogheid uit Josua XXIV: 29*: de andere over de Aanstelling van Hare Koninglijke Hoogheid als Gouvernante van de Unie* enz. en uit *Rigteren IV*: 4, Amst. 1752.

Zie 3e *Aanh.* of *Verv. van Ned. Boek.* (96)

LIGTENBERG (Jan van), was burgemeester te Utrecht, en nam aldaar ten jare 1299 bisschop Willem van Mechelen gevangen, wien hij gedurende bijkans dat geheele jaar in hechtenis hield. Van dezen tijd dagteekent de twist tusschen de Ligtenbergers en Lokhorsten. De aanhang van Lambert den Fries, verdreef daarna de partij van Ligtenberg uit Utrecht, waardoor aan de Vlamingen de toegang tot de stad vrijgelaten werd, in welke zij de regering naar hunnen zin veranderden.

Zie v. d. Chijs, *De Munten der Bis. van de Heerl. en de Stad Utr.* bl. 92, 94.

LIGTHART (Diderik), werd in 1578 door de Roomschgezinde Staten naar Anjou gezonden, om met hem te onderhandelen.

Zie Thuanus, *Hist. sui temp.* lib. XXVI. p. 263; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl. 259.

LIL (Jan van), een Rotterdammer, bloeide in het laatst der achttiende eeuw. Hij schreef gedichten in de *Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 363.

LILIENBERG (C.). Zie LELIËNBERG (C.).

LILIENBURG ( ) schreef:
Het heerlyk Sieraad, Dordr. 1729. 8o.

LILLE (Christiaan Everhard de), zoon van Willem de Lille, overste der ruiterij, in dienst van den prins van Oranje, werd in 1724 geboren, studeerde van 1740—1744 te Leijden, diende, gelijk zijn vader, vervolgens als vaandrig en tweede luitenant den lande, verkreeg den 14den Sept. 1752 de doctorale waardigheid te Leijden, na het houden eener *Disputatio de Excessu Motus Circulatorii*, vestigde zich te Zwolle, kwam te Harderwijk als hoogleeraar in aanmerking, doch werd in 1756, in plaats van Camper, te Franeker beroepen als hoogleeraar in de genees-, ontleed- en heelkunde, welk ambt hij aanvaardde met eene *Oratio de mirabili mutuo corporis animique commercio.* De Lille legde drie malen het rectoraat te Franeker neder met eene rede:

In 1762—63, *de tranquillitate animi, longaevitatis causa pracipua.*

In 1773—74, *de ceusis, quae Frisiae procerés moverunt, ut academicum Franequeraneum in ipsis conderent bellorum fluctibus.*

In 1777—78, *de morte, quomode viro sapieuti sit optanda;* terwijl op denzelfden dag zijne huisvrouw te Zwolle overleed! In 1779 of 1780 werd hij ook tot hoogleeraar in de Botanie benoemd. Hij stierf 20 Julij 1795.

Hij schreef:

Physiologicae animadversiones secundum ordinem elementorum Physiologiae Corporis humani Alberti Lallen. Liber primus, Franeq. 1772.

Liber de palpitatione Cordis. Quem praecedit praecisa cordis historia physiologica cuique, pro coronide, addita sunt Monita quaedam generalia de Arteriarum Pulsus intermissione, Swollae, 1755. 8o., gunstig beoordeeld in de *Act. Erud. Lips.* an 1756, p. 405 et seqq. en in *Bibl. des Sciences.*

Zie Vriemoet, *Ath. Belg. Fris.* p. 879, 881; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 269; *Boekz. der Gel. Wer.* 1760. *a.* bl. 181; *Cat.* v. Hulthem, No. 7532.

LILLERS (JOHANNES DE), licentiaat in de regten, te Kamerijk geboren, en aldaar advokaat en notarius Apostolicus, den 20sten Februarij 1606, door schepenen vonnis, veroordeeld en verbannen. Hij verzette zich tegen de oprigting der Bergen van Barmhartigheid (Montes pietatis) in België en hun stichter Wenceslaus Cobergher.

Hij schreef:

La Cassandre des Monts de piété Belgiques, 1626. 4o. z. n. v. w. of pl.

Alexipharmaea Exhortatio ad R. D. Davidem a Mauden, Ecclesiae Bredanae Decanum et B. Mariae de Capella, Bruxellis Pastorem, quâ Censura Sapientissimorum DD. Sorboniae Parisiensis, ac Almarum Universitatum Lovaniensis et Duacensis, respective S Theol. et J. U Doctorum de Montibus perperam dictis Pietatis in Belgio, contra normam verorum Pietatis Montium noviter erectis, et libelli Magistri Joannis de Lillers, Advocati ob eandem opinionem praedictorum D. D. Doctorum, contra horum Montium impietatem e Belgio proscripti, à Doctrina Hypochondriaca dicti D. Davidis a Mauden, abusivè Montes praedictos defendentis, vindicantur, Auctore J. D. L. M. Sacrae Theol. Doctore, Paris. 1627.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 677; *Cat.* v. Hulthem, No. 24857.

LIMBORCH (FRANS VAN), koopman en later beroemd advokaat te Amsterdam, gehuwd met Geertruid, dochter van Mr. Rem. van Limborch, die hem drie zonen schonk; Rem, Philippus en Simon. Hij hield briefwisseling met Joh. Uytenbogaert, Episcopius, Daniel de Breen, Alb. Huttenus, Polyander à Kerckhove, Hans de Rees, Dom. Sapma, B. Schotanus en andere geleerden.

Zie *Cat. d'une Collect. remarq. de manusc.,* etc. *vente* 1—3 *Dec.* 1862 *à la Haye,* p. 19, 61, 66, 72, 78, 80, 81.

LIMBORCH (GILBERT à) of Lemburgius, of Gilbertus Philaretus, ook Gelbert Fuchs, geboren te Limburg,

studeerde in de geneeskunde en vestigde zich in 1530 of 1531 te Luik. Eenige jaren later werd hij geneesheer van prins George van Oostenrijk, bisschop van Luik, en diens opvolgers Robert van Bergen en Gerard van Groesbeeck. Hij sloeg het aanbod van Philibert van Savoye, die hem aan zijn hof begeerde en het hoogleeraarsambt te Leuven, na den dood van Jeremias Triverius (1554) af. Hij was ook kanunnik der collegiale kerk van St. Paulus te Luik en stierf aldaar 8 Februarij 1567. Zijn ligchaam rust in de kerk der nonnen van St. Franciscus. Zijn portret bestaat in 4o. met vierregelig vers van Justus Lipsius. Hij was een man van buitengewone bekwaamheid in zijn vak en van grooten invloed.

Hij schreef:

Conciliatio Avicennae cum Hippocrate et Galeno, Lugd. 1541. 8o.

Polybius, de salubri ratione victûs, Latinè versus, et commentariis illustratus, Antv. 1543. 12o.

Gerocomice, hoc est, senes rite educandi modus et ratio, Colon. 1545. 12o.

De acidis fontibus Sylvae Ardennae, praesertim eo qui in Spa visitur, libellus, Antv. 1559. 4o. In het Fr.

Des Fontaines acides de la forest d'Ardenne, et principalement de celle qui se trouve à Spa, Anv. 1559 4o. fig.

Sweertius schrijft hem nog toe *Controversiae Medicae.*

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 289; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 288, 289; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Liter. des Pays-Bas*, T. I. p. 381; Merklini, *Lindenius renov.* p. 352, 353; *Cat.* van Hulthem, No.

LIMBORCH (Elizabeth van), eene geleerde vrouw uit de tweede helft der zeventiende eeuw, die het Grieksch verstond, en met Antonides van der Goes bevriend was. Hij wijdde haar een gedicht, toen zij voor hem eenige verzen uit Luciaen vertaald en uitgeschreven had (1664.)

Zie Anton. v. d. Goes, *Ged.* bl. 359, (Amst. 1748) uitg. van Bilderdijk, D. II. bl. 24; v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 364.

LIMBORCH (Mr. Frans van), zoon van Mr. Simon van Limborch, den 11den Junij 1679 te 's Hage geboren, mr. in de beide regten, na het verdedigen eener *Dissertatio de Jure Sepulturae et Sepulchrorum*, (L. B. 1702. 4o.), en advokaat fiskaal van de Rekenkamer der Domeinen, beroemd regtsgeleerde, geschied- en oudheidkenner, de vraagboek van zijne tijdgenooten, bevriend met Alkemade, van der Schelling, K. Westerbaan, C. H. Trotz, N. Arnoldi, J. de Back, J. van den Bergh, Adr. à Cattenburgh, D.

de Dieu, Ch. Phil. van Dorp, Joan Drieberge, J. Duncan, C. A. Duker, v. d. Dussen, Maria Duyst van Voorhant, W. van Erpecum. J. Gilles, S. L. Gockinga, C. v. d. Goes, D. Guldewagen, J. H. Halling, O. Z. van Haren, C. en M. de Hertoghe, C. Hop, Lamb. ten Kate, F. Fagel, J. de Mauregnault, J. J. Mauricius, J. Pesters, J. Six en andere beroemde mannen. Hij was de schoonbroeder van Mr. Jacob de Riemer, de beschrijver van 's Hage, en stierf in 1765. Volgens den een is hij, volgens den ander, de waterkundige M. Bolstra, de schrijver van de *Beschrijving van het Oude Bataafsche Zeestrant*, met kaarten, 's Hage, 8o. Hij liet eene belangrijke verzameling van handss. na.

Onder deze zijn van zijne eigene hand:

Aanteekeningen over Ned. Geschiedschrijvers.

Aanteekeningen op het Historiaal-Rym van broeder Nikolaas Kolyn van Egmont, fol.

Chron. Reg. op de Handvesten, Privilegiën, Fundatiën, Acta publica enz. 500—1652, fol.

Index Chronologicus Diplomatum ab A°. 900 *ad Am.* 1500, 1 vol. 4o.

Aanteekeningen betreffende Charters uit de XIIIe XVIe eeuw, vooral uit een boek met de rooden rug gemerkt en berustende ter Rekenkamer van de Domeinen en beginnende met 1445, fol.

Adversaria over de Graven van Holland en de Stadhouders, fol.

Collectanea betreffende de zeden en gewoonten in de middeleeuwen, 4o.

Historische aanteekeningen over Ned. Provintiën, steden enz., getrokken uit oude Schrijvers, 4o.

Adversaria historico-geographica, meerendeels betreffende steden, dorpen, heerlijkheden enz. in Nederland, fol.

Adversaria over de Ridderschap en de stemmende Stheden van Holland, 4o.

Aanteekeningen over Heerlijkheden en riddermatige Hofsteden in Holland, fol.

Lijst van Weeskeuren, 4o.

Aanteekeningen op Heerlijkheden en ambagten in Holland, Zeeland en W. Friesland, uitgiften, memoriën, acten, missiven, minuten hierover. Memorie over de vischwateren behoorende aan de stad Leijden.

Keuren van Zeeland, fol.

Generalia over Holland. Aanteekeningen over de oude Holl. Regeringswijze en andere bijzonderheden, 4o.

Adversaria over Handvesten, Extracten uit oude Registers ter Domein-Leenkamer van Holland, over de ambten van Stadhouder en Registermeester der Leenen, enz.

Aant. op J. de Jonge, *Eenige notabele poincten. die men useert in Hollant*, 's Hage, 1642. 4o.

Onderzoek wat in vorige eeuwen geweest zij een open huis, fol.

Correctiën in de Groot-Placaet-boecken, ook remarques op vele plaatsen, fol.

Lijsten van Presidenten, Raden enz. in den Hove van Hollant. Namen der Adv. Fiscaals, en andere aanteekeningen, fol.

Namen der Stadhouders, Presidenten, Raden enz. enz. van den Hove van Hollant, sedert 1425—1702. *Benevens korte inhoud van de Sententie-boeken, der Registers van Dinghtaelen, Presentatie boeken en Catalogus Bibliothecae Curialis Holland.* 1715. 2 vol, fol.

Aanteek. op de Instructie van den Hove van Hollant enz., 's Hage, 1623. *Instructie v. d. H. Raadt*, Ib. 1628. Met de ampliatiën, 1674. 1 vol. 4o.

Aanteek. op de manier van procederen door den Hove van Holland, 1697. 4o.

Histor. Aanteek. op Collect. over de instelling van den H. Raad in 1582, *over zijne judicatuur, de vereen. met het Hof van Holland, Commissien bij den H. Raad verstrekt, naamlijsten der Leden*, fol.

Memoriën en andere stukken in zake der Wed. Win contra J. Pesters, 1735. fol.

Concept van een werk bij forme van Dictionnaire over de munte, 4o.

Ophelder. betreff. de oude Oortjes, weleer te Delft gemunt.

Memor. en aanmerk. over de verhand. van S. v. Leeuwen over de Edelen en Welgeborenen in Hollandt, 1735. fol.

Verhand. over de Baronnen en Bastaarden, 4o.

Advers. over Ridderorders, Riddergewoonten enz. 4o.

Onderzoek over de titels van keizer Karel V.

Advers. over Houtvesterijen, jagt en wildernissen in Holl. fol.

Memorie over het regt van houtvesterijen, Jagt enz., in *Dordrecht, Amstelland, Cadzand enz.*

Collect. over aanwasschen en rivieren, fol.

Advys voor de geestelijke en wereldl. tiendens in de Mijerije van 's Hertogenbosch.

Deductie over de regten der heerl. Holy in Vlaardinger-Ambacht, fol.

Naspeuringe over het Grietwaarderschap, een agterleen van den Heer van Wassenaar, Burggr. van Leijden, fol.

Catalogus Auctorum qui de feudis scripserunt, fol.

Hooge en Laage Scholen, eerampten en bedieningen zoo kerkelijke als burgerlijke in Nederland en andere landen, fol.

Over de regten met betrekking tot handel en zeevaart tusschen Nederland en Spanje, 1715. fol.

Concept-Tractaten van handel en navigatie tusschen Nederland, Rusland, Oostenrijk en Spanje, en daartoe behoorende stukken, 1715. fol.

Advers. over Assurantie op Schepen, Avarijen, Bodemerijen en andere zaken betreffende zeeregt, fol.

Aanteek. op de Groot's Inleydinge tot de Holl. regtsgeleerdheyd, door Groenewegen, Delft, 1652. 4o.

Collect. tot de Inleydinge van H. de Groot.

Regtsgel. Memoriën.

Descendenten van Prins Willem I en zijne derde Gemalin Charlotte de Bourbon, fol.

Memorie over het huwelijk van de Baronesse van Gent (verwant met Willem I), met C. van Belle de Jonge, en andere stukken betreffende de schulden van Elizabeth Maria, Prinses van Gent, 1706.

A. Schulting, *Theses controversae juxta Digest.* Fran. 1696—1708. fol.

Differenten met Pruissen over de nalatenschap van Willem III.

Aant. op de Genealogica Familiaria praecipueque personalia, fol.

Uitgebreide verzam. Memor. en Deductiën, Correspondentiën, Authentieke stukken enz., over het Geslacht van der Dussen en de bewijzen vóór en tegen derz. adellijke titels en regten. Met vele aanteek., acten, afbeeld. en wapens enz.

Aanteek. over Ned. Geslacht- en Wapenk. 4o.

Advers. over de Zegels, derz. gebruik, de Zegelbewaarders, 4o. fol.

Aanteek. op het Zegel der Staten van Holl. in 1589 en 1651.

Collect. over de oude Zegels van den Haag, Met afbeeld.

Glossarium Etymologicum Latino-Gallico-Germanico-Belgicum item Barbaricum, 4o.

Nederduitsch Woordenboek, waarin de beteekenis van Nederduitsche woorden, kunstwoorden, verouderde woorden en in beteekenis veranderde woorden, met aanhaling der plaats waar deze voorkomen in Charters, Resolutiën, gedr. boeken enz. Met vele uitvoerige aanteekeningen, 2 d. 4o.

Adversaria over Nederduitsche Woorden en Spreekwijzen, 4o.

Over de beteekenis van het woord Ver in oude Charters, 4o.

Verh. over Olimpia Morata, over de Amst. Hecuba en andere Lett. Onderwerpen, 4o.

Adversaria over verschillende onderwerpen met citaten uit honderde schrijvers, 4o.

Extracten uit Rymer. Foedera en Collection of Statetracts, fol.

Zie *Cat. d'une Coll. Remarq. de Manuscr., d'Autogr.* etc. Vente 1 Dec. 1862 à la Haye; Mr. Bodel Nijenhuis, *Bibliogr. d. Plaatsb.* 113; E. A. Sandbrink, *Spec. Hist. Jurid. de Adv. qui in Belgio*

Sept. floruerunt Jur. et Doct. p. 48, 53, 90; *Cat. der Bibl. der Rem. te Amst.* bl. 17, 22.

LIMBORCH (HENDRIK VAN), zoon van den advocaat Mr. Simon van Limborch, werd in 1680 te 's Hage geboren. Hij werd eerst door Brandon en Robert Duval, later door den ridder van der Werff, naar wiens stijl hij zich wende, onderwezen. Met lof wordt van hem vermeld: *Abrahams offerhande; Campasge door Alexander aan Apelles geschonken wordende; Schaking van Europa; Cleopatra een kostbaren parel latende smelten* en eene *Heilige familie*, goed van ordonnantie en teekening en uitvoerig gepenseeld. Ook schilderde hij vier zinnebeeldige stukken voor de Raadkamer van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland. Hij vervaardigde ook fraaije teekeningen. Van hem is de volgende prent, *Herkules en Liche*, met den Latijnschen tekst uit *Ovid. Metam. IX*, 1706 in plano. In de *Gedichten* van A. Bogaert (Amst. 1723) komt een eerevers op hem voor, getiteld: *Verklaring van H. van Limborchs Teekening, ter gedachtenis van Jufvrou Joanna Koerten.* 1721 In de boekerij van het *Athenaeum illustra* te Amsterdam berust van hem eene briefwisseling met Lambert ten Kate, tusschen 1706 en 1725, gehouden over de proportie der menschelijke leden, de harmonie der verwmenging en andere onderwerpen; dezelfde met zijne *correspondentie met L. ten Kate en J. C. le Blon over teekenen, proportien, schilder en beeldhouwkunst, boetseren*, enz., 1707—25, 200 bl. fol., voorkomende bl. 48 der *Catal. d'une Collect. remarq. de mans., etc. vente* 1—3 *Dec.* 1862 *à la Haye.*

Hij stierf in 1758 of 1759. Zijne nagelatene kunst werd den 17 September 1759 op de *Kunstschilders Confrerie-kamer* te 's Hage vertoond. Zijn portret vindt men bij van Gool.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. III. bl. 178; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstschild.* D. IV. bl. 984.

LIMBORCH (REMACLE), FUCHS (REMACLE) of LYMBURGIUS (REMACLUS) werd te Luik geboren, en aldaar door de Broeders van het gemeene leven onderwezen, ging vervolgens naar Duitschland om zich verder te oefenen. Hij legde zich vooral op de geneeskunst toe, sloot vriendschap met onderscheidene geleerde mannen, keerde in 1533 van zijne reis terug, en vestigde zich te Luik, waar zijn broeder Gilbert hem zijn kanunnikaat in het collegie van St. Paulus afstond. Hij stierf aldaar den 4 December 1587 in hoogen ouderdom en werd nevens zijn broeder begraven.

Hij schreef:

De plantis antehac ignotis, nunc studiosorum aliquot Neotericorum summâ diligentiâ inventis et in lucem datis, libellus. Una cum triplici nomenclaturâ, quâ singulas herbas Herbarii, et vulgus Gallicum ac Germanicum efferre solent. Omnia recens nata et aedita,

12o. Z. w. v. d. en pl. Paris. 1541. 4o.; Venet. 1542 8o. Anv. 1544 8o. ook met anderen titel, bij Paquot opgegeven.

Methodus curandi luem Veneream per ligni Guajaci decoctum, Paris. 1541. 8o.

Illustrium Medicorum, qui superiori saeculo floruerunt, ac scripserunt, vitae, ut diligenter ita et fideliter excerptae per Remaclum F. Lymburgensem. Annexus in calce quorumdam Neotericorum Medicorum catalogus, qui nostris temporibus scripserunt, aucthore Synphoriano Campegio, Paris. 1542. 12o.

Historia omnium aquarum, quae in communi sunt hodie Practicantium usu: item conditorum, et specierum aromaticarum, quorum usus frequentior est apud Pharmacopolas, Venet. 1442. 8o.

De herbarum notitiâ, naturâ atque viribus, deque iis, cum ratione, tum experientiâ investigandis, Dialogus. De simplicium Medicamentorum, quorum apud Pharmacopolas frequens usus est, electione, seu delectu, Tabella: omnia nunc primum nata et excusa; cum Medicinae herbariae studiosis, tum Pharmacopolis apprimè necessaria, Antv. 1544. 16o.

Pharmacorum omnium, quae in communi sunt Practicantium usu, Tabulae decem. Met de *Lilium Medicinae* van Bernard Gordon Paris. 1569. 16o. Lugd. Bat. 1574. 8o. Afzonderlijk Veneti 1598. fol.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.* p. 791, 792; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 80; Sweertii, *Athen. Bat.* p. 654; Mangeti, *Bibl. Script. Med.* T. I. P. II. p. 353, 354; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litter. des Pays-Bas*, T. I. p. 381.

LIMBORCH (PHILIPPUS VAN), zoon van Frans van Limborch, advokaat te Amsterdam, en van Geertruida Bisschop, dochter van Rem Egbertszoon Bisschop, broeder van den hoogleeraar Simon Episcopius, werd den 19den Junij 1633 te Amsterdam geboren, genoot eene wetenschappelijke opvoeding en aan het athenaeum zijner geboorteplaats het onderwijs van Vossius, Barlaeus, Senguerdus en Curcellaeus (de Courcelles) opvolger van Episcopius. Gedachtig aan het oude *et alteram partem* begaf hij zich omstreeks 1652 naar Utrecht, waar hij de lessen van Voet, Hoornbeek, Essenius en de Bruin bijwoonde. In 1655 werd hij proponent en hem door zijne broederschap voor eenigen tijd de predikbeurt te Haarlem opgedragen. Zich nog te jong voor de hem aangebodene plaatsing te Alkmaar achtende, sloeg hij die af en zette zijne studien voort tot in 1657, toen hij het beroep te Gouda aannam. Na een tienjarig verblijf aldaar, vertrok hij in 1667 naar de gemeente van Amsterdam. Op aanbeveling van Pontanus, die daarvan afstand deed, werd hem het onderwijs in de godgeleerdheid opgedragen. Den 19den April 1668 werd hij door de Broederschap tot hoogleeraar verkozen en bleef tot zijn overlijden, den 30sten April 1712, met hoogen lof die betrekking vervullen. Zes dagen later werd zijn lijk in de westerkerk ter aarde besteld.

Groot is de lof hem door alle zijne levensbeschrijvers gege-

ven. Niet alleen had hij een edel karakter, maar hij was ook een der grootste geleerden van zijn tijd, die zich niet slechts omtrent zijn kerkgenootschap, maar omtrent de gansche geleerde wereld door zijn schriften verdienstelijk maakte. Hij was een verdienstelijk kerkelijk geschiedschrijver, een uitstekend godgeleerde, wiens dogmatische arbeid vooral op hoogen prijs werdt gesteld, een verstandig exegeet.

»Met hem," schrijft zijn lofredenaar, Prof. A. des Amorie van der Hoeven, »begint een nieuw tijdperk der geschiedenis onzer stichting, gewis het bloeijendste en luisterrijkste dat zij heeft aan te wijzen. Waardig kweekeling van Curcellaeus, had de jeugdige van Limborch zich naar Utrechts hoogeschool begeven, om onder den beroemden Voetius zijne letteroefeningen te voltooijen, en had alzoo reeds vroeg geleerd, dat men van hem een godgeleerde mogt verwachten, die, vrij van allen sectengeest, de waarheid boven alles beminde. Gedurende het lange tijdvak van vier en veertig jaren, waarin hij als hoogleeraar aan deze kweekschool werkzaam was, heeft hij aan die verwachting, naar het oordeel van alle bevoegde regters, op de uitstekendste wijze beantwoord. Tweemaal is hij gehuwd geweest, eerst met Elisabeth van Lingen (1660), later (1674) met Cornelia van der Kerk.

Nog als proponent bezorgde hij de uitgave van Episcopius leerredenen, over het 5de hoofdstuk van Mattheus. Ook bezorgde hij het tweede deel der *Opera Episcopii*, waarvan de hoogleeraar Curcellaeus het eerste deel bezorgd had. Onder de papieren van zijn oom Episcopius had hij een aantal hoogst belangrijke brieven en andere stukken, betreffende de zaken der remonstranten gevonden: met behulp van Christiaan Hartzoeker, Remonstrantsch leeraar te Rotterdam, besloot hij die te rangschikken en openbaar te maken. In 1660 verschenen dien ten gevolge *Praestantium ac eruditorum virorum Epistolae Ecclesiasticae et Theologicae, quorum longe major pars scripta est a Jac. Arminio, Joan. Uytenbogardo, Conr. Vorstio, Ger. Joh. Vossio, Hugo Grotio, Sim. Episcopio, Casp. Barlaeo.* Amst. 8o., vermeerderd en verbeterd 1684, fol. *Edit. 3a nova augmento locupletata*, Amst. Franc. Halma, 1704 fol.; een onwaardeerbaar werk voor de kerkelijke geschiedenis.

Voorts schreef hij:

Korte Wederl. van 't boeksken onlangs uitgegeven bij Jacobus Sceperus, genaamt Chrysopolerotus, waar in onder anderen gehandelt wert van de onderlinge verdraagzaamheit by forme van Samensprekinge tusschen een Remonstrant en Contra-remonstrant, te samen gestelt door Philippus van Limborch, *Pred. in de Remonstrantsche Gemeente tot Gouda*, Amst. 1661. 8o.

Lijkpredik. over het zalig afsterven van den Eerw. en zeer Godvruchtigen D. Joannis Ouwens, *pred. in de Remonstrantsche Gemeente tot Gouda, ontslape* 19 *Juni* 1664, Gouda, 1664. 4o.

Theolog. Christ., ad praxin pietatis, ac promotionem Pacis Christ. unice directa, Amst. Henr. Wetstein, 1686. 4o. *Edit. altera ab Auctore recognita et aucta*, Ib. Id. 1695. fol. It. 3de edit. Ib. Sebast. Pezoldus, 1700. fol. It. Edit. 4. *Acced. Relatio histor. de origine et progressu controvers. in foederato Belg. de Praedestinat., Tractatus posthumus*, Amst. Rod. et Gerh. Wetstenii, 1715. fol. Dit laatste is ook afzonderlijk verschenen, Amst. 1712. 12o., met eene lange voorrede, waarin de Remonstranten verdedigd worden tegen de *Strijders Sions* van Jacobus Fruytier, predikant te Rotterdam. Het is ook in het Hollandsch overgezet. Cattenburch heeft later (Amst. 1726) een *Specilegium Theol. Christ.* Ph. a Limborch. in het licht gezonden. Tegen het systeem heeft geschreven C. Franck, *Exercit. Anti-Limborchianae*, Kol. 1694. Deze dogmatische arbeid van van Limborch (ook te Amst. 1730 en te Bazel, 1735, in het licht verschenen) is zijn voortreffelijkste werk, levert het eenige volledige Remonstrantsche systema der zeventiende eeuw, en beantwoordt geheel aan zijnen titel, de praktyk der geloofswaarheden duidelijk aantoonende, de stellingen van anders denkenden met onpartijdige gematigdheid, en veelal met hunne eigene woorden opgevende, en vrij van de schoolsche wijze van behandeling, zijner eeuw eigen. Sociniaansche denkbeelden worden er niet in aangetroffen.

De veritate religionis Christianae, amica collatio cum erudito Judaeo. Subjungitur huic libro Tractatus, cui titulus: Urielis Acosta Exemplae vitae humanae; addita est brevis refutatio argumentorum, quibus Acosta omnem Religionem revelatam impugnat Gouda, Justus ab Hoeve, 1687, 4o. In 1723 verscheen dit werk, waarin de hoogleeraar het Christendom zegenpralende verdedigde, tegen den geleerden Israëliet Izaak Orobio, die den kerker der Spaansche Inquisitie ontsnapt, zich als geneesheer te Amsterdam had neêrgezet, — door de zorg van J. de Goede, die er ook eene tweede voorrede bijvoegde, te Amsterdam in het Hollandsch overgezet. Limborch mogt later nog het voorregt genieten van eene twee en twintig-jarige vrouw, die bijna was overgehaald om de joodsche godsdienst te omhelzen, daarvan terug te brengen.

Het Leven van S. Episcopius gestelt voor XVII zijner predikatiën, Amst. 1693. 4o., vermeerderd in het Latijn uitgegeven met den titel: *Hist. vitae S. Episc. scripta a P. à Limborch, e Belgico in Lat. versa et ab Authore in aliquot locis aucta*, Amst. 1701.

Hist. Inquisit. cui subjungitur liber sententiarum Inquisit.

Tholosanae ab anno Christ. 1307 *ad annum* 1323, Amst. Henr. Witsten, 1692. in fol. Als eene verkorte uitgave kan men beschouwen *L'Hist. de l'Inquisit. et son origine*, Col. et Brux. 1693. 12o.

Over den door den hoogleeraar F. Burman tegen v. L. ingebragte beschuldiging van Socinianismus door van der Waayen aangevallen, verdedigde hij zich in de *Defensio contra J. van der Waayen iniquam criminationem, Amst. Johan. Groenewoudt*, 1699. 12o. Ook achter de derde uitgaaf van de *Theol. Christ.*

Welstervens Leer voor Zieken, of onderrigtinge om zieken naar de staat van hun voorgaand leven tot sterven te bereiden, Amst. 1700. 12o.

Commentarius in Acta Apostolorum et in Epistolas ad Romanos et ad Hebraeos, Roterod. 1711. fol.

Hij gaf ook S. Curcellaci, *Opera Theologica*, Amst. 1675 in het licht, en de Remonstrantsche Societeit heeft aan hem het *Formulier van den Doop der bejaarden* te danken.

De Bibliotheek der Remonstranten te Amsterdam bezit van hem in handschrift, behalve zijne met Clericus gewisselde brieven:

Reformatorum de poena Haereticorum Sententia ex variis auctoribus collecta et exemplis aliquot demonstrata.

Adversaria, 3 vol.

Virorum doctorum ad eum Epistolae.

Epistolae ex Anglia ad eum scriptae.

Twee brieven van hem aan J. Snecanus, 1664—1712.

Historia inquisitionis; cui subjungetur liber sententiarum Inquisitionis Tolosinae, Amst. 1692. *Cum notis M. SS. auctoris.*

J. Locke Epistolae ad Limborchium.

Kort verhaal van het eerste begin en opkomen van de nieuwe secte der Profeten of Rijnsburgers, door een oog-getuige (Passchier de Fijne), Waerstadt 1671. Hierachter H. SS. en Brieven van Camphuizen, Episcopius, Montanus, Cupus, Passchier en Limborch, alle door den laatstgenoemden gecopieerd. Op de boekverkooping bij M. Martin. Nijhoff, Dec. 1862 komt, behalve brieven van en aan Philippus van Limborch, b. v. van Jac. Joh. Batelier, Eng. van Engelen, S. Episcopius, P. de Groot, A. Poelenburg, Tuyll van Seroskerke, nog voor:

Kopien en brieven van Predikanten over tractementsverhooging; verschillende Gedichten enz. van Ph. v. L. en and. 1 vol. fol.

Zie J Clerici, *Orat. Funeb. in obit. Phil. v. Limborch, defuncti d. XXX Aprilas A*°. 1712. *habita die* 6 *Maji, quo sepultus est*, ook te vinden achter de 5e uitgaaf van Limborch's *Theol. Christ.*; Adr. A. Cattenburgh, *Bibl. Script. Remonstr.* p. 182 seqq ; Saxo, *Onom. Litter.* T. V. p. 74; Muntanghe, *Compend. Theol. Christ.* passim; Clarisse, *Encyclop.* (Ind.); A. des Amorie van der Hoeven, *Dissert. de Philippo a Limborch theologo*; de Clerc, *Bibliothèq. choisie*, T. XXIV. p. 350 suiv.; *Bibl. Univ. et Hist.*, T. II. Art. III. p. 21—25, T. IV. p. 11—15, T. VII. Art. IX.

p. 289—330; Niceron, *Mémoires*, T. XI. p. 50—53; *Bibl. Univ. i. v.*; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Littér. des Pays-Bas*, T. I. p 533 suiv.; Ständlin, *Geschichte der Theol Wissenschaften*, Th. I. S. 297—303, Th. II. S. 87—90; Ypey, *Geschied. d. System. Godgel.* D. III. bl. 313—319; *Kerkel. Gesch. d. XVIII eeuw*, D. IX. bl. 221 verv.; van der Hoeven, *Gedenks. v. h. Seminarium d. Remonstr.* bl 42, 114, volg.; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w; J. Tideman, *de Rem. Broeders*, bl. 28, 29, 75, 229, 356, 367; Kist en Royaards, *Archief d. Kerkel. Geschied. inzond. in Nederl.*, D. III. bl. 518, D. IV. bl. 101, 105; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Fabricius, *Bibl. Antiq.* p. 505, 511; van Kampen, *Geschied. d. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 25, D. III. bl. 130; Rabus, *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1693 *a* bl. 13, 1698 *b*. bl. 133, 1700, bl. 349; *Cat. d. Rem.* bl 17, 18; *Cat. der Mautsch van Nederl. Letterk.*, D. II. bl. 220, 223; Arrenberg, *Naaml. van Boeken*; *Cat.* v. Alkemade en v. d. Schilling (1848) bl. 59; *Cat.* v. Voorst m. s., bl. 69; *Cat. d'une Collect. rem. de M. SS. vente* 1—3 *Dec. a la Haye*, p. 23, 74.

LIMBORCH (L. VAN) schreef:

Bedenkingen over de eigenlijken oorzaken van Romens ondergang, bepaaldelijk op den tegenwoordigen toestand van Nederland, Utrecht 1780.

Zie Arrenberg, *Naamr.*

LIMBORCH (REM VAN), broeder van Philippus van Limborch, advocaat fiscaal en procureur generaal der domeinen van Holland, geboren 26 Augustus 1625, gestorven 31 Maart 1685. Er werden handschriften van hem verkocht op de verkooping bij den heer Nijhoff, Dec. 1862:

Aanteek. op de Groot's Inleyding op de Holl. regtsgeleerdheid.

Regtsgeleerde Memorien.

Advies en Verzameling van Brieven betreffende het leven en de gevoelens van Jac. Arminius, 1598—1609: fol.

Deductien in belangrijke civiele zaken, fol.

Brieven van D. Rz. Camphuysen, G. van Kinschot.

Zie *Cat. d'une Collection remarq.* etc. p. 17, 40, 41, 62.

LIMBORCH (Mr. SIMON VAN) broeder van Philippus van Limborch, beroemd advocaat te 's Hage, in 1722 gestorven. Men heeft van hem:

Aanteekeningen op de Namen der Stedehouders, Presidenten, Raden enz. van den Hove van Holland, sedert 1425 *tot* 1702. *Benevens korte inhoud van de Sententieboeken der Registers van Dingthaelen, Presentatieboeken en Catalogus Bibliothecae Curialis Hollandiae et* 1715, 2 vol., handschrift van Mr. P. de Vos, Raadsheer aan het Hof van Holland.

Aanteek. op de Groot's Inleyding tot de Holl. Regtsgeleerdheid.

Regtsgeleerde Memorien, adviesen, enz.

Hij hield briefwisseling met Petr. Francius, Jac. Gronovius, C. T. van Halewijn, A. van der Heim, C. B. graaf van Kniphuizen, N. Muys van Holy, D. Verburgh, B. de Volder, P. de Vos.

Zie *Cat. d'une Coll. remarq.* etc. p. 33, 40, 71, 67, 69, 85, 86.

LIMBOURG (ROBERT DE), deelde in de *Natuurlijke Historie der Zuidelijke Provintiën* opmerkingen mede over het land van Luxemburg, Luik en Halle, en over de delfstoffen der Nederlanden.

Zie van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. III. bl 195.

LIMBOURG (N.) architect en ingenieur, werd geboren in het dorp du Marché, gemeente Franchimont nabij Theux. Hij vergezelde keizer Karel V, in wiens dienst hij was, bij de belegering van Tunis, waarbij hij belast was om het plan van aanval te maken en verschillende andere werken, betrekking hebbende tot de belegering dier stad, daar te stellen. Hij stierf in 1535.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.*, D. II. bl. 178.

LIMBURG (ABRAHAM VAN), te Amsterdam geboren, predikant te Heemstede (1747), waar hij overleed 10 Oct. 1760, oud 37 jaren, beoefende de poëzij, blijkens zijn eigen grafschrift, waarin hij zich zelve en zijne vrouw sprekende invoert.

Zie Paauw en Veeris, *Naaml. van Pred.*, bl. 127.

LIMBURG (PERINA VAN), dichteres uit het midden der zeventiende eeuw, zond een *Dankoffer* aan W. van Heemskerk, toen deze haar een *Leeke-gunst pand op haar jarigdag, zijnde drie koningen avond*, toezond, voorkomende in *Bloemkrans van verscheiden Gedichten*, Amst. 1659.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 195.

LIMBURG (M.) een uitmuntend portretschilder in de zeventiende eeuw. Hij vervaardigde in 1663 o. a. dat van *Hendrik Dirksen Spiegel, Burgemeester van Amsterdam*, waarnaar de prent in fol., het meesterstuk van J. Munnickhuysen, in 1685 zoo kunstig is gesneden. Naar dit portret heeft Houbraken het zijne in 8o. gegraveerd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 985; Muller, *Cat. v. Portr.*, No. 4830 en 5073.

LIMBURG (THOMAS VAN), een verdienstelijk dichter, tusschen 1740 en 1750 te 's Hage geboren en in het begin van 1815 overleden. Hij was een ijverig lid der Leidsche en Haagsche dichtgenootschappen. Bij het Leidsche behaalde hij in 1782 een buitengewone zilveren eerepenning voor zijn dichtstuk *De Vrije Zee*, en in het volgend jaar den gouden voor dat *De nuttigheid van den Handwerksman* ten onderwerp hebbende. Zijne gedichten, van een vaderlandsche en ernstigen inhoud, vindt men in de bundels dezer genootschappen, en in 1781 in 4 d. in 8o. uitgegeven met den titel: *Vad. Dichtoefen. en Mengel-poëzy.* De Maatschappij van Ned. Letterk. bezit

drie bundels van T. van Limburgs poëzy, bevattende de los uitgegevene en de in de werken van onderscheidene maatschappijen van dezen dichter, door hem zelve vervaardigd.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 203. *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 266, 267; *Cat.* J. Schouten, bl. 106; *Cat.* v. d. Aa, bl. 120.

LIMBURG BROUWER (VAN). Zie BROUWER.

LIMBURG STYRUM (VAN). Zie STYRUM.

LIMIERS (HENRI PHILIPPE), een der onvermoeidste schrijvers van zijn tijd, werd tegen het einde der zeventiende eeuw in Holland geboren uit ouders, die Frankrijk om het geloof hadden verlaten. Van zijn leven is weinig bekend. Hij overleed in 1725 te Utrecht, waar hij sedert eenigen tijd redacteur van de courant was, de slechtste, die toen in Holland verscheen, en die hem, volgens den abt Lenglet, van tijd tot tijd strenge berispingen van de zijde der hooge regering, op den hals haalde. Hij schreef:

L'Histoire du règne de Louis XIV, ou l'on trouve une recherche exacte des intrigues de cette cour, dans les principaux états de l'Europe, Amst. 1717. 7 vol. 12o., *nouv. édit., revue, corr. et augm.*, ibid, 1719. 12 vol. 12o., (Rouen) 1720. 2 vol. 4o.

Limiers beroemde zich dit werk in 7 maanden geschreven en voleindigd te hebben, 't geen ons niet verwondert, daar het slechts uittreksels van couranten bevat.

Annales de l'Histoire de la monarchie de France, depuis son établissement, avec les médailles depuis Pharamond, jusqu'à la majorité de Louis XV, Amst. 1724. in fol. fig.

Abrégé Chronologique de l'Histoire de France, pour les règnes de Louis XIII et de Louis XIV, Amst. 1720. 2 vol. 12o.; ibid, 1725. fol.; (Trevoux), 1727. 2 vol.; ibid, 1728. 3 vol. 12o. of een deel in 4o.

Het is een kort begrip der geschiedenis van Frankrijk door Mezeray, en het 3de deel bevat het leven van dien geschiedschrijver door Larroque.

Histoire de Charles XII, roi de Suède, Amst. 1721. 6 vol. 12o.

Histoire de l'Institut des Sciences et des Arts, établi à Bologne en 1712, Amst. 1723. 8o.

Eene vertaling der comoediën van Plautus, Amst. 1719. 10 vol. 12o. Hij was zoo verstandig de vertaling van den *Amphytrion*, den *Epidicus* en den *Rudens* van madame Dacier, en die der *Captivi* van Coste over te nemen. De vertaling der 16 overige stukken van den Latijnschen comicus is van Limiers. Zij is beter dan die van Gueudeville, maar toch zeer gebrekkig. Het tiende deel bevat fragmenten van Plautus.

Pierres antiques gravées, sur lesquelles les graveurs ont mis leurs noms, etc. Amst. 1725. kl. fol. pl.; eene vertaling van het Latijnsche werk van Philippus Stosch.

Notes et remarques pour l'intelligence du poëme de Télémaque, in de uitgaven te Amst. Hofhout, 1719, 1725. 12o., door anderen toegeschreven aan den hervormden predikant Jean Armand de Bourdieu.

Volgens Barbier had Limiers ook deel aan de *Magna Bibliotheca ecclesiastica,* van welke slechts één deel (de A) te Keulen, 1735 in fol. is verschenen.

Hij liet in handschr. na:

Histoire du temps, ou Mémoires de diverses Cours sur les matières les plus importantes de la politique, 6 vol. 4o.

Zie Marchand, *Dict. Crit.* Art. *Archelaus,* T. I. p. 59; M. de Bausset, *Hist. de Fénélon,* T. II. p. 183, 184; Saxii, *On. lit.* VI 283. VII. 374, *b*; *Dict. des Anon.* No. 12335; *Biogr. des hommes Vivans,* art. *Adry; Biogr. Univ.* T. XXIV. p. 501; *Bibl. d'un homme de goût,* T. I. p. 43, T. III. p. 204.

LIMMEN (J. VAN), een zeeschilder in de eerste helft dezer eeuw, vermeld door Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 985.

LIN (JAN of HANS VAN), leefde in de tweede helft der zeventiende eeuw, en muntte uit in het schilderen van paarden, gevechten en jagtpartijen. Hij had den bijnaam van *de Stille.*

Zie *Biogr. Univ* T. p. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II bl. 391.

LIN (JOHANNES JOSEPHUS DE), of de Lein. Van dezen schilder bestaat in de kerk van den H. Barromeus een altaarstuk, voorstellende *Simeon in den Tempel.*

Onder een door H. Roozing gesneden portret van Ds. J. W. Bussingh, in 1796 in 8o. uitgegeven, met een vers van vrouwe R. C. Bilderdijk geb. Woeshoven, leest men: *De Lein Pinx.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 982.

LIN (HERMAN VAN), een kunstschilder, die in 1668 te Utrecht leefde.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 985.

LINAEUS. Zie LINEUS.

LINAKER (R.) schreef:

Tractaet tot verquickinge van de benaude conscientie, Middelb. 1656.

Zie *Cat. der Bibl. van de Rem. te Amst.* bl. 91; *Cat.* van der Groe, p. 260.

LIND (J.) schreef:

Middelen ter bewaring van de Gesondheit op de oorlogsschepen, met een Aanhangsel door P. de Wind, Middelb. 1768. 2de dr. 8o.

Proeve over de ziektens des Europeërs in heete gewesten, Amst. 1781. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 259.

LINDA (LUCAS DE) schreef:

Descriptio Orbis et omnium ejus rerumpublic., L. B. 1635. 8o.

Zie *Bibl.* Hulthem, No. 14284, 17227.

LINDANUS (LUDOVICUS) of van der Linden, te 's Bosch geboren, pastoor te Rijmenam, in het bisdom van Mechelen. Hij was een beoefenaar der Latijnsche poëzij, en stierf omtrent het jaar 1678 in hoogen ouderdom. Hij liet na:

Epigrammata in haereticos et alia miscellanea, item lusus Anacreontaei, sive Charites Marianae, Mechl. 1656. 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 833; van Gils, *Kath. Meyer. Mem.* bl. 189; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het Bisdom van 's Bosch,* D. II. bl. 333; Hermans, *Not. Lat. Brab. Sept.* p. 16.

LINDANUS (DAVID) of van der Linden, werd waarschijnlijk in 1570 te Gend geboren. Reeds vroeg werd hij in de onlusten der beroerten gewikkeld, en begaf zich, na zich op de letterkunde te hebben toegelegd, naar Dendermonde, waar de magistraat hem in 1607, het rectoraat van het daar bestaande gymnasium toevertrouwde. In 1622 werd hij griffier dier stad, en bekleedde dit ambt tot zijn dood, omstreeks 1640. Hij was een middelmatig Latijnsch en Nederduitsch dichter, doch goed philoloog, bevriend met Cornelius Rekenarius, Justus Harduyn, Justus Ryckius en andere geleerden. Hij huwde eene zuster van Franciscus Zypius of van der Zype, een beroemd regtsgeleerde en kanunnik te Antwerpen. In Augustus 1850 werd zijne buste te Dendermonde ingewijd.

Hij schreef:

De homine et ejus instauratione, oratio ad felix suscepti muneris auspicium, Teneraemondae dicta III idus Februar. CIↃ IↃC. VII, Antv. 1609. 4o.

De Teneramundâ, libri tres, ad Sereniss. Principem Albertum, *Archiducem Austriae, Ducem Burgundiae, Principem Belgarum,* Antv. 1612. 4o. Ook ingelascht in de *Antiquitates Belgicae* van Gramaye, Lov. 1708. fol.

Oda Gandensium Poëtarum encomiastica, vóór een der Tragoediën van Jacobus Cornelius Lumenaeus à Marea.

Een menigte zijner Latijnsche gedichten zijn ten behoeve zijner vrienden afzonderlijk gedrukt. In de *Del. Poët. Belg.* van Gruterus, T. III. p. 298—302, vindt men van hem

een *Carmen Lyricum in laudem* Joannis Miraei *Episcopi* en een *Carmen Elegiacum in obitum* Justi Lipsii.

Men treft een zijner Nederduitsche dichtstukken aan in het werk van J. Harduyn, ten jare 1620 verschenen, over den *Val en opstand van koning David.* In 1635 gaf hij met zijn vriend Harduyn in het licht: *Goeden ijver tot het vaderland, ter blyder inkomste van den coninckl*y*ken prince Ferdinand van Oostenryck, cardinael infant, Gouverneur der Nederlanden ende Bourgoignen, binnen de stad Ghend, uytghegheven door Justus de Harduyn, priester, ende David Lindanus, beyde inghesetenen derselver stede*, (Antw. 1635. kl. 4o.) Ook in hei Latijn verschenen.

In handschrift bestaan van hem:

Pro nuditate contra vestes, Paradoxon.

Varii versus in commendationem Phyllidis.

Dissertationum libri tres: primus sacra, secundus politica, tertius ethica continet documenta, in den smaak van die van Petrus Mexia en Antoine du Verdier.

Zie Sanderus *de Gandav*. p 38; Val. Andreas, *Bibl. Belg* p. 229; Sweertii, *Ath. Bat.* i. v. Foppens, *Bibl. Belg*. T. I. p. 23; Jöcher, in voce; Paquot, *Mém* T. II. p. 47; Coupé, *Soirées Littér*. T. XV. p. 124; Hoeufft, *Parn Lat Belg* p. 101; Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neêrl*. p. 229; J. F. Willems, *Verh. over de Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 62; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 203; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 376; Bodel Nijenhuis, *Bibl. der Plaatsbeschr*. bl. 85; *Messager de Scienc. Hist. de Belg.* 1850. p. 293; Blommaert, *de Ned. Schrijv van Gent*, bl. 184, 210, 220; J. Ryckii Gand, *Prael. Poët.* (Duaci, 1606) p. 103.

LINDANUS (Guilielmus Damasus) of Willem van der Linden Damasz, werd in 1525 te Dordrecht uit een burgemeesterlijk geslacht geboren. Na zich op een dorp in het graafschap Hoogstraten, in de Latijnsche taal toegelegd te hebben, studeerde hij te Leuven in de wijsbegeerte, en vervolgens onder Ruardus Tapperus, Jod. Tiletanus en Johannes Hasselius, in de godgeleerdheid, terwijl hij het onderwijs van Rutgerus Rescius en Andreas Balenus, in de Grieksche en Hebreeuwsche talen genoot. Van Leuven vertrok hij naar Parijs, om zich aldaar met de Rabbijnsche schriftverklaringen bekend te maken. Hij hoorde daar en sloot vriendschap met de geleerde Johannes Mercerus en Adrianus Turnebus. In 1552 keerde hij naar Leuven terug, waar hij tot priester gewijd en tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd werd. Na drie jaren te Dillingen lessen over de H. Schrift gegeven te hebben, werd hij tot hoogleeraar te Leuven beroepen, en verkreeg vervolgens de eene waardigheid na de andere, die van deken der hofanunn iken te 's Hage, raadsheer des konings, vicaris van den

bisschop van Utrecht en die van geestelijken commissaris of kettermeester in Holland, Zeeland en Friesland.

Ofschoon als inquisiteur ernstig en gestreng en al den schrik, aan die kerkelijke bediening eigen, rondom zich verspreidende, onthield hij zich echter van die ruwe hevigheid, welke men bij Tapper en anderen ontdekte.

Reeds terstond na zijne komst in Friesland (1556), had hij moeijelijkheden met de geestelijkheid, het hof en de Staten, over de uitgebreide magt, die hij zich aanmatigde, doch door hooger staatsgezag gesteund, bleef hij zijnen bloedigen weg bewandelen, en onderscheidde zich door buitengewone scherpzinnigheid, maar tevens door onverbiddelijke gestrengheid. Hierdoor maakte hij zich zóó gezien aan het Spaansche hof, dat men hem bij de oprigting der nieuwe bisdommen, tot bisschop van Roermond benoemde, doch schoon (4 April 1562) door Granvelle gewijd, kon hij eerst zeven jaren later, daar Roermonde, op het voorbeeld van Antwerpen, den nieuwen bisschop weigerde te ontvangen, van zijn zetel bezit nemen. Terstond toonde hij dat het hem ernst was met de handhaving der kerkelijke tucht en de onderwerping der geestelijkheid aan zijn gezag. De loop der gebeurtenissen noodzaakte hem in 1578 zijn bisdom te verlaten. Hij begaf zich naar Rome, waar Gregorius XIII hem gunstig ontving, terwijl hij ook veel onderscheiding van den koning van Spanje genoot. Uit Rome keerde hij naar zijn bisdom terug, bragt er nog eenigen tijd door, deed nogmaals eene reis naar Rome, en werd, in Nederland wedergekeerd, tweede bisschop van Gend, en den 22sten Julij 1588 als zoodanig gewijd. Kort daarop, den 2den, volgens anderen den 4den en 10den Nov. van hetzelfde jaar, stierf hij, en werd bijgezet in het graf van zijn voorganger, Cornel. Jansenius.

Lindanus was een vruchtbaar schrijver en een dapper verdediger van zijn kerkgeloof, ervaren in de kennis der H. Schrift en zeer geleerd. Sixtus V, nog kardinaal zijnde, bediende zich bij de uitgaaf van Ambrosius, van zijne hulp. Caesar Baronius noemde hem een man in alle wetenschappen bij uitnemendheid ervaren, en deelde hem zijne aanteekeningen op het *Martyrologium* mede, voor ze uit te geven. Hij was geenszins blind voor de gebreken zijner kerk, en wenschte welmeenend hare verbetering, waarvan de geschiedenis proeven heeft bewaard.

Goudhoeven hield hem, nevens Erasmus van Rotterdam, Hadrianus Junius en Janus Douza, voor een van de vier geleerdste mannen in de Latijnsche taal, die in Holland geboren waren, waarbij de Groot wel gevoegd mag zijn.

Er bestaat een catalogus zijner schriften, in 1584 te 's Bosch in 8o. uitgekomen, die door Valerius Andreas is aangevuld. Zij zijn:

De optimo genere interpretandi scripturas, Col. 1558. 8o.
Tabulae analyticae omnium Haerescon hujus saeculi.
Panoplia Euangelica s. de Verbo Euangelico, lib. V, Col. 1561. 1590. fol.
Stromatum libri III, pro defensione Conc. Tridentini adversus Chemnitium, Ibid, 1563. fol. Paris, 1564. fol. Col. 1575. fol. enz. Het is het meest geachte zijner schriften.
Dubitantius de vera certaque per Christi Jesu Evangelium lib. III instructus, Colon. 1565. 8o.
De sacrificio Missae audiendo, sive quonam modo sit studiosis Dilinganis quotidie audienda Miser.
Dubitantius Dialogus. de Origine Sectarum hujus saeculi.
Ruewardus Dialogus de animi tranquillitate, quo sectarii omnes ex suismet principiis ad Catholicam revocantur Ecclesiam.
De vera apud Romanos Ecclesia contra Witebergenses, eam Witebergae collocantes, Colon. 1572. 8o., ook in de *Bibl. Max. Pontif.* P. Rocaberti, T. XX. p. 463.
Apologeticon lib. 3 ad Germanos, pro concordia cum catholica Christi Ecclesia, contra novam Protestantium confessionem Augustanam ex Lutherana Calvizantem, Antv. 1568. 4o. fol., Antv. 1570 et *pars altera* 1578. typis Plantini.
Verantwoordinge voor de confessie van Antwerpen tegen Lind, 4o.
Apologia contra Illyricum (Ned.)
Paraphrasis et Castigationes in Psalmum CXVIII cum Isagoge et Oratione parasceuastica in eundem.
Commentatiuncula brevis de cantico Angelico Alle-luja.
Responsio pro vero ac vivo Christi corpose in Sancta Eucharistia adv. Joan. Campani blasphemias, Colon. 1575. 8o.
De Sapientia Coelesti: ad Sophiam Lindanam, Sancti monialem, Jesu Christi sponsam, typ. Plant. 1567. 16o.
Psalterium vetus a mendis IϽC *repurgatis et de Graeco atque Hebraico fontibus illustratum*, Antv. 1588. 8. Paris, 1595 en in de *Bibl. Patrum*, T. II.
De modo verae Confessionis (Ned.) 1568.
Oratio synodica, habita in Synodo Ruraemundensi, de Officio Pastorum.
Paraphrases in Psalmos XXX *priores*, typ. Plant. 4o.
Paraphrases in Psalmos ad Laudes antelucanas decantari solitos. Ibid.
Catechismus (Ned.) Ibid.
Speculum Sacerdotale: sive Meditationes quibus se sacerdotes quotidiano praeparent sacrificio, Colon. 12o.
Cort Onderwys teghen de Confessie der ministers (soo sy hen beromen) Jesu Christi in de kercke van Andtwerpen, die haer onwaerachtelgck segt met de Confessie van Ausborch t' accorderen, Aen d' E. Borghemeesters, Schepenen ende Raedt, mitsgaders den ghemeenen Borgheren des breedt ver-

maerden coopstadts van Andtwerpen: By den E. H. W i l h e l m u m v a n d e r L i n d t *van Dordrecht der H. Kercke tot Ruremonde Bisschop. Matth*, 15: *Alle plantsoenen, die myn vader niet gheplant en heeft, sullen uigeroyt worden. D' eerste andtwoorde ten versuke ende ordinantie des Catholicscher Con. M. van Spaengien. Ghedruct tot Leuen by* J a n B o o g a e r t s, *in den gulden Bybel*, Anno 1567. 12o.

Het A. B. C., met een Cort schriftuerlyck onderwys der konsten Broeders. Met een Belydinghe des gheloofs der bekeerder Calvinisten, 8o.

Exhortatio ad Hollandos, ut redeant ad Catholicam Christi Ecclesiam, cujas Praefatio monstrat, D. Thomam fuisse Germanorum Apostolum, Colon. 1577, kl. 4o.

Mysticus Aquilo, sive Declaratio Vaticinii J e r e m i a e *Prophetae: Ab Aquilone pandetur omne malum; qua demonstratur non pertinere ad Saxoniam, unde omne malum Ecclesiae aperiatur, sed ad calamitates Ecclesiae illinc orituras*, Col. 1580.

De Apostolico virginitatis voto, atque Euangelico Sacerdotum coelibatu Lib. V pro Conc. Tridentino adversus Chemnitium. Colon. 1580. 4o.

Orationum Theologicarum Eximii Theologi, Ruardi Tapperi, Tom. II a L i n d a n o *in lucem editi*, 1577, 1578. 8o.

De fugiendis hujus saeculi Idolis, novisque istorum Euangelicorum Dogmatibus etc. Colon. 8o.

De virtute Ecclesiae ad Weertenses (Ned.) 1580.

Contra Carnivoros, qui vetitis temporibus carnes comedunt (Ned.) 1580.

Dogmaticae Conciones, Bredae habitae (Ned. 23 in getal.)

Concordia discors, sive confessionis Augustanae confutatio. Col. 1583.

Labyrinthus Christianus (Ned.) 1583.

Dux viae ad verum Deum Christum Jesum (Ned.)

Conciones per Quadragesimam et Adventum.

Conciones in Festis Sanctorum habitae.

Conciones catechisticae.

Catechismus, Juventuti Ruraemundens. scriptus, juxta Concilii Tridentini Doctrinam, Colon. 1571, 1583.

Illuminator Obcaecatorum Calvinistarum (Ned.)

Petri Apostoli liturgia divina, cum Apologia divini W i l h e l m i L i n d a n i, *cum ejusdem Commentario de actione missarum*, 1584. 8o. ap Plant. 1588, Paris, 1525. 8o.

Apologia, cum ejusdem Commentario de actione missarum, Antv. 1589. 8o.

Glaphyra in Epistolas Apocalypticas S. Johannis Apost. ad Episc. Cath. ubi veri Episc. adumbratur typus. Lovan. 1602. 8o.

Eusebius, sive de fugienda impoenitentia, et ingredienda serio angustae vitae Euangelicae via: ad Clericos Eccles. Cathol.

Paraphr. in VII Psalmos Poenit.
De animi tranquillitate.
Epist. ad Card. Ottionem Truchesium.
De vera Christi Ecclesia diatriba, Col. 1572. 8o.
De fugiendis nostri Seculi idolis.
In handschrift:
Theophilus, sive de officio pû viri contra Cassandrum.
Pro Decreto Concilii Trident. de purgatorio, contra quartum tomum Examinis Chemnitu in idem Concilium Trident.
Epist. Apol. pro Conc. Trident. qua respondetur Praefat. Chemn. in suos Examinis III et IV tomos.
Exhort. secunda ad Hollandos, de Gog et Magog in Belgium adventantibus cum Praefatione ad Guil. Aurangiae Principem.
Lacrymae Germaniae ad S. D. N. Gregorium XIII etc. de clericis non Canonice viventibus.
Cur necessaria sit SS. Bibliorum castigatio? ad Gregorium XIII.
Epist. lib. III, Polit., Theolog. et Miscell. Et quantus Hebraicarum Quaestionum, qui habet Apol. LXXII *Interpretum.*
Rom. Pontificem vere ac merito appellari Univers. Episc. Eccles. Christi.
De Victoria Christi, contra Judaeos et Judaïzantes Bibl. interpretes.
Paraphr. in Psalmum Exurgat Deus.
Paraphr. in Cantica Canticorum, cum Annotat. Variar. Lection. et trium Linguarum.
Missa Apost. in qua est luculenta et solita Rituum et Apost. Caeremon. explicatio.
Christomachia Calv.: qua nunc Satanas. Christianos conatur Semi-Turcas facere.
Decuriae locorum, ab Haeret. nostri seculi in Patribus aut edendis aut pervertendis depravatorum.
Epistola ad N. Calvinizantem, ut at Cath. redeat Eccles.
Tabulae naufragii Nicaeni, ubi aurea S. S. Canonum et Actorum Nicaenorum ramenta et variis veter. Patrum scriptis repraesentatur.
Acta Colloquiorum Religionis per Germ. conciliendae causa habitorum, potissimum, anno CIↃ. IↃ. XXX *Augustae* CIↃ. IↃ. XI, *Ratisbonae,* CIↃ. IↃ. LVII *Wormatiae.*

Zie *Lindani Vita* door Arnold Haversius, achter diens *Comm. de erectione novorum in Belgio Episc* Col. 1609. 4o. Baronius, *in Notis ad Martyrol Rem.* XXIII. Nov. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 70. Sweertii, *Ath. Belg.* p. 811, p. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 410; F. v. d. Haer, *de init. tumult Belg.* p. 99. Possevini, *Appar. S;* C. Loos, *Calledii Catal. illustr. Germ. Script.;* Is. Knappenberhg, *Hist Eccles. Duc. Geldr.* (Brux. 1719. 4o.) p. 178, 198; T. Bredenbach, *Collat. Sacr.* l. VII. c. 15; Castillion, *Sacra Belg. Chron.* p. 510, 538; *Hist. Episc.*

Ultr. f. 323 sqq. (over zijne reizen naar Rome); *Vita Lindani e Possevino, Loosio, Knappenbergio* etc. in *Bibl. Gron.* T. IX. p 226 seqq. J. W. Feurlini, *Theol. Gott. Observ. de Wilh. Lindani Concordia discorde et testim. de Orig. exemplo Latin Conf. August. in Arch. Brux.* in *Bibl. Gron.* T IV. p 225 seqq Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I p. 11, p. 349, 350, 518, 536, T. III. p. I. p. 208; Viglii, *Epp. ad Hopp.* Ep. II. 163, 267; Saxe, *Onom. Litt.* et auct. Cit. *Cat. Bibl. Pub.* L B. p. 73, 89. *Bibl. Rais.* T. X. p. 375; *Bibl. Univ.* T. XXIV. p 506; Bayle, Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Jöcher, van Meteren, *Ned. Hist* D. III. bl. 527; Goudhoeven, *Bijv. op de Holl. Kron.*; Balen, *Beschr van Dordr.* bl. 205; Brand, *Hist. der Ref* D. I bl. 231; H. van Heussen en H. van Rhijn, *Not. Sacra*, D. II, bl. 341, 364, 385; *Kerk. Oudh. van Zuid-Holl.* bl. 109 verv. *Repert. der Plak.* bl. 112, 113; Bor, *Ned Oorl.* B. XVI. bl. 32; Pontanus en Slichtenhorst, *Geld. Gesch.* f. 504; Beaufort, *Lev. van Willem I.* bl 128; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.* bl 85; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het bisdom 's Hert.* D. I. bl. 230; Blaupot ten Cate, *Gesch. der Doopsgez in Friesl.* bl. 70 volgg. Diest Lorgion, *Gesch. der Kerkherv. in Friesl.* bl. 22 verv. *De Vrije Fries*, D. V. bl 27; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl 65, D VII bl. 381; Kist en Royaards, *Ned Arch. voor Kerk Gesch.* D. II. bl. 20, D. V. bl. 104, D VII bl. 20?; A. P. van Groningen, *Kort Verh. van de Invoer. der Bisd. in Ned.* bl. 9, 19, 50; Glasius *Godg. Ned.*; *Kron. van het Hist. Gen.* D. VII. bl. 420, 424, *Bibl.* Hulthem, (Reg.)

LINDE (Jan van der), fabrikant en mr. timmerman te Dordrecht, arbeidde in 1763 aan den marmeren predikstoel te Dordrecht. »Hij sloot de marmeren treden met derselver plinten, zeer vast en naar de kunst op en in de slapers, by uitnemendheid kunstig uit hout t'zamengesteld."

Zie Kramm, *Lev. en Werk der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl 984.

LINDE VAN DIJK (Philips van de), een portretschilder te 's Hage, door Gerard Hoet, *de Jonge*, vermeld, doch niet door van Gool.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 986.

LINDEBOOM (   ), dapper krijgsheld, onderscheidde zich vooral in het beleg van Grave (1674) en Namen (1695) Koning Willem henoemde hem bij de laatste gelegenheid van brigadier tot generaal-majoor, en gaf hem het bevel over drie Nederlandsche regimenten, in plaats van den generaal-majoor Fagel, die bij een uitval een gevaarlijke, doch niet doodelijke wonde bekwam.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 191, 274, 277.

LINDEBORN (Jan), werd omstreeks 1630 te Deventer geboren, studeerde te Keulen, werd daar licentiaat in de godgeleerdheid en tot priester gewijd. In 1656 werd hij kapellaan van Johannes Putkamer in de parochie van St. Nikolaas te

Utrecht. Hij volgde dezen den 23sten Junij 1671 als pastoor op. Eenigen tijd later werd hem ook het provicariaat van het voormalig bisdom van Deventer opgedragen. Hij stierf te Utrecht, den 5den Augustus 1696 in den ouderdom van 66 jaren. Lindeborn was ernstig, deftig, matig en eenvoudig. Zijne spreuk was *Non amo περιπατητικούς*. Hij was ervaren in de godgeleerdheid en de geschiedenis, en schreef een aantal godsdienstige werkjes. Hij berokkende zich door zijn *Ladder Jacobs*, het eerste werk dat hij in het licht gaf, vele moeijelijkheden. Aan dit werkje, zamengesteld ter gunste van die geestelijke vrouwen, welke in ons vaderland onder den naam van klopjes bekend zijn, ergerden zich enkelen in die mate, dat zij den schrijver bij het pauselijke Hof beschuldigden. Hierop begaf Lindeborn zelve zich naar Rome om zich te verdedigen, en nam (1668) eenige jonge Nederlanders, en bij deze Theodorus de Cock, onder zijn geleide derwaarts, om in het collegie *de propaganda fide* te worden opgenomen. Met veel moeite verwierf hij verlof, zijn in het Hollandsch geschreven werk in het Latijn uit te geven, met den titel van *Scala Jacob Virginibus Deo cum proposito perpetuae continentiae in saecula famulantibus applicata*, Antv. 1666. 12o. Eene verkorte uitgaaf of bloemlezing van dit boek *(Flosculi selectiores)*, wekte den Dominikaan Freylinck te Keulen, op tot het schrijven van *Scala Jacob a R. D.* Johannes Lindeborn..... *Virginibus Deo cum proposita perpetuae continentiae in seculo famulantibus insertè applicata: à R. P. F.* Johanne Freylinck..... *restituta, ut quibusdam videtur, prorsus dejecta et contrita. certe a RR. PP. quos seques pagella exhibet, jam dusdum damnata*, Colon. Agrip.

Lindeborn antwoordde hem met een *Spongia* etc. 1668. 12o., waarop Freylinck in het licht gaf: *Amica Dissert. de Spongiâ* Lindebornii, *felle et aceto plenâ inter Philoxenum et Antipatrem* (Antipatrum) *interlocutores*, Col. 1668. 12o.

Zijne overige schriften zijn:

Historia, sive Notitia Episcopatûs Davent. Col. Agr. 1670. 12o., met vele bijvoegselen in den tekst, tusschen haakjes, gevlochten in de *Hist. Episc. foed. Belg.* van van Heussen, Lugd. Bat. 1719. fol. Reeds vroeger had Jacobus Revius er veelvuldige uittreksels van gegeven in zijn *Davent. Illust.* *Notae Catech. in Matrim. Sacram.* Colon. 1675. 12o. Ook in het Fr. *Instr. Chrést. sur le Sacrement de Mariage et sur l'éducation des enfans. Traduit du Latin de* M. Jean Lindeborn, Paris, 1679. kl. 12o.

Tractatus de efficaciâ Sacrif., *quae obtulit lex Divino-Mosaïca*, Antv. 1677. 12o.

In Poenitentiae Sacramentum notae catech. Col. 1677. 12o.

In Unctionis extremae Sacramentum notae catech. Colon. 1679. 12o.

Notae catech. in Ordin. Sacramentum, Col. 1682. 12o.

Notae catech. in Bapt. Sacramentum, Col. 1682. 12o.

Jesus Sepultus; sive ea Passionis Domin. pars, in quâ de Redempt. mortui sepulturâ agunt Euang., secundum literam explicata et moralibus documentis illustrata, Col. 1684. 12o.

Jesus sub P o n t i o P i l a t o *passus; sive ea Domin. Pass. pars, in quâ de actis in Praetorio* P i l a t i *agunt Euangel. secundum literam explicata et moralibus documentis augmentata*, Col. 1689. 12o.

Jesus mortuus, sive ea Pass. Domin. pars, in quâ de ejus morte agunt Euang., secundum literam explicata et moralibus documentis augmentata, Col. 1690. 12o.

Zie van Heussen, *Bat. Sacra*, T. II. p. 124, 125; Paquot, *Mém.* T. II. p. 150 suiv. van Wijn, *Huisz. Leven*, II. 343 en V. Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. *R. C. Jaarb.* voor 1843. bl. 104.

LINDEBROG (Frederik), zoon van den beroemden Erpold Lindebrog of Lindebrogius, werd den 28sten December 1573 in Hamburg geboren, studeerde te Leyden en hechtte zich inzonderheid aan den beroemden Scaliger, die hem aanraadde zich aan de kritiek der oude schrijvers te wijden. Hij bezocht vervolgens Frankrijk, en legde zich, in zijn vaderland teruggekeerd, op de regtsgeleerdheid toe, bekleedde verschillende betrekkingen en stierf in 1647. Zijne letterkundige schriften vindt men zoo in het *Leben der beruhmten Lindenbrogiorum*, Hamb. 1723. 8o., als in de *Biogr. Univ.* T. XXIV. p. 509 opgenoemd. Ook zijn geleerde oudere broeder Hendrik, bezocht de Nederlanden.

Zie de aangeh. bronnen en Colomesii, *Opusc.* p. 121.

LINDEMAN (Johannes), 10 Maart 1731 te Amsterdam geboren, predikant in de Lier (1753), emeritis 1803, overleden te Amsterdam, 10 April 1812, schreef:

Het honderdjaarige Jubilée ter gedachtenis van de wederopbouwing en inwijing van 't kerkgebouw in de Lier, plegtig geviert op den 18 *van Hooimaand des jaars* 1759, *met eene Leerreden uit Psalm LXXXIV:* 1, 2, *Ende nu met een volledig verhaal nopens al het merkwaardige dier plaats aan het licht gegeven*, Delft, 1763. 4o.

Zie B. Koppel, *Naamr. van Pred.* bl. 90; *Boekz. der Gel. Wer.* 1761. *b.* bl. 197. 1812. *a.* bl. 416.

LINDEN (Jan van), een beeldhouwer uit de helft der achttiende eeuw, van wien de busten van *Bacchus* en *Silenus*, uit wit marmer, op een arduinsteenen voetstuk staande, op de buitenplaats Sterreschans, aan de Vecht bij Nieuwersluis, bestaat. Volgens Kramm zijn zij voortreffelijk van uitdrukking, schoon van vorm en zeer goed en uitvoerig bewerkt. Deze kunstverzamelaar bezit ook van hem een kleine groep kindertjes,

als gratiën dooreengestrengeld, die met de attributen *de vier jaargetijden* vormen; een boetseerzel, dat zeker tot model diende voor een grooter marmengroep [illegible] bewerkt, dragende het jaartal [illegible] of 1775.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. VI. bl. 986.

LINDEN (Barend Jan, baron van), kolonel-kommandant van het kavallery-regement van Keppel, werd in den slag bij Malplaquet gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. II. Bijl. bl. 20.

LINDEN (Gerard Philips, baron van), kolonel-titulair bij de kavallery, werd in den slag bij Malplaquet gekwetst.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. II. Bijl. bl. 20.

LINDEN (Charles van), graaf van Aspremont, nam deel aan den slag bij Malplaquet.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. II. Bijl. bl. 20.

LINDEN (V. de) schreef:

Leven van Sobiesky, koning van Polen, met het leven van al de Poolsche en Hongaarsche Koningen, Amst. 1685. m. pl. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 259.

LINDEN (Antonius van der) of Nerdenus, zoon van Henricus Reynerus van der Linden, burger van Harderwijk, die nadat zijn huis aldaar (1503) verbrand was, zich te Naarden had nedergezet. Hij was koorzanger en praeceptor aan de Latijnsche school te Naarden. Hij verzocht in 1544 den Raad der stad Naarden, dat de beroemde Lambertus Hortensius boven hem tot rector mogt worden aangesteld. Later werd hij secretaris der stad. Zijne vrouw heette Hendrica van Loosdrecht, dochter van Herman van Loosdrecht, een zeer weldadig man. Beiden verloren bij den bloedigen moord te Naarden het leven.

Zie Cocceji, *Orat. in Fun. Joh. Ant. van der Linden* in *Oper.* T. VIII p. 47, 48; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 29; Mees, *Verh. over L. Hortens. als Geschiedschr.* bl. 23; Glasius, *Godgel. Ned.*

LINDEN (Hendrik Antonisz van der) of Henricus Antonii Nerdenus, ook Henricus Antonides van der Linden, zoon van den voorgaande, werd den 13den Februarij 1546 te Naarden geboren. Hij ontving zijne eerste wetenschappelijke opleiding in het klooster te Oud-Naarden, maar werd reeds vroeg met de leer der hervorming bekend, en daarmede zoo ingenomen, dat hij zich genoodzaakt zag om

de vervolging van Alva, zijn vaderland te verlaten. Hij begaf zich naar Oost-Friesland, waar hij eenigen tijd van den arbeid zijner handen leefde, doch voortging zich in de letterkunde, en vooral in de Grieksche en Hebreeuwsche taal en de godgeleerdheid, te oefenen. In 1573 werd hij te Dijkhuizen als predikant beroepen, en elf jaren later te Enkhuizen, waar hij van 1578 tot 1579 werkzaam was. Hij woonde later nog eenige jaren in die stad, doch het is onbekend, waarmede hij zich bezig hield. In 1585 werd hij hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de nieuwelings te Franeker opgerigte hoogeschool, en vervulde zoo wel het hoogleeraar- als predikambt aldaar tot zijn dood, den 20sten Maart 1614. Hij had den 7den Augustus 1593 te Leijden de doctorale waardigheid verkregen, en werd in 1589 naar Leeuwaarden en in 1606 naar Bolsward gezonden, om eenige oneenigheden te vereffenen. De gemeente te Leeuwaarden had hem in 1583 en 1590, en die te Alkmaar in 1596 tot leeraar begeerd, doch hij verkoos te Franeker te blijven, en sloeg zelf nog in 1613 een beroep naar elders af. Zijn ligchaam rust in de St. Martinus kerk, waar men zijn grafschrift leest, dat ook bij Timaretes, Vriemoet en Paquot gevonden wordt. Johannes Antonides van der Linden stichtte in 1650 ter zijner eere een Cenotaphium, welks opschrift men bij de genoemde schrijvers vindt. Uit zijn huwelijk met Ludovica Huberts Wijncoop zijn een aantal kinderen voortgesproten, van welke niet weinige zich in onderscheidene vakken verdienstelijk hebben gemaakt. Hij zelf werd door zijne tijdgenooten als een welsprekend en geleerd man geprezen. Ook beoefende hij de Latijnsche poëzy, en gaf, behalve overzettingen uit het Hoogduitsch, in het licht:

Episcopus. De proprietatibus Episcopi; sive Ministri verbi Divini, Franeq. 1587, ook achter de *Methodus formandarum Concionum* van Petrus Magerus, Lugd. Bat. 1653. 12o.

Disput. XXVIII ad locos Theologiae praecipuos, Franeq. 1598—99.

Disput. variae, o. a. *Elenchus Anabapt.* 8o.

Systema Theol., *Disput. publicis propositum in Academiâ Franeq.*, Franeq. 1611 4o., met een opdragt aan de Staten-Generaal, waarin eene schets van de invoering der hervorming in de Nederlanden.

De Correctione Fratrum Eccles., *Aphorismi*, Franeq. 1611. 4o.

Adolescentia, seu Exilium, hoc est Hist. Tobiae poeticâ paraphrasi reddita, Franeq 1611. 4o.

Catalogus laborum Litterariorum, annis jam XXVI, variis temporibus et locis elucubratorum, Franeq 1611. 4o.

Initia Acad. Franeq. Item Templi, et Gubernationis, sive Recturae suae, Franeq. 1613. 4o.

Zie Cocceji, *Orat. in Fun. Joh. Ant. van der Linden*, in *Cocc. Opp.* T. VIII p. 48; *Dedicat Hist. Tobiae Epist.*; *Dedic. Aphor.*

de Corr. Fratr.; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 68; Gerdesii, *Misc. Gron.* T. III. fasc. I. p. 43, 64; Gerdes, *Flor. libr. rar.* p. 22 seqq. Ubbo Emmius, *de Rep. Fris.* p. 52; Nic. Blancardi, *Paneg. pro Jubileo, sive festo seculari Acad. Franeq. habito A°.* 1685, fol. p. 11, 12, 13; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 29, 34, en in *Addend* 1, 2; *Phil. Timar. Coll. Monum.* p. 422, 444, 446; Paquot, *Mém.* T. II. p 337 suiv. Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk,* D. II. *Aant.* bl. 210; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w.; Muller, *Cat. v. Portr.*

LINDEN (Antonius Antonides van der), zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1570 ergens in Oost-Friesland, waarheen zijne ouders gevlugt waren, geboren, ontving het eerste onderwijs te Enkhuizen, en werd den 17den April 1587 als student te Franeker ingeschreven, legde zich op de geneeskunde toe, werd in 1608 med. dr., vervolgens rector der Latijnsche school te Utrecht, terwijl hij tegelijk de praktijk uitoefende, hetwelk hij vervolgens te Amsterdam deed, waar hij in 1633, in den ouderdom van 62 jaren overleed.

Hij paarde aan vlugheid, groote kennis der oude letterkunde, en verstond ook de muziek en de godgeleerdheid. Hij is twee maal gehuwd geweest. Zijne tweede vrouw (de naam der eerste is niet tot ons gekomen), was Sara Sweerts de Weert, dochter van Jan de Weert, in 1585 lid der regering te Antwerpen, uit een aanzienlijk Brusselsch geslacht, en van Clara Wanderer.

Hij liet na:

Physiologia, explicans res Naturales octo libris, quorum primus, de Elementis: secundus de Temperamentis: tertius, de Humoribus: quartus de Semine et Sanguine menstruo: quintus de Partibus: sextus de Calido innata et Spiritibus: septimus de Anima ejusque facultatibus: octavus de Actionibus. Quibus praemissa sunt Praecognita generalia in universam medicinam.

Pathologia, explicans res praeternaturales tribus libr., quorum primus, Nosocol., seu de Morbis: secundus Aetiol. seu de causis Morborum: tertius Symbol., seu de Symptomatis, et signis Morborum.

Methodi generalis cognoscendi, praedicendi, curandique morbos libr. tres, die zijn zoon beloofde in het licht te geven.

De Febribus liber.

De Capitis affectuum curatione liber.

De Oculorum affectuum curatione liber.

De Aurium affectuum curatione liber.

De Nasium affectuum curatione liber.

De Oris affectuum curatione liber.

Observat. Medic. Decades aliquot.

Loci communes medicamentorum empiricorum, singulis fere humani corporis, a capite ad pedes usque partibus, applicatorum, ex probat. tum veterum tum recentiorum script. collect.

Synops. Medic. pract., continens 1° *Pharmacopoeam* 2°

Medicamentorum compositionem 3° *Medicam. singul. part.* 4° *Medicam. singul. affectuum.*

Pharmacopoea, cont. 1° *Medicam. simplicia, quorum usus Medico necess.* 2° *Medicam. composit. titulos. Authorumq. nomina, qui ea describunt* 3. *Medicamenta, quae parata in Pharmacopolio servari debent.*

Herbar., continens Simpl. ad Medic. utilia.

De Theriacae Andromachi compos., libellus.

Aphor. Hippocr., novâ methodo desposit͏i, ac comment. illustr.

Ad praxin Medic. theoret. et emp. Gualtheri Bruelis, Annotatiunculae.

Universa Med. tum θεωρητικὴ, quam πρακτικη, novo ac facili methodo tradita.

Ook schreef hij verhandelingen over de muziek en andere wetenschappen, en vervaardigde hij tabellen, met een kort begrip van de Gereformeerde godsdienst.

Zie Mangeti, *Bibl. Script. Medic.* T. III. p. 81; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 347, 348; Paquot, *Mém.* T. II. p. 338; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 67; Muller, *Cat. v. Portr.*

LINDEN (Clemens Antonides van der), broeder van den voorgaande, geboren te Enkhuizen, nam later den naam van Herman, ter gedachtenis van zijn jong gestorven, doch zeer begaafden broeder, aan, studeerde in 1605 met zijn broeder Hendrik te Franeker in de godgeleerdheid, verdedigde den 1sten Aug. 1606 een *Disputatio de Providentia Dei.* In een gedicht achter dezelve wordt hij *Herm. Henricides Ench.* genoemd. In 1608 werd hij predikant te Longerhouw en Schettens in Friesland, in 1612 te Naarden, waar hij in 1646 stierf.

Zie Veeris en Paauw, *Kerk. Alph. v. N. H.* bl. 127; Henr. Grevenstein, *Naaml.* bl. 43; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 34.

LINDEN (Henricus Antonides van der), broeder van den vorige, studeerde in 1605 te Franeker in de godgeleerdheid. Hij schreef:

Epicedium in obitum Godefr. Sopingii, vóór diens *Resp. ad Bon. Fid. Lubberti.*

Zie Vriemoet, *Ath. Fris* p. 34 Add. p. 2.

LINDEN (Jan Antonides van der) of Joannes Antonii Lindanus, zoon van Antonius Antonides van der Linden, werd den 3den Januarij (o. s.) 1609 te Enkhuizen geboren, op zijn tiende jaar naar zijn oom Herman Henrici, predikant te Naarden, gezonden, vervolgens naar Enkhuizen, waar hij zich, onder den rector Willem van Nieuwenhuyzen, die vervolgens te Haarlem beroepen werd en tot de herzieners van het Nieuwe Testament behoorde, op de oude letteren toelegde. In October 1625 begaf hij zich naar

Leiden, waar hij onder Jacchaeus en Burgersdijck in de wijsbegeerte en wiskunde, en onder Henricus Schrevelius, Falcoburgius en Vorstius in de geneeskunde studeerde. Na een vierjarig verblijf aan die universiteit, ging hij naar Franeker en nam zijn intrek bij Menelaus Winsemius, hoogleeraar in de geneeskunde, verdedigde onder hem eenige stellingen, en verwierf den 18den October 1630 de doctorale waardigheid. Een half jaar later begaf hij zich naar zijn vader te Amsterdam, oefende zich onder hem in de praktijk en vestigde er zich, na zijn dood (1633), als med. doctor. Toen Winsemius in 1639 gestorven was, werd hij in diens plaats tot hoogleeraar benoemd. Ofschoon hij, als de eenige hoogleeraar, alle vakken der geneeskunst moest onderwijzen, vond hij nog tijd de praktijk uit te oefenen. Zijne diensten en geleerdheid verwierven hem de achting zijner ambtgenooten. In 1643 werd hij rector der Akademie, vijf jaren later bibliothecaris, in plaats van Arnold Verhel. In 1649 werd hij tot hoogleeraar te Utrecht beroepen, welk beroep hij afsloeg, doch in 1651 te Leyden gewoon hoogleeraar in het praktisch gedeelte der geneeskunde, waaraan het bestuur van het *Collegium Medico-practicum* verbonden was Hij bekleedde dit ambt tot zijn dood, den 5den Maart 1664, toen hij in den ouderdom van 55 jaren stierf.

Zijn ambtgenoot Johannes Coccejus, wien hij, gelijk vroeger te Franeker, in Leyden onder zijne beste vrienden mogt hebben, sprak zijne lijkrede uit. Zijne tijdgenooten en nakomelingen gewaagden met den grootsten lof van hem. Gui Patin, met wien hij bevriend was, hield hem voor een geleerd en scherpzinnig man, doch voor geen practicus en ingenomen met de alchimie. Ook Haller spreekt in dien geest van hem. Hij huwde in 1634 Helena Grondt, die hem 5 dochters en 2 zonen schonk. Zijn zoon Hendrik, was een leerling van Gui Patin. Hij is door Rembrandt van Rijn en door J. Suiderhoeff in plaat gebragt.

Hij schreef:

Universae medicinae compendium, quinque centuriis, sub clypeo clariss. viri D. Menelai Winshemii, *Med. Doct., et in illustri Fris. Acad. ejusdem Facult. et Anatomes Prof., publico examini decem Disp. propositum. Addita est centuria inaugural. Posit. Medico-Pract. de Virulentiâ venereâ, ibidem proposita et defensa ad diem* XVIII *Oct.* CIↃ. IↃC. XXX, Fran. 1630. 4o.

Manud. ad Med. Amst. 1637. 12o., opgedragen aan Petrus Tulp. *Ed. altera interpolata a Vopisco Fortunato Plempio, in Acad. Lovan. Antecessore, cum hujus Epistola ad Studiosos suos,* Lov. 1639. 12o. Ook met de *Medulla Medic.*

De Script. Med. libri duo, Amst. 1637. 8o., 1651. 8o.

tertiâ parte auct. 1662. 8o. Na zijn dood verscheen er een veel vermeerderde uitgaaf van, met den titel: Lindenius *renovatus, sive* Johannis Antonidae van der Linden *de Script. Med. libri duo: quorum prior omnium tam veterum quam recentiorum Latino idiomate typis unquam expressorum Scriptorum Medicorum consumatissimum catalogum continet: quo indicatur quid singuli Auctores scripserunt, nec non ubi, quâ formâ et quo tempore omnes eorum Scriptorum edit. excusae prostent: posterior vero Cynosuram Medicam, sive rerum et materiarum Ind., omnium titulorum vel thematum Medicorum potiorum loca communia Alphab. hacque novâ demum edit. primum adornato, ordine suïs loculis ita compretentem exhibet, ut inquirenti quicquid desideraverit, velut digito in multiplicem usum monstretur. Novitur praeter haec addita plurimorum Auth., quotquot nempe habere licuit, vitae curriculorum, succinctâ descr., accitâ undique ab exteris Med. subsid. ope, propriâque ultra decennium adhibitâ singulari operâ atque curâ, à postremae edit. anno* M. DC. LXII, *usque ad praesentem continuati, dimidio pene amplif., per plurimum interpolati, et ab exterioribus mendis purgati a* Georgio Abrahamo Mercklino, *D. Reipubl. Noremb. Domûsq. Teut. ibidem Med. Ord. et Acad. Cur. dict. Chiron.* Norimb. 1682. 4o.

Medulla Med., partibus quatuor comprehensa, T. I. Fran. 1642. 12o. *Pars altera: Medulla Med. Pathol.* is niet in het licht verschenen.

Adriani Spigelii, *Bruxellensis, Equitis* D. Marci, *olim in Patavino Gymn. Anatom. et Chir. Prof, primarii Opera, quae extant omnia, ex recens. J. A. v. d. L.* Amst. 1645. 3 vol. fol.

Hier. Cardani *de utilitate ex adversis capiendâ, libri quatuor, seriò emendati,* Franek. 1648. 12o.

Med. Physiol. novâ curatâque methodo ex optimis quibusque Auct. contr., et propriis observat. locupletata, Amst. 1655. 4o.

Dissert. de lacte met de beide dissertaties van Antonius Deusingius. *de motu Cordis et Sanguinis, et de Lacte,* Gron. 1656. 4o.

Selecta Medica, et ad ea Exercit. Bat., L. B. 1656. 4o.

Cornelii Celsi *de Med. libri octo, recogniti et editi,* L. B. 1656. 12o. 1665. 12o.

De Hemicraniâ menstrua, Hist. et Consil. L. B. 1668. 4o.

Meletemata Med. Hippocr. L. B. 1660. 4o. *Contracta,* Franc. 1672. 4o. (uitgegeven door J. J. Döbelius.)

Hippocrates, de circuitu sanguinis, L. B. 1661. 4o.

In V. il. Adolphi Vorstii, *Med. et Botan. Prof. prim. excessum, Orat. funeb., habita* XVI Oct. CIↃ. LXIII. L. B. 1664. 4o. Ook in Henningi Witten *Memoriae Medic.* Franc. 1676. 12o., *decade II,* p. 212—242.

Hippocratis Coi Opera omnia, Graecè et Latinè, duobus voluminibus comprehensa, et ad omnes alias edit. accommodata, L. B. 1665. 2 vol. 8o.

Verschillende Theses o. a. *De melancholiâ morbo, De Sanctatis et Morbi causatis, De febris essentia, De naturâ Medic., Alcippus curatus* etc.

Van der Linden had nog voor de pers gereed gemaakt, aanmerkingen op Hippocrates, toen de dood hem verraste.

Zie Saxe, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Jöcher, Paquot, Bayle, *Bibl. Univ. Dict. Hist. et Crit.* T. IV. p. 423, 424; Niceron, *Mém.* T. III. p. 313—320; *Biogr. Univ.* T. XXIV. p. 510, 511; *Journ. des Sav.* Févr. 1686; Eloy, *Dic. de Medic. Lett. de Patin*, 312, 397; Paquot, *Mém* T. II p. 339 suiv, *Lettr. de Bayle*, p. 401; Brunet, *Man. du Libr.* T. III. p. 349; Cocceji, *Orat. Fun.*, afzonderlijk en in *Opera Coccejii*, T. VIII; Mangetus, *Bibl. Script. Med.* T. III; Vriemoet. *Ath. Fris.* p. 347 seqq. Haller, *ad Boerhavii Method. Studii Medici edit.* Amst. 1751. T. II. p. 883; H. Ernst, *Cat. Libr. Bibl. Medic.* T. XIII. p. 269; Graevii, *Cohors Mus* p. 219; R. Neuhusii, *Thalia Alcm.* p. 126, 220, *Epp.* p 37, 65, 298; van Kampen, *Gesch. der Ned Lettr. en Wetensch.* D. I. bl. 316, 317; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. IV. (1) 18; *Bibl. Hulthem*, (Ind.) *Cat. der Amst. Bibl.* 5e ged bl. 162.

LINDEN (Adriaan van der). Een bouwmeester, in 1640 te Gend geboren, bouwde aldaar het pesthuis, had het opzigt over den aanleg der vischmarkt en bouwde er den fraaijen voorgevel van naar de teekening van A. Quellinus. Hij stierf in het laatst der zeventiende eeuw.

Zie Immerseel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild.*, D. II bl. 179.

LINDEN (Arnold Cornelis van der) werd te Delft geboren. Zijne ouders waren van de Hervormde godsdienst en hij zelf legde zich op de godgeleerdheid toe en werd in 1574 predikant te Frankenthal; doch in hetzelfde jaar te Delft, waar hij, bij gelegenheid dat hij zijne ouders bezocht, met stichting gepredikt had, beroepen. Hij en zijn ambtgenoot Donteilock hielden het bekende twistgesprek met Coornhert, en gaven in 1589 in het licht *Responsio ad argumenta quaedam Bezae et Calvini ex tractatu de praedestinatione in cap. IX ad Romanos*, waarin op eene krachtige wijze het gevoelen der bovenvaldrijvers wederlegd wordt. Zulks bewoog den hoogleeraar Martinus Lydius, Arminius, toen predikant te Amsterdam en leerling van Beza, aan te sporen tegen hem te schrijven. Deze aanvaardde die taak, doch zijn arbeid had een geheel anderen uitslag dan men verwacht had. Arminius viel het gevoelen der Delftsche predikanten toe, 'tgeen aanleiding gaf, dat hij met te meer ernst over het betwistte leerstuk nadacht en eindelijk

tot zijne bekende meening kwam. Van der Linden was een gematigd Calvinist, die zich in verscheidene opzigten jegens de Nederlandsche kerk verdienstelijk maakte. Hij was voorzitter der Middelburgsche synode van 1581 en lid der door de Staten van Holland in 1590 benoemde commissie ter wegneming van de geschillen over de regering der kerk en de kerkorde. Hij was ook een zeer geleerd man, in de oude talen ervaren. Hij werd dan ook in 1593 als plaatsvervanger van Helmichius, tot overziener der toenmaals voorgeslagen bijbelvertolking en na den dood van Marnix van Aldegonde in 1599 met Helmichius tot overzetter benoemd. Deze overzetting had geen voortgang en beide benoemden hadden te weinig tijd om er ijverig aan te arbeiden. Van der Linden overleed den 5 Junij 1605.

Zie Le Long, *Boekz. der Bijb.* bl. 783; Hinlopen, *Hist. van de Ned. Overz. d. Bijb.* bl 23 volgg. Bor, *Ned. Oorl.* B. XIII. bl. 49, 50, 82; Uitenbogaart, *Kerk. Hist.* bl. 198; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 597, 733, D. II. bl. 25, 65, D. III. bl. 48, D. V. Coornhert's *Werken*, D. III. bl. 156, 168, 169, 170, 361 *a.* Hooft, *Ned. Hist.* B. XXVI. bl. 297; *Epist. Eccl.* p. 197; Trigland, *Kerk. Gesch.* bl. 345; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 351 verv. *Aant.* bl. 242 verv.

LINDEN (Cornelis van der), Med. dr. en werd predikant aan den Leidschendam, in 1679 en overleed aldaar in 1712, maakte zich meer nog door zijne zonderlinge spelling, als door de volgende godgeleerde werkjes bekend:

Van de Conscientie dwang.

Apologia voor 't placaat van de Staaten van den 3 *Julij* 1619. 4o.

Over de geboorte en opstandinge Christi, 8o.

Over de verschijninge Christi na zijne opstanding, 1695. 8o.

De Wijsen van Oosten binnen Jeruzalem en Bethlehem uit Matth. 2: 1—12, *gelijk ook al Christi verschijningen, na zijne opstanding, in haar order uit al de Euangelisten vertoond door* Cornelius van der Linden, *Med. Dr. en Leeraar der Gemeente Jezu Christi aan den Leidsen dam*, Leiden, 1696. 8o. en

Troostreden..... over den Brand en Inwijingreden over de afgebrande en herboude Kerk aan den Leidzendam.

Hij verdedigde zijne spelling in de voorredenen dezer werken, doch werd streng berispt door Petrus Rabus in *De Nieuwerwetsche Leidschendamsche Spelling en wanduitsche worgtaal van* Kornelis van der Linden, *Dominè aan den Leidschendam.* Hij noemt hem o. a *uitvinder van een allermisselijkste Neêrduitsche spelling*, en spreekt van *deerniswaardige babbeltaal, Hottentotscher wijze uitgevonden van* Corn. van der Linden. Hierop schreef van der Linden:

Rabbelarij of de Rabbelende Rabus, 1698. 8o.

Ook verscheen: *De Schaamtelooze Leidschendamsche Dominé*

Broer Krelis, *of de vuile Lasteraar* Kornelis van der Linden, *Dokter en Dominé aan den Leidschen Dam, in zijn vuil Rabbelschrift door hem zelven ten toon gestelt. In Dicht en Ondicht, in Twee Vertooningen*, Rott. 1698 8o.

Leven van Sobiesky, *koning van Polen, met het leven van al de Poolse en Hongarise koningen*, Amst. 1685. 4o. m. pl.

Zie P. Rabus, *Boekz. van Eur.* 1696. *b.* bl. 184, 1697. *a.* bl. 560, *b.* bl. 70—83, 1698. *a.* bl. 369—553; Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 224 *Aanh.* bl. 128; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godgel. Schr.*

LINDEN (Cornelis van der) schreef:

Onderrigt voor Diaconiën wegens de Fraudens, enz. 1716. 4o.

Grondige Onderr. tot gemeen nut en voordeel van alle Diaconiën, Amst. 1739. 8o.

Zie Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 224; *Cat.* van der Groe, bl. 272.

LINDEN (D. van der), procureur voor den Hove te 's Hage, werd in 1795 gesuspendeerd, wijl hij den eed weigerde af te leggen. Een brief van Bilderdijk aan hem, vindt men in diens *Gesch. des Vad.*, D. XII. bl. 322, 323.

LINDEN (H. L. van der), secretaris der stad 's Bosch, in de tweede helft der achttiende eeuw, wordt als Nederd. dichter vermeld door Hermans, in zijn *Consp. Onom. Litt.* p. 24. Hij schreef:

Lierzang over het manmoedig verdedigen van Bergen op Zoom, 's Bosch, 1747. 4o.

Gedenkzuil van het hoogste water in 's Hertogenbosch, in Febr. 1757, 's Bosch, 1757. 4o.

Zie *Cat. der Bibl. van het N. Brab. Gen.* bl. 32, 113.

LINDEN (Ludovicus), geboren te 's Bosch, R. C. pastoor, wordt als Latijnsch dichter vermeld door Foppens in *Meyer. Memor.* Hij bloeide in de tweede helft der zeventiende eeuw.

Zie Hermans, *Consp. Onom. Litt.* p. 19.

LINDEN (Jan van der), pater van de Cellebroers te Antwerpen, gaf zijne *Reyze naar Jeruzalem*, in 1633 te Gend bij Jodicus Begyn in 4o., in het licht. Ook schreef hij een *Tractaet van de Peste*, Antw. 1663. 8o.

Zie *Bibl.* Willems, T. I. p. 41; *Cat.* Hulthem, No. 7773.

LINDEN (Johan van der), abt van St. Truyen, behoorde tot een aanzienlijk geslacht van Leuven, en was een man van bekwaamheid, zeer ervaren in staatszaken. De prins van Oranje hechtte groot gewigt aan zijne medewerking, ook had hij veel invloed. Later mistrouwde hij hem echter. Als afgevaardigde

der Algemeene Staten, hielp hij den Gentschen vrede sluiten, daarna werd hij meermalen naar don Juan gezonden, om met dien vorst te onderhandelen. Ook werd hij naar den prins van Oranje afgevaardigd, om dien uit te noodigen in Brabant te komen, (1577) aan de Staten van Artois enz. Hij onderteekende de Unie van Brussel (1577), in plaats van den deken van het kapittel van de H Geertruid, in welker kerk hij de waardigheid van abt bekleedde, doch hij was tegen de Unie van Utrecht. Men verhaalt, dat hij don Juan vergif zou hebben doen toedienen door zekeren Guerin, toen ter tijde, bekend vergifmenger te Marseille, 't geen door anderen weêrsproken wordt. Bij den afval der overige geestelijkheid, verzoende ook deze abt zich met den koning. De vorst wist zijne begaafdheden op prijs te stellen, en benoemde hem tot lid van den staatsraad. Hij overleed in 1585.

Zie Sanderus, *Geogr. Sacra Brab.* T. II. p. 5; Gramaye, *Lovan.* p. 16; Burman, *Anal. Belg.* p. 107—111; van Wijn op *Wagenaar's, Vad. Hist.* D. VII. bl. 67; Beaufort, *Leven van Willem I,* D. III bl 101; de Jonge, *Unie van Bruss.* bl. 38; Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau,* (Reg.) *Chron. van het Hist Gen.* D II. bl. 5; Wiersbitzky, *De Tacht. Oorl.* D. II bl. 633, 638, D. III. bl. 49, 131, 163, 172, 334, 405.

LINDEN (JOHANNES VAN DER), te Dordrecht geboren 21 Mei 1727, werd 2 Julij 1752, predikant te Zuidscharwoude en Broek op Langendijk, emeritus 15 Junij 1763 en overleed te 's Gravenhage 25 Augustus 1797, schreef:

Eenvoudige gedachten van — over den onnodigen twist of de regtvaardigmaking gaat voor het geloof, dan of het geloof gaat voor de regtvaardiging in *Boekzaal* 1764 *a.* bl. 185, en *Beredenerende bespiegeling over de onderscheydene Tydt stippen der toerekeninge van 's Heylandts verdiensten, waarop de regtvaardiging des uytverkoren Zondaars gegrondt is,* afzonderlijk, Amst. 1760. 2 st. in *Boekzaal* 1760 *a.* bl. 570—616.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 259.

LINDEN (JAN VAN DER), Goversz., te Dordrecht geboren, was gezworen landmeter. In 1756 spoorde hij, van wegen de graaflijkheid aan de ééne, en Pieter Klijn, wonende op de Hooge-Zwaluwe, van wegen Zijne Doorl. Hoogheid, aan de andere zijde, den loop der Oude Maas, op het Bergsche veld op. De eerstgenoemde, op last van Pompejus Onderwater, raad en rentmeester-generaal van Zuid-Holland en het land van Heusden, als daartoe geauthoriseerd, bij resolutie van Hun Edel Groot Mog. den 7den Aug. 1755, en de laatstgemelde op orde van president, raden en rekenmeesters der Domeinen van Zijne Doorl. Hoogh., volgens Resol. van 7 Oct. 1755. Hunne waarnemingen hebben zij op eene kaart

gebragt, waarvan zij 4 eensluidende exemplaren vervaardigd en onderteekend hebben, den 19den Febr. 1757. Naar een dezer 4 originelen heeft Gerardt van der Linden, landmeter, in Julij 1761 eene copy gemaakt, welke berustte op het graaflijkheid kantoor te Dordrecht. Naar deze copy heeft A. Esdré de zijne in Nov. 1808 gecopieerd. Van der Linden beantwoordde in 1774 de sedert 1770 door het Bat. Genoots. van Proefonderv. Wijsbeg. uitgeschreven prijsvraag: *Dewyl de rivieren van Loevestein af in de oude en nieuwe Maas voorbij den Briel, zedert een reeks van jaren, zo zeer vernaeuwd en ondiep zijn geworden, dat de vrye uit- en invaert der zee-schepen, door het Zeegat van de nieuwe Maas er merkelyk door belemmerd worden, welke is het beste middel om dezelven te verbeteren en vooral de ondiepten der Krab by de Lint, weg te nemen, of ten minste haar die wydte en diepte, welke zy nu heeft, te doen behouden.*

Zie *Nieuwe Ned. Jaarb.* Aug. 1774, bl. 386; Smits en Schote, *Beschr. van Dordr.* Voorb. bl. LXXXIX.

LINDEN (Mr. JOHAN VAN DER), een der vermaardste regtsgeleerden, die vijftig jaren achtereen de regtspraktijk uitoefende, Alle regtsgeleerden te Amsterdam woonden de opentlijke viering van dit feest bij, en gaven hem de ondubbelzinnigste bewijzen van genegenheid en hoogachting. Hij was die hulde waardig, daar hij niet slechts de praktijk met grooten lof van kunde en bekwaamheid geoefend, maar zich ook door een aantal schriften over onderscheidene deelen der regtsgeleerdheid, omtrent de wetenschap, verdienstelijk gemaakt heeft. De laatste jaren van zijn werkzaam leven, bragt hij als lid der regtbank van eersten aanleg te Amsterdam door. Hij beoefende ook de fraaije letteren, was sedert 1825 lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde en ridder van den Nederlandschen Leeuw. Hij stierf den 1sten van Oogstmaand 1835, in den ouderdom van 79 jaren.

Hij schreef:

Korte Schets der forme van procederen voor de Hoven van Justitie in Holland, 's Hage, 1781. 8o.

Memoriën over twee belangrijke Criminele questiën, Utrecht, 1791. 8o.

J. Voet, *Comment. ad Pand. Cum Supplemento, auctore J. v. d. L.*, Ultraj. 1793. 3 vol. fol.

Verhandeling over de Judicieele Practycq of Form van Procedeeren voor de Hoven van Justitie in Holland gebruikelijk, enz., Leiden, 1794, 1798. 2 d. 8o.

Het Groot Placaatboek van Holland en Zeeland 8ste en 9de *Deel met het Reg.*, fol. Amst. 1798.

Leven van Catharina II, keizerin van Rusland, uit het Fransch vert., Schied. 1798. 3 d. 8o. m. portr.

Alphab. Register op de algemeene manier van procederen in civiele en criminele zaken, Leiden, 1800. 8o.

R. J. Pothier, *Verhand. over het Wisselregt, naar het Fransch door Mr. J. v. d. L.*, Leiden, 1801. 8o.

R. J. Pothier, *Regt omtrent Societeiten of Compagnieschappen en andere gemeenschappen, uit het Fransch vert. met aanmerkingen van Mr. J. v. d. L.*, Leiden, 1802. 8o.

R. J. Pothier, *Legaten, uit het Fransch vert. door Mr. J. v. d. L.*, Leiden, 1803. 8o.

R. J. Pothier, *Contracten en andere verbintenissen, uit het Fransch vert. m. aanm.*, Leiden, 1806. 2 d. 8o.

Verzameling van merkwaardige gewijsden der geregtshoven in Holland, Leiden, 1803.

Regtsgeleerd Praktikaal en Koopmans handboek, Amst. 1806.

Verhand. over het ambt van Notarissen, Amst. 1809. 8o.

Merkwaardige gewijsden der Geregtshoven in Holland, Leid. 1809.

Beredeneerd Register op het Wetboek Napoleon, Amst. 1809.

Register op het Crimineel Wetboek voor het kon. Holland, Amst. 1809.

Over het Notaris-ambt in Frankrijk, Amst. 1810, 1826 (2de dr.) 5 d. 8o.

Keizerlijke besluiten, betrekkelijk de berekening der kosten in regtszaken Fr. en Holl. vert. door Mr. J. v. d. L. Rott. 1811. 8o.

Verhandeling van het regt of de belasting op de Successie, volgens de Fransche wetten, Leiden, 1812. 8o.

Manier van procederen in civiele zaken voor de geregtshoven en regtbanken in Frankrijk; gevolgd naar het Fr. va B. Saint-Prix, Amst. 1812. 8o.

Algemeen Register op de Wetboeken Fr. en Holl., Amst. 1813. 2 d. 8o.

Handboek der regten van het Zegel, de registratie, griffie en hypotheek, Leiden, 1814. 2 d. 8o.

Oratio ad celebrandum quinquagesimum annum advocati muneris, Amst. 1824. 8o. In het Holl. overgezet: *Redev. over hetgeen de ondervinding van eene halve eeuw mij geleerd heeft, dat een advocaat voornamelijk behoort in acht te nemen*, Amst. 1824.

De Ware Pleiter, Amst. 1827. 8o.

Ook ving hij in 1802 de vertaling aan van Reinhards *Christelijke Zedekunde*, en gaf met mr. van Hall in het licht:

Advies wegens de wet op den boekhandel van 25 Jan. 1817. 8o.

Zie *Konst- en Lett.* 1835. D. II. bl. 84; *Hand. der Jaarl. Verg. v. Ned. Lett.* 1836. bl. 16; *Aanh.* op Nieuwenhuis *Woordenb.*; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetens.* D. IV. (2) bl. 416; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 89; Brinkman, *Naamr.*

van Ned. Boek.; Sandbrink, *Specim. Hist. Jurid. de advocat. uribus ac doctr.* p. 14, 130, 148, 153; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett. en Wetens.* D. II. bl 306; Sepp, *Proeve eener ragm. Gesch. der Theol. in Ned.* bl. 60; *Cat. der Maats. van Ned. Lett* D. I. bl. 315, D. II. bl. 103; *Bibl. Kemper.* p. 180, 203.

LINDEN (J. H. VAN DER) schreef:

Kakografia of opstellen, waarin de leerlingen de tegen de spelling en taal gemaakte fouten zelve zoeken en verbeteren, Amst. 1816. 8o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 359.

LINDEN VAN SPRANKHUIZEN (J. VAN DER), te 's Hertogenbosch geboren, werd predikant te Paesens, 11 Januarij 1789, en vertrok naar Kantens 10 Mei in hetzelfde jaar, werd emeritus 1 April 1846 en overleed te Veendam 13 Februarij 1855, oud ruim 88 jaren, schreef:

Tweetal leerredenen over de Christelijke Leer, rakende de regtvaardiging uit genade door het geloof, Gron. 1814. 8o.

Leerredenen, uitgesproken bij de opening van de kerk te Kantens, 29 *April* 1821, gr. 8o. Gron. 1821.

Proeve eener Vrije Behandeling van den Heidelb. Catech. in den geest van het gezuiverd Christendom, overeenkomstig het beginsel der kerkhervorming, Gron. 1825.

Proeve eener vrije behandeling van den Heidelb. Catech., Gron. 1834. 35. 4 d. 8o.

Een Woord aan de kern der Herv. Gemeente in Nederland, Gron. 1843. 8o.

Bijdragen voor de zuivere Bijbelleer of het oude kleed zonder nieuwe lappen, No. 1—6. gr. 8o. Groningen.

Kerkelijke Toespraak bij gelegenheid van het afsterven van den Weleerw. Heer Albertus Lofvers, in leven predikant te Middelstum en Toornweerd, gerigt aan diezelfde gemeente, naar aanl. van 1 Cor. III: 21b, 22—23. Uitgespr. op 26 Febr. 1843, Gron. 1843.

Zie Schotel, *Gesch. van de Heidelb. Catech.* bl. 366; Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.*

LINDEN (J. VAN DER) schreef:

Over de rivieren de Merwede, de oude en nieuwe Maas te verbeteren, Amst. 4o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.*

LINDEN (Mr. JOHAN VAN DER) van Slingelandt, leefde in het midden der achttiende eeuw, en was een uitstekend kunstliefhebber. Zijn kabinet-schilderijen waren beroemd. Men vindt er den catalogus van bij G. Hoet, *Naaml. van Schild.* D. II. bl. 489—501, ook afzonderlijk verschenen, Dordr. 1785.

Zie *Cat.* v. Hulthem, No. 9432.

LINDEN (J. VAN DER). Ofschoon zelf geen beoefenaar der schilderkunst, toch een groot voorstander er van. Hij woonde te Rotterdam, en had aldaar een uitnemend kabinet schilderijen. Hij oefende een weldadigen invloed uit op de laatste jaren van J. Kobell Jr.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 179.

LINDEN (MAURITZ VAN DER), werd te 's Hage geboren, leerde de schilderkunst onder Gaspar Netscher, en schilderde in zijne manier fraaije portretjes. Hij liet de kunst varen en ging als ingenieur in Staten dienst. Hij overleed als 2de directeur der fortificatiën in goeden ouderdom. Zijn bloeitijd was omstreeks 1670.

Zie Kramm, *Lev en Werk der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 986.

LINDEN (Mr. PIETER VAN DER), leverde in 1626 een allerbelangrijkst rekwest aan de Leidsche regering in, betreffende het droogmaken van het Haarlemmermeer.

Zie *Nav.* D. V. bl. 344.

LINDEN (ROBBERT VAN DER), kapitein, drost en superintendent, nam 11 Julij 1568 het graafschap, de stad en het slot van Cuilenborgh, in naam des konings, in bezet.

Zie Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culemb.* D. I. bl. 233; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. Kerk in de Ned.* D. II. bl. 122.

LINDEN (W. H. M.), officier der artillery, onderscheidde zich in 1794 bij het beleg van Grave, onder v. d. Kerckhoff,

Zie Gross, *Journ. des princ. opér. de la Camp. de* 1794; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. III. bl. 136.

LINDEN (VAN DER), sergeant-majoor, onderscheidde zich bij de verdediging van Kolberg in 1806 tegen de Franschen, en vond aldaar een eervollen dood.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land,* D. III. bl. 259.

LINDEN (Mr. BERNARD VAN DER). te Hoeylant geboren, was landdeken, hoogleeraar in de wijsbegeerte in het Collegie het Verken te Leuven en lid van het Nationaal Congres.

Zie C. Morren, *Eloge Hist. de Pierre Leonard van der Linden Nat. Belge* in *Mess. des Scienc. et des arts de la Belg.* T. I. p. 70.

LINDEN (PIERRE LÉONARD VAN DER), werd den 12den December 1797 te Brussel geboren, had reeds in prille jeugd veel lust in de natuurlijke historie, ontving zijn eerste opleiding aan het Collegie van Theresia (Collège Thérésien), en vervolgens aan het nationaal lyceum. In October 1817 ging hij

over Parijs naar Bologne, waar hij onder Bertolori in de botanie, en onder Ranzani in de zoologie studeerde. Den 17den April 1821 werd hij aldaar doctor in de geneeskunde, deed met eenige vrienden een reis door Italië en bezocht Rome en Sicilië. Te Parijs wedergekeerd, bezocht hij de gehoorzalen der beroemdste hoogleeraren in de geneeskunde en de hospitalen. In 1825 keerde hij naar Brussel terug, zette zich aldaar als geneesheer neder, en na te Leuven de doctorale waardigheid verkregen te hebben (15 Julij 1823), schreef hij voor de *Annales de la Société de Médicine* een *Coup d'oeil sur l'origine et les progrès de la nouvelle doctrine médicale Italienne*, waarin hij een duidelijk verslag gaf van den loop der geneeskundige wetenschappen van 1800 tot 1825. Hoogelijk ingenomen met zijn voormaligen leermeester Tommasini, trachtte hij, waar hij kon, diens roem te vermeerderen, en gaf eenige zijner redevoeringen in het licht. Kort na zijne komst te Brussel, werd hij lid, vervolgens secretaris van de aldaar gevestigde akademie van natuur- en geneeskundige wetenschappen en gaf een verslag van hare werkzaamheden van 13 Julij 1822 tot 8 Julij 1826. Ook werd hij secretaris van de administratieve commissie van het Museum en van den hortus zijner geboorteplaats, hoogleeraar in de zoologie in het Museum van Wetenschappen en Letteren. Na de reorganisatie van het koninklijk athenaeum, werd hem het onderwijs in de algemeene natuurlijke historie aan hetzelve toevertrouwd (22 Oct. 1830.) Hij stierf den 5den April 1831, in den ouderdom van 34 jaren.

Zijne beeldtenis vindt men voor zijne *Eloge Hist.* door C. Morren in *Messager des Sciences et des Arts de la Belg.* p. 69, suiv.

Hij schreef:

Aeshnae Bononienses descriptae a P. L. van der Linden Bruxellensi, cum tabula aenea, adjecta ejusdem annotatione ad agriones Bononienses ab ipso descriptas, Bon. 1820. 4o.

Agriones Bononienses descriptae a P. L. van der Linden, adjecta tabula aenea Bononiae, 4o.

Monographiae Libellularum Europaearum Specimen, Brux. 1825. 8o.

Précis de la nouvelle doctrine médicale Italienne ou introduction aux leçons de clinique interne de l'université de Bologne pour l'année scolaire 1816—1817, Paris, 1822. 8o.

Coup d'oeil etc. in *Bibl. médicale, nationale et étrangère,* T. II. Brux. 1825. p. 77—93 en 93—106.

Réflexions sur le développement de la 72 proposition du docteur Broussai, inséré dans le cahier de Janvier 1825, *de ses annales, presentées à la Société des Sciences naturelles et médicales de Brux., dans la séance du 4 Avril* 1825, in *Bibl. méd.* 1825. p. 149—159.

Sur la nécessité d'établir une statistique pour les faits les plus importans de médicine pratiqué. Disc. pron. par le Prof. Tommasini. *Tableau des résultats obtenus dans la clinique interne de l'université de Bologne, pendant les trois ann. scol*, 1819—21, 1821—22. *Disc. pron. par le même* in *Bibl. Médic.*, T. III. p. 86—91, 1826.

Compte-rendu des travaux de la Soc. des Sc. nat. et méd. de Brux., Brux. 1826.

Analyse de Mr. J. Kickx *sur les plantes médicinales des environs de Louvain*, in de *Bibl. méd.*, T. V. p 180.

Observations sur les hyménoptères de l'Europe de la famille des fouisseurs, in T. IV. des mémoires de l'Academie de Brux. 1827, p. 271. Ook afzonderlijk in 4o.

Observations sur les hembécides, les larrates, les nyssoniens et les crabonites, in T. V. *des Mémoires de l'Academie*, afzonderlijk in 4o.

Notice sur un empreinte d'insecte renfermé dans un échantillon de calcaire schisteux de Sollenhofen en Bavière, in *Mém. de l'Acad.* T. IV. p. 217, 1827: Afzonderlijk in 4o.

Essai sur les insectes de Java et des îles voisines in *Mém. de l'Acad. de Brux.* T. V. p. I en afzonderlijk 1829. 4o.

Notice sur le squelette de cétacée exposé à Brux. en Juin et Juillet 1828 in *Bibl. méd. nat. et étr.* T. V. 1828, p. 239—250. Afzonderlijk in 8o.

Zie behalve de genoemde *Eloge Hist.* het *Journ. de la Belg.* Avr. 1831; *Bulletin des Sciences Natur. de Mr, le baron de Férussac*, Avril 1831; *Bijdr. tot de Natuurk Wetens.* D. III. No. 4, bl. 339, D. IV. No. 1, 1829; *Bibl. Méd.* T. III. p. 646. *Mess. des Scienc. et des Arts*, 3e, 4e, 5e *et* 6e *livr.* 1829.

LINDEN (van der), kapitein eener compagnie van de tweede halve brigade, kreeg bevel jonkvrouwe J. M. C. J. van Dorth tot Holthuyzen, volgens sententie der Militaire Regtbank, 22 Nov. 1799, te Winterswijk te doen doodschieten. Hij gaf dit bevel met afgewend aangezigt, en zorgde dat het lijk in het familiegraf werd bijgezet.

Zie C. v. d. Aa, *Gesch van de Oorlog* 1793—1802, D. VIII. bl, 484.

LINDENAAR, ritmeester in Hollandsche dienst, onderscheidde zich bij de verrassing van Wezel in 1629.

Zie *Leven van Fred. Hendr.* D. I. bl. 323; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 462.

LINDENBERG (J.), een kunstschilder uit den aanvang der zeventiende eeuw. Hij teekende en ordonnanceerde o. a. het portret van *Joh. Trip, heer van Berkenrode, met fraai bijwerk* voor de gravure, in fol. in het licht verschenen.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 986.

LINDENBERG (J. F.) schreef:
Nieuwe Verlichter om waterverwen en porcelein te maken, Amst. 1753. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 259.

LINDENHOFF (PH. HZ.), gaf in het licht:
De nieuwste overzetting van eenige bij voorkeur uitgezogte fabelen van Esopus, ten dienste der schooljeugd in onze moedertaal gebracht en met aanmerkingen verrijkt, Devent. 1797. 8o.

Zie *Ephem. A. L. Z.* 1798, p. II. p. 1798; P. H. Tijdeman, *Lijst van Ned. Vert. van Grieksche Schr.* bl. 8; *Cat. van Ned. Lett. Bijv.* 1848—1852. bl. 18.

LINDENIUS (PAULUS JANSZ) of van der Linden, mogelijk de zoon van Johannes Lindenus, in 1597 predikant te Langweer en Ter Oele in de classis van Zevenwouden, werd als predikant te Soest, den 19den Aug. 1619 door de Utr. Synode afgezet, en den 27sten tot ballingschap verwezen, was in September en October 1619 in de vergadering te Antwerpen, had moeds genoeg weder te keeren, en de verslagene gemeenten in stilte te bedienen, o. a. de drie laatste maanden van 1621 die te Hoorn. In het laatst van 1622 werd hij, aan den Uithoorn, door eene zware ziekte aangetast, die hem een geruimen tijd aan zijn leger bond. Nog niet geheel hersteld, ontving hij aldaar eene dringende uitnoodiging van de Remonstranten te Kampen, om er te komen prediken, juist toen de verbittering haar hoogste toppunt had bereikt.

Eenige dagen voor Paschen begaf hij zich op reis, en voer met den beurtman van Amsterdam naar Kampen; doch het schip moest om slecht weder onder Schokland ankeren. Daar werd hij verspied door den predikant van dat eiland, die hem herkende en terstond een bode naar Kampen vooruitzond, ten einde de Magistraat zijne komst te verwittigen. Te Kampen aangekomen, werd hij door een huurling nageoogd, en naauwelijks in het huis van Albert Dirkszoon, een lakenkooper, gekomen, door een paar schepenen met hunne dienaren gegrepen en naar de Hagenpoort geleid, waar hij met een zware keten en met een ijzeren boei om het been geklonken, aan een paal werd vastgesloten, zoodat hij al den tijd zijner gevangenschap, met die keten moest gaan staan, liggen en slapen.

De Magistraat zond berigt van het gebeurde aan den Algemeene Staten, die den brief aan het Hof van Holland mededeelden, om te weten of er bezwaren tegen de gevangene bestonden. Het Hof stelde hun eenige artikelen ter hand, uit de bekentenissen van twee der zaamgezworenen tegen het leven van prins Maurits, die hun misdrijf binnen weinige dagen, met het leven zouden boeten, gelastende, om langs dezen leiddraad, alles in het werk te stellen, ten einde zoo

mogelijk te ontdekken, of ook hij in den benaamden aanslag was betrokken. Op dit aanschrijven werd Lindenius, op zekeren nacht, van de poort gebragt naar den Wildvang, een toren tusschen de Hagen- en Kalverhekkenpoort, waar de op den dood zittende misdadigers gekerkerd werden, waar hij de burgemeesters Lubbert van Hardenberg en Arend Ruitenburg met een secretaris en den beul, wel van scherpe geeselroeden voorzien, vond. Ook stond er een pijnbank in het vertrek. Na scherp ondervraagd en bedreigd te zijn, werd hij, daar men schijn noch blijk van schuld wist te vinden, weder naar de Hagenpoort in de boeijen gebragt, en later door den Magistraat tot eeuwigdurende gevangenis op het slot Loevestein verwezen, waar hij den 27sten Junij aankwam, en in de groene kamer een nieuw tijdperk van zijn lijden intrad. Van daar den 19den Julij 1631 ontkomen, werd hij den 3den Augustus 1632 aan Hoorn als vast leeraar toegevoegd en overleed in 1648.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 970, 971, D. IV. bl. 1099: *Dagw. der Gesch.* bl. 183; Uytenbogaard, *Wederl. van Trigl. Verm.* bl. 151; *Spongia Erasmi, dat is, Uitw. der Calumn. of Laster. Jacobs Levi, door H. Hollingerus,* bl. 50; Paschier de Fijne, *Camper-steurtje,* bl. 477; *Klein Monstertje,* bl. 93; *Zilver verg. Naeld,* bl. 110; *De Frisse Dronk,* bl. 578; Regenbogen, *Hist. der Rem.* D. II. bl. 293, 356, 358; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 417, D. XI bl. 144; Tideman, *De Rem. Broed.* bl. 248, 276, 396; J. Moulin, *De Rem. te Kampen,* bl. 73; Kok, *Vad. Woord.* D. XXII. bl. 117; *Aanh. op het Woord. van Nieuwenh.* o. h. w. Kobus en de Rivecourt, *Handwoord.* o. h. w. J. Engelsma, *Volgl. der Pred. in de Class. van Zevenw.* bl. 110.

LINDERSHAUSEN (Johannes), werd in 1571 te Schwilm, een Westphaalsch dorp, waar zijn vader, die denzelfden naam voerde, advokaat was, geboren, ontving het onderwijs van Lambachius en Beurnhusius te Dormond, en vervolgens der Jesuiten te Keulen. Zijne ouders riepen hem van daar terug, en hielden hem een achttal jaren bij zich. Na dien tijd bezocht hij de Illustre School, door graaf Arnold van Bentheim te Steinfurt gesticht, en ging hij vervolgens naar Herborn, in het graafschap Nassau. Als onderwijzer van Emond Gruter, heer van Crajenstein, een jong edelman uit het hertogdom Cleef, bezocht hij met dezen Frankrijk, en vertoefde twee jaren te Douai. Hier besloot hij in de regten te studeren, welke studie hij te Leuven voltooide. Van daar reisde hij naar Delft, waar hij den jongen Gruter aan diens vader, toen hofmeester en raadsheer van Philippus ab Altâ Flamma, graaf van Westphalen, overgaf, naar Duitschland wederkeerde en aldaar licentiaat in de regten werd. Van daar begaf hij zich naar Leyden, waar hij in Wijnmaand 1603, de toelating tot het houden van voorlezingen over de regten op buitengewone dagen verwierf. Reeds vroeger

had hij de *Topica* van Cicero verklaard, waarvoor hij in het genoemde jaar eene vereering ontving. Na den dood van Cornelis de Groot en Gerard Tuningius, benoemden hem curatoren tot buitengewoon hoogleeraar in de regten. Kort daarna werd hij doctor in de regten. Hij overleed op den 8sten van Oogstmaand 1645, na reeds eenige jaren vroeger, wegens ongesteldheid, van zijn post een eervol ontslag bekomen te hebben. Hij is in de *Alma Acad. Leid.* afgebeeld.

Men heeft van hem:

Binae Disputationes Institutionum Imperialium: priores delinèatione methodicâ, cum Quaestionibus bene multis earumque notabilioribus causis dubitandi, iisque indecisis, propediem (juvante Deo) decidendis, ac plenius tractandis, numero XXVI: *posteriores, firmâ magis solutâ et liberâ, numero* XXIV, omstreeks 1612 gedrukt.

Zie Orlers, *Alma Acad. Leid.* 1614. p. 505—508; Meursii, *Ath. Bat.* p. 349; Paquot, *Mém.* T. III. p. 415; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoog.* D. II. bl. 95, 267.

LINDHOUT (Henricus à), med. dr., te Brussel geboren, gaf in het licht:

Speculum Astrologiae, in quo vera Astrologiae fundamenta et genethliacae Arabum doctrinae vanitates demonstrantur, Ham. 1597. 4o.

Tract. Astrologicus, seu Introductioi in Physicam Judiciaram Lipsiae, 1618. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 360; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70.

LINGE (Abraham van), vermaard glasschilder, Vlaming van geboorte, woonde langen tijd in Engeland en bloeide onder Karel I. Deze schonk hem een vrijbrief. Na zijn vertrek uit Engeland, verviel aldaar de glasschilderkunst zóó, dat men niemand kon vinden, die bekwaam genoeg was, om gebroken glazen te herstellen, als later een Henry Giles van York. Zijne werken zijn zeer talrijk, van groote afmeting en meest alle in Engeland. Tot de beroemdste behooren: *Jonas, de ondergang van Sodom en Gomorrha* en *Christus onder de Schriftgeleerden* in de *Christ-church* te Oxford, van 1631, 1634 en 1640; *Philippus* en de *Besnijdenis* met het jaarmerk 1637 te Badiol; een *glasraam* te *Hatfield* en te *Wroxton;* de *glasschilderij van Lord Guilford* te *Oxfordshire;* de *opstanding des Heilands* in *Queens-College* en in *Lincolns-Inn-Capel* (1641) en een *glasraam* in *Peter-house* te *Cambridge.*

Zie Fiorillo, *Gesch. der Mahlerei in Grossbr.* u. s. w. Gotting. 1808. p. 289; M. A. Gessert, *Gesch. der Glasm.* u. s. w. Stuttg. 1839 s. 230; Kramm, *Lev en Werk. der Holl en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 986; *Nav.* D. III. bl. 64, D. IV. Bijb. bl. XCV. D. V. Bijb. CXIV.

LINGE (BERNARD VAN). waarschijnlijk vader of broeder van den vorige, een Vlaming van geboorte, zette zich onder Jacobus I in Engeland neder. In Wadham-College vindt men zijne *Geschiedenis van den Verlosser* met dit opschrift: *Haec fenestra ornata est sumptibus Domini Johannis Strangwayes, militis, unius ex cohaeredibus fundatoris. Bernard van Linge fecit* 1622. Volgens eene overlevering zou dit glas 1500 pd. st- hebben gekost. Kramm achtte het beneden de kunst van de gebroeders Crabeth. Ook gist deze dat de *zeven glasramen* in *Lincolns-College*, een geschenk van aartsbisschop Williams, en, volgens de overlevering, uit Italië aangebragt, tot de werken van dezen meester behooren. Zij voeren het jaartal 1629, 1630 en 1631. Linge kan men beschouwen »als den vader der nieuwe glasschilderkunst en als den stichter eener school, die zich tot op dezen tijd onafgebroken in Engeland heeft staande gehouden."

Zie Fiorillo, *Gesch. der Mahlerey in Grossbr.* u. s. w. S. 288; M. A. Gessert, *Gesch. der Glasm.* u. s. w. S. 230; *Anecd. of the arts in England, or compar. observ. on Archit. Sculpt. and Painting, chiefly illustr. by Spec. at Oxford by Rev. James Dallaway*, p. 444, 445 Note; *Anecd. of Paint. in England, with some account of the princ. arts, with incend. notes on other arts, coll. by the later Mr. Vertue, and new digist. and publ. from his original Mss by H. Walpole*, 3 vol. 4o. 1762—1763; Kramm, *Lev. en Werk. der Hol. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 987; *Nav.* D. III. bl. 64, D. IV. Bijbl. bl. CXV. D. V. Bijbl. bl CXIV.

LINGELBACH (DANIËL), tooneeldichter uit de tweede helft der zeventiende eeuw, van wien men heeft:

Apollonius, Koningh van Tyrus, trsp., Amst. J. Vinckel, 1662.

De Liefde van Diana en Endimion, trsp. met konst- en vlieghwerken, gesp. op d' Amst. Schouwb. ald. 1669.

Cleomenis, trsp., ald. 1687, 1729.

De Liefde van Amintas en Amarillis, muzykst., vert. op de Nederd. Opera tot Buikstoot. Aldaar gedr. voor den Autheur, 1686.

De ontdekte Schyndeugd, blsp., Ald. 1687, 1690.

Sardanapalus, trsp., Ald. 1699, 1737.

De spookende Minnaar, treur-bly-eindend-sp., Ald. 1729.

Het Boeren Huwelyk sluiten, muzyksp. voor de Liefh. 1774.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 205; W. Henskes, *Cat. van Tooneelsp.* No. 228; No. 228; *Cat. der Bibl. van Neêrl. Lett.* D. I. *b.* bl. 136; *Cat.* van Voorst, T. III. p. 76; *Cat.* Robidé v. d. Aa, bl. 73.

LINGELBACH (JOANNES), werd in 1625 te Frankfort aan den Main geboren, doch vestigde zich reeds vroeg in Nederland. In 1642 verliet hij Amsterdam en bezocht Frankrijk en Italië, bleef acht jaren te Rome, en keerde toen over

Duitschland naar Amsterdam terug, waar hij in 1687, volgens anderen in 1711, zou zijn overleden. Immerzeel geeft eene juiste en breedvoerige beoordeeling van zijne kunst. »Hij bezat eenen zeer vruchtbaren en dichterlijken geest. In alle zijne tafereelen heerscht eene opmerkelijke verscheidenheid; doch in al die verscheidenheid hervindt men altijd bij hem denzelfden zachten, aangenamen en zilverachtigen toon, dezelfde naauwkeurigheid van teekening, dezelfde kunstige groepering, dezelfde rijkdom van bouw- en beeldhouwwerken, hetzelfde breed en behaaglijk penseel. In zijne voorstellingen van duinachtige streken, maneges en optogten van paarden, streelde hij beurtelings Jan Wijnands en Philip Wouwerman op zijde. Maar zijne meest geliefkoosde onderwerpen zijn Italiaansche zeehavens, met lossende en ladende vaartuigen, menigvuldigheid van werkende en handeldrijvende figuren, in hunne eigenaardige kleederdragten. Dergelijke voorstellingen verrijkte hij doorgaans met prachtige paleizen, poorten, fonteinen met beeldwerk, gedenkteekens enz. Ook schilderde hij gaarne Romeinsche markten met een bont gewoel van beeldjes uit verschillende standen; kramen, stallen en tafels met koopwaren, kwakzalvers, straatkunstenaars, bedelaars enz."

Een zijner beroemdste schilderijen is *Een gezicht te Amsterdam, ziende op de Nieuwe kerk en het Ellendige kerkhof*, in 1656 door hem geschilderd, in 1797 op de verkooping van Mr. Pieter Cornelis Hasselaar voor *f* 1560 verkocht. Het gold op die van N. Doekscheer in 1789 *f* 2500. Het Haagsche Museum bezit van hem *eene Italiaansche Zeehaven* met groote, doch vrij slechte figuren (1676); *het vertrek van Karel II uit Scheveningen naar Engeland* (1660), eene zeer rijk geordonnanceerde fiksche en heldere schilderij; een *landschap met een hooiwagen*, in den trant van Philip Wouwerman, en een *Paardenmarkt* met kleine, voortreffelijke figuren. Het Amsterdamsche: *eene Italiaansche Zeehaven*, met schepen en eene menigte figuren en paarden; een *Rijschool*, met verscheidene beeldjes en paarden, en een *Zeehaven in Italië*, met zeer vele gebouwen, galeijen, figuren en ander bijwerk. Op de verkooping van G. van der Pals, gold een *Landschap met dansende boeren en boerinnen* *f* 1400; op die van Braambeek eene *Italiaansche Zeehaven*, rijk van ordonnantie, *f* 1500, op die van van der Pot eene dergelijke *f* 2050, op die van P. Locquet eene *Italiaansche Zeehaven* *f* 2600.

Ook stoffeerde hij landschappen van Philip Koninck, Moucheron en Wijnants met beelden. Ook zijne teekeningen zijn gezocht. Twee stuks *Venetiaansche Zeehavens* golden op de verkooping van de Vos *f* 60. Eenige zijner schilderijen en teekeningen gaan in gravure uit. De heer Kramm bezit o. a. een boekje met 12 platen, getiteld: *Aliqui Portus. J. Lingelbach inv. J. Gronsvelt fecit et ex.* Zij zijn, vol-

gens hem, wel geestig, doch laten in de uitvoering veel te wenschen over. Nagler, Bartsch en Kramm zijn uitvoerig over zijne etsen. Sommigen kennen hem, naar aanleiding van een uit de letters L. B. bestaande monogram, geëtste landschappen toe. Immerzeel vermeldt een door Lingelbach geëtst, en bij Bartsch omschreven prentje, eene *Italiaansche Zeehaven* voorstellende, op de verkooping van den Grave von Fries voor *f* 12 verkocht, doch dit wordt door Nagler aan A. Stork toegekend. Andere etsen van hem worden in de *Geschichte der Kupferstechsammlung von Rumohr und Thiele*, S. 8, vermeld.

Zijn portret is door Swartsz geschilderd. B. Vaillant schraapte er de zwarte kunstprent in fol. naar.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II. bl 180; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 987; *Cat du Louvre*, No 270; W. Burger, *Musées de la Holl.* p 269; *Not der Schild van het Kon. Kabin te 's Hage*, bl. 16; *Cat. der Schilder-Oudh.* op *'s Rijks Mus te Amst.* bl. 45, 46; *Cat.* van Mr P. C. v. Hasselaar, bl. 4, No. 6; *Cat.* van der Marck, Amst. 1773, No 422; Muller, *Cat. van Portr.*

LINGELBACH (David), van wien niets anders dan een portret bekend is. Muller gist dat hij een kunstschilder was. Hij werd in 1643 geboren en leefde nog in 1698.

Zie Muller, *Cat. van Portr.*

LINGEN (Burchard), werd in 1662 te Zwol uit deftige ouders geboren. Na de lagere scholen zijner geboorteplaats doorloopen te hebben, studeerde hij te Keulen, behaalde de eerste plaats in zijn collegie, werd meester in de vrije kunsten, en trad in 1680 in de orde der Jesuïten. Na zijne studiën in het collegie de Drie Kroonen voleindigd te hebben, onderwees hij er de philosophie, en werd doctor in de godgeleerdheid, Veertien jaren in dit vak, zoo te Trier als te Keulen onderwijs gegeven hebbende, werd hij den 18den April 1713 in zijne studeerkamer door eene beroerte getroffen, die hem den 22sten van die maand in het graf sleepte.

Hij schreef:

Medulla tripartitae Philosophiae, veteris ac novae, Colon. 1609, 1705. 12o.

Hij werd door zijn dood verhinderd zijne *Theologia scholastica* in het licht te geven.

Zie Paquot, *Mém.* T. II. p. 259.

LINGEN (Regina van), huisvrouw van Johannes van Alkemade, predikant te Wijk op Zee, leverde in 1751 bijdragen in het *Aanh. der Dichtkundige Cypressen-bladen.* Hare poëzy is van weinig waarde.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 364.

LINGIUS (Johannes), een Zwollenaar, en zeer geleerd

man, behoorende tot de broederschap van het Gemeene leven aldaar.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 83.

LINIERE (BARTHOLOMEUS DE), ridder, heer van Grandval, geboren te Liniere in Picardië, kolonel van een regiment dragonders in Fransche dienst, en zekere Anthoni du Mont, lieten zich in 1691 door eenige Fransche hovelingen bewegen, om koning Willem, terwijl hij op het Loo ter jagt, of in het leger van de Spaansche Nederlanden was, van kant te helpen. Deze aanslag werd echter ontdekt en hij veroordeeld om gehangen, en, nog half levendig, geopend en gevierendeeld te worden, welke straf hij, den 13den van Oogstmaand 1692, met hardvochtigheid onderging.

Zie *Europ. Merc.* April–Junij 1692, bl 142, 143, Julij—Sept. 1697. bl. 107—111; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVI. bl 186 v. Burnet, *Gesch. van zijn Tijd*, D. III. bl. 89; *Lett. from James Vernon* Esq. in *Tindals Cont.* Vol. II. p. 309–316; Macaulay en artikel Leefdaal (Frederik Adolf)

LINPERCH (N.) gaf uit een *Moolen-boek*, Amst. 1725, m. pl.

Zie *Cat.* J. Schouten, bl. 41.

LINSCHOTEN (ADRIAAN VAN), werd in 1590 te Delft geboren. Hij vertrok reeds vroeg naar Italië, waar hij een leerling werd van Spagnoletto. Volgens Bryan vereenigde hij zich te Rome geheel met Michel Angelo de Caravaggio, en trachtte hij diens schildertrant te volgen, en in diens overdreven stijl slaagde hij met eenig gevolg. Hij was in 1647 te Utrecht, en in zijn 87ste jaar te 's Hage nog werkzaam. Immerzeel noemt hem een historieel schilder van verdiensten, en meldt dat hij ook binnenhuizen, werkplaatsen van chimisten en dergelijke schilderde. Volgens Bryan waren er te 's Hage van hem *De verloochening van Petrus* en het *berouw van dien Apostel.* Kramm zag een zwarte kunstprent door N. Verkolje in kl. fol. *St. Paulus* voorstellende, naar A. van Linschoten, en merkt op, dat hij zich naar de strenge regelen der kunst, zoo in theorie als praktyk heeft gehouden, en bevestigt zulks door een voorbeeld, dat hij uit Hoogstratens *Inleyding tot de Hoogeschoole der Schilderkunst*, Rott. 1678, bl. 234, ontleende.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 180; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 992.

LINSCHOTEN (JAN HUYGEN of HUGO VAN), werd omtrent 1563 te Haarlem geboren. Reeds in zijn vroege jeugd toonde hij bijzondere begeerte en genoegen in het lezen van beschrijvingen en geschiedenissen van weinig bekende en verafgele-

gene landen, en tevens neiging om die te bezoeken. Lang weerstonden zijne ouders, die toen te Enkhuizen woonden, 's jongelings begeerte, doch daar zijn voornemen was naar Spanje te reizen, en zich naar Sevilië te begeven, waar twee zijner broeders zich sinds ettelijke jaren ophielden, om kennis van het land en de Spaansche taal te bekomen, zoo gaven zij hem eindelijk hunne toestemming. Hij begat zich nu aan boord van een schip, dat naar St. Lucas de Barrameda bestemd was, en ging op den 6den December 1579, in gezelschap eener vloot van 80 schepen, alle naar Spanje en Portugal koers houdende, uit Texel onder zeil, van waar hij behouden te Sevilië aankwam en zich een geruimen tijd onthield, niettegenstaande zijn lust en verlangen om verder te reizen, 't geen zijne onkunde in de landtaal belette. Toen hij daarvan eenige ervarenheid verkregen had, en een zijner broeders aan de pest was overleden, verliet hij die stad en begaf zich in dienst van een Duitsch edelman, met welken hij naar Lissabon reisde, waar hij door een zware krankte werd overvallen. Na zijne herstelling verliet hij zijne dienst, en vervoegde zich intusschen tot tijd en wijlen, dat zich iets beters mogt aanbieden, bij een koopman te Lissabon, ten einde zich in den koophandel te oefenen.

Zijn verblijf aldaar was echter zeer kort, want door de gerezen oneenigheden tusschen de Spanjaarden en Portugezen, en de daaruit voortgesprotene gisting der gemoederen, verminderde de handel aanmerkelijk, weshalve hij zoo spoedig mogelijk deze plaats verliet, en zich met zijn ouderen broeder, in het gevolg van den tot aartsbisschop van Indië benoemden don Frey Vincente de Tonseca aan boord van den *St. Salvator*, een bodem van 700 à 800 lasten, begaf, en den 8sten April 1583 van den Taag zeewaarts inliep, en behouden te Goa, de hoofdplaats van het Portugeesch Indië, aankwam. Linschoten bleef bij den aartsbisschop in dienst, hield zich bezig met het onderzoeken en opteekenen van hetgeen hem zelve was wedervaren, wetenswaardig voorgekomen en hem door anderen werd medegedeeld, terwijl hij zich tevens op den koophandel toelegde, met plan aldaar te blijven en zich welligt voor goed te vestigen. Toen echter den 16den September 1588 de tijding te Goa kwam, dat de aartsbisschop op zijne reize naar Portugal waarschijnlijk vergiftigd was, keerde hij, met verlof van den onderkoning, naar Lissabon terug. Den 20sten Januarij 1589 ging hij als factoor op het schip *Santa Cruz*, derwaarts onder zeil, en kwam, na een allerrampspoedigste en langdurige zeereis, den 2den Januarij 1592 den Taag op. Na zijne zaken te hebben geredderd, vertrok hij in Julij van hetzelfde jaar naar Holland, en kwam den 3den September te Enkhuizen aan, waar hij zijne moeder, broeder en zuster in gezondheid aantrof, terwijl

zijn vader, gedurende zijne uitlandigheid, schijnt overleden te zijn. Zijn togt was nuttig voor zijn vaderland, wijl deze hem in de gelegenheid had gesteld, kennis te krijgen van vele zaken, die tot nog toe aan zijne landgenooten onbekend waren, en die hij in zijn *Itinerario* mededeelde.

Alhoewel dit werk niet in het licht kwam, dan na het vertrek van den eersten togt der Hollanders derwaarts, hebben echter zoowel zijne gesprekken met verschillende personen de onderneming van Houtman begunstigd, als het lezen van zijne geschriften heeft toegebragt, om meerdere uitrustingen naar Indië te doen. Dit is zeker, dat hij zoo wel persoonlijk als door zijne geschriften, bij de zeelieden in groote achting stond, zoo zelfs, dat zijn wegwijzer in de Indiën, gedurende lange jaren, het grootste aanzien onder de zeevarenden genoot, en het eene bekende zaak was, dat deze, om van Firando en Japan naar Batavia te zeilen, tot eene buitengewoon zekere gids was. Na eene uitlandigheid van zoo vele jaren, genoot hij slechts korten tijd de rust eens stillen burgers. Hoe kon zulks ook anders zijn? Zelden zijn er menschen van zoodanige ervarenheid en kunde als die van van Linschoten, dat het vaderland lang hunne diensten zou kunnen ontberen. Daar de zeevaart van Holland en Zeeland door den Spaanschen oorlog, zoo wel om de gedurige vrees voor inbeslagneming der schepen, tot groot ongerijf der kooplieden, als om andere oorzaken zeer benaauwd werd, en de pas geboren staat zich nog niet met de ontzaggelijke zeemagt van den Spaanschen monarch durfde meten, poogde men door beleid te verkrijgen, hetgeen geweld niet vermogt, en trachtte men een vaart op China en de Oost Indiën door de IJszee te zoeken.

Bijzonder ijverden voor deze onderneming de syndicus van West-Friesland, doctor François Maelson te Enkhuizen, de thesaurier mr. Jacob Valk en Balthazar Moucheron, voornaam koopman, beiden te Middelburg. Met overleg der Staten, werden door deze twee schepen uitgerust, de *Zwaan* en de *Mercurius*, op welke laatste Jan Huyghen van Linschoten koopman was. Op het schip van Enkhuizen, »de *Mercurius* genaamd," schreef Bor, »was de wel ervaren en veel gezochten Jan Huygen van Linschoten, die langhe in de Indiën verkeert hadde ende een groot boeck van zyne schipvaert na Oostindiën, met de beschryvinghe derselver landen, zeecusten ende havens, rivieren, hoecken ende plaetsen beschreven heeft als commys." Den 5den Junij 1594 liepen de schepen in zee, en kwamen den 21sten Julij in het gezigt van het eiland Waaigat. Zij zeilden eene engte in, die zij de *Straat van Nassau* noemden, maar werden door geweldigen ijsgang weder uit dezelve verdreven. Den 1sten Augustus zeilden zij weder straatwaarts in en ontdekten een eiland, dat zij den naam gaven van *Maelsons eiland*, ter eere van dr.

Maelson, die deze onderneming zoo zeer had bevorderd, en buiten de straat gekomen zijnde, in de ruime Tartarische zee noemden zij die de *Nieuwe Noordzee.* Zoo ook ontdekten zij een haven en eiland, waar zij zich voor het ijs bergden, en dat zij het *Staten-eiland* noemden. Op dit eiland lagen zij vijf dagen stil en zagen zij voor hunne oogen het ijs versmelten, vermorzelen en verdwijnen. Zij zeilden nu weder zeewaarts en ontdekten de rivier Kara, welke haren naam geeft aan de Karische Golf, en verkeerdelijk zoo wel door Linschoten en lateren, de rivier Oby is genoemd. De twee laatst ontdekte rivieren, noemden zij naar de namen van hunne schepen, de *Mercurius* en de *Zwaan*, ter herinnering dat zij de eerste zoo ver gekomen waren. Zij begrepen nu, dat zij gedaan hadden, hetgeen hun te verrigten stond, namelijk dat zij de ligging der kusten opgenomen, den doortogt gezien en open genoeg bevonden hadden. Om derhalve in deze hun nog onbekende streken niet door den winter overvallen te worden, besloten zij terug te keeren. Zij kwamen den 14den aan de oostzijde van Waaigat, zeilden door de straat van Nassau terug, en ontdekten nog, omtrent 12 mijlen bewesten Waaigats, drie eilanden. Tusschen deze eilanden vervielen zij, uit onkunde van de droogten, in groot gevaar, terwijl een harde noordwesten wind hen dwong aldaar eene veilige haven te zoeken. Den 16den voeren zij bij het noordelijkste eiland aan land. Linschoten ging het rond, ten einde het af te teekenen. Hij vond aldaar verscheidene kruisen opgerigt, onder welke één dat boven de overige uitstak en met vreemde karakters was besneden, en door hem ook werd afgemaald. Dat eiland werd door hen genaamd *Maurits-eiland*, naar prins Maurits, het middelste het *Oranje-eiland*, en het derde of zuidelijkste, dat zij niet wisten of vast land, dan wel of het een eiland was, gaven zij den naam van *Nieuw Walcheren*, ter memorie van de Zeeuwen, als mede togtgenooten op deze ontdekkingsreis. Het land bezuiden de Straat van Nassau noemden zij *Nieuw-Holland*, ter gedachtenis van hun vaderland, en dat voor den inham, 't geen zij op den laatsten togt ontdekten, *Nieuw West-Friesland*, als ook het land van Waaigats het *Enkhuizer-eiland*, terwijl behalve andere ontdekte plaatsen, welke zij namen hadden gegeven, ter eere van Linschoten, eene streek lands in de Straat Waaigats *Linschotens-hoek*, en eene andere kaap de *Jan Huygen-hoek* genaamd werd. Den 18den gingen zij van Mauritius onder zeil, en vielen, na eene voorspoedige reis, den 16den September van hetzelfde jaar gelukkig te Texel binnen.

Kort hierop werd Linschoten naar den Haag ontboden, waar hij mondeling aan prins Maurits en Joan van Oldenbarneveld, advokaat van Holland, van de reis verslag deed en den prins een geschrift aanbood, behelzende het ver-

haal van den togt met de afteekening der eilanden, kusten en hare strekkingen, door hem gemaakt, verklarende dat het hem toescheen eene zekere, gewisse en wel aan te radene vaart en doortogt te wezen, hoewel naderhand de ongegrondheid zijner meening meer dan waarschijnlijk bewezen is door Heemskerk en Barends, welke in 1596 op Nova-Zembla verwinterd, en de onmogelijkheid van zoodanigen doortogt genoegzaam aangetoond hebben. In aanmerking van den niet ongunstigen uitslag dezer eerste poging, overwoog men de zaak nader, en besloot men in het volgende jaar weder eenige schepen derwaarts te zenden, om den ontdekten doortogt nog nader te onderzoeken. Ten dien einde rustte men in 1595 eene vloot van zeven schepen uit, waarop Linschoten als oppercommies of opperkoopman, van wege de Staten en Zijn Excellentie, en als commies van wege de compagnie der kooplieden werd aangesteld. Hoe goed ook alles was ingerigt, belette het ijs evenwel, na een voorspoedigen togt, hun doel te bereiken, weshalve zij, geen kans ziende, om verder door te dringen, hunne stevens naar huis wendden, waar zij het na het doorstaan van gevaren, stormen, vorst, hagelvlagen, sneeuwjagt, verdoling van elkander, en meest alle krank van de scheurbuik, omtrent het midden van October aankwamen, medebrengende een dooden walvisch met kakebeenen van 16 voeten lengte. Een van deze zond Linschoten naar die van Enkhuizen, en het andere naar Haarlem, zijne geboortestad. Aan een derden togt in 1596 nam Linschoten geen deel, maar bleef te Enkhuizen, waar hij in groot aanzien was en met het thesaurierschap bekleed was. Hij stierf den 8sten Februarij 1611. De meeste geschiedschrijvers hebben van zijne ontdekkingen gesproken. Schriverius, Ampzing, Hogerbeets, Velius hem bezongen. Zijn portret vindt men voor zijn *Itinerarium*, oud zijnde 32 jaren, met zijn wapen, regt en ovaal en zijne zinspreuk *Souffrir pour parvenir. — Eoum nobis heic dat Lynscotius orbem. — Lynscotum, artifici sculpta tabella manu.* Kramm en Muller gewagen van andere portretten.

Hij schreef:

Itinerario, Voyage ofte Schipvaert, naer Oost- of Portugaels Indiën, enz., Dez. *Reysgheschrift van de navigatiën der Portugaloysen in Orienten*, enz. Ald. 1595. Dez. *Extract ende Sommier van alle renten enz. des Coninks van Spaengiën, over alle Syne Coninckrycken, uit het Spaensch overghezet*, Ald. 1596. — *Beschryv. van de gansche Custe van Guinea*, enz. Ald. 1596. fol. Latere uitgaven van het Itinerarium, waarbij de daaropvolgende stukken, zijn die van 1605, 1612 (*Itinerarium ofte Schipvaert naer Oost- ofte Portugaels-Indiën, inhoudende een Beschryvinghe dier landen, enz. Hier zyn bygevoeght de Conterfeytsels van de habyten, drachten, so van*

de Portugezen al daer residerende, als van de ingeboren Indianen, enz.), 1614, 1628, 1644, 1696 (2 d.), alle te Amst. in fol. In 1599 verscheen er te 's Hage eene Lat. overzetting met den titel: *Joh. Hugonis Linschotani navigatio et itinerarium in orientalem sive Lusitanorum Indiam, collecta et descripta belgice, nunc latine reddita in fol.* fig. ook Amst. 1644. fol.

Meer geacht is, volgens Brunet, de Fransche overzetting: *Histoire de la navigation de J. H. v. L. Hollandois aux Indes Orientales, contenant diverses descriptions des lieux jusqu'à présent découverts par les Portugois, Observations des Coûtumes et Singularités de déla et autres déclarations, avec annotations de B. Paludanus, Docteur en médicine, sur la matière des plantes etc.*, Amst. 1610, 1619, 1638. Achter de eerste uitgave, die niet naauwkeurig is, vindt men niet: *Descr. de la Côte de Guinée, Le Grand Routier de Mer, recueilli des mémoires et observations des pilotes espagnols et portugais* en *Extrait authentique et somme de tous les rentes,* doch zij is daarentegen voorzien met aanteekeningen van Paludanus, die men ook in de volgende uitgaven aantreft, zoo wel in de Hollandsche als in de vertalingen. De Latijnsche overzetting bevat nog daarenboven een kort verslag van de reizen naar het Noorden.

In 1598 verscheen er te Londen eene Engelsche en te Frankfort a. d. Main eene Hoogduitsche vertaling.

Voyagie ofte Schipvaert van Jan Huyghen van Linschoten van by Noorden om langes Noorwegen enz. tot voorby de rivier Oby, met de afbeeldsels van alle de custen, hoecken, landen enz., Anno 1594, 1595, Franeker, Anno 1601 bij Gerard Ketel, met privilegie van H. H. M. in het Fr. *Navigation au Nord*, Franck. 1601, in fol. avec fig.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 1399; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 665; Saxe, *Onom.* T. IV. p. 69; *Anal.* p. 572; *Biogr Univ.* Paris, 1819, 1829 i. v. Jöcher, Hoogstraten, Luiscius, Kok, *Aanh. op* Nieuwenhuis, Pars, *Index Bat.* bl. 297, 300—302; Christ, *Dict des Monogr.* p. 166; W. Blauw, *Ligt der Sevaert*, voorr. L. J. Wagenaar, *Tresoor der Sevaert*, voorr. *Begin ende Voortgang van de Vereen. Ned. geoctr. O. I. Comp.* D. I. bl. 1 volgg. *Voyage ofte Schipv.* enz. in *Ned. Reiz.* D. I. bl. 29 volgg. *Hist. Verh der Reizen; Waeracht. Beschr. der drie Seyl. deur de Holl. en Zeel. Schepen* door G. de Veer, Amst. 1598; v. d. Bosch, *Leven en Daden der Doorl. Zeeh.* D. II. bl. 21 volgg. Herckmans, *Zeev. Lof*, fol. 182; L. J. Wagenaar, *Enkh. Zeek. boek*, voorr. P. P. Kok, *Hist. van Enkh.*; G. Brandt, *Hist. van Enkh.* bl. 199; Velius, *Chron. van Hoorn*; Abbing, *Verv. op de Chron. van Hoorn*, D. II. bl. 25, 26; Boxhorn, *Theatr. Urb.* p. 15:; Ampzing, *Beschr. von Haarl.* bl. 113; Koning, *Beschr. van Haarl.* bl. 210; Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXI. XXXII. XXXIV; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 140; Bennet en van Wijk, *Bekn. Verh. uit de Ned. Ontdekk.* bl. 27; *Zee- en Landt.* D. XX. *Inl. Leven van J. H. v. L.* in *Vruchten verz. door de aloude Rederijkerk. de Wijn-*

gaardranken, D. I; G. Moll, *Verh over eenige vroegere Zeet. der Ned.* D. II. bl 1—38; G. Lauts, *Jan Huyg. van Lins.* Amst 1845 in *N Mag. van 't Zeew*; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 331, D III bl. 117—119; *Vad. Karakt.* bl. 84; Collot d'Escury, *Holl Roem in Kunst. en Wetens.* D. A. III. bl. 240; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D IV. bl. 992—993; P Hogerbetii, *Horn. Med et Poët. Clar. Poëm. Rel.* Horn 1606; *Kunst- en Lett.* 1846, D. I. bl. 272; Brunet, *Mann. du Libr.* T II. p. 353; Arrenberg, *Naamr, van Boek.* bl. 259; *Cat. Bibl. publ. Harl.* p 530; Muller, *Cat. van Portr.*; *Cat.* J. H Hoeufft, p. 18; *Bibl. der Maatsch van Ned. Lett* D. II. bl. 15; Muller, *Lijst van uitg. van, — en vragen aan Letterk. over oude Reizen* enz.

LINSCHOTEN (PAULUS HUBERT ADRIAAN JAN STRICK VAN). Zie STRICK VAN LINSCHOTEN (PAULUS HUBERT ADRIAAN VAN).

LINSEN (JAN VAN) of van Linzen. Zijn geboortejaar en geboorteplaats is onbekend, doch men weet dat hij Italie heeft bezocht. Van daar zich ingescheept hebbende, werd hij door de Mooren genomen, op hunne kust aangezet en moedernaakt uitgeschud, doch behield, door een zeldzaam voorval, het leven en raakte weg, waarvan hij te huis gekomen, eene schilderij heeft vervaardigd, Hij vestigde zich vervolgens te Hoorn. Toen hij daar eens zat te spelen en won, begon zijn makker over zijn verlies te morren en eindelijk te zeggen: »Ik steek je straks met een mes in je huid." Linsen, geen achterdocht hebbende, wijl ze altijd goede vrienden waren geweest, begon te lagchen, doch de ander gaf hem, onder de tafel door, verraderlijk den doodsteek. Linsen viel terstond ter neder, en na gezegd te hebben, »dat hij verraderlijk vermoord was, van dien hij lief had, maar dat hij hem vergaf," stierf hij. Zulks geschiedde in 1635. Behalve het genoemde stuk, vermelde Houbraken van hem een langwerpig stuk, voorstellende een *geheel rotsachtig landschap*; een *groot zandig landschap*, rijk met beelden, en twee zeer *boschrijke landschappen*, met bokken en ander klein vee gestoffeerd.

Zie Houbraken, *Leven der Schild.* D. III. bl. 30, Verv. bl. 49; Immerzeel, *Lev. der Holl. en Vl Kunst-Schild.* D. II. bl. 180; Abbing, *Verv. op Velius*, V. bl. 46, B. bl. 63

LINSING (JAN), in de wandeling *Jan Jongerling* genaamd, deed onder de Ruiter verscheidene zeetogten, doch eindigde zijn leven te Amsterdam als schuitevoerder, in Oct. 1753, in den ouderdom van 104 jaren en drie maanden, in het volle bezit van kennis, oordeel en vermogens.

Zie *Ned. Jaarb.* Oct. 1753, bl. 878, 879.

LINT (PIETER DE), nam als kapitein op het jagt de *Eendragt*, deel aan den togt van Olivier van Noort, rondom den aardkloot in 1598. Hij ontsnapte op het Prinsen-eiland

aan het gevaar van door de Portugezen gedood te worden, en toen Jakob Janszoon Huydecoper, kapitein op het schip *de Hoop*, overleden was, ging de Lint, wiens schip om zijne lekheid in brand was gestoken, op zijn schip over, 't welk nu *de Eendragt* werd genoemd. Toen de vice-admiraal Jacob Claesz van Ulpendam, wegens zijne ongehoorzaamheid en andere misdrijven, in verzekering genomen en in de Magellaansche straat aan land gezet was, werd de Lint in zijne plaats vice-admiraal.

Zie *Wonderl. Voyagie by de Holl. gedaen door de Strate Magalan. ende voorts den gantschen kloot des Aardbod. met vier Schepen, onder den admir. Oliv. van Noort van Utr. uytgev. Anno* 1598, Amst. 1684. 4o. *Ned. Reiz.* D. II. bl. 147, 150, 160, 172.

LINT (Jan van). Zie LIN (Jan van).

LINT (Pieter van), werd in 1609 te Antwerpen geboren. Reeds op zijn tiende jaar wijdde hij zich aan de kunst, want in 1619 werd hij in de werkplaats van Roland Jacobs aangenomen. Later begaf hij zich naar Rome, waar hij op de academie en naar de natuur studeerde. Zeven jaren lang was hij in dienst van den kardinaal-bisschop van Vitia, gedurende welken tijd hij voor niemand anders werkte.

Na een uitlandigheid van tien jaren, keerde hij naar zijn geboorteland terug, waar hij overvloed van werk voor de kerken en den koning van Denemarken bekwam. Hij overleed te Antwerpen in September 1690, en werd den 25sten dier maand in de O. L. V. kerk begraven. Zijne manier van compositie was groot, zijne teekening naauwkeurig en zijn koloriet goed. Groote compositiën van hem vindt men te Ostia en in de kerk Madonna del Populo te Rome, in de St. Jacobs kerk te Antwerpen het *Afscheid tusschen St. Pieter en St. Paulus, eene Vereeniging van onderscheidene personen, die aan den oever eener rivier uitrusten* en een *Christoffel het kind Jezus op zijne schouders dragende.*

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl 180; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl 993; *Cat. du Musée d'Anv.* 1857; Muller, *Cat. van Portr.*

LINT (Pieter van), zoon van den voorgaande, verkocht in 1712 zijn ouderlijk huis in het *Tapissiers-pand* te Antwerpen, en begaf zich naar Italië, waar nog afstammelingen van dezen kunstschilder bestaan.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 993.

LINT (Hendrik van), broeder van den voorgaande, bijgenaamd *studio.* Zijn vader zond hem reeds in zijn jeugd naar Rome, waar hij het grootste gedeelte van zijn leven bleef.

Hij legde zich op het landschapschilderen toe, en maalde vooral de fraaije omstreken van Rome af. Zij zijn in een grooten stijl geschilderd, in den trant van J. F. van Bloemen. Eenige zijner etsen dragen het jaarmerk 1680.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 180.

LINTELO (DIRK VAN), ritmeester. Hij was overste der Zutphensche bezetting, die Herman de Vos van Steenwijck van Putten in 1480 behulpzaam was in het overvallen van Elburg. Toen het huis Old-Putten twee jaren later door die van Elburg, Kampen, Harderwijk en Hattem belegerd werd, bood zich de ritmeester Lintelo aan, om met Elburg een bestand te maken, ten einde het *Vossennetske* te helpen omverwerpen.

Zie *Overijs. Alm.* 1843, bl. 2, 4.

LINTELO (WILLEM VAN), heer van de Ehze, burggraaf, hoogschout van de stad en het ambt van Lochem, drost van Bredevoort, extraordinair raad in den Hove van Gelderland, gecommitteerde tot de vergadering van HH. M., werd in 1653, in plaats des heeren van Gent, van wege Gelderland, naar de Chambre-mi-partie te Dordrecht afgevaardigd. Hij huwde Johanna van Dorth tot den Rozendaal. Hun zoon Timan Johan van Lintelo, was ritmeester in dienst der Staten van Holland, later majoor, regter en drost van Bredevoort. Hij huwde 1. Maria Dorothea van den Bosch, die hem twee zonen schonk, Christiaan Karel, die hem opvolgde, en Everard, heer van Nittersum en Stedum. 2. Maria Elizabeth van Kniphuizen, die in 1685 stierf.

Zie J. A. Nijhoff, *Bijdr. voor Vad. Gesch. en Oudh.* D. IX. bl 82, 83; F. J. H. van Hoogstraten, *Proeve eener Gesch. der Chambre-mi-partie*, bl. 29 enz. Balen, *Beschr. van Dordr.* bl 127; *Holl. Merc.* 1653; Aitsema, *Saken van Staat en Oorl.* D. III. bl. 834.

LINTELO (CHRISTIAAN KAREL, baron VAN), heer van Ehze en Walfort, regter en drost van Bredevoort, burgemeester van Groenlo, scholtus binnen en buiten Zutphen (1730). Hij was van 1700—1713 buitengewoon gevolmagtigde van HH. Mog. bij het Pruissische Hof, onderhandelaar in de geschillen betreffende de nalatenschap van koning Willem III. Hij was in groot aanzien bij zijne tijdgenooten en geëerd om zijne schranderheid en ongemeene werkzaamheid, waarvan zijne talrijk nagelaten papieren en uitgebreide briefwisseling met vele aanzienlijke en hoog geplaatste personen tot bewijs verstrekken, maar ook om zijne vele deugden was hij bemind bij zijne onderhoorigen en betreurd bij zijnen dood. Hij was gehuwd (1) met Klara Elizabeth, baronesse van Nagel van Ampsen,

en (2) met Anna Henriette, baronnesse van Coeverden. Hij liet geene zonen na. Zijne dochter huwde met A. J. H. baron van Heeckeren van Netelhorst, eene andere, Johanna Elizabeth Adriana, met Christiaan Albrecht, graaf van Rechteren-Almelo, en later met George, graaf van Goertz, en de jongste, Sophia Dorothea, met Frederik Willem Floris, baron van Pallandt, die met dat huwelijk de Ehze en Walfort aan Voorst en Keppel bragt.

Zie I. A. Nijhoff, *Bijdr. tot de Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. IX. bl. 83.

LINTELO (Luitenant VAN), gedroeg zich dapper bij den inval der Engelschen in Zeeland in 1809.

Zie Bosscha, *Neêrl Held. te Land*, D. III. bl. 299, 300.

LINTHORST (J.), werd in 1755 te Amsterdam geboren, en maakte zich als schilder van bloem- en fruitstukken verdienstelijk. Hij overleed in 1815 in zijne geboortestad.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 181.

LINTHORST (P.), tooneelschrijver uit het laatst der achttiende eeuw en begin der negentiende eeuw. Men heeft van hem:

De Patriotten van 1799, *trsp.*, In den Haag, 1801. gr. 8o.

Deugd en Ondeugd, of de gevaarlijke gevolgen van de Dweepzucht, trsp., Westzaand. en Amst. 1801. gr. en kl. 8o.

De Majoor Breekyzer op het Vredefeest te Nederoord, blsp., In den Haag, 1802. kl. 8o.

Zie *Cat. der Bibl. van Ned. Lett.* D. III. *b.* bl. 136.

LINTLOUW (J.). Van hem bestaat:

Historie wegens zyn overgang uyt het Pausdom tot de Gereformeerden, 's Hage, 1739. 4o.

Zie Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 224.

LINTZ (ADAM), leefde in de tweede helft der zeventiende eeuw, en maakte zich als cijfermeester, schoonschrijver en dichter bekend. Zijne rekenboeken zijn herhaalde malen tot op dezen tijd herzien, op nieuw bewerkt en herdrukt. Men heeft van hem:

Koopmans rekeningen of Cijferboek, Amst. 1717. 4 d. 8o.

De koopmans rekeningen, volgens de Gronden der Rekenkonst enz. met uytgewerkte Somme vermeerdert en uytgegeven, onder het opzigt van den grooten rekenaar den Heere Joan van Benthem, in welke een Oefenaar zo ver kan komen, dat, wanneer hij maar eenig lust in de rekenkonst heeft, zonder behulp van Meester het kan leeren en de Ouders aan haare kinderen, Amst. 1747. 2 d. 4o. *Het derde deel der koopmansrekeningen enz.*, Amst. 1751. 4o.

In 1813 verscheen A. van Lintz *Koopmans rekenkunst,*

op nieuw uitgewerkt door P. Jonglas, Amst. 1813. 8o., in 1822: A. van Lintz *Koopmans rekeningen, op nieuw nagezien en veranderd door* P. Jonglas, Amst. 4 d. en nog in 1847 te Amsterdam de 8ste druk van A. van Lintz *Koopmans rekeningen, veranderd naar de behoeften van onzen tijd, en de zoo als elders algemeen ingevoerde stelsels van munten, maten en gewigten, door* H. G. Witlage, 4 d. 8o.

Koopmans rekeningen enz., alsmede Johannes van der Boon *en* Hendrik Rademakers *Bouwkunstige Rekeningen met een Beschrijving der V ordens, vermeerderd door* Brender à Brandis, Amst. 1778. 4o.

Zedelyk Rymwerk, Amst. 1699.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 204. Schotel, *Gesch. der Lett. en Oudh. Avondst.* bl. 80. Abcoude, *Naamr. van Boek.* bl. 224, *Tweede Aanh.* bl. 95. Arrenberg, *Naamr.* bl. 259.

LINTZ (J. VAN) schreef:

Italiaansch of koopmans boekhouden, Amst. 1717. fol.

Arithmetica, Amst. 4 d.

Zie Abcoude, *Naamr. van Boek.* bl. 224; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 260.

LION (A.). Van dezen meester, van wiens leven en lotgevallen niets bekend is, bestaan o. a. drie schutterstukken, die uitvoerig door van Dijk en Kramm worden beschreven. Het eerste op het Stadhuis, thans het Paleis te Amsterdam, was een stuk met *Vijf en dertig Schutters.* Het hing in 1790 »boven den ingang na de kamer van de Diemermeer," het tweede, in 1628 geschilderd, was met *negentien schutters* en het derde met *vijf en twintig schutters.*

Zie J. v. Dijk, *Beschr. van het Stadh. te Amst.* bl. 143; Jan Fokke, *Beschr. van het Stadh te Amst* bl. 16; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 181; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 993.

LION (ALEXANDER), te Antwerpen geboren, leerling van Eugenius de Block, was een veelbelovend jongeling, van wien in 1851 op de Tentoonstelling te Brussel zich eene schilderij, voorstellende eene *Réunion d'une Confrérie au Franc de Bruges* bevond. Ook etste hij twee prentjes. Hij overleed te Brussel in den bloei van zijn leven Waarschijnlijk was de jeugdige schilder J. Lion, die tusschen den 11den en 12den December 1857 te Antwerpen overleed, zijn broeder.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 994; *De Eendragt* van Gent, No. 3, Jan. 1858.

LION ( ), werd omtrent 1740 te Dinant geboren, leerde de beginselen der teeken- en schilderkunst te

Luik, en vormde zich te Parijs, onder de leiding van de Vien tot historie- en portretschilder. Na lange jaren te Weenen gewoond te hebben, keerde hij in gevorderden leeftijd naar zijne geboortestad terug, waar hij in 1814 overleed.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 181.

LION (Elias de), nam in 1605 het slot te Wouw voor de Staten in, na een beleg van vijf dagen.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* D. VIII. bl. 539; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 184; Wiersbitzky, *De tacht. oorl.* D. III. bl. 122.

LION (Fuyter de), een middelmatig dichter, blijkens zijn *Klagende Casander, over de breeckende Vrindschap van Damon*, D. II. bl. 10 van het *Utrechts Zangprieeltje.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 365.

LIONS (Antoine des), te Bethune in Artois geboren, trad, in 1608, achttien jaren oud, in de orde der Jesuiten, onderwees met groote toejuiching de fraaije letteren, en vervulde met niet minder lof, gedurende 25 jaren, de predikdienst in verschillende steden, en 3 jaren aan het Hof van den kardinaal-infant, gouverneur der Nederlanden. Hij stierf den 11den Julij 1648 te Mons, in den ouderdom van 58 jaren. Men heeft van hem een paar godsdienstige geschriften, zoo als:

Traité sur les stations de la Passion de N. S. J. C.

Histoire de l'Institution, exercises et privilèges de l'ancienne et miraculeuse Confrèrie des Charitables de St. Eloy, Apostre des Pays-Bas, Evesque de Tournay et de Noyon, Patron Tutélaire de Bethune et de Beuvry, Tournay, 1643, Douai, 1709. 12o., in vele latere uitgaven vermeerderd door Gilles Joly, heere van Vaultry, tresorier der Staten van Artois te Bethune.

Meer is hij bekend als dichter.

Vroegere en latere beoordeelaars zijner Latijnsche poëzy, geven hem regtmatigen lof, en stellen hem in gelijken rang met Hosschius. Behalve een menigte school-drama's en andere gedichten, die niet in het licht zijn gegeven, bezitten wij van hem:

De Angeli Tutelaris cultu Elegia, eerst afzonderlijk, later met de 2de uitg. (p. 108—112) van het volgende gedicht, en achter de *Poëmata* van Malapertus uitgegeven.

De Cultu B. V. Mariae Elegiarum libri tres, Antv. 1612. kl. 12o. 1671. Romae, 1671, Pragae, 1682. De twee eerste verschenen omstreeks 1630 te Douai. Paquot en Peerlkamp hebben eene gelukkige proef uit dit gedicht medegedeeld.

Elegiae de amore Jesu, Antv.

Zijn *Poëma de Austriacâ in S. Eucharistia pietate* is onuitgegeven.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* T. I. p. 71; Paquot, *Mém.* T. I. p. 143, 144; Hoeufft, *Parn. Lat Belg* p. 144; Peerlkamp, *de Poët. Belg. Neërl.* p. 349, 350, *Journal de Trevoux*, Jan. 1704. p. 63.

LIOREN (PIETER JANSSE), ook Pieter Jansz. in Lioren en Pieter Jansz. Vael in Lioren, volgens Trigland, »een Vrieschen Vermaners zoon." Hij was burgemeester te Hoorn, en rustte het eerst de fluit- of katschepen uit. Hij behoorde tot de remonstrantschgezinde partij. Toen de Remonstranten te Hoorn nog meester waren, en de Contra-Remonstranten in de Ramen, in een schuur hunne vergaderingen hielden, zonden de vier burgemeesters hunnen bode in de vergadering der laatsten, »om interdickt te doen, en dewyl deze menschen dit niet en achtende, maer even vrymoedig met prediken voortgingen, waren burgemeesters hierover vry wat ontsteld." Bij of kort na die gelegenheid, zeide burgemeester Pieter Jansse Lioren, tegen burgemeester Dirk Dirksz.: »dat waert sake dat die van de Ramen, en haers gelyken, meester waren, ik geloof dat sy my levendig in 't vier souden werpen." Waarop burgemeester Dirk Dirksz. antwoordde: »hou! hou! in 't vier werpen, burgemeester!" »Ja," hervatte Lioren, »dat souden se wel doen, en gy boef! gy sout het ook wel doen." Dirk Dirksz., dit woord van boef opnemende, zeide. »Ik heb noit myn leven geen boeven-stukken bedreven, maer wat gy gedaen hebt, dat moogt gy weten." Hierop zweeg burgemeester Lioren. Kort daarop werd Lioren afgezet, doch hij liet de Remonstranten in zijn pakhuis prediken.

Zie Trigland, *Kerk. Gesch* bl 884; Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl 467, 475, 732; Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 33, 66; Abbing, *Verv. op Velius*, D. I. bl 53, 71, Bijl. *Bekn. Gesch. der Stad Hoorn*, bl. 13, 15; *Hist. Verh* bl. 182; Zimmerman, *de Zee, hare bewon. en Wond.* D. I. St. II. bl. 314; *Vriend des Vad.* D. XV. No. 8, bl. 575.

LIP (J. VAN DER), dichter uit de eerste helft der achttiende eeuw, van wien o. a. een gedicht voorkomt in het *Stamboek van Mej. Koerten* (Amst. 1735), bl. 175.

Zie Heringa, *Verv. op de Lijst van Ned. Dicht.* bl. 61.

LIPKENS (ANTOINE), werd te Maastricht geboren, in den aanvang van het jaar 1782. Aldaar in mathematische studiën opgeleid, begaf hij zich naar Parijs, om aan de Polytechnische school geplaatst te worden. Op 20jarigen leeftijd werd hij, in 1811, als hoogleeraar in de landmeetkunde, naar het departement de la Loire gezonden, en een jaar later tot ingenieur en chef van hetzelfde departement benoemd; later werd hij in die dubbele betrekking over-

geplaatst naar de departementen du Cher en de l'Arriège. Na den val van Napoleon in Nederland teruggekeerd, werd hij terstond in dienst gesteld, en aan het hoofd der ingenieurs geplaatst, die met de bepaling der grensscheiding tusschen België en Frankrijk belast waren. Kort daarna werd hij als ingenieur-verificateur van het kadaster in het groothertogdom Luxemburg, en als curator van het Athenaeum aldaar aangesteld, aan welke inrigting hij tevens als hoogleeraar onderwijs gaf in de proefondervindelijke natuurkunde. In 1827 werd hij benoemd tot hoofd-ingenieur, belast met de cadastrale opmetingen voor het rijk, en vervolgens tot raad-adviseur bij het ministerie van binnenlandsche zaken voor werktuig- en scheikunde. De Koninklijke Academie ter opleiding van burgerlijke ingenieurs te Delft, welke in 1841 opgerigt werd, heeft men hoofdzakelijk aan zijne bemoeijingen te danken. Als directeur aan het hoofd dier instelling geplaatst, mogt hij haren nuttigen werkkring voortdurend rigten en van nabij gadeslaan. De zes laatste jaren zijns levens, waren grootendeels aan die betrekking gewijd. Talrijk waren de bijzondere lastgevingen, hem van regeringswege opgedragen. Onder vele andere vermelden wij hier slechts zijne benoeming tot lid der commissie voor de verificatie van den standaard der maten en gewigten, en van die voor de droogmaking der Haarlemmermeer. Hij gaf steeds vele blijken van onvermoeide werkzaamheid en van zucht om van alle werkzaamheid partij te trekken.

Hij werd benoemd tot staatsraad in buitengewonen dienst, en was commandeur der orde van de Ned. Leeuw. In 1827 werd hij correspondent, negen jaren later lid en in 1846, op zijn verzoek, rustend lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Hij stierf 15 December 1847, oud bijna 66 jaren. Zijne nagedachtenis is gehuldigd door den heer F. Droinet. Zijn gelaat, in het fraai door Mieling gesteendrukt portret, naar W. H. Schmidt, in groot folio. W. J. Kempees vertaalde de *Verhandeling over het Spiegelkruis, uitgedacht door den heer Lipkens, uit het Fransch*, (Delft, 1847).

Zie *Jaarb. van het Kon. Ned. Inst.* 1848. bl. 8, 1849. bl. 95, 96.

LIPKENS (JAN), leeraar der Doopsgezinden, hunne vergadering houdende bij het Lam en den Toren te Amsterdam, gaf in het licht: *Redevoering op het eeuwgetijde van derzelver Weeshuis, ged. den 26 Maart* 1777, met een toepasselijk vers van Agatha Deken, Amst. 1777. 4o.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1777. *a.* bl. 674.

LIPPE (OTTO VAN DER), zoon van Bernard, graaf van der Lippe, abt en bisschop in Lijfland, proost van Utrecht, werd in 1215 tot bisschop van Utrecht verkozen. Beide, zoo wel Willem van Holland, als Gerard van Gelre, waren te Utrecht

gekomen, om zijne keus te bevorderen. Nadat hij door den aartsbisschop van Keulen te Frankfort gewijd en als vorst van het keizerrijk door Frederik beleend was, gaf hij het bestuur over het bisdom aan zijn broeder Herman van der Lippe, om den keizer op een togt naar het H. Land te volgen. Hij ondernam dien togt, niet, gelijk hij zich had voorgesteld met den keizer, welke dien vroeger beraamden togt eerst in 1229 aanvaardde, maar welligt met graaf Willem I van Holland (1217). Hij twistte over de hooge schattingen door de zijnen aan zijne vasallen in Salland opgelegd en over den tol te Lobith. Voorspoedig oorloogde hij met Holland en Gelre over het Over- en Nedersticht, doch later in krijg geraakt met Groningen, werd hij gevangen, gruwelijk mishandeld, en na een dertienjarig bestier in 1228 gedood.

Zie *Chron. Joh. de Beka*, p. 56 seqq. *Chron. auct. Joh. de Beka* bij *Matth. Anal.* T. VIII. p. 138; *Anonym. de Vita et reb. gestis Dom. ab Arckel* bij *Matth Anal.* T. V. p. 249; *Chron de Traj.* bij *Matth. Anal.* T. V. p. 337; Henr Wolteri *ap. Meib.* 2 *rer. Germ ad ann.* 1217; *Bat. Sacra,* T. I. p. 214; Royaards, *Gesch. van het Christend. en de Christ Kerk in Nederl.* D. I. bl. 217; van Gils, *Cath. Meyer. Memorieb.* bl. 70; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het Bisdom van 's Bosch,* D. I bl 135; van Kampen, *Gesch. der Kruist.* D. III. bl. 269; Wagenaar, *Vad Hist.* D. bl. Arend, *Vad. Gesch.* D. II. St. I. bl. 269, 272.

LIPPE (W.), luitenant-generaal in dienst dezer landen, werd, na zich dapper te hebben gedragen in den veldslag bij Rocoux, in Oct. 1746 gekwetst.

Zie Bosscha, *Neérl. Held. te Land,* D. II. bl. 602.

LIPPELOO (Zacharius), werd omtrent 1566 te Antwerpen geboren, genoot tegelijk met Franciscus Sweertius, het onderwijs van Willem Boonaerts of Fabius in de letteren. In 1587 werd hij karthuizer monnik te Keulen, en legde zich op de beoefening der letteren toe. Hij vervaardigde een kort begrip der levens der heiligen van Laurens Surius (Colon 8o.) Vervolgens wilde hij diens arbeid vermeerderen, toen hij de tering kreeg, en na van eene wandeling te zijn teruggekeerd, met de pen in de hand, den 19den November 1599, in het 34ste jaar van zijn leven, stierf. Hij liet in handschrift na:

Oratio funebris in obitu Francisci Paludani, professi Carthusiae Coloniensis.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 850; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1168; Petreii, *Bibl. Cant.* p 297 298; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 768. Morotii, *Theatr Chron. S. Carth Ord* p. 131. Hartzheim, *ex Comm. Mich Mörekens,* p. 322 Paquot, *Mém.* T. I. p. 384.

LIPPENS (Jacobus), werd omstreeks 1620 te Gend geboren Naauwelijks had hij zich op de letteren beginnen toe te leg-

gen, of hij staakte zijne letteroefeningen. Later wijdde hij zich aan de geneeskunst, en ging de lessen van den hoogleeraar Joh. Veslingius te Padua bijwonen. Hij vond in Antonius Bombardini, een Venetiaansch edelman, een beschermer, die hem in de gelegenheid stelde het doctoraat te erlangen.

In 1651 keerde hij naar Gend terug en oefende aldaar, gedurende dertig, welligt veertig jaren, de praktyk uit. Hij huwde aldaar en had het verdriet in 1676 zijn zoon en naamgenoot, baccalaureus in de godgeleerdheid, in den ouderdom van 21 jaren, te verliezen. Hij was bevriend met verschillende geleerden, o. a. met Ignatius de Dycker, Karel van Hoorn, Augustijner monniken, en de regtsgeleerden Paul van de Steene en Michel van Hoorn, van welke de laatste een lofrede op hem schreef, waarin hij over zijne mismaaktheid schertste. In weerwil zijner drukke praktyk, wist hij nog tijd te vinden de Latijnsche dichtkunst te beoefenen en een werkje in het licht te geven, getiteld: *Poëmatum Promubris*, Gandavi, 1683. 8o. Zijne gedichten zijn echter zeer middelmatig. Men verwant hem soms met den Latijnschen dichter Jacobus Liberus.

Zie Paquot, *Mém.* T. IX. p. 112. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg* p. 166. Blommaert, *de Ned. Schrijv. van Gend*, bl. 340.

LIPPERSHEY (HANS). Zie LAPREI (JOHANNES).

LIPPERT (Z. W. J.) schreef:

Het gelukkig huisgezin door tweedragt ontrust, Amst. 1807. 8o. 2 st.

Zie Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 360

LIPPIUS (JOHANNES) of Lippens, werd waarschijnlijk in het midden der zestiende eeuw in Oost-Friesland geboren. Wij ontmoeten hem voor de eerste maal in de vergadering der Nederlandsche kerken onder het kruis, en in en buiten Nederland verstrooid, den 3den Nov. 1568 te Wesel gehouden, en mogen hem onder de »eerste overzieners en goedkeurders der Nederl. Geloofsbelijdenis" rangschikken. Den 5den Oct. 1571 was hij lid der vergadering van de Nederduitsche kerken onder het kruis, en in Duitschland en O. Friesland verstrooid, te Emden gehouden, die hem, en eenige andere herders uitnoodigde, »om de kerckendienaers zyner classis, in den naem deser synodale vergaderinghe te vermaenen, dat zy naerstelic vernemen, of eenighe kercken in haren classe zonder kerchendienaers zyn, en de zodanighen kercken te vermaenen, eenen dienaer te beroepen, (en) dat zy oock sommighe uit den Register souden voorstellen, opdat met gemeynen rade yemant beroupen werde." Lippius was toen predikant bij de Nederlanders, die te Wesel de vervolgingen van Alva en diens bloedraad ontgaan waren, en kwam in de maand 1572 te Dordrecht, gelijk uit het oudste *Kerkelyk actaboek* der her-

vormde Gemeente aldaar blijkt, »In Julio 1572 is Dom. Lippius uyt Wezel gecomen." Na het houden der eerste vrije Staatsvergadering, werd de kerk der Augustijnen, van altaren en beelden ontdaan, den Hervormden tot uitoefening van hunne eeredienst afgestaan, en den 25sten of 26sten Julij door Lippius, na nog eenige malen het Evangelie onder den blooten hemel verkondigd te hebben, de eerste leerrede in dezelve gehouden, in tegenwoordigheid van Marnix van St. Aldegonde en andere leden dier vergadering. Lippius was een getrouw dienaar van J. C., en zag, gedurende zijne dienst, de gemeente in »wasdom en heyligheid" toenemen.

In de twee eerste vergaderingen der classis van Zuid-Holland was hij niet tegenwoordig. Hij verscheen voor de eerste maal in dezelve, toen zij, den 27sten Oct. 1573 voor de derde maal te Gorinchem werd gehouden, en den 6den Dec. 1575 was hij voorzitter harer bijeenkomst te Dordrecht, waar hij, in het laatst van die maand, nog in dienst was. Van zijn vertrek gewagen de *Kerkelyke Acta* niet. Te Water schreef ergens, dat hij Holland heimelijk verliet. De *Hand. der Cl. van Z. H.* melden het volgende: »Den 17den Juny 1609 is gelesen een brieff van Telemanno Cupo, daerin dat hy versoeckt, soo yemant der Broederen, mochte kennisse hebben, waer eenen Joannes Lippius, eertyds Dienaer binnen Dordrecht, mogte belant syn, dat hem sulcx schriftelyck mochte verwitticht worden. De Broeders omgevraecht synde, en is nyemant vernomen, die kennisse had, waer hy mochte vervaren syn, alleenlyck, dat eenig persoon seyde' dat hy van Dordrecht naer Wesel was gereyst, en zich een mercklicken tyt aldaer onthoude hadde."

Omtrent het jaar 1578 en 1579 was hij, volgens de mss. *Handel. der Vlaemsche Synoden en Classen*, weleer in bezit van te Water, predikant te Hulst en Hulster-ambacht. Ook ontmoet men hem, in het eerstgenoemde jaar te Wezel, bij het houden der plegtige redevoering, in het *Kerkelijk Archief der Hoogleeraren Kist en Royaards*, D. V. bl. 320 volgg., door L. J. F. Janssen medegedeeld. Het is moeijelijk te bepalen, of hij tusschen 1575 en 1577, dus vóór hij leeraar te Hulst werd, of na 1579 de verdrukte gemeente te Utrecht heeft vertroost en versterkt Zeker is het, dat hij zich in 1577 te Dordrecht bevond, om zich met dën schout en den ouderling Jan Canin, met welke hij eenige oneenigheden had gehad, te verzoenen, en dat in 1589 zijne weduwe Belleke Schoutet, blijkens een ongedrukten brief van Wernerus Helmichius nog te Utrecht in leven was. Volgens te Water was hij bevriend met den Leidschen predikant Coolhius. Mogelijk was David Lippius, van 1616—1618 student aan de hoogeschool te St. Andrews, zijn zoon.

Zie te Water, *Tweede Keuwgel. der Geloofsb. der Herv. Kerk*, bl. 37, 38, 78; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. VIII. bl. 418; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 67 volgg.

LIPSIUS (JUSTUS) of Joest Lipss, werd 's nachts tusschen den 17den en 18den October 1547 te Isca, een marktvlek tusschen Brussel en Leuven, geboren. Zijn vader Aegidius Lipsius en zijne moeder Isabella Petirivia, waren geachte en van tijdelijke middelen gezegende lieden. Deze laatste plagt te verhalen, dat zij, toen zij van hem zwanger ging, niet in een droom, maar wakende, twee jonge in het wit gekleede knapen, (volgens de geleerden van die dagen, zinnebeelden van zedigheid en geleerdheid, of van de letterkunde en wijsbegeerte,) in hare slaapkamer zag spelen en elkander omhelzen.

Het eerste onderwijs genoot hij in zijne geboorteplaats, doch toen hij zes jaren oud was, bestelde hem zijne ouders te Brussel ter schole, om aldaar de gronden der Latijnsche taal te leeren. Terzelfder tijde begon hij zich zelven in de Fransche taal te oefenen, en bragt het welhaast zoo ver, dat hij die verstaan en schrijven kon, doch het spreken viel hem, bij gebrek van oefening, moeijelijk. Hij was in zijn tiende jaar, toen hem zijne ouders naar Ath in Henegouwen zonden, om aldaar op het gymnasium zijne studiën voort te zetten. Vroeger reeds stelde hem zijne leermeesters ten voorbeelde zijner medeleerlingen, en reeds op zijn negende jaar vervaardigde hij Latijnsche verzen. Na een verblijf van twee jaren te Ath, werd hij naar Keulen gezonden, om aldaar onder de Vaders der Societeyt, in de Grieksche taal, rethorica en philosophie te studeren. Naauwelijks twaalf jaren bereikt hebbende, begon hij Latijnsche redevoeringen te houden en bewijzen zijne welsprekendheid en taalkennis te geven. In het bijzonder behaagde hem reeds in zijne eerste jeugd, de philosophie, zoo dat zijne leermeesters die ongemeene drift moesten beteugelen; doch niets was in staat hem van de beoefening dezer wetenschap af te trekken. Hij wenschte wel in het gezelschap der Jesuïten op te worden genomen, doch zijne ouders voldeden aan die begeerte niet, maar zonden hem naar Leuven, waar hij zijne philosophische studiën voortzette, en zich inzonderheid op de physica begon toe te leggen. Ook begon hij de letter-, oudheid- en oordeelkunde te beoefenen. Hier leefde hij gemeenzaam met Otto Hart, later raadsheer in den Hoogen Raad te Mechelen, had o. a. Cornelius Valerius en Petrus Nannius tot leermeesters, terwijl Ludovicus Carrio van Brugge, Franciscus Martinus van Gent, Arnoldus Deinius van Mechelen, Martinus Antonius Delrius, Andreas Schottus, beide van Antwerpen, Victor Giselinus van Sandvoort en Janus Lernutius van Brugge, die later alle door hunne schriften vermaard werden, zijne medeleerlingen waren. Terwijl hij nog studeerde en zich

in de regtsgeleerdheid oefende, verloor hij zijn vader, en begaf zich zijn moeder naar Leuven, om naauwer opzigt over hem te hebben. Omtrent achttien jaren was Lipsius oud, toen de liefde tot de letterkunde hem aanspoorde zich naar Rome te begeven, waar zijne *Variae Lectiones*, in een vloeijenden Ciceroniaanschen stijl geschreven, en aan den kardinaal de Granvelle opgedragen, hem een goeden ontvangst beloofden. Twee jaren lang vertoefde hij aldaar, en werd er door den kardinaal als geheimschrijver voor de Latijnsche briefwisseling gebruikt. Zijn ledigen tijd bragt hij in de Vatikaansche en andere bibliotheken, met het collationeren en afschrijven van oude handschriften en in het gezelschap van Marcus Antonius Muretus, Paulus Manutius, Patinus, Fulvius Ursinus, Hieronymus Mercurialis, Carolus Sigonius en Petrus Victorius door, ook woonde hij de lessen van den eerstgenoemde bij. Te Leuven wedergekeerd, gaf hij zich aan een ongeregelde levenswijs over, doch vertoefde er slechts kort. Wederom ondernam hij een reis en wel naar Weenen in Oostenrijk. Te Dole, waar hij zich een poos ophield, hield hij eene Latijnsche redevoering en werd daarop luisterrijk onthaald, welk onthaal hem een koorts berokkende, die hem aan den oever van het graf bragt. Te Weenen begaf hij zich naar het hof van keizer Maximiliaan II, waaraan zich toen vele geleerde mannen bevonden. Hij knoopte er vriendschapsbetrekkingen aan met Augerius Gislenus Busbequius, door zijne talrijke gezantschappen vermaard, en de historieschrijvers Johannes Sambucus en Stephanus Pighius. Van Weenen reisde hij naar Bohemen en Saksen, werd hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid te Jena, en hield er verscheidene openbare redevoeringen en eene *Disput. pro loco, de Terra pretiosa* Verlangen naar zijn vaderland, bewoog hem in 1574 Jena heimelijk te verlaten en zich derwaarts te begeven. Onder weg vertoefde hij negen maanden te Keulen, waar hij Anna van Calster, eene weduwe, uit een aanzienlijk Leuvensch geslacht gesproten, huwde, zijne *Lectiones antiquae* schreef en Tacitus begon te commentarieren. Te Isca teruggekeerd, meende hij zijn leven aldaar in rust door te brengen en voor de geleerde wereld te arbeiden, doch de oorlog dwong hem zich naar Leuven te begeven, waar hij doctor in de regten werd, zijne *Epist. Quaestiones* in het licht gaf en zijne *Leges Regiae et Decemvirales* opstelde. Toen in 1578 Brabant wederom ontrust en Leuven ingenomen werd, begaf hij zich naar Holland en vestigde zich te Leyden, waar hij vele vrienden vond. Hier werd hij, den 5den April van dat jaar, tot hoogleeraar in de historiën en het regt benoemd, en werkte door zijn onderwijs en de Europesche vermaardheid van zijn naam, welke hij door de uitgave van geleerde schriften telkens verhoogde,

krachtig mede, om den bloei en luister der jeugdige hoogeschool te bevorderen. Tot zijne leerlingen behoorde ook prins Maurits van Oranje; tot zijne te Leyden uitgegevene geschriften de *Electa*, *Satyra Menippea*, *Saturnalia*, de verhandeling *de Constantia*, en zijne aanmerkingen op *Valerius Maximus*, *Seneca Tragicus*, *Vellejus Paterculus* en een zamenspraak *de recta Linguae Latinae pronunciatione*.

Zijne twist met Coornhert over het ketterdooden en de conscientiedwang, had ten gevolge, dat hij, onder voorwendsel te Spa de wateren te willen gebruiken, Leyden verliet. Hij begaf zich naar Hamburg, vervolgens naar Mentz, waar hij de gereformeerde godsdienst, die hij te Leyden, gelijk vroeger te Iena de Luthersche, had beleden, in handen der Jezuïten afzwoer en wederom in den schoot der R. C. kerk, waartoe hij weleer behoorde, terugtrad. Zijn voormalige ambtgenoot Schlusselburg te Jena, vergeleek hem bij Lucianus, noemt hem een Epicurisch philosooph, veranderlijk als een weêrhaan; Scaliger een getrouwden Jesuit, Voetius een halven heiden of vrijgeest, die de godsdienst als het geld gebruikte en telkens verwisselde. Zijn vertrek uit Leyden baarde algemeene verbazing. Van alle zijden werden hem door koningen en vorsten aanbiedingen gedaan, doch hij sloeg ze alle af, zelfs die van den beroemden Benedictus Arias Montanus, die hem uitnoodigde om naar Spanje te komen; hij wilde al het zijne met hem deelen en hem erfgenaam van zijn vermogen maken en begaf zich naar Leuven, waar hij door de Staten van Brabant tot hoogleeraar beroepen was. Hier zou hij, volgens den een voor een talrijke, volgens anderen slechts voor eene kleine schaar van toehoorders gesproken hebben. Zeker is het, dat zijn roem, zoo door zijne openbare lessen, als door zijne uitgegeven schriften dagelijksch toenam. Eens waren Albert en Isabella met het Hof bij een zijner lessen tegenwoordig. Hier achter geven wij een naauwkeurige lijst der schriften, die hij te Leuven heeft opgesteld. Zij zijn niet minder belangrijk dan talrijk en van letter-, oudheid- en geschiedkundigen inhoud. Hij hield zich ook bezig met het nazien en verbeteren zijner reeds uitgegeven schriften, en stelde tot beter verstand van zijn geliefden schrijver Seneca, dien hij vervolgens zelven verklaarde, een *Manuductio ad Philosophiam Stoicam* op. Zijn uitgaaf van Seneca droeg hij aan paus Paulus V op, wien hij haar door zijn voormaligen leerling Philippus Rubenius, geheimschrijver van Antwerpen, liet aanbieden.

Door eene krankheid aangetast, deed hij eene gelofte aan O. L. Vrouw te Halle, en hing, na zijne herstelling, een zilveren pen met een Latijnsch gedicht voor haar altaar. Zoowel dit gedicht als zijne *Miracula Divae Virginis Hallensis* en

Divae Sichemiensis, gaven de protestanten aanleiding tot spotschriften, die hij zelf niet beantwoordde.

Hij stierf den 23sten Maart 1606, in den ouderdom van 59 jaren, en werd in het Franciscaner klooster te Leuven begraven. Zijne weduwe liet hem een prachtige marmeren graftombe oprigten en de regering van Antwerpen bedekte zijn graf met een lijksteen, met een eervol opschrift. Gerardus Corselius hield eene lijkrede op hem, die met de menigte lof- en treurdichten en grafschriften, ter zijner eere in het licht verschenen, zoo wel afzonderlijk als in de *Fama posthuma*, Antv. 1607. 4o., en voor de 8o. uitg. zijner *Opera omnia* is te vinden. Weinige geleerden zijn gedurende hun leven en na hun dood, meer eer bewezen dan Lipsius. Koningen vorsten en edellieden, staatsmannen en geleerden, stelden hoogen prijs op zijne vriendschap en achting; met de uitstekendste mannen, door geheel de beschaafde wereld, was hij in briefwisseling. De lofspraken op hem gehouden, de lofverzen hem toegezonden, zouden een lijvigen bundel uitmaken. Het ontbrak hem ook aan geen vijanden, die te regt of te onregt, hem berispte en zijnen roem trachtten te verduisteren. Zijne kennis was uitgebreid, zijn geheugen buitengewoon sterk, zijn oordeel scherp en juist, zijn ijver rusteloos. Zijn stijl was kort, gedrongen, krachtig, gelijk die van Tacitus en Seneca. Henricus Stephanus Scioppius, Balzac en Grotius, gaven echter hunne goedkeuring aan den stijl van Lipsius niet. Zijne taal- en oordeelkundige werken werden echter door de Thou, Bayle en Clericus, die weinig waarde aan zijne overige hechtten, geprezen. »Je suis persuadé," schreef de laatste, »que Perizonius lui-même, ne fait pas grand cas de tout ce que Lipse a écrit, excepté les oeuvres de critique et de philologie." Zijne kennis van de voornaamste oudheden was, volgens Isaac Casaubonus groot, doch hij oordeelde dat hij een kind in het Grieksch was. Als dichter zou Peerlkamp hem onder de voortreffelijkste van dien tijd rangschikken, indien hij minder Plautus en Lucretius, dan Virgilius, Tibullus en Ovidius tot modellen had genomen. Hij beminde de bloemen en vooral de tulpen, en hield omgang met Rembertus Dodonaeus, Carolus Clusius en Johannes Boisot. Ook was hij van zijn jeugd af een vurig beminnaar van honden. Te Leuven had hij er doorgaans drie, Sapphir, een Hollander, Mopsulus, een Antwerpenaar, Mopsus, een Schot. Deze liet hij afbeelden en vervaardigde er lofdichten op. Doorgaans werd Mopsus nevens hem geschilderd, wijl hij dien hond, als hij openbare lessen gaf, bij zich had. Zijn hand rustte dan op zijn kop. Er bestaan vele afbeeldsels van Lipsius, zoo in olieverw als in plaat. Ook is het huis, waarin hij geboren

werd, in plaat gebragt. Men oordeelt verschillend over het karakter en den inborst van Lipsius. De een prijst zijn vriendelijkheid, minzaamheid en nederigheid; de ander noemt hem zwak, wispelturig en geveinsd.

Zijne schriften zijn:

Variar. Lectionum, Lib. III, Antv. 1569, 1575. 8o.

Taciti Opera, c. notis, Antv. 1574, 1581. 8o. L. B. 1585. fol. 1588. 8o. 1589, 1595. 8o. en 12o. Antv. 1598. 8o. L B. 1598. 8o., *c. Comment. J. L. et praemit. G. Barclaji ex vita Agricolae, it. Josiae Merceri nott*, Paris, 1599. 8o. Antv. 1600, *c. Vellejo Paterculo*, f. en 4o. 1607. f. L. B. 1619. 8o. *Aurel. Allobr.* 1699. 8o. L. B. 1621. 12o. Antv. 1627, 1637, 1648, 1668 fol.; *Coll. not. J. L.* in *Corn. Tacit. c. Ms. Cod. Mirandulano, auct. Pomp. Lampugnano*, Berg. 1602. 8o.; *J. L. Dispunctio not. Mirand. Cod. ad Corn. Tacit.* 4o.; *In C. Tacit. Observat. c. Praef. H. Conringii.* 1638; *Tac. Opera ex J. L. edit. c. notis et emend.* H. Grotii, L. B. 1640. 2 voll. in 12o.; *Comment. in Tacit. in edit.* J. F. Gronovii, Amst. 1678. 2 vol. 8o. 1685. 2 vol. 8o.; Corn. Tacit. *Opera c. not. integris* J. Lipsii *et* Gron. *ex rec.* J. A. Ernesti, Lipsiae, 1752, 1772. 2 vol. 8o.

Antiquarum Lectionum libb. V, Antv. 1574, 1575. 8o. L. B. 1596. 8o. *M. Accius Plautus ex fide atq. auct. compl. libr. mss. Opera D. Lambini Monstrol. emend..... adjecta sunt..... ex Comment. Antiq. Lection.* J. Lipsii *mult. Plauti locor. illustrat. et emendat.* L. B. 1577. fol.

T. Livii *Hist. liber primus ex recens. J. L.*, Antv. 1579. 8o. Men vindt ook Lipsius aanteekk. op Livius, in de uitgaaf van Drackenborch.

Electorum Lib. I, Antv. 1580. 8o. Lib. II, Antv. 1582. 4o.

Satyra Menippaea s. Somnium, Antv. 1581. 4o. Paris, 1585. 8o. L. B. 1618. 12o. 1620. 8o.; *Quatuor clarr. Viror. Satyrae IV; Rigaltii Funus Parasit.* J. Lipsii *Satyra Menp.* P. Cunaei *Sardi Venales; Jul. Imper. Caesares*, L. B. 1620. 12o.

Saturnalium Sermonum libri duo qui de Gladiator., Antv. 1582, 1589, 1591, 1598, 1604. 4o.; ook in Graevii, *Ant. Rom.* T. IX. p. 1181—1206.

M. T. Ciceronis *Consolatio, de quo Judicium J. L. subjectum est.*

De Amphitheatro liber c. aen. fig. Antv. et L. B. 1584, Antv. 1589, 1598, 1604, 1606, 1608. 4o.

Leges Regiae et decemvirales, Paris, 1584. fol. L. B. 1589. 8o.

De Constantia, Antv. 1584. 8o. en 4o. 1585, 1586. 8o. en 24o. Antv. en L. B. 1590. 8o. en 4o. Antv. en Francof. 1591. 8o. Noremb. 1598. 8o. Antv. 1599. 4o. L. B. 1602.

24o. Antv. 1605. 4o. 1613. 24o. 1615. 4o. Witteb. 1621. 12o. Antv. 1628. 4o. Amst. 1652. 12o. Oxonii, 1663. 12o. Jenae, 1680. 12o. Vert. in het Fransch door de Nuysement, Leyde, 1584. 4o., door Ber. S. de Malassis, Rochelle, 1590., Simon Goulart, Lyon, 1594, de la Grange, Paris, 1762. 12o.; in het Engelsch door R. G. Lond. 1654 en N. Wanley, Lond. 1670. 8o.; in het Ned. door J. Moerenhoef, Leijd. 1584. Amst. 1640. J. L. *Twee edele en treffiycke philosoph. boecken van de stantvastigheyd.... waerby is gev. een oratie van de Schandtvlecke der Lasteringhe.*

Val. Maximi Dict. Factq. memor. lib. IX, repurgati atq. in meliorem ordinem restituti per Steph. Pighium. *Acced. animadvers. et breves notae J. L. ad eundem,* Antv. 1525. L. B. 1594, 1599. 8o.; c. Lipsii *notis nit. et emend. edit.* L. B. 1640. 12o. Amst. 1660. 12o.; *Notae in Val. Max. in edit.* Abr. Torrenii, L. B. 1726. 4o.

Opera omnia quae ad criticam spectant proprie, Antv. 1585, 1588. 4o. L. B. 1596. 8o., zond. pl. 1600. 4o. Antv. 1601, 1611. 4o.

Epistolarum selectarum Centuria prima, Antv. 1586. 8o. en 12o. Franc. 1590. 8o. *Epist. Cent. II,* L. B. 1591. 8o. Franc. 1591. 8o.; *Cent. II his juncta Instit. Epist.* Lugd. 1592. Franc. 1592. 8o — *Epist. ad* Philip Lanoyum, *nobil. juvenem iter in Italiam cogitantem scripta,* Antv. III. *nov., apn.* 1578 in *Itinerario totius orbis* Nic. Reusneri, Basil, 1592. 8o. en in A. Lackmanni *Misc. liter. Acced. Mantissa de Peregr. Gall. et Ital.* Hamb. 1721. p. 152. — *Epist. Select. tres Cent., e quibus tertia nunc primum in lucem emissa,* Antv. 1601. 4o. en 8o. 1605. 4o. — *Epist. ad* Jac. Monavium, Antv. 1592. — *Epist. Select.* Paris, 1601. 12o. — *Epist. Select. Cent. V,* Antv. et Paris, 1602. 8o. — *Epist. de Distinct. ad seriem* E. Puteani, Han. 1602. 8o. — *Epist. Select. ad Italos et Hispanos Cent.,* Antv. 1604, 1613. 4o. — *Epist. Select. ad Germanos et Gallos Cent.,* Antv. 1605. 4o. — *Epist. Select. ad Belgas,* Antv. 1605. 4o. — *Epist. Select. Cent.,* Antv. 1607. 4o. *Epist. de induc.,* Lugd. 1608. 4o. Franc. 1609. 8o. Lugd. 1617. 4o. In *Dissertt. super induc. belli Belg.* c. n. L. B. Elzev. 1633; L. B. ap. Elzev. 1634. 16o. — *Epist. Select.* Avignon, 1609, Paris, 1611. 8o. — *Epist. Select. misc.* Antv. 1614. 4o. Lugd. 1616. 8o. Genev. 1639. 8o. *Choix des Epitres de J. L. trad. par* A. Brun, Lyon, 1640. 4o. — *Epist. Select. Decades III, cura* C. Papenii, Brunsv. 1678. — *Epist. praeterm. Decades VI,* Offenbaci, 1610. 4o. — *Cent. IV et V misc.,* Antv. 1611. 4o. — *Epist. Select. chilias et poëmata selecta,* 1616. 8o. Franc. 1626. 8o. — *Epist. quae in Centur. non extant Decades*

XVIII, acc. Poëmata ejusd. Harder. 1621. 8o. — *Epist. de peregr. Ital.* L. B. 1631. 12o. — *J. L. ad* Theod. Leeuwium *Epist. primum edit.* L. B. 1649. 12o. — *Quatuor de Westph. Epist. aliqualis excusatio* in *Opusc. Variis de Westph.*, Helmstad, 1668. 12o. — (*Apolog. pro Westph. ad. J. L. auct.* Jo. Domanno, Helmst. 1591. 4o.) — *Quatuor Epp. in omnibus fere edit. obmissae, nunc denuo recusae; acced.* Nic. Clenardi *super hospit. et morib. Hispanorum epist.* Roter. 1705. 8o. — *Epist. anecdota ad* Abr. Ortelium in *Journ. des Savans*, ed. d'Amst. p. 44 Avril 1723. -- *Epist.* Lipsii *ad Sidneium* in *Praest. et erud. Vir. Epist. Eccles. et Theol.*, Amst. 1684. — *Misc. ex Mss. lib. Bibl. Coll. Rom. soc. Jes.*, Romae, 1767. 8o. p. 467—485, 7 brieven van L. — Een menigte brieven van en aan Lipsius vindt men in de *Syll. Epist.* P. Burmanni. Zij behoorden vroeger aan Const. Huygens, en kwamen later in de Bibl. te Leuven. *Lettres inédites de* Juste Lipse, *ses rélations avec les hommes d'état des provinces Unies des Pays-bas, principalement pendant les années* 1580—1587, *publiées avec une introd. et des notes par* G, H. M. Delprat, in *Verhand. der konink. Akad. van Wetens. Afd. Letterk.* eerste deel, Amst. 1858. 4o. (zuivere afdruk.)

De Gronoviussen, (*Bibl. Gron.* p. 14), te Water, (*Bibl.* mss. p. III), J. Koning *Cat. der Handss.* bl. 83), J. Schouten (*Cat. van Hands.* bl. 57), van Voorst (*Cat. Rais. de la préc. coll. de mss.* p. 184), bezaten mss. brieven van Lipsius. Ook vindt men ze in de: *Bibl. Emtenk. Ambros. Milan. Harleiana*, en *in de Bibl. Acad. publ. L. B.* met andere handss. van L.

De recta pronunt. latinae linguae, Antv. et Lugd. B. 1586. 8o.; *Comment. de eadem materia*, Paris, 1587. 8o. Antv. 1599. 4o. et 8o. 1609. 4o.

Inscript. antiquarum quae passim per Europ. liber. Access. auctar. a J. L. L. B. 1588. fol.

Animadvers. in tragoedias quae L. Ann. Senecae tribuuntur, L. B. 1588. 8o. Antv. 1607. 16o.

Notae ad Sueton. tres priores libros Caesar, Franc. 1588. 8o. — *Comment. in Suet.*, Paris, 1610. 8o. — *Notae ad tres poster. libros Suet. Caes.*, Offenb. 1610. 8o.

Politica, L. B. 1589. 4o. en 8o. L. B. en Franc. 1590 (*edit. quam auct. germana et fida agnoscit.*), 1591, Lugd. 1592. 8o.; *Polit. lib. VI et advers. Dialog. lib.* Antv. 1599, 1602. 4o. *ex off. Plant.* 1615. 32o. 1632. 4o. L. B. 1634, 1650. 12o.; *c. not.* M. Berneggeri, Argent. 1658. 12o.; *c. not.* L. Praschii, Norimb. 1666. 12o.; *J. L. Polit. s. Civil. Doctr. lib. sex qui ad principatum maxime spectant ex instit.* M. Berneggeri *c. ind. acc., praemissa dissert.* J. H. Boecleri *de Polit. Lips.*, Franc. et Lips. 1674. 12o.; *c.*

not. C. A. de Lenz, 1700. In het Fransch vert. door S. Goulart, 1594. 12o., ook Paris, 1606. 12o. z. n. v. overz. mogelijk wel de vertaling van N. Pavillon, in het zelfde jaar aldaar gedrukt. In 1609 verscheen te Parijs, in 1613 te Geneve, mogelijk dezelfde overzetting. In het Eng. vert. door W. Jones, Lond. 1594. 4o., in het Hgd. door M. Haganaeus, Amberg, 1599. 4o., in het Sp. door B. de Mendoça, Madrid, 1604. 4o., in het Ital. *trad. dal latino con annot. d'Hercoli Cali in Venet.* 1618. 4o., in het Ned. *Polit. van J. L., dat is van de regeeringhe van Landen ende steden, in ses boecken begrepen, overgheset wten Latijn in Ned. Sprake deur* M. Everart B. *Ghedruckt tot Franeker by* Gielis van der Rade, 1590. 12o. *Regeeringe van Landen en steden,* Delft. 1625. 8o.;

L. An. Senecae Tragoediae: accessere lection. variae e Mss. libr. Bibl. Palat. aliisque descr. et J. L. animadversiones, Heidelb. 1589. 8o. — *Notae in Senec. Trag. in edit.* Scriverii, L. B. 1621. 2 vol. 8o. — *C. not. integr.* Gronovii *et select.* J. Lipsii, *Ant. Delzii etc. omnia rec.* J. O. Scröderus, Delft, 1720. 4o.

De una religione adversus Dialog. ad calcem Polit. Amst. et L. B. 1590. 4o. L. B. 1591. 4o. et 8o. Franc. 1591. 8o. In het Fr. vert. door D. Ber. S. de Melassis, La Rochelle, 1590. 8o.

Epist. Instit. L. B. 4o. en 8o. Franc. 1594. 8o. Antv. 1601. 8o. Lips. 1604. 12o. Antv. 1605. 4o.; *c. not.* C. Heidmanni, Helmst. 1655. 8o.; J. Hugues *de artif. transitionum opusc.: cui annexa est. Inst. epist. J. L.* Franc. ad Viadrum, 1702. 12o.; *curâ* J. N. Marzii *Biponti,* 1715, 12o.

Mellificium duplex, alterum continens J. L. elegant. similia, alterum gravis. aphorism. seu sentent. Franc. 1591. 8o.

Animadv. in Paterculum in *Raph. edit.* 1591, 1592, 1594. 8o., in edit. Franc. 1602. 12o., in edit. Paris, 1608. fol. 1714. 12o., in edit. Burmanni, L. B. 1719. 8o.

Tract. ad Hist. Roman. cognoscendam utiles, Antv. et L. B. 1592 8o. Franc. 1625. 12o.

De Cruce, Antv. 1593. 4o. Antv. et L. B. 1594. 4o. Antv. 1595, 1597. 8o. 1599, 1606, 1629. 4o.; *C. not.* G. Calixtii, 1640. 8o. Amst. 1670. 12o.

C. J. Caesar *ex recens.* Lipsii, *in edit. Raph.* 1593. 8o.

De Militia Romana, Antv. 1595. 4o. 1596. 8o. 1598, 1600, 1602. 1604. 4o.

De Magistrat. vet. pop. Rom. Ingolst. 1595, 1596. 16o. Amberg. 1607, 1608. 12o.; ap. Scriv. *Elzev.* 32o. *Resp. Rom.* p. 241—306; Helmst. 1637, 1655. 8o.

De Bibl. Syntagma, Antv. 1595. 8o. 1602, 1607. 4o.

Helmst. 1620, 1627. 8o. in *Coll. Synt. lib. et Comment. de Bibl. atq. Arch. a* J. Madero, 1606. 4o.

Poliorcet. libb. V, Antv. 1596, 1599. 4o. 1605. 4o. et 8o. 1625. 4o.

C. V. Paterculum J. L. recens. Ap. Commel. sine notis, 1596. 24o. Monachii, 1614. 12o.

Epitome process. de occidend. haeret. Goudae, 1597. 8o.

Defensio process. de non occidend. haeret. contra III Capita lib. polit. J. L.; ejusq, libr. advers. dialog. confutatio. Auctore Coornhertio, Han. ad Moen. 1593. 8o.

Admiranda s. de Magn. Rom. lib. IV, Antv. 1598, Paris, 1598. 4o. Antv. 1599, 1601, 1605, 1617. 4o. Arg. 1620. 8o. In het Ital. door Gio. Agnolo Rufinelli in Roma, 1600. 8o., en Filippo Pigafella, in Roma, 1600.

Flores totius Philosoph. Magdeb. 1600. 8o.

Disputatiuncula apud Princ. It. C. Plinii Panegyr. liber Trojano dict. Antv. 1600, 1604, 1622. 4o.

De duplici concordiâ oratio, non prius edit. L. B. 1601. 4o.

Oratio in funere Joh. Guilielmi, *Ducis Saxon.* 1601. *Halae Sax.* 1602. 4o.

Monita et exemp. polit. L. B. 1601. 4o. Antv. et Lov. 1605, Antv. 1606, 1610, 1613, 1615. 4o. 1625. 4o. et 8o. L. B. 1630. 12o. Jenae, 1667. 8o. Amstel. 1669, Vesal., 1671. 24o. Franc. 1682. 12o. — *Staatkundige Vermaningen door* Glazemaker, Amst. 1650. 12o.

De Vesta et Vestalib. Syntagma, Antv. 1613, 1619. 4o. Ook in *Antiq. Rom.* Graevii, T. V. p. 619, ed. Venet.

Manuductio ad stoicam philos. Antv. Paris, 1604. Antv. 1610. 4o.

Physiolog. Stoicorum libb. IIII, Antv. 1604, 1610. 4o. — *Philosoph. et Physiol. Stoic.* L. B. 1644. 12o.

Diva Virgo Hallens. Antv. 1604. 8o. 1605. 8o. — *De idolo Hall. disput.* Antv. 1605. 12o. — *Palaestrita honoris D. Hallensis pro* J. Lipsio *contra Dissert. mentit. Idoli Hall.* (*auct.* Anast. Cocheletio), Antv. 1607. 4o. — *Mirac. van O. L. V. van Hal by Bruss., nevens een verklaringe deszelfs Heylige Maagt van Halle*, Delft, 1705. 4o.

Comment. in Cat. Tib. et Propert. Paris, 1604. 8o.

Enchiridion Ciceronianum continens elegantiarum latin. serm. praecept.: M. G. Vogelmanni, Justi Lipsii *et* Joan Voellii *de conscrib. epist. praecepta*, Magdeb. 1604. 8o. Lovan. Antv. 1605. 4o.

Diva Virgo Sichemiens. Antv. 1605, 1609. 4o. Hier tegen: *Vindex veritat. advers. J. L. libri duo* etc. *auct.* G. Thomsono, Lond. 1606. 12o. In het Eng. Lond. 1688. 4o.

Lovanium s. oppidi et Acad. descriptio.

L. A. Senecae phil. Opera, Antv. 1605. 4o. en fol. 1615, 1632, 1637, 1652. fol.; *ex alt. J. L. emend. nec non* M.

A. Senecae *Rhetor., quae extant. Ex. rec.* A. Schotti, L. B. 1640. 3 vol. 12o. *c. not. integr. J. L. et J. F. Gron. nec non select. variar. comment.* Amst. 1672. 3 vol. 8o.

L. Annaei Flori rer. Roman. lib. IV, c. not. E. Vineti, Ic. Camertis, J. L. et J. Gruteri, etc. S. Gervasii, 1606. 8o.

Mellificium s. Syntagma deliciarum, Franc. 1606. 8o.

Juvenalis Paraphras. prope enigmaticae a St. Claverio *inodatae, quibus adjuncta est* Jos. Scaligeri *ac J. L. et aliorum in quendam locum diversa explicatio*, Paris, 1607. 8o.

Orationes X, Darmst. 1607. 8o.

De veteri script. Latinorum, Amberg, 1607. 12o.

J. C. Scaligeri *oratio pro* Cicerone *contra Ciceronian.* Erasmi *c, notis* M. Adami Siles. *Accessit J. L. orat. pro defendendo* Cicerone *et vita* Jul. Caes. Scaligeri, Heidelb. 1608. 8o.

Orat. octo Jenae potissimum habitae; adjectae sunt orationes aliquot ad Imp. et Reges a doctiss. viris habitae, Francof. 1608. 8o.

Notae in Pervig. Veneris ex Elector. L. I. C. V. *ac* C. V. Catulli, A. Tibulli, S. A. Propertii *Opera omnia quae extant c. varior. Comment. Lutet*, 1608. fol. *Pervig. Ven. ex rec.* Lipsii lib. 1 c. V. *Elect. c. ej. notis, tum auctius ex Ms. Cl.* Salmasii *exhibetur a* P. Scriverio, etc. L. B. 1638. 8o. — D. Baudii *Amores: accedunt ... Epithal. Fescenninum auct.* J. Lipsio, *anonymi Pervig. Ven. ex recens. J. L.* Amst. 1638. 12o. — *Pervig. Ven. ex edit.* P. Pithoaei *c. ej. et* Lipsii *notis*, Hagae Comit. 1712. 8o.

Tractatus peculiares ad cognoscendam hist. Rom. Francof. 1609. 12o.

J. Douzae *a* Noortwick *Poëm. pleraque selecta*: P. Scriverii *edit. Acced.* J. Lipsii *aliorumque ad Douzam Carmina*, L. B. 1609. 8o. — *Musae errantes*, Antv. 1609, 1610. 4o. — *c. aliquot Epist.* Harderov. 1621. Francof. 1627. 8o. Gruterus, T. III. *Del.* p. 302—308.

Flores Lipsiani, Col. 1614. — *Flores ex J. L. Opp. excerpti*, Jenae, 1615, Antv. 1616. 12o.; *Flores ex J. L. Opp., quibus acces. testimonia, symbola, inscript., epitaphia*, Antv. 1620. 12o.; *Flores ex J. L. Opp. descr.* Jenae, 1633. 12o.; *Flores ex Senec. Epp. et lib. Philos. exc.* Posonii, 1746. 8o.

Oratio in Calumniam et Comment. T. Cangiseri, Lond. 1613. 4o.

Notae in Martialem in edit. L. B. J. Maire, 1619, 16o. of 12o.

Mart. Epigr. ex rec. P. Scriverii, *c. notis L. et al.* L. B. 1650. 12o.

Laus Elephantis in Coll. Argument. ludicror et Amoenit. Scriptt. Varii, L. B. 1636. 8o.

Panegyr. veteres, etc.; *emend. aucti, antea quidem ope* Jo. Mar. Catanaei, Fr. Balduini, Herm. Rayani, Jos. Livineii *J. L., nunc vero opera* J. Gruteri, etc. Paris, 1643. 12o.; C. Plinii *Paneg. et ad eum J. L. Comm.* Traj. ad Rhen. 1652. 12o.; *c. not. J. L. et Tanaq. Fabri* Salmurii, 1671. 12o.; *c. annot. anteh. inedit.* D. Baudii: *iis acced. Comment. J. L.* etc. L. B. 1675. 8o.; *ad emend codic. recens. et comment. ad ductum* Lipsii *sufficiente illustr. a* G. Casp. Kirchmajero, *edit. alt. locupl.* Witt. 1689. 8o.; *c. not.* Lipsii *et* C. Behrii, Gedani, 1700. 4o.; *Notae in* Plinii *Paneg. in edit.* J. Arntzenii, Amst. 1738. 4o.

Roma illustrata s. antiquit. Comp. L. B. 1645. 12o. Lond. 1698. 8o.

De Re nummaria breviar. (ed. J. Rhodio), Patav. 1648. 8o.

Fax historiarum, Massiliae, 1671. 8o.

Florus c. not. E. Vineti, Jo. Camertis, J. Lipsii, J. Gruteri, *in edit. Lugdun.* door Ernesti, *Bibl. Lat.* T. II. p 444 vermeld; *ed.* C. A. Dukero, *c. not. select.* Lipsii, L. B. 1722, 1744. 8o.

Antiquit. Roman. breviarium, Amst. 1657. 8o.

Orthographia ed. Im. Delherr. Norimb. 1660. 12o.

Leges Hortenses, Ultraj. 1672. 8o.

H. Knippingii *Antiq. Rom. lib. IV quib. acces. J. L. opuscula rariora inedita*, L. B. 1713. 8o.

Manuale epist. et praecept. de ratione conscrib. epist. Franc. 1716, 1719. 12o.

Bibl. Alex. Petavii *et* Franc. Mansartii: *acc. Musaeum Lipsian s. J. L. Mss. coll.* Hagae Comit. 1722. 8o.

Opera Omnia, aucta et ill. Antv. 1637. fol.; *postremum ab ipso aucta et recens.: nunc primum copioso rerum indice illustr.* Vesaliae, 1675. 4o. et 8o. Op de Bibl. der Rem. te Amst. is *Epitome Saturn.* J. Lipsii, geschreven door G. J. Vossius, (bl. 32.)

Zie A. Miraei, *Vita Lips.* Antv. 1609. 8o. en in *Vitae erud. in re litt. viror. col. a M. Christ. Henrici*, 1713. 8o. M. Adami, *Vitae Philos.* etc. p. 216; Freheri, *Theatr. vir. doct.* p. 1501; J. N. Erythaei, *Pinacoth.* 3 No. 1; *Ill. Acad.* L. B. 1613; J. Orlers, *Ill. Holl et Westfr. ord. alma Acad. Leid.* p. 166 seqq. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 599; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II; p 534; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 498. J. Imperialis, *Mus. Hist* p. 119; Tob. Mag. *Epon.* p. 518; P. Blount, *Cens. libr.* p. 840; Nic. Vernulaei, *Acad. Lovan.* Lov. 1667. 4o. p. 169, 170; J. Bruckeri, *Hist. Crit. Phil.* ed. 2, T. V. p. 487; Moreri, Morhoff; *Crenii Animadv. Philol.* passim. M. Hanckius, *de Script. rer. rom.* c. 81, p. 266—274, L. II. P. II. c. 81, p. 394—397; J. C. Zeuneri, *Vitae Prof. Jenens*, Jenae, 1711.

8o. Hippol. Marucci, *Bibl. Mariana*, T. I. p. 807. Casaubonus, *Ep. ad Scal.* 573, p. 614. *Casaubonon.* p. 6. *Menag.*, T. IV. p. 223, *Scaliger.* p. 203—205, *Perron.*, p. 198, *Parrhas.*, p. 194. Molleri, *Homon.* Sect II. c. II. p. 33. Schurtzfleischii, *Elogia*, p 75. J. A. Fabricii, *Cent. plag.* No. VI. p. 11, 12. *Bibl. Antiq.* (Ind.) Jonsii, *de Script. Hist. phil.* III. 24, 4. J. Gruterus, *Notae ad Plin. Panegyr.* c. 2, sect. 5. L. Pignor in *Mensâ Isiacâ*, c. 3. D. Baudii, *Epp.* L. II. p. 22. Vossii, *Inst. Orat.* c. VI. No. 2. Sciop, *Susp. Lect.* L. II. *Ep.* 7, *de arte crit.* p. 2. Thomasius, *de plagio liter.*; Crenius, *Animadv. phil. et hist. fasc. VII*; V. Placcii, *de Script. Pseud. det.* T. I. p. 419. Valent. Aridalius, *Lect. in Paterc.* p. 512. L. Bisciola, *Horae Subs.* l. XIV. c. 13 D. Heinsii, *Orat.* I. p. II. Scaliger, *Epist.* 81, 82, 120. Maresii, *Epp.* 1, 2. Casaub, *Epist.* 21 *ad Bongard.*; Salmasii, *Epp.* L 1. *Epp.* 93. P. Burmanni, *ad Syll. Epist.* T. I p. 162, 536. J. Fabricii, *Hist. Bibl.* P. V. p. 393, 394, P. VI. p. 348—356. G. Krantzius *ad Conring.* c. V. p. 177 Drackenborch, *Praef. ad Livium*, p. 60, 61. J. A. Ernesti, *Praef. ad Tacit.* Lit C. pl 1, 2. Ruhnkenii, *Praef. in Vellej.*; J. Perizonii, *Q. Curt. Rufus restit.* etc. Lugd. 1703. 8o. Montacutius, *Anal. Eccles. exercit. pref.* A 3. Lond. 1661. Huet, *de Clar. Interpr.* 176. Buling. lib. XII *Hist. Scalig. post.* etc. Matthaei, *Anal.* t. p 371; Saxe, *Onom. Lit.* P. III. p. 482, 483. Ruhnkenii, *Elog. Hemst.* p. 44. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 72. Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neerl.* p. 249. J. L. *Fama posth.* Antv. 1607. 4o. *Orat. in fun habita, Lovan. III. kal. April*, 1606. *a G. Corselio J. C. et antec.* 1606. 4o. *J. L Princip. Liter. a.* G. Rivio, J C. Antv. 1607 4o. E Puteani, *Lipsiomn. anniv. s. J. Lips. V. Cl. laud. funeb. die anniv. hab.* 1607. 4o. C. Scribanii, *J. L. defens. posth.* Antv. 1600. 12o. *J. L. Cathol. s. de vera J. L. relig. cathol. dialog. A.* a Boecop, in *Fama posth* (edit. 1613), p. 272 seqq. *Assert. Lips. Donar. adv. Gelart. sugg. a Joh. Woverio*, Antv. 1607. 4o C. A. Klotsii, *pro Lipsii latin. Orat.* Jenae, 1761. 8o. H. Stephani, *de Lipsii Latin. palaestra I adv. Turc.* Franc. 1595. 8o. *Euchar. Cl. et Incomp. viro J. L.* (a J. Woverio), Antv. 1603. 4o. *Testim aliquot select. et Symb. quibus vir. Cl. J. Lips. suam de Contubern. et audit. nonnul sentent. adser Epiced. in J. L. obitum*, L. B. 1607. 8o *J. L epitaph., manes, symb. et alia quaedam ex offic Pyragm. subt.* 1606. 4o. Grotii, *Poëm.* p. 101, 208. D. Heinsii, *Poëm.* p 70—75 J. Scaligeri, *Poëm.* p. 90; J. Douzae, *Poëm.* p. 101; J. Ryckii, *Odae*, p. 19. Burthii, 81 *Epist.* Grutero, *Mus. Britt.* T II. V. Lipsius. *Bibl. Ms Script. Antv.* Vogt, *Cat. lib. rar.* p. 357. Freytag, *appar. liter.* T. III p. 314. *Cat. Bibl. publ. Lugd. Bat.* (Ind.) *De J. L. V. inc. vita et script. Comment. in stadio regiae Scient. Liter. Acad. Brux. aurea palma donat.* 1821, *auct. Fred. Aug. Barone ab Reiffenberg*, Brux. 1823. 4o. Niceron, *Mém.* T. XVII p. 209 Bayle, *Biogr. Univ.*; Paquot, *Mém* T. I. p. 36, 309, 404, 502, 643, T. III. p. 93, 179; Baillet, *Jugem. des Sav* T. II. p 192—198. Coupé, *Soir. Litt.* P. VIII. p. 177—185. *Ménage Anti-Baillet*, p. 42. le Clerc, *Bibl. Chois. a.* 1704. p 185 seqq. Menken, *Charl. des Sav.* p. 140. *Eloges de M de Thou*, p. 181 suiv. *addit. de* Teissier, T. II. p. 381, 382. Is. Bullart, *Acad. des Scienc.* 1682. T. II. p. 190—200. *Encycl. Neufch.* 1765. T. XV p 532—438. *Oeuvr. de Diderot, publ. par Naigeon*, Paris an VIII. T. VII. p. 339—343. J. B. L. *Abrégé de l'Hist. de Spa*, p. 103. *Ann. du Salon de Gand*, 6e Liv. p 53. *Cat. de la Bibl. du Roi de Fr.* B. L. X. no. 2858. *La Revue Nouv.* T. XV. 15 Juin 1847. p 280, 312. C. Nisard, *Le Triumv. Litt. du XVI Siècle J. Lipse, J. Scaliger et*

J. Casaubon, Paris, 1852 *Mess. d. Sc. et d. Arts de la Belg.* Année 1835, p. 141 (*Une Leçon de Juste Lipse.*) Jöcher; *Conv. Lex.* Buhle's, *Lehrb. der Gesch. der Philos.* 6 Bd. S 288—292. Baur, *Handwörterb.* T. II. S. 293—295. Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, *Woord. der Zamenl* van Meteren, *Ned. Hist.* D. VI. bl. 245, D. VIII. bl. 335, D. X. bl. 92. Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. Wagenaar, *Vad. Hist* D. VIII. bl 415, D. IX. bl. 374 Pars, *Naamr.* bl. 138, 139. *Levensb. van ber. Mannen*, D. VI. Siegenbeek, *Gesch. der Leids. Hoog.* (Reg.); Collot d'Escury, *Holl. Roem* (Reg.) van Kampen, *Bekn. Ges. der Ned. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 258, 259, 260, D. III. bl. 84. Bouman, *Ges. der Geld. Hoog.* D. I. bl. 338. Edw. van Even, *J. Lips. als Vaderl. besch.* Leuven, 1853. *Chron. van het Hist. Genoots.* (Reg.); Schotel, *Avondst.* bl. 20. *Nav.* VIII. 257, IX 14. van Loon, *Hist. pen.* D. I. bl. 536. Muller, *Cat. van Portr. Cat. der Maats. van Ned. Lett.* bl. 323. *Cat.* v. Voorst, D. I. bl. 54, 285, D. III. bl. 149. *Cat. Bibl Emtenk.* T. IV. f. 22. *Bibl. Ambr. Milan.* mss. T. I. p. 51. *Bibl. Harl.* T. I. No. 4933—36, No 7042

LIPSIUS (David), te Isca geboren, studeerde in het eind der zestiende en begin der zeventiende eeuw, te Heidelberg en werd aldaar doctor in de geneeskunde. Hij gaf een vermeerderde uitgaaf van *Barth. Hubneri Speise-Büchlein* onder den titel van *Diarium medicum*, schreef eene verhandeling *de hydrofusis ejusque specierum cognitione et curatione galenico-spagyrica*, en liet eene andere na, waarin hij met voorbeelden bewees, dat de mensch niet slechts eenige dagen en maanden, maar ook vele jaren zonder spijs en drank leven kan. Men vindt die in Smetii *Miscell.* en is te Jena in 1678 met den titel: *Dissert. de antipathiis singularibus* weder uitgegeven.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lex.* c. n.

LIPSIUS (Martinus), te Brussel geboren, oom van vaders zijde van Justus Lipsius, regulier kanunnik van St. Augustinus bij de St. Maartens kerk te Leuven, was bestuurder van een nonnenklooster bij Huy, en stierf aldaar in April 1555.

Hij gaf in het licht:

Symmachi Epistolae, Basil. 1549. 8o.

Chromatii Homiliae, Lovan. 8o.

Johannis Custodis Grammatica, typis Plant. 8o.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 652; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 837. Jöcher, *Gel. Lex.* c. v.

LICQUES (Filips de Recourt de). Of deze tot de Verbondene Edelen, gelijk Wagenaar gist, behoord heeft, is nog niet beslist. Zoo hij zulks was, is hij spoedig het bondgenootschap afgevallen. Hij ontdekte aan Alva den aanslag, in 1568 op zijn leven gesmeed, bevond zich in het leger der Spanjaarden voor Haarlem, en was bevelhebber op het kasteel te Kamerijk van de zijde der vijanden. Hij genoot de gunst van Karel V en Philips II. Zij beschouwden hem als

een der grootste helden van zijn tijd. Zijne aanstelling tot ridder van het gulden vlies is er een bewijs van. Koning Philips koos hem in 1586, om met de gemagtigden van koning Hendrik, al de geschillen te beslissen, die ontstaan konden over de verklaring en uitvoering der punten van het bestand, den 25sten Dec. 1581 gesloten. Hij huwde 3 Junij 1554 met Johanna de Witthem, gesproten uit een doorluchtig Brabantsch geslacht, 't geen met de voornaamste huizen naauw was verbonden.

Zie *Nobil. des P. B.* T. I. p. 154, 241—243, T. II. p. 434, 435, 453 *Le Vrai Supp. au Nobil.* T. II. p. 112, 113. *Quart. Généal.* T. I. p. 208, 277. Carpentier, *Hist. de Cambray*, P. III. p. 79, 315, 835, 844, 905, 934, 941, 1082. De Sueur, *La Flandre Ill.* p. 142, 202. Christinaeus, *Jur. Her*, *P. I. tab. généal.* 3 W. te Water, *Hoogadel. Zeel.* bl. 96, 97. van Meteren, *Ned. Hist.* B III. bl 55. Bor, *Ned. Hist.* B. VI. bl. 309. C P. Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II p. 212, 424. 's Gravezande, *Tweede Eeuwget der Midd. Vrijh.* bl. 207. Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 125, 276, 414. Beaufort, *Lev. van Willem I*, D. II. bl. 56. te Water, *Verb. en Smeeks. der Edel.* D. II. bl. 497.

LIQUES (Florent de), heer van Cressoniere. Van Spaen gist dat deze mogelijk een der Verbondene Edelen is geweest. Hij huwde Françoise de Frie dit le Grand, bij welke hij, behalve andere kinderen, een zoon won, die in de Spaansche artillerie gediend heeft, gouverneur van Grevelingen en gehuwd was met Maria van Immerseele.

Zie te Water *Verb. der Edel.* D. IV bl. 439, 440.

LIS (Hendrik van), dichter van *West Delftland verheerlijkt*, Delft, 1702. 4o. en *Lofkrans van Haarlem*, 8o.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 365. Bodel Nyenhuis, *Plaatsbeschr. Bibl. van* bl. 102.

LIS (Jan) werd te Hoorn, volgens Fiorillo in 1570 geboren, en te Haarlem aan de leiding van Hendrik Goltzius toevertrouwd. Hij maakte zich diens schildertrant dermate eigen, dat men het werk van den leerling wel eens voor dat van den meester hield. Later zette hij zijne studiën, zoo in Frankrijk als in Italië, bijzonder te Venetië, voort, veranderde geheel van schilderwijze, en wijzigde zijn stijl voornamentlijk naar de schoonste voorbeelden der Venetianen. Hij was meest in dienst van de kardinalen Axetino en Pamphilio, en heeft voor hen verscheidene stukken »met ongemeene pracht en penseelzwieren" vervaardigd. Vooral muntte hij in snelle teekening en vasten omtrek uit. Onder zijne groote stukken verdient een levensgroote *H. Hieronymus in de woestijn* vermeld te worden. Meer bijzonder scheen hij zelf behagen te vinden in het schilderen van kabinetstukken met kleinere beelden, die hij steeds met de grootste naauwkeurig-

heid teekende, zoo als *de Val van Faëton*, *Adam en Eva weenende bij het lijk van Abel*, maar meer nog lustige en snaaksche onderwerpen, zoo als feesten, boerengezelschappen, gemaskerde danspartijen met mengeling van antieke en moderne costumen, badende nimfen en dergelijke. Feyken Ryp vermeldt van hem een groot stuk, verbeeldende eenige vrolijke *courtisanen*, levensgroot; *de verschijning van allerlei dieren in de lucht aan den Apostel, om de vrijheid van alles te eten*, uit het kabinet van den heer Renst door de Heeren Staten aan koning Karel II geschonken. Hij had, volgens Houbraken, den bentnaam van *Pan* en stierf te Venetië in 1629.

Zie Houbraken, *Schouwb. door Ned. Schild.* D. I. bl. 129. *Chron. van Hoorn*, door Teyken Ryp, Hoorn, 1706. bl. 318, 319. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 181. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunst-Sch.* D. III. bl. 995. Abbing, *Verv. op Velius Chron. van Hoorn*, D. II. Bijl. bl. 60, 61.

LIS (Hendrik van).

Van hem bezitten wij:

Verzameling van XX godgeleerde Oeffeningen, Utr. 1739.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 260.

LIS (H. van) schreef:

Verzameling van twintig oefeningen over onderscheidene keurstoffen, zoo uit het Oude als Nieuwe Testament, weleer bij onderscheidene gelegenheden uitgesproken, en nu in het licht gegeven, enz. Gron. 1846. 2 d. 8o.

LIS, LISSE of LYS (Johannes van der). Zie LYS (Jan van der).

LIS (Petrus Henricus van), in 1779 predikant te Stad aan 't Haringvliet, in 1782 te Burcht in Schouwen, in 1788 te Tholen en in 1803 te Middelburg, waar hij 18 Sept. 1809 stierf, was een der uitnemendste predikers van zijn tijd, wiens leerredenen door Ypey »éblouissant" genoemd worden.

Hij schreef:

Leerredenen, Utr. 1786. 8o.

Lijkreden op het afsterven van den Heere Meester J. C. van Hoorn, Heer van Burgt, over Psalm XXX: 10, Utr. 1786. 8o.

Leerredenen, Utr. 1796. 8o.

Leerredenen voor onderscheidene jaren en betrekkingen des menschelijke levens, Utr. 1800. 8o.

Leerredenen over gewigtige leerstukken van de Christelijke godsdienst, Utr. 1801. 4 st. 8o.

Twee belijdenis-predikatiën over de verlichte geloofskennis en de heiligende kracht der waarheid, Amst. 1804. 8o.

Zestal leerredenen over Daniel V, Utr. 1805. 8o.

De eer en het gezag der Formulieren van eenigheid en van den Heidelb. Catech. verdedigd, Utr. 1786, Amst. 1806. 8o.

Twee bevestigings leerredenen, Middelb. 1808.

Nagelaten leerredenen, Amst. 1811.

Zie *Aanh. tot A. Ypeys Kerk. Gesch. der* 18[e] *Eeuw*, D. VIII. bl. 670 volgg. Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 319. Brinkman, *Naaml.* bl. 50.

LIS (Wouter van), 's lands en stads medicinae doctor te Bergen op Zoom. schreef:

Bouwkunde of Verhandeling van het voornaamste dat tot een Brouwerije en Mouterije en het bouwen en mouten behoord, als mede een korte beschrijving van het Bier en deszelfs Hoofdstoffen, Rott. 1746. 8o.

Pharmacopoea, Galeno-Chemico-Medico-Probat., Auctorib. et Experientia fundata, of Meng- Schei- en Geneeskundige Artsenij-winkel op de beste Schrijvers, de Reeden en de Ondervinding gebouwt, enz. Rott. 1747. 4o. Amst. 1764. 4o.

Kort ontleedkundig onderwijs tot gebruik van een ieder, maar voornamentlijk voor de geenen, die zig in de Genees- en Heelkunst oefenen, bij vrag. en antw. Bergen op Zoom, 1753. 4o.

Genees- en Heelkundige Oefeningen, op de reede en ondervinding steunende, Amst. 1763. 4o.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1764. b. bl. 216. Abcoude, *Tweede Aanh.* bl. 97. *Derde Aanh.* bl. 96. Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 260.

LYRAEUS (Justus). Zie LIER (Joost van).

LISEBETTEN (Pieter van) of Leysebetten, plaatsnijder in het begin der zeventiende eeuw te Brussel geboren, was een tijdgenoot van van Troyen, met wien hij, onder de leiding van D. Teniers, naar verschillende Italiaansche meesters voor de Galerij te Brussel arbeidde. Zijn arbeid behoort tot de goede graveerwerken. Zeer goed vooral is zijn *portret van David Teniers, den Oude*, naar P. van Mol, in de Bie's *Gulden Cabinet*. Het *portret van Lodewijk Bourbon, prins van Condé*, door hem naar de schilderij van David Teniers gegraveerd in fol is een zeer fraaije en zeldzame prent. Nagler beschrijft 55 zijner prenten. Ook Kramm vermeldt er eenige, zoo als *Jupiter en Danaë* naar Titiaan; *Het huwelijk van St. Catharina*, naar Veronese; *De Groetenis der H. Maagd bij St. Elizabeth, de H. Maagd met het kind Jezus en St. Jan*, beide naar Palma; *Cupido Venus vruchten aanbiedende* en *Diana en Endymion* beide naar Paris Bordone. Hij vervaardigde ook den titel van het werk getiteld: *Coelum empyreum in festa et gesta Sanctorum per Henricum Engelgrave* in 1666 door Jo-

han Busäeus te Keulen in het licht gegeven. De meeste zijner gravuren vindt men in *Cabinet de l'Archiduc Léopold*. Immerzeel noemt zijn werk smakeloos en onnaauwkeurig. Nagler telt hem onder de middelmatige kunstenaars; veel gunstiger oordeelt Kramm van zijn werk.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 171. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* bl. 996.

LISEMAN (Kapitein), leefde in de eerste helft der zeventiende eeuw. Bij gelegenheid dat A. v. d. Capellen, van de versterking van Arnhem gewaagt, schrijft hij: »Op de borstweeren van sorgelickste plaetsen liet men doorgaens twe balken neffens den anderen, om d' een nae d' ander af te werpen, als de wal beclommen wordt, een goede inventie voorgestelt door capn. Liseman."

Zie A. v. d. Capellen, *Gedenkt.* D. I. bl. 241.

LISIEWISKA (Madame), van Saxen geboren, gehuwd met de Sasc, oefende langen tijd te 's Hage, de portretschilderkunst uit. Zij beelde aldaar vele aanzienlijke personen af, en vervaardigde o. a. een kapitaal familiestuk voor zekeren baron von Saase. Zij had de kunst bij haren vader, een beroemd meester, geleerd, en vertrok weder naar hare woonplaats Berlijn. In 1767 werd zij op de rolle der kamer van Pictura te 's Hage, als schilderes van portretten, ingeschreven.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 996.

LISMAN (Mr. Johannes Aegidius), zoon van Mr. Johannes Hubertus Lisman, lid der regtbank te Leyden, en vrouwe Aegidia Cornelia Gillissen, werd 27 Julij 1813 te Leyden geboren, studeerde aldaar en werd aldaar na het verdedigen zijner *Dissert. jurid. inaugur. super Quaest. de divortio mutuo conjugum consensu in Jure recentiore Gallico et Neerlandico constituenda, mota* L. B. 1835, tot jur. utr. doctor bevorderd. Hij vestigde zich als advocaat te 's Hage, werd regter plaatsvervanger bij de regtbank te Arnhem, fungeerde 2 à 3 jaren als plaatsvervangend auditeur-militair van Gelderland, en den 10 Mei 1844 benoemde hem Z. M. tot lid van het Hoog Geregtshof te Suriname, vervolgens tot gouvernements-secretaris en eindelijk tot procureur-generaal aldaar met de vele daaraan verbondene betrekkingen. Hij overleed den 13den Julij 1856 op zijn terugreis uit Suriname, op de hoogte van Braamspunt, bij zijne vrouw Adolphina Juliana Meyer, één zoon, Mr. Johannes Hubertus Cornelius Lisman, procureur bij de Arrondissements regtbank te 's Hage, nalatende. Te Paramaribo werd hij begraven. Op zijn graf werd door zijne vrienden een gedenkteeken opgerigt, en, ter zijner nagedachtenis, een schoolfonds, naar zijn naam genoemd, gesticht.

Lisman gaf nog in het licht:

Specimen de praestantia Juris Mosaici ex vero juris fonte directe orti, pars I. Het tweede deel is nimmer verschenen. Toen Lisman tot lid van het Hof van Suriname benoemd werd, was dit met de bedoeling, aldaar de nieuwere wetgeving in te voeren of te dien opzigte te rapporteren. Een rapport van zijne zending naar de Marowyne, door hem uitgebragt, is gedrukt, onder den titel: *Verslag van eene reis naar de rivier Marowyne en naar het Etablissement Mana in Fransch Guyana*, enz. Paramaribo bij J. C. Muller Az.

Uit partic. Berigten.

LISSANT (Jonker NICOLAAS), te 's Hage geboren, en was der confrèrie-kamer van Pictura aldaar. Hij bloeide in 1668, en schilderde fraaije portretten en landschappen in miniatuur.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 999

LISTINGH (Mr.), Amsterdammer en ervaren bouwkundige. Wagenaar meldt: »In de St. Jeroens Kapel, staat nog tegenwoordig (1765) het houten model eener coupel-kerk, omtrent het jaar 1700 door Nicolaas Listingh gemaakt, om op de Botermarkt gesticht te worden." Ook verscheen er omstreeks 1700: *Nieuw desseyn tot een seer groote, stercke en om te hooren heel bequame Coupelkerck met een Hooge tooren enz. te plaatsen op de Botermarkt enz., tot glorie en roem van de Eedele Groot Achtb. Burgemeesteren enz. deselve te doen bouwen. Alles met onvermoeyden yver en langdurigen arbeid uytgevonden en daartoe in staat gebragt door Mr. Nicolaas Listingh, Advt.*, bevattende 14 plano platen.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. II. bl. 95 (in fol.) Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. II. bl. 996.

LISTRIUS (GERARDUS) of Gerard Lijster, omtrent het midden der vijftiende eeuw te Rhenen geboren, was een leerling van Alexander Hegius. Hij was in 1498 schoolvoogd te Zwolle, waar hij, behalve in de Grieksche en Latijnsche taal, ook onderwijs gaf in het Hebreeuwsch. In 1522 werd hij rector der Latijnsche scholen te Amersfoort. Hij is bekend als taalkundige, minder als geneesheer. Ook beoefende hij de Latijnsche poëzy, doch hij wordt als zoodanig niet geprezen. Als onderwijzer der jeugd had hij grootere verdiensten. Het was zijn toeleg om de *nugae* en geestelooze ballast, waarmede men, zoo hij zeide, in zijn tijd de jeugd onder het aanleeren der dialectica ellendig kwelde, te doen verdwijnen. In dien zin drukt hij zich uit in de voorrede van zijn *Commentarius in dialecticam Petri Hispani* (waarschijnlijk te Zwolle, 1520. 4o.), ook afgedrukt in de *Bibl. Univ.* (1545) van zijnen tijdgenoot Conrad Gesner (ad voc.) Een uittreksel van zijne redevoering, tot lof der Fra-

terheeren te Zwolle, is uit Lindeborn, *Hist. Episc. Dav.* overgenomen door Delprat, in zijne *Verhand. over de Broeders van G. Groete*, bl. 73. Ook gewaagt deze van de beschuldiging, dat hij den dood van den verdienstelijken G. Murmellius, die, door een brand van alles wat hij had beroofd, zich in 1516 van Alkmaar, waar hij de school der broederschap bestuurd had, naar Deventer had terug begeven, uit afgunst door het toedienen van vergift zou hebben verhaast. Anderen spreken echter dit gerucht tegen, en willen dat hij aan een borstziekte is overleden. Luttel behaagde zijn *Comment. in Desid. Erasmi Encomium Mariae*, Col. et Basil, later Bas. 1676. 8o. c. fig. J. Holstenii, aan Erasmus, omdat er zaken in voorkwamen, die hij liever nog wat bedekt zou gehouden hebben. Opmeer en Placcius meenden ten onregte, dat deze commentarius niet het werk van Listrius, maar van Erasmus zelven was. Ook is er eene korte beschrijving der provincie van Utrecht in Latijnsche verzen (*Ultraj. regionis descriptio carmine heroïco et quorumdam Episcoporum Ultraj. laudes*, Marp. 1542. 8o.) van hem voorhanden, die ook in de *Germanicarum Historiarum illustratione*, Marp. 1542, achter Buchelius uitgave der Kronijk van Heda en in Tom. III, *Delic. Poëtar. Belg.* voorkomt. Zijn *Carmen in adventum Philippi recens in Episcopum electi*, vindt men in *Delic. Poët. Belg.* T. III. Voorts schreef hij:

Carmen Sapphicum, Elegias et Epodon in detestationem belli Davent. 1517.

De figuris et tropis Opusculum, Swollae ex off. Corueriana, 1520. 4o.

De tropis et schematibus, Antv. 1524.

De Octo figuris constructionis, Antv. 1529 of 1531, 8o.

Zijn sterfjaar is onbekend.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p 276; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 282; Gesneri, *Bibl.* T. I p. 274; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70. Carl. Calcagninus, lib VI. *Epist.* XXI. p. 85; Placcius, *de Script. Pseud.* p. 420; Gerdes, *Flor. lib. rar.* p. 255; Hamelmannus, *Hist. Westph.* p. 172, 187; Burman, *Traj. erud.* p. 191, 192; *Suppl. au Dict. Hist.* etc. de Moreri; Bayle, *Dict. Hist. et Crit.* T. II. p 387; Paquot, *Mém.* T. II. p. 45; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.* p 10; Peerlkamp, *de Poët. Neërl.* p. 28; Kok; van Heussen en van Rhijn, *Kerk. Oudheidk.* D. II. bl. 399; Delprat, *Over de Broed. van G. Groete*, bl. 72, 88; Kobus en de Rivecourt, o. h. w. *Bibl.* Hulthem, No. 12719, 12720, 12721, 29859 *Nav.* D. IV. bl. 94, 372, D. IV. Bijblad bl. LXI, CXXXIX.

LITH (A. van der) schreef:

Blijde inkomst van Hare Doorl. Hoogheit en Vorstelijke Zoon binnen Breda, Breda, 1655. fol.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 260.

LITH (Diderik van der), afstammeling van een oud adelijk

en aanzienlijk geslacht te Bremen, waar zijn vader, Tido Hendrik van der Lith, raadsheer was, en hij den 20sten Maart 1660 geboren werd. Hij werd den 10den Oct. 1681 student te Marpurg, vervolgens te Frankfort aan de Oder, waar hij onder Philippus Buchius, hoogleeraar en doctor in de godgeleerdheid, in het openbaar eene disputatie hield, en spoedig hierna tot hoogleeraar in de wijsbegeerte en ook den 24sten Augustus 1687, tot predikant aldaar werd aangesteld. In 1697 werd hij predikant in de Hoogduitsche kerk, en in 1715 curator der Latijnsche school te 's Hage, en stierf aldaar den 25sten Mei 1723, in den ouderdom van 63 jaren. Op zijn overlijden bestaat een gedenkpenning. Hij huwde Elizabeth Baldina Helvetius, dochter van Johannes Fredericus Helvetius, med. dr. te 's Hage, die hij als weduwe met 3 dochters naliet.

Hij schreef:

Disput. Theol. de Cerimoniis Ecclesiasticis, etc. Francof. 1686, 1714. 4o.

Zie *Boekz. der gel. Wer.* 1723. *a.* bl. 632–637, 757, 760. *b.* bl. 111—117.

LITH (Godefridus van), geboren te Venraad in Gelderland, prior te Venlo, schreef:

Sacrific. Vespertinum, s. de Passione Dominica Conciones XL, Col. 1628. 8o.

Lucerna splendens super Candelabrum sanctum i. c. Explanatio constitutionum Sacri ac Canonici Ordd. F. F. J. Crucis, Ibid, 1634. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 360; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 373; Hoogstraten, o. h. w.

LITHOCOMUS (Joachimus Martinus) of Steenhouwer, wordt door Valerius Andreas onder de Nederlandsche geleerden vermeld. Hij was een bekwaam taalkundige, onderwees omstreeks 1558 te Dusseldorp en schreef eene *Grammatica Latina, Syntaxis ac Poesis, methodo ad captum puerilem accommodatiore disposita*, Lugd Bat. 1604. 8o., die lang ook op de Latijnsche scholen in Nederland in gebruik was.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p 446; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 557; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i v.

LITHOCOMUS (Ludolfus of Luthaltus) of Steenhouwer, bloedverwant van Joachim Martin Lithocomus, was in 1584 te Leyden aan de Latijnsche school, onderwees, blijkens de opdragt van zijne *Regulae aliquot de orthographia, Bernhardo Schrodero, Bremano et Henrico Grotio Trimoniano, ornatiss. Scholae Trivialis L. B. Collegis.* Zijn *Grammatica Latina nova et ad captum pruerilem accommodatiore methodo desposita, L. B. Ex offic. C. Plantini*, 1584. 12o., Dit werk werd op de Latijnsche scholen gebruikt

en meermalen o. a. 1626 te Leyden, 1640 te Amsterdam herdrukt. Ook gaf hij *Selectae Ciceronis Epistolae* in het licht.

Zie Jöcher, *Gelehr. Lex.* i. v. Steenhauwer.

LITHODOMUS (WALRICUS) of Wouterick van Steenhuyzen, leefde in het begin der zestiende eeuw. Hij werd te Delft geboren, onderwees de Latijnsche taal op de Groote school te Dordrecht, was bevriend met den Rotterdamschen rector Bonifacius Pistorius, en heeft eene Latijnsche grammatica geschreven, die nog ten tijde van Gerardus Johannes Vossius in gebruik was.

Hij schreef:

Latinae Linguae Crepundia S. Progymnasmata.

Progymnasmatum altera pars Syntaxeos praecepta continet et Figuris, met een brief aan Pistorius.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 846; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1161; Swertii, *Ath. Belg.* p. 70. Schotel, *de Ill. School te Dordr.* bl. 3, 204.

LITTORINUS (HUBERTUS). Dus onderteekende in 1578 Duifhuis een brief aan Joh. Buyck, den laatsten pastoor der Nikolaas- of Oude-kerk te Amsterdam.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. VI. bl. 168, 169.

LIVENEIUS (JOHANNES). Zie LIEVENS (JAN).

LIVENS (JAN). Zie LIEVENS (JAN).

LIVERLO (GILLIS VAN). prior van het groote Karthuizerklooster te Luik, was een ervaren bouwkundige. Hij legde o. a. de grondslagen van het klooster en der kerk van zijn huis, dat in den aanvang der achttiende eeuw werd voltooid. Het koor dier kerk, waarvan de 12 marmeren kolommen door hem werden gekocht, is een bijzonder fraai monument van bouwkunde. Een monnik der Recolletten, Paul Kourz, leverde er het plan toe en stelde het daar. Liverlo stierf in 1667.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 183.

LIVINGSTON (ALEXANDER JACOBUS), kapitein in het Gallo-Bataafsche leger, betoonde veel kloekmoedigheid bij eene poging, om de Engelschen den post van het Nieuwdorper-Verlaat te ontnemen, 't geen echter mislukte.

Zie Bosscha, *Neerl. Held. te Land*, D. III. bl. 228.

LIVINGSTONE (JOHN), was achtereenvolgende predikant te Stauraer en Ancrum in Schotland. Na den dood van Karel I werd hij mede van wege het parlement en de kerk van Schotland naar den Haag en vervolgens naar Breda gezonden.

om met diens zoon te handelen, wiens karakterloosheid hij doorzag, zoodat hij weinig hoop had, dat hij aan zijn beloften en verbintenissen getrouw zou blijven. Op zijne weigering om het jaargetijde van den dood van Karel te vieren en den verbintenis eed op de wijze als hij hem werd voorgelegd, af te leggen, werd hij den 11den Dec. 1662 veroordeeld zijn vaderland te verlaten. Hij begaf zich naar Holland, waar hij zich met letterkundigen arbeid onledig hield, en onder anderen de H. Schrift in het Latijn overzette, welke vertaling echter nimmer het licht zag. Ook hij en Mac Ward hielpen professor Mathias Nethenus bij diens uitgaaf van *Samuelis Rhetorforti Examen Arminianismi*, Ultraj. 1668. 8o.

Overigens moet hij een uitstekend godgeleerde en prediker zijn geweest. Hij was M. A. en in 1669 diaken der Schotsche gemeente te Rotterdam, waar hij den 9den Aug. 1672 overleed. Waarschijnlijk was William Livingstone M. A., die in 1683 als diaken bij dezelfde gemeente voorkomt, zijn zoon.

Zie de *Praef.* van Prof. Nethenus voor het *Exam. Armin.* W. Stevens, *Hist. of the Scottish Church at Rott.* p. 31, 51, 53, 75.

LIVINUS, was de opvolger van den beroemden Johannes Cele, den 9den Mei 1417 overleden, aan de Zwolsche school der Broeders van het Gemeene Leven. Hij was een Zeeuw van geboorte en bewees gewigtige diensten aan de Zwolsche en Doesburgsche scholen.

In een mss. *Narratio de inchoatione status nostri et deinde de fratribus hujus domus nostrae, autore domino Jacobo trajecti alias Voecht, Seniore nostro LXXX ario*, wordt hij een godvruchtig man genoemd en een fragment van een Nederduitsch gedicht, door hem vervaardigd, aangehaald.

Zie Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch. insonderh. in Nederland*, D. VI. bl. 284, 287.

LIVIUS (GERARD). Zie LIEVENS (GERARD).

LIXBONA (JOHANNES DE), predikheer te Antwerpen, gaf een bundel meer stichtelijke dan dichterlijke liedekens in het licht, met den titel van *Het Hemels Nachtegaelken*, Antw. 1671.

Zie Willems, *Verh. over de Ned. Taal- en Lett.* D. II. bl. 134. Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 204.

LOBBEIKE (C. P.) een kunstliefhebber, die op verdienstelijke wijze de etskunst beoefende. Onder andere proeven bezit de heer Kramm er ééne, voorstellende *een Copytje naar een der zes bekende prentjes van Jacob Cats*, dat door hem wordt beschreven. Lobbeike overleed te 's Hage 1856.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1000.

LOBBERTZ (GRYN), hoofdaanvoerder der door Utrecht bezoldigde krijgsbenden, die deel namen aan den krijgstogt van Frederik Hendrik in 1631 naar Brugge, om zich, in het belang der scheepvaart, van die stad meester te maken. Een brief door Lobbertz, den 4den Junij van dat jaar, uit het Staatsche leger voor Brugge, geschreven aan de drie Staten van Utrecht, vindt men in *Chronyk van het Hist. Genoots.* D. II. bl. 137. Zie ook Aitsema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. I. bl. 1129.

LOBBRECHTS (ULBBO MATTHEUS AUG. VAN) of Lobbrecht, was majoor bij de vijfde halve brigade, derde bataljon, divisie van den generaal-majoor van Zuylen van Nyevelt, toen hij deel nam in de actie van 19 Sept. 1799 bij Bergen. Hij werd krijgsgevangen genomen.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. III. bl. 2.

LOBÉ (J. B.), beoefende de Latijnsche poëzy. Men vindt van hem o. a. een gedicht voor de *Dissert. de Fato simili*, L. B. 1741, van Dr. Jacob Martin.

LOBÉ (WILLEM), in 1765 te Amsterdam geboren, werd aldaar geneesheer en stierf in 1794. Hij beoefende de Nederduitsche poëzy. In 1785 gaf hij, als Med. St. te Leyden, bij Pieter Pluygers eenige dichtregelen in het licht, getiteld: *Aan mijne Medestudenten bij derzelver afvuuring op den 22 van Wijnmaand* 1785.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.* bl. 61.

LOBEDANUS (A.) schreef:

Beschrijv. der Vreugdeblijken, Illum. ter installatie van den Prins van Oranje, Utr. 1747. m. pl.

Zie Mr. Bodel Nijenhuis, *Bibl. van Plaatsbes.* No. 2372.

LOBEL (MATTHIAS DE), beroemd kruidkundige, in 1539 te Rijssel geboren, studeerde te Montpellier in de geneeskunde, was hofmedicus van prins Willem I, en praktiseerde zoo te Amsterdam als te Delft. Later werd hij kruidkundige van koning Jacobus I van Engeland, en stierf in 1616 te Highgate. Zijn portret is vervaardigd door François de la Raine, fol.

Men heeft van hem:

Stirpium adversaria seu Stirpium historia, Antv. 1570. 4o.

Plantarum seu Stirpium historia, Lond. 1572, Antv. 1576. fol.

Icones Stirpium, 1581. 1591. 4o.

Animadversiones in officinam Pharmaceuticam Guil. Rondeletii.

Actaria in Antidotaria vulgata Censurae benevolae, Lond. 1605. fol.

Balsami, Opobalsami, Carpobalsami et Xylobalsami Explanatio, Ibid, 1598. 4o.

Hij droeg zijn *Kruydboeck ofte beschryvinghe van allerley gewassen, kruyderen enz.* Antw. C. Plantyn, 1581. fol., Antw. 1651. fol., aan prins Willem I op, en gaf hem daarbij den eernaam van stadhouder-generaal van de Nederlanden, gouverneur van Brabant en Holland, Zeeland, Vriesland en Utrecht.

In de Bibliotheek der Leidsche hoogeschool bevindt zich *Herbarius, cum figuris additis quam plurimis ex Caroli Clusio et Matthia de Lobel, praeter illas Dodonaei, descriptus chorographo R. Raphelengii: legatus ab Justo Raphelengio primum Everhardo Vorstio, qui reliquit filio Adolpho: ex cujus bibliotheca emptione comparavit Florentius Schulius: et ex Schuliana auctione Arnoldus Syen, a quo transmissus ad Academicam Bibliothecam*, Plusmier heeft den naam van *Lobelia* aan een bloem gegeven.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 661; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 876; *Bibl. Univ.* i. v. Ilmersee, *Oude en middelgesch. der Geneesk.* bl. 263—264; *Bibl. L. B.* p. 113; Beaufort, *Lev. van Willem I*, D. III. bl. 717, 718; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 321, D. II. bl. 643; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 260.

LOBEL ( ), generaal-majoor in Staatsche dienst, werd gevangen genomen in de slag van Denain, 1712.

Zie van Wijn op Wagenaar, D. XVII. bl. 108.

LOBELL (Daniel de), geboren tusschen 1636 en 1638 te 's Hertogenbosch, predikant te Crêvecoeur (1663), Heusden (1668), 's Hertogenbosch (1674), 's Hage (1676), gestorven 31 Maart 1687; beroemd godgeleerde en uitstekend prediker, wiens portret met een vierregelig vers van C. L. B. M. bestaat.

Zie de Jongh, *Naamreg. van Pred. in Gelderl.* bl, 358. Muller. *Cat. v. Portrett.*

LÖBEN SELS (Mr. Ernst van), werd te Zutphen geboren, studeerde aan andere akademiën en sedert herfstmaand 1726 te Harderwijk, waar hij den 4den van Hooimaand 1727 jur. utr. doct. werd, na het verdedigen eener regtsgeleerde verhandeling, (*Dissert. contin.* 15 *theses ex materiâ legatorum*): Hij was Heer van Spaanswaarde, eerste Burgemeester van Zutphen, afgevaardigde tot de Staten-generaal, afgezondene ter admiraliteit op de Maze. Den 30sten van Wijnmaand 1767 werd hij door den stadhouder tot curator van de universiteit te Harderwijk benoemd. Hij stierf den 22sten Maart 1777, in den ouderdom van ruim 68 jaren.

Zie *Nieuwe Ned. Jaarb.* 1777. bl. 921; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoog.* D. II. bl. 219.

LOBETIUS (Jacobus), geboren te Luik, behoorde tot de orde der Jesuïten, onderwees vele jaren de wijsbegeerte te Douai en bestuurde het collegie te Luik en te Doornik.

Hij gaf in het licht:

De peccato ejusque natura, poenis ac remediis, Lib. V, Antv. typis J. Meursii, 1635. 8o.

Vita vitae ac mortis, libri III, Ibid, 1638.

Speculum Ecclesiast. ac Religiosor., Leodii, 1640. 4o.

De fortitudine et constantia christiana, libb. III, Ibid, 1640.

Flagella peccatoris, Ibid, 1686.

Quadragesimum s. Quaestiones Theologicae, Historicae, Morales en Euangelia Domin. Quadragesimae, Ibid, 1641.

Tract. de Sacra Christi Passione et Cruce, Ibid, 1641.

Templum Domini, s. de religioso Templorum cultu, Ibid, 1641.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 417. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 522.

LOBREGT (   ), schilderde landschappen in de manier van H. Saftleven op den *Cat.* van Pieter Looquet Amst. 1783 no. 204 komt van hem voor *Een bevallig boomrijk landschap.*

Zie Kramm. *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1000.

LOBRY (Nicolaas), geboren den 16den Mei 1766 te Zutphen, was de zoon van Laurens Morange Lobry en Anna Catharina Schrader. Na het onderwijs van zijn oom Abraham Morange Lobry, toen conrector later rector aan de latijnsche school te Doesburg genoten te hebben, studeerde hij vier jaren aan de hoogeschool te Utrecht en Leyden, werd in 1788 proponent te Kampen, vervolgens predikant te Brakel, te Avezathen, Zaandijk, Vollenhoven, Gorinchem en (1810) Leeuwarden.

Hij was een werkzaam lid der Commissie voor de nieuwe organisatie der Hervormde kerk, voorzitter zijner classis, van het Provinciaal Kerkbestuur van Friesland, lid der Synode, van de Christelijke Schoolcommissie te Leeuwarden en Curator der Latijnsche school.

Lobry was een uitmuntend prediker en ervaren godgeleerde. Blijkens zijne enkele en na zijn dood door J. H. Krom, te Arnhem (1820 8o.) in twee deelen uitgegeven *Nagelaten Leerredenen*, zijne bijdragen in het *Christelijk Magazijn*, in 1798 te Hoorn uitgegeven en in de *Bibliotheek der Theol. Letterkunde.*

Hij was bemind om zijn edel, godvruchtig karakter en stond in hoog aanzien bij elk verlicht en weldenkend hart.

Hij had meermalen jongelieden ter opleiding aan hem toevertrouwd; de in Junij l.l. overledene archivaris van Gelderland, Mr. Isaäc Anne Nijhoff, moge uit hem tot bewijs verstrekken van het uitstekende dezer opleiding. Deze was het ook, die onder zijne geplaatdrukte silhouette een achtregelig vers vervaardigde.

De Leeuwarder Predikant Lobry, was een man van wien een waardig grijsaard, de Generaal Voet, zeide: «Indien er Engelen op aarde gevonden werden, zoo zou ik Lobry onder dezelve durven rangschikken." Eens kwam hij, met of zonder zijn weten, in ambtsgewaad en in zijne ambtsbetrekking in een huis door slechte vrouwen bewoond, om haar tot verbetering op te wekken. Op het gezigt van eenen predikant, klonk hem allerwege een honend gelach en bitteren spot tegen. Zonder zich hierover in het minste te ontzetten, gaat hij voort, tot in het midden des vertreks, ziet de baldadige vrouwen ernstig aan, heft dreigend den vinger omhoog, en spreekt met al de waarde eens Godsgezants: «Er staat geschreven in het heilig Woord van God: Er is niets dat verborgen geschiedt, of het zal eenmaal openbaar worden." En zonder zich verder op te houden, verlaat hij het misdadige huis. De zaadkorrel was geworpen, hij viel schijnbaar tusschen de doornen; maar God baande hem eenen weg. Hij viel en hij kiemde, en hij droeg vrucht.

Eenigen tijd daarna wordt zijn godsdienstige troost begeerd, bij een zware zieke. Hij komt. De stervende dankt hem met veege lippen, dat hij een middel in Gods hand geweest was, om haar van het verderf te redden, dat die woorden tot haarlieden gesproken in haar hart gezonken waren, haar tot nadenken gebragt, en met God verzoend hadden. Zij was eene dier ongelukkigen, die hem door haar gelach zoo gehoond hadden.

Hij is driemaal gehuwd geweest. Eens met Henrica Aleida Augusta Exalto d'Almaras te Doesburg aan den Yssel, uit welk huwelijk hij 6 kinderen heeft gehad, vervolgens met Johanna Frederica Adama van Zwol, eene dochter van den overleden predikant aldaar, en eindelijk in 1816 met Elisabeth Catharina van de Haer te Leeuwarden. Hij overleed den 22 van Lentemaand 1818. H. Wassenbergh, rector te Franeker, huldigde met andere zijner vrienden zijne nagedachtenis met op zijn grafzerk te Huizum het navolgende grafschrift te doen plaatsen:

Een krachtig redenaar, een waardig godsgezant,
Een edel menschenvriend, een sieraad van zijn stand;
Een Christen wijsgeer, die door leer en wandel stichtte,
En steeds door raad of troost elks ramp en druk verlichtte,
Lobry, bij jong en oud geacht, bemind, beweend,
Te vroeg aan d'aard ontrukt, rust onder dit gesteent.

Zie zijn leven vóór zijne *Nagel. Leerred.* Nieuwenhuis, *Woor*

denb. v. Kunst. en Wetensch. o. h. w. Kobus en Rivecourt, *Biogr. Handwoordenb.* o. h. w.

LOBRY (Willem), werd in 1774 te Amsterdam geboren, was Luitenant-Kolonel bij de genie in Nederlandsche dienst, en stelde in die betrekking het arsenaal, de infanterie kaserne en het kruidmagazijn te Yperen daar.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 183.

LOBRY (Luitenant), Toen het wachtschip de *St. Lucie* en het gaffeljagt in 1790 veroverd was, werd het bevel over het eerste schip aan Lobry opgedragen.

Zie J. O. de Jonge. *Gesch. v. het Nederl. Zeew.* D. VI 449.

LOBS (Jacob), Burgemeester van Medemblik, afgevaardigde uit de Gecommitteerde Raden der Staten van Holland en het Noorderkwartier, in 1672 Kommandant van 1375 mannen uit West-Vriesland en het Noorderkwartier, die met 16 binnenschepen van Hoorn naar Harderwijk en van daar naar den Ysselkant voeren, om den inval van den Bisschop van Munster te helpen keeren. Hij was in hetzelfde jaar Admiraal (het is onzeker of hem deze titel door de Admiraliteit en het Noorderkwartier gegeven werd, dan of hij alleen onder die benaming bij de zeelieden bekend was) van zeven te Hoorn ten oorloge toegeruste schepen, die in zee staken om de Zuiderzee vrij te houden. Niet langer dan een etmaal op zee geweest zijnde, bragten zij reeds een vijandelijk schip te Hoorn op en kozen terstond weêr zee. Toen Prins Maurits *de Braziliaan* het voornemen op had gevat om de Swartsluis, waarvoor de onzen reeds tweemaal het hoofd gestoten hadden, met geweld van wapenen tot de overgave te dwingen, kweten zich de uitleggers en gewapende jagten en tjalken der Zuiderzee, in persoon door Admiraal Lobs aangevoerd, wel van hun pligt. Deze en andere kleine schepen deden veel nut en hielpen o. a. Blokzyl veroveren.

Zie *Hist. van Enkhuizen, verv.* bl. 293. Abbing *verv. op de Chr. v.* Velius, bl. 115—133. J. C. de Jonge, *Gesch. van Neêrl. Zeew.* D. III. St. 1. bl. 167, 168, 335. *Chr. van het Hist. Genootsch.* D. V. bl. 436, D. VI. bl. 188, 190.

LOCHEM (Jan en Herman van), leefden omstreeks het midden der 18e eeuw en waren de eerste ondernemers en stichters van de, sedert zoo in bloei toegenomen, fabriek van bombazijnen te Enschedé. De beeldtenis van den laatste vond een vereerende plaats op het stadhuis, tot den brand van den 7den Mei 1862 het vernielde.

Zie *Aanh. op Nieuwenhuis' Woordenboek.* o. h. w.

LOCHEM (B. van), een kunstgraveur, die in het midden der 17e eeuw bloeide. Er bestaat van hem een stel prenten,

ornamenten voor Goudsmeden, naar Tangen, die hij, met H. Janssen, in een netten stijl heeft gegraveerd; ook een stel kleine prenten, verschillende *jagten* voorstellende, naar den vorm te oordeelen voor waaijers bestemd; een stel van acht stuks, waarin acht tafereelen uit het dagelijksch leven en landschappen, in gecartoniseerde lijsten gevat, zijn afgebeeld. Zij zijn zeer uitvoerig bewerkt, en blijkbaar tot modellen voor drijfwerk en metalen, en voor tafelborden en metalen vervaardigd; alle met sierlijke letteren geteekend B. van Lochem.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1000, 10001.

LOCHEM (Hermanus), tooneeldichter uit de eerste helft der 18e eeuw. Hij vertaalde en gaf uit *Krispijn Testateur* 1725, *Brutus*, 1736, *Surina*, 1738.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 205.

LOCHES (Mr. Jean Daniel de), waarschijnlijk zoon van Daniel de Loches. Theol. dr. en predikant te Leyden en diens eerste vrouw Jeanne Superville, te Leyden geboren. Hij werd den 1 Maart 1762 aldaar *honoris causa* tot *J. utr. doctor* bevorderd.

Zie *Navorscher* 1863. bl. 204.

LOCHES (Mr. Jean Daniel) zoon van Daniel de Loches, te Leyden geboren theol. dr. en predikant te Leyden, en van zijn tweede vrouw Grace Durand, werd den 18 April 1731 doctor, promoveerde aldaar den 7 Julij 1755 op eene diss. *de testamentis privilegiatis*, werd pensionaris te Muiden, kassier der West-Indische Compagnie, later president schepen. Hij huwde Maria Josina Baldina van Oldenbarnevelt, gezegd Tullingh, in 1740 geboren, bij welke hij vier kinderen verwekte. Hij overleed in of kort na 1790.

Navorscher, 1863, bl. 204.

LOCHES (Johan Gerard de) zoon van den vorige werd den 12 Maart 1771 te Rotterdam geboren, promoveerde in 1790 te Leyden in de regten op een dissert. *de abigeis eorunque poenis.* Hij bleef niet lang te Rotterdam. Na den dood zijns vaders, zette hij zich als advokaat neder te 's Hage en na aldaar een zestal jaren de praktijk uitgeoefend te hebben, vestigde hij zich in de betrekking van auditeur-militair van Noord Holland te Alkmaar. Hier had hij een uitgebreide praktijk en was er zeer geacht en bemind, ook in de loge had hij een eervollen titel en was er in verschillende betrekkingen werkzaam, als lid van den raad, als regter-plaatsvervanger bij de regtbank, als hoogheemraad in de Hondsbossche enz. In 1819 moest hij, als benoemd tot auditeur-militair,

tevens belast met het toezigt over de gevangenen, zich in Haarlem de hoofdplaats der provincie Noord Holland vestigen. De lust tot het beoefenen van de wis- en natuurkunde had hij van zijn vader geërfd, en daarin vond hij een getrouwen medehelper in zijn vriend den rector Fullink te Alkmaar. Zijn verzameling van voorwerpen uit deze vakken is in Julij 1823 bij V. Loosjes te Haarlem verkocht. In 1799 trad hij in het huwelijk met Francina Christopha Frèse, die hem 4 dochters schonk. Hij overleed te Haarlem, 30 Jan. 1823.

Zie *Navorscher* 1863, bl. 205.

LOCHOM (MICHIEL VAN) of Lochem, zoon van Hans van Lochom, een Vlaamsch graveur, die reeds in 1635 te Parijs werkzaam was. Hij graveerde meestal voor boekverkoopers, verscheidene portretten naar Ferdinand Elle; platen voor het werk van pater Gerard, *les peintúres sacrées de la Bible;* prenten voor Crispin de Passe, wiens graveerstijl hij, doch met geen gelukkig gevolg trachtte te volgen; den titelprent (een zijner beste gravuren) voor *La vie de Louis* XIII; portretten voor *Les Oeuvres de Hippocrate*, Paris 1639; 80 stuks afbeeldingen *Het leven der H. H. Maegden, van Christus tijden tot deze eeuwen door H. Rosweijden.* Antw. 1626 8o. die tot de beste boekprenten van dien tijd behooren, en als uit de school van Wierix of Galle zijn gesneden; *Mode en kleederdragten der vrouwen van onderscheiden volkeren*, waaronder vierregelige Fransche verzen, 36 stuks op 13 dubbele bladen, 50 stuks van het werk: *Sommaire des Vies des Fondateurs et des Reformateurs des ordres Religieux par le R. P. Louis Beurier Paris*, 1635 in 4o; *Zes bladen Goudsmidswerken*, 25 stuks in den *Spiegel der Princen.* Nagler noemt 25, Le Blanc 26 Nummers zijner werken op.

Zie Immerzeel *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 183; Kramm. *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1001, 1002.

LOCHOM (HANS VAN), een Nederlandsch Graveur omtrent 1550 te Antwerpen geboren. Hij graveerde o. a. het *Nachtmaal* naar Crespin van den Broeck, dat door anderen, schoon ten onregt, voor het werk van Hans of Jan van Luyk wordt gehouden; de *Opstanding* naar M. de Vos, de *Boetvaardige Petrus* naar denzelfden; *Johannes de Dooper in de woestijn.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Hol. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1000.

LOCHON (CHARLOTTE), vriendin van den dichter J. van Broekhuizen, beoefende de poëzij. In de *Gedichten* van deze vindt men van haar *'t klagend Zwaantje*, waarschijnlijk een

replick op *Zwaantje*, *Herderszang*, van haar vriend. Zij had veel aanleg en schreef vloeijende Alexandrijnen.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenboek*. D. II. bl. 363.

LOCHYER (C.), Van hem bezitten wij: *Beschrijving van den Koophandel in Oost-Indie*. Amst. 1753, 4o.

Zie Arrenberg. *Naamreg. v. boek.* bl. 260.

LOCHORST (HERMAN VAN), domdeken te Utrecht, afstammeling van het Stichtsche geslacht van dien naam, dat in de vijftiende en volgende eeuwen in Utrecht in groot aanzien was en regeringsposten bekleedde, nam in 1413 deel aan een oproer der Arkelsgezinden, onder voorwendsel dat de stad Utrecht aan den graaf van Holland verkocht was. Twee jaren later (1415) zelve een oproer willende stillen, werd hij met zijn broeder Jacob, die toen schout was, gedwongen de volkswoede in het klooster der kanunniken te ontvlugten. Nog denzelfden dag werd hij uit de stad gebannen. Gedurende de twisten tusschen Rudolph van Diepholt en Sweder van Cuylenborch, hield hij de partij van den eerste. De laatste had hem met vrijgeleide ontboden, elf dagen op het Huis ter Horst laten opsluiten, en door alle middelen, zelfs door zware dreigementen, trachten te bewegen zijn decanie ten behoeve van zijnen neef af te staan, en toen hij zulks volstandig bleef weigeren, hem schandelijk op een klein veulen paard van het slot laten rijden, in verwachting dat zijne vijanden hem onder weg zouden doodslaan of gevangen nemen.

In 1432 werd hij door het kapittel gevonnisd en gevangen gehouden. De reden hiervan is onbekend, doch Burman gist, dat hij zich niet wilde schikken naar het besluit van het concilie te Basel 1431, dat Hendrik Scatter tot domdeken benoemd had, en de kanunniken hem wilden verpligten daar aan te gehoorzamen. Dewijl velen hem zeer beminden en de Raad beducht was, dat sommigen hem met geweld zouden willen verlossen, waardoor opschudding en een gevaarlijke opstand te duchten was, liet deze afkondigen, dat hij die eenig verzoek deed, om »den domdeken te verlichten, off syn sententie te veranderen, off dat daar toe dienen mocht," voor vijf jaren uit de stad zou gebannen worden. Hij heeft zich later weder met de kanunniken verzoend, en bleef deken tot 1438, toen hij stierf en hij door Johan Preys werd opgevolgd.

Zie *Bat. Sacra*, T. I. p. 284; Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 130, 170, 346, 433 *Nav.* D. II. bl. 40, 103, 130, 192 (over het wapen.)

LOCKHORST (JACOB VAN), schepen, ouderman en schout

van Utrecht, werd in 1415, te gelijk met zijn broeder Herman, gebannen, en begaf zich naar IJsselstein tot hertog Willem van Egmond. Op verzoek der heeren van Brederode en IJsselstein, hielpen Utrecht en Amersfoort hem deze stad bemeesteren, die met consent, ja op verzoek van vrouw Jacoba, werd verwoest.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 42, 63, 78, 99, 111, 170, 179, 206.

LOCKHORST (Jan van), was, wegens het Sticht, bij het beleg van Hagestein en Everstein, in den oorlog tusschen hertog Willem en den heer van Arkel, (1405.)

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. I. bl. 56.

LOCKHORST (Jonkh. Vincent van), heer van Heemstede, wonende te Warmond bij Leyden, komt voor op de lijst der personen, welke in den jare 1527 voor commissarissen van den Hove zijn gedagvaard, tot aflegging van den gerequireerden eed van trouw aan den koning.

Zie M. d'Yvoy van Mydrecht, *Verb. en Smeekschr. der Edel.* bl. 51.

LOCKHORST (Willem van), kleinzoon van Willem van Lockhorst,' natuurlijke zoon van Herman van Lockhorst, deken (1483) en vicaris-generaal van bisschop Frederik van Baden, den 11den Aug. 1527 gestorven. Hij werd 3 Nov. 1516 kanunnik van O. L. V. te Utrecht en den 3den Dec. 1539 scholaster. Hij stierf den 11den Julij 1559 en werd in de Maria-kerk begraven, waar men weleer zijn grafschrift las. Hij was tijdens het overlijden van paus Adriaan VI te Rome, gaf van dit overlijden kennis aan het kapittel van St. Marie te Utrecht, welke brief door Lappius is uitgegeven en achter Heda gedrukt staat. Men vindt er een uittreksel van in de *Beschrijving van het Utrechtsche Bisdom*, D. I. bl. 523.

Zie A. Buchelii, *Hist. Ultraj. sive J. a Beka et Guil. Heda de Episcopis Traj. operâ Gisberti Lappii a Waveren*, Traj. 1643, p. 321; Ant Matthael, *Fundat. Eccles.* L. I. p. 195; Burmanni, *Hadrianus VI, Praef.* p. XII. et *Oper.* p. 256; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. III. P. I. p. 173, 174, 219, 220; Paquot, *Mém.* T. II. p. 419; L. E. Bosch, *Iets over Paus Adriaan VI*, pl. 71; *Bat. Sacra*, T. II. p. 57.

LOCKHORST (Diderik Baron van), heer van ter Meer en Voorn, zoon van Vincent Maximiliaan van Lockhorst, werd in 1709 te Utrecht geboren. In 1745 werd hij, in plaats van zijn vader, lid der ridderschap, en door Willem IV in 1748 tot hoofd-officier der stad aangesteld. Scheltema verhaalt, dat dit ambt sedert 1702, altijd door een regent der stad was bediend, doch dat hij spoedig den tegenstand, dien

hij hier ontmoette, overwon. Hij matigde zich, het oor des stadhouders hebbende, naar het oordeel van sommige leden der vroedschap, te veel gezags aan, bijzonder om door te drijven, dat niet alleen aan hem, maar ook, bij afwezigheid, aan zijnen substituut, het regt van zitting in den Raad toekwam. Dit had onaangename raadplegingen en het voorbijgaan van eenige regenten, bij de jaarlijksche raadskeuze, ten gevolge. Hij behield zijn magt en aanzien tot zijn overlijden, den 9den Maart 1755. Hij was ook dijkgraaf van den Lekkerdijk-Bovendams, en van het waterschap van Heikoop, surintendant der geestelijke goederen enz. Hij liet bij Maria Catharina van Tuyll van Serooskerken drie dochters na, waarvan de jongste, Isabella Johanna, gehuwd was met Mr. Jan Elias Huydecoper van Maerseveen. Volgens sommigen was D. van Lockhorst de laatste mannelijke afstammeling van het geslacht; doch later is het bewezen, dat de heeren van Lockhorst te Rotterdam, tot dit geslacht behooren.

Zie *Ned. Jaarb.* 1750, bl. 545, waar eene uitvoerige beschrijving van den plegtigen doop van eene zijner dochters Anna Wilhelmina Trajectina, voorkomt, 1755, bl. 188; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 37, 38. Kobus en de Rivecourt, *Handwoord.*

LOCHTEREN (Henric. van), een bouwmeester, die in het midden der zeventiende eeuw bloeide, en o. a. in 1660 den toren van het stadhuis te Zutphen heeft gebouwd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk, der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1002.

LOCQUENGHIEN (Philip de), baron van Pamele, heer van Audenaarde, zoon van Jan van Locquenghien, heer van Berchem, den ontwerper en bestuurder van het kanaal van Brussel. Hij was krijgsman en bevelhebber van eene afdeeling staatsche krijgsknechten. Hij onderteekende de unie van Brussel in 1577. Hij huwde Valerie de Contereau, dochter van Jean de Contereau, heer van Jouche, Assche enz., groot-bailliu van Dendermonde.

Zie Sanderus, *Flandr. Ill.* T. II. p. 273—275. Butkens, *Troph. de Brab.* T. II. p. 135. *Nobil. des Pays-bas*, T. I. p. 367. Supplem. T. II p. 86. J. C. de Jonge, *de Unie van Bruss.* bl. 48.

LOCQUET (J.), woonde te Amsterdam, en bezat een uitgebreid, prachtig en rijk kunstkabinet van schilderijen, teekeningen en prenten, waarin vele der voornaamste schilderstukken van de beroemdste meesters, o. a. een bloemstuk van Jan van Huisum, uit de verzameling van Heemskerk afkomstig, door Locquet voor *f* 2100 gekocht; eene schilderij van N. van Berchem, voorstellende de schaking van Europa door Jupiter, in de gedaante van een stier, door hem voor *f* 700 gekocht; een trompetblazer van G. Dou, waarvoor hij

f 7000, een musicerende heer en dame van Gerard Terburg, waarvoor hij *f* 3850, een meisje door een helder licht beschenen van Gabriel Mezzo, waarvoor hij *f* 3500 betaalde. Op de verkooping zijner kunstschatten werd een gilde os van Philip Wouwerman voor *f* 3500 verkocht. De schilderijen alleen bragten *f* 116,790 op, en met de beelden en kunstwerken, bedroeg de geheele verkoop *f* 129,936.

Zie *Aanh. op het Woord. van Kunsten en Wetens. van Nieuwenh.* o. h. w.

LOCRIUS (FERREOLUS) of Locre (Ferry de), te St. Pol in Artois, in 1571 uit een aanzienlijk geslacht geboren. Zijn vader Philippe de Locre, was kleinzoon van Jean de Locre, den 24sten Mei 1546 maire van St. Pol. Ferreolus studeerde te Douai, onder Jan van Mire, later bisschop van Antwerpen, die er de rethorica en de Grieksche taal onderwees. Na zijne studiën volbragt te hebben, werd hij pastoor bij de St. Nicolaas-kerk te Atrecht. Hij was een ijverig beoefenaar der letterkunde en der geschiedenis, doch stierf reeds den 22sten Augustus 1614, in den ouderdom van 43 of 44 jaren.

Hij schreef:

Oratio funebris habita in Exequiis Rmi. DD. Matthaei *Moullartii, Atrebatum Episcopi*, Atreb. 1600. 4o.

La Prélature des Vierges sacrées, avec les Canons et les SS. Pères de l'Eglise, ou sont rapportez les rares faits et exemples de plusieurs saintes Abbesses, et signamment de celles qui ont régenté la Belgique, Arras, 1602. 12o.

Marie Auguste, Arras, 1603, 12o.

Discours de la noblesse, auquel, par une conférence des Familles de Castille, de France et d'Autriche avec l'Eglise Catholique, est découverte l'infamie de l'Hérètique, Arras, 1605. 12o.

Histoire Chronographique des Comtes, Pays et Villes de St. Paul en Ternois, Douay, 1613. 4o.

Chronicon Belgicum, ab anno 257 *ad annum usque* 1600 *continuè perductum*, Tomi tres, Atreb. 1616. 4o.

Dit *Chronicon* is van geen groot gezag. Het behelst het gebeurde van het jaar 257 tot den jare 1600. Meest bepaalt de schrijver zich bij Artois, de provincie waarin hij geboren is.

Ook wordt nog van hem vermeld een *Chronicon Comitum Artesiae*, dat niet is uitgegeven. Hij beoefende ook de Latijnsche poëzy en vervaardigde een dichterlijke overzetting der Spreuken van Salomon.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 217; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 236. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 276; Pars, *Naamr.* bl. 85; Witte, *Diar. Biogr.* 22 Aug. 1614; Paquot,

Mém. T. I. p. 196; te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 378; Locrii, *Chron. Belg.* p. 612, 673, 682.

LODERUS (ANDREAS), als proponent beroepen op het huis Dorth in 1620, in 1621 te Hoevelaken, in 1638 te Doesburg en aldaar overleden in 1667. Hij beoefende de Nederduitsche poëzy, doch niet gelukkig, gelijk blijkt uit zijn gedicht, getiteld: *Toon en tact* vóór de *Psalmen en Lofzangen* van W. Sluiter. Amst. 1687.

Zie H. de Jongh, *Naaml. der Pred. in Geld.* bl. 338; Heringa, *Verv. der Naaml. van Ned. Dicht.* bl. 61.

LODESTEIJN (ARENT JACOBSZ.), raadsheer ter admiraliteit in Zeeland en in den raad van Vlaanderen.

Men heeft:

Verbael van doctor Dideryck Bas, ridder, burgemeester der stede Amsterdam, Jacob Boreel, oudt burgemeester van de stadt Middelburgh in Zeelandt, Arent Jacobsz. Lodesteyn — Albert Franssen Sounck, oudt burgemeester van de stadt Hoorn ende gedeputeerde in den Raedt van Staten der Vereenichde Nederlanden, Andries Ryckaerts, bewindhebber van de geoctroyeerde Oostindische Compagnie, ende Mr. Willem Boreel, advocael van de selve Compagnie, gedeputeerden van de Ho. Mo. heeren de Staten-Generael der Vereenichde Nederlanden, op de Conferentie in Engelandt, gehouden tot vereeniginge van beyde Nederlandtsche ende Engelsche Oost-Indische Compagniën, ende begonnen in 't laetste van 't jaer 1618.

Zie *Chron. op het Hist. Genoots.* D. XI. bl 160.

LODENSTEYN (JODOCUS VAN), gesproten uit het oud adelijk geslacht der graven van der Marckt, werd den 16den Februarij 1620 te Delft geboren Hij was het vierde kind van Joost Cornelisz. van Lodenstein, gezegd Barendrecht, raad, schepen en burgemeester der stad Delft en van Maria Dirksdr. van Voorburg, moeder van het nieuwe weeshuis aldaar. Zijne voorouders hadden reeds meer dan honderd jaren vóór zijne geboorte te Delft en te Leyden in de regering geweest. Zijn ouder broeder Dirk was schepen en raad der stad en bewindhebber der Oost-Indische compagnie: zijn grootvader, Cornelis Jansz. van Lodenstein, in 1612 kerkmeester en regent van liefdadige gestichten te Delft. Hij beoefende de godgeleerde wetenschappen onder leiding van Gijsbert Voetius te Utrecht, wiens ascetische rigting hij geheel overnam. Hierop bragt hij twee jaren te Franeker door als leerling en tijdgenoot van Coccejus. Toen was het twistvuur tusschen beide hoogleeraren nog niet uitgebroken en het Lodenstein vergund, zonder op den weg van partijschap gevoerd te worden, beider voortreffelijke gaven

te genieten. Later bleek het dat hij zich meer aan de zijde van Voetius schaarde. Reeds vroeg openbaarde zich zijne ernstige en gemoedelijke rigting en koesterde hij den wensch Engeland en Schotland, waar toen bij velen eene levendige belangstelling in de ascetiek bestond, te bezoeken. Dit voornemen werd niet ten uitvoer gebragt door zijn beroep te Soetermeer en Zegwaert, waar hij den 28 Augustus 1644 bevestigd werd. In 1650 vertrok hij naar Sluis in Vlaanderen, waar hij anderhalf jaar met lust arbeidde. Sedert werd hij te Utrecht beroepen en den 17 Maart 1655 bevestigd. Deze plaats, waar hij Voetius, Essenius, van den Bogaert en andere geestverwanten, met wie hij zich kon vereenigen ten einde in de Nederlandsche kerk een inniger en hooger godsdienstig leven te doen ontwaken, aantrof, werd hem boven alle begeerlijk.

Hier ontwikkelde zich Lodensteyn in al zijne uitmuntende gaven. Wel was hij geen geleerd theologant maar te meer een practisch man. Boven alles drong hij op de beoefening der godzaligheid aan. Hij zelf gaf daarvan het voorbeeld. Zijne levenswijze was hoogst, welligt overdreven eenvoudig. Als voorstander van den echteloozen staat, was hij niet tevreden dat de hervorming het kloosterleven, dat hij liever verbeterd had gezien, had afgeschaft. Verre echter dat zijn hart voor alle andere gewaarwordingen zou gesloten zijn geweest. Hij was in elke levensbetrekking, in alle smarten en droefenissen een deelnemend en troostend vriend en leeraar. Hij was geen vijand van onschuldige scherts: ook bespeelde hij in de uren zijner ontspanning op eene voortreffelijke wijze, de lier. Hij was een man van smaak en vernuft, gemeenzaam met vroegere dichters en bevriend met de zangers zijner eeuw. Zelfs in zijn stootende mystieke denkbeelden, schrijft Witsen Geysbeek, is iets dichterlijks, waaraan zelfs de verouderde stijl geen nadeel doet Deze criticus geeft hem als godsdienstzanger een plaats onder Camphuizen.

Even gunstig is het oordeel van den hoogleeraar Siegenbeek. »Lodensteyns gedichten," schreef hij, »zijn wel door vele stootende en mystieke denkbeelden en uitdrukkingen ontluisterd, maar ademen nogtans een geest van gemoedelijke godsvrucht, veel dichterlijk gevoel en vernuft en wijzen hem onder de godsdienstige dichters van vroegeren tijd geen onaanzienlijke plaats toe." Zijne *Uitspanningen* werden in 1769 voor de vijftiende maal, ja nog in 1795 met verbeterde taal- en spelwijze, te Utrecht herdrukt; en het 14de, 22ste, 43ste en 68ste onzer gezangen is met eenige verandering er uit overgenomen, terwijl het 21ste door Abraham Rutgers vervaardigd, eene navolging van een van Lodensteyns gezangen *Hartsterkte in Jehovah* getiteld, is. Op elke vrijdag hield hij stichtelijke bijeenkomsten aan zijn woning, aan welke een groot ge-

tal leden der Utrechtsche gemeente en ook studenten deelnamen, waarbij hij geene dogmatiek, maar de beoefening des christendoms, ook met behandeling van ingewikkelde gewetensvragen, voordroeg. Bovendien hield hij voor studenten voorlezingen over de practische godgeleerdheid. Zijne schriften waren dan ook alle van stichtelijken inhoud, behalve één enkel over *het vierde gebod*, waarin hij de zijde van Voetius tegen Coccejus koos. Ypey en Dermout hebben hem als godgeleerde, Heringa als volksleeraar beschouwd, terwijl zijn gewoon verblijf *het Park* te Utrecht L. E. Bosch aanleiden gaf tot eene levenschets van den godvruchtigen leeraar en gevierden dichter. Lodensteyn overleed den 6 Augustus 1677. Zijn sterven was als zijn leven, voorbeeldig, stichtelijk, christelijk. Zijn overschot werd in het familiegraf te Delft bijgezet. Zijn afbeelding bestaat in prent.

Hij schreef:

J. van den Bogaerts laatste Uyren, Utr. 1663.

Opdragt van een Christens tydlycke goederen aan haar Eygenaar, ofte Schrift- en Regtmatig oordeel nopende derselver eygendom en bestel enz., in Digt en in Proza, Utr. 1673. 4o.

Vredeschrift, Delft, 1615. 4o.

Weegschaal van de onvolmaaktheden der Heyligen, Utr. 1664. 12o., Rott. 1712, Amst. 1728. 8o. 3de dr.

Heerlykheid van een waar Christelyk leven in een waar godsaligen wandel, Amst. 1711. 8o., Rott. 1738. 8o.

Geestelyke opwekker voor het onverloochende doode en geesteloozo Christendom, Amst. 1696, 1701; en *deszelfs vervolg in 9 predikatiën, met desselfs leven en sterven*, door E. van de Hooght, Amst. 1732. 8o. 3de dr. — *G. O. of tien uytgelesene Predicatiën over de Selfsverloochening*, Amst. 1740; *G. O.* enz. *en Vervolg*, Amst. C. van Essen, 8o.

Vervalle Christendom uyt hare zorgeloose doodslaap opgewekt in predikatiën, Utr. 1714, Amst. 1742. 8o.

Lucas heylig Evangelium, Amst. 1718. 8o., ook *L. eeuwig Ev.*, mogelijk hetzelfde met *Lucas Euangelium — berymt nevens twee predikatiën en eenige brieven.*

Uitspanning behelzende Stichtelyke Liederen en andere Gedichten, 4 d. 5de dr. Amst. en Utr. 1693—1698. 8o., Amst. 1727. 2 d. 8o., 1739. 2 d. 8o., 1743. 3 d. 8o., Amst. en Rott. 1744. 2 d. 8o. (volgens sommigen is die van 1743 de 12de dr), 1754 (13de dr.), 1769, *met een Aanhangsel met muzyk*, 8o. (15de dr.), 1780 (16de dr.), Utr. 1795, *met verbet. taal- en spelwyze.*

Geestelyke Gedagten van 't waere Weezen van 's volks dwalingen daar over en Predicatie over Ezechiel XXXVII: 6, 8, Utr. 1678. 4o.

Zions Weeklagen, 4o.

Monster der Nederlantsche Geschillen, 8o.

Kort en Zeedig Onderzoek van 't berigt nopens den Sabbath, waar agter is bygevoegt de laatste gedagten over de redelykheid des Vierden Gebods, ofte verdediging van het kort en zedig onderzoek, Gron. 1746. 8o.

Negen Predikatiën over eenige stoffen, dewelke heel zelden worden geleert, en nog minder gepractiseert. Nagezien en verrykt met een voorreden als ook met een beschrijving van den grooten zelfsverlo scheraar J. van Lodestein door Ev. v. d. Hooght, Amst. 1697. 12o., later bij den *Geestelyke Opwekker* gevoegd.

Beschouwingen van Zion of aandachten en opmerkingen van den tegenwoordigen toestand van het gereformeerde Christendom gesteld in eenige Zamenspraken, reeds in 1676 en 1677 bewerkt, doch eerst na zijn dood, in 1678 uitgegeven door bezorging van den Utrechtschen boekhandelaar Willem Klerck.

Geestelijke gedagten aangaande het ware wezen van 's menschen gelukzaligheid, Utr. 1678, later (Amst. 1688) met aanteekk. van C. Brem.

Boetpredikatiën over Jerem. 45, met eene Voorrede en twee predikatiën, uitgegeven door C. Brinkman, Utr. 1779. 8o.

Lodestein, van Rijp en van der Velde *Keurstoffen*, Amst. 1748.

Verdediging van de Procedure van den Magistraat in de Synode van Utrecht, tegen den kerkeraad aldaar. J. van Lodesteins *Aenmerkingen op 't geen hem raekt in gemelde verdediging*, Utr. 1667.

In de *Speceryen-geur ofte eene verzameling van uitmuntende Gezangen uit eenige nagelatene Schriften vergadert van de Heeren A. de R. en J. G.*, Haarl. 1755. 12o. komt bl. 78 voor *Belydenis van Jod. Lodesteyn wegens de Letter- en Godgeleerdheid* (Utr. 15 Jan. 1677) *wat duydelyker voorgesteld ten dienste der waarheidlievende vromen*, (Klaarenbeek, 20 Majus 1694.

In Hoffman's *Verhoogde Nederland*, vindt men een preek van L. over Ps. XXXIX: 1, 2, 3.

Prof. Heringa bezat van hem *Meditatiën gemaakt in 't jaar* 1657, *Leerredenen*, 1664—1666, en *Brieven.*

Zie v. Rijp en Krüger, *Lijkpred. op Lodest Lodest. Leven door* E. v. d. Hooght, vóór de *Geest. Opw.*; *Klaaglied over de dood van J. v. L.* ook in het *Aanh.* achter zijne *Uitsp.* 16° dr. bl. 462. Soerman's *Kerk. Reg.* bl. 46; van Rhenen, *Utr. Pred.* bl. 47; Ypey, *Gesch. der Syst. Godgel.* D. II. bl. 283. D. III. bl. 206—208, 344, 345; *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 46, 261; Aant. 62, 63; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inz. in Ned.* D. VIII. bl. 328; *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. II. bl. 176; Borger, *de Mystic.* p. 69; Heringa, *J. van L. beschouwd als Volks-redenaar* in *Kerkel. Raadw.* D. IV. bl. 187; M. Goebel, *Gesch. der Christ. Leb.*

S. 150 ff. Koelman, *Pointen van nood. Ref.* bl. 197; Rabus, *Boekz. van Europa*, 1697. bl. 163; *Utr Volks-Alm.* bl. 43, (met afb. van het Park); *Kort Verh. van de Toestand der Stad en Prov. van Utr.* bl. 125—127; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 205; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetens.* D. IV. St. 2, bl. 426; Cappelle, *Bijdr. tot de Gesch. der Wetens. en Lett. in Ned.* bl. 195; Siegenbeek, *Gesch der Ned. Lett.* bl. 356; Schotel, *Gesch. Letter- en Oudh. Avondst.* bl. 113; *Gesch. der Geestel. en Wereldl. Kleederdr.* D. I. bl. 60; *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 83; *Evang. Magazijn*, 1781. D. I. bl. 457 en vv. *Christ. Maands.* 1833. No. 5 en 7 (door A. H. Ter Hoeven); Abcoude, Arrenberg, Brinkman, Mourik en Noordbeek, Kobus en de Rivecourt, *Woordenb. der Zamenl.* Kok, Nieuwenhuis, *Nav.* D. I. bl. 378, D. II. bl. 274; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. bl. 240, D. II. bl. 528; *Cat.* J Heringa, (hands) bl. 27, 34; *Cat.* de Groe, bl. 66, 70, 166, 250, 257; *Cat.* v. d. Aa, bl. 106; *Cat.* van Voorst (mss. p. 184; Zijn portret is bij zijn achterneef Pigeaud Lodensteyn te Schiedam, (geschilderd) voorhanden.

LODEWICK of Lodewijk, genaamd *Meyster Lodewick*, was in 1483 muntmeester der stad Utrecht, die voor haar »Stuvers ende halve stuvers" muntte. Zie van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 305. Hij is waarschijnlijk de zelfde, die in 1497 als waardijn van hertog Karel van Egmond, voorkomt. Eigenlijk heette hij Lodewijk van den Elst.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Graven en Hert. van Gelderl.* bl. 116, 120.

LODEWIKE, dichter uit de veertiende eeuw, van wiens gedicht *Van den eenhoren*, Mone gewaagt.

Zie More, *Uebers. d. Niederl. Volksleher*, S. 281; Snellaert, *Schets eener Gesch. der Ned. Lett.* bl. 35.

LODEWIJK, bastaard van graaf Willem VI, was heer van Vlissingen, werd door Jan van Beijeren balling verklaard, wijl hij de partij van Jacoba was toegedaan, en van zijne heerlijkheid beroofd, die door genoemden Jan aan zijn oudsten bastaard Willem gegeven werd.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. III. bl. 412; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op Wagenaar*, D. III. bl. 83.

LODEWIJK, graaf van Loon, zoon van Gerard, graaf van Loon en van Mara, dochter van Hendrik III, graaf van Gelder. Toen graaf Dirk VII zich kort voor zijn dood met zijn broeder wilde verzoenen, en hem de voogdij over zijne dochter Ada opdragen, poogde zijne vrouw Aleida, die zich weinig goeds van de voogdijschap van haren broeder, wien zij voorheen een zwaren nederlaag had toegebragt, beloofde, en zelve gaarne de klem van het bestuur in hare magt had, zulks te verijdelen, en besloot hare dochter aan Lodewijk, grave van Loon, uit te huwen. Vele edelen keurden haar voornemen goed, doch anderen besloten er zich

tegen te verzetten, en Philips van Wassenaar verklaarde, dat men zich niet ontzien moest graaf Willem in de voogdij, die hem van regtswege toekwam, te handhaven. Toen Aleida den dood van haren gemaal te gemoet zag, deed zij Lodewijk in stilte naar Holland komen, opdat hij bij de hand mogt zijn, om het huwelijk met Ada, zoodra haar vader den geest zou hebben gegeven, te voltrekken. Op de eerste tijding van zijn dood, begaf hij zich van den huize van Altena, waar hij zoo lang vertoefd had, naar Dordrecht, waar hij onmiddelijk met de jonge Ada in den echt werd verbonden.

Toen zich kort daarop het jonge paar nevens vrouw Aleid, naar Egmond wilde begeven, om de maandelijksche lijkdienst voor den overleden graaf bij te wonen, beraamden de vijanden van van Loon, hiervan verwittigd, het ontwerp om hem te overvallen en gevangen te nemen. Dit plan werd echter verijdeld, en geholpen door Gijsbregt van Amstel, namen de graaf en de gravinnen, in 't holste van den nacht, de wijk naar Utrecht, en Ada vervolgens op den burgt te Leyden, (zie verder art. *Ada*). De edelen, die het met graaf Willem hielden, waren nu op middelen bedagt om het graaflijk bewind over Holland en Zeeland aan hem op te dragen. Hiertegen zocht zich graaf van Loon met alle magt te verzetten. Door aanzienlijke geschenken en groote beloften, haalde hij verscheidene naburige heeren, zoo als de bisschoppen van Luik en Utrecht, den hertog van Limburg, den markgraaf van Namen en anderen in zijne belangen over, en verzamelde, door hen geholpen, tegen de lente van 1204, een talrijk leger. Het gelukkig gevolg hiervan was terstond, dat eenige Hollandsche edelen, voormaals hem vijandig, zijne zijde kozen. Dordrecht was de verzamelplaats van Lodewijk's legermagt. Binnen kort onderwierp hij zich ganech Zuid-Holland, vervolgens vielen Leyden en Haarlem in zijne magt en werden de Kennemers onderworpen en verpligt tot het betalen van 500 mark zilvers. Verder noordwaarts voortrukkende, legde hij Beverwijk en het huis van heer Wouter van Egmond in den asch. Van hier keerde hij terug en sloeg zich met zijn leger bij Voorschoten neder. Terwijl hij zich daar bevond, vielen de Kennemers af, en verschansten zich aan den Rijn bij Leyden, om den graaf den toortogt te beletten. Daarenboven was graaf Willem uit Zeeland in aantogt, met voornemen om den graaf van Loon aan de andere zijde aan te vallen. Van dit alles kwam de tijding in het leger te Voorschoten, terwijl de krijgsknechten zich vrolijk maakten. Terstond rukten zij tegen de Kennemers op, versloegen hen, werden wederom meester van Leyden en betrokken zegepralende de legerplaats. Ondertusschen had graaf Willem met eene aanzienlijke magt, voet op Hollandschen bodem gezet en sloeg zich bij Rijswijk neder. Het gerucht

van de sterkte en de geregelde orde zijner troepen, verwekte zulk een schrik in het leger te Voorschoten, dat een deel van 's graven bende de vlugt nam. Welhaast volgden de overigen dit voorbeeld, wapens, tenten, mondbehoeften en vele kostbaarheden in den loop latende. Zij sloegen langs den Rijn den weg naar Utrecht in. Graaf Lodewijk was onder de eersten, die daar aankwamen, doch velen zijner achterhoede werden gedood of vielen in 's vijands handen. Merkelijk verzwakte deze ramp 's graven aanhang. Graaf Willem verklaarde de goederen en inkomsten van verscheidene edelen, die nog de zijde van den graaf van Loon volgden, verbeurd, en schonk ze aan zijne gunstelingen.

In weêrwil van dien ramp liet de Graaf van Loon den moed niet zakken. In den aanvang van 1205 verzamelde hij op nieuw eenige benden te Utrecht en haalde hij den Markgraaf van Namen over tot het doen van een inval op het Zeeuwsche eiland Schouwen. Deze onderneming slaagde gelukkig. Ten minste in October van het volgende jaar werd tusschen Graaf Willem en Lodewijk een verdrag gesloten, bij hetwelk hem het gansche graafschap Holland en vele andere voorregten ten deele viel. Uit de geschiedenis blijkt niet dat de voorwaarden van het verdrag, werden ten uitvoer gebragt. Zij meldt alleen dat de Graaf van Loon, met zijn leger van bij Utrecht opgebroken zijnde, naar zijn Graafschap Loon gekeerd is, en sedert geen voet meer in Holland gehad heeft, terwijl Graaf Willem meester bleef van al het land tusschen de Honte en de Lauwers. Doch van elders weet men nog, dat de Graaf van Loon, na het sluiten van dit verdrag, zijn en zijner gemalinne eigen goed in Holland, uitgenomen den Burgt en het Burggraafschap van Leda, die aan Vlaanderen waren afgestaan, aan den Hertog van Brabant opgedragen en het wederom ter leen ontvangen heeft. Hertog Hendrik beloofde daarentegen Lodewijk tegen Willem te zullen helpen, zoo deze het gesloten verdrag verbrak. Ook vindt men, dat Willem, ongezind zich aan het gemaakt verdrag te houden, Paus Innocentius III over het ongelijk, dat hem daardoor geschied was, klagtig gevallen is. De Paus verbleef 't geschil aan den aartsbisschop van Trier, naar wiens uitspraak Willem zich niet buigen wilde, waarop hij in den ban gedaan werd. Toen vervoegde hij zich bij Honorius III, opvolger van Innocentius, die Willems zaak den abt van St. Laurens in Oostbroek bij Utrecht aanbeval, nadat hij hem van den ban ontheven had.

Ondertusschen was Ada, die zich tot nog toe, zoo 't schijnt door toedoen van Graaf Willem, in Engeland had opgehouden, overeenkomstig het verdrag, van daar teruggekeerd en sloot de Graaf van Loon een verbond met koning Jan van Engeland. Bij dit verbond beloofde hij om keizer Otto IV,

neef van koning Jan, bij te staan, zoo lang deze den koning getrouw was; doch Lodewijk schond de overeenkomst en koos de zijde van keizer Frederik II, terwijl Graaf Willem zich met Engeland verbond. Later liet Lodewijk den koning van Engeland weten dat hij gezind was de zijde van Otto IV te kiezen, indien deze hem herstellen wilde in 't bezit van 't graafschap Holland en van zijne andere goederen, die hem van graaf Willem onthouden werden. De koning, op graaf Willem, die het verbond met Engeland had gebroken, vertoornd, vaardigde hierop een brief aan zijn neef Otto af. Doch deze onderhandeling had geen gevolg, wijl Lodewijk twee jaren later, den 18 van Hooimaand 1218, in de kracht zijns levens en door vergif, hem en zijn broeder Hendrik, door een onbekende hand toegediend, stierf. De roem zijner dapperheid was zóó groot dat, in den slag bij Steppes in 1213 tusschen hertog Henrik V van Brabant en Hugo bisschop van Luik, de hertog vijf vertrouwde mannen gebood den graaf bij den eersten aanval onverwacht van 't paard te werpen en om te brengen, opentlijk zeggende, dat na Lodewijks dood, de overigen niet bestand zouden zijn. De gezegde manschappen voldeden terstond aan 't eerste gedeelte van hunnen last en herhaalden dit tot driemaal toe; doch Lodewijk, telkens weder te paard geholpen, en nooit met den val, den moed latende zakken, wederstond, schoon zijne benden vloden, met eenige Luikenaars, al het gewigt van het gevecht en behaalde de zege.

Zie, behalve de *Devisie-Chronijk*, Goudhoeven, Scriverius, Vossius, Wagenaar en van Wijn op Wagenaar, Cerisier, Bilderdijk, Arend en andere vroegere en latere geschiedschr. de woordenboeken van Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, het artikel *Ada* in dit Woordenb. Voorts *Wilh. monachi et Procur. Egmond. Chron.* in Matthaei, *Anal. vet. et med. aevi*, T. II. p. 486, 489, 491; Godefr. *Mon. ad annum*, 1203, 1204; Melis Stoke, *Rymchr.* (uitg. van Alkem. en Huydec.) op Dirk VII en Ada; A. Kluit, *Hist. Crit. Comit. Holl. et Zeel.* T. I. p. 173 seqq. Mantelii, *Hist. Loss.* p. 152, 302 seqq. Rijmer, *Act. Pub. Angl.* T. I. P. I. p. 46, 71, 130; Matthaei, *Anal.* T. III. p. 125, T. V. p. 536; *Chron. van Holl van den klerk uit de laage Landen by der Zee*, bl. 96 volgg. *Korte Chron. van Holl.* bl. 215; *Het oude Goudsche Chron.* bl. 53; Voldenaar, *Chron. van Holl.* bl. 26 volgg. *Chron. Joh. de Beka*, p. 54; *Anonym. de reb. Ultraj* p. II; Meijeri, *Chron. Flandr. ad annum* 1205, *Buchelius ad Hedam*, p. 190; Butkens, *Troph. de Brab.* p. 57; Miraei, *Oper. Diplom.* T. II. C. XL. p. 633, Cap. LIX. p. 845; Reinerus Monachus, *ap Martene et Durand Coll. ampliss.* T. V. fol. 32 C en D. ad A. 1207. Aeg. Aur. Vall. *ap Chapeauville Gest. pontif. Tungr.* T. II. p. 222–224; van Hemert, *Chron. der Holl. Graven*, bl. 133 volgg.

LODEWIJK NAPOLEON, koning van Holland, zoon van Charles Marie Buonaparte en van Laetitia Ramolino, werd den 2 September 1778 te Ajaccio geboren. Hij kwam

zeer jong in Frankrijk, en trad op veertienjarigen leeftijd in krijgsdienst, waarin hij zich echter weinig onderscheidde. Na het beleg van Toulon, waar Napoleon het bevel over de artillerij voerde, liet deze hem tot sous-luitenant benoemen en verbond hem, in betrekking van adjudant aan den staf van het leger der Alpen. Kort daarop werd hij luitenant bij eene compagnie kanonniers, en adjudant, doch slechts met den rang van luitenant, van zijn broeder, toen deze het bevel over het leger der Alpen voerde. Als zoodanig nam hij deel aan het gevecht te Vallegio en het beleg van Mantua. Na den slag van Castiglione, waarbij hij niet tegenwoordig was, wijl zijn broeder hem eene zending naar Parijs had toevertrouwd, benoemde hem het Directoire tot kapitein. Bij het leger in Italië wedergekeerd, deelde hij in de lauweren te Brenta, Caldiero, Rivoli en vooral te Arcole verworven, werd door zijn broeder wederom naar het Directoire gezonden om het de tijding van het sluiten van de vrede van Campo-Formio te brengen, en was bij de expeditie naar Egypte. Toen Napoleon naar Syrie trok, zond hij Lodewijk naar Frankrijk om het gouvernement naauwkeurig met den toestand der Oostersche zaken bekend te maken en de door het leger veroverde vaandels aan te bieden. Na een gevaarlijken togt van twee maanden kwam hij te Porto-Vecchio op Corsica aan.

Toen hij gereed was om wederom met de door het Directoire toegestane hulp te vertrekken, landde Napoleon te Frejus en deze benoemde hem kort na zijne aanstelling tot Consul der Republiek, tot kolonel van het vijfde regement dragonders waarbij hij reeds bij zijn vertrek uit Egypte als escadrons-chef was aangesteld.

Kort daarna reisde hij, met toestemming van zijn broeder, in Pruissen en Oostenrijk, begaf zich naar Spanje en van daar wedergekeerd trad hij tegen den 3 of 4 Januarij 1802, tegen zijn zin, in den echt met de prinses Hortense Eugènie de Beauharnais, den 10 April 1783 geboren, dochter van de keizerin Josephine en Alexander burggraaf de Beauharnais. Gedurende de jaren 1802, 1803, 1804 was Lodewijk bijna onafgebroken bij zijn regiment of gebruikte de minerale wateren. In 1804 werd hij tot brigade-generaal en vervolgens tot divisie-generaal benoemd en in 1805 had hij het bevel over de reserve van het leger tot verovering van Engeland bestemd. Toen Napoleon zijne wapenen tegen Oostenrijk wendde, kreeg hij gedurende diens afwezigheid het bevel over het garnizoen te Parijs, en toen de Engelschen en Pruissen Holland en het Noorden van Frankrijk bedreigden, werd hem door Napoleon het vormen van het leger van het Noorden toevertrouwd. In Junij 1806 was Lodewijk connétabel van Frankrijk en kolonel-generaal der karabiniers, toen een Hollandsch gezantschap hem het koningschap kwam aanbieden.

Hij aanvaarde, meer nog op bevel van zijn broeder, dan uit eigen vrije keus, deze gewigtige betrekking, en toen hij in zijn rijk zijn intogt deed, werd hij met koelheid ontvangen. De vrees, dat hij, het voetspoor zijns broeders drukkende, onze regten zou verkrachten, onze ambten aan vreemdelingen schenken en zich alzoo, en op meerdere wijze, weinig aan onze grondwet, de laatste borstwering tegen het geweld, zou bekreunen, benaauwde aller harten. Tot ons geluk geschiedde dit echter niet. Lodewijk gevoelde welligt zelf het onregt den Nederlanderen aangedaan, of was aanvankelijk uit staatkunde en vervolgens uit achting en genegenheid, zachter en regtvaardiger dan de Nederlanders konden verwachten. Doch zijn ongestadigheid van karakter en veranderlijkheid in vele dingen, die van hem afhingen, streden te zeer met den aard der Nederlanders, om hen die achting voor hem in te boezemen, welke een regent bezitten moet. Zijne verkwistende levenswijze en besturing van 's lands inkomsten, gevoegd bij het onderhoud van legers en vloten, deden eene steeds toenemende schaarschheid in 's rijks kasse ontstaan, die niet dan door buitengewone middelen weg te nemen was. Want, hoezeer buiten zijne schuld, vele bronnen van inwendigen voorspoed gestopt waren, en Nederland, toen Holland, verarmd was, werkten toch het onderhoud eener vrij talrijke, kostbaar gekleede en rijk bezoldigde lijfwacht, gevoegd bij den aankoop van landgoederen, 's konings verhuizing uit den Haag naar Utrecht en van daar weder naar Amsterdam, met al de aanmerkelijke sommen, die tot schadeloosstelling aan de ambtenaren, tot het koopen en in orde brengen van groote huizen voor bureaux moesten besteed worden, mede tot de verachterde rentebetaling der schuld en der vorderingen van aannemers van het onderhoud van 's rijks werken.

Hij regeerde echter volkomen volgens de door hem aangenomen grondwet, gaf alle hooge en lage regeringsposten aan ingezetenen en verwijderde zelfs van tijd tot tijd, de door hem medegebragte Franschen uit zijn persoonlijke dienst. Dit laatste bewees vooral zijne toenemende zucht voor de Hollandsche natie, welke ook in zijne overige daden doorblonk, ofschoon hij te zeer van Napoleon afhing, om in hare voornaamste aangelegendheden vrijmagtiglijk te kunnen voorzien. Over vrede en oorlog besliste Frankrijk voor ons en vele Duitsche staten als voor zich zelf. Daar hij niet vrijmagtig met de overige vorsten van Europa handelen kon, is er van zijne daden naar buiten weinig te zeggen. Wat zijn gedrag binnen 's lands betreft, bezat hij in voorkomen en woorden eene beschaafdheid aan zijn rang voegende. Vriendelijkheid en welwillendheid maakten hem beminnelijk bij allen die hem naderden. Volkomene onpartijdigheid tusschen de voormaals gewoed hebbende partijschappen in het oog te houden, viel hem als buitenlander

ligt; maar dit en de aanstelling tot ambten van verschillend denkende personen, bewezen, dat hij aan geen hunner eenigen voorrang toekende en de natie tot eenheid zocht te leiden. Hij beschermde de Hollandsche taal, rigtte het Hollandsch Instituut op, moedigde het fabriekwezen en de kunst door jaarlijksche tentoonstellingen aan.

De sluiting onzer havens, door Napoleon zoo ernstig begeerd, geschiedde niet zoo striktelijk, of er bleef den koopman nog eenige ruimte tot invoer van allerlei waren over, hetwelk wel niet algemeen, maar aan toch enkelen welvaart aanbragt. Hij voerde de zoo gevreesde conscriptie niet in en eerbiedigde 's rijks schulden. Menschenliefde en medelijden waren voor zijn hart geen vreemde aandoeningen. In Leyden's ramp en Gelderland's watersnood schitterden zij heerlijk en zij schonken hem, niettegenstaande zijne vreemdelingschap en dwalingen, de liefde van Hollands volk. Het gemis van koophandel en zeevaart, uit den voortdurenden oorlog met Engeland spruitende, werd door niemand op zijne rekening gesteld; voor de binnenlandsche goede inrigtingen was men hem erkentelijk en zijne aan den dag gelegde zucht voor zijner onderdanen welzijn, maakte hem eindelijk der natie in dier mate aangenaam, dat het algemeen oordeel hem verre boven de overige leden van de familie Bonaparte stelde, en ware hij minder verkwistend geweest, dezen koning boven elken anderen vreemdeling zou geschat hebben. In het laatst van 1809 werd hij naar Parijs ontboden, om het huwelijk zijns broeders met Maria Louisa bij te wonen, en om, gelijk later bleek, tot straf zijner slapheid in het beletten van den koophandel met Engeland, een gedeelte van zijn grondgebied te verliezen en toe te stemmen in de bewaking onzer kusten door Fransche tolbedienden.

Lang schijnt Lodewijk zich hiertegen verzet te hebben, want eerst den 16den van lentemaand 1810, werd het tractaat tusschen hem en Napoleon geteekend, dat den afstand van Zeeland, Brabant en een gedeelte van Gelderland, het in soldij nemen en toelaten van 6000 Fransche krijgslieden, in de havens en langs de kusten, het in dienst stellen van 115 groote en kleine oorlogschepen, gereed om binnen vier maanden in zee te steken, benevens meerdere moeijelijk te vervullen bedingen inhield; doch waartegen de keizer der Franschen aan den koning de onschendbaarheid van het Hollandsche rijk verzekerde. Toen in zomermaand van ditzelfde jaar eene sterke krijgsmagt Holland inrukte en zelfs de hoofdstad bedreigde, deed Lodewijk, verontwaardigd over de trouwloosheid van zijn broeder, en bewust dat tegen hem geen traktaten meer golden en alle beroep op geslotene verdragen nutteloos was, ten behoeve van zijn oudsten zoon, afstand van den troon, verliet Holland, na de publieke schuld met negentig

millioen vermeerderd te hebben, en begaf zich naar Toeplitz in Oostenrijk, en noemde zich voortaan Graaf van St. Leu. Van Toeplitz begaf hij zich naar Grätz en sloeg alle uitnoodigingen om naar Frankrijk weder te keeren af. In 1813 begaf hij zich naar Zwitserland, en het volgende jaar naar Parijs, van waar hij, toen de verbondene mogendheden Parijs naderden, de keizerin naar Blois volgde, en zich vervolgens naar Zwitserland begaf en van daar naar Rome, vervolgens naar Florence, waar hij 25 Julij 1846 stierf. In de jaren zijner afzondering verloochende zich zijne belangstelling in Holland en de Hollanders niet, getuigen de Hollanders, die hem daar bezochten.

Lodewijk was schrijver en dichter. Zijne werken getuigen van een gevoelig hart, dat zich ongekunsteld uitte. Men heeft van hem, behalve later te Florence uitgegevene werken:

Documents historiques et réflexions sur le gouvernement de la Hollande, 3 T. Paris, 1820, in het Ned. overgezet; *Marie ou les peines de l'amour*, 2 vol., later herdrukt onder den titel van *Marie ou les Hollandaises*, ook in het Ned. vert.

Réponse à Sir Walter Scott, sur son histoire de Napoleon, Florence, 1831.

Uit zijn huwelijk met Hortense, den 3den October 1837 gestorven, zijn geboren:

Napoleon Charles, kroonprins van Holland, gestorven 5 Maart 1807 te 's Hage; Napoleon Louis, groothertog van Berg en Kleef, geboren te Parijs den 11den October 1804, gestorven den 17den 1831 te Forli. Hij had getrouwd Charlotte, dochter van Joseph Bonaparte, gestorven in 1837; Napoleon Louis Charles, geboren te Parijs den 8sten April 1808, die thans de Fransche keizerskroon draagt.

Hij is meermalen afgebeeld, zoo te voet als te paard en *en medaillon*.

Zie Pautet, *Nouveau Manuel compl. du Blason*, p. 138; *Biogr. Univ.* o. h. w. F. C Schlosser, *Algem. Gesch.* D. XVIII, bl. 29, 66, 108, 113, 15?, 168—170; K. F. Becker, *Algem. Gesch.* D. IV. bl. 56, 75, 191, 193, 232; *Napoleon III, zijn leven en lotverwiss. tot op den tegenw. tijd. Naar het Hgd. van R. Gottschall*, Rott. 1859; *Docum. Hist. et Réflex.* etc. *Aanm. op de Geschiedk. Gedenkst.* D. IV. 1820. 8o. *La Cour de Hollande sous le règne de Louis Bonaparte, par un Audit.* Paris, 1823, ook in het Ned. overgezet, Amst. 1823, 4 st. 8o. *Etiq. du Palais-Royal d'Hollande; De Monarch. Reger. van Holl. onder de Reger. van Lodewijk*, Amst. 1823. 8o. Bilderdijk, *Vad. Gesch.* D. XII. Baron Krayenhoff, *Bijdr. tot de Vad. Gesch. van de belangr. jaren* 1799—1809 en 1810, Nijm. 1831, 2 d. W. P Roëll, *Verslag van het gebeurde te Parijs bij het verblijf van den Kon. van Holl. ald.* Amst. 1837. 8o. J. H. van der Palm, *Gedenks. van Ned. Herst.* 1816; H. Bosscha, *Gesch. der Ned. Staatsomw.* Amst. 1814 (Inl.) A. J. Lastdrager, *Gedenks. der Verl. en Herst. van Ned. in den jare* 1813, Amst. 1817, 2 d. G. W. Chad, *Verh. der jongstl. Omwent. in Holl.* 's Hage en Rott. 1815, bl. 4—6. G. J.

Pijman, *Bijdr. tot de voorn. Gebeurt. voorgev in de Repub. der Vereen. Ned. sedert het jaar* 1798 *tot en met* 1807. Utr. 1826. 8o. *Gedenks. van de Kon. Orde der Unie voor de jaren* 1807, 1808, 1809, Amst. 1810. J. Konijnenburg, *Nation. Gedenkb. der herst. Ned. Unie van den jare* 1813, 's Hage, 1816. De Rocca, *Mém. sur la Guerre des Français en Espagne, suivi de la Campagne de Walcheren et d'Anvers en* 1809, Paris, 1817. *De landing der Eng. in Zeel. door J. van Dijkshoorn*, Vliss. 1809. S. van der Hoek, *Geschiedk. Verh. van de Land. en Inval der Engels. in Zeel.* Haarl. 1810. 2 d. *Levensbijz. van de Luit. Gen. C. R. T. Krayenhoff*, Nijm. 1844. J. van Lennep, *Leven van D. J. van Lennep;* Bilderdijk, Siegenbeek en Roemer, *Leydens ramp*, 12 Jan. 1807. L. E. Bosch, *Lodewijk (Napoleon) in Utr.* in *Utr. Volks-Alm.* 1858, bl. 1. *Verzam. van Opschr. en divisen geplaatst zoo voor de eerepoorten als op onders. plaatsen binnen Bergen-op-Zoom, bij gelegenheid van het verblijf van Z. M. Lodewijk Napoleon van den* 30 *van Grasm. tot den* 4 *van Bloeim.* 1809, Berg-op-Zoom, 1809. Wap, *Reis naar Rome*, T. I. bl. 226 volgg. Aant. bl LV volgg. Bilderdijk, *Aan den Koning*, 's Hage, 1807. *Najaarsblad.* D. I. bl. 67, D. II. bl 57, 123. *Rotsgalm.* D. I. bl. 60. *Vad. Uitboez.* (Opdracht) *Treursp.* III. (Opdracht). *Mengel.* D. IV. bl. 150. *'s Konings komst tot den Throon*, Amst. 1809. *Nav.* D. IV. bl. 70, 367, Bijbl. 1855, LX, D. VII. bl. 254, 256, 358. Muller, *Cat. van Portr.* bl. 14.

LODEWIJK VAN NASSAU, zoon van Willem, graaf van Nassau, Viande, Dietz, Dillenburg enz., en van Juliana van Stolburch en Coningstein, werd den 22sten Januarij 1537 te Dillenburg geboren, gaf reeds sedert 1564 blijken van liefde voor de vrijheid en de hervorming. Getuigen hier van zijn raad aan Oranje gegeven, om eenige nieuwe leden in den geheimen raad te doen brengen, die de Spaansche maatregelen minder zouden volgen, zijne onderteekening van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis en zijne, misschien ontijdige gezindheid, om Antwerpen bij verrassing in te nemen. Te Brussel hield men hem voor den allergevaarlijksten der bondgenooten, en niet zonder reden, was men sterk gezet op zijn vertrek uit deze landen. Zoo vaak de Edelen plegtig vergaderd waren, was hij er bij tegenwoordig. Hij was te Breda, Hoogstraten, St. Truyen, Duffel, Dendermonde of elders, en sloot, als één van hunne twaalf gevolmagtigden, het bekende verdrag met de hertogin. Zijn gemeenzaam verkeer met Brederode, zijne bekende zucht voor de hervormde godsdienst, zijne pogingen tot het verzamelen van geld, de onderteekening van het smeekschrift der Hervormden aan den koning, de beschuldiging, dat hij een aanstoker van den beeldenstorm zou geweest zijn, waren oorzaak, dat de hertogin hem met ongunstige oogen aanzag. Hierbij kwam, dat hij zelfs ondernam aan de bevelhebbers van Brussel en den graaf van Mansfeld zekeren Corlz, edelman des graven van Egmond, te zenden met bedreigingen en strenge bevelen. Geen wonder, dat Alva hem, den 24sten van louwmaand 1568, opentlijk indaagde, en den 28sten van zomermaand bande, met ver-

beurdverklaring zijner goederen, die reeds eenige maanden vroeger aangeteekend waren. Door dit al werd hij niet afgeschrikt zich voor de vrijheid van conscientie in de bres te stellen. Van zijn broeder prins Willem, een lastbrief ontvangen hebbende, om krijgsvolk te verzamelen, wierf hij in Duitschland een klein leger, en trok daar mede over Emden naar deze landen. Hier groeide zijne krijgsmagt, vooral daar zich een menigte Friezen en Groningers aan zijne zijde voegden, merkelijk aan. Hij maakte zich meester van het huis te Wedde, eigendom van den graaf van Aremberg, kort daarna van Appingadam en behaalde een aanzienlijken buit op de Spaanschen in den slag bij Heiligerlee, waar zijn broeder Adolf en de graaf van Aremberg het leven lieten. Na het beleg van Groningen, zoo door de overmagt der vijanden als het verloopen van zijn volk, opgebroken te hebben, begaf hij zich naar Jemmingen, waar Alva hem slag leverde. Een groot deel van 's graven volk sneuvelde, al zijn geschut en voorraad viel in 's vijands handen en hij zelf ontkwam naauwelijks het gevaar. Volgens het schrijven van Alva aan den Raad van State, zou graaf Lodewijk zich naakt ontkleed hebben en dus de Eems over gezwommen zijn. Hier verzamelde hij het overschot zijns legers en trok er Duitschland mede in, naar het land van Trier, ter versterking van het leger van zijn broeder Willem. Dezen vergezelde hij voorts in zijn overtogt over de Maas en vervolgens naar Frankrijk ter versterking van het leger der Hugenooten.

In 1570 was hij te Rochelle, en in 't volgende jaar ontving hij eenige toezegging van Fransche hulp van de koninginnemoeder, door welke hij toegang kreeg ten hove, waar men hem vleidde eerlang een leger onder den admiraal de Coligny, naar de Nederlanden te zullen zenden. Doch deze toezeggingen bleken welhaast een loos bedrog te zijn, om, onder schijn daarvan, de Hervormden in Frankrijk in den strik te lokken. Ook handelde graaf Lodewijk met den gezant der koningin van Engeland, om dezen te bewegen den prins, zijn broeder, eenigen onderstand toe te schikken. Om klem aan zijn aanzoek te geven, gaf hij te verstaan, dat de koningin zich, tot loon van hare dienst, van Zeeland zou kunnen verzekeren, doch ook deze onderhandeling had geen gevolg. In 1572 nam hij Bergen in Henegouwen bij verrassing in. Dit verlies trof Alva, verijdelde zijn voornemen tegen Zeeland en Enkhuizen, en veroorzaakte dat andere steden, of niet lang daarna afvielen, of 's prinsen zijde konden blijven houden. Eenige maanden later was graaf Lodewijk echter genoodzaakt Bergen te verlaten en die stad bij verdrag aan Alva over te geven. De kloekmoedige verdediging van die stad was voor den graaf geen minder eer dan de onverhoedsche inneming, en de eerlijke overgave kon hem tot geen schande strekken. Hij gaf

echter den moed niet verloren. Zulks bleek uit den beruchten slag op de Mokerheide, den 14den April 1574. Hier kwamen de legers van graaf Lodewijk en van d'Avila aan elkanderen; 't gevecht was scherp. De graaf gaf blijken van zeldzame heldhaftigheid, doch zijn leger werd geslagen hij zelf, en zijn broeder Hendrik sneuvelden. Onze en de Spaansche geschiedschrijvers geven uitvoerig berigt van dezen slag, doch verschillen in eenige omstandigheden. Zeker is het, dat Lodewijk er zijn leven liet, ofschoon zijn lijk, naar het gevoelen van sommigen, niet is gevonden. Bentivoglio en andere Spaanschgezinde geschiedschrijvers beschrijven hem als een man van een wreeden en verwaanden aard, doch F. Walsingham, gezant der koningin van Engeland in Frankrijk, die hem aldaar had leeren kennen, noemden hem een welsprekend, mild en minzaam man. Anderen getuigen van hem, dat hij scherpzinnig van verstand, goed van raad, onbevreesd, de regterhand was van zijn broeder de prins van Oranje, naast wien hij als staatsman en krijgskundige verdient gesteld te worden. De lof van heldenmoed wordt hem door niemand betwist. Zelfs Strada en Mendoce roemen zijne dapperheid. Van onbedachtzaamheid en onberadenheid is hij echter niet vrij te pleiten. Zijne afbeelding vindt men o. a. bij Orlers, en meermalen elders. Brandt maakte er een lofdicht op. Hij liet in zijne vaandels plaatsen *Nunc aut nunquam, nu of nooit.*

Men heeft van hem:

Remonstrance faite au Roy par le Conte Ludovic de Nassau, touchant les moyens de remedier aux troubles du Royaume, 1573. 8o.

Zie over het geslacht de stamlijsten bij Hubner, Hoogstraten, Ferwerda, Orlers, *Geslachtb. der Graven van Nassau;* de la Pise, *Tableau de l'Hist. d'Orange;* la Fargue, *Geslachtsl. van den Huize van N.;* A. M. Isingius, *de Meritis Princ. Araas et Nassav. in Foeder. Belg.* bij Gerdes, T. I. P. I. *Scrinii Ant.* p. 56—84; Nic. Burgundii, *Hist. Belg.* p. 65, 66, 67, 68. Bor, *Ned. Oorl.* B. II. bl. 28, 67, III. bl. 165, IV. bl. 156, 165—170, 175, VI. bl. 298, VII. bl. 12—14, VIII. bl. 14; *Vita Viglii ab Aytta Zuichemi* ap Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. P. I p. 46; Hopperus, *Recueil et Memorial des troubles des Pays-Bas,* p. 91, 98, 99, 100, 101; Strada, *de bello Belg.* lib. V. p 261, lib. VIII. p 461—465; v. d. Haer, *de Initiis tumult. Belg.* lib. II. p. 313; Bentivoglio, *Ned. Geb.* D. I. B. III. bl. 59, B. VII. bl. 197—201; C. L. S. *de ortu Calvin.* p. 8, 11, Marcus, *Sent. van Alva,* bl. 78, 81, 89, 94, 241, 242, 245; Viglius ab Aytta, *Epist.* XXIV *ad Hopperum,* p. 400, *Ep.* XLV. p. 448, *Ep.* LVII. p. 473, *Ep.* LVIII. p. 475, *Ep.* LIX. p 476, *Ep.* LXI. p. 481, *Ep.* CCXXVI p. 798, *Ep.* CCXXX. p. 803, 804. *Ep.* CCXXVIII. p. 801; de Tassis, *Comment. de tumult. Belg. sui temp.* (ap. Hoynck van Papendrecht, l. c. T. II. p. 11) Lib. I. p. 137, 152, Lib. II. p. 188—190; Mendoce, *Hist. des Guerr. de Flandre,* p. 258, 266; van Meteren, *Ned. Gesch.* B. III. bl. 54, B. IV. bl. 70, 71, B. V. bl. 90; *Geuz. Liedsb.* bl. Hooft, *Ned. Hist.* p. 178, 187; J. Meursii, *Rer. Belg.* Lib. IV. L. B.

1614; Grotii, *Annal.* Lib. II. p. 43; *Corte Hist. Beschrijv. der Ned. Oorl., beginnende van den aenv. der Ned. Beroerte* (1566) *tot* in 1646 enz., Amst. 1646; Thuanus, *Hist.* Lib. 59; Brantôme, *Vie des hommes Ill. étrang.* T. II. *Disc. sur la vie de Cath. de Med.* p. 75. Walsingham, *Lett.* CXXXIV. p. 202; *Viri Cl. B. Langueti Burg. ad J. Camerarium Patrem et Filium Epp.* p. 180; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 97, 125, 127, 141, 142, 174, 181, 191, 210, 211, 258, 271, 272, 273, 274, 280, 286, 330, 331, 468, 469, van Wijn, *Nalez.* D. I. bl. 289; Beaufort, *Leven van Willem I,* D. I. bl. 213, 434, 435, 479, 566, 599, D. II. bl. 29, 52, 60, 64, 67. 68, 69, 71, 73, 76 enz. J. N. Creyghton, *Ned. Hist.* 1555—1713 (Haarl. 1738); te Water *Verb der Edel.* D. I. bl. 32, 33, 50, 94, 139, 283, 284, 289, 371, D. II. bl. 2, 15, 104, D. III. bl. 151—162, D. IV. bl. 241—245, 422; Dez. *Tweede Eeuwget. der Ned. Geloofsb.* bl. 129—131; Watson, *Leven van Philips II,* D. I. bl. 313, 314, 328, D. II. bl. 118, 119, 131, 117, 225, 230; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. (Reg.) *Leven van den Hertog van Alva,* D. I. bl. 271, 273; Offerhaus, *Comp. H B.* p. 68, 's Gravezande, *Tweede Eeuwg. der Midd. Vrijh.* bl. 108, 116, 121, 139, 169, 227, 243; Cerisier, *Alg. Gesch. der Vereen. Ned.* D. III. bl. 162, 163, 168, 213, 272; van Kampen, *Vad. Karakt.* D. I. bl. 127; M. Siegenbeek, *Voorl. over Lodewijk van Nassau* in *Mnemos.* D. XV. bl. 201—230; Bilderdijk, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 47, 63, 100, 121, 133, 149, 169, D. VII. bl. 260, D. VIII. bl. 254; Voorts Bosscha, *Neêrl. Held te Land,* D. I bl. 136, 148, 152, 155—158, 161, 167, 168, 170, 176, 180, 182, 185, 186—189, 190; *Chron. van het Hist. Gen.* D. VII. bl. 105; *Nav.* D. VI. bl. 62; van der Vynckt, *Ned. Ber.* D. II en III; Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau,* (Reg.) Arend, Beeloo, Motley, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Muller, *Cat. van Portr.*

LODEWIJK GUNTHER, graaf van Nassau, jongste zoon van Johan, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, Dillenburg, en Isabella, dochter van den landgraaf van Luchtenburch, neef van den bovengemelde, naar wiens naam hij werd genoemd, heeft even als zijn oom onder Willem I, en prins Maurits uitgemunt als dapper krijgsoverste. Hij was in 1596 bij den togt der Engelschen en Staatschen naar Spanje, bij den scheepsstrijd voor Cadix, en trok, na het winnen van den slag, aan het hoofd van vier honderd Engelsche spietsen op tegen omtrent zes honderd Spaansche edelen, tot verdediging der stad te paard gestegen. In het volgende jaar nam hij deel aan het beleg van Rijnberk. Terwijl men aan de loopgraven arbeidde, werd hij, uit de stad, met een kogel in de dije getroffen, terwijl een ander door 's prinsen tent vloog, niet zonder merkelijk gevaar. Den 18den November 1598 legde hij zich, op bevel van Maurits, met 400 ruiters en 500 voetknechten omtrent Deutichem, door den admirant bemagtigd, om de 300 man, die dagelijks gewoon waren de stad te verlaten, om rijzen, tot versterking der wallen te halen, te overvallen. Na aldaar eenigen tijd gelegen te hebben, vernam hij niets van die 300 man, maar wel dat een compagnie ruiters, die binnen Lochem lag, op zekeren

togt was uitgetrokken. Oogenblikkelijk zond Lodewijk zijn voetvolk terug en jaagde ze met zijne ruiters na, doch konde ze niet achterhalen, voor ze op den voorhof van het kasteel te Ulft gekomen, de valbrug opgehaald hadden. Lodewijk liet eenige zijner ruiters afzitten en te voet naar de brug trekken, om die te bemagtigen. Zulks geschied zijnde, valt zijne ruiterij aan, en slaat, in het gezigt van graaf Hendrik van den Berg en kapitein Gilles, die beide op Ulft waren, en zulks niet konden beletten, eenige dood en maakte 39 gevangenen. Ook verkreeg zij een groote nieuwe ruitervaan met de kleuren van den graaf van den Berg, en 62 paarden. De eerste bragt men tot een teeken van overwinning naar prins Maurits. Toen in 1599 de admirant van Aragon in den Bommelerwaard was, kreeg Lodewijk, den 8sten Augustus, bevel, om met 17 vanen ruiterij naar Brabant te trekken, om den vijand alle mogelijke afbreuk te doen en paarden te halen. Hij liet tusschen Crevecoeur en 's Bosch een brug slaan, waar hij meende, dat hij 300 paarden, die onder bevel van don Jan Braccamonte, den markies van Burgon uit het Spaansche leger naar Brussel geconvoyeerd hadden, zou ontmoeten, doch die waren een anderen weg ingeslagen. Verder Brabant intrekkende, heeft hij nog 250, meest lastpaarden, van den vijand buitgemaakt, en keerde met hen naar het leger terug. Den 30sten Augustus deed hij met tien vanen ruiters wederom een togt in Brabant, maar hij werd door den vijand, die twintig vanen sterk was, in de Langstraat achterhaald en besprongen. Met verlies van 100 paarden, redde hij zich over de Maas, met nog twee honderd lastpaarden en 25 gevangenen.

Den 23sten Januarij 1600 verrastte en bemagtigde hij met den kolonel Edmondt Wagtendonk, dat hij van levensbehoefte voorzag en versterkte. In het begin van Nov. 1602, deed hij als opperbevelhebber over 23 vanen ruiterij en 1200 man te voet, onder de kolonellen Edmondt, Gistelles, Dommerville en Marquette, een togt naar Luxemburg, dat zij gedurende eene maand afliepen en brandschatten. Onder de gevangenen, die zij maakten, was de abt van St. Hubert. In 1604 nam hij deel aan 't beleg van Sluis, werd ziek en stierf, volgens Orlers »tot groot leetwesen ende droefheyt van zyne broederen, Zyn Exelentie ende alle zyne vrienden, naelatende een eeuwigen fame en onverganckelicken lof."

Den 7den Junij 1601 huwde hij te Arnhem Anna Margaretha, gravinne van Manderscheyt, weduwe van den graaf van Valkenstein en Brouk. »De bruiloft werd binnen de stad Arnhem," meldt Orlers, »met groote magnificentie ende pracht gehouden: den Grave van Solms heeft op den 7den Juny uyt den name van de Gravinne ende Bruyt het eerste bancket, 't welck uytermate kostelick was gegeven.

Syn Exelentie Maurits gaf op den achtsten het tweede. Den Grave van Hohenlo op den 9den het derde ende den 10den so heeft Graef Lodewyck Gunter, den bruydegom, het vierde ende laetste gegeven, waerby Syn Exelentie niet tegenwoordich was, overmidts hy daechs te vooren vertrocken was naar zyn leger, 't welck by 's Gravenwaert ghereet lach, om volghens het besluyt van de Ho. Mo. Staten Generael ende Syn Exelentie de stadt Berch te gaen belegeren." Willem Baudartius vervaardigde bij die gelegenheid een boeksken, genoemd *Bruyloffspiegel*, dat gedrukt is. Zijn portret vindt men bij Orlers.

Zie Orlers, *Geslachtb. der Graven van Nassau*, bl. 51, 52, 53. Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXIII. bl. 54—56, B IV. bl. 38, B. V. bl. 55; van Meteren, *Ned. Gesch* B. XX. bl. 388; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 440, 468, D IX. bl. 34, 36, 52, 72; Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau*, T. V. p. 188; *Chron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 246.

LODEWIJK VAN NASSAU, heer van Beverweerde. Zie NASSAU (LODEWIJK VAN).

LODEWIJK VAN BRUGGE. Zie BRUGGE (LODEWIJK VAN).

LODEWIJK ERNST, hertog van Brunswijk Wolfenbuttel. Zie BRUNSWIJK WOLFENBUTTEL (LODEWIJK ERNST).

LODEWYCKS (HENDRICK), graveur, leefde in de eerste helft der zeventiende eeuw. Men heeft van hem:

Ware ende Eygentlycke Afbeeldinghe van de hooch-aanzienlycke Vergadering, gehouden in 't jaer 1530, den 25 Juny, op de Bisschoppelicke Sael binnen de stadt Augsborch, alwaer de confessie der Euangelischen Protesterenden Vorsten ende Steden, voorgelesen ende aen de Keyserlycke Maj. Carolus V is overgegeuen worden. Wt geloofwaerdigen Historien ende Conterfeytinghe naer 't leven so veel mogelyck byeengebracht ende in coper gestelt, (door Hendrick Lodewycks) 1634, in plano form. De gravuren zijn zeer middelmatig.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1002.

LODOVICUS (PHILIPPUS), eigentlijk Phil. Lodovic Felbach, kwam in 1620 als proponent te Millingen in Zeeland en was daar de eerste predikant, werd in 1628 predikant in de Hoogduitsche kerk te 's Hage, vertrok van daar in 1632 naar Maastricht, werd in 1658 emeritus en stierf in 1667.

Hij schreef:

Cort vertoogh van de uitkomste enz. tusschen de predic. van de geref. kercke tot Maastricht ende de conspirateurs tegens de selve stadt, Dordr. 1638.

Zie de Jongh, *Naaml. van Pred. in Geld.* bl. 301; *Nav.* D. Xè. bl. 368, D. XII. bl. 87; Muller, *Bibl. van Pamfl.* No. 2629.

LODYCKE. Zie REIMERSWAELE.

LOEDER (HENDRIK), prior van 't klooster Vrendeweel bij Noothoorn, leefde in het begin der vijftiende eeuw. Zijn belangrijken brief over 't kloosterleven, vindt men bij Boxhorn, *Ned. Hist.* bl. 229, en bij Brandt, *Hist, der Ref.* D. I. bl. 33.

LOEDINGIUS (JAN), in 1641 proponent bij de Remonstranten, eerst predikant te Zevenhuizen (1650), werd beroepen te Rotterdam en nam dat beroep aan, in hope dat die van Amsterdam het zouden toestaan, hetgeen echter niet geschied is, daar Amsterdam hem zich als haar älumnum (1650) toeëigende. Op verzoek des kerkeraads gaf hij eenige lessen aan de studenten. Misschien stond dit met het ontslag van Niellius, het vertrek van Huttenus en den dood van Barlaeus (Jan. 1648), hoogleeraar in de wijsbegeerte aan de Illustre school, in verband. Hij is overleden in 1653. Hij was bevriend met den geschiedschrijver en dichter G. Brandt, die een lijkdicht op hem vervaardigde, waarin hij hem grooten lof gaf.

Hij leverde met Bartholomeus Praevostius het *Verkorte kerkelijk Formulier*, 6 Aug. 1652 en gaf in het licht: *Vijftien Predikatiën over verscheide Texten der Heilige Schriftuur*, Amst. 1655.

Zie Cattenburg, *Bibl. Rem.* p. 106; J. de Haas, *Leven van G. Brandt*, bl. 18; Paquot, *Mém.* T. II. p. 516; Tideman, *de Rem. Broed.* bl. 21, 52, 166, 128, 306; *Nav.* D. X. bl. 93; Mourik en Noordbeek, *Naaml. van Godgel. Schr.*

LOEF VAN KLEEF. Een dapper ridder in den aanvang der dertiende eeuw. Hij was het waarschijnlijk, die den Hollandschen edelman Floris den Voogd, broeder van Floris IV, voor den beslissenden slag tegen de Vlamingen, tot ridder sloeg.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Graven van Holl. en Zeel.* bl. 91.

LOEF MEIJERSZ, was een burger van Utrecht, die ten jare 1478, aan burgemeesteren, schepenen en raden dier stad, met zekeren Jan Schot, verzocht, om de regering van Groningen uit te noodigen, om de munten dier stad te onderzoeken of beproeven, en wel die welke toen te Utrecht in omloop waren.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Bissch. enz. van Utr.* bl. 375.

LOEF (S. VAN DER), med. dr. te Amsterdam, beoefende de Ned. poëzy, blijkens zijn gedicht in de *Papieren Snijkunst* van J. Koerten.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 365.

LOEFF (Hildebrand Dirk), werd den 6den Februarij 1744 te 's Hage geboren, genoot aldaar het onderwijs van Cornelis van Cuylenborgh, schilderde over het algemeen goed gelijkende portretten, ook landschappen, veelal met watervallen. In de laatste jaren zijns levens legde hij zich toe op het restaureren van oude schilderijen, waarin hij zeer bedreven werd. Hij overleed den 17den Maart 1815, in den ouderdom van 71 jaren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 183; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 1002.

LOEFF (Bertel), in de zestiende eeuw advocaat te 's Bosch. Hij ondernam, te gelijk met David Everswijn en Jacob van Balen, eene chronologische geschiedenis zijner verblijfstad, die, in het Latijn opgesteld, aan het jaar 1565 afbreekt. Zij berust in handschrift op de bibliotheek van Bourgondië te Brussel.

Zie M. Marschal, *Cat. des Mss. de la Bibl. Royale de Bourg.* T. II. g. 51; *Chron. van het Hist. Gen.* D. VII. bl. 20.

LOEFFIUS (Dorotheus) of Loeffs, werd den 12 Maart 1603 te Grave geboren, trad den 4den Aug. 1619 in de orde der Jesuiten te Mechelen. Na het eindigen van zijn noviciaat, oefende hij zich twee jaren in de philosophie, waarna hij zes jaren de fraaije letteren onderwees, studeerde gedurende vier jaren in de godgeleerdheid, liet zich den 7den April 1633 of 1635 tot priester wijden, en sprak in 1636 de vier geloften uit. Na gedurende vier jaren de philosophie onderwezen te hebben, werd hij te Leuven hoogleeraar in de Heilige Schrift en in de Hebreeuwsche taal, en gedurende zes jaren in de scholastieke godgeleerdheid. Vervolgens ging hij naar Brussel, waar hij vele jaren het ambt van *Prefêt des Cas de Conscience* bekleedde, en menige gewetenszaak aan zijne beslissing werd toevertrouwd. Hoeveel roem hij ook hierdoor inoogste, was het voorzeker voor den jezuit zelven zeer te beklagen, dat hij zóó door twijfelingen werd geslingerd, dat deze hem zelfs het verstand dreigden te ontrooven. Hij overleed plotseling den 17den December 1685, in den ouderdom van 82 jaren.

Hij schreef:

Paraphrasis et Theses Sacrae in Epistolam D. Pauli ad Romanos, Lov. 1640. fol.

Breve Artificium legendi hebraicè, Antv. Jac. Meursius.

Defensio brevis Constitutionis Innocentii de quinque propositionibus Jansenii, onder den naam van Alexius Philoromaeus, Leod. 1654. 4o.

Cultus Immaculatae conceptionis B. Virginis, solidum, ac Deo, Deiparaeque pergratus, Brux. 1663. 12o.

Het leven van den Jesuit Bernard Colnago, uit het Latijn in het Vlaamsch, Antw. 1626. 12o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 250; Paquot, *Mém.* T. I. p. 527; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w. Hermans, *Conspect. Onom. Lit.* p. 20.

LOEFFIUS (Michiel), predikant te Leiderdorp in 1699 en aldaar gestorven in 1715. Hij schreef:

Geloofs-Belydenis van de Gereformeerde en Ongereformeerde Roomse, kerke tegen een gestelt. Derden druk, verbetert en vermeerdert door den Autheur. Utrecht 1699 8o.

Zedekia, zoon van Knaana, wederom levendig in den persoon van A. van Loo, Rooms Pastoor, Leyd. 1710 8o.

Gyges Catholicus of algemeene onderzoeker van het Catholyk Hand- en Huysboek van Fr. Urbanus en F. van Staden, Leyd. 1707. 8o.

Twee Predicatiën, Amst. 1703. Mogelijk dezelfde met:

Nederlands Treur- en Vastendagen verandert, Leyden, 1703. 8o.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 57; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 59; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 311; Muller, *Lijst v. Godgel. Boek.* bl. 86. Abcoude, *Naaml. van Ned. Boek. Aanh.* bl. 125.

LOEFFIUS (R.), Jur. utr. dr. te Utrecht, wordt onder de beroemde advokaten uit de eerste helft der 17 eeuw gesteld, door Sandbrink, in *Spec. hist. jurid de advoc. juribus.* p. 62.

LOEFFS (Rudolf), werd geboren te Driel, in den Bommelerwaard, vestigde zich in 1483 als drukker en boekhandelaar te Leuven, waar de drukkunst toen met ongemeene luister schitterde. In 1484 bragt hij eene uitgave aan 't licht van de *Casus longi super quinque libros decretalium* van den regtsgeleerde Bernard van Parma. Omtrent 1490 verliet hij Brabant en vestigde hij zich te Bommel, waar hij o. a. in 1498 een boek *over de eigenschappen der dieren en planten*, een *Preceptorium* en andere liet drukken.

Zie P. C. v. d. Meersch, *Recherches sur la vie et les traveaux des Imprim. Belges et Neerl.* T. I. p. 90; de la Serna Santander, *Dict, Bibl. choisi du XVe Siècle*, T. I. p. 324; *Chron. van het Hist. Gen.* D. VII. bl. 16 volgg.

LOEFS (Jan Michielsz), brouwer, in 1567 schepen en raad te Amsterdam, was een der eerste regenten van het aldaar omtrent 1570 gestichte Maagdenhuis.

Zie Wagenaar, *Amst.* D. VIII. bl. 562.

LOEFSZ (Cornelis), onderscheidde zich onder hen, die gedurende de Spaansche onlusten, de zijde der Staten en van den prins waren toegedaan. Zoo had hij in 1567 de hand om Brederode in Amsterdam te helpen en zou deze bij hem te huis hebben gelegen, waarom hij door Alva werd gebannen.

Zie *Sent. van Alva*, bl. 41; Wagenaar, *Amst.* D. III. bl. 235, 253, 294.

LOEMANS (Arnold), een Vlaamsch plaatsnijder en kunstkooper omstreeks 1690 te Antwerpen gevestigd. Men heeft van hem:

De Hemelvaart van Maria, naar P. P. Rubbens.

S. Monica, P. P. Augustinus, S. Nicolaas Tollentinus, naar A. van Dyck, 1642. fol. *M. van den Enden, Exc.*

De Zinnebeelden van Ph. van Zesen.

Karel, Hertog van Bourbon, naar Tiziaan Vecelli.

Jacques Callot, naar M. Lasne.

Zinnebeelden, getrocken uit Horatius Flaccus, naar de geestige vindingen van den geleerden Otto van Veen enz. door Antoni Jansen van ter Goes, Amst. bij Justus Danckerts, 1683.

Zie de Bie, *Gulden Cabin.* bl. 523. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 183. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1002.

LOEMEL (Gaudentius van), regulier kanunnik, geestelijke in het klooster Buisson-Notre-Dame? bij Eindhoven in Kempeland, director van het nonnen-klooster van O. L. V. te Weert, beoefende de Nederduitsche poëzy, en gaf in het licht:

Den geestelycken Orpheus, Leuv. 1660.

Den Wechwyzer tot de Seven Weeuen der Moeders Godts; met eenige Godvruchtige Liedekens tot beweginge des Lydens Christi, Roerm. 1662.

Den Toetsteen der Tongen, Roerm. 1662.

Zie Paquot, *Mém.* T. II. p. 460; Willems, *Over de Ned. Taal- en Letterk.* D. II. bl. 235; Snellaert, *Schets eener Gesch. der Vad. Letterk.* bl. 162; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord.* o. h. w.

LOEMEL (Johannes Hubertszoon van), raadsheer in 't hooge hof van Brabant, aartsdiaken der kerk te Luik, werd door paus Leo X, in plaats van Adriaan Floriszoon, tot pauselijken Nuntius voor de aflaten benoemd. Hij legde zijne ijver voor den aflaat-verkoop door een uitgegeven geschrift aan den dag:

Interpretatio Brevium atque Indulgentiarum, quas per triennium Pontifex Dominiis Caroli Archiducis Austriae concesserat, 4o.

In November 1836 kwam op eene verkooping te Hamm in Westphalen voor: *Litterae Indulgentiarum a Johanne Huberti de Loemel, Archidiaconi Leod., auctoritate Leonis X et Episcop. Ultraj. Florentii concessae Ao. Millesimo quinquagentesimo decimo.* Hij stierf te Antwerpen 17 Oct. 1532.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 528; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 678; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. II. bl. 85, 120, 135, D. VIII. bl. 448.

LOEMELIUS (HERMANNUS), te Antwerpen geboren, werd S. Theol. licent. te Douai, en kanunnik der kathedrale kerk aldaar.

Hij schreef:

Spongia quâ diluuntur calumnia, nomine Facultatis Parisiensis impositae libro, qui inscribitur Apologia circa regimen Catholicorum in Anglia, Audomar. 1631. 4o.

Ecclesia Anglicanae Querimonia apologetica, Audomar. 1631, waartegen in het volgende jaar Franciscus Hallier, doctor der Sorbonne, schreef: *Defensio Hierarchiae Eccles.* 4o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 477.

LOEN (HENDRIK) of Loc, werd in 1406 te Leuven geboren, was een der eerste studenten aan de aldaar in 1426 gestichtte universiteit, en men wil dat hij den eersten rang bij de eerste bevordering tot meesters in de vrije kunsten (1432) zou verkregen hebben. Sedert 1431 studeerde hij ook aldaar in de godgeleerdheid, werd baccalaureus in dit vak en kort daarop de stichter en de eerste regent van het collegie het Verken.

Hij legde den 19den Julij 1441 zijn post neder, en werd karthuizer monnik te Chapelle bij Enghien, waar hij vicarius en prior werd. Later werd hij de eerste prior van het karthuizer klooster van O. L. V. der Genade (N. D. de Grace), in 1454 te Scheut bij Brussel, tusschen Laken en Andernach gesticht, dat hij gedurende 20 jaren bestuurde. Ook was hij acht jaren visitator der provincie. Toen Laurens Musgheselle, prior van la Chapelle, den 3den Dec. 1477 overleden was, werd Loen in zijne plaats gekozen. Hij stierf daar in 1481, in den ouderdom van 75 jaren. Hij liet, behalve eene menigte andere verhandelingen, in handschrift na:

In libros Ethicorum Aristotelis.

In Psalterium Davidis.

Sermones.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 361; *Fast. Acad.* p. 256. *Bibl. Cant.* p. 135, 136; Dorlandus, *Chron. Cart.* p. 149—153; Petreïns, *Not. ad Dorlandum*, p. 162; Pet. Sutor, *Vitae Cart.* p. 578; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 456; Paquot, *Mém.* T. II. p. 4, 5.

LOEN (HERMAN, heer VAN), afstammeling van een geslacht in Westphalen, dat niet verward moet worden, met dat der graven van Loon of Loss, in het land van Luik, en welks graafschap, Bredevoord, Zuid- en Stadloon, een aanzienlijke streek van het sticht Munster en van het tegenwoordige graaf-

schap Zutphen bevatte, leefde in de dertiende eeuw, verkocht aan graaf Otto van Gelre eenige goederen en was wegens Brederode, diens ledig man *homo absolutus* (1255). In 1278 nam hij graaf Engelbrecht van der Marck bij Tecklenburg gevangen, en bragt hem op het slot Bredevoort waar hij van hartzeer stierf, wijl hij in handen van zulk een roover (grassator) gevallen was. Bij den zoen daarover gemaakt, moest hij zich en zijne erfgoederen aan graaf Everhard van der Marck onderwerpen en leen maken, ook alle zijne leenen, die hij van den aartsbisschop van Keulen en van den bisschop van Munster hield, aan dien graaf overgeven, indien hij zulks van de kerkvoogden verkrijgen kon. De bisschop van Munster was bondgenoot van graaf Everhard en zij hadden te zamen Hermans staten ingenomen. Hij komt nog in het laatst der dertiende en begin der veertiende eeuw voor. Na 1312 moet hij in hoogen ouderdom kinderloos overleden zijn. Hij huwde eene dochter van het geslacht der edele heeren van Holte, en wel met de zuster van Wichbold, aartsbisschop van Keulen. Zijne goederen vervielen aan Otto heer van Ahuijs, zusterszoon van Herman.

Zie van Spaan, *Inleid. tot de Hist. van Geld.* D. I. bl. 403, 404.

LOEN (Gerhard van), afstammeling van een geslacht, dat reeds in de twaalfde eeuw bloeide, en van Matthijs van Loen, die in de Geldersche geschiedenissen van 1500 en vervolgens bekend is, was in 1552 burgemeester van Venlo, en onderteekende, als gemagtigde van die stad, de Unie van Utrecht, den 11den April 1579. Waarschijnlijk nam hij deel aan het bondgenootschap der edelen in 1566. Hij liet drie zonen na, Goert of Goddart, schepen te Venlo in 1587, Goert of Goddart de tweede van dien naam, Sebastiaan.

Zie Butkens, *Troph. de Brab.* T. I. p. 223; Lunig's *Reichs Arch.* p. 155; te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 529.

LOEN (Goert of Goddart), zoon van den vorige, afgevaardigde ter vergadering van de Algemeene Staten der Nederlanden, en in 1585 oudste schepen. Zijn zoon Joost begaf zich naar Frankfort aan de Main, werd door keizer Ferdinand II, den 28sten Maart 1635, tot edelman van het rijk verheven en stierf den 30sten Oct. 1660. Zijn eenige zoon, Johan van Loen, verwekte 12 kinderen. Onder deze was Michaël van Loen, die bij Maria de Passavant gewonnen heeft Johan Michaïl van Loen, geheimraad des konings van Pruissen, president der regering in 't graafschap Teklenburg en Lingen enz., die zich door gedrukte werken van verschillenden aard heeft bekend gemaakt.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 550, 551; F. T. Withof, *Oratio de Vita et obitu J M. à Loen*, Lingen, 1776. Saxe, *Onom. Liter.* p. VI. p. 373, 374. *Beiträge zu der Jurist. Liter. i. d. Preuss. Staaten, fünfste Samml.* S. 257.

LOEN (Sebastiaan van), zoon van Gerhard, broeder van Goddart, werd in 1586 wegens Gelderland naar den hertog van Parma gezonden, onderteekende het verdrag wegens de overgave van Venlo aan de Spaanschen, en werd in 1618 wegens de bondgenooten tot den vredehandel afgevaardigd.

Zie Ens, *Hist. belli civil. in Belgio*, p. 459; *Groot Plakaatb.* D. II. bl. 5, 6, 47, 49. te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 550.

LOEN (Willem van). Hij of Gerhard was deelgenoot aan het verbond der edelen in 1566, en sneuvelde in 1589 bij het beleg van Nijmegen.

Zie Haraei, *Annal.* T. II. p. 425. te Water, *Verb. der Edel.* D. IV. bl. 549.

LOENDERDON (J.) schreef:

De Emigrant te Hoboken. Eerste vertoog; behelzende Kees en Klaartje of de vrouw is de Baas; klugtsp. zonder bedoeling, Antw. J. Strembach, 1788. 8o.

Zie *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 136.

LOENE (H.), catechiseermeester te Middelburg, predikte in 1798 opentlijk te 's Gravenpolder, waar eene vacature was, terwijl zelfs door klokkegelui de godsdienstoefening werd aangekondigd, ja hij ging zoo verre, dat hij doop en avondmaal bediende, zich te Cats in Noord-Braband liet beroepen, terwijl één der predikanten van de classis, meenende, dat, volgens de resolutiën en concessiën der classis, zulks geoorloofd was, hem als zoodanig van den predikstoel afkondigde. De classis van Walcheren, door wie deze persoon tot catechiseermeester zonder meer was aangesteld, trad toen tusschenbeide, censureerde hem en verbood de gemeenten, onder haar ressort, hem tot het houden van oefeningen of het gebruik maken des H. Avondmaals toe te laten.

Zie Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Gesch.* D. VIII. bl. 253, 254.

LOENEN (Dr. J. J. van), een artsenijmengkundige van groote bekwaamheid te Harderwijk, verklaarde zich in 1816 bereid, om in het verloskundig onderwijs aan de akademie aldaar te willen voorzien, waartoe hij bevoegd werd geacht. Toen kort daarop de hoogleeraren Vosmaar en van Lith de Jeude het wel doordachte plan vormden van aldaar een *geneeskundige school* voor de provincie Gelderland op te rigten, zou ook Loenen daaraan onderwijs hebben gegeven, doch hun plan werd verijdeld, en Loenen stierf omtrent den zelfden tijd.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. I. bl. 395, 396.

LOENEN (WALICH VAN), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemde, en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen bisschop weder in te komen, doch toen bisschop David in Augustus van dat jaar de overhand kreeg, werd hem weder vrijheid gegeven, in de stad te komen, mits behoorlijk oirvede doende.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. II. bl. 314, 332.

LOENERSLOOT (SPLINTER VAN), leefde in het laatst der veertiende eeuw. Hij was een onrustig edelman, die het Sticht door zijne strooptogten gedurig kwelde. Bisschop Arnold, ondersteund door de heeren van Gaasbeek, van Abcoude, van Vianen en vele andere ridders en knapen, bragt hem tot onderwerping en veroverde zijn slot. Later, toen hij zich wederom tegen bisschoppelijk gezag had vergrepen, noodzaakte hij hem tot teruggave van hetgeen hij den Stichtenaren afgeperst had en nam hem niet in genade aan, dan na de plegtige belofte, dat Loenersloot ten allen tijde voor den bisschop van Utrecht zoude openstaan.

Zie J. à Leydis, *Chron Belg.* Lib. XXXI. c. 30, p. 301, c. 33, p. 303; Heda, p. 258, 259, en Buchelius ad h. loc. p. 259; G. L. A. Waveren, in *Append. ad Bekam*, p. 125, 227; *De Verm.* Beka, bl 280; Arend, *Vad. Gesch.* D. II. St. II. bl. 233, 235.

LOENIUS (R.), geboren te Deventer, oefende aldaar de geneeskunst uit en aanvaardde later met E. Tesschenmacher aldaar het professoraat in dat vak. Ook onderwees hij daarbij in 1647 de natuurkunde. Hij overleed 15 Aug. 1672.

Zie Kobus en de Rivecourt, *Handwoord.* o. h. w.

LOENS (Mr. PIETER) schreef:

Staat en Onderscheid der Persoonen en het recht daeruyt voorkomende, Leyd. 1720. 8o.

Regterlyke Aanmerkingen omtrent eenige Poincten, concernerende de execrabele sonde tegens de Natuur (veroorzaakt wegens het treurenswaardig geval van Andreas Klink, gedeporteert Predikant van de Oude Tonge; (achter dit werk vindt men het uitgesproken vonnis over Denzelven), Rotterd. 1760. 4o.

LOËR (DIRK), Loërius of Loherius, bijgenaamd *a Stratis*, naar zijne geboorteplaats Hoogstraten, in het begin der zestiende eeuw geboren, werd den 10den Jan. 1520 karthuizer te Keulen. Hij ontving het monniksgewaad uit handen van Petrus Bloemeven, die hem in 1525 de betrekking van koster en in 1530 die van vicarius of

onderprior van het klooster toevertrouwde. Negen jaren later werd hij naar Saksen geroepen, om de door de Lutherschen verwoeste en geplunderde kloosters zijner orde weder op te helpen rigten en prior van dat van Hildesheim, dat hij in den asch vond gelegd. Na tot visitator van verschillende provinciën van Duitschland benoemd te zijn, ging hij in 1543 naar Frankenland, vervolgens naar Zwaben, waar hij eenige jaren prior van het karthuizer klooster van Buxen bij Memmingen was. Hij stond in hooge achting bij Karel V, die meermalen van zijn dienst gebruik maakte. Hij stierf den 26sten Aug. 1554 in zijn klooster te Wirtzburg, en werd op het koor der kerk, niet ver van het graf van den stichter begraven. Het Latijnsch grafschrift op hem van Petreius, vindt men bij Foppens en Paquot

Loër bezorgde de uitgave der werken van Dionysius Carthusianus en plaatste voorredenen voor elk der deelen dat hij in het licht gaf.

Ook schreef hij:

Vita beatae memoriae Dionysii Carthusiensis, vóór de commentariën van Dionysius Carth. op de brieven van Paulus aan de Romeinen, Col. 1530. 12o. z. n. v. d. 1532. 12o. bij Caspar Jennepaeus. Sweertius noemt eene andere uitgaaf, te Brussel in het licht gekomen. De Bollandisten hebben dit leven gevoegd in *Acta SS. Martii, Tom. II die* 12, p. 247—255.

Praestantissima quaedam ex innumeris Miracula, quae Bruxellis, nobili apud Brabantos oppido, circa venerabilem Eucharistiam, hactenus multis ab annis ad Christi gloriam fiunt, achter het *Enchiridion Sacerdotum* van P. Blomeven, Colon. 1532. 12o., opgedragen aan graaf Christoffel van Ryneck, kanunnik en tresaurier der cathedrale van Trier. Een uittreksel hiervan vindt men in het 2de deel der *Basilica Bruxellensis*, Mech. 1743 van Foppens.

Miraculum evidens ac stupendum, quo declaratur quantâ Dei misericordiâ, Beataeque Virg. ac Mart. gloriosae Barbarae patrocinio, quidam crudelibus ereptus flammis, Confessionis et Eucharistiae particeps effectus sit Sacramentis. Achter het vorige (1ste uitg., p. 176 vs. 179.

Hij heeft ook *Margarita Euangelica*, een geestelijk boekje door eene Duitsche non, of eene onbekende godvruchtige vrouw in het Duitsch geschreven, Col. 1535. 12o., in het licht gegeven. Nicol. Esschius heeft er in 1545 eene betere uitgaaf van bezorgd. In het Ned. *Die groote euangelische Peerle, vol devoter gebeden enz. Gheprent Thantw. by my Henric Peetersen van Middelburch. In 't jaer ons H.* 1537. 8o.

Loër gaf ook uit: Petrus Blomeven, *de Bonitate divinâ*, Col. 1538. 12o. en de *Vitae Patrum*, Col. 1547, verre be-

neden de uitgaaf van Rosweydus. Het was op zijn verzoek, dat de dominikaan Johannes Host van Hombercn, zijne verhand. *de ratione confitendi*, Col. 1534 12o. uitgaf. Vitus Dulckenus, prior van het karthuizer klooster te Mentz, droeg hem zijn werk over de monniken zijner orde, door Hendrik VIII ter dood gebragt, en Johannes Justus Lanspergius, zijn medebroeder te Keulen, zijn *meditatiën over het leven van J. C.*, Col. 1537. 12o., op.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 823, 824, Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1116; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 680; Petreii, *Bibl. Cant.* p. 277—284; Morotii, *Theatr. sacri Cart. Ord.* p. 125; Hartzheim, *ex Merckenii Cartusiographid*, p. 302; Paquot, *Mém.* T. II p. 143, 145; *Cat. der Maatsch van Ned. Lett.* Bijv. 1848, 1851. bl. 18.

LOERS (J. C.) schreef:

Godgeleerde Verhandeling over de ligchamen der Engelen, Amst. 1723. 4o.

Loers gaf met Coets, Amst. 1725, *Gezangen* in het licht, 8o.

LOF (J. DE). Kramm vermeldt van dezen kunstenaar eene ordonnantie voor de folio prent, verbeeldende *P. Gonsalius Sylveira, Jezuit, wordt voor het geloof verworght door de Mooren van Monomotapa*, in P. Hazart, *Kerkel. en Wereldl. Geschied. van de geheele wereld*, Amst. 1668. 2de deel, bl. 106. De titel van het tweede deel is door hem ontworpen en geteekend in den trant van A. Diepenbeek.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1003.

LOFVERS (PIETER), zeeschilder, in 1710 te Groningen geboren, leerling van Jan Abel Wassenberg. Zijn werk onderscheidde zich door de naauwkeurige teekening der schepen en werd veel buitenslands gezocht. Hij overleed in 1788.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 183.

LOFVERS (HENDRIK), oudste zoon van den vorige, werd in 1739 te Groningen geboren, en door zijn vader in de schilderkunst onderwezen. Hij schilderde zeegezigten, bloemen en landschappen. Hij overleed in 1805 in zijne geboortestad.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 183.

LOFVERS (J.), waarschijnlijk de zoon van Hendrik Lofvers, een landschapschilder, van wien o. a. voorkomen *Twee stuks landschappen met reizigers en vee*, op *Cat.* van C. H. Schultz, Amst. 1826. No. 65.

Hij overleed in 1814, omtrent 46 jaren oud.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 1003.

LOGAN (D.), werd in 1630 te Dantzig geboren, zou in Denemarken bij Simon van der Pas de graveerkunst geleerd hebben, kwam van daar in Holland, zette de kunst onder Hondius voort en begaf zich vóór de restauratie naar Engeland. Hij woonde waarschijnlijk hier te lande te Utrecht, en vervaardigde voor den beruchten poëet en schrijver jonkheer Everard Meyster, de teekening van den ironischen titel voor zijne *Poetice Policy, van de staetkundige Aeloutheyt der Romeinen*, 1656. 8o. Ook zijn de 20 platen van het *Verlost Jeruzalem van Tasso, vertaelt door H. Dullaert*, Rott. 1858. 8o. door hem geteekend en gegraveerd. Hij graveerde naar de schilderij van Ebbius, het portret van den R. C. pastoor Arn. Louffius te Weesp, aldaar in 1656 in den ouderdom van 59 jaren overleden. In Engeland vervaardigde hij 40 platen van gezigten van de publieke gebouwen der universiteit te Oxford, onder den titel van *Oxonia illustrata* in 1675, en een soortgelijk werk in 1688, bestaande uit 30 platen. Onder den titel van *Cantabrigia illustrata* verschenen beide onder denzelfden en zijn ook onder een Hollandschen titel: *Het Verheerlijkt Oxford* en *Verheerlijkt Cambridge*, te Amst. bij Gerrit Tielenburg, in fol. oblong uitgegeven.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1008.

LOGENHAGEN (Jacobus), een Antwerpenaar van geboorte, overste van het Brigitten klooster te Dendermonde, overleed aldaar in 1611 en gaf in het licht:

Annotationes in Epistolam Canonicam D. Jacobi, Antv. 1571. 12o.

Annotationes in Evangelium Lucae ex operibus D. Augustini, Antv. 1574. 8o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 418; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 523. D. Lindani, *de Teneram.* p. 111.

LOGGER (Jacobus), medic. et chir. doctor, ridder der orde van den Ned. Leeuw, consulterend chirurgyn van Zijne Maj. de koning, lid der Provinc. Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt en van verscheidene geleerde genootschappen, werd in 1759 te Dordrecht geboren. Te Leyden onvermoeid ijverig in de uitoefening der heelkunde, waaraan hij zich uitsluitend had toegewijd, voer hij nog tot in het laatste jaar zijns levens voort daarin aan de lijdende menschheid veelvuldige hulp te bewijzen, terwijl hij ook door zijne schriften, waaronder zes met goud bekroonde verhandelingen, in belangrijke mate tot de volmaking der heelkunde in ons vaderland heeft medegewerkt. Zijn langdurige praktische loopbaan werd door vele, meest in tijd-

schriften opgenomen, met goed gevolg verrigte kunstbewerkingen, gekenmerkt.

Zijn roem nam niet weinig toe, sedert de gelukkige operatie aan het been van koning Willem I. Na welke verrigt te hebben, hij tot dezen zeide: »Uwe Majesteit heeft zich koninklijk gehouden." Op deze kunstbewerking slaat ook het gedicht van D. J. den Beer Poortugael onder zijn portret, naar Davidson, door L. Springer te Leyden op steen gebragt.

»Hier leeft die zes maal wierd bekroond,
»En 't gouden eerloof weg mogt dragen,
»Wiens borst, naar 's konings welbehagen,
»Het kruis ciert, dat zijn zorgen loont,
»Wiens kunde en welbedreven hand,
»Dien vader (met Gods hulp) behield voor 't vaderland."

Hij gaf afzonderlijk in het licht:

Verhand. over de lies- en balzaks-gezwellen, Amst. 1778. gr. 8o.

Over de zwarte Staar, Amst. 1812. gr. 8o.

Verhand. over de vleeschgezwellen, Amst. 1819. 8o.

J. C. Reich en J. Logger, *Verhandeling over het afzetten der ledematen, met eene plaat*, Amst. 1812. gr. 8o.

Verhand. over de onderscheidene kenmerken der breuken, Amst. 1797.

Hij overleed te Leiden den 12den October 1841, in den ouderdom van 82 jaren.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1841. No. 46; *Programma van het Provinc. Utr. Genootsch. van Kunsten en Wetensch. voor het jaar* 1842. Brinkman, *Naaml. van Boek.*

LOGGER (H. J.), zoon van den vorige, werd te Leyden geboren, vestigde zich als chirurgyn aldaar, waar hij nog voor zijn vader stierf.

Hij schreef:

Waarnemingen over de beklemde breuken, Amst. 1819. gr. 8o.

Historia morbi eener aan carnommae gestorvene Vrouw, Amst. 1822.

Ontleed-, natuur- en ziektekundige verhandeling over de gewrichten, Amst. 1823. 8o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.*

LOGHEM (Jhr. Mr. Hendrik van), werd in 1775 te Deventer geboren, was secretaris dier stad en lid der Staten van Overijssel. Als dichter is hem wel geen verdiensten te ontzeggen, doch zelden verheft hij zich boven het middelmatige. Zijne dichtvruchten zijn zeer talrijk en ademen een goeden geest. Wij kennen van hem:

Gedichten, Amst. 1808.

Mengeldichten, Haarl. 1809.

Nieuwe Mengeldichten, Dev. 1819.

De Harmonie van het Heelal en andere gedichten, 's Hage, 1821.

Poëzy, 2de dr. Dev. 1826. 2 d.

Nieuwe Gedichten, Ald. 1828.

Twaalf liederen voor 3 Zangstemmen, gezet door G. W. Röhner, Dev. 1821.

Het begraven van lijken binnen steden en dorpen; dichtstukje, Dev. gr. 8o.

Proeve over de Goddelijke leiding van de gebeurtenissen der Wereldgeschiedenis, Leid 1838. 8o.

Ontwikkeling van eenige hoofdbeginselen der Nederlandsche Armen wetten, Dev. 1838. gr. 8o.

Van Loghem overleed den 7den April 1843.

Ook verdienen zijne pogingen om het volksgezang te verbeteren, eene loffelijke vermelding, waartoe hij in 1825 te Deventer bij Joh. Lange, *Proeve van Liederen*, in twee stukjes, in het licht gaf, die ook in losse stukjes verspreid zijn, welke hier en daar blijken dragen van zijne geschiktheid om voor de lagere standen te dichten.

Zie van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned Lett. en Wetens*. D. II. bl. 486. van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb* D. II. bl. 367. *Cat*. R. v. d. Aa, bl. 111.

LOGIER (Jan), kapitein in Staatsche dienst, nam deel aan de verovering van Breda door een turfschip. Hij was familie van Charles Logier, baljuw van de beide Katwijken.

Zie van Meteren, *Ned. Hist*. D. V. bl. 334. *Boekz. der Gel. Wer*. 1742. *a* bl. 709.

LOGIER (Philippe), diende onder Maurits den lande, begaf zich gedurende het bestand naar Venetië, diende aldaar als vendrig en luitenant onder kapitein de Haan. Na het bestand keerde hij terug, en behoorde tot de officieren, welke bij eene compagnie wenschten geplaatst te worden, en waarvan men een lijst vindt in *Chronijk van het Hist. Genoots*. D. IX. bl. 161 volgg.

LOGMAN (W.) een Rotterdamsch kunstgenootschappelijk dichter, bloeide in de tweede helft der achttiende eeuw. In 1789 vervaardigde hij een lierzang bij het bedanken van den predikant Viervant voor een beroep naar Amsterdam.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord*. D. II. bl. 369.

LOGTEREN (Ignatius van) of Lochteren, bij Immerzeel van Luchteren, leefde in het midden der achttiende eeuw. Hij was een Amsterdamsch beeldhouwer en vervaardigde de poort van het Oude Mannenhuis aldaar. Bekend zijn van hem: *twee staande mansbeelden, een loots- en schieman in eigenaardig costuum;*

een staande Diana, vergezeld van een jagthond, uit palmhout vervaardigd; *een kindje, verbeeldende de Bouwkunst, houdende een colom in de handen;* een basrelief, voorstellende *een Bachenaal*, waarbij een Sileen, eene vrouw en kinderen; drie stuks, *Termen Boschgoden* verbeeldende; een *Faunus, eene vrouw op een piedestal; twee rustende Sphinxen.* Ook boegseerde hij in was.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl en Vl. Kunst-Sch.* D. II bl. 188. Kramm, *Lev. en Werk. der Hol. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1004.

LOHMEIJER (JOHAN GABRIËL), den 19den Dec. 1726 geboren in het vorstendom Minden, bekleedde sedert 1759 het leeraarsambt en werd den 20sten Junij 1766 predikant bij de Hoogduitsch-Luthersche gemeente te 's Hage beroepen. Den 17den Julij 1768 was de koning van Denemarken onder zijn gehoor, den 28sten daaraanvolgenden overleed hij. Zijne nagedachtenis werd den 8sten Jan. 1769 door Ds. Sander gevierd met eene rede over Ps. CX: 12. Deze leerrede (*Die Seeligkeiten eines schönen Geistes, der sich aufs Christenthum gründet*, volgens Ps. 32: 2) is uitgegeven, gelijk ook *De heilzame leer van Gods algemeene genade, in vijf leerredenen uit het vernuft en de H. S. bewezen. Vertaald uit het Hoogd. door den student J. Tissel*, 's Hage, 1761 4o.

Ook gaf hij in 1764 te Livern, een catechiseerboekje, getiteld: *Die Ordnung des Heils*, door J. Hamelau overgezet met den titel: *Ordre des Heils, in Vragen en Antwoorden.*

Zie J. O. Schultz Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. Kerk*, St. I. bl. 62, St. VII. bl. 114—117; F. J. Domela Nieuwenhuis, *Gesch. der Ev. Luth. Gem. te 's Gravenh.* bl. 60. Arrenberg, *Naamr.* bl. 321.

LOIS (JACOB) of Loys, waarschijnlijk te Rotterdam, waar hij in het midden der zeventiende eeuw de bouwkunst uitoefende, geboren. Onder zijn opzigt werd aldaar in 1662 het *Nieuwe Gemeenelands-Huys* (thans het *Boymans Museum*) en in 1661 de *Wester Nieuwe Hoofdpoort*, door hem ontworpen, gebouwd. Hij was een vermaard bouwkundige in zijn tijd.

Zie J. Lois, *Chron. van Rott.* (Delft, 1746. 4o.) bl. 159. *Hist. en Natuurk. Lenter. door Zuid- en Noord-Holl. en een ged. van het Sticht van Utrecht, gedaan door een viertal Vrienden*, (Amst. 1768) bl. 317. *Kab. van Ned. en Kl. Oudh.* D. III. bl 315. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1004.

LOIS (JACOB) of Loys, magistraatspersoon te Rotterdam, leefde in het midden der zeventiende eeuw, en hield zich onledig met uit onderscheidene lands-kronijken, het groot en klein privilegie-boek en eenige in handschrift bewaarde oude kronijken, aanteekeningen en overleveringen, een doorgaande

kronijk der voornaamste gebeurtenissen op te maken, welke, sedert 1270 tot op zijnen tijd, meestal in of met betrekking tot deze stad hadden plaats gegrepen; vulde haar aan met velerlei kleinere bijzonderheden, en maakte, doorgaans uit echte bescheiden, eene naamlijst op der regenten sedert 1618 tot 1672. Eerst na 1746 verscheen deze arbeid te 's Hage bij van Tol en van Graauwenhaan, onder den titel van *Chronycke ofte korte waere Beschryvinge der Stad Rotterdam*, in 4o, met verkeerde opgave van den voornaam des autheurs. Achteraan vindt men eene verzameling van handvesten, privilegiën enz. bijna uitsluitend Rotterdam betreffende, en, ofschoon meestal uit gedrukte werken overgenomen, wel belangrijk in zich zelve, maar onder de handen van overschrijver of zetter, doorgaans deerlijk verminkt. De *Kronijk der Stad Rotterdam tot* 1670, *met plattegr*. Rott. 1778, in 2 stukken, bij G. Manheer, Rott. 1783. 4o. (door G.) Manheer) is nagenoeg niets anders dan Lois, in spelling verbeterd en aangevuld uit de aanteekeningen achter J. Kortebrants' *Tweede eeuwgetijde der Rotterd. Vrijheid*, 1572.

Zie G. van Reyn, *Geschiedk. Beschr. van Rott.* voorr. bl. XXI, XXII. Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschr.* bl. 109, 111.

LOISY (Pierre), verliet in 1586 met zijn gezin Antwerpen om het geloof, en verkreeg van Leycester vrijgeleide naar Middelburg.

Zie *Chron. van het Hist. Genootsch.* D. VIII. bl. 30.

LOK (Mr. J. J.), geboren te gestorven schreef:

Diss. de Castellanis Zeelandiae — *sub Consit*, L. B. 1792. 4o.

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* 1848—1852. bl. 74.

LOKE (Matthias van), landdrost van Schermbeek, Wezel en Dinslaken, hielp hertog Johan van Kleef in het bedwingen der wederdoopers, was lid en onderteekenaar van de Synode van Wezel, 3 Nov. 1568. Welligt was hij dezelfde met Mathijs van der Loo, in 1576 ouderling te Emden.

Zie Th. Struckius, *not. ad Heresb. Epist.* p. 22. von Steinen, *Reform. Hist. van Cleve*, S. 22; Meiners, *Oostvr. Kerk. Gesch.* D. I. bl. 411; 's Gravezande, *Tweehond. Gedacht. van het Syn. te Wesel*, bl. 224.

LOKEMAN (Petrus), omtrent 1578 te 's Bosch geboren, studeerde te Leuven in de godgeleerdheid en beoefende de Grieksche en Hebreeuwsche talen. Reeds in 1607 had hij het beneficie van de H. Anna, in de kapel van den H. Gregorius te 's Bosch, nam de herderlijke bediening waar te

Oudenbosch, onder het tegenwoordige dekanaat van Breda, toen de herder dezer plaats, die daarna pastoor te Gastel werd, door de Hervormden gevangen was. Van 1632—1633 was hij pastoor te Rosmalen. In 1630 kwam hij in briefwisseling met bisschop Ophovius, toen te Geldorp zich ophoudende. Lokeman beoefende de latijnsche poëzy, blijkens een geschrift in slechte verzen, getiteld:

DEUS OMNIA TRINUS
Petrus est oris Lokeman sonantis
Acta Rectoris celebrans tonantis,
Patris autoris, sobolis beantis,
Mentis beantis.

Sylvaed. Joan. a Turnhout, 1622. 4o. Hij stierf in 1633, in den ouderdom van 54 jaren.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 623; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 746; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 987; Paquot, *Mém.* T I. p. 666; van Gils, *Kath. Meyer. Memor.* bl. 185, 486; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het Bisdom van 's Hertog.* D. II. bl. 333, D. IV. bl. 303; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w. Peerlkamp, *de Poët. Lat. Neérl.* p. 294; Hermans, *Not. Lit. Brab. Sept.* p. 13.

LOKEREN (ADRIAAN VAN) was meester-particulier van de munt te Nijmegen, onder de regering van hertog Karel *den Stoute*, welk ambt hij van 25 Dec. 1474 tot 3 Febr. 1476 waarnam. In laatstgemeld jaar werd voor hem, die overleden was, een opvolger aangesteld. Peter Venbolt was toen graveur van de munt.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Graven en Hert. van Geld.* bl. 88, 278.

LOKEREN (VAN), bevelhebber van het geschut bij het beleg van Grol door Frederik Hendrik in 1627.

»Van Lokeren (zong Vondel) die bezorght het tuigh des blixemspels."

Zie Bosscha, *Ned. Held. te Land,* D. I. bl. 425.

LOLKAMA (LODEWIJK), geneesheer te Leeuwarden in de tweede helft der zeventiende eeuw, schreef:

Misbruyk van de looden en andere opene werken, Leeuw. 1690. 12o.

Na zijn overlijden, omstreeks 1710, werd nog van hem uitgegeven:

Verhandelinge van het Zuur, deszelfs gebruyk en misbruik, met Aanmerkingen over het dryven van de longe van een nieuw-geboren kindt op het water. Hier is bygevoegt een Bewys aangaande het Adem-halen van kinderen voor de geboorte, van Joh. Balk, in leven Med. Dr. te Leeuwarden. Ald. z. j. kl. 8o.

Zie Abconde, *Naaml. van Boek.*

LOLINGIUS (JOHANNES), in Oost-Friesland geboren, werd in 1600 predikant te Noordbroek, was in 1604 schrijver van de Provinciale Synode, welke bediening vele jaren alleen door de predikanten uit de Ommelanden werd waargenomen. Hij was in 1618 afgevaardigde tot de Synode van Dordrecht, doch werd, door ziekte verhinderd, vervangen door Wigbold Homerus, predikant te Zuidwolde. Hij stierf den 27sten Nov. 1624 en zijne vrouw Jantien Balthasars, 7 uren na hem, zij werden te gelijk den 2den December in het koor der kerk daar begraven.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 73, 74; Brucherus, *Gesch. van de Opk. der Kerkherv. in de Prov. Gron.* bl. 380, 381; Glasius, *Gesch. der Nat. Syn. te Dordr.* Afl. III. bl. 50; *Acta Syn. Nat. Dordr.* S. 1, 2; C. Adami, *Naaml. der Pred. in de Prov. en Stad Gron.* bl. 149.

LOLKES (W.), een dwerg, hoog 35 duim, in 1774 te Amsterdam in Blaauw Jan te zien, wiens portret voorkomt bij Muller, *Cat. van Portr.* bl. 156.

LOLLARD (MATTHEUS) of Lollards, uit Zwitserland, een ketter. Floris van Wevelinckhoven, de 50ste bisschop van Utrecht, liet omtrent 1380 diens ligchaam opgraven, op de voorplaats van het bisschoppelijk hof verbranden en de assche in stads grachten werpen.

Zie Heda, p. 259; Buchelins, *Not. ad Hedam*, p. 263. Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 27; van der Chijs, *de Munt. der Bisch. enz. van Utr.* bl. 185.

LOM (CHRISTIAAN VAN), Haagsch boekdrukker, gaf in 1740 te 's Hage eene *Beschrijving der stad Lier*, in 8o. in 't licht, en bezorgde in 1735 de Nederlandsche vertaling van A. Sanderus *Verheerlijkt Vlaanderen*, en voegde daarbij belangrijke bijlagen.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Boek.* bl. 263.

LOM (JOHAN HENDRIK VAN), werd den 21 Dec. 1704 te Nymegen geboren, waar zijn vader, Theodorus van Lom, tot den deftigen koopmanstand behoorde en hij aan het Gymnasium de eerste geletterde opvoeding ontving. Van 1723—1727 studeerde hij aan de Utrechtsche hoogeschool en bezocht hij de gehoorzalen van Duker, Mill, Odé, Joh. Ens en Lampe, en volgde ook de philosophische lessen van Jos. Serrurier. Onder diens leiding maakte hij zulke gelukkige vorderingen in de wijsbegeerte, dat hij den 16 Zomermaand 1727, na openlijke verdediging zijner *Disputatio de immortalitate animae* tot doctor in die wetenschap bevorderd werd. Toen Lampe naar zijne geboorteplaats Bremen terugtoog, volgde van Lom zijne leermeester derwaarts. Brandende zucht voor wijsbegeerte en wiskunde, waarvoor zelfs de genegenheid je-

gens dien beroemden Godgeleerde moest onderdoen, dreef hem weldra naar Leyden, toen door het licht van 's Gravezande en Wittich beschenen. In 1729 benoemde hem de regering van Bremen tot hoogleeraar in de wijsbegeerte aan hare hooger' Gymnasium. Hij aanvaardde den 27 van Herfstmaand v. d. j. zijn ambt met eene redevoering over *de noodzakelijkheid der wiskunde voor de kennis der Natuur.* In hetzelfde jaar werd hij op de nominatie te Franeker geplaatst, na het vertrek van Jo. Oosterdijk Schacht als Med. Prof. naar Utrecht. Vijf jaren had hij zijne betrekking te Bremen vervuld, totdat ten jare 1734 de dood van Prof. van Houten den gewonen leerstoel der wijsbegeerte en wiskunde te Harderwijk ontledigde. Tot diens vervulling werd van Lom beroepen. Reeds den 30 van Slagtmaand betrad hij zijn nieuwen catheder en hield den 17 van Zomermaand 1735 zijne intreê-rede *de Vinculo rationis cum experientia in scientiâ naturali.*

In 1737 sprak hij als aftredende Rector Magnificus *over de beschaving en volmaking des verstands, door de beoefening der wiskunde te verkrijgen,* (*de ingenii cultu et perfectione ex Mathematum tractatione consequendâ*) en in 1743 over de *grondslagen der zekere menschelijke kennis,* (*de principus et fundamentis certae cognitionis humanae*), naderhand uitgegeven met den titel: *Sermones academici duo de principiis*, etc. L. B. 1749. 4o. Wat hij daar omtrent de onmiddelijk der ziel ingedrukte denkbeelden als grondslagen onzer kennis zegt, luidt zeer Cartisiaansch. Het geheel is, uit zijn standpunt beschouwd, zeer lezenswaardig, maar de stijl niet even Latijnsch. Naauwelijks had hij die laatste taak volbragt, of Curatoren benoemden hem »om zijne persoonlijke verdiensten, zonder gevolgtrekking, tot Hoogleeraar der sterrekunde. De wiskunde had hij reeds vroeger aan zich verpligt door eene belangrijke uitgave van Euclides. Voorts beijverde hij zich om de Electriciteit en andere natuurverschijnselen door menigvuldige, toen nog nieuwe proeven, in het licht te stellen, waartoe hem eene rijke verzameling van mathematische en physische werktuigen zeer te stade kwam. Ook gaf hij lessen aan zijne studenten, die, met algemeene toejuiching, op een mathematische trant, het bestaan der Godheid zochten te betogen. Wis- en Natuurkunde was de groote spil, waarom de studie van van Lom, 's Gravezandes getrouwen leerling, zich steeds wendde. Want zelfs zijne Bovennatuurkunde ging bij Euclides ter schole. Van Loon vervaardigde ook hemelgloben en brandspiegels, waarin hij werd bijgestaan van Albert Krüger, hoogl. in de wiskundige wetenschappen aan het gymnasium te Bremen.

In 1761 leide hij het rectoraat neder met eene *Oratio de animo humano se ipsum cognoscente.* In April 1763 overleed hij in den ouderdom van 58 jaren, en den 21 dier maand

werd zijn lijk met veel staatsie ter aarde besteld. Hij huwde Maria Suzanna Camper, die hem twee kinderen schonk, Florentius Petrus, die volgt en Theodora Zegerina, gehuwd met den geleerden Did. Heineken, Doctor der wijsbegeerte en predikant te Doornspijk. Behalve de gemelde schriften gaf van Lom in het licht:

De necessitate Matheseos in Physica, Bremae, 1729.

Euclidis Elementorum Libri VI priorum planorum ac XI et XIII solidorum. cum explanatione et demonstrationibus Ch. Clavi etc. Amst. 1738. 8o. met koperen plaat en eene levensbrechrijving van dezen wijsgeer.

Oratio de methodo veram tractandi Physicam. Brem. 1732.

De met platen opgehelderde beschrijving van zeker, door hem waargenomen, luchtverschijnsel.

Observatio singularis cujusdam phaenomeni in coelo conspicui d. 3 *Martii* 1733 *instituta (Nov. Act. Erud.* 1733.*)*

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1729. *b.* bl. 94, 1734. *b.* bl. 495, 1735. *b.* bl. 232, 1736. D. I. bl. 703; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 28; *Hist. Lett. en Boekb.* D. I. bl. 197, D. II. bl. 899; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 138, 183, 236, 694; Kobus en de Rivecourt. o. h. w. Poggendorff, *Handw. zur Gesch. der Exacten Wissensch.*

LOM (Florentius Petrus van), zoon van den vorige, studeerde te Harderwijk en werd den 28sten Junij 1655 tot jur. utr. doctor bevorderd, na het verdedigen eener *Dissert. de usucapione utrum in Jure nat. fundata sit.* Ook was hij licentiaat in de wijsbegeerte. Hij vertrok als onderkoopman naar Oost-Indië, kwam van daar behouden terug, trad vervolgens in krijgsdienst en sneuvelde.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. III. bl. 237.

LOM (G. van), uit Nijmegen, verdedigde in 1757, onder den hoogleeraar Saxe, te Utrecht, eene dissertatie, behelzende *Observationes antiquario-Philologicae ad vetus chirographum Thesauri Muratori Mancipationis formulas continens*, Traj. ad Rhen. 4o.

LOMAN (J. B.), zoon van Joh. Christ. Loman, ridder van den Ned. Leeuw en toen predikant bij de Luthersche gemeente te Bodegraven, werd van zijne jeugd af voor de studie opgeleid en had eerst zijn vader, vervolgens den predikant Schroeder te Arnhem tot onderwijzer in de Oostersche talen, studeerde vervolgens aan het athenaeum te Amsterdam (1839—1845), verwierf in 1845, na het verdedigen van een *Specimen critico-literarium in Plautum et Terentium*, den rang van *Phil. Theor. Mag. Litt. Hum. Doct.* en in het volgende jaar, na de verdediging eener *Dissertatio politico-juridica, qua principia quaedam Oeconomiae politicae*

tractantur, dien van *Jur. Utr. Doct.* Nu stonden Loman twee wegen open, die van naar het ambt van onderwijzer aan een der Latijnsche scholen te dingen, of zich als advokaat neder te zetten. Hij koos het eerste en verbond zich in Augustus 1847 aan het Instituut van den heer Mensing als docent in de Grieksche taal- en wiskunde. Drie maanden later werd hij tot hoogleeraar in de Grieksche letterkunde aan het athenaeum te Maastricht benoemd. Hij bekleedde slechts kort deze betrekking, want reeds den 24sten Maart 1849 overleed hij te Amsterdam aan de tering. Loman was een ijverig beoefenaar eerst der semitische, later der sanscritische talen. Hij verpoosde zich met het lezen en commentarieeren van Plautus en Terentius, en was van plan een critische uitgaaf van den eerste te bezorgen, waarin de dood hem verhinderde.

Professor J. G. Hulleman gaf na zijn dood in de *Symbolae literariae*, zijne *Annotationes in Casinam* in het licht, waarvoor hij eene *Praefatio* schreef, waaruit wij deze regels geput hebben.

LOMANNUS (Willem), waarschijnlijk de zoon van Jacobus Lomannus, predikant te Nijmegen, die in 1588 aldaar aan de pest stierf, was in 1608 predikant te Haringhuizen, toen, wijl hij wel de confessie, maar niet den catechismus wilde onderteekenen, werd geschorst. In 1616 werd hij te Noordwijk beroepen en in 1619 met den geheelen kerkeraad om Remonstrantsch gezinde gevoelens afgezet. Hij was bij de vergadering den 5den Maart 1619 te Rotterdam gehouden, ten einde de lidmaten en kerken van de gemeenten der Remonstranten, zoo veel mogelijk bij de leer der waarheid, die naar de godzaligheid is, te behouden, voor verstoring te behoeden en ze in onderlinge eenigheid en vrede te verbinden. Dien ten gevolge werd hij met zes andere predikanten naar Waalwijk gevoerd. Hij zond een troostbrief aan zijne voormalige gemeente, en tachtig arme visschers, die dezen lazen of hoorden lezen, werden hierom bij geregtelijk vonnis elk met *f* 25 boete gestraft.

Zie *Hist. Verh. van Alkm.* bl. 78; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 91; Tideman, *de Rem. Broed* bl. 29, 90; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 187, 188; *Chron. van Nijm.* bl. 156; de Jongh, *Naaml. van Pred.* bl. 359.

LOMANNUS (J.). Van dien geneesheer bezitten wij: *Dissertatio med. de Intestinorum inflammatione*, L. B. 1732.

LOMANNUS (Johannes), neef van den volgende, maakte zich als nederduitsch dichter bekend. Zijne poëzy is verspreid voor de bundels van zijne tijdgenooten, ook voor die van zijn oom.

Zie Heringa, *Naaml. van Ned. Dicht.* bl. 61.

LOMANNUS (WILLEM), Rem. predikant, werd den 25sten Julij 1674 als proponent te Frederikstad beroepen, in 1676 te Nieuwkoop, waar hij in 1723 emeritus werd en den 6den October 1724 overleed.

Hij was even als zijn neef Johannes, een middelmatig dichter, blijkens de proeve uit zijne *Bijbelbloemen uit het Oude en Nieuwe Testament, stigtelijke Mengelvaarzen en Puntdigten*, Rott. 1719. 8o., in 1720 en 1755 herdrukt, door Heringa aangehaald.

Zie Cattenburgh, *Bibl. Rem.* p. 106; Heringa, *Naaml. van Dicht.* bl. 61, 62; Tideman, *de Rem. Broed.* bl. 102, 331, 368.

LOMANUS (SARA). Ongunstig is het oordeel over de poëzij van deze Nederlandsche dichteres uit de tweede helft der achttiende eeuw. Witsen Geijsbeek noemt hare *Bespiegelingen van Mozes op Nebo, Johannes in Patmos en Christus verheerlijkt op Thabor, in dichtmaat*, Gouda, 1762. 4o., theologische abracadabra. Zij schreef ook in de *Dichtkundige Lauwerbladen.*

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 206, 207; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 263.

LOMANUS (WILHELMUS), waarschijnlijk een bloedverwant van Sara, bezong tweemaal de *Nederlaag der Turken* in *Nederd. Mengeldichten*, Amst. 1727. 8o.

Zie v. d. Aa, *B. A. C. Woord.* D. II. bl. 369.

LOMBARDUS (LAMBERT), of Lombard, werd in 1506 te Luik geboren. Zijne ouders waren zeer behoeftig, konden hem het noodige school-onderwijs niet laten geven en plaatsten hem bij een schilder om hem eene broodwinning te verschaffen. Later kreeg hij onderwijs van Joost de Beer en van Jan Gossart (Mabuse). In den ouderdom van 32 jaren reisde hij naar Italie in het gevolg van den kardinaal Polus, op aanbeveling van Everard van der Marck, Bisschop van Luik. Toen hij zich aldaar, waarschijnlijk op kosten van dezen beschermer der kunsten, in alle deelen der kunst geoefend had, was hij, na diens overlijden, in 1538 verpligt Italie te verlaten en naar Luik terug te keeren, waar hij, zonder echter voordeel van hen te genieten, bij de drie volgende bisschoppen in gunst stond. Hij leefde nog in 1565 en stierf vergeten, in behoeftige omstandigheden in het gasthuis Mont-Cornillo te Luik. Zijn sterfjaar is onbekend. Er bestaat eene levensbeschrijving van hem, door zijn vriend Dominicus Lampsonius vervaardigd en door zijn leerling, Hubert Goltzius, onder den titel van *Lamberti Lombardi apad Eburones pictoris celeberrimi vita*, te Brugge 1558. 8o. uitgegeven. Hierin vindt men zijn portret vermoedelijk door

zijn schoonbroeder Lambert Suavius gesneden. (*Lambertus Lombardus Pictor Eburonensis anno aet. XLV, MDLI*)

Al zijne voornaamste werken, te Luik voorhanden, werden door Hendrik Maximiliaan van Beijeren, keurvorst van Keulen, Bisschop van Luik en Hildesheim naar Bonn overgebragt, om er zijn paleis mede te versieren. Zij zijn bij gelegenheid van het bombardement dier stad, in 1703, door Menno Coehoorn, verbrand. In het Museum te Berlijn zijn twee schilderijen van hem, voorstellende *eene zittende Maria*, houdende op de beide armen het in linnen doeken slapende kind en *De opwekking van Lazarus;* in de Galerij te Weenen, *De aanbidding der Herders*, in het Museum Entborn te Antwerpen, een *Mansportret*, borststuk. *aetatis.* 19. Ook bezit het stedelijk bestuur te Luik eene schilderij van Lombardus, van Dr. Lombard afkomstig. In de Bartholomeus kerk te Luik, was vroeger de *Marteldood van St. Barbara*, een zijner beste werken, aanwezig. Wijlen Koning Willem II bezat van hem: *Een droombeeld op een vlak tuindak en een heilig persoon in diepen slaap, wien de Aartsengel Michaël, in een rijk krijgsmansgewaad gedoscht, omgeven door drie andere gewapende Engelen, waarvan er een het zwaard der Goddelijke geregtigheid draagt, verschijnt*, voor *f* 1900 verkocht; *Eene voorstelling van de Roode Zee, verbeeldende Mozes omringd van de Israëlieten, na den doortogt der Roode zee, en Pharao met zijne legermagt op het punt om door de golven verzwolgen te worden*, frisch van kleur, schoon van zamenstelling, juist van teekening, dat *f* 1450 opbragt; *De tuchtroede Gods. Op de linkerzijde met verschillende eigenaardigheden, op de regterzijde eene stad, die door de pest geteisterd wordt. Overal ziet men lijken, doodkisten en begrafenistoestellen. Twee Engelen, waarvan er een boven eene processie zweeft, en de andere zich op een toren, die in de verte staat, bevindt, schijnen door hunne tegenwoordigheid aan te duiden, dat de toorn Gods bedaard is*, voor *f* 1850, gelijk de beide vorige door de makelaars Roos en Brondgeest gezocht. Nagler beschrijft 40 stuks prenten, meest door L. Suavius naar zijne werken gegraveerd. Blijkens een studie-blad, voorstellende *Twee beelden ten voeten uit, als Apostelen gekleed*, in bezit van den heer Kramm, was Lombard een stout teekenaar.

Onder zijne leerlingen telt men Frans Floris, Willem Key, J. Ramaije, P. de Four, Dom Lampsen, H. Goltzius. Hij huwde driemaal: zijne eerste vrouw was de zuster van Lambert Suavius.

Zie van Mander *Schilderb. Journal des Beaux Arts*, etc. *Bruxelles* 1859. N°. 4; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl.*

en Vl. Kunst-Schild. D. II. bl. 183, 184; Kramm. *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1005—1007.

LOMBEQUE (JOHAN VAN), »graveur de scaulx" te Brussel in de 2de helft der 15e eeuw.

Zie le Comte de Laborde *Les Ducs de Bourgogne.* T. I. P. II. p. 498; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1006.

LOMEER (J.), dichtte in de achttiende eeuw. Zijn *Lijkoffer op Krom* doet hem als zeer middelmatig kennen.

Zie v. d. Aa *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 368.

LOMEYER (ALBERTUS), te Lubek geboren, was in 1598 te Stedum in dienst, waar hij den 2den April 1599 eenen opvolger bekwam, en zeker buitenlands is vertrokken (naar Freren), daar hij op getuigschriften van de classis Lingen en de gemeente Freren, den 6den Junij 1603 tot predikant te Aduard door de classis werd aangenomen. Zijn zoon Godschalk Albertus, later predikant te Uskwert, deed in September 1603 een proefpreek voor de classis te Aduard. De vader vertrok naar Dinxperlo 1610, overleden in 1618, gaf een geschrift tegen de Doopsgezinden in het licht.

Zie H. de Jongh *Naaml. v. Pred. in Gelderl.* bl. 359; Ten Cate *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* D. II. bl. 36.

LOMEYER (JOHANNES) werd in 1636 te Zutphen geboren, in 1667 predikant te Deutichem, in 1670 Rector en Professor Litt. hum. te Zutphen, en in 1674 predikant aldaar. Hij stierf in 1699.

Lomeyer was een geleerd man. Vlijtig beoefenaar der oude talen en oudheidkunde inzonderheid der gewijde. Hiervan heeft hij blijken gegeven in:

De Bibliothecis. Ed. 2. *Auct.* Ultraj. 1680. 8o.

Dierum genialium sive Dissert. philolog. decas. 1 *et* 2 *Daventr.* 1694. Zutph. 1696. 21. 8o.

De lurtrationibus veterum gentilitium.

Observationes in Cap. XVI Euang. sec. Lucam. Ultraj. 6831. 12o.

Ook in het Ned. *Verklaringe over het zestiende Kapitel van het Evangelium Luce, waar in de staat des Jodendoms onder het Nieuwe Testamend word afgebeeld, voor dezen in het Latijn beschreven door Johannes Lomeyer, Predikant te Zutphen, na in de Nederlandsche tale overgaat door Jacobus Scheers.* S.S. Min. Cand. Zutphen 1695 8o.

In 1700 bezorgde hij eene nieuwe uitgaaf der *Agonistica sacra, sive syntagma Vocum et Phrasium Agonisticarum, quae in S. Scriptura, inprimis vero Epistolis S. Pauli Apostoli occurrunt* van den Dortschen leeraar Jac Lydius, te Zutphen en te Deventer bij Johannes van Spijk en Daniel Schutten in 12o. *cum additamentis.* Dit boekje werd twee

maal in het Nederd. overgebragt, het laatste met de *bijvoegselen* van Lomeyer door Abraham du Rij, Rotterd. 1746. 12o. Rabus gewaagt nog van:

Lomeyers konstige verklaring van Christus woorden, Matth. V: 13.

Zie H. de Jongh, *Naaml. van Pred. in Geld.* bl. 359; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 401; *Lettr. de Bayle*, T. I. p. 144 T. II. p. 544, 545; *Clar. Belg. ad Ant. Magliabechium nonnullos qui alios Epist.* Flor. 1745. T. I. p. 340; Kobus en de Rivecourt, *Handwoord.* o. h. w. Mr. Bodel Nijenhuis, *Tip. Lijst van Plaatsb.* bl. 75; Rabus, *Boekz. van Eur.* 1694. *a.* bl. 88, 1695. *b.* bl. 304, 1696 *b.* bl. 258; *Cat. der Maatsch. van Ned. Lett.* Bijv. 1848, 1852. bl. 67; *Cat.* v. Voorst, D. I. bl. *Cat.* de Groe, bl. 225, 255.

LOMMEL (Gaudentius van). Zie LOEMEL (Gaudentius van).

LOMMEL (Joannes Hubertus van), ook Joannes Huberti of Huyberts, naar zijne geboorteplaats soms Lomelanus genoemd. Na eenigen tijd de parochiën van Wilde en Geel bediend te hebben, werd hij te Leuven hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, waarin hij den graad van licentiaat verkreeg. Hij is ook geweest raadsheer in den Hoogen Raad van Brabant, kanunnik der hoofdkerk van Luik en der collegiale kerken van Antwerpen en van Mechelen, en aartsdiaken van Famenne, onder het Luiksche bisdom. In de plaats van Adrianus Boyens, proost der St. Salvatorskerk te Utrecht, en daarna paus, onder den naam van Adrianus VI, werd hij door Leo tot zijn zaakgelastigde aangesteld. Hij verwierf ook het vertrouwen van den kardinaal van Enckevoort, die zijne bedieningen door hem liet waarnemen. Huyberts volbragt de hem opgelegde taak met groot beleid en maakte zich door een wijs en voorzigtig gedrag zeer verdienstelijk. Hij is den 17den October 1532 te Antwerpen overleden, nadat hij te Leuven eenige milddadige schikkingen ten voordeele der studerende jeugd had daargesteld. Ook had hij ten behoeve van tien dochters eenigen onderstand aan het Bagijnhof te Leuven verleend. Een Latijnsch werk (*Interpretatio Brevium atque Indulgentiarum)*, door Huyberts geschreven, is bekend. Het handelt over het kerkelijk regt en over de pauselijke bevelschriften.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 528; *Fasti Acad.* p. 258. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 678; Hermans, *Consp.* p. 40; van Gils en Coppens, *Nieuwe Beschr. van het Bisd. van 's Hert.* D. I. bl. 366, D. V. bl. 182, 183

LOMMELIN (Adriaen), een Belgisch graveur, in 1636 te Amiens geboren. Men heeft van hem in gravure het *marmeren grafmonument van den kanunnik Jan Geraerts*, door

Artus Quellinus, naar de teekening van Rubens, vervaardigd; de *aanbidding der Wijzen*, naar Rubens, 1644; de *Triumph der Christelijke liefde*, naar denzelfden; de *Doop van Christus*, naar denzelfden; *R. P. Joannes Baptista e Soc-Jesu*, naar A. van Dijck; *Joannes Carolus della Faille, Antwerp. Societ. Jesu in Academia Madrid. Prof.*, naar denzelfden. Hij maakte ook platen voor boekwerken, o. a. de voornaamste voor P. Hazart, *Kerk. Gesch. van de gehsele Wereld*, enz. Antw. 1668. 4 d. fol.; het *Theatrum Imperatorum* etc., Antv. 1652. 4o. Hij woonde te Antwerpen. Zijn sterfjaar is onbekend.

Zie Kramm. *Lev. en werk. der Holl. en Vl. Kunstsch.* D. IV. bl. 1007. Nagler, *Kunstl. Lex.* VIII. Th. c. v.

LOMMELIN (DAVID), student der H. Theologie, schreef:

De Morghensterre des Herten streckende tot de betrachtinghe der suyveringe en de luchtichmakinge van des Menschen Herte, Grav. 1627.

Hij gaf ook in het licht:

Joh. Hall, *Eene Bedinckinghe des Eeuwighen Levens*, 's Hage, 1626. 8o.

Zie Muller, *Cat. van Holl. Godg. Werk.* bl. 87.

LOMMIUS (JODOCUS) of Joost van Lom, werd omstreeks 1500 te Buren geboren, waar zijn vader jaren lang secretaris van de graven Florens van Egmond en Maximiliaan van Buren was geweest. Hij oefende zich eerst en werd zeer ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen, en legde zich vervolgens op de geneeskunde toe. Waarschijnlijk bezocht hij Parijs, hij was ten minste zeer bevriend met Jean François Fernel, geneesheer van Hendrik II en van Catharina de Medicis. Ook verstond hij het Fransch (toen iets zeldzaams bij de Vlamingers), en praktiseerde in 1557 te Doornik. Hij vestigde zich omstreeks 1560 te Brussel, waar hij in September 1562 nog in leven was. Hij was zeer geacht en bemind, schreef in zuiver en bevallig Latijn en was een der beroemdste geneesheeren van zijn tijd. »On prétend," schreef Paquot, »qu'aucun Médécin de son siècle n'a fait mieux connoitre les maladies, ni préférit une pratique plus judicieuse et plus sûre." Gui-Crescent Fagon, geneesheer van Lodewijk XIV, maakte veel werk van zijne geschriften, die nog niet vergeten zijn,

Hij schreef:

Jodoci Lommii, Burani, Reipublicae Nerviorum Medico-Physici, Commentarii de sanitate tuendâ, in primum librum de re Medicâ Aurel. Cornelii Celsi, Medicorum Romanorum longè principis, Lovan. 1558. 12o. *It, editio tertia emendatissima. Cum indice rerum et verborum accuratissimo*, Lugd. Bat. 1734, Amst. 1745, 1761. 12o. Hij wijdde dit werk

aan Willem van Nassau, prins van Oranje, die Anna van Egmond, gravin van Buren en Leerdam, dochter van Maximiliaan van Buren, gehuwd had. Zijn opdragt is geteekend Doornik den 1sten Dec. 1557.

Observationum medicinalium libri tres, quibus omnium morborum signa, et quae de his haberi possunt praesagia, accuratissime pertractantur, Antv. 1562 12o., 1563. 12o. — ook *Opusculum aureum, hactenus desideratum, nunc postliminio ab interitu, Vindicatum et enucleatius quam ante luci datum, ex Musaei Bernh. Rottendorff, Reip. Monast. Archiatri etc.,* Franc. 1643. 12o., 1688. 12o., Amst. 1715. 12o., 1720. 1726. 12o., Lovan. 1744. 12o., Amst. 1761. 12o. In het Fr. *Tableau des maladies, ou l'on découvre leurs signes et leurs évènements, traduit du Latin de Lommius; avec des Remarques: Ouvrage qui renferme les observations les plus importantes pour acquérir une parfaite connoissance de tous les maux du Corps humain, en prévoir les suites, en pénetrer les causes et s'accurer de leurs rémèdes,* Paris, 1712. 12o. Deze overzetting is van Jean Baptiste le Bréthon, baccalaureus in de geneeskunde bij de faculteit te Parijs.

De Curandis Febribus continuis liber, in quatuor divisus sectiones, quarum singulae singulorum morbi temporum, quae totidem quoque sunt numero, remedia continent, Antv. 1563. 12o., Roter. 1712. 12o., Amst. 1745, 1761. 12o.

Lommius droeg dit werk aan Charles de Brimeu, graaf van Megen, het vorige aan de regering van Brussel op.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 217; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 439. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 769; Paquot, *Mém.* T. II. p. 29; Jöcher, *Gel. Lex.* i. v.

LONCK (Dirk Jacobsz.), kwam in 1573 te Gouda in de regering, werd meermalen burgemeester en lid van Gecommitteerde Raden en stierf in 1615. Hij is vermaard in de geschiedenis zijner geboortestad.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* o. h. w.

LONCK (Cornelis), waarschijnlijk zoon van den vorige, nam als kapitein van het schip *Domburg,* deel aan de expeditie naar Braziliё onder zijn oom Hendrik Lonck.

Zie van den Bosch, *Lev. en Daden der Doorl. Zeeh.* D. II. bl. 73.

LONCKE (Simon) een Zeeuw en dapper zeeheld, nam als bevelhebber van een der 5 fregatten, onder Abraham Crijnsen, deel aan diens roemrijke bedrijven in West-Indië in 1667. In 1676 twee Oostindische Spaansche koningsschepen, die met de onzen de Franschen ter zee hielpen bestrijden, ettelijke Zeeuwsche en Vlaamsche koopvaarders uit Londen herwaarts geleidende, werd hij, door vijf Duinkerksche kapers, aan

wier hoofd Jan Bart zich bevond, op den 17 Maart ontmoet. Terstond begon de strijd, waarin de Spaansche kapiteinen zich aanvankelijk wel van hunnen pligt kweten, doch, na eenigen tijd, schandelijk het convooi en Simon Loncke verlieten en met volle zeilen de vlugt namen. De geheele last van het gevecht kwam daardoor op den krachtigen bevelhebber, en wat vermogt deze, wiens fregat »Tholen" slechts 18 stukken en 70 man voerde, tegen de overmagt der gezamentlijke Duinkerkers, van welke het schip van Jan Bart alleen hem aanmerkelijk in sterkte overtrof, als voerende, behalve 24 stukken geschut, 150 man. Die ongelijkheid van magt was ondertusschen niet in staat om den dapperen kapitein den moed te doen ontzinken. Hij verdedigde zich manuelijk, tot de vijand hem aan boord legde en enterde. Nu sprongen Jan Bart en de zijnen met den sabel in de vuist over en Loncke stierf, dapper strijdende, door het zwaard van dat opperhoofd. De meeste overige manschappen sneuvelden insgelijks of werden gewond, en het schip moest voor het geweld bukken.

Zie *la Vie de Jean Bart; Holl. Merc.* Maart 1676; J. C. de Jonge, *Gesch. van het Neêrl. Zeew.* D. II. *b*. bl. 392, D. III. *b*. bl. 256.

LONCKERE (Anthonis de), was muntmeester in de munt der grafelijkheid van Holland, ten jare 1482, gelijk uit eene rekening blijkt, die met den 20sten Februarij van dat jaar eindigt. Ook komt hij reeds als aan de munt dienstig, een jaar vroeger voor. In 1405 droeg hij den titel van meester-particulier van de munt, in welke hoedanigheid hij met den generaal en den waardijn der munt, eene reis van Dordrecht naar 's Hage (ongetwijfeld te water) deed. Hij komt nog voor in een stuk van November 1489.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Graafsch. van Holl. en Zeel.* bl. 462, 465, 482, 485, 486.

LONCQ (Dirk Jansz) in 15 .. te Gouda geboren, werd in 1559 lid der Vroedschap aldaar, voorts in 1565 en sedert meermalen schepen, in 1573 en later dikwerf Burgemeester. Hij was, na de omwenteling, een der voornaamste regenten. In 1575 werd hij raad van den Prins en gecommitteerde ter Finantiën, in 1576 afgezonden naar den Prins om nopens den staat van het land met hem te communiceeren, ook teekende hij in dat jaar de nadere unie tusschen Holland en Zeeland.

Volgens eene aanteekening van M. van Beverningh werd hij den 13 Maart 1577 »gedeputeerd aan den Prins, om nevens andere diversche pointen te versoucken, dat het hem soude gelieven het gouvernement van Utrecht aan zich te houden,

zonder toe te laeten dat de Grave van Bossu of yemant anders daartoe qwam," en den 20 Julij van hetzelfde jaar en andermaal den 7 Julij 1580 gecommitteerd van wegen de staten van Holland, Zeeland en Westvriesland tot opneming van de kasse der munt te Dordrecht. Den 17 November van dat jaar werd hij uit den Haag van wegen de Staten van Holland en Zeeland expresselijk opontboden om in hunne dienst gebruikt te worden. Ook zonden hem de Staten van Holland naar Brussel, zoo om den Prins van Oranje met raad bij te staan, als om te bewerken, dat Amsterdam zich voegde bij de Staatsgezinden. Den 11 Junij 1578 »werd hij gecommitteerd tot opzigt van de gemeene middelen te helpen beramen en bevorderen de Unie van Utrecht, »en den 1 Maart nevens Graaf Jan van Nassau naar Gelderland" om opzigt te hebben op de penningen van de geunieerde provincien aldaar opgezonden; »doch hij werd door een expresse van zijne collegaas van der Goude, (die hem een jaar gedurende ter dagvaard gedeputeerd hadden) gecontramandeerd ten dienste van de stad, maar hij ging met zijne commissie voort" Den 20 Junij van hetzelfde jaar committeerden hem de Staten van Holland nevens Jr. Rutger van Boetselaer, Heer tot Asperen, Willem Stoop, Adriaan Arlewijnsz van der Made, Reynier Cant, Dr. Franchoys Maelson en Adv. Mr. Paulus Buys, »om op de vergadering van gedeputeerden van de nader geunieerde provincien tot Utrecht te compareren", en wederom te dien einde den 9 November 1580 met Jan Wensen en Symon Meynertsz. Den 29 September van hetzelfde jaar werd hij, op verzoek van den graaf van Rennenberg, stadhouder van Friesland, nevens hem gedeputeerd tot beslechting der questien tusschen die van de stad Groningen en Ommelanden. Den 19 Januarij 1580 werd hij, met Diderik Sonoy naar Friesland, en de Friesche Ommelanden »om lands saken van importantie" en den 14 Junij 1580 nevens Jan van Adrichem naar den graaf van Culemborg gedeputeerd. In 1581 werd de landraad te Delft opgerigt en hij een der eerste leden er van, doch in 1582, dien ten gevolge, van zijn burgemeester ambt verlaten.

Meermalen werd hij van wegen den landraad gecommitteerd, als den 4 Julij van dat jaar »naar de oostzijde der Maas om te doen zekere remonstrantie aan de Staten van Zeeland, nopens den nood van 't land", en den 30 Junij 1583 werd hij »van wege zijne medebroeders de overheid en landraad ernstig verzocht zich ten eerste van Gouda naar Utrecht te transporteren om ze met raad en daad te assisteren." Na den dood van Willem I, in 1584, werd hij met anderen gemagtigd om de brieven, die voor dien Vorst waren afgezonden, te openen en hieromtrent de noodige schikkingen te beramen. Ook werd hij den 8 December van dat jaar met Govert Willems-

zoon Brasser van wegen de Staten van Holland gecommitteerd »om met de gedeputeerden van Zeeland, Utrecht en Friesland te liquideren het achterwezen van de leverieren, officieren, funeralia etc. van zijn Ex. Ho. lo. memorie." In 1588 werd hij nevens den graaf van Hohenlo en Aelbrecht Loosen, naar de gemutineerden binnen Geertruidenberg en in 1596 uit het collegie van gecommitteerden raden op de gemeene landsrekening gedeputeerd."

»In generalyc" (schreef dezelfde Beverningh,) »in goede achting geweest bij alle gequalificeerde Heeren, selfs bij prinsen en graven en voorts bij alle getrouwe patriotten, die in de eerste en laatste troublen hun lijf, bloed en goed voor de vrijheid van hun vaderland hebben helpen opzetten, blijkende uit de correspondentien met hem gehouden, als specialyk met den graaf van Hohenlo, Diderik Sonoy, Jan van Duvenvoorden, Jan van Oldenbarneveld, de Rechtere, den advokaat Thin, Zuylen, Brasser, burgemeesteren en regeerderen van verscheyde provincien en steden onder de voors. memorien mede gevonden en beschreven als boven.

In 't lesen van de resolutien van de Staten Generaal, alsmede van die van Hollant zijn mij 't sedert honderden van honorabile commissien voorgekomen, die ik, mits de menigte, niet hebbe uitgetrokken."

Hij overleed in 1605 en werd te Gouda begraven. Zijne nagelaten papieren kwamen later in handen van Gerard Hopkooper, Raad en Secretaris van Gouda.

Zie Bor *Oorsp. der Ned. Oorl.* D. II. 110 (Reg.); van Leeuwen *Bat. Ill* bl. 1454; Wagenaar *Vad. Hist.* D. VII. bl. 23; M. van Beverningh *Sommier van Diversche Amten, Charg. Comm. enz die de Heere Dirck Jansz. Loncq bekleet heeft*, bij Schotel, *Hieron. van Beverningh en Bruno van der Dussen* bl. 145 volgg.; Scheltema *Staatk. Nederl.* o. h. w.

LONCQ (Jacob Dirksz), zoon van den vorige, Burgemeester van Gouda. Beverningh teekende in het vorig artikel gemeld, *Sommier* aan: »Den 17den April 1581 verzocht zijn Exc., prins Willem, aan de Staten van Utrecht, eene prebende voor een goed vriend, die hem en den lande goede en getrouwe diensten gedaan had en blijkende bij zijn brieven. Daarop die van Utrecht Zijn Exc. aanboden de plaats van den domdeken, die Zijn Exc. aannam en er mede begiftigde Jacob Dircks Loncq, soon van dezen goeden vrient, Dirck Jansz. Loncq, den 13 Juny 1582." Later werd hij burgemeester van Gouda, doch in 1618 afgezet. Toen de Remonstranten in 1624 te Gouda begonnen te prediken, deden zij zulks in zijne schuur of achterhuis. De baljuw Kloots riep hem deswegen voor het geregt van burgemeesteren en schepenen, en eischte dat hem eene boete van »tweemaal twee honderd gulden" zou worden opgelegd. Hieruit ontstond

een regtsgeding, met dien uitslag, dat hij tot het betalen van die boete werd verwezen, waarna hij zich op het Hof en vervolgens op den Hoogen Raad beriep. Terwijl deze zaak hangende was, werd hij door den baljuw op nieuw voor het gerecht te Gouda geroepen, »wegens de correctie, die nevens de kosten van het eerste vonnis in staat was gelaten ten uiteinde van de zaak," en tot eene boete van *f* 150 verwezen. Toen de Hooge Raad hem had vrijgesproken, beschuldigde Kloots de huisvrouw van Loncq, dat zij zelve in de preek in de schuur was geweest. Loncq ligtte een mandement van purge van 't Hof ten behoeve zijner huisvrouw, twee commissarissen werden op zijn verzoek naar Gouda gezonden, om te onderzoeken. Het gevolg hiervan was, dat de valschheid der getuigen aan den dag kwam. Een dezer stierf van spijt en hartzeer.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 356, 371, 372, 373, 375, 376; Scheltema, *Staatk. Ned.* o. h. w. Schotel, *H. van Beverningh en Bruno van der Dussen*, bl. 147.

LONCQ (Cornelis), van Roosendaal, waarschijnlijk een zoon van Dirk Jacobszoon Loncq, was kapitein in 1588, toen hij het bevel had over 26 schepen, door de Staten afgezonden, om zich met de vloot van lord Seymour tegen de Spaansche armada te vereenigen. Hij gedroeg zich met zijn smaldeel dapper, en viel met de vijf Engelsche eskaders de verspreidde deelen der Spaansche vloot aan. Vreeselijk moet er toen gevochten zijn; van vier uren des morgens tot des avonds ten zes uren daverden de stranden en het nabijgelegen land.

Zie van Meteren, *Neêrl. Oorl.* D. V. bl. 191; Scheltema, *Onoverw. Vloot*, bl. 118, 176.

LONCQ (Cornelis), waarschijnlijk zoon van den vorige, nam als kapitein van het schip *Domburg*, deel aan de expeditie naar Brazilië onder zijn oom Hendrik Lonck.

Zie v. d. Bosch, *Leven en Daden van Doorl. Zeeh.* D. II. bl. 73.

LONCQ (Hendrik), zoon van C. Loncq van Roozendaal volgens sommigen te Amsterdam, volgens anderen te Rozendaal in Noord-Brabant in 1568 geboren, was in 1604, toen hij op 36jarigen leeftijd aldaar met Grietje Lenaerts, oud 38 jaren, huwde, schipper, nam in 1624 als luitenant-admiraal deel aan den togt naar Algiers, onder den admiraal Haultain, was onder-admiraal van Piet Hein, en bragt zeer veel toe tot de verovering der zilvervloot, waarvoor hij een gouden keten ter waarde van ruim *f* 600 ontving. In hetzelfde jaar kreeg hij het opperbevel over eene vloot van 64 zoo schepen als jagten, door de West-Indische Maatschappij toegerust, om overwinningen op de Spanjaarden in Amerika te behalen. Hij

veroverde Olinde en Fernambuck en de kasteelen op de buiten en binnen reciffen op de Portugezen. Zijn sterfjaar is onbekend.

Zie de Laet, *West-Ind.* bl 166 enz. Commelin, *Lev. van Fred. Hendr.* bl 867; *Lev. van Fred. Hendr.* D. IV. bl. 361, 363, 394, 365, 366; v. d. Bosch, *Leven en Daden van Hendrik Loncque* in *Leven en Daden der Doorl Zeeh* D II. bl. 72—84; Aitsema, *Saken van Staat en Oorl.* B. XVII. *Ned Reizen*, D. XIII bl. 35. v. d. Cappellen, *Gedenkschr.* D I bl. 505; Wagenaar, *Amst.* D. XI. bl. 244; Corisier, *Tableau de l'Hist. des Prov Unies*, T. VI. p. 23. de Neuville, *Hist. der Ned.* D. I. bl. 217. van Wijn op *Wagenaar*, D X. bl. 106, D. XI. bl. 41. Kok, *Vad. Woord.* o. h. w. *Nav.* D. V bl. 218, D. X. bl. 227; Muller, *Cat. van Portr.*

LONCQ (Mr. Gosewijn Jan), in 1758 geboren, akademievriend van den hoogleeraar van der Palm, bezat veel kunde en oefening en beoefende ook de Nederduitsche poëzy. In de *Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid* en in de *Vaderlandsche Liederen voor het Leidsche Genootschap*, vindt men o. a. van hem een *Zang voor de Leidsche Wezen* in 1787. Ook vervaardigde hij een lijkvers *ter gedachtenis van I. C. Barones de Lannoy*, achter hare *Nagelaten Gedichten*. Hij was tot 1832 ontvanger der Direkte Belastingen te Leiden, en overleed in 1835.

Zie Beets, *Leven en Kar. van van der Palm*, bl. 22; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 368, 869.

LONDERSEEL (Assuerus van), schilder, houtsnijder en graveur te Amsterdam, in 1548 geboren, hield zich in België en vooral te Brugge op. Hij heeft o. a. de prenten, zeer fijne houtgravuren, gesneden naar de teekeningen van P. van der Borcht, voor *De Schipvaert ende Reysen gedaen in 't landt van Turckyen, deur N. de Nicolay Dolphinois, heere van Arfeville... met een en tsestich figuren naer 't leven ghedaen, soo wel van Mans als van Vrouwen, na de diversiteyt van de Natien, hun dragten, habyten, wetten, religie ende manier van leven, soo wel in tyden van Peys als van Oirloghe. T'Antwerpen by Willem Silvius*, 1576. 4o.

Hij volvoerde ook met Jan Londerseel, een werk bestaande uit dertig stuks keurige gravuren in fol. oblong, naar Maerten de Vos, eerst uitgegeven door Claes Jansz. Visscher te Amsterdam, en later nog bij Joannes Covens en Cornelis Mortier aldaar, een ander, zijnde voorstellingen uit *Het Leven der H Heremieten* enz. Verder graveerde hij 12 stuks *Officieren en soldaten van een Regiment Hollandsche Infanterie*, door H. Goltzius, zijnde kopiën naar J. de Gheyn; *een altaar, waarboven het Hoogwaardige verheven is, rondom zyn alle Heiligen vergaderd* naar P. van der Borcht, 8 pl. in 4o., behoorende in een Missaal. Bij Nagler vindt men van zijn graveerwerk 29 ummers vermeld.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1008. *Cat.* van Borluut de Noortdonk 1858, No. 2708.

LONDERSEEL (Jan van), waarschijnlijk zoon van den vorige, in 1582 te Brugge geboren, graveerde een groot aantal landschappen in den trant van N. de Bruijn, wiens leerling hij gezegd wordt te zijn geweest. Immerzeel acht zijn werk stijf en hard, doch Kramm weêrspreekt zulks en roert het portret van D. V. Coornhert in kl. 4o. aan. Nagler vermeldt van hem 33 nommers graveerwerken, schoon die wel 100 beliepen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1008.

LONDORP (Hendrik Hansen), werd te Wankendorp in het hertogdom Holstein geboren. Van zijn tiende jaar af bevoer hij de zee, leed drie maal schipbreuk, en diende in verder gevorderde jaren als leggerman te Amsterdam. Hij huwde tweemaal, de eerste maal in 1747 te Vlissingen, in 1777 ten tweeden male. Deze vrouw overleefde hem; toen hij den 24sten Januarij 1804 te Amsterdam, in den ouderdom van 103 jaren ontsliep.

Zie *Algem. Konst- en Lett.* 1804. bl. 111.

LONEIN (Albert de), omtrent 1600 geboren, Jacobijner-monnik te Luik, begaf zich in zijne jeugd naar Frankrijk, werd doctor in de godgeleerdheid te Luik, keerde vervolgens naar Luik terug, waar hij in 1672 nog leefde. Hij was toen meer dan 70 jaren oud.

Hij schreef:

Le Rosaire, ses Indulgences et Privilèges, Ang. 1645. 12o.

Zie Quétif, *Script. Ord. Praed.* T. II. p. 642; Paquot, *Mém.* T. III. p. 404.

LONES (Nicolaas), Loenes of Lonesius, geboren te Edam, Jezuit, in het einde van 1636 naar Friesland gezonden, arbeidde te Collum, Ye, Metselwier, en Popta, Luisens, Paesens, Hantamhuse en de daar tusschen gelegene dorpen. Na eenigen tijd de post van Hermanus Scheffer, die in 1638 te Leeuwarden gevangen gezet en ontvlugt was, waargenomen te hebben, vertrok hij naar Hoorn, waar hij in 1646 overleed.

Zie *Oudh. en Gest. van Amst.* D. II. bl. 347; W. v. d. Heyden, *Verh. van de Verrigt. der Jes. in Friesl.* bl. 150. 167, 177, 303.

LONG (Izaak le), werd den 19den April 1683 geboren, woonde langen tijd te Amsterdam, doch zette zich omtrent 1744 te Nieuw Hanauw neder. Hij schreef in de voorrede van zijn *Kort Historisch Verhaal van den eersten oorsprong der Nederlandschen Gereformeerden Kerken onder 't kruys,*

aldaar opgesteld: »Mijne voorouders van beyde de zijden, zijn, ter saake van de Gereformeerde Relegie, en om vrijheit volgens derselver Belijdenisse te leven, uyt Vrankrijk en Vlaanderen geweeken, en hebben in Engelandt, te Frankfort, Frankendaal, Wesel, Hanauw enz. en alsoo in alle de van nieuws gestichte soo Walsche als Nederlandsche Gemeentens, als vreemdelingen verkeert; ook verscheydene mijner Bloedtvrienden de kerk en den Staat persoonlijke diensten bewesen. Ik selve hebbe, van der jeught af aan, mijne meeste jaeren in vreemdelingschap versleeten, en dese saaken zijn mij altoos soo gewichtig geweest, dat ik nooyt naar eene vaste besittinge op der aarden gewenscht hebbe en oock nog niet wensche." Hij woonde in 1760 te Franckfort a. Main, en gaf toen nog te Amsterdam bij Gerrit de Groot in 4o. een boekje uit.

Le Long was een godvruchtig en werkzaam man, een der voornaamste bibliographen van zijn tijd en niet minder uitstekend geschiedschrijver, wiens uitgaaf van de *Boekzaal des Bijbels* en van het *Historisch Verhaal der Gereformeerde kerken onder 't kruis* nog in hooge achting zijn. Hij heeft ook verschil lende werken overgezet.

Hij had eene uitstekende bibliotheek, vooral zeer rijk in zeldzame nederduitsche godgeleerde werken, waarvoor hij meer dan 50 jaren verzameld had, die in 1744 (zonder zijn naam) te Amsterdam bij S. Schouten, in de Kalverstraat bij de St. Luciensteeg, voor spotprijzen verkocht is.

Het blijkt uit het hier onder genoemde werk van 's Gravezande, dat hij gehuwd is geweest, en dat eene dochter van hem gehuwd was met Joh. Christoph Busing, hoogleeraar te Bremen. Zijn portret vindt men voor de *Boekzaal des Bijbels*.

Hij schreef:

I. le Long, *Spiegel-historiael of Rymspiegel van L. van Velthem*, Amst. 1717. fol. Deze uitgaaf is, wat taal en spelling betreft, gebrekkig, waarom de heeren Clignett en Steenwinkel het voornemen gehad hebben, eene betere uitgaaf te leveren, 't geen echter geen plaats heeft gehad.

Beschr. der Reformatie van Amsterdam, Amst. 1729. fol.

Boekzaal des Nederduytschen Bijbels, Amst. 1732. 4o.

Konst om geld te winnen, Amst. 8o.

Oordeel des Allerhoogsten, over Daniel VII, Amst. 1731. 8o.

Kort en net Verhaal van de tegenwoord. toestand en harde verdrukking der Christenen in 't aartsbisdom der Saltzburg, Amst. 1732. 8o.

Gods wonderen met zijn volk, Amst. 1738. 8o.; vervolg, Amst. 1738. 8o.

Avonturen van de Roomsche Lieve Vrouw en St. Franciscus van Assisien, door Renauld, Amst. 1726. 8o. m. pl.

Verklaringe der Hernhuttische Broeders, 4o.

De Confirmatie Vraage voor de genen, die haar in de gemeente te Hernhulth ten Heilig Avondmaal begeven, met de noodige schriftuurplaatsen, zoo als dezelve in den jaare 1727 *gebruikelijk zijn geweest en in den jaare* 1738, Amst. 1749. 8o.

Toetsteen van den koophandel, vertaald door I. le Long, Amst. 8o.

Francfort en Wissel Responsa, zynde eene verzameling van Wissel gewysden, zedert 1634 *tot* 1748 *voorgevallen en uytgesproken door de Hoogloffelijde Juristen Faculteit te Frankfort aan den Oder enz., uytgegeven door* J. L. Uhl *en vertaald door* I. le L., Amst. 1750. 2 d. 8o.

W. van Heyst, *Het Boek der Tijden in 't kort, of Chronyk van de geheele Wereld, zedert de Schepping tot den jaare* 1560, *voornamentlyk behelzende 't geen er in de Nederlanden is voorgevallen, zedert dat dezelve zijn bekend geworden enz., nu in 't ligt gegeven door* J. le L., Amst. 1753. 8o.

Gods wonderen met zijn kerke, zynde een verhaal van de Gemeente te Herrnhuth, deszelfs eerste oorsprong, voortgang, wetten en godsdienst, zoo als die onder haar dagelijks wordt geoeffend, als ook de zonderlinge levenswijze onder malkanderen enz. benevens eene beschrijving en afbeelding van gemelde plaats, Amst. 2 d. 8o.

Kort historisch verhaal van den eersten oorsprong der Ned. kerke onder 't kruys, beneffens alle derzelver Leer- en Dienstboeken, soo van de Nederduytsche als Fransche Gemeentens, en derselver veranderingen, tot en naar de Reformatie, Amst. 1751. 4o.

Naleesingen en verbeeteringen op 't Hist. Verhaal der Gereformeerde Kerken onder 't kruys, 2 op: *Boekzaal des Bijbels*, 3 op: *Reformatie van Amsterdam*, 4 op: Velthems *Spieghel* Amst. 1760. 4o. zeldzaam.

Zeer gewigtige getuigen der waarheit of Nieuwe Bewijzen van oude waarheden tegen 't Pausdom, uit het Pausdom zelve in alle eeuwen, Alkm. 1762. 8o.

Register der Boeken, uitgetrokken in de Boekzaalen of twee maandelijke uittreksels, voorheenen gesticht in de jaaren 1692—1701 *van de Heeren* P. Rabus, W. Sewel *en* J. van Gaveren: *en nu in orde gebracht: met een Aanwijzing, aan wie al deselve, 't samen* 104 *stuks, van tijt tot tijt zijn opgedragen*, Amst. 1716.

Le Miroir de l'Espine, de Koophandel van Amsterdam door I. le Long, Amst. 1719. 2 d. 1749. 2 d. Rott. 1753. 2d. 8o.

Het leven van den heldhaftigen Karel *den XII, koning der Zweden, behelzende, behalve zijne wonderbare krijgs- en andere verrichtingen, desselfs vijfjarig verblijf in Turkije, zijne terugkomst, bijzondere levenswijze, en een naauwkeurig verhael van den geheelen Noordschen oorlog tot op de tegenwoordige

successie. Met authentieke stukken, Printverbeeldingen, Medailjes en eene naauwkeurige kaert zijner Majesteits Marschroutens voorzien, Amst. 1721. 6 d. 8o.

Frederik Adolf Lampe de Verborgentheit van het Genade-Verbond, in de huishouding der Zaligheid en voornamelijk in de huishouding des Euangeliums, ter eere van den Verbond Godt ende tot opbouwing van alle heilbegeerige zielen geopent, ait het Hoogd. door I. le Long, Amst. 1721, 4 d. 8o.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 669. 's Gravezande, *Tweehonderdj. Ged. van het eerste Synode der Ned. Kerken gehouden te Wesel* (Midd. 1769. 8o) *Bijv. en Verb.* (achter de Eerverzen) Cliguett en Steenwinkel. *Maerl. Sp. Hist.* voorr. bl. IX—XI; Jonckbloet, *Spec. exhib. L. Velth. Chron. quod inscr. Spec. hist.* Lib. III. Introd. de Wind, *Bibl. der Ned. Gesch.* D. I. bl. 45, 46; *Nav.* D. IV. bl. 2, 339, D. V. bl. 135, D. VI. bl. 240; *Boekz. der Gel. Wer.* 1721. *a.* bl. 127—142, 205—218, 1722, *b.* bl. 793, 1763, *a.* bl. 168; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* Muller, *Cat. van Portr. Cat. Bibl. der Ned. Lett.* D. III. bl. 28.

LONGAS (Jos. de), vice-president der Holl. Zending, werd in 1681 geboren. Zijn portret met 4 reg. Holl. vers van J. v. E. naar J. M. Quinchard door P. Tanjé, fol., stelt hem op 74jarigen leeftijd voor. (1755)

Zie Muller, *Cat. van Portr.* bl. 157.

LONGE (Robert la of le), te Brussel geboren, vormde zich in Italië, te Bonisoli, waar hij zich den schildertrant van Massarotti eigen maakte. Hij nam echter onderscheidene manieren aan, welke hij te zamen op eene verdienstelijke wijze, malsch. harmonisch en door zijne schitterende kleuren tot een schoon geheel wist te brengen.

Te Piacensa schilderde hij het leven van den *H. Antonius*, ook berust aldaar in de hoofdkerk een beroemd altaarstuk, voorstellende de *H. Xaverius, die, door Engelen ondersteund, uit deze in eene andere wereld overgaat.* Te Cremona schilderde hij *het leven van de H. Theresia.* Vooral zijn zijne portretten zeer vermaard. Hij stierf in 1709 te Piacensa.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1008.

LONGEVAL (Robert van) of Longueval, heer van la Tour en Warlain, ridder, herkomstig van een beroemd geslacht dat te Gent en elders de hoogste eerambten bekleedde en aan de aanzienlijkste huizen vermaagschapt was, was een der verbondene edelen, en bleef, schoon hij bij Anchijn wel omtrent 400 beeldstormers versloeg, getrouw aan het verbond, begrijpende, dat liefde voor oproermakers niets gemeen heeft met ware vrijheidsliefde. Hij werd kapitein binnen Vianen in dienst van Brederode, en huwde Margarite van Montmorency, daarna Johanna van Gaveren. Hij verwekte bij de eerste een zoon, Robert, die eerst een heimelijk huwelijk

aanging en drie kinderen won, doch later in huwelijk nam Louise van der Gracht of de la Fosse, vrouwe van Givency, welker eenige dochter huwde met Philips van Bergen, heere van Boubers.

Zie l'Espinoy, *Rech.* Livr. I. p. 315, 316, T. II. p. 562, 567; le Charpentier, *Hist. de Cambr* P. III. p. 545, 595, 596, 736—741, 833 en elders. Christinaeus, *Jur. her.* P. I. p. 494, 497; *Nob. des P. B.* T. I. p. 91, T. II. p. 551, 552; *Généal. de la Maison de Mailly*, p. 134; *Quart. Généal.* T. I. p. 125, 241; Miraei, *Donat. Belg.* p. 318; Hoynck van Papendrecht, *Anal* T. II. P. II. p. 98. *Sent. van Alva*, bl. 225; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 125, 189, 211; Te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 501, 502, D. III. bl. 339.

LONGEVAL (Maximiliaan de) of Longueval, graaf van Bucquoy, ridder, heer van Vaux, raad van State, was tot in 1576, van 's konings wege, bevelhebber van Arras, toen hij genoodzaakt werd deze betrekking neder te leggen. In het volgende jaar koos hij de zijde van don Jan van Oostenrijk, die hem in 1578 tot raad van State en tot hoofd der Finantiën benoemde. Parma zond hem in 1579 naar Arras, om deze stad met den koning te verzoenen, en naar Keulen, om over den vrede te handelen. Hij sneuvelde in 1581 voor Doornik, dat door Parma werd ingenomen.

Zie Butkens, *Troph. de Brab. Supp.* T. I. p. 200; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. II. p. 212, 283, 303, 331, 348, 428.

LONGINUS (Roland) of Longin, ridder, heer van St. Ulrix Chapelle, raadsheer en president der Rekenkamer van Brabant sedert 1550. Hij huwde, volgens Hoynck van Papendrecht, Margaretha de Berthos en Anna Rifflaert. Hij stierf den 1sten Maart 1573. Viglius meldt zijn overlijden aan Hopperus. Men leest zijn grafschrift in de St. Gedule te Brussel, en de aanmerking hierop van Hoynck van Papendrecht in eene noot op de *Epp. Viglii ad Hopperum* in *Anal.* T. I. p. II. p. 735, 736.

Zie over hem Butkens, *Supp. aux Troph. de Brab.* T. I. p. 208.

LONGOBARDUS (Simon), een der verbondene edelen. Men vindt van hem niets aangeteekend, alsdat hij door Fox van Hasselt, die het bewind te Sloten voerde, bij de Lemmer gevangen genomen en naar Leeuwarden gevoerd werd.

Zie Winsemius, *Hist.* Lib. II. p. 90; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 502, 503; *Nav.* D. I. bl. 250, D. III. bl. 7.

LONGOLIUS (Christophorus) of van Langerak, geb. 1488 of 1489. Men is het niet eens over zijn geboorteplaats. Sommigen noemen hem een Brabander, doch Erasmus verklaart uit den mond van Petrus Longolius, zoon van Christophorus, gehoord te hebben, dat hij een Hollander en van Schoonhoven

geboortig, met zijne ouders in zijne eerste kindsche dagen, naar elders vertrokken en te Mechelen opgevoed is. Zekerder is het dat zijne moeder van Schoonhoven en zijn vader uit het edele huis van Langerak was. Nog geen negen jaren oud, werd hij te Parijs ter schole gezonden. Zes jaren legde hij zich vervolgens te Valence in Dauphiné op de regten toe. Te Parijs wedergekeerd, werd hij raadsheer en behaalde hij roem door zijne praktijk. Doch de Grieksche letterkunde, waarin hem de beroemde Budaeus onderwees en later de natuurlijke historie, waren het alleen, die zijne gantsche genegenheid naar zich trokken. Om in deze laatste wetenschap vorderingen te maken en Plinius beter te verstaan, doorreisde hij een groot gedeelte van Europa, en hield daarna te Poitiers collegie over dien ouden schrijver. Men zocht hem in Frankrijk te behouden en de koning zelve deed hem in dat geval beloften, doch hij keerde naar Italië terug en vestigde zich in Padua, waar hij het hoogleeraarambt in het burgerlijk regt bekleedde en den 7den September 1522. het drie of vier en dertigste jaar zijns levens, overleed. Zijn vriend, de geleerde Petrus Bembo, later kardinaal, vereerde hem met een grafschrift en de kardinaal Reginald Polus beschreef zijn leven.

Men noemde hem den tweeden Cicero, doch zijn Ciceroniaansche stijl, door de Groot en anderen bewonderd, verraadt, gelijk Meerman, op het voetspoor van Scaliger, wiens oordeelvellingen echter niet altijd van vooringenomenheid zijn vrij te pleiten, opmerkte, al te zeer zijne zucht tot navolging. Ludovicus Vives noemde hem »semiolus Ciceronis," doch Erasmus daarentegen gaf hem in zijn *Ciceronianus* hoogen lof.

Zijne nagelaten werken zijn deels juridisch, deels oratorisch en poëtisch en bevatten deels den lof van Plinius en een commentarie op zijn schriften. Ook schreef hij eene botanische verhandeling en had hij een uitgebreide geleerde briefwisseling. Een man van zeer gematigde denkwijze zijnde, legde hij het blijk daarvan aan den dag in de moeijelijkheden, welke hij dengenen in den weg legde, die zijne welversnede pen tegen Luther inriepen. Voor zijn dood beval hij de verschijningen van vele zijner schriften.

In het licht verschenen:

Oratio de laudibus C. Plinii.

Commentarius in libros XI Plinii, Paris, fol.

Historia Herbarum.

Oratio de Ludovici Francorum regis et gentis laudibus, Paris. 1510.

Comparatio juris civilis cum re militari.

Commentarii ad jus civile.

Perduellionis rei defensiones duae. Venetiis in aedibus Aldi et Andreae soceri, 8o. (1518).

Epistolarum libri IV, Basil, 1540, 1570, Lugd. 1563. 16o.

Elegiae et Epigrammata. Epp. et vita 1558.

Op de Bibliotheek der Leydsche hoogeschool berusten *Excerpta ex C. Longolii Luciano cum mss. collato.*

Zie M. Adami, *Vitae Germ. Phil.* p. 45—57; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 134—136; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 178; Miraei, *Elog. Ill. Belg Script.* p. 134; Hoÿnck van Papendrecht, *Anal.* T. II. P. I. p. 71; Lud. Vives, *de trad. disc.* Lib. III; F. Magyri, *Eponym.* p. 528; *Scaliger.* T. II. p. 116; Burigny, *Vie d'Erasme,* T. II. p. 559; Saxe, *Onom Lit.* T. III. p. 51. *Anal.* p. 586; de Groot, *Verg. d. Gem.* door Meerman, D. III. bl. 79 (A) 1426, 427; van Berkum, *Beschr. van Schoonh.* bl. 454, 455; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned Lett.* D. I. bl. 67, 68; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetens.* D. IV. A. bl. 115 volgg. *Ann. de l'imprimerie des Alde ou Hist. des trois Man. et de leurs Edit. par Ant. Aug. Renouard,* 2 T. Paris, 1803; Brunet, *Manuel du Libr.* T. II. p. 370; *Cat. Bibl. Acad.* L. B. p. 254, 279, 494. Freytag, *Anal. Liter.* p. 540. *Cat. Bibl. Bon.* T. I. Vol. II. p. 1400.

LONGOLIUS (Gysbertus of Gilbertus), niet Gulielmus gelijk sommigen hem noemen, een afstammeling uit het beroemde geslacht van Langerak, werd in 1507 te Utrecht geboren. Na zich in zijn vaderland op de letteren te hebben toegelegd en zich de kennis der Grieksche en Latijnsche taal te hebben eigen gemaakt, ging hij naar Italië, beoefende aldaar de wijsbegeerte en geneeskunde en verkreeg er den titel van doctor in de geneeskunde. Gesnerus noemt hem ook doctor in de vrije kunsten. In zijn vaderland wedergekeerd zette hij zich te Deventer als geneesheer neder, tevens verzocht hem de regering dat hij zich aan het hoofd der Latijnsche school zou stellen. Gedurende verscheidene jaren heeft hij haar met roem bestuurd; zijn letterkundige vermaardheid lokte vele jongelieden derwaarts, ook was hij tegelijk stads-geneesheer. Van Deventer begaf hij zich naar Keulen, waar hij met Johannes Caesarius de Grieksche en Latijnsche talen onderwees en zeer in gunst stond bij den aartsbisschop Herman, wiens lijfmedicus hij was. Ook hij was even als zijn doorluchtige vriend en beschermer, de leer van Luther toegedaan, en daar hij kort voor zijn dood het H. Avondmaal onder beide gedaanten had genoten, weigerde die van Keulen hem eene begraafplaats. Juist was hij bezig zich voor zijn vertrek naar Rostock, aan welks hoogeschool hij beroepen was, gereed te maken, toen hij den 31sten Mei 1543, in den ouderdom van 36 jaren overleed. Zijne vrienden bragten zijn stoffelijk omhulsel naar Bonn, en plaatste een opschrift op zijn lijkzerk, dat men bij Revius en Burman leest. Gulielmus Turnerus vervaardigde een ander grafschrift, dat door Gesner in zijne *Bibliotheca* en achter Longolii *Dialogus de avibus* bewaard wordt.

Onder zijn naam zijn uitgegeven:

Scholia brevia in Des. Erasmi libellum de Civilitate morum puerilium, Col. 1530. 12o. Paris.

Plauti Comoediae aliquot selectiores, scilicet Amphitruo, Asinaria, ex multis exemplaribus collatis diligentissime recognitae, una cum annotationibus ex doctissimorum virorum observatione et Omphalii *ex* Jacobi Andernaci *Scholiis ad marginem adscriptis ex Officina* Gerardi Moirnii *Campensis apud Collegium Sorboniae Paris an.* 1530. 4o. *et apud Voseosan*, Ibid, 1534. Volgens Fabricius, *Bibl. Lat. L. I. C. I.* verschenen alle de blijspelen van Plautus, Col. 1538.

Philostratus de vita Apollonii Thyanaei, interprete Alemanno Rhinuccino, ad Graecum exemplar emendatus, adnotationibus etiam ad marginem adjectis, cum Eusebio contra Hieroclem. Colon. 1532. 8o.

Lexicon Graeco-Latinum praeter omnes omnium hactenus accessiones novo supra mille vocabulorum auctario jam recens locupletatum, Colon. 1533. 8o.

Adnotationes in dilucidam claramque lectionum quindecim libris Metamorphosoen P. Ovidii adjectae, Col. 1534 et 1538. 8o.

Adnotationes in obscura et difficilia loca Rhetoricorum ad C. Herennium, *cum textu et duobus libris Ciceronis de Inventione Rhetorica, cum M. Fabii Victorini Rhetoris commentariis per Longolium revisis*, Ibid, 1535. 8o.

Institutionis dialecticae libri quatuor, Davent. 1537.

Scholia in libros Elegantiarum Laurentii Vallae, Ibid, 1539. 8o.

Concilium Nicaenum e Graeco Latine redditum, Ibid, 1540. 8o.

Scholia ad vitas Imperatorum Graecorum Aemilii Probi, appositis locis, quos Probus e Thucydide vertit, Ibid, 1543. Deze *Scholia* op C. Nepos, vindt men ook in de Frankfortsche uitgaaf, 1608. fol. en in de Leydsche uitgaaf in 12o. 1642.

Plutarchi aliquot opuscula moralia (Num seni sit gerenda Respublica? De Parentum erga liberos amore; Causarum naturalium liber; Disputatio utrum ignis an aqua sit utilior; Stoicos magis mirabilia quam Poëtas asserere; De tribus Reipublicae generibus, Monarchia, Democratia et Oligarchia; De Odio et Invidia) primum Latine reddita, Ibid, 1542. 8o.

Dialogus de avibus, quas pulveratrices vocant et earum nominibus Graecis Latinis et Germanicis, non minus festivus quam eruditus, et omnibus studiosis ad intelligendos Poëtas maxime utilis, Ibid, 1544. 8o.

Ciceronis Epistolae ad Familiares cum notis Joh. Badii Ascensii, Baptistae Egnatii, Franc. Robortelli, Lud. Joh. Scopae *et aliorum et lemmatibus* Longolii, Ven. 1554. fol. Paris. 1556, Venet. 1565 et 1586.

Zie *Carmen Elegiac protr. ad bona studia*, achter *Dialog. de Avib.* Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 327; Sweertii, *Ath. Belg* p. 319; M. Adam, *Vit. Med* p. 18, Revii, *Hist. Daventr.* Lib. III. Graevii, *Orat. in L. Acad. Traj. natal.*; Freheri, *Theatr. Vir.*

Ill. P. III. p. 1227; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 427; Niceron *Mém.* T. XVII p 43; Saxe, *Onom.* T. III. p. 148, *Anal.* p. 604, 659 Fabricius, *Hist Bibl. Fabr*; Burmanni, *Traj.* p. 192; Gesnerus, *Bibl.* T. I. p. 295; Junii, *Bat.* c. XVI. p. 237; Mattaire, *Ann. Typ.* P. II. p. 742 et 810; Fabricii, *Bibl Lat.* T. I. L. I. C. I, VI, VIII; Barthius, *ad Stat. Theb.* Lib. I vs. 305. Goudhoeven, *Chron. van Holl. en Zeel.* D. I. bl. 220; Dumbar, *Kerk. en Wer. Devent.* D. I. B. III. St. 10. *Giorn. de Lett.* T. XXI. p. 888; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* D. I. bl. 74; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wet.* D. A. IV. (1) bl. 111, 118. *Cat. Bibl. Bun.* T. I. V. II. p. 140.

LONGEVAL (CHARLES DE), of Longeval heer van Prouville, sneuvelde den 31sten Julij 1595 bij de inneming van Dourlens in Artois, door de Spanjaarden, onder Fuentes.

Zie Carpentier, *Hist. de Cambr.* p. 740; Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXII. fol. 30, die onder de gesneuvelden opnoemt den Heer van Pouille, waarschijnlijk dezelfde die door Carpentier, heer van Prouville, genoemd wordt. *Nav* D. VI. bl. 213.

LONGUEVAL (CHARLES DE) graaf van Bucquoi, zoon van Maximiliaan de Longueval en van N. de Lille, beroemd Spaansch generaal onder Philippus II, werd in 1561 in Artois geboren, ontving de ridderorde van het gulden vlies van Philippus III. Hij was bevelhebber van Emmerik, toen hij, volgens Reyd, in Lentemaand, doch volgens Wagenaar in Sprokkelmaand 1599, door graaf Lodewijk onderschept en gevangen werd. Bor stelt het geval een jaar vroeger, op het voetspoor van den Spaanschen geschiedschrijver Coloma Hij werd op het slot te Woerden gezet en in Slagtmaand van dat jaar voor een losgeld van *f* 20,000 ontslagen. Men wil dat hij te Nieuwpoort zou gesneuveld zijn, doch wij ontmoeten hem in 1605, toen hij over den Rijn trok, Keizerswaard innam en ter wederzijde van den stroom een schans opwierp, om zich van den overtogt te verzekeren. Den 28sten October van dat jaar maakte hij zich bij verdrag meester van Wagtendonk, dat hij twintig dagen belegerd had. Wat later overmeesterde hij het slot Krakou in 't graafschap Meurs, met geringe moeite. In het volgende jaar trachtte hij in de Betuwe te dringen. In 1610 zonden hem de aartshertogen naar Frankrijk, om de regering aldaar te doen besluiten tot het verlaten der vorsten bezitteren. In den dertigjarigen oorlog diende hij keizer Ferdinand II en voerde hij het bevel over een legerkorps, bestemd om Mansfeld te bestrijden en versloeg in 1623, bijgestaan door Maximiliaan, hertog van Beijeren, het leger der Protestanten voor Praag. Hij sneuvelde bij het beleg van Neuhausen in Hongarije. Hij huwde Magdalena de Biglia, *Princesse du Duché de Milan.* Zijn zoon was Charles Albert de Longueval, graaf van Bucquoy en Gratzen, baron van Vaux en Rosenberge, kommandeur der orde van Calatrava, generaal der caval-

lerie der Nederlanden, groot bailliu van Henegouwen enz., gestorven in 1663. Zijn portret is door Vorsterman gegraveerd en wordt beschreven in de *Catal. raisonnée de la Collection de Ch. van Hulthem*, 1846, p. 502. Een ander is gegraveerd door Eg. Sadeler, 1621, gr. in fol., uitgegeven bij Dancker Danckertse. De bekende Belgische geschiedschijver Olivier de Wree heeft te Brugge in 1625, in langw. 8o. formaat, een gedicht uitgegeven:

Vermaerde oorloghstucken ende daden van den Grave van Bucquoy enz.

Zie *Biogr. Univ.* Brux. 1843 voce *Bucquoy;* Maurice, *le Blason des Arm. de l'ordre de la Toison d'or*, No. 323; Carpentier, *Hist. de Cambr.* p. 595; Reyd, *Ned. Gesch.* B. XII. bl. 373; Bor, *Ned. Oorl.* B. XXXV. bl. 493, B. XXXVI. bl. 562, B. XXXVII. bl. 657; Coloma, *Las Guerras de los Estados Baxos*, p. 580; van Meteren, *Ned. Gesch.* B. XXVII. fol. 504, 506, 520, B. XXVII. fol. 607; Grotii, *Hist. Libr.* XV. p. 483; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 45, 187, 195, 210, D. X. bl. 41; van Wijn *op Wagenaar*, D. IX. bl. 28; *Nav.* D. VI. bl. 63, 213, 376, D. VII. bl. 143.

LONGUEIL (JOSEPH DE), kunstgraveur, in 1736 te Rijssel geboren, overleed in 1790 te Parijs. Hij vervaardigde eenige gravuren voor prachtige Fransch-literarische werken.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1009.

LONGUS (PETRUS PETRI). Zie PIETERSZ. (PIETER).

LONIUS (C.) schreef:

De bedrieger bedrogen of gevangen, gestrafte en overledene Smous, Amst. 1736. 3 d.

Den bedroogen Woekeraar, of den Smous in het Hoerhuys, kl. blsp. z. pl. of j. kl. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 263: *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 137.

LONPATTE (DE), teekende het verbond der edelen in 1566. Zijn naam en persoon zijn onbekend.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 501.

LONS (DIRK EVERSEN), een Hollandsch graveur, die omstreeks de helft der zeventiende eeuw bloeide. Van hem bestaan vier landschappen met groote windmolens in 4o. Zij zijn in de manier van J. van de Velde bewerkt. Kramm vermeldt nog van hem:

Eene H. Familie met St. Elizabeth en St. Jan, naar A. van Nieulandt, geestig uitgevoerd, doch gebrekkig geteekend.

De H. Maagd met het kind aan de borst onder een boom gezeten, naar A. Bloemaert, in fol.

Hollandsche Kleederdragten, 8 blad. 8o.

Gezigt op de Stad Neurenburg met het portret van Albr. Durer, 1660, in fol. oblong.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1009.

LONSING (F. J.), werd in 1743 te Brussel geboren, kreeg het eerste onderwijs in de teeken- en schilderkunst aan de akademie te Antwerpen en behaalde aldaar in 1759 den eersten prijs. Vervolgens oefende hij zich onder Geeraerts, en vertrok op kosten van aartshertog Karel naar Italië, om zich aldaar verder te ontwikkelen.

Te Rome was hij werkzaam onder den beroemden Raphael Mengs. Van daar begaf hij zich naar Lyon, en vestigde zich in 1783 te Bordeaux, en overleed den 11den April 1799 te Leognan in de nabuurschap dezer stad.

»Zijn kunstwerk" (schrijft Immerzeel) »is zeer geacht en in een ongemeenen stijl. Hij teekende en toonde veel oordeel en kennis in zijne compositiën Men vindt in zijne schilderijen een mengeling van de gronden der Vlaamsche en der Italiaansche school." Hij etste vele platen voor de *Schola Italicae Picturae*, Romae, 1773, in fol., van den geleerden Hamilton.

Hij schilderde meest portretten. Nog even voor zijn dood werd hem, door een rijken handelaar van Bordeaux, het beschilderen van eenige zalen zijner woning opgedragen.

Behalve de platen voor de *Schola*, wordt nog van hem vermeldt:

De Graflegging van Jezus, naar Rafael Sanzio.

Meleager en Atalante, naar Guil. Pippi, gr. 4o. f. obl.

In 1833 is zijn portret door Goethals te Gent uitgegeven en aan de *Société des Beaux Arts* aldaar opgedragen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1009; *Messager des Scienc.* etc. Gand, 1833, p. 62.

LONTIUS (Joannes), na den dood van Merula in 1607 door de Staten van Gelderland tot historieschrijver van dat gewest benoemd. Hij was een arbeidzaam man, doch in verdiensten niet bij Merula te vergelijken. Hij heeft de verzameling van bijzondere stukken, tot de geschiedenis van Gelderland behoorende, vermeerderd. Na zijn dood werd zijne weduwe, in 1621, tot erkentenis van haars mans naarstigheid, met een jaarlijksch pensioen, uit de heerlijke goederen van dit landschap, begiftigd. Lontius schijnt, blijkens een brief van Baudius aan Cornelis van der Myle, pogingen te hebben aangewend, om in plaats van Merula, als historie-schrijver bij de Algemeene Staten in aanmerking te komen.

Zie Vonck in de *Voorr.* van Huygen, *Beschr. van Doesb.* bl. LXI—LXII; Pontani, *Praef. Hist. Gelr.* D. Baudii, *Epp. Cent.* II. p. 83 volgens de Amst. uitgaaf van 1642. In die van 1654, bij Lod. Elzevier, is de naam van Lontzius verkeerd in dien van Grotius veranderd. (*Cent.* III, *Epist.* 14). *Kron. van het Hist. Gen.* D. II. bl. 187, 277, D. VIII. bl. 306.

LOO (Jan Willem van), werd in 1759 te Maassluis geboren. Zijn oom, predikant in eene Kleefsche dorpsgemeente, onderwees hem in de oude talen, de Hoogduitsche letterkunde en de natuurlijke historie. Wel toegerust, vertrok hij naar Leyden, om aldaar in de theologie te studeren, werd in 1783 predikant te Zonnemaire, in 1785 te 's Heer Arendskerke in Zuid-Beveland, waar hij overleed 16 Februarij 1787. Hij was de rigting van Voetius toegedaan, bezat een zachtmoedigen en liberalen geest en beoefende de Nederduitsche poëzy, waarvan echter geene proeven voorhanden zijn. Op een prijsvraag der Amsterdamsche Maatschappij: *Hoe best de kinderen, voor den akkerbouw geboren, tot dat beroep op te leiden*, behaalde hij den tweeden eerepenning.

Zie Kobus en de Rivecourt, *Bekn. Biogr. Handwoord.* D. II. bl. 194.

LOO (Aarnout van), was een doctor in de regten, aan wien door keizer Frederik II op den 7den Mei 1478, met andere benoemden, volmagt werd gegeven om te zamen en elk in het bijzonder, in Friesland en de landen van Oostergo en Westergo, van wege hem keizer en het Roomsche Rijk gerigten, regtsordeningen en potestaten aan te stellen, munt te slaan enz. Ten gevolge daarvan stelde hij eenen muntmeester te Franeker aan. In 1480 was hij zeer voor Groningen werkzaam.

Zie v. d. Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 119, 121, 426, 427, 429, 430.

LOO (Adriaen van), omstreeks 1659 geboren, priester en onderpastoor der St. Jacobs kerk te Gend, helde tot het Jansenisme en zette vele werken in den geest dezer sekte uit het Latijn en het Fransch over. Hij overleed den 14den October 1727, in den ouderdom van 68 jaren. Hij gaf een oorspronkelijk werk in het licht:

De levens der heyligen van Nederlant, met een kort begrip hoe het Evangelie eerst in Nederlant begost heeft, voortgegaen en tot dese tyden gebleven is, getrocken en byeen vergadert uyt de geloofwaerdigste schryvers. Te Gendt, by de erfgenamen van M. de Graet, 1705. 4o., opgedragen aan mevrouw de douairière van Mr. J. F. de la Faille, barones van Nevele.

Uit het Latijn vertaalde hij:

De Brieven van den H. Hieronimus, Tot Gendt, 1706. 2 d. 8o.

De derthien boeken der Belydenisse van den heyligen Augustinus, Ghendt, 1706. 1715. 12o.

De eerzame Spraken, de *Meditatiën ende het Hand-boecken van den H. Augustinus, Ghendt*, 1606. 12o.

Het boek van den H. Augustinus van het Geloof, de Hoop en de Liefde, 1706.

Uit het Fransch:

Verhandelinge van de vier Uytersten van den Mensch, Ghendt, 1708. 12e.

Geestelyke en troostelyke brieven van den gelukzaligen J. Avila, Antw. 1702. 12o.

De Waerheit van het Catholyk geloove, betoont uyt de H. Schrifture, door M. Des Mahis, canonik der kerke van Orleans, te voor minister van de soogenoemde gereformeerde religie, Ghendt, 1712. 8o.

De beste manier om misse te hooren, Ghendt, 1713. 12o.

Algemeyne onderwysingen met vragen en antwoorden. by welke in het kort door de H. Schrifluur en door de overleveringe uytgeleyt worden, de historie en leerstukken van 't christelyk geloof en zeden, de Sacramenten, de gebeden, de ceremoniën en het gebruyck van de kerke, gedrukt by last van zyne Hoogwaerdigheyt Carel J. Colbert, Ghendt, 1714, 1718. 4 d. 8o. Het vierde deel bevat de *Catechismus van Montpellier* en voert een afzonderlijken titel *(Kort begrip der Christelyke leeringe.)*

Petrus Jaille van Gent gaf eene betere vertaling van dit werk.

Het leven der Maegden, ofl de Plichten en verbintenissen der christelycke maegden. In het Fransch opgesteld door den S. Eerw. heer den abt Girard, heer van Vilthierry, Ghendt, 1717. 12o.

Zie *Necrol. aliquot utriusque sexus Roman-Cathol. Ins. Fl.* p. 140; Blommaert, *de Ned. Schr. van Gent*, bl. 324 volgg. *Aank. en Verv. op Abcoude, Naamr. van Ned. Boek.* bl. 129.

LOO (ADRIAAN VAN), beoefende de dichtkunst in het laatst der zeventiende en begin der achttiende eeuw. Blommaert gist dat hij dezelfde met den vorige zou geweest zijn.

Men heeft van hem:

Geestelijke Gezangen, Dev. 1706. 8o.

Gezangen, Leiden, 1723. 8o.

Den Jongeling onderwesen tot Doop en Avondmaal, Hoorn, 1725. 8o.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* bl. 226; Blommaert, *de Ned. Schr. van Gent*, bl. 325; Abcoude, *Naaml van Boek.* bl. 226.

LOO (Mr. ALBERT VAN), werd in 1505 pensionaris van Dordrecht, en bij het redres, dat aartshertog Maximiliaan

maakte in den hove van Holland, in 1510, werd hij tot extraordinaire raad benoemd. Toen hij omstreeks denzelfden tijd tot Advokaat van Holland werd aangesteld, behield hij nogthans het eerstgenoemde ambt, waartegen die van Dordrecht in 1518 zich ijvrig aankantten door den mond van hunnen Pensionaris van Floris Oem van Wijngaerden, tot geen gering misnoegen van den Keizer, die deze vrijmoedigheid zoo euvel nam dat hij de Wethouderschap beval hem van zijn ambt te verlaten en binnen twaalf uren de stad te doen ruimen. Van Loo behield beide ambten tot zijn dood toe. Hij was een man van groote bekwaamheid en welsprekenheid, zeer gezien bij de Landvoogdes Magaretha. In 1508 was hij een der gevolmagtigden tot verlenging van het bestand tusschen Karel V en den Hertog van Gelder. Hij overleed den 5den Januarij, volgens anderen den 16den Mei 1525, en was de stamvader van het Friesche geslacht van Loo. Op Cat. van mss. van J. van Voorst, bl. 95 komt voor: *Informacie gedaen by my Aelbrecht van Loo Raidt mijns genadichs, Heeren des Konincks van Castilliën van Leoens etc. in zynen genaden raidt van Hollant optie beletten ende beneminge die gebueren ende gebuert zyn binnen corten tiden opten Zuerzee ende daer omtrent byden gelderschen ende rebellen etc.* 1516.

Zie Beverwijk, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 327; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 355; De Riemer, *Beschrijv. v. 's Hage*, D. II. bl. 87; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IV bl. 414; Van Wijn, *Bijv. op Wagen.* D VI bl. 29, *Nalez.* D. I bl. 228; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II bl. 38, 39; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXI bl. 250; *Geslachtb. v. d. Friesche Adel* op Loo; ms. *Aanteek* van Fr. v. Limburg; Collot d'Escury, *Holl. roem in Kunst. en Wetensch.* A D. II bl. 63, 64; *Ch. v. h. Hist. Gesch.* D. II bl. 386, D. IV bl. 66.

LOO (Mr. ALBERT VAN). zoon van Gerrit van Loo, rentmeester-generaal van Friesland, overleden 28 Dec. 1562 en van Margriette van Eemskerck, kleinzoon van mr. Albert van Loo voornoemd, promoveerde tot meester in de regten, werd eerst rekenmeester en later commies van 's konings finantiën te Brussel en was heer van Hodenpijl. Hij verscheen den 22sten Jan. 1567 met mr. Johannes Mesdach, van wegen de landvoogdes, om de regering van Middelburg voor het verbond der Edelen te waarschuwen. Als commies van de finantiën des konings moest hij in 1571 den gehaten tienden penning invorderen. Hij huwde Maria van der Myle, dochter van Arend van der Mylen en Cornelia van Alblas uit Dordrecht, bij welke hij elf kinderen verwekte. Van den oudsten bestond nog voor weinige jaren een album, verzameld tusschen 1570 en 1639 met vele belangrijke inschriften en fraai geteekende en gekleurde wapen

op 480 bladz. Mr. Aalbert van Loo, de vader, stierf in Maart 1573.

Zie *Stamb. van den Fries. Adel* (Loo). van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1461. Goudhoeven, *Chron.* bl. 104. s'Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Midd. Vrijh.* bl 65. Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 924. Ferwerda, *Adel. Wapenb.*, geslacht van Leijden, 10 en 11 der Generatie. Het wapen van dit geslacht vindt men bij Ferwerda, achter het 2e stuk van de *Friesche Fam.* Tab. XXIX, onder aan het tweede wapen. Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I. p. 333, P. II. p. 392, 615, 669, 720 *Nav.* D. IV. bl. 319, D. V. bl. 118, 170. *Cat.* der verzam. van Beucker Andreae te Leeuwaarden, Aug. 1829, Libri mss. bl. 437. *Cat.* mss. J. van Voorst, p. 215, mss. Aant. van F. van Limburg en van Mr. B. Th. Baron van Heemstra.

LOO (BOUDEWIJN VAN), in 15. . geboren, zoon van Gerrit van Loo, ten tijde van Keizer Karel V Rentmeester der Domeinen in Friesland, die in 1562 bij zijne vrouw Margrieth van Eemskerk in Oldehove te Leeuwarden begraven werd. Wij ontmoeten Boudewijn in het jaar 1550 als Raad in het Hof van Friesland en tevens in de plaats van zijnen vader als Rentmeester van de Domeinen. In het jaar 1555 werdt hij in de naamlijst van Jonkheer van Sminia opgegeven als Grietman van het Bildt, op grond van de gedrukte naamlijst, vervaardigd door E. M. van Burmania te Leeuwarden, 1785, doch niet in den boekhandel. De naamlijst der Rentmeesters noemt hem Raad en Gecommitteerde van de Grietenij van het Bildt. Als Grietman vonden wij hem in geene stukken (authentieke). Hij was als schoonbroeder van Pieter van Dekema, mede eigenaar in de Compagnons veenen van Schoterland en in 1565 in den twist wegens dezelve betrokken. In 1575 verkocht hij, op bevel van het Hof, de goederen der ballingen uit Friesland. Hij verkreeg in 1582 van den Hertog van Anjou aanstelling en continuatie in de posten, die hij van den Keizer bekomen had als Raad en Rentmeester.

Het volgende jaar weigerde hij betaling te doen, alleen op de ordonnantie van Gedeputeerde Staten. Dit werd zoo euvel opgenomen dat hij in zijn huis gevangen werd gehouden. Maar Prins Willem I, die Merode tot Luitenant Generaal van Friesland had aangesteld, was zoodanig gebelgd over die handelwijze dat hij gedeputeerden gelastte, hem dadelijk op vrije voeten te stellen en zich in het vervolg van dergelijke wederregtelijke handelingen te onthouden. Merode en de stadsregering te Leeuwarden werden instantelijk verzocht toe te zien, dat dit bevel ten uitvoer gebragt werd en Boudewijn van Loo in hunne bescherming te nemen.

In 1588 deed hij afstand van zijne ambten en acht jaren daarna is hij overleden.

De Heer van Halmael zegt dat niemand anders dan hij

onder de benaming van Quæstor Regius bij Emmius, in zijne *Descriptio Frisiæ inter Flevum et Lavicam* (p. 39) kan bedoeld worden en hij alzoo is de stichter van het paleis des Konings. Den 27 April 1587 werd door B. van Loo en zijne vrouw hun huis, hof, schuur en alle toebehooren voor twaalf duizend gulden aan Gedeputeerde staten verkocht, en uit deze vereenigd met andere gebouwen is daarna het paleis zamengesteld.

Hij was getrouwd met Jacomina van Kerkwerven en niet met N. Heemskerk, zooals wij bij Jonkheer van Sminia vinden, bij wien hij vier Dochters heeft verwekt. In alle omstandigheden heeft Boudewijn van Loo zich weten te handhaven, in vele en zeer belangrijke commissien werd hij gebezigd. De vereeniging evenwel van onderscheidene met elkander strijdige of uit den aard onvereenigbare betrekkingen gaven hem veel moeite, last en zorgen. Daarenboven moest hij gestadig meer dan eenen Heer dienen, de hooge aristocratie en den burger gerijven en gelieven; zich boven velen verheffen, zich dienen laten en wederkeerig anderen dienen om een tamelijk einddoel te bereiken. En na dit alles in aanmerking genomen, dan gelooven wij dat men hem den lof van een bekwaam, ijverig en verstandig man niet weigeren mag.

Zie *Charterb. van Friesl.* D. III. bl 431, 463. D. IV. bl. 313, 349, 350; Schotanus, *Chron van Friesl.* bl. 790; P. van Dekema, *Grietm. van Baarderad*; Sminia, *Naaml. van Grietmannen*, bl. 314, 315; mss. *Aant.* van Baron van Heemstra.

LOO (Cornelis van), zoon van Boudewijn van Loo, ontving van Koning Philips II eene prebende, en, daar hij nog maar elf jaren oud was, aanvaardde hij die bij procuratie van den 9den Julij 1567, hem door den Paus geschonken. In 1584 werd hij verdacht van ontrouw aan den koning, viermaal gedagvaard, en toen hij niet verscheen, zijn pretende verleend verklaard.

Zie *Hist. Chronol. der Evêques* etc. *de St. Bavo à Gand*, T. I p. 243; *Handb. v. d. Friesche Adel.*

LOO (Douwe Aylva van), zoon van Arnold van Loo, Luitenant Kolonel en van Hester van Aylva, omhelsde de krijgsdienst, werd den 19den Augustus 1658 Ritmeester, en na den dood van zijn schoonvader Domenicus Justus van Botnia, Grietman van Baarderadeel (4 Mei 1662). Hij bekleedde ook de waardigheid van Raad ter Admiraliteit van het Noorderkwartier en van Volmagt ten landsdage (1659—1665). Hij stierf den 13den Mei 1669 in den ouderdom van 30 jaren. Zijne weduwe Helena van Botnie hertrouwde met Watze van Burmania, Kolonel bij da Infanterie.

Zie *Chauterb. v. Frieschl.* D. V bl. 617 volgg; Sminia, *Naaml. v. Grietm* bl. 235.

LOO (Hendrik van), schreef als student in de letteren een middelmatig gedicht voor de *Geestelike Gezangen enz. door W. Schortinghuis.* Gron. 1750.

Zie Heringa, *Bijdr. tot de Lijst d. Ned. Dichters*, bl. 62.

LOO (Jacob van), geboren te Naarden, zoon van Hermannus van Loo, predikant te Voorthuysen (1733), aan den Bergschenhoek (1735) en te Naarden (1741) en van Hilletie Killewich, werd in 1777 adjunct en in 1786 predikant te Ootmarsum, waar hij overleed 1 Augustus 1797, oud bijna 43 jaren. Hij was een man, uitstekende door godsvrucht, geleerdheid, oordeel smaak en diep doordringende menschenkennis, verwierf als kanselredenaar grooten roem.

Zijne leerredenen, die in grooten getale deels door hem zelven sedert 1784, doch na zijn dood door zijn vriend J. H. Hacke, predikant te 's Hage, uit zijne nagelatene schriften uitgegeven zijn, wegens het aestetische, en pathetische, 't welk ze zoo onderscheidend kenmerkt eenig in haar soort. Overal treft van Loo, in deze leerredenen, door zijne mannelijke welsprekendheid, het hart, overal spreekt hij krachtig tot het hart en geheel uit het hart, doch, volgens de opmerking van Ypey, te weinig tot het verstand. Ook is het een gebrek in zijne leerredenen dat hij de toehoorders te veel zocht te boeijen aan den vreemd klinkenden toon van uitgelezene en op een gestapelde woorden, die hen, als het ware, in bedwelming bragten, zoodat zij voor het oogenblik, waarin gesproken werd, wel hoorden en ook meenden te verstaan, maar van het gehoorde geen of weinig vrucht hadden. Hij munt echter boven zijne tijdgenooten, die gelijk hij, in navolging van uitlanders, vooral van Hervey, het aestetische en poëtische op den kansel bragten, in eenvoudigheid verre uit, ofschoon hem ook dat echt populaire ontbrak, welke men meer en meer als volstrekt onmisbaar in het prediken begon te erkennen. Hij huwde C. P. de Mol, dochter van J. de Mol, predikant te Loosdrecht. Zijne afbeelding vindt men vóór zijne *Nagelatene Leerredenen* door Hacke bezorgd. De inwijding van het nieuwe orgel door van Loo in 1781, werd gevierd met een vocaal en instrumentaal concert, waarbij het *te Deum laudamus* gezongen werd. Hij overleed 1797.

Men heeft van hem:

Overdenkingen bij het graf van mijn jonge Vriendin. Amsterd. 1830. gr. 8o.

Leerredenen, Utrecht 1785, 8o.

Leerredenen, Utrecht 1790, 4 D. gr. 8o.

Kleine Schriften voor Vrienden der menschheid en des Christendoms. Utrecht 1792. gr. 8o. 2 stukken.

Theophilus op het Paaschfeest. Amsterd. 1792. gr. 8O.

Zes bedestonden. Amsterd. 1794. gr. 8o.

Nieuwe Leerredenen. Utrecht 1796. gr. 8o.

Gedachten en Gevoelens van een Christen. Amsterd. 1796. gr. 8o.

Theophilus op het Hemelvaarts en Pinksterfeest. Amsterd. 1797. gr. 8o.

Nagelaten Leerredenen. Utrecht 1799. 2 D. gr. 8o.

Vijftal nagelaten bedestonden. Amsterd. 1814. gr. gr. 8o.

Dagboek van zijne lotgevallen, gezindheden en handelingen. Amsterd. 1815. gr. 8o.

De feestvierende Christen op het Kersfeest. Amsterd. 1819. 2 D. kl. 8o.

Jesus Christus de eerste, de laatste, de levende. Leerrede over Openb. I : 17*b.* en 18. *Uit de nagel. schriften uitgegeven.* Amsterd. 1836. gr. 8o.

Voorschriften tot een deugdzaam leven. Eene toespraak over 1 *Petr. II* : 11, 12. *Uit de nagel. Schriften. Waarachter eene opwekking tot deugd, en een lied van J. C. Lavater.* Amsterd. 1836. gr. 8o.

God, de Vader verheerlijkt op aarde, door Jezus Christus Zijnen Zoon. Leerrede over Joh. XVII : 42. *Uit de nagel. Schriften.* Amsterd. 1837. gr. 8o.

De heerlijke verwachting van Jesus' lievelingen. Leerr. over Col. III: 4. *Uit de nagelaten schriften.* Amsterd. 1838. gr. 8o.

Wat is een opregt geloof? Leerrede over Zondag III van den Heidelbergschen Catechismus. Uit de nagel. Schriften. Amsterd. 1838. gr. 8o.

De standvastigheid in het geloof. Leerr. over 1 Kor. XVI: 13. *Uit de nagelatene schriften.* Amsterd. 1839. gr. 8o.

Zie de Paauw, *Vervolg op Veeris.* p. 129; *Boekz. der Gel. wereld.* 1778. bl. 180; 1758 *Ib.* bl. 773; Ypey, *Gesch. der Christ. Kerk in de* 18*e eeuw* D. VIII. bl. 676 volg.; Ypey en Dermout, *Gesch. der Herv. Kerk.* D. IV. bl. 75; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w Kist en Roijaards, *Archief voor Kerk. Gesch.* D. X. bl. 297; Collot d' Escury, *Holl. roem.*

LOO (JOHAN BERTHOUT VAN), in 1631 suppoost van de generaliteits rekenkamer te 's Hage, gaf in het licht:

De beschryvinge der Forestiers en de Graven van Vlaenderen etc., den slagh van Pavyen, 't innemen van Roome, door den Heere Philibert de Chalon etc. Hoe de 17 Nederlanden bij den anderen gekommen sijn, mette beroerten, oorlogen, treves etc., sedert de komste van Duc d'Alba, tot in de maent Julio anno 1631, *door Johan Berthaut van Loo,* 's Hage, 1631. 4o.

Dit werk, grootendeels zamengesteld uit de kronijk van

Vlaanderen, bij Willem Vorsterman, in 1531 te Antwerpen gedrukt, is een wonderlijk boek, zonder orde, zamenhang en stijl.

Men heeft ook van hem:

Beschryving van Eduwart van Jorcks en Hendrick van Lancaster, 'sHage, 1631. 8o.

Chronykje van den Koning en Koninginne Frederik en Elizabeth van Bohemen en van Gustavus Adolphus enz. 8o.

Zie de Wind, *Bibl. van Ned. Gesch.* D. I. bl. 414, 415. Schotel, *de Winterkon.* Tiel, 1860. Abcoude, *Aanh. Verv.* bl. 129.

LOO (Jacob van), afstammeling van een aanzienlijk Haarlemsch geslacht, nam in 1219 deel aan de inneming van Damiate.

Zie P. Scriverius, *Beschr. van Haarl.* bl. 277; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1009.

LOO (Johannes van), burgemeester van Haarlem, en diens zoon, licentiaat in de regten, secretaris van schepenen in 1647, waarschijnlijk stamvaders van een uitgebreid kunstenaars geslacht, vooral in Frankrijk met roem bekend, onder welken Charles André van Loo, ridder van de orde van den H. Geest, het sieraad der Fransche kunstschool, in 1765 gestorven.

Zie P. Scriverius, *Beschr. van Haarl.* bl. 277; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1009.

LOO (Jacob van), in 1614 te Sluis in Vlaanderen geboren, leefde in het midden dier eeuw te Amsterdam. Hij muntte uit in het schilderen van burgergezelschappen, doch vervaardigde ook portretten en historiële stukken. Hij stoffeerde de schilderijen van Hobbema, Wijnands en anderen. Zijne stukken zijn goed van teekening, aangenaam van kleur en malsch van penseelsbehandeling.

Tot zijne leerlingen behoorden Eglon van der Neer. In gevorderden leeftijd begaf hij zich naar Parijs, waar hij als lid der koninklijke schilder-akademie werd aangenomen. Hij overleed aldaar in 1670, in den ouderdom van 56 jaren.

Zie *Biogr. Univ.* o. h. w. Immerzeel, *Lev. der Schild.* D. II. bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1009.

LOO (Lodewijk van), zoon des vorigen, te Amsterdam geboren, kwam zeer vroeg te Parijs en behaalde er den eersten prijs aan de koninklijke Academie van Schilderkunst, die hem tot lid zou hebben aangenomen, indien een zaak van eer hem niet genoodzaakt had zich naar Italië te begeven. Hij vestigde zich eerst te Nicea, en toen hij naar Frankrijk kon weder-

keeren, te Aix, waar hij huwde, en in 1712 overleed. Hij schilderde o. a. een H. Franciscus voor de grijze boetelingen (pénitents-gris) te Toulon, die zeer geroemd wordt. Hij was de vader van Jean Baptiste en Charles André van Loo.

Zie *Biogr. Univ.* o h. w. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1010.

LOO (PAULUS VAN), van 1562—1579 Drost van Muiden. Toen men in 1572 de stad Enkhuizen aan de zijde van Oranje zocht overtehalen, wendde hij vruchtelooze pogingen aan en een karveelschip met krijgsvolk er binnen te brengen. Pieter Luitgenszoon Buiskes, een balling, doch thans heimelijk binnen gelaten en Cornelis Janszoon Brouwer stonden hem in den weg. Even ongelukkig slaagde hij ten aanzien van Naarden, 't welke hij met eenige Spanjaards zocht te versterken tegen de ondernemingen van Graaf Willem van den Berg, die er zich, zijns ondanks, voor Prins Willem meester van maakte. In 1575 werd hij door de staatsgezinden opgeligt en te Delft in hechtenis gezet. Hier zat hij tot omtrent het midden des volgenden jaars, toen hij gelegenheid vond te ontsnappen. Op nieuw aanvaardde hij thans zijn post van Slotvoogd van Muiden en Baljuw van Gooiland, waarin hij weder werd bevestigd, mits eed van getrouwheid aan de staten afleggende, toen in het volgende jaar de stad en het kasteel van Muiden voldoening van den Prins van Oranje ontvingen. Niet lang bleef hij echter in die betrekking, verschil met de Staten gekregen hebbende, werd hem het slotvoogdijschap van Muiden en, daar men zijne trouw verdagt hield, het Baljuwschap van Gooiland en zijne vedere bedieningen ontnomen (1579). De Prins was hem echter niet ongenegen, wijl hij, op diens aanbeveling, tot buitengewoon Rekenmeester van Holland, doch zonder wedde, werd aangenomen, en vervolgens, op hooge last, Gooiland ontruimd hebbende, zijn verblijf nam te 's Hage.

Zie Brandt, *Enkh.* bl. 3, *Bor. Ned. Oorl.* B VI bl. 277; Hoofd, *Nederl. Hist.* B. IX bl. 448; Viglius, *ad Hopper.* Ep. CCLVI p. 850; *Resol. v. Holl.* 21 Junij, 26 Julij, 3 Aug. 1576 bl. 98, 123, 144, 23 Julij 1579 bl. 167, 5 Jan. 20 Sept. 1581 bl. 3, 498, 23 Febr. 10 Sept. 1582 bl. 82, 435; Wagenaar, *Vad Hist.* D. VI bl. 357, 368. D. VII bl. 98, 134, 134; Koning, *Slot te Muiden.* bl. 115; Kok, *Vad. Woordenb.* D XXII bl. 151, 153.

LOO (PIETER VAN), in 1731 te Haarlem geboren, beoefende de schilderkunst en teekende vooral bloemstukken, voor de bloemisten. Hij teekende en schilderde ook vruchtstukken, landschappen en kamerversiersels. Hij overleed in 1784.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. II bl. 184; Kramm, *Lev. en Werk. d. Holl. en Vl. Kunstsch.* D. III bl. 1009.

LOO (PIETER VAN), leefde in het laatst der 18de eeuw en beoefende de poëzij blijkens zijn gedicht vóór den 3den druk van L. Smids, *Schatkamer der Nederl. Oudheden.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 370.

LOO (THOMAS VAN) te Oostende geboren, woonde in 1814 te Brugge, toen hij den 2den October den gouden eerepenning behaalde, uitgeloofd door de Rederijkerskamer de Kersuwieren te Audenaarde voor een gedicht op Napoleon en Paus Pius. Hij gaf in het licht:

(Dichtelyke) voorlezingen, behelzende twee uittreksels eener Nederlandsche Dichtkunst en den veldslag by Nieuwpoort. Brugge 1822 8o.

Zie Willems, *Verh. over Nederd. Taal- en Letterk.* D II bl. 231, *Cat. v. Bibl. v. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.* D I bl. 292.

LOO (HERMAN VAN), te Weener in Oostfriesland in 1708 geboren, als proponent te Voorthuysen beroepen in 1733, vervolgens predikant aan den Bergschen Hoek (1735) en te Naarden in 1741. Emeritus in 1774 en stierf er 28 Jan. 1778, oud 70 jaar en 2 dagen.

Zijn portret door J. Houbraken naar H. Pothoven stelt hem op 66jarigen leeftijd (1773) voor.

Zie Paauw, Vieris, *Kerk. Alph.* bl. 129; Muller, *Cat. v. Portr.* bl. 157.

LOO (DIRK VAN DER), geboren te Groot Waspik 10 Sept. 1775, werd als proponent beroepen te Avezaten en bevestigd 6 Aug. 1797, vertrok in 1806 naar Montfoort, in 1819 naar Maastricht, werd emeritus in 1841 en overleed aldaar 24 Febr. 1853, oud ruim 77 jaren, vervaardigde als lid van *Kunst door vriendschap volmaakter*, gedichten voor de *Dichtvruchten* dier Kamer. Ook gaf hij:

Proeve van Gedichten en Liederen, Utrecht 1800 gr. 8o.
Gedichten en Liederen, Utrecht 1806 8o
Op den dood van J. Hinlopen, Utrecht 1806 gr. 8o.
Vaderlandsche Gezangen, Amst. 1814 8o.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II bl. 370, 371; Brinkman, *Naaml. v. Boek.* bl. 365, 366.

LOO (G. VAN DER) zette uit het Hoogduitsch over J. A. Hermes, *Overwegende Alleenspraken en gebeden voor Avondmaalgangers*, 2de dr. Amst. G. van Dijk, z. j.

LOO (THIJS VAN DER) zie LOKE (MATTHIAS VAN).

LOO (W. VAN) te Breda geboren, leefde in de tweede helft der 18e eeuw, en schreef gedichten in de *Louwerbladen van de Zonen der Vrijheid.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 370.

LOO (D. H. TEN KATE VAN) Zie KATE VAN LOO, D. H. TEN).

LOOCKEFIER (GERBRAND), een Rederijker uit de 16 en den aanvang der 17 eeuw, van wiens poëtische gaven men proeven vindt in de *Rederyckers stichtige 't samenkomste*, Schiedam in 1603 en in *Vlaerdinghs Rederykbergh*. Amsterd. 1617.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 207.

LOODT (JOHANNES CHRYSOSTOMUS), of Loots, werd omstreeks 1601 te Leuven geboren, trad in de orde der Augustijnen en legde den 2 Oct. 1618 zijne gelofte af. Hij werd eerst Regent en opzigter der lagere classen eener school in die stad, voorts superior der Augustijnen Terminarii te Duinkerken, meester der Novicen te Mechelen, Prior van zijn klooster aldaar en secretaris zijner provintie, waartoe toen de Nederlanden en een deel van Duitschland behoorden. Hij beoefende de Latijnsche poëzij en stierf na het jaar 1654.

Men heeft van hem:

Poëmata varia, Gand. 1635.

Pompejus magnus; Tragoedia. Mechlin. 1639.

Gloriosus S. Teresiae de subacto mundo Triumphus, carmine, Mechlin. 1639.

Den ghebaenden wech ten salighcyt en de volmaectheyt; dienende alle geestelycke persoonen; ghemaect door P. F. Johannes Loodt. Mechlin. 1654. 12o.

Zie Essii, *Encomiast. August.* p. 356; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 614; Paquot, *Mém.* T. III. p. 555; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.* p. 308.

LOOFF (A.),

Schreef:

Verhandeling over de honds-dolheid. Rott. 1793. 8o.

LOOFF (J.), een Hollandsch medailleur, te Middelburg geboren. Ofschoon niet zeer ervaren in het stempelsnijden, schonken hem echter de Staten van Holland het privilegie, tot het vervaardigen van de vele gedenkpenningen ter gedachtenis der behaalde overwinningen van Frederik Hendrik. Hij bedekte zijn gebrek aan bekwaamheid in het maken van goede zinnebeeldige figuren door het geven van ommatig lange opschriften, zoo als dat op de gedenkpenningen op het veroveren van Breda en 's Bosch door Frederik Hendrik.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk der Holl en Vl. Schild* D. II. bl. 85; *Astrea*, 1855 bl. 464; van Loon, *Hist. Pers.* D. II. bl 157. No 4, 5, 103.

LOOFF (P.), een plaatsnijder, die omtrent 1630 bloeide. Men heeft van hem eenige portretten en Frederik Hendrik, Prins van Oranje, in een zegenwagen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl en Vl. Kunst.-Schild.* D. II. bl. 185.

LOOIMANS (   ), te Antwerpen geboren, een historieschilder, wiens zoon, een vriend van Jacob Campo Weyerman, omtrent 1700 bloeide. Hij volgde den trant van zijn vader en reisde in Frankrijk en Duitschland. Zijn sterfjaar is onbekend.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1010.

LOOKEREN (Nicolaas van) med. dr. werd in 17.. te Tiel geboren. Hij studeerde aan de Utrechtsche Hoogeschool en na, den 12den April 1780, tot Med. Docter bevorderd te zijn, vestigde hij zich in zijn geboorteplaats. Hij was een der eersten in ons land, die het nut der koepokinenting wist te waarderen en ze met zulk een ijver uitoefende, dat, na een zeer kort tijdsverloop er in de stad zijner inwoning geene ongevaccineerden meer bestonden, terwijl het waarschijnlijk aan zijne oplettendheid en bijzondere zorg te danken was, dat er te Tiel slechts zeer zelden een enkel geval van kinderziekte werd waargenomen. Onderscheidene reizen had hij aanspraak op de medaille, die van landswege hiervoor wordt uitgereikt, maar telkens stond hij haar af, opdat hiermede andere kunstoefenaren zouden vereerd en aangemoedigd worden. Geen wonder dan ook dat het Rotterdamsch Genootschap ter bevordering der Koepoksinenting hem, bij zijne oprigting, onder de Corresponderende leden verkoos. Bij de oprigting der Departementale commissiën van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, werd aan hem het presidium voor Gelderland opgedragen en bij de herstelling van dat collegie werd hij ook dadelijk weder tot diezelfde betrekking benoemd, en nam die tot het jaar 1823 met ijver en naauwgezetheid waar. In deze betrekking leverde hij vele belangrijke stukken, vooral over verschillende Epidemiën en Epizoötiën, aan het Gouvernement en aan Commissiën door hetzelve tot onderzoek afgezonden; welke stukken altijd tot een sieraad in het archief der Geldersche Geneeskundige Commissie zullen verstrekken, en waarvan sommige ook in onderscheidene verslagen zijn opgenomen. Een groot kenner en beoefenaar der oude talen en letterkunde zijnde, werd hem de post van Curator der Latijnsche school opgedragen. Behalve zijn Akademische verhandeling *de membrorum amputatione rarius quidem, administranda, non tamen prorsus abroganda* heeft hij niets in het licht gegeven. Reeds den 30sten Mei 1780 werd hij lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Ook was hij lid van de Raad der stad Tiel, waar hij den 13den April 1833 in den ouderdom van 77 jaren overleed.

Zie *Konst- en Letterb.* 1833, D. I bl. 449, 451, *Genees-, Natuur- en Huishoudkundige Jaarboeken*, van het jaar 1782 No. 36.

LOOMANS, komt bij Heringa voor als dichter uit het

begin der 18e eeuw, blijkens zijnen bundel getiteld: *Bloemhof, Mengelgedichten.*

Zie Heringa, *Lijst van Nederl. Dicht.* bl. 62.

LOON (ABRAHAM VAN), schreef:
Onderzoek op de Rijnsburgsche verdraagzaamheid van Kornelis van Hoek, waar in tegen Zijn E. uit de gronden der Reformatie klaar en duidelijk getoond wordt, dat de Protestanten, staande de verscheidendheid hunner Geloofsbegrippen, onmoogelijk aan eene Tafel des H. Avondmaals kunnen aanzitten. Met een Antwoord op de Tegenschriften van Willem Suderman, Abraham van Loon en Adriaan van Alkmaar; waarin de grond van hunne verdraagzaamheid nader ontdekt en tegengesproken word, Amst. 1703. 8o.

Zie Schijn, *Gesch. der Mennon.* D. II. bl. 605.

LOON (A. VAN), med. dr., doopsgezind, beoefende de dichtkunst in het begin der achttiende eeuw, blijkens zijn bijschrift op de beeldtenis van S. van Eikelenberg. Ook is hij bekend als vriend van den Leidschen doopsgezinden predikant en geneesheer F. Togen, van wiens *bondig zamenstel der Christel. Godgel.* hij de uitgave bezorgd heeft, 1726. Mogelijk is hij dezelfde met den vorige.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. III. bl 370.

LOON (A. VAN), schreef:
Den jongeling onderwesen tot doop en avondmaal, Amst. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.*

LOON (ABRAHAM VAN) schreef:
De Fortuna Literarum humaniorum, 1727.

LOON (CORNELIS VAN), notaris te Amsterdam, zwager van W. Deurhoff en mede opteekenaar van diens *Verklaring van Job*, een boek, welks uitgave door den Amsterdamschen Hoofdofficier eerst verhinderd, het beroemde pleidooi van Noordkerk in het leven riep. Hij was waarschijnlijk doopsgezind.

LOON (GERARD VAN). Zeer weinig is ons van dezen verdienstelijken geschied- en penningkundige bekend, en hetgeen wij nopens hem geboekt vinden, is niet altijd in werken, die met onpartijdigheid zijn geschreven. Hij werd den 17den Januarij 1683 te Delft uit R. C. ouders geboren. Zijn vader was Mr. Anthonis van Loon. Na te Leuven in de wijsbegeerte gepromoveerd te zijn, studeerde hij te Leiden, waar hij in 1705 op eene dissertatie *de Testamentis* (L. B. 1705), tot jur. utr. doctor werd bevorderd. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem eene buitengewone neiging tot histo-

rische onderzoekingen, en verzamelde hij stoffe voor zijne latere werken. Zijne boekverzameling moet echter zoo groot niet zijn geweest als zijne belezenheid zou doen vermoeden. Hij leende de meeste boeken van de boekverkoopers voor wie hij arbeidde. Ook was zijne boekverzameling, die reeds in 1746 te Leyden, waar hij zich gevestigd had, verkocht werd, niet zeer aanzienlijk.

In 1730 deed hij eene reis naar Frankrijk en Brussel om zijne genealogie (hij gaf voor van de graven van Loon af te stammen) door een der herauten van wapenen te laten bekrachtigen, hetgeen geschiedde; doch die de genealogie inzagen, oordeelden dat er veel van St. Anna onderliep. Hij zelf schrijft bl. 277, D. II, zijner *Aloude Holl. Hist.*, bij gelegenheid dat hij de graftombe van bisschop Baldrik van Luik beschrijft, »dat hy van dat Huys (van Loon) langs Johanna, Erfgravinne van Loon en Willem van Oreille, heer van Rumunde, in de veertiende voortteeling, afstamde." In 1711 trad hij het eerst als schrijver op met *Plautianus*, trsp., Rott. kl. 8o. m. pl. Uit dit treurspel blijkt dat hij slechts een middelmatig dichter was. Sedert dien tijd schijnt hij wel geen proeven zijner poëzy meer te hebben in het licht gegeven, doch nog van tijd tot tijd de Nederduitsche lier gehanteerd te hebben. Toen hij reeds 60 jaren telde, zond hij nog uit Delft (zijn woonplaats) een berijmden brief aan zijn vriend Frans van Mieris.

Doch van Loon is niet als dichter maar als penningkundige onder ons bekend. Voor hij omstreeks 1710 het denkbeeld opvatte, om in een groot nationaal werk de vaderlandsche penningen, van het begin der regering van Philips II af tot op zijn tijd, te beschrijven, hadden wel reeds Melchior Barlaeus, de raadsheer Rochusus van den Honert, de ridder Andries Jakobsen van Wouw, de Amsterdamsche burgemeester Gerard Schaap, de Leidsche hoogleeraar Anthony Thysius, Beukel van Zanten, raad en burgemeester der stad Haarlem, en de Fransche abt Bizot, handen aan zulk een werk geslagen, doch zij waren in hun arbeid blijven steken, alleen had Bizot in 1687 in een 4o deel te Parijs, eene zoogenaamde *Histoire métallique de la République de Hollande* in het licht gegeven, waarin niet minder dan 140 penningen waren opgenomen, waarvan in het volgende jaar te Amsterdam in 3 deelen in 8o. een nieuwe druk verscheen, en door onzen landgenoot Joachim Oudaan eene zeer vermeerderde overzetting werd gegeven (Amst. 1690. 4o.); eene overzetting, die 391 penningen meer dan het oorspronkelijke bevat.

Na jaren verzameling en nasporing, en daar hij zelf geen penningkabinet bezat, op de allereedelmoedigste wijze bijgestaan door Andries Schoemaker, destijds een hoogst kundig

liefhebber, doch van minder aanzienlijken stand dan van Loon, te Amsterdam, verscheen in 1723 het eerste deel van zijnen hoogst belangrijken penningarbeid, met den titel van: *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen*, die zeer gunstig door de natie werd opgenomen. Hij werkte daarom ijverig voort, zoodat reeds acht jaren later het vierde deel in het licht kwam, waarmede hij zijnen arbeid besloot. Drie duizend penningen werden in dit werk afgebeeld en beschreven; de afbeeldingen zijn doorgaande zeer juist en fraai, en ook als gravuren te roemen: de beschrijvingen zijn zeer ophelderende en boeijen de aandacht. Groot was de aanmoediging die van Loon ondervond; niet alleen dat van alle zijden de penningkassen der verzamelaars voor hem werden opengesteld, maar ook niet minder dan negen honderd personen vereerden en ondersteunden zijnen arbeid met hunne inteekening.

Het werk werd zoo hoog geschat en zoozeer, ook door den buitenlander begeerd, dat er, in het jaar 1732, reeds eene Fransche vertaling, in 5 folio banden, van het licht zag.

Terwijl van Loon ijverig bezig was met de stoffe tot zijn groot penningwerk te verzamelen, gaf hij, in den jare 1717, te Amsterdam in één octavo deeltje in het licht, zijne belangrijke: *Inleiding tot de hedendaagsche Penningkunde, ofte verhandeling van den oorprong van het geld, de opkomst en onderscheid der gedenkpenningen, den aard en rekenwijze der legpenningen; de wijze van cijferletteren, tooverpenningen en noodmunten; mitsgaders van de vaste grondregelen, die bij het ontwerpen, vergaderen, schikken en behandelen der Penningen moeten worden in acht genomen.*

Een werk, dat den schrijver zooveel genoegen veroorzaakte, en zulk eenen algemeenen bijval genoot, dat hij zich aangemoedigd vond, om dat zelfde werk, in den jare 1734, en wel thans als folio deel, andermaal, vermeerderd en verbeterd, uit te geven; — de octaaf van 185 bladzijden, was thans tot 389 bladzijden van het grootste formaat uitgedijd. Had hij in den eersten druk 51 penningen als bewijzen en voorbeelden van het door hem ter nedergeschrevene bijgebragt, thans was de tweede uitgave daarmede geheel vervuld, zoodat er bijkans geene bladzijde zonder afbeelding gevonden wordt. Deze arbeid nu, van onzen, in vele opzigten hoogst te prijzen, van Loon, is een der nuttigste penningwerken, welke er in eenige taal voorhanden zijn.

Na een voorberigt *over de waarde en nuttigheid der hedendaagsche Penningkunde*, handelt de eerste hoofdafdeeling des werks over den oorsprong van het geld en het onderscheid der muntstoffen; van de metalen en derzelver weging; van het eerste geldmunten der onderscheidene Oostersche volken; van het eerste geldmunten der Romeinen; van den geldhandel der Batavieren, terwijl de Romeinen alhier in bezetting

lagen; van het geld der Hollanderen, zoolang zij de Oost-Frankische Koningen tot Vorsten gehad hebben; sedert wanneer en hoelang onze voorouders zich van het geld der Duitsche Keizers bediend hebben; van het Hollandsche geld, staande de regeering van deszelfs Graven; en, ten laatste, van het Hollandsche geld, staande de regeering van deszelfs Staten.

De tweede afdeeling van dit belangrijk werk handelt: over de hedendaagsche gedenkpenningen in het algemeen, en daaronder over de Keizerlijke, Fransche, Spaansche, enz.; verder in het bijzonder over de Engelsche, Schotsche, Deensche en Zweedsche; over de Russische, Poolsche, Boheemsche en Hongaarsche; over de Napolitaansche, Siciliaansche, Pausselijke en Venetiaansche; over de Toskaansche, Savoysche en Lotharingsche; over de Saksische, Pruissische en andere gedenkpenningen; het zevende hoofdstuk handelt over de Nederlandsche historiepenningen. Wij mogen dit verslag van den penningarbeid van van Loon niet eindigen, zonder gewag te hebben gemaakt van het vermoeden dat van Loon zijn werk grootendeels afgeschreven had van een manuscript van Andries Schoemaker; doch van deze beschuldiging heeft Mr. Jacobus Scheltema hem ontheven in zijn welbekend stukje: *Mr. Gerard van Loon geregtvaardigd, als of hij eene zware letterdieverij aan zijnen vriend Andries Schoemaker zoude hebben bedreven* in *Geschied- en Letterk. Mengelw. D. V. St.* 1.

Niet minder dan door zijne penningkundige werken, verwierf hij zich roem door zijn historische schriften. In 1734 verscheen te 's Hage zijn *Aloude Hollandsche Historie der Keyseren, Koningen, Hertogen en Graaven, welken, sedert de komst der Batavieren in het thans genoemde Holland tot de herstelling van Graaven Florents den eersten, toen aldaar het Hooggebied gehad hebben* enz. 2 D. fol. Hij voltooide dit werk in vijf jaren en verzamelde de bouwstoffen in de oude kloosterlijke boekzalen, in de Keizerlijke Nederlanden, welke hij met dit doel jaarlijks doorreisde. Voor de tijd wanneer dit werk is opgesteld, verdient het allen lof. » Utcunque (schrijft A. Kluit) prae nimia quam totus sustunuit rerum mole, haud ita accuratius et saepe conjecturis, doctis tamen indulgens, nihilo minus cunctis nostratibus scriptoribus lampada praetulit et viam munivit, qua nostrae historiae facies im posterum lectione resplendeat luce." Tot de door Kluit bedoelde onnaauwkeurigheden behoort o. a. het door Muskettier Vergenst (M. Tydeman) aangeteekende, p. 17 zijner *Dissertatio Historico-juridica de Burggraviatu Leidensi*, en door van de Spiegel in zijn *Oorsprong en Historie der Vaderl. Rechten*, bl. 33 en elders. In 1743 volgde zijne *Beknopte verhandeling van de Kerk- en Jaarmarkten, midsgaders van de Kermissen in Holland* (Leyden 8o,) een werkje, dat veel licht

over dit onderwerp verspreidt, en van groote belezenheid getuigt. In 1744 verscheen te Leiden in 8o. het eerste deel zijner *Beschrijving der Aloude Regeringswijze van Holland*, 't welk eerlang door nog vier andere gevolgd werd »Zij doen ons de magt der Frankische koningen en hunne ingevoerde Regeringswijze kennen, uit de onderscheiden staten der menschen in deze landen." Zijn doel was, »om een waarachtig begrip te geven van het staatsbestuur des lands in vroegere tijden." Te dien einde trachtte hij ons te doen zien, hoe valsch het was zoo hoog op te geven van de magt der Staten in dien tijd. »Wij moesten, meende hij, den Staten een deel afnemen" Doch hierdoor maakte hij zich gehaat bij sommigen, die wilden, »dat zulke leeringen in een land als 't onze, daar de vrijheid haren zetel heeft, gevaarlijk waren, en gekeerd behoorden te worden." Hij leed dus zoo wel wegens dit, als wegens andere werken veel aanstoot en had van sommigen, vooral van Pieter van der Schelling en Balthazar Huydecoper bittere verwijtingen te verduren. Anderen daarentegen, en onder deze van Oosten de Bruyn oordeelden »dat van Loon de geschiedenis en aloude regeringswijze veel licht heeft bijgezet," »en" schreef Pieter Paulus, »dat deed hij te meer, dan zij, die hem dikwijls op eene onbetamelijke wijze voor een weetniet uitmaakten; schoon 't niet te ontkennen is dat hij over sommige stukken wat los is heengeloopen." In het volgende jaar (1745) gaf hij op eene kostbare en weidsche wijze de beruchte *Rymchronyk van Klaas Kolijn* met aanteekeningen in het licht. ('s Hage 1745. fol.) Hij was volkomen overtuigd van de echtheid van dit werk, die ook door Wagenaar in den aanvang niet werd betwijfeld. Later echter kwam hij van dit gevoelen terug en schreef zijn *Toets* dier kronijk. Het is bekend, hoezeer van der Schelling over die uitgave verontwaardigd was, en Huydecoper haar door de slijk heeft gesleept. In 1748 verscheen zijn *Historisch bewijs, dat het Graafschap van Holland, zedert het begin der Leenen tot den afgezworen Philips den 2den toe, altijd een leen des Duytschen Ryks geweest is, en diensvolgens dat deszelfs Graven als Ryks Prinsen, de uitgeschreevene Ryksdagen en Heervaarten bygewoond, voor de Keyser te regt gestaan, de verleyer hunner graafschappen van dezelve ontfangen, en in de Kryys- en Ryks-Lysten hun aandeel gedragen hebben, doog van alle welke afhangelyke, dan het gemelde gewest alleen, door het aldaar gevoerde Stadhouderlyk bestuur der Doorluchtige Princen van Oranje en Nassauw, eindelyk in het geheel is ontheft en vry geworden.* Leyd. 1748. 3 D. een werk, dat door B. Huydecoper in zijne aanteekeningen op Melis Stoke hevig bestreden is en waarop zijn vriend Frans van Mieris, nog in hetzelfde jaar eenige aanmerkingen in het licht gaf. (*Verh. over de leenroerigheid*

van het Graafschap in Holland, midsg. eenige aanm. op 't werk van Mr. G. van Loon. Leyd. 1748. 8o.)

Van Loon schreef aan zijn vriend Frans van Mieris, (Leyden, 20 November 1730.) »In gevolge myner gedaane beloften heb ik de vryheid genoomen van te zenden, onder directie van den boekverkooper le Plat, aan de bibliotheek der Universiteyt te Leoven ter gedachtenisse dat ik nu vyftig jaaren geleden myne studie in de philosophie aldaar voltrokken heb, myne groote uytgegeve werken, mitsgaders den zilveren vergulden drinkbeker ten fine, zoo als derzelver ter hand besteller zelf nogmaalen zal zeggen, en ik te voore de eer gehad heb van te Leoven zynde, mondeling te verklaaren. De boekenkas, overeenkomstig met hetzelfde werk, is er nog niet bygevoegt, maar deselve zal naderhand ook naar Loven gezonden worden. te weeten, na ik alle myne M. S. over drie jaaren aan de Bibliotheek deezer de Leydsche) Hooge-Schoole zal vereerd hebben, in erkentenis, dat ik als dan over vyftig jaaren aldaar in de rechten gepromoveerd ben." Hij schijnt van plan veranderd te zijn. De Leydsche hoogeschool bezit slechts drie brieven van hem aan Arnold Vosmaer te 's Hage (1752—1753) en een exemplaar zijner *Verh. over de Jaarmarkten* met mss. aanteekeningen. Het schijnt dat zijne mss., ten minste een gedeelte er van, in bezit zijn geraakt van Abraham Gronovius, ten minste op den *Cat. Bibl. Gron.* (L. B. 1785), komen de volgende mss. voor:

Alphabetische lijst van Nederduitsche woorden getrokken uit verscheiden meest oude schrijvers, geschreven met de hand van Mr. G. van Loon, zijnde reeds afgesneden en op de bijzondere letters gelegd om te kunnen worden opgeplakt.

Brieven aan den Historieschrijver G. van Loon geschreven.

Brieven van G. van Loon van 1753 - 1758 *mss.*

G. van Loon *van de Kermissen in Holland,* Leyd. 1743, *met wit papier doorschoten en met mss. aanteekeningen van denzelfden.*

G. van Loon *van de leenroerigheid van 't Graafschap in Holland,* Leyd. 1748, *met mss. aanteekk. van denzelfden.*

Verzameling van stukken de Historie van ons land betreffende, zoo opgesteld als bijeenverzameld door den Historieschrijver G. v. L.

Christelijke overdenkingen voor alle de Zondagen des jaars door J. Crasset, in 't Ned. vertaald door G. v. L.

B. Languet, *Verhandeling van het vertrouwen op Gods barmhartigheid, uit het Fransch vert. door G. v. L.* (uitg. Utrecht, 1756. 8o.)

Ds. van Voorst bezat: *Thomas van Kempen, De Navolging van Christus; ieder hoofdstuk met een kort gebruyk van het verhandelde en met een gebed vermeerdert door E. van Gonnelieu, lid der Maats. van Jezus en voor de*

eerste maal in 't Ned. vertaald door Mr. G. van Loon in fol. Brief aan den Raadsheer A. van der Mieden, 13 Maart 1750.

Ook waren de heeren Schouten en van Maanen in bezit van brieven van van Loon.

H. Cannegieter droeg hem zijne verhandeliug *de Brittenburgo Matribus Brittis* etc. (Hagae Comit. 1734) op.

Van Loon overleed den 29sten Aug. 1758. Zijn beeldtenis is door Frans van Mieris geschilderd en staat voor het eerste deel zijner Ned. Historie-penningen. Zijn wapen op den rand van dat portret voorkomende, zijn 5 fasceaux van keel op een zilver veld, in den regterhoek gequartileerd met 3 rozen van keel op een gouden veld. Het komt (zonder de rozen) overeen met dat van Hermale (bij Hemricourt over bl. 225 en passim) zijnde 5 fasceaux van zilver op een veld van keel In 1731 vervaardigde de beroemde M. Holtzhey een gedenkpenning op zijn penningwerk. Op de voorzijde staat zijn beeldtenis met het omschrift: Gerard van Loon, Nummogr. Phil. et J. U. D. (M. Holtzhey fec.). Op de keerzijde: een brandend altaar met een paar kampvechters handschoenen (caestus) en een ter neer gevelden os, met het randschrift: Hic caestus artemtamque repono. Holtzhey heeft hem ook beschreven. Ook is hij afgebeeld met eene variant, in het *Verv. op van Loon, uitgeg door de 2 klasse van het Kon. Ned. Inst.* St. I. pl. I. No. 1 en 2.

Ook wordt in de voorrede van dat stuk met hoogen lof van van Loons penningwerk gesproken.

Zie Saxe, *Onom. Lit.* T. VI. p. 319; Siegenbeek, *Bekn Gesch. der Ned. Lett.* bl. 284; van Kampen, *Gesch. der Ned Lett.* D. II. bl. 209; Witsen Geijsbeek, *B, A. C. Woord.* D. IV. bl. 283; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst. en Wetensch.* D. I. bl. 81, A D. I. bl. 196; P. O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Alg. Munt en Penningk* 1e *Stuk*, bl. 440 volgg. Schinkel, *Geschied- en Lett. Bijdr.* bl. 80 volgg. de Wind, *Bibl. van Ned Gesch.* D. I. bl. 81, 508; van Loon, *Aloude Holl Hist.* D II. *b.* 2, bl. 175; van der Schelling, *Aloude Vrijh.* bl. 88, 422, 478 volgg. 496, 511, 621; Huydecoper op *Melis Stoke* passim *Haarl. en Leidsche Cour. van 21 Julij* 1745. Ypey, *Gesch. der Ned Taal*, D. I. bl. 313 en verv. van Wijn, *Hist Avondst.* D. I. bl. 146 Kluit, *Hist. Crit.* V. II. p. 440 de Bruijn, *Gesch. der Stad Haarl.* D. I. B. I. bl. 14, Col. I bl. 16, Col I. bl. 17, Col. I. bl. 20. P. Paulus, *Verkl der Unie van Utr.* bl 107. Bilderdijk, *Gesch. des Vad.* D. I. bl 341—344. Schotel, *Leven van C van Alkemade en P. van der Schelling*, bl. 135 volgg *Mess d Sc. et d. Arts de la Belg* T. IV. p. 301. *Boekz. der Gel. Wer.* 1722, *b.* bl. 232, 1733. *a.* bl. 131, 146. *R. C Volks-Alm* 1852, bl 162—168. Arrenberg, *Naaml. van Boek* ; *Cat. Mss. Bibl. Publ.* Lugd. Bat. *Cat. Bibl. Gron.* p 8, 15, 91, 35, 53. *Cat der Bibl van de Maats. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 137, D. II. bl. 33; *Cat. mss. van Voorst*, p. 40, p. 184 *Cat. d'une Superbe Coll.* La Haye, Dec. 1862, p 75; Holtshey, *Cat.* p. 5; van Wijn, *Nal. op Wagenaar*, bl. 407; *Teg. Staat der Vereen. Ned.* D. IV. bl. 473.

LOON (Arnoldus van), zoon van Mr. Nicolaas van Loon, advokaat, notaris en houthandelaar te Harlingen en Trijntje Schellingwouw, werd aldaar geboren, studeerde eerst te Franeker, daarna te Halle, waar hij tot Art. Lib. et Phil. Doctor gepromoveerd werd, na verdediging eener Dissertatie *de Discrimine inter obligationem juris generalem et specialem* (Halae Sax. 1802). Hij overleed ambteloos te Amsterdam, den 1sten Januarij 1809, en was een man van uitstekende geleerdheid, waarvan de bewijzen lang in een aantal handschriften bij de familie aanwezig waren. Hij schijnt niet anders in het licht te hebben gegeven dan de volgende vertaling:

Natuurkunde der Ziel, uit het Hoogd. van J. C. Hoffbauer, Amst. 1808, 8o.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1843. D. 1. bl. 213.

LOON (Folkert Nikolaas van), broeder van den vorige, werd den 6 Dec. 1775 te Harlingen geboren. Reeds vroeg zijn ouders verloren hebbende, werd hij door zijne voogden aan B. Jongsma, predikant te Peins en te Zweins ter verdere onderwijzing en opvoeding toevertrouwd. Hier ontwikkelde zich reeds zijn aanleg voor de scheepsvaart en de scheepsbouw, vervaardigde hij allerlei werktuigen uit hout en hield hij zich bezig met het zamenstellen van kleine schepen en alles waarop zijn levendige en vernuftige geest viel. De ongunstige toestand van handel en zeevaart, noopte hem naar een ander beroep om te zien, en in 1798 werd hij aangesteld tot Secretaris, ontvanger van de boelgoederen en ontvanger-generaal der reëelen in de grietenij Rauwerderhem. Van dezen post, ten gevolge van een andere wijze van bestuur vervallen verklaard, werd hij in 1806 benoemd tot commissaris ter introductie van het middel der verponding in het Arrondissement Rauwerd, en in 1811 tot ontvanger en daarna tot controleur van de Directe Belastingen en tot Maire van de gemeente Rauwerd. Ook na de omwenteling van 1813 bleef hij in deze burgerlijke betrekking, eerst als Schout van de gemeente Rauwerd en daarna als assessor en lid van den raad der grietenij Rauwerderhem, terwijl hij bij de administratie der Belastingen bij voortduring controleur der controle Rauwerd bleef, en in 1822 deze met die van Dockum verwisselde, totdat hij in 1824 van deze betrekking een eervol ontslag en een klein pensioen van den lande verkreeg.

Gedurende zijn meer dan twintigjarig verblijf in de grietenij Rauwerderhem, waar hij te Irnsum zijne woonplaats had, en te gelijk een houtzaagmolen en houthandel, ja zelfs ook een tijdlang belangrijken Boter- en Kaashandel dreef, hield hij zich bestendig bezig met oefeningen in de werktuigkunde en den scheepsbouw. Inzonderheid heeft hij buitengewonen ijver

aangewend tot uitvinding van de beste gedaante en vorm der schepen, ten einde deze de meest mogelijke snelheid en bezeilbaarheid te geven. Ter bereiking van dit doel nam hij menigvuldige proeven, en bezocht hij zelfs buitenlandsche scheepstimmerwerven. Bij al zijne pogingen en proefnemingen ging hij van het beginsel uit, dat de burgerlijke scheepsbouw in Nederland in de laatste jaren niet in dezelfde mate als de scheepsbouw voor de Marine en de burgerlijke bouwkunst van huizen enz. was vooruitgegaan, en dat zij in vele opzigten voor verbetering vatbaar was. In een land met zoo vele wateren en rivieren doorsneden en bijna overal door de zee omringd, achtte hij de invoering daarvan nuttig en noodzakelijk, vooral in een tijd, waarin de buitenlandsche vrachtvaart zich eerlang tot zulk een hoogte verhief. Doch de gehechtheid der scheepsbouwers en werkbazen aan hunne wijze van bouwen naar eens gemaakte mallen of modellen, en hunne minachting voor de teekenkunst schenen voor alsnog een onoverkomelijk bezwaar in den weg te stellen. Dit bezwaar heeft van Loon allereerst trachten te overwinnen door het uitvinden van een nieuwe teekenwijze, het maken van eenvoudige machinale teeken-instrumenten, en vervolgens door het uitvinden van de loeflijn, eene lijn tusschen de kiel van het schip en de oppervlakte van het water, welke hij tot vorming van de gedaante in de lengte en tot bepaling van het punt der meeste wijdte als het grondbeginsel der snelheid en van de beste gedaantegeving beschouwde. Van Loon heeft zulks en andere resultaten zijner beoefening van den scheepsbouw het allereerst openbaar gemaakt in eene verhandeling, getiteld:

Beschouwing van den Nederlandschen Scheepsbouw met betrekking tot deszelfs Zeilaadje, door . . . ., Aan wien door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij in 1820 *de zilveren medaille en tien dukaten is toegewezen en de vrijheid gelaten deze in druk uittegeven. Haarl.* 1820. Op de tentoonstelling te Brussel, in 1830, leverde van Loon een naar zijn beginsel door hem zelven vervaardigd sierlijk model van den snellen zeilkotter, zonder zwaarden, sedert gebouwd ten behoeve van den Baron van Tuyl van Serooskerke van IJzendoorn, welk model thans berust in het Koninklijk modellen kabinet der Marine te 's Hage. Doch inzonderheid heeft van Loon deze stelling, in verband met zijne nieuwe teekenwijze, praktisch ontwikkeld in zijne *Handleiding tot den Burgerlijken Scheepsbouw, met Atlas van* 20 *platen.* Workum. 1838. Ook werd hij door beroemde mannen opgewekt tot het schrijven van een Handboek voor de Scheepsbouwers. Hierin werd hij door verschillende redenen belet, doch tot zijn dood ging hij voort met het maken van werktuigen en modellen, waaronder zijne vernuftige en kunstig zamengestelde Steigermachine.

Van Loon beoefende ook de dichtkunst; vele proeven zijn

nog in handschrift voorhanden en zijn *Lijkzang* op Nikolaas Tholen, als Med. Cand. in 1819 te Leyden overleden, is de *Mnemosyne* der Heeren Tydeman, opgenomen. Hij huwde tweemaal; zijne tweede vrouw Juiliana Anna Coulon, dochter van Carel Willem Coulon, Burgemeester te Leeuwarden, overleefde hem, gelijk ook zijne zes kinderen. Hij overleed te Leeuwarden 13 Dec. 1840.

Zie W. Eckhoff, *Levenss. in Leeuw. Courant* en in *Kunst- en Letterb.* 1847. No. 12, 14, 15. Van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* o. h. w.

LOON (H. VAN), mogelijk een bloedverwant van Theodorus van Loon hier achter, een Vlaamsch graveur, die een groot deel van zijn leven doorbragt te Parijs. Hij sneed daar o. a. eenige prenten voor het aldaar in 1695 uitgekomen werk: *Les forces de l' Europe*, bestaande in vestingwerken, plannen en steden, enz.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werken der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 185.

LOON (   ), een Amsterdamsch schilder van vogels, bloemen, vruchten. Hij stond Troost van Groenendoelen bij in het behangselschilderen en overleed in 1787 in den ouderdom van omstreeks 70 jaren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 185

LOON (JOHAN NIKOLAAS VAN) werd den 1 Dec. 1702 extraordinair Ingenieur en was bij de belegering van Menen in 1706, waarin hij werd gewond.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land.* D. II. bl. 395.

LOON (JOHAN VAN), schreef.
Voorlooper des Zee-Quadrants ofte Ruytkaert. Amst. 1651. 4o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 325.

LOON (THEODORUS VAN) werd in 1595 te Leuven geboren, bragt een geruimen tijd te Rome en Florence door, waar hij zich naar de groote modellen der schilder- en beeldhouwkunst oefende. Bijzonder behagen vond hij in de meesterstukken van Raphaël en koos C. Maratti tot het vormen van zijn stijl. In zijn werk vindt men dan ook hetzelfde karakter van teekening, dezelfde edelheid in de gelaatstrekken, dezelfde verhevenheid in de ordonnanties. In zijn koloriet echter beantwoordde hij niet altijd aan deze verdienste, want het was, volgens Immerzeel, in de schaduw soms te verwachtig en grijs. Hij stond in hooge achting bij den beroemden Ery-

cius Puteanus, die in zijne brieven meermalen met lof van hem gewaagt. Zijn portret komt voor in de *Konstkamer* van A. van Dyck en is gegraveerd door Paul Pontius, gegraveerd in fol.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 185; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1010; *Epist. Er. Puteani.* Colon. 1681.

LOON (PIETER VAN), te Antwerpen geboren en overleden schilderde natuurlijk en uitvoerig, perspectivische voorwerpen en gebouwen.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 185.

LOON (WILLEM VAN), geboren te Nijmegen, regtsgeleerde, woonachtig te Utrecht, schreef:

Eleutheria sive de manu missione Servorum apud Romanos, Traj. ad Rhen, 1685. 12o., en vele jaren later:

Groot-Gelders-Placaat boek. Nijm. 1701—1703. 3 D. fol. waarop later een Chronologisch en Alphabetisch Register Arnh. 1740. 8o.) verscheen:

Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 325.

LOON (JAKOB VAN), zoon van Antony van Loon, raad in het Hof van Utrecht, jongere broeder van Gijsbert van Loon, eerste raad van prins Maurits, diende onder deze en was kolonel en gouverneur van Oostende, toen hij bij het beleg dier stad, sneuvelde.

Zie Bosscha, *Neérl. Held. te Land*, D. I. bl. 381; van Wijn op *Wagenaar*, D. IX. bl. 85.

LOON (PIETER JACOBUS VAN), verwierf zich den 2den Julij 1807, grooten lof bij de belegering van Kolberg, door ter verdediging van een door de belegeraars aangelegd fort Loison, onder het bereik van kartetsen en het vuur der Pruissische jagers, onverschrokken met zijne grenadiers stand te houden.

Zie Bosscha, *Neérl. Held. te Land*, D. III. bl. 259.

LOONSMA (S. T. VAN), schreef:

Cantata of het beroemde Te Deum laudamus, in 't Latyn en Nederd., voor de Viool of Dwarsfluit en Violen met bas contenu. Amst. 1749. 4o.

Kortbondig Onderwijs voor 't Orgel en Clavecimbaal. Amst. 1741. 4o.

Zie Arremberg, *Naaml. van Boeken* bl. 322.

LOOPIK (M. VAN), boekdrukker te Gouda, schreef:

Handleiding tot de boekbindkunst, Gouda, 1790. 3 st. 8o. Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 366.

LOOR (Br. D.), schreef:

Onser Lyever Vrouwen Souter, Leyden, bij Peter Iszoon, 1537.

Zie *Cat. der Boek. van de Nat. Bibl.* bl. 16.

LOOS (Cornelis), Losaeus, Callidius of Finius, werd omstreeks 1546 te Gouda geboren. Zijn vader, Jan Cornelis Loos, was een geleerd, vroom en ijverig Catholiek, die hem na zijn eerste opleiding ontvangen te hebben, naar Leuven zond, waar hij in het collegie het Varken studeerde en bij de algemeene bevordering in 1564 de tweede plaats bekwam. Na te Leuven in de Godgeleerdheid gestudeerd te hebben, begaf hij zich naar Mentz, waar hij den rang van doctor verkreeg. Ten gevolge der onlusten, die in zijn vaderland uitbraken, keerde hij naar Mentz terug, waar hij eenige jaren vertoefde en zijne meeste werken schreef. Het blijkt uit de opdragt van zijnen *Catalogus illustrium Germaniae scriptorum* dat hij woonde ten huize van Arnold van Bucholtz, kanunnik der hoofdkerk dezer stad en der cathedrale van Luik en tevens prevoost der collegiale kerk van Bingen. Loos ging uit Mentz naar het aartsbisdom van Trier, maar daar zijne gevoelens omtrent de Magie in 1592 verboden waren, werd hij genoodzaakt ze opentlijk te herroepen en zich elders te vestigen. Hij begaf zich nu naar Brussel, waar hij in de parochie van N. D. de la Chapelle de betrekking van vicarius vervulde. Tot zijn eerste gevoelen teruggekeerd, werd hij als afvallige in den kerker geworpen, en na een langdurige gevangenis ontslagen. Op het punt van voor de derde maal beschuldigd te worden, stierf hij te Brussel 3 Febr. 1595. Hij was niet onervaren in de fraaije letteren, godgeleerdheid en staatkunde en een ijveraar tegen het Protestantisme. Hij schreef:

De tumultuosa Belgarum rebellione sedandâ; sive Spiritus vertiginis utriusque Germaniae in Religionis dissidio (unde cunctae calamitates) vera origo, progressus ac indubitatus curandi modus; cum rejectione inefficacium ad hoc remediorum. Conscripta et collecta ex prudentissimis Ruewardi Tapperi, te Wilhelmi Lindani Lamasi, Consultationibus per Cornelium Loos Finium, Mogunt. 1579, 1582. 8o.

Apologia Cornelii Callidii, Chrysopolitani, in Orationem Philippi de Marnix, Domini de S. Aldegondâ, pro serenissimo Archiduce Austriae Matthiâ et Ordinibus Belgicis, ad Delegatos Septemvirûm, coeterorumque Principum et Ordinum Sacri Imperii, Wormatiano conventu habitam, mense Maio CIↃ. IↃ. LXXIIX. *Singularis prudentiae, gravitatis et fidei Germanis S. Inspicite. Germani, seditiones alienas et iis*

vos non intermiscendo, liberam et felicem vestram tranquillitatem imperturbandam conservate Luxemburgi, 1579. 4o. eene wederlegging van de *Oratio Legatorum Archiducis Mathiae, habitâ in conventu Wormaciensi*, Antv. 1570. (Zie Marnix.)

Annotationes in Ferum super Joannem voor 1581 gedrukt.

Urbis et Orbis defensio et Vindicatio adversus Christianum Franckenium, caeterosque Sectarios 'αρτολατρείαν (*Panis adorationem) impie asserentes*, Mogunt, 1581. 12o.

Duellum Fidei et rationis: Si in Eucharistiae sacramento vere sit Corpus Domini: Adversus Paradoxa sex Christiani Franckenii, Mogunt. 1581. 12o.

Thuribulum aureum sanctarum Precationum, Mog. 1581. 16o.

Illustrium Germaniae Scriptorum Catalogus, quo doctrinâ simul et pietate illustrium vitae et opera celebrantur, quorum potissimum ope Literarum studia Germaniae ab anno M. D. usque LXXXI sunt restituta et sacra fidei dogmata a profanis sectariorum novitatibus et resuscitatis veteribus olim damnatis haereseôn erroribus vindicata, Mogunt. 1581. 12o.

Institutionum sacrae Theologiae libri quatuor seu Epitome Melchioris Cani de Locis Theologicis, Mogunt, 12o.

Scopae Latinae ad purgandam Linguam a Barbarie, Mog. 1582. 12o.

Eclesiae Venatus, seu altera ejus functio circa Fidei Ministerium in reducendis deviis, Colon. 1585. 12o.

Apparatus mensae dominicae, pia Exercitia, tam selectas preces, et pulchras meditationes continens, Colon. 1591. 12o.

Terentius Christianus, utpote Comoediis sacris transformatus, quo purissimi sermonis elegantiâ linguam exornet, et politis moribus ac insigni pietate mentem imbuat, atque hinc summa cum fruge praelegatur, Colon. Agripp. 1592—1602. 12o.

(*Naaman, Tobaeus, Nehemias, Saulus, Susanna, Daniel, Triumphus Christi, Typhlus, Pentecoste, Ananias, Baptistes, Dyscoli, Pseudo-Stratiotae, Cunae Vitulus, Elegiarum liber. Liber Epigrammatum.*)

Hij had ook het voornemen een verhandeling te schrijven over de oprigting der nieuwe bisdommen in de 17 provincien. Zijn voornemen om zijn boek *de verâ et falsâ Magiâ* uit te geven, mislukte.

Zie Sweertii, *Ath. Bat.* p. 191; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p 157, 158; Foppens, *Bibl. Belg* T I p. 212. Saxe, *Onom. Lit.* Paquot, *Mém* T. III. p. 115 suiv. Mereu, o. h. w. M. A. Delrio, *Disq. Mag.* Lib. V, append. I, edit. Lugd 1612, p 314, 364, 365; P. Burmanni, *Anal. Belg* P I. p. XCV; A. Meerbeek, *Annot.* (Leyd. 1580) bl 336; J Walvisch, *Beschr van Gouda*, bl 207, Schulz Jacobi, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. Kerk*, D. II. bl. 28; Mr C J. de Lange van Wijngaerden, *Gesch. van Gouda*, D. II. bl. 166; Mr. Scheltema, *Gesch. en Lett. Mengelw.* D. IV. St. I. bl. 8 Prins, *Leven van Marnix* bl. 67.

LOOS (WILLEM DE), van Rotterdam, med. dr. promoveerde te Utrecht den 24sten Oct. 1767 met eene *Dissertatio Physiologica de Menstruorum per terrorem obstructorum cura.*

Hij schreef:

Scheikundige Verhandeling over eenige Sympathetische inkten en den Pyrophorus of vuurdrager, Rott. 1770. 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 264. *Boekz. der Gel. Wer.* 1767. bl. 622.

LOOS (WILLEM CORNELISZ), geb. in Nederland, tegen het eind der zestiende eeuw, opperbevelhebber eener vloot van 29 schepen, streed in Louwmaand 1640 voor Bahia in Brazilië, gedurende 3 volle dagen manmoedig tegen een vijandelijke Portugesche magt van 66, volgens anderen van 93 schepen, met 15000 man voorzien. Hij joeg ze ten laatste op de vlugt, met vernieling van eenige Portugesche bodems. Hij verloor echter reeds op den eersten dag, den 12den dier maand, het leven.

Zie behalve de werken van Barlaeus en Plante, J. C. de Jonge, *Neérl. Held ter Zee*, D. I. bl. 317; van Loon, *Nederl. Historiep* D. II. bl. 253.

LOOSBERGEN hielp, als onderluitenant de Willemstad verdedigen.

Zie van Oldenborgh, *Beleg en Defensie van de Willemstad.* bl. 142; Bosscha, *Neérl. Heldend. te land.* D. III. bl. 32.

LOOSE (JOHANNES JOSEPHUS DE) werd den 22 November 1770 te Zeele, bij Dendermonde geboren, ontving onderwijs aan de Gentsche Akademie, die hem in 1794 den eersten prijs naar het model schonk, vervolgens oefende en bekwaamde hij zich te Mechelen in de school van Herreyns. Hij was een goed historieschilder, wiens kunst in verschillende kerken van België verspreid is, zoo als in de St. Jacobskerk te Gend *St. Cornelia, de zegen aan de kinderen gevende*, in de kerk van St. Nikolaas twee altaarstukken, *Christus de krijgslieden uit den tempel drijvende* en de *Intrede des Zaligmakers te Jeruzalem* in de kerk van Hamme, *de Marteldood van St. Barbara*, in de kerk te Lokeren. Ook schilderde Loose voortreffelijk gelijkende portretten en beoefende de letterkunde. Zelfs behaalde hij in 1812 een prijs bij de Gentsche Rederijkerskamer, en in 1820 een medaille ter aanmoediging voor zijne *Verhandeling over den tegenwoordigen staat der Schilderkunst*, bij de koninklijke Maatschappij van schoone kunsten te Gend.

Hij was eerste professor aan de teekenakademie te St. Nicolaas, waar hij den 4 Febr. 1842 in den ouderdom van 79 jaren overleed. Zijn afbeeldsel vindt men in de *Collection des Portraits des Artistes modernes*, door J. J. Eekhout, Brux. 1822. fol. Hij was de leermeester zijner beide zonen Johannes en Basile.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst Schild.* D. II bl. 180; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 1011.

LOOSEN (SEBASTIAAN VAN) was te Gorinchem geboren en aldaar in 1570 Burgemeester en later Pensionaris. Hij genoot het bijzonder vertrouwen van Willem I en werd in 1573 Lid van den raad, die aan hem was toegevoegd om de zaken van den Lande te helpen beleiden en in 1575 Lid von den Landraad, die kort hierna weder ontbonden werd. Zijn bekwaamheden, schranderheid en voorzigtigheid deden hem tot verschillende belangrijke commissien gebruiken. Zoo werd hij door den Prins afgevaardigd om de regtspleging van Jan Jeroenszoon bij te wonen, doch ziende de drift van velen en dat daarmede noch nut noch eere was te bewerken, wist hij zich daarvan te verschoonen. Dikwerf werd hij tot onderhandelingen in Noord-Holland gebruikt. Lid van den Raad van State geworden, stond hij met ijver Leycester tegen en diens plan om een kamer van geldmiddelen op te rigten, waarbij hij dan als commies zou worden aangesteld.

In 1587 werd hij als gezant naar Engeland gezonden om over den door Spanje aangeboden vrede te handelen. Twee jaren later vertrok hij wederom derwaarts met bijzonderen last om eenige gerezen geschillen bij te leggen. Voor de derdemaal werd hij benevens Frankena derwaarts afgevaardigd om over de aanvrage van Elisabeth tot vergoeding der verschotten te handelen. Met vrucht was hij in 1594 en 1595 met Leoninus en Witten te Groningen werkzaam, om de geschillen tusschen de stad en de Ommelanden te vereffenen.

Van Loosen was in 1589 lid van den Hove van Holland, in 1582 lid van den Hoogen Raad (bij de instelling van dit collegie) geworden en bleef in de laatste bediening werkzaam tot zijn overlijden in 1597. Hij huwde Johanna van Valkenstein, bij wien hij eene dochter naliet met Adriaan Junius gehuwd.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI bl. 331, B. XXII bl. 28, B. XXXIII. bl. 38; Hooft, *Ned. Hist.* B. XXV. bl. 1136; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 399, D. VII. bl. 23, D. VIII. bl. 157, 203, 446; S. van Leeuwen, *Bibl. Ill.* bl. 1484; *Verz. van Gedenkst.* D. II. bl. 35; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 40; *Onoverw. Vloot*, bl. 104, 114; Beaufort, *Leven van Willem I*, D. II. bl. 552, 598, D. III bl. 643; J. C. de Jonge, *de Unie van Bruss.* bl. 137; Arend, *Vad. Hist.* D. V. bl. 418, D. VII. bl. 200, 345, 365, 393, 353; Kobus en de Rivecourt o. h. w. *Chron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 331, 333.

LOOSJES (ADRIAAN), zoon van Cornelis Loosjes, leeraar der Doopsgezinde Gemeente te Westzaandam, en van Neeltje Dirks, werd aldaar den 15den April 1689 geboren. Lust om de zeevaart of stuurmanskunst, reeds vroeg

bij bespiegeling geleerd, in de dadelijke werkzaamheid te zien beoefenen, bewoog hem om in zijn 14de jaar met zijns vaders vriend, den commandeur Cornelis Gijsbertsz Zorgdrager, bekend door zijne *Beschrijving van de Bloeijende opkomst der aloude en hedendaagsche Groenlandsche Visscherij*, eene reis naar Groenland te doen. Zoo veel genoegen gaf hem deze togt dat hij, zijn lust volgende, geen ander beroep dan dat van een zeeman zou gekozen hebben; doch op raad zijner ouders, bepaalde hij zich tot het leeren van een handwerk, en wel van de houtzagerij, om zich voorts tot den koophandel te bekwamen, terwijl hij zich in zijne tusschen uren met de beoefening der wetenschappen, vooral met de wis-, sterre-, aardrijks- tijdrekenkunde en geschiedkunde bezig hield. Achtien jaren oud begon hij zich meer gezet op de kennis der H. Schrift toe te leggen en nu en dan eene preekbeurt bij de gemeente waar te nemen. Twintig jaren bereikt hebbende, begon hij zich onder den onderwijzer H. G. Mellinghuizen en onder den Lutherschen predikant Colerus, op de oude talen toe te leggen, en verkreeg spoedig eene genoegzame kennis van de Latijnsche, Grieksche, Oostersche en inzonderheid der Hebreeuwsche talen; later leerde hij de Fransche, Engelsche en Duitsche talen aan, en ging voort met zich in de Heilige Schriften en de kerkelijke geschiedenis naar de bronnen zelve te oefenen. Omtrent 21 jaren oud deed hij openbare belijdenis van de christelijke godsdienst, ontving de H. doop en nam behalve zijn beroep, nu en dan de dienst der kerk waar, terwijl hij nog daarenboven bij de beoefening der gemelde wetenschappen, die der penningkunde, natuurkunde en vaderlandsche geschiedenie voegde. In 1745 werd hij tot het waarnemen van de halve predikdienst, op eene jaarwedde van *f* 800 aangesteld, en sedert wijdde hij zich geheel aan het herderlijk werk, en liet allengskens den koophandel varen. In 1762 nam hij, ten gevolge van ligchaams ongesteldheid, ontslag en stierf den 20sten Maart 1767, in den ouderdom van ruim 77 jaren. Zijne bekwaamheden in het behandelen van burgerlijke zaken, deed hem ten vraagbaak van velen strekken, en bijzonder ijverig was hij in het behartigen der belangen van de Doopsgezinde Societyt in Noord-Holland, en het was een blijk van achting jegens hem, dat hij aan het hoofd en de spreker was eener bezending uit de Societyts vergadering der Doopsgezinden in Noord-Holland en der Friesche Doopsgezinden aldaar, alsmede van de toen nog bestaande gemeentens der oude Vlamingen, om zijne Hoogheid in 1747 met het stadhouderschap geluk te wenschen.

Hij was gewoon vele aanteekeningen te maken, vormde vele plannen tot uitgebreide werken, doch het kwam tot geen uitwerking. Men vindt van hem in de *Godgeleerde Vermaaklijkheden* van den geleerden Marten Schagen, het een en

ander door hem met de voorletters van zijn naam A. L. onderteekend. Met Schagen en Jan Rogge, leeraar in de Friesche Doopsgezinde gemeente te Zaandam, nam hij deel aan de vertaling der *Werken van den Joodschen Geschiedschrijver Josephus*, naar de Grieksche uitgave van den hoogleeraar Haverkamp, en teekende de kaart van het H. Land in den druk van 1732. Ook vervaardigde hij de kaarten in de *Verklaaring des Bijbels van de Engelsche Godgeleerden* bij Tirion en Loveringh 1740, en vervolgens een *Kort begrip der Heilige Aardrijksbeschrijving* met kaartjes, die hij deed plaatsen achter de *Schriftuurlijke Historie* van Wats.

In de *Vad. Letteroef.* D. II. vindt men zijne *Beschrijving der Uitgestrektheid van Palestina, in lengte en breedte opgemaakt uit Ptolemeus, Josephus, Eusebius, Hieronimus, Antonini Itinerarium* en het *Itinerarium Hierosolymitanum*. Hij spoorde Thomas Wopkens, leeraar der Doopsgezinden te Harlingen aan, tot eene nieuwe overzetting der *Kerkelijke Geschiedenis* van Eusebius, met aanbod van alle mogelijke hulp, en toen deze later van dien arbeid afzag, volvoerde hem Abraham Arent van der Mersch, toen leeraar der Remonstranten te Hazerswoude, vervolgens hoogleeraar aan de kweekschool dier gezindheid te Amsterdam, onder gedurige briefwisseling met Loosjes. Van zijne leerredenen ziet er slechts één *De gezegende Nagedachtenis des Regtvaardigen*, bij het overlijden van zijn ambtgenoot Klaas Jacobsz. Nen, (Westzaand. 1755), het licht. Zijne kennis en verkeering met den geschiedschrijver J. Wagenaar, die meerendeels de stukken voor den *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, bij Tirion uitgegeven, vervaardigde, en zijne gemeenzaamheid met dezen, was oorzaak dat men hem met de beschrijving van Holland tot de Zaan en Zaanlandsche dorpen gevorderd, berigten vroeg, die hij ook gaf, gelijk Wagenaar (D VIII. bl. 345) erkende. Deze berigten gaven hem aanleiding tot het opstellen van eene *Beschrijving van de Zaanlandsche dorpen, Oostzaan, Oostzaandam, Westzaan, Westzaandam, Koog, Zaandijk, Wormerveer, Westknollendam en Nauwerna*, na zijn dood (Haarl 1794) *met aanteekeningen, platen en eene kaart*, door zijn zoon Petrus Loosjes, in het licht gegeven. Tweemaal is hij gehuwd geweest. Eerst aan Guurtje Klaas Visscher, bij welke hij eene dochter Marritje Loosjes verwekte, die gehuwd doch kinderloos gestorven is, een zoon, Cornelis Loosjes, predikant bij de Doopsgezinden te Goudr, Oostzaandam en eindelijk te Haarlem, waar hij den 5den Januarij 1792 overleed. Voor de tweede maal nam hij ten huwelijk Trijntje Lourens Louwen, die hem overleefde en twee kinderen schonk, Lourens en Petrus Loosjes.

Zie zijn Leversberigt voor de *Zaanl. Dorpen*: Abcoude, *Vierde Aank.* bl. 62.

LOOSJES (Petrus Adsz.), jongste zoon van Adriaan Loosjes Doopsgezind leeraar te Westzaandam en Trijntje Louwrense, werd den 20 Nov. 1735 aldaar geboren, ontving het gewoon schoolonderwijs in het Nederduitsch en Fransch, vervolgens van Jacobus Bynema en van zijn oudste broeder Cornelis Loosjes, toen leeraar der Doopsgezinden aan de Oostzijde van Zaandam in het Latijn en Grieksch. In 1754 begaf hij zich naar de kweekschool te Amsterdam, en nam aldaar de lessen van Tjerk Nieuwenhuis, in de wijsbegeerte, natuurkunde en die van den Hoogleeraar Koolhaas in het Hebreeuwsch en van J. Krighout in de Godgeleerdheid. In 1759, tot proponent in de Godgeleerdheid bevorderd zijnde, werd hij predikant aan den Hoorn op Texel, in 1762 te Monnikendam en vervolgens te Haarlem, waar hij bijna 50 jaren het leeraarsambt bekleed heeft.

Reeds in zijne jeugd beoefendt hij de poëzij en liet eenige losse gedichten drukken. Later schreef hij een menigte deels oorspronkelijke, deels vertaalde stukken, vooral de zedekunde. Natuurlijke Historie en Scheikunde betreffende in het *Mengelwerk* en ook Boekbeoordeelingen in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* en het letterkundig *Tijdschrift van het Departement van de Zuiderzee* dat de *Letteroefeningen* verving, ook zijn er verscheidene stukken van zijn hand en het spectatoraalblad *de Denker*, te Amsterdam uitgekomen.

Het eerste werkje dat door hem vertaald, in 1766 het licht zag waren de *Historische zamenspraken over de Noodzakelijkheid van den Godsdienst in den Huwelijkschen staat*, 2 d. uit het Eng. De algemeene smaak zijner landgenooten en bijzonder zijner Haarlemsche burgers, zich vereenigende met zijne neiging voor de beoefening der natuurlijke historie, gaf hij in 1768 in het licht:

De beschouwingen van de werken der Natuur, ten opzigte van de viervoetige dieren enz. ter betooging van Gods Magt, Wijsheid en Goedheid, of vervolg van de tweede verbeterde uitgave van J. Ray, Gods wijsheid geopenbaard in de werken der schepping, In het volgende jaar gaf hij ten dienste der jeugd in het licht *Leerzame zamenspraken over eenige Dieren, Vogels en Visschen.* Nog gaf hij omstreeks dien tijd eene vertaling der *Historie van Delia Stanhope.* Tusschen 1771—1775 hield hij zich onledig met de vertaling en uitgave van Mosheims *Kerkelijke Geschiedenis*, uit het latijn en de vervaardiging van de *Ophelderingen* op dezelve, terwijl hij inmiddels nog de vertaling leverde van *Voltaire onder de schimmen;* Findlay *verdediging der Heilige Schriften* en van *Josephus tegen de Voltaire* en A. J. Roustan, *Brieven over den tegenwoordigen staat des Christendoms en het gedrag der Ongeloovigen, met eene beantwoording hunner voornaamste Tegenwerpingen.* In 1776 ondernam en in 1778 voleindigde

hij de Nederduitsche *Navolging van de Algemeene Waereldlijke Geschiedenis van den abt Millot*, in 10 deelen, terwijl hij inmiddels als een oorspronkelijk werk uitgaf zijne *Redevoeringen voor Neêrlands Jongelingschap* 2 d. zijnde deze, behalve zijne *Redevoering bij gelegenheid van het invoeren der Christelijke Gezangen en Liederen in de Vereenigde Doopsgezinde Gemeente te Haarlem* 1805, de eenige leerredenen die afzonderlijk door hem zijn uitgegeven. In het jaar 1778 gaf hij een goede overzetting van Robertson's *Geschiedenis van Amerika* in 4 d. (het Vde deel zag eerst in 1801 het licht, als lang na den dood van Robertson uitgegeven, mede door hem vertaald) en tevens eene van het verhaal eener *Reize naar de IJsbergen van Savoye door Bourrit.* In het volgende jaar vervaardigde hij eene vertaling van Robertson's *Geschiedenis van Schotland*, 3 d. alsmede van Watson's *Brieven ter verdediging van den Christ. Godsdienst.* Niettegenstaande dien arbeid wist hij nog tijd te vinden tot het schrijven eener *Verhandeling*, ter beantwoording der eerste vrage, door het in 1778 opgerigt Godgeleerd Genootschap van Pieter Teyler van der Hulst, uitgeschreven over *het onderscheidend kenmerk van de Christelijke Openbaring* en werd met den tweeden zilveren medaille bekroond. Dit antwoord wordt gevonden in het *Zesde deel der Verhandelingen* van dat Genootschap, van hetwelk hij in 1778 medebestuurder en later secretaris werd.

In 1780 gaf hij eene overzetting van Fordyce's *Vriend der Jonge Heeren*, 3 d. in het licht, en in dat en de beide volgende jaren de zoo algemeen geachte *Brieven van John Moore, behelzende eene Beschouwing der Maatschappij en Zaken in Frankrijk, Zwitserland, Duitschland en Italië*, terwijl hij ook een groot gedeelte vervaardigde van de overzetting van Robertson's *Geschiedenis van Oud Griekenland*, 3 d.

Met veel moeite liet hij zich in 1781 overhalen tot het vertalen van het A. M. Cerisier, *Tableau de l'Histoire des Provinces Unies*, en veranderde het langzamerhand in een geheel oorspronkelijk werk, dat hem veel moeite en tijd kostte. Hiermede was hij bezig tot 1787, onder de hand eene vertaling gevende van Miss More's *Gewijde Tooneelstukken*, de twee eerste deelen van de *Vaderlandsche Karakterkunde*, een oorspronkelijk werk in 2 deelen en de vertaling van Beatties *Wijsgeerige en Dichtkundige Verhandelingen*, 2 d.

In het jaar 1786 zag het eerste deel van het *Vervolg op Wagenaar's Vad. Hist.* in het licht. Aan het schrijven van dit oorspronkelijk werk, waartoe hij niet dan schoorvoetende besloten had, besteedde hij zeer veel tijd, en in 1811 kwam het laatste deel, namelijk het 47ste te voorschijn, hebbende hij, daar dit vervolg eerst een aanvang neemt met het uitbreken der Amerikaansche onlusten, ook nog het tusschen beide open-

gebleven vak der geschiedenis, waar namelijk Wagenaar eindigt met het jaar 1752 loopende tot 1774, met 3 deelen aangevuld. Het geheele werk eindigt met 1806, en dus ook het einde van het raadpensionariaat van R. J. Schimmelpenninck. Tegelijker tijd vertaalde hij Cones *Beschouwing der Maatschappij en Zeden in Polen, Rusland, Zweden en Denemarken*, in 9 d. en in 1790, 1791 eene overzetting van Benyowsky, *Gedenkschriften en Reizen*, 4 d., en van de *Baarblijkheden van den Christelijken Godsdienst door* J. Beattie, van Robertson's *Geschiedkundig Onderzoek wegens de kennis die de Ouden hadden van Indië* (1793), ook bezorgde hij eene uitgaaf van de *Beschrijving der Zaanlandsche dorpen* van zijn vader (1794). Voor het Godgeleerd Genootschap van Teyler bearbeidde hij inmiddels ook eene vertaling uit het Engelsch van den hoogleeraar W. L. Brown, over de vraag: *In welken zin kunnen de menschen gezegd worden gelijk te zijn* enz., te vinden in het XIII deel van de Verhandelingen van dat Genootschap, terwijl hij wat later ter gedachtenis van Washington, eene kleine verzameling van stukken, onder den titel van: *Bijdragen ter gedachtenis van Washington* het licht deed zien. In 1804 gaf hij nog eene vertaling van Acerbi's *Reizen door Zweden en Finland tot aan de uiterste grenzen van Lapland*, in 4 deelen. Behalve al deze opgetelde, heeft hij nog verscheidene kleinere stukjes geschreven, welker opteekening hij der moeite niet waardig schijnt te hebben geacht. Hij overleed den 12den Januarij 1813, in den ouderdom van ruim 77 jaren.

Zie *Konst- en Letterb.* 1813. bl. 56, 356 volgg.

LOOSJES (Adriaan Pietersz.), geboren 13 Mei 1761, op het eiland Texel, waar zijn vader leeraar der Doopsgezinden was. Eerlang werd deze naar Monnikendam en vervolgens naar Haarlem beroepen. Hij was aanvankelijk insgelijks tot de predikdienst bestemd, doorliep de Latijnsche scholen en woonde eenigen tijd de lessen bij aan het athenaeum te Amsterdam, doch verkoos naderhand den boekhandel, dien hij met goed gevolg te Haarlem sedert 1782 tot zijn dood toe dreef. Loosjes besteedde den tijd, dien hem van zijne bezigheden overbleef, met letterkundigen arbeid. »Die zijn tijd goed op woeker zet, verdubbelt dat geschenk tienvoudig.", schreef zijn lofredenaar, de hoogleeraar Hofman Peerlkamp, en dit deed Loosjes van zijn vroege jeugd af. »Daarom ontbrak het hem nooit aan tijd, noch om de arbeidvolle taak, welke hij zich dagelijks voorschreef te voltooijen, noch om deel te nemen aan de gezellige verkeering met zijne vrienden."

Geen van onze letterkundigen heeft zoo veel, en wat meer zegt, zoo veel goeds geschreven, dan hij; de enkele optelling der titels van zijne voortreffelijke, meest oorspronkelijke werken,

zou het bijna onmogelijk doen achten, dat in den omvang van veertig jaren (zijn eerste werk schreef hij in 1779, als 18jarig jongeling) een enkel mensch zulk een menigte boekdeelen over zeer verschillende stijl en vorm heeft kunnen zamenstellen en daarbij nog een zeer omslagtig beroep waarnemen, zonder zelfs de genoegens des gezelligen verkeers of geoorloofde uitspanningen daaraan te moeten opofferen en zich te onttrekken aan de werkzaamheden der veelvuldige posten en commissiën, waarmede hij bij uitnemendheid belast werd. Het was vooral in twee vakken van onze vaderlandsche letterkunde, dat Loosjes zich gunstig onderscheidde, als dichter en romanschrijver, en het was vooral in de laatste hoedanigheid, dat hij zich grooten roem heeft verworven. De gebeurtenissen in het laatst der achttiende eeuw, ontvlamde zijn dichtvuur. Zoo schetste hij in drie zangen den *Vaderlandschen Zeeheld* (1781) en in vijf zangen *St. Eustatius genomen en hernomen.* Zoo stichtte hij een *Gedenkzuil ter gelegenheid der Vrijverklaring van Noord-Amerika* (1782). In 1784 bezong hij den admiraal *M. A. de Ruiter* in tien boeken, een dichtstuk, dat met meer regt dan een *Abraham de Aartsvader*, den naam van heldendicht verdient. Minder gelukkig, schoon met vuur en vaderlandschen gloed geschreven, is *de Ruiter's laatste Zeetogt* (1812). Hij houdt zich in dit opzigt meer streng aan de geschiedenis, en rangschikt zich zelve onder de historische of cyclische dichters, waarvan Lucanus met zijne *Pharsalia* het eerste voorbeeld heeft gegeven. Ook als godsdienstig dichter verdient Loosjes onderscheiding. Verscheiden grondtrekken van bijbelsche tafereelen werkte hij op bevallige wijze uit of stelde de lotgevallen van bijbelsche personaadjen in onderscheiden vormen onderhoudend voor. Zijne tooneelstukken hebben veelal gebeurtenissen uit de vaderlandsche geschiedenis ten onderwerp, doch weinigen zijn, en dat slechts een enkele keer ten tooneele gevoerd. Als dichterlijk vertaler is hij door zijne uitnemende vertolking van Delille's *Drie rijken der Natuur* en *het Leven van Huygens* bekend. Hij had ook eene vrije navolging van Delille's *Jardins* ondernomen, en nog 's avonds voor zijn dood daaraan gearbeid. Het afgewerkt gedeelte is door zijn zoon Vincent Loosjes, in het eerste deel van zijns vaders *Nagelaten Gedichten* opgenomen. Als dichter wordt hem de tweede rang op den Nederlandschen Parnas toegewezen, doch als prozaschrijver verdient hij met alle regt den eerste. »Hij verstond de kunst om zijnen lezer met vermaarde personaadjen, vooral uit onze vaderlandsche geschiedenis, gemeenzaam te doen omgaan. Het is waarlijk ieders taak niet om *Jacoba van Beijeren*, *Huig de Groot*, *Louise de Coligny*, *Johan de Witt* en andere mannen en vrouwen karaktermatig te doen spreken en handelen, gelijk Loosjes in zijne gedialogiseerde tafereelen, zoo natuurlijk

en daarom zoo treffend wist te doen. Verre, zeer verre overtrof hij hierin Meisner, die in zijn *Bianca Capello* in Duitschland een voorbeeld van dezen schrijftrant gegeven heeft.

Het werk van Loosjes in dezen smaak, getiteld: *Johan de Witt, Raadpensionaris van Holland*, in 1805 uitgegeven acht men een meesterstuk. Vaderlandsche karakters, zeden en gewoonten leverden hem de stof, die hij op eene uitmuntende wijze bearbeide tot bevordering van vaderlandsche deugd. Zijn *Historie van Susanna Bronkhorst* behoeft in geen opzigt te wijken voor Richardson's *Clarissa Harlowe*, noch zijne *Zedelijke Verhalen* voor die van Marmontel. Zijn *Leven van Maurits Lijnslager, Hillegonda Buisman, Robbert Hellemans, Johannes Wouter Blommestein* en zijne *Lotgevallen van Reinoud Jan van Golstein* werden algemeen en worden nog met graagte gelezen en verdienen zulks volkomen.

Loosjes was een ijverig voorstander van de zaak der Patriotten, waarvan hij in verscheiden zijner geschriften de warmste blijken gaf, zag met leede oogen in den herfst van 1787, door de Pruissische wapenen al de schoone ontwerpen eener grondwettige herstelling verijdelen en het aristocratisch-stadhouderlijk bestuur in zijn ouden luister herstellen. Hij juichte de omwenteling van 1795 toe, en ofschoon ook hij spoedig uit zijne bedwelming ontwaakte, die hem had aangegrepen door de overdreven denkbeelden, die hij zich van de Fransche edelmoedigheid en vrijheidsliefde had gevormd, bleef hij echter zijne beginselen getrouw en ging in alles met bezadigdheid te werk. Tot lid van Hollands gewestelijk bestuur geroepen, deed hij aan het hoofd eener plegtige bezending uit dit staatsligchaam ter Nationale Vergadering in 1797, een mannelijke en welsprekende voordragt »eenen Cicero waardig," die in de *Vad. Historie, Vervolg op Wagenaar*, D. XXXVIII. bl. 26 en volg., bewaard is gebleven. Na dezen post en op zijn tijd dien van voorzitter met lof bekleed te hebben, keerde hij tot het ambteloos leven terug. Geheel doortrokken van den echt republikeinschen geest onzer wakkere voorvaderen en alle vreemde overheersching verfoeijende, zag hij met gloeijende verontwaardiging het noodlottig tijdstip naderen, dat Napoleon ons zijn broeder tot koning zou opdringen, om zich langs dien weg de opslokking van ons vaderland gemakkelijk te maken. Met de heeren C. de Koning en A. van der Willigen, verspreidde hij een verzoekschrift onder het volk, om door middel van deszelfs vertegenwoordiging den dreigenden slag af te wenden, en gaf in zijnen overkropten boezem van tijd tot tijd lucht, door de kwaadaardigheid van den Corsikaanschen zwaardvechter met afzigtelijke kleuren af te schilderen. Met tranen in de oogen deelde hij daarom in

de blijdschap van het verloste Nederland, en de terugkomst van eenen Nederlandschen prins was voor hem een feestdag."

Hij was oprigter, voorstander en bestuurder van het Haarlemsch Departement der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, lid der Nationale Huishoudelijke Nederlandsche Maatschappij, mede-directeur van Teylers Godgeleerd Genootschap en bekleedde vele betrekkingen in zijn kerkgenootschap en geboortestad. Zijn portret vindt men op eene schilderij, voorstellende eene spijsuitdeeling aan de armen en is meermalen uitgegeven. Hij huwde Cornelia Johanna Herdingh. Zijn eenige zoon Vincent Loosjes volgt.

Hij gaf in het licht:

Flora Harlemica, of Lijst der Planten rondom Haarlem, Haarl. 1779.

Menalkas in XII Boeken, Haarl. 1780.

De Vaderlandsche Zeeheld in III Boeken, Haarl. 1781. 8o.

St. Eustatius genomen en hernomen in V Boeken, Haarl. 1782.

Gedenkzuil ter gelegenheid der Vrijverklaring van Amerika, Amst. 1782.

Minnezangen en Jeugdige Gedichten, Haarl. 1783. 8o., 1790. kl. 8o.

M. A. de Ruiter in X Boeken, Amst. 1785. 4o.

De slag bij Nieuwpoort en Emilia van Nassau, Haarl. 1786. 8o.

Proeve van gewijde poëzy, Haarl. 1784. gr. 8o.

Menzikof; treurspel, Haarl. 1785. 8o.

Volksliedeboek, Haarl. 1785. kl. 8o.

De vlugt van Huig de Groot, tooneelsp. Haarl. 1785. kl. 8o.

Capellen tot den Pol; treursp. Haarl. 1785. gr. 8o.

De Vrijburger; tooneelsp., Haarl. 1786. kl. 8o.

Gevaarts en Gijzelaar; tooneelsp., Haarl. 1786. kl. 8o.

C. F. Gellert; tooneelsp., Haarl. 1786. gr. 8o.

Joseph, in zes zangen, m. pl. Haarl. 1786. 4o. (Ook z. pl.)

Schilderlof, Haarl. 1788. gr. 8o.

Frans Hals, Haarl. 1789. gr. 8o.

De Watergeuzen, heldensp., 1790. gr. 8o.

Cornelius de Hoofdman in 3 Boeken, Haarl. 1792. 8o. 2e dr.

Boudewijn en Lijsje, eene vertelling, Haarl. 1792. 32o.

Charlotte van Bourbon, met portr., Haarl. 1792. gr. 8o.

Tooneeloefeningen, Haarl. 1790—93. 4 d, kl. 8o,

Coucy en Jacqueline, eene romance, Haarl. 1793. gr. 8o.

Bijbelsche tafereelen in een dramatischen stijl, in 33 tafereelen, m. pl. Haarl. 1793. gr. 8o.

Het Hout of boschgedachten, in zes bespiegelingen, m. pl. Haarl. 1793. gr. 8o. (Ook met gekl. platen.)

Gedrag van Elsje van Houwening, de dienstmaagd van Hugo de Groot, geschetst, Haarl. 1794. 2de dr. kl. 8o

Proeve van herderskouten, visscherszangen en mengelingen, Haarl. 1794. 8o.
Hugo de Groot en Maria van Reigersbergen, met eene pl. Haarl. 1794. gr. 8o.
Lazarus, in vier bespiegel., m. pl. Haarl. 1795. gr. 8o. en 4o.
Worstelingen der Bataafsche Vrijheid, in vier Zangen, Haarl. 1798. gr. 8o.
Romeinsche antieken van Vrijheid en Vaderlandsliefde, bevattende M. Junius Brutus, Cornelia, de moeder der Gracchen en L. Junius Brutus, Haarl. 1791. 8o.
De Bataven, Haarl. 1799. gr 8o.
Het Vaderland aangevallen en verlost, in zes Zangen, Haarl. 1799. gr. 8o.
Dirk de Bekker; treursp., Haarl. 1799. kl. 8o.
Roosje, in drie boeken, Haarl. 1800. m. pl. 2de dr.
De tijdperken van den dag, in vier bespiegelingen, Haarl. 1801. gr. 8o. m. pl.
Louise de Coligny, met portr. Haarl. 1803. gr. 8o.
Aanspraak en gezangen bij de Uitdeeling der tabaksdoos van M. Molenaar, Haarl. 1803. gr. 8o.
Johan de Witt, Raadpensionaris van Holland; een dramatisch werk met pl. en portr. Haarl. 1805. gr. 8o.
Vertoogen ter beschaving en verbetering van den gemeenen man, Haarl. 1805. 2 St. kl. 8o.
Zedelijke Verhalen, Haarl. 1805. 3 d. met pl. gr. 8o. 2e dr. 1815. gr. 8o. 3de dr. 1845. met portr. en facs.
Katwijks Zomertogtje met gek. pl. en k., Haarl. 1805. gr. 8o.
Hollands Arkadia of Wandelingen in de omstreken van Haarlem, met gek. pl. en kaarten, Haarl. 1807. gr. 8o.
Amelia Fabricius, of Delft door buskruid verwoest; treursp., Haarl. 1807. gr. 8o.
Historie van mejufvrouw Susanna Bronkhorst, met pl. Haarl. 1807. 6 d. gr. 8o. 2de dr. 1828. 6 d. gr. 8o.
Arnold Gessteranus en Susanna van Oostdijk, dramatisch bearbeid, Haarl. 1808. gr. 8o.
Ewoud van Lodijke, of de ondergang der Zeeuwsche stad Reimerswaal; treursp., Haarl. 1808. gr. 8o.
Huig de Groot's tweede ballingschap of vlugt uit Amsterdam; tooneelsp., met een lofdicht op denzelven, Haarl. 1808.
Laurens Koster; tooneelst., Haarl. 1808. gr. 8o.
De man in de vier tijdperken zijns levens, met pl. Haarl. 1809. gr. 8o.
De vrouw in de vier tijdperken haars levens, met pl. Haarl. 1809. gr. 8o.
De man en de vrouw in de vier tijdperken van hun leven, 2de druk, 1 d. met pl. gr. 8o.
Hulde aan de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, bij derzelver vijf en twintigjarig bestaan, Haarl. 1809. gr. 8o.

Lotgevallen van den Heere Reinoud Jan van Golstein tot Scherpenzeel, *eene Nederl. Geschiedenis uit het laatst van de achttiende eeuw,* Haarl. 1810. 4 d. m. p. gr. 8o.

De laatste Zeetogt van den Admiraal de Ruiter, *een gedicht in twaalf boeken met geschiedk. aanteekeningen en eene kaart,* Haarl. 1812. gr. 8o.

Ebba Niets; *treursp*, Haarl. 1812. gr. 8o.

Proeve eener Navolging van het gedicht Montmartre, door J. Meerman, Haarl. 1812. gr. 8o.

De Geest der Geschriften van J. le Francq van Berkhey, *in zamenspraken,* Haarl. 1813. gr. 8o.

Parijs aan de voeten van keizer Alexander *in* 1814, Haarl. gr. 8o.

De Schim van Czaar Peter *aan Keizer* Alexander, Haarl. 1814. 4o.

Nederlands Volksverwachting: dichtstuk, bij gelegenheid van de groote vergadering ter overweging van het ontwerp van grondwet, Haarl. 1814. gr. 8o.

Het Leven van Maurits Lijnslager, *eene Hollandsche Familie-geschiedenis van de zeventiende eeuw,* Haarl. 1814. 4 d. met pl. 2de dr. gr. 8o. 3de dr. 1824. kl 8o.

De drie rijken der Natuur, dichtstuk van J. Delille, *vrij nagevolgd, met aanteekk. en afb.* Haarl. 1814. gr. 8o.

Het Leven van Hillegonda Buisman; *eene Hollandsche Familie-geschiedenis van de zeventiende eeuw,* Haarl. 1814. 4 d. met pl. gr. 8o.

Het Leven van Robbert Hellemans, *eene Hollandsche Familie-geschiedenis uit het laatste gedeelte der zeventiende eeuw,* Haarl. 1815. 4 d. met pl.

Mengeldichten, Haarl. 1815. 2 d. gr. 8o.

Het Leven van Johannes Wouter Blommesteyn, *eene Hollandsche Familie-geschiedenis uit het begin der achttiende eeuw,* Haarl. 1816. 4 d. met pl. gr. 8o.

Frank van Borselen *en* Jacoba van Beijeren, Haarl. 1816, met eene plaat, derde druk, gr. 8o. Ook met muzijk door P. H. Masch.

Lemida en Chili of de hope der Opstanding, Haarl. 1816. met pl. 2de dr.

P. Moens, *Rijkdom, middelbare stand en armoede, in drie bespiegelingen,* Haarl. 1816. 2de dr. met pl.

De Bijbel, dichtstuk, Haarl. 1816. gr. 8o.

Hulde aan Luther, *bij gelegenheid van het derde eeuwfeest der hervorming,* Haarl. 1817. gr. 8o.

Lauwerkroon voor de Nederlandsche Zeehelden in den zeeslag van Algiers in 1816; *dichtstuk met portretten en afbeeldingen,* Haarl. 1817. gr. 8o.

De vier Levensstanden van den mensch, Haarl. 1816. 2de dr. met pl. gr. 8o.

Nagelaten Gedichten, Haarl. 1820. 2 d. gr. 8o.

Het Leven van Constantijn Huigens, door hem zelven beschreven, uit het Latijn in dichtmaat overgebragt, met portr. Haarl. 1821. gr. 8o.

Dramatische Werken, Nieuwe uitg. Amst. 1844. gr. 8o.

Ook vindt men gedichten van hem in de *Stukken bij gelegenheid der viering van het 25jarig bestaan der Nationale Huishoudelijke Maatschappij, op den 4 Junij* 1803, bl. 61; in de *Vriendezangen tot gezellige vreugd; Het Spreeuwtje* en de *Democritische Tafelliedtjes*, uitgegeven door het, door Loosjes in 1789 gestichte vrolijk, los en vrij dichterlijk gezelschap, onder den naam van *Democriet*, in hetwelk ieder lid den naam van eenen anderen dichter, Loosjes dien van *Rotgans* voerde. Ook in het *Tael- Dicht- en Letterk. Kabinet* van Brender à Brandis.

Zie *Handel. der Jaarl. Verg. der Maats. van Ned. Lett.* 1818. bl. 5; *Hulde aan de Naged. van A. Loosjes Pz., toegebragt door het Departement Letterk van het Gezels. Oefening en Wetens. te Haarl.* 14 *Maart* 1818, door P. Hofman Peerlkamp, C. de Koning Ldz., A. van der Willigen en H. Meijer Jr. Haarl. 1818. 8o. P. Hofman Peerlkamp, *Over Adriaan Loosjes Pz. Voorlez. in Felix Meritis* in de *Vad. Lett* 1819. No. 9; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woord* D. IV. bl. 208; *Astrea*, 1855. bl. 171; Siegenbeek, *Gesch. der Ned. Lett.* bl. 276. 295; van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetens.* D. II bl. 466, 469, 493—495; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. (1) 95 A. IV. (1) 330, IV. (2) 364, 365; *Bloemen op het graf van A. L. door het Amst. Genoots. Openhart. Vertrouwen en Stilzwijgendheid; Algem. Konst- en Lett.* D. I. bl. 57 enz. bl. 361 enz. D. II. bl. 244 en verv. 269 verv. 1818. D. I. bl. 179, 213, 261, 296; *Vad. Lett* 1806. St. I. bl. 35, 1819. St. II. bl 347, 348, 1821. St. I. bl. 127; Bodel Nijenhuis, *Topogr. Lijst van Plaatsb.* bl. 199, 202, 954, 1047, 1420, 1437, 2097; R. Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 264; Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.; Cat. der Bibl. van de Maats van Ned. Lett.* D. I. bl. 275, *b.* bl. 137, D. II. bl. 26, 209, 227, 545; Muller, *Cat. van Portr.*

LOOSJES (Cornelis), zoon van Adriaan Loosjes en Trijntje Louwrense Louwen, predikant der Doopsgezinden aan de Oostzijde van Zaandam, sedert 1763 te Haarlem bij de gemeente in de Peuselaarsteeg, in 1791 overleden. Door hem werd in 1758 den doop der bejaarden aan A. van der Os bediend. Hij was oprigter en aanlegger van het bekende tijdschrift de *Letteroefeningen*. Ook gaf hij de tweede verbeterde uitgaaf van J. Ray, *Gods Wijsheid geopenbaard in de Werken der Schepping*.

Zie *Konst- en Letterb.* 1813. bl. 359.

LOOSJES (Vincent), zoon van Adriaan Loosjes Pietersz., te Haarlem in 1787 geboren, evenaarde zijn vader minder in letterkundige verdiensten dan wel in werkzaamheid en regtschapenheid. Hoe talrijk de bezigheden waren, die zijn tijd

roofden, zoowel in zijne eigene zaken als boekhandelaar, als in de verschillende betrekkingen, waarin hij geplaatst was, en waartoe die ook van bestuurder van Teylers stichting behoorde, hij vond te midden van al zijne drukten nog gelegenheid, om aan zijne lust ter beoefening der letteren te voldoen. De onderscheidene letterkundige vereenigingen in zijne geboortestad (o. a. *Oefening in Wetenschappen*, de aloude Rederijkkamer *de Wijngaardranken, Demokriet*), telden hem onder hare leden, en ook daar behoorde hij onder hen, wier werkzaamheden het meeste toebragten om de vergaderingen aan haar doel te doen beantwoorden en vriendschappelijk met letterkundig genot en genoegen te vereenigen. Ook voor het grooter publiek trad hij onderscheidene malen op. Om van kleinere stukjes, losse gedichten, eene redevoering bij het 50 jarig bestaan van het departement Haarlem der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* enz., niet te spreken, gaf hij in 1817 een dichtbundel uit onder den titel van de *Veldslag bij Waterloo* en *Dichtproeven*, waarin onder ander vloeijende volksliedekens, zijn in 1813 algemeen gezongen *Oranje Snuifje* voorkomt. In 1822 verscheen eene verzameling van stukken, onder den naam van *Zedekundige Uitspanningen*, die zooveel goedkeuring en bijval vonden, dat zij in 1824 door eene tweede verzameling: *Nieuwe Zedekundige Uitspanningen* werden gevolgd, terwijl hij ook de uitgave van de *Gedenkschriften wegens het vierde Eeuwgetijde der Boekdrukkunst* bezorgde, en in 1828 eene vertaling gaf van la Martine's *Mort de Socrate*, die niet zonder verdiensten is, doch moet achterstaan bij de keurige overbrenging van den Dortschen dichter J. Kisselius. Ook gaf hij de *Geslachtslijst der Zelfstandige Naamwoorden van H. Pieterson* (1774) *aanmerkelijk vermeerderd*, in het licht (Haarl. 1826. 8o. 8ste dr.) Sedert een reeks van jaren berustte daarenboven de redactie van de *Algemeene Kunst- en Letterbode* bij hem. Zijne letterkundige verdiensten werden door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden, door het aanbieden van haar lidmaatschap, erkend. Hij overleed den 3den April 1841. Den 9den van dien maand werd zijn lijk ter aarde besteld. Zes weken voor zijn overlijden had hij zijne echtgenoot verloren, die hem elf kinderen naliet. Zijn afbeelding bestaat in lithographie.

Zie *Kunst- en Lett.* 1841 D. I. bl. 260 volgg. *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maats. der Ned. Lett. te Leyden*, 1841. bl. 41; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 372; Muller, *Cat. van Portr.*; Brinkman, *Naaml. van Boek. Cat. der Maats. van Ned. Lett. te Leyden*, D. I. bl. 136, 287, 328.

LOOTENS (W.) gaf in het licht:

Beschrijving van het orgel in de Groote kerk te Zierikzee, Zierikzee, 1770. kl. 8o.

Zie Mr. Bodel Nijenhuis, *Topogr. Lijst der Plaatsbes.* bl. 185.

LOOTIUS (Eleazar), M. fil., als proponent beroepen te Koedijk en Pancras (1619), te Geertruidenberg (1623), te 's Hage (1632) en aldaar gestorven den 21sten December 1668. Hij leverde met vijf predikanten als afgevaardigde der Synode eene remonstrantie in tegen de woelingen der Roomschen (1651) en schreef:

Op het openen van de derde kercke in 's Gravenhage, Lijkpredikatie over Prins Hendrik en de *Bevestiging van Do. G. Lamotius*, 's Gravenh. 1654. 4o.

Zie Soermans, *Naamr. van Pred.* bl. 128; de Paauw, *Vern. Alphab. van Noordholl.* bl. 128; M. Veeris, *Chron. Eccl.* bl 65; *Namen der Pred van 's Hage*, achter de *Orde der Feestt.*; Nuissenberg, *Beschr. van Geertruidenb.* bl. 194; Maurik en Noordbeek, *Naamr. van Godg Schrijv.*; Aitsema, *Herst. Leeuw*, bl. 60; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv Kerk*, D II. bl. 430; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 308.

LOOTS (Cornelis), werd den 6den van Zomermaand 1765 geboren. Ook hij behoorde tot het vrij groot getal van Nederduitsche dichters, die, onder min gunstige omstandigheden ter ontwikkeling van hunnen grootschen aanleg zich, door eigene aandrift en de ingeschapene kracht van hunnen rijk begaafden geest, tot eene aanzienlijke hoogte op den Zangberg wisten te verheffen. In zijne jeugd, toen het onderwijs hier te lande nog op een lagen trap stond, weinig meer dan met de meeste beginselen der beschaafdheid bekend gemaakt. werd hij vroegtijdig op een kantoor geplaatst, waar hem de kennis der Engelsche taal noodzakelijk was, doch voor het overige de eenvormige en geestverdoovende werkzaamheden, met welke hij belast was, weinig of liever in het geheel niet geschikt waren, om de vrije ontwikkeling van zijn genie te bevorderen. De lezing intusschen van den *Palamedes*, en de bij dat treurspel doorgaans gevoegde *Hekeldichten* van Vondel, het eerste dichtwerk, waarmede hij bekend werd, had op zijn geest een' zoo sterken indruk gemaakt, zijne aangeborene zucht tot beoefening der dichtkunst zoo zeer opgewekt, dat hij sedert niet afliet zich daarmede bezig te houden, en Vondel zijn ganschen leven door, als een vorst onzer dichteren vereerde, wiens gezag schier als een Godspraak bij hem gold. Door zijne jeugdige proeven in de dichtkunst, waarin kenners weldra den aanleg tot een' groot dichter ontdekte, verkreeg hij toegang tot den dicht- en letterminnenden kring, die zich ten huize van den dichter en boekhandelaar P. J. Uytenbroek vereenigde, en waartoe ook Helmers behoorde. Met dezen, later zijn behuwdbroeder, sloot hij een verbond van vriendschap, dat tot op diens overlijden ongekrenkt in stand bleef.

Vooral na 1795 begon Loots zich door zijne vaderlandsche gedichten bekend te maken, zoo als door zijne *Overwinning*

der Nederlanders op Chattam; Lierzang (Amst. 1799. 8o.), *De dwinglandij; Lierzang* (Amst. 1800), *De Volkswoede aan de nagedachtenis van de Gebroeders de Witt* (Amst. 1802), en *De Batavieren, ten tijde van Cajus Julius Cezar* (Amst. 1805). Dit laatste vooral was een stout bestaan in dien tijd. Napoleon was even te voren (1804) keizer geworden en had ons de Staatsregeling van 1805 voorgeschreven; men gevoelde dagelijks meer het knellend juk, onder den naam van *Bondgenootschap* vermomd; en doorzigtigen ontwaarden misschien reeds in het verschiet het onweder dat in 1806 op ons losbarstte. Toen, terwijl het Amsterdamsche Tooneelbestuur de *Lucretia* van Tollens niet durfde vertoonen, gaf Loots het bovengenoemde dramatische dichtstuk uit, waarin een Bard aan de Batavieren, gereed staande zich met Rome te verbinden, de rampen en de schande van dergelijke onevenredige verbonden met gloeijende verwen maalt, en met trekken, sprekend uit de jongste geschiedenis ontleend, en de toekomstige bevrijding van Nederland voorspelt. Geen wonder dat dit dichtstuk bij de satelliten van den dwingeland niet onopgemerkt bleef, zoodat er zelfs eene aanvrage gedaan werd om Loots in hechtenis te nemen, dat echter door koning Lodewijk verhinderd werd. Ook zijn overschoone lierzang *de Hollandsche Taal* (Amst. 1814), werkte krachtig mede om den geest van onafhankelijkheid en eene betamelijke vrijheidszucht onder onze landgenooten levendig te houden.

Ook de vereering van burgerdeugd, zoo als o. a. in zijnen *Lof van den Burgerstand* en de *Roem van Kunsten en Wetenschappen* waren de geliefkoosde onderwerpen zijner muse. Bezong hij onderwerpen, tot welker behandeling zijne kundigheden ontoereikende waren, dan raadpleegde hij deskundigen. Ook gaven hem deze ook wel de stof op tot zijne gezangen, zoo als de Amsterdamsche geneesheer Rauwenhoff, tot zijn beroemd *Lofdicht op Brederode.*

Loots was een dichter die niet spoedig door het nageslacht vergeten zal worden. Hij bezat een rijkdom van vinding, stoutheid van beeldspraak, zonderlingheid van wending, kracht en nadruk van voorstelling en gepastheid van leenspreuk en gelijkenis, hetgeen de kenner beurtelings in zijn dichtwerk bewondert. Bij velen stond hij achter in netheid, zoetvloeijendheid, zuiverheid van taal, maar in gespierdheid en oorspronkelijkheid week hij niemand.

Loots was kort na de instelling der ridderorde van den Nederlandschen Leeuw met het eereteeken daarvan begiftigd. Ook was hij lid van het koninklijk Nederlandsch Instituut en der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde. Hij huwde tweemaal. Zijne tweede vrouw was eene zuster van Helmers. Hij overleed den 10den October 1834 en werd plegtig doch eenvoudig in de Oude kerk te Amsterdam begraven. Bij het

graf deed Mr. Jeronimo de Vries eene treffende toespraak; en ter zijner nagedachtenis kwam een bundel uit, bevattende de lijkrede, uitgesproken door G. Haakman, den 22 Februarij 1835 en de verzen van Mr. M. C. van Hall, Mr. J. Kinker, H. H. Klijn, J. van Walré en H. Tollens. Zijne afbeelding vindt men o. a. in een der *Musen-Almanakken* en het eerste deel zijner *Gedichten*. Ook nog tweemalen, daarvan verschillend.

Behalve de gemelde gedichten en die in verschillende almanakken en jaarboekjes voorkomen, bezitten wij:

Armoede en Grootheid, trsp. naar het Hgd. van A. von Kotzebue, Amst. 1797.

Het Roode Kapje, zangsp. naar het Hgd. van Kotzebue, ald. 1796.

Melpoméne, voorgesteld door J. C. Wattier, aan de Kunstl. Burgery, in den Nationalen Schouwb. der Bat. Rep. te Amsterdam, bij den aanvang des jaars 1799.

De vrede op 't Vaste Land, zinneb. voorst. naar eene Korte Schets van Mr. J. Kinker, ald. 1801.

Panurge op het Eiland der Lantaarnen; zangsp. gev. naar het Fr., ald. 1804.

Eeuwzang, Amst. 1801.

Beschaving, het geluk der Volkeren, of Jubelzang voor Felix Meritis bij hare 25ste verjaring, Amst. 1802. met 's dichters portr.

De Algemeene Vrede, gesloten te Amiens in Lentemaand 1802, Amst. 1802.

Beschouwing van Amsterdam, dichtstuk, Amst. 1803. 8o.

Leonidas, in de engte van Thermopyle; dichtstuk, Amst. 1804.

De Voortreffelijkheid van den mensch in de beoefening der Schoone Kunsten; lierzang, Amst. 1806.

Rouwzang ter gedachtenisviering van Jaq. Kuyper, Amst. 1808.

De Lof der Maatschappij: tot Nut van het Algemeen op haar 25jarig bestaan, Amst. 1810. 8o.

Nederlands Verlossing in 1813, Amst. 1814. 8o.

Dichtstuk ter gelegenheid van het tweede eeuwgetijde der beurs van Amsterdam, met aanteekeningen, Amst. 1814. 8o.

Aan Z. K. H. Willem Frederik, Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, het Instituut bezoekende (1814), Amst. 1814.

Nederlands Verlossing, gevierd op den 29 *van Lentemaand* 1814, 's Hage en Amst. 1814. 8o.

Ter eerste verjaring van den Veldslag bij Waterloo, 18 Junij 1816.

Zangen ter Algemeene Vergadering der Maats. tot Nut van 't Algemeen in Oogstm. 1819 *en* 1821, Amst.

Vreugdezang over de Oogst in 1817. Amst. 1817. 8o.

Gedichten, Amst. [illegible] 4 d. met portr.

[illegible] *in drie zangen*, Amst. 1819. 8o.

Hulde aan de [illegible] *van* J. van den Vondel.

Nieuwe Gedichten, Amst. 1821.

Feestzang bij de viering van het vierde eeuwfeest der uitvinding van de boekdrukkunst te Haarlem, Amst. 1823.

De Menschlievendheid, dichtstuk, Amst. 1825. 8o.

Bij den vrijwilligen heldendood van J. C. van Speyk, Amst. 1831. 8o.

Opwekking der Mogendheden ter heirvaart naar Parijs, Amst. 1831. 8o.

Chassé op het puin der Citadel van Antwerpen; dichtstuk, Amst. 1832. 8o.

Gedagten bij het overlijden des Hoogeerw. heeren George Hendrik Lagers, Amst. 1833.

Zijne dichtstukken *Huig de Groot* en *de Dood van Egmond en Hoorn* werden met goud en zilver bekroond, Zijn *Oogstlied aan St. Jakob* werd in het Latijn overgebragt. In 1856 gaven Tollens en M. C. van Hall zijne *Nagelaten Gedichten*, 2 d. 8o. in het licht.

Zie *Galerie Hist des Contemp.* c. v. *Biogr. Univ.* c. v. Kobus en de Rivecourt o, h. w. *Aanh. op het Woord. van Nieuwenh*; van der Aa, *N. B. A. C. Woord.* D. II. bl. 372 volgg. van Kampen, *Bekn. Gesch der Lett. en Wetens.* D. II bl. 83; M. Siegenbeek, *Aanspr. ter Opening der Jaarl. Verg van de Maats. te Ned Lett. te Leyden* 1835. bl 13; *Konst- en Letterb* 1834. D II bl. 258, 274, 289, 1835 D II. bl. 171; *Proces-Verbaal van de 28 Algem. Verg. van het Kon. Ned Inst.* 1835; Collot d'Escury, *Holl Roem*, D. IV. (X) bl. 365, 366, A. I. 227; Schotel, *Tollens en zijn Tijd*, bl. 38 volgg. *Nav.* D. IX. bl. 132, D. X bl. 113; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. bl. 277, 278, *b.* bl. 137, D. II bl. 240, *Bijv.* 1848–1852 bl. 37; *Cat.* J. Schouten, bl. 123; *Cat.* v. Voorst, D. III. bl. 90; Brinkman, *Naaml.*; Muller, *Cat. van Portr.*

LOOTS (J.) schreef:

De nieuwe groote Spiegel, Amst. 1719. 3 d. fol.

Zie Abcoude, *Aanh. en Verv. op de Naaml. der Ned. Boek.* Arrenberg, *Naamr.*

LOOTSMAN (Willem), vervaardigde reeds als student in de godgeleerdheid, Latijnsche gedichten, zoo als voor de *Dissertatio Theol. de praecipuis Discipulorum circa personam ac munus Mediatoris erroribus* etc. (1763) van Theod. Adr. Clarisse, wiens paranymph hij was. Later werd hij predikant te Pijnakker, van waar hij in 1773 naar Hoorn vertrok.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1773. *b.* bl. 664, 669, 779.

LOOVENS (J. Emmanuel) of Lovens, gaf in het licht:

Practycque, stiel ende maniere van procederen en Souvereynen Raed van Brabant, Brussel, 1745. 3 d. in fol.

Historische inleyding tot de blyde incomsten, tractaten ens. van Brabant, Leven, 1791. 4o.

Zie *Cat.* v. Hulthem, No. 24646, 27317.

LOOY (W. DE) schreef:

Iets ter onderzoek na de onderscheidene deelen van Gods Koningrijk, Gorinchem, 1796. 8o.

De Openbaring van Jezus Christus aan Johannes beschouwd en verklaard, Gorinchem, 1798. 4o.

Over de vier deelen van Gods Koningrijk, Gorinch. 1798.

Verklaring van de XI eerste hoofdstukken van de Openbaring van Johannes, Gorinchem. 1800. 4o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 366.

LOP (JOHANNES), broeder van het Gemeene leven, werd in 1428 door het Windesheimsche kapittel afgezonden om het klooster te Ludingakerk onder Achlum in Franekeradeel te herstellen, doch zou daarin, zonder de medehulp van den beroemden Joannes Busch, niet hebben kunnen slagen.

Zie J. Busch, *de Reform. Monast. ap Leibnitz, Hist. rer Bruns.* T. II. p. 481; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. IV. bl 290.

LOPEN (JAN), commissaris der equipagie te Middelburg. Bij de overgave van die stad aan Oranje, werd, volgens verdrag tusschen dezen en Mondragon van 18 Febr. 1574, aan Lopen en zijn mede-commissaris Mauriques en Jaques Padoulle verlof gegeven met hunne dienaars, papieren en bagagiën haar te verlaten.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwg. der Middelb. Vrijh.* bl. 410.

LOPES (FERDINAND) of Lopez, een overste in Spaansche dienst, ofschoon van Spaanschen afkomst in Nederland geboren en de Vlaamsche taal magtig. Viglius noemt hem in een brief aan Hopperus, een dapper en handig jongman, die door Billy, stadhouder van Friesland, in 1574 naar Spanje werd gezonden, van waar hij nog in hetzelfde jaar terugkeerde.

Zie Hoynk van Papendrecht, *Anal.* P. I. T. II. p. 809, 827, P. II. T. II p. 211; Pontanus, *Hist. Gelr.* lib. XIV. p. 917; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 507; over het geslacht: Christinaeus, *Jur. Her.* P. I. p. 513; l'Espinoy, *Livre I*, p. 125, 132; *Nobil. des Pays-Bas*, T I. p. 57, 194, 195; de Seur, *La Flandre Ill* p. 218; *Quart. Généal.* T, I. p. 70.

LOPES (Don HIERONYMO) of Lopez, lag met omtrent 3000 man in Rijnberk, toen Maurits deze vesting in 1601 belegerde en innam.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* B. XXIII. fol. 438, 439; Reyd, *Ned. Hist.* B. XVIII. bl 446; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 125, 126; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 507.

LOPES (Martin) of Lopez, teekende het verbond der Edelen. Te Water gist dat zijne echtverbintenis met Sara de Landas hem hiertoe aanleiding gaf. Zijne dochter huwde Jakob Sweerts, ridder, raad en rentmeester-generaal van Staats-Brabant.

Zie Genealogie van Sweerts de Landas, 15 gener. bij Ferwerda, D. II. St. I; te Water, *Verb. der Edel.* D. II. bl. 491, 503.

LOPEZ (Miguel) en zijn neef Manuel Lopez Homem met zijne bruid Maria Nunez, vermogende en voorname Israëliten, verlieten in 1590 Portugal en vestigden zich te Amsterdam.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. VIII. bl. 127; Koenen, *Gesch. der Joden in Ned.* bl. 142.

LOPICKER (Herman de), kapitein der vrijwilligers te Oudewater, in 1617 door de Contra-remonstranten aangenomen, gaf den 20sten December van dat jaar in die stad aanleiding tot groote beroerte, »met scheldwoorden, dreyging ende uyttrecken van zyn mes tergende zeker burger, genaamd Ryck de Backer, die zich verdedigde." waarop de Contra-remonstranten in de wapenen kwamen. Deze beroerte werd echter spoedig gestild.

Zie *Cort Verhael van 't gepass. binnen Oudewater, geduyrende de laetste dachvaert van hare Hoog Mogh. Ed. ende daernae* in *Chron. van het Hist. Gen.* D. III bl. 240.

LOPIUS (Adriaan) van Brugge, doch van Spaanschen oorsprong, leefde omstreeks 1580 en vervaardigde Grieksche en Latijnsche gedichten.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 99; Sanderus, *de Brugensibus erudit fama Claves*, Lib. I; Jöcher, *Gel. Lex.* c. v.

LOPKE (J. K.), behoorde vroeger tot den geestelijken stand in Duitschland, was in 1763 in militaire dienst hier te lande, toen hij door de Luthersche gemeente te Goes tot proponent werd aangesteld. Over dezen Lopke ontstonden vervolgens vele onaangenaamheden, zoowel met het Amsterdamsche Consistorie, dat zich over die aanstelling, zonder deszelfs goedkeuring te vragen, zeer verbolgen toonde, als tusschen leeraar, kerkeraad en gemeente, vooral bij de uitgave van twee werkjes, waarvan het eene was getiteld: *Gods volmaaktheden omtrent den zondenval en deszelfs toelating verdedigd;* het ander: *Bepaalde gedachten over de verschijningen der geesten en dooden.* Hij overleed in 1766.

Zie Schulz Jacobi, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang. Luth. Kerk*, St. IV. bl 97, 98.

LOPPERS (Johannes), een Fries, schreef te Rome voor

den kardinaal Baronius een werk, handelende over de plaats der H. S. *occide et manduca.*

Zie Thuanus, *Hist. sui temp.* lib. CXXXVI *ad annum* 1606. Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 678. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 528.

LOPPERSSUM (Gerardus) of Loppersum, Loppersius, Lemonius, meest Magister Gerard genoemd, werd in het dorp Loppersum in Groningerland geboren en te Groningen door den beroemden rector Regnerus Praedinius in de oude talen en wijsbegeerte onderwezen, en voltooide zijne studie te Leuven, waar hij zich ook op de regtsgeleerdheid, geneeskunde en godgeleerdheid toelegde, en tot zijn levens onderhoud zelf onderwijs gaf. Vervolgens bekleedde hij de betrekking van rector te Groningen en Maastricht. Te Groningen was hij de opvolger van zijn leermeester, die veel werk maakte van de uiterlijke welsprekendheid en hem daarin merkelijk vooruit was. Loppersum daarentegen legde zich meer op de dichtkunde toe, waarin hij zijne leerlingen onderwees. Om zijne onbedrevenheid in de welsprekendheid werd hij uitgelagchen, terwijl de dichtkunde, als meer wezenlijke moeite vorderende, hem gehaat maakte. Hierom legde hij zijn post neder en vertrok naar Maastricht, waar hij in 1582 stierf.

In 1550 gaf hij te Leuven het *Enchiridion* van Epictetus uit en voegde daar achter *Imago vitae* uit het Grieksch in Latijnsche verzen door hem overgebragt. Hij sshreef ook vele *Epigrammata ad Diversos, Epitaphia* en *Epicedia.* Ook vertaalde hij de Grieksche gedichten van Gregorius Nazianzenus in het Latijn en schreef Grieksche brieven.

Nog heeft men van hem:

Propugnatio Sententiae Car. Baronii contra Marsilium Neapolitanum Theologum, 4o.

Zie Suffrid Petrus, *De Script. Frisiis,* Dec. XIII. p. 387 seqq. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 277; Sweertii *Ath. Belg.* p. 282; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 354; voorts Jöcher, Kok, Hoogstraten, Kobus en de Rivecourt.

LOPSEN (Cornelius). Zie AURELIUS (Cornelius).

LORÉ (Willem) werd in 1679 te Leeuwarden geboren. Zijn grootvader Guillaume Loré had zich in den aanvang dier eeuw uit Frankrijk te Leyden als lakenwever neêrgezet. Zijn vader Adriaan begaf zich naar Friesland, werd voorzanger bij de Waalsche gemeente te Leeuwarden, en gaf daar tevens les in de Fransche taal, wis- en rekenkunde. Na den dood zijner ouders werd hij in het weeshuis opgenomen en, daar hij bijzonderen lust tot en geschiktheid voor de wiskunde had, zond men hem naar Dronrijp, om aldaar het onderwijs in die wetenschap van zekeren Riemer Sybes te genieten, en van daar naar Franeker, om de lessen van den beroemden

Bernard Fullenius in de aardrijks-, krijgsbouw- en wiskunde bij te wonen. Reeds spoedig gaf Fullenius hem vrijheid de studerende jeugd bijzondere lessen in de wiskunde te geven; ook werd hij den 16den Januarij 1700 voor den Academischen Senaat tot Landmeter geexamineerd en bevorderd, en in 1706 tot Landschaps Landmeter aangesteld. Na den dood van Fullenius (1707) veroorloofden hem gedeputeerde Staten van Friesland »bij continuatie de studerende Jeugdt tot Franeker in de Mathesis en de respectieve leden van dien te mogen institueren" en gaven hem een jaarwedde van 250 carolus guldens 's jaars. Hij bleef in die betrekking tot zijn dood toe en boezemde zelfs jongelieden van aanzienlijke geboorte smaak voor de wiskunde in. Uit zijne school zijn vele voortreffelijke Ingenieurs voorgekomen, »daar hij de krijgsbouwkunst niet op veronderstellingen leerde, maar als op ondervinding en wisse gronden steunende"

Zijn volle neef Willem La Bordus, later Lector in de wiskunde te Leyden, en de beroemde Nicolaas Ypey, waren zijn leerlingen.

Met regt mogt men de uitgebreide kennis en diepe inzigten van Loré in alle deele der wiskunde bewonderen; zijn geest bepaalde zich echter daarbij niet eeniglijk tot beschouwingen. Hij verlangde door zijne wetenschap maatschappelijk nut te bevorderen, bijzonder door hare toepassing, gelijk op de krijgskunst, zoo ook op al wat tot de waterbouwkunst, het aanleggen van dijken en sluizen behoort. En het is mede door zijne bekwaamheid hierin, dat hij niet alleen voor zich zelven roem verwierf, de gunst en het vertrouwen van 's lands Staten genoot, maar ook vooral bij de nakomelingschap zich hoogst verdienstelijk heeft gemaakt. Men raadpleegde hem, en beval hem het toezigt op de uitvoering aan. Bijzonder betoonden twee groote staatsmannen van dien tijd, Sicco van Goslinga en Johan Vegilin van Claerbergen, hem zoo veel persoonlijke achting en vertrouwen, dat zij oordeelden zonder hem niets in 's Lands werken ondernomen te moeten worden.

Hooge achting droeg hem ook de jeugdige stadhouder Willem Carel Hendrik Friso toe. Toen deze, gedurende zijn verblijf aan de Hoogeschool te Franeker, zich met het onderzoek van al wat wetenschappelijke krijgskunst was, wilde bezig houden, koos hij Loré tot gids en leidsman. Ook vergezelde hij dien vorst op eene reis door Brabant en op eene andere naar Duitschland. Op 64jarigen leeftijd werd hem door Gedeputeerde Staten zijn leerling Nicolaas Ypey tot assistent toegevoegd en hem zelven den titel van professor extra-ordinarius geschonken, doch niet lang daarna, 22 Mei 1744, overleed hij, na de lijkrede op den Hoogleeraar Muys bijgewoond te hebben, plotseling in de woning van

zijn vriend Ypey, die den 24 September eene plegtige lijkrede op zijnen voortreffelijken leermeester hield.

Zijne huisvrouw Maria Posthumus, met welke hij in 1722 gehuwd en die hem in 1736 ontvallen was, had hem geene kinderen geschonken. De beroemde von Uffenbach, die hem in 1710 te Franeker bezocht, geeft een schets van zijn persoon en zijn kabinet. Zijn portret werd in de Bibliotheekzaal der Academie opgehangen. Loré was de ontwerper van de overdijking van het Dokkummer diep en de nieuwe Zijlen bij Engwierum, van den Koudumer Slaperdijk met de sluizen bij Galamadammen, van den Slaperdijk bij Surig, enz. Van zijne pennevruchten is niets bekend als *Memoire sur les Règles qui déterminent les mouvements de la prosection des Corps* door Maupertuis, geplaatst in de *Mémoires de l'Academie Royale des Sciences de Paris.*

Vriemoet, *Ath. Fris.* p, 751—753; N. Ypey, *Oratio Funebris in obitum vom Clar. Gul. Lorei, Mathes. Profess. in Ill. Fris. Acad. Extraord. ex. auct Ampliss. Senat. Acad. habita die* 24 *Sept.* 1744; P Steenstra, *Grondbeg der Kegelsneden* van N Ypey (voorr.); Paquot, *Mém.* T. 1. p. 227, W. Loré, *Zijn leven geschetst door J. W. de Crane en zijne voornaamste Dijk- en Waterwerken geschiedkundig beschreven door W. Eekhoff; Vrije Fries,* D. VI. bl. 330, 384; Kobus en de Rivecourt; Jöcher; H. Z. Uffenbach, *Merkwürdige Reisen durch Niedersachsen, Holland und England.* Th. II.

LORE (Boudewyn van der) te Gend geboren, een regtschapen vaderlandslievend man, blijkens de gedichten, die hij tijdens het bestuur van Philip van Artevelde vervaardigde, en waar onder een over de gebeurtenissen des tijds, in 't welk hij den wrevel des vorsten betreurt, die de volksregten moedwillig met de voeten trad. Blommaert gaf zijne gedichten, zes in getal, verzameld uit (*Oudvlaemsche Gedichten* 11—101, Gent 1841) De drie eerste dragen zijn naam, de drie laatste worden hem toegekend. Het voornaamste is de *Maghet van Ghent.* Prof. Serrure schrijft hem ook de *Voorzegging van Bulscamp* toe.

Zie Serrure, *Vad. Mus.* D. III. bl. 130; Blommaert, *Ned. Schr. van Gent,* bl. 22, 23.

LORENT (Jean François), werd in 1773 te Brussel geboren, ontving onderwijs van den heer van Dinter, kunstbeoefenend liefhebber en vrederegter te 's Bosch, bezocht op verschillende tijden Engeland, Pruissen en Frankrijk en vestigde zich eindelijk in zijne geboortestad. Aanvankelijk legde hij zich toe op het schilderen van maanlichten, doch later uitsluitend op het restaureren van oude schilderijen. Hij stierf.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 186, 187.

LORET (J. B.) bragt *Grondbeginselen van de wetenschap der Notarissen* in het Nederduitsch over.

LORICH (J.), te Westerwald geboren, was secretaris van Willem I, prins van Oranje, en nog in 1567 bij hem. Zijn brief aan graaf Lodewijk over graaf Hendrik en het vertrek van den kardinaal de Granvelle, vindt men in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, T. I. p. 224, verg. ook p. 227 sv. T. II. p. 26, 304, T. III. p. 106.

LORIE (Cornelis), Amsterdamsch boekverkooper in het laatst der achttiende eeuw, schreef de volgende gebrekkig berijmde tooneelstukken:

Sint Nicolaas of het Gestrafte Bygeloof, *klsp.*, Amst. 1785 en 1786. 8o.

Tom Jones, *trsp. gev. naar het Fr. Comédie Lyrique van M. Poinsinet*, ald. 1785. met pl.

Heuglyk Vooruitzigt of Vaderlandsche Droom (Hekel- of Spotdicht), z. pl. of j.

Beoordeelende Samenspraak tusschen Leonard en Ferdinand over het Tooneel, 3 stukjes, ald. z. j.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 224; *Cat. der Bibl. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 138.

LORIE (Frans), te Gouda geboren, werd in 1785 te 's Hage, bij afwezigheid van prof. van der Meersch om zijne bekende bekwaamheden, zonder examen, bij de Remonstrantsche Societyt gepromoveerd. Hij werd in October of November 1784 te 's Hage beroepen en deed er den 16den Jan. 1685 zijne intrede. In 1788 deed de kerkeraad van Delft hem den voorslag wekelijks des Zondags in die gemeente te komen prediken, welk verzoek door hem werd aangenomen. Hij deed zijne eerste predikatie 18 Jan. 1782, doch eindigde, door toenmalige zwakheid, deze bediening 15 April 1792. In 1790 kwam hij in aanmerking voor het professoraat, den 4den Augustus 1803 legde hij zijne dienst neder en overleed in 1826.

Zie Tideman, *de Rem. Broed.* bl. 65, 69, 376.

LORIT (J.), kunstschilder in het laatst der zeventiende eeuw. Kramm zag van hem *Een ? is, waarin eene oud man, met een porseleinen bierkan in de hand*, in de manier van A. van Ostade. Het droeg het jaartal 1688, was goed van kleur, maar de schilderij had weinig verdienste.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D. IV. bl. 101.

LORMI (Anton), van Rotterdam, bloeide in het midden der zeventiende eeuw, en was een vermaard schilder van kerken en prachtige gebouwen. In de Pinacotheek te Munchen bevind

zich van hem een *kerk, in oud Dorischen stijl gebouwd, met veel figuren door het licht van een kerkkroon inwendig verlicht.* In de Graaflijk-Schönborsche Galerij, op het slot Pommersfelden bij Bamberg, ziet men van hem een in den trant van Pieter Neefs uitvoerig geschilderd stuk, voorstellende *het inwendige eener rijk gebouwde kerk met figuren.* Sommigen zijner schilderijen zouden door Gerard Terburg gestoffeerd zijn. De heer Braamcamp bezat van hem eene door hem vervaardigde *kerk, van binnen met een menigte figuren door kaarsen verlicht,* die voor *f* 500 verkocht is De heer de Kat te Dordrecht bezit van hem een schoon stuk, verbeeldende *eene kerk van binnen bij avondstond.*

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Schild* D. II. bl. 187; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. IV. bl. 1010.

LORMIER (Willem) wordt door Schoemaker en van Loon onder de uitnemendste penningverzamelaars van hun tijd gerangschikt.

Zie Scheltema, *Mengelw.* D. IV. bl. 175.

LOS (G.) gaf in het licht:

De vernieuwde redenkunst van Mr. W. Bartjens uitgewerkt en met aanmerkingen voorzien, Rott. 1825. gr. 8o.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 371.

LOSECAET (Frederik van), baljuw van de baronie van Liesveld en landdrost in den Alblasser- en Krimpenderwaard, was gehuwd aan Adriana de Groot, eenige zuster van Hugo en Willem de Groot (in 1639 gestorven). Ten gevolge der staatkundige en kerkelijke geschillen, werden hem in de maand September 1620, gemelde ambten ontnomen, tot welken maatregel zijne bloedverwantschap met Hugo de Groot waarschijnlijk mede aanleiding zal hebben gegeven

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 297, 298; Vollenhoven, *Broed. Gevang.* bl. 77, 107, 122.

LOSECAET (Kapitein) onderscheidde zich bij de herovering van Koevorden in het laatst van 1672. Vooral verdient zijn kloekmoedig gedrag bij het leggen van biesbruggen over de ijsbijt. Terwijl allerwege de kogels der aanvallende over 't hoofd vlogen kroop van der Thyne over 't ijs, halende de drijvende biesvakken naar zich toe en ze weder vasthechtende; dáár sprong kapitein Losecaet in 't water en haalde de brug met beide handen aanéén, en onmiddelijk spoorde de onversaagde bevelhebbers hunne soldaten aan, om ijlings over te loopen naar den onderwal.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land.* D. II bl. 130.

LOSGERT (Abraham), werd den 21 October 1764 te Utrecht geboren. Zijne ouders, Abraham en Neeltje

Otterspoor, lieten hem al vroeg in alle vakken onderwijzen, welke in dien tijd een burger jongen noodig had, en prentten hem vooral de liefde voor zijn Vaderland in. Van daar dan ook, dat hij reeds op jeugdigen leeftijd als vrijwilliger in zeedienst trad en den 5 Augustus 1781 den merkwaardigen slag bij Doggersbank medemaakte op het schip Admiraal Piet Hein, onder bevel van Kapitein Willem van Braam, met wien hij later in 1784 op het schip de Ruiter met de Drenthe eene reis naar de Middellandsche zee deed; beiden werden op de hoogte van Minorka door eenen fellen storm beloopen, die het laatstgenoemde schip met 450 man deed zinken. Na 4 jaren en 1 maand in dienst te zijn geweest, koos hij een stiller en rustiger beroep en huwde in 1786 met Elisabeth Clasine Felix, uit welken echt 8 kinderen geboren werden waarvan nog 1 zoon en 5 dochters in leven zijn.

Toen den 5 Aug. 1843, 62ste verjaring van den slag bij Doggersbank, de overgeblevene Officieren en Adelborsten tot Ridders werden benoemd, ontving hij een particulier schrijven van den Minister van Marine J. C. Rijk, die hem, tevens namens den Koning Willem II, geluk wenschte op 79 jarigen ouderdom dien slag nog te mogen herdenken.

Z. M. Willem III, in September 1853 Utrecht bezoekende, benoemde hem tot Ridder der Orde van de Eikenkroon en hield met den toen nog krachtvollen 89 jarigen grijsaard een kort doch minzaam gesprek. Slechts 2 jaren en eenige maanden mogt hij deze hulde overleven. Op den 17 Jan. 1856 ontsliep hij zachtkens en zijn dood nam de laatste »Doggersbanker" weg.

Zie Bosch, *Willem III binnen Utrecht* 1853 bl. 45; *Utrechtsche Almanak* 1857, *Navorscher* 1859 *Antwoorden* bl. 192.

LOSKIEL (G. St.), leefde in den 2de helft der 18de eeuw te Amsterdam en gaf aldaar in 1775 in drie stukken in het licht: *Lofzangen en geestelijke liederen voor de vereenigde Evangelische Broedergemeente*, door hem zelven uit het Hgd. vertaald, meermalen herdrukt, doch van geen dichterlijke waarde.

Zie v. d. Aa. *N. B. A. C. Woordenb.* D. II, bl. 387; Arrenberg *Naaml. v. Boek.* bl. 324.

LOSSENBRUG (Jan), bijnaam van HONING (Adriaan). Zie aldaar.

LOSSENSIS (Joannes) of J. de Looz, abt van het klooster van St. Laurentius, bij de stad Luik, opvolger van Joannes Stabulanus, schreef *Res gestae Episc. Leodicensium ab anno* CIC CCCC XLIX en andere werken, weleer in mss. aanwezig. P. E. X. de Ram gaf het eerste (Brux. 1844 4o.) uit met den titel.

Chronicon Rerum Gestarum ab anno 1455 *ad a.* 1514. *Acc. H. de Merica et Th. Pauli Historia de Cladibus Leodiensium a.* 1465—67.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 528; Foppens *Bibl. Belg.* Fabricius, *Bibl. Med. aevi*, D. IV p. 429 *Chron. v. h. Hist. Genoots.* D. IV bl. 159.

LOSSIUS (K. F.), gaf *Gumal en Lina, eene geschiedenis tot nut en vermaak der jeugd, uit het Hoogd.* 4de dr. *Amst.* 3 *d. m. pl.* 8o. 5, *dr.* Amst. 1821 3 dl. en 8o m. 3 pl.

Tafereelen uit het dagelijks leven, benevens eenige Spreekwoorden m. een pl. 2de dr. Dordr. 1817.

Vroegste en nieuwste geschiedenissen van den Bijbel. Hoorn 1802 4 d. gr. 12o.

Zedekundige Prenten-Bijbel; uit het Hgd, Leeuw. 1806 2 st. m. pl. gr. 8o.

Zedelijke verhalen voor de jeugd; uit het Hgd. met eene pl. Dordr. 1816 8o.

Tafereelen uit het dagelijksche leven, benevens eenige Spreekwoorden, als tooneelstukjes voor de jeugd bewerkt, door den schrijver van Gumal en Lina, n. h. Hgd. Amst. 1802 kl. 8o.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. 1 bl. 138. Brinkman. *Naaml. v. Boek.* bl. 375.

LOTEN (JAN), of Looten, een Hollander van geboorte, ging onder de regering van Karel II naar Engeland, waar hij landschappen schilderde en uitmuntte in het voorstellen van donker geboomte, onweders en watervallen. Zijne stukken, met een losse en flinke hand bewerkt, zijn meestal groot van stuk. Zijn werk zweemt zeer naar dat van Everdingen, blijkens eene zijner schilderijen in het Koninklijk Museum te Berlijn met het jaartal 1659. In dat van Brussel vindt men een *boschrijk landschap, waarin een weg leidt naar een oud slot dat door het geboomte bespeurd wordt*, in dat van Boymans *een Landschap met zwaren geboomte.*

Zijn sterfjaar wordt in 1680 of 1681 gesteld.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II bl. 187; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* bl. 1012; *Cat. der Verkoop. van den Heer L. te Rott.* 1816. no. 85; *Cat. van het Museum Boymans*, no. 148.

LOTEN (JOHAN GIDEON), 26ste gouverneur-generaal van Makasser, van 1744—1750. Gelijk in andere gouvernementen, was het ook in dat van Makasser het gebruik, dat ieder gouverneur door eene memorie omtrent den staat van zaken en de verhouding der Compagnie tot hare bondgenooten, zijnen opvolger op de hoogte stelde der aangelegenheden van het gewest dat hem was toebetrouwd geweest. Zulk eene *Memorie* in 1750 door Loten aan zijn opvolger Corn. Rosenboom overgedragen, is door Mr. J. A. Grothe medegedeeld in *Berigten van het Historisch Genootschap*, D. V. St. I. Op Loten's last kwam een zeer fraaije geteekende plaat van het eiland Celebes, in 19 blad. tot stand, door zijn boekhouder Jean Michiel Aubert, maleisch translateur, vervaardigd in fol. in bezit van Mr. Bodel Nyenhuis.

LOTEN (SARA), huisvrouw van den hoogleeraar Abraham Heijdanus, geboren 26 Aug. 1608, gestorven 15 Aug. 1669. Op haar dood vindt men een penning bij van Loon, *Ned. Hist. penn.* D. IV. bl. 31.

LOTH (LOUIS BERTRAND), werd te St. Omer geboren, en trad in gevorderden leeftijd in de orde der Domïnikanen aldaar. Hij deed in 1628 zijne professie, en schoon hij reeds in de godgeleerdheid en wijsbegeerte gestudeerd had, hervatte hij zijne studien. In 1644 begaf hij zich in betrekking van provinciaal van Neder-Duitschland naar Rome, om het generaal capittel zijner orde bij te wonen, en verwierf er de gunst van zijnen nieuwen generaal pater Thomas Turcus, die hem, bij gelegenheid van zijn verblijf te Douai, in 1646, tot meester in de godgeleerdheid benoemde. Loth was langen tijd als regent over de studie aan het hoofd van het St. Thomas-Collegie en prior van zijn klooster te St. Omer. Hij bekleedde dezewaardigheid voor de tweede maal, toen hij den 15den October 1652 stierf.

Hij gaf in het licht:

Directorium conscientiae F. Joannis de la Cruz, Talabricensis, Ordinis Praedicatorum. Editio sexta post quinque Hispanas, recognita, purgata, illustrata, Duaci, 1648, 1649. 8o.

Opuscula tripartita, hoc est, in tres controversias triplicis Theologiae divisa, in quarum primâ variae Disputaitones de purè Scholasticâ, in secundâ de Morali et in tertiâ de Expositivâ Theologiâ, utiliter exspenduntur. Authore R. admodum de Eximio P. F. Francisco ab Arauyo, ordinis Praedicatorum S. Theologiae Magistro, et in celeberrimâ Salmanticensi Academiâ primariae Theologorum Cathedrae Regio calculo, Moderatore, Duaci, 1633. 12o.

F. Didaci Alvarez, Tranensis Archiepiscopi, Responsionum liber septimus. Opus nunquam hactenus editum, in quo argumentis validissimis concordia liberi arbitrii cum Divinâ praescientiâ, praedestinatione et efficaciâ gratiae praevenientis ad mentem S. Thomae, et omnium Thomastarum contra eos, qui eam impugnare volunt, defenditur et explicatur. Huic accessit de origine Pelagianae Haeresis, et ejus progressu, et damnatione per plures summos Pontifices et Concilia facta, Historia, ex Annalibus Cardinalis Baronii, et aliis probatis Auctoribus collecta, Duaci, 1635. 8o.

Summulae F. Joannis à S. Thomâ, S. T. M. Duaci, 1635. 12o.

Resolutiones Theologicae illustrium difficultatum contingentium in Belgio, in viginti quatuor Tractatus per questiones et articulos divisae, Duaci, 1653 fol. *Edit. 2 et correcta*, Brux. 1687. fol.

F. Gul Pepin, in universam Genesin Expositio absolutissima, Duaci, 1634. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 607; Foppens, *Bibl. Belg.* T II p. 826; Paquot, *Mem.* T. I. p. 539; Jöcher in v.

LOTHARIUS (Keizer) schonk als Broeder van Petronella, weduwe van Floris II, Graaf van Holland, toen zij de voogdes was van haren onmondigen zoon Graaf Dirk VI, aan zijne zuster de door Keizer Hendrik V vroeger aan de Utrechtsche kerk afgestane Graafschappen Oostergo, Westergo en Staveren, iets hetgeen men te regt in het Sticht zeer euvel opnam. Eerst na 's Keizers dood, ten jare 1137, keerde de Utrechtsche kerk in het bezit dier drie Friesche Graafschappen terug. Alleen in een giftbrief van dezen Keizer komt zekere Eggihard als Bisschop van Utrecht voor. Daarin staat namelijk dat alle ingezetenen der plaatsen aan de Utrechtsche kerk behoorende, alleen aan het regtsgebied van Bisschop Eggihard en zijne opvolgers onderworpen zouden zijn.

Zie v. d. Chijs, *de munten der Bisschoppen enz. van Utrecht*, bl. 10, 44 en 45, *de munten der Leenen in Brab. en Limb. enz.* bl. 21, 22.

LOTHARIUS was Proost te Deventer en overleed aldaar ten jare 1167.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen, van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 324.

LOTICHIUS (Andreas), Med. dr. geboren te Nijmegen, promoveerde den 30 Julij 1792 te Leyden met eene Dissertatie *de angine infantum tracheali polyposa.*

LOTICHIUS (Philippus), beroemd arts te Nijmegen, een der eerste leerlingen van Christ. Wolf, aanvaardde bij de herstelling der Akademie aldaar in 1756 het professoraat in de wijsbegeerte en oude talen. Maar reeds het eerstvolgende jaar 1757 zag men te Nijmegen de stedelijke burgertwisten van 1705 herboren en daardoor de pas opgerigte Hoogeschool verstorven. In 1770 kwam hij tot het professoraat in de geneeskunde te Harderwijk in aanmerking.

Zie Bouman, *Gesch. der Geld. Hooges.* D. I. bl. 269, D. II. bl. 336.

LOTSY (Johannes Servaas), zoon van Servaas Hendrik Lotsy, Secretaris der stad Dordrecht (*) en van Dideria Clasina Aberson, werd den 31 Mei 1808 te Dordrecht geboren. Na de voorbereidende scholen bezocht te hebben, ontving hij aan de Latijnsche school het onderwijs van den corrector Ross, en van den rector Fenema. Het was

(*) Hij was afstammeling van Maria, zuster van de broeders Jan en Cornelis de Witt. Deze huwde den 1 October 1641 met Diderik Hoeufft, Heer van Fontaine Peureuse. Diens zoon Jacob Hoeufft, burgemeester van Dordrecht, was gehuwd met Sophia Everwijn. Uit dit huwelijk werd éene dochter (Maria Hoeufft) geboren, die huwde met J. W. van Otting, en eene dochter naliet Sophia Maria van Otting, gehuwd met Johannes Lotsy te Breda, de vader van den secretaris te Dordrecht.

vooral zijn neef, de beroemde philoloog en Latijnsche dichter Jacob Hendrik Hoeufft, die hem smaak voor de oude letteren inboezemde, en hem menig Latijnsch gedicht toewijdde. In 1828 zonden hem zijne ouders naar Leyden, waar hij zich op de regten toelegde, en hij de achting zijner leermeesters en de genegenheid zijner medestudenten verwierf. Twee jaren later werden zijne studiën afgebroken door zijne deelneming aan den Tiendaagschen veldtogt, als sergeant bij de vrijwillige Jagers-studenten der Leydsche hoogeschool. Te Leyden teruggekeerd, zette hij zijne studiën voort, en werd den 31sten Junij 1832 tot doctor in de beide regten gepromoveerd, na het verdedigen eener *Dissertatio de nullitatibus secundum codicis civilis Gallici principia* (Dordraci, 1832). Hij zette zich nu als advokaat te Dordrecht neder, en verwierf in die betrekking om zijn doorzigt en zijne eerlijkheid het algemeen vertrouwen, waarom hij dan ook tot buitengewoon lid der Tweede Kamer voor de provincie Zuid-Holland (1847—48) en vervolgens (1849) tot lid der Tweede Kamer van het hoofddistrict Dordrecht werd gekozen. Behalve deze werden hem in zijne geboortestad verschillende eereposten aangeboden, zoo als die van curator der Latijnsche school, secretaris en eindelijk van burgemeester, en in alle deze betrekkingen voerde hij gewenschte hervormingen in en droeg hij de goedkeuring zijner stadgenooten weg. Toen hij zijn lidmaatschap der Tweede Kamer, als onvereenigbaar met de burgermeesterlijke waardigheid, had neêrgelegd (1852), benoemden hem de Provinciale Staten van Zuid-Holland tot lid der Eerste Kamer der Staten-Generaal (1853), welke betrekking hij bleef vervullen tot 1856, in welk jaar hij door den koning tot minister van Marine werd benoemd. Tot 14 Maart 1861 bleef hij met die portefeuille belast, bij welker nederlegging hij door Z. M. tot Minister van Staat werd aangesteld. Lotsy muntte door uitgebreide kennis, welbespraaktheid, openhartigheid en minzaamheid uit. Algemeen werd hij geliefd en geacht, en zijn dood, die, na een smartelijk lijden van omstreeks 4 weken, den 4den April 1863 voorviel, werd en door zijne oude vrienden en vooral door zijne voormalige stadgenooten diep betreurd. Zijn lijk werd, op zijn begeerte, zonder plegtigheid te Eikenduinen, den 10den daaraanvolgenden, ter aarde besteld. Hij liet bij zijne echtgenoot Perina Cornelia Storm van 's Gravesande, die voor hem overleed, zes kinderen na.

Hij was begiftigd met het grootkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw, met de ridderorde van St. Anna 1ste klasse van Rusland en der orde van Medjiclié 1ste klasse van Turkije.

Behalve zijne dissertatie, heeft Lotsy uitgegeven:

Warande van Tilburg verdedigd.

Eene bijdrage tot het jagtregt, pleitrede, met bijlagen, gr. 8o. Dordr. 1840.

Ook is de redevoering, waarmede hij den 8sten Augustus 1853, het vooral door zijn invloed als burgemeester en curator gestichte gymnasium inwijdde, gedrukt.

Zie Schotel, *Keizerl. Stadhouderl. en Koninkl. bezoek in de Groote Kerk te Dordr.* Dez. *De Ill. School te Dordr.* bl. 200: Hoeufft, *Epid. Carm.* p. 51, 58, 86 voor de *Dissert. de Nullit*; *Dortsche Courant*, 7 April 1863; *Haagsche Dagblad*, 8 en 10 April 1863.

LOTTERING (Iwan van), berucht door zijne vervolgingen der Doopsgezinden te Loppersum, om hunne bezittingen magtig worden.

Zie Westendorp, *Bijz. uit de Gesch. der Herv. in de Prov. Gron.* bl. 34; Ten Cáte, *Gesch. der Doopsg. in Gron.* bl. 86.

LOTTENS (H. van) schreef:

Het Jubilé leenstellig en geschiedkundig voorgesteld, Alkmaar, 1826. gr. 8o.

Heeft het Concordaat van 1801 kracht van wet voor de Katholijken in Noord-Holland, Amst. 1826.

Zie Brinkman, *Naaml. van Boek.* bl. 373.

LOTZE (Johannes Anthony), S. S. Theol. dr., werd in 1770 te Amsterdam geboren, ontving zijne eerste opleiding buiten 's lands en aldaar een minder gelukkig, althans minder volledig, onderwijs in de oude letterkunde. Te Leiden studerende, stond hij echter bij zijne medestudenten gunstig wegens zijne geleerdheid bekend, en strekte hij hun tot vraagbaak. Proponent geworden, werd hij te Maartensdijk in het Sticht beroepen, waar hij vele jaren het predikambt bekleedde en een grooten naam verwierf, vooral door zijne vier met goud bekroonde verhandelingen door het Haagsch Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst. Zoo groot was het vertrouwen in zijne begaafdheid en kunstzin, dat hij van wege de provinciale Synode van Utrecht benoemd werd tot lid der commissie voor het zamenstellen van den kerkelijken Zangbundel. In 1805 werd hij, in plaats van den naar Groningen beroepen hoogleeraar Tinga, tot theol. nat. et doctr. moral. professor te Franeker benoemd en aanvaardde deze betrekking met eene *Oratio pro commendanda ratione, quam secuti sunt veteris Ecclesiae Graceae doctores, in juvenum animis ad disciplinam sacram praeparandis et formandis*, Leov. 1806. Reeds spoedig geraakte hij in twist met zijn ambtgenoot Regenbogen, die de partij had gekozen van Albert Bruining, predikant te Pietersbierum, die om zijn geschrift *de leer der verzoening met God naar den Bijbel* (1806), door de klassis van Franeker was geschorst. Lotze achtte zich verpligt den verdediger van zulk een neoloog opentlijk als onregtzinnig te brandmerken. De broederlijke betrekking tusschen de beide hoogleeraren werd verbroken en zij tastten elkander met vinnige twistschriften aan. De benaauwde dagen en de

druk der omstandigheden doofden ook dit kerkelijk geschil. Het had ten minste geen gevolgen. Ook te Franeker handhaafde Lotze zijn roem als geleerde, zoo door de uitgave van geleerde schriften, als door het beantwoorden van prijsvragen. Zoo behaalde hij in 1810 met H. W. Tydeman bij het Zeeuwsch Genootschap de gouden medaille voor zijne *Verhandeling over Apollonius van Thyane* (Middelb. 1809. 8o.)

In 1810 werd hij voorwaardelijk bij dezelfde Maatschappij met goud bekroond, op eene vraag betreffende het *Locale* en *Temporale*. Het blijkt echter niet dat deze verhandeling in de werken van het Genootschap werd opgenomen. Later behaalde hij het eermetaal bij het Haagsche Genootschap op zijne *Verhandeling over de middelen om de Christelijke Godsdienst toegang tot de aanhangers van Mahumed te doen verkrijgen*. Toen Lotze na de opheffing der Franekersche hoogeschool van zijn ambt werd ontslagen, bleef hij echter niet werkeloos en bewerkte onderscheidene dogmatische, apologetische en critische schriften, tot dat hij door koning Willem I in 1815 tot hoogleeraar te Harderwijk werd benoemd, en aldaar in 1816 zijn ambt aanvaardde met eene *Oratio pro litteris sacris*. Hij bekleedde ook aldaar het ambt van bibliothecaris. Behalve andere schriften gaf hij de *Prolegomena* van Wetsteins N. T. (Rott. 1831) in het licht, met het plan een geheel nieuwe druk van dezen geleerden arbeid te bezorgen. Hiertoe had hij de ondersteuning der hooge regering ingeroepen. Het door deze hierop gevraagd oordeel van den hoogleeraar Heringa, was hoogst ongunstig, doch zeer regtvaardig, (afzonderlijk uitgegeven en in *Godgel. Bijdragen* voor 1832, D. II. St. 2, bl. 781 verv.) Over het algemeen is het oordeel over Lotze's geschriften niet gunstig. Zij missen alle oorspronkelijkheid en naauwkeurigheid. Ook is, gelijk Sepp te regt opmerkt, zijn *Oordeelk. Inleid. van het N. T.* werkelijk niets anders dan een vlugtig en oppervlakkig compilatie-product. Hem zelven beschuldigt men van twistgierigheid en overdreven eerzucht. Tot zijne tegenstanders behoorden, behalve Heringa, Clarisse, van wiens *Encyclopediae Theol. Epit.* Lotze een ongunstig verslag gaf, en Donker Curtius, die hem vooral in de eerste jaargangen der *Godgel. Bijdragen* hevig critiseerde. Hij overleed den 15den December 1832, in den ouderdom van ruim 63 jaren.

Lotze was lid van verschillende genootschappen, o. a. van de Maatschappij van Ned. Letterk.

Behalve kleinere stukken in godgeleerde en letterkundige tijdschriften en de boven gemelde, heeft men van en over hem:

De Leerrede van den Hoogleeraar J. A. Lotze over Rom. V: 11, getoest aan de gezonde rede en aan de hervormde belijdenis enz. door J. H. Regenbogen.

De Toetst van den Hoogleeraar J. H. Regenbogen aan

de waarheid en de christelijke liefde getoest, door J. A. Lotze.

Verhandeling over de begrippen die de Schrijver van den Brief aan de Hebreën had aangaande het Hoogepriesterschap van J. C.

Betoog dat de Apostelen van de Leer hunnes Meesters aangaande den weg der zaligheid niet zijn afgeweken.

Verhandeling over het denkbeeld, hetwelk de H. Schrijvers hechten aan de vergeving der Zonde.

Over de Godheid van den persoon des Heiligen Geestes. Alle in verhandeling van het Haagsch Genootschap tot verdediging van de Christ. Godsdienst van 1798, 1801, 1802, 1804.

Proeve van betoog dat geene mythen in de Geschiedenis des Bijbels gevonden worden, Leeuw. 1812. gr. 8o.

Egberti Johannes Grevei Laudatio, L. B. 1815. 8o.

Oordeelkundige Inleiding tot de Schriften des N. Verbonds, 1ste en 2de d. 1ste st., Amst. 1816, gr. 8o., zonder het visum der kerkelijke approbatie in het licht gezonden, 't geen hem zeer euvel geduid werd.

Monogrammata Theologiae Theoreticae, Amst. 1817. 8o.

De brief aan de Hebreën, op nieuw vertaald met aanmerkingen, Delft. 1826. 8o.

Novum Testamentum Joannis Jacobi Wetstenii Tom I, edit. altera aucta et emendata J. A. Lotze. Roterd ex Offic. Allartiana. Zie Schull en van der Hoop, *Bijdrage tot Boek- en Menschenkennis,* D. I. St II.

Beoordeeling van Clarisse's *Encycl. Theol.* in Schull en van der Hoop, *Boeken- en Menschenkennis,* St. I.

Zie *Konst- en Letterb.* 1832. D. II. bl 449 volgg. Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. Kerk,* D. IV. bl. 437; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 587, 593; Dez. Heringa, *Elz. als voorstander enz.* bl. 124, 134 verv. Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. van Ned.* D. V bl. 263, 266, 267, 269, 295; Siegenbeek, *Aanspr. bij de Leidsche Maats.* 1833. bl 27; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. Sepp, *Proeve eener Pragm. Ges. der Theol. in Ned.* bl. 15, 38, 73, 80, 233, 245.

LOUCHIER (Jacobus), geboren te Ath, Benedictijner-monnik te Doornik, gaf daar in het licht:

Diadema Monachorum Smaragdi Abbatis monasterii S. Michaëlis in Saxonia, Ord. S. Benedicti, emendatum notisque marginalibus auctum, 1610. 16o.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 418; Foppens, *Bibl Belg.* T. I. p. 523.

LOUFF (Arnold), Hollandsch edelman, was in 1225 tegenwoordig bij de vredemaking tusschen den bisschop van Utrecht en den graaf van Holland.

Zie *Nav.* D. III. *Bijbl.* bl. L (over het geslacht.) D. I. bl. 348, D. II. bl. 236.

LOUFSZ (Cornelis), Watergeus, die bij het innemen van

den Briel tegenwoordig was. Mogelijk dezelfde met den Amsterdammer Cornille Louffsz., die met Nicolas Reijersz en Wybout de Wael door Alva gebannen werd, wijl hij Hendrik van Brederode had bijgestaan tot zijne geheime komst te Amsterdam en in zijn huis had geherbergd, waar overigens de aanhangers van Brederode hunne bijeenkomsten hielden.

Zie *Sent. van Alva*, bl. 43 volgg. van Groningen, *Gesch. der Waterg.* bl. 260.

LOUIS (Daniel), beroemd glasschilder, werd in de tweede helft der vijftiende eeuw geboren. Hij heeft o. a. glazen geschilderd voor de kerk van Eckerghem, Mendonck, Woudelghem en andere. In den *Messager des Sciences* komen rekeningen van hem voor, bij Immerzeel vindt men zijn monogram.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 186; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1012; *Mess. d. Sc. et d. Arts*, 1818. p. 14, 1816. p. 328.

LOUIS (Lieven), zoon van den voorgaande, ook een voornaam glasschilder.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 187; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1012.

LOUIS (Jakobus). Kramm vermeldt twee prenten van dezen graveur, een *hooge schuur, waarin eene vrouw een ketel schuurt*, in fol. naar A. van Ostade, een ander W. Kalf in 4o. Mogelijk is hij dezelfde met Jan Louys, die volgt.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1012.

LOUIS (Leonard François), van Franschen afkomst, werd in 1698 te 's Hage, werwaarts zijn vader wegens de geloofsvervolgingen uit Sedan gevlugt was, geboren. Pieter van Cuijck onderwees hem in de teeken-, de oude Johannes Vollevens in de beginselen der schilderkunst, terwijl hij zich op de Akademie naar goede modellen oefende. In 1723 vertrok hij met een vriend van zijn vader naar Parijs, waar hij zich onder den portretschilder Troy ruim twee jaren oefende. Hij vond veel aanmoediging in het schilderen van portretten en familiestukken bij de aanzienlijken en overleed te 's Hage in 1786, in den ouderdom van 84 jaren.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. I. bl. 187; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1012.

LOUISE DE COLIGNY. Zie COLIGNY (Louise de).

LOUISE JULIANA, oudste dochter van prins Willem I

en van Charlotte van Bourbon, werd den 31sten Maart 1576 te Delft geboren, en door haar stiefmoeder Louise de Coligny en hare tante de gravin van Schwartzenburg opgevoed. In 1593 begaf zich Marnix van Aldegonde naar Heidelberg, om over een huwelijk van haar met Frederik IV, keurvorst van den Paltz, te onderhandelen. Kort daarop begaf zij zich naar het kamp te Geertruidenberg, om haren broeder prins Maurits vaarwel te zeggen, en vervolgens naar haren oom graaf Jan van Nassau te Dillenburg, waar het huwelijk voltrokken werd. Na den dood van haren man (18 Sept. 1610) wijdde zij zich geheel aan de opvoeding harer 8 kinderen, en toen haar zoon, Frederik V, den troon had beklommen begaf zij zich naar Lautern. Later keerde zij, op verzoek van haren zoon, toen deze naar Bohemen vertrok, naar Heidelberg terug, om den hertog van Tweebruggen, wien gedurende 's konings afwezen het bestier over den Paltz was opgedragen, met haren raad bij te staan. Eerst toen de geheele Paltz in handen der vijanden was en Heidelberg bedreigd werd, vertrok zij naar Wurtemberg en vertoefde eenigen tijd te Schorndorff, van daar ging zij naar Berlijn, en eindelijk met het hof van Brandenburg (hare dochter Elizabeth Charlotte, huwde in Julij 1616 met den keurvorst van Brandenburg) naar Königsberg, waar zij in Maart 1644, rustig en kalm ontsliep. Frederik Spanheim heeft ons een treffend verhaal van hare laatste levensoogenblikken nagelaten. Zij stierf zoo als zij geleefd had, van elk bemind en geëerd. Het was moeijelijk te zeggen, door welke deugd zij het meest uitblonk. Zij was uitmuntende door vroomheid, liefdadigheid, maar niet minder door verstand. Met wijsheid leidde zij haren echtgenoot; haar zoon raadde zij het aannemen van de Boheemsche kroon af. De geschiedschrijvers noemen haar een der deugdzaamste en schranderste vrouwen van haar tijd.

Zie F. Spanheim, *Mém. de la Vie et la Mort de la Seren. Princ. Loyse Juliane, Electr. Palat. Princ. d'Orange*, Leyde, 1645. 4o G. E. Gubrauer, *Elizabeth, Pfalzgräfin bei Rhein*, in Raumer's *Hist. Tasschenb.* 1850. S. 3; Miss Beugers, *Memoirs of Elizabeth, Queen of Bohemia*, T. II. p. 435. Schotel, *Winterkoning*. Muller, *Cat. v. Portr*

LOUISE HOLLANDINE, dochter van Frederik V, koning van Bohemen, keurvorst van de Paltz, en van Elizabeth, dochter van Jacobus I van Engeland, werd den 18den April 1622 te Heidelberg geboren, vluchtte met hare ouders, broeders en zusters naar Holland, en woonde een geruimen tijd te 's Hage. Zij was, even als hare zusters Elizabeth en Sophie, uitstekende door hare schoonheid en talenten, kennis en geest. Zij verstond het Latijn, Fransch, Italiaansch, Spaansch, Duitsch en Hollandsch, en muntte vooral uit in de schilderkunst, waarin zij den vermaarden Honthorst tot leermeester had.

Hare schilderijen worden nevens de uitstekendste voortbrengselen in de kunstkabinetten bewaard. In 1659 ontvlugtte zij het moederlijke huis, ging te Parijs tot de R. C. godsdienst over en stierf in 1709 als abdisse van Maubuison, in den hoogen ouderdom van 86 jaren.

Dr. Vehse schreef dat zij nog op haar 77ste jaar het gouden kalf van Poussin voor hare zuster, de keurvorstin Sophia schilderde. Zij versierde de kerk harer abdij met hare schilderijen, die zij ook aan andere kerken schonk.

Zie J. Mahoul, *Oraison funèbre de la Princ électr. Louise Hollandine, palatine de Bavière*, Paris, 1709. 4o. et 8o. Dr. E. Vehse, *Gesch. des Preusz. Hofs und Adel*, T. II. s. 36, 37; *Mém. sur la vie et les vertus de la Princ. élect. Louise Hollandine* etc. Paris, 1709 8o. F. Raumer *Hist. Taschb.* 1850 S. 14, 15; Ellis, *Original Lett* Serie II—V. 376, Bromley, *Lett. XXVI*; Miss Benger, *Mém. of Eliz. Stuart, Queen of Bohemia*; Schotel, *de Winterkoning*.

LOUISE HENRIETTE, oudste dochter van Frederik Hendrik en Amalia van Solms, werd den 27sten November 1627 in den Haag geboren, huwde in 1646 met Frederik Wilhelm, de groote keurvorst van Brandenburg. Zij was een zeer vrome en verstandige vorstin. Men vindt van haar 4 liederen, in een op bevel van haren gemaal vervaardigd en haar opgedragen liedeboek (Berlijn 1653), waaronder »Jezus is mijn toeverlaat" en »Ik wil mij van mijn misdaân, Heer, tot U mijn God! bekeeren," die nog in den mond van alle christenen in Duitschland leven.

Zij was de vraagbaak van den keurvorst, die niet zelden zijne geheime raadsvergadering verliet om haar te raadplegen. Zij volgde hem in den Zweedsch-Poolschen oorlog naar Pruissen en Denemarken. Zij overleed te Keulen aan de Spree den 8sten Junij 1667. Dikwerf riep de keurvorst, in netelige omstandigheden, met den blik op hare beeldtenis, die in zijne kamer hing, geslagen uit: »o Luise, Luise wie sehr vermisse ich Dich!"

Zij schonk hem Karel Emilius, den 28sten November 1674 te Straatsburg gestorven, Frederik, koning van Pruissen, en Lodewijk in 1687 gestorven. Zij is herhaaldelijk afgebeeld.

Zie Johann Wegfuehrer, *Leben der Kurfürstin Louize, geb. Princ von Nassau-Oranien, Gemahlin Friedrich Wilhelm des Grossen Kurfürsten in Brandenb. treugesch. dargest.* Leipz 1838. 8o. S. Hörsch, *Erinner. an den grossen Kurf. und an Seine Gemählin Louise von Oranien*, Berlin, 1852. 8o. *Louise Henriette van Oranje-Nassau, Keurv. van Brandenb, naar het Hgd.* 1836. 8o. Rotermund, *Fortz und Ergänz. zu Jöcher's Algem. Gelehrt. Lexic.* c. v. Dr. E. Vehse, *Gesch. d. Preusz. Hofs und Adel*, T I. S. 157; Hagenbach, *Het Wezen en de Gesch. der Herv.* D. V. bl. 241; *Gedenks. om te dienen tot de Hist. van Brandenb.* bl. 123; *Leven van Fred. Hendr.* bl. 71. *Cat. v. Portr.*

LOUMANS (LOUIS), geboren te Antwerpen, werd in het

begin der zeventiende eeuw aldaar Dominikaner-monnik, en stierf den 10den October 1639. Hij schreef:

B. Dominicus Speculum peccatricis animae; sive orationes ad Deiparam quindecim, per varios articulos Vitae S. Dominici totidem vitia deprecantis, ab anonymo Auctore, Ordinis Praedicatorum; edita Recensuit R. P. Ludovicus Loumans ejusdem Ordinis, Antv. 1635. 12o.

Zie Paquot, *Mém.* T. III. p. 280.

LOURON (M.), Lauron of Laurun. Zie op LAROIN (MARCELLUS).

LOUTERS (HENDRIK), beoefende de dichtkunst in den aanvang der achttiende eeuw. Men heeft van hem:

Pindus-palm om de hoofden ter Silvere Bruiloft van Johan Arnoldi, raadsheer en mede ouderling enz. der stad Groningen en Roelyna Arnoldi, gebooren Hovving, in den echt verbonden den 31 *Augustus* 1721 *en nu op* 25 *jaar wederom geviert den* 31 *Augustus* 1746.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. Woord.* D. II. bl. 387.

LOURYSSEN (JOHANNES), Pensionaris-honorair te Vlissingen, hield den 29 Augustus 1786 voor den Raad aldaar eene redevoering bij gelegenheid dat de stad met oproer werd bedreigd. Het gevolg hiervan was dat deze aan den raad van den Redenaar gehoor gaf en den 5 September eene ernstige afkondiging liet aanplakken tot voorkoming van dezelve. Tegen deze rede van Louryssen verzette zich de baljuw Apollonius Jan Cornelis Lampsins.

Zie *Vervolg op Wagenaar*, D. XXIII. bl. 96. volgg.

LOUVESZOON (CORNELIS), van Utrecht, was een Watergeus, die in den slag bij Nordhorn sneuvelde.

Zie van Groningen, *Gesch. der Waterg.* bl. 260.

LOUW (PIETER) of Lauw, een Amsterdammer, ontving zijne opvoeding in het Luthersche Weeshuis, werd voor de schilderkunst opgeleid en gaf onderwijs in het teekenen; o. a. ontving de beroemde teekenaar Jacob Cats zijn eerste onderwijs van hem. Reeds in 1743 was hij lid van de Amsterdamsche teeken-akademie en in 1768 in het bestuur. Hij vervaardigde fraaije teekening naar eigen ordonnantie of naar de schilderijen van anderen. Ook was hij een bekwaam graveur. Kramm vermeldt van hem:

Eene zittende vrouw in peinzende houding met een Bijbel op haar schoot, in fol. Zwarte kunst; het portret van *Hendrik Busserus* van Amsterdam, van *Do. Hageman*, ook door hem geschilderd, een *gebaard jeugdig man met een bonten muts op in buste van voren te zien naar Rembrand;*

een borstbeeld van een *man in Oostersche kleeding* en een dito, beiden naar Rembrand, zijn *eigen portret.*

Hij stierf omstreeks 1800.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 187; Kramm *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.*; Kobus en de Rivecourt. Muller, *Cat. v. Portr.*

LOUWA (J.), bloeide in het midden der XVIIIe eeuw en beoefende de poëzij, o. a. gaf hij *Neêrlands weeklagt* bij den dood van Willem IV, 4o. in het licht.

Zie *Cat. v. W. van Dam van Brakel*, bl. 33.

LOUWEN (KLAAS JANSZOON), werd omstreeks 1568 voor tien jaren op 's konings galeijen gebannen, omdat hij volgens zijn vonnis »toen Brederodes knechten te Ouderkerk lagen met den overste derzelven geraadpleegd, en toen naderhand de Graaf van Megen die knechten vervolgen wilde, zich vervoegd had bij eenigen, die gereedschap bijeen gebragt hadden om de Reguliersbrug, die de Graaf over moest, af te breken."

Zie Dapper, *Beschr. van Amst.* bl. 197; Commelin, *Beschr. van Amst.* bl. 1021; Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. III. bl. 271.

LOUWIGNIES (GUILLAUME DE) of Louvignies, aldus genoemd naar een dorp ongeveer een kwartier van Bavai in Henegouwen, omtrent 1240 geboren, werd Norbertijn in de abdij *Bonne-espérance* bij Binche. Na zijn novicaat werd hij naar het Premonstratenser collegie, te Parijs in 1255 opgerigt, gezonden, verkreeg den rang van Doctor in het Canonieke regt en het bestuur over de abdij *Claire-Fontaine* of Villers-Cotterets, in het gebied van Soissons, en werd in 1286 tot scheidsman benoemd in een geschil tusschen de abten van Prémontrè en St. Martijn van Laon. Na het overlijden van Pierre de Disy abt van Cuissy, (20 September 1288) werd hij in diens plaats benoemd, doch reeds in het volgende jaar werd hij generaal zijner orde, waarvoor hij vele voorregten van Paus Nicolaas IV, Bonifacius VIII en Benedictus XI verwierf.

In 1304 legde hij vrijwillig deze betrekking neder en stierf 24 April 1311.

Men heeft van hem:

Statuta Ordinis Praemonstratensis in quatuor distinctiones digesta.

Zie Hugo, *Annalis Ord. Premonstr.* F. Col. 27, 109, 510, 532, 533; *Gallia Christ*, IX. p. 494, 652, 676; Val. Andreas, *Bibl. Belge* p. 604; Foppens, *Bibl. Belge* T. p.; Paquot, *Mém.* T. III. p. 645.

LOUWIUS (PETRUS), geboren te 's Bosch, Rector der Latijnsche school aldaar, bloeide in het laatst der 16e eeuw

en maakte zich als Grieksch dichter en beoefenaar der Vaderlandsche Geschiedenis bekend.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; v. Oudenhoven, *Beschr. van 's Bosch*, bl. 38. Hermans, *Consp. rei Litar.* p. 9.

LOUYS (JAN) of Loys, werd omtrent 1600 te Antwerpen geboren, legde zich op het graveeren en etsen toe onder Pieter Soutman, wiens onderwijs hij tegelijk met van Sompel en Suiderhoet genoot. Hij bragt naar teekeningen van zijn meester, portretten naar Rubens en van Dijck, met versiersel van vruchten en bloemen in prent. Kramm vermeldt van hem:

De Opwekking van Lazarus, naar Jan Livens, in fol.

Eene rust op een Diana-jagt, naar Rubens, in fol.

St. Anthonius, naar A. Durer.

Een boerenbinnenhuis, naar A. van Ostade, in fol.

Een boerengezelschap, naar Both, in fol.

Philips de Goede, Hertog van Bourgondië, naar Soutman, in gr. fol.

Lodewijk XIII, Koning van Frankrijk, naar Rubens, in gr. fol.

Anna van Oostenrijk, naar Rubens, als boven.

Philips IV van Spanje, naar Rubens, als boven.

Elizabeth van Bourbon, zijne gemalin, als boven.

Prins Thomas van Savoye, Prins van Carignan, naar van Dyck, in gr. fol.

Zijne kunst wordt niet zelden met die van Jac. Louis vergeleken.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 137; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1017.

LOURYSSEN (JOHANNES), pensionaris honorair te Vlissingen, hield den 29sten Augustus 1789 voor den raad aldaar eene redevoering, bij gelegenheid dat de stad met oproer werd bedreigd. Het gevolg hiervan was, dat deze aan den raad van den redenaar gehoor gaf, en den 5den September eene ernstige afkondiging liet aanplakken tot voorkomen van dezelve. Tegen deze rede van Louryssen verzette zich de baljuw Apollonius Jan Cornelis Lampsins.

Zie *Verv. op Wagenaar*, D. XXIII. bl. 96 volgg.

LOUWERSE (P.) gaf:

Plaatselijke geschied- en oudheidkundige Herinnering van een reisje door een gedeelte van Gelderland en in de omstreken van Kleef, in *Vad. Letteroef.* 1828, *Mengelw.* 340—353, 390—398, 431—439.

Zie Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbes.* bl. 309.

LOUWIUS (PETRUS), geboren te 's Bosch, rector te Roermonde, beoefende de geneeskunde, geschiedenis en was zeer ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen. Hij stierf aldaar aan de pest. Hij schreef:

Notae ad Historiam Joannis Milani de Sacra Ducum Brabantiae militia, Typis Plantini, 1592.

Henricus Cuyck, bisschop van Roermonde, gaf zijne *Natales Sanctorum Belgii* te Leuven in 8o in het licht.

Ook vervaardigde hij Grieksche en Latijnsche gedichten, die verspreid zijn uitgegeven.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 623; *Cat.* van Hulthem, No. 27298, 27299, 30829.

LOVANIO (ARNOLDUS DE), Arnoul of Arnold de Louvain, in de eerste jaren der dertiende eeuw uit een adelijk geslacht te Leuven geboren, werd monnik te Villers, vervolgens onderprior, welke betrekking hij in 1240 nog vervulde. In dat jaar volgde hij Nicolas de Sombrefte als abt op. Zijne vroomheid en wijsheid bragten hem in hooge gunst bij Hendrik III, hertog van Brabant, die hem zijn vader noemde en zich door hem liet besturen. Op zijn dringend aanhouden, werd hij in 1250 door het kapittel van Celeaux van zijne waardigheid ontslagen. Hij stierf nog in hetzelfde jaar.

Waarschijnlijk is hij de schrijver van het eerste gedeelte der Annalen van Villers, door Martène en Durand, in 1717 in het licht gegeven met den titel: *Historia monasterii Villariensis in Brabantia, Ordinis Cisterciensis, libris tribus distincta. Ex duobus Manuscriptis, uno Monasterii Boni-Fortis. altero Dunensi*, in *Thesaurus Novus Anecd.*, Paris, 1717. fol.

Ook wordt hem toegeschreven *Summum Raimundi metricé scriptum* in diens boek, getiteld *Excerptum speculi caritatis*, mogelijk hetzelfde met de *Summula Raymundi*, Col. Agr. 1502.

Zie *Hist. Monast. Villar.*; Fisen, *Flor. Eccl. Leod* p. 133, 134. *Gallia Christ.* T. III. p. 567; Val. Andreas, *Bibl. Belg* p. Foppens, *Bibl. Belg.* Paquot, *Mém.* T. III. p. 345.

LOVANIO (AEGIDIUS DE), regulier kanunnik in de orde der Augustijnen, schreef:

Sermones per annum.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 27; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 31.

LOVANIO (JOHANNES DE), *praecursor* genoemd, monnik te Villers, van de orde der Cisterociensen, verzamelde uit verschillende geschriften een godsdienstig werk, getiteld *Agonia Morientis*, ms.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 679.

LOVANIO (JOANNES DE), Carthuizer monnik te Antwerpen, een man van buitengewone geleerdheid, schreef o. a.

De vitis Summorum Pontificum.

Zie Bostius, *de Script. Cartus*, C. XXVI. Petrus Sutor *Vitae Cartus.* Lib. II. tract. III C. VII. Foppens, *Bibl. Belg.* T II. p. 678, 679.

LOVANIO (JOANNES DE), Brabander, schreef:

De Eucharistiâ Censura de Passionibus Sanctorum in *Mortyrologia* Joannis Molani *Theologi Lovaniensis.*

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 445.

LOVATIS (DOMINICUS DE), werd in 1479 naar het Roomsche Hof gezonden, ter beslissing der geschillen tusschen de Staten en David van Bourgondië, bisschop van Utrecht.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.* D. III. bl. 373.

LOVE (JACOBUS), zoon van Reynerus Love en van Maria Oosterling, werd den 27sten Febr. 1687 te Amsterdam geboren, studeerde te Leyden in de godgeleerdheid, onder van Til, à Marck, Fabricius en Wesseling, vervolgens te Utrecht. Den 8sten December 1726 promoveerde hij te Harderwijk des morgens, onder B. S. Cremer in de godgeleerdheid en 's namiddags, onder C. van Houten in de wijsbegeerte. Toen hij op het punt was als kapellaan van den ambassadeur Buijs naar Frankrijk te vertrekken, werd hij (17 Febr. 1715) te Nieuwveen beroepen, waar hij den 6den November 1752 overleed. Gualterus Soetens predikant te Kalslagen, hield eene lijkrede op hem, en Willem Abraham Tielenius Kruijthoff, predikant te Edam, vervaardigde zijn grafschrift. Hij huwde den 13den Maart 1716 met Susanna van Leeuwaarden, dochter van Cornelis van Leeuwaarden en Catharina Snoek, en liet na: mr. Jacob Adriaan Love, advocaat voor het Hof van Utrecht en schout van Werkhoven, Laurentius Cornelius Love, toen student. en Anna Catharina Love, gehuwd met Mr. Philippus Theodorus van Eelde.

Hij schreef:

Dissertatio Historica de Propagatione Ecclesiae, of eene Geschigtkundige Verhand. der kerke, Amst. 1725.

P. Cluverius, *Batavische Outheeden met de Verhandel. over de 3 uitloopen van den Rhijn door P. C. uit het Latijn vert. 2 dr. vermeerderd met een Inleiding door J. L.* Amst. 1719. 2 dl 8o.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1725. *b.* bl. 631, 1753. *a.* bl. 100. *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 198; Bodel Nijenhuis, *Biogr. Lijst van Plaatsbeschr.* No. 27, 91.

LOVER (Dr. Reinier de), werd den 27sten October 1647, vermoedelijk te Sneek, waar zijn vader Agge Simons de Lover, lid van den stedelijken Raad en zijn broeder Simon Agges in 1654 schepen was, geboren Hij woonde tusschen 1698--1702 te Naarden, waar hij geneesheer, heelmeester en in 1700 vice-president schepen was. Hij vertrok in 1702 naar Amsterdam, waar hij vermoedelijk overleed omstreeks 1713. Hij liet in hands, na een bundel rijmen of gedichten, getiteld: *Ledige Uren besteedt in rijmen van verschillende soorten en stoffen*, die niet alle onaardig zijn en ons verschillende personen uit dat tijdvak leeren kennen. Mr. W. J. C. van Hasselt, die dit hands. en nog eene andere verzameling zijner *Rymoeffeningen* bezat, gaf er ons proeven van in *Vrije Fries*, D. IX. bl. 99 volgg. en in *Weespsche en Gooische Volksalm. voor* 1860. Hij was bevriend met B. Becker, en wijdde hem menigen dichtregel. Ook verstond hij de Friesche taal, blijkens een brief van hem in die taal aan Becker in 1710 geschreven.

Zie *Nav.* D. IV. bl. 384, D. V. bl. 150, *Bijbl.* bl. 88, 149.

LOVER (   ), dichter van *Bespiegelingen.*

LOVER (Pieter), een wapen-glasschilder, die te Rotterdam in de zeventiende eeuw bloeide.

Zie van Spaan, *Beschrijv. van Rott.* Kramm, *Lev en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1003

LOW (John Christopher) een verdienstelijk wis- en natuurkundige, werd in de 2de helft der achttiende eeuw geboren. Hij was de zoon van den Engelschen predikant van dien naam, te Amsterdam, en studeerde aldaar in de eerste jaren dezer eeuw in de wijsbegeerte, onder de leiding van den hoogleeraar J. H. van Swinden, die van hem zegt: »dat hij een man is, die door zijne uitstekende verdiensten in de wis- en natuurkundige wetenschappen zeer veel nut aan den lande zal kunnen doen, indien hij immer het geluk mag hebben van in dat vak van oefeningen geplaatst te worden." Hij provomeerde openlijk te Leyden — zoo men meent — in den zomer van 1809, en verkreeg op eene goed geschrevene dissertatie, den graad van Philosophiae doctor. Kort evenwel na deze promotie, verviel hij in eene kwijnende ziekte, ten gevolge waarvan hij reeds in het volgende jaar overleed.

Zie *Voorb. van de Verh. over het bepalen der lengte op Zee*, door J. H. van Swinden, Amst. bij G. H. van Kenlen, 1809; *Nav.* 12 jaarg. (1862), bl. 17 en 213.

LOY (Godfried van der) beeldhouwer te Leuven, arbeidde aan een nieuw gestoelte voor het klooster der predikheeren te Leuven, op verzoek van den prior Dr. Godfried Stryroye. Hij arbeidde gedurende drie jaren aan hetzelve (1533—1536) en ontsliep als kloosterling, den 18den Junij 1550.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III bl. 1014.

LOYAERTS (SAMUEL) werd den 31sten Augustus 1546 te Attenhoven geboren, studeerde te Leuven in de Philosophie en Godgeleerdheid, gaf eenigen tijd onderwijs in de letterkunde en werd in 1578 pastoor van St. Michiel te Leuven. Den 20sten Mei 1586 verkreeg hij den graad van doctor in de Godgeleerdheid, twee jaren later een leerstoel in die wetenschap en volgde hij Dr. Embert Everaerts als kanunnik van den tweeden rang in de St. Pieterskerk op. Men bood hem in 1600 een kanunnikaat te Tongerloo aan, doch hij weigerde het. Kort daarna benoemde hem de Universiteit tot kanunnik van St. Servatius te Maastricht, doch paus Clemens VIII achtte deze prebende onvereenigbaar met zijn ambt van pastoor. Hij vergenoegde zich dus met het bestuur zijner parochie tot zijn overlijden 13 September 1614, in het 69ste jaar zijns levens. Men vindt in de St. Pieterskerk zijn tombe, met zijn beeldtenis en grafschrift. Zijn wapen was een ham, gekroond door een mosterdpot, met het devies *Samen wel.*

Hij schreef:

Den wech der deuchden, bedeylt in acht boeczkens, ghemaect op Canticum Canticorum, Antv. 1599. 8o.

Enodationes Euangeliorum Dominicis et Festis diebus..... occurentium; quibus et fidei doctrina explicatur et Christianorum morum institutio traditur, Lovan. 1608—1620. 12o. Paris, 1621. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 806, *Fast.* p. 79, 129, 294. Paquot, *Mém.* T. III. p. 405.

LOYCX (PETRUS), protenotarius apostolicus en pastoor van St. Willebrord te Antwerpen, werd te Turnhout geboren. Levensbijzonderheden zijn van hem niet tot ons gekomen. Hij stierf in 1646 en werd in de cathedrale begraven.

Hij schreef:

In Psalmum CVIII. Beati immaculati etc. reliquorum omnium vere principem, commentaria moralia sacris SS. Patrum monitis aspersa et festivo exemplorum sententiarumque apparatu exornata, in quibus non solum pleraque Psalterii Davidici, sed et alia difficiliora sacrae paginae loca illustrantur ac bene beateque vivendi methodus traditur, Antv. 1643. fol.

Saeculum aureum, sive de Pace libri duo, quorum primus tum de Pace generatim disserit, tum ad eam Christianum Principem, aut ad bellum, ubi necesse fuerit, sine gravi noxâ gerendum dirigit: secundus particulatim pacem cum Deo, pacem cum proximo, et pacem cum seipso proponit. Omnia divinis humanisque scriptis asserta, illustrata ex cursu morali, et cujusvis statûs hominibus, praecipue Concionatoribus, accommodata, Antv. 1645. fol.

Laboris Encomium, Acediae vetuperium, omnibus cujusvis statûs hominibus propositum et necessarium, morali doctrinâ, sacrisque monitis refertum, raro historiae delectu, variâque lectione jucundum, Antv. 1646. 4o.

Het miraculeus beeldt der alderheylighste moeder Godts Maria van S. Willebrorts Parochie, nu over langhe gheeert in de Keyzerstraet tot Antwerpen, het beginsel, voortganck, miraculen, etc. Mitsgaders eenighe Christelyke leeringhen ende ghebeden, Antv. 1646. 24o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 747; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II p. 988. Miraei, *Bibl. Eccles.* ed. Fabric. p. 333; Paquot, *Mém.* T. I. p. 178.

LOYEN (M. VAN), een graveur in den aanvang dezer eeuw. Men heeft o. a. van hem het portret van Willem *als Souvereine Vorst der Nederlanden*, kl. fol. in aqua-tint, naar eene betere uitgaaf vervaardigd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Sch.* D. III. bl. 1014.

LOYENS (HUBERTUS), secretaris van den Hoogen Raad van Brabant, beroemd regtsgeleerde en geschiedkundige, stierf 14 Junij 1684. Zijn portret met Latijnsch onderschrift van Franc. Godin, vindt men bij Foppens. Hij gaf in 1672 te Brussel in het licht: *Brevis et succincta Synopsis rerum maxime memorabilium bello et pace gestarum ab serenissimus Lotharingiae, Brabantiae et Limburgi Ducibus*, 4o. Hij doorloopt de geschiedenis van 1267—1633. Hij geeft de vroegere geschiedenissen van Brabant, door Divaeus, Haraeus en anderen in 't breede beschreven, beknoptelijk op, en vermeldt in het laatste gedeelte van zijn boek verscheiden bijzonderheden, die niet algemeen bekend zijn; doch betreffende het tijdvak der Nederlandsche beroerten, sedert 1563, vindt men weinig dat niet bekend is. Zulks is ook het geval met het in 1673 te Keulen gedrukte werk van C. L. S. V. V. (onder welke letters zich E. Loots verborg), *De ortu et processu Calvinanae Reform. in Belgio*, waarin zeer uitvoerig over het verbond der Edelen gehandeld wordt.

In 1669 verscheen:

Veridicus Belgicus, pupilli Advocatus, respondens Gallico Caussarum patrono (Guido Joly, raadsheer te Parijs) *in vicem potitu suppositi, in Dialogo, alioque Libello nuper por illum edito, super praetensis Juribus Reginae Christianissimae in Provincias Belgicas*, 8o. Hiertegen gaf Loyens: *Responsio praecursoria Tractatus pleniori de vera origine Ducatus et Ducum Brabantiae mox secuturo praemissa ad Vindicias Paponianas a quodam fabularum consarcinatore, sub nomine Veridici editus*, Brux. 1670. 8o.

Tractatus de Consilio Brabantiae, ejusque origine, progressu,

authoritate et praerogativa, cum elogiis Cancellariorum, Brux. 1667. 4o.

Bustum Urbis Aquisgranensis publice datum anno 1656.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 488, 489; te Water, *Verb. der Edel.* D IV. bl. 379.

LOYER (Nicolaas), in 1625 te Antwerpen geboren, was een goed historieschilder. Zijne werken vindt men schier uitsluitend in vorstelijke kabinetten. Hij zou in 1681 overleden zijn.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D. II. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D III. bl. 1014.

LOYET (Gerrart), kamerdienaar en goudsmid van hertog Karel van Bourgondië. In de oude grafelijke rekeningen der hertogen van Bourgondië 1477—78, komen door hem vervaardigde levensgroote zilveren beelden voor.

Zie le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne*, T. I. P. II. p. 507; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D III bl. 1014, 1015.

LOYISSEN (Johannes) schreef:

Saligmakende leere, Middelb. 1704. 8o.

Gereformeerde Waarheid opgehelderd, 8o

Gelukzaligheid van de opregte wandel, 8o.

Samenspraak tusschen Vader en Zoon, alsmede tusschen ziel en ligchaam, Middelb. 1741. 8o.

Zie *Aanh. en Verv. op Abcoude's Naaml.*

LOYS (Jan), in 't midden der zestiende eeuw te Douai geboren, studeerde aldaar in de philosophie en de regten, werd den 21sten December 1582 licentiaat in dezelve en zette zich aldaar als advokaat neder. Hij had veel talent voor en was geen ongelukkig beoefenaar in de Fransche poëzy en stierf in November 1610.

Men heeft van hem:

Les Oeuvres Poëtiques de Jean Loys, Douysien, Licencié ès Droits, divisées en quatre livres, Douay, 1612.

Zijn zinspreuk was *Si plus, non mieux.*

Zie Buzelini, *Gallo-Flandria*, p. 183; Goujet, *Bibl. Franc.* T. XIV. p. 179—187; Paquot, *Mém.* T. III. p. 422.

LOYS (Nicolaas Philip), zoon van den vorige, omstreeks 1583 te Douai geboren, koos den geestelijken staat en was secretaris van Michel d'Esne, bisschop van Doornik en later kanunnik der Cathedrale dezer stad. Hij beoefende de Latijnsche poëzy en gaf de *Oeuvres* van zijn vader, die hij aan den bisschop opdroeg, in het licht. Men vindt zijn *Epitaphium*, in Latijnsche verzen, op den dood van zijne zuster Antoi-

nette (20 Jan. 1596) aan het eind van het 3de boek der *Oeuvres Poëtiques* van zijn broeder Jacques Loys. Zijn *Vie de Révérend Père en Dieu, Monseigneur Michel d'Esne, Evesque de Tournay*, dat hij aan Arnold de Raïsse voor diens *Belgica Christiana* gaf, is niet gedrukt.

Zie de Raïsse, *Belg. Christ.* p 279; Goujet, *Bibl. Franc.* T. XIV. p. 187; Paquot, *Mém.* T. III. p. 422.

LOYS (Jacob), broeder van den vorige, werd in 1585 te Douai geboren, studeerde aldaar in de regten en werd den 26sten November 1608 licentiaat en den 25sten Oct. 1610 doctor in de regten Hij overleed in Februarij 1611. Ook hij beoefende de Fransche poëzy en verkreeg den titel van *Poëta laureatus*. Men heeft van hem *Oeuvres Poëtiques*, Douai, 1612. 8o., achter die van zijn vader, door zijn broeder Nicolaas Philip uitgegeven.

Zie Goujet, *Bibl. Franc.* T. XIV. p. 183—187.

LOYSZ (Loys) van Middelburg, werd den 17den Augustus 1568 door den Bloedraad om den geloove gebannen.

Zie 's Gravezand, *Tweehonderdj. Gedacht. van de Synode te Wezel*, bl. 206.

LOYSELLEUR (Pieter), of Loiseleur de Villiers of Villers, ook Losellerius, Villerius, insgelijks bekend onder den naam van Peter Viller, Villers, de Vilers, de Villers, Villiers en L'Oyseleur, werd omstreeks 1530 te Rijssel geboren. Waarschijnlijk verlieten zijne ouders, na het plakaat van Sept. 1540, Vlaanderen. Voor de balie bestemd, studeerde hij in 1552 te Orleans. Wij ontmoeten hem het eerst als advokaat voor het Parlement te Parijs, van waar hij, door de hevige vervolgingen tegen de Protestanten gedwongen, de wijk nam naar Genève. Hier had Beza zulk een invloed op den geboren edelman, dat hij op zijn raad zich aan de predikdienst wijdde Hij keerde vervolgens naar Frankrijk terug van plan er het Evangelie te verkondigen. Andelot nam hem met zich naar Bretagne. Hij predikte met een goed gevolg te Croisic en stichtte er in 1558 eene gemeente. Een oproer aldaar uitgebarsten, bewoog hem het beroep naar Rouaan aan te nemen. De Bartholomeusnacht verdreef Loyselleur van daar. Hij zocht eene schuilplaatt op het buitenverblijf *la rivière-Bourdet*, doch werd met zijn gezin van daar verdreven In 1573 bekleedde hij te Londen het ambt van hoogleeraar in de godgeleerdheid, arbeidde hij aan eene uitgave van het N. T. in het Grieksch en bevorderde hij de belangen van den prins van Condé bij de koningin van Engeland. Ook Willem I voor de Nederlanden uitheemschen bijstand behoevende en tusschen Frankrijk en Engeland wijfelende, wendde zich tot hem. Ernstig ontraadde hij elke verbindtenis

met Engeland, van waar geen wezenlijke hulp was te wachten, en hoezeer de prins dien raad niet in alles volgde, kon Loyselleur niet met vrucht in een land blijven, over welks regering hij zich niet gunstig had uitgelaten.

Vermoedelijk werd hij omstreeks 1575 hofprediker en geheimraad van Willem I, hield hij zich van dien tijd af in Nederland op, en bewees belangrijke diensten, zoo aan de grondlegger onzer vrijheid als aan de Nederlandsche hervormde kerk. Nu eens ontmoeten wij hem in die betrekking te Delft, dan te Dordrecht, te Middelburg, vooral te Antwerpen, waar hij zich ook in 1584, tijdens den moord van Oranje te Delft, bevond. Vergeefsch waren nu de pogingen om hem te bewegen naar Frankrijk, ten dienste van Henrik van Navarre, terug te keeren, hij bleef in ons vaderland en stond Maurits als geheimraad ter zijde. Hij trad echter, daar hij de partij van hen, die hulp van Frankrijk begeerden, begunstigde, meer er meer, en vooral toen de Engelsche partij zegepraalde en Leycester overkwam, op den achtergrond, en vertoefde even als Louise de Coligny, meest in Zeeland, te Westhove op Walcheren, vroeger een bisschoppelijk kasteel en leengoed. Hij overleed aldaar in November 1590, volgens Haag in 1593, en werd den 28sten van die maand in de St. Pieterskerk bijgezet. Te Genève was hij met Jeanne de Brichanteau, dochter van den ridder Charles, heer van St. Martin en Nigonets, even als hij om het geloof uit Frankrijk geweken, gehuwd. Onzeker is het of hij zonen heeft nagelaten, doch zeker is het dat hij twee dochters had, van welke de eene met mr. Pieter van der Baerse, de andere met een heer du Quesnel huwde. Hij was een man van even grondige geleerdheid als van verlichte denkwijze, niet minder als staatkundige dan als godgeleerde beroemd. Van zijn geleerdheid leverde hij proeven zijner bijbelstudie in zijne uitgave van het N. T. aan Hendrik Hastings III, graaf van Huntingdon, den milden beschermer der naar Engeland gevlugte predikanten, opgedragen. Van zijne gematigdheid en liberalen zin getuigt zijn werkje *Ratio ineundae concordiae inter ecclesias reformatas sive quibus modis occurri possit mirificis artibus quibus pontificii per quosdam imprudentes theologos universas Christi ecclesias potissimum autem et primum germanicas pessundare conantur*, in 1579 tegen de bekende *Formula concordiae* in 1577 in het klooster Bergen bij Maagdenburg opgesteld, met hoogen ernst en met diepe verontwaardiging jegens hen, wie om ingebeelde regtzinnigheid de rust der kerk verstoorden, geschreven. Afzonderlijk verdedigde hij de door de *Formula Bergensis* aangevallen Hervormde kerk in *Reformatarum in Belgio ecclesiarum epistola apologetica ad et contra auctores libri Bergensis dicti »Concordia,"* even als het vorige, door Gerdes opgenomen in zijn *Scrin. antiq.* T. I. p. 125 seqq.

door L. G. van Renesse, Breda, 1661, op nieuw uitgegeven, door Jeremias Bastingius in het Ned. vertaald (*Sendtbrief der Nederl. predikanten aan den Instelderen van 't Concordieboek*, Antw. 1580, geplaatst voor zijne verklaring van den Heidelb. Catechismus en ook in hetHoogd. overgezet. Brandt en Glasius deelden een uittreksel van dit hoogst merkwaardig gedenkstuk mede.

Als godgeleerde stond hij op een Calvinistisch standpunt, doch was vreemd aan alle hevigheid. Gematigd en alleen Gods Woord voor den regel des geloofs erkennende, stond hij lijnregt tegenover Datheen, Moded en anderen. Dienzelfden liberalen zin ontwikkelde hij aan den avond van zijn leven in zijne *Theses de libero arbitrio*, Hagae Com. 1587, opgedragen aan van der Mijle.

Hij had het grootste deel aan het

Apologeticus libellus Arausionensis Principis adversus edictum regis Hispaniarum, quo is Arausionensem proscripserat, in 1581 in het Latijn, Fransch en Nederduitsch uitgegeven en schreef nog:

Petri Villerii et Joh. Taffini responsum de pace religionis cum pontificiis ineundâ. Item de pace restituendis templis quae per tumultum pontificiis adempta sunt, in Gendesii *Scrin. ant.*

Advys vau Pierre l'Oiseleur, Heer van Villiers en Westhoven, Raad en Hofprediker van Willem I, prins van Oranje, aan dien vorst gegeven over het stuk van verdraagzaamheid in den Godsdienst en het handelen met den Hertog van Anjou 17 *Maart* 1580 (in het Fr.) in van der Spiegel's *Bundel van Onuitg. Stukken*, D. II. bl. 262 volgg., en in *Archives de la maison d'Orange*, T. VII. p. 244 suiv. Hij zelf noemt het *un petit discours faict en hate.*

Cort verhaal enz. omtrent den moord aan den Prins gepleegd door B. Gerards.

De titel van zijne uitgave van het N. T. is:

Novum Jesu Christi Testamentum, Graecè et Latinè, Theodoro Beza interprete. Additae sunt ab eodem summae breve doctrinae unoquoque Euangeliorum et Actorum loco compres hensae. Item methodi Apostolicarum epistolarum brevis explicatio. Huic autem editioni, praeter multorum locorum recognitionem, accesserunt breves difficiliorum phraseôn expositiones et aliae quaedam annotatiunculae, cum ex majoribus ipsius Bezae annotationibus, tum aliunde excerptae.

Er bestaan vijf drukken van, de tweede van 1579, de derde onzeker, mogelijk die van 1582, de vierde die van 1599, de vijfde van 1604. Ook is er eene door Feuguieres bezorgd, van welke Paquot, *Mém.* T. I. p. 178 en 179, gewaagt.

N. T. Latine, ex versione et cum annotationibus Th. Bezaè, paucis etiam additis ex p. Camerarii notationibus, studio Pe-

tri Loselerii Villerii, et nunc postremo Guil. Fuegeraei opera, Lond. 1587.

Hij voerde eene uitgebreide briefwisseling. Eenige zijner brieven zijn medegedeeld door D. Heinsius in zijn *Epist. vir. ill.* Ook heeft men: Villerii, *Epist. ad A. v. d. Myle* in *Epist. Select. Cent.* II. p. 791, 792, 934, 935.

Zie D. Baudii, *Epist. Cent.* I. Ep. 8; Altingii, *Hist. de Eccl. Palat.* p. 59, 138; Gerdes, *Scrin. Ant.* T. I. p. 122, T. IV p. 391; Grotii, *Ann.* lib. III. p. 71; Revii, *Dav.* p. 728; Camden, *Hist. Eliz* P. III. p. 265; Thuani. *Hist sui temp.* lib. LIII. p. 10, 72; Grotii, *Via ad pac* p. 85; *Hist. d Mart.* (Genève 16.9) p. 794; *Supp. aux Mém. de P. de Mornay, Sieur de Plessis; Biogr Univ.* i. v. Haag, *La France Prot.* i. v. Groen van Prinsterer, *Arch. de la Maison d'Orange-Nassau,* (Reg.) Brandt, *Hist. der Ref* D. I. bl. 564, 665, 666, 781, 783, 784, 785; Hooft, *Ned. Hist* bl. 744, 848, 1155; Royd, *Ned. Hist.* bl. 59, 213, 214; Bor, *Ned. Hist* B. XXIV. bl 80, *Auth. Stukken,* D. I. bl 63, D. VII. bl. 348; Beaufort, *Lev. van Willem I,* D. II. bl. 260, D III. bl. 416, 417, 561; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VII. bl 83, 348, 476; Bilderdijk, *Gesch. d Vad.* D. VII. bl. 28; te Water, *Verb. der Edel* D. I. bl. 109, D. III bl. 452; Broes, *Marnix van Aldeg.* in *Voorlez.* D. I. bl. 220; Siegenbeek, *Redev.* (1836) bl. 233, 234; Schotel, *Kerk. Dordr* D. I. bl. 214, 329, 330, 536; Royaards, *Over de Staats Kerk-orde van* 1583 in *Ned. Arch.* D. III bl. 305 verv Kist en Royaards, *Arh. van Kerk. Ges. inz. in Ned.* D IX. bl. 203; *Chron van het Hist. Gen.* D. II. bl. 27; J ab Utrecht Dresselhuis, *Pieter Loseleur* in *Gids*, 1846 No. 3, *Mengelw.* bl. 79 verv. Glasius, *Schets. en Beeld. uit de Ned Herv. Gesch.* bl. 192 verv. *Godg. Ned.* o. h. w. Kobus en de Rivecourt o. h. w.

LUBAEUS (Hendrik), bloeide in het midden der zeventiende eeuw en schreef *Mahomet en Irena of Liefd' en Wreetheydt, treursp.* Dordr. 1657. 4o., volgens Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord* D. IV. bl. 224, zeldzaam.

Zie *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 138.

LUBBAEUS (Richard), te Wibelsbuijzen in Oostfriesland, in de nabijheid van Emden geboren, leefde in het begin der zeventiende eeuw en was rector aan de Latijnsche school te Bergen op Zoom. Hij was zeer ervaren in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, en schreef, behalve eenige Latijnsche verzen, die op losse bladen gedrukt en verspreid zijn

Beschryvinghe ende deerelycke afbeeldinghe der twaelf Sebyllen. . . . Uut den Latyne in Duytscher Spraecke ghetranslateert. Amst. Christ. v. Sichem, 1608, fol. fig.

Historische beschryvinghe ende afbeeldinghe der voornaemste Hooft kerken. Amst. Christ. van Sichem, 1608, fol. fig.

Deze beide werken bevatten korte beschrijvingen, elk van ongeveer 25 regels en zijn vervaardigd voor de platen van Christ. van Sichem.

Emblemata de usu Opum, et earum abusu, vario carminum

genere, rhythmis explicata a Theodoro Coornhertio, Arnhemi, 1609. 4o.

Emblemata moralia et oeconomica, Arnh. 1609. 4o.

Lubbaeus heeft nog nagelaten eene verhand. *de Systemate mundi ex sententiâ Moysis, Rabbinorum, Copernici, Galilaei, Tychonis etc.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 794; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1069. *Bibl. Thys.* p. 37; Hermans, *Consp. not Lit.* p. 10; Paquot, *Mém.* T. I. p. 605; Kobus en de Rivecourt.

LUBBERS (Theodorus), werd in 1731 te Beerta, waar zijn vader Johannes Lubbers sedert 1730 predikant was, geboren. Veertien jaren oud, bezocht hij reeds de Groninger hoogeschool, zette aldaar 9 jaren zijne studiën voort, werd in 1754 kandidaat en den 19den Mei 1755 te Breda bevestigd. In Januarij 1756 vertrok hij naar Noordwijk, van daar naar Scheerda, welke standplaats hij in 1768 met Groningen verwisselde. In 1776 werd hij tot hoogleeraar aan de Groninger hoogeschool benoemd, welk ambt hij aanvaardde met eene *Oratio de theologo ad Christi, doctoris perfectissini, exemplar formata.* Terwijl hij nog predikant was, werd hij afgevaardigd tot de nieuwe commissie voor de psalmberijming, aan welker werkzaamheden hij een ijverig deel nam. Tot de commissie voor de Evangelische Gezangen werd hij in zijnen hoogen ouderdom afgevaardigd, was er werkzaam, doch beleefde de uitgave niet.

Hij was algemeen geacht om zijne ijver, minzaamheid en braafheid en overleed te Groningen in 1804. Behalve eene *Leerrede over Dan. XII*: 13 bij het afsterven van J. Brill, laatst predikant te Middelbert, Gron. 1764, gaf hij in het licht: *Groningen — tot — dankbaarheid en blijdschap aangespoord — in eene kerkrede — bij geleg. der plechtige inhaling van Z. D. H. Willem den V Prins van Oranje enz. als Erfstadhouder van Stad en Lande*, Gron. 1773. 8o.

Zijn portret vindt men bij van Iperen.

Zie Muntinghe, *Acta Sec. Gron.* p. 98; van Iperen, *Kerk. Hist van het Psalmgez.* D. I. bl. 239, D. II. bl. 192; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w. C. Adami, *Naaml. van Pred. te Gron.* bl. 138; P. Boeles, *Tweeh. en Vijftigj. bestaan der Herv. Gemeente te Noorddijk*; *Boekz der Gel. Wer.* 1777. *a* bl. 430, 431; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. II. bl. 162; *Nav.* D. IV. bl. 352, D. V. bl. 270, D. VI. bl. 50; Maurik, *Naamr. van Godg. Schr.*

LUBBERS (Willem), werd in 1755 in Groningerland geboren, was oorspronkelijk een verwer en sieraadschilder, doch bragt het, door eigen oefening, zoo ver, dat hij een welgelijkend portret schilderde. Later zette hij zich te Groningen neder, waar hij zich tot zijn dood met het vervaardigen van crayon-portretten bezig hield. Slechts weinige schilderijen in olieverw bestaan van zijn penseel. Hij overleed omstreeks 1834.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild*, D. II. bl. 188; *Aanh. op Nieuwenh. Woord.* o. b. w.

LUBBERTUS (SIBRANDUS), werd in 1556 of 1557 in het dorp Langweer in Friesland geboren. De eerste gronden van taalkennis legde hij te Bremen onder Joh. Molanus, vervolgens bezocht hij de akademie van Wittenberg, waar hij de lessen van Valentinus Scindlerus over het Hebreeuwsch en Rabbijnsch bijwoonde. Van daar ging hij naar Marburg, waar hij slechts korten tijd vertoefde Langer deed hij zulks te Genève, waar hij de lessen van Theodorus Beza bijwoonde en met Isaac Casaubonus de *Argonautica* van Apollonius Rhodius door Aemilius Portus hoorde verklaren. Van Genève reisde hij naar Nieuwstad, werwaarts de akademie van Heidelberg tijdelijk verlegd was, en waar hij vooral het onderwijs van Zacharias Ursinus genoot, die toen *Jesaïa* en het *Organum* van Aristoteles verklaarde. Na voleindigde studie begeerde toen de hervormde gemeente te Brussel tot leeraar, maar daar men hem gelijktijdig te Emden verlangde, gaf hij hieraan de voorkeur, ofschoon hij daar, hoewel op eene predikantswedde, slechts krankbezoeker was (1583) Daar hij niet met Ligarius en de Lutherschen overeenstemde; hij schrander, geleerd en vaardig in het redentwisten was, waarvan hij in het Coetus meermalen blijken gaf en dus een bekwaam medehelper van Alting kon zijn, werd hij, op last van graaf Edzard II van deze dienst ontslagen. De Staten van Friesland begeerden hem *ten dienste hunner landschappen*, en verzochten bij brief van XX Nov. 1583 s. v. (bij Meiners bewaard) de toestemming van den kerkeraad te Emden. Waarschijnlijk predikte hij, zonder vaste standplaats zijnde, voor den stadhouder en de Staten. Zeker is het dat hem bij de oprigting der Friesche hoogeschool, het professoraat in de godgeleerdheid werd opgedragen, dat hij den 29sten Julij 1585, gelijktijdig met Martinus Lydius en Antonides van der Linden zijne betrekking aanvaardde. Niet lang daarna begaf hij zich naar Heidelberg, waar hij den 27sten Mei 1587, na onder praesidium van Georgius Sohnius, 25 *theses de quaestione, an homo in hac vita legem Dei perfecte praestare possit*, tot theol. doctor gepromoveerd werd. Sedert was hij te Franeker onvermoeid werkzaam, verzuimde, tenzij krankheid hem aan zijne legerstede bond, zijn collegiën nimmer, en bragt het grootste deel zijns levens op zijne studeerkamer door, waar men hem, tot in hoogen ouderdom, reeds des morgens te drie uren kon vinden.

De akademie dankte het dan ook aan zijnen roem en dien van Drusius, dat een groot aantal studenten uit vreemde landen de Friesche hoogeschool bezochten. In 1596 werd hem het hoogleeraarambt te Heidelberg aangeboden, waarvoor hij echter bedankte. Meermalen werd zijnen raad door de Staten

van Friesland ingeroepen. Hij werd, benevens zijne ambtgenooten Lydius, Arcerius en van der Linden, van staatswege gebruikt, om de te Leeuwaarden tusschen den Calvinistischen predikant Acronius en den Zwingliaanschen Ysbrand Balck ontstanen twist, te beslechten. Ofschoon hen die met Lydius aan de zijde van Acronius stond, het niet mogt gelukken, den vrede tusschen beide ambtgenooten te sluiten, herstelde hij echter de rust in de gemeente. Van zijne geschiktheid voor kerkelijke zaken gaf hij blijken, toen hij, nadat Groningen in 1593 tot de Unie gebragt was, met Lydius en Menso Alting aan het hoofd werd geplaatst van hen, aan wie men het ordenen der kerkelijke aangelegenheden opdroeg, en onder zijne leiding, eene kerkorde ontworpen en ingevoerd werd. Zijne rigting was streng Calvinistisch, waarvan zijne dogmatische schriften niet de eenigste bewijzen zijn. Driftig, hartstogtelijk en onverdraagzaam twistte hij met verschillende geleerden en verdedigde hij de leer zijner kerk tegen Roomschen, Socinianen en Remonstranten, Bellarminus, Socinus, Drusius, Vorstius, Macaccovius, Bertius, Grotius. De aanhangers van Arminius, die hij in de opdragt van zijn geschrift tegen Socinus (1610) aan de opzieners der Nederlandsche Gemeente van Londen, niet ontzien, voor huichelaars, hoogmoedige waanwijzen en oproermakers genoemd had, konden dus van hem geen gunst verwachten, toen hij als afgevaardigde in de Dortsche Synode (1618—1619) zitting nam, en hij behoorde met Bogerman en Gomarus tot hunne hoogste tegenstanders. Schoon Drusius verklaarde, dat Lubbertus noch philosooph, noch theologant, noch grammaticus was, mogen wij echter niet vergeten, dat hij toen met dien geleerde in twist was, en er zeker op dit oordeel en dat der Remonstranten, die scherp tegen hem uitvoeren, is af te dingen. Hij gaf in zijne veelvuldige schriften genoegzame bewijzen van het tegendeel. Ook werd hij gekozen onder de revisoren van het O. Verbond, eene taak, in welke hij door den dood werd verhinderd. Hij was overigens een uitmuntend prediker en zijn ijver tegen Remonstranten en anderen, vond zijne oorzaak in wezentlijke overtuiging. Alleen belette hem niet zeldzaam zijne drift de zaken grondig te onderzoeken. Wij mogen daarbij ook den geest zijner eeuw niet uit het oog verliezen. Lubbertus was niet de eenige, die door zijne vooroordeelen gedreven werd.

Gansch niet ongunstig oordeelden Marnix van St. Aldegonde, Beza, Rainoldus, Pareus, P. Baron, Goulartius over hem. Ubbo Emmius was zijn vriend, met Beza, Scaliger, Casaubonus, Mornay de Plessis, Cunaeus, Uytenbogaert en anderen hield hij briefwisseling. Scaligeren Puteanus noemen hem een ijverig en geleerd man.

Hij huwde in 1587 Geertruida van Oosterzee, die hem eene dochter, Magdalena Lubberti, schonk, die met N. Wigara huwde. Uit dat huwelijk werd geboren: Geertruid Wigara, gehuwd met Dirk Scheltinga, sedert 1653 raad van het hoogste hof van Friesland

Sijbrandus Lubertus stierf in Januarij 1625. Zijne vrouw den 8sten Mei van dat jaar, in den ouderdom van 75 jaren. Beide liggen in de St. Maartens kerk te Franeker begraven. Sixtinus Amama hield eene lijkrede op hem.

Hij schreef:

De praecipuis Christianorum Dogmatum, Libri VII, Fran. 1591, 1595. 8o.

De Papa Romano Libri X. collati cum disputationibus Rob. Bellarmini, Franeq. 1594. 8o.

De Conciliis Libri V. collati cum disputat. Rob. Bellarmini, Genev. 1601. 8o.

De Ecclesia Libri VI. collati cum disputat. Rob. Bellarmini, Franeq. 1607. 8o.

Replicatio de Principiis Christ. Dogmatum, Franeq. 1608 8o.

Replicatio de Papa Romano adv. Jac. Gretserum, Franeq. 1609. 8o.

De Jesu Christo Servatore Libri IV contra Faustum Socinum, Franeq. 1611. 4o.

Drusius zeide nopens dit boek: *Lubbertus, refutando Socinum multos fecit Socinianos.*

Disputationes ad refut. Epist. Arminii ad Hippolytum de Collibus.

Epistolica Disceptatio de Fide Justificante, nostraque coram Deo Justificatione (Sib. Lubbertum inter et Petr. Bertium,) Delft, 1612. 8o.

Declaratio Responsionis D. Vorstii, Franeq. 1611. 8o.

Commentarii ad non agnitos D. Vorstii XCIX *errores Lubberto a Vorstio obiectos*, Franeq 1613 8o.; een antwoord op Vorstii *Catalogus Errorum D. Sibr. Lubberti ex eius Declaratione Responsionis* L. B. 1612. Voor den *Comment.* gaat Lubberti *Epistola ad Arch. Cantar*

Brief aan den Aartsbisschop van Cantelberg, gestelt voor zeker boek tegen Coenr. Vorstius, met eenige Extracten uyt andere boeken Lubberti en aanwyzing der plaatsen door Hugo de Groot in zyne Gods-Dienstigheyt de Heeren Staaten op geantwoord heeft.

Brief aan de Staten-Generaal op de beroepinge van Conr. Vorstius, 4o.

Responsio ad Pietatem H. Grotii, Franeq. 1614. 4o., 8o.

Antwoort van Sibrandus Lubbertus op de Goods-Dienstigheyt van H. de Groot, Franeq. 1614. 4o.

Decratum Ordin. Holl. contra libellum S. L. inscriptum, Responsio ad Pietatem H. Grotii, L. B. 1614. 4o. —

Ordin. Holl. et West-Fris. Pietas ab improbissimis multorum calumniis, praesertim vero a S. L. epistola, quam Archiep. Cantuar. scripsit vindicata per H. Grotium, L. B. 1613. 4o. — H. Grotii *Bona fides Sibrandi*, L. B. 1614. 4o. *S. L. Bona fides demonstrata ex libro superiori*, L. B. 1614. 4o. — G. Sopingii *Apolog. Responsio ad S. L. Bonam fidem et H. Gr. Pietatem cum ipsa Bona fide et autoris vita*, Franeq. 1616. 4o.

Commentarius in Catechesin Palatino-Belgicam, Fran. 1618. 8o. Een aantal dissertatien van dogmatischen inhoud. 600 aan hem geschrevene onuitg. brieven (*Cat. mss. J. G. te Woter*, bl. 34, no. 13), zijn voor *f* 615 verkocht, en gingen denkelijk naar de verzameling van Sir Thomas Philippe te Worcesterhill.

Zie S. Adama, *Sermo Funebr.* Franeq, 1625. 4o. aan Lubbertus, vriend Mr. J. Saekma opgedragen; Vriemoet, *Ath. Fris* p. 1 seqq. Saxe, *Onom.* T. IV. p. 64; Crenii, *Animadv. Philol.* P. X. p. 300 seqq. P. XI. p. 121, 125, P XVIII. p. 198—225. J. Fabricii, *Hist. Bibl.* P. III p. 386; Foppens, *Bibl. Belg.* T II p. 1095; *Scalig sec* i. v. *Lubbertus;* Ubbo Emmius, *Fris. Or. Descript. Chorograph.* p. 60; *Vita Altingii*, p. 58; *de Republ. Fris.* p. 52; L. B. Eilshemius, *Praef. Comm. ad Catech Emb. Epithal. J. J. Zarenbachii Schol. Succ. Rect.* Franeq 1587. 4o Winsemii, *Chron*, p. 861, 900, 905, 912; Casauboni, *Epp.* MCII; P. Cunaci, *Epp.* XL— XLVI. *Praest. ac erud. Vir. Epist.* p. 103, 121, 122, 127; *Effig. et Vit. Prof Gron.* p. 47; Lipenii, *Bibl. Theol.* p. 254 *a.* 285 *b.* H. Grotii, *Manes Vind.* p. 41, 706, 707, 708, Jöcher, *Gelehr. Lex.* i. v *Biogr. Univ.;* Bayle, i. v. Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. (Reg.) *Acten der Nat. Syn. te Dordr ;* Uytenbogaert, Trigland, Baudartius, Regenbogen, Glasius, *Gesch. der Dortsche Synode;* Meiners *Oostvriesl. Kerk. Gesch.* D. II. bl. 424—427; Koecher, *Hist. v. d. Heidelb Cat.* bl. 319; Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl 760; Schotanus, *Beschr. van Friesl* bl. 142; Ypey en Dermout, *Gesch der Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 346, D. II. bl. 201, aant 154 (269), 139 (241) Kist en Royaards, *Arch. van Kerk. Ges.; Voorn. voor Ned.* D. III. bl. 308, 514, 524, 532, 540, 542, 544, 561, 573, 575. 585, 590, 593, 597, 606, 614, 636, 641, 643, D. VI. bl. 13, 21, D. IX. bl 371, 462; *Arch. voor Kerk. Ges.* D IV. bl. 255, Brandt en Cattenburgh, *Lev. van de Groot*, bl. 59, 60: Burigny, *Vie de Grotius*, T. I. p 129, 132; Glasius, *Godgel. Ned.* o. h. w. *Kron. van het Hist. Gen.* D. V. bl 235; *Bibl. van Pamfl.* D. I. bl 142; Abcoude, *Aanb. van Ned. Boek* bl. 130; *Cat. Bibl Bunav.* T I. P. II. p. 1402. *Cat. der Rem. te Amst* bl. 88: *Cat. de Grece*, bl. 150; Muller, *Cat. van Portr.*

LUBBERTUS »een schrander en uitmuntend man," was in de eerste helft der dertiende eeuw, abt van Egmond, eene waardigheid, welke na die van bisschop van Utrecht, toen de aanzienlijkste was in geheel Noord Nederland. Bij gelegenheid der krooning van den Hollandschen graaf tot Roomsch-koning te Aken, ten jare 1248, werd hij, te gelijk met den Utrecht-

schen bisschop Otto III, 's konings neef, door de te Aken verzamelde rijksvorsten tot diens vice-canselier aangesteld.

Zie van der Chijs, *de Munten der Biss. enz. van Utrecht*, bl. 78; Meerman, *Graaf Willem*, D. I. bl. 302.

LUBINIETZKI (THEODORUS), in 1653 te Krakau geboren, was waarschijnlijk de zoon van den Poolschen edelman Stanislaus Lubienietzki, oefende zich met zijn broeder te Hamburg in de schilderkunst en kwam in 1675 met dezen te Amsterdam, waar zij de leerscholen van Adriaan Backer en Ger. de Lairesse bezochten. Hij raakte kort daarna in betrekking tot den groothertog van Toscane en vervolgens aan 't Hof van Brandenburg als eerste kamerdienaar en opzigter van de Academie. In 1706 begaf hij zich naar Polen, waar hij in 1716, 1720 of 1726 overleed. Hij heeft o. a. 6 prenten geëtst, die door Boulliot en Kramm worden beschreven.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D. III. bl. 1016.

LUBINIETZKI (CHRISTOFFEL), broeder van Theodorus en zoon van Stanislaus Lubienietzki, werd in 1659 te Stettin geboren, oefende zich te Hamburg gelijk zijn broeder in de schilderkunst, en ontving, gelijk deze, het onderwijs van Adriaan Backer en Ger. de Lairesse te Amsterdam. Hij muntte als portretschilder uit en graveerde ook portretten in zwarte kunst, o. a. dat van *Johannes Brant, Predicant der Remonstranten te Amsterdam*, gr. fol. Ook heeft hij geëtst, zoo als zes stukken *Landschappen in een verheven stijl*, met gebouwen, figuren en beesten gestoffeerd. Niet hij, maar zijn broeder vertrok in 1706 naar Polen. Men is het niet eens over het jaar van zijn dood. Sommigen willen dat hij in 1719, anderen 1729, 1731, Nagler 1721 te Amsterdam is gestorven. In dat jaar echter vervaardigde Abraham Bogaert een lofdicht, getiteld *Verklaring van C. Lubinietkiis teekening ter gedachtenisse van Juffrouw Joanna Koerten*, in haar Stamboek (waarin het echter niet voorkomt) geschreven, en in het volgend schilderde hij het portret van den dichter Daniel Willink.

Zie *Biogr. Univ.* c. v. Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D. II. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1016; A. Bogaert, *Ged.* (Amst. 1723) bl. 396.

LUBLINK (JOANNES) *de Jonge*, eenig kind van Joannes Lublink, koopman te Amsterdam, en van Maria van Duisberg, werd den 9den Febr. 1736 te Amsterdam geboren. Hij ontving eene beschaafde opvoeding en gelegenheid ter ontwikkeling zijner uitstekende vermogens. Hij bezocht

nimmer eene school of akademie, al zijne kundigheden verwierf hij door zijn onvermoeiden ijver, inzonderheid maakte hij zulke vorderingen in de muzijk, dat hij niet alleen de zwaarste stukken op het eerste gezigt op de viool en het klavier uitvoerde, maar zich ook als verdienstelijk componist deed kennen o. a. door het zamenstellen van een concert voor de viool en andere instrumenten, dat hem zelfs roem bij de Italiaansche meesters verwierf; ja de beroemde Pugnani droeg zes zijner voortreffelijke Trio's, bekend als zijne *Opera terzo*, aan hem op. Het fraaije kabinet schilderijen van zijn vader en de gesprekken aan diens woning over schilder- en teekenkunst gevoerd, boezemde hem lust voor de laatste in. Hij genoot het onderwijs van J. M. Kok, en beoefende haar veertien jaren met lust en ijver, vervaardigde fraaije teekeningen, doch leidde toen de teekenpen neder, wijl de beoefening dezer kunst hem te veel tijd kostte en legde zich toen op de fraaije letteren toe. Van zijn vroege jeugd af verstond hij het Hoogduitsch en Deensch, verzamelde een Deensch Woordenboek tot eigen gebruik, vertaalde Holberg's *Staatkundige Tinnegieter* uit die taal, en vervaardigde op zestienjarigen leeftijd een Deensch klinkdicht op den dood van den stadhouder Willem IV. Een huisonderwijzer onderwees hem in het Fransch, hij zelf maakte zich het Engelsch en Latijn meester, zelfs vertaalde hij in 1757 het Latijnsche vers van J. de Groot, *Philalethae Batavo, manium Wittianorum vindici*, welke overzetting met den oorspronkelijken tekst is uitgegeven. In zijne jeugd was hem de tooneelkunst niet vreemd, zelfs voerde hij in een vriendenkring belangrijke stukken uit. Ook beoefende hij de wiskundige wetenschappen, waarin hij den kundigen Nicolaus Struyck tot leermeester had, ja schier geen wetenschap of kunst was er, waarin hij niet eenigzins bedreven was. Ook in de ontleed- en plantenkunde was hij, gelijk in de landhuishoudkunde, niet onervaren.

Lublink zou zich welligt geheel aan de beoefening der wiskundige wetenschappen hebben overgegeven, indien een onbeduidend toeval hem geen aanleiding had gegeven, zich meer bepaaldelijk aan de fraaije letterkunde toe te wijden, vooral sedert hij met den verdienstelijken boekverkooper Pieter Meijer, wiens huis toen »de Amsterdamsche koopbeurs der Nederduitsche Letterkunde" was, en door dezen met Feitama, van Winter en Pater in kennis was gekomen. In dezen kring, binnen welken zich vroeger en later meer andere verdienstelijke mannen voegden, werd de grond gelegd tot Lublink's volledige kennis der Nederduitsche taal, tot zijn keurigen schrijfstijl en zuiveren en fijnen smaak in dichtkunde en welsprekendheid. Zijn vriend Meijer bood hij de behulpzame hand in het uitgeven zijner *Algemeene Oefenschool* in 1768 aangevangen, en toen deze voltooid was van den *Rha-*

psodist. Ook bezorgde hij met de Bosch, Lutkeman en Broeckhoff de vertaling der *Fabelen* van Gellert, en alleen diens *Zedekundige Lessen*, en hielp Meijer in zijne overzetting der *Zedelijke Brieven* van J. J. Dusch uit het Hoogduitsch, in 1767 en van den *Centaurus, een Verdichtsel*, uit het Engelsch van Young, in 1768 uitgegeven.

Reeds in 1766 had hij eene overzetting geleverd van Young's schoone maar sombere *Nachtgedachten*, in twee deelen in het licht gegeven, in 1785 gaf hij er eene tweede uitgaaf met vele verbeteringen van uit. Vooral getuigen de voorrede en de aanmerkingen achter elken nacht van 's mans buitengewone belezenheid, vlijt en smaak. Ook zette hij de *Roemzucht* van Young *in Zeven Hekeldichten* (Amst. 1793), en Thomson's *Jaargetijden*, eerst ten behoeve van zijn vriend N. S. van Winter, die ze in Nederduitsche verzen vrijelijk navolgde, over. Naderhand bewerkte hij ze nog tweemaal op nieuw, en het was, zoo niet de vierde, ten minste de derde vertaling, die hij hiervan vervaardigde en zijn landgenooten in 1787 aanbood. Ook gaf hij eene vertaling van Danneils, in den smaak van Hervey geschreven werk, *Het Graf, de Opstanding* en *het Laatste Oordeel*, in hetwelk hij zijn vriend Wagenaar op zijn sterfbed lezende vond. Al deze werken werden bij zijn vriend Meijer in het licht gegeven. Ook werden de *Leerredenen* (Amst. 1767 2 d.) en *Verhandelingen* (Amst 1773) van J. F. W. Jerusalem, de *Karakterkunde des Bijbels* van A. H. Niemeijer (Amst. 1772), de *Leerredenen* (Amst. 1773), de *Gebeden en Overdenkingen* van G. J. Zollikoffer (Amst. 1782, 11 d.), de *Voordeelen van de Rampen en Tegenheden des Menschelijken Levens* van J. S. Fest, (Leyd. 1785, 2 d.), de *Leer der Gelukzaligheid* van G. S. Steinbart (Amst. 1781), de *Overdenkingen bij het gebruik van het H. Avondmaal* van V. H. Veillodter (Zutph. 1800), de *Ontdekking van Amerika* (Amst. 1782), *Theophron's Raad aan zijn Zoon* (Amst. 1782, 2 d.), *Vaderlijke Raad aan zijne Dochter* (Amst. 1790, 2 d.) van J. H. Campe, *Karel van Karelsberg* (Amst. 1784, 6 d.), *Grondbeginselen der Zedekunde* (Amst. 1785, 2 d.) van C. G. Saltzmann, *Het Kwaad*, naar het Fr. van Salchli (Amst. 1798), de *Man van Gevoel* (Amst. 1780), *Elize of de Vrouw zoo als zij behoorde te zijn* (Amst 1800), *Het Leven van J. K. Lavater* (Amst. 1802, 4 d.), op zijn raad, onder zijn toezigt en medewerking uitgegeven, dikwijls kostte hem de beschaving meer dan eigen arbeid. Meesterlijk vertaalde hij, zijne overzettingen zijn alsof ze oorspronkelijk voor onzen landaard zijn geschreven. Inzonderheid is zijne vrije bearbeiding van Spalding's werk *over de waardij en het belang van den Godsdienst voor den mensch*, met opdragt aan zijnen vriend, J. H. van der Palm, een meesterstuk.

Edoch Lublink muntte niet slechts als overzetter uit, maar was zelf een geestig, vernuftig, onderhoudend schrijver. Ernst en luim wisselt zich in de reeks zijner schriften en verhandelingen, die hij in de voornaamste tijdschriften van zijn tijd plaatsten, af. Hij stond aan het hoofd der dichters, die het kerkgezang der Lutherschen (waartoe hij behoorde) verbeterde. Hij had tot zijne medehelpers de dichteres van Merken en haren echtgenoot van Winter, benevens den Remonstrantschen predikant van den Bosch, Pater en den boekverkooper Meijer, van welke niet een tot zijn kerkgenootschap behoorde, en echter werd de door hen gemeenschappelijk vervaardigde berijming der 150 Psalmen en 165 Gezangen tot kerkelijk gebruik ingevoerd. Daarenboven deed hij nog een 40tal godsdienstige *Gezangen* van Spalding, Sturm, Gellert, Klopstock, Claudius, nevens eenige oorspronkelijke van hem zelven, ten geschenke voor zijn vrienden drukken, die hij, met een tiental vermeerderd, in 1813 te Utrecht voor het algemeen verkrijgbaar stelde. Gelukkig was hij in het overbrengen van kleine geestige stukjes, inzonderheid van puntdichten, uit het Hgd. Ook heeft hij in andere vakken van dichtkunde, behaaglijke stukken geleverd, die in verschillende Tijdschriften en elders verspreid zijn: »zin en zaakrijkheid, bevalligheid van uitdrukking en een hartverwarmend Christendom, kenmerken ze meer dan stoute, hooge, lyrische vlugt" Groot is het aantal boekbeoordeelingen van zijne hand, alle bescheiden, gemoedelijk, minzaam, toegevend en hoogst beschaafd. Opentlijk gaf de hoogleeraar van der Palm hem te dien aanzien een lofspraak, Witsen Geysbeek noemde hem een »waren recensenten Spiegel"

Tot op het tijdstip der staatsomwenteling 1795 sleet Lublink een ambteloos leven, doch bij het daarstellen eener Nationale Vergadering, werd hij tot vertegenwoordiger zijner medeburgers geroepen. Hij was aan het hoofd der commissie, benoemd tot overweging van het voorstel van den Representant Ploos van Amstel, ter afscheiding van kerk en staat, en de steller van het beroemde rapport, op den 1sten Julij 1795 uitgebragt, dat deze afscheiding ten gevolge had. Van het staatstooneel afgetreden, hervatte hij zijne letteroefeningen, doch verloor allengskens zijn gezigt, en eindigde den 24sten November 1816 te Utrecht zijn tachtigjarig nuttig en werkzaam leven, en werd volgens zijn begeerte, zonder eenigen praal, op het kerkhof te Zeist begraven. Zijne echtgenoote Cornelia Rijdenius, met wie hij in 1771 gehuwd was, schonk hem ééne dochter. Hij hielp in 1765 het Dichterlijk Genootschap, onder de spreuk *Diligentiae Omnia*, oprigten, in 1769 werd hij lid van het Amsterdamsch Genootschap *Concordia et Libertate*, in 1774 directeur van het *Zeeuwsche Genootschap*, waarvoor hij echter bedankte, in 1775 lid van de *Hollandsche Maatschappij*

van Wetenschappen te Haarlem, in 1777 van de *Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leyden*, in 1778 directeur van den *Oeconomischen tak*, in 1782 lid van het *Prov. Utr. Genoots.* in 1788 van de Maats. onder de zinspreuk *Felix Meritis* te Amsterdam, en nog in zijn hooge jaren werd hij correspond. lid der 2de klasse van het *Kon. Ned. Inst.*

Behalve de genoemde werken heeft men van hem:

Drie Leerredenen over de Voorzienigheid, uit het Fr. van J. S. Vernède, Amst. 1771.

Drie Zeventallen Verhandelingen, over verscheiden onderwerpen, voorgelezen in het Gen. Concordia et Libertate, Amst. 1783, 1788, 1794, 8o.

Brieven en Briefwisseling, Amst. 1803.

Verh. over het nuttig Tydsgebruik; 3 Verh. over het vergelijken van de voornaamste oude en hedendaagsche dichters; Beschouwing van eenige Schoonheden in Youngs Nachtgedachten, in 2 Verh. in *Algem. Magazijn van Wetens.*, Amst. 1785, D. I bl. 191, 525, D. II. bl. 551.

Redev. over de blijmoedigheid; de belooning der deugd reeds in het tegenw. leven; den ouderdom; de eerzucht; de verdediging der openbaring; het puntdicht en *de kritiek* (die het derde zevental uitmaken), in *N. Algem. Magazijn van Wetens.* Amst. 1792. D. II. en III.

Aanmerkingen over de Uiterlijke Welsprekendheid, in *Algem. Oefenschool*, D. XIII.

De verscheidene Lotgevallen der geleerdheid en wetenschappen; de aanleidingen tot de oorsprong, wasdom, bloei en het verval der geleerdheid, kunsten en wetenschappen, in *Letteroeffen.* van *Diligentiae Omnia*, 1774.

Beknopt Tafereel van het Schrikbewind door den Franschen Burger Honoré Rouffe, uit het Fr. Amst. 1797.

Voorts in onderscheidene maandwerken *over het gebruik der Allegorie in de Teeken- en Schilderkunst; over de geschiedenis van Karel Grandison; de Grafschriften; den Zedelijken Thermometer; de vereischte van den Lierzang; de Bijschriften; de Muzyk; het vernuftige in de Dieren; de Leer der Vernietiging; het Leven, een staat der beproeving of opvoeding; onze kennis van eenen toekomenden staat; de onsterfelijkheid der ziel.*

Ook schreef hij in de *Euphonia*, onder den naam van *Batavus* in de *Konst- en Letterb.*, in de *Vad. Letteroeffen.*, o. a. 1797 *Mengelw.* bl. 515—519

Brief wegens het ontwerp van een Paragraphisch Woordenboek van Prof. Wolke.

Alleen in het Letterkundig Genootschap *Eendragt en Vrijheid* te Amsterdam, hield hij meer dan 30 Verhandelingen, meest alle in druk uitgegeven.

Zie *Lofrede op J. Lublink den Jonge*, Amst. 1817, met portr. Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 224 volgg.

Over het Pantd Amst 1810; *Kunst- en Lett.* 1816 D II. bl. 353; *Verslag der Jaarl. Verg van de Maats. van Neerl. Letterk.* 1816; *Verslag der Jaarl Verg. van het Kon. Ned. Inst.* 1816; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. (1) bl. 92. (2) 459, 460. A. III. bl. 17; van Kampen, *Bekn. Ges der Ned. Lett. en Wetens.* D III. bl 219, 220, 230; Siegenbeek, *Gesch der Ned. Lett.* bl. 270, 271, 338; *Hand. der Maats. van Ned. Lett.* 1864. bl. 298; J. Nieuwenhuis, *B. J. Lublink Weddik als prediker beschouwd*, Amst. 1864; *Lijkr. op L. W. van Merken*, bl. 32; van der Palm, *Brief voor zijne Verh. Redev en Losse Geschr.* D. I. bl XXIV; *Dagverk. der Nat. Verg.* D. II bl. 204; *Jaarb der Bat Republ* D. IX. bl 37; Rogge, *Gesch der Staatsreg. Vad. Letteroef.* 1822. D. I. bl. 327; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. bl 123, 204, 264, 316, 327, 638; Brinkman, *Naaml. van Boek*; Muller, *Cat. van Portr.*

LUBLINK WEDDIK (BARTHOLOMEUS THEODORUS), zoon van Theodorus Johannes Weddik, hoofd van een uitgebreid handelshuis, en van Cornelia Maria Lublink, eenig kind van den vaderlandschen letterkundige Johannes Lublink, werd den 18 Sept. 1801 te Amsterdam geboren Na het onderwijs van huis-onderwijzers, een korten tijd van een Remonstrantsch predikant genoten te hebben, deed hij met een vriend zijns vaders eene reis naar Drammen in Noorwegen, om daar de taal te leeren en tot verdere opleiding voor den handel. Hier vertoefde hij drie jaren, ontwikkelde zich bij hem, te midden van de grootsche en heerlijke natuur, de zin voor het schoone, en ontving hij het godsdienstig onderwijs van Pastor Tibering. In het vaderland weêrgekeerd, werd hij op een zeer middelmatig kantoor geplaatst, ontving in zijne ledige uren onderwijs in de Duitsche taal, de mathesis en algebra, en vertoonde zich allengs zijn aanleg voor de poëzij. Vruchteloos bleef eene aangewende poging om als ambtenaar naar Indië geplaatst te worden. Een bezoek bij zijne zusters te Utrecht, gaf, bij zamenloop van verschillende omstandigheden aanleiding dat tot den wensch om predikant te worden, dien hij reeds vroeger had gekoesterd, wederom ter sprake kwam, en hij, die zich reeds vroeger in de oude talen bekwaamd had, werd in 1820 als student bij het Evangeliesch Luthersch Seminarium te Amsterdam ingeschreven en genoot na het onderwijs van de hoogleeraren van Swinden, Willmett, van Lennep, van Capelle aan het Athenaeum illustre te hebben bijgewoond, dat van Plüschke, Ebersbach en Sartorius. In 1826 werd hij tot de predikdienst toegelaten en hulpprediker te Utrecht en in 1829 te Purmerende, in 1832 te Rotterdam en in 1836 te Amsterdam. Daar predikte hij eerst wegens zijne geheel eigenaardige wijze van voorstelling en puntigen kernachtigen stijl met groote toejuiching, later toen die verminderde, voor zijne hoogachtende vrienden en leerlingen.

Op den 23 Junij 1861 herdacht hij plegtig aan zijne 25-jarige ambtsbediening, doch toen werd hij reeds ondermijnd

door de kwaal, die hem nog geen anderhalf jaar daarna ten grave sleepte. Het eerst trad Lublink Weddik als auteur in het tijdschrift *Euphonia* op en behoorde lang tot de beste en ijverigste medehelpers onder het pseudoniem *spiritus asper et lenis.* Zijne bijdragen waren dan eens in den meer scherpen toon der satire dan wederom in den zachteren toon van het fijner gevoel. In 1831 verschenen zijne *Gedichten en Verhalen* in vier kleine stukjes, vervolgens in één boekdeel verzameld, waarvan in 1832 een tweede druk verscheen. In 1852 verscheen eene nieuwe vermeerderde uitgave onder den tite *Oudoom Jakob's Gedichten- en Beeldenboek.* In deze uitgave had de schrijver de besnoeijende hand aangelegd en twee verschillende stukken die in den *Pandora* verstrooid lagen mede opgenomen. Met groote toejuiching werden deze werken ontvangen, om de keurigheid van den vorm, de diepte van het gevoel, de rijkdom van denkbeelden, de treffende combinatien, den ten onzent toen nog vreemden humoristischen schrijftrant.

Minder sympathie vonden zijne *Gesprekken in Sokratischen vorm* (1834). In de jaren 1833—1840 verschenen in 9 stukken *Pandora, Lektuur voor den beschaafden stand,* meestal oorspronkelijke stukken van Lublink Weddik zelven, hoewel drie of vier vrienden er eenige Bijdragen in leverden. In 1837 gaf hij met Heldring uit *Waarheid en gevoel in het leven Briefwisseling tusschen Oudoom Jacob en pachter Gerhard,* rijk aan levenswijsheid en innigheid van godsvrucht. In 1856 volgde hierop *Oudoom Jacobs blaauw zakboekje,* en twee jaren later *Gedachten-Mozaiek, Menschen- en levensbeschouwingen;* in 1852 *Binnenkamer van een Kruidenier,* waarvan in 1856 een tweede druk verscheen na reeds in vroeger tijd in een der Vaderlandsche Tijdschriften te zijn opgenomen. Dit was ook het geval met de in 1854 geleverde *Tafereelen, Gedichten en Beelden, Impressions de voyage verzameld langs den Rijn en Zwitserland* met een treffend woord aan zijn broeder toegewijd.

Ofschoon zijne *Historische Schriften* verre beneden zijne humoristische staan, zijn zij echter lezenswaardig en munten door een boeijende schrijfstijl uit. In 1838 en 1839 verscheen *Het leven en bedrijf van Dr. M. Luther* in 2 d., in 1840 en 1841 eene *Bloemlezing uit de Geschriften van Dr. M. Luther* 2 d., in 1842, *Leven en karakter van Philippus Melanchton naar het Hoogd.* met eene voorrede en *Luther en Zwingli, of het Godgeleerd gesprek te Marburg, naar het Hoogd.* eene overzetting der *kleine stichtelijke parabelen ontleend uit het dagelijksch leven, toegepast op Godsvrucht en deugd door Christiaan Scriverius* en *Hartstogt, misdaad en berouw* geschetst in het voorbeeld van den, bij vonnis der voormalige crimineele regtbank in Holland, ter dood veroordeelden Pieter Bijl door hem, in vereeniging met Mr. J. W. van der Meer de Wijs uitgegeven. Dit werkje moest

verstrekken ten voordeele van den veroordeelde, voor wien hij van koning Willem I gratie verzocht en verkreeg.

In 1843 zond hij in het licht zijn antwoord op de door de *Holl. Maatsch. van Fraaije Kunsten en Wetensch.* uitgeschreven prijsvraag, (schoon niet bekroond) *Proeve over den invloed des Christendoms op de poëzy* en *Adres aan het gezond verstand, betreffende Geloof, Kerkleer, Hooger en Lager Onderwijs, enz.* In 1847 verscheen *het Brood* een volksboekje, in 1854 *Open brief aan den Paus te Rome*, en *Berijmde Nieuwejaars-kransjes*, in 1855 *Nieuwjaars-courantje, voor rijk en arm, oud en jong* en *Brief van Oudoom Jacob aan zijne stad- en landgenooten over den watersnood in* 1855.

Voorredenen schreef hij bij het *Beroep van een Christen aan letterkundigen onzer dagen gerigt, naar het Fransch van G. de Félice*, bij de *beschouwingen over den maatschappelijken invloed des Christendoms door J. D. Choisy*, bij de *Geest des Christendoms in zijne hoogste ontwikkeling, tegenover den geest des tijds in zijne ontaarding door E. de Pressensé*, bij *Agatha, Kern van levenswijsheid*, of *hoe bereikt het meisje hare bestemming*, bij de *Geschiedenis der Christelijke kerk, haar zelve ten spiegel, door Dr. W. J. G. Curtmann*, bij *Harptoonen eener vrome en dichterlijke ziel, Naar het Hoogd.*; bij *Hyperion, Reis-, dag- en levensboek van een Amerikaan, naar het Engelsch door H. W. Longfellow*, bij den tweeden druk der *Alpenrozen door G. H. van Senden, met aanteekeningen vermeerderd en nagezien door B. T. Lublink Weddik en P. H. Witkamp* en waarschijnlijk bij nog veel meer andere werken. Talrijk zijn ook de Bijdragen door hem zoo in proza als poezij geleverd in verschillende Jaarboekjes, maandschriften en periodieke werken. Belangrijke verhandelingen, gesprekken en verzen leverde hij in de *Fakkel* door Sprenger van Eyk verzameld. Ook komen menige stukken van hem voor in het *Christelijk Album*, in het *Volksblad*, *de Tijd*, *Ernst en Vrede*, in den dichtbundel *Daphné* en de Jaarboekjes *Aurora*, den *Musen Almanak* en anderen. Het meest leverde hij in den *Tijdspiegel*, waarvan het plan in 1844, van hem was uitgegaan. De jaargangen 1844 en 1845 behelzen grootendeels stukken van zijne hand, voorts gaf hij twee dichtbundels voor zijne vrienden de *Asters* in 1861, het *het Herfstloover* in 1862.

De Hoogl. F. J. Domela Nieuwenhuis beschouwde Lublink Weddik als prediker. » De toejuiching (schrijft deze) die hij vroeger genoot was een gevolg van de soort (genre) waarin hij doorgaans predikte, door het beeldrijke, het humoristische soms satyrieke dat den hoorder prikkelt en niet zelden overprikkelt, altijd zich nog sterkers doet verwachten, steeds nieuwe beelden en vergelijkingen, ja zelfs geestiger zetten dan de

vorige waren." Preêkbundels heeft hij niet in het licht gegeven. Afzonderlijk verschenen:

Leerrede bij het derde eeuwfeest van de overgave der Augsb. Confessie. 1830.

Leerrede over Matth. XXII : 15—22. (bij G. Portielje. 1840.)

Leerrede ter nagedachtenis van Martijn Luthers sterven; (bij denzelfden. 1846.)

Leerrede naar aanleiding van Efezen IV : 1—6. *Eenheid in het noodige, vrijheid in het twijfelachtige, in allen de liefde.* (bij denzelfden. 1847.)

Kerkelijke rede ter dankbare herinnering aan den Munsterschen vrede in 1648. (Rotterd. 1848.)

Leerrede over Jakobs droom, een beeld des menschelijken levens (*Gen. XXVIII :* 10—17) zijnde No. 9 van den 1sten jaarg. der *Leerredenen voor Evangelische Christenen ter bevordering van ware verlichting.* Wijk bij Duurstede. 1850

Leerrede over de Apostol. kerk (*Hand. II :* 44—46) No. 11 van den 3den jaarg.

Leerrede over Matth. XXIII : 8, zijnde No. 8 van het 4de d. *Leerredenen voor Evangelische Christenen ter aankweeking van geloof, hoop en liefde* Utr. 1852.

Leerrede over Matth. VI : 9*a*, zijnde No. 4 van het 6de d. 1854.

*Leerrede over den goddelijken, eenigen, onverstoorbaren, verbindenden grondslag der Kerk (*1 *Kor III :* 11*)* in het *vijftal leerredenen eene gave der liefde en een werk van pligt, ten voordeele van de Evangelisch Luthersche gemeente te Deutichem.* Utr. 1852.

Hartelijke toespraak ter herdenking aan de 25*-jarige ambtsbediening in de Gemeente,* 23 *Junij* 1861, *over Psalm CXVI :* 12—14. Amst. 1861.

»Lublink Weddik" (dus eindigt de Heer Meppen zijn Levensschets) »was een diep gevoelig, edel denkend mensch, eenvoudig, en waakte voor alle aanmatiging, bezield door opregten waarheidszin; hulpvaardigheid en dienstvaardigheid onderscheidden hem. Hij was door vele beproevingen in de jeugd reeds, en ook op rijperen leeftijd gelouterd; hij had doorgaans een tint van ernst, door wie hem minder kenden ten onregte voor stroefheid gehouden, opmerkend en nadenkend, als hij zich in gezelschap van velen bevond, deelde hij zich bij voorkeur in kleinere kringen, aan meer vertrouwden mede.

»De geest, die uit de geschriften van Lublink Weddik straalt, was hem eigen in al zijn denken en doen. Liefderijk echtgenoot en vader, belangstellend leeraar en vriend, was hij in waarheid in geheel zijn leven een aanbevelingsbrief van Christus." Hij was lid der *Maatschappij van Ned. Letterk. te Leyden,* huwde de oudste dochter van den vermaarden com-

ponist J. W. Wilms, tot wiens gedachtenis hij een belangrijk stuk in *de Tijd* (Aug. 1847) plaatste."

Hij stierf den 7den November 1862, in ruim 62jarigen ouderdom. Zijn portret bestaat.

Zie *Levenssch. van L. W.* door K. N. Meppen, in *Hand. der Jaarl. Verg. van de Maats. van Ned. Lett.* 1864; T. J. Domela Nieuwenhuis, *B. T. L. W. als Prediker beschouwd*, Amst. 1864. *Oud en Nieuw uit de Gesch. der Ned. Luth. Kerk, uitgegeven door* J. C. Schultz Jacobi, 1853.

ST. LUC, een der hovelingen van den hertog van Alençon, kreeg (1582) twist met een Fransch edelman, en liet zich zoo door gramschap vervoeren, dat hij hem, in tegenwoordigheid van den hertog, een vuistslag gaf. Prins Willem I kon zich op dit gezigt niet onthouden te zeggen, dat zulke buitensporigheden, in zijne tegenwoordigheid begaan, niet ongestraft behoorden te blijven, en dat keizer Karel, als hij leefde, het niet verdragen zou hebben, maar den dader, van welken staat hij ook mogt wezen, daar wel strengelijk voor zou hebben doen straffen; dat het Hof en de kamers der vorsten onschendbaar moesten wezen, en niemand zich behoorde te verstouten van eenigen hoon of eenig ongelijk aldaar aan een ander te doen." St. Luc hierdoor geraakt, en in zijne hevigheid voortvarende, antwoordde: »Wat spreekt gij mij hier van keizer Karel. Indien hij leefde, waart gij lang uw kop te zamen met uwe goederen kwyt geweest," en daarop verliet hij de kamer, een iegenlijk verwonderd latende over zijne hevigheid en onbezonnenheid.

Zie Busbequius, *Epist. II*; Beaufort, *Lev. van Willem I*, D. III. bl. 521.

LUC DE MONT-CORNILLON, omstreeks het begin der twaalfde eeuw geboren, gaf zich over aan de leiding van St. Norbertus, stichter der orde van de Premonstratensen, of liever van die van Richard, zijn leerling, de eerste abt van Floreffe bij Namen. Uit deze abdij ging hij naar die van Mont-Cornillon bij Luik, eerst eene kapel, door bisschop Vibertus begiftigd, en in 1116 aan de Apostelen gewijd. Luc werd tot abt van dit huis verkozen, niet in 1138, zoo als men in de *Gallia Christiana* leest, maar, blijkens een bul van Innocentius II in 1143. De vrome abt bestuurde het gedurende 35 jaren en stierf er den 24sten October 1178, of een der negen volgende jaren. Zijn ligchaam bleef er tot 1187, toen de monniken, die dagelijksch aan de stroperijen van den adel van het hertogdom Limburg waren blootgesteld, hun klooster aan Jan van Vlaanderen, bisschop van Luik, afstonden en hun daarentegen het huis Beau-Repaire, later Beau-Repart, afstond, en hun toestond er een ander huis bij te voegen, dat zij van de abdij van Florennes kochten. Men wil dat het lijk van Luc derwaarts is overgebragt.

Men heeft van hem:
In Euangeliam Matthaei liber unus.
In Euangelium Johannis liber vnus.
Sermones ad Fratres.
Epistolae, die allen zijn verloren geraakt.
Summariola Lucae Abbatis S. Cornelii in Aponii Commentaria in Cantica, te Freiburg met de 6 boeken van Apponius op het Hooglied gedrukt in 1538, herdrukt in de *Bibl. Patr.* T. IX. Col. Agrip. 1618 en Lion, 1677.

Zie *Append. ad Henr. Gandav. de Scriptorib. Eccles.* p. 129. Trithemius, *de Scriptorib. Eccles.* p. 94; Trithem. *Ann. Hirs.* T. I p 398; Barth Fisen, *Flores Eccles. Leod.* p. 464 *et Orig. Festi Corp. Christo*, p. 258, 259 et *Hist. Eccl. Leod.* T. I. p 224. le Long, *Bibl.* S. p. 835; Hugo, *Ann. Praem.* T. I in *Monum*, p 273—81; *Gall. Christ.* T. III. p. 733, 1043, T. X. p. 1546—1548; Paquot, *Mém.* T. I. p. 634.

LUCAS (JOHANNES), broeder van Simon Lucas Bysterus, predikant te Ingen, schoolmeester te Kapelle, buiten Utrecht, Remonstrantschgezind, werd omdat hij aldaar had gepredikt, en de belofte van stilstand weigerde te teekenen uit de Vereenigde Nederlanden gebannen en geboden niet weder te keeren, voordat den Staten zijne bereidwilligheid om die belofte te teekenen, was gebleken, op poene van anders doende, als een verstoorder der gemeene rust, anderen tot exempel, te worden gestraft.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.* D. IV. bl. 336.

LUCAS (LUCAS), wordt als kunstschilder vermeldt te Utrecht in het begin der zeventiende eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. VI. bl. 1017.

LUCAS, kunstschilder te Utrecht, in het midden der zestiende eeuw.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. VI. bl. 1017.

LUCAS. Van Mander schrijft in het leven van Joachim Wtenwael: »Te Amsterdam, by zyn neef Lucas, schilder van Utrecht, en Apelles, is een zeer kunstig stuk (van Wtenwael.)" Hij leefde dus in 1604 te Amsterdam.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.* bl 1966; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1017.

LUCAS (JAN), kunstschilder te Delft, in den aanvang der zestiende eeuw, leermeester van Marten Heemskerck.

Zie van Mander, *Lev. der Schild.* bl. 2446; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. VI. bl. 1017.

LUCAS (L.), een middelmatig graveur, die in het laatst

der zeventiende eeuw in Friesland bloeide. Kramm vermeldt van hem een boekprent, waaronder echter staat *G. Lucas exc.*

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. VI. bl. 1017.

LUCAS (Cornelisz.), een Rederijker uit de zestiende eeuw. Van hem bestaat:

» *Dat Spul van Palmen: an: MV^c LXI geschreuen*
» *Om oerloff toe angiere, toe Campen terlangen*
» *En is by Raede des Partoers aldaer vercregen*
» *Dat ment jaerlix up Palmdach vertrangen.*

Weleer in bezit van de HH. Koning en van Voorst.

Zie *Cat. der Hands.* van J. Koning, bl. 29; *Cat. der Hands.* van Schotel, *Gesch. der Reder.* D. I. bl.

LUCAS (Engelbert), van Schiedam, behoorde tot het eskader, dat in 1785 onder den kapitein-commandeur Willem Sylvester, uit de havens dezer landen, met oogmerk om de magt en het aanzien der Oost-Indische Compagnie, voornamelijk tegen de Britten te helpen schragen, vertrok. In 1795 was hij kapitein ter zee, toen hij door Hunne Hoog Mogenden werd afgevaardigd naar de zeehavens, ten einde al de oorlogschepen, als mede den voorraad der tuigaadje en, in één woord, al wat tot equipement diende te inspecteren enz. In hetzelfde jaar behoorde hij tot het eskader, dat naar de Oost-Indiën vertrok, om dat land tegen de Britten te beschermen. Hem werd het opperbevel er over, omdat hij vele jaren in 's lands zeedienst geweest was en vroeger eene togt naar Oost-Indië had bijgewoond, maar inzonderheid omdat hij bekend stond als een der ijverigste voorstanders der toenmalige orde van zaken, met den rang van schout-bij-nacht, gegeven. Toen dit eskader zonder slag of stoot aan de Engelschen was overgegaan, werd hij, in het vaderland teruggekeerd, in het Huis in 's Bosch in hechtenis gesteld. Hier hield hij zich bezig met het opstellen van een algemeen verslag over al hetgeen gedurende zijn ongelukkigen togt naar de Kaap en in de Saldanha-baai was voorgevallen, 't welk hij spoedig voltooide. Zie hierover C. Zillesen, *Gesch. der Vereen. Ned.* D. VI. bl. 87.

Zijne gezondheid, die op de uitreis reeds veel geleden had, doch voornamelijk door hetgeen bij en na de overgave van het eskader voorviel, zeer was geschokt en verzwakt, nam intusschen zoo merkbaar af, dat zijne echtgenoot zich tot 's lands regering wendde, met het verzoek, dat het aan den schout-bij-nacht mogt vergund worden, zich tot herstel zijner gezondheid huiswaarts te doen vervoeren. Dit verzoek werd ingewilligd, maar naauwelijks was Lucas te Schiedam aangekomen, of zijne ziekte verergerde zoo zeer, dat hij, na verloop van weinige dagen, op den 21sten Junij 1797, in den ouderdom van 50 jaren bezweek. Hij liet kinderen na, o. a. den nog

levenden thans gepensioneerden S. B. N. en oud-minister van Marine, Engelbert Lucas.

Zie J. C. de Jonge, *Neêrl. Held. ter zee*, D. VI.

LUCAS (Franciscus), geboren te Brugge, studeerde te Leuven, waar hij licentiaat in de godgeleerdheid werd. Hij was een ervaren in het Grieksch, Hebreeuwsch, Syrisch en Chaldeeuwsch, waarin hij gedurende zeven jaar het onderwijs van Johannes Guilielmus Harlemius, opperste der Jezuiten te Leuven, genoot en bezorgde met hem en met Ben Aria Montanus en anderen, de uitgaaf der *Biblia regia*. Hij was ook een geleerd theologant en deken der cathedrale te St. Omer. Hij stierf den 19den Februarij 1619.

Men heeft van hem:

Notationes in Biblia quibus variantia exempl. discutiuntur, Antv. 1580, 8o., 1581. 4o.

Romanae correctionis loca, in Bibliis insignia, Ibid, 1603, 12o.

Itinerarium J. C. ex IV Euangeliis.

Commentaria in Euangelia, Tom. IV.

Notarum ad varias Lectiones in Euangeliis libri II, priori Graecae, altera Latinae varietates explicantur.

De usu Chaldaicae Bibliorum Paraphraseos, sive Apologia pro Chaldaïco Paraphraste, jussu Theologorum Lovaniensium scripta, Antv. fol.

Oratio funebris in obitum Joan. Sixti, Audemarens. Episcopi, Antv. 4o.

Oratio in funere Jacobi Pamelii, designati Audomar. Episc.

Oratio in obitu Jacobi Blasaei Audomar. Episc.

Conciones variae de variis Christianae fidei mysteriis.

Confessariorum instructio.

Zie Val. Andreas, *Bibl Belg.* p 233; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 203; Jöcher, *Gel. Lex.* Rotermund, i. v. *Cat. der Bibl. te Amst.* bl. 25, 36, 37.

LUCAS (P.), schreef:

Den Boeck der Gheestelicke Sanghen bedeelt in twee deelen, den blieden Requiem ende gheluckighe uytvaert van een salighe Siele — Door eenen Religieus van d'oorden van Sante Francois ghenaemt Minderbroederen Capucynen. T' Hantw. by Hendrick Aertssens, in de Camerstrate, in de Witte Lelie. Met muzyk

Cloosterken der Gheestelijcke Verryssenisse ofte der ontwordentheyt daer de nieuwe Creatuere uyt haeren ouden mensch... door het inwercken der ghenaeden in Godt ontwordt.... Ghemaeckt door denzelven Religieus Capucijn die den blyden Requiem ghemaeckt heeft.

Zie Muller, *Cat. enz. van Holl. en Godg. Werk.* bl. 87.

LUCAS (Ritzaius) of Rutsius Lucas Grunersheim,

zoon van Lucas Rutsius, predikant van Grymersum. Hij was predikant te Emden, medeafgevaardigde naar de Dortsche Synode (1618) en een streng en onverdraagzaam Calvinist. Ook was hij het, die zich liet ontvallen, dat het noodiger was den Catechismus te leeren dan den tekst der schriftuur te prediken

Zie *Hist. Verh. der Nat. Syn.* f. II. b. *Epist. Eccl.* p. 515. *Nullit* D. II. bl. 38; Brandt, *Hist. der Ref.* D. III. bl. 56. Glasius, *Gesch. der Dorts. Syn.* Afl. III, bl. 30. Meiners, *Friesl. Kerk. Gesch.* D. II. bl. 173.

LUCASSEN (Lucas), zilversmid te Deventer, vervaardigde in 1672 de noodmunten voor die stad, die afgebeeld zijn bij van Loon, *Ned. Hist. Penn.* D. III. bl. 63.

Zie *Overijss. Volks-Alm.* 1842. bl. 116.

LUCASSEN (Theodore), ridder der militaire Willemsorde en van de orde van den Ned. Leeuw, gepensioneerd kolonel en chef der militaire administratie van het Oost-Indisch leger, overleed te 's Gravenhage, den 31sten Januarij 1854, in den ouderdom van 61 jaren.

LUCEUS (Gerlacus) of Lucius. Onder dezen naam, de vertaling van zijnen Nederduitschen, komt een Geldersch ridder voor, die in de dertiende eeuw leefde, en omtrent wiens geslacht men in het onzekere is. Bondam, zich grondende op de oude vertaling van een brief van 12 Mei 1233, de overeenkomst van Otto, graaf van Gelre en Zutphen, met het kapittel van Emmerik behelzende, waarin hij, die in het oorspronkelijke Latijn Gerlacus Lucius genoemd werd, als Gerlach die Heken voorkomt, houdt hem voor eenen Hekeren en gist dat die geslachtsnaam, eenige overeenkomst hebbende met *Hecht* of *Heket*, dat *snoek* beteekent, daarom in Luceus verlatijnscht was Van Spaen hield hem voor een lid van het Cleefsche geslacht Snoeck, dat eene opstaande pijl van sabel in een veld van zilver voerde. Het eene noch het andere is waar, zijn zegel, gevonden aan eene giftbrief van 1245 in het klooster Bethlehem bij Doetinchem, vertoont drie balken. Hoe het zij, hij komt in vele stukken van zijnen tijd voor als raadsman van den graaf van Gelre en Zutphen; in 1233, reeds boven vermeld, den 15 Julij van dat jaar bij de stadsvrijheid van Arnhem geschonken en den 16den bij die van Lochem; den 25sten Mei 1236 toen de graaf Groenlo van Hendrik, heer van Borculo, gekocht had; den 5den October 1240 bij een verdrag met den prior der Johanniten-orde. Den 10den Maart 1237 komt hij voor als afgevaardigde (nuntius) van den graaf, toen die als scheidsman bij het verschil tusschen de stad en het kapittel van Emmerik was ingeroepen geworden. In 1256 wordt zijn naam het laatste, als getuige der abdis van Elten, genoemd.

Zie Bondam, *Charterb.*; Wassenbergh, *Embr.*; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Ges. van Geld.* enz.

LUCIUS (PAULUS), te Brussel geboren, geestelijke van de orde van O. L. V. van den berg Karmel, schreef:

Bibliotheca Carmelitana s. de viris Ord. illius illustribus, Florent. 1594. 4o.

LUCHTENBERGS (A. VAN) schreef:

Aard en hemelspiegel, 1683. 8o.

Mathematische en Autronomische aanmerkingen, 1699, 4o.

Hemelsplein, 4o.

Zie Arrenberg, *Naamr. der Ned. Schr.* bl. 265.

LUCHTEREN (J. VAN), een Brabander, door zijn vader in diens kunstbedrijf te Amsterdam opgeleid. Hij vervaardigde het beeldhouwwerk aan de kas van het beroemde orgel, in de Groote Kerk te Haarlem, omstreeks het jaar 1735. en ook het beeldhouwwerk aan de poort van het Oude Mannenhuis te Amsterdam.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1017.

LUCHTMANS (JORDAAN), de eerste van dien naam, die zich aan den boekhandel wijdde, werd den 27sten Augustus 1652 te Woudrichem geboren, en vestigde zich, na zijn leerjaren bij den boekhandelaar Gaesbeeçk te Leiden doorgebragt te hebben, den 17den Mei 1683, als boekhandelaar aldaar. Hij deed belangrijke zaken en bezocht meermalen de Frankforter mis, werd den 1sten Jan. 1705 hoofdman in het boekdrukkers gild en stierf den 18den Junij 1708. Zijn portret bestaat niet, doch zijne handteekening en devies vindt men op een in plano gedrukt blad getiteld: *Die Büchhändler-Familie Luchtmans* in Leyden (Cöln, H. Lempertz, 1856.)

LUCHTMANS (SAMUEL), eenige zoon van den vorige, werd 20 November 1685 te Leyden geboren, bezocht het gymnasium aldaar en hield, na voleindigde studiën, een oratie *de utilitate literarum in mercatura*, nam, na den dood van zijn vader, den boekhandel op zich, werd in 1720 ook boekdrukker, in Augustus 1730 stadsdrukker en *Academiae Typographus*, den 1sten Jan. 1714 hoofdman, daarna deken van het gild, tot dat hij den 31sten December 1755 zijn zaak aan zijne zonen Samuel en Johannes overliet. Hij stierf den 13den Jan. 1757. Zijn portret, door Deckers naar de schilderij van van der Meij gelithographeerd, vindt men met zijne handteekening op het boven aangehaalde blad. De door hem en zijnen vader uitgegeven classici *cum notis variorum* zijn hoofdzakelijk:

Polyaenus van Maaswijk (1691); *Minucius Felix* van J. Gronovius (1709); *Herodotus* van J. Gronovius (1715); *Vellejus Paterculus* van P. Burmannus (1719 en latere uitgaven); *Julius Obsequens* van Ouderdorp (1720); *Curtius*

van Snakenburg (1724); *Valerius Flaccus* van P. Burmannus (1724); *Valerius Maximus* van Torrenius (1726); *Phaedrus* van P. Burmannus (1726); *Lucanus* van Oudendorp (1728 en latere uitgaven); *Aelianus* van Abr. Gronovius (1731); *Frontinus* van Oudendorp (1731 en latere uitgaven); *Cornelius Nepos* van A. van Staveren (1735); *Mythographi Latini* van A. van Staveren (1742); *Hesychii Lexicon* van J. Alberti (eerste deel 1746, fol.); *Pomponius Mela* van Abr. Gronovius (1722 en 1748). Met andere boekhandelaren gaf Luchtmans ook Bayle's *Dictionaire Historique et Critique* en andere folio-werken in het licht. Hij was zeer gelukkig in zijne ondernemingen

LUCHTMANS (Samuel en Johannes), zoons van den vorigen, en van Cornelia van Musschenbroek, geb. 1725 en 1726, dreven den vaderlijken boekhandel van 1756—1850. Zij bezochten beide te gelijk de Latijnsche school hunner geboortestad Leyden, en hielden in 1740, op denzelfden dag, hunne akademische redevoeringen; gene *de Origine urbis Leydae*, deze *de Origine academiae Leydensis*, en na voleindigde studiën, werden zij boekhandelaars en uitgevers (Dec. 1741 en Nov. 1748), stads en universiteits-boekdrukkers, gene in 1744, deze in 1748 en 1749, hoofdlieden van het gild, gene in 1755, deze in 1762; dekens, gene in 1764, deze in 1770. Zij breidden hunnen handel steeds uit, reisden dikwerf naar Duitschland, Engeland en Frankrijk en dreven handel tot in Constantinopel en Amerika. Gezamenlijk gaven zij in het licht:

Timaeus Sophista van Ruhnkenius (1754 en tweede uitgaaf 1789); *Justinus* van Abr. Gronovius (1760); *Callimachus* van Ernesti (1761); *Aristophanes* van P. Burmannus Secundus (1761); Cicero's *Rhetorica ad Herennium* (1761); het tweede deel van *Hesychius* door Ruhnkenius (1765); *Hippolytus* van Euripides van L. C. Valckenaer (1764); Plutarchus *de sera Numinis vindicta* door D. Wyttenbach (1772); *Antoninus Liberalis* van H. Verheyk (1774); *Frontinus*, tweede uitgave van Cornelius Oudendorp (1779); *Vellejus Paterculus* van Ruhnkenius (1779); *Pomponius Mela* van A. Gronovius, laatste uitg. (1782); *Homeri Hymnus in Cererem* van Ruhnkenius (1782, nieuwe uitg. 1802); *Celsus* van Targa (2 d. 1785); *Apulejus* van F. Oudendorp, eerste deel (1786); *Apollonius Sophista* van H. Tollius (1788); Ruhnkenii *Scholia in Platonem* (1792); *Eutropius* van Verheyk (1782, nieuwe uitg. 1793); M. A. Mureti *Opera* van Ruhnkenius (4 d. 1789) en de *Rudimenta linguae Arabicae* van Erpenius (1770). Na den dood van zijn broeder Samuel (18 Sept. 1780), die steeds van eene zwakke gezondheid was geweest, zette Johannes sedert 1780 alleen den boekhandel voort met den zoon van

zijn broeder, ook Samuel genaamd, totdat hij den 25sten November 1809 stierf. Tot de door hem in zijn jongste levensjaren uitgegeven werken, behooren *Heusdii Specimen Crit. in Platonem* (1802); *Jablonskii Opuscula de antiquitatibus Aegyptiacis*, 4 t. (1804).

De beeldtenis van de beide Samuels en Johannes Luchtmans vindt men op het aangehaalde blad *Die Büchhändler Familie Luchtmans in Leyden.*

LUCHTMANS (Samuel), zoon van Samuel Luchtmans, werd den 15den Junij 1766 te Leyden geboren, ontving eene geleerde opvoeding, en na den graad van meester in de regten verworven te hebben, werd hij al vroeg in de Leijdsche vroedschap en naderhand in de schepensbank geplaatst. Zijn schrander oordeel, beleid, werkzaamheid en verkregene kundigheden, maakten hem een nuttig lid van den raad, van den Waalschen kerkeraad en van het schoolbestuur. Het gevestigd crediet zijner familie, zijne kennis van den boekhandel, bijzonder van classische schrijvers en van zeldzame boeken, bezorgde hem uitgestrekte correspondentie in Duitschland, Engeland en Frankrijk. Hij was een getrouw, hulpvaardig en openhartig vriend, eerwaardig huisvader, eerlijk handelaar, braaf burger. Hij stierf den 15den Mei 1812, bij zijne huisvrouw Constantia Elizabeth Rau, dochter van den Utrechtschen hoogleeraar Sebald Rau, zuster van den Leydschen hoogleeraar Sebald Fulco Johannes Rau, een zoon, Jean Samuel Luchtmans, en drie dochters nalatende.

Na zijn dood werd de boekhandel voortgezet door den boekhandelaar en boekdrukker J. Brill; ook trad in 1819 de kleinzoon van Johannes Luchtmans, J. T. Bodel Nijenhuis, in 1797 geboren, na, door het verdedigen zijner dissertatie *de Juribus typographorum et bibliopolarum in regno Belgico* te Leyden, tot meester in de regten bevorderd te zijn, in dien boekhandel. Tot de vruchten hunner werkzaamheid, die vooral voor het buitenland belangrijk waren, behooren voornamelijk *Prisciani opera minora* van Lindemann (1818); *Cleomedes* van J. Bake (1820); *Selecta principum historicorum graecorum loca* van Wyttenbach (uitg. van 1820 en 1829); A. Schultingii *notae ad digesta* van N. Smallenburg (7 T. 1804—1832); *Euripidis Hippolytus*, 2de uitg. (1822); *Apulejus*. voortzetting van J. Bosscha, II en III (1823); *Ruhnkenii Opuscula*, 2de verm. uitg. (1823); *D. Wyttenbachii Opuscula* (1821); *D. Ruhnkenii elogium Hemsterhusii et D. Wyttenbachii vita Ruhnkenii, ed. Bergman* (1824); *Ruhnkenii Scholia in Suetonium* van J. Geel (1828); *Bibliotheca Critica nova* van Bake, Geel, Hamaker en Peerlkamp (6 T. 1821—1831); *Seneca de Providentia* van B. A. Nauta (1828); *Theon Smyrnaeus* van J. J. de Gelder (1827); *Chrysostomi*

selecta van J. van Voorst (2 T. 1827—1830); *Polybii exempla Vaticana* van J. Geel (1829); *Theopompus* van Wichers (1829); *Ovidii Heroides, ed. W. Terpstra* (1828); *Historia critica Scholiastarum latinarum* van W. H. D. Suringar (1834); diens uitg. van *Rufi et Ciceronis epistolae mutuae; Archives de la maison d'Orange-Nassau, publiées par* M. Groen van Prinsterer, 10 *volumes, avec table des matières, par* J. T. Bodel Nijenhuis (1835—1847); van Hengel, *Comment. in Pauli epist. ad Philippenses* (1838); Janssen, *Inscriptiones etruscae, graecae et latinae musei Lugd. Bat.* (1840—1842); *Anecdota inedita Graeca*, ed. F. Z. Ermerins (1840); *Hippocratis libri quidam, ed. eodem* (1841); *Dionis Chrysostomi Olympikos* van J. Geel (1840); A. Hecker, *Comment. de anthologia Graeca* (1843); J. Bake, *Scolica hypomnemata* 2 T. (1844); L. P. C. van den Bergh, *Correspondance de la gouvernante des Pays-bas, Marguerite d'Autriche* 2 T. (1845—1846); Gevers d'Endegeest, *du dessèchement du lac de Harlem* (fransch en neêrd.) (1845); *Lettres et négociations de Buzanval et d'Aerssens, par* G. G. Vreede (1846); *Annales Academiae Lugd. Bat.* (1815—1837, 22 T.) en voorts vele Oostersche werken van Hamaker en diens leerlingen Uylenbroek, Roorda, Juynboll, Weyers, Rutgers, Veth, Dozy en anderen: naar de handschriften in de bibliotheek der Leydsche hoogeschool uitgegeven. Daarenboven gaf deze boekhandel van Boerhave af tot op dezen tijd toe, onafgebroken werken over de geneeskunde, anatomie en de natuurlijke historie, gelijk ook een menigte wetenschappelijke werken in het Nederduitsch in het licht.

Onder de verdiensten der Luchtmansche onderneming moet vooral ook geteld worden een kostbare en goedkoope druk van den Nederduitschen bijbel, zoo in 4o. als in folio, waarvan duizenden verkocht zijn, van welke de letters, in navolging van den Hoogduitschen bijbel van den baron von Canstein, in het Weeshuis te Halle, lang voor dat men aan stereotypen dacht, ééns gezet zijnde, altijd staan bleven, waarin dus nimmer nieuwe drukfouten kwamen, en waaruit de vorige drukfouten van tijd tot tijd werden weggenomen. Nadat de letters haar scherpte verloren hadden, heeft men opgehouden nieuwe exemplaren te drukken.

Tegen het midden dezer eeuw ontbond zich de Luchtmansche boekhandel, nadat van 1848—1850 vier boekverkoopingen en eene van mss. gehouden waren. Zij had in 1850 167 jaren bestaan

Zie *Die Buchhandler Familie Luchtmans;* J. Thomas, *Hist. of Print. in Amer.* T. I p. 163, 164; *Alg. Konst- en Letterb.* 1812. 2e d. bl. 379, 1813. No. 3, D. I. bl. 36—38; J. A. Fabricii, *Cent. Luther.* P. II p. 622; (De 54ste dr. van den Cansteinschen Bijbel, gr. 8o. verscheen in 1754) M. Camus, *Hist. du Stéréotypage et du Polytypage*, Paris, 1802. 8o. (waarin een brief, van 24 Junij 1801, van den Heer Luchtmans »libraire très connu à Leyde,

qui réclame pour son grand-père le mérite d'avoir inventé le stéréotypage et cite une Bible stéréotype en Hollande, en ajoutant qu'il en possède les matrices etc." Onder den Heer Bodel Nijenhuis berusten nog enkele dezer stereotype platen.

LUCHTMANS (PIETER), zoon van Samuel Luchtmans en van Cornelia Musschenbroek, werd den 1 April 1733 te Leyden geboren, bezocht aldaar de Latijnsche school en werd tot de Academie bevorderd op eene Latijnsche redevoering in dichtmaat, getiteld: *Impetus ad studium de rerum natura excolendum.* Gedurende zijn verblijf aan de Hoogeschool gaf hij nog blijken zijner liefde voor de Latijnsche poëzij door het plaatsen van gedichten in die taal voor de dissertaties zijner vrienden. Hij was echter minder gelukkig in de fraaije kunsten dan in de wetenschappen. Den 3 November 1758 werd hij gepromoveerd tot *Med. Doctor*, na het verdedigen eener *Dissertatio de saporibus et gustu.* Reeds het volgende jaar werd hij tot Hoogleeraar in de geneeskunde, anatomie en chirurgie te Utrecht beroepen en hield 17 Maart 1760 zijne inwijdingsredevoering *de praecipuis quae seculo XVIII anatomiae accesserunt incrementis.* Den 29 Dec. 1777 werd hij Professor *artis obstetriciae*, welk ambt hij 26 Maart 1778 aanvaardde met eene redevoering *de mechanismo corporis humani locupletissimo sapientiae divinae testimonio*, over welk onderwerp hij ook den 24 Maart 1763 eene oratie had gehouden. Zijne anatomische lessen werden zeer geroemd. De beroemde Martinus Stuart behoorde o. a. tot zijne bestendige hoorders. Hij was sedert 1774 lid der keizerlijke Akademie der natuurkunde te Neurenberg, Lid, Secretaris en Directeur van het Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, van het Genootschap ter bevordering van de Heelkunde te Amsterdam, van het Bataafsch Genootschap te Rotterdam, van de Hollandsche Maatschappij te Haarlem, van het Geneeskundig Genootschap te Antwerpen, en van de Haagsche Natuur- en Geneeskundige correspondentie-societeit. In 't begin van 1771 door eene zware ziekte aangetast, bleef zijne gezondheid zwak totdat hij den 2 Febr. 1800 overleed. Bij deze gelegenheid verscheen een gedicht *Ter Gedachtenis van den Weledel Hooggel. Heere P. L.* door W. J. la Clé, *Med. Stud.* waar achter een vers met de spreuk: *sic invitis Musis cecinit amicitia.* Hij huwde Cornelia Hendrina Meyer bij wien hij verscheidene kinderen verwekte. Van hem is een geschilderd portret op de Utrechtsche Senaatkamer. Behalve de gemelde geschriften heeft men nog van hem:

Oratio de praeclaris scientiae anatomicae ad excolendas reliquas scientias meritis, 1779.

Historia maxillae inferioris scorbutori valde alineatae in *Vol. VII. Acad. Cur. nat.*

Beschrijving van een fungus aan de hiel in *Werk. v. h. Zeeuwsch Gen.* D. XIV, bl. 213.

Waarneming van een bijzondere soort van eene zoogenaamde atresia ani of gesloten aars, met afb. in *Werk. v. h. Prov. Utr. Genootsch. v. Kunst. en Wetens.* D III. St. 1. bl. 369.

Zie *Kunst en Letterb* 1800, bladz. ; Rotermund *Fortzetz und Ergänts. zu Jöchers Gelehrt. Lex. i. v.*; Holtrop *Bibl. med chir. etc* p 200; *Boekz der Gel wereld* 1760 a bl 367; Westerbaens *Lofrede op Mart. Stuart* (1827).

LUCHTMANS (Gijsbert), zoon van den voorgaande, werd 28 Jan. 1774 te Utrecht geboren, promoveerde 31 December 1794 op *Theses miscellaneae*, zette zich neder te Gouda, werd aldaar door eene zware ziekte aangetast en keerde al spoedig naar Utrecht terug, werd daarna als Med. dr. beroepen te Barneveld en van daar als stads-doctor te Wageningen, waar hij met roem de genees-, heel- en verloskunde uitoefende tot hij den 9 Maart 1818 aan *typhus cerebralis* overleed.

Partic. berigt.

LUCHTMANS (Cornelis Jan), broeder van den vorige, den 7 Mei 1777 te Utrecht geboren, werd *med. et artis obstetriciae* doctor, na het verdedigen eener dissertatie *De combinatione corticis Peruviani cum tartaro emetico. Traj. ad Rhen.* 1800. Hij practiseerde korten tijd te 's Gravenhage en zette zich vervolgens te Rotterdam neder, en oefende aldaar de geneeskunst meer dan een halve eeuw uit. Toen hij 11 Nov. 1850 het vijftigste jaar zijner promotie vierde, werden hem vele bewijzen van achting en belangstelling gegeven. Na zijn beroep vaarwel te hebben gezegd vestigde hij zich te Geesteren in Gelderland en overleed 25 Januarij 1860 te Borculo.

Zie *Kunst en Letterb.* 1850. No. 47. bl. 321. *Partic. berigt.*

LUCK (Hans of Jan van), Zie LUYCK (Hans of Jan van).

LUCK (Willem). In het jaar 1787 was hij als kapitein in het legioen van den rijngraaf van Salm in het land gekomen, en in November daaraanvolgende gelicentieerd en op pensioen gesteld. Na de omwenteling van 1795 werd hij als luitenant-kolonel aangesteld in het leger van de Bataafsche republiek. Hij voerde in 1799 het bevel over het eerste bataillon Jagers dat zich onder de bevelen van Daendels had geplaatst in de duinen, dáár waar de eerste troepen der Engelschen aan den Helder de landing beproefden. Toen de Jagers genoodzaakt werden terug te trekken, poogde Luck door het geven van een voorbeeld van onversaagdheid de verwarring te herstellen, hetgeen gelukte, waardoor den aftogt met orde kon worden voortgezet, doch Luck moest zijne dapperheid met het leven betalen, sneuvelende den 27sten Augustus 1799.

LUDDING (Nicolaas), predikant te Rijnsaterwoude in de Classis van Woerden, werd (1619) geciteerd om de Canones

Syn. Nat. te onderschrijven. Hij verklaarde ze nog niet ten volle gelezen te hebben en dat hij ze, indien zij anders verklaard werden dan ze luidden, niet zou kunnen onderschrijven, er bijvoegende: »dat het geloof eerst in den mensch moest zijn eer hij verkoren werd." Toen men hem gezegd had »dat hij zijn beraad zou nemen tot den volgenden dag en middelerwijl de Canones neerstig in de vreeze des Heeren overwegen," zeide hij: dat zulks onnoodig was, dewijl hij alreeds daar zoo veel in had gelezen, dat hij verklaarde ze niet te kunnen onderschrijven, om in zijne prediking zich daarnaar te regulieren." Hierop werd hij afgezet.

Zie Kist en Royaards *Archief d. Kerkel Geschied. insonderheid v. Nederl.* D. VII bl. 18

LUDEKE (G. W.), schreef:

Verhandeling over het Oosten, of zaaklijke verklaring der Schriftuurplaatsen op het Oosten betrekkelijk. Leid. 1799.

Beschrijving van de tegenwoordige gesteldheid des Turkschen Rijks. Leid. 2 dl. met pl.

Zie Arrenberg, *Naamreg.* bl. 325.

LUDEMAN (JOHAN CHRISTOPHORUS Dr.), niet gelijk sommigen willen den 24 Aug. 1683 te Haarlem, maar in 1685 te Haarburg bij Hamburg geboren, studeerde te Jena, en doorreisde Europa, en was gedurende een reeks van jaren een berucht astroloog en geneesheer te Amsterdam. Hij verlevendigde wederom het geloof aan voorspellingen uit de sterren door het zoogenoemde horoscooptrekken en vond niet slechts bij het volk, maar ook bij vele lieden van verstand en geleerdheid veel invloed, zoodat hij met hulp van zijn dienstmaagd Britta Beyer veel geld won en eene buitenplaats te Sloterdijk kocht. Tot zijn eere wordt vermeld dat hij buitengewoon milddadig was, welke weldadigheid hij bijzonder betoonde jegens de Salzburg-Dunbergsche emigranten. In de *Nederl. Mercurius* leest men »dat hij met veel verwondering en toeloop het doctoraat te Amsterdam jaren beoefend heeft, kunnende uit de geboorte, doopsnamen en jaren de zieken hunne ligchaamskwalen zeggen." Ludeman had na het verdedigen eener dissertatie over de zeven planeten te Harderwijk, de doctorale titel verkregen. Hij stierf den 22 Maart 1757 (niet in 1767) en werd den 26sten plegtig begraven. Men heeft van hem:

Over de sevenderley watersugtige ziekten. 8o.

Astrologisch Testament of de beste waereld. Rott. (1757) 4o.

Kunstkabinet van zeshonderd drie en zeventig Geheime Konsten en Wetenschappen. 4 stukjes. Amst. 1769. 2e dr. 4o.

Spiegel der waereld of geheime waarnemingen van den beruchten astroloog Johan Christophorus Ludeman, verdeeld in twaalf brieven, geschreven aan meester Francis-

cus. (Rott. 1756, 4o.) *Alsmede de secreete Bijvoegsels, of nodige Sleutel voor de twaalf brieven van den beruchten astrologist Ludeman; ter opheldering zijner Konstgeheimen in het trekken van den Horoscoop, en geopenbaard aan meester Franciscus, in zijne Spiegel der waereld. Benevens de Nieuwstijding uit de andere waereld of Samenspraak tusschen den beroemden schilder en schrijver Jacob Campo Weyerman en den beruchten astrologist Ludeman, principaal over het lasteren dèr Patriotten, door Ludeman gedaan in zijn Spiegel der waereld of Geheime waarnemingen.* Rott. z. j. 4o. 1768, 4o. 1788. 4o.

De Goudmijn van Dr. L. of Bloemhof van Astron. Geheimen, 1787. 4o.

Kroonwerk of laatste eeuwbazuin — met het slot der beste Waereld, enz. 1788. met pl. 2 st. 4o.

Triumph-zaal van astrologische voorzeggingen (van 1788—1835) *of de Nieuwe Spiegel der waereld, van den roemverdienendèn Philosoophische Genees- en Planeetkundige Doctor Joh. Christoph, Ludeman, tot nog toe verzegelt en begraven gebleven om eerst dertig jaren na zijn dood waereldkundig gemaakt te worden.* Amst. 1787, 4o. uitgegeven door Mr. Franciscus (F. L. Kersteman.)

De Loterij-Spiegel van den Astrol. L. ontdekt door Meester Franciscus, 1791. 4o.

A. D. Schinkel deelt in zijne *Geschied- en Letterk. Bijdr.* (1850) bl. 118 volgg. een brief van hem mede. Men vindt er een op *Cat. mss. van Voorst*, bl. 184.

Zie *Het leven van J. C. Ludem.* Amst. 1757. 8o. met portr. *Ged. Levensb.* Nijmegen z. j 4o. *Het leven van F. L Kersteman, Prof. honorair. en auctor der beide rechten door hem zelven beschreven.* Amst. 1692. 8o. *en vooral* D. II. bl. 168—180 ; *Geschied. der vestiging der Salzburg-Dunbergsche emigranten in ons Vaderland*, en Drs Nieuwenhuis en Jacobi, *Bijdr. tot de Geschied. der Evangel. Luth. Kerk in de Nederl.* (1844) st. V; *Navorscher*, D. VI. bl. 102, 300. D. VII. bl 131, 358; Kobus en de Rivecourt; Abcoude; *Aanh en verv. v. Nederd boek.* bl. 138; Arrenberg, *Naamreg.* bl. 325; *Cat. v. Hulthem*, no 4413, 5941, 8808; *Cat. de Groe*, bl. 101; *Cat. Flament*, bl. 41; Muller, *Cat. v. Portr.*; *Cat. Schouten*, bl. 47; *Cat. Visscher*, bl. 117.

LUDEN (J. B.), in 1791 te Amsterdam geboren, leerling van Ruppe, Meyer en Bertelman, heeft verschillende trioos, quartetten, quintetten en concertoos voor de violoncel gecomponeerd, die echter niet zijn uitgegeven. »Ses études musicales" schrijft Gregoir, »avaient été exellentes et souvent la presse a eu occasion de mentionner les succès méritér qu'il obtint dans les concerts. La partie mélodique de ses Oeuvres laisse beaucoup a désirer." Hij stierf in 1831.

Zie G. J. Gregoir, *Les Artistes musiciens* (Anvers. 1864) p. 125.

LUDEN (JACOB HENDRIKSZ.), werd in 1787 met eenige

Heeren uit de Raad van Amsterdam naar den Hertog van Brunswijk afgevaardigd toen deze een vijandelijken aanval op deze stad scheen te zullen ondernemen ten gevolge van het ophouden der princes op hare reis naar 's Hage.

Zie *Beroerd Nederland.* D. XII. bl. 160; *Vervolg op* Wagenaar D. bl.

LUDER (J. W.) schreef:
Het vermakelijke Rad van Avonturen, Amst. 12o.

Zie *Aanh. en Verv. van Ned. Boek. op Abcoude*, bl. 131.

LUDERSSEN (H. B. L.) schreef:
Verhandeling over de Herveyaansche stelling omtrent de voortteling der dieren, in *Natuurk. Verhand.* D. V. bl. 1 (1814).

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chron.* etc. p. 202.

LUDERSWALD (J. B.) schreef:
Het Hooglied Salomons geschiedkundig en gegrond verklaard uit de omstandigheden van het volk Israëls, Fran. 1780.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 325.

LUDERUS (WILLEM), Luitenant bij de Amsterdamsche Schutterij (1e Marsch-Bataillon)sneuvelde in den Tiendaagschen veldtogt, in het gevecht bij Houthalen.

Zie *Tafereel van den Tiend. Veldtogt in Aug.* 1831. bl. 136; *Verhaal der belangrijke ontmoet- en Krijgsbedrijven der Amsterd. Mobiele Schutterij* door J. H. v. Ingen, *Kort overzigt* enz. achter *Merkwaardigheid uit den Tiend. veldtogt van* J. Olievier, Jz.; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III. bl. 703.

LUDGER of Ludgerus te Wierum, niet ver van Dokkum omstreeks 744 geboren, kleinzoon van Wursing Ado, die in Frankrijk Christen geworden, ijverig had medegewerkt tot verbreiding van de Christelijke Godsdienst in Friesland.

Hij onderscheidde zich reeds als kind door buitengewone leergierigheid en godvrucht en toen hij een jongeling was geworden, ontving hij de beste gelegenheid om kennis te verkrijgen en in zijne godsdienstige gezindheid te worden versterkt, daar hij naar Utrecht werd gezonden om het onderwijs te genieten van den abt Gregorius, den voortreffelijken bestuurder van het Utrechtsche bisdom, die zich zoo verdienstelijk heeft gemaakt als leeraar en opvoeder der jeugd. Hij maakte een uitmuntend gebruik van de lessen van Gregorius, en werd door zijne kunde, braafheid, bescheidenheid en vriendelijkheid de lieveling van allen die hem leerden kennen. Vervolgens bragt hij eenige jaren te York in Engeland door met oogmerk om de lessen van Alcuinus, een der beroemste mannen van zijn tijd, later de leermeester en vriend van Karel de Groote, bij te wonen. Na uit aldus een geruimen tot de prediking

van het Evangelie te hebben voorbereid, wijdde hij zich geheel aan de bevestiging en uitbreiding der Christelijke Kerk.

Alberik, de opvolger van Gregorius in het Bestuur der Utrechtsche kerk, zond hem naar Deventer waar de Saksers, na den dood van Lebuinus, de door dezen gestichte kerk, verbrand hadden. Ludger bragt te weeg, dat de kerk weder werd opgebouwd, die later niet weder door de Heidenen verwoest werd. Nadat hij zich eenigen tijd te Deventer had opgehouden, zond Alberik hem naar Friesland Daar had voor Ludgerus' komst ook Willebrord een Engelsch Zendeling het Evangelie verkondigd en was vervolgens naar Humsterland in Groningen gegaan om er het Christendom voort te planten, doch hij moest spoedig van daar vertrekken en ontkwam er ter naauwernood het martelaarsschap. Ludger was met ijver in zijn geboorteland werkzaam met het voortplanten van het Christendom. Door zijn toedoen werden er vele Heidensche tempels verbroken, en de kostbaarheden, die hij uit de schatten dier tempels verzamelde, zond hij naar Utrecht. Hij stichtte er ook menige Christelijke kerken, o.a. in zijn geboorteplaats Wierum, waar nog een zuster van hem woonde. De drie lentemaanden van vele jaren bragt hij te Utrecht door, om in de school, waar hij zelf opgevoed was, onderwijs te geven.

In het jaar 782, toen de Saksers, onder hunnen dapperen aanvoerder Wituchint een groot gedeelte van ons vaderland aan zich onderwierpen en er de Christenen vervolgden, werd Ludger genoodzaakt Friesland te verlaten. Hij reisde naar Rome, en van daar naar Napels, om het beroemde Benedictijner klooster *Monte Cassino*, in de nabijheid van die stad gelegen, te bezoeken en er de regels van die orde te leeren kennen. Na eene afwezigheid van twee en een halfjaar keerde hij in ons vaderland terug, waar hij, wijl de Saksers door Karel *de Groote* onderworpen waren, wederom het Evangelie begon te verkondigen. Op bevel van Karel *de Groote* deed hij zulks aan de Friesen aan de oostzijde van de Lauwers, en de landschappen Humsterland, Humsingo, Fevelingo, Reiderland en het eiland Borkum. Hij begon zijn prediking te Helwerd, een gehucht bij het dorp Rottum, waar een prachtige afgodstempel stond en de hoofdzetel der Heidensche Godsdienst van die streken was gevestigd. De arbeid van Ludger was hier rijk gezegend, doch hij werd, gedurende eene korte vervolging van de tot het Christendom bekeerden, door de heidenen verdreven. Ludger wendde nu zijne schreden naar Groningerland, waar het hem gelukte het Christendom in te voeren, zoodat hij den naam van *Apostel der Groningers* verkreeg. Door Karel *de Groote* tot eersten bisschop van Munster benoemd, bleef hij echter het herderlijk opzigt over de stad Groningen en haren naasten omtrek houden.

Ludger had vele voortreffelijke hoedanigheden, onder welke weldadigheid jegens de armen. Hij besteedde de inkomsten zijner eigene bezittingen en van zijn bisdom tot werken der liefde en werd, ten gevolge daarvan, door eenige zijner vijanden bij den keizer aangeklaagd. Ludger stierf den 26sten Maart 809. Men wil dat het in de Saksische taal opgestelde gedicht *Helland*, o. a. door Schmeller, Munchen 1836, uitgegeven, op bevel van Lodewijk *de Vrome*, door een Saksisch dichter vervaardigd, ook gedeeltelijk net werk van Ludger zou zijn. Ook schrijven sommigen hem het *Vita Gregorii abbatis*, het eerst door Christ. Brower, later door Surius, Mabillon en de Bollandisten uitgegeven, toe, doch het is bewezen dat hij de schrijver niet is der *Epistola de Canonizatione S. Suidberti.*

Het leven van Ludger door Altfridis geschreven, is door de Bollandisten (*Acta SS. a. d.* 26 *Mart. m. Martii*, T. III. p. 642—654), Leibnitz (*Script. rer. Brunsv.*, Hanov. 1707, T. I. p. 89—100), Mabillon (*Acta SS. ord. Bened. Saec.* IV. p. I, p. 18—35) en door Pertz (*Monum. Germ. hist.* T. II, p. 403—419) uitgegeven). Chr. Browerus gaf (*Sidera illustr. et sanct. viror.* Mogent, 1616, p. 36—75), het *Vita s. Ludgeri, auctore anonymo, monacho Werthinensi*, Surius, (*Acta SS.* Colon. Agrip. 1571, p. 384--409) en Joannes Cincinnius de Lippia, *Vita dwi Ludgeri, Mimigardevordensis ecclesiae quae est Monasteriensium Westfaliae, protho episcopi, Saxonunque et Phrisonum Apostoli*; ed. Quintell, Col. 1515. Later verscheen *Einfuhrung d. Christenth. in Westfalen und d. Leben d. h. Ludgerus*, Coesfeld, 1841; *Der H. Ludgerus* in *Sonntagsblatt fur katholische Christen*, Munster, 1841, No. 18; Louize van Bornstedt, *der H. Ludgerus*, Munster, 1842; ed. 2 1850; A. Reiche, *Ludgerus* in *Evangelischer Kalender*, ed. F. Piper, 1852; P. W. Behrends, *Leben des H. Ludgerus, Neuhaldensreb* 1843; E. J. Diest Lorgion in *Levensschetsen van invloedrijke Christenen in Nederland*, 1858, p. 45—54; H. J. Royaards, *Gesch. der Invoer. en Vestig. van het Christendom in Nederland*, 1844 (3de uitg.) bl. 296, 300 en anderen; J. H. van IJssel, *Voorlez. over Ludger* in *De Vrije Fries*, D. VI. 1856, bl. 253 volgg. en anderen, vermeld in de belangrijke dissertatio van Gerhard Paris, *Ludgerus Frisiorum Saxonumque Apostolus. Cui accedit Commenoratio de S. Bonifacio atque Gregorio*, Amst. 1859.

Zie ook *Bat. S.* T. I. p. 147 seqq.; *Levens der Voorn. Heyl.* D. I. bl. 342—350; Dumbar, *Kerk en Wereld*, Dev. D. I. bl. 183, 222; Revii, *Daventr.* p. 10; Ferwerda, *Adel. en aanz. Woordenb.* D. I. bl. 111; C. Adami, *Naaml. van Pred. Voorb.* 935; Hamconii, *Frisia*, p. 65, 108; van Gils, *Kath. Meyer. Mem.* bl. 62, 63; Coppens en van Gils, *N. Beschr. van het Bisdom*

van 's Bosch, D. I. bl. 119; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. II. bl. 126; *Der St. Ludgerifeier zu Helmstadt*, 1845; Dr. J. Aschbach, *Allg. Kirchen Lex.* c. v. Beneficiat Postelmayer, *Leb. und That. der Heilig. Gottes*, Th. I. (26 März) Moll, *Kerkges. v. Ned. voor de Herv.* D. I. bl. 171 volgg. *Ned. Arch* D. III. bl 275 v. *Kalender voor de Prot. in Ned.* 1860. bl. 17—59; Sichtenhorst, *Geld. Gesch.* bl. 44.

LUDOLF (JOB) of Leutholf, werd den 15den Junij 1624 te Erfurt geboren, bezocht het Gymnasium en in 1639 de hoogeschool zijner geboortestad. Daar de taalstudie hem oneindig veel beter dan alle overige wetenschappen geviel, gaf hij zich geheel en al aan dezelve over, en begon nu vooral op de Oostersche talen zijne aandacht te vestigen en deze zich als het bepaald doel van zijne letteroeffeningen voor te stellen. Na zich met de eerste beginselen van het Hebreeuwsch, Chaldeeuwsch, Syrisch, Samaritaansch en Arabisch gemeenzaam gemaakt te hebben, begon hij (1643) zich ook met het Ethiopisch bezig te houden, en de gebrekkigheid der hulpmiddelen om die taal aan te leeren, ondervindende, besloot de negentienjarige jongeling zelve een nieuwe Ethiopische grammatica en een beter lexicon voor eigen gebruik te zamen te stellen, en daarmede bezig, zette hij, op verzoek van Joh. Ern. Gerhard, hoogleeraar der godgeleerdheid te Jena, een Ethiopisch handschrift over.

Na aan de hoogeschool te Erfurt in April 1645, met eenparigen lof van alle aanwezigen eenige stellingen *de fictione juris* verdedigd te hebben, verliet hij haar en begaf zich naar Nederland en kwam in Junij van het genoemde jaar over Groningen, Franeker en Amsterdam te Leyden, waar hij zich terstond als student liet inschrijven. Hier was het nu eensdeels de Latijnsche en Grieksche letterkunde, waarin Ludolf zich met het gelukkigst gevolg en den grootsten roem oefende, en anderdeels vooral de verschillende takken der Oostersche taalkennis: in het Hebreeuwsch strekte de geleerde l'Empireur, in het Arabisch de wijdvermaarde Golius, hem tot leidsman. Ook voor zijne Ethiopische studiën vond hij te Leyden voedsel, en gebruikte met alle mogelijke vlijt de handschriften en werken aldaar op de Akademische boekerij in dat dialekt voorhanden. Doch ook de studie der regten verzuimde hij niet, en won, als gelukkig beoefenaar der staatkundige wetenschap, de gunst en vriendschap van Claudius Salmasius, een man, toen onder de eersten van Europa geschat. Na verloop van een jaar werd hem, op aanbeveling van l'Empireur, de reisgezel van een jongen regtsgeleerde van grooten huize en ongeveer van gelijken leeftijd, Johannes van Thys of Thysius geheeten, die eene buitenlandsche reis, mede met doel om zijne kennis daardoor uit te breiden, ondernemen zou. Na Frankrijk en Engeland bezocht te hebben, kwam hij te Leyden terug, en maakte van zijn kort verblijf

in Nederland gebruik, om met de beroemde Anna Maria van Schurman, die ook het Ethiopisch beoefende, in kennis te komen.

Op het einde van 1648 vertrok Ludolf mede naar Parijs, om er de wetenschappelijke en zedelijke vorming van de zonen van den Zweedschen gezant aan het Fransche Hof op zich te nemen. Naauwelijks was hij te Parijs of hij werd door dien Zweedschen edelman met een bijzonderen last van zijne meesteres, koningin Christina, naar Rome gezonden, waar hij drie Abyssiniërs en onder dezen den bekenden Abba-Gregorius ontmoette. Deze laatste toonde hem een Ethiopisch handschrift, bevattende de besluiten en verordeningen op de oudste kerkvergaderingen, door de Ethiopische Christenen geëerbiedigd, vastgesteld. Tot verbazing van den Abyssinier, las en vertaalde Ludolf dit geschrift met het uiterste gemak. Het duurde niet lang of beide, die elkander dagelijks zagen, spraken te zamen in het Ethiopisch dialect, en oefende zoo den een den anderen in die geleerde schrijftaal van Abyssinie. In Mei 1649 kwam Ludolf te Parijs terug en vergezelde den Zweedschen staatsman met diens zonen naar Stockholm, waar hij in de gunst van de geleerde Christina kwam, met beroemde mannen kennis maakte en zich op het aanleeren van het Zweedsch, Finsch en Russisch toelegde, terwijl hij in briefwisseling bleef met zijnen Abyssinischen vriend. Van deze vernomen hebbende dat, zoo hij naar Duitschland terugkeerde, hij derwaarts uit Rome naar hem zou toekomen, verliet hij Zweden, kwam den 13den Maart 1651 over Kopenhagen te Erfurt aan en reisde hem vervolgens tot Neurenberg te gemoet, van waar zij gezamentlijk de reis naar Gotha voortzetten. Eenigen tijd daarna keerde Gregorius naar Abyssinië terug, doch verloor op eene ongelukkige wijze zijn leven, niet ver van de Syrische stad Alexandrette. Ludolf keerde, na hem een groot eind wegs vergezeld te hebben, naar Gotha terug. Hier trad hij in dienst van hertog Ernst, die hem in 1652 als geheimschrijver toevoegde aan den gezant, door hem naar de Rijksvergadering te Regensburg bestemd. In 1654 teruggekeerd, keurde de hertog hem waardig, onder den titel van *Hoffmeister der Fürstlichen Printzen*, het onderwijs en de leiding zijner zonen te regelen. Vier jaren later (1658) werd hij tot hofraad verheven, deed in die hoedanigheid, als afgezant en vertegenwoordiger des hertogs, verscheiden staatkundige reizen naar Frankfort, Heidelberg, Leipzig en andere plaatsen, en vergezelde in 1673 prins Albert op eene reis door de Noordelijke rijken van Europa. Na den dood van hertog Ernst (1674) volgde hem zijn zoon Frederik op, die Ludolf's verdiensten niet minder dan zijn vader waardeerde, en hem als Domein-Beheerder (Kammer-Direktor) naar Altenburg zond. In het volgende jaar met eene zending naar Berlijn belast, had hij juist de hem

opgedragene taak gelukkigst volbragt, toen hem de treurige tijding van den dood zijner vrouw werd toegezonden. Deze slag trof hem zoo sterk, dat hij allen lust voor de beslommeringen van het openbaar leven verloor, een eervol ontslag van den hertog vroeg en verwierf, en zich naar Frankfort begaf, welke stad tot zijn dood toe zijn gewone zetel bleef. In 1683 en 1684 ondernam Ludolf nog eene reis naar de Nederlanden, Engeland en Frankrijk, voornamelijk met plan, om, door tusschenkomst der regering van eerstgenoemde landen, eene geregelde briefwisseling met de Abyssiniërs aan te knoopen. In dit laatstgemelde jaar te Frankfort wedergekeerd, wijdde zich Ludolf uitsluitend aan zijne hoofdstudie en deed al het mogelijke om zijne kennis van de taal en het land der Abyssiniërs uit te breiden en zijn geleerden *Commentarius* op de reeds vroeger door hem uitgegevene *Historia Aethiopica* op de gelukkigste wijs te voltooijen. In 1690 werd hij benoemd tot voorzitter van het keizerlijk Collegie der Geschiedenis en in het volgende jaar door Johan George II uitgenoodigd om, onder den titel van raad en resident, de bezorging der belangen van het keurvorstendom op zich te nemen, eene waardigheid, waarin hij door zijn zoon George IV bevestigd werd. Dezen laatsten overleefde Ludolf nog een geruimen tijd, daar hij eerst op den 8sten April 1704 overleed. Na zijn dood liet zijn zoon en schoonzoon een marmeren gedenkteeken ter zijner eer in de St. Catharina-kerk te Frankfort oprigten.

Zijne voornaamste werken zijn:

Lexicon-Aethiopico-Latinum, ex omnibus libris impressis, nonnullisque Manuscriptis collectum, et cum docto quodam Aethiope relectum. Accessit Authoris Grammatica Aethiopica; itemque Confessio fidei Claudii, *Regis Aethiopiae, cum notis et versione Latina ejusdem. In lucem edita studio et curâ* Johannis Michaelis Wanslebii *Mathem. et Orient. LL. Stud.* Lond. 1661, 4o.

Meermalen klaagde Ludolf over de grove fouten in deze eerste uitgaaf ingeslopen.

Historia Aethiopica, sive brevis et succincta descriptio Regni Habessinorum, quod vulgo male Presbyteri Johannis *vocatur. In qua libris quatuor agitur I. de natura et indole regionis et incolarum. II. de regimine politico, Regum successione etc.; III. de statu ecclesiastico, initio et progressu religionis Christianae,* IV *de rebus privatis, literatura, oeconomia* etc. Francof. ad Moenum, 1681. fol.

Dit klassieke werk werd spoedig in verschillende Europesche talen, als het Engelsch, Fransch, Hollandsch en Russisch overgezet, over welke vertalingen men Ludolf raadpleegde.

Commentarius ad Historiam Aethiopicam, antehac editam: in qua multa breviter dicta fusius narrantur, contraria refelluntur,

atque hac occasione, praeter res Aethiopicas, multa Auctorum, quaedam etiam S. Scripturae loca declarantur, aliaque plurima geographica, historica et critica, imprimis vero Antiquitatem Ecclesiasticam illustrantia, alibi hand facile obvia, exponuntur; ut variarum observationum loco haberi possit, Francof. ad M. 1691, fol.

Relatio nova de hodierno Habissiniae statu, ex India nuper allata. Additis Epistolis Regiis ad Societatem Indiae Orientalis, ejusque Responsione, cum Notis necessariis (Appendix prior ad Historiam Aethiopicam), Francof. ad M. 1699, fol.

Appendix secunda ad Historiam Aethiopicam, continens dissertationem de locustis, anno praeterito immensa copia in Germania visis: cum diatriba qua sententia Autoris nova de Selavis, sive locustis Israëlitarum in deserto, defenditur et argumentis contrariis viri docti respondetur. Qua occasione nonnulla Scripturae loca declarantur et autores quidam notantur vel enendantur, Francof ad M. 1694, fol.

Grammatica linguae Amharicae, quae vernacula est Habessinorum, in usum eorum, qui cum antiqua hac et praeclara natione Christiana connversari volent, edita Francof. ad M. 1698. fol.

Lexicon Amharico-Latinum cum Indice Latino copioso, inquirendis vocabulis Amharicis in hoc opere contentis, Francof. ad M. 1698. fol.

Lexicon Aethiopico-Latinum, ex omnibus libris impressis et multis Mss.tis. contextum. Nunc denuo ab ipso autore revisum ac emendatum plurimisque novis radicibus et derivatis, nec non nominibus propriis, auctum. Editio secunda. Accedit Intex Latinus copiosissimus, qui vicem Lexici Latino-Aethiopica praestare possit, Francof. ad M. 1699. fol.

Psalterium Davidis, Aethiopice et Latine. Cum duobus impressis et tribus Mss.otis Codicibus diligenter collatum et emendatum, nec non lectionibus et notis philologicis illustratum. Accedunt Aethiopice tantum hymni et orationes aliquot Vet. et Novi Testamenti, item Canticum Canticorum, cum variis lectionibus et notis, Francof. ad M. 1701. 4o. (Van dit Psalterium zijn, blijkens de voorrede, p. 3, verscheiden exemplaren, ten gevalle der Abissiniers, in het Ethiopisch afgedrukt, en door Lulof naar dat land verzonden.)

Grammatica Aethiopica, ab ipso autore solicite revissa, et plurimis in locis correcta et aucta. Edit. 2. Accedit prosodia, cum appendicibus, praxi grammatica et de scribendis epistolis Aethiopicis; denique index vocabulorum difficiliorum, Francof. ad M.

Scicagraphia Historiae Aethiopicae Abissinorum, Jenae, 1670.

H. E. Weijers gaf in het *Archief der Kerk. Gesch. inzonderheid in Nederland* van de hoogleeraren Kist en Roy-

aards, D. IX, twee door Ludolf opgestelde Ethiopische brieven in het licht en

op de Bibl. der Leydsche hoogeschool berust een ms., getiteld: *Jobus Ludolffus de inveniendis rationibus in Architectura, Musica et Arithemetica.*

In het Nederduitsch heeft men van hem:

Historie van Abyssiniën of Aethiopiën, Utr. 1607, met pl.
Groot Tooneel der hedendaagsche Weereld, Utr. 4o. met platen.

Zie *Biogr. Univ.* i. v. Jöcher, *Gel. Lex.* i. v. Saxe, *Onom. Comment. de Vita Script. ac mer. ill. viri J. Lud. Auct. C Junck.* Lips. et Franc. 1740. 4o. *Iets over J. Ludolf* enz. door H. E. Weyers in het aangeb. deel van het Archief. *Cat. Bibl. Publ. Lugd. Bat.* p. 209, 289, 355; Arrenberg, *Naamr van Ned. Boek* bl. 266; Schotel, *A M. van Schurman*, bl. 36 12 der aanteekk. Nijhoff, *Bijdr. tot de Vad. Ges. en Lett.* D. X. St. III. bl. 255; Nieuwenhuis.

LUDOLF, graaf van Brunswijk, verkreeg ten jare 1003 door zijn huwelijk met Geertruida, dochter van Aarnoud, slotgraaf van Gend, heer van Aalst, der vier Ambachten, alsmede graaf van Holland, Zeeland, Kennemerland enz., de graafschappen Staveren, Ooster- Wester- en Islegoo. Hij stierf den 23sten April 1038 en werd door zijnen zoon Bruno III als graaf van Brunswijk enz. opgevolgd.

Zie v. d. Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 17.

LUDOLF VAN BIERUM was een broeder van bisschop Heribertus of Herbert van Utrecht, die van dezen het kasteleinschap van Koevorden en het regtsgebied over Drenthe in leen bekwam, nadat het aan de Gelkingen ontnomen was.

Zie v. d. Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 573.

LUDOLF VAN HEDEL, die ongehuwd leefde, onderteekende in 1477 het verbond met Luik en procedeerde tegen Walraven van Brederode over eene rente uit de erfenis van heer Jakob van Gaasbeek. In 1497 was hij in geschil met hertog Karel van Gelder, over de gruit te Hedel en stierf in 1499. Over den ongehuwden staat van heer Ludolf, werd in de laatste jaren een hevige pennestrijd gevoerd tusschen den baron van Hoëvell, lid van den Hoogen Raad van State, en wijlen Mr. W. H. Tadama te Zutphen.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.* bl. 206.

LUDOVICUS, bisschop van Luik. Hij was uit het koninklijk huis van Frankrijk gesproten en zoon van den hertog van Bourbon. In 1456 volgde hij Johannes VIII van Heinsbergen als bisschop van Luik op. Zeer is hij bekend om de oorlogen, welke hij, door onderstand van uitlandsche vorsten,

tegen zijn volk gevoerd heeft. In deze oorlogen heeft Luik veel geleden. Hij stierf den 30sten Augustus 1482.

Zie van Gils, *Kath. Meyer. Memorieb.* bl. 34; van Gils en Coppens, *Nieuwe Bes. van 's Bosch*, D. I. bl. 65—67; Miraei, *Dipl.* T. III. p. 211; *Die erectie des Convents van de Susteren door Lod. van Bourbon*, by Coeverincx, P. II. p. 93 ms.

LUDOVICUS (D.) schreef:
Davids Triumphe, 1716, 8o.

Zie Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 229.

LUDOVICUS (P.) schreef:
Agt Predicatiën over Exodus XIV, over de uitvoeringe uyt Aegypten, 8o.

Zie Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* o. h. w. *Aant. en Verv.* bl. 130.

LUDOVICI (G. G.), schreef:
Volmaakt Koopmans Systema, Amst. 3 d.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Ned. Boek.* bl. 266.

LUDWIG (F.) schreef:
Prijsverhandeling over de maatregelen, in verschillende landen van Europa, om de wederstreving tegen de koepokinenting te boven te komen, Utr. 1825, gr. 8o.

LUENITS (Cornelis), rederijker uit de zeventiende eeuw, wiens poëzy men vindt in *Referynen gemaeckt op de vraghe: of in Christum te gelooven in aller menschen macht is, om naer haer believen te kiezen de doodt oft leven.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* D. II. bl. 287.

LUER (Johan George August), den 17den October 1809 te Hannover geboren, was discipel van den bekwamen fluitist Steynemeyer, en later op zijn hoofd instrument, de hautbois, een kweekeling van den met roem bekenden Rose, doch voornamelijk van den vermaarden concertmeester en componist Maurer. Hij was een fijn gevoelig kenner, een uitstekend theoretisch en praktisch beoefenaar en leermeester der muzijk. De groote toondichter en kapelmeester Marschner te Hannover, telde hem onder de beste leden van zijn uitstekend orchest. Te Oldenburg en te Erfurt onderscheidde hij zich mede in het muzykale vak door zijn degelijk talent, terwijl hij intusschen bij verschillende militaire muzijkkorpsen in Duitschland werkzaam was. Als zoodanig werd hij in 1839 bij ons aangesteld tot stafmuzijkant bij de kapel der 17de afdeeling infanterie, toenmaals in de kantonnementen. Den 20sten November 1843 vestigde hij zich te Utrecht als hautboist en muzijkonderwijzer, en genoot voor zijne toonkunstige bekwaamheid, zoo in het orchest als bij zijne talrijke leerlingen,

de hoogste achting. Hij overleed te Utrecht den 26sten December 1832. Eenige leden der *Mannen-Zangvereeniging* en van de *Stedelijke Harmonie*, waarvan hij lid was, vergezelden hem den 29sten dier maand naar het graf, waarbij de Domorganist Nieuwenhuysen een treffend woord ter nagedachtenis van den ontslapene sprak.

Zie F. C. Kist, *Iets over J. G. A. Luer* in *Caecilia*, X. 15 en *Astrea*, II. 333.

LUFFT (F. M.) schreef:

Bijbelsche ophelderingen uit Oostersche en andere Reisbeschrijvingen, als geringe Bijdragen tot de Oudheden des Bijbels, ter naauwkeurige beoordeeling en verdere nasporing uitgegeven, 's Hage, 1773. 8o.

Zie Arrenberg, *Naaml. van Boek.* bl. 326.

LUFNEU ( ) schreef:

Tegen de Sympathetische Werking, Rott, 1697. 8o.

Zie *Aanh. en Verv. op* Abcoude, *Naamr. van Boek.* bl. 81

LUGT (H.) schreef:

Onderwijs in de eerste beginsels der electriciteit, geschikt tot eene handleiding voor de zoodanigen, die zich in deze wetenschap willen oefenen, West-Zaand. 1797—1798. 8o.

De theorie der electriciteit, rustende op proefondervindelijke waarheid, Ibid, 1797, gr. 8o.

Korte beschrijving eener electriseer-machiene met geïsoleerde wrijvers enz., van eene geheel nieuwe constructie, Rott. 1801—1802, 2 d. 8o.

Verwershandboekje of beschrijving om koleuren op wollen stoffen te verwen, Amst. 1799, gr. 8o.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir.* p. 202.

LUGT (Jan), Dirksz., te Amsterdam geboren, en aldaar den 6den December 1822 in den ouderdom van 73 jaren overleden, wordt door Witsen Geijsbeek onder de verdienstelijke Nederl. dichters gerangschikt. Er zijn, behalve het dichtstuk *Godsdienst*, Amst. 1784, gr. 4o., slechts enkele losse, alleen voor vrienden gedrukte dichtstukjes van hem voorhanden, zoo als *Eerzang voor Amstels burgerij*, 1787.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl 245 v. Brinkman, *Naaml. van Ned. Boek.*

LUGTENBURG (Jonathan van), secretaris der Staten van Utrecht, behoorde in 1675 tot de Commissie door die Staten naar prins Willem III gezonden, om hem aan te raden de Hoogheid van Gelder (de regering van Gelderland had de prins het hertogdom Gelderland en het graafschap Zutphen opgedragen) te aanvaarden.

Zie *Tweej. Ges.* bl. 413; Wagenaar, *Vad. Ges.* D. XIV. bl. 347.

LUIDING (J.), dichter uit het midden der zeventiende eeuw, Men vindt een tiental zijner gedichten, die zeer middelmatig zijn, in *Bloemkrans van verscheide Gedichten*, Amst. 1659.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* o. h. w.

LUIDWINA. Zie LIDEWY.

LUIES (JAN), oudste bij de Doopsgezinden te Noordbroek in de provincie Groningen, hoogstwaarschijnlijk dezelfde met Jan Lucas, van wien het Jan-Lucas-volk de benaming heeft ontvangen. Den 13den April 1622 en eenige volgende dagen, hield hij te Hoorn een scherp dispuut tegen Pieter Jansz. Twisck. Hij was de eenige oudste van de zijde der Vlamingen. J. J. Mabé teekende het verhandelde op. De oorzaak er van was »omdat er een van Pieter Janszen Broeders in kommer waren, of zijlieden de gemeente Gods waren of niet; en om die zelfde reden was te voren tusschen Gerrit Harms en de zijnen tegen Pieter Jansz. en de zijnen te Zaandam een gesprek begonnen, maar niet voleindigd." De zaken liepen niet over geloofspunten, maar Jan Luies beweerde, »dat de Vlamingen in de vorige eeuw wel boete gedaan hadden en de Friesen niet. Dus waren de Friezen onboetvaardig en de Vlamingers de regte gemeente Gods." Twisck antwoordde: »dat de Friesen hunne schuld voor God hadden geboet," doch Jan Luies vond dat niet voldoende en zoo liep het geschil vruchteloos af. Eenige jaren later geraakte hij in twist met Claas Claasz. over het geschrift door dezen in 1627 uitgegeven. Nadat hij zich, zoo te Griethoorn en Blokzijl als te Deventer persoonlijk daartegen verdedigd had, werd er eene vergadering belegd te Middelstum, den 18den Sept. 1628, om niet alleen over dit geval te spreken, maar ook inzonderheid over eene zaak, die tot hunne oneenigheid aanleiding schijnt gegeven te hebben: de vereeniging namelijk van de Vlaamschen met de Friesen te Harlingen, gedeeltelijk reeds in 1610 en van anderen in 1626 geschied. Want Jan Luies wilde die Harlinger Vlamingen wegens deze vereeniging gebannen hebben. Deze vergadering liep echter vruchteloos af, doch had belangrijke gevolgen, volgens gissing van ten Cate het opkomen van de zoogenaamde Societeit der Groninger Oud-Vlamingen. Jan Luies overleed den 21sten Jan. 1637.

Zie ten Cate, *Gesch. der Doopsgez. in Gron.* enz D. I. bl. 64 volgg.

LUIGA (HERMANNUS) of Luingha, ook Hermannus van Belkum genoemd, welligt dezelfde, dien Gellius Snecanus, Hermannus Peisanus noemt, was eerst predikant te Belhum, in 1588 of begin van 1589 te Sneek be-

roepen, onderteekende in 1587, toen hij praeses was der synode te Sneek, het request aan koningin Elisabeth van Engeland, waarin Haar 's lands Hoogheid werd opgedragen. Hij was nog in 1594 praeses der Synode te Bolsward, in 1595 deputatus Synodi.

Zie Uytenbogaert, *Kerk. Gesch.* bl. 244, 245; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 722, 723; Hooft, *Ned. Hist.* B. XXV. bl. 237. Reyds, *Ned. Hist.* bl. 160; *Epist Eccles.* (ed. 1660) p. 22, 23; A. Greijdanus, *Naaml. van Pred. in de Cl. van Franeker*, bl. 123, 166; J. Engelsma, *Volgl. der Pred. onder de Cl. van Zevenw.* bl. 262.

LUIKEN (CASPAR), Luyken of Luycken, schreef een werkje getiteld: *Onfeylbare regel van winste sonder verlies enz., alsmede om geld op Interest te doen*, Amst. 1663, bij Christoffel Luycken. Volgens sommigen was hij een etser, doch volgens anderen verwart men hem met zijn kleinzoon, die denzelfden naam voerde, doch deze kan in 1694 nog geen platen geëtst hebben, toen het *Menschelyk bedryf* m. pl. van J. en C. Luyken verscheen.

Hij was een vroom man, ook blijkens het lieffelijke gedichtje van zijn zoon Jan Luiken, aan zijn kleinzoon Johannes Luiken *den Jongen*, te vinden in *Des menschen begin, midden en einde, vertoonende het kinderlijk Bedrijf*, enz. Amst. 1772. Hij huwde Hester Cooren.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D. III. bl. 263; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 188; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1018.

LUIKEN (JAN), Luyken of Luycken, zoon van den vorige, werd den 16den April, sommigen willen, naar ik meen ten onregte, den 6den of 7den April 1649 te Amsterdam geboren en van zijne jeugd af voor de schilderkunst opgeleid. Hij leerde de schilderkunst onder de leiding van Maarten Zaagmolen. Zijne schilderijen ziet men echter zelden, want deze kunst verliet hij reeds vroeg en begaf zich aan het etsen voor boekhandelaars. Kramm schrijft dat de eenige bekende schilderij van hem is het *Portret van zijne Moeder*, ten voeten uit, in een gemeubeld vertrek zittende te borduren, met verder bijwerk, op de verkooping van D. van Dijl, Amst. 1813, voor *f* 59 gekocht, en thans in het kabinet van jhr. J. P. Six van Hillegom. Als etser is hij eenig, zoo wel in het zamenstellen van geschiedkundige als van andere onderwerpen. Te dien aanzien is de getuigenis van alle kenners eenstemmig. »In de teeken- en etskunst bereikte hij," schrijft Immerzeel, »eene hoogte en vermaardheid, die alleen het deel wordt van geniën, welke, even als hij, eenen eigen oorspronkelijken weg bewandelen. Ontelbaar, letterlijk ontelbaar mag men het getal platen heeten, dat hij naar zijne eigene

teekeningen geëtst heeft. Want welke eene aanmerkelijke menigte men van dezelve verzameld hebbe, telkens komt ons weder een boekje in handen, dat ons nog onbekend was, en waarin men één of meerdere prentjes van Luiken aantreft." De kunstliefhebber E. W. J. Bagelaar, in 1837 overleden, had meer dan 4000 stuks prenten van hem en zijn zoon opgespoord en bevonden dat er nog vele aan ontbraken.

De Heer J. Ph. van der Kellen te Utrecht, heeft dit getal met 500 vermeerderd. Een derde verzameling berust bij den heer Geijsweit van der Netten, provinciaal-kommandant van Overijssel te Zwolle.

Hoe bedrijvig en vlug Luiken ook was, wane men echter niet dat dit doorgaans aan zijn kunstwerk zigtbaar was, schoon het niet te ontkennen is, dat men onder de groote menigte wel eens enkele prentjes van hem vindt, die blijkbaar door te haastige bewerking veronachtzaamd zijn; maar die weinige uitgezonderd, duidt de vrijheid van zijn ordonnanties het geoefend oog genoegzaam aan, dat hij alle onderwerpen met al die oplettendheid en zorg bearbeid heeft, als zijne vlugge en geestige manier van etsen toeliet. Tot zijne meesterstukken behooren zijne groote Bijbelprenten, en inzonderheid de *Plagen van Egypte*, die rijk van ordonnantie, heerlijk van effect, overschoon van teekening en vol vuur en uitdrukking zijn. Dit stuk alleen ware genoegzaam om Luiken onder de grootste meesters in het teekenen en etsen te rangschikken en onsterfelijk te maken.

Op de verkooping van J. de Vos, Amst. 1833, werden de originele teekeningen van zijn werk *Het menschelijk bedrijf*, 100 stuks, en die van de *Bijkorf des gemoeds*, 104 stuks, voor *f* 450 verkocht. 4 stuks *Plagen van Egypte*, luchtig met de pen, golden *f* 101; de *Steeniging van Stephanus* met dito *f* 68. Bij de douairière barones van Pallandt te Rotterdam, berusten de teekeningen voor de *Groote Bijbelplaten*. In 1671 gaf hij zijn veel besproken boekje, getiteld: *De Duitsche Lier*, met erotische stukjes in den trant van Hooft en Jonctys, met plaatjes in het licht. Deze stukjes zijn los, bevallig, geestig van vinding en juist van teekening. Jaren later, toen hij door het lezen der mystieke schriften van Jacob Boehme en Antoinette Bourignon, tot meer ernstige denkwijze kwam, schaamde hij zich over dit boeksken, en trachtte alle exemplaren op te koopen en te vernietigen, doch zijn uitgever bedroog hem door het na te drukken, weshalve hij zijn vromen wensch moest opgeven. Zijne latere poëzy bestaat uit stichtelijke gedichten, die hij met uitmuntende fraaije platen versierde. Deze gedichten dragen onmiskenbare sporen van de vroomheid van zijn hart, en ofschoon niet alle van helder verstand en gezond oordeel getuigenis geven, ja enkele slechts mystieke rijmelarij verdienen

genoemd te worden, zoo is het echter niet te ontkennen, dat zij doorgaans den waren dichter verraden, en iets liefelijks, bevalligs, zoetvloeijends, eenvoudigs en naiefs ademen, dat men schaars in de gedichten van zijn tijdgenooten aantreft. Zijne biografisten hebben, uit de hier na te melden bundels, er menige proeve van gegeven. Er bestaat, voor zoover wij weten, nog geen naauwkeurige biographie van dezen man. Wij weten alleen dat hij zich omtrent 1699, volgens Loosjes, op de Bakkersloot, buiten Haarlem met ter woon nederzette en gedurende zijn verblijf aldaar, in bijzondere vriendschap met de familie Bellinckhuys verkeerde. In het *Kort Verhaal van het Godvruchtig leven en zalig afsterven van Joannes Luiken vóór de Schriftuurlijke Geschiedenissen*, enz. wordt zijn vroom karakter geschetst en een uitvoerig berigt van zijne laatste levensuren gegeven.

Hij overleed te Amsterdam den 5den April 1712, des avonds tusschen 6 en 7 uren, en werd den 11den April in de Nieuwe Zijds-Kapel begraven. Hij huwde, 19 jaren oud, met Maria de Oude, eene dochter zeer vermaard door haren uitmuntenden zang, die hem vijf kinderen schonk, allen vroeg overleden, uitgenomen zijn zoon Casper, die volgt. Zijn afbeeldsel is na zijn dood door Arnold Boonen geteekend, door P. Sluijter gegraveerd en met verzen van Adr. Spinneker en A. Houbraken in het voorgemeld *Levensverhaal* uitgegeven.

Hij gaf in het licht:

Duytsce Lier, Amst. 1671, 12o. met pl., opgedragen aan Ant. van der Goes. Ibid, 1708, 1729, 1730. *D. Lier, draayende veel van de nieuwste, deftige en dartelende toonen. Bevat in tien verdeelingen en verciert met koperen platen. Tweeden Druk. Vermeerdert met het Leeven van den autheur*, 's Gravenh. 1783, 12o.

Jezus en de Ziel, een geestelijke Spiegel voor 't gemoed, bestaande in Veertig aangename en stigtelijke Zinnebeelden, vervat in drie deeltjes, met pl., Amst. P. Arentsz, 1678, 1687. Derde druk *met een breder aanhangsel*, fig. zevende druk, *met een Brief handelende over Gods Eigenschappen*, 1704, 8o. Rott. bij Phil. Lozel, 1754, 8o. Ibid, P. Arendtsz en K. van der Sys, 1714, 8ste druk, 1729, 8o. Zijn laatste werk werd onder denzelfden titel, met vergroote en veranderde prenten in dat jaar (1714) uitgegeven.

Spiegel van het menschelijk bedrijf, te Amsterdam gedaan door Johannes en Casparus Luiken, in 4o. met de verzen onder de prenten geëtst *Eerste druk*. Tweede druk met denzelfden titelplaat, doch veranderd in *Spiegel van 't menselijk bedrijf* en uitgegeven door Nicolaas Visscher, 4 bladen aan beide zijden met een afbeelding bedrukt, dus half zoo veel bladen als in den eersten druk; Amst. 1719, K. van

der Sys, 1730 in 8o. met tekst, als ook onder de prenten verzen, mede in letterdruk. Deze prenten vindt men in het Duitsche werk van pater Abraham van St. Clara, *Iets voor u allen*, enz., in de Hollandsche uitgave vindt men de kopijen.

Voncken der Liefde Jesu van het God legeerende zielenvuur, zijnde Bloempjes der zalige hoop, tot verheuggelykheid der wandelaars, langs den weg, na Vreden-Rijk. Eene behelzing van Vijftig Zinne-beelden, met hunne daar op spelende, verzen en heilige spreuken, Amst. bij P. Arendtsz, 1687, 8o., bij Clenz en C. van der Sys, 1705, 8o., bij K. van der Sys, 1741, bij Gerrit de Groot en Zn. 1763, Rott. bij A. Bothall, 1780, 8o. met pl.

Beschouwing der Wereld, enz. met 100 platen, Amst. bij de Wed. P. Arentsz en K. van der Sys, 1708, 1725, 1738, 8o.

De onwaardige Wereld, met 50 platen, Amst. bij de Wed. P. Arentz en K. van der Sys, 1710, 8o., bij K. van der Sys, 1728, 1749, 1778, met pl.

Het leerzaam huisraad, vertoond in Vijftig konstige figuren, met godlijke Spreuken en stigtelijke Verzen, Amst. bij de Wed. P. Arentsz en K. van der Sys, 1711, bij K. van der Sys, 1731, bij J. ter Beek en K. de Veer, 1756, 8o. bij de Erven van F. Houttuin, 1771. 8o.

De Bijkorf des Gemoeds, enz. Amst. bij P. Arentsz en K. van der Sys, 1711, 8o., 1735, 1778, 8o. met pl.

Des menschen begin, midden en einde, met 51 platen, Amst. bij dez. 1712, 8o., 1768, 8o.

Lof en Oordeel van de Werken der Barmhertigheydt, enz., Amst. bij N. Visscher, 4o. z. j., doch zeker vóór 1704, wijl hetzelfde werk bij den 2den druk der *Zedelyke Gedichten*, Ibid, bij de Wed. P. Arentsz en P. van der Sys, 1704, 8o. is gevoegd. Daarvan bestaan kopyen, allen anders om, behalve den titel, die luidt: *De Groote Vierschaar van Jezus Christus*, en deze ook in het Fransch. Willem de Broen excudit, en zoo men meent ook door dezen gecopieerd; de bijbelspreuken zijn op koperen platen gesneden, zonder tekst. Dezelfde onderwerpen en titel, zijnde vergroote kopyen, in fol. door de Broen te Amsterdam, bij G. de Broen. Er bestaan ook Fransche kopyen in fol. De platen van *Lof* enz. zijn ook herhaald in Adr. Spinneker, *De Werken en Vergelding der barmhertigh. en onbarmhertigh.*, Amst. 1711, 8o.

Zedel. en Stichtel. Gezangen, Amst. 1709, 1734, 8o., 1767, met platen.

Beginselen van Gods Koningrijk in den Mensch, door P. en J. Huygen *maar verbeterd en met kunstplaten van* J. L., Haarl. 1690, 2de dr., Amst. 1783, 1740, 8o.

Uiterste wille van eene Moeder, overvloeijend herte of nagelaten verzen, Haarl. 1767, met pl. 8o.

De Schriftuurlijke geschiedenissen en gelijkenissen van het O. en N. Verbond, 2 d. Amst. 1712, fol.

Schriftuurlijke Geschiedenissen en Gelijkenissen van het N. Verbond, vertoonende 118 *konstige figuren met Bijbelsche Verklaaringen en stichtelijke Verzen door J. L.* Amst. bij de Wed. Pieter Arentsz en K van der Sys, 1712.

Geestelijke Brieven aan verscheiden goede vrienden, Amst. 1714, 1729, 8o.

Verzamel. van eenige Geestelijke Brieven, Hoorn, 1741, 8o.

Goddelijke Liefdevlammen van een Boetvaardige, Geheiligde, Liefhebbende en aan haar Selfs stervende Ziele. In drie deelen verdeelt. Afgebeelt door Vijftig nette koopere figuuren. Neffens haar Verzen, Aanmerkingen, Gezangen en Zielzuchten. Ten meerendeel door P. J. L. B. C. Amst. bij Joh. Boekholt, 1691, 8o.

Men wil dat dit boekske geschreven is door C. P. B(iens) en J(an) L(uiken). Het titelblad is kennelijk van den laatsten en bl. 212 volgg. komt een vers van hem voor, in 1684 vervaardigd en getiteld: *Jesus, de Fonteyn der Saligheyt, de hoogste en diepste liefde des Vaders*, enz De plaatjes zijn dezelfde, die men in de *Pia disideria* van den Jezuit Herm. Hugo, Antv. 1629, 12o. aantreft. Onder de werkjes van J. Luiken wordt ook vermeld *Goddelijke Liefdevlam*, Amst. 1738, met pl. 8o.

M. A. Amshoff gaf in 1836 eene *Bloemlezing uit de Zedelijke en Stichtel. Gedichten* van J. Luiken in het licht.

Eene andere *Bloemlezing* bezorgde Dr. J. J. L ten Kate, pred. te Middelburg, geïllustreerd met staalplaten.

Behalve deze werken op zijn naam uitgegeven, heeft hij nog voor een groote menigte werken van zijne tijdgenooten platen geleverd, soms alle, soms een enkele of slechts de titelplaat, soms met zijn vader of broeder, meest alleen. Vele dezer platen zijn echter voor verschillende werken gebruikt en in Duitschland nagedrukt. Zoo zijn er in den eersten druk van zijn *Groote Bijbel*, Amst. bij Pieter Mortier, compleet in 60 platen, plano formaat, z. j. prenten, die reeds in het werk van Flavius Josephus, door W. Sewel, in 1704 uitgegeven, voorkomen. De in dezen en latere drukken (Amst. 1729, 1747) voorkomende prenten, zijn ook opgenomen in *Het O. en N. Testament naar de laatste roomsche keure der gemeene latijnsche overzettinge*, Utrecht, 1732, 2 d. in fol. Zoo zijn de 4o. *Bijbelprenten*, twee op één blad in fol. gedrukt, met tekst, bij Pieter Mortier, te Amsterdam in 1700 in fol. verschenen, mede onder den titel van Luiken's *Schriftuurl. Gesch. en Gelijken.* enz , Amst. bij Arentsz en van der Sys, 1712, 2 d. 4o. uitgegeven. Zoo vindt men de prenten, die verschei-

nen in *Tafereelen der eerste Christenen, bestaande in 92 konstprenten van J. L. berijmd door P. Langendijk en C. Bruin*, Amst. bij de Wed. B. Visscher, 1722, 4o. reeds in *Waare afbeeld. der eerste Christenen, door G. Arnold, uit het Hoogd. vertaald door W. Sewel*, Amst. 1700, 1701, 2 d. fol.

Hij moet reeds in zeer jeugdigen leeftijd geëtst hebben, en schoon er vele werken worden opgegeven, waarvan de platen niet van zijn hand zijn of kunnen zijn, zoo blijkt het echter dat hij reeds op 6 of 7jarigen leeftijd de graveerstift hanteerde. Uit de lijsten der werken, waarin zijn platen voorkomen, worden er reeds vermeld, van 1679, 1680, ja zelfs van vroeger tijd. Wij hebben die werken niet onder het oog gehad.

Men begroot het getal van de werken, waarin prenten van Luiken voorkomen, op 250—260, er zullen er echter nog veel meer zijn, en telkens ontdekt men vergetene boekjes waarin zijn werk voorkomt. Hoewel er een merkelijke vooruitgang in zijn arbeid is, kan men echter reeds het karakteristieke er van in de vroegste voortbrengselen van zijn kunst opmerken.

Tot zijne voornaamste werken, waarin zijn prentkunst voorkomt, behooren, behalve de genoemde:

Het *Groot Waereldtooneel*, (Amst. 1701) en *Vervolg* op Flavius Josephus van Basnage (Amst. 1762, 2 dn.), het *Bloedigh toneel of Martelaars-spiegel der Doopsgez. Christ.* van van Braght (Amst. 1685); de *Reizen* van C. de Bruin, A. van Berkel, A. Boogaart, W. Dampier, Tavernier, Spon, Reining, Thevenot en vele *Landbeschryvingen*, zoo als in Dans, *Beschryving van Barbaryen, Caertboeken, Reysboeken;* de *Mosaïsche Historie der Hebreeuwsche kerke* (4 d. Utr. 1700) en de *Voorbereidselen tot de Bijbelsche Wijsheid*, enz. (Utr. 1690, 2 dln.) van W. Goeree; de *Historie des O. en N. Testaments, verrykt met meer dan* 400 *afbeeldingen*, 1700, 3 d. fol.; J. Taylor, *Hist. van 't leven en de dood van J. C.* 1700, fol.; het *Leven van J. C.* 1732, fol. van L. ten Kate, de historische werken van Hooft, de Groot, le Clerc, van de Bos, Boxhorn, Leti, Montanus, Pers, Bor, S de Vries; de werken van Buxtorf, W. Cave, Goodwin, Arents, Bunyan, Broekhuysen; de levens van *Maria Stuart, Jacobus II, Willem III;* de *Hist. der Kruisvaarders* (1683, 4o.) en *van de ketterij der beeldstormers* (1686, 4o.) van Maimburg; *De beginselen van Gods koningrijk in den mensch* (1740 8o.) en de *Stichtelijke Rijmen* van Huygen; de *Lusthof des Gemoeds* en de *Vermeerderde Lusthof des Gemoeds* van J. B. Scabaelje (1706, 8o.) en andere rijmwerkjes.

Zie *Kort Verhael van het Godvr. Leven en Zalig afsterven van J. L.* vóór *Des Menschen begin*, enz. Amst. 1772; *Leven van J. L.* vóór *Duitsche Lier*, 's Hage, 1784, en vóór het 2e d. zijner *Schrift. Ges*; *Biogr. Univ.* i. v. Saxe, *Onom.* T. V. p. 397; *Leven van Voorn. Mannen en Vrouwen*, D. III. bl. 269; Kok, *Vad. Woord.* D. XXII. bl. 187; Nieuwenhuis, *Woord. van Kunst. en Wetens.* o. h. w. Kobus en de Riveccourt; A. Houbraken, *Schouwb. der Schild.* D. III. bl. 253; J. C. Weyerman, *Levensb. v. Ned. Kunst-Schild.* D. III. bl. 109; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* o. h. w. Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* o. h. w. *Dict. der Grav.* par Basan, p. 346, J. Wagenaar, *Amst.* St. 3. bl. 263; Siegenbeek, *Ges. der Ned. Lett.* bl 166; J. de Vries, *Ges. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 293; N. G. van Kampen, *Ges. der Ned. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 367; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. III. bl. 249 volgg. P. Mabé Jr. *J. L. als Mensch en als Dichter* in *Mnem.* 3e R. D. I. bl. 199; *Vergel. tuss. Cats en Luiken* door Busken Huët in *Gids* Oct. 1863, Snellaert, *Schets eener Ges. der Ned. Lett.* bl. 162; Collot d'Escury, *Holl. Roem in Kunst en Wet.* Immerzeel, *Jan Luiken, Lierzang; Geest der Ned. Dicht.* 1738; Visscher, *Bloeml.* D. I. bl. 268; A. Fokke Simonsz, *Vad. Hist.* Amst. 1809. D. I. bl. 244; Loosjes, *Robbert Hellemans*, D. IV. bl 157; Wagenaar, *Amst.* D. XI. bl. 426; Abcoude, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 230, 231; *Aant. en Verv.* bl 133, *Tweede Aanh.* bl 88, *Derde Aanh.* bl. 98, *Vierde Aanh.* bl. 64; Arrenberg, *Naamr.* bl 326; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. bl. 246; *Bibl. Roser.* P. II. p. 230; *Cat. v. d. Aa*, bl. 101; *Cat. van Voorst*, D. IV. bl. 78; *Cat. J. Schouten*, bl. 105; *Cat. van Hulthem*, No 1718, 24001, 24005, 24026, 24130, 24426, 24427, 30310; *Nav.* D. IV. bl. 196, D. V. bl. 72, 75, D. II. bl 28, D. III. bl. 165, D. V. bl. 127, 337.

LUIKEN (Caspar), zoon van den vorige, beoefende gelijk zijn vader de etskunst. Gezamentlijk gaf hij met hem in het licht: *Het Menschelijk bedrijf*, Amst. 1694. 4o. Overigens zijn zijne plaatjes in de werken van zijn vader. Zij zijn meest allen met C. L geteekend, en zoo er die letters niet onderstaan, kan men echter ligtelijk zijn werk van dat van zijn vader onderscheiden, daar het veel minder is. Hij werd in 1672 geboren en stierf in 1708. Men vindt in de *Geestelijke Brieven* van J. Luiken (Amst. 1714, 1729, kl. 8o) zielroerende brieven aan dien zoon en hij betreurde zijn verlies in een treffend gedicht. Deze Caspar was gehuwd, en liet bij zijne vrouw één zoon, Johannes, na. Beide, moeder en zoon, waren aan het sterfbed van vader en grootvader. Van dezen kleinzoon stamde waarschijnlijk af J. G. Luiken, in 1795, advocaat-fiscaal van H. Gr. Mog. bij het collegie van Gecommitteerde Raden, en als Latijnsch dichter bekend.

Zie *Levensverh.* voor de *Schrift. Ges. van het O. en N. Verb.* Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 189; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1018; Wagenaar, *Amst.* D. XI. bl. 426. *Verv. op Wagenaar*, D. XXIII; *Nav.* D. V. bl. 127, 137.

LUISCIUS (A. G.), regtsgeleerde, waarschijnlijk leerling der Leydsche hoogeschool, schreef:

Algemeen Historisch, Geographisch en Genealogisch Woordenboek, 's Hage, 1724—34, 8 d. fol.

Historie der doorluchtige huyse van Brunswyk-Lunenburg, uit het Hgd. overgezet, Amst. 1716, 8o.

Zie Abconde, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 229; Arrenberg, *Naamr. van Boek.* bl. 332.

LUISCIUS (ABRAHAM VAN STIPRIAAN), werd den 10den October 1753 te Oudewater uit brave burgerouders geboren. Reeds vroeg toonde hij veel lust tot de geneeskunst, en op zijn 13de jaar, werd hij onder opzigt en leiding van W. Servaas, med. dr. te Delfshaven, gesteld. Hier ontving hij onderwijs in de Latijnsche en Grieksche taal en in alle voorbereidende wetenschappen der geneeskunde. In 1784 werd hij student aan de Leydsche hoogeschool, en reeds drie jaren later deed hij zijn doctoraal examen, met vrijlating tot den hoogsten graad van promotie, *more majorum*, toen ingevoerd. Na 31 Mei 1788 zijne dissertatie, bevattende *Observationes chemicas de quibusdam salibus essentialibus vegitabilium*, in het openbaar verdedigd te hebben, zette hij zich in het volgende te Delft als geneesheer neder, waar hem in 1789 de post van lector in de scheikunde opgedragen werd, welke betrekking hij met een *Redevoering over het nut der Scheikunde in het algemeen en derzelver invloed op de Geneeskunst in het bijzonder* aanvaardde. Reeds spoedig gaf hij bewijzen van zijn nuttig werkzaam leven, de voortzetting zijner studiën en de uitbreiding zijner verkregene kennis, door met zijn boezemvriend A. Bondt, med. dr. te Amsterdam, gemeenschappelijk te bewerken eene prijsverhandeling *over de natuur- en scheikundige eigenschappen van de melk der vrouwen, koeijen, geiten, ezelinnen, schapen en paarden*, die in 1790 door de Koninklijke Maatschappij der Geneeskunst te Parijs met goud werd bekroond. Zes jaren later schonk het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, hem den dubbelen gouden eereprijs voor zijne verhandeling *over de oorzaken der verrotting in plantaardige en dierlijke Zelfstandigheden.* Ook wijdde hij den tijd, die hem van zijne beroepsbezigheden overschoot, aan het verzamelen van bouwstoffen en het leveren van bijdragen voor de toenmaals te Delft uitkomende *Scheikundige Bibliotheek*, waarvan hij de redacteur was. In 1801 vereenigde hij zich met de geneesheeren Ontijd, Maquelyn en van Heekeren, tot het uitgeven van een geneeskundig tijdschrift, onder den naam van *Geneeskundig Magazijn*, dat, ook na den dood van Dr. J. van Heekeren, tot in 1815 werd voortgezet, toen zijne uitgestrekte beroepsbezigheden hen noodzaakten deze arbeid te staken. Zijne beantwoording der vraag, *welke nuttige kundigheden kan de Geneeskunst trekken uit de nieuwe Scheikundige kennis van de rotting ten aanzien van den aard, de*

oorzaken, voorbehoeding en geneeswijze der rotziekte, werd door het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam in 1801 met een zilveren medaille bekroond. In het daaropvolgende jaar vertaalde hij de zoo beroemde verhandeling van L. B. Guyton Morveau, *over de middelen om de lucht te zuiveren, de besmetting voor te komen en derzelver voortgang te stuiten*, uit het Fransch, en gaf ze in het licht, vermeerderd met de voorrede en aanteekeningen uit de Hoogd. overzetting van den hoogleeraar Pfaff en voorzien met eenige eigene aanmerkingen. In den *Konst- en Letterbode* van het jaar 1804, No. 10, komt een brief voor, door hem geschreven aan den Leydschen hoogleeraar Oosterdijk over eene door dien geleerde medegedeelde waarneming over de inenting der kinderziekte in eene gevaccineerde, en in hetzelfde Tijdschrift, jaarg. 1826, No. 49 en 52, ter gelegenheid der heerschende ziekte in Groningen en Vriesland, niet alleen van hem een brief ter aanprijzing der Guytonsche berookingen, maar ook eene beschrijving van een berookingstoestel in het groot, door hem uitgedacht.

Ook was Luiscius de uitvinder van eenen *Bathometer*, waarvan het eerste model, ten blijke dat hij insgelijks aan de kunstdraaibank de bedreven man was, geheel door hem vervaardigd werd. Hij deelde deze vinding aan de geleerde wereld mede, in het jaar 1805, in eene verhandeling, getiteld: *Zeepeiler of Bathometer, waarmede men alle diepten der zeeën kan afmeten, voorafgegaan door een kort Geologisch overzigt van den Aardkloot, in zoo ver zulks bij dat onderwijs te pas komt*. In hetzelfde jaar 1805 behaalde hij, boven acht en twintig, zoo in- als buitenlandsche mededingers, den eereprijs van *f* 2000, wegens het beantwoorden eener, op last van het gouvernement, in 1798 door de Nederl. Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, uitgeschreven prijsvraag: *over de middelen om rottend, bedorven en stinkend water tot goed en drinkbaar water te herstellen*. In 1808 behaalde hij de gouden medaille op de door de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem uitgeschreven prijsvraag: *over het bederf in stilstaand en zuiver water en de middelen om hetzelve daartegen te bewaren*, en in 1824 op de door dezelfde maatschappij voorgestelde vraag: *hoe verre is het bewezen dat de Guytonsche berookingen met het gaz muriatique oxygené* (cholorine) *in het werk gesteld, gediend hebben om de verbreiding van besmettelijke ziekten te stuiten? Voor welke besmettelijke ziekten verdient dat gas verder beproefd te worden? Wat is er bij zoodanige beproevingen in acht te nemen? En welke voorzorgen zouden er aangewend of inrigtingen vastgesteld kunnen worden, om de gemelde berookingen meer algemeen in de huizen, waarin die besmettelijke ziekten ontstaan, van welke het bewezen of hoogst waarschijnlijk is, dat de voortgang door zoodanige berookingen*

kan gestuit worden, onverwijld, en zoo als het behoort, in gebruik te brengen.

Dat Luiscius een ijverig voorstander der koepokinenting was en haar door raad en daad bevorderde, blijkt uit zijne in 1818 en 1826 in het licht gegeven stukjes, getiteld: *de waarde der koepokinenting gehandhaafd en op nieuw aanbevolen aan ouders en kunstgenooten* en *de noodzakelijkheid om de verspreiding der kinderziekte aanmerkelijk te verminderen en de besmetting daarvan krachtdadiger en zekerder te beletten.*

Het Gouvernement stelde er prijs op van 's mans buitengewone gaven tot algemeen welzijn gebruik te maken. Meermalen werd hem de waardigheid van hoogleeraar aan onze hoogescholen aangeboden, doch hij bedankte voor deze onderscheiding, even als in 1807 voor zijne aanstelling tot geneesheer der infanterie en van het Huis des konings. Maar na de invoering der geneeskundige staatsregeling in deze gewesten, was hij, sedert 1801, lid der Provinciale Geneeskundige Commissie, in 's Hage zitting hebbende, en bekleedde hij bij haar van 1801—1814 het vice-praesidium, toen hem, na het overlijden van den president Dr. Mirandolle van Ghert, door den Minister van Binnenlandsche Zaken de post van voorzitter werd opgedragen, in welke betrekking hij vervolgens jaarlijks op nieuw is benoemd geworden. Overigens was S. Luiscius buitengewoon correspondent der Kon. Maats. van Geneeskunde te Parijs, lid van het Bataafsch Genootschap van Proefonderv. Wijsbegeerte, van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen, van de Holl. Maatschappij te Haarlem, van het Prov. Utr. Genootschap, correspondent, later lid van het Kon. Ned Instituut, corresp. lid van het Bat. Genootschap, lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde, en sedert 1826 ridder van den Ned. Leeuw. Hij huwde 11 Augustus 1788 Theodora Jacoba Luiscius, welker familienaam hij, op verzoek, bij den zijnen voegde Na haar dood (1793) hertrouwde hij 20 Mei 1796 met Gertrude Diodati, uit welks huwelijk verscheidene kinderen gesproten zijn, van welke bij zijn dood drie zonen en twee dochters in leven waren. Hij overleed den 2den Mei 1829, in den ouderdom van ruim 65 jaren. Behalve de genoemde werken, gaf hij in het licht:

In *Geneeskundig Magazijn:*

Over de natuurlijke historie der drekstoffen van den mensch.

Twee waarnemingen van een gesloten aars.

Over de bereiding en het gebruik der Carbonas Potassae.

Over de middelen om de lucht te zuiveren door de Guytonsche berookingen.

Iets over de moeijelijkheden en beletselen ter ontdekking van den steen in de blaas, zoo voor als na de operatie en de noodzakelijkheid om deszelfs ligging wel te kennen, wil men met eenige zekerheid de uithaling daarvan berekenen.

Twee korte bijdragen tot de geneeskundige Historie van het gebruik van het Semen phellandrii.

Bijdrage tot de kennis van de verlamming der onderste ledematen, welke door Pott *beschreven is.*

Galvanische proeven.

Eene zeldzame soort van hemiplegia symptomatica enz.

Middel van Beck tegen den lindworm.

In *Konst- en Letterbode:*

1800. *Kort bericht aangaande de inenting der kinderpokjes in het Weeshuis te Delft.*

1798. *Middag, om het loogzout luchtzuur water (aqua mephitica alcalina) gemakkelijk en min kostbaar saam te stellen.*

Kort bericht ter aankondiging der verkrijgbaarheid van het luchtzuure vast planten- (alc. veg aërat.) in het mijnstoffelijk loogzout (alc. min. aërat.)

Korte herinnering en opwekking om te trachten de besmetting van het roodvonk te voorkomen of te matigen door middel van salpeterzuur dampen.

Aanmerkelijk voorval eener groote hoeveelheid geloosde zanderige en steenagtige stoffe, door het gebruik van het alc. reg. aërat. (carb. potassae) genezen.

M. G. Thilenius gaf eene *Beschrijving van het Fachinger mineraalwater en deszelfs heilzame werkingen. Benevens verhandeling over de gemakkelijke en min kostbare samenstelling van het loogzoutig luchtzuurwater (aqua nephitica alcalina) door middel van het Fachingerwater,* van A. van Stipriaan Luiscius, Amst. 1800. 8o.

Zie *Konst- en Lett.* 1829; Burman, *Ges. der Geld. Hoog.;* Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 203, 204; Brinkman, *Naaml. van Boek.*

LUISCIUS (J. M.), zoon van den vorige, med. dr. schreef: *Dis. med. ageus de studio cortium Peruvianum adhibendi, ex morbis acuatis, vero ac genuino: quousque hoc, qualitatibus chemicis hujus remedii, e natura horum morborum et ex observationibus summorum in arte virorum dijudicari possit,* L. B. 1815.

Waarneming eener gelukkig genezene longtering in *Hippocrates Magazijn toegewijd aan de Geneeskunde,* D. II. St. II bl. 114.

Zie Holtrop, *Bibl Medico-Chir.* p. 201.

LUIT (Jan Adriaansz.), schout van Schellinkwoude, in de Spaansche troebelen een streng uitvoerder der bloedplakaten. Zoo liet hij o. a. de lijken van twee vrouwen opgraven, ten toon stellen en buiten de muur van het kerkhof, bij krengen, begraven. Toen de Watergeuzen in 1572, onder kapitein Gerrit Bastiaensz van Gorkum, het Hoornsche veer-

schip, dat van Amsterdam kwam, genomen hadden, behoorde Luit onder de gevangenen. Hij werd op een rantsoen van *f* 1400 gesteld, en toen dit geld door de Doopsgezinden bijeengebragt en voldaan was, »smeten se den man, tegen alle regt en redelykheid dood."

Zie P. J. Twisk, *Chron.* p 1270, 1271; Velius, *Chronijk van Hoorn*, bl. 324.

LUITJES, een verdienstelijk waterbouwkundige, die in een door hem uitgegeven geschrift, het verlagen der rivierdijken betoogde, in welk gevoelen velen met hem deelden, vooral de bewoners langs den bovenweg.

Zie H. Verwoert, *Handwoordenb. der Vad. Ges.* D. II. bl. 35; *Nav.* D. IV. 51. 159, D. V. bl. 22; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VII. bi. 656; *Rapport der Commissie tot Onderzoek der beste rivier-afleidingen*, bl. 17—60.

LUITJESZ (Cornelis) schreef:

Welgepast Onderwijs voor de Leerlingen tot Doop en Avondmaal, Amst. 1763, 8o.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 268.

LUK (J. C.), Luik of Leux, bekwaam beeldhouwer. Men kent o. a. van hem:

Een uitmuntend kunststuk, voorstellende een stervenden Christus, hangende aan een ebbenhouten kruis.

»Dit beeld is met smaak en volgens de ontleedkunde, in ivoor, op een naauwkeurige en delicate wijze ten uitvoer gebragt: de aandoeningen, de passiën en de gelatenheid zijn, volgens het karakter van den goddelijken lijder, in alle opzigten, zoo wel waargenomen, dat dit beeldje om zijne uitmuntendheid onder de kunststukken van den eersten rang verdient geplaatst te worden."

Een Christusbeeld hangende aan het kruis; boven aan ziet men eene zinnebeeldige groep met verscheiden beelden in de wolken, om de liefde Gods uit te drukken, en beneden omarmt Maria met veel tederheid het kruis, rustende met de linkerhand op een doodshoofd; ter andere zijde en boven haar is een vliegend kindje, 't welk als ter harer vertroosting nederdaalt.

»Alles met veel passie en schoonheid van kunst afgebeeld. Boven aan is een glorie van zilver verguld, en de nagels van het kruis zijn met robijnen versierd.

Portret, waarschijnlijk van Hermanus van de Poll, uitmuntend bearbeid, in bezit van den heer Kramm te Utrecht.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1022; *Cat. der rariteiten van Pieter Locquet*, Amst. 1785. No. 64; *Cat. der Schild. van G. Braamcamp*, Amst. 1771. No. 33.

LUKEMAN (Seger), secretaris van Drechterland. Men heeft van hem:

Ontwerp van een zeker en onkostbaar middel om de Westvriesche Zeedijken, door het afknagen van het paalwerk zeer gevaarlijk geworden, in den aanstaanden Zomer 1733 *te stellen buiten enig gevaar van doorbrake. Schoon de zeewormen voortgaan met het Paalwerk te doorknagen op de hoogte van het dagelijksche peil van 't water tot den grondt van de zee toe, en geen middel kan gevonden worden om zulks te beletten*, Amst. 1733, fol. met pl.

Zie *Boekz. der Gel Wer.* 1733. *a.* 199—213.

LULLIUS (Did.) vervolgde met Sim. van Leeuwen, Jac., Paul en Is. Scheltus en Is. van der Linden, het *Groot Placaet-Boek* van Mr. Cornelis Cau (beginnende met den jare 1097), 's Hage en Amst. 1658—1796, 9 dl. folio.

Zie *Vrije Fries*, D. VII. bl. 357.

LULOFS (Johannes) werd den 5den van Oogstmaand 1711 te Zutphen geboren en in 1742 tot hoogleeraar der sterre- en wiskunde bij de hoogeschool te Leyden benoemd. Hij aanvaardde die post den 18den van Zomermaand, met eene redevoering *de Causis Astronomiae promotae.* Twee jaren later werd hij tot hoogleeraar in de wijsbegeerte aangesteld, bij welke gelegenheid hij den 22sten van Zomermaand eene redevoering hield *de utilissimo sed hactenus raro, Metaphysices et Matheseos connubio.* Als aftredend rector sprak hij in 1756 *de iis quae in his regionibus Astronomiae, praesertim practicae, cultui hactenus fuerunt impedimenta.*

Reeds vroegtijdig hield hij zich met eene bespiegelende kennis der aardrijkskunde onledig, en gaf, kort na zijne benoeming tot hoogleeraar te Leyden, een nuttig werk hierover uit, eerst in 't Latijn onder den titel van *Introductio ad cognitionem atque usum utriusque globi*, daarna in 't Nederduitsch (ed. sec. L. B. 1763) *Wiskundige beschouwing des Aartkloots*, en door den beroemden Kästner te Göttingen in 't Hoogd. overgezet.

Lulofs bezat ook groote verdiensten in het vak van den waterstaat, in sterrekundige waarnemingen, bepaling van de lengte der secondeslingers. Ook behaalde hij groote lof door zijn werk over de wijnroeijers en peilkunde, op last der Staten van Holland beschreven. Hij was hoofdinspecteur der rivieren in Holland, en lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde.

Hij overleed den 4den van Slagtmaand 1768, en is door A. Houbraken in plaat gebragt.

Hij schreef:

Primae lineae Theol. Natur. L. B. ex altera ed. 1768, 8o.

De Zegepraende Copernicus of verhandeling over het verschilregt des jaarlijkschen loopkrings, door P. Horreboer, *vermeerdert met Aantekeningen over de verschilwijze, om dus de jaarlijkse Beweeging des Aardkloots en den stilstand der Zon te betoogen*, Hoorn, 8o.

Onderzoek tegen Mr. J. Schrassert of de hedendaagsche Oeffeningen en Samenkomsten der Fijnen ongeoorlooft zijn, Zutphen, 8o. 2 stukjes.

Lijkrede op J. van den Honert, Leiden, 4o.

Inleiding tot de Natuur- en Wiskundige Beschouwing des Aardkloots, Zutphen, 1750, 4o. m. pl. (Verschilt van de Introductio).

Grondbeginselen der Wijnroei- en Peilkunde, m. pl. Leid. 8o.

Brief aan M. Semeins, Leiden.

Hij verrijkte met *Voorr. en Aanm.* de overzetting van *Baak der Gezondheid voor de Zeevarenden enz.* door *du Hamel du Monceau*, Leid. 1760, van H. S. Reimarus *Voornaamste Waarheden van den Natuurlijken Godsdienst*, Leid. 1758, 1763, 8o., en van J. Keill's *Natuur- en Sterrekunde*, Leid. 1741, m. pl.

Hij gaf ook eene nieuwe uitgaaf met aanteekk. van J. F. Ruddeus, *Theses Theologicae de Atheïsmo et Supertitione*, L. B. 1767. 4o.

Zie Saxe, *Onom.* P. VII. p. 151; te Water, *Narratio*, p. 221; Clarisse, *Encycl. Theol.* p. 10, 61, 116, 346, 347, 348; *Bibl. Hagana*, T. III. p. 224; *Verslag der Jaarl. Verg. der Maats. van Ned. Letterk.* 1769; Siegenbeek, *Ges. der Leidsche Hoog.* D. I, bl. 273, 285, 300, D. II. bl. 119, 199, 200; van Kampen, *Ges. der Lett. en Wetens.* D. II. bl. 355, D. III. bl. 197; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 244, St. II. bl. 650, D. VIII. bl. 53—54; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. van Portr.*; *Bibl. Rais* T. XLV. p. 433; *Boekz. der Gel. Wer.* 17 ; Arrenberg, *Naamr.* bl. 268; *Cat. de Crane*, bl. 17, 53, 71, 73; *Cat. de Groe*, p. 101, 186; *Cat. mss. van Voorst*, p. 69.

LULOFS (Mr. Barthold Henrik), zoon van Mr. Johan Lulofs, lid van het wetgevend ligchaam en van Constantia Wilhelmina, dochter van Abraham Jacob Drijfhout, hoogleeraar te Harderwijk, werd den 22sten Maart 1787 te Zutphen geboren. Na het onderwijs van Petrus Koyman en Petrus Grient Dreux aan de Latijnsche school zijner geboorteplaats ontvangen te hebben, vertrok hij in 1804 naar Groningen, waar zijne moei, Judith Helena Drijfhout, gehuwd was met den hoogleeraar Herman Muntinghe, toen een der sieraden van de hoogeschool. Hij had zich voor de regtsgeleerdheid bestemd, maar werd niet minder dan door deze door de wijsbegeerte aangetrokken Reeds in 1805 stichtte hij met zijne vrienden Th. van Swinderen,

G. de Wal en W. R. J. de Sitter, een genootschap, ten titel voerende *Veritas et Officium*. Hierin werden werken van in- en buitenlandsche schrijvers, vooral zoo zij op het kantianisme betrekking hadden, gelezen en beoordeeld; werken van smaak te berde gebragt en de schoonste plaatsen er uit medegedeeld; al wat het gevoel voor het ware, het goede en schoone kon opwekken en bevorderen, uitgestort, en een edelen zin met volle zelfsbewustheid nagestreefd. Na de lessen van Johannes Ruardi over de Grieksche en Romeinsche letterkunde, van Herman Bosscha, over de algemeene en vaderlandsche geschiedenis en oudheden, van Cornelis de Waal, over de wijsbegeerte en van Seerp Gratama en Albert Jacob Duymaer van Twist over de regtsgeleerdheid te hebben bijgewoond, verdedigde hij eene dissertatie *over de vrijheid*, keerde naar zijne vaderstad terug, waar hij eerst bij de schepensbank als pleitbezorger optrad, in 1811 *Substitut du Procureur-Impérial*, later *Substituut-officier* werd. Reeds als student had hij de vaderlandsche lier getokkeld, onder zijne regtspraktijk vergat hij de Musen niet, en schreef o. a. zijne keurige vertaling in prosa der Idylle van Johann Henrich Voss, *de Louvre*, een werk, dat hij ten onregte onder de werken zijner jeugd telde. Sedert het herboren volksbestaan in 1813 maakte hij de studie onzer moedertaal en de met haar verwante taaltakken zich tot een lievelingsbezigheid, en gaf daarvan in onderscheidene opstellen, in tijdschriften geplaatst, de bewijzen; dus geen wonder, dat hij ook inzonderheid bij de nieuw op te rigten leerstoelen voor Nederlandsche taal en welsprekendheid, in aanmerking kwam, en hem die te Groningen door Z. M. Willem I in 1815 werd opgedragen. Hij aanvaardde zijn post in November van dat jaar met eene redevoering *over de noodzakelijkheid van de beoefening der eigene Taal- en Letterkunde voor de zelfstandigheid en den roem eener Natie.* Sedert besteedde hij aan de opleiding der academische jongelingschap onverdeeld zijne krachten. Daartoe strekte zijne voorlezingen, zoo wel over de Nederlandsche spraakkunst, volgens Weiland, als ook die over de Nederlandsche redekunst, waarbij hij in hetzelfde uur, waarin hij de spraakkunst voordroeg, tevens voorlezingen over de geschiedenis der Nederduitsche taal- en letterkunde, in verband met de stamverwante Hoogduitsche, zoo oudere en latere, voegde Door stijloefeningen zocht hij de aankomende, gelijk door declameeroefeningen de verder gevorderde studenten te vormen, bij welke laatste oefeningen zijn uitstekend voorbeeld tot grooten ijver voor de schoone kunst, de uiterlijke welsprekendheid, ontvlamde Soms liet hij uitgewerkte opstellen, door de leerlingen zelve vervaardigd, en waarin de meester slechts een teregtwijzenden blik geworpen had, in het openbaar, onder zijne voorzitting, uitspreken, en het is niet uit te drukken, welk eene aanmoe-

diging ook deze oefening, ten aanhoore van een groot deel der akademische jongelingschap en van een drom van hoogleeraren en andere mannen van kennis en smaak gehouden, menigen jeugdigen beoefenaar de fraaije letteren schonk.

Lulofs zag al ras dat het niet genoeg zou zijn, in zijne gehoorzaal de lust voor vaderlandsche taal- letterkunde en welsprekendheid op te wekken, maar dat hij ook daartoe bij geschriften behoorde werkzaam te zijn. In 1819 zond hij zijn *Schets van een overzigt der Duitsche taal of der Germaansche taaltakken*, een geschrift, dat getuigde van niet gewone bekendheid op eenen dusverre, voor de oogen van het publiek althans, nog weinig bearbeiden bodem, en van des schrijvers tact om een schijnbaar dor en droog onderwerp zoo te behandelen, dat de lezer hem met genoegen volgen kan, en door de levendige en aanschouwelijke voorstelling, soms zelfs onwillekeurig werd weggesleept. Dit werk werd reeds in 1820 door zijne *Nederlandsche Redekunst*, zijne *Akademische Redevoeringen* en zijn geschrift over *Nederl. Spraakkunst, stijl en letterkennis als voorbeelden voor Redekunst of Welsprekendheidsleer* werd gevolgd. Intusschen vergat hij de beoefening der dichtkunst niet, en menig gedicht kwam afzonderlijk en in almanakken en tijdschriften en inzonderheid in de *Nederlandsche Musen-almanakken* in het licht. Zelfs werd zijne *Avondmijmering* door G. W. van Bueren uit Emden, in het Hoogduitsch overgezet. Soms beproefde hij ook zijne krachten in uitheemsche talen, waarvan zijn *Ossian à l'étoile du soir* en *der Sturm der blinden Leiderschaft* (beide in den *Rec. ook der Rec.*) geplaatst en zijne overzetting van Schillers *Taucher, die Kraniche des Ibicus, der Kampf mit dem Drachen* ten bewijze strekken.

Hij was een meester in het verhalen, waarvan ook zijn *Fragment over de doodstraf*, naar Victor Hugo en de *Zamenspraken van Desiderus Erasmus* getuigen. Lulofs droeg deze en andere vertolkingen met onnavolgbare welsprekendheid voor. Hij had een orgaan, zoo als weinigen, en voegde daarbij eene oefening, welke de gave der natuur tot eene hooge volmaaktheid had opgevoerd. Hij mogt, in zoo verre, voor zijnen leerstoel als geboren heeten. Zijne eigene redenaarsgave werd nog door zijn talent voor den zang verhoogd, waarin hij, gelijk hij over het geheel een vurig minnaar van zang en toonkunst beide was, volgens het oordeel van deskundigen, het vooral niet minder ver dan in de zoogenaamde declamatie gebragt had. Zijn goede takt voor de muziek maakte het hem ook mogelijk zoogenaamde *Declamatorien*, in Duitschland sedert jaren zeer bekend, maar in ons vaderland nog onbekend, in te voeren.

Aan het werkelijke, publieke leven, nam hij grootelijks deel, en daar hij een zeer productief vermogen bezat en eene

ongemeene vlugheid om de pen te voeren, zoo stonden er jaren achtereen opstellen van zijne hand, nu over deze, dan over die omstandigheid, soms wel eens wat ver van zijn werkkring verwijderd, naamloos, of met bekende letters, of ook met zijnen naam in het Groninger Dagblad. Die stukken berokkenden hem somtijds moeijelijkheden, omdat ze vaak te geestig en te puntig waren, om niet doel te treffen en daardoor dezen of genen te kwetsen. Sommigen derzelve verwierven hem hoogen lof, vooral wanneer het zulke waren, die de vèrmelding van eenen overledenen van naam, eenen ambtgenoot of vriend golden, waarbij Lulofs altijd aan welverworvene verdiensten regt deed wedervaren. Zoo schetste hij, om een voorbeeld te noemen, zijnen onvergetelijken en vroeg weggerukten ambtgenoot van Limburg Brouwer, naar waarheid en waarde in de kolommen van dat dagblad.

Bij de hem eigene gave van spreken, was het niet vreemd dat Lulofs ter gelegenheid van buitengewone en plegtige feestvieringen doorgaans werd uitgenoodigd het woord in het openbaar te voeren. Wij keeren intusschen tot zijne meer eigenlijk gezegde wetenschappelijke werkzaamheden terug.

Had hij in 1816 den roem van hem, dien zijn vaderland steeds als vader blijft vereeren in zijne door de Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen met goud bekroonde *Lofrede op Willem I*, vermeld, in 1829 verdedigde hij onze letterkunde tegen de aanvallen van Jan Bowring. Zijne poging om de natie tot eene inteekening op eene met doorloopende aanmerkingen voorziene uitgaaf van eenige der voornaamste van Vondel's werken te bewegen, mislukte, doch zijne *Proeven tot opheldering* van Vondel, mogten in hetzelfde jaar twee drukken aanschouwen. Wij zouden de grens van dit werk te buiten gaan, indien wij Lulofs voet voor voet op zijn letterkundige loopbaan volgden, en bij al de werken stil bleven staan, die hij over taal- letter- en geschiedkunde leverde. Zij zijn van verschillende waarde, doch alle getuigen van zijne buitengewone kennis en belezenheid, waarvan ook zijn *Reistogtje naar Hamburg*, zijn *Olla podrida*, gelijk hij dit werk boertende noemde, blijken draagt. Van al zijne schriften, tot den laatsten tijd zijns levens, is er echter geen, dat zoo gunstig ontvangen is als: *De declamatie, of kunst van declameren of reciteren*, Gron. 1848.

Lulofs had zoowel buiten- als binnenlandsch groote roem verworven, met de beroemdste mannen van zijn tijd was hij in briefwisseling. Men stelde zijn bekwaamheid, vooral zijn scherpen critischen blik, op hoogen prijs, en raadpleegde hem over allerlei onderwerpen van kunst en smaak. Aan eereblijken ontbrak het hem niet. De koning schonk hem het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw; de Senaat van de Groningsche Akademie den titel van doctor in de letteren. Van meest alle

geleerde genootschappen was hij lid, en ook een zeer werkzaam lid van het Kon. Ned. Instituut. Dr. van Herwerden, aan wiens biographie van Lulofs wij deze schets ontleende, handelt uitvoerig over 's mans karakter en huisselijk leven. Wij vermelden slechts dat hij tweemaal gehuwd is, den 16den Mei 1816 te Leeuwaarden met Ypkje Rinske Breda, aan wier deugden Spandaw in de tweede uitgaaf zijner *Brieven*, eenige schoone regels wijdde, reeds den 15den November 1818 aan eene uitterende ziekte bezweken, en den 11den Januarij 1824 met Johanna Jacoba Clara Hanegraeff, met wie hij tot aan zijn dood gelukkig vereenigd was, en die hem een zestal kinderen schonk.

Hij stierf, na een langdurig lijden, den 20sten Junij 1849. Zijn dood was een gevoelig verlies voor de vaderlandsche letterkunde, en inzonderheid voor de Groninger Hoogeschool. Vijf dagen later werd zijn stoffelijk overschot op de Zuiderbegraafplaats te Groningen ter ruste gelegd. De rector magnificus der hoogeschool, prof. de Greuve, de predikant dr. Diest Lorgion, dr. Hecker en de student de la Faille voerden er het woord.

Hij schreef:

Diss. philos. Jurid. de Libertate, Gron. 1809. 8o.

Ter gedachtenis van Jan Jacob Modderman, door zijne vrienden Theodorus van Swinderen en Barthold Henrik Lulofs, Gron. 1809, 8o.

Brieven, geschreven op eene wandeling door een gedeelte van Duitschland en Holland in den zomer van 1809, Gron. 1810, 2 d. 8o. herdr. en in het Hgd. overgezet.

Vertaling der *Louise* van J. K. Voss, Gron. 1810, 8o.

Aan den Heer Brachthuizer, op den 11 *Mei* 1816 *te Groningen uitgesproken in een Muzykaal gezelschap* (Gron. 1816).

Bloedverkoeling of Distelkransje van den beoordeelaar mijner inwijdings-redevoering, Gron. 1817, 8o.

Een handvol Hulstloofbladeren of Steekpalmloofvlechtje, Gron. 1817. 8o.

Het Gevecht met den Draak, Romance (naar Schiller gevolgd).

De Duitsche man (naar het Hoogd. van Bärmann, in het jaar na zijn verblijf te Hamburg.)

Spook- of Alf-koning (Volks-sprookje naar Göthe.)

Geestenzang boven de wateren (naar denzelven.)

Mahometsgezang (naar denz.)

De Kranen of kraanvogels van Ibycus (Ballade, volgens een Oud-Grieksch verhaal naar Schiller.)

Twee dichtstukjes in het Fransch en Hoogd. 8o.

Allen overgedrukt uit het Mengelwerk van den *Rec. ook der Rec.*

Uitboezemingen bij de ziekte en het overlijden van ons teeder geliefd eenigst kindje, Gron. 1818, 8o.

Een paar vertalingen uit het Nibelungen-Lied, briefswijze medeg. (Amst. 1818, 8o.) Overgedrukt uit den *Recens. ook der Recens.*

Bij den dood en ter gedachtenis mijner teerbeminde Gade, Gron. 1818.

Schets van een Overzigt der Duitsche taal of der Germaansche taaltakken en derzelver oorsprong en tegenwoordige verdeeling in het Hoogd., Nederl., Deensch, Zweedsch, Engelsch enz., Gron. 1819, 8o.

Mr. H. O. Feith en Mr. B. H. L. *Redev. en Dankz. ter geleg. van het 25jarig Feest van het Depart. Groningen der Maats. van 't Nut van 't Algemeen, den 8 van Louwm.* 1817 *met de Aanteekk.*, Gron. 1819.

Nederlandsch Redekunst of Grondbeginselen van stijl en welsprekendheid voor Nederlanders, Gron. 1820, 1821, 8o.

Een paar Woorden over het Hoogduitsch en het Nederl. (Amst. 1819.) Overdruk uit het *Mengelw.* van den *Rec. ook der Rec.* 1819, XII d. bl. 14—39.

Redev. over den omvang en de welsprekendheid van het vak der Nederl. Letterk. en Welsprek., Gron. 1821. 8o.

Akadem. Voorlezingen over eenige paragrafen der Ned. Redekunst, welke over de vinding en de welsprekendheid, naar de denkbeelden der Ouden handelen, Gron. 1822, 8o.

Over Ned. Spraakkunst, Stijl en Letterkennis, als voorbereiding voor de Redekunst of Welsprekendheidsleer, Gron. 1823, 1831 (overgezet en verbeterd) 8o.

Een paar dichtregelen op den dood van den Hoogl. E. A. Borger, Gron. 1820, 8o.

Bij het overlijden van mijnen waardigen ambtgenoot enz. den Hoogl. A. J. Duymaer van Twist, Gron. 1820, 8o.

Watersnood. Een Gedicht, Gron. 1820.

Een paar dichtregelen bij den torenbrand te Groningen, Gron. 1820, 8o.

Lijkkrans bij den dood van mijnen waarden oom, Herman Muntinghe enz., Gron. 1824.

Avondmijmering, hist. wijsgeerig Lierdicht over de vergankelijkheid van den luister der Volkeren, in tegenoverstelling van het onvergankelijke in de Natuur, Gron. 1822, 8o.

Welkomstgroet aan Z. M. den Koning bij Hoogstdezelfs komst te Groningen, April 1823, Gron. 1823, 12o.

Klagt van de Ontslapene (zijne moeder) Gron. April 1823, 8o.

Woorden voor het Koorgezang op den 16 Maart 1823, in de Groote Kerk te Groningen, ten voordeele der noodlijdenden in den Watersnood, Gron. 8o.

Eenige Punt-dichten in Hexameters en Pentameters, Gron. 1826, 8o.

Ter Gedachtenis van Mr. N. W. Schroeder Steinmetz, Gron. 1826, 8o.

Reistogtje in 1826 met de stoomboot over de Zuider- en Noordzee en de Elve naar Hamburg, in den zomer van 1826, met pl. Gron. 1827—1828, 2 d. 8o.

De Duiker, Ballade (naar Schiller), Gent, 1827.

Vierregelig bijschrift in Oud-Griekschen trant en versmaat op de afbeelding van wijlen den Hooggel. Heer P. Driessen (den 11den van Louwmaand 1828 overleden) 8o.

Gedenkrede op D H Guyot *met afb.*, Gron. 1829.

Gedachten van Jan de Schreeuwer *over het Hooger Onderwijs*, Gron 1828.

Toelichting en bedenking op J. Bowrings *aanmerking over onze Ned. dichters, redenaars*, enz., Gron. 1829, 8o.

Korte Dichtregelen bij het ontblooten en plegtig inwijden van het Gedenkteeken tot Guyots eer, nevens het *Verslag der Commissie*, Gron. 1829.

Berigt van inteekening op eene uitgave van eenige kleinere Gedichten van Vondel, *met omschrijv. in proza en ophelder. aanteekk.* Gron. 1830, 8o.

Drie proeven ter opheldering over den dichter J. van den Vondel, Gron. 1830.

Feestrede, bij gelegenheid, der Zamenkomst van voormalige studenten der Groninger Hoogeschool, Gron. 1830.

Een kort krijgslied, om door Groningens uittrekkende Schutters gezongen te worden, Gron. 1830. 8o.

Over Ned. Spraakkunst, Stijl en Letterkunde, Gron. 1830. de dr.

Nederl. Redekunst of Grondbeginselen van stijl en welsprekendheid voor Nederlanders, Gron. 1831. 2de dr.

Aan de dappere Studenten van Groningen en Franeker. (Dichtregelen uitgespr. op de Groote Markt te Groningen, toen de voorn. Studenten, den 30 *Sept.* 1831, *uit den vrijwilligen krijgsdienst voor het vaderland terugkeerden,)* Gron. 1831, 8o. en 4o.

Loflied van Groningens Studenten aan de Muze der Toonkunst, Gron. z. j. 8o.

Gronden der Ned. Woordafleidkunde, voor zoo ver dezelve eenigzins zeker is, of Woordontleedk. Beschouwing van de wijze waarop in het Hollandsch de woorden uit elkaâr voortspruiten en met elkander vermaagschapt of verbonden zijn, Groningen, 1833, 8o.

J. van den Vondel, *door geschiedk. inleiding, omschrijving in proza en aanteekk. van eenige zijner kleinere gedichten opgehelderd. Een boek voor het algemeen en eene proeve van den prins onzer dichters, ook voor min geletterden verstaanbaar te maken. Versierd met het portret van den* 84*jarigen dichter*, Gron. 1838.

Victor Hugo, *Fragment over de doodstraf. Naar het Fr. (Als een staaltje van den zonderlingen en grilligen, maar levendigen, beeldrijken en soms wegslependen stijl diens veelgelezen prozaschrijvers en dichters.) Met eene voorr. en eenige korte aanm. door B. H. L.*, Gron. 1834.

Reis in 1833 *met mijne echtgenoote, van Groningen door Gelderland, den Rhijn op en voorts over Mannheim en Carlsruhe, naar de badplaats en vallei van Baden-Baden. Een boek tot uitspanning van andere bezigheden, en met enkele kleine inlasschingen geschreven*, Gron. 1834.

Gedicht in vijfvoetige rijmlooze zangen, uitgespr. te Gron. toen het jubelfeest der Maatsch. Tot Nut van 't Algem. door het dep. dier maats. ter genoemder stede, den 9 *van Slagtm. des jaars* 1834 *plegtig gevierd werd, met eene voorrede tot de gekozene versmaat betrekkelijk, en eenige ophelderende aant.* Gron. 1835.

Eenige zedige bedenkingen over het geschrift: Oudheden van het Goorregt en Groningen enz. door Prof. Ypey en Mr. H. O. Feith. — Nog een woord over Groningens toestand, (Gron. 1836) fol. Overgedrukt uit het *Mengelw. der Gron. Couranten*, April 1836.

Kort overzigt van de Geschied. der Nederl. met name der Noord-Nederl. van den vroegsten tot den tegenw. tijd, Gron. 1837, 8o.

H. Blair, *Lessen over de redekunst en fraaije letteren, of voorschriften over taal, stijl, welsprekendheid en dichtkunst. Naar het Eng. vert. door H. Bosscha, en thans op nieuw uitgegeven door B. H. L., die bij dezen derden druk een groot aantal van eigene aanteekk. gevoegd heeft*, Gron. 1833—37, 3 d.

Eenige deels boertige en satirieke, meest ernstige Zamenspraken van Desiderius Erasmus, of tafereel uit de 16 *eeuw, naar Erasmus Latijn vrijgevolgd en met eene voorrede, korte inleiding en aanteek. voorzien*, Gron. 1840.

Kakographie, of opstellen met deze en gene feilen in taal en stijl, benevens eenige taalk. aanteekeningen, ten gebruike bij akademische en soortgelijke lessen, Gron. 1841, 2de dr.

Gelderlands voortreffelijke dichter, letter- en landhuishoudkundige Mr. A. C. W. Staring van den Wildenborch, in zijn leven, karakter en verdiensten geschetst door zijn Oud-Zutphenschen landsman en vriend, Amst. 1843, met portr. en facsim.

Over het zoogenaamde Zutphensche Handschrift van den Rijmbijbel en van eenige andere kleinere Gedichten met meer of minder regt aan Jacob van Maerlant toegeschreven (Amst. 1843) 8o.

Handboek van den vroegsten bloei der Nederl. Letterk. of proeven uit Ned. Schriften der 13de *en* 14de *eeuw, met in*

leidingen, aanstippingen over de spraakleer en den stijl van dien tijd, een klein Woordenb. enz., Gron. 1845.

Verh. over den tijd van den eerst regten aanvang en vroegsten bloei onzer oude, bepaaldelijk gezegde Ned. Letterk, en wel inzonderheid over het ongegronde van het gevoelen diergenen, welke, op stout, beslissenden toon, dien bloei voor een deel reeds in de 12de *eeuw stellen*, Gron, 1847.

De declamatie, of de kunst van declameren of reciteren en van de mondelijke voordragt of uiterlijke welsprekendheid, Gron. 1848.

Oratio de eloquentiae exterioris, quam vocant, interiorisque consensu in *Annal.*, Gron. 1838—1839.

Zie Dr. H. C. van Herwerden, *Levensb. van Lulofs* in *Hand. der Jaarl. Verg. der Maats. van Ned. Letterk.* 20 Junij 1850; *Alg. Konst- en Letterb.* 1849. D. II. bl. 1; *Het Inst.* 1850. bl. 93, 94. van Kampen, *Bekn. Ges. der Ned. Letterk.* D. II. bl. 478—480, 514, D. III. bl. 269; *Gron. Volksalm.* 1851, bl. 47; Astrea, D. I. bl. 65, *N. Gel. Europa.* Th. VII. s. 564, 576. Th. XIX. s. 730; Kobus en de Rivecourt, *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. bl. 108, 124, 130, 138, 142, 152, 236, 285, 286, 315, D. II bl. 24, 167, 194, 209, 322, 452, 502, 518, 524; Muller, *Cat. van Portr.*

LUMBRES. Zie FIENNES (GISLAIN DE).

LUMINAEUS à MARCK. Zie VAN DER MARCK.

LUMNIUS (JOH. FRED.), een Nederlander uit Lumen, een dorp niet ver van Diest, was pastoor te Antwerpen en stierf 24 Febr. 1602, in den ouderdom van 69 jaren. Men heeft van hem verschillende godgeleerde werken, zoo in het Latijn als in het Nederduitsch.

De extremo Dei Judicio et Judaeorum (anderen schrijven *Indorum*) *vocatione lib II*, Antv. 1567, 8o., 1594, 8o., Ven. 1569, 4o.

Thesaurus Christiani hominis, e scriptis B. Augustini, lib. VI, Antv. typis Plantini, 1588, 8o.

Strena Evangelica, de vita et passione Christi carmine, Ibid, 1568, 8o.

Elegia de piaculis adamiticis, 1600, 8o.

Dial. IV de vita Christ. virginis uit Ambrosius *de virgine lapsa*, typis Plantini, 1571, 8o.

De Christianae vitae reformatione. lib. IV.

De disciplina domestica, lib. VII, Ib. 1589.

Olympia seu de sui Conversione dialogus, 1600, 8o.

De mundi fuga et ad Coelum cursu, lib. IV, Lovan. 1580.

Exercitia Spiritualia in gratiam virginum, Antv. 1610, 12o.

Meditationes in Missae Sacrificio. (Voor de leeken).

De origine Begginarum, ms.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 502; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 641; Jöcher, *Gelehr. Lex.* T. II. p. 2600; Adelung und Rotemund, *Forts.* c. v. Vogt, *Cat.* p. 530; Freytag, *Anal.* p. 546; Gerdesii, *Flor.* p. 297.

LUMNIUS (JOHANNES HERNIUS), een Franciscaner monnik, geboren te Lumen, leefde in 1572 en schreef: *Manuale piarum precationum* en zette Joh. Lanspergi *Allocutio Christi ad divitem hominem* in het Nederduitsch over.

Zie Jöcher, *Gel. Lex.* i. v.

LUMTIUS (JOHANNES), geb. te Dreyscher bij Zierikzee, beoefende de Latijnsche poëzy en schreef: *Comoediae aliquot ex S. Script. desumtae*, Antv. 1533, 1539.

Zie Swertii, *Ath. Belg.* p. 366; Jöcher, *Gel. Lex.* i. v.

LUNA (DOMINIQUE DE), een Dominikaan, zoon van een Spanjaard en van eene Vlaamsche dame, werd te Brussel in het begin der laatste eeuw geboren. Na den monnikkenstand omhelsd te hebben, zond men hem naar Spanje, waar hij te Barcelona en Valentia studeerde. Van daar ging hij naar Italie en overleed den 5den Februarij 1654 te Milaan. Hij liet in hands. na:

Le Martyre du Vénérable frère Hyacinthe Orfanel, mis à mort au Japon pour le nom de J. C. in het Vlaamsch.

Continuation de l'Histoire Ecclésiastique du Japon, composée par Orfanel, in het Spaansch.

Zie Paquot, *Mém.* T. II. p. 292.

LUNAIK (ADRIAAN of ARY), te 's Gravenhage geboren, bloeide aldaar, als beeldhouwer, in het laatst der zeventiende eeuw, werd er in 1683 als meester-beeldhouwer in het Beeldhouwers-gebroederschap ingeschreven, en later een der hoofdmannen dezer vereeniging.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1022.

LUNDBERG (JOH.), wiens geboorteplaats onbekend, doch die als teekenaar, etser en graveur bekend is.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. V. bl. 1022.

LUNDENS (GERRIT), kunstschilder, bloeide omstreeks 1660. Hij schilderde in den trant van Metzu en Brakenburg. Kramm vermeldt van hem *Het Doelestuk daer in voorkomt Capiteyn Banning Kok met zijn Burgerij*, op de verkooping van Pieter van der Lip, Amst 24 Junij 1712 voor *f* 213 verkocht. In het Museum Boymans waren twee *Boeren gezelschappen*.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1023; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D. II. bl. 190; *Cat. der Schilderijen in het Mus. Boymans*, bl. 24.

LUNDERS (M.) Van hem bestaat een miniatuurportretje van Jan van Baarsdorp, burgemeester van Leyden, op koper.

Zie *Nav.* D. V. bl. 133, 229.

LUNENBERG (ELIZABETH VAN). Zie LUNENBURG.

LUNENBURG (FRANS VAN), uit het aanzienlijk Utrechtsch geslacht van dien naam gesproten, was na den dood van den Utrechtschen bisschop Filips van Bourgondië, een der drie candidaten voor de opengevallen waardigheid, die het meest in aanmerking kwamen. Echter werd Hendrik van Beijeren, kanunnik te Keulen, door het kapittel gekozen.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bissch. enz. van Utr.* bl. 251; *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 12, 13, 14, 29, 229.

LUNKERKE (PIETER VAN) Hendriksz., mogelijk uit adelijken huize in Zeeland, ofschoon bij te Water onbekend, was in 1404 bij de belegering van Hagestein.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1202; te Water, *Hoogadel. Zeel.* voorr. bl. 97.

LUNTEREN (HENDRIK VAN), werd den 3den Sept. 1780 te Doorn, provincie Utrecht, geboren, en vestigde zich, na zich er in geoefend te hebben, aldaar in 1806 als bouwmeester. Hij vertoefde een jaar in Engeland tot vermeerdering zijner wetenschappelijke kennis der horticultuur en tot vorming van zijn smaak in het aanleggen van buitengoederen, huwde in 1786 Marie Estopey, geboren van Houten, en stierf den 18den Mei 1848 te Utrecht.

Tot zijne volvoerde werken behooren de volgende: den *aanleg* van den *Heiligenberg* bij Amersfoort, *Wadnoyen en Vredesteyn* bij Tiel, *Mallaram* bij Zwolle. Ook zijn de wallen van die stad, als ook het noordelijk en westelijk gedeelte van die van Amersfoort, door hem in aangename wandeldreven herschapen. Voorts: *De Poll* bij Zutphen, *Enghuyzen* bij Hummelo, *Rheederoord* bij Rhenen, *Draakensteyn* bij de Vuursche, den *Engelenberg* bij Brummen, *Vollenhoven* bij de Bilt, het heerenhuis met stalling en aanleg van het landgoed *Pijnenburg* bij Soestdijk, de van ouds zoogenaamde *Nieuwe baan* te Utrecht met de daarbijgelegen plaatsen *De Oorsprong* en het *Hoogeland*. Deze en vele anderen getuigen van zijn kunstzin, smaak en talent. Zijn zoon Samuel Adrianus van Lunteren, drukt roemrijk het spoor van zijn bekwamen vader.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1023—1024.

LUPARDUS (CHRISTIANUS), geboren den 3den Julij 1636, als proponent beroepen te Nieuwenhoorn in 1664, waar hij stierf den 31sten October 1684 en in de kerk met dit grafschrift op zijn zerk, ligt begraven:

Ligt Lupardus hier begraven
Wert het ligchaem weer tot stof,
Weet de ziel heeft hooger gaven
Heerscht bij God in 't Hemelhof.

LUPENIUS (PETRUS) of Leupinius, geboren te Colchester in 1607 als proponent beroepen te 's Hertogenrade, Classis Maastricht 1633, te Hattem 1637, Amsterdam 1642 en aldaar den 15den Jan. 1670, in den ouderdom van 62 jaren gestorven, beoefende de Nederduitsche taal, blijkens zijn *Aanmerkingen op de Nederduitsche Tale*, Amst. 1633, en *Naberich op de Nieuwe Nederduytsche Misspellingen.*

Zie Ypey, *Ges. der Ned. Tale*, D. I. bl. 334; Pars, *Naamr. van de Bat. en Holl. Schrijv.* bl. 356; Wagenaar, *Beschr. van Amst.* D VII. bl. 487; Veeris en Paauw. *Vern. Kerk. Alphab.* bl. 126; *de Nav.* 1857, bl. 333.

LUPENIUS (JOHANNES). Zie LEUPENIUS (JOHANNES).

LUPPOLD en WICHARD, heeren van Pont, eene heerlijkheid in 't Over-kwartier of dat van Roermond, worden gezegd de eerste voogden van Gelderland geweest te zijn, en in de veertiende eeuw geleefd te hebben. Sommigen willen, dat zij gelijk hebben geregeerd, anderen laten Luppold voorafgaan en maken Wichard tot zijn opvolger, wederom anderen kennen Luppold in het geheel niet.

Zie Slichtenhorst, *Hist. van Geld.* D. I. bl. 80; Vonck, *Beschr. van Doesburg*, voorr. bl. 4.

LUPS (JOHANNES), een Rotterdammer, die in de achttiende eeuw leefde en hekeldichten vervaardigde.

Zie Heringa, *Lijst van Ned. Dicht.* bl. 62; Lutkeman, *Poësy* (Amst. 1783. bl. 286.

LUPUS (CHRISTIANUS) of de Wulf, den 23sten Julij 1612 te Iperen geboren, Augustijner monnik en licentiaat in de godgeleerdheid, beoefende de wijsbegeerte en onderwees ze te Keulen, Leuven en elders. Hij stierf den 10 Julij 1681. Zijn afbeelding vindt men bij Foppens.

Hij schreef:

Prodidagmata Philosophiae, Col. 1640. 4o.

Apologia pro anima ovi sensitiva, Ibid, 1639, 4o. *altera adversus Professores Marpurgenses*, Lov. 1641, 4o. en andere, waarvan Foppens een lijst geeft.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 134, 135; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 170.

LUPUS (Guilielmus) of Wolffs *Godsenhovius*? hoogleeraar in het collegie van Standonck te Leuven, beoefende de Latijnsche poëzy, en stierf omtrent 1580. Hij gaf in het licht: *Vita S. Trudonis, carmine heroico cum Ger. Moringo de vita ejusdem*, Lov. 1540, 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 327; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 414.

LUPUS (Petrus) of Wolfs, Doctor in de Godgeleerdheid te Leuven (1569), provinciaal of landoverste der Karmeliten te Mechelen. Volgens Brandt was hij »vol haets tegens de Gereformeerden en soo wel bespraekt, dat hij 't volk met syne sermoenen kon leiden waer hy wilde, en soo stout, dat hy de geheele regering aan sich trok, ja eindelyk de stadt aen de Spaensche syde deedt overgaen tot derselver groot verderf. (1579)" Hij werd in 1580 te Mechelen gedood.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XIII. bl. 120, 123; Hooft, *Ned. Hist.* B. XV. bl. 635, 636; Brandt, *Hist. der Ref.* D. I. bl. 637. Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 988; Sanderus, *Chorogr. Carmeli Mechli.* T. II. p. 232.

LUSSING (Hendrik Matthysz), verdienstelijk godgeleerde en dichter. Als godgeleerde maakte hij zich vooral bekend door zijn geschrift over *de noodzaaklijkheid van den Godsdienst in het gemeen, en de zekerheid en voortreffelijkheid van den Kristlijken in het bijzonder, beweerd en aangedrongen tegen Atheïsten, Deïsten, Heidenen, Mahomedaanen en Joden.* Amst. 1767—74. 3 d.

Zeer veel bragt hij toe tot verbetering van het huisselijk godsdienstig gezang, door de uitgave, eerst in 1774 van eenige *Gezangen*, ten gebruike op de feestdagen, en vervolgens van zijne *Evangelische Gezangen*, in drie stukjes, 1779—1783 met keurige muzijk van Joseph Schmidt. Deze schoone en eenvoudige gezangen, werden gunstig beoordeeld en ontvangen, hoewel er aan geene kerkelijke invoering van dergelijke gezangen te denken was; want bij de gunstige beoordeeling van den lofwaardigen arbeid des braven mans, in de *Ned. Bibl.* 2de deel, 1ste st. bl. 125, opperde de recensent bergen van bezwaren tegen de invoering van dergelijke gezangen in de Hervormde kerk, aan welke echter de commissie van invoering van dergelijke gezangen, 20 jaren later lang zoo zwaar niet tilde, en dit werk in 1805 tot stand bragt.

In 1778 behaalde Lussing bij het Leidsche dichtgenootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, den zilveren eerepenning voor zijn gedicht *De voortreffelijkheid van den Christelijken Godsdienst*, en in 1780 den tweeden zilveren eerepenning met zijn dichtstuk *Gods wijsheid in zijne werken.* In dit laatste dichtstuk bewerkte hij die schoone stof meer wijsgeerig en didaktisch, dan wel op een verheven lyrische wijze, waartoe

dit onderwerp zoo uitnemend geschikt, maar tevens boven het bereik van Lussings dichtvermogen was. Ondertusschen ademt toch in dit dichtstuk een godverheerlijkende, opmerkzame geest, die der aandacht veel leerzaams ter beschouwing en overweging aanbiedt. Witsen Geysbeek noemt het een waar compendium van volkswijsbegeerte, een herdruk overwaardig. Lussing overleed 13 Mei 1784 te Amsterdam.

Men heeft nog van hem:

Eer en vreugdezang bij gelegenheid van de 25jarige dienst van Rutger Schutte, Amst. 4o.

Brief aan D. Magnet, rakende den zin der bedreiging van het tweede gebod der wet, 4o.

Zie Ypey, *Kerk. Gesch. der 18e eeuw*, D. II. bl. 84, 85; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 259 volgg. Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, *Tael- en Dichtk. Oefen. v. het Genoots Kunst wordt door arbeid verkregen*, D III. bl. 37, D. IV. bl. 68; Schotel, *Kerk Dordr.* D. II. bl. 401; *Boekz. der Gel. Wer.* 1768. *a* bl. 573; *Abkoude 3e Aanh.* o. h. w. Arrenberg. *Naamr.* o. h. w. *Verv. van de Beschr. van Amst.* bl. 104; *Woord. der Zamenl.* o. h. w. *Cat* R. v. d. Aa, bl. 114.

LUST (　　　　　DE), kunstschilder, van wien Hoet vermeldt *een bloemflesch, extra konstig.*

Zie *Cat. van Hoet.* D. I. bl. 492. No. 862; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1024.

LUST (STEVEN THEUNISZ. VAN DER), rederijker te Haarlem, lid der kamer der *Wijngaardranken*, leefde in de zeventiende eeuw. Hij schreef:

Kindermoord van Herodes begaan aan de Bethlehemsche zuigelingen. Speels wijs vertoond op Allerkinderen-dag ende naarvolgg. dagen bij de Redenkamer van Liefd boven Al. binnen Haerlem, den 5 druk van nieuws overgezien en verbeterd, Haarl. 1644, 1705.

De Herstelde Hongers-dwangh of Haarlems langh en strenghe Beleegeringe, ende het overgaan derselver Stad, door het scherpe sweerd der ellende, trsp. met zijn vertooningen, in vier treurdeelen. Gesp. tot Haarlem, den 29 Junij 1660. (Met twee gedichten van P. Scriverius, vertaald door S, Ampzing, Haarl. 1660, 1706, kl. 8o .

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. IV. bl. 264. *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I *b.* bl. 138 *Supplem Cat. Bibl. publ. Harlem.* p. 192; *Cat.* R. v. d. Aa, bl. 111.

LUSTBURGH (J. J.), dichtte en gaf in het licht:

Amsteldamsche Avondt-wandelingh, 1632, 4o

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord* D. II. bl. 388; van Lennep, *Onze Vooroud* D. IV. bl. 89; van Voorst, *Cat.* I. III. 2e P. p. 62; Abcoude, *Naamr. van Ned Boek.* bl. 228.

LUSTICHUYS (J.) Zie LUTKENHUYSEN.

LUSTIG (JACOBUS WILLEM), den 21sten September 1706

(niet in 1705 gelijk Fetis opgeeft) geboren, werd een der merkwaardigste mannen van zijn tijd. Hij leerde de beginselen der muziek van zijn vader, organist der St. Michaels kerk, later van J. Mattheson en G. Tileman. Hij bestudeerde vooral toe op de muziek van den grooten Bach en verkreeg eene plaats aan de hulpkerk te Hamburg. In 1728 geraakte de post van organist aan de St. Maartenskerk te Groningen vacant. Den 8sten Julij en volgende dagen had er een wedstrijd plaats, waarin Lustig de eerepalm verwierf, waarop zijne benoeming tot organist volgde.

In Dec. 1732 bezocht hij Londen, waar de concerten van Händel, in de Italiaansche opera, een weldadigen invloed op zijne muzykale kennis uitoefenden. Gaarne had hij te Londen een orgelconcert gegeven, doch zulks mogt hem niet gelukken. Na een verblijf van 3 maanden in de hoofdstad van het Britsche rijk, keerde hij naar Groningen terug. Tot zijne voornaamste leerlingen behoorde Olthoff, die hem als organist opvolgde. Hij stierf in den ouderdom van 91 jaren. en werd den 17den Mei 1796 op het kerkhof van de Martinuskerk begraven.

Hij schreef:

Inleyding tot de Muzykkunde uit klare en onwedersprekelyke gronden enz , en het regt gebruik derzelven, tweede druk in bevalligen vorm gegoten, Gron. 1751, 1752.

Muzykale Spraakkonst of duidelijke aanwijzigingen van allerhande wetenswaardige dingen, die in de geheele muzykale Praktyk tot een grondslag kunnen verstrekken, Amst. 1754, met pl.

Onderrichting aangaande het Clavier voor meesters of meestsresses, in 56jarigen ondervinding opgesteld, Gron. 1777.

Regelen bij de vingerzetting op het Clavierspel, Gron. 1784.

Beknopte aanleiding tot het daarstellen van goede bassen en sieraden op de voizen van het graduale romanum, 1784.

Verbeterde harmonische wegwijzer enz., als vruchten van eene langdurige studie daargesteld, Gron. 1785.

Zes Sonaten voor het Clavecimbel, Amst.

Grondig onderwijs van den aart en de regte behandeling der dwarsfluit, Amst. 1754, 4o. (vertaling naar Quantz).

Samenspraken over de Muzykale beginselen ontworpen, Amst. 1756, 12 stukjes.

Musico Theologico of uit de muzijk getrokkene aanleiding tot de kennisse van God en zijnen wil ter overtuiginge van hun die iets tegens de Muzyk als onbetamelijk zoude inbrengen, Amst. 1755. 3 St. 8o. (vertaling van Schmidt).

Orgel-proef, naar Werkmeester, Amst. 1755.

Aanleiding tot het Clavierspelen, Amst. 1755. Vert. naar Marpurg.

Over de Generaalbas, Amst. 1763, naar Pasquali, met 14 platen.

Korte Instructie voor de viool, 1757, naar Wodiczka.

Fluitenschool, 1757, naar Mahaut.

Dagboek van zijne muzykale reize door Vrankrijk, Italiën etc. Gron. 1786, naar Burney.

In hands. bestaan:

Regelen van de Vingerzetting bij 't Clavierspel, 1784.

Onderrigtinge voor aangaande Claviermeesters, na 56jarigen ondervinding opgesteld, 1777.

Beknopte aanleiding tot het daarstellen van goede bassen en cieraden enz., 1784.

Verbeterde harmonische Wegwijzer.

Zie Gregoir, *Les Artist. Music. Neerl.* p 119, 120; *Boekz. der Gel. Wer.* 1751. *b.* bl. 691, 1754. *a.* bl. 319; Arrenberg *Naamr. van Ned. Boek.* bl. 269.

LUSTIG (Dorothea), dochter van den vorige, werd in 1737 te Groningen geboren, studeerde onder haar vader en werd eene goede pianiste en had een schoone sopraanstem.

Zie Gregoir, t. a. p.

LUSTIG (Hieronymus), broeder van den vorige, werd in 1742 te Groningen geboren, ontving onderwijs van zijn vader, vestigde zich in 1764 te Amsterdam, en was beroemd door zijn orgel-, klarinet- en clavecimbal-spel.

Zie Gregoir, t. a. p.

LUT (Pieter). was een stout zeeman. »Doch om de vijandelijke hekbootjes (Duinkerker kaperscheepjes) voor de zeegaten te verdrijven, namen twee zeekapiteinen binnen Enkhuizen volk aan; de een Pieter Lut genaamd, was een stout zeeman, van wien men vertrouwde, dat hij, gelijk de oude Enkhuizers in dapperheid zijnen vijand niet zou toegeven."

Zie *Verv. der Hist. van Enkhuizen* door J. Centen, bl. 47; *Vaz.* D. IV. bl. 166.

LUTGARDIS werd in 1182 te Tongeren geboren, trad op haar 12de jaar in een Benedictijner klooster, wenschte, tien jaren later, na ook het ambt van priores in dat klooster te hebben waargenomen, tot een strengere orde over te gaan, en werd in 1200 non in het Cistenzienzer klooster Avieres. Zij stierf den 16den Junij 1246 in de reuk van heiligheid.

Guillaume Cordier gaf in 1544, voor rekening van den abt van Aulne te Binche, in het licht:

La Vie et Legende de Madame Saincte Luthgarde, iadis très saincte moniale au monastère de Enuiere au Pays de Brabant.

Zie Postelmeyer, *Leben und Thaten des Heil. Gott.* T. II. S. 145; *Mess. d. Scienc. Hist.* 1847. p. 63; *Bulletin du Bibl. Belge*, T. I. p. 54; Brunet, *Man.* T. IV. p. 617.

LUTGERS (P. J.) woonde te Loenen aan de Vecht. Van dezen kunstenaar gaan in prent uit:

Gezigten aan de Vecht, naar de natuur geteekend door P. J. L., in 86 afbeeldingen, Amst. 1836, in fol.

Gezigten in de omstreken van 's Gravenhage en Leiden, als boven, 10 cahiers, in 4o.

Op de Amsterdamsche tentoonstelling van 1826 was van hem *eene woelende zee* met O. Inkt, en op die van 1840 een *Riviergezigt*, door hem geschilderd.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild* D IV. bl. 1024.

LUTHGARD, was de echtgenoote van Volrad, ridder van Kuinre. Ten jare 1284 bezaten deze echtelingen twee zonen, Johan, de oudste, en Volrad.

Zie v. d. Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 146.

LUTIGHUYS (Louw), portretschilder, op den huize *Groenhoven*, onder Wassenaar, behoorende aan den baron Tuyl van Serooskerken van Zuylen, bevindt zich een geschilderd portret van dezen meester.

Zie Kramm, t. a. p.

LUTKEMAN (Dirk Cloes), bloeide in de eerste helft der achttiende eeuw. Zijne gedichten zijn vóór en in andere werken verspreid.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 262.

LUTKEMAN (Jacob), dichter uit de tweede helft der achttiende eeuw, van veel aanleg en vernuft, doch uit de school van Feitama en Steenwijk. Hij arbeidde voor het tooneel, nam deel aan de fraaije overzetting van Gellerts *Fabelen* en was een werkzaam lid van het dichtoefend genootschap *Oefening beschaaft de Kunsten*. Zijne nagelatene *Poëzy* bevat vele goede dichtstukken van onderscheiden aard, en inzonderheid gelukkige overzettingen van Cronegk en Haller. Hij overleed te Amsterdam 12 Februarij 1782.

Hij schreef:

De Heracliden, trsp. gev. naar het Fr. van Marmortel, Amst. 1756.

Zama, trsp. gev. naar het Hgd. van J. F. Krauseneck, Ald. 1777.

Het verkeerd Vertrouwen, blsp., Ald. 1780.

Codrus, of de Grondbeginselen van het Atheensch Gemeenebest, trsp, gev. naar het Hgd. van Joh. Fr. vrijheer van Croneyk, Amst. 1785.

P. J. Kasteleyn, *Dichtgedachten na het ten tooneele voeren van het Treurspel Codrus, den Heere Jan A. Backer toegezongen*, Amst. 1785.

Canut, trsp. gev. naar het Hgd. van J. E. Schlegel, Ald. 1783.

Met voorgeg. titel van J. Lutkeman, A. Hartsen en H. Asschenberg, *Tooneelpoëzy*, Amst. 2 d. 8o. en in de *Tooneelpoëzy van het Kunstgen. Oefening beschaaft de Kunsten*, Amst. 1764--1792, 7 dln. 8o.

De beide laatste stukken werden na zijn dood, door zijn vriend H. J. Roullaud, benevens zijne nagelaten *Poëzy*, Amst. 1785, 4o., in het licht gegeven.

Witsen Geysbeek heeft eenige zijner dichtstukken geplaatst in zijne *Epigrammatische Anthologie*, bl. 128.

Zie Siegenbeek, *Bekn. Gesch. der Ned. Lett.* bl. 265, 266; de Vries, *Proeve eener Ges. der Ned. Dichtk.* bl. 173, 174; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* o. h. w. van Halen, *Panp. Bat.* bl. 54, 106, 155; Kobus en de Rivecourt, *Woord. der Zamenl.* Arrenberg, *Naamr.* bl. 270. *Cat. der Bibl. der Maats van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 138.

LUTKENHUYSEN ( ). een in zijn tijd zeer gevierd portretschilder, bloeide in het midden der zeventiende eeuw. Kramm gist dat hij dezelfde is met Simon Luttichuys, door Immerzeel verkeerd J. Lustichuys genoemd.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 190; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1024, 1025; *Berigten ven het Hist. Gen.* D. V. St. II. bl. 47, 48.

LUTMA (Abraham), graveur, die o. a. het *portret* van Rubens, naar A. van Dijck in fol., en dat van Paulus van Vianen, fol., uitmuntend heeft gesneden.

Zie Kramm, t. a. p. bl. 1025.

LUTMA (Jacobus), broeder van Johannes Lutma *de Jonge* en zoon van *den Oude* van dien naam, was een plaat-etser. Verkeerdelijk worden de fraai geëtste *landschapjes* naar Jan Both aan zijn broeder Johannes toegeschreven. Men heeft van hem nog *De afbeelding eener dame, die met de linkerhand haar kleed vasthoudt*, naar J. de Backer.

Velerhande nieuwe compartementen door Jac. Lutma, den Oude, Amst. fol. en 4o. 12 bladen. Hij was ook kunsthandelaar.

Zie Kramm, t. a. p. bl. 1026.

LUTMA (Joannes of Janus), *de Oude*, werd in 1584 te Groningen geboren, leerling van P. van Vianen, beeldhouwer, goudsmid en kunstig drijver van beelden, vestigde zich vroeg te Amsterdam, waar hij in 1669 in den ouderdom van 85 jaren overleed. Hij was bevriend met Rembrandt, die in 1656 zijn portret graveerde met bijwerk, ziende op zijn vak als drijver in zilver, waarvan afdrukken met veranderingen,

als met of zonder het glasraam en met of zonder de letters voorkomen. Vondel vervaardigde een bijschrift voor zijn afbeelding en zijn grafschrift. Er bestaat een zeer fraaije en belangrijke penning op hem door zijn zoon vervaardigd, voorstellende zijn borstbeeld en een Latijnsch opschrift op de keerzijde.

Zie *Cat. rais. de toutes les Estamp. qui forment l'oeuvre de Rembrandt, et ceux de ses principaux imitateurs, imposé par les Sieurs Gesaint, Helle, Glomy et P. Yver, Nouv. édit.* Bryan Stanley, *a Dict. of Paint. and engrav.* Lond. 1849, bl. 425; de Vries en de Jonge, *Ned. Gedenkp. verkl.* D. I. bl. 83, D. II. bl. 227; van Eynden en van der Willigen, *Ges. der Vad. Schilderk.* D. I. bl. 209; Wap, *Astrea*, 1855. bl. 462 volgg. Immerzeel, t. a. p. Kramm, t. a. p. bl. 1026; Vondel, *Poëzy*, D. II. bl. 363; Muller, *Cat. van Portr.*

LUTMA (Johannes of Janus), *de Jonge*, zoon van den vorige, broeder van Jacobus, volgens sommigen in 1609, volgens anderen in 1629 te Amsterdam geboren, oefende het zelfde kunstbedrijf uit als zijn vader en breidde zijn vak nog verder uit door de behandeling van den etsnaald met die van den hamer en het puntijzer of ponson te vereenigen. Hij is de uitvinder van de graveerwijze om krijtteekeningen na te bootsen. In die manier (*opus mallei*) heeft hij vier portretten als antieke busten gegraveerd, zijn vader, Vondel, Hooft, zich zelven. Heller beschrijft nog de volgende prenten van hem: *een schrijvende Johannes den Evangelist*, gr. fol. geponsoeneerd. Op een exemplaar, afkomstig uit het kabinet van Reynst, stond geschreven *Rembrandt del*; het rijke metalen *Koorhek in de Nieuwe kerk te Amsterdam*, naar de teekening van zijn vader geëtst, gr. 4o.; *de groote Obelisk te Rome*, opgerigt onder Innocentius X, met een menigte figuren, in gr. fol. gesneden en geschraapt. Kramm vermeldt nog onder de zeer zeldzame prenten, die gegraveerd en geschraapt zijn, *de groote Fontein te Rome*: voorts noemt hij een reeks van andere, reeds door Nagler vermelde, zoo als *Joannes Lutma de Jonge, teekenende aan eene tafel gezeten*, kl. fol. zeldzaam; *portret van den admiraal Tromp*, naar Lievens; *verscheyden snakeryen dienstich voor Goudsmits, Beelthouwers, Steenhouwers enz.* 12 bl. fol. enz. Dat hij ook schilderde blijkt o. a. uit het portret van P. van Vianen, voornaam kunstdrijver, op 's Rijks Museum te Amsterdam.

Schinkel, schoon beide kunstenaars, vader en zoon, op hoogen prijs stellende, geeft echter aan het werk van den laatste de voorkeur, en twijfelt ook niet of de penningplaat ter eere van Tromp, is het werk van dezen. Jan Vos wijdde een vers aan de regering van Amsterdam »op 't afbeeldsel van de penning, die door last der Ed. H. Burgemeesteren ter gedachtenis der vreede in 't jaar 1648 bij J. Lutma gemaakt is." Nagler geeft 55 stuks proeven

van hem op. Immerzeel stelt zijn sterfjaar op 1684, Heller op 1689, beide te Amsterdam.

Zie Bryan Stanley, *A Dict. of Paint. and Engr.* p. 426. Immerzeel, t. a. p. bl. 190; Kramm, t. a. p. bl. 1026 volgg. A. D. Schinkel, *Over eenige Nederl. of in Ned. werkzaam geweest zijnde Medaill gedurende de 17e Eeuw*, z. j. *Cat. raiss. de toutes les Estamp qui forment l'oeuvre de Rembrandt* etc. p. 133; de Vries en de Jonge *Ned. Gedenkp. verkl.* D. I bl. 29, Pl. II. No. 5. Wap in *Astrea*, 1855. bl. 263, 264; Vondel, *Poëzy*, D. II. bl. 363; J. Vos *Ged.* D. I. bl. 352; *Cat. van Schild. van Mr. M. C. van Hall* (27 April 1858) No. 67; Muller, *Cat. van Portr.*; Kobus en de Rivecourt, *Woord. der Zamenl.*

LUTTENBERG (Gerrit), werd den 21sten Maart 1793 in zeer nederigen stand te Zwol geboren, beurde zich door eigen geestkracht en eigene verdiensten uit die laagte op, en steeg van trap tot trap tot de waardigheid van secretaris zijner geboortestad, in welke hij 15 jaren met algemeenen lof ten haren nutte werkzaam was. Het gemis eener geletterde opvoeding, wist hij, op het voorbeeld van Coornhert, Vondel en andere groote mannen, door onvermoeide vlijt, zoo veel mogelijk te vergoeden, en door het aanleeren van onderscheidene talen, zich vooral in de geschiedenis der wetgeving en sommige gedeelten der staathuishoudkunde, groote kundigheden te verwerven. Inzonderheid trok het armwezen in ons vaderland zijne belangstellende aandacht, en zijne beide geschriften daarover, die zich mede door keurigheid van stijl aanbevelen, verkregen ook van bestrijders zijner denkbeelden, ongemeenen lof. De stad zijner geboorte heeft aan hem een armen-inrigting te danken, die aan vele andere steden tot voorbeeld strekte. De Zwolsche afdeeling der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* bezat in hem een harer ijverigste en nuttigste leden. Vooral ging de beschaving der lagere volksklasse, door een gepast en tot zedelijkheid geleidend onderwijs der jeugd, hem naauw ter harte. Ook de *Overijsselsche Vereeniging ter bevordering van Welvaart* vond in hem, als harer secretaris een ijverig medearbeider. Met geen minder ijver behartigde hij de belangen der Hervormde gemeente binnen zijne vaderstad. Ook was hij lid der algemeene Synodale Commissie, en werd tot koning Willem I tot ridder van de orde van den Ned. Leeuw benoemd. Hij overleed den 12den Maart 1847. Bij zijn graf hield de predikant Vroom een rede, die in de *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant* van den 19den Maart van dat jaar gedrukt en in het *Weekblad van het Regt* overgenomen is.

Hij gaf in het licht:

Verzameling van Wetten, besluiten, reglementen enz. betrekkelijk de acten van den burg. stand met aant. Rott. 1834, gr. 8o.

Idem betrekkelijk den waterstaat, de wegen, bruggen enz. Zwolle, 1835, gr. 8o.

Idem betrekkelijk de politie, Zwolle, 1836, 1ste st. gr. 8o.

Nieuwe verm. en verb. uitgave, loopende over het tijdvak 1796 *tot en met* 1839, Zwolle, 1840—1843, 5 d. en alph. reg.

Register der wetten en besluiten, betrekkelijk het openbaar bestuur in de Ned. Zwolle, 1ste stuk (sedert 1813—1817), 2de stuk (1828 en 1829).

Register der wetten en besluiten betrekkelijk het openbaar bestuur in de Ned., voortgez. door L. N. Schuurman, 1ste verv. 1840--49, 1ste afl., Zwolle, 1849, gr. 4o.

Vervolg op het Groot Plakaatboek of Verzameling van wetten, betrekk. het openb. bestuur in de Ned., met aant. verrijkt, Zwolle, 5 st. 1838—39, 8o.

Wetgeving op de Schutterijen met aant., 3 afl., Zwolle, 1831, 8o.

Proeve van Onderzoek omtrent het Armwezen in ons vaderland, Zwolle, 1841, 8o.

Vervolg op de Proeve van Onderzoek, Zwolle, 1845, gr. 8o.

Alstorpius Grevelink, *Korte bedenkingen op de Proeve* enz., Assen, 1841, gr. 8o.

Zie *Hand. van de Jaarl. Verg. van Ned. Lett. te Leyd.* 1847. *Suppl. Cat. Bibl Publ. Harlem.* p 153; *Cat. der Bibl. van Ned. Lett.* D. II. bl. 57; Brinkman, *Naaml. van Boek*; Kobus en de Rivecourt.

LUTTICHUYS (Simon), portretschilder. Hij vervaardigde o. a. een groot *Portret van Henricus Dux Glocestriae, Comes Cantabrigae* etc., van *Karel, Koning van Engeland*, en *Jaques Duc à York et d'Albanie, grand admiral d'Angleterre*, van *Anna Jacoba Blaauw*, moeder van den drossaart Hooft, naar welke fraaije gravures uitgaan. Hij bloeide in het midden der zeventiende eeuw en heeft waarschijnlijk in Engeland gearbeid.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl 1028; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1028

LUTZ (A.), een kunstgraveur in het begin der negentiende eeuw. Er gaan 4 stuks wel bewerkte gr. plano-platen van hem uit: *De doorbraak van den Arkelschen dijk enz. bij Gorinchem*, in 1809, naar Groeneveld.

Zie Kramm, t. a. p.

LUTZOW, kolonel in Nederlandsche dienst, hielp in 1674 Grave veroveren.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. II. bl. 191.

LUTZOW (Balthazar Frederik Wilhelm, baron van), kolonel en chef der genie in Oost-Indië in 1807, daarna

brigadier, overleden te Batavia den 14den Julij 1822, oud 65 jaren.

LUTZOW (Graaf CHARLES AEMILIUS), vaandrig bij het bataillon der Deensche garden in 1703, in dienst van den koning van Engeland en der Staten-Generaal van Holland. De heer Hulthem bezat van hem in hands.

Journal de ce qu'il s'est passe dans l'armée des Hauts alliés et dans le bataillon des Gardes Danoises, avec les ordres de bataille de chaques campagnes, des plans de batailles et de sièges, et ce que j'ai pu ramasser de curieus. Commencé du 9 *du mois de Juin an* 1703 *que je suis venu à l'armée.*

Zie *Cat. der ms. de Mr. van Hulthem*, No. 954.

LUWERE (IMBRECHT DIE), werd in October 1496 door bisschop David van Bourgondië, toen, ten gevolge der troebelen in het bisdom, op zijn kasteel van Wijk bij Duurstede verblijf houdende, tot zijnen muntwaardijn aangesteld.

Zie van der Chijs, *de Munten der Bisch. van de Heerlijkheid en de Stad Utrecht*, bl. 336; *Tijds. voor Gesch. Oudh. en Statist. van Utr* D. IX. bl. 344.

LUX, was als kapitein eener batterij te voet bij de derde Nederlandsche divisie te Waterloo.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. III. bl. 1023.

LUX (J.) of Leux, een teekenaar en graveur. Hij vervaardigde vrij goede boekprenten, zoo als het *Portret van den admiraal Jacob van Heemskerck, Horusce* en *Hareaden Barbarossa, koninghe van Tunis*, en anderen, voorkomende bij L. v. d. Bos, *Leven en Daden der Zeehelden*, Amst. 1676, 4o.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1028.

LUXEMBURG (GERARD VAN), heer van Hologne, gehuwd met Elizabeth van Bronkhorst Batenburg, was waarschijnlijk een der verbonden edelen, die in 1566 het smeekschrift onderteekende.

Zie *Nobil. des P. B* T. I. p. 25, 28, 29, 44; le Carpentier, *Hist. de Cambray*, P. III. p. 969 etc. Christinaeus, *Jur Her.* P. I. p. 282, 283, 325; L'Espinoy, Livr. I. p. 104, 107, 103 (over het geslacht) Te Water, *Verb. en Smeks. der Edel.* D. II. bl. 503, 504, D. III. bl. 552.

LUXEMBURG (BERNARD VAN) te Strussen in het groothertogdom Luxemburg in de zestiende eeuw geboren, waar hij te Keulen in de orde der Dominikanen trad en vervolgens te Leuven in de godgeleerdheid en was aldaar in 1500 bachelier. Hij was in 1507 licentiaat in de godgeleerdheid, toen het generaal-kapittel te Padua gehouden, hem voor het volgende

jaar tot rector van zijn klooster te Leuven benoemde. Hij keerde vervolgens naar Keulen terug en werd er in 1516 theol. doctor. Daarna werd hij biechtvader en predikheer van hertog Willem van Gulik en zijne vrouw Sibille van Brandenburg, en tegelijker tijd inquisiteur-generaal voor het aartsbisdom van Keulen. Men had hem tweemaal tot prior van het klooster dier stad benoemd, toen hij den 6den October 1535 overleed. Deze monnik was vooral ervaren in het bestrijden der ketters, die zich in hunne geschriften op hem wreekten.

Hij schreef:

Quodlibetum de Jubileo anno seculari de Universitate Lovaniensi determinatum occasione Jubilei ab Alexandro VI concessi et Antverpie summa pietate celebrati, 1561, 4o., z. n. v. dr.

B. Alberti Magni, *Ratisponensis Episcopi, Ordinis Praedicatorum, postillatio in Apocalypsin,* Basil., 1506, 4o.

Compilatio in recommendationem B. Joseph, Sponsi Christiferi virginis, et Nutritii Domini nostri Jhesu, Colon. 1510.

Sermones de Symbolicâ colluctatione septem vitiorum capitalium, et virtutum spiritualium, editi per F. Bernardum de Lutzenburgo Ord. Pred. convintus Colon., Artium et Sacre Theologie Professorem, ac proclamati per eundem in Quadragesimâ anni Dom. M. D. XVI *in Caster, coram illustr. Dna* Sibylla *Marchionissâ Brandenb. ac Ducissa Juliacensi et Montensi.* Prima editio, Col. 1516. 4o.

Collationes de quindecim virtutibus B. Mariae *Virg.* Colon. 1517, 4o.

Catalogus omnium Haereticorum penè, qui ad haece usque tempora passim litterarum monumentis proditi sunt, illorum nomina, errores et tempora quibus vixerunt, ostendens: quem F. Bernardus Lutzenburgus, *Artium et SS. Literarum Professor ord. Praed., quinque libris conscripsit: in quo et de Lutero et de aliis nuper ortis Haereticis multa deprethendes,* Colon. 1522, 4o , Paris, 1524, 4o., Colon. 1525, 12o., 1526, 12o., *Edit. quarta* (5) *nunc ab ipso autore et aucta et recognita. Impensis celeber. Bibl.* M. Godefridi Hittorpii (te Keulen) 13 *Calendas* Julii 1529, 12o , Ibid, Johan Kempen, 1529, 15o., Campidone, 1537, 12o.

Opusculum de Jubileo, sive Perigrinatiorium ad urbem Romam in XXX dietas redactum; in quo mire antiquitates, et sacrorum Interpretnm sententie referuntur. Adjicitur ad calcem Peregrinatiorum locale, a Coloniâ incipiendo ad urbem, Colon. 1525, 4o.

De Ordin. Milit. et Armorum Milit. myster., Col. 1572, 12o.

Tractatus de Purgatorio . . . . sub certis paragraphis collectus, achter de 5de en volgende uitgaven van *Catal. omnium haereticorum.*

Compendium de laudibus Aquae Benedictae, ejusque primariâ institutione, in 12 paragraphos distinctus, pro instructione simpl. contra Lutheranos et Waldenses Haereticos, in 4o. z. j.

Sermones de Rosario, door hem en P. Cornelis de Snekis. P. Coppenstein schrijft p. 3 van zijn *Clavis praedicandi Rosarium: „sed et horum XXVII sermones jam pene temporum vetustate interciderunt."*

Tractatus de sua legatione, peregrinatione et laboribus pro quorumdam coenobiorum reform. Onzeker of uitgegeven is.

Chronica intra viginti priores annos saeculi XVI exarata. Ms.

Sommigen schrijven hem ook toe:

Catalogus Script. Ord. Praedicat.

Zie Pantaleo, *Prosopog.* T. III. p. 65; Possev, *Appar.* ed. 1608. p. 216; Sweertii, *Ath. Belg.* p. 160; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 112; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 112; Paquot, *Mém.* T. I p. 530 suiv. Echard, *Hist. ord. Praed.* T. II. p. 93, 94, 824.

LUXEMBURGUS (Joannes a), gezegd Linsenich, geboortig van Gend, een man van groote geleerdheid, gaf in het licht:

Dissertatio sacra de mysterio nominis Parthenii Maria.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 529; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 70.

LUYBEN (Mr. J. L. A.), werd in 1787 te Delft geboren, promoveerde in Junij 1810 te Leyden op eene dissertatie *de evictione et duplae stipulatione*, zette zich in 1815 als advokaat te 's Hertogenbosch neder, en deed zich dadelijk als een ervaren regtsgeleerde kennen. Reeds in 1817 had hij het vertrouwen in die maten gewonnen, dat hij van wege den landelijken stand, als lid der Provinciale Staten van Noord-Brabant werd gekozen. In 1818 benoemden hem de Staten tot lid van het gedeputeerd bestuur. In 1828 werd hij door den koning tot distriks-schout, later tot distriks-commies van het 2de distrikt-ambt, hoofdplaats Boxtel, benoemd. Hij bekleedde echter laatstgemelde betrekking slechts ruim twee jaren. Ten gevolge van het indienen van een adres der Staten van Noord-Brabant tegen het sluiten van de kleine seminariën, waarin hij als lid der Staten een werkzaam aandeel had, werd hij uit gemelde betrekking plotseling ontslagen. De Staten van Noord-Brabant gaven echter ruimschoots terug, wat de toenmalige regering hem ontnam. Zij vaardigden hem af als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in welke betrekking hij zich eervol onderscheidde, en tweemaal den voorzitterstoel bekleedde. Bij de reorganisatie der regterlijke magt in 1838, benoemde hem de koning tot raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Noord-Brabant. Onder de vele betrekkingen, die hij belangeloos waarnam, waren de voornaamste die van lid van den Stede-

lijken Raad te 's Hertogenbosch 1827—1851; tijdstip waarop de keuze, volgens de gemeentewet, plaats had, bij welke gelegenheid hij verzocht buiten aanmerking te blijven. Hij was lid van het bestuur der koninklijke school van nuttige en beeldende kunsten te 's Hertogenbosch en van het collegie van curatoren van het stedelijk gymnasium. Ook was hij kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw. Toen hij den 15den September 1859 stierf, had hij den ouderdom van 72 jaar bereikt.

Zie *Algem. Handelsbl.* 19 April 1859.

LUYCK (HANS of JAN VAN), graveur en kunsthandelaar te Amsterdam, van wien vermeldt wordt *De aanbidding der Koningen: Gens est Coi Phaebo* etc. in fol.; *De H. Maagd met het kind Jezus dat een bloem vasthoudt*, op den achtergrond biddende figuren, *Pietas et Integritas*, kl. fol., en *de H. Rochus*, kl. fol.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1029.

LUYCX (EVERT), gaf in 1622 een kluchtspel, *Lut zonder voordeel*, in het licht.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* D. IV. bl. 264.

LUYDENEX (PAUWELS), vermaard bouwmeester, bloeide in het midden der zestiende eeuw. Hij was de bouwmeester van de nieuwe beurs en het staalhuis te Antwerpen, waar hij stierf 4 Dec. 1586. Zijn huisvrouw Laurentie Hoeckx, overleed den 30sten April 1595.

Zie Mertens en Tufs, *Ges. van Antw.* D. IV. bl. 113; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1029.

LUYDIUS (ARNOLDUS) of à Lude, uit eene aanzienlijke familie te Tongeren geboren, werd te Keulen doctor in de vrije kunsten en godgeleerdheid. Hij was leermeester van den kardinaal-bisschop van Luik Erard van der Marck en regent der Laurentiniaansche school. Hij stierf te Luik den 28sten Augustus 1540.

Hij schreef:

Tractatus Articulorum seu Propositionum XLIII male-sonantium, ex libello J. Capnionis sive Reuchlini, J. U. D. Germani, cui titulus Oculare Speculum, desumptarum, Coloniae, 1512, 4o.

Responsiones ad Articulos quinquaginta desumptos ex praedicto Speculo Oculari, quibus Capnio Judaeorum Thalmud salvare visus est, cum pro eodem Capnione ad Maximilianum I Imperat. scripsissent Georgius Benignus, Archiepiscopus Nazarenus Romae, et Hermannus Nuenarius Comes, Coloniensis Canonicus, Colon. Ibid. 4o.

Praelectiones in Johannem.

Praelectiones in Evangelium Matthaei.

Commentaria in Juvenalem et Carmina ms.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p 82; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 98.

LUYDIUS (JOHANNES), broeder van den vorige, van Tongeren, licentiaat in de godgeleerdheid en hoogleeraar aan de universiteit te Keulen. Hij leefde in 1520. Hij heeft *Summa Capreoli in Magistrum Sententiarum* verkort. Het bestaat in ms.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 682.

LUYKEN (JOH.) LUIKEN (JAN).

LUYKEN (CASPER). Zie LUIKEN (CASPAR).

LUYKS (CHRISTIAAN). In de Koninklijke galerij te Madrid berusten twee bloemstukken van dien meester. Ook komt op den *Catal.* van Terwesten, bl. 125, een zeer uitvoerig bloemstukje van dezen meester voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1029.

LUYPEN (P.), beeldhouwer te Amsterdam, van wien op de tentoonstelling te Amsterdam, in 1810, de volgende boetzeersels voorkomen:

De aanbidding der Koningen, Basrelief.
De aanbidding der Herders, als voren.
Susanna in het bad, als voren.
De ontmoeting van Maria en Elizabeth, als voren.
Eene zinnebeeldige vrouw met een kindje, als voren.
Bloemfestoenen, in hout gesneden.

Zie Kramm, t. a. p. bl. 1029, 1030.

LUYT (JACOB), advokaat en notaris te Middelburg, bloeide in den aanvang der zeventiende eeuw. In den *Zeeuwsche Nachtegaal* gaf hij een dichtstukje van erotischen aard, dat wedijverde met Hooft en Poot, zonder de eerbaarheid te kwetsen, liefelijk daar heen vloeit. Het is een herdersdicht, uit 20 coupletten bestaande. Ook schreef hij lofdichten vóór de werken zijner tijdgenooten, zoo als vóór de *Proteus, Zinne- of Minnebeelden* van J. Cats en *Op het genoeghelicke Haegsche Voorhout* van Constantyn Huygens.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woord.* o. h. w.

LUYTENS (HENDRIK), werd in het begin der zestiende eeuw te Mechelen geboren, en verkreeg den rang van baccalaureus in de godgeleerdheid. Na voleindigde studiën werd hij pastoor te Muysen, niet ver van zijne geboortestad, welk ambt hij bekleedde tot 1562, toen hij kanunnik bij de hoofdkerk te Mechelen werd. Hij was de oudste kanunnik, toen hij den 14den November 1593 stierf. Men heeft van hem:

De natalitate Domini nostri Jesu Christi ex secundo capite D. Lucae Evang. docta et pia explicatio, authore H. L. S. Th. B.

et Ecclesiae Metrop. Mechlin. Canonico. Item de septem Donis Spiritûs Sancti, de quatuor virtutibus cardinalibus, et de octo beatitudinibus: cum Libello de Spiritûs Sancti missione. Omnia eodem authore, Antv. 1565, 12o.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.* p. 333; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 362; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p 465; Paquot, *Mém.* T. I. p. 40.

LUYTS (Jan), werd den 19den September 1655 te Hoorn geboren, bezocht de Latijnsche school zijner geboortestad, vervolgens de hoogeschool te Leyden, waar hij het onderwijs van Hulsius, Senguerdius en de Vries genoot. Hij volgde den laatsten naar Utrecht, waar hij den 29sten Junij 1677 meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte werd. Den 29sten Oct. van hetzelfde jaar werd hij buitengewoon hoogleeraar, zonder bezoldiging, in de physica en mathesis aan deze hoogeschool, en den 9den Februarij 1680 op eene wedde van *f* 400, die later tot *f* 1000 klom, tot gewoon hoogleeraar aangesteld. Hij nam dien post tot zijn 66ste jaar, toen hij den 12den Maart 1721 stierf, waar. Hij is nimmer gehuwd geweest, leefde zeer afgetrokken en was een ijverig Aristoteliaan, groot vijand van de wijsbegeerte van Descartes.

Hij schreef:

Astronomica institutio, in qua doctrina Sphaerica, atque Theorica, intermixto usu Sphaerae coelestis et variis chronologicis, pertractantur c. fig. aen. Traj 1689, 4o.

Introductio in Geographiam novam et veterem, adjiciuntur Oceani terrae, et cujusque Tabulae, etiam chartae LXV Sansonis, Traj. 1692, 4o.

Zie Burmanni, *Traj. erud.* p. 197, 198; Drakenborch, *Series. Prof. Ultraj.* no. 42; Paquot, *Mém.* T. I. p. 459, Stollius, *Intr. in Hist. Liter.* P. I. c. VII. p. CCCCV; *Act. Lips. erud. Sept.* 1689, *Maji* 1693, *Nova Litt. Lips.* an 1721, p. 273; *Boekz. der Gel. Wer.* 1721. *a.* bl. 367.

LUZ (Jan), verdienstelijk schilder, wiens *Paulus in den derden hemel* in den flaauwen kunsttijd (1730), met *f* 220 betaald werd.

Zie *Cat. v. Hoet*, D. I. bl. 353; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1030.

LUZ (Isaac), nam de belangen van den Nederl. Staat waar bij de republiek van Venetië, in afwachting van den gezant Johan Berck, die in Julij 1622 benoemd was. Hij zond geregelde berigten van al hetgeen dat, zoo in de Republiek van Venetië, als in Italië en nabijgelegen landen gebeurde, aan Hare Hoog Mog. en onderhield briefwisseling met den Nederlandschen gezant te Constantinopel, den orateur Haga. Hij voerde den titel van correspondent, kweet zich met ijver van zijnen pligt, niet slechts tot genoegen van 's lands regering, maar ook van den doge van Venetië, die hem door den

resident Suriano aan de goede gunst der Staten-Generaal liet aanbevelen.

Zie J. C. de Jonge, *Neerl. en Ven.* bl. 140, 141.

LUZAC (JEAN), koopman te Bergerac, verliet Frankrijk na de herroeping van het edict van Nantes, doch het was hem onmogelijk zijne moeder, zijne vrouw, Marguerite Grilier, en zijne kinderen met zich te nemen. Deze volgden hem in 1692. Hij zelf kwam in Julij 1686 te Amsterdam en vestigde zich vervolgens te Franeker. Na den dood van zijne vrouw hertrouwde hij met eene Hollandsche, bij welke hij ook verscheidene kinderen had. Uit zijn eerste huwelijk had hij verscheidene kinderen wier namen ons niet bekend zijn, uitgenomen dien van Elie, welke te Noordwijk een beroemd kostschool stichtte. Deze had 5 kinderen, onder welke 2 zonen, van welke de oudste Elie heette (die volgt) doch bij zijne tweede vrouw had hij verscheidene kinderen onder welke Etienne en Jean, (die volgen.)

Zie *Arch. Gén.* tt. 235—267; Haag, *La France Protest.*; Adelung en Rotermund, *Fortz. v. Jöchers Gelehr Lex.*

LUZAC (ELIE), zoon van Elie Luzac, werd den 19 October 1723 te Noordwijk geboren, studeerde te Leyden, onder Hemsterhuis, Musschenbroek en Lulofs. Deze beroemde Hoogleeraren vereerden hem weldra met hunne bijzondere vriendschap en zonder twijfel moet men voornamelijk in den invloed, dien zij op hem uitoefenden, de oorzaak zoeken dier geregelde geestwending, der strenge naauwkeurigheid van redeneren, welke in al zijne werken doorstralen, en hem toen reeds het wijsgeerig stelsel met vuur deden omhelzen dat Wolff op de grondslagen, door den grooten Leibnitz gelegd, in Duitschland gevestigd had. Na het verlaten der Akademie vestigde hij zich als boekdrukker te Leyden, welk beroep hij tot zijn dood bleef waarnemen. Eerst verscheidene jaren na de voltooijing zijner studien verkreeg hij de doctorale waardigheid in de regtsgeleerdheid, met de verdediging en uitgave van een *specimen juris inaugurale, de modo procedendi in causis criminalibus*, L. B. 1759 4o. Hij betrad echter slechts nu en dan de pleitzaal en bepaalde zich om bij geschriften of memorien van consult, waaronder verscheidene meesterstukken zijn, de belangrijke zaken te verdedigen, waarover men hem raadpleegde, en die hem, zoodra zij tot handelsgeschillen of die van het natuurrecht betrekking hadden, bij voorkeur boven anderen werden toevertrouwd. De waarneming van een en ander beroep, waarvan het eerste spoedig slechts een algemeen toeverzigt eischte, liet hem ruimte en tijd genoeg over, om aan zijne heerschende zucht tot letterkundige werkzaamheden voldoening te geven.

Reeds in 1749 gaf hij eene *Disquisitio politico-moralis, num*

civis innocens irae hostis longe potentioris juste permitti possit, ut excidium totius civitatis evitetur (L. B.) in het licht. Bijna ter zelfder tijd werd hij over de uitgave van La Mettries' werk *L'Homme machine* van twee kanten, zoo ten aanzien zijner persoonlijke gevoelens als van zijne regten als boekdrukker en verkooper aangevallen. Den eersten aanval weerde hij met nadruk af in een stukje getiteld: *L'Homme plus que machine*, Londres (Leyde) 1748, het tweede in een werkje, waarvan het opschrift is: *Essai sur la liberté de produire ses sentimens, Au Pays libre, pour le bien public* 1749, *avec privilége de tous les veritables philosophes.*

In 1753 volgde zijne wijsgeerige verhandeling, *le Bonheur ou nouveau système de jurisprudence naturelle.* Van dit werk, te Berlijn in het licht verschenen, getuigde de hoogleeraar Cras dat het een werkje is, hetwelke hij den jonge lieden, die zich op de beoefening van het natuurregt toeleggen, het liefst zou in handen geven. Toonde hij zich in dit geschrift een ijverig voorstander der wijsbegeerte van Leibnitz en Wolff, niet minder deed hij zulks in zijne *Recherches sur quelques principes des connaissances humaines*, tot welker uitgave hem eene verhandeling over of liever tegen de Monaden in het *Journal des savans*, Avril 1753 aanleiding gaf. Twee jaren later, nam hij de redactie op zich van de *Nederlandsche Letter-Courant*, (met bijvoeging der spreuk *nec temere nec timide*, 2 d. 8) een letterkundig tijdschrift, bestemd om van de nieuwe boeken die zoo in het buitenland als in Nederland, het licht zouden zien een verslag te geven. Hij zette dezen arbeid, met algemeene goedkeuring tot in 1763 voort, terwijl hij intusschen belangrijke artikelen leverde in de *Bibliothèque impartiale* en in de *Bibliothèque des sçiences.* In 1765 verschenen zijne *Rémarques philosophiques d'un Anonyme sur l' Esprit des Loix*, en kort daarop zijn *Lettre d'un Anonyme à M. J. J. Rousseau* 1766 en *Seconde lettre d'u- Anonyme à M. J. J. Rousseau contenant un examen suivi d'un plan d'éducation* etc Paris 1767. In deze beide brieven (over het *Contract social* en de *Emile* van Jan Jacques) wederlegde hij den beroemden wijsgeer, wiens paradoxe stellingen en groote opgang hem, voor het ware begrip van kennis en alle grondig onderwijs, ten uiterste nadeelig toeschenen. Merkwaardig vooral is de voorrede van den tweeden brief, waarin Luzac de verdediging van de Groot op zich neemt en mannelijk handhaaft. In het jaar 1761 had hij, in een verhandeling over de volmaking der zedeleer door de openbaring (1) de natuur der zedelijke beginselen, verklaard, en bepaald, onder welke voorwaarden die beginselen voor waar en

(1) Deze verhandeling heeft naar den prijs, door Bestuurderen van het Stolpiaansch Legaat, in 1761 uitgeloofd, gedongen, en werd in het eerste deel hunner verhandelingen geplaatst.

onwederlegbaar kunnen erkend worden. Deze belangrijke stoffe wederom opvattende, bewees hij in de briefwisseling van Philagathos en Philalethes (*Briefwisseling van Philagathos en Philalethes over de leer van het zedelijk gevoel*, Utr 1771, dat het zedelijk instinkt, zin of gevoel, waarvan men zelfs een zesde zintuig wilde maken, geheel en al klaarheid, duidelijkheid en zekerheid ontbeerde, en, in meer of min ingewikkelde gevallen, niet dan eene oneindig twijfelachtige hulpbron ter beslissing opleverde.

De roem van Luzac verbreidde zich aanmerkelijk door zijne uitgave van *Les Institutions du Droit de la Nature et des Gens de Wolff* (1772). Zijne bijvoegselen en uitgebreide aanteekeningen maakten dit boek, inderdaad tot een klassiek werk. Hij had zich vooral ten doel gesteld om wijsgeerige ophelderingen over de Romeinsche wetgeving en over de belangrijke Fragmenten der oude Regtsgeleerden te geven.

De meer en min toenemende stemming van den tijdgeest tot het behandelen van staatkundige onderwerpen, bewoog Luzac tot de uitgave van een tijdschrift, getiteld: *Annales Belgiques*, waarvan sedert 1772 tot 1776 15 deelen in 12o. het licht zagen, en waarin hij de stem der regtvaardigheid en gematigdheid deed hooren. Door dit tijdschrift intusschen kwam hij, door overtuiging een ijverig voorstander van het stadhouderlijk bestuur, in verdenking bij hen, die van dat bestuur afkeerig waren, ja vond zelfs vijanden, onregtvaardig genoeg om hem voor te stellen als een man aan het huis van Oranje verkocht, en men herinnerde zich, bij deze gelegenheid, als een zijner wezenlijkste misdaden, de partij, die hij reeds lang gekozen had, bij een geschil, dat de *Historie* van Wagenaar had doen ontstaan over het karakter en de daden van den raadpensionaris de Witt (*De Zucht van den Heer Raad-Pensionaris de Witt tot zijn vaderland en deszelfs vrijheid uit zijne daden nagespoord*, Leyden, 1757. — *Het oordeel over den Raadpensionaris J. de W., zoo als het in het werkje, genaamd: De Zucht enz. vervat is, bekrachtigd, bevestigd en bewezen*, Ibid.) Dezelfde staatkundige beginselen en tevens een schat van geschiedkundige en wijsgeerige nasporingen omtrent de staatshuishouding van ons vaderland en bijzonder van Holland, spreidde hij ten toon in zijn algemeen bekend en gezocht werk, eerst in 1778, Londres (Leyde), in 2 deelen in 4o., (Accarias de Serionne) zonder naam des schrijvers, in 5 vol. 8o,, in de Fransche taal uitgegeven, onder den titel van *La Richesse de la Hollande*, en twee jaren later in het Hollandsch in 4 deelen in 8o., met merkelijke veranderingen en verbeteringen, onder den naam van: *Hollands Rijkdom* door Mr. Elie Luzac (Leyden, 1780) (*), een werk, alleen

(*) In 1801 verscheen de tweede uitgaaf der Nederd. overzetting.

genoegzaam, om zijn roem tot de laatste nakomelingschap over te brengen.

De toenemende geschillen in het staatkundige en de zucht van velen om verandering in den bestaanden regeringsvorm te weeg te brengen, gaven hem, een ijverig voorstander van dien regeringsvorm, aanleiding tot de uitgave van twee geschriften ter bestrijding van die zucht: Reynier Vryaards *Openhartige Brieven*, Deventer en Zwol, 1781—1784, 4 d. en *Vaderlandsche Staatsbeschouwer*, 1784—1790, en in 1792 verscheen zijn *Brief over het gevaar, gelegen in de verandering van de Staatsregeling van een eenmaal gevestigd bestuur*. Deze was de laatste poging van Luzac in dezen te ongelijken strijd tusschen de wijsheid en de woelzucht, tusschen de geestdrift en de rede. Hij was toen 70 jaren oud en de gebeurtenissen, die elkander met een telkens aanwassende snelheid opvolgden, moesten hem de laatste twijfeling benemen, nopens de nabijheid van een' onvermijdelijken omkeer in de eigendommen, in de oude instellingen, in alle de voor de maatschappelijke orde belangrijke denkbeelden. Vier jaren later (1796) overleed hij. Behalve de in den tekst gemelde werken, verdient nog vermelding *Les devoirs du Prince, ou Discours sur la justice* etc., par Mr. Moreau, 't welk Luzac heeft doen vertalen en met zijne aanteekeningen uitgegeven, onder den titel van: *De Pligten der Overheden of vertoog over de Regtvaardigheid*, Leyden, 1778, 8o. In 1802 verscheen het eerste gedeelte van een door hem nagelaten uitvoerig werk, waaraan hij vele jaren achtereen gearbeid en in hetwelk hij alle de beginselen zijner wijsgeerige leer en de voornaamste ontwikkelingen, waarvoor hij vatbaar was, had bijeengebragt. Het voert tot titel: *Du droit naturel, civil et politique en forme d'entretiens*, par Mr. Elie Luzac, in 3 deelen, te Amsterdam bij Geyler en Co. Het geringe vertier van dit werk deed de uitgave van de tweede helft, mede 3 deelen bevattende, tot hiertoe achterblijven. Zijn gelaat is in teekening bewaard.

Zie *Biogr. Univ.* i. v. Haag, *La France Prot.* in v. Jöcher, *Gel. Lex.* Adelung en Rotermund, *Fortz.* i. v. Nieuwenhuis, *Woord. van Kunst. en Wetens.* o. h. w. *Berigt wegens het leven en de geschr. van Elie Luzac*, door Mr. H. C. Cras, geplaatst in *Algem. Konst- en Lett.* voor 1813. D. II. bl 387—397, 404, 422—428, vroeger in de Fransche taal gedrukt in het *Magas. Encycl.* van Oogstm. des genoemden jaars (Paris, 1813. 8o.) en voor het

---

De eerste uitgave is in 't Hoogd. overgezet door J. L. Benzler, 1778. De tweede Duitsche overzetting, naar de 2de Neêrd. uitg. is door J. Andr. Engelbrecht, te Greifswald, in vier deelen (1788—1790) verschenen, terwijl er naar denzelfden laatstgenoemden druk nog eene Duitsche overzetting te Leipzig verscheen door A. F. Luder van Brunswijk.

werkje van Luzac, *Sur le bonheur, ou nouveau Système de Jurispr. nat.* Amst. 1820. (*Not. sur la vie et les écrits de Luzac*). *Bibl. d. Scienc. et beaux Arts*, T. XXIII. P. II. p. 569—573, T. XXVI. P II. p 670, T. XXXVII. P. I. p 285, P. II. p. 294, T. XLVIII. P. I. p. 521; de Crane, *Bijz. der Fam. Hemsterh. betreffende*, bl. 137; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. V. bl. 277; *Neues Gel. Eur.* T XI. p. 952. f. Ersch, T. II. p. 299, Suppl. T. I. p. 298; Kobus en de Rivecourt, van Kampen, *Bekn. Ges. der Ned. Lett. en Wet* D. II. bl. 316, 317, D III. bl. 188; *Bibl. Rais.* T. XLV. p. 466 suiv. *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. II. bl. 456, 577. *Cat.* de Vries, (1864) p. 164.

LUZAC (ETIENNE), zoon van Jean Luzac, uit het tweede huwelijk, werd in 1706 te Franeker geboren, wijdde zich aan den geestelijken stand en begon zijne studiën te Franeker. Daar hij in een openbaar dispuut stellingen had verdedigd, die in strijd waren met de Dortsche leer, berokkende hem de voorstanders der laatste zoo veel onaangenaamheden, dat hij de godgeleerdheid liet varen en zijn broeder Elie hielp in het bestuur van zijn kostschool. Zeer waarschijnlijk is het, dat hij omtrent dien tijd een der redacteurs werd van de *Gazette de Leide*, van welke Antoine la Font een der eigenaars was. Zeker is het, dat la Font, eenigen tijd daarna gestorven zijnde, diens eenige dochter hem in 1738 het privilegie om die courant te mogen drukken, haren vader door de Leydsche regering gegeven, afstond. Sedert was hij de voornaamste, zoo niet de eenigste redacteur van dit periodiek blad, het eenige dat toen te Leyden in het Fransch in die stad werd uitgegeven. Weldra verwierven de *Nouvelles extraordinaires de divers endroits* (onder dien titel verscheen dit blad), door hunne waarheidsliefde en naauwkeurigheid een grooten roem. De zorg, die de redactie vereischte, eene uitgestrekte briefwisseling met vele uitstekende mannen, de dagelijksche omgang met geleerden aan de Leydsche hoogeschool, vorderden al zijn tijd, zoodat hij zich met geene andere wetenschappelijken arbeid kon bezighouden. Hij mengde zich in geen politieke of kerkelijke zaken en stierf den 9den Jan. 1787 ongehuwd. Het eigendom der courant ging over aan zijn neef Jean.

Zie *Biogr. Univ.* i. v. Haag, *La France Prot.* i. v.

LUZAC (JEAN), zoon van Jean Luzac, broeder van Etienne, deelgenoot van diens boekdrukkerij, en van Anna Hillegonda Valckenaer, dochter van Isaac Valckenaer, rector der Latijnsche school in den Haag, en volle neef van den beroemden hoogleeraar L. C. Valckenaer, werd den 2den van Oogstmaand 1746 te Leyden geboren. Zoo wel gezind als vermogend om hunne kinderen eene allezins beschaafde opvoeding te geven, wendden zijne ouders alles daartoe aan, ten aanzien van onzen Luzac nog bijzonder genoopt door de opmerking der ongemeene vatbaarheid, leesgierigheid en arbeid-

zaamheid, welke zich reeds vroeg in hem openbaarden en niet duisterlijk voorspelden, 't geen de uitkomst ten volle bewaarheid heeft, dat hij geschikt was, om, als man van letteren, eenmaal roemrijk uit te blinken. Reeds op zijn zevende en achtste jaar las hij met onverzadelijke graagte boeken van allerlei aard in de Fransche taal. Nog geen tien jaren oud, was hij ongemeen ervaren in de aardrijkskunde, en openbaarde hij een schranderheid en naauwkeurigheid, die allen verstomd deed staan, en hij was nog weinig meer dan een kind, toen hij in de wis- en meetkunde reeds zoo bedreven was, dat de toen vermaarde lector Steenstra hem bekwaam oordeelde, om hem bij de uitgave van zijn *Grondbeginselen der Meetkunde* tot het nazien der proeven behulpzaam te zijn, en hij menige ingeslopene feil, tot verwondering des lectors, verbeterde.

Naauwelijks veertien jaren oud, verliet hij reeds met den grootsten lof de Latijnsche scholen, en werd tot het akademisch onderwijs in zijne geboortestad bevorderd, dat hij van het einde van het jaar 1760 tot het begin van 1768 met de grootste vrucht genoot, toen hij, na het roemrijk verdedigen eener geleerde en fraai geschrevene verhandeling ten titel voerende: *Specimen Academicum exhibens observationes nonnullas Apologeticas pro Jureconsultis Romanis ad locum Ciceronis pro Muraena* XI—XIII, de waardigheid van doctor in de beide regten verkreeg. Zoo groot was de roem zijner gemaakte vorderingen, niet slechts in de regtsgeleerdheid, maar ook in de Grieksche en Latijnsche letteren, welker beoefening hij, op raad van zijn bloedverwant L. C Valckenaer, die hem eene bijzondere genegenheid toedroeg, (*) en onder het geleide van Hemsterhuis en Ruhnkenius, met de regtstudie vereenigd had, dat hem, kort na zijn bevordering tot de doctorale waardigheid, het hoogleeraarambt in de Grieksche taal te Groningen en twee jaren later het lectoraat in de regten te Leyden werd aangeboden. Een en ander werd door hem beleefdelijk van de hand gewezen, hij verkoos zich liever ter oefening der praktijk in den Haag neder te zetten, en zijne schranderheid, geleerdheid en onvermoeide vlijt, deden hem het vertrouwen van zijne andere en meest vermaarde ambtsbroeders in die mate winnen, dat hij van alle zijden met werk overladen werd. Na een verblijf van vier jaren, gedurende welke zijne roem als regtsgeleerde meer en meer toenam, vertrok hij in 1772, wederom naar Leyden, en werd kort daarna zijn oom Etienne behulpzaam in het opstellen der Leydsche Courant. In het

(*) Van deze genegenheid zijn duidelijke bewijzen in een Latijnschen brief van Valckenaer aan hem, gedagteekend 6 Julij 1765 en ten opschrift hebbende *Cognato praestantissimo J. Luzacio S. P. D. L. C. Valckenaer*, en een exemplaar der *Oratores Graeci veteres apud Henr. Stephanum* met een inschrift van diens hand.

eerst bepaalde zich deze hulp alleen tot het schrijven van een zeker gedeelte der courant, doch daar zijn oom zich, met het klimmen zijner jaren, langzamerhand aan een zoo verbindenden arbeid ganschelijk onttrok, kwam hij weldra, en met name van den jare 1775, geheel ten laste van onzen Luzac, bovendien als regtsgeleerde met vele bezigheden bezet. Dan niet alleen wist de vlugge en onvermoeid werkzame man deze dubbele taak met den grootsten lof te vervullen, maar daarenboven tijd te vinden om aan zijn overheerschende zucht tot oefening der Grieksche en Latijnsche letterkunde, door het dagelijks verkeer met zijnen grooten bloedverwant Valckenaer, toen hoogleeraar in de Grieksche en Latijnsche letterkunde te Leyden, gedurig aangekweekt, voldoening te geven. De Leydsche Fransche Courant intusschen, reeds te voren van de gewone nieuwspapieren door keurigheid van stijl, oordeelkundige schifting van het ware en valsche, en geregelde voordragt der gebeurtenissen op het loffelijkst onderscheiden, werd door de gadelooze bekwaamheden van haren tegenwoordigen schrijver, weldra tot dien trap van volkomenheid en aanzien opgevoerd, dat zij, zoo binnen als buiten Europa, bij alle kundigen een uitsluitend gezag verkreeg, en de beroemdste staatsmannen en verstandigste vorsten den schijver in de grootste achting hielden. Keizer Leopold begiftigde den schrijver met een gouden eerepenning. Van Stanislaus Poniatowski, koning van Polen, ontving hij in vroegere jaren de vleijendste aanbiedingen, en de groote staatsministers aan het Pruissische hof, Hertzberg en Dohm, gaven hem de streelendste bewijzen van achting en vereerden hem steeds met hunne werken. In het bijzonder verwierf hij zich ook de genegenheid en hoogachting der voornaamste grondleggers van het Amerikaansche gemeenebest, Washington, Jefferson en Adams, welke laatste hem het uitstekendste bewijs van vertrouwen schonk, door zijn oudsten zoon onder zijn opzigt te laten en aan zijn onderwijs over te geven Het jaar 1785 had een hoogst gewigtigen invloed op het volgend leven en de inrigting der werkzaamheden van Luzac. In dat jaar namelijk werd hij benoemd tot opvolger van Valckenaer in het hoogleeraarambt der Grieksche letterkunde en vaderlandsche historie, en aanvaardde deze post met eene redevoering *de eruditione altrice virtutis civilis, praesertim in civitate libera* Van nu af leidde Luzac zich op de beoefening der Grieksche taal- en letterkunde, altijd een geliefd voorwerp zijner oefeningen, met geen minderen ijver toe, dan zij, die de beoefening daarvan tot hunne eenige bezigheid stellen. Intusschen bleef hij het werk van de courant, hoe zeer zich daarin van tijd tot tijd bekwame hulp aanschaffende, nog in zoo verre voortzetten, dat hij niet slechts alles beschaafde en herzag, maar ook de gewigtigste artikelen zelf bewerkte, en, ofschoon

hij zich sedert dien tijd van de praktijk der regten geheel onthield, weigerde hij echter niet hen, die hem in belangrijke zaken om raad vroegen, met zijne kundigheden ten dienste te staan, en kwam ook meermalen met zijne groote kennis van de geschiedenis en zijne staatkundige wijsheid der staatsgezinde partij van die dagen te hulp. Dit alles verhinderde echter niet, dat hij zijn post met roem vervulde, niet alleen door zijn gewoon onderwijs, maar ook door zijn bijzonder onderrigt en zijne geleerde schriften. In 1792 en 1793 gaf hij drie stukjes uit, behelzende aanmerkingen op onderscheidene oude, vooral Grieksche schrijveren, welke onder zijn toezigt, door bekwame jongelingen opentlijk verdedigd werden.

Ter gelegenheid der plegtige nederlegging van het rektoraat der Leydsche hoogeschool, hield hij een hoogst voortreffelijke redevoering *de Socrate cive*, die in het volgende jaar, verrijkt met vele belangrijke aanteekeningen het licht zag, en niet lang daarna ook in het Nederduitsch werd uitgegeven, onder den titel van *Socrates, als burger beschouwd van Mr. J. Luzac, door denzelven uit het Latijn vertaald, met bijvoeging van eenige aanmerkingen en ophelderingen, bijzonderlijk van een korte schets van het Atheensche staatsbestuur en het gebruik van het woord Aristocratie*, tot op onzen tijd. Reeds in 1797 verscheen een tweede uitgaaf van dit werk. Intusschen mogt ook hij de gevaren niet ontkomen, aan welke de voorstanders eener gematigde vrijheid in zulke onstuimige dagen als de toenmalige waren blootgesteld. Zijn onderwijs in de vaderlandsche geschiedenis werd voor gevaarlijk gehouden, en bevreesd dat hij de jeugd beginselen zou inboezemen strijdig met die, welke men toen wilde doen heerschen en in oefening brengen, ontnam men hem in 1796 dat onderwijs, doch liet hem dat in de Grieksche letterkunde onder zekere bepalingen en voorwaarden. Doch de edele en vrijheidminnende Luzac weigerde volstandig zijn post anders dan in zijn volle uitgestrektheid en met geheele ontheffing van alle bepalingen omtrent de inrigting van zijn onderwijs, te bekleeden.

Verscheidene jaren bleef hij van zijne waardigheid verstoken en niet voor 1802 werd hij met uitbreiding van titel en verhooging van jaarwedde hersteld. Bij deze kwam later nog een andere grieve, daar hij zijne werkzaamheid aan de Fransche Courant, gedurende ruim twintig jaren door hem en onder zijn toezigt met algemeene toejuiching geschreven, van hooger hand geschorst en bovendien het blad zelve in 1798 met eene gansche vernietiging bedreigd zag. Sedert dien tijd onttrok hij zich meer en meer aan het deelgenootschap in het opstellen der courant, totdat hij, omstreeks het jaar 1800, zich daarvan ganschelijk onthield. Gedurende den tijd zijner gedwongen rust hield hij zich met geleerde arbeid bezig, vooral met het schrijven zijner *Lectiones Atticae*, waarvan de uitgave, na zijn

dood, door zijn kweekeling en vriend, de hoogleeraar J. O. Sluiter bezorgd werd. Ook bezorgde hij de uitgave van *Callimachi Elegiarum Fragmenta cum Elegia Catulli Callimachea*, verzameld en opgehelderd door Valckenaer, welk werk hij met eene uitvoerige en belangrijke opdragt aan zijn leermeester en vriend B. Voorda verrijkte, terwijl hij ten oogmerk had zulks van eene etynologische proeve betreffende de grondwoorden *ΑΓΩ* en *ΝΥΩ* en derzelver afstammelingen te doen voorafafgaan, doch dat oogmerk is door een zamenloop van omstandigheden verijdeld en slechts een gedeelte afgedrukt.

In 1802 in zijne waardigheid hersteld, nadat hij reeds in het vorige jaar door het toenmalig bestuur van deze gewesten met anderen tot het ontwerpen van een Reglement van Regering voor het departement Holland benoemd was, zette hij niet alleen zijn vorig onderwijs met gelijken ijver voort, maar vervaardigde ook voor zijn lessen een geheel nieuw, uitvoerig en hoogst belangrijk opstel ter verklaring der Romeinsche oudheden; dat echter niet in het licht is verschenen. Na den gemelden tijd begiftigde hij insgelijks de geletterde wereld met een ander kostbaar geschenk uit de nalatenschap van Valckenaer, bestaande in eene uitvoerige en uitgewerkte verhandeling over den Jood Aristobulus, dien zoogenaamden Alexandrijnschen peripatetischen wijsgeer, en gevolgd door eene verhandeling van Wesseling over hetzelfde onderwerp (*Diatribe de Aristobulo Judaeo, philosopho peripatetico alexandrino*, L. B. 1806, 4o.) Reeds vroeger had hij eenige aanteekeningen van denzelfden Valckenaer, den Griekschen redenaar Andocides betreffende, met zijne eigene aan zijn leerling en vriend Sluiter medegedeeld, die deze, volgens het oogmerk van zijnen leermeester, in zijne fraaije en doorwrochte verhandeling over dien redenaar en deszelfs schriften inlaschte (Jani Ottonis Sluiter *Lectiones Andocideae, interjectae sunt L. C. Valckenaerii et J. Luzacii in Andocidem animadversiones*, L. B. 1804, 8o.) Ook maakte hij zich gereed om nog meerdere nagelatene aanteekeningen van denzelfden geleerde, gelijk ook eigene lettervruchten, door den druk gemeen te maken, toen een geweldige dood hem zijne roemrijke loopbaan plotseling deed eindigen, tot onherstelbaar nadeel van Hollands koninklijke universiteit, aan welke hij niet slechts als onderwijzer, maar ook als lid van den Senaat de gewigtigste diensten bewees. Hij kwam bij de ramp die Leyden den 12den van Louwmaand 1807, door het springen van het kruidschip trof, om. Hij huwde in 1784 Maria Geertruida van Persijn, die hem drie zonen schonk.

Zijne afbeelding vindt men bij Bilderdijk en Siegenbeek, *Leydens ramp*. Na zijn dood gaf Sluiter nog in het licht zijne *Lectiones atticae de Bigamia Socratis*, L. B. 1809, 4o.

Behalve de in den tekst vermelde werken, gaf hij in het licht:

Observationes nonnullae apologeticae pro Jureconsultis romanis, L. B. 1768, 4o.

Exercitationes Academicarum specimine primo, sive Observationibus in Euripidis maxime Hippolytum, L B. 1792, 8o. — *Specimine secundo. Sive Observationibus in loca veterum, praecipue quae sunt de vindicta divina*, L. B. 1792, 8o. — *Specimine tertio s. Observationibus in loca veterum quae sunt de vindicta divina*, L. B. 1793, 8o.

Dissertatio Literaria de Ostracismo Atheniensium, L. B. 1793, 8o.

Redevoering ten betooge, dat de Geleerdheid de Voedster is der Burgerdeugd, vooral in een vrij Gemeenebest, uitgesproken den 24 *van Herfstmaand* 1785, *uit het Latijn vertaald door J. de Kruyff*, Leyd. 1786, 8o.

Korte Schets der Fransche omwenteling door een Genootschap van Latijnsche schrijvers (Lat. en Ned.) *Naauwkeurig nagezien naar het Oorspronglijke. Te Rome, prope Caesaris hortos en te Parijs, nabij den tuin der Tuilleries* III. *Kal. Sept.* V. C. MMDLIV. XII *Fructidor van het* VII *jaar* (Amst. bij J. Allart, 1800) 8o.

Oorspronkelijk Latijn en Fransch van Héron de Villefosse (volgens Barbier, *Dict. des Anon.* op Essais, No. 5929) gedrukt te Parijs en door de zorg van J. Luzac herdrukt te Leyden. De Nederd. uitgaaf is bezorgd door Y. van Hamelsveld. D'Israeli noemt het (*Curios. of Lit.* p. 471) »a little curious volume" en schrijft: »This Soc. of L. Authors, who have written so inimitably the history of the French revolution, consists of the Roman Historians themselves."

Zie Saxe, *Onom.* T. VIII. p. 110, 119; te Water, *Narratio*, p. 52, 289; *Biogr. Univ.* c. v. *Galerie des Contemp.* T. II. p. 345 suiv. Haag, *La France Prot.* T. V; te Water, *Aanspr.* in *Hand. der Maats. van Ned. Lett.* 1807. bl 8; *Levensb. van J. W. te Water*, bl. 214; Siegenbeek in *Leiden's ramp door M. W. Bilderdijk en Mr. Siegenbeek; Gesch. der Leidsche Hoog.* D. I. bl. 319, 323, 330—336, 337, 338, 339, 340, 341, 348—350, 368, 369, 385, D. II bl. 229, 230, 416; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 545; A. B. *Levensbijz. en Kar. van J. L. hoogl. te Leyden*, in *Vad. Lett.* 1807. D. II. bl. 114; *Vert. van een uittr. uit een anniversary-discourse, delivered before the New-York Hist. Society*, 7 Dec. 1818 in *Lett.* 1819, D. II. bl. 180; van Kampen, *Ges. der Lett. en Wet.* D. II. bl. 559, 560, 561; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, A. IV (1) 189—191. IV. (1) 41, A I. 97; *Verz. van Stukken betr. het gedrag der Cur. van Holl. Univ. te Leyden, in de jaren* 1796 *en* 1797, *bijzonder in de zaak van Mr. Johan Luzac enz. met een Voorb. dien aangaande*, Leyd. 1793, 1797. 8o. Vreede, *Bijdr. tot de Gesch. der Omwent.* St. I. bl. 16; Santbrink, *Spec. Hist. Jurid. de advoc. qui in Belgio Sept. flor.* p. 140, 141; *Chron. van het Hist. Gen.* D. III. bl. 71; *Bibl. Hulthem*, No. 4752, 10996, 12922, 23000, 23002, 23067, 23075, 24928, 28789; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. II. bl. 581, 621. Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Rotermund, Muller, *Cat. van Portr.*; *Nav.* D. IV. bl. 182.

LUZAC (Mr. Corneille Jean), jongste zoon van den vorige, werd den 13den December 1796 te Leyden geboren. Reeds vroeg moest hij de trouwe zorg en leiding van zijne ouders missen. Op den 26sten Maart 1806 ontsliep zijne moeder, terwijl zijn vader weinig tijds later het slagtoffer werd van de vreeselijke ramp, waardoor Leyden den 12den Januarij 1807 werd geteisterd. Hij was toen ter kostschool in het naburig Noordwijk. Het gemis zijner ouders werd hem echter in menig opzigt vergoed door de verstandige zorg en warme genegenheid van zijn oom Mr. Etienne Luzac, die, als zijn voogd opgetreden, die taak met de hem eigene gemoedelijkheid behartigde, en aan wien hij dan ook steeds dankbaar erkende oneindig veel verschuldigd te zijn. Na zich te Naarden bij den Waalschen predikant Anosi voor de akademische lessen voorbereid te hebben, werd hij in 1815 als student aan de Leydsche hoogeschool ingeschreven. Hij genoot het onderwijs van de hoogleeraren Kemper, Smallenburg en Tydeman in de regtswetenschap en mogt tot den kring dier jonge lieden behooren, die toenmaals tot den beroemden Mr. W. Bilderdijk werden toegelaten en diens lessen over de geschiedenis volgden. In Junij 1820 verkreeg hij de doctorale waardigheid in de regten, en in het volgende jaar werd hij tot plaatsvervangend regter benoemd. In 1826 droeg men hem het lidmaatschap der commissie van administratie over de gevangenissen en in 1828 dat van den Stedelijken Raad op, beide betrekkingen mogt hij tot aan zijn dood onafgebroken vervullen. Achtereenvolgens koos hem de Raad tot Curator van het stedelijk gymnasium en tot Hoofd-Ingeland van Rijnland. Den 11den November 1829 werd hij als plaatsvervanger aan de toenmalige regtbank van eersten aanleg verbonden, en daar zijn bloedverwant Mr. L. C. Luzac, toenmaals lid dier regtbank, bijna terzelfder tijd voor het eerst geroepen was in 's lands vertegenwoordiging de plaats, sedert zoo schitterend door hem bekleed, in te nemen, belaste hij zich gaarne met de taak om in alles voor hem op te treden, waardoor hij het voorregt genoot, geregeld aan de zittingen te kunnen deelnemen en zich tot de behandeling van alle de voorkomende zaken geroepen zag. Den 13den Februarij 1835 werd hij geroepen het regterambt op zich te nemen, en hem tegelijk de betrekking van regter van instructie opgedragen. Met loffelijken ijver vervulde hij zijne soms moeijelijke taak en maakte zich daardoor waardig den 30sten Julij 1844 tot voorzitter der regtbank bevorderd te worden.

Luzac bezat veelzijdige kennis en gevoelde zich vooral in de geschiedenis van zijn tijd en de nieuwere letterkunde zeer te huis, de Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leyden huldigde die verdiensten door hem in 1836 tot zijn medelid te benoemen. Bij den aanvang der zitting van de Regtbank

op 30 Augustus 1861, toen Luzac in de vorige nacht na langdurige sukkeling was bezweken, en de mare er van in den vroegen morgen was bekend gemaakt, hield het oudste lid Mr. J. van Outeren, eene korte lofrede op hem, een zijner behuwdbroeders, P. H. Tromp uit Rotterdam, deed zulks weinige dagen later bij zijne ter aarde bestelling in Katwijks duin.

Zijn levensschets, waaraan wij de onze ontleenden, is van Mr. D. Tieboel Siegenbeek, en te vinden in *Handelingen der Jaarl. Alg. Vergadering van de Maatschappij van Ned. Letterkunde, gehouden den* 19 *Junij* 1862 *te Leiden.* In Februarij 1821 trad hij in den echt met Johanna Cornelia Blokhuyzen van Rotterdam, bij wie hij twee zonen naliet.

LUZAC (Mr. Lodewijk Caspar), zoon van Mr. Etienne Luzac werd den 1sten Augustus 1786 te Leyden geboren en opgevoed. Van zijn vroegste jeugd af bragt hij een goed deel des jaars onder de leiding van zijn oom Valckenaer door, waar hij, in vroegeren en lateren leeftijd vele van hen ontmoette, die als ijverige mannen van 1795 en volgende jaren voorkomen, als Jacob Blauw, Wiselius, J. Bosscha, van Kooten, van Leyden en vele anderen, die echter, volgens zijne eigen getuigenis, »nimmer dien indruk op hem maakten, welke sommige geschriften van latere dagen bij hen moeten te weeg brengen, welke die personen van 95 slechts uit die boeken leeren kennen." Hij voltooide zijne studiën aan de Leydsche hoogeschool, waar hij eerst zijn oom Joh. Luzac en ook Wyttenbach hoorde, en zich onder hunne leiding op eene degelijke wijze bekend maakte met het aanbevelingswaardige van goede humanistische studiën. Later waren vooral van der Keessel en Kemper zijne leermeesters in regts- en staatkundige wetenschappen. Zijn *Specimen Historico-Juridicum inaug. de Q. Hortensio oratore Ciceronis aemulo* met glans verdedigd, door van Kooten en Bilderdijk beide bezongen, door Marron te Parijs, door Heyne te Göttingen ter kennis der geleerde wereld gebragt, en aan hetwelk, naar de verklaring van den hoogleeraar Bake »de meest eervolle plaats is en steeds blijft aangewezen", was een uitnemende en schitterende proeve der gemeenschappelijke beoefening van de oude letteren en de regtsgeleerdheid.

Onmiddelijk na zijne promotie, en dus nog vóór de inlijving van het koningrijk Holland in het Fransche keizerrijk, reisde Luzac, onder geleide van zijn oom Joh. Valckenaer, den schranderen regtsgeleerde en diplomaat, dien hij tot secretaris van legatie zou verstrekken, naar Parijs, en bleef er tien maanden, tot in het begin van April 1811. Te Leyden teruggekeerd, werd hij te 's Hage bij het keizerlijk geregtshof als advocaat beëedigd, en wijdde hij zich aan de balie, een

loopbaan die men wel voor eene uitmuntende opvoeding mag houden van hem, die eenmaal in eene of andere betrekking 's lands belangen zullen moeten besturen. Maar Luzac zocht zoodanige betrekking geenszins, zelfs niet na de herstelling van ons onafhankelijk staatkundig bestaan. Tevreden met zijn nuttigen werkkring, waarin hij bijzonder slaagde, en veler achting verwierf, vrij van allen zweem van een soort van eer- en heerschzucht, die het schitteren doet stellen boven het onopgemerkt nuttig zijn, zette hij ijverig zijne regtstudiën voort en verliet het privatiserend leven niet, voor dat hij in Februarij 1828, in de plaats van zijn bij de burgerij hooggeachten vader, tot lid van de arrondissements-regtbank te Leyden benoemd werd.

Ook dáár blonk zijne onkreukbare eerlijkheid en goede trouw niet minder uit dan zijne degelijke regtskennis en naauwgezetheid. Maar hij won in die betrekking ruimeren tijd om aan geliefde studien te wijden, en begon reeds toen, hetgeen hij later nimmer verzuimde, met smaak en oordeel, een uitgelezen bibliotheek te verzamelen, en zich in het bezit te stellen van hoogstgewigtige handschriften betrekkelijk de latere jaren onzer politieke geschiedenis. Bijzondere vermelding verdient daarenboven de merkwaardige en onwaardeerbare verzameling van de geleerde aanteekeningen van zijn grootvader, den beroemden Valckenaer, een schat, die hij niet verborg en wegsloot, maar die eerst door zijn verstandig bestuur voor de mannen der wetenschap toegankelijk werd gesteld. Van daar dat menig beroemd buitenlandsch geleerde, die Leyden kwam bezoeken om met de rijke letterkundige verzamelingen die daar bewaard werden zijn voordeel te doen, niet verzuimde Luzac te bezoeken, en daar een onthaal vond, dat hij later in 't openbaar met dankbaarheid vermeldde.

In hetzelfde jaar 1828 betrad Luzac eene nieuwe, geheel van de vroegere verschillende loopbaan, toen hij door de Staten van Noord-Holland ter tweede Kamer werd afgevaardigd. Van dien tijd af behoort zijn leven tot de geschiedenis van ons land en van het parlement.

Groot was de trouw en ijver met welken hij zich gedurende den tijd van bijkans twintig jaren van de waarneming van dit gewigtig mandaat gewoon was te kwijten. Zijn moed, zijne rondborstigheid, zijne boven alle verdenking verheven eerlijkheid en zich nooit verloochenende belangloosheid deed zijn naam met opregten eerbied en bewondering door het geheele land uitspreken, als dien van den braven, moedigen, volksvertegenwoordiger bij uitnemendheid. Het was dan ook niet dan hetgeen te verwachten was, dat Koning Willem II hem in 1848 tot lid benoemde der Commissie die het ontwerp eener herziene Grondwet zou opstellen: maar de benoeming tot Minister van binnenlandsche zaken viel den eenvoudigen en aller-

minst op aanzien en magt belusten man te zwaar. Wel aanvaardde hij den gewigtigen en in die bewogen tijden moeijelijken post uit pligtbesef, maar de ongewone zorgen, die vooral niet verminderden door eene voorbeeldelooze naauwgezetheid, overstelpten spoedig zijn anders rustig en kalm gemoed tot dat daardoor zijne gezondheid in gevaar gebragt werd, en hij het onvermijdelijk besluit moest nemen, om zoowel de Staten van Noord-Holland zijn mandaat als hun vertegenwoordiger terug te geven, als van den Koning zijn ontslag uit het Ministerie te nemen.

Daarna moest een geruimen tijd lang alle mogelijke zorg besteed worden aan het herstel zijner zoo jammerlijk geschokte gezondheid. Die zorg werd met een gelukkige uitkomst bekroond en verzekerde Luzac het voorregt van zijn laatste tiental jaren tot de gelukkigste van zijn leven te mogen rekenen. Ontslagen van alle onmiddelijke politieke bemoeijingen onttrok hij zich noch aan het Curatorschap der Leydsche Hoogeschool, noch aan zijne oude betrekking tot de Waalsche kerk, noch aan de plaatselijke Schoolcommissie, maar behartigde al wat hem daar aanbevolen was met liefde en ijver. Hij hervatte zijne geliefde boekoefeningen, vermeerderde en ontcijferde zijne handschriften. Hij was het die ook de schier onleesbare brieven van Oldenbarnevelt, in de *Handelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap* verschenen, en daarna de geheele verzameling der brieven van Justus Lipsius aan Corn. en F. van Aerssen, sedert door de zorg van den geleerden Delprat uitgegeven, voor den druk geschikt maakte, die zich verledigde eene lange reeks van depêches, nu eens van Gideon van Boetselaer, dan weder van den Raadpensionaris Heinsius, van den Pensionaris Willem Buys enz. uit lastige oorspronkelijke lezing in het net te brengen ten behoeve van Vreede's *Inleiding tot eene Geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie*. Nog in 1857 bezocht hij (voor de zesde maal) Parijs, en den 18 Februarij 1861 overleed hij plotseling. Hoe groot de verslagenheid was over het verlies van den voortreffelijken en veel geachten en geliefden man, bleek onder anderen, uit den grooten toevloed van lieden uit alle standen, die door hunne tegenwoordigheid bij de ter aarde bestelling van zijn overschot, vier dagen later van hunne deelneming wilden doen blijken. Dr. F. C. J. van Goens sprak bij die gelegenheid eenige treffende woorden.

Het heeft Luzac aan geen treffende bewijzen van koninklijke gunst ontbroken. In 1841 benoemde hem Willem II tot gewoon lid van den Raad van State, en nadat hij die betrekking, als onvereenigbaar met het lidmaatschap der Staten-Generaal, had afgeslagen, tot staatsraad in buitengewone dienst, en in 1842 bood hij hem de portefeuille van justitie, een paar maanden door Mr. F. A. van Hall aanvaard, aan. In 1818

werd hij door de Maatsch. van Ned. Letterkunde te Leyden tot lid gekozen.

Men heeft van hem:

Opinion émise dans la séance des États-Généraux en comité général, le 26 Sept. 1830, sur les deux Questions proposées aux Etats-Généraux par le Message Royal du 13 Sept. 1830 (Leyde, 1830) 8o.

Aanspraak bij de beraadslaging over het Wets-ontwerp in Antwoord op de Redev. van den Min. van Staat voornoemd, Staats-Courant 1843, 7 Oct, en 11 Nov. No. 239 en 269, langw. 4o.

Hij bezorgde ook de *Stukken betreffende de uitgave van zekeren Brief van A. aan Z.* (Valckenaer aan Falck) Dec. 1813.

Zie J. B(ake), *Necrol. van L. C. Luzac* in *Alg. Konst- en Lett.* 1861. bl. 66; Dez. *Opdragt aan Luzac van zijne Schol. Hypomn.* Vol. II. 1839; *Levensb. van Mr. L. C. Luzac* in *Hand. der Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. van Ned. Lett.* 1862; Siegenbeek, *Gesch. der Leydsche Hoogesch. Register;* Kobus en de Rivecourt, S. Vissering, in de *Gids*, Maart 1861; *Mag. Encycl. van Merlin;* Mr. E. G. Lagemans, *Verslag van de Hand. der Tweede Kamer van de Staten-Gen.* bl. 323; *Hand over de Grondwetherzien.* D. III. bl. 457; *Aan den E. M. Heer Mr. L. C. Luzac, na het aanvaarden der betrekking van Min. van Binn. Zaken*, 25 Maart 1848. *Dichtr. van S. J. van de Bergh; Utr. Cour.* 2 Julij 1848; Mr. Vreede, *Hulde aan Mr. L. C. Luzac tot afscheid*) *Ges. des Vad. door* Mr. W. Bilderdijk, 1ste D. Voorr. bl. XXIII. D. X. bl. 257; *Brief van van Assen*, vóór *De Taal der Grondwet en eenige Aant.* id. 1841 *Fragm. Serm. a deced. Rect. Magn. Acad. Lugd. Bat.* (H. W. Tydeman) *habiti d. IX Febr.* No. 1846, p. 8.

LYBERGEN (Gysbert van), te 's Hage geboren, was aldaar lid der Confrèrie-kamer. Het blijkt dat hij een *Gezelschap van Tabakrookers* schilderde en den 26sten Jan. 1661 overleed.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1030.

LYBRECHTS (Arend), notaris te 's Hage, schreef:

Burgerlijke Rechtsgeleerdheid, Notariaal en Koopmans Handtboek, 's Hage, 1761, 2de dr., Amst. 1764, 4de dr. 8o.

Redenerend Vertoog over het Notaris-ambt, Amst. 1768, 2 d. 4o.

Redenerende Praktyk over het oeffenen van het Notarisschap Amst. 1768, 2 d.

Over het Zegel, Amst. 8o.

Verdediging en aanmerkingen tegen een boekje ten tytel voerende: Kort Examen der Notarissen volgens zeeker handschr. na verbetering (door een Zeeuwsch regtsgeleerde) uitgegeven en gedrukt te Middelburg bij A. L. Callenfeld, waarvan in de Boekzaal van Augustus 1751 *de Advertensie gedaan is, mitsgaders met 2 aanhangsels*, Amst. 1751, 8o.

Zie Abcoude, 3e *Aanh.* bl. 98; Arrenberg, *Naamr van Boek* bl. 270.

LYCKLAMA (HANSO), niet van hetzelfde geslacht als de tegenwoordige Lycklama's à Nijeholt, zoon van Rinco van Lycklama, Grietman van Weststellingwerf. Hij werd den 22 April 1637 tot Grietman van Gaasterland verkozen, was in 1647 gedeputeerde, en behoorde tot de 16 leden uit Friesland in de Staten-Generaal tot het vaststellen van het stuk der Unie, Religie en Militie benoemd den 5 Dec. 1650. Hij huwde 21 Julij 1638 met Rinske Feyes Heidoma, dochter van Feijo Tjercks, lid van de Admiraliteit te Amsterdam wegens Friesland en weduwe van den Raadsheer Cornelis Buttinga, die hem twee kinderen schonk. Zij overleed in Jan. 1672, hij den 9den April 1659. Beide werden te Wijkel begraven. Onder de *Poëm. Juven.* van R. Neuhusius is er één *Hansonio à Lycklama Gallias adeunti, nunc Illust. Reipubl. Fr. Praetori.*

Zie Ferwerda in *Wyckel.* Gen. 4; *Reg. der Res. van de Staten van Friesl* van 1570—1780, Kampen, 1784; *Charterb* D. V. bl. 410; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 380; R. Neuhusii *Poëm. Juv.* p. 289.

LYCKLAMA (Mr. LAELIUS VAN), zoon van Mr. Meine Lyckles, substituut grietman van Weststellingwerf (1585) en van Hijlk van Terwisga, doctor in de regten en advokaat voor het Hof van Friesland. In 1598 behoorde hij tot de acht gecommitteerden uit de Friesche Staten, om het verschil, tusschen den stadhouder graaf Willem Lodewijk en Karel Roorda ontstaan, in der minne te vereffenen. Hij werd 1 Mei 1597, in zijns vaders plaats, raad in het Hof, en in Februarij 1625 grietman van Hemelumer Oldephaert. Den 12den Maart 1603 huwde hij Foek, oudste dochter van Seerp van Galama, grietman van Baarderadeel, die hem 2 kinderen schonk.

Zie Ferwerda in *Galama,* Gen. 6; *Lycklama,* Gen. 5; *Naamr. der Raden's Hofs,* bl. 30; *Charterb.* D. IV. bl. 831; Baerdt van Sminia, t. a p. bl. 308.

LYCKLAMA (RINCO), kapitein over een compagnie van honderd man, werd 17 Maart 1626 grietman van Weststellingwerf. Hij komt van 1632 tot 1637 voor als Volmagt ten landsdage, vermoedelijk overleed hij in het laatstgenoemd jaar. Hij huwde Doetke, dochter van Hans Jochums van Wyckel, bij welke hij drie kinderen had. Hij woonde op Lycklama-stins te Wolvega.

Zie Ferwerda, in *Bouricius*, *Gen.* 4; Wijckel, *Gen.* 3. *Tegenw. Staat van Friesl.* D. XV. bl. 602; *Chart.* D. V. bl. 343—346; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 403.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (AGGE), zoon van Esaias Lycklama a Nijeholt, grietman van Oost- en Weststellingwerf, in 1607 geboren, werd in 1637 substituut-grietman van

Weststellingwerf, overleed den 2den Mei van dat jaar en ligt in Oldehoof te Leeuwarden begraven. Hij was ongehuwd. R. Neuhusius wijdde hem een zijner gedichten.

Zie *Wapenboek* in *Lycklama*, Gen. 6; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 403; R Neuhusii *Poëm. Juven.* p. 244.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Mr. Albertus) werd in 1705 te Steenwijkerwold geboren, studeerde eerst te Franeker in de medicijnen, doch later, nadat hij tot de Hervormde godsdienst was overgegaan, in de regten. Hij promoveerde den 30sten Junij 1728, praktiseerde eenigen tijd als advokaat, werd vervolgens secretaris van Hennaarderadeel en ging wonen te Wommels, waar hij een huis liet bouwen, later, na vergroot te zijn, door Dr. van der Kolk bewoond. Volgens Scheltema beoefende hij de dichtkunst, en wel blijkens een bundeltje verzen uit zijn jeugdigen leeftijd, onder welke wel dartele maar ook geestige stukjes gevonden worden. Ook bestaat van hem een blijspel, getiteld: *het Franeker Studentenleven*, waarvoor zijn naam, bij letterverzetting als *Terbulas Klylaam*, gevonden wordt. Hij begroette prins Willem IV bij diens intrede te Franeker (1734) met een hoogdravend gedicht. Hij huwde den 4 Sept. 1729 Adriana van Burenstins, geboren te Franeker 12 Julij 1707. Hij stierf 9 Junij 1753.

Zie Kobus en de Rivecourt, Heringa, *Lijst van Dicht.* bl. 62, 63; Mededeelingen van den Baron B. T. van Heemstra.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Albertus), geb. 14 Nov. 1756, werd 10 Julij 1795 luitenant kolonel en in 1806 kolonel bij de infanterie. Hij onderscheidde zich door zijne koelbloedigheid en dapperheid onder Mortier in het gevecht bij Pasewalk tegen de Zweden in Pommeren. (1807) In 1808 werd hem de leiding van het 1ste bataljon van het 2de regiment en het 2de bataljon van het 4de regement van linie, een gedeelte der voor Spanje bestemde brigade, toevertrouwd. Hij onderscheidde zich in het gevecht bij Durango, en werd met het ridderkruis van het legioen van eer beschonken. In 1809 verkreeg hij den rang van brigadier. Hij huwde Alberta Aleida Dwars en was later fabrikant te Bolsward.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. III. bl. 256, 310, 317. *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. p. 254.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Augustinus), zoon van Lubbert Piers Lycklama a Nijeholt, grietman van Ooststellingwerf en diens tweede vrouw, werd in 1670 geboren. Den 20 Januarij 1693 tot grietman van Opsterland aangesteld, was hij in hetzelfde jaar lid van gedeputeerden. Hij huwde 14 Januarij 1693 met (1) Houkje, dochter van Hecton van Glinstra, grietman van Tietjerksteradeel, (2) met Detje of Dido, dochter van Tinco van Andringa, grietman

van Lemsterland, 23 Febr. 1677 in de Lemmer geboren, overleden 28 Julij 1719, en te Beets (waar hij op zijn buitenplaats woonde) begraven. Hij stierf, na reeds lang te voren afstand van de grietenij gedaan te hebben, den 22sten Junij 1744 te Beets, waar hij ook begraven werd. Hij liet bij zijne tweede vrouw 9 kinderen na. Hij was het, die in 1704 het groot veenkanaal begon te graven, dat van uit Gorredijk door zijne nakomelingen later is voortgezet door Bakkeveen, Oosterwolde en Appelscha, waar thans het huis der Compagnons naar hem *Augustinus-state* is genoemd.

Zie Eekhoff, *Gesch. van Friesl* bl. 326 en v. Ferwerda in *Lyckama Gen.* 8; *Glinstra, Gen.* 5; *Andringa, Gen.* 7; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 387. Onder de papieren, de Lycklama's betreffende, in bezit van den Baron Mr B. T. van Heemstra, is nog een Lat. vers op zijn huwelijk van Abelus S. Siccama.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (AUGUSTINUS), zoon van Tinco Lycklama a Nijeholt en Martha Kinnema van Scheltinga, werd den 27sten April 1742 geboren, den 7den Julij 1762 aangesteld tot grietman van Utingeradeel, en in 1786 tot curator der akademie te Franeker. Hij woonde op Andringastate te Oldeboorn, dat hij geheel liet verbouwen, huwde Susanna, dochter van Georg Wolfgang, baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, grietman van Barradeel, Dantumadeel en Menaldumadeel, geboren 21 Febr. 1736, te Utrecht 7 Oct. 1799 gestorven. Hij stierf 30 Oct. 1789 te Oldeboorn, en werd aldaar begraven.

Zie Ferwerda in *Lycklama, Gen.* 10; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. .34; *Stamboek*, D. I. p. 251.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Mr. BARTHOLDUS), zoon van Lelius Piers Lycklama a Nijeholt en van Antje Frankena, geboren in 1672, werd jur. utr. doctor, in 1691 secretaris en 28 Jan. 1698 grietman van Ooststellingwerf, in 1713 lid van gedeputeerden, overleed 18 Maart 1731 en werd in de kerk te Makkinga begraven.

Zie Ferwerda, t. a. p. *Gen.* 8; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 397.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (DANIËL DE BLOCQ), zoon van Augustinus Lycklama a Nijeholt en Houkje van Glinstra, werd 25 Julij 1731 grietman van Ooststellingwerf, in 1734 lid van het Mindergetal, in 1743 van Gedeputeerde Staten van Friesland, in 1773 grietman van Opsterland. Hij woonde vroeger te Makkinga, overleed 9 Oct. 1781 en werd te Beets begraven.

Zie Ferwerda, t. a. p. *Gen.* 9; *Geogr. Woord.* bl. 70; Baerdt van Sminia, bl. 388.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (JACOB EGBERT), zoon van

Albertus Lycklama a Nijeholt en van Adriana van Burenstins, werd den 2den April 1742 te Wommels geboren, studeerde in de regten en medicijnen, zette zich als geneesheer te Ysselstein neder en werd ook baljuw dier toenmalige baronnie met Benschop en Noordpolsbroek. Hij was een ijverig patriot, vijand der stadhouderlijke regering en van het stadhouderlijk geslacht. Hij hield eene openlijke redevoering in 1799 in de kerk te Ysselstein, na de mislukte landing der Engelschen en Russen, om zijne blijdschap deswegens aan den dag te leggen. Als voorstander der leus Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap, liet hij zijne kinderen in rood baaijen rast gespeld en omwikkeld loopen, terwijl niemand ze anders dan bij den doopnaam mogt aanspreken. Op zijn best mogt zijne echtgenoot vrouw Lycklama genoemd worden. Hij huwde 1. Dirkje Dibbitz, overleden 9 April 1780, 2. Adriana Machteld den Beer Portugael, en overleed te Ysselstein 5 Mei 1810. In den zomer van 1858, ongeveer 50 jaren na zijn dood, werd op zijn graf in de kerk te Ysselstein, een blaauwen zerk geplaatst, met het wapen der familie Lycklama a Nyeholt, met een adelijke kroon en opschrift.

Mededeelingen van den Baron B. T. van Heemstra. *Stamboek*, D. I. bl. 254, D. II. bl. 173.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Mr. Esaïas of Eyse), zoon van Mr. Meine Lyckles, substituut grietman van Weststellingwerf en Hylck Terwisga, werd in 1601 advocaat en geregtscholtus, 16 Maart 1624, door afstand van zijn broeder Marcus, grietman van Ooststellingwerf, welke grietenij hij 28 Junij 1639 met die van Weststellingwerf verwisselde. Hij huwde 16 Mei 1606 te Leeuwarden Jel Osinga, die in 1619 overleed en hem twee kinderen schonk. Hij stierf in 1639 en werd in Oldehove te Leeuwarden bij zijne vrouw begraven.

Zie Ferwerda, t. a. p. *Gen.* 5; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 394, 403.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Mr. Livius Suffridus), oudste zoon van Augustinus Lycklama a Nijeholt en van Detje of Dido van Andringa, geboren in 1695, studeerde te Franeker tot 1713, werd den 9den Junij 1718, door afstand van zijn vader, grietman van Opsterland. Hij ontving in 1734, als lid der Rekenkamer, Willem IV te Harlingen, was in 1742 curator der Akademie te Franeker, en in 1748 lid der Staten. In 1735 werd de nieuwe kerk te Gorredijk, daar de oude te klein werd bevonden, op zijn last gebouwd. Hij huwde 17 Mei 1734 Aukje Luniera, dochter van Cornelis van Scheltinga en Houkjen van Haersma. Hij woonde te Beetsterzwaag en overleed te Leeuwarden den 22sten Maart 1773, zijne vrouw den 13den April 1765, in

den ouderdom van 55 jaren. Beide werden te Beets begraven.

Zie Ferwerda in *Lycklama, Gen.* 9, *Scheltinga, Gen.* 6. *Geogr. Woord.* bl. 12; Vriemoet, *Athen. Fris.* p. CIV; *Nieuwe Ned. Jaarb.* 1773. D. I. bl. 368; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 388.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Lubbert), zoon van Pier Lycklama a Nijeholt, bijzitter der grietenij Ooststellingwerf, en Grietje Auckes, eerst secretaris en 18 Oct. 1681 grietman dier grietenij. In 1668 werd hij lid der Gedeputeerden en zat in 1674 als lid der Staten in de commissie om te onderzoeken »het concept conciliatoir over de wijze tot wederaanneming der provintie Utrecht in de Unie." Hij huwde (1) 13 November 1664 Romelia, dochter van Daniël de Blocq van Scheltinga, grietman van Schoterland, gestorven 2 Julij 1670, (2) 8 October 1675, Antje van Andringa, eerst weduwe van Saco Fockens, grietman van Lemsterland en later van Tarquinius van Boelens, grietman van Achtkarspelen, gestorven 30 April 1718 en te Oldeboorn begraven. Hij overleed 2 October 1697 en werd 6 Nov. plegtig in de kerk te Makkinga bij zijne eerste vrouw bijgezet. Hij liet bij deze een zoon na.

Zie Ferwerda, in *Lycklama, Gen.* 7; *Chart.* D. V. bl. 1012; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 397.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Mr. Marcus), zoon van Mr. Meine Lyckles, substituut grietman van Weststellingwerf en van Hylck Terwisga, werd omstreeks 1570 geboren, ontving zijne eerste letterkundige opvoeding te Leeuwarden, en genoot daar het onderwijs van Joannes Fungerus, studeerde (volgens Paquot) eerst te Heidelberg, vervolgens te Franeker sedert Mei 1593, waar hij vooral Henricus Schotanus tot leermeester had. Na alhier den titel van doctor in de regten verkregen te hebben, werd hij 9 Mei 1597 advokaat te Leeuwarden, en in 1603 wegens Friesland naar 's Hage afgevaardigd. Den 25 Mei 1604 beriepen hem curatoren van Franeker, in plaats van Johan van den Sande, tot hoogleeraar in de regten. Het volgende jaar bekleedde hij er de waardigheid van rector magnificus. Zijn hoogleerambt verwisselde hij den 22 Mei 1610 met dat van grietman van Ooststellingwerf en curator van de Franeker hoogeschool; de grietenij verruilde hij den 11 Julij 1623 tegen die van Weststelllngwerf. Meermalen werd hij wegens Friesland naar de vergadering der Staten-Generaal afgevaardigd. In 1615 verzette hij zich, in die vergadering, tegen het zenden eener commissie tot demping der gerezene geschillen. In 1621 sloot hij te 's Gravenhage een verbond met Denemarken, en werd daarop, met Reinier Pauw en Rutger van Haersolte, als buitengewoon ambassadeur naar

Christiaan, koning van gemeld rijk, gezonden. Later verkreeg hij door den Venetiaanschen gezant, met Daniël Heinsius, de ridderorde van St. Marcus, van wege de Republiek.

Hij huwde in 1615 Perk, dochter van Feye van Goslinga, te Warswerd, en Sitske van Aylva van Schraard, en had geen kinderen. Hij stierf 9 Augustus 1625 en werd te Nijeholtpade begraven. Hij was in zijn tijd een beroemd regtsgeleerde, en gaf verschillende regtsgeleerde werken uit, die door Ulrik Huber en anderen zeer zijn geprezen.

Hij gaf in het licht:

Verscheidene *Dissertationes Academicae* o. a. *Illustrium Quaestionum ex libro VIII et IX Codicis*, Franeq. 1605, 8o. (om gevoegd te worden bij 7 diergelijke theses van Hendrik Schotanus, gestorven in 1605); *Illustres Juris controversi positiones ex materiâ Emtionis venditionis collectae*, Ibid, 1606, 8o.

Oratio funebris, memoriae Raphaelis Clingbyl, Anatomiae ac Medicinae Professoris, dicta, Franeq. 1608, 4o.

Membranarum Libri VIII, Franeq. 1608, 4o. Men vindt hier slechts de 5 eerste boeken, de 2 laatste verschenen kort daarna de 7 boeken te zamen; Jenae, 1624, 8o. en Leov 1644, 4o.

Liber Singularis de Jure studiosorum, Franeq. 1609.

De Heredis institutione in legitimâ, et re certâ, ad Antonium Fabrum, Fran. 1610, 12o.

De ineunda rei aestimatione liber commentarius ad L. Vinum 22 *ff. de Reb. Credit.* Fran. 1610, 12o., Leov. 1644, 12o. De Leuvensche hoogleeraar Wilhelmus Masius heeft een critiek van deze verhandeling gegeven in een met gelijken titel door hem uitgegeven geschrift.

Antonii Mercatoris pro Jacobo Cujacio, inclytae recondationis Jc.to, Operae gratuitae, de Condictione furtivâ; adversus Operas Antonii Fabri, Sebusiano, inclytae famae Jcto., et Praesidi in Senatu Subaadiae primario, subsidiarias, L. B. 1616, 12o. Opgedragen aan Cornelius Sylvius, hoogleeraar in de regten te Leyden. Dit geschrift is een antwoord aan Gaspard Schifordiger, een Silesiër, die hem in zijne *Disputationum Forensium ad Ant. Fabrum, Jctum. Sebusianum, libri tres*, had aangevallen.

Oratio de Professore Juris, Franeq. 1616.

Benedictorum lib. IV. Adversus Male-dicta et Errores, cum Pragmagticorum tum aliorum variorum, circa actiones ex delicto merè poenales, mixtas, merè rei persecutorias, perpetuas, annales, ad et aduersus heredes quatenus transitorias, vel non transitorias, aliaque varia, opus varium et novum, Lugd. Bat. 1617, kl. 8o. De schrijver verdedigt in dit geschrift zijne gevoelens tegen de *Chiliade* van Antonius Faber. De titel van *Benedicta*, die hij aan zijn werk geeft, ontleent hij aan den regtsgeleerde Aulus Cascelius, van

wien Pomponius heeft gesproken *l. II.* § 5 *de Orig. Juris* X. Petiscus roemt ook Lycklama's werk *de Magistratibus Romanis*, dat echter niet bekend is.

Hij beoefende ook de Latijnsche poëzy, blijkens zijn gedicht op zijn leermeester Schotanus in *Membran*, p. 353.

Zie *Biogr. Univ.*; Jöcher, *Gel. Lex.*; Adelung, *Fortz. u. Erg.* Sweertii, *Ath. Belg.* p. 521; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 639, 640; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 840; Paquot, *Mém.* T. I. p. 413; Vriemoet, *Ath. Fris* p. 122, 126, p. XLII. Saxe, *Onom.* T. IV. p. 167; Magiri, *Eponym.* p. 543; Scheltema, *Staatk. Ned.* T. II. p. 42, 43; G de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.* p 45, 208, seqq p. 443; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. enz.* bl. 393, 394, 403; Ferwerda, *Wapenb. Gen.* *Lycklama*, Gen. 5; *Goslinga*, Gen. 5; Vollenhove, *Broed. Gevang.* bl. 102, 125; Sandbrinck, *de adv. Jur.* p. 58; Struvii, *Bibl. Jur. Sel.* c VI. 350, c. VII. 519, p 324; Huberus, *Oper. Min.* T. I. p. 132; Otto, *ad Tit. Just. de rebus corp. et incorp.* § 2, p. 202 sq. en in *Papiniano*, p. 197; Wieling *Lect. Jur. Civ.* T. I. p. 18; H. Cannegieter, *Observ. Jur Rom.* T. I. p. 13; S. H. van Idsinga, *Varior.* c. VI. p. 49; Bavius Voorda, *ad Praelectiones Jani à Costa*, p. 318; Brunquelli, *Hist Jur.* III. *Memb.* II c. 8, § 24, not C. Hoepfner, *Comment. über die Inst.* s. 942 *Orat. fun. in obitum Henr. Bouricii* p II. G Feltman in *Dedic. Bened. Oper.* T. II. p. 204. H. Eyben, *Disp. I ad Just. Observ.* T. II. Frantzk, *ad ff. de S. P. R.* n. 31 fin Stepf, *Gallerie aller Jurid. Auctoren.* T. I. p. 101; van Idsinga, *Zedig en vrijmoedig onderzoek*, bl 10; E. S van Burmania Rengers, *De Poena adult. ex J. Julia*, Franeq. 1761. L. Aduma, *Or. fun. H. Scholani*, p. 22. Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 414, 905. *Naamrol der Raden*, bl 28; Meursius, *Ath. Belg.* L II. p. 215. Cunaei *Epp.* CXIIX. Petiscus, *Lex. Ant. Rom.* Gerdesii *Flor. lib rar.* p. 380 *Bibl. Raison.* T XVI. p 134. Verder Luiscius, Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, De Baron B. T. van Heemstra bezit belangrijke papieren van hem;

LYCKLAMA A NIJEHOLT (REGNERUS), zoon van Augustinus Lycklama a Nijeholt en Detje van Andringa, kapitein, later ritmeester, en 3 Jan. 1741 aangesteld tot grietman van Lemsterland, welke grietenij hij 12 Jan. 1752 verwisselde met Utingeradeel. In 1748 was hij lid van de Staten. Hij stierf, ongehuwd, 19 Maart 1756 en werd in de kerk te Oldeboorn begraven.

Zie Ferwerda, t. a. p. *Lycklama*, Gen. 9. Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 333, 334, 374.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (SUFFRIDUS), zoon van Lyckle Piers Lycklama, secretaris van Ooststellingwerf en van Sipke Sjoerds Jelkema. Hij volgde in 1622 zijn vader als secretaris op en werd den 9den October 1639 tot grietman gekozen. In hetzelfde jaar was hij lid van Gedeputeerden en Monster-commissaris. Hij huwde Jelke, dochter van Eydzo Terwisga en Harmentie Stevens, met wie hij te Oldeberkoop woonde, en die hem 2 kinderen schonk. Hij stierf in 1645.

Zie Ferwerda, t. a. p. *Lycklama*, Gen. 6. Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 395, 396.

LYCKLAMA A NIJEHOLT (Tinco), zoon van Augustinus Lycklama a Nijeholt en Detje van Andringa, werd 14 Oct. 1696 geboren, secretaris van Opsterland, in 1725 raad in het Hof van Friesland, vervolgens rentmeester van Kempenland, in de meijerij van 's Hertogenbosch, en eindelijk in 1757 grietman van Utingeradeel. Hij huwde 26 April 1726 Martha Kinnema, dochter van Martinus van Scheltinga, grietman van Schoterland en Lemsterland, geboren 13 Sept. 1702, overleden 1768 Hij stierf 22 Maart 1762 en werd bij zijn vrouw in de Westerkerk te Leeuwarden begraven.

Zie Ferwerda, in *Lycklama*, Gen. 9; *Scheltinga*, Gen. 6. Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 334. *Nederl. Jaarb.* 1762. D. I. bl. 332.

LYCKLAMA à NIJEHOLT (Tinco Martinus), zoon van Augustinus Lycklama à Nijeholt en Susanna thoe Schwartzenberg, werd den 4 Oct. 1766 geboren, in 1788 grietman van Ooststellingwerf, verwisselde die grietenij in 1790 met Utingeradeel, doch werd met zijne ambtgenooten in 1795 van dien post ontzet. In 1805 werd hij lid van het departementaal bestuur van Friesland, in 1809 drost van het kwartier Heerenveen en Jagtofficier, in 1812 onderprefect van het arrondissement Heerenveen. Na de oprigting van het koninkrijk lid van de tweede Kamer der staten-generaal en militie-commissaris, lid der eerste Kamer der staten-generaal en voorzitter van de ridderschap van Friesland.

Toen Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia hem in 1837 zijn *Nieuwe Naamlijst der Grietmannen* opdroeg, was hij de eenige nog aanwezige van allen, die voor het jaar 1795 het ambt van grietman hadden bekleed. De koning benoemde hem tot ridder der orde van den Nederl. leeuw en verhief hem tot den adelstand. Hij huwde 1 Elisabeth Helena, baronesse thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, geboren 17 November 1767 en overleden 3 Augustus 1803, en 2 Francina Johanna Blomkolk. Hij stierf 20 Februarij 1844, bij beide vrouwen 13 kinderen nalatende.

Zie Ferwerda in *Schwartzenberg*, *Gen.* 17; *Tegenw. staat v. Friesl.* D. XI, bl 562; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl. 335, 338. *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 253, D. II. bl. 172. Eckhoff, *Friesland in* 1813, in *de Vrije Fries*, D. X. bl. 246, 282.

LYCKLES (Lubbert), vermoedelijk zoon van Lyckle Eebles, grietman van Schoterland, de stamvader van het vermaarde geslacht Lycklama a Nijeholt, waarvan zoo vele leden volgen. Hij was als grietman en gevolmagtigde van

Weststellingwerf, tegenwoordig op den landdag van 17 Januarij 1550, huwde Berber Dirks en woonde te Oldelamer.

Zie Ferwerda *Lycklama*, *Gen.* 2; *Charterb.* D. III, bl. 185; Baerdt van Sminia, t. a. p. bl 399.

LYDIUS (Balthazar), zoon van Martinus Lydius, Hoogleeraar te Franeker, in 1577 te Ulmstad in den keurvorstelijken Paltz geboren. Nadat zijn geleerde vader zelf hem in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen had, zond hij hem naar de Leydsche Hoogeschool, waar hij de lessen van Wilhelmus Coddaeus in de Hebreeuwsche taal, die van Paulus Merula in de Geschiedenis en van Franciscus Junius in de Godgeleerdheid bijwoonde. Zijne neiging tot de classische letterkunde bleef bij den vermaarden Scaliger, die hem onder de weinige leerlingen, welk zijn bijzonder onderwijs mogten genieten, aannam, niet onopgemerkt; »kragtelyck dreef hy hem naer de goddelycke talen," en door dien grooten leeraar voorgelicht, »wedijverde hij met Daniel Heinsius in ervarenis in de Grieksche schrijvers." Hoe groot de achting was, die Scaliger zijnen kweekeling toedroeg, blijkt uit twee nog voorhanden brieven aan hem. Te Leyden knoopte hij vriendschap met verscheidene geleerde jongelingen aan, met welke hij later briefwisseling onderhield; ook stond hij reeds toen in hooge achting bij Gerardus Johannesz. Vossius, Janus Rutgersius en Joannes Narsius, in wiens album hij eenige regels schreef. In 1602 verliet hij de academie en werd in October of November van dat jaar door de classis van Zuid-Holland tot proponent aangenomen, verbond zich aan de heimelijke gemeente te 's Bosch, en zou vervolgens predikant te Streefkerk zijn geworden, indien de gemeente te Dordrecht hem niet tot herder en leeraar begeerd had. Hier verwierf hij grooten roem, zoo door zijne geleerdheid als door zijne predikgaven. Broekhuizen noemde hem: een »opperhoogh geleerdt herder." Trigland, »een gerespecteert en bemint predikant." Volgens gelijktijdige schrijvers was Lydius »driftig, ligt vertoornd, maar goedhartig, veel vergevend, hoogst ernstigh, schrickelyk in 't straffen, vol yver, inniglyk de waerheid soeckende, van welcke hij een pilaer ende vastigheyt was." »Wij hebben," schreef Beverwyck, »in dese stadt gezien, hoe dat de vrome en zeer welsprekende D. Balthazar Lydius zalr. ged. met gesten en manieren van hevigheyt, de sonden soo wist te bestraffen en het gemoet der toehoorders daermede soo ontroerde, dat vele de tranen uyt de oogen bersteden, hetwelck andere, oock de allergeleertste predikanten, met haer tonghen, noch by selve met de penne noyt en soude conne immer te weeg gebracht hebben."

In den aanvang der kerkelijke twisten was hij zeer gematigd. Hij sprak steeds van »brandblussen, eer 't al verbrandde,"

van »schappelykheit en eyndmakinge van alle droefenisse, die de kercke Christi doet versuchten." Later werd hij een der hevigste vervolgers der Remonstranten, doch »oordeelde uit partyzucht niet onrechtvaardiglyck." Hij had zitting in de Nationale Synode van 1618 en 1619 te Dordrecht gehouden; opende haar den 13 November 1618 in het koor der Groote kerk met eene leerrede in de Nederduitsche taal, en toen de leden vervolgens in de groote zaal der kloveniersdoel bijeengekomen waren, hield hij eene gepaste aanspraak in het Latijn en bij het scheiden der synode in de Groote kerk eene leerrede over Jes. XII : 1, 2, 3.

De Synode benoemde hem tot lid der commissie tot het bezorgen harer verkorte verhandelingen, door F. Damman zamengesteld, en tot het vervaardigen van een *Onderwijs* of *Catechetisch leerboekje*. In 1619 was hij lid en scriba der Zuid-Hollandsche Synode te Leyden gehouden, die uit de heftigste contra-remonstranten bestond, en in 1620, op last der Synode te Gouda, ijverig werkzaam aan het vervaardigen eener rolle van burgerlijke officieren, op welker gedrag iets te zeggen viel. Lydius bleef gedurende zijn gansche leven een ijverig beoefenaar der classieke schrijvers, en heeft zelve verschillende letterkundige werken vervaardigd en in het licht gegeven. Zoo gaf hij twee verhandelingen in de *Epistolicae Quaestiones cum doctorum responsis*, door Johannes van Beverwyck, te Rotterdam, 1644, bij Arnold Leers in 8o. uitgegeven en in 1655 herdrukt. De eene (no. 5 der verzameling) voert ten opschrift: *Super novo Mosis de cruentato sponsarum linteo et aliis virginitatis signis*, en de andere (no 16) heeft tot titel: *de Lyncuro lapide*, beide getuigen van 's mans verbazende belezenheid in de beste geschied-, oud-, taal- en letterkundige schriften. Vriemoet vermeldt deze verhandelingen niet, maar wel B. Lydii *Novus orbis, sive de navigationibus primis in Americam.*

Zeer lezenswaardig is ook zijn gemeenzame brief, op last der Synode, geschreven aan Petrus Cunaeus, die in een vroeger uitgegeven hekelschrift (*Satyra Minippea*) zich aan beleediging der geestelijkheid schuldig gemaakt en tevens, zoo in dit geschrift als in zijn geleerd werk *de Republica Hebraeorum*, de een en andere uitdrukking gebezigd had, die met de regtzinnigheid niet bestaanbaar scheen.

Waarschijnlijk is het Lydius, die in 1618 en 1619 te Dordrecht bij Leonard Berewout uitgaf:

Francisci Marii Gripaldi, *Parmensis, Onomasticon, cum duplice indice, priore capitum, altera vocum*, en M. Terentii Varronis *Opera Omnia, quae extant, cum notis Josephi Scaligeri, Adriani Turnebi aliorumque. His accedunt tabulae naufragii, seu fragmenta eiusdem auctoris* f. m. (nog

een der beste uitgaven van dezen schrijver) en van meer andere dergelijke werken.

Groot was de roem dien Lydius behaalde door zijn *Waldensia id est conservatio verae Ecclesiae, demonstrata ex confessionibus tum Taboritarum, ante CC. fere annos, tum Bohemorum, circa tempora Reformationis, scriptis. Roterodami apud Joannem Leonardum Berewout*, 2 vol. De eerste druk verscheen in 1616 en 1617 te Rotterdam en te Dordrecht, en de tweede terzelfder plaats in 1622 in 2 deelen in 8o.

Het eerste deel bevat o. a.

1 *Johannis Lukauitz Waldensis confessio Taboritarum contra Rokenzanam et Papistas Pragenses, ante duo ferme secula conscripta.*

Articuli magistrorum et sacerdotum antiquae civitatis Pragensis, per regnum Bohemiae, sub anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo evulgata.

Aeneae Sylvii, Historia Bohemica, Confessio fidei fratrum Waldensium Regi Uzadislao ad Hungariam missa. Excusatio fratrum Waldensium contra binas literas Doctoris Augustini datas.

Het tweede deel behelst hoogst belangrijke aanteekeningen van Lydius op deze stukken.

Dit zeldzaam werk is volgens oordeelkundige waardig herdrukt te worden. Velingius, Segaar en Gavel gaven in hun hieronder aangehaald werk een uitvoerig verslag van dit, volgens hun oordeel, uitstekend werk; F. G. Freitag geeft er in zijn *Anal. de lib. rarioribus*, p. 550, den inhoud van, Saxe en Vriemoet maken er slechts ter loops melding van, en de laatste gewaagt nog van een ander werk, dat hij Lydius toeschrijft en getiteld is: *Facula accensa historiae Waldensium*. In 1624 gaf Lydius te Dordrecht in 4o. eene vertaling van Jean Paul Perrin, *Histoire des Vaudois et Albigeois*, Genève, 1618 in 8°. met bijvoegselen (ook in 4o.) Uit den *Ned Sulpitius* van Jacobus Baselius zou men opmaken dat Lydius, behalve de genoemde werken, nog eene geschiedenis van de Waldensen heeft in het licht gegeven. Niet minder zeldzaam dan de gemelde werken, zijn de volgende van onzen Lydius:

Een cort verhael van alle menschelycke inzettingen der Roomsche kercke, beginnende van Christi tyden af tot nu toe, ghenomen meer dan wt XXII Auteuren. Ten vierdemael grootelicks verbetert en in veel plaetse vermeerdert. Tot Dordr. bij Adriaan Jansz. Bot, 1610, 8o. Uit het voorberigt blijkt dat Lydius dit *Tractaetgen* slechts verbeterd en vermeerderd heeft, welke verbeteringen en vermeerderingen hij zelf opgeeft. Het werkje is getrokken uit Anastasius Luitprandus, Martinus Polonus, Platina en Stella.

Een Christelycke verwonderinge Christophori Severi, over de wonderlycke ghesichten, openbaringhen ende verlichtinghen van Ignatio Loiola, Fundateur van de Societeyt Jesu. Aan de eerweerden Heeren, de Heeren Jesu-wyten, waer sy oock syn moghen, overghesedt en verrykt met Annotatien door B. Lydium, Dordr. 1610, 8o.

Uit het naberigt blijkt dat Lydius voornemens was *dezen druk, zoo dezelve zou gedistribueert zijn, te vermeerderen, insonderheyt aengaende de listen der Jesuwyten, tegen alle Potentaten der werelt, die het stof van de voetsolen des Paus niet met eerbiedinge aflecken, also de selvighe noch niet genoch des gemeynen man bekent zyn.*

Geestelick Bruylofts-Banckct, ofte Meditatien over het 12, 13 *ende* 14 *verss. van het eerste capittel in het Hooge Liedt Salomons. Noch is hier achter bygevought een Christelyck Gebedtboek. Beyde beschreven door Balthazarum Lydium, Dienaar der kercke Christi binnen Dordrecht, den tweeden druck, van vele druck-fauten verbetert, soo in de Schriftuerplaetsen als anders. Tot Dordrecht, voor Dirck Dirckss.*, 1648, 16o. De uitgever van den eersten druk, Jan Lenaertsz. Berewout droeg dien. *Dordr.* 22 Nov. 1617 op aan den *Ernstfeste, wyse ende seer voorsienige Heere Alewyn Pietersz., ontfanger der gemeene middelen tot Dordrecht.* Afzonderlijk verscheen ook *Tot Dordrecht by Fransoys Roels* 1629 *Christelycke ghebeden om in verscheyden soo gheestelicke als ligchamelycke nooden ende swackheden te ghebruycken. Te samen ghestelt door Balthazarum Lydium, in syn leven dienaar des H. Euangelie tot Dordrecht*, opgedragen aan J. Cats. Dit zeldzame en merkwaardige gebedenboekje wordt voorafgegaan door een verhandeling over *de voorbereydinghe tot het ghebedt.*

Twee vertoogen over den XII Sondag des Catechismi.

Kort begrip der Christelicke leere, gestelt in vragen en antwoorden, omtrent 1620, in plaats van het *Historisch waerachtich onderwys in de leere des Goddelicke woorts*, door de predicanten tot Embden, in 1591 te Dordrecht en sedert meermalen gedrukt, op de catechisatien in gebruik geraakt.

In Dec. 1622 nam Lydius, op verzoek der classis van Z. H. aan *om het andere stuk van het groot Martelaarsboek van Abraham Millinus van Vlissingen, predikant te Sint Anthoniepolder, te Dordrecht in* 1619 *in fol. gedrukt, te voleindigen, zonder aan orde of tijd te willen verbonden zijn.* Dit tweede deel is waarschijnlijk door het overlijden van den bewerker, niet gevolgd.

Dat hij de Latijnsche en Nederduitsche dichtkunst beoefende, blijkt uit zijn *Apostrophe ad Belgas*, achter de *Jambi* van D. Heinsius geplaatst en zijn gedicht *over de noodsakelyckheydt ende nutticheyt des ghebedts* voor zijne *Christelycke ghebeden.* Ook zette hij *Precatio Joh. Pici Mirandulae* en *Precatio poetae*

alicujus Christiani in Ned. verzen over. Op de Academische bibliotheek te Leyden vindt men brieven van hem aan Vossius.

Lydius huwde met Aletta, dochter van Jacob de Witt, lid der Dordrechtsche regering, en van Elsa of Elisabeth Heymans, weduwe van Isaac van den Corput, predikant te Breda, zoon van den Dordrechtschen kerkleeraar Henrik van den Corput, die hem de volgende kinderen schonk 1. Izaak, naderhand predikant te Dordrecht, 2 Martinus. In 1608 hertrouwde hij met Anna van der Mijl, die in 1630 overleed en hem ook twee zonen schonk. 1. Jacobus, naderhand predikant te Dordrecht, 2. Samuel, in 1637 proponent, in 1638 predikant te Heinenoord, in 1647 te Dubbeldam. Deze huwde met Cornelia van Wijngaarden Jansdr. en stierf, na in 1691 emeritus geworden te zijn, zonder kinderen na te laten. Balthasar overleed 20 Jan. 1629 en werd in de Nieuwe kerk begraven.

Zijn portret naar Schalcken geschilderd, bestaat in gravure met eenige regels van Jacob Cats er onder. De catalogus zijner bibliotheek ziet het licht. (*Cat. primus Ill. Bibl. rev. et clar. viri B. Lydii, quorum auctio habebotur Dordrecht in aedibus defuncti, anno* 1629, *XI Sept. stylo novo Dordr. typis F. Verhaghen — Cat. van verscheyde uytnemende Duytsche, Hooghduytsche en Engelsche boecken uit de Bibliotheke van B. Lydius — waervan de auctie gehouden zal worden in de Hofstraet, ten huyse van de erfgename, Dordrecht, wed. Verhaghen,* 1630. — *Cat. Secundus Ill. Bibl. cet.* 1630, *stylo novo, Dordr. cet.* 4o.)

Zie Saxe, *Onom* P. IV. p. 43; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i. v. *Epist. Eccles. et Theol.* p. 248, 337, 796; Beverwijck, *Schat der Gezondh.* bl 14. Vriemoet. *Ath. Fris.* p. 25, 26; Buyte. *Dict. Hist. Crit.* Lydius (Martin). Trigland, *Kerk. Ges.* bl. 772, 773. Brandt, *Hist. der Ref.* D II. bl 304—310 410. D. III. bl. 656. Schotel, *Kerk Dordr.* bl. 259 volgg 532—533. Glasius, *Godg. Ned.* i. v. *Ges. der Dorts. Syn.* D. III. bl 43; Brandt, *Leven van de Groot*, bl 98. Balen, *Beschr van Dordr* bl 664, 676, 1331, 1332. Ypey en Dermout, *Ges. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 174 aant. 278 in aant. Paquot, *Mém.* T. III. p. 368. M. Siegenbeek, *Ges. der Leids Hoog* D. I bl. 121, 122. Koecher, *Cat. Hist. der Geref. kerk*, bl 445. 446. Gerdesii, *Scrin Ant.* T. IV. p. 1, 302 *Voorb der Prijsverh. van Abdias Velingius, Car. Segaaar en Corn. Gavel, ter wederl. van het eerste deel der Hist. van de verbast. des Christ. van Joseph Printley*, bl. XXI volgg. Kist en Royaards, *Ned Kerk. Arch* D. VI. bl. 496. Witte, *Diar Biogr.* P. II. p. 36. *Epist. J. Scaligeri*, Franc. 1628. 8o. p. 335. *Album van Narsius van Dordr.* Utr. 1837. p 15. P. Cunaei, *et vir. doct. ad eundem Epist* p. 50, 70. G. J. Vossii, *Epist Select.* p. 100. Vogt. *Cat. libr. rar.* q. 424. F. G. Freytag, *Anal. Liter. de lib. rariob.* p 550. *Cat* v, d. Schelling, bl. 57. no. 270. Noordbeek en Maurik, *Naamr. van Godgel. Schrijv.* bl. 204. *Cat Bibl. Publ.* L. B. J. F. Elsnerus, *Brev. Consp. Doctr. Fr. Boh.* in Gerdesii, *Scrin. antiq.* T. VI. P. I. p. 382; Abcoude, *Naaml. van Boek.* (*Aanh. en Verv.*) bl. 130. Muller, *Cat. van Portr.* Kobus en de Rivecourt.

LYDIUS (JACOBUS), zoon van Balthazar Lydius en Anna van der Myle werd te Dordrecht geboren, studeerde eerst aan de Latijnsche school te Dordrecht onder Antonius Aemilius en Gerard Bor, en aan de Hooge school te Leyden onder Andreas Rivet, Antonius Walaeus, Antonius Thysius, Franco Petri Burgersdyck, Jacobus Golius en Constantinus l'Empereur. In 1632 werd hij voor de classis van Zuid-Holland door Thomas Baudixius, predikant in de Groote-Lind, geëxamineerd, en in 1633 te gelijk te Bleskentgraaf en te Geertruidenberg beroepen. Naauwelijks was hij in de eerste plaats bevestigd of verschillende dorpen begeerden zijne dienst. Eerst in 1637 verliet hij die standplaats en vertrok hij naar Dordrecht, waar hij op eene wedde van *f* 500 tot zesden predikant was beroepen. Zes jaren later werd hij op voordragt van Jacob Cats, die hem voor een »geleerd" en »uitmuntend jongman" hield, door de Staten tot leeraar bij een buitengewoon gezantschap, dat zij ter bemiddeling van den vrede tusschen Karel I en zijn parlement, besloten hadden naar Engeland te zenden, benoemd. Hij bezocht aldaar de voornaamste hoogescholen en boekverzamelingen, knoopte met uitstekende Godgeleerden, welke J. G. Vossius hem had aanbevolen, betrekkingen aan en maakte zulke vorderingen in de taal van het land dat hij er verzen in kon vervaardigen. Blijkens een brief van hem, in 1645 aan zijn vriend Vossius geschreven, was hij toen reeds te Dordrecht wedergekeerd en had toen reeds een grooten naam als letter- en oudheidkundige verworven, later werd hij ook als godgeleerde en dichter bekend. Hij had, schreef Beverwyck »eene soetekennis van alle oude ende jegenswoordige, zoo Engelse, Duytse, Italiaensche ende Fransoyse als Hollandsche scribenten;" was doorkneed in de *Classici* en *Patres*, »die hij tot explicatie der H. S. neerstelick ondersocht", en zeer ervaren »in de bijbelsche uitlegkunde en de heilige antiquiteiten."

Tot zijne vrienden behoorden Caspar Parduyn, Daniel Joncktys, Josua Sanderus, J. van Someren, die alle gedichten ter zijner eere vervaardigden, G. J. Vossius, dien hij als een vader vereerde en met wien hij geleerde briefwisseling hield, J. Beverwyck, Jacob Cats, Nicolaas Blancardus, die even als hij de oudheidkunde beoefende, blijkens zijne brieven achter het *Belgium gloriosum* van J. Lydius en in de *Syll. Epist.* Burmanni T. II. p. 644—648 en 663, Salomon van Til, die hem onder de grootste Theologanten zijner eeuw rangschikte, en eindelijk, om geen anderen te noemen, Anna Maria à Schurman, met welke hij briefwisseling hield over godgeleerde en zedelijke onderwerpen, (Lydius *Vrol. ueren des doods*, bl. 234 volgg. en A. M. à Schurman, *Opuscula* p. 362,) en ter wier eere

hij gedichten vervaardigde (*Uitnemendh. des vrouwel. Geslachts* (Dordr. 1639) bl. 67).

Lydius poogde de H. Schrift uit de H. Schrift de *Patres* en *Classici* toe te lichten, en hare bedorvene lezingen oordeelen taalkundig te verbeteren. Daarvan strekt zijne *Florum sparsio ad Historiam Passionis Jesu Christi*, door hem aan den Leydschen Hoogleeraar Abraham Heydanus opgedragen, ten bewijze. Het zag in 1672, te Dordrecht, in 12o. het licht. In 1701 gaf H. Mascamp er te Utrecht bij Herman Hardenberg, een nieuwe uitgaaf van in het licht met dezen titel: *Florum Sparsio ad Historiam Passionis Jesu Christi cum figuris aeneis. Ejusdem Diatriba de Triumpho J. Christi in Cruce. Editio nova, curâ H. Mascamp*, in 12o. Van pag. 328—352 ontmoet men nog *Analecta quaedam, maximam partem ex Joh. Lightfootii Horis Hebraicis desumpta*.

De ervarenheid van Lydius in de gewijde oudheidkunde, die hij tot regt verstand der H. Schrift aanwendde, bleek vooral uit zijne *Agonistica Sacra, sive Syntagma vocum et phrasium Agonisticarum, quae in S. Scriptura, imprimis vero in Epistolis S. Pauli Apostoli occurrunt*, Roter. 1657, in 12o, aan zijne beide broeders, Isaac en Samuel, en aan den geleerden rector der Latijnsche school te Dordrecht, Cornelis Schalcken, opgedragen. In 1700 liet Johannes Lomeyerus dit boekske *cum additamentis* te Zutphen en te Deventer herdrukken. Het werd tweemaal vertaald, eerst door Abraham van Halen met den titel: *Heilige strijden of Verhandeling van de strijdperken en Loopbanen der Grieken en Romeinen*, vervolgens door Abraham du Ry, met den titel: *Spreekwijzen, door de Heylige Schrijvers ontleent uit de strijden der Ouden, verklaart door* Jacobus Lydius, *met de bijvoegselen van* Johannes Lomeyer. *Op nieuw vertaald en op vele plaatsen nader opgeheldert door* Abraham du Ry, Rott. 1748, 12o. Volgens Borremans (*Var. Lect. lib. Cap.* 15, p. 193) en Th. J. ab Almeloveen (*Plag. Syll.* p. 24), zou Lydius dat werk, door den eerstgenoemde »*egregium libellum*" genoemd, hoofdzakelijk geput hebben uit H. Mercurialis *VI Libri de Arte Gymnastica* en Petri Fabri *Agonisticon*. Salomon van Til gaf in 1691 te Dordrecht bij Cornelis Willegaarts, twee door Lydius vervaardigde en toen bij Johannes Schalcken berustende oudheidkundige verhandelingen in het licht, met den titel:

Jacobi Lydii *Syntagma Sacrum de re militari, nec non de jure jurando Dissertatio Philologica. Opus posthumum, et multa eruditione commendatum, cum figuris aeneis elegantissime incisis, quod nunc primum ex tenebris eruit, notisque illustravit* Salomon van Til.

L. Neocorus (Kusterus) geeft T. I. p. 488 seqq. zijner *Bibl. Libr. Nov.* een uitvoerig verslag van dit belang-

rijk werk en van Til prijst het in de *Praefatio* hoogelijk.

Voorts schreef hij:

Coena dominica Literatorum, Dordr. 1619, 8o. en *Hoffontein of het Lijden van Jezus Christus*, Dordr. 1656, 8o.

Meer nog dan door zijne uitlegkundige geschriften is Lydius door zijnen *Roomschen Uylenspiegel, getrocken uyt verscheyden oude Roomsch-Catholycke Legende-boecken ende andere schryvers. Vermakelyck ende stichtelyck om te lesen, voor alle Catholycke Hertekens. Met nuttige Annotatien en verklaringen hier en daar verlicht. Mitsgaders met verscheydene kopere platen verciert, te Amsterdam. Gedruckt voor Michiel de Groot en Jacobus Konynenbergh, Boekverkoopers*, Anno 1617, 12o. Amst. 1671 en 1716, 12o, vermaard. Het verraadt eene ongemeene ervarenheid in de kerkelijke geschiedenis, een scherp, soms bijtend vernuft, en een schrander oordeel, en mag nevens den *Biencorf* van Marnix van Aldegonde en andere schriften van dien aard, eene plaats bekleeden. Het werk is in proza geschreven, dat echter hier en daar door poëzy wordt afgewisseld. Vond de *Biencorf* zijne bestrijders, de *Uylenspiegel* ontmoette een hevigen tegenstander in pater Cornelius Hazart, priester der Societyt Jesu. Het tegenschrift van dezen beantwoordde Lydius met den *Antwerpschen Uyl in doodsnood, ofte 't samenspreekinge tusschen een Gereform. ende Rooms-gesinde over het boekje van P. Cornelis Hazart, genaemt: Ontsteltenisse van den Gereform. Kerckenraet ende Gemeente van Dordrecht over het uytgeven van den Roomschen Uylenspiegel etc. Dordr, Sam. onder de Linden*, 1671, waarop Hazart in het volgende jaar te Antwerpen zijn *Vreugden-Bedryf van 't Grauw ende Misnoeghen van de Neus-wyse der Stadt Dordrecht over het Pasquilleken van hunnen predikant, genoemd den Antwerpschen Uyl*, liet volgen.

Lydius schreef in hetzelfde jaar: *Het overlijden van den Antwerpschen Uyl, gedrukt te Amsterdam bij den Ouden Man op den Nieuwen dyck*, waarop Hazart te Antwerpen, bij Michiel Cnobbaert, in het licht gaf: *Redelycke Handelinghe van P. C. H. met den Autheur van den Roomschen Uylspiegel ende met Arnoldus Montanus, Voorstander ende Patroon van Willem Steerlingh, over het ootmoedich versoeck, dat sy onlancx hebben ghedaen om peys ende vrede te hebben.* Lydius beantwoordde dit met *Laetste Olysel voor den Antwerpschen Uyl in doodsnoode, alias den nieuwen Broer Cornelis, toegenaemt Haz-art Jesuyt*, Dordr 1672, waarop Hazart schreef *Eerste vervolgh van de Redelycke Handelinghe*, enz.

Eenige jaren na Lydius' dood verscheen *Laetsten Duyvelsdreck, ofte ongehoorde grouwelen van Paepsche Leeraers onser Eeuwe. Uyt haere eygene Schriften ontdeckt ende voortgestelt*,

zijnde een vervolgh van den Roomschen Uylen-Spiegel. Dordr. Gedr. by S y m o n o n d e r d e L i n d e, 1687 (vooraan een afbeelding van den paus op een varken gezeten.)

Als letterkundige had L y d i u s zich reeds in 1643 roem verworven door zijne *Sermonum Convivalium Libri duo. Quibus variarum gentium mores et ritus in uxore expetenda, sponsalibus contrahendis, nuptiisque faciendis ac perficiendis enarrantur*, 12o. Deze zamenspraken, in zuiver Latijn gesteld, en van een buitengewone kennis aan de schriften der ouden, fijnen smaak en schrander oordeel getuigenis gevende, werden nog later afzonderlijk (L. B. J o. E l s e v. 1656, 4o), als ook in *Fasc. X Opusc. quae ad Hist. et Phil. S. spectant*, Rott. 1700, 8o. en achter de bekende *Faces Augustae sive Poëmata, quibus illustriores Nuptiae a nobili eb illustri viro* D J a c o b o C a t r i o *Eq. et Praepot. Holl. ac Fris. occid. Ord. Syndico, ante hac Belg. versibus conscriptae, jam a* C a s p a r e B a r l a e o et C o r n e l i o B o y o, *Latino carmine celebrantur Ad Seren. Princip.* E l i z a b. F r e d. *reg. Boh. et Elect. Palat. filiam*, Dordr. 1643, 8o. et 4o. uitgegeven. Niet minder oplettendheid verdienen zijne voorrede en doorwrochte aanteekeningen op een Latijnsch gedicht (*Monita amoris virginei sive officium puellarum in castis amoribus, emblemate expressum cum Praef. et Comment. DD.* J a c. L y d i i) achter de *Sinne- en Minnebeelden* van J. C a t s.

De werken van B a l e n, O u d e n h o v e n, B e v e r w i j c k, B l a n c a r d u s, B o x h o r n, G o u t h o e v e n en v a n S o m e r e n getuigen van zijne ervarenheid in de vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, vooral geeft daarvan een bewijs zijn *Belgium gloriosum cum notis ejusdem. Dordr. Ex off.* V i n c e n t i i C a y m a x, *Bibliop.* 1668, waar achter *Disceptatio Epist. de Nehalennia. Zelandorum Dea, binis comprehensa literis.* Dit boekske, aan C o r n e l i s d e W i t t, ruwaard van Putten, opgedragen, verdient niet alleen om de wetenswaardige zaken die het bevat en den uitmuntenden stijl, waarin het geschreven is, opmerking, maar vooral omdat het tot de zaamgeraapte redenen behoorde, waarmede koning K a r e l II zijne oorlogsverklaring stoffeerde Van dit zeldzame boekje (door W a g e n a a r verkeerdelijk aan J a n L y d i u s toegeschreven) zijn twee overzettingen. De eerste (*'t Verheerlyckt Nederlandt, ofte korte Verklaringe, hoe wonderlyck Godt de vryheidt ende 't Gezach der Nederlanders. . . bewaart heeft. Ten deele vertaalt uyt het Latyn, geschreven door J.* L y d i u s, Amst. 1668 12o.) was zoo slecht en gebrekkig, dat L y d i u s zich genoodzaakt zag eene andere te leveren, die dan ook in hetzelfde jaar verscheen, met den titel *Het verheerlijkte ofte verhoogde Nederland.* Achter deze overzetting (P a i s vergiste zich door haar tot 1667, en het oorspronkelijke tot 1668 te bren-

gen, eene fout door Foppens overgenomen), vindt men de volgende merkwaardige bijvoegselen:

1 *Korte verhalinge van de Beeldstormerij, geschied binnen dese Nederlanden, als Brabant, Vlaanderen, Hollant en Selant, en in 't Land van Ludik, tot een eeuwige gedagtenisse der nakomelingen, goedgekeurd by M. N. Kunerus, Pastoor binnen Loven in 't jaar* 1576.

2 *Een Handelinge van de Kloveniers Doelen, tot Dordrecht, in 't jaar* 1573.

3 *Getuigenissen van partijdige schrijvers, nopende de overwinningen der Nederlanders ter se.*

4 *Een vers op den Admiraal de Ruiter.*

5 *Het Monstreus Nederland, ofte Verdediginge van het verheerlykte en verhoogde Nederland.*

6 *Verzen van Scaliger, Hofferus, C. Aurelius.*

Dit boekje moet wel onderscheiden worden van een ander, ook met den titel van *Belgium gloriosum of Verheerlijkt Nederland* in 1668 uitgekomen, zijnde eene verzameling van Latijnsche en Nederduitsche gedichten op de overwinning bij Chattam en den vrede daarop gevolgd, door verschillende, meest Dortsche dichters vervaardigd en door Jac. Lydius verzameld en uitgegeven. Men vindt het meestal achter het *Verhaal van 't gebesoigneerde of de verrichting des Heeren Cornelis de Witt* enz. Er bestaan verschillende uitgaven van; de laatste is van 1737 te Dordrecht bij J. van Braam, 12o. Niet aan deze collectie verzen, maar wel aan het Latijnsche opstel wedervoer de eer van mede oorzaak tot den bekenden oorlog geweest te zijn. Ook als dichter verdient Lydius eene eervolle melding. Vele zijner Latijnsche, Fransche, Engelsche en Nederduitsche gedichten zijn voorhanden in het *Belgium gloriosum*, den *Herstelden Zeegtriumph van Karel de tweede door verscheyde voornaamste Poëten van Hollant*, Dordr. 1660 in 12o., de *Uitnemendheid des Vrouwel. geslachts* en den *Lof der Medicine* door J. van Beverwyck, in den *R. Uylenspiegel*, vóór de werken van Ridderus, van den Bos, van Nispen, Josua Sanderus en anderen. Zij zijn meest alle in den smaak van Cats, die, gelijk ook Bor, Boei, Joncktys, Beverwyck, Anna Maria à Schurman en Margaretha Godewyck, ze prees. Afzonderlijk verscheen zijn uitmuntend leirdicht: *Vrolicke Ueren des doodts ofte der wijsen vermaeck*, Dordr. 1640, 12o., 1662, 12o., 1750, 12o. Laurens Laurentius en Jacobus Lydius, *Weeklage over den Inbreuk van den Alblasserwaard, in verscheydene Poëtische Gedigten voorgesteld*, Dordr. 1659, is meestal achter J. van Oudenhoven's *Ingebroken Alblasserwaard* gebonden.

Ook komen er gedichten van Lydius voor in *Apollo's Harp*, Amst. 1638, en achter het voormalig *Passieboekje der Hervormde Gemeente te Dordrecht.*

Behalve al deze werken wordt nog van hem vermeld:

Het meesterstuck van S. de Koninck ontdeckt, Dordr. 1650. Hij zelf haalt in zijn *Vrol. Ueren des doods*, bl. 289 aan zijne *Aanmerkingen op de Historie van Christus lijden* en in zijn *Agon. Sacr.*, zijn *Tripologia Sacra*. Brieven van hem komen voor op de catalogussen van J. te Water, J. J. van Voorst, die der hoogeschool te Leyden enz. Jacobus Lydius stierf in 1679 en liet eene rijke boekverzameling na.

Zie Balen, *Bes. van Dordr.* bl. 72, 879; van Til, *Praef. Synt. Sacr.*; Mascamp, *Praef. Flor. Spars;* Borremans, *Var. Lect.* Lib. C. 15 p. 19; Th. J. Almeloveen, *Plag. Syll* p. 24; te Water, *Tweede Eeuwget. van de Bel. der Geref. Kerk*, bl. 197, 198; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. bl. 164; Schotel, *Epist. erud. Theod. Ryckii*, etc. *Ill. School*, bl. 7; *Avondst.* bl 90; Bayle, *Dict. Hist. et Crit.* i. v. Lydius (Martinus); Saxe, *Onom.* T. IV. p. 430; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 523; Scheltema, *Geschied- en Lett. Mengelw.* D. III. St. III Pars; *Naamr.* bl. 111, 112; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 260, 283, 305, 397—425, 538—540, D. II. bl. 44—46, 368; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w. Wagenaar, *Vad. Ges.* D. XIII. bl. 478; Bilderdijk, *Vad Ges.* D. X. bl 317, 318; Cats, *Aaem. op Adams Houwel.* (uitg. v. Feith) D. IV. bl. 112; Staphorstii, *Carm. de Bello Britt.* p. 120; Vossii, *Epist. Sel.* p. 373, 374; van Someren, *Bat.* bl. 143; Beverwyck, *Uytn. des Vrouw. Gesl.* bl. 67, 203; Lydius, *Vrol. Uren des Doods*, bl. 204 volgg. Flögel, *Kom. Lit.* III B. § 587; *Alm. voor Blijgeest.* 1835. Neocorus, *Bibl. Llbr. nova*, T. 1. p. 488; *Dict. Bibl.* T. III. p. 174; *Cat. mss. Bibl. Publ.* L. B. *Cat. der Bibl. der Rem. te Amst.* bl 97; *Cat eener Verz. God. Bijb.* enz. bl. 88; *Cat.* N. Heinsii, p. 124; *Cat. der Bibl. van Mr. C. A. van Wachendorff*, Utrecht, April 1811, No. 1166; *Cat.* te Water, T. II. p. 13.

LYDIUS (JOHANNES) te Deventer, uit een geslacht dat reeds in de veertiende eeuw in de Regering van die stad voorkomt en eigentlijk van Leyden heette, geboren, was aldaar 1516 —1542 schepen, een geleerd man en vriend van Gerard Geldenhauer, die hem in September 1525 op zijn reis van Antwerpen naar Wittenberg een bezoek bragt.

Zie Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. IX. bl. 511; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 259.

LYDIUS (JOHANNES) zoon van den vorige, die, waarschijnlijk ten gevolge van het bezoek van Geldenhauer bij zijn vader, de Hoogeschool te Wittenberg bezocht, waar hij in 1526 als student werd ingeschreven. Men vindt verder niets van hem opgeteekend, als dat hij de geloofsvervolgingen te Lubeck ontweek, waar hij in 1532 vader werd van den meer beroemden Martinus Lydius. Hij moet de Latijnsche Poëzy beoefend hebben.

LYDIUS (JOHANNES) zoon van Martinus, broeder van Balthazar Lydius, werd in 1579 te Frankfort geboren. Den 2 October 1596 bragt zijn vader hem naar Leyden om

op zijn kosten in het staten collegie te studeeren, doch in hetzelfde jaar verkreeg hij een beurs van Amsterdam. Hij bleef daar tot 1601, toen hij predikant te Aarlanderveen werd. In 1602 verwisselde hij deze standplaats met Oudewater, waar hij in 1643 stierf. Hij was een zeer geleerd man, bevriend en in briefwisseling met G. J. Vossius, J. Scaliger, P. Scriverius, J. Casaubonus, D. Heinsius, H. Grotius, Paulus Melissus en J. Pontanus, schreef zelf, gaf eenige geleerde werken in het licht en beoefende de Latijnsche poëzy.

Hij was een ijverig Contraremonstrant en komt als zoodanig steeds in de treurige geschiedenis der kerkelijke twisten in den aanvang der zeventiende eeuw voor.

Hij weigerde in 1617 te Oudewater de resolutie der staten tot vrede der kerk na te komen, stelde niet alleen zelf een nieuwen Kerkeraad aan en zonderde zich opentlijk van de publieke kerk af, maar een woeste hoop lijndraaijers ter raadkamer ingedrongen, dwong de vroedschap zulke afzondering vrij en geoorloofd te verklaren. H. G. M. zonden hierop Hugo de Groot en Gerard Witzen oudburgemeester van Amsterdam naar Oudewater. Als geleerde heeft hij zich bekend gemaakt door de uitgave van de volgende werken:

Nic de Clemangis *Theol. Parisiens. et Archidiac. Bajoc. Opera omnia.* Leidae 1613, 4o.

Analecta in librum ejusd. auctoris: De corruptae Ecclesiae statu.

Glossarium Latino-Barbarum vocabulorum obscurorum quae de Clemange atque aliis sequioris saeculi scriptoribus inveniunter. L. B. 1713, 4o.

Narratio historica Conciliorum omnium Ecclesiae Christianae Gabrielis Prateoli. Cui castigationes, Acc. J. Lydii *Velitat. Epist. cum And. Pavernagio.* L. B. 1610, 8o.

Rob. Barnesii et Balei *Vitae Pontificum cum continuatione.*

M. Wesselii Gansfortii *Opera omnia*; eenige tractaten Jacobi de Paradiso. Waarschijnlijk was de onuitgegeven *Comment. de Fastis Romenorum*, door Nicolaas Holstein te Florence, aan Nicolaas Heinsius ten geschenke gegeven en in 1742 door Petrus Burman Jr. in het licht gebragt, mede van de hand van dezen Johannes. Ook wordt hij gezegd de *Apologia pro Erasmo* (Tom. X. *Operum Erasmi* Leidae 1703) van zijn vader Martinus te hebben in het licht gegeven.

In het Nederduitsch gaf hij in het licht:

Dry tractaetgens van de ordre in 't beroepen ende beleydinge der jaerlycsche Synoden. Het I, Jacobi Arminii *Professores Theol. tot Leyden, waer by ghevoecht is, een corte wederlegginghe der selven, ende een broederlycke teghensprekinghe*

des wercks D. Johannis Wten-Bogartii. *Door den oversetter.* II. *Sommiger treffelycke Dienaren van Duystlant.* III. D. Andreae Hyperii *Professoris Theol. tot Marpurg. Hier syn noch by ghevoeget eenighe getuygenisse der Oudvaderen van de nootwendicheyt der Synoden. Alles bij eèn gebracht ende uyt de Latynsche tale overgheset door* Joannem Lydium *M. F. Dienaar Jesu Christi tot Oudewater.* Amst. 1610 4o.

Joh. Lydii, *Handtboecken*, 12o.

Men vindt van zijne poëtische voortbrengselen vóór de *Poëmata* Alberti Eufrenii (L. B. 1601). Brieven van Scaliger aan hem leest men onder de *Epistol. Scaliger.*, p. 542 en 553 en een aan Paulus Merula in de *Syllog. Epist.* Petri Bumanni, T. II. p. 376. Zie ook T. V. p. 270. De Leidsche Bibliotheek bewaart 7 brieven van hem aan G. J. Vossius in mss. Wagenaar schrijft hem ten onregte het *Belgium Gloriosum* toe. Hij liet drie zonen na:

Henricus in 1660 als predikant in Antwerpen naar Maastricht beroepen en de 20 Julij 1707 aldaar overleden. Zijn opvolger was zijn zoon Nicolaas, de 17 April 1668 geboren en in Junij 1735 aldaar overleden.

Nicolaas en Martinus die volgen.

Zie Saxe, *Onom.* T. IV. p. 176; Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 2,3; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 682; Jöcher, *Gelehr. Lex.* i. v.; Luiscïus, Hoogstraten, Kok, Kobus en de Rivecourt, Vriemoet, *Ath. Fris.* T. V. p. 26; Wtenbogaert, *Kerk. Gesch.* Brandt, *Hist. der Ref.*; *Leven van H. de Groot*, bl. 100; Baudartii, *Memor.* B. II. bl. 97, 98, B. VIII. bl. 13—17. B. X. bl. 1; Trigland; Kinschot, *Beschr. van Oudewater.* bl. 45; Glasius, *Godgel. Woordenb. Nederl.* o. h. w.; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 264, 413, 532, D. II. bl. 760; Kist, *Bijdr. tot de vroegste geschied van den Hoogesch. te Leiden*, bl. 49, 55; Wagenaar, *Vad. Hist.* D XIII. bl. 478; J. Pontani, *Poëm.* p. 28, 29. *Vita Heinsii*, voor zijne *Advers.* Lib. IV. *Cat.* N. Heinsii, H. II. p. 102 en 478.

LYDIUS (ISAACUS) zoon van Balthazar Lydius en Aletta de Witt in 1604 te Dordrecht geboren, studeerde te Leyden, werd in 1630 proponent, in 1631 predikant te Papendrecht en in 1637 te Dordrecht, waar hij 2 Augustus 1660 overleed. Zijne huisvrouw Johanna Soye, Matthijsdr., met wie hij in 1641 gehuwd was, en die 6 Augustus 1677 overleed, schonk hem 13 kinderen. Zijn eenige zoon Mattheus Lydius was in 1644 predikant te Made, in 1676 te Hitzert, in 1684 te Cillaershoek, waar hij in 1685 stierf.

Deze Mattheus was een zeer geleerd man, die eene rijke boekverzameling naliet, waarvan de Catalogus is uitgegeven. Van zijn vader zijn alleen eenige *Theses* gedrukt, die hij als student verdedigde en waarvoor hij eene vereering van de stad Dordrecht genoot.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 25; Balen, *Beschr. van Dordr.* bl. 1332: Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 283, 394.

LYDIUS (MARTINUS), zoon van Johannes Lydius, werd in 1539 of 1540 te Lubek geboren, in het Stolbergsche te Itfeld in de talen en andere wetenschappen onderwezen, zette onder het opzigt van Michael Neander, zijne letteroefeningen te Tubingen voort, kwam van daar te Heidelberg, waar hem in 1567, nevens Zacharias Ursinus, het toezigt over het collegie der Wijsheid werd aanbevolen. Dit collegie verstrooid wordende, begaf hij zich naar Frankfort en vervolgens naar Antwerpen, van waar hij in 1579 tot derden predikant te Amsterdam benoemd werd. In 1582 was hij voorzitter in de Zuid- en Noord-Hollandsche Synode en in 1585 nam hij het beroep tot eerste Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker, hetwelk hij aan die van Leiden had geweigerd, op herhaald aanzoek eindelijk aan. Lydius was, volgens getuigenis van Brandt, »een man, zeer belezen in alle soorten van schrijvers en zoo vredelievend, dat hij zich geen arbeid omtrent het sloopen van kerkelijke geschillen ontzag." Trigland noemt hem »een geleerd man." Hij hield briefwisseling met Beza, Ursinus, Dav. Pareus, Arminius, Lipsius, Scaliger, Joh. Meursius, J. G. Vossius, Petrus Scriverius en andere beroemde geleerden. Ook beoefende hij de latijnsche poëzy, waarvan nog proeven voorhanden zijn. Hij stierf 27 Junij 1601, in den ouderdom van 61 jaren, eene weduwe en twee zonen, Johannes en Balthazar, nalatende.

Als verstandig en gematigd Godgeleerde keurde hij het gedrag der leeraren, die zich met staatszaken bemoeiden, en door ze op den preêkstoel te brengen, de gemeente tegen de overigheid opstookten, zeer ernstig af. Van hen, die de partij van den graaf van Leycester sterk trokken, plagt hij te zeggen: deze lieden hebben ons Brabant en Vlaanderen doen verliezen, en zij zullen, tenzij er de voorzigtige Magistraat in voorziet, ons ook Holland en Zeeland doen verliezen. Wegens zijne vredelievendheid en verdraagzaamheid, werd hij meermalen gebruikt om in gemeenten, waar twist ontstaan was, de rust te herstellen. In 1586 werd hij met dat doel naar Bolsward, drie jaren later, welligt met het oogmerk om ontstane geschillen bij te leggen, door graaf Willem Lodewijk van Nassau als voorzitter naar de Friesche synode te Franeker, en tenzelfden jare met Lubbertus en anderen naar Leeuwarden gezonden. Met dien ambtgenoot en Menso Alting was hem ook in 1594 opgedragen de kerkelijke zaken te Groningen te ordenen. Hoe hoog men hem schatte, blijkt vooral daaruit, dat de Amsterdamsche gemeente hem in 1587 en in 1592 hoezeer te vergeefs, op nieuw tot haren leeraar beriep. In 1596 was hij voorzitter der Friesche synode, in tegenwoordigheid van den stadhouder gehouden.

De mildheid zijner denkwijze en de achting welke hij Erasmus toedroeg, bleek uit zijne *Apologia Erasmi*, waarin hij dezen tegen de beschuldigingen van Arianisme verdedigde. Michael Neander noemde hem *juvenis summe pietate, doctrina morum ac ingenii suavitate praeditus;* Simon Goulart: *docte theologien;* Th. Beza: *eximium Christi Servus;* Joh. Drusius: *vir undequaque doctissimus et Theologus eximius.*

Hij schreef:

De formidabili illa classe Hispanica contra Anglos divinitus repressa, fracta, dissipata, dextrae Excelsi celebratio, ad. Ps. CXXIV adcommodata. Francq. 1589, 4o. 1592 fol.

Oratio Panegyrica ad Frisiae Ordines comitia annua habentes, continens expositionem extremae necessitatis ac summae utilitatis, Disciplinam in scholis et praecipue academiis restituendi. Franeq. 1595, 4o.

Apologia pro Erasmo opposita calumniis eorum, qui ipsum Arianismi accusant. Dissert. posthuma in *Tom. X. Oper. Erasmi ed. Leidens*, p. 1579—1780.

Oratie, of grondige verclaringe over den 124 *Psalm, Martinus Lydii, eertyts Professoris tot Franeker; vervattende de bysonderste verlossinghen, die Godt dese Nederlanden heeft bewesen, sedert den Troubel tot desen tegenwoordigen tyt, opdat dieselve verlossinghe tot prys ende eere Godts altyd by den Nederlanders mochten in verscher gedachtenisse ghehouden werden. Tot Enckhuysen, by Willem Wiggertsz. Blaeu, Boeckvercoper in de Westerstraet.* De voorrede aan den *Godvruchtigen leser is geteekend* 13 *Sept.* 1619,

Lat. gedichten van hem vindt men in *Deliciis Poëtar. Germ.* Tom. III; zijn brieven aan Meursius zijn afzonderlijk (*Epistolae III ad* Joh. Meursium, Francq. 1597) en in Joh. Meursii *Epp.* verschenen. Cats heeft in zijne *Aenmerckingen op Adams Houwelick* (uitg. van Feith, D. IV, bl. 112) een brief van Ursinus in 1577 aan Martinus Lydius geschreven, en hem door zijn kleinzoon Jacobus Lydius te Dordrecht medegedeeld vermeld. In de bibliotheek der Leydsche Hoogeschool berusten 2 onuitgegevene brieven van hem, in 1599 en 1600 aan Fr. Junius geschreven. Volgens een brief aan Dominicus Baudius (1654) hield hij briefwisseling met Justus Lipsius. »Non ingratum mihi fuit (schreef Baudius *Epp.* p. 227 aan A. van Blyenburg) quod cum D. Lydio egisti, ne literas publicaret, quod olim vir, fremente invidia, magnus Justus Lipsius, ad patrem ejus misit.” Onder de brieven van Lipsius komen er 5 aan M. Lydius voor. Een brief van Beza aan hem komt voor in *Epp. Eccl. ac Theol.* p. XII en brieven van Scaliger aan hem in Scaliger *Epist.* lib. III. Jacobus Lydius was in bezit der mss. van zijn grootvader o. a. zijner voorlezingen over Ps. CI, Nahum en Maleachi.

Zie Lipsii, *Opera*, T. II, p. 77, 90, 99 (Vesal. 1675) 4 vol. in 4o. en P. Burmannus, *Syll. Epistol*, T. I, p. 48, 49. Zie ook p. 480, 490, 494, T. III, p. 476. Crenius, *Animad. phil. et hist.* Ps. XV, p. 138; *Biogr. Univ.* Jöcher, Luiscius, Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis Kobus en de Rivecourt; Vriemoet, *Ath. Fris.* p 20, 29, Blancardi, *Paneg pro Jubil. Acad.* p. 10, *Scalig. Sec.* p. 145; Mollerus, *Contr. litt* vol. I, p. 273; *Vita David Paraei*, Paraei *Operib.* praefixa p. 4; J. H Hottinger, *Coll. Sapient restitut.* p. 14; H. Altingii, *Hist. Eccl. Palat.* p. 240; Crenii, *Animad.* P. 1, p. 51, P. VI, p. 193,; *Vita Men. Altingii* p 58 Sq. Amama, *Orat. fun. in obit. Stibr. Lubberti*, p. 25; O. Brandt, *Hist. vita Arminii*, p. 42, 53, 54, 90; Foppens, *Bibl. Belge*, T. II, p. 857; Scaliger, *Epp.* lib. III, p. 534; Brandt, *Hist. der Ref.* D. II, bl. 8; Trigland, *Kerk. Geschied.* bl. 770; Uytenbogaert, *Kerk Ges.* bl. 103; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.* D. IX, bl. 11; Winsemius, *Chron. van Friesl.* bl. 907; Chr. Schotanus, *Beschr van Friesl.* p. 142; Wagenaar, *Amsterd.* D. IV. bl. 67, D. VII. bl. 484; Diest Lorgion, *de Herv. Kerk in Friesl.* bl. 17; Brucherus *Ges. van de opkomst der Kerkherv. in de Prov. Gron.*, p. 174, 252, 294; Ypey en Dermout, *Ges. der Ned. Herv. Kerk*, D. I, bl. 356; Glasius, *Godgel. Nederl.* o. h. w.; Schotel, *Kerk Dordr.* D. I, bl. 259, 260, 422, 532, D. II, bl. 759; Laurman, *Naaml. d. pred. v. d. Cl. van Leeuw*, bl. 5; Cats, *Werken*, (uitg. Feith.) D. IV, bl. 112; H. Croeze, *Reg der Pred. van Ams.* p. 26; C. Adama, *Naaml. der Pred. van Gron. voorb.* p. 87, *Naaml. der Cl. van Bolsw. en Work.* p. 112; M. Veeris, *Kerk. Alph. v. Noord-Holl.* bl. 90; Soermans, *Kerk. Reg.* Koeningius, *Bibl.* p. 489.

LYDIUS (Martinus), zoon van Balthazar Lydius en Alletta de Witt, was in 1632 predikant te Aalburg, in 1634 te Heusden en in 1647 te Breda, waar hij in 1655 of 1656 stierf en werd opgevolgd door den bekenden latijnschen dichter Franciscus Plante. Hij huwde met Adriana van Cuyck. Zijn zoon Johannes was in briefwisseling met G. J. Vossius en hij zelf met den beroemden Andreas Rivet, wiens leerling hij te Leyden geweest was. In het zeldzame boekske, getiteld: *De laetste uuren van Mijnheer Rivet*, Amst. 1651, komt bl. 99 volgg een latijnsch getuigschrift voor van dezen Martinus Lydius, betreffende de laatste ziekte van zijn leermeester.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 26; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 283; G. J. Vossii, *Epist Select.* p. 100, *Epp. Celeb. var. ex scriniis J. Brandtii* Amst. 1715, p. 180, 190; v. Goor, *Bes. v. Breda*, bl. 76.

LYDIUS (Martinus), waarschijnlijk een zoon van Johannes Lydius, predikant te Oudewater. Hij was godgeleerde. Heiblocq noemt hem »den eerwaerden seer gheleerden Heer." Zijn standplaats is echter onbekend. Hij woonde te Oudewater, beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens een gedicht van hem in het album van den genoemden Heiblocq, en een *Brief* in dichtmaat, toen deze *voorgenomen had om voor predikant naar Oostindie te varen in het jaar* 1647. Heiblocq, gelijk

ook Johannes Ens, Guilielmus l'Amour, Johannes Fabricius en anderen vervaardigden lijkdichten op hem, toen hij den 12 Oct. 1651 ontslapen was.

Zie Heiblocq, *Farrago-Latino-Belg.*, p. 198, 228 seqq. 249; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 532; van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb* D. II, bl. 391.

LYDIUS (Nicolaas), zoon van Johannes, broeder van Martinus Lydius, werd in 1657 predikant te Zoeterwoude en in 1681 te Franeker, waar hij in 1687 overleed. Volgens getuigenis van d'Outrein, die hem te Franeker opvolgde, was hij »een man van een fijn oordeel, doorziend begrip in goddelijke zaken en van doorwrochte geleerdheid."

Men heeft van hem:

Het Hooglied van Salomo, kortelyk verklaert door den hooggeleerden Heer Nicolaas Lydius, in zyn leven predikant te Franeker, in rym nagevolgd en nader opgeheldert met eenige aanteekeningen, met een aanhangsel bevattende eene betooging en uytbreyding van het Lied van Moses, Deut. XXXII en eenige Ps., door Joh. d'Outrein. De tweede druk merkelijk vermeerdert, onder anderen door een opstel over 't Hooglied, door den vermaarden Heer Sal. van Telt, Amst. 1718 8o. 3de uitgaaf. De eerste uitgaaf was Amst. 1690. Hij liet nog een *Lexicon Hieroglyphicum* in handschrift na.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 27; Jöcher; Schotel, *Kerk. Dordr.* bl. 261; *Bibl. Brem.* Cl. II, p. 898; *Boekz. der Gel. wereld* Jaarg. 1719 bl. 652, 653; Maurik en Noordbeek, *Naaml. v. Godgel. Schrijvers.*

LYDIUS (Rudolph), dichter in de eerste helft der zeventiende eeuw. Men kent alleen van hem: *Vermakelijke Tijdkorting, bestaande in D. I. Juvenaals derde Schimpdicht in vaerzen vertaald. Eenige Mengeldichten, waar in de Jufferschap ten hoogsten trap van eere werd verheven, en 't Blijspel van de Princelijke staat,* na zijn dood te Enkhuizen, 1624, 1681, 1684, Amst. 1707, uitgegeven. Het blijspel verscheen in dat jaar ook afzonderlijk.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woord.* o. h. w. Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 416; *Cat. der Maats. van Ned. Lett.* D. I. *b.* bl 135, D. II. bl. 532.

LYEDER (Loyset), leefde in de tweede helft der vijftiende eeuw en lumineerde, o. a. voor de hertogen van Bourgondien, verschillende boeken.

Zie le Comte de la Borde, *Les Ducs de Bourg.* T. I. *Sec part.* p. 501, 502; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1030.

LYERE (Adriaan). Zie LYRAEUS (Adrianus).

LYFHART (Abelus). Zie LYPHART (Abelus).

LYFTOGHT (FRANCISCUS) werd omstreeks 1640 te Diest geboren, studeerde aldaar in het collegie der Augustijnen, trad den 27sten Nov. 1657 in die orde; in het kapittel 26 April 1673 te Brussel gehouden, werd hij tot kerkmeester en in dat van Mechelen in 1682, tot onderprior benoemd. Hij stierf het volgende jaar in de bloei van zijn leven. Lyftoght had eenigen tijd de letteren onderwezen en beoefende de Vlaamsche poëzy. Hij gaf in die taal een redekunstig werk getiteld: *Voor-WInCkel Van patIentIe In Den DroeVen tegenspoeDt, VersIen Met poëIsChe Leeringe, enDe SententIen van AVgVstInVs Voor kLaeghaChtIge zIeLen op-gereCht Door F. FrancIsCVs LYftoCht, AVgVstIIn binnen DIest. Toe-ge-eIIgent aen Heer FranCIsCVs DaVID CanonICk norbertIIn, LoffeLIICken Pastoor Van VeerLe. Tot VernoegInghe aLLer eer en Lof-WeerDIghe AbDIIe, heeren Van aVerboDe, verCiert met twintigh Sinne-beelden in 't koper gesneden*, D. I. Emmerik, 1679, Keulen, 1681, 12o. Volgens Willems komen er eenige merkwaardige zinnebeelden van hem voor.

Zie Paquot, *Mém*. T. XVIII. p. 129; Willems, *Verh. over de Ned. Taal- en Lett*. D. II bl. 270, 271; van der Aa, *N. B. C. A. Woord* o. h. w. Abcoude, *Naamr. van Ned. boek*.

LYEUWEMA (LIEUWE) komt in 1508, 1509 en 1510 in verschillende stukken als Grietman van Achtkarspelen van wege den Hertog van Saksen voor. Uit een dezer stukken blijkt dat zijne vrouw Wye heette.

Zie *Charterb* D II. bl. 261, 264. 270; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm*. bl. 103.

LYKFS schreef volgens Arrenberg *Naaml. van Ned. Boeken: Onderzoek op en hoeverre eene eenvoudige dooling strafbaar is*. 1727 8o.

LYMBORCH (ALBERT VAN) werd in 1561 te Luik geboren. Na het voleindigen zijner eerste letteroefeningen omhelsde hij den geestelijken stand, legde zich, waarschijnlijk aan de hoogeschool te Ingolstad, op de regtsgeleerdheid toe en werd doctor in de beide regten. Omstreeks 1595 werd hij cantor en kanunnik der Collegiale St. Paulus Kerk te Luik. Hij had zeven en een half jaar deze betrekking bekleed, toen Thomas Farnese, 39ste deken dezer kerk, en neef van Paus Paulus III, stierf, en hij, in 1602, werd geroepen om zijn plaats te vervullen. Hij bewoog paus Clemene VIII hem een gedeelte der goederen, die aan de Broederen van St, Hienonymus of Broederen van het gemeene leven hadden toebehoord, aan zijne medebroederen af te staan. Ook stichtte hij in zijne kerk een *Salut*. Behalve het ambt van deken, bekleedde hij ook dat van Protonotarius Apostilicus, en is negenmaal te Rome geweest. Hij

stierf den 24 April 1627, in den ouderdom van 68 jaren, bekend als een man van groote bekwaamheden en beminnaar ook der Muzen.

Men heeft van hem:

Fundatio Collegii S. Pauli Leodiensis, cum Decanorum continua successione. Leodii, 1622 4o. *en Hexameters.*

Zie Val Andreas, *Bibl Belg.* p. 38; Fisen, *Hist Leod.* T. I. p. 141, 144, 151; Foppens, *Bibl. Belg* T. I. p. 41; Paquot, *Mém.* T. III. p. 114, 115; Peerlkamp *de Poët, Neerl.* p. 269, 270.

LYMBORGH (Aloysius A), uit Luik, niet minder door verdiensten als door aanzienlijkheid van afkomst beroemd, abt der Regul. kanunnikken van de orde der Augustijnen aldaar, begunstiger der geleerden en zelf zeer geleerd, schreef in het Vlaamsch het leven van den H. Aegidius (Luik, 1637, 8o.) en gaf tot proeve van zijne ervarenheid in de Latijnsche poëzy:

Apprecatio paraenetica R. D Erasmo a Xenoheval Novi. Monast. ap. Hujum. Hij overleed in 1636.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 43; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 46.

LYMBURGUS (Remacles). Zie (Limburg Remacles).

LYN (Cornelis van der) geboren te Alkmaar in den aanvang der 17e eeuw, vertrok, als adsistent naar Batavia, en zette er in 1627 voet aan land. Langs de trappen van onder- en opper-koopman en voorts van opper-boekhouder, steeg hij tot de waardigheid van buitengewoon Raad van Indie. Niet langer dan twee jaren had hij dien post bekleed of hij werd tot Directeur-generaal, en vervolgens tot Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indie benoemd. Hij geraakte tot die waardigheid niet langs den gewonen weg. Van Diemen, zijn voorzaat, zijn ontslag verzocht hebbende, bekwam het, onder voorwaarde, dat hij den persoon, dien hij naar zijn oordeel voor het geschiktste tot het gewigtig ambt beschouwde, tot opvolger zou benoemen. Zijn keus viel op van der Lyn, en deze keus werd eerlang door de toestemming der kamer van zeventienen bekrachtigd. Hij was een verstandig en gematigd Regent, die volgens de ware staatkunde der O. I. Maatschappij, den vrede ijverig zocht te bevorderen en te behouden. Onder zijn bestuur werd de Maatschappij in verscheidene oorlogen gewikkeld. Tweemaal belegerde de keizer van Java Batavia, doch het gelukte hem met dezen vorst vrede te sluiten. Op Ceylon, gelijk ook op de Moluksche eilanden, viel mede niet weinig te doen om de zaken op een vreedzamen voet te brengen. Zijn laatste bedrijf was de demping van een opstand te Ternate, doch deze bragt hij niet volkomen tot stand, maar liet zulks aan zijn opvolger over. Eenig verschil gekregen hebbende met de kamer van zeventienen, onbekend uit welke oorzaak, (Valentyn gist over de verwijdering van den heer Caron, die later in dienst

kwam der Fransch-Indische Compagnie: volgens Dubois was de Compagnie onvoldaan over zijn bestuur) legde hij in October 1656 zijn bewind neder, en vertrok in den aanvang van het volgend jaar met zijn vriend Caron en zijn gezin naar zijn vaderland, zette zich te Alkmaar neder en bekleedde aldaar verscheidene malen de burgemeesterlijke waardigheid. Hij liet bij zijne echtgenoot Levina Poleth, met welke hij in Indie gehuwd was, geene kinderen na. Zijn portret door Dirk Jongman naar eene teekening van M. Balen, vindt men bij Valentyn.

Zie Valentyn. *Bes. v. Oost-Ind.* D. I, st. 1, bl. 296; Dubois, *Vie des Gouv. Gener.* p. 135, volgg.; *Lev v. Ber. Mann en Vrouw.*, D. VIII. bl. 333; v. Kampen, *Vad. Karakterk* D. II, bl. 313, 314; Kok, *Woordenboek der zamenl.*; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.* in voll.

LYN (Cornelis Jacob van der), dichter uit de tweede helft der 18e eeuw, gaf onder de zinspreuk *de gustibus non est disputandum* de volgende blijspelen in het licht:

De Minnaar Poëet en Knecht, blijsp. van verre h. Fr. gev. Amst. 1760.

De wedergevondene Dochter en Edelmoedige Minnaar, blijsp. n. het Fr. Le Caffé ou l'Ecossaise gev. Ald. 1762, 2 st. kl. 8o.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb* D. IV. bl. 265; *Cat. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. IV. bl. 135; *Cat. R. v. d. Aa*, bl. 111.

LYNCKENS (Nicolaas), in het Kleefsche geboren, bedankt als proponent voor eene beroeping naar St. Eustatius en werd in 1701 predikant te St. Anna ter Muiden, in 1703 te Schoondijke en in 1707 te Kleverkerk op Walcheren, waar hij, 19 Febr. 1720, in de ouderdom van 47 jaren overleed.

Hij gaf in het licht:

Eenige leer- en zinrijke Parabelen verklaard (Amst.) 1712, 8o.

Over het laatste gedeelte van de Parabel van Lukas XIII: 8o.

Tegen Theophilus Zelotes, Spiegel der hedendaagsche voorbeelden en schaduwen, Middelb. 1714.

Aanmerkingen over Chams zonden in *Boekz. der Gel. Wer.* April 1719.

Na zijn dood verscheen:

Verzameling van Heilige Mengelstoffen over Matth. XXIII: 23—35 *en XX:* 1—16 *en het geheele XXV Hoofdst. Lucas XII:* 16—21. *Johannes V:* 1—9. *Nevens een Verklaring over de Sabbath uit Exodus XX:* 8—11, *volgens oogmerk en zamenhang, naar de letter verklaart, uit de oudheden opgeheldert en ter godzaligheid krachtig en ernstig aangedrongen*, Leid. 1722, 4o.

Zie Paquot, *Mém.* T. II. p. 413; Glasius, *Godg. Ned.* o. h. w. *Boekz. der Gel. Wereld*, 1722, *a.* bl. 28; Ypey, *Kerk. Ges. der 18e Eeuw*, D. VIII. bl. 402; Arrenberg, *Naaml. van Ned. boek.* bl. 330.

LYNA (GERARD MARCUS) was majoor in Staten dienst, tijdens de gedenkwaardige verdediging van Sluis tegen de Franschen in 1794.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. III. bl. 112.

LYND (Jhr. JORIS HUGENS VAN DER) of Lind, anders Mol van 1559—1574 (zijn sterfjaar) baljuw van Zuid-Holland. Op de *Lijst der personen welke in de jaren* 1567 *voor Commissarissen van den Hove zijn gedagvaard tot aflegging van den gerequireerden eed van trouwe aan den koning met aanwijzing van hen welke al of niet zijn gecompareerd*, voorkomende bij Yroy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeekschrift der Edelen*, bl. 82. Jonckh. Floris van der Lynd genoemd.

Zie Oudenhoven, *Beschr. van Zuid-Holl.* bl. 447. Balen, *Bes. van Dordr.* bl. 8.

LYNDEN (ARNOLD VAN), stamvader van het geslacht der van Lyndens, afkomstig van de oude graven van Aspremont, welker geslacht, volgens Willem Veen, een Egmonder monnik, gesproten is uit Sigisfried, zoon van Aleonardus of Aldoardus, markgraaf d'Este. Hij was een jongere zoon der graven van Aspremont, en volgde zijn neef Godfried van Bouillon in 1096 naar het H. Land. Onder Boudewijn de eerste, koning van Jeruzalem, had hij het bevel over het leger der Christenen tegen den kalif van Egypte. Volgens Wilcko Jaresma landde hij, op zijn terugreis, 15 December 1106, met vele Friesche edelen, te Staveren aan, van waar hij zich naar Utrecht begaf, waar hij in groot aanzien kwam bij bisschop Burckhard en Helena, dochter van Robert, heer van Beusichem, trouwde, welke hem, volgens sommigen, de heerlijkheid van Lijnden of Lienden ten huwelijk bragt, naar welke heerlijkheid hij zich zou genoemd hebben. Hij verwekte bij zijne huisvrouw Bertha van Beusichem, 4 kinderen. Zij stierf in 1140; hij in 1150, beide werden in de abdij van Marienweerd begraven. Deze en eenige der volgende biographien zijn ontleend aan Butkens, *Trophées sacrés et profanes du Duché de Brabant, Avec les preuves*, la Haye, 1724—1726, 4 T. fol.; Butkens, *Annales généalogiques de la Maison de Lynden, diviseés en XV livres, vérifiées par chartes, titres et aultres bonnes Preuves, embellées des figures de divers pourtraits, Chasteaux, Sepultures et anciens Sceaux*, Anv. 1626. fol.; F. G. Baron van Lynden, *Twee Brieven over de Broederorde van St. Jacobsbroederschap*, 's Hage, 1827; D. van Hoogstraten, *Gr. Alg. Hist. Geogr. Chr. en Oordeelk. Woordenb.;* Ferwerda, *Geneal. van de adel. familie van Lynden* in *Adel. en Aanzienl. Wapenb.*

Zie Kok, *Vad. Woord.* o. h. w. vergel. met van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Geld.* D. III. bl. 437, 438.

LYNDEN (FLORIS I VAN), kleinzoon van Arnold, zoon van Willem I van Lynden en Agnes van Monbeljard, bijgenaamd *de Jonge*, heer van Lynden, Vernhuizen, Ingen, Ommeren, Kesteren enz. was stedehouder en gouverneur der Veluwe, wegens Gerard en Otto, graven van Gelderland, ten tijde der oorlogen die zij met Boudewijn van Holland, bisschop van Utrecht, gevoerd hebben. In 1190 schonk hij het regt van begeving der kerk van Lynden aan de St. Paulus' abdij te Utrecht. Zijn neef Jan van Buren, met wien hij over het jagtregt in het bosch van Boesichem verschil had, bragt hem den 16 September 1203 om. Zijne vrouw Agnes van Wachtendonk, schonk hem 5 kinderen, beide liggen in de parochie-kerk te Lynden begraven.

Zie van Spaen, t. a. p.

LYNDEN (WILLEM II VAN), heer van Lynden, Vernhuizen, Ingen, Ommeren, Oudenweert, Kesteren enz., zoon van Floris I van Lynden en van Agnes van Wachtendonck, vertrok in 1196 met zijn schoonbroeder Willem, heer van Brederode, en andere ridders naar het H. land, van waar hij in 1203 wederkwam. In 1221 ging hij met zijn neef Otto van der Lippe, bisschop van Utrecht, voor de tweede maal naar het H. land. Na zijne wederkomst sneuvelde hij den 12den Julij 1227, benevens Otto, in den oorlog tegen Roelof, kastelein van Koeverden. Hij werd in de abdij van St. Paulus te Utrecht begraven. Hij huwde in zijn 31ste jaar in 1196 te 's Hage, Christina, dochter van Willem, heer van Brederode en van Margriet, dochter van den graaf van der Lippe, in 1210 overleden. Zij schonk hem 7 kinderen.

LYNDEN (ARNOUD VAN), broeder van den vorigen, ridder van St. Jan te Jeruzalem, in 1190 te Nice gestorven.

LYNDEN (FLORIS II VAN), heer van Lynden, Leede, Oudenweert, Vernhuizen, Ommeren, enz., zoon van Willem II van Lynden en van Christina van Brederode. werd in 1227 in den slag van Koeverden, waarin zijn vader sneuvelde, zwaar gewond en gevangen. Nadat hij den dood van zijn vader had helpen wreken, was hij in 1229 met Willebrand van Oldenburg, bisschop van Utrecht, een der kruisvaarders tegen de Stadingers en stierf in 1247. Hij huwde in 1217 Agnes, dochter van Wessel van den Boetzelaar en van Anna van Reifferscheit, die hem 6 kinderen schonk en overleefde.

LYNDEN (DIRK I VAN), heer van Lynden, Leede, Oudenweert, Ommeren, Kesteren, enz., zoon van Floris II van Lynden en van Agnes van den Boetzelaer, was bij den togt, dien Willem, Roomsch koning en graaf van Holland, in 1257 tegen de Westfriezen ondernam en in welken

deze sneuvelde. Hij voerde als luitenant van Willem, heer van Brederode, het bevel over den linkervlagge. Hij trok zich den dood van koning Willem zoo zeer aan, dat hij, met toestemming zijner tweede huisvrouw, de wereld verliet en monnik werd in de abdij van Middelburg, waar hij in 1266 overleed. Hij huwde 1. Heilwig, dochter van Dirk van Zein, heer van Renesse en van Margaretha van Holland, en toen deze, kort na het voltrekken van het huwelijk, in 1249 overleden was, in hetzelfde jaar, Margaretha, dochter van Beernd van Randenrode, burggraaf van Montfoort, die hem 1 zoon schonk.

Zie Meerman, *Graaf Willem II*, D. II. bl. 286—290.

LYNDEN (DIRK II VAN), heer van Lynden, Leede, Oudenweert, Ommeren, enz., ridder van de orde van de graven van Holland, zoon van Dirk I van Lynden en van Margaretha van Randenrode. Nadat eenige muitelingen van het Sticht van Utrecht en omliggende landen, wier toeleg was de edelen uit het land te jagen, ook zijn kasteel ter Leede en het dorp van Lynden, in 1268 verbrand en afgeloopen hadden, heeft hij twee jaren daarna, benevens vele andere voorname edelen en ridderen, de stad Utrecht helpen beklimmen en de muitelingen verjagen. Tweemaal, in 1272 en 1282, ondernam hij met graaf Floris V een togt tegen de Friezen. Ook was hij in 1287 een der medestanders van den Utrechtschen bisschop Jan van Strik in den oorlog tegen Gysbrecht van Amstel en Herman van Woerden, wegens de verlossing der sloten Vredelandt en Montfoort, eertijds aan hem verpand, in welken oorlog hij gevangen, doch door Costyn, heer van Renesse, die wegens graaf Floris, de bisschop te hulp gekomen was, weder verlost is. Hij stierf in 1300, oud omtrent 50 jaren en werd in de abdij van St. Paulus te Utrecht begraven. Zijne vrouw Agnes van Herlaar, eene dochter van den heer van Ameide, staatjuffer van Elizabeth, weduwe van koning Willem, schonk hem 7 kinderen.

Zie van Spaen, t. a. p. bl. 241.

LYNDEN (DIRK III VAN), heer van Lynden, Leede, Ommeren, Oudenweert en Alst, zoon van Dirk II van Lynden en van Agnes van Herlaar. Hij rejsde, gedurende het leven van zijn vader, door Italië en keerde na diens dood terug om van zijn nalatenschap bezit te nemen. Vervolgens vertrok hij naar Duitschland en stond keizer Albert van Oostenrijk in zijne oorlogen tegen Bohemen bij. Na zijne terugkomst in zijn vaderland, huwde hij, omtrent 1312, Ermgard, dochter van Wouter, heer van Keppel, en van Alyd van Aaswyn. Toen keizer Lodewijk van Beijeren, den 19den Maart 1339, op den rijksdag te Keulen, het graafschap

Gelder tot een hertogdom verhief en alzoo graaf Reinoud tot eersten hertog van Gelder aanstelde, voegde hij hem vier van de voornaamste edelen des lands, tot hooge ambtenaren toe, onder welke Dirk, heer van Lynden, zijn erfschenker was. Dirk liet het kasteel ter Leede, gedeeltelijk in 1318 door de Hollanders verbrand, gedeeltelijk in 1342 door eene aardbeving ingestort, weder opbouwen. Hij overleed in 1360 in hoogen ouderdom en werd in de kerk van Marienweert begraven, acht kinderen nalatende, onder welke Wouter van Lynden, Johanniter ridder te Jeruzalem en op het eiland Rhodus; Kornelis van Lynden, kanunnik der hoofdkerk te Utrecht, die met Willem, graaf van Henegouwen en Holland, in den oorlog tegen de Friezen, omtrent St. Olofsklooster, bij Staveren, 24 Sept. 1345 sneuvelde, welk lot ook zijn broeder Hubert van Lynden onderging. Beide werden in het klooster Bloemkamp begraven.

Zie Nijhoff, *Gedenkw. uit de Gesch. van Gelderland.* D. I. bl. 100.

LYNDEN (Jan I), heer van Lynden, Leede, Oudenweert, Ommeren enz., erfschenker van het hertogdom Gelder, zoon van Dirk III, heer van Lynden, en van Ermgard van Keppel. Hij behaalde veel roem in de oorlogen, die Eduard, koning van Engeland, tegen Frankrijk voerde. In de burgeroorlogen der Gelderschen volgde hij de partij van hertog Reinout, en werd met dezen in een veldslag in 1361 bij Tiel, zwaar gekwetst, gevangen en op het huis te Rozendaal gebragt, doch naderhand door tusschenkomst van Willem van Gennip, aartsbisschop en keurvorst van Keulen, ontslagen. De twee broeders, hertogen van Gelder, zonder nakomelingen overleden zijnde, hield hij het met hunne oudste zuster Margaretha en haren man Jan van Chatillon, graaf van Blois, tegen Willem, zoon van Willem, hertog van Gulik, en van Maria, jonger zuster van den overleden hertog van Gelder. Hij overleed in 1382 op zijn kasteel te Lynden. Hij huwde, volgens Butkens, *Annal. de Lynden*, p. 106, in 1338 Elizabeth van Polanen, dochter van Jan, heer van Polanen en der Lecke, uit het geslacht Wassenaar, en van Oda van Hoorn, die hem de heerlijkheid Millingen ten huwelijk aanbragt.

Later stelde Butkens in zijne *Troph. de Brabant*, T, II. p. 82, dat Elizabeth van Polanen, vrouw van Millingen, die met dezen Jan van Lynden huwde, eene dochter was van Jan van Polanen, uit den stam van Wassenaar en van Catharina van Brederode, vrouwe van der Leck, en alzoo eene zuster van dien Jan van Polanen en van der Leek, die met Oda van Hoorn huwde, hetgeen Ferwerda ook waarschijnlijk acht. Zijn tweede vrouw Margaretha, was eene jonger dochter van Gerard, graaf van Gennip op de Maas en van

Johanna Both van der Eem. Na zijn dood hertrouwde zij met Jan van Los, heer van Heinsberg, een zoon van Jan en van Johanna van Voorn.

LYNDEN (DIRK FREDERIK VAN), ridder, graaf van Alstburg, heer van Elst, zoon van Steven van Lynden en van Maria Botkens, kleinzoon van Dirk III van Lynden, was een der beroemdste krijgshelden van zijn tijd, en diende keizer Albert van Oostenrijk, Henrik van Lunenburg en Lodewijk van Beijeren in verschillende oorlogen, van welke de laatste hem de waardigheid van maarschalk schonk. Hij huwde 1. Alida van Vernemborg, zuster van Hendrik van Vernemborg, aartsbisschop en keurvorst van Keulen. 2. Walburg van Meurs, zuster van Walraven van Meurs, bisschop van Munster, die ten tijde van Rudolph van Diephorst, in de Utrechtsche geschiedenis zeer bekend is. Men vindt niet opgeteekend dat hij kinderen heeft nagelaten. Waarschijnlijk is dus deze tak der Lyndens met hem uitgestorven.

LYNDEN (WOUTER VAN), broeder van Jan I, heer van Lynden, was heer van Alst, welke heerlijkheid hij waarschijnlijk van een zijner neven, heeren van Vernhuizen kocht. Hij sneuvelde in 1381 in een veldslag, en liet geen kinderen na.

LYNDEN (STEVEN VAN) broeder van den voorgaande, ridder, werd in 1359 te Mentz door de eigen hand van keizer Karel IV tot ridder geslagen. In het volgend jaar huwde hij Elizabeth, dochter van den baron van Hemmen, erfdochter van Boelenham en Mussenberg. Dewijl zij echter in de barony van Hemmen, een keizerlijk mansleen, haar vader niet kon opvolgen, reisde Steven in 1364 naar Duitschland en verkreeg van den keizer de beleening der barony van Hemmen voor zich en zijne mannelijke nakomelingen. Hij volgde zijn broeder Wouter, die kinderloos overleed, in de heerlijkheid Alst op. Hij stierf omtrent 1400 en werd benevens zijne huisvrouw in de kerk van Elst begraven. Hij liet 7 kinderen na.

LYNDEN (HUIBERT VAN) broeder van den vorige, ridder van de Duitsche orde, volgde in de burger-oorlogen tusschen de broeders Reinout en Eduard, hertogen van Gelderland, de partij van den laatste, vertrok ook naar Duitschland en kwam in den oorlog om.

LYNDEN (DIRK IV) Heer van Lynden, Leede, Oudenweert, enz. zoon van Jan I, Heer van Lynden en Margaretha van Gennip, Ridder, erfschenker van Gelder, huwde Maria van Hoorn, vrouwe van Duffel, dochter van Dirk van Hoorn, Heer van Perwys en van Catharina Bertout

vrouwe van Duffel. Hij stierf 8 Mei 1408, werd begraven in de kerk van Marieweert, nalatende eene erfdochter.

LYNDEN (Dirk van) ridder, tweede baron van Hemmen, heer van Boedelham en Mussenberg, erfschenker van het hertogdom Gelder, oudste zoon van Steven van Lynden, en van Elizabeth, Baronnesse van Hemmen, vrouwe van Boelenham en Mussenberg. Hij huwde 1. Walburg van Benthem, 2. Anna, dochter van Willem van Blitterswijk, Ridder, 3., niet lang na 1400 Catharina, dochter van Zweder, burggraaf, en Catherina van Kuilenburg, 4 Adelisa, dochter van Godschalk van Winssen, maarschalk van Eemland, in het Sticht van Utrecht, en van Elizabeth Mouwer, vrouwe van Heemstede. Hij stierf 28 October 1436, zij 1466. Beide liggen in de Buurkerk te Utrecht begraven. Hij liet 7 kinderen na.

LYNDEN (Dirk van), zoon van Jan van Lynden en Folswijn van Randwijk, kleinzoon van Dirk van Lynden ee Adelisa van Winssen, vierde baron van Hemmen, enz., was ridder van den Oliphant en raad- en kamerheer van keizer Frederik van Oostenrijk. Hij huwde in 1472 Walburg van Blitterswijk, efdochter van Blitterswijk, Beek en Heimerden, dochter van Arnoud en Margaretha van Reyd Hij stierf 3 Julij 1500 op het huis te Hemmen. Zijne vrouw hertrouwde met Wouter van Zuilen. Hij liet 3 kinderen na.

LYNDEN (Dirk van) tweede zoon van Steven van Lynden, eerste heer van Mussenberg en van Walburg van Bronkhorst, kleinzoon van Jan van Lynden, baron van Hemmen en Folswijn van Randwijk. Hij was ridder van den Oliphant, eerste burggraaf van Dormale uit dit geslacht, heer van Hothey, Sart, St. Gelly, Rochen enz. eerste raad- en hofmeester van den bisschopprins van Luik. In zijne jongelingsjaren, studeerde hij te Leuven, waar hij zoo naauwe vriendschap sloot met Robert van der Mark en Kornelis van Bergen, zoon van den Heer van Zevenbergen, zoo dat hij niet naar Gelderland wilde terugkeeren, maar het hof volgde van Evenard van der Mark, Kardinaal-bisschop en prins van Luik, waar hij kennis maakte met diens geligitimeerde dochter Catharina van der Mark, weduwe van Adriaan van Fraypont, gezegd van de Boverie, met welke hij huwde en die hem 27 Januarij 1520 de heerlijkheid van Rechen ten huwelijk bragt. Niet lang daarna, woonde hij in het gevolg van den prins-kardinaal te Aken de krooning bij van keizer Karel, die hem tot ridder sloeg. Zijn aanzien en vermogen nam niet weinig toe, toen zijn oude vriend Kornelis van Bergen tot coadjutor van zijn schoonvader werd benoemd. Nu verkocht hij het deel zijner vaderlijke goederen in Gelderland, en kocht goederen in

het land van Luik, o. a. de Heerlijkheid van Mathivaux, gezegd de Boverie. In 1562 kocht hij van Jan, markgraaf van Bergen, het Burggraafschap van Dormale, en na onder drie bisschoppen van Luik, Kornelis van Bergen, Georg van Oostenrijk en Robert, zoon van den markgraaf van Bergen, het ambt van raadsheer bekleed te hebben, verliet hij, met zijne tweede vrouw, Maria van Elderen, eene rijke erfdochter van Gordulphus of Goedenoel van Elderen, Heer van Sart, S. Gelly enz. en van Elizabeth van Amstel, met welke hij in 1532 in het huwelijk was getreden, het hof, en bragt het overige van zijn leven, des zomers te Dormale, des winters te Leuven in rust door. Hij stierf in den ouderdom van omtrent 69 jaren, en werd in de St. Pieters kerk (5 April 1560) te Leuven begraven. Hij had uit het eerste bed 3, uit het tweede 7 kinderen.

LYNDEN (KAREL VAN), derde heer van Mussenberg, amptman van de Over-Betuwe, zoon van Jan van Lynden en van Anna van Galen, in 1520 geboren, volgde keizer Karel in den oorlog in Italie, Na zijn terugkomst, huwde hij in 1561 Alyd van Zuilen, dochter van Dirk van Zuilen, ridder, heer van Zevender, de Haar en van Josina, erfdochter van Drakenburg en Oudaan. Hij overleed te Utrecht, 27 Oct. 1610, in den ouderdom van 81 jaren en 7 maanden, zij 4 April 1617 en werden aldaar in de kerk der ridders van de Duitsche orde begraven. Hij verwekte 9 kinderen.

Zie Nijhoff, *Bedr. tot de Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. V. bl. 175. D. VI. bl. 237.

LYNDEN (JURGEN VAN), ridder, burggraaf en heer van Opper- en Neder-Dormale, drossaard en souverein opperschout van 't land van Montenake, souverein majeur van St. Truyen, enz. oudste zoon van Dirk van Lynden van Alderen, kreeg zijn opvoeding aan het hof van Emanuel Philibert, hertog van Savoye en van Maria, koningin van Hongarije. Hij was in den slag bij St. Quintin, en werd tot vergelding zijner dapperheid tot ridder geslagen, en gouverneur van Nijmegen. Ten gevolge der onlusten was hij verpligt in 1582 aan Jan van Drenkwaart, thesaurier-generaal van Philips II, zijn burggraafschap Dormale en twee jaren later zijne heerlijkheid Opper-Dormale te verkoopen. Hij huwde Maria Nikol van Heemsdijk, dochter van Nikolaas, heer van Halsbergen ridder, en Maria Mois, stierf 22 Jan. 1592 en werd te St. Truyen begraven. Hij liet 13 kinderen na.

LYNDEN (ROBERT VAN), broeder van den vorige, ridder van de orde van St. Jacob, baron van Froidcourt, heer van

Stumont, gouverneur van Charlemont en van het marquisaat van Franchimont, raadsheer in den Raad van State, geheimraad en hofmaarschalk, maakte zich beroemd in de oorlogen in Vlaanderen, Picardië, Italie, tegen de Mooren in Barbarije en tegen de Turken in Maltha. Tweemaal werd hij gevangen genomen, doch, op bevel van den koning van Spanje, gelost. In 1566 zijne nicht Maria van Ingenilandt, kleindochter van Jan van Ingenilandt en Dorothea van Lynden gehuwd hebbende, diende hij in de Nederlandsche oorlogen, onder den koning van Spanje, en is gouverneur van het graafschap Kuilenburg en later van Buren geweest. Toen in 1572 de bezetting deze stad had verlaten werd hij door de burgers in verzekerde bewaring genomen en aan Prins Willem I overgeleverd: om zich los te koopen, heeft hij zich van verscheidene rijke landgoederen moeten ontdoen.

Na in den oorlog verscheidene voorname betrekkingen bekleed te hebben, en in verscheidene gezantschappen gebruikt te zijn geweest, overleed hij den 16 September 1610 en werd in de parochie-kerk van Theu, in het land van Franchimont begraven. Hij heeft bij zijne huisvrouw, die te Wijk bij Maastricht in de St. Maartenskerk ligt begraven, 9 kinderen nagelaten.

Zie Butkens, *Annal.* p. 269; van Hasselt, *onuitgegeven stukken voor Vad. Hist.* D. I. bl. 286; Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culenb.* D. I. bl. 233, 285; Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 572; Nijhoff, *Bijdr. tot de Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. VI. bl. 208, 212.

LYNDEN (DIRK VAN), broeder van den vorige, heer van Mathivaux, apostolische protonotaris, aartsdiaken van Ardennes, proost en abt der O. L. Vrouwenkerk te Maastricht en te Dinant, algemeen vicaris in het geestelijke, raadsheer in den raad van State, zegelbewaarder van den prins-bisschop van Luik, groot deken der hoofdkerk van St. Lambert te Luik, overleed 11 Julij 1603 en werd in die kerk begraven, waar men zijn grafschrift vindt.

LYNDEN (JASPER VAN), broeder van den vorige, ridder en luitenant van de compagnie van ordonnantie te paard van Karel van Brimu, graaf van Megen, en eerste stalmeester van Gerard van Groesbeek, prins-bisschop van Luik. Hij huwde Machtelt van Rougrave, die hem de heerlijkheid van Vaulx ten huwelijk bragt en stierf 18 Julij 1576, zonder kinderen, en werd begraven in de kerk van Mathivaux bij zijn broeder, waar zijne acht kwartieren op zijn graf zijn uitgehouwen.

LYNDEN (HERMAN VAN), broeder van den vorige, ridder, baron des H. Roomschen Rijks, vrijheer van Rechem, Richolt, enz. heer van Houthuis, Omer, S. Simon, Tongrenelle, Wamferchies, Zobbenbrock, Kranewijk en Vorsem, gouverneur en

kapitein-generaal van het land van Keulen, souverein en grootmajeur van Luik, verwierf veel roem in de oorlogen van Italie en Hongarije. Hij hield in de Nederlandsche oorlogen de zijde der Spanjaarden totdat hij aan het hof van Ernst van Beijeren, prins-bisschop van Luik, kwam en in diens dienst overging. Hij onderscheidde zich in den Keulschen oorlog tegen den afgezetten keurvorst Gerhard Truchses, en bragt niet weinig toe om hem uit zijn keurvorstendom te verjagen. Na in vele staatszaken en gezantschappen gebruikt te zijn, overleed hij op zijn kasteel van Rechem, 5 Junij 1603, in den ouderdom van 56 jaren, 7 maanden en 15 dagen. Zijn hart werd begraven in de kapel van het kasteel, zijne ingewanden in de parochie-kerk, zijn ligchaam in de abdij aldaar. Hij huwde omtrent 1581 Maria van Halmale, dochter van Constantijn van Halmale, ridder, en van Catharina van de Werve, die 5 November 1609 overleed en bij haar man in de abdij van Rechem werd begraven. Zij lieten 6 kinderen na.

Zie Nijhoff, *Bijdr. voor Vad. Gesch. en Oudheidk.* D. VI. bl. 218.

LYNDEN (FRANS VAN), tweede zoon van Jasper van Lynden en van Anna Besten, ridder, huwde 6 Dec. 1578 Clementia van Amstel, vrouw van Kronenburg, enz. dochter van Antony van Amstel, ridder, heer van Mijnden Kronenburg, Loenen, Loosdrecht, Tecop en van Martina van Yzendoorn, wiens jonger zuster Antoinetta van Amstel getrouwd was aan zijn ouder broeder Steven van Lynden, heer van Sinderen. Zij stierf 1 Maart 1584 en hertrouwde in 1586 met Anna Agnes van Lynden, erfdochter van Hemmen en Blitterswijk, zijne nicht, eene dochter van Dirk van Lynden, ridder, achtste baron van Hemmen, heer van Blitterswijk en van Judith van Wylach, waardoor hij de negende baron van Hemmen werd. Hij stierf in 1603, zijn tweede vrouw in 1606 en werden begraven in de kerk te Leuven, zijnde uit beide de huwelijken kinderen overgebleven.

Zie J. W. Imhoff, *Notitia S. Rom. Gram. Imp. procer*, die verkeerdelijk vermeldt heeft dat de nakomelingen van dezen Frans van Lynden uitgestorven zijn.

LYNDEN (JAN VAN), zoon van Karel van Lynd en en van Alyd van Zuilen, gouverneur van de stad en het land van Bonn, die gekwetst werd in een gevecht bij Keulen en stierf aan zijne wonden, 5 Junij 1602. Hij was ongehuwd en werd in den Monster te Bonn begraven.

LYNDEN (JASPAR VAN), broeder van den vorige, 4de heer van Mussenberg, omtrent 1575 geboren, was in zijne jeugd in dienst als pagie bij Willem, hertog van Gulik, Kleef

en Berg. Omtrent 1590 werd hij ridder der Duitsche orde in de Balye van Utrecht en eindelijk, na het overlijden van Dirk van Blois van Treslong, de XXXIVste landkommandeur, welke waardigheid hij naauwelijks tien maanden bekleed heeft. Hij was de laatste, die van de R. K. Godsdienst daartoe verkozen is. Hij stierf 27 Maart 1620 en werd te Utrecht in de kerk der Duitsche orde begraven. Zijn opvolger als landskommandeur was Hendrik Casimir, graaf van Nassau Dietz, stadhouder van Friesland.

LYNDEN (Steven van), broeder van den vorige, ridder van de Duitsche orde in de Balye van Alden-Bieze, bij Maastricht, is in den Hongaarschen oorlog tegen de Turken gesneuveld.

LYNDEN (Dirk van), kanunnik in den Dom van Utrecht, is in den oorlog onder den Prins van Parma in Frankrijk gesneuveld.

LYNDEN (Karel van), zoon van Jurgen van Lynden en van Maria Nikol van Heemsdijk, werd op twaalfjarigen leeftijd in de belegering van Doornik doodgeschoten en aldaar in de L. V. kerk begraven.

LYNDEN (Gilles Dirk van), broeder van den vorige, heer van Dormaal, Oostmaal, Steen enz. gouverneur van Curanges, huwde 1 Elisabeth van Momperat, 11 Oct. 1595 kinderloos overleden. 2 Ferdinanda van Beijeren, gelegitimeerde dochter van Ernst, hertog van Beijeren, later keurvorst van Keulen en van Catharina van Theul, bij wien hij 4 kinderen verwekte.

LYNDEN (George Jurgen van), broeder van den vorige, diende in Hongarije en naderhand onder Leopold, aartshertog van Oostenrijk, in den Gulikschen oorlog.

LYNDEN (Dirk van), zoon van Robert van Lynden en van Maria van Ingenilandt, diende onder den hertog van Parma, en stierf in 1590 te Parijs, waar zijne ingewanden begraven zijn en zijn ligehaam te Luik in de kerk der Dominikanen.

LYNDEN (Karel Ernst van), broeder van den vorige, baron van het H. Roomsche Rijk, vrijheer van Lynden en Froidcourt, burggraaf van Dormale, heer van Sumaigne, Melen, Wichmont enz. kamerheer van zijne keizerlijke majesteit, eerste stalmeester van den keurvorst van Keulen, gouverneur van het prinsdom Stavelo, 't marquisaat van Franchimont en graafschap Logne. Hij huwde 24 Junij 1610 Catharina de Rosey, eene dochter van Reinier van Druines gezegd Rosey, ridder, heer van Rosines, Carniers. Everhalle en van Johanna van Montjoye, bij welke hij negen kinderen verwekte.

LYNDEN (ERNEST VAN), oudste zoon van Herman van Lynden en van Maria van Halmale, ridder, vrij rijksgraaf van Rechem, baron van Richolt, Borssem en Thienes, heer van Houtain, Once, S. Simon, Blaringen, Steenbeeke, Calonne op de Ley en Vieuville, edelman van zijn keizerlijke majesteit en kolonel in zijne dienst, huwt 1609 Anna Antonia Gouffier, dochter van Hendrik Gouffier, markgraaf van Crevecouer en Bonevet en Johanna van Bocholt. Hij overleed in 1636. Zijne vrouw 7 Julij 1620, vier kinderen nalatende.

LYNDEN (JASPAR VAN), zoon van Steven van Lynden en Antonia van Amstel, heer van Mijnden, Loosdrecht enz. werd 16 Februarij 1642 beschreven tot lid der ridderschap van Utrecht en erfde later, door het overlijden van zijn eenigen broeder Antony van Lynden, Sinderen, Muikveldt en Outhoven. Hij huwde 9 Februarij 1634 Theodora van de Vecht, vrouw van Hoeflake, Gerrstein, enz. dochter van Johan van der Vecht en Margaretha van Zuilen van Nyevelt, vrouwe van Hoeflake en Gerestein. Zij stierf 2 Februarij 1672 en werd in de Dom te Utrecht mer hare 16 kwartieren begraven, gelijk ook hij, toen hij 2 Januprij 1679 in den ouderdom van 85 jaren was overlednn. Zij lieten drie kinderen na.

LYNDEN (CASPAR VAN) heer van de Plak, jongste zoon van Godard van Lijnden, heer van Boelenham en van Jacoba van Bronkhorst, majoor, ritmeester van de kompagnie gardes des corps van den Prins van Oranje. Hij huwde Elizabeth Bellous en stierf in 1669, nalatende Godard Philips, die volgt en Jacoba ongehuwd overleden.

LYNDEN (GODARD PHILIPS VAN) zoon van de vorige, heer van de Plak, ritmeester eener kompagnie gardes en generaal majoor van de ruiterij ten dienste van de vereenigde Nederlanders, huwde Cornelia Elizabeth van Coeverden, door het overlijden van haren broeder, erfdochter van de Havezate Rijsselt. Zij lieten kinderen na.

LYNDEN (FERDINAND VAN) van Aspremont, graaf van Rechem, baron van Richolt, Borssem, Thienen, heer van Houtain, Once, St. Simon enz., zoon van Frederik Gobert van Lynden en van Elizabeth, gravinne van Furstenberg, kleinzoon van Ernest van Lynden, en Anna Antonia Gouffier, was ridder van het groot kruis van Maltha, kommandeur van Steinfort, kamerheer van Keizer Lodewijk en kolonel van een regement voetvolk. Hij stierf in 1705 of 1706.

LYNDEN (FERDINAND GOBERT VAN) zoon van Ferdinand van Lynden en van Elizabeth, gravinne van Furstenberg, na het overlijden van zijn oudsten broeder Frans Gobert, graaf van Aspremont, Rechem en verdere heerlijkheden, die zijn vader vroeger bezeten had. Hij was luitenant, veldmaarschalk en kamerheer van den keizer van Duitschland; huwde in 1679 Catharina, princesse van Nassau, dochter van George Lodewijk, prins van Nassau-Dillenburg, en van Anna Augustus, hertogin van Brunswijk Wolfenbuttel, weduwe van Augustus, graaf van Liegniz, zoon van Johan Christiaan, hertog van Brieg en van Anna Hedwig, baronnesse van Sitsch. Zij overleed in 1686 in Hongarijen, waarop hij in 1691 hertrouwde met Juliena Rarlaren van Ragoczy, dochter van François Ragoczy en Helena, gravinne van Serin, zuster van den beroemden Frans Leopold, prins van Ragoczy. Deze is na den dood van haar man te Rechem 1 Januarij 1708. hertrouwd met den vermaarden graaf van Tekely. Ferdinand Gobert heeft met zijne beide huwelijken kinderen verwekt.

LYNDEN (STEVEN VAN) heer van Hoeflake, zoon van Jaspar van Lynden, heer van Mynden, Loosdrecht, Sonderen enz. en van Theodora van de Vecht, vrouwe van Hooflake, Gevestein enz. Hij werd 30 Julij 1622 kanunnik te Dom te Utrecht en 27 October 166S geeligeerde raad in het eerste lid der staten des lands van Utrecht, doch nam eerst 29 April 1668 bezit van deze waardigheid. Hij huwde 6 Junij 1664 Jacoba Maria, baronnesse van Reede tot Renswoude, dochter van Gerard, baron van Reede van Renswoude, heer van Borgwal en van Machtelt van Zuilen en Nyvelt. Hij overleed 20 October 1669, twee kinderen nalatende Johanna Antonetta van Lynden, gehuwd met Cornelis van Weede, heer van Zuilenburg, en Steven, die volgt.

LYNDEN (STEVEN VAN) heer van Mijnden, Loosdrecht en Gerestein, 16 October 1605 beschreven in de ridderschap van Utrecht. Hij verkocht in 1702 Mijnden en Loosdrecht en huwde Maria de Mareez tot Maarsbergen, dochter van Samuel de Mareez, heer van Maarsbergen, Domdeken en geeligeerde raad in het eerste lid der staten van Utrecht en Margaretha Trip. Hij overleed kiuderloos 11 Febr. 1709 en werd met zijn 16 kwartieren in den Dom te Utrecht begraven.

LYNDEN (ANTHONY VAN) eenige zoon van Frans van Lynden en zijne eerste huisvrouw Clementia van Am-

s t e l, erfde de heerlijkheid Kronenburg, Loenen, enz. en trouwde 23 October 1611 A l e x a n d r i n a v a n S t e p r a a d t, dochter van R e i n i e r, heer van Doddendaal en van Johanna van Voorst. Hij behoorde tot de 5 edelen, die op begeerte Prins M a u r i t z in 1618 de ridderschap van Holland vermeerderden. Hij stierf October 1626, 5 kinderen nalatende.

Zie Baudartius, *Ged. Mem.* B. X. bl. 56; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 283; Hoogstraten, Ferwerda.

LYNDEN (DIRK VAN) oudste zoon van F r a n s v a n L y n d e n, en A n n a M i j n e s v a n L y n d e n, eerste heer van Hemmen, heer van Blitterswijk, enz., ambtman, regter en dijkgraaf van de Over-Betuwe en wegens de ridderschap van Gelderland gecommiteerd in de staten generaal. Hij huwde 25 April 1612 H e r b u r g V ij g h, dochter van N. V y g h, gouverneur en ambtman van Thiel en van N. P i e k van IJ z e n d o o r n, vervolgens G e e r t r u i d a v a n D e l e n, dochter van N i c o l a a s v a n D e l e n en M a r g a r e t h a v a n A p p e l t h o r n. Beide schonken hem kinderen. Hij stierf 3 Februarij 1652 en werd bij zijne vrouw in de kerk te Hemmen begraven. Zij tweede vrouw stierf 3 Februarij 1688 op het huis te Park, dat zij na haar mans dood aankocht en ligt begraven in de kerk van Elst.

LYNDEN (NICOLAAS HARMEN VAN), heer van de Park, zoon van den vorige, sneuvelde in het beleg van Maastricht, 2 Aug. 1676, als luitenant-kolonel en kapitein der gardes te voet.

LYNDEN (FRANS VAN), zoon van D i r k v a n L y n d e n en H e i l w i g V y g h, door erf- en leenregt, elfde baron van Hemmen (welke baronij op de Nijmeegsche vredehandel in 1678, van een keizerlijk tot een Geldersch leen gemaakt is), en heer van Blitterswijk, na het overlijden van zijn broederszoon K a r e l graaf van Lynden. Hij begaf zich in zijn jeugd in krijgsdienst, werd luitenant-kolonel van een regiment voetvolk en kommandeur van het fort St. Andries. De dienst verlaten hebbende, werd hij beschreven in de ridderschap van Gelderland in het kwartier van Nijmegen en werd dijkgraaf van de Over-Betuwe. Hij huwde C h a r l o t t e v a n B r i e n e n, dochter van W o l t e r v a n B r i e n e n, heer van den Mussenberg, en van E l b e r t i n a v a n B u r e n, vrouwe van Claeraadt. Hij stierf in 1700, in den ouderdom van 72 jaren en werd in de kerk van Hemmen begraven en liet 5 kinderen na.

LYNDEN (DIRK WOLTER VAN), eenige zoon van den vorige, twaalfde baron van Hemmen, heer van Blitterswijk, ambtman, regter en dijkgraaf van Maas en Waal, huwde A n n a U r s u l e, baronesse van Reede, dochter van G o d a r d, baron van Reede, graaf van Athlone, en U r s u l a P h i l i p p o t a v a n R a a s v e l d t, vrouw van Middachten en Hervelt. Hij stierf in 1712 en liet 4 kinderen na.

LYNDEN (GERARD VAN), zoon van den vorige, heer van Blitterswijk, diende den lande als ritmeester in het Geldersche regement van Dirk van Lynden, heer van de Park.

LYNDEN (JACOB DIRK VAN), broeder van den vorige, diende den lande en was kapitein in het Geldersche regiment van den prins van Oranje, stadhouder van Gelderland, Vriesland, Groningen en Drenthe.

LYNDEN (FRANS KAREL VAN), zoon van Caspar Antony van Lynden, heer van Ressen, en Machtelt van Welderen, diende den lande als brigadier van de kavallery en ritmeester van een compagnie gardes ten dienste der Vereenigde Nederlanden.

LYNDEN (EUSEBIUS BURCHHARD), zoon van Dirk van Lynden en Anna Wilhelmina Benting, was kapitein van het Geldersche regiment van den prins van Oranje-Nassau.

LYNDEN (BEERNT JAN VAN), tweede zoon van Caspar Antony van Lynden, heer van Ressen en van Machtelt van Welderen. Hij was heer van den Leeuwenberg, generaal-majoor en kolonel van een regiment karabiniers, ten dienste der Vereenigde Nederlanden, en huwde in 1711 Wilhelmina Leeuwe, erfdochter van Cantes, Klinkenberg, Ebbinkhuizen, Elisweert en Stitsweert. Hij stierf 20 Mei 1728, 3 kinderen nalatende.

LYNDEN (ALBERT ADRIAAN Baron VAN), zoon van den vorige, heer van Klinkenberg, Cantes enz., was gedeputeerde wegens de provintie Stad en Lande, ter vergadering van hunne H. M. de Staten-Generaal. Hij overleed 20 Maart 1753 te Groningen, in den ouderdom van 41 jaren.

Zie *Ned. Jaarb.* 1753. D. I. bl. 191.

LYNDEN (ADRIAAN Graaf VAN), broeder van den vorige, heer van Polenbering en Nederhemert, president der ridderschap des kwartiers van Nijmegen, ambtman der stad Grave en Lande van Kuik sedert 1722, gecommitteerde ter vergadering van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Hij werd door een keizerlijk diploma tot den rang van graaf des heiligen-rijks verheven en door de ridderschap van Nijmegen tot curator der hoogeschool te Harderwijk benoemd, huwde in 1715 Stephania Anna Amarantha van Vittinckhof, genaamd Schell, erfdochter van Nederhemert, eenige dochter van Otto Frederik van Vittinchof, genaamd Schell, heer van Neder Hemert enz., luitenant-generaal en kolonel van een regement te paard, ten dienste der Vereenigde Nederlanden, in Maart 1726 te Nijmegen over-

leden, en van Margaretha van Rantwijk. Adriaan overleed den 3den van Oogstmaand 1764, in den ouderdom van omtrent 80 jaren, nalatende een zoon. Otto Frederik, die volgt.

Zie *Ned. Jaarb.* 1754. bl. 769; Paringet en van Alen, *Mém. Beschr. der Stad Grave*, bl. 361; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 14, 210.

LYNDEN (OTTO FREDERIK Graaf VAN), zoon van den vorige, was vrijheer van Nederhemert en de Voorst, ambtman van Overbetuwe, later (schoon eerst voorbijgegaan) ook burggraaf, regter en dijkgraaf des Rijks van Nijmegen, sedert 1786 curator der hoogeschool te Harderwijk. Hij was een ijverig voorstander der letteren en weldadig Maecenas der geleerden, en als zoodanig ook in het buitenland bekend. Hij overleed in Mei 1788.

Zie Klotzii, *Acta Lit.* T. VI. p. 62; Bouman, *Gesch. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 210, 222; Kobus en de Rivecourt.

LYNDEN (STEVEN HENDRIK VAN), heer van de Park, jongste zoon van Dirk van Lynden, tiende baron van Hemmen en diens tweede vrouw Geertruid van Deelen. Hij diende den lande en klom op tot den rang van luitenant-kolonel en kapitein van de blaauwe gardes, en huwde Josina jongste dochter van Dirk van Welderen, burggraaf des Rijks en regter der stad Nijmegen, extraordinaris raad in het Hof van Gelderland, en van Cornelia van Drueten, vrouw van den Leeuwenberg. Hij stierf 30 November 1680, zijne vrouw 12 Januarij 1725, nalatende Cornelia Machtelt van Lynden, gehuwd met Johan Rabo van Keppel, heer van de Pekkedam en Oldvelden, luitenant-generaal en kolonel van een regiment voetknechten, gouverneur van Luxemburg enz., en Dirk van Lynden, die volgt.

LYNDEN (DIRK VAN), heer van de Park, zoon des vorige. Hij was brigadier en kolonel van een Geldersch regiment ruiters, gouverneur en opperhofmeester van Zijne Hoogheid den prins van Oranje-Nassau, stadhouder van Gelderland, Vriesland, Groningen en Drenthe, kanunnik van het kapittel van den Dom te Utrecht en proost van Elst. In 1732 was hij een der gemagtigden te Berlijn tot vereffening van de nalatenschap van Willem III. In 1705 huwde hij zijne nicht Heilwig van Lynden, dochter van Casper Antony van Lynden, heer van Ressen, zijns vaders halve broeder, en van Machtelt van Wilderen, bij welke hij zes kinderen verwekte.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 14.

LYNDEN (FRANS GODARD baron VAN), zoon van Dirk Wolter van Lynden en van Anna Ursula van Reede,

werd in 1702 geboren. Hij was vrijheer van Hemmen, Blitterswijk en Wenssum, burggraaf, regter en dijkgraaf des Rijks van Nijmegen, gelastigde tot het benificieren van den Nederrijn en Yssel. De ridderschap benoemde hem den 19den October 1754, in plaats van zijn neef Adriaan van Lynden, tot curator der hoogeschool te Harderwijk, omtrent welk hij zich zeer verdienstelijk maakte. Hij huwde in 1726 Constantia, dochter van Willem van der Meulen, heer van Oud-Broekhuizen, en overleed 13 Februarij 1786, in den ouderdom van 83 jaren en omtrent 8 maanden.

Zie *Boekz. der Gel. Wer.* 1786. D. I. bl. 317; van Spaen, *Inl. tot de Ges. van Geld.* D. II. bl. 415 volgg. Bouman, *Ges. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 216, 222; *Kunst en Lett.* 1805. D. II. bl. 276.

LYNDEN (Willem baron van), oudste zoon van den vorige, stond in groote gunst bij het stadhouderlijk Hof en werd zelfs met het oppertoezigt der vorstelijke zonen belast. Hij verkreeg het burggraafschap van Nijmegen en overleed den 16 van Zomermaand 1787.

Zie Bouman, *Ges. der Geld. Hoog* D. II. bl. 484.

LYNDEN (Jan Elias baron van), broeder van den vorige, werd in 1788 curator der hoogeschool te Harderwijk, en overleed 28 April 1793.

Zie Bouman, *Ges. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 484.

LYNDEN (Jacob Carel baron van), broeder van den vorige, was burggraaf van Nijmegen en buitengewoon raad in het Hof van Gelderland, in 1798 curator der hoogeschool te Harderwijk, en overleed in 1801.

Zie Bouman, *Ges. der Geld. Hoog.* D. II. bl. 484.

LYNDEN VAN BLITTERSWYK (Jonkh. Willem Karel Hendrik van), werd, schoon geen ingeboren van Zeeland, in 1779 door Willem V tot eersten edele van Zeeland benoemd. Hij huwde. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de Godin Nehalennia*, 1796, 8o.

Zie *Levensb. van J. W. te Water*, bl. 197; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar, Vad. Hist.* D. VIII. bl. 104. *Cat.* van Hulthem, No. 25948; *Cat.* van te Water, bl. 324, No. 2208. z. n. of pl.

LYNDEN VAN SANDENBURG (Gijsbert Carel Cornelis Jan baron van), werd 20 Febr. 1767 geboren. Op vijftienjarigen leeftijd verliet hij het vaderlijke huis, ten einde zich aan de militaire loopbaan te wijden, werd in 1788 ingelijfd in de garde du corps van den stadhouder en verkeerde in die betrekking, en in die van edelman bij Z. D. H. aan het Hof van Willem V in de moeijelijke jaren 1785—1786. In 1792 verwisselde hij deze betrekking met die van lid der ridderschap van Utrecht, wegens welk ligchaam hij werd benoemd tot lid der Staten-

Vergadering, uit welke hij gecommitteerd werd als extraordinaris lid in den Hove Provinciaal en in het Hof ter Admiraliteit van Amsterdam. In de eerste jaren na de omwenteling in 1795 bleef hij buiten staatsbetrekkingen, doch werd ten jare 1812 benoemd tot lid van het kollegie van den Lekdijk Bovendams, in 1805 van de commissie van Landbouw, in 1810 van de Ringcommissie en in 1811 van het Conseil Général. Na de herstelling onzer onafhankelijkheid onder het stamhuis van Oranje-Nassau op nieuw als lid der Provinciale Staten wegens de Ridderschap verkozen, was hij sedert onafgebroken tot aan het eind zijns levens werkzaam als lid van het kollegie van Gedeputeerden. Er is gedurende zijn tijd weinig nuttigs en goeds in de provincie Utrecht verrigt en tot stand gebragt, waaraan hij geen deel nam; 't zij het de gewestelijke regering, het belang in waterstaat en polderzaken, van landbouw, van wetenschap of beschaving of de uitbreiding van het Evangelisch Christendom betrof. Aan het Hof van den stadhouder, mogt hij gehouden worden voor een toonbeeld van een wellevend edelman, maar deze hoffelijke wellevendheid ging gepaard met groote minzaamheid en voorkomendheid jegens ieder zonder onderscheid, en zette eene groote aangenaamheid bij aan zijn mannelijk en opregt karakter. Met een eerlijk en opregt gemoed, stelde hij het welzijn van het vaderland boven alles, doch was bij hem de gedachte van Vaderland met die van Oranje als vereenzelvigd. Uit genegenheid en overtuiging was hij met ridderlijke trouw verbonden aan het huis van Oranje. Hiervan gaf hij een bewijs in 1830, toen de omstandigheden het deden gevoelen, dat Nederland en Oranje mannen met een vaderlandsch hoofd en een vaderlandsch hart noodig hadden, in welk jaar hij de betrekking van gouverneur der provintie als oudste lid van het kollegie der Gedeputeerde Staten waarnam. Van Lynden was kommandeur der orde van den Ned. Leeuw, en stierf 3 Aug. 1850, in den ouderdom van 83 jaren binnen Utrecht. Men vindt zijn afbeelding in den *Utrechtschen Volksalmanak* voor 1847.

Zie *Utr. Courant*, 4 Sept. 1850; *Utr. Volksalm*. 1851. bl. 100 volgg.

LYNDEN (Reinhard baron van), zoon van Frans Godart, baron van Lynden, burggraaf van Nijmegen, en Constantia van der Meulen. Te Utrecht den 6den Mei 1742 geboren, werd hij in 1779 lid der Staten van het Sticht en gecommitteerde ter Admiraliteit in het collegie te Harlingen. Ten gevolge van zijn huwelijk werd hij in 1782 grietman van Opsterland en daarna lid van Gedeputeerde Staten, en was in 1795 tevens lid van de Staten-Generaal. In laatstgemeld jaar met zijn ambtgenooten afgezet, bleef hij buiten betrekking tot in het jaar 1812, toen hij lid van den Alge-

meenen Raad van het departement Friesland werd. In 1815 was hij lid van de Provinciale Staten Hij huwde 1. Ypkje Hillegonda, dochter van Ayzo van Boelens, raad in het hof van Friesland, en Enia Romelia van Idsinga, die hem 13 kinderen schonk. 2 Catharina Johanna, dochter van Binnert Philip Aebinga van Humalda, grietman van Hennaarderadeel. Hij stierf den 26 Januarij 1819, zij den 2 Sept. 1835, in den ouderdom van bijna 72 jaren. Zijn zoon volgt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Lijst van Grietm.* bl. 389. *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 264.

LYNDEN VAN LUNENBURG (Jan Hendrik), den 20 Januarij 1765 te Utrecht geboren, begon zijn lange staatkundige loopbaan op 25jarigen leeftijd in het laatste tijdvak der stadhouderlijke regering. In 1788 nam hij zitting in het kollegie van den Lekdijk Bovendams en aanvaardde de bediening van hoofdschout der stad Wijk bij Duurstede. In 1792 werd hij lid van de Gedelegeerde Raden, en in die betrekking ten volgenden jare gecommitteerd in de admiraliteit van de Maas. De stormen, die den staat in 1795 beroerden, maakten een einde aan het bestaan dezer openbare betrekkingen, en bragten van Lynden tot het ambteloos leven terug. Toen in 1801 de gemoederen tot bedaren geraakten, zag hij zich de met zijnen gemoedsaard zoo zeer strookende pligt opgedragen, om mede te werken tot eene verzoening der jammerlijk verdeelde partijen, en maakte hij een deel uit van het departementaal bestuur, onder het staatsbewind van den raadpensionaris

Toen koning Lodewijk aan de regering kwam, benoemde hij van Lynden tot ridder en kort daarop tot commandeur der Unie, en toen niet lang daarna eene organisatie van de departementale administratie moest plaats hebben, landdrost over het departement bestuur, eene even gewigtige als eervolle betrekking. Lodewijk, in den waan, dat er misschien door het Hof van Oostenrijk, wegens de huwelijks relatie met keizer Napoleon, iets ten voordeele van dit land zou kunnen gedaan worden, vatte het denkbeeld op van Lynden daartoe naar Weenen te zenden, doch deze, zich hiervoor niet geschikt achtende, excuseerde zich, waarop van Spaan van Voorstonde derwaarts vertrok, zonder echter iets te kunnen uitwerken.

Na vier jaren het landdrostambt bekleed te hebben, werd deze betrekking opgelost in de prefecture van de Zuiderzee, en in stede daarvan viel hem de benoeming ten deel van lid van het Wetgevend Ligchaam te Parijs.

Na de omwenteling benoemde hem koning Willem I tot lid van den Raad van State, welke betrekking hij tot 1830 bekleedde, toen hij die post verwisselde met het lidmaatschap

der Eerste Kamer, waarin hij tot 1848 werkzaam bleef. Ook werd hij lid van de ridderschap van Utrecht en wegens de ridderschap lid van de Provinciale Staten van Utrecht. Als lid van den Raad van State behoorde hij tot eene commissie, die in de Noordelijke provinciën bleef resideren. Ook benoemde hem de koning tot president eener commissie van liquidatie van leverancien aan de Pruissische en Russische legers, bij de bevrijding van het vaderland, en bij de instelling der orde van den Nederlandschen Leeuw, eerst tot ridder en vervolgens tot commandeur dier orde. Behalve vele andere betrekkingen vervulde hij ook die van dijkgraaf van den Lekdijk Bovendams, welke betrekking hij van 1815 tot 1853 en dus gedurende een tijdsverloop van ongeveer 38 jaren, mogt waarnemen. Hoezeer hem het belang dezer gewigtige waterkeering en den bloei van haar bestuur ter harte ging, bleek bij elke gelegenheid welke zich daartoe aanbood, en niet het minst, toen hij in 1838 bij een plegtigen maaltijd zijne 50jarige betrekking tot het kollegie, en daarna de 25jarige bediening van het dijkgraafschap herdacht.

In 1818 benoemde de koning hem tot curator der Utrechtsche hoogeschool, en toen in 1819 twist ontstaan was tusschen Zeeland en Noord-Brabant over de visscherij op de Zeeuwsche stroomen, werd hij door Hoogstdenzelven afgezonden naar Bergen op Zoom, om aldaar met eene commissie van beide provintiën te besoigneren, en zoo mogelijk de geschillen te vereffenen. Voorts was van Lynden lid en later directeur van het Prov. Utrechtsch Genootschap, voorzitter van de Utrechtsche afdeeling van het Bijbelgenootschap en lid van vele andere wetenschappelijke en letterkundige inrigtingen. Overigens vereenigde zich in van Lynden alles wat edel, schoon en goed was en mogt hij te regt een sieraad der maatschappij worden genoemd. Met juiste trekken is zijn beeld geschetst in den *Utrechtschen Volksalmanak*, 1855, terwijl in die van 1843 zijn portret voorkomt. Zijn biografist in het Utr. Gen. noemt hem: »een sieraad onzer stad, uitmuntende door adel van ziel en geboorte, door de aanzienlijkste staatsambten, door onbekrompen gastvrijheid, door christelijken wandel en gezindheid. Hij zelf heeft in eene alleen voor zijne vrienden gedrukte *Toespraak*, in 1848 in het licht gegeven, zijn levensloop medegedeeld. Deze *Toespraak* bevat tevens een belangrijke bijdrage tot de juiste kennis en beoordeeling van zijn tijd en zijner beroemdste tijdgenooten. Van Lynden overleed te Utrecht in Januarij 1854.

Zie *Utr. Volksalm.* 1855, bl. 64 volgg. *Utr. Cour.* 16 Jan. 1854. *Versl. van het verh. in de Algem. Verg. van het Prov. Utr. Gen. van Kunst. en Wet. van het jaar* 1854.

LYNDEN VAN HEMMEN, (FREDERIK GODARD, baron van), werd in 1761 te Utrecht geboren, studeerde aldaar in

de regten, en promoveerde 19 Junij 1781 op een *Spec. Juris publ. de judiciis Gelricis antiqui et medii aevi.* Hij begon zijn loopbaan als edelman aan het hof van den erfstadhouder prins Willem V, en kwam weldra in verschillende ambtsbetrekkingen, welke de groote omwenteling van 1795 hem deed verlaten. Sedert besteedde hij zijn kunde en tijd om in zijnen kring, zijn gewest door nuttige inrigtingen van dienst te zijn, tot kalmer tijden hem weder vergunden aan het bestuur van zaken deel te nemen. Na de gezegende herstelling van het vaderland in 1813 en 1814 werd hij geroepen tot hoofd-administrateur der Domeinen en bij de opheffing dier administratie tot president van den hoogen raad van Adel, welke betrekking hij, gelijk ook die van lid van de eerste kamer der staten-generaal en curator van 's rijks hoogeschool te Leyden, tot zijn dood toe met grooten lof van kunde en ijver bekleedde. Met veelomvattende kennis toegerust was hij inzonderheid in de vaderlandsche geschied-, oudheid- en geslachtkunde, gelijk mede in het vak van de waterstaat bedreven. In 1826 geraakte hij in een letterkundigen twist met den baron d' Yvoy van Mydrecht, die aanleiding gaf tot het wisselen van eenige geschriften. Het geschil betrof de ridderorde van St. Jacob en de eer van Christophorus Butkens. Zijne verhandeling over de droogmaking van de Haarlemmermeer, gaf Jacob de Gelder aanleiding tot het schrijven zijner vrije gedachten, en heeft niet weinig medegewerkt om die grootsche onderneming tot stand te doen brengen. Van Lynden vertoonde in zijn omgang geen zweem van trotschheid of vernederende hooghartigheid, maar blonk veeleer door ongeveinsde vriendelijkheid en bemoedigende minzaamheid uit, en was in alle zijne betrekkingen even beminnelijk als eerbiedwaardig. De koning benoemde hem tot commandeur der orde van den Nederlandschen leeuw. De maatschappij van Ned letterkunde rekende het zich een eer hem onder zijne leden te mogen opnemen. Hij overleed 19 April 1845 in 86jarigen leeftijd.

Men heeft van hem:

Spec. juris publ. de judiciis Gelriae tempore Reipubl. provinc. unitarum Traj. 1781, 4o.

Twee Brieven over de ridderorde van St. Jacobs broederschap, ingesteld door Floris V, graaf van Holland, waarbij gevoegd is eene verdediging van de eer vnn Christophorus Butkens en zijn werk Annales de la Maison de Lynden. 's Hage en Amst. 1827 (niet in den handel.) Bij de maatschappij van Ned. Letterkunde is een exemplaar met eigene verbeteringen en bijvoegsels van den schrijver.)

Hierop verscheen:

Voordragt van H. L. baron d' Yvoy van Mydrecht, schrijver der twee brieven, geteekend Q. N. in den Alg. K

en L. Bode, 1826, *No.* 25 *en* 38, *nopens het in dat weekblad, in de Weegschaal en in de onlangs uitgegeven Twee Brieven over de ridderorde der St. Jacobs broederschap, geschreven door F. G, baron van Lynden van Hemmen*, 's Gravenh. en Amst. 1828 (niet in den handel).

Van Lynden schreef hierop: *Kort antwoord op de voordragt van den heer Max. L. baron d'Yvoy van Mydrecht*, 's Hage en Amst. 1828 (niet in den handel).

Verhandeling over de droogmaking van de Haarlemmer-Meer, met vier kaarten en een plaat. 's Gravenh. en Amst. 1821, 8o. *portef.* in 4o. en fol.

J. de Gelder, *Vrije gedachten van een Ingeland van Rijnland over het werk van den baron van Lynden*, Leyd. 1821.

F. G. baron van Lynden van Hemmen, *Aanteekeningen op de memorie over de Haarlemmermeer van J. de Gelder.* 's Gravenh. 1822.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1845. D. I. bl. 305; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, A, D. III, bl. 40; Siegenbeek. *Ges. der Leydsch Hooges* D. II. bl ; *Verslag van de jaarl. vergad. der maats. van Ned. Letterk.* 1845. bl 37. 38; *Cat. der maats. van Ned. Letterk.* D. III. bl. 34, 111, 131; *Bibl. Hulthem*, no. 25919, 25921.

LYNDEN (Mr. Frans Godard Ayso Boelens baron van), zoon van Reinhard, baron van Lynden, bovenvermeld, Grietman van Opsterland, werd den 21sten September 1781 te Leeuwarden geboren. Zijn vader vertrouwde hem aan het bijzonder opzigt en bestuur van den beroemden Hoogleeraar J. van Voorst, toen Hoogleeraar te Franeker. Hij volgde dezen mentor naar Arnhem en vervolgens naar Leyden, waar hij, op diens raad, zich onder den Hoogleeraar Wijttenbach op de oude letteren toelegde, zoodat hij na een driejarige studie, onder diens voorzitting, eene *Dissertatio de Panaetio Rhodio, philosopho stoico* (L. B. 1802 8) verdedigde. Sedert wijdde hij zich aan de beoefening der regtsgeleerdheid onder van der Keessel, Smallenburg en Pestel, en drie jaren later, in 1805, werd hij met buitengewone plegtigheid, onder den naam van *Promotio more majorum* bekend, en tevens met ongemeenen lof tot Doctor in de beide regten bevorderd na de openbare verdediging van een geleerd academisch proefschrift *exhibens interpretationem Jurisprudentiae Tullianae in Topicis expositae.* Geen wonder dus, dat hij reeds vroeg tot curator der Hoogeschool te Franeker benoemd werd. Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap en de maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden kozen hem tot lid. In 1809 werd hij jagtofficier, in 1812 raad van het arrondissement Heerenveen en vrederegter te Beesterzwaag, waar hij een fraai landhuis Lyndenstein stichtte. In 1815 benoemd tot lid der Staten en in 1816 grietman van Opsterland, overleed hij reeds den 9den April 1828; een overlijden, dat niet alleen smarte-

lijk was voor zijne betrekkingen, bijzonder voor zijne echtgenoot, maar voor alle beminnaars der geleerdheid, die daardoor hunne hoop geheel verijdeld zagen, dat hij eenmaal de groote verwachtingen, door zijne roemrijke intrede in de geletterde wereld door hem opgewekt, luisterrijk vervullen zou. Hij huwde vrouwe C. Johanna Maria Borcharen, overleden 3 Januarij 1864.

Zie Siegenbeek, *Ges. der Leydsche Hoog.* D. I. bl 374, 375. *Verslag der Jaarl. Vergadering van de Maats. v. Nederl. Letterk.* 1822, bl. 48 volg. *Verslag van de Jaarl. vergad. van het Prov. Utr. Genoots.* 1828. *Kunst en Letterbode*, 1862 bl. 84—87, 1805. bl. 274; *Collot d'Escury. Hollandsch roem.* 2 IV D 1 bl. 39 *Bibl. Crit. Opusc. Wyttenb. Vol.* I, p. 148 seqq. *Bibl. Hollth.* N. 21 p. 98. *Stamboed van den Frieschen Adel*, D. I. bl. 264; van Sminia, *Verv. op de Naaml. van Grietm.* (1816—51) bl. 42

LYNDEN (Willem Jan Elias van), zoon van Frederik Godard (hier boven), burgemeester van Hemmen, lid van het Polderbestuur van Over-Betuwe, en ouddistricts-commissaris van Nijmegen, 8 Sept. 1860, op 't kasteel te Hemmen overleden, schreef:

Over de acacia in *Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid* door *van der Boon Mesch* enz. 1834 D. II, bl. 367

Zie Holtrop *Bibl. Med.*, p. 214.

LYNDEN (Mr. Dirk Wouter, Jacob Carel, baron van), zoon van Jan Carel Elia) Graaf van Lynden en van Antoinetta Jacoba Morgareta Barones van Pabst tot Bingerdem, werd 23 Dec. 1818 te Wageningen geboren. Na zijne studien te Leyden volbragt te hebben en na het yerdedigen eener *Diss, Hist, Polit. de Commercio Societatis Indiae Orientalis* (Schoonh. 1839 8o), kwam hij in November 1841 in Nederlandsch Indie als ambtenaar der 1ste klasse. In Jan. 1842 werd hij ter beschikking gesteld van den algemeenen secretaris van de Indische regering, en in April 1843 benoemd tot Hoofdcommies ter Algemeene secretarie. Spoedig daarna, 6 Julij 1845, werd hij bevorderd tot referendaris en in Junij 1846 tot assistent resident van Pontianak, van welke betrekking hij in Januarij 1848 ontheven werd ten einde de regering van hem tijdelijk zou kunnen gebruik maken tot de invoering der nieuwe regtelijke organisatie in Nederlandsch-Indië. Kort daarna werd hij benoemd tot lid van den Raad van Justitie te Batavia. In October 1848 volgde zijne benoeming tot resident van Timor, in welke belangrijke betrekking hij den 22sten Mei 1852, in 33jarigen leeftijd, overleed. Deze korte maar schoone loopbaan had van Lynden te danken aan zijne buitengewone bekwaamheden, welke de regering dezer gewesten wist op prijs te stellen. Ofschoon hem weinig tijd overschoot tot beoefening der wetenschappen, heeft hij echter twee belangrijke verslagen geschreven over het stroomgebied der Kapoeas en over de groep om Timor gelegene en tot de

residentie Timor behoorende eilanden, beide opgenomen in het *Natuurk. Tijdschrift voor Ned. Indië.* Hij beschermde en ondersteunde natuurkundige reizigers, waaraan menige botanische ontdekking is te danken. Zollinger, de ijverige plantenkundige, die zooveel tot de kennis van Java, Sumatra, Bali Lombokh en Soembawa heeft toegebragt, deed hulde aan dien ijver en zucht van van Lynden voor de wetenschappen, door een nieuw geslacht van *Memecyleae* naar hem te noemen.

Zie *Natuurk. Tijds. voor Ned. Indië*, 3e Jaarg. 1852. bl. 493—494.

LYNDEN TOT HOEVELAKEN (Dirk Wouter van), kolonel in Nederlandsche dienst, onderscheidde zich in de postenoorlog in Vlaanderen in 1793. Hij sloeg o. a. de Franschen den 6 Sept. van dat jaar te Messines, waar zij, gelijk ook te Roncq, de Nederlandsche posten hadden aangevallen, terug.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. III, bl. 73.

LYNDEN TOT HOEVELAKEN Jan Elias Nicolaas baron van), was lid van den staatsraad en van de tweede kamer der staten-generaal. Hij bezocht de Utrechtsche hoogeschool en ontving na het verdedigen eener dissertatie *de pacti obstagialis voluntarii indole, effectu et abrogatione* (Utrecht 1787) den titel van jur. utr. doctor. Hij was een getrouw aanhanger der stadhouderlijke partij en op het oogenblik dat de revolutie van 1795 uitbrak, van wege Gelderland in de vergadering der staten-generaal gedeputeerd. Nog eenigen tijd woonde hij deze vergadering bij en toonde een vastheid van karakter, waardoor hij in andere omstandigheden den staat nuttig had kunnen zijn, doch die toen meer verbitterde dan goed deed. Gedurende de verschillende besturen, die elkander in Holland opvolgden, leefde hij ambteloos, doch in 1814 nam hij wederom zitting in de vergadering der staten-generaal en werd toen tot president, en kort daarna tot lid der ridderschap in Gelderland gekozen. Gedurende de zitting van 1815—1816 bekleedde hij het praesidium der tweede kamer. Hij trok toen zijn voorstel wegens de petitien in. Sedert stemde hij geregeld voor de wets-voorstellingen van het ministerie, 't geen niet te verwonderen was, daar deze eerst in den staatsraad, waarvan hij ook lid was, werden overwogen. In de zitting van 1818—1819 verzette hij zich krachtdadig tegen het wets-ontwerp van den heer Kemper betreffende de jagt. Van Lynden was kommandeur van den Nederlandschen leeuw.

Zie *Galerie historiques des contemporains* T. VI, p. 349; Stuart, *Jaarb. van het Kon. der Ned.* 1814. bl. 209, 221. 1815 D. II, bl. 174.

LYNDEN (Josina Carolina baronesse van), huwde Adriaan Buurt, predikant te Amsterdam. Zij was eene zeer geleerde vrouw

n gaf onderwijs in de godsdienst aan jongelieden uit den fatsoenlijken stand, overtuigd van hetgeen zij den Noordschen reiziger Björnstähl toesprak: »la vérité n'est qu'une soit dite par femme ou par homme." Zij gaf in 1770 te Amsterdam eene *Logica of Redeneerkunde* in het licht, in 1778 *Korte verklaring van den XXVsten Psalm en van den XLIXsten Psalm*, een *Kort begrip der beschouwende Godgeleerdheid*, (Amst. 1775) in 8o. getrokken uit het breedere van haren echtgenoot, (door B. Keun, Amst. 1779, 8o. in het Fransch overgezet) en na diens dood zijne *Praktikale of dadelijke Godgeleerdheid*. Zij stierf, doch liet geene kinderen na.

Zie Ypey, *Ges. der Christ. kerk in de XVIIIe eeuw* D. VIII. bl. 211 verv.; *Vervolg op Wagenaar, Amsterd.* 2 st. bl. 88; Glasius. *Godgel. Nederl.* i. v *Buurt*; Björnstähl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 441—451; *Boekz. d. Gel, Wereld*, 1778, bl. 207; Arrenberg, *Naamreg.* bl. 330; *Cat. d. boekerij v. d. Nat. Bibl.* bl. 16.

LYNDRAEYER (Jan Pietersz.), deelgenoot in den aanslag tegen het leven van prins Maurits te Leyden, in 1623 geëxecuteerd.

Zie *Sententien by Schepenen der Stadt Leyden ghearrest. jeghens Jan Pietersz. Lyndraeyer, Samuel de Plocker ende Gerrit Cornelisz. Cleermaker over de grouwel. ende moordad. conspiratie enz. Geron. ende geëxec. binnen Leyden, den* 21 *Junij* 1623.

LYNEN (F. M.) schreef:

Aanhangzel tot de Catechismus der Apothecaris-kunst door S. F. Hermbstädt. Behelzende eene beknopte verklaaring van de grondslagen, beginselen, en de daarop gegronde bewerkingen, welke in dat werkje vervat zijn, volgens het Lavoisieriaansch Systeme, Amst. 1800, 8o. met 1 pl.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. Chir. Cat.* p. 205.

LYNHOVEN (J.), een onbekend kunstenaar, van wien niets opgeteekend staat, dan dat hij met O. I. inkt en de pen geteekend, en welligt ook gegraveerd heeft. Kramm vermeldt van hem:

Een Marsch van Ruiters in een landschap, met O. I. inkt en de pen.

Het hoofd van een jongeling met de pen geteekend en met bister opgewasschen.

Een weg tusschen duinen, ruiters te paard in gesprek met eenigen te voet, in 4o. oblong.

De tweede teekening goldt op de verkooping van Verstolk van Soelen *f* 21: de laatste is in bezit van den heer Kramm, die in zijn *Leven en Werken der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1030 hem vermeldt, als ook:

LYNHOVEN (K.), nopens wien echter niets wordt vermeld, als de titels van twee teekeningen, op *Cat.* A. L. Tolling,

Amst. 1768 (No. 665) en van J. de Bosch, Amst. 1785 (No. 528) voorkomende:

Twee stuks gestoffeerde Landschapjes, fiks met de pen.

Een Landschap met paarden enz. met de pen.

LYNNEN (HENDRIK VAN), was muntmeester te Groningen, althans ten jare 1498. Hij was te gelijk met Cornelis van Leiden in dienst.

Zie van der Chys; *De Munten van Friesland, Groningen en Drenthe*, bl. 483.

LYNORA, aldus wordt op de munten de naam gespeld der Geldersche graven Eleonora of Alionora, weduwe van graaf Reinoud II. Zij muntte in de jaren 1343 en 1344.

Zie van der Chijs, *De Munten der Graven en Hert. van Geld.* bl. 32.

LYNSLAGER (PHILIP FREDRIK), bekwaam en geestig dichter, zette verscheidene Fransche opera's, ten dienste van den Amsterdamschen Schouwburg en het liefhebberij-tooncel, met de zinspreuk: *Kunstmin spaart geen Vlijt*, op hetwelk hij zelf als acteur uitmuntende bekwaamheden aan den dag legde, over. Zijne losse dichtstukjes, in sommige dichtbundels verspreid, zijn geestig en bevallig.

Men heeft van hem:

De Soldaat door dwang, kluchtige opera, gevolgd naar het Fransch, Amst. 1779, (pr.)

De Soldaat door dwang, kluchtig blijspel, gevolgd naar het Fransch, ald. 1782, (in dichtmaat.)

De Zijden Schoenen of de Hoogduitsche Schoenmaakster, kluchtige Opera, gevolgd naar het Fransch, (pr. met zang), Ald. 1779.

Annetta en Lubijn, treurspel, gevolgd naar het Fransch, (pr. met zang), Ald. 1781.

Welkomstgroet aan Mej. A. van der Mast, als Actrice, en eenige Leden van het Genootschap Kunstmin spaart geen Vlijt, bij de opening van deszelfs Tooneel, 1781.

Roosje en Colas, kluchtspel gevolgd naar het Fransch, (pr. met zang), Ald. 1783.

Zoé, treurspel gevolgd naar het Fransch van Mercier, (pr.) Ald. 1785.

De vlugt van Eneas, of de Dood van Dido, treurspel in straatliedjes, Ald. 1785.

Het Dorpsfeest, blijspel met zang, gevolgd naar het Fransch van Desforges, Ald. 1788.

In *Tooneel- en Mengelpoëzy van het Genootschap onder de Zinspreuk Kunstmin spaart geen Vlijt*, Amst. tusschen 1776 en 1791, 16 d.

Het trommelend Huisspook of de Echtgenoot Waarzegger, blijspel naar het Fransch van Destemates, Amst. 1776.

De twee Jaagers en het Melkmeisje, kluchtige opera naar het Fransch, 1778, m. pl.

Twee Coupletten, gezongen door het choor, in de Vaudeville uit het vorig stuk; bij eene representatie van hetz. in het Tooneellievend Genootschap Oeffening kweekt Kunst, 1785.

Aan de Leden van het Gen. K. s. g. V. bij het wederopenen van hun tooneel, 19 *Oct.* 1776, *vóór het vertoonen van het Zedespel Fanny of het Gelukkig berouw.*

Dankzegging aan de Leden van het Gen. enz. bij het sluiten van hun Tooneel, 23 *April* 1774.

(M) *Toejuiching aan P. F. Lijnslager, na de vertooning van het door hem vertaalde blsp Het Trommelende Huisp., wanneer ZEd. de rol van Logicus*, 30 *Maart* 1771, *had bekleed.*

Aanspraak van de Leden van het Gen. bij het sluiten van hun Tooneel, 30 *Maart* 1776, *na het vert. van het* (voorn.) *blsp.*

Welkomstgroet aan Mej. A. van der Mast, Actrice en de Heeren G. van Haaften, P. M. van Son, D. Schröder en L. J. Lamuison als sprekende Leden van dess Tooneel, 20 *Oct.* 1781.

Tafelzang voor de Leden van het Gen. op H. Bonifacius d. 9 *van Sprokkelmaand* (met de beeldtenis van Bonifacius en tweeregelig onderschrift van H. Kuyper) *gegr. door J. Kuyper.*

Hij wordt ook opgegeven als bewerker met P. J. Uilenbroek, van het zangspel *de korte Dwaaling* (voor het Genootschap *Kunstmin spaart geen Vlijt* vervaardigd.)

Philip Frederik Lijnslager overleed in 1796.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Woordenb. van Ned. Dicht.* D. IV. bl. 265. *Schouwburgs-Almanak*, 1786. bl. 120; *Dicht- en Tooneelk. Alman.* Amst. 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796; *Nav.* D. XII. bl. 305; *Bibl. voor Ned. Lett.* D. I. *b.* bl. 30, 31, 135, 136.

LYNSLAGER (ELIZA) JR., dichter uit het laatst der achttiende eeuw. Men heeft van hem o. a. een gedicht *Ter Zilveren bruiloft van mijne ouders en ter bruiloft van mijnen broeder Wilh. Lijnslager en Mejufvr. Catharina Visser; alsmede van den Heer Mart. Langeveldt junior en mijne suster Anna Maria Lijnslager* 28 *April* 1786. Zijn vader Eliza Lijnslager was koopman en in 1795 lid der Municipaliteit. te Amsterdam. Hij gaat in portret uit in *Vad. Chocolaat.*

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woord* o. h. w.

LIJNSLAGER (GYBLAND), kapitein ter zee, behoorde tot het eskader in Aug. 1723, onder den schout-bij-Nacht Carel Godin tegen de Barbarijsche roovers. Hij voerde het bevel over het schip *Damiaten* van 44 st. en 270 k.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. V. bl. 35.

LYNSLAGER (HERMAN), zoon van Jan Lynslager en Anna de Wildt, zuster van Hiob de Wildt, secretaris der admiraliteit te Amsterdam, geboren 27 Mei 1664, was een dapper zeeman.

Wij ontmoeten hem in 1696 als kapitein ter zee, een Fransche snaauw van 12 stukken veroverende. Hij sneuvelde 24 Aug. 1704 in den zeeslag van Malaga, bij Judith Allyn, met welke hij in 1691 huwde, kinderen nalatende, o. a. die volgt.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. van Neêrl. Zeew.* D. IV. *b.* bl. 110, 311, 316.

LYNSLAGER (Hendrik), oudste zoon van Herman Lynslager en Judith Allyn, vice-admiraal, geboren 13 Mei 1693, een dapper zeeheld, was als kapitein bij het eskader, in 1725 onder den vice-admiraal François van Aerssen van Sommelsdyck naar Algiers gezonden. Drie jaren nadat de vrede met den Dey gesloten was (1728) werd hij tot het overbrengen van paspoorten naar den Dey gezonden. In den oorlog met Marocco (April 1734) vervolgde hij een Saletijnsch roofschip van 18 of 20 stukken, en sneed het den weg tot ontkomen af, waarop het door een Engelsch oorlogschip naar binnen gejaagd en op de baar voor de stad door de branding vernield werd. In het volgend jaar besloot men een gezant naar Marocco te zenden met het tweeledig doel, om den vrede zoo veel mogelijk te herstellen en de Nederlanders, welke in dat rijk in slavernij zuchtten, vrij te koopen. Tot uitvoering van dezen last werd kapitein Lynslager verkozen, die daartoe het meest geschikt geacht werd, omdat hij een man was, die uitstekende begaafdheden bezat, en vooral dewijl hij meermalen op de Africaansche kust gekruist had en langs dien weg met den toestand van Marocco en de gezindheid der regering bekend was geworden. Tot betere volbrenging van zijn last, werd hij met den titel van gevolmagtigde bekleed, hem vergund den standaard van het Gemeenebest, gedurende zijn verblijf op de Africaansche kust, te doen waaijen van het schip, waarop hij zich zou bevinden, en zoodanige bevelen, als hij tot bereiking van het oogmerk der hooge regering nuttig zou oordeelen, aan de overige landsofficieren te mogen geven, en werden hem bovendien de noodige gelden tot lossing der slaven en aanzienlijke geschenken tot bevordering van den vrede toevertrouwd. Zijne pogingen werden door de trouweloosheid der Maroccanen verijdeld en hij keerde in 1737 naar het vaderland terug.

In 1743, gedurende den oorlog tusschen Zweden en Rusland, werden eenige schepen onder Lynslager naar de Oostzee gezonden tot beveiliging van den handel. In 1751 voerde hij als schout-bij-nacht het bevel over een der smaldeelen naar de Middelandsche zee gezonden, die er in slaagden den vrede met Algiers en Tripoli te bevestigen. Hij werd den 8sten Maart 1750 vice-admiraal en overleed 28 Februarij 1768. Gedurende zijn langdurig verblijf op de Africaansche kust maakte hij gebruik om een uitvoerige kaart te maken, tot opschrift voerende:

Nieuwe Paskaart van 't opkomen van 't Naauw van de Straat, beginnende van de Spaansche kust van de Barles en aan de Moorsse kust van St. Cruz het Naauw door, Anno 1727.

Ook maakte hij waarschijnlijk ten dezen tijde een *nieuwe en seer nette Caart van de Baay en Stadt Gibraltar*. Vroeger, toen hij in 1726 vlagkapitein was in het eskader tegen de Algerijnen onder den admiraal Aerssen van Sommelsdyk, vervaardigde hij eene uitvoerige kaart van het *Naauw van de straat van Gibraltar*. In 's Rijks archief berust een zeer omstandig verhaal van zijn zending naar Marocco (*Verhaal van H. Lynslager, Capitein ter zee, in commissie geweest zijnde na Barbarije*, Anno 1735—1737.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIX. bl. 217—219; van Wijn Bijv. op Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XX. bl. 100; J. C. de Jonge, *Gesch. van Neêrl. Zeew.* D. V. bl. 43, 64, 80, 83, 84, 99, 291. *Leven van Willem IV*, D. IV. bl. 204; *Nav.* D. X. bl. 322.

LYNSLAGER (Herman), zoon van Jan Lynslager en Anna de Wildt, zuster van Hiob de Wildt, werd den 18 Januarij 1670 geboren, was kapitein ter zee, huwde in 1698 Johanna Reinierssen en stierf in hetzelfde jaar kinderloos.

Part. Berigt.

LYONNET (Mr. Pieter), afkomstig uit een oud en aanzienlijk geslacht uit Lotharingen, dat meermalen om de godsdienst van woonplaats verwisselde en het land moest verlaten, was de zoon van Benjamin Lyonet, Fransch predikant te Heusden, wiens vader, nadat zijne landerijen en heerlijke goederen, vernield of door den brand in den assche gelegd en zijne vrouw en kinderen vermoord waren, zich eindelijk genoodzaakt gevonden had in 1637 of 1638 Frankrijk voor altijd vaarwel te zeggen en de wijk naar Zwitserland te nemen. Hij werd den 21 van Hooimand 1707 te Maastricht geboren, en onderscheidde zich reeds vroeg door zijn buitengewone kennis der talen, waarvan hij er negen zoo doode als levende verstond, maar ook maakte hij in de beeldende kunsten, met name in de toon-, schilder-, graveur- en beeldhouwkunst, groote vorderingen. Nog is er een stuk van hem voor handen, dat algemeen door kunstkenners wordt genoemd: een basrelief, in palmhout gesneden, voorstellende Apollo met de negen zanggodinnen, door den schilder van Gool een wonderstuk geheeten.

Lyonnet was door zijn vader voor den geestelijken stand bestemd, doch hij verkoos de regtsgeleerdheid, studeerde te Leyden, en werd, nadat hij tot meester in de beide regten bevorderd was, advokaat te 's Hage, vervolgens Secretaris der Cijfers, overzetter voor de Fransche taal en patentmeester. Inmiddels lust voor de beoefening der Natuurlijke Historie, inzonderheid voor die der insekten gekregen hebbende, ondernam hij eene geschied-

kundige beschrijving van die welke omtrent 's Hage gevonden worden, en verrijkte dit werk met een groot aantal teekeningen, zoo naauwkeurig en uitvoerig dat ze door alle kunstkenners, die ze zagen, bewonderd werden. Vervolgens teekende hij voor het werk van Abraham Trembley, getiteld: *Mémoires pour servir à l'Histoire d'un genré de Polypes d'Eau douce, à bras en forme de cornes.* (Leyden 1744 4o.) de figuren van de polijpen van het zoet water, waarvan de 8 laatste platen de 5 eerste van den bekwamen plaatsnijder Wandelaar evenaren.

»Les Dessins des Figures (is het oordeel van le Clercq, en zijn geleerd en uitvoerig verslag van dit werk in *Bibliothéque raisonnée des Ouvrages des Savans d'Europe*, Tom. XXXIII p. 249), qui répresentent les Polypes, sont de la façon de mr. Lyonnet. On peut dire, sans le flatter, qu'on ne sauroit rien voir de plus beau ni de plus délicat. C'est encore Mr. Lyonnet, qui a gravé les huit dernières planches." »Il suffit de les voir," dit Mr. Trembley, pour les admirer. Cet éloge tout magnifique qu'il est, est encore au-dessous du mérite réel de ces planches."

In het jaar 1749 begon Lyonnet zijne aanzienlijke verzameling van hoorns en schelpen, die, volgens eenparig getuigenis van alle reizigers en deskundigen, eene der schoonste van geheel Europa werd. In 1760 verscheen te 's Hage en Amsterdam zijn *Traité anatomique de la Chenille qui ronge le bois de saule* (*phalaena cossus*) in 4o., *avec* 18 *planches*, welke niet alleen door zijne oorspronkelijkheid, maar ook door het prachtige van den druk en keurige afbeeldingen de verwondering van een ieder opwekte, gelijk hem dan ook hier over eene menigte schrijvers uit meest alle landen, den welverdienden lof hebben toegezwaaid, onder welke inzonder heid ook Martinet, van Gool, H. S. Reimarus, J. Lulofs en P. van Musschenbroek behooren, welke laatste hem zelfs boven Leeuwenhoek, Reaumur, en alle anderen, die door de mikroskoop gewerkt en ontdekkingen gedaan hebben, rangschikken. Een zijner biografisten noemt het een: »chef d'Oeuvre dans lequel on ne sait ce qu'on doit admirer le plus du genie du naturaliste ou du talent du graveur." Om in zijn *ontleedkundig tractaat van de Rups*, al het verwonderlijke in hare zamenstelling, door hem opgegeven, te kunnen nagaan, plaatste Lyonnet, in het 3e deel der werken van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, eene *afbeelding en beschrijving van een Microscoop-stelsel geschikt tot het ontleden van kleine dieren, mitsgaders eenige aanmerkingen over het vermogen der vergrootende glazen*, welk een en ander hij ook in het Fransch bij zijn ontleedkundig tractaat voegde. Lyonet vermeerderde nog in de laatste 20 jaren van zijn leven den reeds door verzamelde schat van liefhebberijen en kunstgewrochten met een kabinet schilderijen,

waarvan hij meer dan 560 stuks, en onder die een aantal van de beroemdste meesters verzamelde. Hij deed zulks tevens met oogmerk om zich bij aanhoudendheid bezigheid te verschaffen, wanneer zijne geestvermogens door ouderdom minder inspanning en vermoeijing mogten toelaten. Hij legateerde aan zijnen neef, S. E. Croyset, die hem in zijn post van secretaris der cijfers opvolgde, de nog overig zijnde exemplaren van zijn anatomisch boekdeel met alle daartoe behoorende keurige platen door hem zelven geteekend en gegraveerd, benevens een nog ongedrukt werk, hetwelk hij nog onder den titel van *Oeuvres mêlées sur les Insectes*, dacht uit te geven, waarbij gevoegd was een *Essai Anatomique sur la Chrysalide et la Phalène de la chenille qui ronge le bois de saule*, welk werk hij door eene belemmering van het gezigt moest staken. Lyonnet had grooten roem door geheel Europa, was lid der beroemdste maatschappijen van natuurkunde en andere wetenschappen in Engeland, Rouaan, St. Petersburg en elders. Hij was een man van onberispelijk gedrag, uit overtuiging een christen. Hij stierf te 's Hage den 10 van Louwmaand 1789 in den ouderdom van ruim 81 jaren.

Zijn portret, borstbeeld en medaillon met het bijwerk door R. Vinkeles in 8o. gegraveerd. Ook komt het voor bij van Gool. Een fraai door hem zelf vervaardigd portret was 1857 nog te Amersfoort bij zijn neef Croiset voorhanden. Men heeft nog van hem:

Theologie des Insectes, ou Demonstration des Perfections de Dieu dans tout ce qui regarde les Insectes. Traduit de l'Allemand de Mr. Lesser. Avec des Remarques de Mr. P. Lyonnet. 2 D. 8o. La Haye, 1742.

Reaumur achtte dit werk een herdruk waardig en gaf het met eenige aanteekeningen van zijn hand op nieuw in het licht, Paris 1745. 2 t. 4o.

Lettre de Mr. Lyonnet, membre de la Société royale, écrite le 26 Août dernier (1750) *en reponse à Mr. C. Mylius, candidat en Médécine à Berlin, et précédée d'une lettre écrite de la Haye ce 19 Novembre à Mr. Bernard, Docteur en Médécine à Amsterdam* in *Bibliothèque raisonné.* T. 45, p. 447. suiv.

Recherches sur l'Anatomie et les Metamorphoses de differenten espèces d'Insectes. Ouvrage posthume publiè par W. de Haan. Par. 1832, met 54 platen 4o.

Van zijn in den tekst vermeld werk *Traité anatom. de la chenille* verscheen in 1762 een vermeerderde en verbeterde uitgaaf.

Het is onbekend of de heer Brez, gelijk hij plan had, uit heeft gegeven een door Lyonnet nagelaten »très grand nombre d' observations sur des feuilles volantes."

In het Nederd. verscheen *Verhandeling over het geneesmiddel van Jacques Raynaud tegen kwaadaardige, onwetende en kankerachtige verzweringen.* 's Hage, 1780. 8o.

In 1796 werd de *Catalogue raisonné des coquilles de P. Lyonnet.* La Haye. 8o. in het licht gegeven.

Zie *Biogr. Univ. Convers. Lex.* (8e Aufl.) Th. VI. S. 788; *Jacq. Brèz. notice sur les Mss. de Lyonnet* in *Magasin Encycloped.* 1794 T. II; *Notice (Biogr. sur Lyonnet* door Marron) in *Magasin Encyclopedique* 1795. T. III p. 89; *Bibl. rais.* T. XXXI, p. 66, 68, 69, 76 suiv. 177 tot suiv. T. XXXIII. p. 250, 397, 389; T. XLV, p. 446; Haag, *La France protest.* c. v.; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunst. en Wetens.* o. h. w. Kobus en de Rivecourt; van Kampen *Gesch. der Ned. lett. en wetens.* D. II. bl. 341, 342; H. J Koenen, *Gesch. van de vestig. en den invloed der Fransche vluchtel. in Nederl.* bl. 227, 228; van Gool, *Schouwb. d. Ned. Schild.* D. II; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 191; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. IV. bl. 1031; *Bibl.* Hultman, No. 2094, 7067, 7067, 7068, 7118, 7264, 7265, 29612; Arenberg, *Naamreg. v. Ned. Boek.* bl. 330; Poggendorft, *Handwörterb.*; E. M. Oettinger *Bibliogr. biogr. Univ.* T. I. p. 1048.

LYPHART (Abelius), kapitein in een der bataillons van Oranje te Zwolle, legde omstreeks 1753 zijn dienst neder. In dit jaar leverde zijne gemalin eene attestatie ten laste van Ds. Anthonius van der Os bij den kerkeraad te Zwolle in. Hij, zulks vernomen hebbende, verzocht de leden van den kerkeraad te Zwolle, die gecommitteerd waren om de getuigenissen tegen van Os in te nemen, het getuigenis zijner gemalin niet te accepteren voor hij daarover door den vollen kerkeraad was gehoord. Dit protest werd in de vergadering, waarvoor Mevrouw Lyphart gedagvaard was, gebragt en haar voorgelezen. Zij betuigde echter liever haar eigen attestatie dan haars mans protest aan te hangen. De kerkeraad hare getuigenis van meer belang dan het protest van haar man achtende, sloeg geen acht op het laatste, en nam, zonder hem te hooren, het getuigenis aan. Hierop leverde Lyphart een rekwest bij de classis in.

De vergadering dit rekwest in overweging genomen hebbende, vond goed het volgende apostil er op te verleenen: »De E. Classis houd dit voor genotificieerd."

Zijn gezegde dat hij het meerendeel van den Zwolschen kerkeraad voor onregtvaardige regters hield, wijl zij zijn protest verworpen hadden, gaf aanleiding dat het meerder gedeelte van den kerkeraad hem onverhoord het H. Avondmaal ontzegde.

Hierop gaf Lyphart een brochure in het licht, getiteld: *Aenmerkingen over de manier van procederen bij den Eerw. kerkeraad van Zwolle sedert eenigen tijd gebruikt.*

Nu werd hij voor het consistorie gedagvaard, waar hem afgevraagd werd »of hij zijn boekje en nog twee anderen, waarin hij den kerkeraad geinjureerd had, wilde decanteren; zoo niet zou de kerkeraad een anderen weg met hem inslaan." Hierop las hij een protest tegen den kerkeraad voor, waarop hij gecensureerd werd. Lyphart vond niet goed »zich aan zulk een onregtvaardig en ongefundeerd vonnis te submitteren," appelleerde aan de classis van Zwolle en gaf *Nadere Aen-*

merkingen of Vervolg over de manier van procederen bij den Eerw. kerkeraed te Zwolle sederd eenigen tijd gebruikt in het licht.

Hierop leverde het meerendeel van den kerkeraad een rekwest bij den Magistraat van Zwolle in om crimineel tegen Lyphart te mogen procederen. Deze, zulks vernomen hebbende, zond een rekwest aan den magistraat, waarin hij verzocht kopij te mogen hebben van dat van den kerkeraad. Deze niet kunnende erlangen wendde hij zich tot de prinses-gouvernante. Ondertusschen werd hij »op het stadhuis geciteerd om de resolutie van schepenen en raden aan te hooren," waarbij zijn laatste boekje als een »fameus libel, doorzuerd met de schandaleusste en infaemste expressien." verboden werd. Toen hij ook door de classis van Zwolle veroordeeld was, leverde hij een deductie van beklag bij de Overijsselsche synode te Kampen in, waarop deze vergadering vijf leden committeerde om de zaak te onderzoeken, doch dit onderzoek viel ten zijnen nadeele uit. De magistraat verbood hem, de zich niet aan de censuur willende onderwerpen, het H. Avondmaal. Hiermede eindigde deze procedure. In 1754 vertrok hij als opperkoopman in dienst van de Oostindische compagnie met het schip Akerendam naar Batavia, na voor zijn vertrek nog uitgegeven te hebben.

Afgeperste ontdekking der onverantwoordelijke behandelingen welke het meerder gedeelte der kerkeraad van Zwolle, de Eerw. classis derzelve en de synode van Overijssel Anno 1754 binnen Campen gehouden, den schrijver deses aangedaan hebben, waarin op een Historieele wijse de handelingen, zoo met hem als met zijn Huysvrouw van den beginne tot op zijn vertrek naar de Indien verricht werden, met de stukken daartoe dienende, opgesteld ter beschaminge dier Leden, ter ontdekkinge der waarheid en ter verdediging van des schrijvers eer en leven. Gron. 1755, 8o.

Zie *Vierde Aanh. op Abcoude, Naamreg.* bl. 64, 65; *Nederl. Jaarb.* D. VII, bl. 766. D. VIII bl. 1360

LYRÆUS of VAN LYERE (ADRIANUS), werd in 1588 te Antwerpen geboren, en trad in 1608 in de orde der Jesuiten. Hij bekleedde in dezelve verschillende ambten, o. a. dat van Rector van het collegie van Cassel. Hij moet een goed redenaar zijn geweest en bekleedde het predikambt zoo te Mechelen als te Brussel, waar hij gedurende 21 jaren gewoon predikheer in de kerk van O. L. V. van den Savel (du Sablon) was. Hij stierf in deze stad den 5 September 1661, in den ouderdom van 73 jaren, na in het licht gegeven te hebben:

Traité de l' excellence et du culte du S. Nom de Marie. Brux. 1638 12o. Anvers 1648 in het Vlaamsch, door Jean Pagot de la Serre in het Fransch, ook in het Spaansch, Duitsch en Engelsch overgezet.

Le chemin du ciel, ouvert par la recitation du chapelet. Brussel 1645. 12o. In het Vlaamsch.

De l'imitation de J. C. souffrant ou traité de la vie et de la mort cachée en Jésus Christ. Anvers, 1655, fol. In het Vlaamsch.

Trisagion Marianum, sive trium mundi ordinum, coelestium, terrestrium et inferiorum cultus, pietas et adoratio ter Sancto Nomini Mariae, vindicata, Antv. 1655, fol.

S. Ignatii Loyolae Apophthegmata Sacra, edita ab Hadr. Lyraeo, Antv. 1662, fol.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 16; Miraei, *Bibl. Eccles.* p. 329; Paquot, *Mém.* T. II. p 84; Jöcher, *Gel. Lex.* i. v.

LYRAEUS (JUSTUS) of van Lier, rector aan de Latijnsche school te Middelburg, vervolgens van 1630—1634 aan de Hieronymiaansche school te Utrecht, nadat Aemilius uit eigen beweging het rectoraat had neergelegd. Daar het getal zijner leerlingen verminderde en hij door de kunstgrepen van kwaadwilligen in haat was geraakt, droeg de regering, om plaats te maken voor Aemilius, hem het professoraat in de letteren bij de nieuwe illustre-school op, dat hij tot zijn dood in November 1646 heeft bekleed. Van hem is alleen bekend eene *Oratio de usu et dignitate studiorum humanitatis*, met andere in *Illustri Gymnasii Trajectini inauguratio*, 1634 gedrukt. Men vindt een brief van Petrus Cunaeus aan hem onder diens *Epp.* p. 297. Senguerdius hield eene lijkrede op hem, doch het is onzeker of die uitgegeven is.

Zie Hoornbeek, *Orat. Fun. in obitum C. de Maats, Vita A. Walaei*, p. 18; Voet, *Polit. Eccl.* p. I. l. III. Tract. II. C. I. p. 295. Burman, *Traj. Erud* p. 199, 200; Schotel, *A. Aemil.* in *Utr. Volksalman.* 1845. p. 97; *Ill. School*, bl. 33; Dr. A. Ekker. *de Hier. School te Utrecht*, 1ste Ged. bl. 95, 96; Jöcher, *Gelehr Lex.* i. v. Reitzius, *Orat. de Orig. Gymn. Hieron.* p. 25, 26; Drackenborg, *Series Prof.* No. 111; Buchelius, *ad Hedam*, p. 213; Saxe, *Onom.* T. IV. p. 407, 599; Graevii, *Orat.* p. 387.

LYRANUS (NICOLAUS) of de Lyra, volgens sommigen de Lyre in het kerspel van Evreux, doch volgens Erasmus, Drusius en anderen te Lier in Brabant, in het laatst der dertiende eeuw uit Joodsche ouders geboren. Herman van der Hardt houdt hem voor dezelfde met Nicolaus Exjudaeus, die vroeger Donim of Mahim heette, Christen werd, en wiens met den Jood Jechiel gehoudene disputatien in Wagenseils' *Tela Ignea Satanae* voorkomen. Trithemius hield hem voor een Engelschman. Hij nam in 1291 het kleed der Franciscanen aan, werd te Parijs doctor in de godgeleerdheid, onderwees de godgeleerdheid in het klooster zijner orde, werd provinciaal van Bourgogne en stierf 14, volgens sommigen 23 October 1340, volgens anderen 1349 (het zelfde jaar, waarin Geert Groete het levenslicht zag.) Lyranus was een zeer geleerd man en baarde door zijne schriften

den weg voor de hervorming. Hij ontving den bijnaam van *doctor plenus et utilis* en wordt voor een voorlooper van Luther gehouden. Bekend is het spreekwoord *Si Lyra non lirasset, Lutherus non saltasset.* Val. Andreas, die tegen zijne gewoonte, breedvoerig over dezen schrijver handelt, vermeldt, gelijk ook Franc. Sweertius, zijn grafschrift. H. Reinhard schreef een *Elogium* op hem, dat voorkomt in zijn *Pentas conatium sacrorum. Lipsiae,* 1709, 8o.

Men heeft van hem *Biblia Sacra cum interpretationibus et postillis,* Romae, 1471—1472, 5 vol. in fol., herdrukt te Venetië met den titel van *Postillae perpetuae in Vetus et Novum Testamentum,* etc. 1482, 4 vol. in fol. 1482—1483, 3 vol. fol., voorts met den titel: *Postillae in Vetus et Novum Testamentum c. accedit etc. Pauli (de S. Maria) Burgensis et M. Doringii Argentorati. Joh. Mentelius,* 1472 in fol. Norimbergae, A. Koburger, 1481 in fol. *Postilla super IV Evangeliis c. addit. Pauli Burgensis et cum replicat.* Matth. Doringk, Mantuae, P. J. de Purbach, 1477 in fol. Coloniae, ap. Lyskerchen (u. Zell) 1481 in fol. — *Postilla super Epistolis Pauli c. addit. Pauli Burgensis et replicat P. J. de Purpach,* 1478 in fol., in het Fransch overgezet door P. Desrey, Troyes, 1492, 5 vol. in fol. Paris, 1510—12, 5 vol. in fol. Deze comment. van Lyrenus, waaraan hij van 1293—1330 arbeidde, werd zeer geacht, en is geheel of gedeeltelijk opgenomen in de *Bibl. max.* Paris, 1660, 19 vol. in fol.

Disputatio contra perfidiam Judaeorum.

Quaestio de incarnatione verbi adversus Judaeos.

Probatio adventus Christi per Scripturas in Judaeis receptas. Mogelijk hetzelfde met *De Messiâ ejusque adventu praeterito* etc. aan het einde der *Postillae,* Venet. 1481, Franc. 1602, etc.

Contemplatio de vita et gestis S. Francisci.

De idoneo ministrante et suscipiente Sacramentum.

Praeceptorium sive expositio in Decalogum, Colon. H. Bomgart de Ketwych, 1495, 1496, 8o.

Tractatus de differentia nostrae translationis ab hebraica litera in V. Testamento

De Unione Dei.

Liber differentiarum V. et N. Testamenti.

Liber de Corpore Christi.

Commentarii in 4 libros Sententiarum.

Quaestio de probatione per scripturas a Judaeis receptas, quod Mysterium Christi sit impletum, Colon. Arn. Cher. Hoernen, 1471 in fol.

Quodlibeta Theologica

Tractatus de animae claustro.

Sermones.

Le psaultier auecques lexposition sur de lira en francoys

(au verso du dernier fo. du 2 vol.) *cy finist la translatio en francoys de postille sur le liure des pseaulmes compose p. maestre nichole de lire imprime par pierre le rouge, libraire et imprimeur du roy nostre syre* (z. j. omstreeks 1490, 2 vol. in fol. goth.)

Zie *Bibl. Univ.*; Jöcher, *Gelehr. Lex.*; Erasmi, *Epist. ad Aug. Eugubinum*; J. Drusius, *de Nomine Dei tetragram. et Comment. ad loca diffic. Genes. C. XV*; Franc. Sweertius, *Epitaph.* Willotius, *Lib. de Script. Franc.*; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 690, 691; Brunet, *Man. du Libraire*, T. II. p. 338; *Cat. Libr. sec XV impr. quot quot in Bibl. Reg. Hag. serv.* No. 647, 663, 778, 108, 779, 730, 860; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Gesch. inzond. in Ned.* D. I bl. 387, D II. bl. 268; *Ned. Arch. voor Kerk. Ges.* D. IV. bl. 299.

LYS (JAN VAN DER), historie- en landschapschilder, werd in 1600 te Breda geboren, ontving onderwijs van Cornelis Poelenburg, dien hij in koloriet, netheid van penseelsbehandeling en keur van onderwerpen, zeer nabij kwam, zoo dat het soms moeijelijk is zijne stukken van die zijns meesters te onderscheiden. Volgens Kramm was hij ook graveur, o. a. van *Een man in Romeinsche kleederdragt, met een masker in de hand, hij schijnt eene in bed zittende vrouw te troosten; een cavalier onderhoudt zich met eene Dame, eene andere speelt voor eene tweede Dame op de guitar; een Cephalus en Procris.* Hij stierf in 1657 te Rotterdam.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. II. bl. 191; Kramm, *Lev. en Werk. der Holl. en Vl. Kunst-Schild.* D. III. bl. 1031.

LYSSIUS (NICOLAAS). Zie LEYSSIUS (NICOLAAS).

AANWIJZING

DER

PERSONEN,

IN DIT DEEL VERMELD.
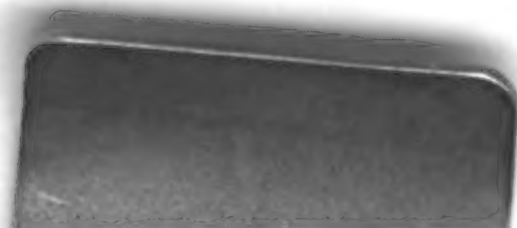
UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06633 6044